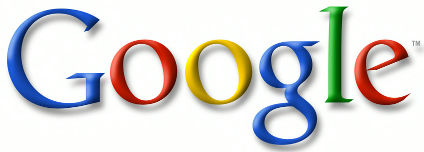

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

12. i. 13

Dict. A 1799 W

NEDERDUITSCH
TAALKUNDIG
WOORDENBOEK.
M, N.

NEDERDUITSCH
TAALKUNDIG
WOORDENBOEK,

DOOR

P. WEILAND.

M, N.

TE AMSTELDAM, BIJ
JOHANNES ALLART,
MDCCCIV.

V O O R B E R I G T.

„ Wederom vind ik mij genoodzaakt, om een
„ kort voorberigt, ook voor dit vierde ſtuk van
„ mijn woordenboek te plaatſen, dat echter, waar-
„ ſchijnelijk, het laatſte zal zijn, uitgezonderd voor
„ dat ſtuk, welk het ſlot dezes werks zal uitmaken."
Dus ſchreef ik voor het laatst uitgegevene ſtuk, ſchoon ik toen reeds in bedenking nam, om dat geen te berigten, hetwelk ik den Lezer thands zal mededeelen. Ik meende, dit tot het laatſte ſtuk te *verſchuiven*; waarom ik in de boven aangehaalde woorden te kennen gaf, dat ik, waarſchijnelijk, geen voorberigt meer zou ſchrijven, *uitgezonderd voor dat ſtuk, welk het ſlot dezes werks zal uitmaken*. Doch daar ik dezen en genen mijner Vrienden reeds voorlang van de zaak, welke ik bedoel, ingelicht heb, zonder hun den eed der geheimhouding afte-nemen, vreesde ik, dat dezelve ligt algemeen bekend mogt worden, en men mij dan mogelijk ten kwade zou duiden, niet zelf daarvoor *openlijk* uitgekomen te zijn. Weet dan, Lezer! dat ik, de moeijelijkheid der door mij opgenomene taak, onder de bewerking, meer en meer beſpeurende, en met grond vreezende, dat ik dezelve, of niet, of eerst na verloop van verſcheidene jaren, zou kunnen voltooijen, naar eenen geſchikten medearbeider omzag, die een gedeelte van het werk konde en wilde overnemen.

De kennis, welke ik, door eene vriendelijke brief-

wisseling over het eerste stuk mijnes woordenboeks met den geleerden J. v. Convent gemaakt had, blijkens de aan hem, in het Voorberigt des tweeden stuks, gedane dankbetuiging, gaf mij gereede aanleiding, om dezen liefhebber en beoefenaar der letterkunde in het algemeen, en der nederduitsche in het bijzonder, eenen voorslag te dezen aanzien te doen, welke door hem niet, dan onder voorwaarde, dat ik hem mijne manier van bewerken, en de noodige hulpmiddelen daartoe zoude mededeelen, en dan nog met eene nederige huivering, aangenomen werd; blijvende echter altoos het bijvoegen van mijne, voorlang reeds gemaakte, taalkundige aanteekeningen, en het algemeene overzigt, ter bevordering van de eenparigheid van behandeling en stijl, natuurlijk mijne bijzondere taak. En het blijkt, dunkt mij, dat het ons wel gelukt is, deze eenparigheid te bewaren, dewijl niemand, zoo veel wij weten, tot nog toe vermoed heeft, dat tweederlei handen aan het werk waren; hetwelk echter, reeds van letter G af, heeft plaats gehad.

Dit oordeelde ik thands te moeten berigten, zoo om den schijn van misleiding te vermijden, als om mijnen verdienstelijken Vriend te doen deelen in de vereerende goedkeuring, welke dit *Woordenboek* bij het lezende gedeelte onzer Natie wegdraagt.

Rotterdam
20 November
1804.

LIJST VAN DRUKFEILEN,

in het vierde stuk voorkomende.

Bl. 336 reg. 6 van ond., יִנַּח, *lees* יִנַּף.
337 — 13 Het gene, *lees* Hètgene.
338 — 15 van ond., *verpachtten*, lees *verpachten.*
343 — 5 van ond., jlik, *lees* lijk.
344 — 24 *den naasten*, lees *de naasten.*
347 — 11 voordvloeid, *lees* voordvloeit.
356 — 16 van ond., plaatst, *lees* plaats.
367 — 20 van ond., *eene stuiver*, lees *eenen stuiver.*
405 — 18 van ond., *ben ingeweekt*, lees *heb ingeweekt.*
406 — 16 gelijkvl., *lees* ongelijkvl.
414 — 9 van ond., een zekere, *lees* eene zekere.
451 — 13 van ond., ophijst, *lees* ophijscht.
454 — 7 wrarvan, *lees* waarvan.
457 — 15 קרח, *lees* קדח.
463 — 9 כחו, *lees* כחן.
481 — 13 zacht-lange *o*, *lees* zacht-lange *e.*
507 — 16 van ond., *klederen*, lees *kleederen.*
535 — 7 van ond., *an de*, lees *van de.*
551 — 6 van ond., ANNUS, *lees* ANNO.
559 — 6 ftaat, *lees* flaat.
562 — 4 levendige, *lees* levende.
568 — 16 כחו, *lees* כחן.
580 — 15 standaart, *lees* standaard.
590 — 10 van ond., כרא, *lees* ברא.
621 — 5 van ond., קֶרֶז, *lees* קֶרֶן.
631 — 11 ANNUS, *lees* ANNO.
642 — 6 van ond., בֶּסַח, *lees* בֶּטַח.
666 — 17 sonwijlen, *lees* somwijlen.
677 — 14 van ond., *ontdekkten*, lees *ontdekten.*
724 — 15 van ond., *zoo lang ik leef.* Deze woorden moeten hier doorgehaald, en drie regels hooger, geplaatst worden, achter de woorden: tegen dood zijn over.
725 — 23 *In 't voorhof leeft de markt.* Dit voorbeeld behoort tot het werkw. *leven*, op bl. 724.

Bl.

Bl. 744 reg. 6 ANNUS, *lees* ANNO.
— — 17 van ond., *hemb*, lees *hemd*.
776 — 13 *loodpand*, lees *loospand*.
780 — 18 van ond., Triesl., *lees* Friesl.
— — 18 van ond., gooral, *lees* vooral.
786 — 25 kales, *lees kalis*.
— — 8 van ond., *vortrek*, lees *vertrek*.
788 — 12 *λασυτο*, lees *λαβουτο*.

M.

M, de twaalfde letter van het nederduitsche ABE, behoorende tot de *lipletters*. Zie verder INLEID. bl. 13, 14, 15.

MAAG, z. n., vr., *der*, of *van de maag*; meerv. *magen*. Zeker inwendig deel des dierelijken ligchaams, in de gedaante van eenen zak, waar in de spijzen opgenomen en verteerd worden: *eene goede*, *gezonde*, *zwakke maag hebben*. *Zijne maag overladen*. *Ontsteltenis der maage*. HOOFT. *Het walgen der maege*. VOND. *Hij heeft het al in zijne maag*, in den gemeenzamen spreektrant, voor: hij heeft het al weg. *De maag der Vogelen*. Verkleinw. *maagje*. Zamenstell.: *hoendermaag*, enz. — *maagdarm*, *maaghoest*, *maagkoekje*, *maagmiddel*, *maagpijn*, *maagpoeder*, *maagsap*, *maagwater*, *maagziekte*, enz.

Maag, bij RAB. MAUR., in de agtste eeuw, *mago*, angelf. *maga*, hoogd. *magen*, zweed. en ijsl. *mage*, finl. *maco*, eng. *maw*. De tweede helft van het gr. en lat. *stomachus* behoort, naar alle waarschijnelijkheid, ook hiertoe.

MAAG, z. n., m. en vr., *der*, of *van de maag*; meerv. *magen*. Bloedverwant, nabestaande: *vrienden noch magen hebben*. Van hier *maagschap*, bloedverwantschap: *hij is van mijne maagschap*. Zamenstell.: *maagscheiding*, verdeeling van eene erfenis, ook boedelrol. *Maagtaal*, optelling der Magen, *maagzoen*, een derde deel van het zoengeld, gaande aan de geregtigde Magen en borgen; in de regtsgeleerdheid. *Man en maag* zeide men oul. ook, voor elkeen: *versamende hij man en maghe*; verzamelde hij al wat hij kon. MEL. ST. Nog zegt men *man en maag te hulp roepen*, dat dikwijls verbasterd wordt in *man en maagd*.

Maag, hoogd. *mage*, zweed. *måg*, angelf. *maeg*. *Altmaga* zijn, bij TATIAN., de voorouders. Oul. beteekende dit woord eenen zoon, bij ULPHIL. *magau*, angelf. *maeg* en *mago*, wallif. *mah*. Misschien zijn *magen* zoo veel als dezulken, die onder eene *magt* en gemeenschap opgebragt zijn.

A MAAGD,

MAAGD, z. n., vr., *der*, of *van de maagd*; meerv. *maagden*. Over het algemeen, ieder jong ongehuuwd vrouwspersoon: *daerom hebben u de maeghden lief*. Bybelv. In dezen zin wordt het thands niet meer gebezigd; doch daarvoor zeggen wij *meisje*, het verkleinw. van *meid*, dat eene verkorting, of verbastering van *maagd*, *maged*, is. In eene bepaaldere beteekenis, een vrouwspersoon, dat nog geene vleeschelijke verkeering met eenen man gehad heeft: *eene maagd onteeren*. *Zij is nog maagd*. Figurel.: *zijn degen is nog maagd*, is nog niet gebruikt, hij heeft nog geene proeven van dapperheid met zijnen degen gegeven. *Van iets maagd*, onbeschadigd, wel, *afkomen*. Ook zegt men *man en maagd*, doch verkeerdelijk, voor *maag*. Zie *maag*. Van hier *maagdelijk*, *maagdom*, (*maagddom*). Zamenstell.: *moedermaagd*, voor de Moeder van Jezus, in de godgeleerdheid, *maagdenbloem*, *maagdenblos*, *maagdenhart*, *maagdenhonig*, *maagdenmelk*, zeker water, *maagdenpalm*, *maagdenroof*, *maagdenschender*, *maagdenschending*, *maagdenschennis*, *maagdenschaar*, *maagdenstaat*, *maagdenvlies*, *maagdenziel*, *maagdenzwier*, enz. — Wijders, eene dienstmaagd: *behalven hare knechten ende hare maeghden*. Bybelv. Doch hiervoor bezigt men thands, algemeen, *meid*. Zie dit woord.

Maagd, hoogd. *magd*, bij Ulphil. *magath*, Isid. en Otfr. *magad*, Willer. *maged*, angelf. en eng. *maid*, lett. *meita*. Het stamt, ongetwijfeld, van het verouderde *mag*, *mage*, bij Ulphil. *magus*, een kind, af; waarvan, door middel van de eindlettergreep *ed*, ons *maged*, zamengetrokken *maagd*, voor een kind van het vrouwelijke geslacht, is gevormd geworden.

MAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maaide*, *heb gemaaid*. *Gras maaijen*, *koorn maaijen*, afsnijden. Figurel.: *de dood maait het leven af*. Ook wordt het onzijd. gebezigd: *met de voeten maaijen*, waarvan *maaivoet*, en het onz. w., *maaivoeten*, de voeten krom naar buiten zetten. Van hier *maaijer*, *maaijing*. Zamenstell.: *maailand*, *maaitijd*. — Oul., werd het over het algemeen, voor snijden gebezigd. Reeds in de salische wetten is *porcus majalis* een gesneden zwijn.

Maaijen, bij Kil. ook *maeden*, hoogd. *mähen*, deen. *meije*, zweed. *mäja*, ijsl. *maa*, gr. ἀμᾶν, ἐπαμᾶν, afmaaijen.

MAAK

MAAK, z. n., vr.; zonder meerv.; een van het werkw. *maken* ontleend, en in eenige gemeenzame spreekwijzen slechts gebruikelijk woord, voor het maken, d. i. de daad, waardoor eene zaak tot werkelijkheid gebragt wordt: *een kleed in de maak doen*, bestellen, om gemaakt te worden. *De schoenen zijn in de maak*, onder handen.

MAAKSEL, zie *maken*.

MAAL, een reeds verouderd zelfst. naamw., beteekenende eene vereeniging; van het oude *malen*, *melen*, vereenigen, huwelijken, nog overig in ons *gemaal*; gelijk ook in *male*, voor eene tweejarige koe, als rijp wordende om te paren.

MAAL, mede een verouderd zelfst. naamw., beteekenende eene verzameling, bijzonderlijk, eene openlijke volksvergadering, insgelijks eene regtsvergadering, in welke beteekenis het middeleeuwsche *mallus* en *mallum* dikwerf voorkomen. Bij RAB. MAUR. is *mahal* een geregtshof. *Maal*, of *maalschap* was oul., in de Veluw, de plaats, waar geregt gehouden wordt, en iemand, die eenen eigendom, en regt op een der veluwsche bosschen heeft, noemt men *maalman*. *Malus* is bij ECCARD *publicus conventus*, *judicium civile*, *placitum*, *forum causarum*; en hij leidt het af van *maal*, oul. een teeken; zijnde *maalstad* zoo veel als *locus judicii*, dewijl diestijds, bij de geregtsplaatsen, een zeker teeken, een boom, een steen, of houten kruis gesteld werd; van welk *maal* (*mahl*) de Hoogduitschers hun *denkmahl*, *grabmahl*, enz., voor gedenkteeken, grafnaald, graftombe enz. hebben. Anderen brengen het tot *maal*, *gastmaal*, omdat de oude Germanen gewoon waren, hunne plegtige vergaderingen met eenen maaltijd te besluiten; het welk nog veelal in gebruik is. DE RHOER vindt deszelfs oorsprong in *malen*, lat. *molere*, als ware *maalstad*, *maalstede*, eene plaats, waar men *maalt*, bij KIL. banmolen, *mola publica intra terminos jurisdictionis*; omdat elk dorp, of elke streek, zijnen eigenen molen, zijne vaste maalplaats had; waarom men het kerspel zelf, en naderhand het geregt, in dien oord gehouden, *maalstede* noemde.

MAAL, insgelijks een verouderd zelfst. naamw., in de beteekenis van den tijd, hoe dikwerf eene zaak geschiedt; wordende alleen nog in sommige spreekwijzen, en wel onzijd. en vrouwel. tevens gebezigd: *dit maal*, *de eer-*

ste maal, *de laatste maal*. *Een maal*, *twee maal*, *drie maal*, *honderd maal*; blijvende *maal* bij bepaalde telwoorden, even als *pond*, *last*, en zoo vele andere, die een getal, gewigt, of eene maat aanduiden, onveranderd; derhalve *zes maal*, en niet *malen*. Bij onbepaalde telwoorden wordt *maal* verbogen, als *verscheidene malen*, *onderscheidene malen*, *meenige malen*, schoon ook als bijwoord *meenigmaal*. Zoo ook *andere*, *malen* — *de andere malen*. Bybelv. Voor *vele malen*, *meer malen*, bezigt men de bijwoorden *veelmaals*, *meermaals*. Wanneer van dit *maal* bijwoorden, of bijv. naamwoorden gevormd worden, wordt het aan andere woorden vastgehecht, als: *eenmaal*, *andermaal*, *dikmaals*, *meermaals*, *namaals*, *nogmaals*, *toenmaals*, *veelmaals*, *voormaals*, — *meermalig*, *nogmalig*, *toenmalig*, *voormalig* enz. Zoo ook worden *allemaal* en *altemaal* aan elkander geschreven.

MAAL, z. n., o., *des maals*, of *van het maal*; meerv. *malen*. Verkleinw. *maaltje*. Maaltijd, de handeling van spijzen tot zich te nemen, te eten: *iemand op het maal vragen*. *Een maal geven*. *Hij heeft het maal al binnen*. *Een maal eten* Zamenstell.: *maaltijd* — *afscheidsmaal*, *avondmaal*, *bloedmaal*, *bruiloftmaal*, *doodmaal*, *doopmaal*, *etmaal*, *galgemaal*, *gastmaal*, *geboortemaal*, *kandeelmaal*, *kindermaal*, *kraammaal*, *lijkmaal*, *middagmaal*, *morgenmaal*, *nachtmaal*, *noenmaal*, *ochtendmaal*, *offermaal*, *rouwmaal*, *scheidmaal*, *trouwmaal*, *verjaarmaal*, *vischmaal*, *vriendenmaal*, enz.

Maal, hoogd. *mahl*, zweed. *mål*, angelf. *maele*, eng. *meal*. Van *malen*, lat. *molere*, klein, fijn maken; van hier met de tanden fijn maken, eten; waarvan nog sporen voorhanden zijn. Bij de Laplanders is *males* iedere soort van spijs, en bij de Hongaren is *male* een zoete koek.

MAAL, (*male*) z. n., vr., *der*, of *van de maal*; meerv. *malen*. Kofferzak: *veel gragher uit mijn maal smaeckt deze spijse*. Vond. *En draeght geenen buijdel noch male*: — *sonder buijdel ende male*. Bybelv.

Maal, hoogd. *mahl*. Bij Otfrid. is *mal*, *malaha*, een reiszak, mantelzak, fr. *malle*, gr. *μαλλος*.

MAALSTROOM, z. n., m., *des maalstrooms*, of *van den maalstroom*; meerv. *maalstroomen*. Draaikolk — die

plaats

plaats in zee, waar het water zich in eenen kring draait; onder welke benaming bijzonder de groote draaikolk op de noorweegsche kusten bekend is. Van *malen*, ronddraaijen. *Het schip geraakte in eenen maalstroom en verging*. Figurel. verwarring: *hij verviel in eenen maalstroom van denkbeelden*, enz.

MAALTIJD, z. n., m., *des maaltijds*, of *van den maaltijd*; meerv. *maaltijden*. Hetzelfde als *maal*: *des daags twee maaltijden houden. Van den maaltijd opstaan. Eenen goeden maaltijd doen*, sterk eten. *Naa de maaltijdt*. Hooft. *Op eene maaltijdt*. Vond. *Den maaltijdt, dien hij gaf*, enz. Rotg. *Tijd* werd oul. vrouwelijk en mannelijk tevens gebezigd, en daarom komt *maaltijd* bij onze schrijvers ook als zoodanig voor. Men zegt, heden nog zoo wel *in der tijd*, *te dezer tijd*, *te dier tijd*, *met der tijd*, als *door den tijd*, *zijnen tijd afwachten*, *enz*. Men behoude derhalve die, door het gebruik gewettigde spreekwijzen, waarin *tijd* als vrouwelijk voorkomt, en neme *tijd* gemeenelijk mannelijk; zoo op zich zelven, als in de zamenstellingen: *hoogtijd*, *speeltijd*, *zaaitijd* enz.; en dus ook *maaltijd*. Zamenstel.: *liefdemaaltijd*. Wacht. leidt *maaltijd* niet van *maal* en *tijd*, *tempus*, maar van *maal* en het verouderde zweedsche en ijslandsche *teite*, d. i. vreugd, vrolijkheid, af.

MAAN, z. n., vr., *der*, of *van de maan*; meerv. *manen*. De lange haren, welke eenige dieren, inzonderheid paarden en leeuwen, van het bovenste gedeelte van den hals hebben afhangen: *de wakkre stalknechts staan rondom; d'een kemt de maen*. Vond. Het meerv. *manen* is echter meest in gebruik: *dat paard heeft schoone manen. De leeuw schudt zijne manen*. Ook wordt het, in den gemeenen stijl, van het hoofdhaar der menschen gebezigd: *ik greep den jongen bij zijne manen*.

Maan, hoogd. *mahne*, nederf. *mane*, eng. *mane*, zweed en deen. *man*. Casaubon. en Junius leiden het van het gr. μαννος, μανος, af, welk bij Pollux een halssieraad beteekent. Misschien zijn beide uit eene gemeenschappelijke oudere bron voordgekomen. Ten Kate brengt het tot ons *manen*, *aanmanen*, lat. *citare*, *admonere*, dewijl het hem waarschijnelijk voorkomt, dat de Ouden, zonder toom rijdende, de paarden aan de manen bestierd, en hen daarbij aangemaand hebben, welken

weg zij hadden ingeslagen. Voor *manen*, aanmanen, gebruikte men, in de middeleeuwen, ook *manire*, *mannire*.

MAAN, z. n., vr., *der*, of *van de maan*; meerv. *manen*. Verkleinw. *maantje*. Dat hemellicht, welk des nachts, schoon dan meer, dan minder, licht, en ons toeschijnt, naast de zon, het grootste te wezen. *De maan schijnt. De maan gaat op, gaat onder. Nieuwe maan, halve maan, volle maan; wassende maan, afnemende*, of *afgaande maan, lichte maan. Versiert met die heldere mane en flikkerende starren.* VOLLENHOVEN. In de gemeene straattaal zegt men: *hij is naar de maan*, hij is weg, verloren. *'t Is alles naar de maan.* A. HARTS. Figurelijk, zeker teeken, ook een versiersel, in de gedaante der halve maan: *de Turken dragen eene halve maan op hunnen tulband.* Van hier: *de halve maan*, het turksche rijk, de Turken: *de halve maene in haren schilt varen.* VOND. Zoo ook het verkleinwoord *maantje*, *maanken*: *ende nam de maenkens, die aen harer kemelen halsen waren.* BYBELV. Wijders draagt, in den vestingbouw, eene soort van buitenwerken den naam van *halve maan*. Zamenstell.: *maandag*, *maanjaar*, *maankeering*, *maankring*, *maankruid*, *maanlicht*, *maanloop*, *maanoog*, ziekte aan de oogen der paarden, *maanstonden*, *maansverduistering*, *maanvlekken*, *maanziek*, *maanziekte*, *maneschijn*, enz. — *Bovenmaansch*, *benedenmaansch*, *ondermaansch*.

Maan, hoogd. *mond*, bij ULPHIL. *mana*, ISID. en OTFR. *mano*, NOTK. *man*, angelf. *mona*, eng. *moon*, deen. *maane*, zweed. *måne*, gr. μηνη, en naar den dorischen tongval μανα. Het lat. *mensis* en *menstruus* behooren insgelijks hiertoe. WACHT. en anderen brengen het tot *manen* (herinneren), waarvan *vermanen*, of tot het hebr. *manah*, tellen, dewijl de afwisselende gedaante der maan, van de oudste tijden af, ter verdeeling van tijd en bezigheid gebruikt werd.

MAAND, z. n., vr., *der*, of *van de maand*; meerv. *maanden*. De tijd, waarin de maan haren loop volbrengt. *De twaalf maanden van het jaar. Op den zes en twintigsten* (d. i. *op den zes en twintigsten dag*) *der maent.* VOND. Somwijlen worden dag en maand beide uitgelaten: *den zeventienden dezer.* HOOFT. Van hier *maandelijks*, bijw., *maandelijksch*, bijv. naamwoord. Zamenstell. *maandbrief*, *maandceel*, *maandduiven*, *maandgeld*, *maandstaat*, *maandwijzer*, enz.

Maand,

Maand, bij RAB. MAUR. in de agtste eeuw, *manoth*, bij OTFR. en TATIAN, *manod*, ULPHIL. *menath*, angelf. *monath*, eng. *month*, deen. *maaned*, nederf. *maand*, *maant*, zweed. *månad*, ijsl. *manadur*. Het stamt van *maan* af.

MAANKOP, zie *mankop*.

MAAR, bijw. en voegw. Bijw., voor alleenlijk, slechts: *doe gij het maar. Geef mij maar gelegenheid, dan zal ik het doen. Laat hem maar komen.* Dikwerf worden *slechts* en *maar* beide in eene rede gebezigd; doch verkeerdelijk: *ik heb hem slechts maar gezegd*, enz. *Wanneer het slechts maar leggen mag of staan.* FR. v. HOOGSTR. Een van beide, *slechts* of *maar*, is hier voldoende.

Voegwoord, in verscheidene beteekenissen voorkomende. Als de rede, waarom datgeen, waarvan te voren gesproken is, geen plaats vindt: *hij konde gezond zijn, maar rigt zijn leven daarnaar niet in. Hij zoude het doen, maar anderen hitsen hem op:* — Als eene volstrekte tegenstelling van datgeen, wat te voren gezegd is; terwijl als dan, dikwerf, daartegen, of integendeel, daarvoor kan verwisseld worden: *de mannen weten van niets, dan van vuur en zwaard; maar wij hebben zachtere middelen om ons te wreken. Ik dacht, dat hij zoude gehoorzaamd hebben; maar neen! hij bleef stug en ongezeggelijk.* — Als eene nadere bepaling van het voorgaande, in de gedaante eener tegenstelling; ook als eene vergoeding van hetgeen te voren beweerd of ontkend is geworden: *hare schoonheid verblindt mij zekerlijk niet; maar zij trekt mijne genegenheid. Zij heeft thands belet; maar zij zal tegen den avond de eer hebben, u een bezoek te geven.* — Als eene ondermijning, of kragteloosmaking van hetgeen te voren gezegd is geworden: *ik zocht hem, maar hij was er niet. Ik wachtte op hem; maar hij kwam niet. Zij heeft zich fraai, zeer fraai opgeschikt; maar het is alles ijdelheid.* — Als eene tegenbedenking: *de natuur is hier schoon; maar zal zij het ook voor mij zijn? Ach, wanneer ik haar vond! maar ik droom.* — Als eene voorwaarde, of vermaning: *morgen wacht ik u; maar vergeet niet, uwe fluit medetebrengen.* — Als eene beperking, of verklaring, van het voorgaande: *hoe schoon zijt gij! maar niet uwe schoonheid alleen heeft mijn hart getroffen.* Ook wordt *maar* wel herhaald, en het overige der rede verzwegen: *hij*

zou nog wel een goed huwelijk kunnen doen; maar, maar . . . . — Dikwerf dient *maar* alleen, om eenen overgang van de eene zaak op de andere te maken, schoon beide geen eigenlijk verband met elkander hebben; in welk geval het ook aan het begin eener rede geplaatst wordt: *Maar zie eens, de man, die den brief gebragt heeft, wacht nog op andwoord. Maar, om weder op uwen broeder te komen.* — In den regtsgeleerden stijl bezigt men het zamengestelde *nemaar*, voor *neen maar*. *Maar* wordt ook als een zelfst. naamw. gebruikt: *die zaak heeft een maar*, heeft hare bedenkelijkheid, is alleen onder zekere voorwaarde waar. *Er is niets zoo schoon, of er is een maar bij.*

MAAR, zie *mare*, *meer*.

MAAR, (*mare*), z. n., vr., *der*, of *van de maar*; meerv. *maren*. Een zeer oud woord, beteekenende gerucht, tijding: *op die maare*. Hooft. *Zoo ras Sages deeze mare brengt*. Vond. *De maar loopt*, of *gaat*, het gerucht loopt, men zegt. *De aankondiging van de geboorte des kinds was voor hen eene blijde maar.* Zamenstell.: *blijmaar*, *nieuwmaar* bij Hooft, *straatmaar*, enz.

Maar, hoogd. *mähre*, bij Ulphil. *meritha*, Otfrid. *mari*, *mara*. Adel. is van oordeel, dat dit woord eene nabootsing van het geruisch is, welk door den verhalenden mond van eenen, of meerderen, veroorzaakt wordt, het welk eigenlijk het gerucht uitmaakt. Oudt. was het ook een bijv. naamwoord, dat achter zelfst. naamwoorden geplaatst werd, en vermaard beteekende, b. v. *een ridder mare*. *Merjan* is bij Ulphil. verkondigen, en *mærd*, in het ijsl., een loflied.

MAARSCHALK, z. n., m., *des maarschalks*, of *van den maarschalk*; meerv. *maarschalken*. Een zeer oud woord, welk in de salische wetten het eerst voorkomt, waar het eenen geringen stalknecht beteekent, die het opzigt over twaalf paarden had. Daar de hof- en krijgsstaat der toenmalige tijden grootsten deels in paarden bestond, zoo werd dit woord, van langzamer hand, in onderscheidene zinnen gebezigd, en beteekende, naderhand, eenen stalmeester, eenen opzigter over de stallen, paarden en de geheele ruiterij. In het gemeen, beteekent het bij ons eenen Opperveldheer, ook grootstalmeester. *Maarschalk van Frankrijk. De titel van Maarschalk of grootstalmeester was erfelijk gehecht aan de heerlijkheid van Naaldwijk en Delfland.* Van hier *maarschalkin*. Zamenstell.:

Veld-

Veldmaarschalk. Het woord is van het oude *mar*, *maar*, *maere*, een paard, waar van nog ons *merrie*, eng. *mare*, en het oude *schalk*, een knecht. Het is derhalve zoo veel als paardenknecht, in de salische wetten *marescalcus*, fr. *marechal*.

MAART, z. n., m., *van Maart*; zonder meerv. Uit het lat. *Martius*. De derde maand van het jaar, lentemaand: *den derden* (op den derden dag) *van Maart*. Bij de Romeinen, ten tijde van Romulus, werd *Maart* voor de eerste, en Februarij, nog later, voor de laatste maand des jaars gehouden. Eerst in den jare 1553, heeft koning Karel de agtste, in Frankrijk, gelast, in alle geschriften, den eersten Januarij als den eersten dag des jaars aantemerken. En sedert den jare 1576, is de maand Januarij ook bij ons voor de eerste maand des jaars gehouden. Bij de Angelsaksen werd de maand Maart *rhedmonath* genaamd, naar hunne Godin *Rheda*; en Karel de groote bestempelde deze maand met den naam van *lenzinmanoth*.

MAAS, z. n., vr., *der*, of *van de maas*; meerv. *mazen*, Verkleinw. *maasje*. Steek van een net: *er zijn vier mazen van dat net gebroken*. *Oude netten, quade mazen*. De Brune. Van hier het werkw. *mazen*, *maasde*, *gemaasd*, mazen breijen, mazen maken.

Hoogd. *masche*, nederf. *maske*, deen. *maske*, eng. *mesh*, *mash*, fr. *mache*, zweed. *maska*, ijsl. *möskne*, angelf. *maesce*. In het angelf. is *max* een net.

MAAS, (lat. *mosa*, fr. *meuse*) z. n., vr., *der*, of *van de maas*; zonder meerv. De rivier de Maas: *op de maas varen*. *De stroomgodt van de maeze*. Vond. Zamenstell.: *maasland*, *maaslandsluis*, *maasschipper*, *maasstad*, *maasstroom*, *maaswaal*, *maaswater*, *maaszand*, enz. — Van hier ook het zelfst. *overmaas*, het land, dat over de maas ligt: *naar overmaas varen*. *Ik ben gisteren naar overmaas geweest*. Van hier ook het bijvoegelijke *overmaassche*: *het overmaassche land*.

MAAT, z. n., vr., *der*, of *van de maat*; meerv. *maten*. Verkleinw. *maatje*. Van *meten*. De ligchamelijke grootte van iets: *de maat van iets nemen*. *De schoenmaker nam de maat van mijne voeten, om een paar schoenen voor mij te maken*; ook zegt men: *de schoenmaker nam de maat van een paar schoenen voor mij*. — *Hij is onder de maat*, *kan de maat niet halen*, is te klein. De, naar

de natuur der zaak bepaalde, grootte: *ende de wateren opwoeg in mate.* BYBELV. *De mate uwer gierigheyt.* BYBELV. Bijzonderlijk, het voor iemand bestemde, of toegemeten deel: *na de mate des geloofs.* BYBELV. *De maat mijnes lijdens is te groot. De maat zijnes levens was kort.* Hierheen behooren ook de spreekwijzen: *de wijsheid in eene ruime maat bezitten. Zij ondervinden de treurige indrukfels daarvan, in eene volle maat. Naar de maat mijner kragten.* Eene, met de natuur der zaak overeenkomstige handeling: *men moet in alle dingen maat houden. Kastijdt mij, Heere, doch met mate.* BYBELV. Somwijlen ook in het meerv.: *met maten eten en drinken. Boven maten.* Hierheen behoort ook *uitermaten, uitermate*, ongemeen, reeds bij M. ST. *utermate.* — De wijs, waarop iets gemeten wordt: *drie voet amsterdamsche maat.* Iets, waarmede men uitmeet: *eene maat erwten. Iets bij de kleine maat verkoopen. Twee maten olie. Ik heb mijne maat niet*, men heeft mij te weinig gemeten. *Iemand eene ruime*, of *volle maat geven.* Van hier overdragtiglijk: *iemand de maat vol doen, vol meten*, in alles involgen, in alles zijn genoegen geven. Zamenstell.: *hoerenmaat*, bedriegelijke maat, — *koornmaat, melkmaat, rondemaat, scheepsmaat, wijnmaat*, — *maatjespeer*, bergamotpeer, enz. — Voorbeeld, bestek, evenredigheid: *op zijne maat, iets naar zijne maat, op zijne maat, maken.* — Datgeen, waarmede men iets afmeet, of de maat van iets neemt: *de kleermakers gebruiken eene papieren maat.* Zamenstell.: *kleermakersmaat, schoenmakersmaat, voetmaat*, — *maatstok*, enz. Zangmaat: *de maat slaan*; ook figurel., het voornaamste bestier in iets hebben — *de maat houden. Uit de maat geraken, in de maat blijven.* Zamenstell.: *dichtmaat*, — *maatgezang, maatklank.* Van *maat* is ook *maatregel, regelmaat, matig* enz. gevormd.

Dit oude woord heet, in al de genoemde beteekenissen, bij ISID. *mezssa*, KER. *mez*, NOTK. *meze*, eng. *measure*, lat. *mensura.* Andere talen verwisselen de *s*, of *z*, voor *t*, als ons *maat*, nederf. *mat*, angelf. *maete, mat, mitte*, zw. *mätt*, alban. *mata*, waarmede wij het lat. *modius*, gr. *μοδιος*, en hebr. מד kunnen vergelijken.

MAAT, z. n., m., *des maats*, of *van den maat*; meerv. *maats.* Verkleinw. *maatje.* Medgezel, makker: *hij kwam met zijnen maat bij mij.* Werkgast, werkgezel:

voor

voor de gemeene maats iets ten beste geven. Het bootsvolk, de maats op de schepen: *hij wist, als kwartiermeester, goed met de maats om te springen. Met iemand maats*, of goed vriend, *zijn*; in de gemeenzame verkeering; ook *maatjes: zij waren regt maatjes met elkander.* Zamenstell.: *bootsmansmaat, koksmaat, ledemaat, lidmaat, schippersmaat*, enz.

Eng. *mate*, zweed en ijsl. *mat, måt.* Het behoort tot ons *met, mede*, waarin het denkbeeld van vereeniging opgesloten ligt. A. Myl. zegt, dat men voetstappen van dit woord vindt in *bergomates*, bij Plin. voorkomende.

MAATSCHAP, zie *maatschappij.*

MAATSCHAPPEN, zie *maatschappij.*

MAATSCHAPPIJ, z. n., vr., *der*, of *van de maatschappij*; meerv. *maatschappijen.* Genootschap, gezelschappelijke vereeniging ter bereiking van een en hetzelfde einde: *de bataafsche Maatschappij van taal- en dichtkunde — de Maatschappij tot nut van het algemeen — de oostindische maatschappij — de burgerlijke maatschappij, de menschelijke maatschappij*, de zamenleving. *Maatschappij* is voor *maatschap*, van *maat*, gezel, en den uitgang *schap, schappij.* Van hier *maatschappen* (*sociare*) bij A. v. d. Goes — *maatschappijelijk*, waarvoor *maatschappelijk* meer in gebruik is.

MAAUWEN (*meeuwen*), onz. w., gelijkvl. *Ik maauwde, heb gemaauwd.* Schreeuwen, of geluid maken, als de katten; klanknabootsend woord: *de kat maauwt.* — *Het maauwen*, als zelfst.: *het maauwen der katten is onaangenaam.* Van hier *maauwing.*

MADE (*maai*), z. n., vr., *der*, of *van de made*; meerv. *maden.* Zeker klein wormpje: *lang van de maai deurgeten.* J. de Deck. *Er kropen maden uit het vleesch. Er zijn maden in die kaas.* Van hier *madig, maaijig*, vol maden: *maaijige kaas.* Zamenstell.: *houtmade, spekmade, vleeschmade.*

Made, hoogd. *made*, bij Notk. *mado*, nederf. *made, mae*, deen. *mak*, zweed. *matk*, ijsl. *madkur*, angelf. en bij Ulphil. *matha*, eng. *moth, maggot.*

MADELIEF, z. n., vr., *der*, of *van de madelief*; meerv. *madelieven.* Verkleinw. *madeliefje.* Zekere bloem. *Roode, witte madelieven.* Kil. heeft ook *maagdelief*, of *maegdelieve*, schoon *madelief*, waarschijnelijk, de echte

spel-

spelling is, als van het oude *made*, nederf. *mäde*, d. i. vlak land, afkomstig. *Madelief* is derhalve, eigenlijk eene veldbloem, die in de vlakke velden groeit.

MAF, bijv. n. en bijw., *maffer*, *mafst*. Laf, mat, vadzig: *de warmte maakt mij zeer maf. Het is een maffe karel. Het kind is maf van al het eten*, ook wordt het zelfst. gebezigd, in het verkleinw. *mafje*, met de spreekwijzen: *voor het mafje loopen*, een spot van anderen zijn — *iemand voor het mafje houden*, met iemand den spot drijven. *Zij is een regt mafje*, eene laffe, vadzige beuzelaarster.

MAGAZIJN, z. n., o., *des magazijns*, of *van het magazijn*; meerv. *magazijnen*. Eene bewaarplaats, hetzij slechts eene kamer, of een geheel gebouw, waarin zekere dingen in meenigte ten aanstaanden gebruike, weggelegd en bewaard worden. Zamenst.: *houtmagazijn*, *hooimagazijn*, *geweermagazijn*, anders tuighuis, *koornmagazijn*. *'t Gezegend magazijn*. VOND. *Een magazijn aanleggen*. Figurël., voor eene meenigte, eenen grooten voorraad: *ik heb daarvan een geheel magazijn*.

Magazijn, hoogd. *magazin*, fr. *magazin*, ital. *magazzino*, sp., met het arabische lidwoord, *almazen*, alban. *magake*, wallach. *makaza*. Het is een oostersch woord, welk vermoedelijk, door de kruistogten en den koophandel in de middeleeuwen, naar Europa gekomen is. In het perf. is het *magzen*, hebr. מחזן, *machzen*; alle in de beteekenis van eene voorraadsplaats. Het stamwoord is חזן, zie *schat*.

MAGER, bijv. n. en bijw., *magerder* (*magerer*), *magerst*. Eigenlijk, dat weinig vleesch heeft, in tegenstelling van vleezig, lijvig, zoo wel van menschen als van beesten: *een lang mager man. Magere handen. Mager vee. Mager worden*. Wijders, het tegengestelde van vet, dat weinig of geen vet heeft: *mager vleesch. Vet en mager beide eten. Zoo mager als hout zijn*. Figurel., schraal: *mager land*, *magere grond* — *eene magere weide*, die weinig gras, weinig voedsel geeft. *Het zaad staat zeer mager*, zeer dun en schraal. *Een magere*, schrale, *maaltijd*. — *Mager*, ondiep, *water*, scheepswoord. *Een mager gedicht*, *gezegde* enz., dat weinig geest of kragt heeft — *dat is een mager bewijs*. Ook als zelfst.: *het magere van vet vleesch is aangenaam*. Van hier *magerheid*, *magerte*, *magertjes*. Ook *mageren*,

ten, het onz. w., voor mager worden, reeds bij NOTK. voorkomende, waarvoor wij doorgaans *vermageren* bezigen: *ende mijn vleesch is gemagert, soo datter geen vet aen en is.* BYBELV.

Mager, hoogd. *mager*, deen en zweed. insgelijks *mager*, angelſ. *maegre*, eng. *meager*, ijsl.. *magur*, fr. *maigre*, ital. *magro*, lat. *macer*. Het ſchijnt met het gr. μακρος tot eene gemeenſchappelijke oudere bron te behooren en, aanvangelijk, klein, dun, rank, beteekend te hebben.

MAGEREN, onz. w. gelijkvl. zie *mager*.

MAGGELEN, onz. w., gelijkv. *Ik maggelde, heb gemaggeld.* In Groningen gebruikelijk, waar het beteekent: niets beduidende haken en oogen met de pen op het papier halen.

MAGISTRAAT, z. n., m., *des magistraats*, of *van den magistraat*; meerv. *magistraten*. Een uit het lat. *magistratus* ontleend woord, beteekenende den ſtadsraad, de raadsvergadering eener ſtedelijke regering: *tot den magistraat kiezen.* HOOFT. *Aan den magistraat van Amſterdam.* VOND. — HOOFT bezigde het ook vrouwelijk: *van de majestraat*. Zoo ook neemt HALMA het mannel., voor eenen magistraatsperſoon, maar vrouwel., voor het ligchaam der magistraatsperſonen. Zamenſtell.: *magistraatſchap*, bij HOOFT *majestraatſchap*.

MAGNEET, z. n., m., *des magneets*, of *van den magneet*; meerv. *magneten*. Zekere ijzerſteen, welke het ijzer aantrekt, en zich, onder daartoe behoorende omſtandigheden, beſtendig naar het noorden draait; bij ons ook *zeilſteen* genoemd, dewijl men zich daarvan bijzonder in de ſcheepvaart bedient. *Den ouden is de kragt des magneets onbekend geweest. Eene naald aan den magneet ſtrijken.* Figurelijk, voor alles wat aantrekkelijk is, voor al in de taal der liefde: *ik word, dagelijks, door uwe bekoorelijkheid, als door eenen magneet, aangetrokken. Met wat hemelſchen magneet.* VOND. Van hier *magnetisch*, met de aantrekkende kragt des magneets verzien. Zamenſtell.: *magneetnaald*, *magneetſteen*. De benaming *magneet* is uit het lat. *magnetes*, gelijk deze uit het gr. μαγνης, welke deze ſteen, of naar het landſchap Magneſie in Lidie, of wel naar zekeren herder met name *Magnes*, voert, die deszelfs aantrekkende kragt het eerst zou ontdekt hebben.

MAGSCHIEN, zie *misſchien*.

MAGT,

MAGT, z. n., vr.; *der* of *van de magt*; meerv. *magten*: Zoo wel het vermogen om iets tot dadelijkheid te brengen, als ook een met dit vermogen begaafd wezen.

Vooreerst, het vermogen om iets tot dadelijkheid te brengen; zonder meerv. En wel de naturelijke kragt of ſterkte van iets: *God bezigt eene oneindige magt. Dat is boven zijne magt. Zijne ſtem met magt verheffen. Eenen ſteen met alle magt opheffen. Uit al zijne magt loopen, ſchreeuwen* enz. Ook ten aanzien van de mogelijkheid om het beſlotene ter uitvoer te brengen; en bijzonder, om een genoegzaam aantal van menſchen, die verpligt zijn, de wapenen te voeren, aanteduiden: *eene groote magt* (een groot krijgsheer) *op de been hebben.* Figurelijk, uiterlijk aanzien: *een man van magt en gezag.* Meenigte, veelheid: *eene magt van volk, van geld,* enz. *Maght van opgeleide granen.* VOND. Inzonderheid, het zedenlijke vermogen om iets tot dadelijkheid te brengen, of de vrijheid, het regt en de bevoegdheid om iets te doen of te laten: *iemand magt geven, om iets te doen. Dat ſtaat niet in mijne magt. Magt over leven en dood hebben.* —

Ten tweede, een met bijzondere magt begaafd wezen, wanneer het ſomwijlen van magtige geesten en geestelijke wezens gebezigd wordt: *helſche magten. Ende den machten in den hemel.* BYBELVERT. In deze beteekenis wordt het meest gebruikt van magtige ſtaten, het zij Koningrijken, of Gemeenebesten: *de magten van Europa — de magten der aarde.* Van hier *magteloos, magteloosheid.* Zamenſtell.: *magtbrief, magtſpreuk, magtwoord — volmagt.*

Magt, hoogd. *macht*, voor ſterkte bij ISIDOR. reeds *magti*, bij NOTK. en TATIAN, in de gewone beteekenis, *maht*, zweed. *magt*, bij ULPHIL. *mahts*, angelſ. *myht*, *maeth*, *maaht*, deen. en nederſ. *magt*, eng. *might*, pool. en boh. *moc*. Het ſtamt van *mogen* af; en deszelfs ouderdom blijkt uit het lat. *majeſtas*, *magister*, *magiſtratus*, en ook uit het gr. μεγας. Zie *magtig*, *mogen*.

MAGTIG, bijv. naamw. en bijw., *magtiger*, *magtigst*. Naturelijke kragt, vermogen hebbende: *de leeuw is een magtig dier.* Dat vele middelen heeft, om zijn oogmerk te bereiken: *een magtige vriend. Hij is mij te magtig geworden. Een magtige vijand — een magtig rijk.* Figu-

gurelijk: *een magtig huis*, een groot, ruim huis; welke beteekenis met het gr. *μεγας* overeenkomt. Zoo ook *eene magtige*, groote, *meenigte volks*. *Magtig zijn*, in staat zijn: *hij is nog magtig om te betalen*. *Een land magtig worden*, in zijne magt krijgen. *Hij is zijne zinnen*, ook met den tweeden naamval, *zijns verstands*, *nog magtig*. *Vele talen magtig zijn*, vele talen kennen. — *Magtig* wordt ook van spijzen gezegd, die sterk gekruid en gesousd zijn: *dat is zeer magtige kost*. Van hier zegt men schertsende: *dat is mij te magtig*, wanneer het te duur, te hoog in prijs is: *ik zou dat huis wel gekocht hebben*, *maar de prijs was mij te magtig*. Ook wordt het, bij andere bijvoegelijke naamwoorden gevoegd, om eene soort van overtreffenden trap te vormen, voor zeer: *hij is magtig rijk*. *Magtig schoon*. *Magtig veel geld*. *Hij beeldt zich magtig veel in*. Van hier *magtigheid*.

Bij Notk. *mahtig*, Ulphil. *mahteiga*, angels. *mihtig*, eng. *mighty*, zweed. *mägtig*, deen. en nederf. *mägtig*.

MAGTIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik magtigde*, *heb gemagtigd*. Magtig maken, magt geven: *zij waren daartoe gemagtigd*. Van hier *magtiging*.

MAI, zie *Mei*.

MAJESTEIT (ond. woord, van het lat. *majestas*), z. n., vr., *der*, of *van de majesteit*; meerv. *majesteiten*. De hoogste, in het gemeene leven, aan niemand onderworpene magt en waardigheid. Eigenlijk, van alle onafhangelijke, met magt en gezag bekleede staten: *de majesteit beleedigen*, *kwetsen*, zich op eene verregaande wijs tegen die hoogste magt verzetten; waarvan *de misdaad van gekwetste majesteit*. *Gods majesteit*, zijne wezenlijke verhevenheid boven, en onbepaalde magt over alle dingen. Figurelijk, de dadelijke erkentenis van deze magt en verhevenheid; eene beteekenis, welke alleen in de overzetting van den Byb. voorkomt: *uwe*, *o Heere*, *is de grootheijt ende de majesteit*. — De uiterlijke glans en waardigheid dezer hoogste magt: *de Keizer vertoonde zich in zijne geheele majesteit*. Ook wordt het in opzigt tot den uiterlijken glans en de pracht van andere dingen gebezigd: *de Zon ging op*, *in volle majesteit*. — Een met de hoogste magt bekleede persoon: *zijne keizerlijke*, of *koninglijke Majesteit*. Zamenstell.: *majesteitschennis*.

Ma-

Majesteit, met den klemtoon op de laatste lettergreep; hoogd. *majestät*. Het lat. *majestas*; gelijk ook *magnus*; heeft overeenkomst met ons *magt* en *mogen*.

MAJOOR, z. n., m., *des majoors*, of *van den majoor*; meerv. *majoors*, *majoren*. Van het middeleeuwsche lat. *major*; zekere krijgsbevelhebber. Oul. bezigde men ook *meijer*, in de beteekenis van bewindhebber, schout. Van hier *majorij*, *meijerij*: *de majorij van 's Hertogenbosch*. Zamenstell.: *generaalmajoor*, *plaatsmajoor*, *tamboermajoor*, enz.

MAK, bijv. n. en bijw., *makker*, *makst*. Tam, niet wild: *een mak paard*. *Een wild paard mak maken*. *Iemand mak maken*, beteugelen, weerhouden. *Hij is zoo mak als een schaap*. *Er gaan vele makke schapen in een hok*, bezadigde menschen schikken zich wel.

MAKELAAR, z. n., m., *des makelaars*, of *van den makelaar*; meerv. *makelaars*, *makelaren*. Middelaar in koopmanschap — een beëedigd persoon, die de koopen sluit, in tegenoverstelling van beunhaas. *Een makelaar in tabak*, *in wijnen*, *in vaste goederen* enz. *Twee raadsmannen hadden gedient tot makelaars dezer koopmanschappen*. HOOFT. De vrouwelijke naam is *makelares*, *makelaarster*, *makelster*, bij HOOFT — *makelares in huwelijkszaken*, koppelaarster. Van hier *makelarij*, anders gewonelijk *makelaardij*, voor het ambt van eenen makelaar: *hij staat naar een makelaardij* — ook voor het loon van eenen makelaar: *gij zult er geen makelaardij aan verdienen*.

Sommigen hebben *maakklaar* geschreven, als zijnde iemand, die de koopen *klaarmaakt*; doch dit is meer aardig, dan gegrond. *Makelaar* is niet anders dan een van het werkw. *makelen* gevormd zelfstandig naamwoord.

MAKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik makelde*, *heb gemakeld*. Voortdur. werkw. van *maken*. Eigenlijk, derhalve, *dikwijls*, of *herhaald*, *maken*. Want gelijk *maken* ook beteekent eene zaak beschikken, bezorgen, zoo geeft *makelen* te kennen een aanhoudend bezorgen, een over en weer beschikken, over en weer gaan; verder, bij elkander brengen, vereenigen: *dat ik schijne gemakelt te hebben*. HOOFT. *Die zaak zal wel gemakeld worden*. Van hier *makeler*, *makelaar*.

MAKEN, bedr., en in sommige gevallen ook onzijd. w., ge-

gelijkvl. *Ik maakte*, *heb gemaakt*. Dit woord schijnt oorspronkelijk *bewegen* beteekend te hebben. Van deze grootstendeels verouderde beteekenis zijn nog eenige weinige overblijfsels, in de volgende spreekwijzen, waar *maken* als een wederk. werkw. voorkomt, en van plaats veranderen, zich elders heen begeven, aanduidt: *maak u van hier*. *Zich weg maken*. *Zich uit de voeten maken*. *Zich van den berg afmaken*. *Zich te zoeken maken*. — *Maak wat voort*. *Maak*, *dat gij rasch weder komt*. Waar het als onzijd. gebezigd wordt.

In eene meer gewone beteekenis duidt het handelen, werken, veranderingen voordbrengen aan. Zonder aanwijzing van het geen gehandeld of gewerkt wordt: *maak het met ons*, *zoo als u goeddunkt*. *Vertrouwt op hem*, *hij sal 't wel maken*. Bybelv. *Dat kan niet maken*, niet beten, niet bijbrengen. *Ick sal maken*, *dat alle uwe vijanden u den necke toekeeren*. Bybelv. *Hij heeft het slecht gemaakt*. *Ik weet niet*, *hoe ik het maken zal*. *Gij hebt het er wel naar gemaakt!* *Hij zal het niet lang meer maken* zegt men van iemand, die dra zal ophouden in zekere zaak werkzaam te zijn — ook die haast zal ophouden te leven. — Met uitdrukkelijke melding van het geen gehandeld of gewerkt wordt. Eigenlijk; een werk voordbrengen, aan iets het bestaan geven: *die den hemel ende de aerde gemaeckt heeft*. Bybelv. *Wie heeft dat kunststuk gemaakt?* *Kleederen maken*, *schoenen*, *hoeden*, *orgels maken*, *verzen*, *een gedicht*, *eene redevoering maken*. Zamenstellen: *boter*, *kaas maken*. *Vuur maken*. *Iemand plaats maken*, hem ruimte geven. *Iemand eene beschrijving van iets maken*. *Tweemaal twee maakt vier*. *Op iets rekening maken*, figurel., op iets staat maken, hopen het te zullen verkrijgen. *Geweld maken*. *Veel ophef van iets maken*. *Eene wet maken*. *Zich een denkbeeld van iets maken*, enz.

Daar de wijs, waarop iets voordgebragt wordt, zeer verschillend is, zoo wordt daarbij niet altoos het woord *maken* gebezigd; maar in vele gevallen zijn bijzondere werkwoorden ingevoerd, welke deze wijs nader bepalen. Zoo zegt men, in het gemeen, niet, *een huis maken*, maar *bouwen*, niet *eenen tuin maken*, maar *aanleggen*, niet *klokken maken*, maar *gieten*, enz. Intusschen zijn er gevallen, waarin zoo wel het algemeene *maken*, als eenig ander bijzonder eigen werkw. gebruikt wordt.

Zoo zegt men *een boek maken*, en ook *een boek schrijven*, enz.

In eene uitgestrektere beteekenis geeft het de beweegoorzaak eener werking te kennen. *Iemand tot voogd, tot Koning, tot hoogleeraar, tot slaaf maken*, enz. *Een koningrijk tot een gemeenebest maken*. Ook zonder *tot*: *iemand voogd maken, iemand erfgenaam maken*, enz. *Vele schulden maken. Hij wil van zijnen Zoon eenen koopman maken. Zijn goed aan iemand maken*, bij uitersten wil daarover ten voordeele van iemand beschikken. *Een verbond met iemand maken. Vrede maken. Zich iemand ten vriend maken. Zich eenen naam maken. Een begin met iets maken. Dat maakt bij hem geenen indruk. Kennis met iemand maken. Allerlei tegenwerpingen maken. Een einde aan de zaak maken. Het water aan de kook maken. Zich iets ten pligt maken. Iets tot geld maken. Hij heeft zijn geluk gemaakt*, hij is gelukkig geworden. *Zijn water maken*, lozen. *Eene gewetenszaak van iets maken*. Met de onbepaalde wijs der werkwoorden, als zelfstandig gebezigd: *iemand aan het lagchen, aan het schreijen maken*. Zoo ook met bijwoorden: *een glas schoon maken. Iets vast maken. Iemand arm, rijk, gelukkig, gezond, levend, bastaard maken*, de werkende oorzaak daarvan zijn. *Zich bemind, gehaat, ziek, hard maken. Iets grooter, kleiner maken. Iemand van iets afkeerig maken. Iemand afvallig maken. Eenen gevangenen vrij maken. Zich nat, vuil maken. Iemand onrustig, bevreesd, bekommerd, driftig, dol, vrolijk, opgeruimd, trotsch, droevig, verlegen, beschaamd, dronken maken. Zich noodzakelijk maken. Zich bekwaam maken. Zich gereed maken. Iemand iets wijs maken. Iets bekend, wereldkundig maken — kond*, bekend, *maken: Godes eer gaen maken kondt*. KAMPH. *Iets klein maken*; ook figurelijk: *zijn geld klein maken. Iemand het leven bitter, het hoofd warm maken. Iemand iets duidelijk maken. Zich eener zaak waardig maken. Het kort maken. Iemand wakker maken. Met kind maken*, bevruchten: *want zellen wij die waarheit zegghen, so en draeght sij van ghenen man, dan van den Engel, dieze met kynde heeft ghemaeckt*. LEV. J. C. Insgelijks met het voegwoord *dat*: *maak, dat hij kome*, veroorzaak het. *Gij maakt, dat wij u niet langer kunnen liefhebben*.

ken. Dan, de werkende oorzaak behoeft juist niet een verstandig wezen te zijn. Het woord *maken* heeft eene zoo algemeene beteekenis, dat het ook van alle levenlooze dingen kan gebruikt worden. *De Zon maakt het was week. Zorgen maken oud voor den tijd. Opregt berouw maakt alles weder goed. Die wijn maakt het hoofd bedwelmd. Hare verlegenheid en ontroering maakten, dat hij van zijn voornemen afzag.* Figurelijk; toebereiden, tot een zeker oogmerk geschikt maken; doorgaans in het dagelijksche leven, en in eenige gevallen. *Het bed maken. Punch maken, worst maken.* Voorstellen: *gij maakt de zaak veel te gevaarlijk*, stelt die als zeer gevaarlijk voor. *Hij is zoo arm niet, als de menschen het wel maken.* Iemand iets ligt, zwaar maken, zoo voorstellen. *Ik weet niet, wat ik daarvan maken*, daarvan denken, mij voorstellen, *moet. Iemand tot eenen ketter, tot eenen schelm maken*, hem als zoodanig voorstellen, daarvoor verklaren. *Iets groot, klein, belagchelijk maken*, het als groot, klein, of belagchelijk voorstellen. Vertoonen, verbeelden, spelen, veinzen: *den zot, den meester maken*, bij Kil. *En als ghijer bijcomt, maeckt dan den droeven.* Const. der Minn. *De schouwspeler maakt den Cesar.* Van hier het verled. deelw. *gemaakt*, dat niet alleen voltooid, maar ook gedwongen, geveinsd beteekent. Zie hetzelve. *Maker*, iemand, die iets maakt, en wel van God, als den voordbrenger van alles: *waar' is Godt, mijn maker.* Bybelv. Van menschen: *wie is de maker van dat werktuig?* Doch meest in zamenstell.: *blokmaker, glazenmaker, hoedenmaker, inktkokermaker, kaarsenmaker, lijstenmaker, mandenmaker, naaldenmaker, orgelmaker, papiermaker, roklijfmaker, schoenmaker, tentenmaker, uurwerkmaker, vredemaker, wagenmaker, zeilmaker*, enz. *Maakster: mussenmaakster, schoonmaakster*, enz. Verder *making*, in de regtsgeleerdheid gebruikelijk: *making van*, of *bij uitersten wil*, ook *erfmaking*. Anders altoos in zamenstelling: *bekendmaking, gelijkmaking, heiligmaking, regtvaardigmaking*, in de godgeleerdheid, enz. Omtrent de twee laatste woorden kan aangemerkt worden, dat men, bij het uitspreken van dezelve, doorgaans, den klemtoon op *ma*, de eerste lettergreep van *making*, plaatst, doch verkeerdelijk, dewijl, volgens ons heerelijk taaleigen, de nadruk altoos op het zakelijke

deel des woords, en dus hier, op *heilig* en *regtvaardig*, moet vallen. Wijders, *makerij*, alleen in zamenstelling gebruikelijk: *azijnmakerij*, *kettermakerij*, *loodwitmakerij*, *messenmakerij*, *zeilmakerij*, enz. Eindelijk *maaksel*, voor schepsel, gewrocht: *de menschen zijn Gods maaksel*, — *het maaksel zijner vingeren*, in den godgeleerden stijl. Bereidsel, bereiding van de stof, waaruit iets gemaakt is: *Hij weet*, *wat maaksel wij zijn*. Byb. *Een zakuurwerk van engelsch maaksel*. *Dat papier is van een goed maaksel*. De wijs, waarop iets gemaakt is: *die rok is van een goed maaksel* — *ik zal naar hetzelfde maaksel een kleed bestellen*. *Gij en sult ook na haer maecksel geene dergelijcke maken*. Bybelv. Figurel.: *hij is een wonderlijk maaksel*, een wonderlijke vent; in de gemeenzame verkeering. Zamenstell.: *maakloon*, *maakselloos* (*informis*) bij Vond.

MAKKELIJK, bijv. n. en bijw., *makkelijker*, *makkelijkst*, in de dagelijksche taal gebruikelijk. Hetzelfde als *gemakkelijk*. Zie dit woord.

MAKKER, z. n., m., *des makkers*, of *van den makker*; meerv. *makkers*. Medgezel, maat: *hij is een goede makker*. *Zijnen makker verklappen*. *Zij zijn makkers*, verkeeren als goede vrienden onder elkander; in de dagelijksche taal. Van hier *makkerij*, bij Hooft, in den zin van *collegium*, *conventus* — *makkerschap*: *makkerschappen ingaen*. Oud. Zamenstell.: *schoolmakker*, *speelmakker*, enz.

MAKREEL, z. n., m., *des makreels*, of *van den makreel*; meerv. *makreelen*. Zekere zeevisch. Kil. heeft *mackereel*, *maeckereel*. Fr. *maquereau*, eng. *mackarel*.

MAL, z. n., o., *des mals*, of *van het mal*; meerv. *mallen*. Bij de huis — en scheepstimmerlieden, ook bij de smeden, molenmakers en andere handwerkslieden gebruikelijk, voor een voorbeeld in het klein, waarnaar men iets in het groot maakt; overeenkomende met het oude *maal* een beeld, een teeken: *een houten*, *een ijzeren mal*. De spanten, of het model, waarnaar een schip gemaakt wordt: *het mal van een linieschip*. *Het mal van een geschut*. Het hout, dat de Timmerlieden gebruiken, om eenen winkelhaak, die verschoven is, weder winkelregt te zetten, wordt ook *mal* genoemd.

MAL, bijv. n. en bijw., *maller* (*malder*) *malst*. Niet wijs, gek: *een mal mensch*. *Hij is een malle gek*, zegt men,

men, in de verkeering, voor: hij is een groote gek. *Tusschen mal en vroed zijn*, half dwaas zijn. Al te toegevend, al te inschikkelijk: *zijne Moeder is zeer mal met hem. Mal moertje mal kindje*, eene al te goede moeder bederft hare kinderen; spreekw. *Mal amsterdamsch* zegt men, in de dagelijksche taal, voor plat amsterdamsch. Ook wordt het als zelfst. gebruikt, *het mal*, voor zotheid, kinderachtigheid, ook teeldrift, in de dagelijksche taal: *het mal is bij hem al over*. Hooft heeft *menschenmal*. Van hier *malheid*, ook *malligheid*. Wijders, het onzijd. gelijkvl. werkw. *mallen*, zich gekkelijk aanstellen: *wat zit gij te mallen!* waarschijnelijk van *malen*, mijmeren, niet wel bij het hoofd zijn, als iemand, die *malende* van hersenen is, en die over de voorkomende zaken geen bescheiden oordeel kan vellen.

MALDER, z. n., o., *des malders*, of *van het malder*; meerv. *malders*. Mudde, eene soort van koornmaat: *een malder tarw*, *haver*, enz.

MALE, zie *maal*.

MALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maalde*, *heb gemaald*. Van het oude *maal*, een beeld, een teeken. In het algemeen, afbeelden, de gedaante eener zaak, door zigtbare trekken nabootsen en voorstellen; teekenen, enz. In eene bepaaldere en meer gewone beteekenis is *malen* met verwen afbeelden, schilderen, inzonderheid met inachtneming van licht en schaduw, in onderscheiding van teekenen, enz. Een *beeld*, *een landschap*, *een bloemstuk malen*. *Op glas*, *op doek*, *op koper*, *op hout*, *op papier malen*. *Met waterverw*, *met olieverw malen*. *Daar was alle beeltenisse geheel rondom aen den wande gemaelt*. Bybelv. Schilderen is meest in gebruik. Zie *afmalen*.

Malen, hoogd. *mahlen*, zweed. *måla*, deen. *male*, boh. *malowati*, pool. *malowac*, alle voor schilderen. Bij Ulphil. is *meljan* schrijven, *quasi literas pingere*, omdat de eerste schrijfwijs toch slechts eene teekening van verscheidene figuren was; waarin ons *melden* ook zijnen oorsprong vindt. Van hier *maler* (*maalder*) schilder, *malerij* (bij Kil.), voor schilderij. In zoover tot het teekenen en schilderen het heen en weer bewegen van de teekenpen en het penseel behoort, schijnt het met het volgende *malen* verwant te zijn.

MALEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik maalde* (oul. *moel*), *heb*

heb gemalen. Ook onz., gelijkvl: *Ik maalde heb gemaald.* Eigenlijk, zich heen en weer bewegen, bijzonderlijk zich in eenen kring bewegen, ronddraaijen; eene bij ons bijna verouderde beteekenis, welke echter nog in eenige spreekwijzen overgebleven is, zoo als nader bij het onz. gelijkvl. werkw. *malen* zal blijken. Zie *maalstroom.* In eenen bepaalderen zin, door heen en weer bewegen verbrijzelen, vergruizen; eigenlijkst en gewonelijkst, tusschen twee steenen verbrijzelen, fijn maken, tot meel maken: *koorn malen, mosterd malen, koffij malen. Twee vrouwen sullen te samen malen.* Bybelv. *Die eerst komt, die eerst maalt,* wordt het eerste geholpen, spreekw. Schoon een werktuig door den wind of anderzins bewogen, als een molen enz., eigenlijk *maalt,* wordt dit echter aan hem toegekend, die slechts het opzigt over zoodanig werktuig heeft: *de molenaar maalt van daag niet.* Ook wordt het van diegenen gebezigd, die hun koorn enz. *laten malen: wij zullen morgen malen.* Men maalt ook water, slijk, enz. uit de polders, grachten, enz., wanneer men het door middel van een molenwerk, met schepraderen, uitbrengt. Zie *moddermolen.* Dit woord *malen* wordt in de Bybelv. ook voor bijslapen, vleeschelijk te doen hebben, gebezigd: *soo moet mijne huijsvrouwe met eenen anderen malen.* Van hier *maler, maalster,* ook voor de tanden: *wanneer de maalsters zullen stil staan.* Bybelv. Zie *gemaal.*

Notk. gebruikt *mulon* en *fermulon*, in de beteekenis van verbrijzelen. In de tegenwoordige bepaaldere beteekenis heet het in het zweed. *mala*, bij Ulphil. *malan*, wall. *malu*, deen. *male*, eng. *to mill*, lat. *molere*, gr. *μυλλειν*, fr. *mouldre*, *moudre.* Reeds in het heb. is מל in stukken wrijven. Ons *meel, molm, mul*, lat. *mollis* en *demoliri* zijn daarmede verwantschapt.

MALEN, onz. w., gelijkvl. *Ik maalde, heb gemaald.* Zich heen en weer bewegen, rond draaijen: *hoe staat gij zoo te malen? Zit toch stil en maal zoo niet.* Van hier ook *gemaal*, voor gedurige beweging, gedruisch; *wat is dat voor een gemaal?* Bij overdragt, mijmeren: *zij begint te malen. Over iets malen: waarover maalt hij? Hoe lang heeft zij reeds gemaald?* niet *gemalen.* Van hier ook *malerij (maalderij)*, *maling; gij zijt in de maling*, in de war. *In de maling komen*, door het gemeene volk,

op de ſtraat, omſingeld, en van den eenen naar den anderen kant, getrokken, geſtooten worden. En hier mede komt de gemeenzame ſpreekwijs overeen: *hij loopt met molentjes*, hij is niet ter deeg wijs. Ook zegt men: *er maalt iets door mijn hoofd — er maalt mij iets door het hoofd*; eigenlijk: er wordt iets in mijn hoofd om en om gedraaid, dat komt mij gedurig in de gedachten, en ik peins daarover, bij herhaling.

MALEN, (*mællen*) oud werkw. (bij Kil.), beteekenende vereenigen, huwelijken, waarvan ook *maaldag*, voor trouwdag, in gebruik geweest is. Zie *gemaal*.

MALIE, z. n., vr., *der*, of *van de malie*; meerv. *malien*. Een ring van ijzer of koperdraad: *malien aan een rijglijf zetten*. *Een wapenrok met ſtalen malien, driedubbelt doorgeweven* — Hoogvl. Ook eene ijzeren, of koperen pen aan een ſnoer, anders nestel: *de malie van dezen veter is gebroken*. Zamenſtell.: *maliehemd*, of *malienkolder*, kolder met malien bezet.

In het fr. *maille*, ital. *maglia*, ſp. *mala*, eng. *mayle*, middeleeuw. *malia*.

MALIE, (fr. *mail*, lat. *malleus luſorius*) z. n., vr., *der*, of *van de malie*; meerv. *malien*. Eene kolf, waarmede men in de maliebaan ſpeelt, anders *maliekolf*. Zamenſtell.: *maliebaan*, *maliehuis*, herberg bij de maliebaan, *malieklik*, het onderſte ſtuk eener maliekolf. Van hier ook het onzijd. werkw. *malien*, in de maliebaan ſpelen: *ik maliede*, *heb gemalied*.

MALKANDER, voornaamw., onbuigbaar, behalve in den tweeden naamval, *malkanders*. Hetzelfde als *elkander*. *Malkander beminnen*. *Zij verſtaan malkander*. *Zij gingen met malkander*, te zamen. *Bij malkander komen*. *Onder malkander*, onderling: *zij hebben het onder malkander gevonden*, *geſchikt*; ook overhoop: *de boeken liggen onder malkander*, het eene ligt onder het andere. *Tweemaal na — op malkander*, tweemaal achtereen. *Boter en azijn onder malkander roeren*, vermengen. *De legers waren aan malkander*, waren ſlaags. *Die twee landen liggen aan malkander*, het eene grenst aan het andere.

Het wordt ook in alle geſlachten en getallen gebruikt, even als *elkander*. Het is zamengeſteld uit *malk*, d. i. elk, bij Kil. *quisque*, en *ander*. Oul. bezigde men *malk*, buiten zamenſtelling: *mallic kent hem ſelven wale*.

MEL. ST. *Om vrientschap, die mallick van ons tot den andere heeft.* S. v. LEEUWEN. *Malc den anderen te baten comen.* PRIVIL. v. DORDR.

MALLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik malde, heb gemald.* Zich gekkelijk gedragen: *het is zoet mallen, wanneer het pas geeft.* VOND. Zie *mal.*

MALLIGHEID, zie *mal.*

MALLOOT, z. n., vr., *der* of *van de malloot*; meerv. *malloten.* Van *mal* en *loot.* Een mal, ijdel vrouwmensch, bij KIL. *inepta et insulsa mulier.* In Groningen zegt men *malloete*, voor eene half gekke dogter. Zie *loot.*

MALLOTE, z. n., waarvan het meerv. buiten gebruik is. Zekere soort van steenklaver. KIL. heeft *malloete.* Het is verbasterd van *mililote*, in het lat *melilotus*, fr. *melilot*, ital. *meliloto.* Zamenstell.: *mallotezalf.*

MALSCH, bijv. n. en bijw., *malscher*, *malscht*, *zeer malsch.* Zacht, week: *malsch vleesch.* Figurel.: *een malsch*, zacht vloeijend, *vers. Malsche kusjes. Ik zal het hem zoo malsch*, zoo zacht en bedaard, *zeggen, als ik kan.* Van hier *malschheid*, *malschelijk*, *malschjes.* Het staat, ten aanzien van zijnen oorsprong, met het lat. *mollis*, gr. *μαλος*, zweed. *mjäl*, eng. *mellow* week, zacht, ons *molm*, *molsem*, *mul* en *malen*, in verband.

MALVEZEI, z. n., m., *malvezeis*, of *van den malvezei*; het meerv. is niet in gebruik. Een goudgele, balsemachtige, zoete wijn, welke om de stad *Napoli di malvasia* in Morea wast, en van daar zijnen naam heeft. In eene ruimere beteekenis wordt ook een dergelijke wijn van het eiland kandia dus genaamd: *drinkt nu den muskadel en zoeten malveseij.* J. THIEULL. *Zoo als hem Moses en Messias mengen, van alsf' en malvazei.* M. L. — HALMA stelt het vrouwelijk.

MAM, z., n., vr., *der*, of *van de mam*; meerv. *mammen.* De borst eener vrouw, in de gemeenzame verkeering: *het kind de mam geven.* Ook wordt het van dieren gebruikt. Van hier het, in den gemeenen spreektrant gebruikelijke onzijd. werkw. *mammen*, voor zuigen, de borst zuigen: *de jonge wil mammen, geef hem je volste uyer.* J. VOS. KIL. heeft het in den zin van zogen, *nutricem agere*, *mammam præbere infanti.* — *Mam*, *mamme* wordt ook voor voedster, bij KIL. *nutrix*, *mater*, gebezigd: *houdende Antwerpen voor de mild-*

ste

ste mamme. HOOFT. *Een ommezichtig brein mistrout hierom de mam.* VOND. *Of tot het bloet, of tot de man.* MOON. Verkleinw. *mammetje.* Van het lat. *mamma*, fr. *mamelle.*

MAMMELUK, z. n., m., *des mammeluks*, of *van den mammeluk*; meerv. *mammelukken.* Een arabiesch woord, dat eigenlijk eenen slaaf beteekent, en waarmede men, in Egypte, diegenen pleegt aanteduiden, welke van kristenouders geboren, doch in hunne jeugd gevangen, en in den mahomedaanschen godsdienst opgevoed zijn geworden. In eene ruimere beteekenis wordt het woord *mammeluk* genomen voor iemand, die den kristelijken godsdienst verlaat en den turkschen omhelst. *Mammelukken tot zijne lijfwacht hebben.*

MAMMON, z. n., m., *des mammons*, of *van den mammon*; zonder meerv. Tijdelijk vermogen, in eenen verachtelijken zin, en in zoo ver men daaraan zijn hart hangt. Een grieksch woord, door de overzetting van den Bijbel tot ons gekomen: *Gij en kondt Gode niet dienen, ende den mammon. Hij bemint Godt boven den mammon.* VOLLENH. Het is van het gr. *μαιμοειν*, gretig verlangen, sterk begeren, afkomstig.

MAN, z. n., m., *des mans*, of *van den man*; meerv. *mans*, *mannen.* Verkleinw. *mannetje.* Een der oudste woorden niet alleen in onze, maar ook in alle europesche talen. Het beteekent 1. een mensch, zonder onderscheid van geslacht; in welke beteekenis het, van den tijd van KERO af, voorkomt. *Thaz uuort th' ist man uuorten*, heet het bij OTFR., voor: het woord is mensch geworden. *Fehes inti mannes*, menschen en vee, bij denzelven. *Parn manno* zijn bij KERO menschenkinderen. Het oude gothische *manna*, angelf. *man*, *mon*, *monn*, eng. *mon*, *man*, wallis. *mijn*, *men*, deen. *mand*, ijsl *madr*, en andere meer hebben deze algemeene beteekenis nog. Een man heet daarom in het angelf. *waerman*, eene juffer *maedeman*, eene vrouw *wifman*, eng. *woman*, oud zweed. *quindismadr*, en nog bij de tegenwoordige IJslanders *kuenman.* In het hoog malabaarsche beteekenen *manden* en *mander* menschen. MORHOF, IHRE en anderen hebben in het breede getoond, dat de tweede lettergreep in het lat. *homo*, (bij de oude Latijnen *hemon*, *homon*, *humon*) in *humanus*, *nemo* en *immanis*, onmenschelijk, niets anders dan ons *man* is. In

deze beteekenis is het bij ons verouderd, sedert het daarvan afgeleide *mensch* meer in gebruik gekomen is. Intusschen zijn ons onbepaalde voornaamwoord *men*, en het zamengestelde *iemand*, *niemand* nog overblijfsels daarvan. Ook zijn er nog verscheidene gevallen, waarin het woord *man* personen van beiderlei geslacht aanduidt, b. v. *de gemeene man*, voor gemeene lieden, mannen en vrouwen. *Soo ijemant een hoorder is des woorts ende niet een dader, die is een man gelijk*, enz. Bybelv. *Welgeluckfaligh is de man, die* enz. Bybelv. *Het schip is met man en muis*, met menschen en vee, *vergaan*, niets is daarvan levend afgekomen. — Eenen persoon, in eenige spreekwijzen des gemeenen levens gebruikelijk. *Om te spelen moesten wij nog eenen derden man* (eenen derden persoon, man of vrouw) *hebben. Wanneer slechts twee voorgaan, zal ik de derde man zijn*, kan ook eene vrouw zeggen. *Zijne waren aan den man helpen*, verkoopen. *Als de nood aan den man komt. Gij zult mij man en paard noemen*, den regten persoon, en hem juist uitduiden. *Ik ken mijnen man*, den persoon, met welken ik te doen heb. *Ik houd mij aan mijnen man*, aan den persoon, van welken ik het ontvangen, gehoord heb — of aan welken ik het verkocht heb enz. *Hij zal zijnen regten man wel vinden*, den persoon, dien hij moet hebben. *Iemand voor den man houden*, voor dengenen, die iets gedaan of gezegd zou hebben.

2. Iemand van het mannelijke geslacht, zonder onderscheid van jaren, Het wallis. *man*, *mon*, *mijn*, ijsl. *madr*, angelf. *man*, *mon*, eng. *man* hebben ook deze beteekenis. *Er waren slechts drie mannen in het gansche gezelschap*, waarvoor men echter dikwerf *manspersonen* zegt. *Ick hebbe eenen man van den Heere verkregen.* Bybelv Ook pleegt men, schertsende, een kind van het mannelijke geslacht *mannetje*, *manneken* te noemen. Dit verkleinw. *mannetje* wordt ook van dieren gebezigd, om daarmede een dier van het mannelijke geslacht aanteduiden, in tegenoverstelling van het *wijfje*. *Soo sal hij een volkomen manneken offeren.* Bybelv. — Eenen persoon van het mannelijke geslacht, die uit zijne jongelingsjaren getreden is, die zijnen volkomenen wasdom en zijne beste sterkte heeft. *In het dertigste jaar is men een man*, d. i. iemand van het mannelijke geslacht, dertig jaren oud zijnde, is een volwassen man, schoon iemand tus-

tusschen twintig en dertig jaren, reeds, ten minste uit achting, een man genoemd wordt. *Een eerelijk, regtschapen man. Doe ick een kint was, sprack ick als een kint — maar wanneer ick een man geworden ben, soo hebbe ick te niete gedaan het gene eens kints was.* Bybelv. *Een wijs, ervaren, geleerd, geschikt man. Een braaf, dapper man. Een oud, bedaagd man. Een voornaam, aanzienelijk, gering, ongeacht, rijk, arm man. Een man van letteren. Een man van ondervinding. Een man van smaak. Man voor man* Het verkleinw. *mannetje* wordt, in den vertrouwelijken spreektrant, deels van eenen man van eene kleine gedaante, deels van eenen liefdewaardigen man gebruikt. Zamenstell.: *baardmannetje, bogchelmannetje, kaboutermannetje.* Hierheen behoort nog de figurelijke spreekwijs *iets mannetje voor mannetje namaken,* d. i. juist, in al zijne deelen. — In eenen bepaalderen zin, met het denkbeeld van sterkte, moed en dapperheid verbonden. *Een ernsthaftig man. Een groot man. Groote heeren zijn zelden groote mannen.* David zeide tot zijnen zoon Salomo: *ick ga henen in den wegh der gantscher aerde: soo zijt sterk, ende weest een man,* Bybelv. *Hij is mans genoeg*; ook in het meerv.: *zij zijn mans genoeg. Ik ben uw man daarvoor,* ik sta u daarvoor in — ben u daarvoor borg. Ook: *ik ben uw man,* ik sta u — ik zal u afwachten. *Gij zijt er de man niet naar,* of *toe: karels naazaat was er de man niet toe,* was er niet geschikt toe, Hooft. Weleer was *man* ook zoo veel als eerelijk man; van waar nog de spreekwijs: *een man een man, een woord een woord,* dat is: een eerelijk man houdt zijn woord. Nog meer ligt het denkbeeld van dapperheid opgesloten in de spreekwijzen: *zich verweren als een man — zijnen man staan,* enz. Van hier, dat krijgsknechten *mannen* genoemd worden: *in dien veldslag is niet een man gesneuveld. Tot den laatsten man zich verdedigen.* Wanneer er een telwoord voorgaat, blijft het in het meerv. onveranderd, even als bij maten en gewigten: *een leger van twintig duizend man. Er zijn niet meer dan zes man gebleven.* Zoo ook: *met hoe veel man kwamen zij?*

Meer bepaald beteekent het woord *man* eenen echtgenoot, eenen gehuuwden persoon van het mannelijke geslacht, in tegenoverstelling van vrouw, of wijf. Bij Otfr. reeds *man*, zweed. *man*, in middeleeuw. lat.

hom

homo. Daerom ſal de man ſijnen vader ende ſijne moeder verlaten, ende ſijnen wijve aankleven. BYBELV. *Eenen man nemen, krijgen. Hij gaf zijne dogter eenen man.* Hiertoe behooren de ſpreekwijzen: *aan den man willen — zij zou wel aan den man willen*, zou wel willen trouwen, is manziek: *aan den man komen — de vader weet niet, hoe zijne dogter nog aan den man zal komen: aan den man helpen*, enz. *Moeders man*, ſtiefvader, *dogters man*, ſchoonzoon. Het vrouwel. woord is *mannin*, in den bijbelſtijl: *men ſalſe manninne heten, om datſe uyt den man genomen is.* — Van hier *manachtig*, *manheid*, bij HOOFT, enz. Zamenſtell.: *akkerman*, *bootsman*, *edelman*, *franschman*, *geleidsman*, *hopman*, *jongman*, *koopman*, *leenman*, *modderman*, *opperman*, *raadsman*, *ſcheidsman*, *tuinman*, *veerman*, *werkman*, *zeeman*, enz. — *Manlieden*, (*manluiden*, *manlui*) *manmensch*, *manmoedig*, *manmoedigheid*, *manmoediglijk*, *mannenhuis*, *mannenmoed*, *mannenſtand*, *mansbeeld*, — *mansbloed*, *mansdom*, en *mannendom*, bij VOND., *manshand*, *manshemd*, *manshoed*, *mansjas*, *manshoofd*, ook voor *man*, — *manskleed*, *manskleeding*, *mansklooster*, ook *mannenklooster*, — *manskous*, *manſlag*, *mansleen*, *manslengte*, de lengte van eenen gewonen man, — *mansmannen*, leenmannen, die achterleenen bezitten, — *mansmoeder*, in den lagen ſpreektrant *mansmoer*, — *mansmuts*, *mansnaam*, *mansoor*, mannelijke nakomeling, ook zeker kruid, *mansperſoon*, *mansrok*, *manszuster*, *manvolk*, *manwijf*, man en vrouw te gelijk, — *manziek*, *manziekte*, enz.

Het meervoud van ſommige, met *man* zamengeſtelde, woorden heeft *lieden*, *luiden*, en niet *mannen*, b. v. *ambachtsman*, *ambachtslieden*, zie *ambacht* — *edelman*, *edellieden*, *hoofdman*, *hoofdlieden*, *koopman*, *kooplieden*, *landman*, *landlieden*, *opperman*, *opperlieden*, *ſpeelman*, *ſpeellieden*, *timmerman*, *timmerlieden*, *voerman*, *voerlieden*, enz.

Oulings werd dit *man* veelal in plaats van *er* gebezigd, zijnde de mannelijke uitgang der van werkwoorden gevormde zelfſtandige naamwoorden. Zoo is *betoman*, bij OTFR. *aanbidder*. En nog tegenwoordig zegt men *koopman* en *kooper*, *handwerksman* en *handwerker*, enz.

Dewijl in de meeste beteekenisſen van dit oude woord het denkbeeld van moed en ſterkte duidelijk doorſtraalt, zoo hebben de meeste Taalkundigen het van het oude werkw.

werkw. *mogen*, zweed. *må*, afgeleid. Het wend. *motsch* beteekent magt, en *mosch* eenen man; welk laatste met het lat. *mas* overeenkomt. Ook beteekent het hebr. *geber*, dat van גבר, *sterk*, afkomstig is, eenen man. En, dewijl de man het sterkste gedeelte des menschelijken geslachts uitmaakt, is deze afleiding niet onwaarschijnelijk; schoon WACHTER *magt*, *mogen* van *man* doet afstammen. ADELUNG daarentegen brengt *man* en het daarvan gevormde *mensch* tot *mijn*, of is zelfs van oordeel, dat *man* en *mijn* een en hetzelfde woord is. *Mijn*, pers. *men*, gr. ἐμος, bij de oude Latijnen *mis*, is, zegt hij, een van de natuur zelve geleerd personelijk voornaamw., waarmede ieder zich zelven aanduidt, en dat zoo veel als *ik* beteekent. Het is zeer waarschijnelijk, zegt hij verder, dat de enkel zinnelijke eerste mensch, welke de *taal vormde*, wanneer hij andere wezens van zijne soort wilde aanduiden, hun den naam gegeven heeft, waarmede hij zijn eigen wezen uitdrukte; en zoo ontstond uit *min*, *mijn*, *man* en eindelijk *mensch*.

MANBAAR, bijv. n. en bijw., *manbarer* (*manbaarder*), *manbaarst*. Dit woord wordt inzonderheid van het vrouwelijke geslacht gebezigd, en beteekent bekwaam om in het huwelijk te treden, huuwbaar, van het oude *mannen*, d. i. eenen man nemen. *Een manbaar meisje. Manbaar worden.* Van hier *manbaarheid.*

Het behoort, eigenlijk, tot die bijvoegel. naamwoorden, welke, door achteraanvoeging van *baar*, van werkwoorden gevormd zijn. Zweed. *manbar*, deen. *mandbar*, hoogd. *mannbar*. Zie *baar*.

MAND, (*mande*) z. n., vr., *der*, of *van de mand*; meerv. *manden*. Verkleinw. *mandje*. Een van teenen gevlochten korf. *Eene mand vol appelen. Waar heenen met die mandt eijeren?* HOOFT. *Door de mande vallen*, spreekw., tot bekentenis komen: *dat men in 't leste valt door de mande*. K. v. MAND. Van hier *manden*, voor in manden doen. Zamenstell.: *appelmand*, *broodmand*, *fruitmand*, *kleermand*, *naaimand*, *sluitmand*, *turfmand*, *vuurmand*, *wijnmand*, enz. — *Mandenmaken*, zelfst. gebruikt: *eenen jongen op het mandenmaken doen* — *mandenmaker*, *mandenmakerij*, *mandenwerk*, *mandenwinkel*.

Mand, hoogd. *mand*, *mande*, angelf. *mand*, nederf. *mande*, eng. *maund*, fr. *manne*. Het heeft, over het ge-

geheel, de beteekenis van diepte, en behoort tot *mond*, enz.

MANEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maande, heb gemaand.* Ter vervulling van zekeren pligt aanhouden, waarvoor gemeenelijk *aanmanen*, *vermanen*, gebezigd wordt. Bijzonderlijk ter betaling van eene schuld aansporen: *iemand wegens eene schuld manen. Hij laat zich dagelijks manen.* Van hier *maner*, *maander*.

Manen, hoogd. *mahnen*, nederf. *manen*, angelf. *manian*, *manigian*, bij Ulphil. *gamunan*, Kero *manen*, deen. *mane*, zweed. *mane*, finl. *manaan*, lat. *monere*, gr. *μηνυειν — μηνυω*, *dor.* *μανυω*, *indico.* Het schijnt ook aandrijven, leiden te beteekenen, en met *mennen* in verband te staan. Zie *maan*.

MANGEL, z. n., o., *des mangels*, of *van het mangel*; het meerv. is niet in gebruik. De afwezendheid eener nuttige en aangename zaak, gebrek: *de oorzaak van dit mangel*. Hooft. *Om dit mangel te boeten.* Vond. *Een schaap zonder eenig mangel. Bij mangel van geld. Bij mangel van vergelding.* Hooft.

Hoogd. *mangel*, zweed. en deen. insgelijks *mangel*, ital. *manco*, middeleeuw. lat. *manca*, fr. *manque*. Het stamwoord is ongetwijfeld ons *mank*, lat. *mancus*.

MANGEL, z. n., m., *des mangels*, of *van den mangel*; meerv. *mangels*. Een werktuig, waarmede men gewasschen en gedroogd linnen, en ook andere wollen kleederstukken, glad en zacht maakt. Het bestaat uit eene sterke, van hout gemaakte, stelling, waarin een met steenen gevulde beweegbare bak over twee houten rollen, om welke het goed, dat men glad wil maken, gewonden is, heen en weer getrokken wordt. *Den mangel trekken. De rollen onder den mangel steken.* Zamenstell.: *draaimangel*, *handmangel*, *trekmangel*.

Hoogd. *mange*, *mangel*, *mandel*, zweed. *mangel*, deen. *mangle*, pool. *magiel*, ital. *mangano*, middeleeuw. lat. *mancula*, waar *manculari* mangelen is. Waarschijnelijk is het verwant met ons verouderde *mange*, welk allerlei werktuig, en vervolgens allerlei krijgstuig beteekende, bij Kil. insgelijks *machinae bellicae genus*; in welken zin het ook bij Hooft voorkomt.

MANGELD, zie *mannegeld*.

MANGELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mangelde*, *heb* ge-

gemangeld. Afwezend zijn, van dingen, welke in opzigt tot iets anders noodzakelijk, of wenschelijk zijn; als een onpersonelijk werkw., of ten minste alleen in den derden persoon gebruikelijk: *de zaak zoude afgedaan geweest zijn, maar het geld mangelde.* Of met het voorzetsel *aan: het mangelt heden overal aan geld.* Ook zegt men figurelijk: *het mangelt niet aan mij*, voor, het hapert niet aan mij, of het ligt niet aan mij, *dat* enz.

De zaak, of persoon, die mangel heeft, staat in den derden naamval: *het mangelt mij aan tijd. Wat mangelt u?*

Hoogd. *mangeln*, deen. en zweed. *mangla*, ital. *mancare*, nederf. *mankeren*, fr. *manquer*, bij Otfr. *mangalon*, bij Kil. ook *mancken*.

MANGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mangelde, heb gemangeld.* Door middel van eenen mangel linnen glad en zacht maken: *zakdoeken mangelen.* Zamenstell.: *mangelbord*, *mangelplank*, *mangelrol*, *mangelstok*.

Oul. beteekende *mangelen* heen en weer bewegen; van daar bij Kil. *mutare*, *permutare*, en bij ons nog voor ruilen, verwisselen, in gebruik: *eene goede mangeling* (ruiling) *doen.* Van hier, mogelijk, de beteekenis van ons *mangelen*, of door het heen en weder bewegen van zeker door zijne zwaarte drukkend werktuig, glad maken. Zie *mangel*.

MANHAFT, bijv. n. en bijw., *manhafter*, *manhaftst*. Van *man*, in de beteekenis van eenen dapperen, strijdbaren man, en *haft*, voor *haftig*, van *haven*, *haben*, *hebben*. *Eene manhafte daad. De manhafte burgerij.* Voor *manhaft*, zegt men ook *manhaftig: hij heeft zich manhaftig gedragen.* Van hier *manhaftigheid*, *manhaftiglijk*. Zie *haftig*.

MANHAFTIG, zie *manhaft*.

MANIER, z. n., vr., *der*, of *van de manier;* meerv. *manieren*. Een woord, waarmede zoo wel de aard en wijs over het algemeen, als ook in het bijzonder de aard en wijs der gebaren, en deze gebaren zelve aangeduid worden: *zich allerhande belagchelijke manieren aanwennen*, zoo wel zeden als gebaren. *Iemand goede manieren leeren. Dat is geene manier van doen. Op eene andere manier. In geenerlei manieren.* Gewoonte, gebruik: *het is nu de manier, zoo gekleed te gaan. Hij heeft voor eene manier*, enz. *De manier* is bij den beelden-

denden kunstenaar de hem eigene wijs van uitvinden en uitvoeren. Zij is in de kunsten datgeen, wat in de fraaije wetenschappen de stijl of schrijfwijs is: *een schilderstuk in de manier van Rubbens*. Van hier *manierlijk*, *manierlijkheid*. Zamenstell.: *onmanierlijk*; ook het bedr. w. *manieren*, goede manieren leeren: *in het manieren, regelen en zedevormen der leergierige jongkheit*. VOND. Van hier *gemanierd*, *moratus*, bij KIL., *wel gemanierd*.

Manier, hoogd. *manier*, eng. *manner*, middeleeuw. lat. *maneries*, sp. *manera*, ital. *maniera*, fr. *maniere*, uit welk laatste woord het schijnt ontleend te zijn; schoon TEN KATE het tot het oude *manen*, *mannen*, aanmanen, aanvoeren, brengt. Zie *maan* — het lange halshaar der paarden enz.

MANIFEST, z. n., o., *van het manifest*; meerv. *manifesten*. Een onduitsch, uit het lat. ontleend woord, dat reeds algemeen gebruikt wordt; in het fr. *manifeste*. Een openbaar geschrift, waarin een Vorst, of Staat, de wereld van zijne handelingen onderrigt.

MANK, bijv. n. en bijw., *manker*, *mankst*. Gebrekkelijk in den gang, van natuur, of bij toeval, verminkt aan de voeten: *eene manke vrouw*. *Mank gaan*. *Eene manke trip*, zegt men, in de gemeenzame verkeering, van eene vrouw, die trippende, of kreupel gaat. *Aan hetzelfde euvel mank gaan*, hetzelfde zedenlijk gebrek hebben. *Gij kunt voor mij niet mank gaan*, gij kunt uwen naturelijken gang, uwe geaardheid en ware gedaante, voor mij niet verbergen. Ook van zaken, waarin eene merkelijke gebrekkelijkheid plaats heeft: *een mank bewijs*. *Die gelijkenis gaat mank*. Van hier *mankheid*. Oul. beteekende het verminkt, in het algemeen.

MANKOP, z. n., o., *des mankops*, of *van het mankop*; meerv. *mankoppen*. Eigenlijk, de ronde zaadbol van zeker gewas, welke aan het bovenste einde van eenen langen regt opgaanden steel staat, en de gedaante van eenen kop, of een hoofd, heeft. Anders ook heul, slaapbol, slaapkruid: *mankop, dat slaap verwekt*. VOND. Zamenstll.: *mankopstroop*, *mankopzaad*.

Bij OTFRID. is het *manahaubit*, in het hoogd. *mohnhaupt*. Misschien is de hooge, regt opgaande gestalte van deze plant de grond dezer benaming. En dan zou dit woord uit *man* en *kop* zamengesteld zijn. En, daar *kop* mannelijk is, zoo is het zamengestelde *mankop*, voor de

de plant zelve, waarschijnelijk ook mannelijk, doch voor het zaad genomen, onzijdig.

MANLIEDEN, zie *man*.

MANMOEDIG, zie *man*.

MANNA, z. n., o., *van het manna*; zonder meerv. Het hemelbrood der h. schrift: *het manna der Israeliten. Uwe vaders hebben het manna gegeten in de woestyne.* Bybelv. Ook wordt het in deze overzetting *man* genoemd: *en aen den morgen lagh de dauw rontom het leger. Als nu de liggende dauw opgevaren was, sho siet over de woestyne was een kleyn ront dingh, kleyn als de rijm, op de aerde. Doe het de kinderen Israels sagen, soo seyden sij d'een tot den anderen, het is man. want sij en wisten niet wat het was.*' Welk laatste bij Michaelis dus vertaald wordt: *dit zagen de Israeliten, en zeiden, de een tegen den anderen, manhu*, (wat is dat?) *dewijl zij niet wisten wat het was. Het manna viel haar in den mont.* Vond. Het *manna* der Apotekeren is eene soort van dauw, die in Kalabrie, op zekere tijden des jaars, op de bladen der boomen gevonden wordt; volgens anderen, de verharde zoete sap van zekeren boom; in het lat. *manna calabrina*.

MANNEGELD, (*mangeld*) z. n., o., *des mannegelds*, of *van het mannegeld*; meerv. *mannegelden*. Van *man*, in de algemeene beteekenis van mensch, en *geld*. Oul. is het in gebruik geweest, voor de waarde van een gedood mensch, welke de Naastbestaanden vorderden, of de geldboete voor eenen beganen moord; anders ook *wergeld* genaamd, van *wer* (man) en *geld*, in Friesland *mansgelding* en *mansboete*, bij de friesche Boeren *haudlesen*, d. i. *huidlossing*.

MANNELIJK, bijv. n. en bijw., *mannelijker*, *mannelijkst*. Eenen man gelijk, met deszelfs aard en gesteldheid overeenkomende. Eigenlijk, tot het mannelijke geslacht behoorende, in tegenoverstelling van het vrouwelijke. *Het mannelijke geslacht. Een mannelijke erfgenaam. Het mannelijke lid. Al wat mannelijk*, van het mannelijke geslacht, *is*. Bybelv. Men bezigt het niet alleen van menschen, maar ook van dieren en gewassen. Het mannelijke geslacht in de spraakkunst, ter onderscheiding van het vrouwelijke en onzijdige. — Figurelijk, op het mannelijke geslacht gegrond, daarmede overeenkomende: *de mannelijke kleeding*, zoo als het manne-

 ne-

nelijke geslacht pleegt te dragen, anders, in het gemeene leven, *de manskleeding. Een mannelijk handwerk.* Met de mannelijke jaren overeenkomende, in tegenoverstelling van de jeugd en jongelingschap: *de mannelijke ouderdom. Eene mannelijke stem. Een mannelijk gelaat.* Kragtig, deftig: *met eenen mannelijken ernst spreken. Een mannelijke schrijfstijl.* Dapper, kloekmoedig, onverschrokken: *zij heeft een mannelijk hart. Zich mannelijk verweren. Houdt u manlick, zijt sterck.* Bybelv. Van hier *mannelijkheid*, ook voor het mannelijke schaamdeel.

MANNEN, onz. w. gelijkvl. *Ik mande, heb gemand.* Oul. gebruikelijk voor eenen man nemen, derhalve *een Meisje mant*, wanneer zij in het huwelijk treedt; bij Kil. *nubere viro, tradi viro.* Het is alleen nog in de zamenstellingen *bemannen, ontmannen* en *overmannen*, gebruikelijk. Zie deze woorden.

MANSCHAP, z. n., vr., *der*, of *van de manschap*; het meerv. is niet in gebruik. Eigenlijk, de betrekking tusschen den leenheer en de mannen van leen, of leenmannen, en inzonderheid de verschuldigde trouw en gehoorzaamheid van de laatsten aan den eersten: *hulde en manschap aan zijnen leenheer bewijzen.* Halma. Thands gebruikt men het meest voor mannen, mansperfoon: *de manschap van het dorp bijeen roepen.* Krijgsvolk, soldaten: *zijn leger bestaat uit kloeke manschap. De manschap van een schip.*

MANSLAG, z. n., m., *des manslags*, of *van den manslag*; meerv. *manslagen.* Doodslag, moord: *eenen manslag begaan.* Hooft bezigt *manslagt*, en dit woord vrouwelijk: *die de manslagt aannam te doen.*

MANTEL, z. n., m., *des mantels*, of *van den mantel*; meerv. *mantels.* Verkleinw. *manteltje.* Een woord, dat, over het geheel, iets beteekent, welk iets anders bedekt. Van hier wordt een wal om eene stad *mantel* genoemd; zoo ook het houten of steenen belegsel om eenen schoorsteen, en zamengesteld, *schoorsteenmantel.* Verder, en gewonelijkst, zeker wijd opperkleed, zonder mouwen, welk over de gewone kleederen gedragen wordt: *eenen mantel dragen, omhangen.* Schoon de mantels der kerkleeraars, meestal, tot eene kleene strook zwart laken, of zwarte zijde, welke zij op den rug dragen, ingekort zijn, behouden zij echter nog denzelfden naam;

naam: *mantel en bef aandoen*. Ook dragen fommige opperkleederen der vrouwen dezen naam. Van dit woord zijn eenige fpreekwijzen ontleend, als: *iets met den mantel der liefde bedekken*. *Den mantel naar den wind hangen*, zich naar tijden en omftandigheden fchikken. *Den mantel op den tuin hangen*; dit zegt men van eenen geestelijken, die, zich op het land bevindende, zich gaat verlustigen, op eene wijs, waarin zijn karakter hem hinderlijk zou wezen, en die daarom zijnen mantel op den tuin, d. i. op de heining of haag, hangt. En van dit nederleggen van zijn karakter heeft deze zelfde fpreekwijs eene andere beteekenis bekomen, namelijk van zijn ambt nederteleggen; in welk geval men zegt: *hij heeft den mantel op den tuin gehangen*. Zamenft.: *dekmantel*, *krijgsmantel*, *nachtmantel*, *rouwmantel*, *fchoudermantel*, enz. *Mantelhuis*, waar rouwmantels verhuurd worden, *mantelkoord*, *mantelkraag*, *mantellis*, *mantelverhuurder*, *mantelzak*, Het zamengeftelde *mantelpijpje*, voor het laatfte pijpje, dat men in gezelfchap rookt, is nog in gebruik, en waarfchijnelijk daarvan ontleend, dat, onder het rooken van deze pijp, de mantels bijeen gebragt en omgehangen werden, en men zich intusfchen gereed maakte, om affcheid te nemen en het gezelfchap te verlaten. Van dit *mantel* is het werkw. *mantelen* gevormd, nog overig in ons *bemantelen*. Zie dit woord.

Reeds bij STRYK. *mantel*, in het angelf. *mântel*, eng., deen., zweed., insgelijks *mantel*, fr. *manteau*, fp. *manta*, ital. *manto*, *mantello*, bij PLAUT. *mantelium*, bij FEST. *mantilium*, *mantellum*, *mantile*. In het arab. is *mantil* een zweetdoek.

MARAS, zie *moeras*.

MARE, *maar*, *meer*, z. n., vr., *der* of *van de maar*; meerv. *maren*. Oul. gebruikelijk, voor water, zie *moeras*: *inder mare verdronken*. M. ST. Zeker water te Leide draagt nog den naam van *de mare*. — *Het maar* is in Groningen, eene breede floot, of wetering. waarin watermolens zich ontlasten. Zie *meer*.

MAREN, zie *marren*.

MARG, zie *merg*.

MARGEN, zie *morgen*.

MARK, z. n., vr., *der*, of *van de mark*; meerv. *marken*. Eigenlijk, een teeken; doch daarvoor bezigen wij

merk. Zie dit woord. Wijders, eene met marken, of grensteekenen, aangeduide en daarin bepaalde vlakte, een afgeteekende omtrek. Het wordt van geheele landen gebruikt, als *Denemark* (*Denemarken*), *Finmark*, enz. Ook van eene landstreek, verscheidene plaatsen in zich bevattende, en binnen hare grenspalen besloten: *de mark Brandenburg*, enz. Van hier de zamengestelde *markboek*, *markgraaf*, *markgraafschap*, *markgravin*, *markpaal*, *markregter*, *marksteen.*

Bij Kero *marcho*, Notk. *marcha*, Tatian. *marc*, middeleeuw. lat. *marcha*, eng. *mark*, bij Ulphil. *marco*, deen. *mark*, zweed. *märke*, fr. *marche.* Het lat. *margo*, een rand, komt hier mede in aanmerking.

MARK. z. n., o., *des marks*, of *van het mark*; meerv. *marken.* Zeker gerigt, bij de goud- en zilversmeden gebruikelijk, waarschijnelijk wegens het daarop geslagen teeken, of den stempel, dus genoemd, en derhalve tot het vorige *mark* behoorende. Eigenlijk: *een mark zilver*, zestien lood — *een mark goud.* Figurelijk, is *mark*, in vele Landen, eene grootstendeels ingebeelde munt, bij welke men rekent, vermoedelijk, dewijl men, weleer, het geld plagt te wegen.

MARKETENTER, z. n., m., *des marketenters*, of *van den marketenter*; meerv. *marketenters.* Een zoetelaar, die den soldaten in het leger levensmiddelen, of drank verkoopt. Ook iemand, die met eene tent op het ijs staat, en daar drank verkoopt: *bij gindschen marketenter zullen wij eens rusten*, Van hier *marketenterij.* Ongetwijfeld van het ital. *mercatante*, fr. *mercadant.* In het ital. is zoowel *mercare*, als *mercantare* en *mercatantare*, handelen.

MARKT, z. n., vr., *der*, of *van de markt*; meerv. *markten.* De openbare talrijke zamenkomst van koopers en verkoopers: *de wekelijksche markt*, die alle weken plaats heeft. *De jarelijksche markt*, ook als een woord, *de jaarmarkt*, die alle jaren gehouden wordt. *Ter markt gaan*, *de markt waarnemen*, *de markt verzuimen.* De plaats, waar gekocht en verkocht wordt: *hij woont op de groote markt*, *bij de markt. Ik stond op de markt.* De tijd, wanneer de markt gehouden wordt: *het zal haast markt zijn. Tegen woerdsche markt.* De prijs, of de loop der koopwaren: *wat is de markt van de boter? De markt liep op en af. Iets op eene hooge markt koopen. Bene-*

ne-

neden, *onder de markt*, *boven de markt*. — Ook bezigt men het woord *markt*, in de volgende ſpreekwijzen: *zijne huid zelf ter markt brengen*, zich, in eigen perſoon, verdedigen, of verandwoorden. *Hij is van alle markten weder gekomen*; dit zegt men van een loos en bedreven mensch; zinſpelende, waarſchijnelijk, op iemand, die alle markten bezoekt, en daardoor in den handel doortrapt en doorſlepen wordt. Zamenſtell.: *kalvermarkt*, *osſenmarkt*, *paardenmarkt*, *varkenmarkt*, *veemarkt*, *vischmarkt*, enz., alwaar in *vee*, *koeijen*, *paarden* enz., gehandeld wordt. Insgelijks *de hooimarkt*, *houtmarkt*, *turfmarkt*, *botermarkt*, *groenmarkt*, *kaasmarkt*, *vlasmarkt*, *voddenmarkt*, enz., waar *hout*, *turf* enz. verkocht wordt. Zoo ook *marktdag*, de dag, waarop de markt, of de zamenkomst van koopers en verkoopers plaats heeft; figurel. *eenen goeden marktdag hebben*, veel verkoopen. Wijders, *marktgang*, het gaan naar de markt: *die meid heeft den marktgang*, gaat naar de markt, om het noodige te koopen. Eindelijk eenige andere zamengeſtelde, als *marktemmer*, *marktkraam*, *marktkramer*, *marktmeester*, *marktplaats*, *marktprijs*, *marktregt*, *marktreizer*, *marktſchip*, *marktſchipper*, *marktſchuit*, — *marktſchreeuwer*, iemand, die zijne bekwaamheden, bijzonder zijne ervarenheid in de artſenij en heelkunst, op openbare markten, uitſchreeuwt, anders kwakzalver.

Markt, hoogd. *markt*, nederſ. *markt*, *marked*, deen. *marked*, ijsl. *markadr*, zweed. *markuad*, eng. *market*, *marketplace*, fr. *marché*, ital. *mercato*; alle, volgens Adel., uit het middeleeuw. lat. *mercatum*, *marchetum*, gelijk dit van het lat. *mercari*, *mercatus*. Ten Kate brengt het tot ons *marken*, *merken*, *ſignare*, omdat de plaatſen der verkoopers, gewonelijk, bij loting, of anderzins, afgedeeld, en gemerkt worden, opdat er geene wanorde ontſta.

MARKTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik markte*, *heb gemarkt*. Van *markt*. Ter markt gaan: *ik moet morgen markten*. Verkoopen: *hij kan niet tegen mij markten*. Ook wordt het, in de dagelijkſche verkeering, bedrijv. gebezigd, voor koopen: *wat hebt gij van daag gemarkt?*

MARLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik marlde*, *heb gemarld*. Een ſchipperswoord, beteekenende de zeilen met dun touw, hetwelk men kettingswijze door elkander ſteekt,

aan de lijken vastnaaijen. Van hier *marling* (*meerling*), dun, sterk touw, waarmede men de zeilen marlt; in het fr. *merlin*, ons *marlijn*. Het is een voorddurend werkw. van *marren*, binden, voor *marrelen*. Zamenstell.: *marlpriem*, *marlreep*, *marltouw*, waarmede men de zeilen opbindt.

MARMEL, z. n., m., *des marmels*, of *van den marmel*; meerv. *marmels*. Een knikker (ook *alabaster* in Groningen genaamd), waarmede kinderen spelen, hetzij van marmer gemaakt, hetzij als marmer gekleurd. Van hier het onz. w. *marmelen*, met zulke knikkers spelen.

MARMELADE, ond. z. n., vr., *der*, of *van de marmelade*; het meerv. *marmeladen* is van meer soorten slechts in gebruik. Ingesuikerde boomvrucht, in het bijzonder kwevleesch, doorsuikerde kwepeeren. Uit het ital. *marmellada*, dat uit het lat. *melimeli*, *melimelum*, *melimela* schijnt verbasterd te zijn.

MARMELDIER, z. n., o., *des marmeldiers*, of *van het marmeldier*; meerv. *marmeldieren*. Een bekend diertje, met welk de Savooijers en Tijrolers omreizen, anders *marmotje* genaamd, fr. *marmote*.

MARMELEN, (*marmeren*) bedr. w., gelijkvl. *Ik marmelde, heb gemarmeld*. Iets schilderen als marmer: *eene gemarmelde zuil*. Van hier: *marmelaar*, *marmeling*. Zie *marmel*.

MARMER, z. n., m. en onz., *des marmers*, of *van den* — *het marmer*; meerv. *marmers*. Een fijne kalksteen, die in geheele beddingen, waaruit hij gehouwen wordt, te vinden is. De stof is van het onz. geslacht: *wit- geel- zwart- rood marmer. Gewelt van sneeuwit marmer maeten*. Poot. *Met marmer beleggen. Een beeld uit marmer hauwen*. Voor den, uit die stof gevormden, steen is het manl.: *het grafschrift gehouwen op den marmer*. Vond. Het meerv. *marmers* (ook, in de dagelijksche taal, *marbers*) is voor knikkers (zie *marmel*) gebruikelijk. Voords, gelijk de latijnsche dichters hun *marmor*, waaruit ons woord gevormd is, voor de oppervlakte der zee, voor de zee zelve gebruiken, zoo doen onze dichters ook met dit woord. Zoo zegt Vond. ergens: *de baren tuimelen om in 't marmer*. En Poot: *Stroomgoden, die op week marmer danst. Langs 't marmer in het meer. Goutrijke stroomen, hoe wort uw nat geverft van hun, die uw levend marmer dronken!* Zamenstell.: *marmerbeeld*, *marmermijn*, *marmersteen*, *marmersteen-*

hou-

houwer, *marmersteenmortel*, *marmerzager*. In het gr. is *μαρμαιρω* *vibranti splendore corusco*.

MARMEREN, onverbuigb. bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. Dat van marmer gemaakt is: *ik liet den marmeren vloer opbreken*. *Eene marmeren zuil*. Ook wordt het voor gemarmerd, dat eene marmerkleur heeft, gebezigd: *marmeren pijlaren*, die eene kleur als marmer hebben.

MARMEREN, hetzelfde als *marmelen*.

MAROT, (*marotte*, bij Kil. eene pop, welke men gekken geeft, om mede te spelen), z. n., vr., nog overig in de spreekwijs: *elke zot heeft zijn marot*, d. i. elk heeft zijne speelpop. Verkeerdelijk heeft men dikwerf gemeend, dat in deze spreekwijs, op den bekenden hofnar, Clement Marot, gezinspeeld wordt.

MARREN, (*maren*, *meren*, *merren*) bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik marde*, *heb gemard*. Bedr., binden: *het dier omslingert met den snuit den gedoemden*, *gemart aan eene paale*. Bogaert. In de scheepvaart is dit woord vooral gebruikelijk: *toen de manschap de vloot aen den oever maerde*. Vond. Onz., met *hebben*; sammelen, talmen: *want zoo mijn kamerling gemart hadt*. Hooft. *Waer mart Godts wraak?* Poot. Bij de angelf. is *meran*, verhinderen, beletten. Zamenstell.: *marlijn*, dun touw, waarmede men mart, dat is marlt. Zie *marlen*.

MARS, z. n., m., *van mars*; zonder meerv. De naam van den Krijgsgod, in de fabelleer der oude romeinsche dichters. Voords, draagt eene der dwaalsterren, in ons zonnestelsel, dezen naam; gelijk scheikundigen denzelven aan het ijzer geven.

MARS, z. n., vr., *der*, of *van de mars*; meerv. *marsen*. Eene ronde houten zoldering, om den mast van groote schepen: *het topzeil wort op de mars neergevelt*. Hooft. *'t Zouw alle walvloeren veegen*, *met zijn moskettiers in de marsen*. Hooft. *De mars zingt liefelijke deunen*. Poot. Ook wordt het genomen voor het kooptuig eens kramers, hetwelk dezelve op den rug, of voor het lijf, draagt: *voor op de mars*. De Decker. Zamenstell.: *fokkemars*. — *Marsklimmer*, *marslantaarn*, *marsmast*, *marssteng*, *marsvellen*, *marszeil*. — *Marsdrager*, *marskramer*, *marsman*.

MARSCH, z. n., m., (Halma verkiest het vrouwl.) *van den marsch*; meerv. *marschen*. Een woord, uit het fr. *marche* ontleend, en onder krijgsvolk gebrui-

kelijk, zoowel van voetvolk als ruiterij verstaan wordende. Optogt der krijgsbenden: *eenen langen marsch hebben. Op marsch zijn. Marsch!* een bevelwoord, om de soldaten te doen voordgaan. Een muzijkstuk, dat op de trom geslagen, of anders gespeeld wordt, ten teeken, dat de marsch beginnen moet; *de hollandsche marsch.*

MARSEPEIN, (*massepein*) z. n., m., *des marsepeins*, of *van den marsepein*; meerv. *marsepeinen*. Zeker suikergebak van zoete en bittere amandelen, suiker, enz.: *die geen banket van marssepeinen schaft*. VOND. Uit het ital. *marzapane*, omdat MARZA, een italiaan, daarvan de uitvinder zou geweest zijn. MEURS. heeft (*glossar*): ἰδέα πλακοκίττας, ὁ λεγόμενος μαρσαπᾶς. Sp. *maçapana*, fr. *massepain*. In het middeleeuw. *panis martius*, *marcipanis*. Verkleinw. *marsepeintje*. Zamenstell.: *marsepeinbakker*.

MARTE, (*merte*, *merteken*, *martin*, bij KIL.) z. n., vr., *der*, of *van de marte*; meerv. *marten*. Dit woord verklaart KIL. door eenen aap. Bij DE BRUNE vindt men *marteko*; *de aep doet de kijckers, al lacchende, marteko blootgat roepen*. Het is, zeker, een uitlandsch woord, misschien verbasterd uit het gr. μαντιχώρας, bij Ctesias, μαρτιχώρας, bij Pausanias μαρτιώρας, dat de naam van een zeker wreed indiaansch dier zal zijn, wiens wezenstrekken eenigzins naar den mensch zweemden. Van hier kan het, door onkunde of bij geval, de benoeming van eenen aap geworden zijn, om de gelijkheid deszelven met den mensch.

MARTELAAR, (*marteler*) z. n., m., *des martelaars*, of *van den martelaar*, meerv. *martelaars*, (*martelers*) *martelaren*. Een bloedgetuige, iemand, die, om de belijdenis van den kristelijken godsdienst, allerlei lijden uitstaat: *het bloed der martelaren was het zaad der Kerk*. Wijders, iemand, die, om eene waarheid of zaak, die goed is, of welke hij voor goed houdt, ongelukkig lijdt: *hij is een martelaar voor zijn gevoelen geworden*. Ook iemand, die, om eene kwade zaak, geweldig lijdt: *bij de martelaaren der wanhoop*, SELS. Een talmer, knoeijer; *hij is een martelaar in zijn werk*. Van hier *martelarij*, *het martelaarschap*, *het marteldom*. Het vrouwl. is *martelares*. Zamenstell.: *martelaarsboek*, *martelaarslijst*, *marteldood*, *martelgereedschap*, *martelkroon*, de eer van het martelaarschap, *martelsnaar*, getokkeld ter eer van eenen martelaar, bij POOT.

Uit

Uit het lat. *martyr*, dat van het gr. *μαρτυς* afkomt, welk woord eenen getuige, en in engeren zin, eenen bloedgetuige beteekent.

MARTELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik martelde, heb gemarteld.* Bedr., eene zeer hevige ligchaams smert veroorzaken; voords vreesselijken kommer, onrust, angst en zorgen verwekken. In naauwere beteekenis, iemand, onder allerlei smert, den dood aandoen: *hier wordt d'onnozelheit gemartelt en bespogen.* POOT. Onz., met *hebben*; talmen, knoeijen: *hoe martelt gij zoo?*

MARTER, z. n., m., *des marters*, of *van den marter*; meerv. *marters.* Een sabeldier, wiens bont in waarde is. Op de Veluw noemt men eene soort van wezeltje eenen *mater.* Uit het fr. *martre*, of *marte.*

MAS, z. n., vr., *der*, of *van de mas*; meerv. *massen.* Eene meenigte, een hoop; van het lat. *massa*: *in een mass' ongeschikt al over hoope liep.* ZACHAR. HEYNS. De verzameling van Joden en Heidenen tot eene kerk wordt door VONDEL ook met dezen naam bestempeld: *die mas uit veele troepen van allerhande bloet.* Voor eenen ongevormden klomp: *Vulkaen, die dissel smeede — van fijn gout, de speek van zilvre massen.* VOND. *Ja voor de formeloose mass' des grooten als* enz. J. DE DECK. — L. MEYER telt het onder de basterdwoorden.

MASK, (*maske*) z. n., vr., *der*, of *van de mask*; meerv. *masken.* Hetzelfde als *masker.* Oneig.: *onder maske van looze naamen.* HOOFT. Fr. *masque.*

MASKER, z. n., o., *des maskers*, of *van het masker*; meerv. *maskers.* Grijns, momaangezigt: *hij danste zoo wild, dat hem het masker afviel.* Glimp, schijn: *onder het masker van vriendschap.* L. TRIP. *Het masker afdoen*, openlijk voor den dag komen.

Maske, *masker*, hoogd. *maske*, eng. *mask*, middeleeuw. *mascha*, *mascara.* Misschien, uit eene bron met het verouderde *masche*, *maschel*, dat bij KIL. voorkomt, en eene vlek beteekent; omdat de oudste wijs, om zich onkennelijk te maken, daarin bestond, dat men het gezigt besmeerde.

MASKEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maskerde, heb gemaskerd.* Een momaangezigt voordoen: *zich maskeren.* Met eenen glimp bedekken: *hun bedrijf met de schaaduw zijns naams te maskeren.* HOOFT.

MASSEPEIN, zie *marsepein.*

MAST, z. n., m., *van den mast;* meerv. *masten.* Een ſcheepsmast: *het ſchip lag met de zeilen voor den mast. De vlaggen zwierden bij de masten.* POOT. *Aen den mast binden.* VOND. *Den mast opzeilen. Den mast kappen. De groote mast. De bezaans — de fokkemast. Een ſchip met drie masten.* Hiervan zijn eenige ſpreekwoorden ontleend; b. v. *varen, waar de groote mast vaart,* d. i. overal varen, waar het gevalt. *Er kunnen geene twee groote masten op een ſchip zijn,* maar een kan de voornaamſte zijn, en het opperſte gezag bekleeden. *Hij moet voor den mast;* dit zegt men van eenen matroos, die meer ſpijs neemt, dan hij opeten kan, voor welke gulzigheid men wel eens aan den mast gebonden en geſtraft werd. *Hij zal den mast wel opkrijgen,* hij zal zich wel helpen, redden; dewijl men, zonder dat de mast opſtaat, niet zeilen kan. Ook worden lange palen, ſchoon men hen niet op ſchepen gebruikt, *masten* genaamd: *zij heiden over de honderd masten in den grond.* Zamenſtell.: *mastbloem,* damastbloem, *mastboom, mastbosch,* een bosch van mastboomen, bij de dichters ook eene groote verzameling van ſchepen, *masteloos, mastenmaker, masthout, mastklimmer, mastkoker, mastligter,* een ligter met eenen mast, *mastſpoor,* mastkoker, *mastvisch,* kaſilot. *Driemasthoeker, driemastſchip.*

Mast, reeds bij STRYK. *mast,* hoogd., nederſ., deen. eng. en zw. *mast,* angelſ. *maest,* fr. *mât, mast,* ſp. *mastil,* finl. *masta,* pool. *maſzt.* Het ſchijnt met *eene mijt,* eene houtmijt, denzelfden oorſprong te hebben; van het oude *ma,* hoog, ſterk.

MASTELUIN, (*mastelein*) z. n., o., *des masteluins,* of *van het masteluin;* meerv. *masteluinen.* Gemalen koorn van half tarw en half rog; zonder meerv. — Een brood, daarvan gebakken; met een meervoud. In dien zin zegt men ook een *mastel* (*mestel*). GOERER bezigt het figurelijk, zeggende: *dat de rijnsburgſche Broeders voor masteluin, dat is half arminiaansch, half doopsgezind, de monſtering konnen pasſeren.*

KIL. heeft *misſchteluyn farrago, commiſtio frumentorum, miſcellanea ſeges;* van het oude *misſchen, misſchelen,* mengen; zoo dat het woord eigenlijk gemengd koorn, en een gemengd gebak beteekent, en ons *masteluin,* waarſchijnelijk, eene verbastering van *mischteluin* is.

MASTIKS, (*mastik*) z. n., m., *van den mastiks;* zonder

der meerv. De welriekende hars van den mastiksboom. Uit het gr. *μαςιχη*.

MAT, z. n., o., *des mats*, of *van het mat*; meerv. *matten*, Eigenlijk, grasland, dat gemaaid kan worden; van *maden*, *maaijen*, lat. *metere*. Van hier is het eene zekere hoegrootheid van land. Zamenstell.: *deimat* voor *dagmat*, zooveel als, door eenen man, in eenen dag kan gemaaid worden.

MAT, z. n., vr., *der*, of *van de mat*; meerv. *matten*. Een spaansch geldstuk, dat vierkantig is: *spaansche matten inwisselen*. Indien deze zilveren munt, om hare vierkantige gedaante, dezen naam draagt, zoo konde men hiermede vergelijken het middeleeuw. *matto* en *mattonus*, ital. *mattone*, een tigchelsteen.

MAT (*matte*), z. n., vr., *der*, of *van de mat*; zonder meerv. Een woord, dat reeds verouderd is, beteekenende geronnene melk, waarvan de hui of waterachtige deelen reeds afgescheiden zijn, zoo als men dezelve tot het kaasmaken gebruikt. Het zamengest. *kaasmat*, met een meerv., is nog in gebruik, voor eenen kaasvorm. Hoogd. *matte*, in Lotthar. *matton*. Het behoort tot het geslacht der woorden *mas*, lat. *massa*, — *materie*, lat. *materia*.

MAT, z. n., vr., *der*, of *van de mat*; meerv. *matten*. Eene stoelmat: *de mat is aan stukken*. Eene voetmat, eene dekmat: *gedekt met eene mat*. VOND. Hangmat: *in eene mat slapen*. Zamenstell.: *bakermat*. Eene kooi, waarin hanen vechten; waarvan de spreekwijzen: *in de mat zijn*, zich in verlegenheid bevinden — *voor iemand in de mat springen*, deszelfs zaak verdedigen. Zamenst.: *mattebies*, *mattenkramer*, *mattenmaker*, *mattenlisch*, zeker watergewas. Verkleinw. *matje*.

Eene biezenmat is in het hoogd. *matte*, nederf. *matte*, zw. *matta*, angelf. *meatta*, eng. *matt*, lat. *matta*. MARTIN. vergelijkt hier het hebr. מטה.

MAT, z. n., o., gebruikelijk in de spreekwijs: *op het mat komen*, waarschijnelijk, zoo veel als, op den maaltijd komen, komen terwijl men eet, of zal beginnen te eten; van het oude *mat*, goth. *mats*, spijs, maaltijd, angelf. *mete*, eng. *meat*, deen. *mad*, ijsl. *mat*. Van hier is het overgegaan tot de beteekenis van bij verrassching komen: *het vosken op 't mat komende*. VOND.

MAT, bijv. naamw. en bijw., *matter*, *matst*. Een zeer oud woord, dat, eertijds, de beteekenis van dood gehad

had heeft, en volkomen met het hebr. מות overeenkomt. Die oude beteekenis blijkt nog uit het oude vlaamsche *maten*, slagten, dooden, dat bij Kil. bewaard is. Hiermede heeft vele overeenkomst het lat. *mactare*, slagten, het middeleeuw. *matare*, dooden, sp. *matar*, en het oudfr. *mathe*, het graf. Voords heeft het nog eene andere beteekenis, zijnde zooveel als overwonnen, in zulke engte gebragt, dat men zich niet meer weet te redden. Dus komt het nog in het schaakspel voor: *den koning schaak en mat zetten*. Fr. *mat*, persisch *mat*. Thands beteekent het bij ons vermoeid, in eenen hoogen trap van kragten beroofd:

Laat een kwijning 't matte lijf
Aan 't bezweete leger binden. M. L.

Mat van kommer. Poot. Uitgedroogd, uitgeput, verdord: *in een lant, dor en mat*. Bybelv. Dof, weinig glans hebbende. In dien zin komt het bij L. Ten Kate voor; hoogd. *matt*, fr. *mat*. Van hier *matheid*, *mattigheid*.

Mat, voor moede, hoogd. *matt*, deen. *mat*, zw. *matt*, angelf. *methig*, eng. *mate*.

MATADOOR, z. n., m., *des matadoors*, of *van den madoor*; meerv. *matadoors*. Een ond. woord, dat, in het gemeene leven slechts, gebruikt wordt voor eenen man van groot vermogen, aanzien en magt; *een heele matadoor*. In het lomberspel worden de hoogste, en op elkander volgende troeven *matadoors* genoemd: *drie, vier, vijf matadoors*. Het is een spaansch woord, beteekenende eigenlijk eenen moordenaar, van het sp. *matar*, dooden.

MATELIEVE, zie *madelieve*.

MATELIJK, zie *matiglijk*.

MATER, zie *marter*.

MATERIE, z. n., vr., *der*, of *van de materie*; zonder meerv. Ond. woord, zie *stof*. In het dagelijksche leven, gebruikt men het voor *etter*.

MATHOEN, z. n., o., *des mathoens*, of *van het mathoen*; meerv. *mathoenders*, *mathoenderen*. Tureluur, een zekere vogel.

MATIG, bijv. n. en bijw., *matiger*, *matigst*. Zoo als het met de gesteldheid, de maat van andere dingen, overeenkomt; doch in eenen figurelijken zin, in welke beteekenis het, in zamenst. alleen, voorkomt: *pligtmatig*, *regt-*

regtmatig, *regelmatig*, *wetmatig*, enz. Dat met maat en regel overeenkomt: *hij is een liefhebber van matige vreugd. Matigh*, *rechtveerdig*, *kuijsch.* Bybelv. *De matige natuur eischt weinigh voor het leven.* Poot. Bezadigd: *een man van een matig oordeel.* Dat de gewone maat niet te boven gaat: *lieden van een matig vermogen. Matig weer*, niet te heet, niet te koud. Van hier *matigheid*, *matiglijk*. Zie *ig*.

MATIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matigde*, *heb gematigd.* Matig maken, intoomen, bedwingen: *zijnen toorn matigen. Op dat hij zijn' ijver op eens anders dwaaling matig'.* Hoogvl. Meest als een wederk. werkw.: *zich matigen*, aan zijne begeerten, aan zijne neigingen eene maat voorfchrijven. *Ik zal mij matigen*, mij fpenen in het gebruik van fpijs en drank. *Hij konde zich naauwelijks matigen*, *toen hij dit hoorde*, naauwelijks zijne driften beteugelen. Van hier *matiging*.

MATRAS, z. n., vr., *der*, of *van de matras*; meerv. *matrasfen.* Verkleinw. *matrasje.* Een onderbed, dat met haar of andere ftoffen opgevuld en doornaaid is: *de vorst fpringt van de matras.* Hoogvl. Ook geeft men dien naam aan een waterglas, pisglas.

Fr. *materas*, *matelas*, eng. *mattrefs*, pool. *materac.* Het is uit het ital. *materazzo*, *matarazza*, middeleeuw. *mataratium*, *matracium.*

MATRES, z. n., vr., *der*, of *van de matres*; meerv. *matresfen.* Eene meesteres. Ook eene minnares. In de dagelijkfche taal alleen wordt het gebruikt. Van het fr. *maitresfe.*

MATROOS, z. n.; m., *van den matroos*; meerv. *matrozen.* Een bootsgezel, iemand, die op een oorlogfchip vaart: *voor matroos uitgaan.*

Hoogd. *matrofe*, *matros*, deen. *matros*, fr. *matelot.* De oorfprong is onzeker. Adelung denkt om het lat. *metellus*, iemand, die bij het leger om loon diende; een verkleinw. van *metus*, het welk hij, met *maat*, een makker, een handlanger, tot eene bron brengt.

MATSCHUDDING, z. n., vr., *der*, of *van de matfchudding*; zonder meerv. Gruis en vuiligheid van koorn, rijst enz. Ook uitfchot van iets. Van *mat* en *fchudding.*

MATSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matste*, *heb gematst.* Doodflaan: *die op 't kafteel vlood*, *en daar door de macedo-*

donieren gematst wierd. BOGAERT. Zamenstell.: *matshamer*, strijdhamer. Het woord is uit eene bron met het vlaamsche *maten*, dooden. Zie *mat.*

MATTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matte, heb gemat.* Stoelen matten. Van hier *matster, matter.*

MATTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik matte, heb gemat.* Mat maken: *men mat hem door veel aenspraek niet.* VOND. *Met duizent angsten, elk bequaem een borst te matten.* POOT. *Laat donkre zaeken nu ervaere harssens matten.* POOT. Het zam. *afmatten* is meest in gebruik. In het ijsl. is het *maeda*, eng. *to mate.*

MATTEREN, bedr. w., gelijkvl., met eenen basterduitgang. *Ik matteerde, heb gematteerd.* Afmatten: *maar niets, dat hen zoo zeer matteerde.* HOOFT. *D'oppermaght wou mij niet bedroeven noch matteeren mijn gedult.* VOND.

MATSVOT, z. n., m., *des matsvots*, of *van den matsvot*; meerv. *matsvotten.* Een scheldnaam, welken men iemand toevoegt, die niet durft, en daarbij dom en onnoozel is. In Groningen gebruikt men het van het vrouwelijke geslacht, waar men daarom met eenen vrouwl. uitgang zegt: *eene matvotsche.* De eerste helft des woords stamt van *mat* af, dat, voorheen, de beteekenis ook van bloode had. In het ital. is *matto* een nar, eng. *mad* onzinnig. In het nederf. is *matzfotz* een verwijfd mensch. Zie over de andere helft, op *hondsvot.*

MAZELEN, z. n., vr., *der mazelen*, of *van de mazelen*; het enkelv. is niet in gebruik. Eene ziekte, waardoor de opperhuid met kleine roode vlekken uitslaat: *aan de mazelen liggen. De mazelen hebben.*

Hoogd. *masern, maseln, masseln*, in eenige streken van ons vaderland *messels*, deen. *mäslinger*, eng. *meatles.*

Mazel, gelijk *masche, maschel* bij KIL., is, in het algemeen, eene vlek. Zie *masker.*

MAZELEN, onz. werkw., gelijkvl. *Ik mazelde, heb gemazeld.* Aan de mazelen liggen. Oneig. zegt men: *die wijn heeft al gepokt en gemazeld*, is heel zuiver en oud.

MEDE, (*meê*) z. n., vr., *der*, of *van de mede*; zonder meerv. Een drank, die, door gesting, uit honig en water, of andere vloeistoffen, toebereid wordt: *met de zoete meede.* HOOFT. Van hier *medig: medig bier.*

Me-

Mede, hoogd. *meth*, deen. *miod*, *mod*, zw. *mjod*, eng. *mead*, angelſ. *medo*, *meodu*, *maethe*, walliſ. *med*, boh. *medu*, middeleeuw. *medo*, *meda*, *medus*. Het ſtamwoord is het ſlavon. *med*, honig, in het ruſ. *med*, pool. *meod*, litth. *meddus*.

MEDE, (*meê*) een bijw. van verzameling, in de beteekenis van *ook*: *men had vernomen, dat hij mede een van die bende was*. In dien zin gebruikt men het in Zeeland veel. Men gebruikt het ook, in de beteekenis van *met*; wanneer het achteraan gevoegd wordt: *hij belastte hem ergens mede. Hij bemoeit zich nergens mede. Daarmede wil ik zeggen. Hij ſpot er mede. Waarmede zal ik u verzoenen? Hiermede toont hij aan.* Als voegwoord, met *als*: *wijn, als mede brood.* Voords dient het tot vorming van werkwoorden: *mededeelen, medenemen*; waar het als een ſcheidbaar voorzetſel gebruikt wordt. Van zelfſt. naamw.: *mededogen*, *medevrijer*. Van bijv. naamw.: *medehulpig*, *medepligtig*. Somtijds wordt het ook in *med* of *meê* verkort. Het kan, in zamenſtelling, voor een zeer groot getal woorden geplaatst worden, waarvan, hiernevens, diegene volgen, welke meest in gebruik zijn. . Van hier *medezaam* (*medſaem*, bij Kil.) *meedzaam*, *meedzaamheid*, gevoegelijk, meêgaande: *daer een meedſaemheijd vereijscht wert*. De Brune. Zie voords *met*.

MEDEARBEIDER, z. n., m., *des medearbeiders*, of *van den medearbeider*; meerv. *medearbeiders*. Die met anderen eenerlei arbeid verrigt. Van *mede* en *arbeider*.

MEDEBEGERER, (*medebegeerder*) z. n., m., *des medebegerers*, of *van den medebegerer*; meerv. *medebegerers*. Mededinger. Van *mede* en *begerer* (*begeerder*).

MEDEBOELER, z. n., m., *des medeboelers*, of *van den medeboeler*; meerv. *medeboelers*. Medevrijer, een reeds verouderd woord, van *mede* en *boeler*.

MEDEBORG, z. n., m., *des medeborgs*, of *van den medeborg*; meerv. *medeborgen*. Die met eenen anderen borg is. Van *mede* en *borg*.

MEDEBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *brengen*: *ik bragt mede, heb medegebragt*. Met zich brengen: *ik zal twee getuigen medebrengen. Kinderen koek medebrengen.* In zich behelzen: *wat nieuws brengt de brief mede?* Veroorzaken: *de*

vre-

vrede brengt alle heil mede. Vereischen: *naar mate de zaak medebrengt.*

MEDEBROEDER, z. n., m., *des medebroeders*, of *van den medebroeder*; meerv. *medebroeders.* Ambtgenoot. Van *mede* en *broeder.*

MEDEBURGER, z. n., m., *des medeburgers*, of *van den medeburger*; meerv. *medeburgers.* Die het burgerregt met anderen bezit. Van *mede* en *burger.*

MEDEDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. *mede* en *deelen*: *ik deelde mede, heb medegedeeld.* Iets van zijnen eigendom aan anderen overdragen: *de soldaten deelden elkander van den buit mede.* Zeggen, verhalen: *ik zal u wat nieuws mededeelen. Mede deelen*, afgescheiden, is een onz. werkw.: *ik deel mede in dat verlies*, datzelve treft mij ook. Van hier *mededeelbaar*, *mededeeler*, *mededeelgenoot*, *mededeelhebber*, *mededeeling*, *mededeelzaam*, *mededeelzaamheid.*

MEDEDIENSTKNECHT, z. n., m., *des mededienstknechts*, of *van den medediensknecht*; meerv. *medediensknechten.* Die denzelfden heer met anderen dient: *ick ben uw' medediensknecht.* BYBELV. Van *mede* en *dienstknecht.*

MEDEDINGER, z. n., m., *des mededingers*, of *van den mededinger*; meerv. *mededingers.* Die met anderen naar dezelfde zaak staat. Van *mede* en *dinger.* Het vrouwl. is *mededingster.*

MEDEDOGEN, z. n., o., *des mededogens*, of *van het mededogen*; zonder meerv. Medelijden: *hebt gij nogh eenig meêdogen?* VOND. Het is, eigenlijk, een werkwoord, bij KIL. *meddooghen.* RODENBURGH bezigt het nog: *in een bedroefde boezem, die ghij zo weijnigh medooght.* Van *mede* en *dogen.* Van hier *mededogend*, *mededogendheid*, *mededogenloos*, *mededoogzaam.*

MEDEDRINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *drinken*: *ik dronk mede, heb medegedronken.* Met iemand drinken.

MEDEEEUWIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Die zoo wel eeuwig is als een ander. Een kerkelijk woord; van *mede* en *eeuwig.*

MEDEERFGENAAM, z. n., m. en vr., *des medeerfgenaams* — *der medeerfgenaam*, of *van den* — *de medeerfgenaam*; meerv. *medeerfgenamen.* Die met anderen in

in hetzelfde erfgoed deelt: *medeerfgenamen Christi.* BYBELVERT.

MEDEGAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *mede* en *gaan: ik ging mede, ben medegegaan.* Met iemand gaan. Van hier *medegaande, meêgaande,* overdragt: *een meêgaand mensch,* als ligt met iemand gaande; en verder, als ligt begaan zijnde met eens anders smert.

MEDEGANGER, z. n., m., *des medegangers,* of *van den medeganger;* meerv. *medegangers.* Reisgezel. Van *mede* en *ganger;* van *gangen,* nu *gaan.*

MEDEGENOOT, z. n., m., *des medegenoots,* of *van den medegenoot;* meerv. *medegenoten.* Deelgenoot. Van *mede* en *genoot.*

MEDEGETUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *getuigen: ik getuigde mede, heb medegetuigd.* In gemeenschap met anderen getuigen. Van hier *medegetuige, medegetuigenis,* bij TEN KATE *medetuigenis.*

MEDEGEVANGEN, z. n., m., *des medegevangens,* of *van den medegevangen;* meerv. *medegevangenen.* Die met anderen gemeenschappelijk gevangen zit. Van *mede* en *gevangen.*

MEDEGEWISSE, z. n., o., *des medegewisses,* of *van het medegewisse;* zonder meerv. Medeweten: *in meêgewisse te verstrikken.* HOOFT. Van *mede* en *gewisse.*

MEDEGEZEL (*medgezel*), z. n., m., *des medegezels,* of *van den medegezel;* meerv. *medegezellen.* Die met anderen in gelijk gezelschap, of in gelijke omstandigheden, verkeert. Van *mede* en *gezel.* Vrouwl. *medegezellin,* (*medgezellin*). Zamengest.: *medegezelschap.*

MEDEHANDELAAR, z. n., m., *des medehandelaars,* of *van den medehandelaar;* meerv. *medehandelaars, medehandelaren.* Die met anderen gemeenschappelijk in koopwaren handelt. Van *mede* en *handelaar.*

MEDEHELPER, z. n., m., *des medehelpers,* of *van den medehelper;* meerv. *medehelpers.* Die met anderen gemeenschappelijke hulp betoont. Vrouwl. *medehelpster.* Van *mede* en *helper.*

MEDEHULP, z. n., vr., *der,* of *van de medehulp;* zonder meerv. Eene hulp, die gemeenschappelijk toegebragt wordt. Van hier *medehulpig, medehulpzaam.* Van *mede* en *hulp.*

MEDEINGEZETEN, z. n., m., *des medeingezetens,* of

van den medeingezeten; meerv. *medeingezetenen*. Die met anderen een ingezeten is.

MEDEKENNIS, z. n., vr., *der*, of *van de medekennis*; zonder meerv. Medewetenſchap. Van *mede* en *kennis*.

MEDEKIEZER, z. n., m., *des medekiezers*, of *van den medekiezer*; meerv. *medekiezers*. Van *mede* en *kiezer*. Die nevens anderen kiezer is.

MEDEKLANK, z. n., m., *des medeklanks*, of *van den medeklank*; het meerv. is niet in gebruik. Een klank, die zich onder een ander geluid mengt. Van *mede* en *klank*.

MEDEKLINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *klinken*: *ik klonk mede*, *heb medegeklonken*. Medeluiden. Ook, met anderen zijn glas doen klinken. Van hier *medeklinker*, eene letter, die, door hulp en in gemeenſchap met anderen, haren onderſcheidenen klank laat hooren.

MEDEKNECHT, z. n., m., *des medeknechts*, of *van den medeknecht*; meerv. *medeknechts*, *medeknechten*. Medediénaar. Van *mede* en *knecht*.

MEDEKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *komen*. *Ik kwam mede*, *ben medegekomen*. Met iemand. of met iets, komen, zoo wel van zaken, als van perſonen: *de post is reeds hier*, *maar er zijn geene brieven voor u medegekomen*.

MEDEKRIJGSMAN, z. n., m., *des medekrijgsmans*, of *van den medekrijgsman*; meerv. *medekrijgsmannen*, *medekrijgslieden*. Die met anderen te gelijk in den krijg verkeert. Het woord komt bij Hooft voor. Van *mede* en *krijgsman*.

MEDEKRISTEN, z. n., m., *des medekristens*, of *van den medekristen*; meerv. *medekristenen*. Die met anderen het kristendom belijdt. Van *mede* en *kristen*.

MEDELEERAAR, z. n., m., *des medeleeraars*, of *van den medeleeraar*; meerv. *medeleeraars*, *medeleeraren*. Medeonderwijzer: *zijnen medeleeraaren opgelegd*. M. L. Van *mede* en *leeraar*.

MEDELEERLING, z. n., m., *des medeleerlings*, of *van den medeleerling*; meerv. *medeleerlingen*. Medemakker in het leeren. Van *mede* en *leerling*.

MEDELIJDEN, z. n., o., *des medelijdens*, of *van het medelijden*; zonder meerv. Deernis, ontferming: *medelijden met iemand hebben*. *Iemand tot medelijden bewegen*

gen — verwekken. Onvertzaaght in't medelijden. HOOFT. Van hier *medelijdend*, *medelijdendheid*, *medelijdig*. Van *mede* en *lijden*.

MEDELOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *loopen: ik liep mede, ben medegeloopen*. Met iemand loopen. Ook fig., wel uitvallen: *als het mij medeloopt, dan* enz. Van hier *medeloop*, geluk: *uit de meede — oft teeghenloop*. HOOFT.

MEDELUIDEN, zie *medeklinken*.

MEDEMAAT, z. n., m., *des medemaats*, of *van den medemaat*; meerv. *medemaats*. Medegenoot: *hun meedemaat in ſchuldt of gloorij*. HOOFT. Van *mede* en *maat*.

MEDEMAKKER, z. n., m., *des medemakkers*, of *van den medemakker*; meerv. *medemakkers*. Medemaat. Van *mede* en *makker*.

MEDEMENSCH, z. n., m., *des medemenſchen*, of *van den medemensch*; meerv. *medemenſchen*. Een mensch als wij — een naaste. Zie *mensch*.

MEDEMINNAAR, z. n., m., *des medeminnaars*, of *van den medeminnaar*; meerv. *medeminnaars*. Die met een ander dezelfde maagd bemint. Van *mede* en *minnaar*. Vrouwl. *medeminnares*.

MEDENEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *nemen: ik nam mede, heb medegenomen*. Met zich nemen. Fig., bedotten, bedriegen: *ik zal hem medenemen*.

MEDEPLEGER, z. n., m., *des medeplegers*, of *van den medepleger*; meerv. *medeplegers*. Die zich met anderen aan eene misdaad ſchuldig maakt. Van *mede* en *plegen*.

MEDEPLIGTIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Medeſchuldig. Men gebruikt het ook als een zelfſt. naamw.: *een medepligtige, eene medepligtige*. Van *mede* en *pligtig*.

MEDESCHEPSEL, z. n., o., *des medeſchepſels*, of *van het medeſchepſel*; meerv. *medeſchepſelen*. Dat in den rang der ſchepſelen mede begrepen is. Van *mede* en *ſchepſel*.

MEDESCHULDIG, zie *medepligtig*.

MEDESLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mede* en *ſlepen: ik ſleepte mede, heb medegeſleept*. Met zich ſlepen. Fig., met kragt tot zich overhalen: *dan kan geen ſchrijver de harten medeſleepen*. FEITH.

MEDESPREKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz. *mede* en *spreken: ik sprak mede, heb medegesproken.* Met iemand spreken. HALMA bezigt het bedrijv., in den zin van voorspreken: *ik zal hem niet medespreken in die zaak.*

MEDESTANDER, z. n., m., *des medestanders*, of *van den medestander*; meerv. *medestanders*. Medegenoot, deelgenoot. Van *mede* en *stander*.

MEDESTEMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *stemmen: ik stemde mede, heb medegestemd.* Nevens anderen zijne stem geven: *hij mogt niet medestemmen.* Ook bedrijv., zijne toestemming met anderen aan iets geven: *hij heeft die zaak, in den raad, niet medegestemd.*

MEDESTRIJDER, z. n., m., *des medestrijders*, of *van den medestrijder*; meerv. *medestrijders*. Die, in gemeenschap met anderen, voor dezelfde zaak strijdt: *Archippo, onzen medestrijder.* BYBELV. Van *mede* en *strijder*.

MEDETORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *torschen: ik torschte mede, heb medegetorscht.* Met zich torschen: *de burghers moghten ook zoo veel van hunne haave meêtorssen, als* enz. HOOFT.

MEDEVERWANT, (bij HOOFT *medverwant*) z. n., m., *des medeverwants*, of *van den medeverwant*; meerv. *medeverwanten*. Vrouwl. *medeverwante*. Die met anderen tot eene verwantschap behoort. Van *mede* en *verwant*.

MEDEVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *voeren: ik voerde mede, heb medegevoerd.* Met zich voeren. Van hier *medevoerte*, bij HOOFT voorkomende, voor leeftogt.

MEDEVOOGD, z. n., m., *des medevoogds*, of *van den medevoogd*; meerv. *medevoogden*. Die gemeenschappelijk met anderen voogd is. Van hier *medevoogdij*, *medevoogdijschap*. Van *mede* en *voogd*.

MEDEVRIJER, z. n., m., *des medevrijers*, of *van den medevrijer*; meerv. *medevrijers*. Medeminnaar. Van *mede* en *vrijer*. Vrouwl.: *medevrijster*.

MEDEWARIG (*meêwarig*), bijv. n. en bijw., *meêwariger*, *meêwarigst*. Meêgaande, medelijden hebbende. Van hier *meêwarigheid*. Van *mede* en *warig*. Volgens TEN KATE, als tot bewaring van anderen ligt bewogen; frankth. *mitwarun*. Waarschijnelijker is het van *mede* en *warig*,

van

van het oude *waren*, gaan, wandelen. — Derhalve, die ligt met iemand gaat, hem vergezelt.

MEDEWERKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *werken*: *ik werkte mede*, *heb medegewerkt*. Te zamen werken. Van hier *medewerker*, *medewerking*.

MEDEWETEN, z. n., o., *des medewetens*, of *van het medeweten*; zonder meerv. Kennis, bewustheid. Van *mede* en *weten*. Van hier *medeweter*, (*medweter* bij HOOFT) *medewetig* (*medewustig* bij HOOFT), *medewetenschap*.

MEDEWILLEN, (*meêwillen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mede* en *willen*: *ik wilde mede*, *heb medegewild*. Begunstigen: *zoo lang hem 't geluk meêwilde*. HOOFT.

MEDEZUIGELING, z. n., m. en vr., *des medezuigelings* — *der medezuigeling*, of *van den* — *de medezuigeling*; meerv. *medezuigelingen*. Die dezelfde borsten met anderen, of die, op denzelfden tijd, met anderen zuigt. Van *mede* en *zuigeling*.

MEDIAAN, een woord, dat uit het lat. *medianus* ontleend, en in zamenst. alleen gebruikelijk is, als: *mediaanader*, in de ontleedkunde, de ader, die tusschen de hoofdader en leverader ligt. *Mediaanpapier*, middelsoort, in grootte tusschen het gemeene en groote papier gerekend wordende. Zamenstell.: *grootmediaan*, *kleinmediaan*.

MEDICIJN, (*medecijn*, *medisijn*, *medesijn*) z. n., vr., *der*, of *van de medicijn*; meerv. *medicijnen*. Oud. woord, geneesmiddel: *uit de volle medecijn*. VOND. In dien zin gebruikt men het gewonelijk in het meerv.: *de medicijnen helpen niet*. Het meerv. beteekent ook de wetenschap van de geneesmiddelen: *een hoogleeraar in de medicijnen*. *Medicijn*, mannelijk gebruikt, beteekent eenen geneesheer; in welken zin het, thans, al verouderd is: *Talthybius heeft door den leger dezen medicijn gezocht*. K. v. MAND. Van hier *medicijnsch*. Zamenst.: *medicijndrank*, *medicijnmeester*. Uit het lat. *medicina*.

MEE, zie *mede*.

MEE, zie *mede*. In den dagelijkschen stijl, zegt men: *ik kom daarmeê*, voor aanstonds. Ook misvormt men het in *dameê*.

MEED (*meede*, *mee*), z. n., vr., *der*, of *van de meed*; zonder meerv. Eene bekende plant, anders *meekrap*, welker roode wortel, om het gebruik van denzelven, in de verwerijen, alom vermaard is. *Kiemen van meekrap zetten*, spruiten van deze plant in den akker poten. In het angelſ. *maedere*. Van hier het werkw. *meeën* en *meeden*, met meekrap verwen. Zamenſtell.: *meemaler*, (*meemaalder*), *meeſtamper*, *meeſtoof*, *meevat*, *meeverw*. De rotterdamſche tongval heeft hier de zachtlange *e*, *mekrap*; doch dit ſchijnt een verloop te zijn.

MEED (*meede*, *meet*), z. n., vr., *der*, of *van de meed*; meerv. *meeden*, (*meeten*). Een woord, dat, in eenige gevallen ſlechts gebruikt wordt. Het beteekent eene gaaf, een geſchenk, en is nog overig in ons *meede* of *meedpenning*; (anders *miede*, *miedpenning*) eene gift, welke men geeft aan dienstboden, nadat zij zich verhuurd hebben. Het is het hoogd. *miethe*, eng. *meed*, bij Otfr. *miata*, Notk. *mieta*, zw. *muta*. Het middeleeuw. *meta*, *mevium*, is eene bruidsgaaf, als iemand zich aan eene maagd verlooft. Die ſcherpere uitſpraak *meet* hoort men nog in de geſchenken, of *meeten*, welke de ſchippers aan de opzienders der tollen, voor derzelver klaarmaking en ſpoedige uitvoering, geven. *Meed* is ook erkentenis, huur, of betaling voor het genot van zekere regten. Zoo komt het voor in het zam. *keurmeede*, dat, eigenlijk, aanduidt een uitgekozen ſtuk uit den boedel van eenen leenman, aan zijnen leenheer verſchuldigd. Gelijk dan ook nog de *keurmeede*, in den magtbrief van Graaf Gerard van Gelre, bij Schrassert *Ceurmede* genaamd en bepaald wordt *unum optimum quid de poſſeſſione*, dat, na afſterving van hofhoorige perſonen, vreemden en bastaarden betaald wordt, deels voor het gebruik van hoven door de eerſten, deels voor de inwoning in den lande door de laatſten.

Voords, komt van *meed*, *meede*, het bedr. w. *meeden*, (bij Kil. ook *meden*, *mieden*, *mieten*), huren, en het veroud. *meedeling*, (*medeling*) huurling. Het zamengeſt. *vermeeden* wordt nog in Twente gebruikt: *zij heeft zich weder vermeed*, d. i. verhuurd, en eenen godspenning aangenomen. Van *meet* is in gebruik geweest *meeten*, *mieten*, geſchenken aan vrouwen en maagden, bij plegtige gelegenheden, zenden. De onderſcheidene uitſpraak *meeden* en *meden* vindt men reeds in de aanver-

wan-

wante talen, hoogd. *miethen*, angelf. *maede*; doch ook *med*, *mede*, fakf. *meden*.

MEEL, z. n., o., *des meels*, of *van het meel*; zonder meerv. Het voedzame deel van granen en eenige peulvruchten, wanneer het fijn gemalen, en door buil of zeef gezuiverd is: *ruig meel*, waarvan de zemelen niet afgefcheiden zijn. *Fijn meel*. *Ongebuild meel*. Somtijds wordt het ook van andere dingen gebruikt. Zoo heet men zaagfel, ergens, *zagemeel*. Van *meel* is het onveranderlijke bijv. naamw. *melen*: *melen brij*. Van hier *meelachtig*, *melig*: *eene melige peer*. Zamenftell.: *bloemmeel*, *boekweitenmeel*, *boonenmeel*, enz. *Meelbloem*, bloem van meel en een heestergewas, *meelboom*, *meelbuil*, *meelkalk*, *meelkist*, *meelkooper*, *meelkuip*, *meellijm*, *meelmees*, pimpelmees, *meelpap*, *meelpot*, *meelfuiker*, *meeltob*, *meelton*, *meeltrog*, *meelzak*, *meelzeef*.

Meel, hoogd. *mehl*, nederf. *meel*, deen. *meel*, Otfr. *melo*, Tatian. *meleuue*, angelf. *mele*, *melewe*, *melwe*, *mealewe*, ook *mealawe*, ijsl. *mil*, eng. *meal*, zw. *mjöl*, wall. *mal*, flavon. *mlanie*, pool. *mielenij*, alban. *miel*, lat. *mola*, gr. *μαλεροv*. Zonder twijfel is het, uit eene bron, met *mul*, *mol*, *molm*, en ftamt van *malen* af, ijsl. *mela*, verbrijzelen, in ftukken ftooten.

MEEN, (*mein*) z. n., m., *des meens*, of *van den meen*; zonder meerv. Meening, verouderd woord: *zonder meijn*, *zonder ghevoelen*. De Brune.

MEENEN, (*meinen*) bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meende*, *heb gemeend*. Onz., met *hebben*; vermoeden, denken: *ik meende*, *dat die zaak reeds beflist was*. *Wanen*, zich inbeelden: *meent gij*, *eenen gek voor u te hebben?* Hierheen behoort het zeggen: *wat meent gij wel?* wat beeldt gij u wel in? Voornemen hebben; in de dagelijkfche taal: *dat meen ik te doen*. *Hij meende de reize te aanveirden*. Hooft. Eene zekere genegenheid hebben: *hij meent het zoo kwaad niet*. *Uw vader meent het goed met u*. *Dat het de Heeren goed met de gemeene zaaken meenden*. Hooft. *Ik meen het in opregtheid*. Bedr., bedoelen: *ik meen niemand dan u*. *Dat dorp meen ik*. *Ik weet niet*, *welke plaats gij meent*. Wel willen, genegen zijn: *dat ghij mij meent en mint*. Kamph. Van hier *meening*.

Meenen, bij Ulphil. *munja*, *gamunan*, in den zin van zich herinneren, dat met het oud lat. *menere*, en het

nieuwere *memini*, *meniscor*, *comminiscor*, overeenkomt, zw. *mena*, denken, angelf. *maenan*, vermoeden, nederf. *meenen*. Het komt, zonder twijfel, uit eene bron met het oude *min*, gemoed, eng. *mind*, zw. *mon*, ijsl. *mune*, lat. *mens*, gr. *μενος*. Misfchien is *munten*, eenen toeleg op iets hebben, van denzelfden oorfprong.

MEENIG, bijv. naamw., dat bij zelfft. naamwoorden geplaatst wordt, om eene zekere veelheid, een onbepaald getal uittedrukken. *In dien veldtogt fneuvelde meenig krijgsheld; terwijl meenige vrouw flavin werd.* — *Meenige boom werd omgehouwen. Want hij hadde hem menigen tijdt bevangen gehadt.* BYBELV. *Meenig mensch*, voor vele menfchen. Ook is van *meenig* de overtreffende trap *meenigfte* gevormd; *hoemeenig*, *de hoemeenigfte*. Het wordt ook als een zelfft. naamw. gebruikt: *meenig is er* — *meenigen zijn er*. Ook voegt men er *een* achter: *meenigeen zal zeggen*. Van hier *meenigte*, een groot aantal. Zamenftell.: *meenigerhande*, *meenigerlei*, *meenigmaal*, *meenigreis*, *meenigvoud*, (zelfft. genomen van het onz. geflacht is het de derde maag eener koe) *meenigvuldig*, *meenigvuldigheid*, *meenigvuldiglijk*, *meenigwerf*. Oulings had men ook *meenigertier*, *meenigertierlijk*, voor *meenigerlei*. KIL. en de STATENBYBEL fpellen *menig*; in eenige oorden des vaderlands hoort men ook *mennig* uitfpreken. Hiermede komt overeen het hoogd. *mancher*, *mannig*, het alem. *menig*. In tegendeel wordt de rotterdamfche tongval, *meenig*, bevestigd door het angelf. *maenig*, moefog. *manags*, eng. *manij*.

MEENTE (*meent*), zie *gemeente*.

MEEPSCH, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. Zwak, ziekelijk. Zeer denkelijk is het met het woord *maf* verwant, dat van iemand gezegd wordt, die, door ongefteldheid, loom en zwaar in de leden is. Van hier *meepschheid*.

MEER, (*mere*), zie *merrie*.

MEER, (*meir*) z. n., o., des *meers*, of *van het meer*; meerv. *meren*. Een groot binnenlandsch water: *in Friesland vindt men vele meren. Het haarlemmer meer. Dit is het befaemde meer*. MOONEN. POOT gebruikt het, in het gemeen, voor eenen zeeplas: *om 't schip weêr door de wilde meeren te stieren naar de kust*. In de dagelijkfche taal wordt het ook vrouwl. gebruikt: *de bergumer meer. De haarlemmer meer*. Bij HOOFT vindt men

men insgelijks dit geslacht; *de rest van de meere.* Zoo ook VOND. en ANTON.: *de diemermeer.* Het onz., is meest in gebruik. De spelling van *meir*, die uit *mere* ontstaan is, is even min te volgen, als het verouderde *voir*, *doir*, *zoin* enz. Zie INL. bl. 36. PLANTYN heeft ook *meer*. Zamenstell.: *meeraal*, *meerbaars*, *meerkat*, *meerkoet*, *meerkol* (*meerkolf*, *meerkolt*), zekere vogel, *meerkrab*, *meermin*, bij de Dichters, somwijlen, *riviermeermin* doch verkeerdelijk, *meerradijs*, *meerspin*, *meervisch*, *meerwater*, *meerwortel*, *meerzwijn*.

Meer, hoogd. *meer*, NOTK. *mere*, ULPHIL. *marei*, zw. *mar*, ijsl. *mar*, angelf. *mere*, bretan. *mor*, lat. *mare*, boh. en rus. *more*, krain. *murje*, lett. *marrios*, eston. *merri*, pool. *morze*. Deze benaming vinden wij reeds in *morimarusa*, gelijk de scijthen de doode zee noemden.

MEER, bijv. n. en bijw., dat, eigenlijk, de vergelijkende trap van het verouderde *mee*, veel, groot is, hebbende den overtreffenden trap *meest*. Men bedient zich van hetzelve als *bijwoord*, beteekenende, in het algemeen, eene grootere meenigte: *dat is meer, dan ik eischte. De man was meer, dan veertig jaren oud. Driemaal meer. Wat wilt gij meer?* Datgene, waarin iets zijne meerderheid heeft, staat in den vierden naamval: *dat kost mij eenen daalder meer.* In den eersten naamval: *daar is een gulden meer.* Oneigenlijk, gebruikt men dit bijwoord in de beteekenis van eene herhaalde daad; waar men er gewoonlijk eene ontkenning bijzet: *ik ben uw vriend niet meer. Ik kan niet meer loopen. Het zal niet lang meer duren.* In den zin van grootere waarde: *den naesten lief te hebben is meer dan alle de brandofferen.* BYBELV. In de beteekenis van meerdere inspanning en inwendige sterkte: *ik bemin hem thands meer, dan te voren. Dat is meer geluk, dan wijsheid. Men moet God meer gehoorzaam zijn, dan den menschen.* Hierheen kan men de volgende uitdrukkingen brengen: *meer en meer. Te meer. Hoe langer hoe meer. Hoe meer ik hem beschouw, hoe meer ik mij over hem verwonder. Des te meer. Dies te meer. Veelmeer. Hoeveel te meer. Zooveel te meer. Meer of min.* Als bijv. naamwoord, dat tweezins gebruikt wordt. Vooreerst, als een onveranderlijk naamwoord, beteekenende eene grootere meenigte, doch zonder nadere bepaling: *ik heb*

 nooit

nooit meer smerten ondervonden. Die meester kweekt meer leerlingen aan, dan ooit iemand voor hem. De eene heeft meer doorzigt dan de andere. Hier gebruikt men ook het voorzetsel *van*: *hebt gij meer van die soort?* Ook eenen tweeden naamval: *meer waters.* Ten tweede, als een veranderlijk naamwoord, waar men *meerder* gebruikt, in den zin van eene grootere meenigte: *ende het meerdere deel en wisten niet.* Bybelv. Van grootere voortreflijkheid: *een koning is meerder, dan zijne onderdanen.* Van grootere ingespannenheid en inwendige kragt: *ik zal u geen' meerderen last opleggen. Die zaak vereischt meerdere aandacht.* Van hier *meerderheid.* Zamenstell.: *meerderjarig, meerderjarigheid, meerendeel, meerendeels, meermaal, meermaals, meermalen, meerslachtigheid, meervoud, meervoudig, meervoudiglijk.* De overtreffende trap is *meest*, dat als een bijv. n. en bijw. gebruikt wordt, in de beteekenis van de grootste meenigte, als ook van den hoogsten trap van inspanning. Het bijv. naamw.: *de meeste menschen zeggen. De meeste stemmen gelden. Hij wint het meeste geld. Het meeste deel. Het meeste verstand. De meeste eer.* Dit *meeste* werd oulings ook gebezigd voor *oudste.* Als een zelfst. naamw.: *wie is doch de meeste?* Bybelv. *De meesten denken anders. Het meeste, dat mij bekommert, is* enz. Als een bijw.: *hij is meest bemind. Hij sprak meest van die zaak. Men drong meest daarop aan.* Men bedient zich van dit woord, eindelijk, als een hulpwoord bij den overtreffenden trap van zulke bijv. naamw., wier vorm die verbuiging niet toelaat, als: *dwars, dwarser, meest dwars, dwaas, dwazer, meest dwaas.* Zamenstell.: *meestendeels.*

Dit oude woord *meer* luidt, reeds sedert de 7de en 8ste eeuw, in het opperd. *mer, mera*, nederf. en deen. *meer*, hoogd. *mehr*, eng. *more*, angelf. *maere, mare, mara*, zw. *mer.* Het is van den verouderden stelligen trap *mee* of *me*, dat groot of veel beduidde. Men vindt het nog in het Epirot. *maa*, wall. *muy.* Het schijnt de wortel te zijn van het lat. *magis, magnus, major, maximus.* Het is te ontdekken in het goth. *maiza, mais*, meer; zoo als het begin van het gr. *μεγας*, ons *magt, mast*, hierheen schijnen te behooren. Bij de Hebreen heet *meah* honderd.

MEERDER, zie *meer.*

MEERDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meerderde, heb* en *ben gemeerderd.* Bedr., meerder maken: *gij meerdert daardoor uwe schulden.* Onz., meerder worden: *zoo meerderde de meenighte.* HOOFT. Het zamengest. *vermeerderen* is meest in gebruik. Van hier *meerderaar*, (vermeerderaar), *meerdering*.

MEERLE, (*maarle*, *merel*) z. n., vr., *der*, of *van de meerle*, *merel*, meerv. *meerlen*, *merels*. Een zekere zangvogel, geheel zwart, maar met eenen gelen bek: *daer zal de wilde meerle nestelen.* BYBELV. Fr. *merle*, lat. *merula*.

MEERLING, zie onder *marlen*.

MEERPAAL, z. n., m., *des meerpaals*, of *van den meerpaal*; meerv. *meerpalen*. Een paal, waaraan men een schip meert, dat is vastbindt.

MEERS (*meerse*, *meersse* bij KIL., bij anderen *meersch*), z. n., vr., *der*, of *van de meers*; meerv. *meersen*. Koopwaar: *loopt met uw meersche, loopt.* VOND. Het is verbasterd uit het lat. *merx*. Van hier het zam. *meersman*, iemand die allerlei waren te koop heeft: *met den teerling, om de welvaert van den staet te dobbelen, en ridder of meersman te spelen.* DE BRUNE. Ook wordt het genomen voor het kooptuig eens kramers. Zie *mars*.

MEERSCH (*maarsch*, *mersch*), z. n., vr., *der*, of *van de meersch*; meerv. *meerschen*. Een oud woord, dat eene waterrijke plaats, eenen beemd, eenen moerassigen oord beteekent: *tot in de meersch vervolgen.* DE BRUNE. Bij HUYDEC. op M. STOKE komt het meest in het manl. geslacht voor. Van hier *merschdiep*, of *marschdiep*, eene wijde waterplas tusschen Tessel en Huisduinen. Het stamt af van *meer*, en behoort, met *moeras*, tot eenen oorsprong.

MEERTOUW, z. n., o., *des meertouws*, of *van het meertouw*; meerv. *meertouwen*. Een touw, waarmede men meert.

MEES, z. n., vr., *der*, of *van de mees*; meerv. *meezen*. Een kleine zangvogel. Hoogd. *meise*, nederf. *meeske*, angelf. *mase*, middeleeuw. *meisa*, zw. *måse*. Zamenst.: *brandmees*, *koolmees*, *lokmees*, *meelmees*, *pimpelmees*.

MEESMUILEN, onz. w., gelijkvl. *Ik meesmuilde, heb gemeesmuild.* Den muil, dat is, den mond, naar het lagchen trekken, grimlagchen. Ook met geslotene lippen

eten.

eten. Van hier *meesmuiler*, *meesmuilster*. Voorheen zeide men ook *miezemezen*: *dan miesemees ik bangh*. SIX. v. CHAND.

MEEST, zie *meer*.

MEESTER, z. n., m., *des meesters*, of *van den meester*; meerv. *meesters*. Een oud woord, dat, in het algemeen, iemand beteekent, die eenige waarde, rang, magt en opzigt over personen of zaken heeft. Wij hebben eene meenigte van zamengestelde naamwoorden, bij welke het dien zin heeft, als: *hofmeester*, *bestelmeester*, *veldtuigmeester*, *burgemeester*, *bouwmeester*, *muntmeester*, enz. In engeren zin, verstaan wij, door dit woord, iemand, die de voornaamste in magt en sterkte is: *iemand voor zijnen meester erkennen*, voor deszelfs meerdere kragten onderdoen. *Zich van iets meester maken*. *De vijand had zich van de poort reeds meester gemaakt*. *Meester van iets zijn*, iets in zijn geweld hebben. *Meester zijn*: *de driften zijn hem meester*. *De wijn is mij meester geworden*. *Ik kon mijne driften geen meester blijven*. *Gij zijt mij in het schrijven meester*. *Hij is zijn eigen meester*, hij staat onder niemand. HOOFT bezigt *meester worden*, met eenen tweeden naamval: *op kloeke hoop van der stad Parijs meester te worden*. *Den meester spelen*, zijne magt laten gelden. *De dartele soldaten speelden daar den meester*. HOOFT zegt ook *den meester maken*. Wijders beteekent het iemand, die, boven anderen, in kennis uitmunt. Zoo noemen wij kunstenaars met dien naam: *dat stuk is van een groot meester geschilderd*. *Die Keizers gehadt heeft tot meesters in de kunst*. R. ANSLO. Hierheen behoort: *een meester in de vrije kunsten*. *Meester* is ook een eernaam der regtsgeleerden. Wijders, is het een leeraar, in tegenstelling van den leerling. Met dien naam wordt, in de OVERZ. VAN HET N. T., de groote Leeraar des menschdoms, Kristus, dikwijls genoemd: *gij heet mij Meester ende Heere*. In de dagelijksche taal is dit de naam eens schoolmeesters: *ik zal het den meester zeggen*. Ook eens wondheelers, op sommige plaatsen van het platte land: *de meester heeft hem geschoren en adergelaten*. Zamenstell.: *meestergeld*, *meesterloon*. Eens handwerkers, die zijn handwerk behoorlijk geleerd, en zich het regt verworven heeft, om knechts te houden: *meester timmerman*. *Meester knoopenmaker*. Van hier blijft die gemeenzame benaming, waarmede men ie-

iemand, die een handwerk oefent, geoefend heeft, of kan oefenen, in het dagelijksche leven benoemt: *meester Pieter*. De knechts van bakkers enz., als ook de dienstboden van burgers noemen dus den baas en huisheer. Een bezitter: *al uw gout is root van schaemte, nu het zulke meesters heeft*. POOT. Eindelijk is *meester* iemand, die een werk voordgebragt heeft: *het werk getuigt van zijnen meester*. Van hier eene oorzaak, een bewerker van iets: *het kwaad loont zijnen meester*. *Dien zal men eenen meester van schendelycke verdichtselen noemen*. BYBELV. Het vrouwelijke is *meesteres*. Van hier *meesterachtig*, *meesterlijk*, kunstiglijk, treffelijk. Zamenstell.: *meesterknecht*, *meesterloos*, *meesterrib*, middelrib, de grootste rib in het ruim van een schip, *meesterstuk*, hoofdwerk, kunststuk, *meesterwortel*, zekere wortel.

Meester, KER. *meister*, eng. *master*, hoogd. *meister*, zw. *mestare*, ijsl. *meistare*, middeleeuw. *meistralis*, wall. *meistri*, wend. *moister*, fr. *maistre*, *maître*, ital. *maestro*, sp. *maestro*, wall. *mastoru*, alban. *mjestar*, pool. *mistrz*, hong. *mester*. Om den hoogen ouderdom des woords, schijnt het niet zoo zeer van het lat. *magister* afteſtammen, als wel, van het oude *mee*, of deszelfs overtreffenden trap *meest*, even als *magister* van *magis*.

MEESTEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik meesterde, heb gemeesterd*. Bedr., genezen, heelen: *paarden meesteren*. *Met dus bitter een artsenijtuigh heeft men 't vuur in de wonde gemeesterd*. HOOFT. *Wij hebben Babel gemeestert, maer sij en is niet genesen*. BYBELV. Schertsend, voor breken: *wie heeft dat glas gemeesterd?* Bedwingen, naar zijnen wil buigen: *den raad met de stem meesteren*. VOND. Onz. met *hebben*; *hij heeft lang aan die wonden gemeesterd*. *Quetsuren, waaraan hij binnen Hoorn langh lagh te meesteren*. VEL. CHR. v. H. Den meester spelen: *de knechten meesteren, en trotsen hunnen heer*. DE DECK.

MEESTERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de meesterij*; zonder meerv. Eene kunst, een bedrijf eens meesters. In het bijzonder, heelkunst, genezing. Ook beduidt het de middelen, die tot genezing worden aangewend: *hij wist daer van* (van kruid, boom, wortel enz) *te maken meesterij tegen veel verscheijden zaken*. v. MANDER.

MEESTERKNAAP, z. n., m., *des meesterknaaps*, of

van

van den meesterknaap; meerv. *meesterknapen*. Regter, in het stuk van houtvesterij, die, op klagt des houtvesters, of deszelfs gemagtigden, regt doet en vonnis spreekt. Van *meester* en *knaap*. Zie *knaap*.

MEESTERSCHAP, z. n., o., *des meesterschaps*, of *van het meesterschap*; het meerv. is buiten gebruik. Heerschappij, gebied: *het meesterschap*. De Decker. Ook wordt het vrouwelijk gebezigd. Zoo zegt Vond.: *onder uwe meesterschap*. Zie *schap*. Onzijdig zijn de zamenstell.: *het grootmeesterschap*, *bouwmeesterschap*, *rentmeesterschap*, *burgemeesterschap*, enz., als zijnde de waardigheid van grootmeester enz.

MEET, zie *meed*.

MEET, z. n., vr., *der*, of *van de meet*; meerv. *meten*. Kil. verklaart het door kerf, en Ten Kate leidt het af van het moesogot. *maiten*, snijden, insnijden; en overeenkomstig hiermede, zoude het de scherp lange *ee*, *meeten* vereischen. Wij gebruiken nog *meet*, voor het geteekende begin van een speelperk: *sta aan meet*. Van hier de spreekwijs: *van meet aan beginnen*, van voren aan beginnen. Het lat. *meta* beteekent den eindpaal van eene renbaan. *Meet*, bij Kil. ook *weed*, was, voords, eene soort van weegbladeren bij de ouden, zegt Ten Kate, waarmede zij het ligchaam plagten te besmeren, en de kerven, of lidteekens, intewrijven.

MEETBAAR enz., zie onder *meten*.

MEETEN, zie *meed*.

MEEUW, z. n., vr., *der*, of *van de meeuw*; meerv. *meeuwen*. Zekere zeevogel: *en 't eenmaal zaligst land een aaklig nest zal zijn van zwaluwen en meeuwen*. van Bilderdijk. *Als eens de schorre meeu zal naer de zwaen gelijken*. Poot.

Hoogd. *mewe*, angels. *maew*, *maewwe*, eng. *mew*, fr. *mawe*, *mouette*, *mauce*, deen. *maage*, noorw. *maase*. De vogel schijnt van zijn geluid dus genaamd te zijn.

MEEUWEN, onz. w., gelijkvl. *Ik meeuwde*, *heb gemeeuwd*. Hetzelfde als *maauwen*.

MEEWARIG, zie *medewarig*.

MEEWES, een mansnaam, uit *Bartholomeus* verbasterd. Van hier de gemeene spreekwijs: *hij weet van teewes (Matheus) noch meewes*, hij meet niets, is zeer dom.

MEI, (*maai*, *mai*), z. n., m., *des meis*, of *van den mei*; zonder meerv., of *meimaanden*. De vijfde maand van het jaar, die

die een en dertig dagen heeft: *in 't quickste van den meij.* VOND. Dichters spreken van die maand, bij persoonsverbeelding: *de blonde Flora hult de vlegten van den mei.* ROTGANS. *Zoo dra de nachtegaal den mai verheugen zal.* POOT. Zeer fraai wordt *de mei*, door VOND., *de jeugd van 't jaar* genoemd. Figurel. drukt het woord eenen gewenschten staat uit: *dees appel rekt den meij der jonkheit.* VOND. Bloei: *zoo een bui de boomen treffe in hunnen meij.* VOND. Zamenstell.: *meibloem*, *meiboter*, *meidoorn*, *meidrank*, *meihout*, *meikersen*, *meikever*, *meimaand*, *meitijd*, *meivisch*, *meivogel*, die met den mei komt; ook een mensch, die in den mei geboren is.

Mei, hoogd. *may*, nedersf. *mai*, *meg*, zw. *maj*, lat. *majus.* Men leidt het woord, gemeenelijk, van het lat. af: doch, daar deze maand reeds, in de Salische wetten, *meo heet*, schijnt de naam eerder, met den latijnschen, eenen oorsprong te hebben. Misschien behoort hij tot ons *mooi*, nedersf. *moj*. Het zw. *mio* en het ijsl. *mior* is *klein*, aangenaam. De afleiding schijnt eenigzins gegrond, dewijl in den mei, de geheele Natuur al hare bekoorlijkheden voor het oog ten toon spreidt.

MEI, z. n., m., *des meis*, of *van den mei*; meerv. *meijen*. Bloembondel, bladerrijke tak: *bronnen met den mei besteken.* VOND. *Den mei planten.* *Meijen, van dichte boomen.* BYBELV. *Van die lommermilde meien.* DE DECK. Zamenstell.: *meiboom*, een bladerijke tak boven op de vorst van het huis gezet, als het gebind klaar is; ook een berkenboom, waarmede men, oudtijds, huizen en kerken, in den mei, versierde. — *Meitak*, *meivuur*, een vuur, dat of van meitakken bestaat, of uit vreugde, in den begin der meimaand, wordt aangestoken. Het woord schijnt van *meijen*, dat is maaijen, aftestammen.

MEID, z. n., vr., *der*, of *van de meid*; meerv. *meiden*. Dienstmeid: *zich voor meid verhuren.* *Knechts en meiden houden.* *Meid* zegt men ook, in den vertrouwelijken stijl, voor eene dogter: *brave meid!* Het verkleinw. is *meisje*. Zie hetzelve. Zamenstell.: *dienstmeid*, *keukenmeid*, *kindermeid*, enz. *Meid* van het oude *meged*, *maged*, nu *maagd*, angelf. *maid*, *maidden*.

MEIJER, z. n., m., *des meijers*. of *van den meijer*; meerv. *meijers*. Een zeer oud woord, beteekenende, in het

al-

algemeen, iemand, die meer dan anderen is, die over andere personen of zaken gesteld wordt, schout, bewindhebber. De *major domus*, of *Comes palatii* der frankische koningen, de overste paltsgraaf, komt, in de middeleeuwen, dikwijls voor onder den naam van *meijer*, *huismeijer*. Naderhand werden hofmeesters *meijers* genaamd. Dit woord *meijer* veranderde men in die eeuwen in het basterdlat. *Major*. Het hoofd der magistraat van verscheidene steden, in Engeland en het voormalige Frankrijk, werd met dien naam benoemd, fr. *maire*, eng. *mayor*. Die het oppertoezigt over een landschap had, heette *meijer*. Van hier *meijerij*: de *meijerij van 's Hertogenbosch*. Zie *majoor*. *Meijerij* heet ook gebied van sommige steden. Voords was *meijer* een opzigter over eene hoef. Van hier is dit woord overgegaan tot de beteekenis van eenen pachter, bruiker, bouwman. Zoo komt het meenigmaal voor in het *Ommel. Landregt*. Eindelijk gebruikt men het, in Gelderl., niet alleen voor eenen bruiker of pachter eener hoef, maar ook voor iemand, die een stuk zaailand voor pacht huurt en bezaait.

Men leidt het woord wel af van het lat. *major*; dan, het is veel waarschijnlijker, dat men het lat. *major*, dat aan *meijer* zeer gelijk is, in de middeleeuw. op dat woord toegepast, en hetzelve afteleiden hebbe van het veroud. *mee*. Zie *meer*.

MEINEED, z. n., m., *des meineeds*, of *van den meineed*; meerv. *meineeden*. Een valsche eed, welken men met opzet gezworen heeft: *eenen meineed doen*. Dikwijls beteekent het ook eene moedwillige schending van eene bezworene zaak. Van hier *meineedig*, *meineedigheid*.

Meineed, Tat. *meineida*, in de oude brokstukken op *Karel de Groote*, bij Schilter, als twee woorden, *main aith*, angels. *manaeth*, *manath*, hoogd. *meineid*, zw. *mened*. Het is uit *mein* en *eed* zamengesteld. Dit verouderde *mein* beteekende bevlekt, bemorst, dat eenig mangel heeft, figuurl. valsch, ontrouw, boos, lasterziek, angels. *man*, *maene*. Men ziet hieruit, dat het, met *mank*, kreupel, gebrekkig, eenen oorsprong heeft. Het lat. *mendum*, *mendax*, *mendicus* zijn, zeer waarschijnelijk, hiermede verwant.

MEINEN, zie *meenen*.

MEIR, zie *meer*.

MEISJE, z. n., o., *des meisjes*, of *van het meisje*; meerv. *meis-*

meisjes. Dogtertje, *Meisje* is, eigenlijk, voor *meidje*, het verkleinwoord van *meid*, dat in Noordholland nog gebezigd wordt. Bij Hooft ook *meisken*. *Zij is van een meisje bevallen*. Het meerv. *meisjes* wordt ook voor dienstmeiden genomen. Zamenstell.: *breimeisje*, *naaimeisje*, enz. Zie *meid*.

MEJUFFER, z. n., vr., meerv. *mejuffers*. Dit woord, van eene ongetrouwde, gelijk *mejufvrouw* van eene getrouwde of ook ongetrouwde gebruikt wordende, en uit *mijne juffer*, *jufvrouw*, d. i. *jonge vrouw*, door schielijkheid van uitspraak, ontstaan zijnde, wordt meest in den vertrouwelijken stijl, gebezigd; alhoewel men het ook op het rugschrift van brieven, of bij andere gelegenheden, gebruikt.

MELAATSCH, bijv. n. en bijw. *melaatscher*, *meest*, *zeer melaatsch*. Lazerus. Oneig. voor zeer ellendig. Van hier *melaatschheid*. Zamenstell.: *melaatschhuis*. Kil., die *malaadsch* spelt, vergelijkt het fr. *malade*.

MELDE, z. n., vr., *der*, of *van de melde*; zonder meerv. Eene plant, een kruid. Men zoude, wegens de weekheid en zachtheid dezer plant, om het stamwoord *mild* kunnen denken. — Men heet haar daarom ook *milde*.

MELDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik meldde*, *heb gemeld*. Het woord heet, eigenlijk, zich laten hooren, door eenig geraas te kennen geven, dat men er tegenwoordig is. In het bijzonder, iemands aankomst bekend maken. Men gebruikt dan veelal het zam. *aanmelden*: *iemand aanmelden*. *Verbergt de verdrevene ende en meldet de omzwervelden niet*. Bybelv. Narigt mededeelen, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk; waar het onz. gebruikt wordt: *de nieuwspapieren melden daarvan niet*. Openbaren, bekend maken, noemen: *ik zal het u zeggen; maar meld mijnen naam niet*. *Hij meldde het stuk aan de overheid*. *Het meldt gansch volmaakt opperzaligheit*. Vollenh. Gewag maken: *ik zal er kortelijk iets van melden*. *De meer gemelde persoon*. *De boven gemelde zaak*. Roemen, prijzen, verkondigen: *Gods deugden melden*. *O zee, o aarde, o hemel, meldt den lof mijns Bruigoms!* Poot. Het zam. *vermelden* is, dan, meest in gebruik. Van hier *melder*, *melding*. Zamenstell.: *meldenswaardig*.

Melden, Ker. *meldon*, angelf. *meldan*. Het is een

voorddur. werkw. van het oude *malen*, *melen*, *molen*, eenen klank maken, in engeren zin, fpreken, zw. *måla*, hebr. מלל. *Den efel molet fine ftimme*, zegt een zwabifche dichter. In het gr. is *μυλλειν* met den mond iets aanduiden. Het oudlat. *mulgare*, waarvan *promulgare*, behoort hierheen.

MELIS, (*melisfe*) z. n., vr., *der*, of *van de melis*; zonder meerv. Eene welriekende plant: (*zij*) *bedanken de troostende melis*. VOND. Zamenftell.: *melisfenblad*, *melisfenkruid*. Lat. *melisfa*; denkelijk van *mel*, honig, om den aangenamen reuk, waarom men haar ook citroenkruid noemt.

MELIZOEN (*menizoen*), z. n., o., *des melizoens*, of *van het melizoen*; zonder meerv. Een oud woord, beteekenende bloedgang, rooden loop: *rood menifoen*, *rood buijckevel*. KIL. Zamenftell.: *melizoenkruid*. Het woord is, denkelijk, uit het oudfr. *menifon*, (want voor *menizoen* heeft men, welluidendheidshalve, *melizoen* gebruikt) van het fr. *mine*, lat. *minium*, *menie*, zekere roode verw.

MELK, z. n., vr., *der*, of *van de melk*; zonder meerv. Het witte, zoete en zachte voedzame vocht in de borsten der vrouwen en uijers der zogende dieren, dat tot voedfel van kinderen en jongen dient: *verfche melk*. *Zoete — zure — dikke — afgeroomde — melk*. *Melk koken*, *drinken*. *Tapt daar ijder uur de melk van uwe fchapen*. HOOGVL. *Hij ziet uit als melk en bloed*, zeer wit en rood. *Die dingen heeft hij reeds met de moedermelk ingezogen*, die neigingen van de teederfte jeugd af aangenomen. Spijs, die van melk gemaakt wordt: *melk eten*. Oneig. wordt het dikke melkachtige fap in fommige planten *melk* genaamd. Van hier *melkachtig*, *melkig*. Zamenftell.: *melkader*, *melkbaard*, een vlasbaard, *melkboer*, *melkboerin*, *melkbuik*, die een liefhebber van melkfpijs is, *melkemmer*, *melketer*, *melkflesch*, — *melkfontein*, van eene koe, bij R. VISSER — *melkgeld*, *melkhaar*, de witte haartjes aan de kin der jongelingen, *melkhuis*, *melkjuk*, *melkkaas*, *melkkan*, *melkkelder*, *melkkern*, *melkkoe*, *melkkom*, *melkkost*, *melkkruid*, *melkkruik*, *melklam*, *melkmaat*, *melkmarkt*, *melkmeid*, *melkmeisje*, *melkmouw*, *melkmuil*, lafbek, kaalkin, *melknap*, *melkkooi*, *melkplaats*, *melkpot*, *melkrunfel*, *melkfchuit*, *melk-*

fpijs,

spijs, *melkspinde*, melkhuis, *melktanden*, eerste tanden, welke men wisselt, *melkvat*, *melkvee*, *melkvaalt*, eene plaats in de weide, waar men melkt, *melkvrouw*, *melkweg*, een melkpad, waar langs men gaat, om te melken; ook eene breede melkwitte streep aan den hemel, die uit eene ontelbare meenigte van sterrestelsels bestaat. Grieksche en lat. dichters verzieren, dat dezelve ontstaan zoude zijn, toen Herkules, die den mond te vol gezogen had, de melk uitspoog, langs den hemel. — *Melkwei*, *melkwijf*, *melkwit*, *melkzak*, een, die graag melk eet.

Melk, Isid. *miluh*, Willer. *milich*, *milch*, hoogd. *milch*, nederf. *melk*, angelf. *meolc*, *meoluc*, eng. *milk*, deen. *malk*, zw. *mjölk*, wend. *melauca*, *mleku*, boh. *mleko*. *Melk* schijnt voor *melek*, *meleg*, *melig*, en dit uit *mel*, *mil* en den uitgang *ig* ontstaan te wezen. Dit *mel*, *mil* behoort misschien tot het geslacht der woorden *milde*, lat. *mollis*, ons *smelten*, het lat. *mulgere*. A. Myl. vermoedt, dat ons *melk*, hoogd. *milch*, lat. *lac*, en hebr. *chalab* denzelfden oorsprong hebben.

MELKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik molk*, *heb gemolken*. De melk uit de uijers drukken: *koeijen* — *schapen* — *geiten melken*. *Duiven melken*, veel werks van duiven maken. Oneig.; *iemand melken*, hem uitzuipen. Van hier *melker*, een, die het vee melkt: ook een mannetjes visch, wegens zijne kuit, die aan de zachtheid en blankheid van melk evenaart. Nederf. *milter*, eng. *milter*, bij de groningers *melkkuit*. — *Melkerij*, *melking*.

Melken, nederf. *melken*, hoogd. *melken*, angelf. *melcan*, *meolcian*, eng. *to milk*, deen. *malke*, zw. *molka*, lat. *mulgere*, gr. *αμελγειν*.

MELM, zie *molm*.

MELOEN, z. n., m., *des meloens*, of *van den meloen*; meerv. *meloenen*. Eene bekende, langwerpig ronde, zoete, eetbare vrucht van eene plant, die tot het geslacht der komkommers behoort: *eenen meloen opsnijden*. *Ruige meloen*. *Suikermeloen*, *watermeloen*. Zamenstell.: *meloenbak*, *meloenbed*, *meloenglazen*, *meloenkern*, *meloenklokhen*, *meloenschil*, *meloenveld*, enz. De naam is uit het ital. *mellone*, en dat uit het lat. *melopepo*. Om de zoetheid der vrucht, konde men denken aan het lat. *mel*, honig. In het boheemsch heet zij *melaun*.

MELTBAK, z. n., m., *des meltbaks*, of *van den meltbak*;

bak; meerv. *meltbakken*. Moutbak, waarin men het graan, in de melterijen, weekt.

MELTER, z., n., m., *des melters*, of *van den melter*; meerv. *melters*. Moutmaker.

MELTERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de melterij*; meerv. *melterijen*. Eene plaats, waar men mout maakt.

MELUW, zie *memelig*.

MEM, zie *mam*. *Mem* is, in Groningerland, Friesland en elders, onder het gemeene volk, ook eene benoeming van moeder: men neemt het ook voor eene min, eene zoogvrouw.

MEMELIG, bijv. n. en bijw., *memeliger*, *memeligst*. *Memelige kaas* is kaas, welker korst van buiten met eene soort van mijt bedekt is. Het diertje heet in het hoogd. *memel*, anders *mehlmilbe*. Dit *milbe* is ons verouderde *milwe*, *meluw*, eene mot, waarvan het verouderde *meluwen*, door de mot verteerd worden. Het zam. *vermeluwen* heeft VOND. nog. Alles stamt af van *malen*, verbrijzelen tot stof.

MEMORIE, z. n., vr., *der*, of *van de memorie*; meerv. *memorien*. Een onduitsch woord, dat in de dagelijksche taal geduld wordt, beduidende heugenis, geheugen; van het lat. *memoria*, zonder meerv. *Een man van eene goede, sterke, vaste memorie*. Gedachtenis, aandenken: *ten tijde van den vorst hoogloflijker memorie*. Geschrift, om zaken in het geheugen te houden of te brengen; met een meerv.: *ik heb er eene memorie van overgegeven*. Zamenstell.: *memorieboekje*, *memoriestof*, *memoriewerk*.

MEN, een verzamelend voorzetsel, dat de plaats van een onbepaald persoonlijk voornaamwoord bekleedt, en niet gebruikt wordt, dan in het gemeen van personen, van welke, zonder hen te noemen, gesproken wordt. Men plaatst het, derhalve, bij den derden persoon van het enkelvoudige getal der werkwoorden: *hier leert men wonderen verstaen*. DE DECK. *Men wil*, *dat*, enz. *Had men dat geweten*, *zoo* enz. Voor *men* gebruikte men oudtijds ook *man*: *man zegt*. Hieruit blijkt het, dat dit woord hetzelfde als *man* is, in eene algemeenere beteekenis voor *mensch*; en wel een verouderd meerv., zoo als nog het eng. *men* en het angelf. *men*, dat is menschen. *Men* verhaalt is dan *menschen* verhalen, waarom het oudt. ook door een werkw. in het meerv. gevolgd werd:

werd: *dat men vele priesters ende clercken doot sloegen.* LEG. VAN ST. FELIX. Ook nog bij BREDER. *Had ik maer wat van dat goed daermen de handen met salven.*

MENGEL, (*mingel*) z. n., o., *des mengels*, of *van het mengel*; meerv. *mengelen*. Eene maat van natte waren, inhoudende de helft van eene stoop, op eenige, en de helft van eene kan, op andere plaatsen. Misschien van *mengen*.

MENGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mengelde, heb gemengeld.* Voordd. werkw. van *mengen*, door elkander werken: *gij hebt die kleuren schoon gemengeld. De haren door elkander mengelen. De stemmen mengelen zich. Wol mengelen.* Van hier *mengelerij*, *mengeling*, *mengelings*, bijw. Zamenstell.: *mengeldichten*, *mengelklomp*, *mengelmoes*, *mengelstemmig*, POOT. *Mengelstoffen*, *mengelwerken*.

MENGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mengde, heb gemengd.* Twee of meer dingen onder elkander doen. Van drooge dingen gebruikt men het: *raapkoek onder de peper mengen. Gerst onder de rog mengen.* Van drooge en natte dingen: *meel met water mengen.* Men noemt hier het drooge ook wel alleen: *meel — deeg mengen.* Oneig.: *koeken — wafelen mengen*, voor het beslag mengen tot koeken of wafelen. Van natte dingen alleen: *wijn met water mengen.* Tot andere zaken overgebragt, beteekent het vereenigen, paren: *mengende de barmhartigheit met de regtvaardigheit.* HOOFT. *Het veil mengt mijnen grooten naem met tijtels van de Goden.* ANTONID. Wederk.: *zich mengen*, eigenl.: *eenighe Fransoizen menghden zich onder de Predikanten.* HOOFT. Fig.: *hij mengt zich in eens anders zaken*, met het denkbeeld van onbevoegdheid. Men gebruikt het ook onz., voor onder malkander loopen; met *hebben*: *zwartsel wil met water niet mengen.* Van hier *mengenis*, bij HOOFT, *menger*, in zam.: *venijnmenger*, enz., *menging*, *mengsel*.

Mengen, ISIDOR. *mengan*, angelf. *mengean*, deen. *mænge*, hoogd. *mengen*, zw. *mänga*, eng. *to mingle*, gr. *μιγνυειν*.

MENIE, z. n., vr., *der*, of *van de menie*; zonder meerv. Eene zekere roode verwstof: *aengestreken met menie.* BYBELV. Van het lat. *meniam*.

MENIZOEN, zie *melizoen*.

MENK, zie *mink*.

MENNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mende, heb gemend.* Bestieren, door middel van eenen toom: *paarden mennen. Eenen wagen mennen. Apollo ment den zonnewagen.* Poot. Ook zeggen Vond. en Poot *den toom mennen*, dat met redé door Huydèc. afgekeurd wordt, dewijl *mennen* eene voordgaande beweging in zich besluit, die in den *toom* niet kan begrepen worden, als zijnde slechts het werktuig, waarmede men ment. Hooft zegt verder, doch mede kwalijk: *'t liefste vaderland, waarvan zij het bestier met rijpe reden mennen.* Wel en sierelijk wordt het door denzelfden Dichter op eene andere plaats gebezigd: *dank heb 't vernuft, uitvinder van de keelen des orgels, dat de zielen weet te streelen, En mentze met geneugte tot het puijk haers heijls.* Aardig bezigt Hooft de uitdrukking *bij het oor mennen: Gij had met deunen slechts mijn jaght bij 't oor te mennen.* Vond. noemt ook, bij overdragt, het bestieren van het heelal door de goddelijke magt, *mennen*:

De Vader, die door winter, zomer, lent,
En herfst, der dingen beurten stadigh ment.

Westerb. zegt *een leven mennen*, voor leiden. Fig.: *om de gemoederen der meenighte te mennen.* Hooft. Van hier *menner.* Fr. *mener*, ital. *menare*, middeleeuw. *mannire*, *manire*, waarvan ons ond. woord *manier.* Ten Kate leidt het van *man*, *men* af, als een wezen, dat voor bestieren juist geschikt is. Omdat de hand het voornaamste werktuig in het bestieren is, gist Martinius, dat het van het lat. *manus*, afstamt. Huidec. zegt: *mennen* is hetzelfde als het lat. *minare*, dat zoo veel is als *leiden.* Het staat, waarschijnelijk, met ons *manen*, leiden, in verband. Zie *manen.*

MENSCH, z. n., m. en o., *des menschen*, of *van den — het mensch*; meerv. *menschen.* Iemand uit het menschelijke geslacht, dat is een dierlijk schepsel, met eene verstandige ziel begaafd. In het algemeen en in de uitgebreidste beteekenis: *de aarde is de woonplaats der menschen. Ieder mensch moet van zijne daden aan God rekenschap geven. Er is geen mensch meer in de kerk.* Met het bepalende lidwoord *de* beteekent het zoowel de menschen in het algemeen, als eenen mensch in het bijzonder: *tot welke verhevene einden is niet de mensch* (dat is de menschen in het algemeen) *geschapen.* Een mensch in het bijzonder: *ende*

Pilatus zeyde tot haer: siet de mensche. Bybelv. Thands gebruiken wij, in dien zin, meest het voornaamwoord *die: ik ken dien mensch niet.* — In engere beteekenis met eenige bijbegrippen. Vooreerst, in betrekking op de veranderingen, waaraan dat wezen onderhevig is. En wel ten opzigt van deszelfs beperkten toestand en aanklevende zwakheden: *wij zijn allen menschen,* dat is eindige, zwakke, aan dwalingen en feilen onderworpene schepsels. Ten opzigt der gezelligheid en der, daarin gegronde, pligten: *herinner u, dat gij een mensch zijt.* Ten opzigt der redelijke vermogens, waardoor de mensch van al de dieren onderscheiden is: *godsdienst is voor den mensch geschikt.* Ten andere, in betrekking op zijnen ganschen gemoedsstand; in den stijl des Bijbels alleen en zonder meerv.: *onze oude mensche is met hem gekruycigt.* Ten derde, beduidt het eenen persoon van het manl. of vrouwl. geslacht. In die beteekenis wordt het woord dikwijls in het onz. geslacht genomen. Voor eenen mannelijken persoon: *maer d' andere, die was 't onvolmaakste mensch — dat oijt van de Natuer de wereldt is gegeven.* Van der Does. Voor een vrouwspersoon zegt men, in de dagelijksche taal, altijd *het mensch, dat mensch;* schoon men het, telkens, gebruikt van eene vrouw, aan welke men geene bijzondere achting meent verschuldigd te zijn. Het komt, in het onz. geslacht, ook onbepaald voor mannen en vrouwen voor: *elk mensch, dat God in waarheid vreest.* Zedepoez. van 't Genoot. conc. et lab. Het meeste gebruik wil, thands, het mannel. geslacht, of, verzamelender wijs, voor de menschen, of, bepaald, voor eenen mannel. persoon. Het onzijdige geslacht wordt van eene vrouw gebezigd; dat heeft ook plaats in eenige zameng. woorden: *het paardemensch, manmensch, vrouwmensch.* In het hoogd. wordt het woord ook onz. gebruikt voor eenen man of eene vrouw.

Ten Kate en anderen zoeken en vinden den grond van dat dubbele geslacht in den bijvoegelijken vorm, welken dit woord, oorspronkelijk, zoude hebben. Verkleinw.: *menschje,* oudt. *menschelken.* Van hier *menschdom, menschelijk, menschelijkheid.* Zamenstell.: *menschenbehager, menschenbloed, menschendief, menscheneter, menschenhater, menschlievend, menschenliefde, menschen-*

schenmin, *menschenmoorder*, *menschkunde*, *menschkundig*, *menschschuwend*, *menschwording*, enz.

Mensch, reeds bij KERO als een zelfst. naamw. *mennisch*, OTFRID. *menniscо*, *mennisg*, NOTK. *mennischo*, hoogd. *mensch*, nederſ. *minsk*, deen. *menniske*, zw. *manniska*, ijsl. *manneska*, angelſ. *mennisc*, en reeds bij de oude Egyptenaars *manosch*. Het is zamengeſteld uit *man* (dat eertijds ook eenen mensch beduidde, gelijk nog het eng. *man*, en bij ISID. *manno*) en den uitgang *isch*, *sch*, *mannisch*, *mennisch*, *menisch*, *mensch*. Deze is de gewonelijkſte afleiding; zoodat het woord, eigenlijk, een bijwoord zoude wezen. Die gedachte wordt verſterkt, doordien ULPHILAS *manniska* en KERO *manask* bijvoegelijk nemen. Ondertusſchen, omdat de overgang van zulke bijvoegl. woorden in zelfſt. naamwoorden zeldzaam is, denkt ADELUNG om het oude angelſ. *aesc*, oudzw. *ask*, een man, mensch, dat veelligt ook, in verdere beteekenis, een ding, een ſchepſel kan beteekend hebben; dat met het hebr. איש, een man, zeer vele overeenkomst heeft. *Man-ask*, *men-isch*, *mensch* zoude, dan, een menſchelijk ſchepſel willen te kennen geven.

MENSCHHEID, z. n., vr., *der*, of *van de menschheid*; zonder meerv. Een afgetrokken woord van *mensch*, dat deszelfs aard en hoedanigheid uitdrukt. De menſchelijke natuur: *maer sho de mensheijt* (*van Kristus*) *niet overal en is*, enz. KATECH. VAN HEID. Vaardigheid, om de pligten des gezelſchappelijken levens te oefenen:

De Godsdienst, dien ik volg, ontzegt het oog geen traan,
Hij weert gevoelloosheid, en ſpoort tot menschheid aan. R. FEITH.

Het menſchelijke geſlacht, bijzonder in opzigt tot de beſchaving van hetzelve; eene nieuwe beteekenis, die eigenlijk tegen den aard der taal ſtrijdt: *het nuttige van de geſchiedenis der menschheid*. Zie *heid*.

MEP, z. n., m.; *des meps*, of *van den mep*; meerv. *meppen*. Een ſlag, welken men iemand, onverwacht, toebrengt. Van hier het bedr., gelijkvl. werkw. *meppen*, eenen mep geven.

MEREL, zie *meerle*.

MEREN, zie *marren*.

MERG (*murg*), z. n., o., *des mergs*, of *van het merg*; zonder meerv. De zachte en vette zelfſtandigheid, binnen

nen in de beenderen van mensch en dier: *het merg uit een been zuigen. Hij heeft merg in de pijpen*, hij is sterk. Het beste, het edelste van iets: *om zich met het merg der gemeente te mesten*. HOOFT. *Het merg uit een boek halen. Het merg der Godgeleerdheid*. Van hier *mergachtig*. Zamenstell.: *mergbeen*, *mergpijp*. Voor *merg* vindt men, bij de Ouden, ook *murg*, en nog zeggen wij ook *murgpijp*, *murgtrekker* enz.

Merg, hoogd. *marck*, eng. *marrow*, deen. *marfven*. Het ontstaat, misschien, uit eene bron, met ons woord *murw*.

MERGEL, z. n., m., *des mergels*, of *van den mergel*; zonder meerv. Zekere soort van vette aarde, waarmede de landen gemest worden: *witte — roode mergel*. In het lat. *marga*. PIETERS. verkiest het onz. geslacht. De vorm des woords pleit meer voor het manl. De Hoogd. zegt ook *der mergel*. Van hier *mergelachtig*. Zamenstell.: *mergelkuil*.

MERGELEN, zie *uitmergelen*.

MERGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mergde*, *heb gemergd*. Van merg (*medulla*), in zamenstelling gebruikelijk. Zie *uitmergen*.

MERGEN, zie *morgen*.

MERIDIAAN, z. n., m., *des meridiaans*, of *van den meridiaan*; meerv. *meridianen*. Ond. woord, van het lat. *meridianus*, middagslijn, eene denkbeeldige lijn, om de graden der lengte te vinden: *den eersten meridiaan trekkende*. HAMELSV. *Het verschil des eersten meridiaans*. BACHIENE.

MERK, z. n., o., *des merks*, of *van het merk*; meerv. *merken*. Hetzelfde als *mark*. Een kenteeken, hetwelk men op of bij eene zaak maakt, schrijft, snijdt enz., om dezelve daaraan te kennen: *ik heb mijn merk op de wolbaal gezet. Een' roede, onderscheiden met eenige merken*. HOOFT. *Brieven van merke*, (*lettres de marque*) bij HOOFT, geteekende magtbrieven van schâverhaal op den vijand. Figurelijk, een duidelijk bewijs: *dat z' al, wat d' aard bewoont, het merk eens Scheppers toont*. PSALMB. *'t Rechte merk der kunst*. J. DE HAES. Zamenstell.: *merkijzer*, *merkpaal*, *merkregel*, *merksteen*, *merkstok*, *merkteeken*, *merkwaardig*. — *Brandmerk*, *oogmerk*, *scheidmerk*, enz. Zie *mark*.

MERKELIJK, bijv. naamw. en bijw., *merkelijker*, *mer-*

kelijkst. Iets, welks aanwezen men uit zekere merkteekenen besluiten kan; kennelijk, kenbaar. Fig., groot, voornaam: *men vindt hier een merkelijk onderscheid. Een merkelijk verlies. Ik heb daarbij merkelijk verloren. De dagen worden merkelijk korter. Ik hebbe merckelijck gesien* enz. Bybelv. Zie *lijk*.

MERKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik merkte, heb gemerkt*. Bedr., met een merk teekenen: *het vee merken. Dat goed moet nog gemerkt worden*. Hoogd. *marken*, nederl. *marken*, zw. *märka*, bretan. *merca*, eng. *to mark*. Figurel., de tegenwoordigheid eener zaak uit eenige kenteekenen gewaarworden; waar het van alle zintuigen kan gebruikt worden, in eenen bedr. en onz. zin: *een bedrog merken. Ik merk uwe list. Men bedriegt hem; maar hij merkt het niet. Ik merk aan uwe oogen, dat gij geweend hebt. Uit alles merk ik, dat*, enz. *De Hemel merkte dit*. Poot. Oordeelen, erkennen: *ick hebbe gemerckt, dat er niets beters voor haer lieden en is*. Bybelv. Met *laten* zamengevoegd: *laat er niets van merken. Laat het andere menschen niet merken*. Acht geven; wanneer het onz. gebruikt wordt, met *hebben*: *merk op hetgene, welk ik u zeg. Merk op mijne woorden*. Anders *opmerken*. Het deelwoord *gemerkt* wordt als een redegevend voegwoord gebruikt: *'T welk, gemerkt het geen dat al zulke personaadjen vermoghten, zij van groot bedenken vonden*. Hooft. *Gemerkt zijn' majesteit en zij alle reede hadden*. Hooft. Van hier *merker*, iemand, die een merk zet: ook eene strook houts, onder luiken gelegd, om lucht te scheppen; *marker* anders geheten. — *Merking*, doch meest in *bemerking, opmerking*. Zamenstell.: *brandmerken*, een schandteeken inbranden.

Merken, Will. *merchen*, angelf. *mearcan*, hoogd. *merken*.

MERKT, zie *markt*.

MERREN, zie *marren*.

MERRIE, z. n., vr., *der*, of *van de merrie*; meerv. *merrien*. Het wijfje van een paard, het tegendeel van hengst: *van merrijen geteelt*. Bybelv. Ysl. *maer*, eng. *mare*. In het hoogd. noemt men een paard van edel ras *mähre*. Van hier het fr. *marechal* en ons *maarschalk*. Voor *merrie* is ook *meer*, *mere* in het gebruik: *die de meeren bespringen zal*. Vond.

MERSCH,

MERSCH, zie *meersch.*

MES, *z.* n., o., *van het mes*; meerv. *meſſen.* Verkleinw. *mesje.* In den ruimſten zin, een werktuig om te ſnijden, ſteken, houwen, ſtooten, enz., in welken zin wij het niet meer gebruiken, dan in ſommige zamenſtell.: *haagmes*, *hakmes*, *hoefmes*, *houwmes*, *kapmes*, *ſchaafmes.* In den *Zwabenſpiegel* is *ſtechmeſſer* een lange degen, in het zw. *ſtekamets* een dolk. Een degen heet in het boh. *mec*, wend. *mecz*, krain. *metsch*, waarmede het angelſ. *mece*, *meca*, zw. *mäker*, lat. *machæra*, gr. *μαχαιρα*, krim. *mijca*, alle in de beteekenis van eenen degen, overeenkomen. In engeren zin, een werktuig, om te ſnijden: *een mes ſlijpen — wetten — aanzetten.* *Met het mes ſnijden.* VOND. *Iemand het mes aan de keel zetten*, *hem het mes op de keel houden*, hem in den grootſten nood brengen. *Iemand het mes in den buik laten*, hem in de uiterſte verlegenheid laten. *Het mes trekken — opſteken.* *Iemand het mes door de ribben jagen.* *Er is wat voor het mes*, zij hebben wat ten beste. *Zijn mes ſnijdt aan twee zijden*, hij wint aan beide kanten; ook, hij heeft eene kwaadſprekende tong. *Op zijn mesje ſpreken*, ſtout en trotsch ſpreken. Een werktuig om te ſcheren: *onder het mes zitten*, geſchoren worden. Ook een ſcherp ijzer aan het benedeneinde van de oesterkor, vier voet lang, en twee duim breed; het gaat, onder het korren, langs den grond; zoodat alles, wat er voorkomt, van den bodem afgerukt en in het net gehaald wordt. Zamenſtell.: *meſſenkoker*, *meſſenkraam*, *meſſenmaker*, *meſſenmakerij*, *meſſenſlijper*, *meſſenwinkel.* — *Mesheft* (*meshecht*), *meslemmer* (*meslemmet*, *meslemt*). *Broodmes*, *ſnoeimes*, enz.

Mes, hoogd. *meſſer*, in het oude gedicht op den heiligen ANNO *mezzir*, nederſ. *metz*, *mest*, hong. *metzöker*, oudfriesch *meſa.* Het vindt zijnen oorſprong in *meijen*, *maaijen*, lat. *metere*, ſnijden, in het oude hoogd. *meizen.*

MESSING (in ſommige oorden des Vaderlands *mesk*), z. n., vr., (*mesk* wordt onz. gebruikt) *der*, of *van de messing*; zonder meerv. Geel koper, gekalamijnd koper: *al wat van ijzer en van messing wordt gewrocht*, VOND. Als men acht geeft op *mesk*, ſchijnt de afleiding, door ADELUNG voorgeſlagen, te meer waarſchijnelijk te zijn, die het brengt tot *misken*, *miſchen*, fr. *mesler*, *mêler*,

ler, mengen, omdat het een gemengd metaal is. *Messing* is ook een timmermans — of schrijnwerkerswoord, zijnde een dunne kant van eene plank, om in de groef van eene andere plank te passen. Misschien is dat uit eene bron met het vorige *mes*. Eindelijk is *messing*, (*missing*), bij KIL. ook *messie*, een verouderd woord, dat mest beteekent: *een zeuge denckt, dat haer missingh dons is*. DE BRUNE.

MEST, (*mist*) z. n., m., *van den mest*; zonder meerv. Dit woord, dat, in het algemeen, eene vermenging van de slechtste, de verachtelijkste dingen aanduidt, gebruikt men, in het bijzonder, van den natuurlijken afgang van dieren, *paardenmest*, *koemest*, *duivenmest*, *schapenmest*, enz. Wijders, de drek van dieren, die met stroo, bladeren en dergelijke deelen, tot onderlinge rotting, vermengd is; zoover dit alles dient, om landen te bemesten: *den mest op de kar laden*. *Mest verkoopen*. Allerlei vuilnis, al is er ook geen drek onder, als bekwaam, om landen te bemesten, draagt denzelfden naam. HALMA en KLUIT nemen het vrouwl. De Overzetters van den BYBEL, TEN KATE en PIETERSON staan het mannel. geslacht voor. Het moesog. en het hoogd. zijn ook voor het mannel. Dit wordt gestaafd door ons mannel. naamw. *mist*, nevel, dat, denkelijk, hetzelfde woord is. Zamenstell.: *mestgaffel*, *mesthoop*, *mestkar*, *meskhot*, *mestpoel*, *mestput*, *mestschot*, *meststal*, *mestvaalt*, *mestwagen*.

Mest, NOTK. *mist*, in de Monseeische Glossen *mist*, ULPHIL. *maihst*, hoogd. *mist*, nederf. *mesz*, angelf. *meox* en *mixen*, eng. *mixen*, *muck*, zw. *mock*, ijsl. *mijk*. Hierheen behooren, waarschijnelijk, het lat. *mucus* en *mucor*, gr. *μύξα*.

MESTEN (*misten*), bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik mestte*, *heb gemest*. Bedr., den mest uit den stal enz. wegnemen: *varkens mesten*. Het gebruik wil hier *misten*: het zameng. *afmisten* is het meest gebruikelijk. Dezen mest op het land brengen, om het vruchtbaar te maken: *den akker mesten*. Onz., met *hebben*, drek van zich geven: *die koe mest goed*. Van hier *mesting*.

MESTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mestte*, *heb gemest*. Vet maken, door veel voedsel vleesch en vet veroorzaken: *varkens* — *koeijen* — *ganzen* — *kapoenen mesten*. *Een gemeste eendvogel*. Wederk.: *de visschen mesten*

zich in de flooten. Poot: *Zich mesten* is ook, zich door rust en overvloedig voedsel vet maken. Ook: *zich op iets mesten: die zich op 't smeer der kudde mest.* Vond. Van hier *mester, mesting: zwaar van mestingh.* Hooft. Zamenstell.: *mestbeer,* een scheldwoord, waarmede een heel vet mensch wordt benoemd, *mestbeest, mestbrok,* voeder, waarmede men hoenders mest, *mestdier, mesthoen, mestkalf, mestkooi, mestvarken,* een varken, dat gemest wordt — een vraat, die den buik dient, *mestvoeder, mestvogel.*

Mesten, Notk. *maston, mesten,* hoogd. *mästen,* deen. *mädske,* boh. *maßtiti.* Het komt af van een oud woord *mest,* dat eertijds spijs, voeder, in het algemeen, beduidde, hoogd. *mast.* Bij Otfr. is *maz* brood, spijs, zw. *mat,* lett. *maise.* In het gr. is μασθειν, vreten.

MET, een voorzetsel, vereischende altijd eenen derden naamval. *In* het algemeen, beteekent het een gezelschap, eene verbinding en gemeenschap. 1. Een gezelschap, eene deelneming aan eene zaak, aan eene daad, op denzelfden tijd, of ook op dezelfde plaats: *met iemand reizen. Met iemand loopen. Met zich nemen. Wijn met water mengen. Wij zongen met elkander.* 2. Eene gemeenschap, eene deelneming aan de omstandigheden, waarin een ander zich bevindt: *zich met anderen verheugen. Ik kan niet langer met u leven. Wie met mij is, kome hier! Gij zijt, met mijnen broeder, van eenen ouderdom.* 3. Een werktuig: *Gods wraak bonst met haar vuist des aardrijks schors van een.* Hoogvl. *Dat water van den hemele vloot, of men 't backen hadde ghegoten.* Mel. St. Zoo zegt men nog tegenwoordig: *het regende, of het water met bakken van den hemel gegoten wierd,* ook: *of het met bakken* enz. 4. Een hulpmiddel, een middel: *alles kan men met geld dwingen. Met Gods hulp.* 5. Eene stof: *met elpenbeen ingelegd. Met hout beschoten. Met rozen gekroond. Een wagen, met hooi beladen.* 6. Een voorwerp, en wel, waar een persoon het voorwerp is: *met iemand spreken. Hij heeft met meer lieden te doen. Hij kan zich met zijne vrouw nimmer verzoenen. Ik meen het goed met u.* Eene zaak: *wacht mij met het eten. Wat wilt gij met die vraag zeggen? Houd aan met uw onderzoek.* Hierheen behooren de volgende spreekwijzen, waar persoon of zaak het voorwerp is: *het is met uwen vriend gedaan.*

Het

Het is met hem verloopen. Het ziet er flecht met u uit. Hoe ſtaat het met de zaak? Weg met dat ſlach! In het tuchthuis met zulken! Ach! met dat eeuwig ſarren! 7. De hoedanigheid en wijs, waarop iets geſchiedt: *ik zal dat ongelijk met geduld dragen. God ziet met welgevallen op hem neêr. Met wijsheid die zaak beſtieren. Met hoopen komen*, als eene groote meenigte. *Eene ſtad met list innemen. Hij ging den dood met heldenmoed tegen. Ik vond hem met den hoed onder den arm. Met gevouwene handen bidden. Ende legt met een over.* Hooft. 8. Een voorwerp van bezitting: *kent gij dat meisje met dat aanminnige gezigt? Met groote vermogens ter wereld komen.* Eindelijk, een tijd, waarin iets geſchiedt of geſchieden zal: *met het opkomen der maan regende het. Met den morgenſtond uitgaan. Dat komt met der tijd. Met de jaren wordt men wijs.*

Als bijwoord gebruikt men het in de dagelijkſche taal alleen; daar de beſchaafde ſtijl *mede* vereischt. In de vereeniging en zamenſt. met werkwoorden en andere woorden bedient men zich insgelijks van *mede*. Zie dit woord. Hierheen behoort het zameng. *temet*, *temets*, ſomtijds, anders *altemet*: *zo ſtae ik temets in twijffel.* Ten Kate. Dit oude voorzetſel luidt, in de ſaliſche wetten, *mitho*, bij Kero *mit*, Ulphil. *mith*, angelſ. *mid*, eng., door verwisſeling van lipletter, *with*, zw. *med*, hoogd. *mit*, ijsl. *medur*, *midar*, finl. *mijöden*, krain. *med*, *mejd*, *mej*, gr. *μετα*, in het lat., waar het achter eenige voornaamwoorden ſtaat, *met*: *egomet*, *nosmet*, *tutemet*, *tuomet*, *ipſemet*. Mart. leidt het af van het chald. [illegible], komen, bijkomen.

MET, *z. n., o.*, *des mets*, of *van het met*; zonder meerv. Gehakt vleesch, in het bijzonder varkensvleesch, wanneer het nog raauw en ongerookt is: *met ſnijden. Met hakken.* Zamenſtell.: *metworst*. Het is een oud woord, dat, eertijds, vleesch beteekende, zoo als thands nog in Upland, *mat* die beteekenis heeft. Het behoort tot het oude *mat*, *mes*, *mest*, oudfriesch *mete*, ſpijs, waarvan *mesten*, door voedſel vet maken. L. ten Kate leidt het af van *meijen*, moeſog. *maitan*, ſnijden.

MET (*mette*), *z. n., vr.*, *der*, of *van de met*; meerv. *metten*. Hoogstraten verklaart het door geit. Bij Kil. is *mette*, *metteken*. *Capra*, *capella*. *Mulier ignava*. In het ital. is *mozza*, *camozza*, eene geit. Het

ſchijnt,

schijnt, in het algemeen, een ding van het vrouwl. geslacht te beteekenen. Hiermede komt overeen het hoogd. *metze*, eene hoer, ons *mot*, *motte*, eene zeug en hoer, het spaansche *moça*, een meisje, het opperd. *metze*, eene teef.

METAAL, z. n., o., *des metaals*, of *van het metaal*; meerv. *metalen*. Eene vaste, zware en harde zelfstandigheid, ondoorschijnend, smeltbaar door vuur, en koud zijnde weder stollende tot een vast ligchaam, gelijk het te voren was, kunnende door hamerslagen gevormd worden. De metalen zijn van zesderlei soorten, goud, zilver, koper, tin, ijzer en lood. In het gemeen, elke harde bergstof, van haren erts afgescheiden, die zich in het vuur smelten laat, en den hamer lijden kan: *de deugt weegt zwaerder dan het wichtigste metael.* VOND. *Gemerkt de fijnte van dat metaal haar bestek heeft.* HOOFT. *Edele metalen*, goud, zilver, in tegenstelling der onedele soorten, koper, tin, lood, ijzer: *schael noch schotel dan van 't edelste metael.* POOT. *Het donderende metaal*, het grof geschut, bij VOLLENH. *Een hart van metaal is*, bij de dichters, een hart, dat niet bezwijkt. *Halfmetaal*, dat slechts eenige eigenschappen van metaal heeft, als kwikzilver, spietsglas, enz. In het bijzonder noemen wij *metaal* eene vermengde metaalsoort uit koper, tin en messing: *klokken — stukken van metaal gieten. Giet uit metael haer beelt.* MOON. Van hier het stofl. onverbuigb. bijv. n. *metalen*: *het grof geschut en zijn metaelen mont.* MOON. *Metalen lepels.* Oneigenlijk, beduidt het bij de dichters *sterk*: *met haar metalen vuist.* HOOGVL. Zamenstell.: *metaalgieter*, *metaalscheider*, enz. Het stamt af, gelijk het lat. *metallum*, van het gr. *μεταλλον*; alles misschien van het hebr. מטיל, hetwelk SCHULTENS door uitgeslagen ijzer vertaalt, van het arab. מטל, onder den hamer uitkloppen. Fr. *metal*, ital. *metallo*, sp. *metal*, eng. *mettel*.

METEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik mat*, *heb gemeten*. De maat van iets nemen: *koren meten. Land meten. Met den passer meten. Ik heb het doek gemeten.* Figuurl.: *haer raetslot, van geen aerdsch vernuft te meeten.* A. MOONEN. *Eighen quaalijk — ende andermans welvaart met gelijken verdriet meetende.* HOOFT. *Meetende naa de vrankheit van het zijne, het hart des koninx.* HOOFT. *Iemand den rug meten*, hem afklop-

kloppen: *en zijn wijf den rug te meeten.* A. Harts. Van hier? *meter*, *meetster*, in zamenst. gebruikelijk: *landmeter*, enz. — *meting*. Voords *meetbaar*, en de zamengestelde *meetkonst*, *meetkonstenaar* (*geometra*), *meetkonstig*, *meetkunde*, *meetkundig*, *meetlijn*, *meetlood*, *meetroede*, *meetstok*.

Meten, Isidor. *mezssen*, Otfr. *mezzen*, *mezen*, hoogd. *messen*, nederl. *meten*, moesog. *mitan*, angelf. *metan*, deen. *maade*, zw. *mäta*, eng. *to mete*, lat. *metiri*, sp. *medir*, gr. *μετρειν*, hebr. מדד.

METER, z. n., vr., *der*, of *van de meter*; meerv. *meters*. Eene doopmoeder, eene peet, eene vrouw, die een kind ten doop heft. Van het lat. *mater*, moeder.

METS, zie in *met*, *temets*.

METSELEN, zie *metsen*.

METSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik metste*, *heb gemetst*. Een oud woord, dat, eertijds, snijden, houwen, slagten beduidde; uit eene bron met *meijen*, *maaijen*, *matsen*, *mat*. Thands is het, in onze taal, nog over voor het behouwen van gebakkene steenen, en voords voor het leggen van steenen in kalk of cement; stichten, metselen: *die beelden in een kapelle te metsen.* Hooft. *Gemetste dakken.* Hooft. Van hier het voordd. *metselen*, dat meest in gebruik is: *eenen muur metselen. Met gehouwenen steen metselen.* Oneig., vastleggen, gronden, bevestigen; in den verhevenen stijl: *in wier bloed de grondslag der Bataafsche vrijheid gemetseld is.* L. Trip. Van hier *metselaar*, *metselarij* (*metselerij*). Zamenstell.: *metselhamer*, *metselkalk*, *metselsteen*, *metselwerk*, enz.

METTEN, z. n., vr., *der*, of *van de metten*; het enkelv. is weinig in gebruik. De morgenzangen in de kloosters, de vroegdienst in de roomsche kerk: *de metten zingen. Ter metten luijen.* Ook: *de metten luijen: tot dat m' er de metten van U. E. bruiloft meê te luijen hebbe.* Hooft. *Iemand de metten lezen*, of *voorlezen*, hem berispen. Zamenstell.: *mettentijd*. Fr. *matines*, oudfr. van de agtste eeuw *metdina*, zw. *mätte*, uit het lat. *matutinus*, vroeg, van *matuta*, de Godin des morgenstonds.

MEUBEL, z. n., o., *des meubels*, of *van het meubel*; meerv. *meubelen*, *meubels*. Onduitsch woord, van het fr. *meuble*, lat. *mobilis*, dat bewogen kan worden. Het meerv. is meest in gebruik, in de dagelijksche taal, en

be-

beteekent roerende, tilbare goederen, huisraad: *al zijne meubelen zijn verkocht.* Oneig. noemt men een nutteloos mensch, die anderen maar in den weg staat, *een meubel.* Zamenstell.: *meubelkamer*, een vertrek in den Haag, waar men de veroverde vaandels enz., eenen tijd lang, bewaarde, totdat men dezelve in de groote zaal ophing.

MEUG, eigenlijk een zelfst. vr. naamw., bij KIL. *moghe. Potentia. Appetentia, appetitus.* Het is nog overig in de dagelijksche taal: *tegen heug en meug. Hij is over zijne meuge.* Van hier *meugelijk*, smakelijk.

MEUK, z. n., vr., *der*, of *van de meuk;* zonder meerv. Dit woord wordt, in het geldersche spreekwoord, gebruikt: *het staat nog in de meuke*, dat elders heet *in de week.* Men drukt er mede uit; dat eene zaak naar rijper beraad wacht. Zie *meuken.*

MEUKEN, *bedr.* en onz. w., gelijkvl. *Ik meukte, heb gemeukt.* Bedr., week maken; schoon wij het, dan, oneigenl. gebruiken, voor vermurwen: *noch gebeden, noch traanen konden hem meuken.* BOGAERT. *Wien hij door gestadige verzoekschriften d'ooren meukte.* BOGAERT. Onz., met *hebben;* door zachte stoving murw worden: *de stokvisch staat te meuken.* Door liggen murw worden: *mispelen moeten meuken, eer zij goed zijn.* Oneig.: *na 't meuken van den moedt door tijdt en ervaarenis.* HOOFT. Het woordt komt, met het eng. *meek*, week, zacht, ons *mak*, uit eene bron.

MEUZELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik meuzelde, heb gemeuzeld.* Lekkere beetjes proeven, van iets lekkers afknibbelen. Het woord bootst na, of de beweging der lippen, of het behoort tot het oude *mozen*, waarvan *moes*, hoogd. *müsen*, eten, KER. *muasen.* Van hier *meuzelaar*, *meuzeler*, bij KIL. eene lekkere biersoort — en eene kneu, een zangvogel, naar de beweging van den bek.

MEUZELEN (*mozelen*), onz. w., gelijkvl. *Ik meuzelde, heb gemeuzeld.* Van *moze*, bij KIL. *mose*, slijk. Vuil maken. Zamenstell.: *bemeuzelen.*

MEVROUW, z. n., vr., *der*, of *van de mevrouw;* meerv. *mevrouwen.* Titel eener aanzienelijke getrouwde vrouw: *mevrouw de prinses.* In de zamenleving noemt men dus de vrouwen van Overheden, Hoogleeraars, Krijgsbevelhebbers, enz. Uit *mijn* en *vrouw.*

MIAAUW, een woord, welk het geluid der katten nabootst: *de kat schreeuwt miaauw, miaauw!* ijsl. *mialm.*

MIDDAG, z. n., m., *des middags*, of *van den middag*; meerv. *middagen.* Eigenlijk het midden van den dag, wanneer de zon op het hoogste boven den gezigteinder gezien wordt: *omtrent den middagh.* Hoogvl. *Wat eten wij van middag? Des middags*, op den middag. *Drie middagen na elkander.* De gansche tijd van het midden des daags tot nabij den ondergang der zon: *hij blijft den ganschen middag uit.* In den verhevenen stijl beteekent het den mannelijken ouderdom: *zijne zon ging onder op den middag des levens.* Zamenstell.: *voormiddag*, *namiddag.* — *Middageten*, *middagklaar*, *middaglijn*, *middagmaal*, *middagmaaltijd*, *middagslaapje*, *middagzon.* Van het oude bijv. naamw. *mid*, dat in het midden is, en *dag.* Hierheen behooren andere zamengestelde woorden, die meest verouderd zijn, als: *midlandsch*, bij Poot, *midlent*, *midmaand*, (*midlentemaand*, bij Hooft) *midmaart*, *midnacht*, (*zoo dra de haen den midnacht ennekraeit.* Vond.) *midoogst*, *midpunt* (*des aardrijks midpunt.* Trip.) *midrif*, (*midrift*) *midvasten*, *midweek*, *midweg* (*midweghs*, bij Hooft, ook *midweeghe*), *midwinter* (kerstijd), *midzomer*, bij Hooft.

MIDDEL, bijv. n. en bijw., *middeler*, *middelst.* Dat in het midden is. Het woord is reeds ten deele verouderd, daar de overtreffende trap alleen nog in zwang is. De stellende trap wordt in zamenstelling slechts gevonden, als: *middelpad*, *middelweg*, enz. Wij hebben nog twee woorden, als bijwoorden gebruikelijk, in den zin van ondertusschen, *middelertijd*, *middelerwijl.* Op het eerste aanzien zoude men dezelve houden voor zamengestelde woorden uit den vergelijkenden trap *middeler* en *tijd*, *wijl.* Doch *middeler* schijnt, hier, eerder eene vrouwelijke buiging van den tweeden naamval te zijn, met uitlating van het voorzetsel *in*, dat, oudtijds, eenen tweeden naamval beheerscht heeft. De overtreffende trap alleen is nog in gebruik, doch slechts in eenen stellenden zin, van iets, dat, tusschen andere dingen, in het midden staat: *de middelste vinger. Het middelste huis. De middelste zoon*, die in jaren tusschen beide is.

MIDDEL, z. n., vr., *der*, of *van de middel*; het meerv. is niet in gebruik. Het middellijf: *zij is dun van middel.*

del. *Ik kan haar om de middel bijna omspannen. Zij slingren zich om hem en zijne middel.* VOND.

MIDDEL, z. n., m. en o., *des middels*, of *van den — het middel*; meerv. *middelen*. Eigenlijk iets, dat in het midden is. Zoo gebruikten het nog de Ouden: *ende heeft in 't middel eenen schoonen thoorn.* S. FRANCISC., door A. KLUIT aangehaald in de Lijst van HOOGSTRATEN. Figurelijk beteekent het iets, dat eene werkende oorzaak, en met het einde van iets verbonden is: *alle middelen en wegen inslaan. Op middelen bedacht zijn. Het eerste middel was de jeeghenwoordigheit des koninx.* HOOFT. *Verkeerde — ongeoorloofde middelen. Door alle mooghelijke middelen rekte hij den wederstandt.* HOOFT. *Middelen ramen.* HOOFT. In bepaalderen zin, een middel, om de verlorene gezondheid te herstellen: *ik heb dat middel tegen de koorts gebruikt. Huismiddel, braakmiddel, zweetmiddel*, enz. Verkleinw. *middeltje*. Vermogen, goederen, rijkdom; in het meerv. getal alleen: *hij heeft middelen genoeg, om te leven. Een man van groote middelen.* Men vindt dit woord, dat, thands, gewonelijk van het onz. geslacht is, bij Schrijvers van gezag ook mannel. gebruikt: *die aengetast van een' zielheeler den middel vloeckt.* VOND. Zoo ook namen het HOOFT, HUYGENS, DE DECKER en anderen. Van hier *middelbaar*, middelmatig, matig: *eene middelbare lengte. Een middelbaer Poëet.* A. PELS. Ook beteekent het, dat door een middel geschiedt: *de middelbare genieting van God*, in de godgeleerdheid; *middellijk* wordt, hier, beter gebruikt — *middelbaarlijk*, *middellijk*, *middelloos*, *middellooslijk*, bij HOOFT, voor onmiddellijk.

MIDDELAAR (*middeler*), z. n., m., *des middelaars*, of *van den middelaar*; meerv. *middelaars*. Van *middelen*. Iemand, die zich tusschen twee strijdende personen insteekt, om hen tot vergelijk te brengen: *ik koos mijnen broeder tot middelaar in ons verschil. Luidewijk sloeg hem voor tot middelaar der misverstanden in 't stuk van den Godsdienst.* HOOFT. In de BYBELV. en de godgeleerdheid heet Jezus Kristus, bij uitstek, *de middelaar*. Het vrouwel. is *middelares*. Zamenstell.: *middelaarambt*, *middelaarschap*.

MIDDELDEUR, z. n., vr., *der*, of *van de middeldeur*; meerv. *middeldeuren*. Eene binnendeur, in Noordholl.

mulder, door verbastering, genaamd. Van *middel* en *deur*.

MIDDELEEUW, z. n., vr., *der*, of *van de middeleeuw*; meerv. *middeleeuwen*. Door de *middeleeuwen* verstaat men dien tusschentijd, die, sedert de verbanning van de wetenschappen, en de toenemende verbastering van het kristendom tot op de hervorming van hetzelve, verloopen is. Van *middel* en *eeuw*. Van hier *middeleeuwsch*.

MIDDELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik middelde*, *heb gemiddeld*. Door tusschenkomst bemiddelen: *eene zaak zoeken te middelen*. Vereffenen, beslechten, bijleggen: *een verschil middelen*. Hooft. Van hier *middeler* (*middelaar*), *middeling*.

MIDDELERTIJD, *middelerwijl*, zie *middel*.

MIDDELHOEP, zie *middellijn*.

MIDDELKAMER, z. n., vr., *der*, of *van de middelkamer*; meerv. *middelkamers*. Eene kamer in het midden van een huis. Van *middel* en *kamer*.

MIDDELKENNIS, z. n., vr., *der*, of *van de middelkennis*; zonder meerv. Een woord der schoolsche godgeleerdheid, beduidende die kennis in God, welke Hij, door eene wetenschap van voorgeziene oorzaken, die tusschen beide komen, van de nog verborgene uitkomst zoude verkrijgen. Van *middel* en *kennis*.

MIDDELLANDSCH, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. In het midden tusschen twee of meer landen gelegen. Een woord, dat van dien boezem der atlantische zee bijzonder gebruikt wordt, die tusschen Europa, Azia en Afrika ligt: *de middellandsche zee*. Van *middel* en *landsch*. Zie *sch*.

MIDDELLIJF, z. n., o., *des middellijfs*, of *van het middellijf*; meerv. *middellijven*. Het lijf tusschen de borst en den buik. Van *middel* en *lijf*.

MIDDELLIJN, z. n., vr., *der*, of *van de middellijn*; meerv. *middellijnen*. Eene lijn, die midden door iets gaat. In het bijzonder, de evenaar, de linie, in de aardrijkskunde. Van *middel* en *lijn*. Voor *middellijn* zegt Spiegel *middelhoep*.

MIDDELMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de middelmaat*; het meerv. is buiten gebruik. Behoorelijke maat: *de middelmaat houden*. Van *middel* en *maat*. Van hier *middelmatig*, *middelmatigheid*, *middelmatiglijk*.

MIDDELMEESTER, z. n., m., *des middelmeesters*, of *van den middelmeester*; meerv. *middelmeesters*. Die onder eenen anderen meester ſtaat. Ook is het voor *middelaar* gebezigd. Van *middel* en *meester*.

MIDDELMUUR, z. n., m., *des middelmuurs*, of *van den middelmuur*; meerv. *middelmuren*. Scheidmuur, gemeene muur. Ook een muur, die anderen van naauwere gemeenſchap afweert: *den middelmuur des afſcheijtſels gebroken hebbende*. BYBELV. Van *middel* en *muur*.

MIDDELOORZAAK, z. n., vr., *der*, of *van de middeloorzaak*; meerv. *middeloorzaken*. Eene werkende oorzaak, die van eene hoogere, ter bereiking van een einde gebruikt wordt; tweede oorzaak. Van *middel* en *oorzaak*.

MIDDELPAD, z. n., o., *des middelpads*, of *van het middelpad*; meerv. *middelpaden*. Een pad, dat tusſchen beide loopt, bijzonder het groote pad, midden door eenen tuin ſtrekkende. Van *middel* en *pad*. HOOFT gebruikt *middelpad*, oneigenlijk, voor eene zachtere handelwijs, om iets inteſchikken. Zie *middelweg*.

MIDDELPUNT, z. n., o., *des middelpunts*, of *van het middelpunt*; meerv. *middelpunten*. Midpunt, het middelſte punt van iets, waardoor iets in twee gelijke deelen gedeeld wordt. *Het middelpunt der grootte — der zwaarte — der beweging*. Van *middel* en *punt*.

MIDDELRIF, z. n., o, *des middelrifs*, of *van het middelrif*; meerv. *middelriffen*. Het middelſchot, waardoor de borst van de ingewanden des onderbuiks afgeſcheiden wordt. Landfriesch van de 13 eeuw *midrith*, eng. *the midriff*. Van *middel* en *rif*.

MIDDELSCHOT, z. n., o., *des middelſchots*, of *van het middelſchot*; meerv. *middelſchotten*. Een houten ſchot, dat tusſchen twee ſchotten, ook tusſchen twee vertrekken, eene afſcheiding maakt. Bijzonder: *het middelſchot van den neus*, anders *middelſlot* geheten. Van *middel* en *ſchot*.

MIDDELSLACH, z. n., o., *des middelſlachs*, of *van het middelſlach*; zonder meerv. Een aard, een ſlach, dat tusſchen beide is. Anders zegt men *middelſoort*. Van *middel* en *ſlach*. *Ik kocht erwten, niet de beste, ook niet de ſlechtſte, maar het middelſlach*.

MIDDELSLOT, z. n., o., *des middelſlots*, of *van het mid-*

middelslot; meerv. *middelsloten*. Van *middel* en *slot*. Zie *middelschot*.

MIDDELSOORT, zie *middelslach*.

MIDDELSPITS, z. n., vr., *der*, of *van de middelspits*; meerv. *middelspitsen*. Middelste heerspits: *van de paarden maakte hij zijn middelspits*. HOOFT. Van *middel* en *spits*.

MIDDELST, zie *middel*.

MIDDELSTAAT, z. n., m., *des middelstaats*, of *van den middelstaat*; het meerv. is niet in gebruik. Hetzelfde als *middelstand*. Van *middel* en *staat*.

MIDDELSTAND, z, n., m., *des middelstands*, of *van den middelstand*; zonder meerv. Middelbare toestand van iemand, vooral ten aanzien van zijn vermogen en zijnen rang; een stand, die tusschen rijk en arm in het midden is. Van *middel* en *stand*.

MIDDELTOGT, z. n., m., *des middeltogts*, of *van den middeltogt*; het meerv. is niet in gebruik. De middelste slagorde van een leger. Van *middel* en *togt*.

MIDDELVINGER, z. n., m., *des middelvingers*, of *van den middelvinger*; meerv. *middelvingers*. De middelste vinger. Van *middel* en *vinger*.

MIDDELWEG, z. n., m., *des middelwegs*, of *van den middelweg*; meerv. *middelwegen*. Een weg, die tusschen beide loopt. Figuurl., doch zonder meerv., een middel, om iets intesschikken: *eenen middelweg uitvinden*. Van *middel* en *weg*.

MIDDELZINNIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dubbelzinnig, dat op tweederlei wijs kan opgevat worden: *Mucianus schreef dikwijls middelzinnigh*. HOOFT. Van hier *middelzinnigheid*. Van *middel* en *zinnig*, dat buiten zamenstell. niet in gebruik is.

MIDDEN, z. n., o., *des middens*, of *van het midden*; zonder meerv. Dat deel of punt van een ligchaam, dat van deszelfs einden even ver af is: *in het midden des cirkels den passer zetten*. Verder, zonder opzigt op die wiskundige juistheid, iets, dat gerekend wordt het midden te zijn: *het midden van Azia ligt zeer hoog*. *De stad lag in het midden*. Nog verder; de binnendeelen van iets: *door het midden der lantpalen van Decapolis*. BYBELV. Met opzigt tot andere dingen: *in 't midden mijner vreugt*. POOT. *Op het midden van het feest*. *Op het*

het midden van den dagh. HOOFT. *Gij houdt het midden tusschen vrees en hoop. In het midden van den winter.* Een gezelschap, een kring van menschen: *hij ging uit het midden van hen weg. Iets uit het midden wegdoen — wegnemen. De hoogepriester in het midden opstaende.* BYBELV. *In 't angstigh midden der leeuwen.* POOT.

MIDDEN, een bijw. van plaats, dat altijd een voorzetsel achter zich heeft: *hij zit midden op den stoel. Midden in de drokte iemand overvallen. Midden door het gedrang gaan. Iets midden doorsnijden. Hij is midden opgeborsten.* BYBELV. Ook bezigt men *te midden* als een voorzetsel met eenen tweeden naamval: *hij werd te midden zijner vreugd gestoord.*

MIDDERNACHT, z. n., m., *des middernachts*, of *van den middernacht*; het meerv. is buiten gebruik. Het middelste deel des nachts, het uur van twaalf tot een; midnacht: *het is haast middernacht. 's Middernachts. Na middernacht komt hij te huis.* Van *midder*, om de welluidendheid voor *middel*, en *nacht*.

MIDS, voorzetsel en voegwoord. Als voorzetsel, beheerschende eenen vierden naamval, in den zin van onder beding: *ik zal dat voor u doen, mids goeden loon.* Uit hoofde, van wege, *omdat het, mits den grooten omtrek der vesten, zonder machtighe bezettingh, niet te houden waare.* HOOFT. Voor werkwoorden, in de beteekenis van *door: zommighen, werdt vermoedt, dat mits heimelijk aanmanen van uitheemsche maaghen* enz. HOOFT. Als voegwoord van voorwaarde: *ik beloof het u, mids gij mij zendt — mids mij te zenden — mids mij zendende.* Van rede en oorzaak: *ook was het niet te hervatten, midts onlangx daarna aanquam* enz. HOOFT. Als zelfstandig naamwoord, beteekenende eene voorwaarde; in welken zin het vrouwel. voorkomt: *onder die mits, dat ze* enz. M. L. *Mids* wordt ook in zamenstelling gebruikt. *Midsdat*, als voorwaardelijk voegwoord: *ik schrijf u, midsdat gij mij terug schrijvet.* In den zin van tijdsbepaling: *mittdat de grendel gaf een' kras*, op dien oogenblik, toen enz. HOOFT. *Midsdezen: midsdezen*, hierdoor, *maak ik u bekend. Midsdien*, overzulks: *midsdien zal nu de zaak zoo blijven.* Behalve dat: *mitsdien quam ons voorheen ter ooren.* POOT. Dewijl; voegwoord: *midsdien gij uwe onschuld bewijst, zoo* enz. *Midsgaders*, voegwoord, in den zin van nevens; met:

de leerling midsgaders de meester. Het woord is uit eene bron met het voorzetsel *met* en het bijw. *mede.*

MIEDE, z. n., vr., *der*, of *van de miede*; meerv. *mieden.* Eene gift, een geschenk, in het bijzonder bodenloon. Zie *meed.* Van hier *miedepenning* (*meedpenning*).

MIEDE, z. n., vr., *der*, of *van de miede*; meerv. *mieden.* Een woord, dat reeds verouderd is, beteekenende tijding, boodschap: *met de miede van de neêrlaagh der zijnen.* Hooft. *Wij sullen syn bedroefde hert verquicken met dees' miede.* Jos. dr. en bleyntspel. Zamenstell.: *miedebrenger* (*miebrenger*).

MIER, z. n., vr., *der*, of *van de mier*; meerv. *mieren.* Een bekend bloedeloos diertje: *naar de vlijtige mier.* Vollenh. *Hij is maar eene mier*, iemand van klein vermogen. Van hier *mierachtig.* Zamenstell.: *miereneter*, *mierennest.*

Mier, deen. *mijre*, dalm. *mraw*, waarmede het gr. *μυρμος*, *μυρμηξ* overeenkomt. In Gelderland heet zij *emt*, eng. *emmet.*

MIERIG, bijv. naamw., zonder trappen van vergrooting. *Eene mierige koe* is, in Gelderland, eene koe, die bloed watert.

MIERIKWORTEL, (*mierikswortel*), z. n., m., *des mierikwortels*, of *van den mierikwortel*; meerv. *mierikwortelen*, Peperwortel.

MIGGELEN, onpers. w., gelijkvl. *Het miggelde*, *heeft gemiggeld.* Een woord, hetwelk men, in Groningen, gebruikt, wanneer het stofregent. Het schijnt een voordd. werkw. te zijn van *mijgen.* Zie dit woord.

MIJ, de verbogene naamval in het enkelv. getal van het pers. voornaamw. *ik.* Zie Inl. bl. 113.

MIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik meed*, *heb gemeden.* Ook begint men het nu meest gelijkvl. te bezigen: *ik mijdde*, *heb gemijd.* Het beduidt, eigenlijk, eenen persoon of eene zaak uit den weg gaan, zich wachten, dat men, met dezelve, niet op eene plaats zij: *mijd dien uitstekenden hoek. Iemands gezelschap mijden.* In eenen oneigenlijken zin, iets met opzet nalaten en, daarom, de gelegenheid daartoe vlieden: *die het kwaad mijdt, zal niet ligt in deszelfs strikken vallen. Het schijnt, dat men gemijdt heeft den naam der Inquisitie te spellen.* Hooft. *De liefde wil geen bangen afgront mijden.* Poot. *De zonde mijden.* Wederk., *zich. mijden: ik heb mij*

voor

voor die verleiding zorgvuldig gemijd. Het deelw. *mijdend*, waarvan *mijdendheid*, bij HOOFT voorkomende. Van hier *mijdelijk*, hetwelk men mijden kan, *mijding*. Zamenstell.: *vermijden.*

Mijden, bij KER. en OTFR. *midan*, hoogd. *meiden*, nederf. *miden.* Het lat. *vitare* is, door verwisseling van lipletters, hetzelfde woord.

MIJGE, (bij KIL. *mijghe*, *mieghe*) z. n., vr., *der*, of *van de mijge*; zonder meerv. Pis; een laag woord, onder het gemeene volk, in eenige plaatsen, gebruikelijk.

MIJGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik meeg*, *heb gemegen.* Pissen, welk laag woord, in Gelderland en Groningen, somtijds nog gehoord wordt. In het ijsl. is het *myga*, angels. *migan*, *gemigan*, saks. *migen*, waarmede het oude lat. *migere* (waarvan het supinum *mictum*, voor *migitum*, nog overig is) volmaakt overeenstemt, en het gr. *ὀμιχεῖν* zeer gelijk is. De grondbeteekenis schijnt, naar L. TEN KATE, te zijn het overtollige vocht uitwerpen. Zonder twijfel, is het lat. *migo*, *mingo* van het gr. *μιγειν*, *μισγειν*, *μιγνυειν*, mengen. Zeer waarschijnelijk is, dan, ons *mijgen* en *mengen*, met het gr. en lat., uit eene algemeene bron.

MIJL, z. n., vr., *der*, of *van de mijl*; meerv. *mijlen.* Het woord stamt af van het lat. *mille*, duizend, en beteekent, gelijk het lat. *milliare*, *milliarium*, eigenlijk eene wijdte van duizend schreden. De romeinsche wijs, om naar mijlen te rekenen, is, met het woord, tot zeer vele volkeren overgegaan, en zoo is dit woord ook tot ons gekomen. Eene mijl, die overal niet dezelfde grootte heeft, is, bij ons, vijftien honderd rijnlandsche roeden, of eene uur gaans: *op een halve mijl.* HOOFT. In het gemeene leven, plaatst men den tweeden naamval van *weg* er achter: *met iemand eene mijl weegs gaan. Iemand over duizend mijlen wenschen.* Zamenstell.: *mijlpaal.*

MIJMEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik mijmerde*, *heb gemijmerd.* Zwaarmoedig over eene zaak denken, zonder den beknelden boezem, door mededeeling van de zwarigheid aan anderen, lucht te geven; suffen, dutten: *mijmerende zorgen.* POOT. *Over iets mijmeren. Hoe zit gij zoo te mijmeren?* Van hier *mijmeraar*, *mijmerig*, *mijmerij*, bij POOT, *mijmering*: *eindelooze en ellendighe mijmeringen.* HOOFT. ADELUNG brengt, ergens,

gens, een oud nederduitsch woord *mijmer* te pas, hetwelk hij door donker verklaart; dat als de oorſprong mag gehouden worden. Zamenſtell.: *mijmervlaag*, bij Kamph..

MIJN, *mijne*, *mijn*, bezitlijk voornaamwoord van den eerſten perſoon, het eigendom van alle drie geſlachten aanduidende. *Mijn hoed — mijne woning — mijn leven. Mijne vrienden hebben mij verlaten. Mijns Vaders huis. Mijns oordeels is de zaak anders. Mijne eigene ſchuld. Mijn lieve vriend. Dat is mijne waarde vrouw. Mijn edel pand. Mijne getrouwe bondgenoten. Zeg het hem van mijnen wege. Mijnenwege (mijnentwege) moet gij hem groeten. Hij doet het om mijnen wil. Mijnenwil (mijnentwil) zegt hij zulks. Mijnenhalve (mijnenthalve) is hem dat overgekomen.* In den vertrouwelijken ſtijl zegt men: *kom heden tot mijnent*, aan mijn huis. Ook wordt het achter het zelfſt. naamw. gevoegd: *dat huis is mijn*, ook *het mijne*. Als er iets, bij afſlag, verkocht wordt, is *mijn* het teeken der aanvaarding van de uitgemijnde zaak. Als zelfſt.: *ik wil er het mijne niet bij inſchieten. Onder die boeken zijn van de mijnen.*

Mijn, reeds in het opperd., van Kero's tijden af, *mein*, Ulphil. *meins*, hoogd. *mein*, nederſ. *mien*, angelſ. *min*, eng. *mij*, *mine*, wall. *man*, fr. *mien*, pool. *moy*, lett. *manas*, lat. *meus*, gr. *ἐμος*, pers. *men*.

MIJN, z. n., vr., *der*, of *van de mijn*; meerv. *mijnen*. Een gegraven hol onder de aarde, om allerlei erts optezoeken en daaruit te halen: *graven in de mijn*. Vond. Oneigenlijk: *dit boek is eene rijke mijn, waaruit een ſchat van kennis gedolven kan worden. Hoewel gij de mijn der artſenij doorwroet*. Poot. Een onder de aarde gegravene kelder, om dien, door kruid, in de lucht te laten ſpringen: *eene mijn ontſteken — laten ſpringen. De mijn is ontdekt*, de aanſlag is mislukt. Zamenſtell.: *mijndelver*, *mijnegraven*, bij Poot, *mijngraver*, *mijnwerk*, — *goudmijn*, *zilvermijn*, enz.

Het woord is uit het fr. *mine*.

MIJNE, z. n, vr., *der*. of *van de mijne*; meerv. *mijnen*. Een zeer oud woord, beduidende, eigenlijk, de uiterlijke gedaante, de figuur van iets, zoo als het zw. *mynd*, *mynt*, ons *munt* die beteekenis nog heeft. De hooge ouderdom van dit woord blijkt uit de groote overeen-

eenkomst met het hebr. מין, waarvan תְּמוּנָה, een beeld, afstamt. Wij gebruiken dit woord, meest in eenen vertrouwelijken stijl, in den zin van eene gemaakte houding, eenen schijn: *de vijand maakte de mijne van te vertrekken*. Van uiterlijk voorkomen: *zij heeft goede mijnen*. Van willekeurige gezigtstrekken, gebaren: *allerlei wonderlijke mijnen maken*. In de zamenleving, spreekt men het doorgaans *miene*, *mienen* uit. Zoude ook het gr. μιμος, μιμικος, μιμω, μιμεισθαι uit dezelfde bron komen?

In het fr. is het *mine*, hoogd. *miene*. Bij Otfr. is *meino* een teeken.

MIJNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mijnde*, *heb gemijnd*. Eene mijn maken. Het zam. *ondermijnen* is meest in gebruik. Het werkw. met eenen bastaarduitgang gebruikt Hooft: *met schieten en mijneeren* (*mijneren*). Van *mijn*, een gegraven hol.

MIJNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mijnde*, *heb gemijnd*. In eene openbare verkooping, eene te koop aangebodene zaak, door het roepen van *mijn*, zich naasten: *ik heb die stoelen voor twaalf gulden gemijnd*. Oneig. zegt Hooft: *als 't blos haar wang weer mijnd'*. Van hier *mijner*, *mijnster*, *mijning*.

MIJNER, *mijns*, de tweede naamval van het voorn. *ik*.

MIJNEREN, zie *mijnen*.

MIJT, z. n., vr., *der*, of *van de mijt*; meerv. *mijten*. De allergeringste muntsoort, een penning: *dat is niet eene mijt waardig*. *Hun leven eener mijte niet waardig* Hooft. In het gemeene leven, drukt het de allerminste zaak uit: *het scheelt mij geene mijt*, niets. In het middele. *mita*, *minuta*.

MIJT, z. n., vr., *der*, of *van de mijt*; meerv. *mijten*. Kaasworm, anders *meluw* genaamd: *de verhevenste Engel zou niet min*, *dan de bijna onzichtbare mijt*, *in het niet wederkeeren*. Hamelsv. Men vindt haar ook in meel. Van hier *mijterig*: *mijterig meel*. Oneig., in de dagelijksche taal: *hij ziet er mijterig uit*. Men gebruikt het van iemand, die er zeer ongezond uitziet, of die, uit armoede, een ellendig voorkomen heeft.

Dit diertje heet in het hoogd. *miethe*, middele. *mita*, fr. *mite*, eng. *mite*, deen. *mid*. Hesychius verklaart μιδα (of naar anderen μιδας) θηριδιον διεσθιον τους κυαμους, een diertje, dat de boonen in stukken knaagt. Het

woord

woord schijnt van eenen oorsprong met *made* en *mot* te wezen. De kleinheid der *mijt* wordt, door haren naam en door den fijnen klinker *i*, aangetoond; daar *made* en *mot* eenen groveren klank vormen, gelijk zij ook veel grooter van ligchaam zijn.

MIJT, z. n., vr., *der*, of *van de mijt*; meerv. *mijten*. In Gelderland verstaat men, door dit woord, eenen hoop takkebossen, op elkander gevlijd, of eenen hoop gehakt hout, op elkander gestapeld, eenigzins spits eindigende. Men gebruikt het ook van hooi: *het hooi staat in eene mijt*. In het bijzonder beteekent het eenen hoop houts, waarop een gestorvene, of ook een veroordeelde, zal verbrand worden:

Wat verder spuwt de Helsche Draak
Een' dwarrelstroom van moortplakkaaten;
En dwingt, op straf van mijte en staak enz. M. L.

In de beijersche wetten reeds, heet een spits toeloopende hoop *mita*, lat. *meta*. In het middeleeuw. is *mota*, oudfransch *mote*, een heuvel. Zamenstell.: *houtmijt*.

MIJTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mijtte*, *heb gemijt*. Aan eene mijt zetten: *ik heb het hout laten mijten*. Geldersch woord.

MIJTER, z. n., m., *des mijters*, of *van den mijter*; meerv. *mijters*. Een spits toeloopend sieraad, dienende tot een hoofddeksel: *met witten mijter*. Vond. Wij gebruiken het bijzonder van den hoed, welken een bisschop, tot een teeken zijner hooge waardigheid, draagt: *den mijter opzetten*. Voor de bisschoppelijke waardigheid zelve: *den mijter verwerpen*. Hooft. Het gedrevene fieraad op een zilveren of gouden boekbeslag draagt dienzelfden naam. Zamenstell.: *mijterberg*, bij de Dichters, voor den zangberg, anders *mijterparnas*, omdat hij twee kruinen heeft, even als een mijter twee punten — *mijterberggodinnen*, zanggodinnen — *mijterdragend*, *mijterdrager*, dichtkundig woord voor bisschop, bij Vond. ook *mijterdrig*. Van hier het bedr. w. *mijteren*, met eenen mijter sieren, welks deelw. *gemijterd* voornamelijk in gebruik is: *een gemijterd hoofd*. *In 't gemijtert Uitrecht*. Poot. Het kan, of met het vorige woord *mijt*, eenen oorsprong hebben, of onmiddellijk van het lat. *mitra*, gr. *μιτρα* afstammen. *Mitra* was, bij de Ouden reeds, een hoofdhulsel. Scaliger houdt het voor een sijrisch woord, in het hebr. מצנפת. Adelung leidt

leidt het, met *muts*, van het oude *mutsen*, angelf. *mithan*, bedekken, af.

MIK, z. n., vr., *der*, of *van de mik*; meerv. *mikken*. Bloem van roggen- of tarwenmeel. In Gelderland noemt men eene mik zeker brood uit het fijne van roggenmeel gemaakt, anders *roggen* geheten. *Mica* heet bij de Lat. een kruimeltje, *miche* wittebrood bij de Franschen.

MIK, z. n., vr., *der*, of *van de mik*; meerv. *mikken*. Een tak van eenen boom, als eene tweetandige vork, een paal met twee stompjes: *kousen op eene mik droogen*. Een schoor, een paal om te stutten; verkleinw. *mikje*. In het bijzonder, een paal, waaraan men misdadigers hangt, eene halve galg: *ick sal hem doen hangen aan een' mick*. HUYGENS. *Mik en radt plagh eer te beven voor die zeeplaegh*. VOND. *Galg en mik zult gij noit op zien rechten*. POOT. *De mik* van eene pomp, anders galg genaamd. VOND. bezigt het voor eenen herdersstaf: *met dees gehoornde mik*. *Mik* is ook eene soort van scheepslantaarn.

MIK, z. n., m., en o., *des miks*, of *van den — het mik*; meerv. *mikken*. De daad van mikken: *de flits daarop; hij neemt zijn mik*. HOOFT. *Vermits heur wisse mick in 't minst niet missen kon*. RODENB. In dien zin heeft het geen meerv. Het doelwit, wat men mikt; met een meerv.: *heijl was 't beoogde mick*. RODENB. Hen mannel. geslacht komt met den aard onzer taal het meest overeen. Als het woord onz. genomen wordt, is het voor *gemik*. KIL. heeft *micke*, *mick*, *ghemick*. Zamengest.: *mikijzer*, doelijzer aan den mond van den loop eens roers.

MIKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik mikte*, *heb gemikt*. Het woord schijnt, eigenlijk, eene trillende beweging te kennen te geven, en kan, met het lat. *micare*, dat diezelfde eerste beteekenis heeft, eenen gemeenschappelijken oorsprong hebben. In het bijzonder gebruiken wij het van eene beweging met de lippen: *hij durft kikken noch mikken*. Wijders, van eene beweging van de oogen, hetzij men iemand eenen wenk geeft, hetzij men op iets, om zijn doel te treffen, staart, onder eene gedurige opening en sluiting van de oogleden. Onz.: *op iets mikken*. *Op een haar mikken*. *De Laster, stout door nijd en logen, mikte op mijn' boezem*. ONBEKEND DICHTER. *Elk mikt rasch en scharp*. POOT. Bedr.; *iets net mikken*. Van hier *mikking*, *mikpunt*, doelpunt.

MILD, bijv. naamw. en bijw., *milder*, *mildst*. Het woord beduidt, eigenlijk, week, zacht: *mild vleesch. Milde appels*. Het tegendeel van wrang, scherp, zuur: *dat is milde wijn*. Doch in deze beteekenissen wordt het zelden meer gebruikt. Figurelijk, zacht van gemoed, en wel zulk eene gesteldheid, die zich door mededeelzaamheid kennelijk maakt: *zijne milde hand opendoen. De winnende hand is mild. Mild in het uitbieden van lijf en goed*. Hooft. *Mild jegens de armen*. Van hier overvloediglijk, grootelijks: *milt gezegend*. Moonen. Zacht en overvloedig: *milde regen*. In verdere figuur. *de snijboonen dragen mild*. Vruchtdragend: *de schaduw des milden wijnstoks*. Poot. Wijders, overvloedig in woorden, tot nadeel van eenige waarheid; schoon op eene min beleedigende wijs: *hij is mild, in het uiten van de geheimen zijns harten*. Van hier *mildelijk*, *mildheid*. Zamenstell.: *milddadig*, *milddadigheid*, *milddadiglijk*.

Mild, opperd. *milt*, angelſ. *milde*, *milide*, hoogd. *milde*, eng. en zw. *mild*, ijsl. *milde*, gr. *μειλιχος*, rusſ. *miloi*, pool. *mily*. Het is met *malsch*, het lat. *mollis*, zacht, week, verwant.

MILDE, zie *melde*.

MILDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik milderde*, *heb gemilderd*. Zacht maken, lenigen. Bij Kil. ook *mildighen*. Beide buiten gebruik.

MILLIOEN, (*milioen*) z. n., o., *des millioens*, of *van het millioen*; meerv. *millioenen*. Onduitsch woord. Tienmael honderd duizend: *werdet ghij tot duijsenden milioenen*. Bybelv. *Een millioen guldens*. Uit het fr. *million*, en dit van het lat. *mille*, duizend.

MILT, z. n., vr., *der*, of *van de milt*; meerv. *milten*. Een zeker inwendig, week ligchaam in menschen en dieren, liggende tusschen de maag en korte ribben, in de linkere zijde. *De milt is hem verstopt. De milt steekt mij*, zegt men, in het gemeene leven, als men, na eenen vermoeijenden loop, eene steking in de linkere zijde gevoelt, ontstaande van eene ophooping van stof in de dikke darmen. *Dat kittelt de milt*, dat doet de lever schudden. *Milt* noemt men ook het mannelijke zaad, anders *weekkuit*, van sommige visschen; en zulk eenen visch *milter*, eng. *milt*, *milter*. Zamenstell.: *miltdampen*, *miltkruid*, steenvaren, *miltziek*, *miltzucht*, *miltzuchtig*.

Milt,

Milt, bij R. MAURUS *miltzi*, hoogd. *milz*, nederſ. *milte*, angelſ. *milt*, eng. *milt*, deen. *milt*, zw. *mjälte*, ijsl. *millte*, ital. *milza*. Om de weeke zelfſtandigheid, van het woord *mild*.

MIN, bijv. n. en bijw., *minder*, *minst*. Weinig, in de dagelijkſche taal gebruikelijk: *ik heb er maar min van genomen*. Doodziek, in ſommige oorden des vaderlands: *de man ligt heel min*. Gering: *met minne moeite*. L. TEN KATE. Laag; doch in het zamengevoegde woord *minachting*. De ſtellende trap wordt ook voor den vergelijkenden genomen: *en niemand de trotsheit min te goede te houden, dan den genen*. HOOFT. *Op eene min gevoegelijke wijs*. In de dagelijkſche ſpreekwijs van de bepaling van eene geldſom, heeft het ook iets van den vergelijkenden trap: *een gulden min drie ſtuivers*. *Het* neemt ook den tweeden naamval achter zich: *het ſtuk vond min heuls te hove*, HOOFT. Uit het verband blijkt, dat het hier voor *minder heuls* geplaatst is. *Min of meer*. *Min noch meer*, eveneens. *Te min*, voor *te minder*: *te min, naadien 't Concilie van Trente*, enz. HOOFT. *Veel min*, voor *veel minder*: *alzoo hun zulx nochte toequam, nocht betaamde, veel min daarover misnoeghen te toonen*. HOOFT. Voords, gebruiken wij de twee andere trappen; en wel, in den zin van *kleiner*, (*kleinder*) *kleinst*: *al het volk van den minsten tot den meesten*. BYBELV. Jonger, jongst: *hij leide zijne hant op Efraim, hoewel hij de minſte was*. BYBELV. Geringer, geringst, ten opzigt der waardigheid: *zich minder achten*. Van hier noemt men de franciskaner monniken *minderbroeders* (*minrebroeders* bij HOOFT) of *minnebroeders*. Weiniger, weinigst, ten opzigt van prijs of getal: *het koren wordt minder in prijs*. *Hij had veel minder ſoldaten dan* enz. Ten opzigt van kragten: *de man wordt minder*. Ten opzigt van inwendige ſterkte: *daarop was ik het minſte bedacht*. *Ik heb u in het minſte niet beleedigd*. *Ten minſte*, althands. *Minst past zulks u*. *Met minder hoope van verovering*. HOOFT. Ten opzigt van kosten: *eenen minderen ſtaat voeren*. Van hier *minderheid*: *hij heeft het met de minderheid verloren*, met het mindere getal ſtemmen. Zamenſtell: *minderjarig*, *minderjarigheid*.

Min, *minder*, *minst*, bij ISIDOR., KER. en OTFR. *min*, *minir*, *minnista*, deen. *mindre*, *mindst*, zw. *minne*,

ne, *mindre*, *minst*, hoogd. *minder*, *mindest*, waar de stellende trap verouderd is, fr. *moin*, *moindre*, lat. *minor*, *minimus*. De stellende trap is, in het wallach., *man*, gr. *μινυος*.

MIN (*minne*), z. n., vr., *der*, of *van de min*; meerv. *minnen*; doch in een enkel geval slechts. Een woord, dat zooveel als liefde beteekent en, op meer dan eene wijs, daarvan verstaan wordt. Men gebruikt het van de liefde, welke God tot redelijke schepselen heeft: *zoo gij mij niet*, (*o God!*) *uit teedre min*, *hadt ondersteund*. PSALMB. Hierheen behooren de zamenst. *menschenmin*, *zondaarsmin*, Gods liefde ter behoudenis van zondaren, in de godgeleerdheid. Van de liefde tot het Opperwezen: *hij zoudt doch*, *om de minne Gods*, *zijn besluit geschorst houden*. HOOFT. Van de liefde tusschen twee gehuuwden, die, niet zoo zeer door drift, als wel door rede en godsdienst, bestierd wordt, en meer in zedenlijke volmaaktheden van het beminde voorwerp dan in ligchamelijke schoonheid gegrond is: *nooit wijkt onze min*, *mijn gaê!* B. BOSCH. Hierom gebruikt het L. TRIP van de liefde van Jezus, die bij huwelijksliefde vergeleken wordt:

Zoo werde, *o groote Weeuwe! uw smarte door 't genot*
Van 's Heilands min geleenigd.

Meenigmaal verstaan wij er zachte vriendschap en bescheidenheid door: *wij zullen dat in der minne bijleggen*. *Om christelijker wijze in alle minne te verzoeken*. HOOFT. *Een pand der minne*, hetwelk vrienden elkander, ter verzekering van geleende penningen, geven. Meest, echter, bedienen wij ons van dit woord, om eene vleeschelijke drift, eene betrekking uittedrukken, die ontstaat uit verlangen naar dierelijk genot: *eene ongeoorloofde min koesteren*. *Die door een geveinsde min de mogentheit verraadt*. HOOGVL. *Van razende minne*. VOND. *Mevrouwes glans*, *aldus*, *met minne 't hart ontsteekt*. HOOFT. Van hier, dat het woord gebruikt wordt, om de heidensche *venus*, de Godin der geliefden, en vooral den mingod, *Amor* of *Cupido*, daardoor uittedrukken: *in 't blaaken van wiens lief gelaat zijn' moeder en de Min hoveeren*. HOOFT. Men lette wel op, dat het woord, in dien zin, letterkundig, vrouwelijk blijft, en volge HOOFT niet na, als hij zegt: *wie zal echter de schoone Venus*, *met den minne*, *bidden an?* schoon men, om verstaan te worden, zeggen moet, met POOT: *dus doet*

liet de blinde min hem dolen, dien Hij met zijne schichten raakt. Zie KLUIT op HOOGST., bl. 323. Eindelijk beduidt *min*, *minne*, in de dagelijksche taal, eene minnemoeder; waar het meerv. te pas komt. In de OVERZETT. VAN DEN BYBEL wordt het meerv. ook in de andere beteekenis gevonden: *uwen tijd was een tijd der minnen.* Van hier *minlijk* (*minnelijk*), vriendelijk, beleefd, zacht: *een minnelijk onthaal. Minnelijke taal. Iemand minnelijk ontvangen. Minnelijk in het spreken. Een' minlijke regeering.* HOOFT. — *Minnelijkheid*, *minzaam.* Zamenstell.: *mingenoot*, *mingod*, *mingodes*, *minijver*, *minijverig*, *minnebrand*, *minnebrief*, *minnedicht*, *minnedichter*, *minnedrank*, *minnegloed*, *minnehandel*, *minnekans*, *minnekind*, *minneklagt*, *minnekoorts*, *minnekozen*, (*het minnekoozen.* VOND.) *minnekozerij*, *minnekunst*, *minnelied*, *minnelist*, *minnelonk*, *minnelonkje*, *minneluim*, *minnelust*, *minnemallen*, vleijend liefkozen, (*door 't zoet van 't strelent minnemallen.* P. SCHIM.) *minnemoeder*, *minnenalver*, minnegek, een versleten woord, (van het verouderde *alven*, door eenen poltergeest gedreven worden; van *alf*, eng. *elf*, een geest, een nachtspook) *minnenijd*, *minnenijdig*, *minnepijn*, *minnepligt*, *minnepraat*, *minneschicht*, *minneschuuw*, *minnesluikerij*, bij de Dichters, voor overspel — *minnespel*, *minnestrijd*, *minnestuip*, *minnetocht*, *minnetonder*, naturelijke trek, of geneigdheid tot liefde — *minnevader*, *minnevuur.* De kragt van dit laatste woord drukt VOND. allersterkst uit: *minnevier steekt water aan. Minnevlaag*, *minnevlam*, *minnewalmte*, *minnezang*, *minneziekte*, *minnezorg*, *minnezucht*, *minvermogen*, *minziek*, enz.

Min, waarheen het fransche troetelwoordje *mignon* mede behoort, schijnt, ten naaste bij, met *meenen*, zoover hetzelve gunstig zijn beduidt, eenen oorsprong te hebben. Men vindt daarom *minnen* en *meenen* wel te zamen: *een vrouw die mint en meent.* POOT.

MINDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik minderde*, *heb* en *ben geminderd.* Bedr., minder maken, ten opzigt der uitgebreidheid: *bij het opkomen des hevigen winds, minderden wij zeil. Eene kous minderen.* Ten opzigt van getal: *dat zal uwe schulden minderen.* Van zwaarte: *door 't minderen van den last.* POOT. Ten opzigt van inwendige kragt: *zijnen staat minderen. Door*

 min-

minderen van vuur. HOOFT. *Ik hoop, dat dit mijne smert mindere.* Ten opzigt van during: *noch wort door dit alles geene eeuwigheid gemindert.* VOLLENH. Onz., met *zijn*; minder worden: *d' uitdeeling aan de armen moest merkelijk minderen.* HOOFT. *Zijn goed is geminderd. De koorts mindert reeds. Zoodra zijne vrees begon te minderen.* Met *hebben*: *gij en zult niet minderen van uw tichelsteenen.* BYBELV. Van hier *mindering.*

MINDERLING, zie *minuut.*

MINERAAL, zie *bergstof.*

MINGEL, zie *mengel.*

MINJOOT, een woord bij de oude Rederijkers voorkomende, in den zin van liefkozend, streelend, uit liefde. Zoo zegt K. v. MANDER: *verweckende met schoon woorden minioot.* Bij de Franschen heet *mignoter*, troetelen, liefkozen. KILIAAN berispt de dwaasheid dezer spelling, en plaatst daarvoor *mingenoot.* Het woord is, thands, geheel verouderd. Dit is de rede, waarom POOT er als mede spot:

De heldengesten van ridders en mannen groot
Behaegden in zulk schrift mijn wonderlijk minjoot.

MINK, (*menk*) z. n., m., *des minks*, of *van den mink*; meerv. *minken.* Een woord, dat van denzelfden oorsprong is als *mank*, *mangel*, en dikmaals, in oude vaderlandsche wetten, voorkomt, in den zin van eene kwetsing, waardoor verlamming of verminking ontstaat. Van hier het verouderde *minken*, waarvoor *verminken*, thands, gebezigd wordt. Zamenstell.: *minkduim*, iemand, wiens duim afgehouwen is: *dat zijn gemeenlijck de meeste minckduijmen, als het zweert om de vuijst roept.* DE BRUNE — *Minkijzer: in de ondiepten der stroome, deed hij minkijzers, oft houten vol spijkers, met de punten opwaarts, werpen.* HOOFT. Om de gelijkheid heeft eene zekere waterplant, anders *watersnoot*, denzelfden naam.

MINNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik minde, heb gemind.* Liefde toedragen: *de deugd minnen. Een vader mint zijn kroost.* POOT. *Beemt en beek en akker minnen.* POOT. Vrijen, liefkozen; in eenen meer onedelen zin: *opdat mij eens een prins mogt minnen.* POOT. *Maer Dafne was zoo bang voor 't minnen niet.* POOT. Zelfst.: *het minnen is zoet.* Een kind de borst geven: *ik heb het kind, bij eene zoogvrouw, laten minnen.* Van hier *minnaar*, *minna-*

nares, *minnarij*. Voor *minnen*, in den eersten zin van liefde, toedragen, is het zamengest. *beminnen* gebruikelijker.

MINUUT, z. n., vr., *der*, of *van de minuut*; meerv. *minuten*. Een oud. woord, dat in de dagelijksche taal alleen, gebruikt wordt, voor een eerst opstel, oorspronkelijk schrift; bij KIL. *minute*, *minuetbrief*. Van het fr. *minute*, en dit van het lat. *minutus*, *a*, *um*.

MINUUT, z. n., vr., *der*, of *van de minuut*; meerv. *minuten*. Eigenlijk een klein deel van iets, hebbende, met het vorige woord, eenen oorsprong. In het bijzonder, het zestigste deel van een geheel, hetzij van een uur, hetzij van eenen graad. OUDAAN noemt minuten *minderlingen*. Zamenstell.: *minuutwijzer*.

MINUUTLIJN, z. n., vr., *der*, of *van de minuutlijn*; meerv. *minuutlijnen*. Zeer dun touw.

MINZAAM, bijv. n. en bijw., *minzamer*, *minzaamst*. Vriendelijk, beleefd. Van hier *minzaamheid*, *minzaamlijk*. Oul. schreef men ook *minzamig*. Zie *zaam*.

MIRAKEL, z. n., o., *des mirakels*, of *van het mirakel*; meerv. *mirakelen*. Oud. woord, van het lat. *miraculum*, een wonderwerk. Men hoort het slechts in de dagelijksche verkeering.

MIRRE, z. n., vr., *der*, of *van de mirre*; zonder meerv. De naam van eene uitlandsche bittere hars: *het oosten offert bittre mirrh'*. VOND. Van hier het bijv. naamw. *gemirred*: *ende zij gaven hem gemijrrheden wijn te drinken*. BYBELV. Zamenstell.: *mirrenboom*, *mirrensap*. Van het gr. μυρρα, σμυρνα, en dit uit het hebr. מר.

MIRT, z. n., m., *des mirts*, of *van den mirt*; meerv. *mirten*. Een heestergewas, met bladen van geenen onaangenaam bitteren smaak: *zij vlijde den Cithereeschen mirt mij vriendlijk op de hairen*. HOOGVL. *Mirten*, *die de zanggodinnen planten*. POOT. *Met vergulden mirt*. VOND. Dewijl deze heester altijd groen blijft, zoo plantte men hem, reeds van oude tijden af, bij lijken en grafplaatsen, waarom dezelve een zinnebeeld der treurigheid en des doods geworden is. Zamenst.: *mirtenblad*, *mirtenboom*, *mirtenbosch*, *mirtenkrans*, *mirtentak*, *mirtentelg*, *mirtenwijn*.

Mirt, lat. *myrtus*, gr. μυρτος. De naam is van oosterschen oorsprong: de Perzen noemen hem *murt*.

MIS (*misse*), z. n., vr., *der*, of *van de mis*; meerv.

misfen. Een kerkelijk woord, beduidende, eertijds, dat deel van den godsdienst, dat, na de prediking van het woord, door de Geloovigen alleen bijgewoond werd. Men noemde hetzelve in de latijnfche kerk *misfa*, omdat de dienaar aan de onderwijzelingen zeide: *ite*, *misfa est*. Naardien dat deel van den godsdienst bijzonder in het houden van het nachtmaal beltond, kreeg die plegtigheid zelve den naam van *mis*, middeleeuw. *misfa*; fchoon TEN KATE dit woord uit het goth. *mefa*, een disch, eene tafel afleidt. Thands, is dit woord gebruikelijk voor het onbloedige offer, in de roomfche kerk: *mis doen*. *De mis lezen*. *De mis zingen*. *In de mis gaan*. *Gaa naar de mis, in Romens kooren*. M. L. *Twee misfen voor een geld doen*, tweemaal, ten behoeve van anderen, eene en dezelfde zaak zeggen. Een feest; wanneer men het woord in zamenft. gebruikt: *kersmis*, *lichtmis*. Eene openlijke jaarmarkt: *de frankfoorder mis*. *Op de misfen reizen*. Zie *kermis*. Koophandel op eene mis: *ik heb eene voordeelige mis gedaan*. Een gefchenk, bij die gelegenheid gedaan: *eene kermis*. Hierheen behoort het groninger woord *marrijmis*, dat, of uit *marktmis*, of, liever, uit eene *mis*, ter eere van de moeder van Jezus, *Maria*, gehouden en gegeven, verbasterd is. Zamenft.: *zielmis* — *misboek*, *misbrood*, *misdienst*, *misoffer*, *mispaap*, *mispriester*.

MIS, z. n., vr., *der*, of *van de mis*; meerv. *misfen*. Misflag, dwaling: *wie zulckx inbeeldt, helaes! valt in de grootfte mis*. RODENB. *In de grootfte misfen*. RODENB. Gemis: *door de mis huns hoops*. RODENB. Verkleinw. *misje*, dat, in den vertrouwelijken ftijl, voor eene miskraam gebruikt wordt.

MIS, een oud voorzetfel, dat in zamenft. met zelfft. en bijv. naamw., fchoon meest met werkwoorden, gebruikelijk is. Het beduidt 1, eene verfcheidenheid, die niet bevalt: *miskleurig*. 2. Eene onaangename mengeling: *misluiden*. 3. Eene verwijdering; doch in eenen oneigenlijken zin: *misaarden*. 4. Een gebrek, eene afwezigheid van die zaak, die door het werkwoord wordt aangeduidt: *miskennen*, *misachten*, *misgunnen*. In bepaalderen zin, een gebrek van een deel, dat tot eene zaak noodwendig behoort: *misdragt*. 5. Eene misfing in zijn oogwit, door een verzien; en wijders, eene dwaling: *misflaan*, *mistreden*, *misflag*. 6. Eene teleurftelling:

ling: *mislukken.* 7. Eene handeling, die tegen de ware gesteldheid, de echtheid van iets aanloopt: *misvatting*, *misverstand*, *misduiden.* 8. Eene handeling en gesteldheid, aanloopende tegen het doelwit, de verordening, den regel en de wetten; zoo veel als boos, slecht, kwaad: *misdaad*, *misleiden*, *misbruik*, *mismoedig*, enz. Als dit voorzetsel voor werkwoorden komt, is het scheidbaar en onscheidbaar, naar mate de beteekenissen der werkwoorden zulks medebrengen. Onscheidbaar, met den nadruk der uitspraak op het zakelijke deel des werkwoords: *misleiden*, *misleidde*, *misleid*, *te misleiden.* Scheidbaar, met den klemtoon op het voorzetsel: *mistreden*, *trad mis*, *misgetreden*, *mis te treden.* Naar de verschillende beteekenis, is het, bij hetzelfde werkwoord, somtijds scheidbaar en onscheidbaar: *misdoen*, verkeerd, kwalijk doen, *deed mis*, *misgedaan*, *mis te doen. Misdoen*, eene misdaad begaan, iemand beleedigen, *misdeed*, *misdaan*, *te misdoen.* Als men zijn oordeel gebruikt, kan men zeer wel nieuwe woorden, schoon bij anderen nog niet in gebruik, door zamenstell. met dit voorzetsel, vormen.

Dit voorzetsel luidt bij Ulphil. *missa*, bij Otfr. *missi* en *misse*, hoogd. *misz*, deen., eng., ital. *mis*, zw. *miss*, fr. *mes* en *me*, middeleeuw. *mes*, lat. *dis.* Het is meer dan waarschijnelijk, dat het van *meiden*, *maaijen*, dat is snijden, afstamt, en eigenlijk verminkt, afgesneden beduidt; waaruit al de beteekenissen kunnen verklaard worden. In de dagelijksche taal komt het nog voor als een bijw.: *dat is mis*, dat is niet geraakt, of ook, dat is niet geraden.

MISAARDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *aarden*: *ik misaardde*, *ben misaard.* Ontaarden. Van hier *misaarding.*

MISACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *achten*: *ik misachtte*, *heb misacht.* Niet achten, verachten, doch in eenen eenigzins zachteren zin: *gelijck zijn moei alle andre wellusten misacht.* Vond. Van hier *misachting.*

MISBAAR, z. n., o., *des misbaars*, of *van het misbaar*; zonder meerv. Een woest geschreeuw: *met een ijsselijk misbaar.* Hoogvl. *Misbaar maken.* Van *mis* en *baar*, en dit van het oude *baren*, schreeuwen.

MISBAK, z. n., o., *des misbaks*, of *van het misbak*; meerv. *misbakken*. Iets, dat in het bakken niet wel uitgevallen is; *dat is een misbak*. *Daar zijn twee misbakken*, twee baksels, die niet wel uitgevallen zijn. Verkleinw. *misbakje*, ook in den vertrouwelijken stijl, voor eene miskraam: *zij heeft al drie misbakjes gehad*.

MISBAKKEN, bijv. n., en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet wel gebakken: *misbakken brood*. Fig., leelijk: *noem die tronie vrij misbakken*.

MISBAREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *baren*; *ik misbaarde*, *heb misbaard*. Misbaar maken: *dat bosch, spelonck en kuilen misbaeren*. VOND. KIL. heeft ook *misbaren*, in den zin van eene miskraam hebben; van *mis* en *baren*, dragen, voordbrengen; waarvan ook *misbaarte*, *abortus*.

MISBEDRIJF, z. n., o., *des misbedrijfs*, of *van het misbedrijf*; meerv. *misbedrijven*. Wanbedrijf.

MISBEGRIP, z. n., o., *des misbegrips*, of *van het misbegrip*; meerv. *misbegrippen*. Eene verkeerde voorstelling der ziel.

MISBEUREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *beuren*, dat buiten zamenst. in de dagelijksche taal alleen, gebruikt wordt: *ik misbeurde*, *heb misbeurd*. Een reeds verouderd woord, beteekenende verbeuren, door misdoen in boete vallen, zondigen. Bij KIL. is het zelfst. naamw, ook *misbeurte*, misdaad. HOOGSTR. heeft *misbeuring*.

MISBRUIK, z. n., o., *des misbruiks*, of *van het misbruik*; meerv. *misbruiken*. Ingekort uit *misgebruik*. Het beteekent gebruik van eene zaak, dat aanloopt tegen hare ware verordening; zonder meerv.: *met het misbruijk van 't gerechte*. HOOFT. Eene willekeurige handelwijs, of laakbare daad, die, door den tijd, in eene gewoonte veranderd is; met een meerv.: *misbruiken verbeteren* — *wegnemen* — *afschaffen*. *Misbruiken invoeren*.

MISBRUIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *bruiken*, voor *gebruiken*: *ik misbruikte*, *heb misbruikt*. Eene zaak, op eene wijs, die tegen hare bestemming strijdt, gebruiken: *Gods naam misbruiken*. *Gij hebt zijne genegenheid misbruikt*. *Misbruik mijn geduld niet langer*. Onteeren: *zijne vrouw werd schandelijk misbruikt*. Van hier *misbruiker*, *misbruiking*.

MISDAAD, z. n., vr., *der*, of *van de misdaad*; meerv. *misdaden*. Eene daad, die tegen de wetten ſtrijdt, zonde: *welck hij offerde voor des volks misdaden*. BYBELV. Een zwaar ſchelmſtuk, eene moedwillige verbreking van eene wet; en dit is de gewoonlijke beteekenis: *ik heb ontdekt de misdaat, die de plaag op uwen hals verwekt*. HOOGVL. *Anderen zeiden, dat zoo een misdaadt niet anders te verzoenen was geweest*. HOOFT. *Eene zware — onvergeeflijke misdaad begaan. Misdaden ſtraffen*.

Bij ULPHIL. *misſadedi*, KER. *misſetat*, OTFR. *misſidat*, angelſ. en eng. *misdeed*. Van hier *misdadelijk*, bij HOOFT, *misdadig*, *misdadiger*.

MISDANKEN, (*zich*) wederk. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *danken*: *ik misdankte mij*, *heb mij misdankt*. ſpijt hebben: *niemand moet zich misdancken*. DE BRUNE. *Geen oor kan zich dien ſmaeck misdancken*. VOND.

MISDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *deelen*: *ik misdeelde*, *heb misdeeld*. Niet wel bedeelen, iets minder dan onthouden. *Men misdeelt hem*. POOT. Het deelw. *misdeeld* is meest ingebruik: *misdeelt van uwe heldre reden*. VOND. *Misdeelt van rijke ſchatten*. POOT.

MISDIENEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *dienen*: *ik misdiende*, *heb misdiend*. Mishagen, geenen dienst bewijzen, misdoen: *daer men de Godtheit mê misdient*. VOND. Van hier *misdienst*, ſlechte dienst, misdaad, zonde.

MISDOEN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *doen*. Bedr. en Scheidb.: *ik deed mis*, *heb misgedaan*. Door miszien, zijne daad verkeerd doen: *ik zal het hervatten; want ik deed het mis*. Onz. en onſcheidb.: *ik misdeed*, *heb misdaan*: tegen eene wet handelen, zondigen, beleedigen: *zoo ik u misdaan heb*, *bid ik om vergeving*. *'k Misdede u niet*, *al waere ik los en vrij*. POOT. *Wat is daaraan misdaan? Dewelcke*, *als hij misdoet*. BYBELV.

MISDOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *doopen*: *ik misdoopte*, *heb misdoopt*. Eigenlijk, verkeerd doopen; van hier bij overdragt, door het geven van eenen onechten naam; den aard der zaak als veranderen en misvormen:

Daar 't Farizeeuwendom de wet,
Die 't hart vereischt, in grilligheden
Van uiterlijk gebaar misdoopt. M. L.

Van hier *misdooping*.

MISDOORN, zie *muisdoorn*.

MISDRAAIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *draaijen: ik draaide mis, heb misgedraaid.* Verkeerd draaijen. Den verkeerden weg heendraaijen. In den gemeenzamen stijl zegt men: *dat is u misdraaid*, het ging uwen neus voorbij, gij kreegt niets daarvan.

MISDRAGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *dragen: ik misdroeg, heb misdragen.* Niet wel dragen, onvruchtbaar zijn. Men gebruikt het van landen, geboomte en vee. Van hier *misdragt*, misgeboorte, ook figurel.: *gedrochtelijke misdrachten van meeningen.* OUD. Wijders: *misdragtig: eene misdragtige koe*, eene koe, die te vroeg werpt, en die onvruchtbaar is.

MISDRIJF, (voor *misbedrijf*) z. n., o., *des misdrijfs* of *van het misdrijf*; meerv. *misdrijven.* Wanbedrijf: *Gods ongenaa, die in 't misdrijf der menschen duitlijk genoeg te leezen was.* HOOFT. *Het lust me, mijn misdrijf voor uw oog t' ontvouwen.* POOT. *Een misdrijf boeten.*

MISDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. en scheidb voorz. *mis* en *drijven.* Bedrijv. en onscheidb. *Ik misdreef, heb misdreven.* Misdoen: *wat hebben wij den dollen Vorst misdreven?* POOT. *Wat is daaraan misdreven? Booven genaade en vergiffenis van 't geen in deezen misdreeven waare.* HOOFT. Onzijd. en scheidb., *dreef mis, is misgedreven.* Voorbijdrijven, zonder te raken: *ik dacht, dat de schuit tegen de brug zou gestooten hebben, maar zij dreef gelukkig nog mis.*

MISDRUK, z. n., o.; *des misdruks*, of *van het misdruk*; zonder meerv. Bladen, die, omdat zij misgedrukt zijn, voor scheurpapier gebruikt worden.

MISDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *drukken; ik drukte mis, heb misgedrukt.* Kwalijk drukken.

MISDUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *duiden: ik misduidde, heb misduid.* Eenen kwaden uitleg geven: *alle handelingen, die eenighs-*

zins te misduiden waaren. Hooft. *Gij hebt mijne woorden misduid. Dit dorst de slangetong van Menuchan misduien.* Poot. Van hier *misduiding*, *misduidsel*, beide bij Hooft.

MISDUNKEN, onperf. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *dunken: het misdacht, heeft misdacht.* Vermoeden, argdenkend zijn: *die misdoet, dien misdunkt.* Hooft. Het misdunken, als zelfst. n.: *nieuw nut smoort oudt misdunken.* Hooft.

MISGAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *gaan.* Scheidb.: *ik ging mis, ben misgegaan.* In het gaan iemand niet aantreffen: *zij zijn elkander misgegaan.* Niet raken: *die kogel ging even mis.* Onscheidb.: *het misging, heeft misgaan.* Tegenloopen, tegenspoed hebben: *in die koopmanschap is het mij zeer misgaan. Want men misdeelt hem, dien 't misgaet.* Poot. Misdoen: *hebbic hierin misgaen.* Const. d. Min. Wederk., *zich misgaan*, zich vergrijpen: *misga u niet, door driftigheid, aan uw onschuldig kind.*

MISGEBOORTE, z. n., vr., *der*, of *van de misgeboorte*; meerv. *misgeboorten.* Eene onvoldragene vrucht, of ook een mismaakt schepsel. Oneig.: *afschuwelijke misgeboorten van eene dweepzieke verbeelding.*

MISGELDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *gelden: ik misgold, heb misgolden.* Boeten: *ik moet het altijd misgelden.*

MISGELOOF, z. n., o., *des misgeloofs*, of *van het misgeloof*; zonder meerv. Wantrouwen. Van hier *misgelooven*, *misgeloovig*, *misgeloovigheid.* Bij Halma en Kil.

MISGEWAS, z. n., o., *van het misgewas*; meerv. *misgewassen.* De mislukte groei der veldvruchten: *wij hebben nu, al drie jaren, een misgewas.* Onvolkomene vrucht: *die appel is een misgewas.* Kil. verklaart het ook door eenen dwerg.

MISGISSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *gissen.* Scheidb.: *ik giste mis, heb misgegist.* In het gissen kwalijk rooijen. Onscheidb., wederk., *zich misgissen: ik misgiste mij, heb mij misgist.* Zich vergissen. Van hier *misgissing.*

MISGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *gooijen: ik gooide mis, heb misgegooid.* Een voorwerp in het gooijen niet raken.

MISGREEP, z. n., vr., *der*, of *van de misgreep*; meerv. *misgrepen*. Mistasting: *wie zijne misgreep ziet*. VOND.

MISGRIJPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *grijpen*. Scheidb: *ik greep mis, heb misgegrepen*. Mistasten in het grijpen: *zij zocht hem wel, maar greep elendigh mis*. POOT. Onſcheidb., wederk.: *ik misgreep mij, heb mij misgrepen*. Feilen, dwalen, zondigen. Van hier *misgrijpen*.

MISGUNNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *gunnen*: *ik misgunde, heb misgund*. Het tegendeel van gunnen, niet graag zien, dat een ander iets hebbe: *menſchen, die anderen derzelver geluk en welvaart misgunnen. De ſchoonſte Kloris misgunt haar' zilveren voet aan de zoom der Aamſtelſtroom*. HOOFT. Van hier *misgunner*, *misgunning*, *misgunst*, *misgunſtig*, *misgunſtigheid*.

MISHAGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *hagen*: *ik mishaagde, heb mishaagd*. Niet wel aanſtaan, ongenoegen verwekken: *uw doen mishaagt mij. Laet u verveelen noch mishagen, dat* enz. POOT. Als onperſ.: *mij mishaaght, dat* enz. HOOFT. *Mishagen* wordt ook als een zelfſt. n. gebruikt: *een mishagen aan zich zelven — aan* of *tegen iets hebben. Hij toonde daarover een groot mishagen*. Van hier *mishaaglijk*, (*mishagelijk*) *mishaging*.

MISHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *hakken*: *ik hakte mis, heb misgehakt*. In het hakken misſen.

MISHANDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *handelen*: *ik mishandelde, heb mishandeld*. Door eene ſlechte handelwijs iemand beleedigen: *de ſlaven werden zeer mishandeld. Mishandelde gemeente*. POOT. *Daar zij niet alleen blokken en beelden, maar ook de leevende mishandelden*. HOOFT. Van hier *mishandeling*.

MISHANDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *handen*: *het mishandde, heeft mishand*. Niet wel handen, te onpas komen, onthanden, misſtaan. Bij HALMA en KIL.

MISHAP, z. n., vr., *der*, of *van de mishap*, meerv. *mishappen*. Ramp, ongeluk, eng. *mishap*. Een oud woord, dat niet meer gebruikt wordt. KIL. en MEYER heb-

hebben ook het onz. w. *mishappen*, kwalijk uitvallen, mislukken.

MISHAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *happen*. *Ik hapte mis*, *heb misgehapt*. Onder het happen naar iets misſen: *ik gooide den hond een ſtuk toe*, *maar hij hapte mis*.

MISHEBBEN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *hebben*. Scheidb.: *Ik had mis*, *ik heb misgehad*. Iets verkeerd hebben: *mijn vriend! gij hebt mis: de zaak was anders*. Onſcheidb., wederk.: *ik mishad mij*, *heb mij mishad*. Eene feil begaan; *wilje nu juist op een aasje weegen*, *wat ik mij mishad?* HOOFT.

MISHOOREN, (eng. *to mishear*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *hooren*: *ik hoorde mis*, *heb misgehoord*. Kwalijk hooren, niet wel verſtaan.

MISHOPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *hopen*: *ik mishoopte*, *heb mishoopt*. Wanhopen: *'t welck zij mishoopten*, *te kunnen volbrengen*, DE BRUNE.

MISHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *houden*: *ik hield mis*, *heb misgehouden*. Niet wel houden.

MISHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *houwen*: *ik hieuw mis*, *heb misgehouwen*. In het houwen kwalijk rooijen. Van hier *mishouwing*.

MISHUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *huwen*: *ik mishuuwde*, *ben mishuuwd*. Kwalijk huwen, *Mishuwelijken* wordt ook gebruikt.

MISJAAR, z. n., o., *des misjaars*, of *van het misjaar*; meerv. *misjaren*. Een jaar, waarin een misgewas voorvalt, de veldvruchten tegenvallen. Een geldersch woord.

MISINZIGT, z. n., o., *des misinzigts*, of *van het misinzigt*; zonder meerv. Een verkeerd, dwalend inzigt: *laet misinzicht u niet doen ſneuvelen*, RODENB.

MISKANS, z. n., vr., *der*, of *van de miskans*; meerv. *miskanſen*. Kwade kans, ongeluk,

MISKEEK, z. n., m., *des miskeeks*, of *van den miskeek*; meerv. *miskeken*. Een verkeerd toezien, eene dwaling des oordeels: *door zoodaanighe miskeeken*, *verbijſtert d'eeuwighe Voorzienighcit den raadt der geenen* enz. HOOFT.

MISKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz.

voorz. *mis* en *kennen*: *ik miskende*, *heb miskend*. Niet erkennen: *zijne deugden zijn te blijkbaar*, *dan dat men dezelve zoude kunnen miskennen. Ik zwijg van den ellendigen dwaas*, *die den eeuwigen Oorsprong der schepping lasterend miskent*. Van hier *miskenning*.

MISKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *kijken*: *ik keek mis*, *heb misgekeken*. Niet wel toekijken. Wederkeerend is het onscheidb.: *ik miskeek mij*, *heb mij miskeken*.

MISKLANK, z. n., m., *des misklanks*, of *van den misklank*; meerv. *misklanken*. Een valsche klank.

MISKLEURIG, bijv. naam en bijw., *miskleuriger*, *miskleurigst*. Onaangenaam bont, ook slecht geverwd: *miskleurig doek*. Zie *ig*.

MISKOMEN, onz. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *komen*: *het miskwam*, *is miskomen*. Kwalijk uitvallen. Verouderd woord, bij. KIL. en PLANT. voorkomende.

MISKOOPEN, (*zich*) wederk., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *koopen*: *ik miskocht mij*, *heb mij miskocht*. Voor zich te dier koopen. *Miskocht zijn*, in den koop bedrogen zijn.

MISKRAAM, z. n., vr., *der*, of *van de miskraam*; meerv. *miskramen*. Kwade kraam: *aan eene miskraam sterven*. *Eene miskraam hebben*.

MISKWAAM, (van *miskomen*) z. n., o., *des miskwaams*, of *van het miskwaam*; meerv. *miskwamen*. Ongeluk, ramp, ziekte, ongeval: *indien de Heeren vermoghten het misquaam te keeren*. HOOFT. *Verbaast van zulcke misquamen*. VAN MAND.

MISLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *leggen*: *ik legde* (*leide*) *mis*, *heb misgelegd* (*misgeleid*); Kwalijk leggen, iets niet op zijne plaats leggen.

MISLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *leiden*: *ik misleidde*, *heb misleid*. Valschelijk leiden, bedriegen: *zoekt Epikuur*, *van ijdelheên misleit*, *slechts aerdtschen lust*. POOT. *Laet het inghenomen vooroordeel u niet misleijden*. RODENB. *Dat vreemdelingen den koning door geblankette reedenen misleidt hadden*. HOOFT. *Iemand schandelijk misleiden*. *Door dien kreet de vijand misleid zijnde* enz. Van hier *misleiding*, Eng. *to mislead*, *misleading*.

MISLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *lezen*: *ik las mis*, *heb misgelezen*. Niet wel, kwalijk lezen. Wederk. is het onſcheidb., *zich mislezen*: *gij hebt u zeker mislezen*, de zaak niet gevat, door eene niet wel ingerigte lezing.

MISLOONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *loonen*: *ik misloonde*, *heb misloond*. Niet naar verdienste loonen: *misloonde knaep*. VOND. Van hier *mislooning*.

MISLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *loopen*: *ik liep mis*, *ben misgeloopen*. Verkeerd loopen: *gij kunt niet misloopen*, *zoo gij regts omdraait*. Met eenen vierden naamval: *gij zult den weg niet konnen mitloopen*, *dien ik u aangewezen hebbe*. F. HALMA. Niet raken in het loopen: *de bal is den paal misgeloopen*. Zijn oogwit niet bereiken: *hij liep zijn doelwit mis*. *Dat is mij al tweemaal misgeloopen*.

MISLUIDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *luiden*: *ik misluidde*, *heb misluid*. Kwalijk luiden. Het deelw. *misluidend* en naamw. *misluidendheid* zijn meest in gebruik.

MISLUK, z. n., o., *des misluks* of *van het misluk*; meerv. *mislukken*. Verkleinw. *mislukje*. Bij HOOFT. Ongeluk. Van hier het onz. w. *mislukken*, *mislukte*, *mislukt*, kwalijk gelukken, en *mislukking*.

MISLUKKEN, Zie *misluk*.

MISMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *maken*: *ik mismaakte*, *heb mismaakt*. Leelijk maken, ontſieren: *die pleister mismaakt haren neus*. *Zulk hulſel mismaakt de jongvrouwen*. *Die wartaal mismaakt de ganſche redevoering*. *Want ſij mismaecken hare aengeſichten*. BYBELV. Van hier *mismaakt*, (*mismaekt door druk*. POOT.), *mismaaktheid*, *mismaaktelijk*, *mismaking*.

MISMAS, z. n., m., *van den mismas*; meerv. *mismasſen*. Een woord, in het gemeene leven alleen, gebruikelijk, beteekenende een ſlecht mengſel, een mengelmoes; eng. *mishmash*, fr. *miquemac*, *micmac*.

MISMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *meten*: *ik mat mis*, *heb misgemeten*. Verkeerd meten. Van hier *mismeting*.

MISMIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *mikken*: *ik mikte mis*, *heb misgemikt*. In

het

het mikken dwalen, niet wel mikken. Ook onscheidb. *ik mismikte, heb mismikt.* Zoo vindt men het bij HOOFT: *zoo mismikken 's menschen wenschen.* Van hier *mismikking.*

MISMOEDIG, bijv. n. en bijw., *mismoediger, mismoedigst.* Neerslagtig, zwaarmoedig, mistroostig: *over dat verlies was ik zeer mismoedig.* Van hier *mismoedigheid.* Van *mis* en *moedig*, of van *mismoed.*

MISNOEG, z. n., o., *des misnoegs*, of *van het misnoeg*; zonder meerv. Hetzelfde als misnoegen: *in misnoeghs gheknor.* RODENB. Het woord is niet meer in gebruik.

MISNOEGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *noegen: ik misnoegde, heb misnoegd.* Mishagen: *dat woord misnoegde mij. Om hem niet te misnoegen.* HOOFT. Het wordt ook zelfst. gebruikt: *zijn misnoegen over iets toonen. Teeghens 't algemeen misnoeghen haarder voorneemste onderzaaten.* HOOFT. *Dat zal maar misnoegen geven — baren — verwekken.* Van hier *misnoegd, misnoegdheid, misnoeging.*

MISOORDEELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *oordeelen: ik oordeelde mis, heb misgeoordeeld.* Niet wel oordeelen. RODENB. gebruikt het ook onscheidb.: *hoe valschelijk misoordeelen de verwerde zinnen.*

MISPAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *paaijen: ik mispaaide, heb mispaaid.* Verstoren, kwalijk tevreden stellen: *wild gij mispaeijt niet zien alzoo snellijck als den wind, die waeijt.* K. v. MAND.

MISPAAP, z. n., m., *des mispaaps*, of *van den mispaap*; meerv. *mispapen.* Van *mis* en *paap.* Paap, of Priester, die de mis doet.

MISPAS, z. n., m., *van den mispas*; meerv. *mispassen.* Een misstap, eene feil. Het woord helt naar het mannel., gelijk het enkele onduitsche *pas*, schoon L. TRIP het vrouwel. heeft: *begae ik dan eene mispas, vergeeftze aan uwen redenaar.*

MISPEL, z. n., m., *des mispels*, of *van den mispel*; meerv. *mispels, mispelen.* De vrucht van den mispelboom. Zamenstell.: *mispelbloesem, mispelboom.* Uit het lat. *mespilus*, en gr. μεσπιλη, μεσπιλον.

MISPIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis*

mis en *pikken: ik pikte mis, heb misgepikt.* In het pikken niet treffen.

MISPREDIKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *prediken: ik mispredikte, heb mispredikt* kwalijk prediken: *daar is er wel eer zeer ſtrengelijk geſtraft, die min mispredikt hadden.* Hooft.

MISPRIESTER, z. n., m., *des mispriesters*, of *van den mispriester*; meerv. *mispriesters.* Van *mis* en *priester.* Priester, die de mis doet.

MISPRIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *prijzen: ik misprees, heb misprezen.* Laken, verachten: *de vijand kan zelfs die handelwijs niet misprijzen. Ja, elk misprees die kuuren.* Poot. Van hier *misprijslijk*, (*misprijzelijk*). Hooft. — *Misprijzer, misprijzing.* Fr. *mépriser*, oudeng. *to misprise.*

MISPRIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *prikken: ik prikte mis, heb misgeprikt.* In het prikken kwalijk rooijen.

MISRAAD, z. n., m., *des misraads*, of *van den misraad*; zonder meerv. Kwade raad.

MISRADEN, bed. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *raden.* Bedr. en ſcheidb.: *ik ried mis, heb misgeraden.* Niet raden, een raadſel verkeerd oploſſen. Onz. en onſcheidb.: *ik misried, heb misraden.* Eenen ſlechten raad geven: *gij hebt mij misraden.* Halma verklaart het ook door *ontraden.*

MISRAMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *ramen: ik raamde mis, heb misgeraamd.* Niet net ramen. Men gebruikt het ook onſcheidb.: *misraamde, misraamd*, in den zin van zijn oogwit niet wel bereiken.

MISREKENEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *rekenen.* Scheidb.: *ik rekende mis, heb misgerekend.* Verkeerd, kwalijk uitrekenen. Onſcheidb., wederk.: *ik misrekende mij, heb mij misrekend.* Zich in het rekenen verzien. Van hier *misrekening.*

MISROLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *rollen: ik rolde mis, ben misgerold.* Misloopen: *de bal rolde mis.*

MISROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *rooijen: ik rooide mis, heb misgerooid.* Niet wel rooijen, kwalijk op zijnen ſtand zetten. Hooft

be-

bezigt het ook onscheidb.: *met enge en dwersloopende weeghen en misrooide (enormibus) wijken.*

MISRUKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *rukken: ik rukte mis, heb misgerukt.* Verkeerd rukken. Ook wordt het onscheidb. en bedr. gebezigd; door rukken, verrukken, mismaken: *verwoest, verblindt, misruckt.* RODENB.

MISSCHAPEN, zie *misscheppen.*

MISSCHATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *schatten: ik schatte mis, heb misgeschat.* Niet wel schatten, beneden de waarde schatten.

MISSCHEPPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *scheppen: ik misschiep, heb misschapen.* Eene wangestalte geven, misvormen: *Juno misschept haer in een boerinne.* VOND. Ontstellen: *Sicilie misschept de lucht.* VOND. Van hier *misschapen*, wanschapen, *misschapenheid*, *misschepsel.*

MISSCHEPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *scheppen: ik schepte mis, heb misgeschept.* Verkeerd scheppen.

MISSCHIEDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en het verouderde *schieden: het misschiedde, is misschied.* Kwalijk, ongelukkig uitvallen. HOOFT gebruikt het deels voor met onheil aangedaan, beleedigd worden, leed geschieden: *zoo zal aan niemand misschieden.* Deels voor kwalijk gedaan worden: *dat er niet misschiedt was met den Prins t' henwaarts te roepen.* Het woord is reeds buiten gebruik.

MISSCHIEN, een bijwoord van twijfeling, beteekenende mogelijk: *gij staet misschien te denken.* POOT. *Misschien zal hij mijnen raad opvolgen. Hij is misschien reeds overleden.* Men gebruikt het ook als een zelfst. naamw. van het onzijd. geslacht: *dat steunt op een louter misschien. Wij hopen op 't misschien den storm niet afte wachten.* VOND. De Ouden schreven eerst *machschien*, *magschien*; waaruit blijkt, dat dit woord verkort is uit *het mag geschieden: dat wi machschien niet en sterven.* BYB. 1477.

MISSCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *schieten: ik schoot mis, heb misgeschoten.* In het schieten het doel missen.

MISSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *schikken: ik misschikte, heb misschikt* In

wanorde brengen: *misschikken, al wat Godt geschikt heeft.* VOND.

MISSCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *schoppen: ik schopte mis, heb misgeschopt.* In het schoppen niet raken.

MISSELIJK, (*mislijk*) bijv. n. en bijw., *misselijker, misselijkst.* Ongedaan, leelijk: *welk eene misselijke gedaante is dat!* Gemelijk: *hij is een misselijke vent. Die oude man is altijd een misselijk hoofd geweest.* In gemelijkheid gegrond: *iemand misselijk bescheid geven.* Vreemd, raar, wonderlijk: *die zaak komt mij misselijk voor. Deze twist, die nogh zoo misslijk duurt.* POOT. Flaauw, kwalijk, onpasselijk: *misselijk worden.* Oudtijds gebruikte men het ook voor misschien. Van hier *misselijkheid.* Van het oude bijv. n. *mis* en *lijk.* Zie *lijk.*

MISSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik miste, heb gemist.* Onz., met *hebben*; afwezig zijn. In dezen zin komt het niet meer eigenlijk voor. In de dagelijksche taal zegt men nog: *dat kan niet missen*, dat kan niet feilen. *Gissen doet missen.* Bedrijv.; de afwezigheid van iets gewaarworden: *de Vader miste, in den drang, zijn kind. De staat begon hem eerst, na deszelfs dood te missen. Ik mis mijnen hoed. Nu miste zij haren man eerst.* Ontberen, niet bezitten, van eene noodwendige zaak verstoken zijn: *ik kan uwe hulp niet missen. Ik kan mijnen knecht, dezen dag, wel missen. Gij mist uw steun op aarde.* MOONEN. *Een boom, die tak en wortel mist.* POOT. *Hoe zelden zal den mond, die smeekt, zijn bede missen?* HOOFT. *Zouden zijn beloftenissen verder haar vervulling missen?* J. E. VOET. *Hij mist het doel in het schieten.* Het woord komt van het oude bijv. n. *mis.*

MISSIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *sieren*: *ik missierde, heb missierd.* Iets bij eene zaak voegen, dat tot sieraad zal strekken, maar dat waarlijk misstaat; of, waardoor het vorige sieraad verdonkerd wordt. Van hier *missiering.*

MISSLAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *mis* en *slaan*: *ik sloeg mis, heb misgeslagen.* Bedr., niet raken, niet treffen: *den bal misslaan*; ook figuurlijk, voor, de zaak niet treffen, zich vergissen. Onz., met *hebben*; eene dwaling begaan: *hoe vaek en*

 meent

meent ghij, dat de medecijnmeesters beuzelen en misslaen? RODENB. Zich verspreken: *hij slaat dikwijls mis in zijne rede.* Den toon kwalijk vatten: *de zanger sloeg, in het begin, reeds mis. De vogel slaat mis.*

MISSLAG, z. n., m., *des misslags*, of *van den misslag*; meerv. *misslagen.* Een slag, die mist. Fig., eene feil, dwaling: *eenen onvergeeflijken misslag begaan. Die den misslagh niet doen zouden.* HOOFT.

MISSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *smijten*: *ik smeet mis, heb misgesmeten.* Het bedoelde voorwerp, waarnaar men smijt, niet raken. Ook in het dobbelspel: *hij meende drie zessen te hebben, maar hij smeet mis*; waar het onz. voorkomt.

MISSPREKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *spreken.* Scheidb: *ik sprak mis, heb misgesproken*; kwalijk spreken. Onscheidb. en wederkeerig: *ik missprak mij, heb mij missproken. Zich misspreken. Hij missprak zich in die zaak geweldig*, hij versprak zich leelijk.

MISSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *springen*: *ik sprong mis, heb misgesprongen.* In het springen missen: *de kat tuurde op de muis, maar sprong mis.*

MISSTAAN, onz. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *staan*: *het misstond, heeft misstaan.* Kwalijk zitten: *dat kleed misstaat hem.* Fig., niet wel betamen: *eenen man van die waardigheid misstaat ongezoutene boert*

MISSTAL, z. n., m., *des misstals*, of *van den misstal*; meerv. *misstallen.* Gebrek. Van hier *misstallig*, en, van een verouderd woord *misstalte*, *misstaltig.* Het laatste is meest in gebruik.

MISSTAND, z. n., m., *des misstands*, of *van den misstand*; zonder meerv. Wanvoegelijkheid: *dat is een groote misstand aan dat huis.*

MISSTAP, z. n., m., *des misstaps*, of *van den misstap*; meerv. *misstappen.* Eigenlijk, een verkeerde stap; figurelijk, eene kleine misdaad.

MISSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *stappen*: *ik stapte mis, heb misgestapt.* In het stappen missen, den stap niet goed doen.

MISSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *mis* en *steken*: *ik stak mis*, *heb misgestoken*. In het steken niet treffen.

MISSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *stellen*: *ik stelde mis*, *heb misgesteld*. Kwalijk stellen in het schrijven. Het is ook onscheidb.: *ik misstelde*, *heb missteld*. Ongesteldheid veroorzaken. Van hier *misstelenis*: *misstelenis van 't gansche lijf*. VOND. Van het scheidb. *misstellen* komt *misstelling*; verkeerde stelling, dwaling: *in dat stuk heeft hij eene grove misstelling*.

MISSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *stooten*: *ik stiet mis*, *heb misgestooten*. In het toestooten missen.

MISSTUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *sturen*: *ik stuurde mis*, *heb misgestuurd*. Kwalijk sturen: *hij stuurde het vaartuig mis*, *zoodat het aan den paal raakte*. Van hier *missturing*.

MIST, z. n., m., van den mist; meerv. *misten*. Stinkende nevel: *met eenen donkeren mist*. VOND. *Ten lesten scheurden mist en wolken*. POOT. *De Schepen kwamen*, *bij gunst van eenen dikken mist*, *geheel uit het gezigt*. *Hij betoog de moortspelonk zoo dick met zwarten mist*. VOND. Fig.: *met den mist der opsprake*. VOND. *Door den mist der qualen*. DE DECK. In den verhevenen stijl komt, somtijds, het meerv. voor, bij Dichters: *zoo groot*; *om op te heffen uit de aerdsche misten*. VERTAL. VAN YOUNG. Angels. heet *mist* donkerheid. Het schijnt hetzelfde woord met *mest* te zijn. *Mest* en *mist* schrijft de hoogduitscher op dezelfde wijs, namelijk *mist*. In onze volkstaal maakt men tusschen de beide woorden ook geen onderscheid. Van hier *mistachtig*, *mistig*.

MISTAMEN, onpers. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *tamen*, dat buiten zamenstelling niet voorkomt: *het mistaamde*, *heeft mistaamd*. Niet wel betamen. Verouderd woord.

MISTASTEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *tasten*: *ik tastte mis*, *heb misgetast*. In het tasten missen, in den eigenlijken zin; figuurlijk, in zijn oordeel dwalen: *hebben niet genoegzaam alle volken misgetast*, *omtrent den eenen waaren God?* HAMELSV. Van hier *mistasting*.

MISTELBOOM, z. n., m.; *des mistelbooms*, of *van den mistelboom*; meerv. *mistelboomen*. Eene plant, die in het

het hoogd., deen. en noorw. *mistel*, in het eng. *mistletoe*, *misletoe*, lat. *viscum*, gr. ἰξὸς heet, bij L. Meyer *marentakken* genaamd, dewijl men met de plant, om hare taaiheid, *maren*, dat is binden, kan. Zij heeft geene gewone wortels, maar groeit op andere boomen, vooral op eiken. Sommigen, als Plinius, willen, dat duiven en lijsters de zaadkorrels, met haren drek, op de boomen brengen, waaruit de mistelplant zoude groeijen. Dan zoude het woord van *mist*, *mest* afstammen. Hierop doelt het spreekwoord bij Plautus: *turdus ipse sibi malum cacat*, *de lijster kakt haar eigen dood*; omdat men, van de plant, het zoo genaamde vogellijm maakt. Hierom zegt Vond.: *gelijk het vogellijm*, *gebroeit uit snippemest*, *in bosschen plag te groeien*.

MISTELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *tellen*. Scheidb.: *ik telde mis*, *heb misgeteld*. Kwalijk tellen. Onscheidb., wederk.: *ik mistelde mij*, *heb mij misteld*. Zich in het tellen vergissen. Van hier *mistelling*.

MISTEN, onz. w., gelijkvl. *Het mistte*, *heeft gemist*. Met stank nevelen: *het mistte zoo sterk*, *dat ik den vuurtoren niet ontdekken konde*.

MISTOONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *toonen*: *ik toonde mis*, *heb misgetoond*. Niet wel aantoonen.

MISTRED, z. n., m., *des mistreds*, of *van den mistred*; meerv. *mistreden*. Een valsche tred, die door onvoorzigtigheid ontstaat; ook figurelijk, eene zedenlijke afwijking.

MISTREDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *treden*: *ik trad mis*, *heb misgetreden*. Eenen verkeerden tred doen; ook figurelijk. Het woord vereischt, schoon onzijdig, eenen vierden naamval: *hij trad de plank mis*. Ook wordt het met het voorzetsel onscheidb. gebezigd: *ik heb doch nergens in mistreden*. Zeeuw. N.

MISTROOST, z. n., m., *van den mistroost*; zonder meerv. Gebrek, missing van troost. Het wordt niet meer gebruikt. Van hier *mistroostelijk*, *mistroostig*, *mistroostigheid*.

MISTROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *trouwen*, vertrouwen: *ik mistrouwde heb mistrouwd*. Wantrouwen, kwaad vermoeden hebben, aan de gesteldheid van eenen persoon of eene zaak twijfelen:

len: *schoon 't menigh zal mistrouwen.* Poot. *De koning mistrouwde hem in alles. Deez' mistrouwende de zwakheit van de bezetting.* Hooft. Bij Otfrid. *missidruen*, bij de zwab. Dichters *missetrowen.* Van hier *mistrouwend*, *mistrouwig*, *mistrouwigheid.*

MISTROUWEN, z. n., o., *des mistrouwens*, of *van het mistrouwen*; zonder meerv. Kwaad vermoeden: *iemand met een mistrouwen op anderen trachten intenemen. De eedtverwanten konden dus groot een mistrouwen geen plaats geven.* Hooft. *Alle mistrouwen en verbittering weghneemen.* Hooft. *Van iemand eenig mistrouwen hebben — voeden — koesteren.* Bij Kil. vindt men ook *mistrouwe*, gelijk ook bij Hoogstr.

MISTROUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *trouwen*, in het huwelijk treden: *ik mistrouwde, ben mistrouwd.* De volmaaktverled. tijd is meest in gebruik: *de vrijster is mistrouwd*, heeft een slecht huwelijk gedaan.

MISVAL, z. n., m. en onz., *des misvals*, of *van den — het misval*; meerv. *misvallen.* Mannel. beteekent het eene te vroege bevalling, eene miskraam; *zij hadt eenen misval.* A. Kluit. Onz. is het deels een ramp, een ongeluk: *mijn ziel waerom bistu beroert in dit misval?* van Marnix. Deels eene onbetamelijke daad, eenige zonde: *tot dit misval van onkuysheyt ghekomen.* O. Goud. Kronykk. Het woord, onz. genomen, is uit *misgeval* zamengetrokken. Van hier *misvallig.*

MISVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *vallen.* Scheidb.: *ik viel mis, ben misgevallen.* Eigenlijk in het vallen missen. Figurel., het lot niet treffen: *wij hebben geloot, en ik ben mis gevallen.* Ook niet wel uitvallen, kwalijk gelukken. Onscheidb.: *ik misviel, ben misvallen.* Niet wel behagen, kwalijk gevallen: *wat in 't aenschijn van Diane haer misvalt.* Vond. Te vroeg bevallen, eene miskraam hebben: *gelijck een vrouwe die barende door Juno zeer groote pijne moet lijden, ja sterven of misvallen te zomtijden.* Van Mander.

MISVALLEN, z. n., o., *des misvallens*, of *van het misvallen*; zonder meerv. Gebrek van behagen, ongenoegen: *misvallen aan iets hebben.*

MISVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *varen*: *ik voer mis, heb misgevaren.* Met

eene schuit eene verkeerde rigting nemen. In Gelderl. beteekent het ook, met een rijtuig eenen verkeerden weg inslaan. Kil. bezigt het ook in den zin van kwalijk uitvallen; insgelijks voor eene miskraam krijgen: *misvaren van kinde*; in welke beteekenissen het oul. onscheidb. gebruikt werd.

MISVATTEN, bed. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *vatten*: *ik vatte (vattede) mis*, *heb misgevat*. Met de hand niet wel aanvatten. Fig., niet wel met het verstand achter eene zaak zijn, haar kwalijk begrijpen. Van hier *misvatting*, kwalijk beprip: *ten einde eene misvatting voortekomen.*

MISVERSTAND, z. n., o., *des misverstands*, of *van het misverstand*; meerv. *misverstanden*. Een verkeerd begrip, eene doling; zonder meerv.: *ter voorkoming van dat misverstand*, *als of hij drie Goden geloofde*. *O misverstant*, *dat ons de zinnen boeit!* Poot. kwalijk verstaan: *het was door misverstand*, *dat hij binnen kwam*. Eene kleine oneenigheid tusschen vrienden en bekenden; met een meerv.: *Tot middelaar der misverstanden in 't stuk van den Godsdienst*. Hooft. Voords, in het algemeen, twist, tweespalt: *ten einde 's Prinsen persoon gemaghtight wierde*, *om de misverstanden needer te leggen*. Hooft.

MISVERWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *verwen*: *ik misverwde*, *heb misverwd*. Kwalijk verwen: *dat laken is geheel misverwd*. Eene, voor ons oog onbevallige, kleur geven: *als een mooriaen misverft*. Vond. Van hier *misverwig*.

MISVOEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *voeden*: *ik misvoedde*, *heb misvoed*. Geen genoegzaam voedsel toedienen: *des lijfs*, *te lang misvoedt*. Vond. Van hier *misvoeding*.

MISVOEGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *voegen*: *het misvoegde*, *heeft misvoegd*. Misstaan, kwalijk betamen: *gelijk mij loon misvoeght*, *misvoeght u ongenaê*. Hooft.

MISVORMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *vormen*: *ik misvormde*, *heb misvormd*. Mismaken: *hierop moet noit druk noch ouderdom uw pril gelaet misvormen*. Poot. Van hier *misvormig*, *misvormigheid*, *misvorming*.

MISWAS, z. n., o., *van het miswas*; meerv. *miswassen*.

Van

Van *mis* en *was*, voor *gewas*. Een niet wel uitgevallen gewas, van granen, vruchten enz. Ook eene misvorming, of wanſtaltigheid aan boom, mensch of dier. In dezen laatſten zin is het onzijd. werkw. *miswasſen*, met het onſcheidb. voorz. *mis* in gebruik, en bijzonder deszelfs volmaaktverleden tijd: *die boom is geheel miswasſen*.

MISWASSEN, zie *miswas*.

MISWEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *wegen*: *ik woog mis*, *heb misgewogen*. Verkeerd wegen.

MISWENDE, z. n., vr., *der*, of *van de miswende*; meerv. *miswenden*. Tegenſpoed. Een reeds verouderd woord.

MISWENDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *mis* en *wenden*. Bedr. en ſcheidb.: *ik wendde mis*, *heb misgewend*. Verkeerd wenden: *zij wendden het ſchip mis*. Onz. en onſcheidb.: *miswendde*, *miswend*. Ongelukkig uitvallen. In dezen zin reeds verouderd.

MISWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *mis* en *werken*: *ik werkte mis*, *heb misgewerkt*. Verkeerd bewerken, kwalijk werken.

MISWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb, voorz. *mis* en *werpen*: *ik worp mis*, *heb misgeworpen*. In het werpen niet treffen.

MISWIJZEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb, voorz. *mis* en *wijzen*: *ik wees mis*, *heb misgewezen*. Kwalijk wijzen: *op die hoogte wijst het kompas drie ſtreken mis*. *Dat is een uurwerk*, *dat miswijst*. Halma. Van hier *miswijzing*.

MISWINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *winnen*: *ik miswon*, *heb miswonnen*. Niet winnen, kwalijk winnen, verliezen: *en Jork en Nieuwkasteel miswonnen*. Vondel. Genoegzaam verouderd.

MISZAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *zaken*, dat, buiten zamenſt., niet voorkomt: *ik miszaakte*, *heb miszaakt*. Ontkennen, dat er iemand tegenwoordig is: *zij miszaakten den dief*. Eene zaak ontkennen: *ende als zij 't alle misſaekten*. Bybelv. Van hier *miszaker*, *miszaking*.

MISZEGENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *mis* en *zegenen*; *ik miszegende*, *heb miszegend*.

Schraal

Schraal bedeelen, onthouden: *miszegent van verstant.* Vondel.

MISZEGGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *mis* en *zeggen: ik miszeide, heb miszegd.* Zich kwalijk uitdrukken: *zij miszeide daaraan niet.* Geen goed zeggen, lasteren; waar de persoon, van wien men iets nadeeligs zegt, in den derden naamval komt: *gevaarlijk is den grooten te miszeggen.* Hooft. Van hier *miszegging.* Rodenb.

MISZEILEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *mis* en *zeilen: ik zeilde mis, heb misgezeild.* Eenen verkeerden koers nemen in het zeilen.

MISZIEN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *mis* en *zien: ik zag mis, heb misgezien.* Niet wel zien, miskijken: *gij zaagt mis. Gij hebt dat misgezien.* Wederk. is het onscheidb.: *ik miszag mij, heb mij miszien.*

MISZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *mis* en *zitten.* Scheidb. *ik zat mis, heb misgezeten:* Niet wel zitten, zich verkeerd nederzetten. Onscheidb. *ik miszat, heb miszeten.* Niet wel voegen, kwalijk zitten: *als of dees rock den Kerstengodt miszit.* Vond.

MODDE, z. n., vr., *der,* of *van de modde;* meerv. *modden.* Een smerig vrouwmensch, eene morsebel. Zie *modder.*

MODDEN, (bij Kil. *modden, moddelen*) bedr. w., gelijkvl. *Ik modde, heb gemod.* Eigenlijk, den modder omwroeten, bijzonder met oogmerk, om iets te zoeken. In Geld. zegt men: *aardappels modden, namodden,* dat is, naar de aardappels wroetend zoeken, nadat de eigenaar dezelve reeds heeft laten uitrooijen; eene nalezing doen. Zie *modder.*

MODDER, z. n., m., *des modders,* of *van den modder;* zonder meerv. Met water vermengde aarde, bagger, grondslijk: *modder uit eene sloot halen. In den modder vallen. In den modder blijven steken. Dat in zijnen modder groeit.* Hoogvl. *Om den modder te plaveijen.* M. L. *Om door den modder te raaken.* Hooft. — K. v. Mander gebruikt het woord, gelijk somtijds Hooft ook, in het vrouwel. geslacht. De Overz. van den Byb. heeft insgelijks: *in grondelooze modder.* Van hier *modderachtig, modderig.* Zamenstell.: *moddergoot, modder-*

derkuil, *modderman*, *moddermolen*, *moddernet*, *modderpoel*, *modderpraam*, *modderschuit*, *moddersloot*.

Modder, hoogd. *moder*, nederf. *modder*, *mudder*, *mudde*, *made*, *mae*, eng. *mud*, deen. *mudder*, zw. *modd*, *modder*, finl. *muta*, ital. *mota*. Het behoort tot die woorden, waarin het denkbeeld van vochtigheid, en weekheid het meeste heerscht. Hierheen behooren ons *modde*, het lat. *mador*, *madidus*, *madeo*, het gr. *μυδαω*. Reeds bij de oude Egyptenaars was *mot*, *mout*, flijk, vochtigheid.

MODDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik modderde*, *heb gemodderd*. Modder uithalen, uittrekken: *de graft wordt, alle jaar, gemodderd*. Bij overdragt zegt Hooft: *om stof tot strafheit uit den grondt te modderen*. In de dagelijksche taal zegt men: *eene zaak modderen*, door al te groote toegevendheid en gematigheid, tot stand brengen; anders knoeijen: *zij zullen dat wel weer modderen*. Misschien is dit eene verbastering van het lat. *moderari*.

MODE, z. n., vr., *der*, of *van de mode*; meerv. *moden*. Een onduitsch woord, dat, in de dagelijksche taal, reeds algemeen gebezigd wordt. Het beteekent, eigenlijk, eene wijs; uit het fr. *mode*, en dit van het lat. *modus*, ontleend. Men verstaat er door de ingevoerde levenswijs in het gezellige leven, de uitwendige zeden, gewoonten; in het bijzonder de veranderlijke manier van kleeding, die zich naar het voordoen van anderen voegt. *De mode volgen*. *Er is weer eene nieuwe mode uit Frankrijk gekomen*. Zamenstell.: *modegek*, *modezot*, enz.

MODEL, onduitsch z. n., o. Een voorbeeld in het klein, om iets naar te maken — een mal, ontwerp. Zie *bestek*.

MOE, zie *moede*.

MOED, z. n., m., *des moeds*, of *van den moed*; zonder meerv. De ziel des menschen, ten aanzien van hare begeerten en neigingen; eene reeds verouderde beteekenis, waarvoor men, thands, *gemoed* gebruikt. In dien zin schijnt het nog, bij Hooft, voortekomen: *in voege, niemandt verneeme, dat u de toegedreeven' ongelijken in den moed steeken*. Het gemoed, ten aanzien van deszelfs veranderlijke gesteldheid. In dien zin komt het in de zameng. woorden voor: *demoed*, *hoogmoed*. Wijders, voor de innerlijke gesteldheden des gemoeds, in het algemeen. Hierheen behooren de volgende spreekwijzen: *kwalijk — wel te moede*, *blijd te moede zijn*. *Te moede zijn*. *Denkt, hoe ik was te moede*. Poot. *Los te moede*.

POOT. *Met grammen moede iemand uitwerpen* VOND. *Goeden moed hebben. Ik ben er goeds moeds heengegaan. In evelen moede.* TEN KATE. *Zoo hij den wederstand in arren moed wou wreeken.* M. L. *Twee quanten, die in arren moede naa 't klooster streefden.* HOOFT. *Dwazen, stilt uw' grammen moedt.* POOT. *Iemand in koelen moede vermoorden.* In het bijzonder, wordt het woord voor eenige afzonderlijke gemoedsbewegingen en gesteldheden gebruikt; als, voor genegenheid, toestemming: *iemands moed hebben*, eene oude spreekwijs. Wijders, voor vrolijke opgewektheid, voordvloeijende uit de waarde van eene zaak, welke men bezit: *moed op iets dragen. De moedt, gedraaghen op zoo vroome vasfaalen* enz. HOOFT. Voor dien toestand des gemoeds, wanneer men voorgeziene hindernisfen en gevaren, met vertrouwen op eenen goeden uitslag, te gemoet gaat; en, in engeren zin, de vaardigheid van dien toestand; in tegenstelling van moedeloosheid en versaagdheid: *hij is vol moed. Moed hebben — nemen — krijgen hernemen — vatten — grijpen — scheppen. Houd moed! Hij trad met nieuwen moed.* HOOGVL. *Met dapperheit van moede.* HOOFT. *Fieren moed houden. Met onverwonnen moedt uitstaan.* HOOFT. *In dien jongeling steekt moed. Moed geven — moed inboezemen — inspreken — verschaffen. Anderen heeft de vertwijfeltheit den moedt verschaft.* HOOFT. *Dies rees de moedt der wufte danseres.* POOT. *Laat uwen moed niet zakken — zinken — vallen — bezwijken. Dat deed hem allen moed verliezen. Dat men den moedt niet verlooren had te geeven.* HOOFT. *De moed ontzinkt hem. Niets beneemt meer den moed.* Eindelijk, beteekent het wraakzucht; doch slechts in de spreekwijs: *zijnen moed aan iemand koelen.* Reeds OTFR. zegt: *thaz si gekualtin in daz muat.* Bij ULPHIL. is *mods* toorn, gelijk het zw. *mod.* In het ijsl. is *moda*, in het angelf. *modian* toornig zijn. Van hier *moedig*, *moedigheid*, *moediglijk*. Zamenstell.: *moedeloos*, *moedeloosheid.* Bij HOOFT vindt men nog *moeddwangeloosheid*, *moedkoeling*, *moedmatiging*.

Moed, hoogd. *muth*, nederf. *mood*, (*mood* is, in het eng., eene luim) angelf. *mod*, *mode*, zw. *mod*, deen. *mod*.

MOEDE, bijv. naamw. en bijw., *meer moede*, *meest*, *zeer moede.* Door arbeiden, waken en slooven, van de

noodige krагten beroofd: *ik ben moede van het gaan.* Dit zij wel te onderscheiden van: *ik ben het gaan moede;* waarvan aanstonds nader. *Het drooge moede hart verstikt van pijn en dorst.* POOT. *Iemand om eene zaak moede maken*, hem daarom kwellen. Oneig., door herhaald genot geene neiging tot iets hebbende; waar de persoon of zaak in den vierden naamval staat: *hij is zijne vrouw reeds moede.* Men vindt ook den tweeden naamval: *ick ben des berouwens moede geworden.* BYBELV. Verdrietig: *iemand het leven moede maken.* Door herhaalde handeling traag zijnde: *ik ben het gaan moede. Hij werd het geven moede.* Weigerachtig: *die nooit moede van wel te doen.* L. TRIP. *Van zingen noch van spelen moê.* VOND. Van hier *moedheid*, vermoeidheid, bij KIL. Het stamt of van *moeite* af, of het heeft, met *mat*, eenen oorsprong.

MOEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moedde, heb gemoed.* Een oud woord, waarvoor wij, thands, gebruiken *moedigen*, van *moed.* Het deelw. is nog overig: *hij is wel gemoed.* Voor *moeden*, in eene andere beteekenis, zeggen wij *moeijen.* Eindelijk, van *moeden*, in den zin van in het gemoed overwegen, hebben wij nog het zameng. *vermoeden.*

MOEDEN, zie *moeijen.*

MOEDER, z. n., vr., *der*, of *van de moeder;* meerv. *moeders.* Het woord behelst, in het algemeen, het denkbeeld van eene holle ruimte in zich, bijzonder om iets te omvatten, dat daarin behoort. In het hoogd. wordt het op meer dingen toegepast; bij ons verstaan wij, daardoor, die ingeslotene plaats in den buik van menschen en dieren, waarin de levende vrucht, van de ontvanging af tot de geboorte toe, gevoed, ontwikkeld en gevormd wordt; anders *baarmoeder*, *lijfmoeder.* Zamenstell.: *moederkoek*, *moederkruid*, *moedervlies.* Door onkunde, noemt men ook alle opgeblazenheid en opstijging bij het vrouwelijke geslacht *moeder*, of *moer: zij heeft de moer. Zij heeft eene opstijging der moeder.* Dit zelfde woord, doch in *moer* ingetrokken, meerv. *moeren*, hebbende datzelfde denkbeeld van eene ruimte, waarin iets sluit, gebruiken wij ook nog voor eene bus, waarin de spil van eene schroef loopt: *de moer van de spil is gebroken.* Zeer sierlijk zegt HERVEY, in zijne OVERZ., van de oogappels: *deze kleene bollen loopen in de netste moeren.* Velen nemen dit woord wel als eene

fi-

figuur van het volgende: het is echter niet-onwaarschijnlijk, dat het met het lat. *uterus* verwant is. Zamenstell.: *moerschroef* — *moerspel*, opstijging der moeder.

MOEDER, z. n., vr., *der*, of *van de moeder*; meerv. *moeders*. Verkleinw. *moedertje*. Eene vrouw, die een of meer kinderen ter wereld brengt, of gebragt heeft: *zij alleen is moeder van al die kinderen. Eene blijde moeder worden.* Van dieren gebruikt men het ook: *ghij en sult het bocxken niet koken in zijns moeders melck.* BYBELV. *Ende de moeder sittende op de eijeren.* BYBELV. Hierheen behoort *bijenmoeder*, in het gemeene leven *moer* geheten. Van plantgewassen: *zij zullen* (*schoon gegriffeld in de eene of andere edele loot*) *dezelfde wrange vrugt dragen, als haer moederheester.* HERVEY'S OVERZ. Figurel., noemt men eene bejaarde vrouw, al weet men niet, dat zij ooit gebaard heeft, *moeder*, *moedertje*, in het gemeene leven. Eene vrouw, die de plaats van moeder bekleedt: *de moeder in een weeshuis.* Hierheen behooren de zameng. *binnen* — *buitenmoeder*, *stiefmoeder*, *kloostermoeder*, *minnemoeder*, *vroedmoeder* (*vroemoer* in de dagelijksche taal) enz. Een ding, eene zaak, die de grond van het aanwezen en de voordduring van iets anders, en tevens, spraakkundig, van het vrouwelijke geslacht is: *de aarde is onzer alle moeder. Eene hartsgesteldheid, die, gelijk zij de vruchtbre moeder van allerlei bevalligheden is, zoo ook* enz. J. FRANTZEN. Iets, dat, boven anderen, in oorsprong eerder is, of, in gezag uitmunt: *eene stadt, die eene moeder is in Israel.* BYBELV. Eindelijk, noemt men de schelp van den paarlvisch, *paarlemoeder*, of, *paarlemoer*, omdat men dacht, dat, daaruit, de paarl haren oorsprong had. Van hier *moederlijk*. *Moederlijk alleen* was oul. geheel alleen, waarvoor men thands in de gemeenzame verkeering zegt *moederziel alleen*. Zamenstell.: *moederdeugd*, oorspronkelijke deugd, *moederhart*, *moederloos*, *moedermaagd*, *moedermelk*, *moedermoord*, *moedermoorder*, *moedermoordster*, *moedernaakt*, zoo naakt als men ter wereld kwam, *moederslag*, z. n., m., moedermoord, *moederslagt*, z. n., vr., *moederslagtig*, *moederspraak*, *moedertaal*, *moederziek*, *moederziel*: *er was geene moederziel*; in de dagelijksche taal — *moederzog*, *moederzoontje*, moeders lieveling, *moederzorg*, *moederzot*; zeer op de moeder gesteld, enz.

enz. Dit woord wordt, in de dagelijksche taal, dikwerf in *moer* verkort, dat, uit kleinachting, verachting, of toorn, geschiedt: *hij vraagt naar den duivel noch naar zijne moer.* Zamenstell.: *moerkonijn*, het wijfje van een konijn, enz.

Moeder, in den frankischen tongval, reeds in de 8ste eeuw; *muader*, bij Willer. en Otfr. *muater*, *muoter*, angelſ. *meder*, *mothor*, eng. *mother*, hoogd. *mutter*, nederſ. *moder*, *moer*, *moor*, deen. *moder*, zw. *moder*, gr. *μητηρ*, lat. *mater*, ital. *madre*, sp. *madre*, fr. *mere*, perſ. *mader*, pool. *matka*, bij de Krain. Wend. *mate*, bij de oude Egyptenaars, naar het zeggen van Plutarchus, *muth*. *Moeder* is misschien zooveel als voedster, van het angelſ. *maet*, spijs, voedsel.

MOEDER, z. n., vr., *der*, of *van de moeder*; zonder meerv. Bezinksel, anders *moer*: *costelijcke wijnen*, *die op haere moeder uitgesuivert sijn.* Zekere vertal. van den Byb. Oneig.: *dat het met hem op een' verradersse moeder laage.* Hooft. Nog zegt men: *dat ligt op eene kwade moer*, daarvan zal niet veel goeds komen — dat voorspelt niet veel goeds. Zie *moer*.

MOEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moedigde*, *heb gemoedigd*. Moed inboezemen, aanmoedigen: *de leeu gemoedigt door zijne krachten.* Vond. *Uw eensgezinde gade*, *gemoedigt van Godts hant.* Moon.

MOEDWIL, z. n., m., *des moedwils*, of *van den moedwil*; zonder meerv. Een der oudste zamengestelde woorden, in onze en aanverwante talen. Eertijds beduidde het niet meer dan den enkelen wil, in welken zin het, bij Otfr., dikwerf voorkomt, bij voorb.: de wind blaast, *thara imo ist muatvvilla*, waarheen het hem moedwillig is, dat is, waarheen hij wil. Wanneer de Schrijver van den wil des Heeren Jezus spreekt, welken dezelve zijnen Leerlingen openbaarde, noemt hij zulks: *sinan muatvvillon*. Hij gebruikt het ook voor willekeur, lust, neiging; in eenen goeden zin. Notk. noemt wellusten, vergenoegingen *muotuuillon*; ja, de nog oudere Overzetter van Isidor. neemt *muotvvillu* voor het gemoed. In bepaaldere beteekenis, beduidde het woord, eertijds, den vrijen wil, de bereidvaardigheid, in tegenstelling van dwang. Zoo zegt van de Wall, door A. Kluit aangehaald: *eendrachtelijcken ende mit onsen vrijen moetwille.* Zoo gebruikte men ook, eertijds,

moed-

moedwillig en, omgekeerd, *willemoedig*, voor bereid-vaardig. Thands, gebruikt men het, in eenen kwaden zin alleen, voor eene ongebondene handelwijs, die voordvloeit uit een boos genoegen, om anderen te tergen en te beleedigen: *moedwil bedrijven. Deeze dartelheid hun niet quaalijk vergaande; wies de moedtwil zoo verre.* Hooft. Van hier *moedwillens*, bijw.: *iemand moedwillens dood steken.* — *Moedwillig*, *moedwilligheid*, *moedwilliglijk.* Het woord is zamengesteld uit *wil* en *moed*, welk laatste woord ook eene blijdschap te kennen geeft, die op gevoel van onze sterkte gegrond is. Het konde ook behooren tot het oude woord *muat*, *gemuat*; vrolijk, aangenaam; lustig; daar, toch, dit denkbeeld met het woord *moedwil* naauw verbonden is.

MOEDZOEN, (bij anderen ook *moetzoen*) z. n., m., *des moedzoens*, of *van den moedzoen*; zonder meerv. Een oud woord, dat, in het Landregt van Veluwe, voorkomt, beteekenende een derde gedeelte van eenig zoengeld. Men leidt het af van *moed* en *zoen*, als zeide men zoengeld, dat gegeven werd in erkentenis van iemands moed, die wapenroep gedaan en het regt van den vermoorden vervolgd had. *Moed* kan, hier, ook wraakzucht aanduiden; wanneer het geld zoude zijn, om iemands wraak te stillen. Zij, die *moetzoen* spellen, beschouwen het als *moeitzoen*, welken die regtvervolger voor zijne moeite verkreeg. Bij Kil. vindt men *mondsoen.* *Transactio sive conciliatio osculo confirmata.* Zoude het daaruit ook verbasterd zijn? In het angelſ. is *mud*, eng. *mouth*, mond. Zamenstell.: *moedzoenbrief*, bij J. Schrassert.

MOEI, z. n., vr., *der*, of *van de moei*; meerv. *moeijen.* Vaders of moeders zuster. *Oudmoei*, grootvaders of grootmoeders zuster. In het gemeene leven, noemen kinderen, uit eene soort van wellevendheid, andere onbekende vrouwen met dezen naam. Hierheen behoort ook *petemoei*, die een kind ten doop heft, al heeft zij geene betrekking des bloeds op hetzelve. Bij Kil. luidt het woord *moeije*, *moede*, in de gemeenzame verkeering ook *meutje*, *meuje*, *meui*, platamsterdamsch *moetje.* Het schijnt, met *moeder*, eenen oorsprong te hebben.

MOEIJELIJK, bijv. n. en bijw., *moeijelijker*, *moeijelijkst.* Iets, dat moeite vereischt: *een moeijelijke arbeid. Eenen moeijelijken togt ondernemen. Een moeijelij-*

lijke weg. Eenen moeijelijken gang hebben. Die zaak is moeijelijk, om te begrijpen. Iemand moeijelijk vallen. Gestoord, gemelijk: *hij werd deswege zeer moeijelijk.* Droevig: *ik ben er moeijelijk om*; in sommige oorden. Van hier *moeijelijkheid.* Zie *lijk.*

MOEIJEN, (bij Kil. ook *moeden*), bedr. w., gelijkvl. *Ik moeide, heb gemoeid.* Moeite veroorzaken: *ik wil niet met die zaak gemoeid zijn. Drie schurken moeiden hem op den weg. Ook had zijne majesteit geen meeninge, om hen met d' Inquisitie te moeijen.* Hooft. Als wederk., *zich moeijen*, zich inlaten: *plat verbod, van zich met het werk der andere te moeijen.* Hooft. Spijten, smerten: *het moeit mij, dat ik het u zeggen moet. Dit teeghenkanten moeide de Prinsen.* Hooft. Met den vierden naamval des persoons, en den tweeden der zaak: *met klaghte, dat hem der onlusten grootelyx moeide.* Hooft. Van hier *moeijenis, moeitenis*, beide bij Hooft. Zamenstell.: *moeial*, bedilal, *bemoeijen, vermoeijen*, enz. Hooft bezigt ook *moeireed*, voor gereed, om zich met alles te bemoeijen.

MOEITE, z. n., vr., *der*, of *van de moeite*; zonder meerv. Iedere inspanning van kragten zoo wel des ligchaams als der ziel: *dat heeft mij vele moeite gekost. Wen wij ons maer de moeite getroosten willen.* A. Pels. *Neem de moeite niet! De moeite besparen. Het is de moeite niet waardig. Moeite besteden. Ik zal er alle moeite toe doen. Mag ik u de moeite vergen? Als haare Hoogheit konde goedt vinden den Graave de moeite te verghen.* Hooft. *Met een naamen zommighe Heeren de moeite aan.* Hooft. *Verlorene moeite. Dat alle moeite verlooren waar.* Hooft. *Wat heb ik moeite en strijdt bezuurt!* Poot. Twist, krakeel: *moeite met elkander hebben. Moeite maken. Moeite zoeken. 't Zal der pijne waardt weezen, het herkoomen deezer moeite* (hij spreekt van eenen twist, binnen Amsterdam) *van wat veerder op te haalen.* Hooft. Eindelijk, komt het, in de Overz. van den Bybel, vaak oneigenlijk voor, in den zin van droefheid, als: *nachten der moeite zijn mij voorbereijdet.* Voor *moeite* zeide men ook, oudtijds, *moeije: zonder veel muhe* (dat is, naar de hoogd. spelling, voor *moeije*) *ende arbeit. Proeve van* D. A. O. M. Zamenstell.: *moeitemaker*, twistzoeker.

Moeite, Notk. *muohi*, hoogd. *mühe*, zwit. *müij*, ne-

nederſ. *moie*, *moiheit*, *moite*, zw. *möda*, deen. *moije*, *mode*, gr. *μογος*, waar ook *μοθος*, zoo als het zw. *möda*, arbeid beduidt. MARTINIUS vergelijkt het hebr. deelw. מוגיע, dat moeite baart.

MOEK, zie *muik*.

MOER, zie *moeder*, baarmoeder.

MOER, zie *moeder*, eene vrouw.

MOER, z. n., vr., *der*, of *van de moer*; zonder meerv. Het dikke bezinkſel van wijn, edik, olie enz.; de droesſem, hef: *zijn wijnen met de moer*. DE DECKER. *Den wijn op de moer laten liggen*. Oneigenlijk, zegt men van eene zaak, die, in ſtilte, eenigen tijd lang bewerkt wordt, tot nadeel van anderen: *men kan zien, op wat moer zij ligt*. HOOFT gebruikt die ſpreekwijs dikwijls. Eene plaats zij genoeg: *en de moer, daar 't (bedrijf der Spanjaarden) op lagh, was een wettelooze overmaght*. Zie *moeder*, bezinkſel.

Het woord komt, met *modder*, uit eene bron; waarom *moeder* ook in gebruik is geweest, waaruit *moer* verkort is.

MOER, z. n., o., *des moers*, of *van het moer*; meerv. *moeren*. Slijkig, moerasſig land van eenen zwarten bodem, zoo als de gronden zijn, waaruit men turf graaft: *hij zond het voetvolk over 't moer van Ommen*. HOOFT. *De Geuzen jaaghen er een deel in de moeren, daar ze verſtikten*. HOOFT. *In veenen en in moeren*. VOND. Eenige plaatſen dragen hiernaar den naam, als: *moerkapel*, *moerkerke*, enz. Dit woord ſchijnt, oudtijds, van het vr. geſlacht, en *moere* geſchreven geweest te zijn. Bij MARNIX vindt men nog het vr. *more*: *ick ſinck in deſe diepe more*. *De helſche moren*. DE KAM. VAN TER GOUWE. Van hier *moerig*, drasſig: *waarom deeze of geene Landen moerig zijn*. M. L. Zamenſtell.: *moerland*, *moervisch*, *moerzee*, onſtuimige zee.

Moer, hoogd. *moor*, opperd. *mur*, *gemor*, nederſ. *moor*, angelſ. *mere*, ijsl. *mijre*, *moor*, eng. *mere*, *moor*, middeleeuw. *morus*, *mora*, zw. *mor*. Met *modder* en het vorige *moer* uit eene bron.

MOERAS, z. n., o., *van het moeras*; meerv. *moerasſen*. Drasland, moer: *in het moeras benart*. ANTON. *Uit het moeraſch getogen*. VOND. Bij HOOFT vindt men het vrouwel. geſlacht: *onder 't waater, door de moeras*. Het onz. is verkiesſelijker. Het ſchijnt hetzelfde woord als

ons

ons meersch, *maarsch*, *mersch*. De uitgang *as* kan uit *isch* ontstaan zijn. In het nederſ. *marsch*, angelſ. *merſe*, eng. *marsh*, middeleeuw. *mariscus*, fr. *marais*, deen. *morads*, hoogd. *morast*, zw. *moras*, ital. *marazzo*. Van hier *moerasſig*.

MOERBEZIE, (*moerbei*, *moerbes*) z. n., vr., *der*, of *van de moerbezie*; meerv. *moerbezien*. De vrucht van den moerbezienboom. Zamenſtell.: *moerbezieblad*, *moerbezienboom*, *moerbezienbosch*. Hoogd. *maulbeere*. De boom heet, bij Notk., *murbouma*, Monſ. Gloſſ. *maurpaum*, angelſ. *murbeam*; de bezie *murberian*. Van het lat. *morus*, gr. *μορος*.

MOEREL, zie *morel*.

MOEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik moerde*, *heb gemoerd*. Van *moer*. Eigenlijk, troebel maken: *het water moeren*, bij Kil. *turbare aquas*. Wijders, *mengen*, vermengen: *onder elkander moeren*. Overdragt., langs de ſtraat rinkinken, geweld maken, ſtraatſchenderij doen: *er is van nacht weer ijsſelijk gemoerd*.

MOES, z. n., o., *van het moes*; zonder meerv. Dit woord heeft, oudtijds, ſpijs, in het algemeen, beteekend, bij Kil. daarom door *cibus*, *penus*, *penu* verklaard. Ker. en Otfr. gebruiken dus *muas*. Bij Tat. is het: *habet ir uuas muoſes?* Hebt gij eenige ſpijs? In engeren zin, is het eene ſpijs, van eetbare planten en uit vruchten toebereid: *ende het geſchiedde, als ſij aten van dat moes*. Bybelv. Wijders eene, uit planten en vruchten toebereide en tot brij gekookte, ſpijs of pap. Zoo is het in de zameng. woorden: *appelmoes*, *groenmoes*, *koolmoes*, *kruidmoes*, *melkmoes*, *warmoes*, enz. Fig., eene rommelzode van allerlei dingen: *een mengelmoes*. In ſommige oorden des Vaderlands, draagt eene ſoort van kool, boerenkool, den naam van *moes*. Zamenſt.: *moeshof*, *moesketel*, *moeskruid*, *moespot*, *moestuin*.

Moes, ſpijs, hoogd. *muſz*, zw. *mos*. Bij Ulphil. is *mat*, *mats*, angelſ. *maete*, ſpijs, eng. *meat*, fr. *met*. Bij de Grieken is *μασσασθαι* eten. Zie *mesten*.

MOESJANKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moesjankte*, *heb gemoesjankt*. Een woord, dat, in de gemeenzame taal alleen, gebruikt wordt. Het is zamengeſteld uit *moes* en *janken*. Dit *moes*, bij Kil. *moſe*, beteekent allerlei onreinheid, drek, vuiligheid. In dien zin, komt het

bij J. DE BRUNE voor: *een keersse, die uijtgaande stinckt, en niet naer en laet dan een vuijlen domp en een mooze van onreijnigheid.* — *Men ziet den ouderdom als de drabbe en de mooze.* Van dit *moze*, dat, bij DE BRUNE, te onregt, *mooze* gespeld wordt, is ons woord *bemeuzelen*, *bemeuzeling*, dat, bij HOOFT, nog voorkomt en morsig maken beteekent. Voords heette *moze*, oudtijds, eene plaats, waar men allerlei vuiligheid uitwerpt; waar men vaten wascht. Zoo is, dan, *mozejanken*, *moesjanken*, het werk van honden, die bij een gootgat, waardoor men het vuile water der gewasschene vaten spoelt, janken, op hoop van een kruimeltje te vinden. Van hier gebruikt men het voor drentelen voor de deur van een meisje, den verliefde spelen. Van hier *moesjanker*. Bij KIL. is nog *mösekoe*, een butoor, een vogel, die graag bij vuile, slijkerige oorden is. — *Mosemeijer*, een opzigter op het stratendrek. Ondertusschen is *moes*, *moos*, *moze* uit eene bron, met *moer*, *moeras*. In het opperd. noemt men, daarom, een moeras *moos*, zw. *mossa*, krain. *musga*, bij KIL. *mose*.

MOESJE, z. n., o., *des moesjes*, of *van het moesje*; meerv. *moesjes*. Een pronkpleistertje, uit het fr. *mouche*, eene vlieg, omdat hetzelve, van verre, naar eene vlieg, die op het aangezigt zit, gelijkt.

MOESKOPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moeskopte, heb gemoeskopt*. Stroopen, vrijbuiten, het land afloopen. Men gebruikt het woord van balddadig krijgsvolk, dat de boeren knevelt. Van hier *moeskopper*, *moeskopperij*. Misschien van *moes*, dat is kool, moeskruid, en *koppen*, dat is knotten, afhouwen.

MOET*, z. n., vr., *der*, of *van de moet*; meerv. *moeten*. Het woord beteekent, eigenlijk, allerlei verhevenheid en is, denkelijk, met het hoogd. *muth* verwant; schoon dit woord van eene verdieping, als zijnde eene soort van diepe maat, gebruikt wordt. Men ziet, immers, wel, dat woorden, die eene verdieping aanduiden, ook eene verhevenheid te kennen geven. Ons *moet* zelf bewijst dit. Men verstaat, daardoor, niet alleen een rond gevijld knopje, onder aan het lemmer van een penmes, verkleinw. *moetje*; als ook eene verhevenheid door verw veroorzaakt; *eene moet van verw*, door onvoorzigheid ontstaan op eene plaats, waar die streek de

verw

verw niet past: maar ook noemt men een indruksel, door knijping, bij voorb., in de opperhuid veroorzaakt, *eene moet*: *de moet der pruik zit nog in het voorhoofd. Die drukking op mijne hand heeft eene groote moet achtergelaten.*

MOET, een woord, alleen gebruikelijk in de spreekwijs: *te moet*, voor *te gemoet*. *Te moet zien*. VOND. Van het oude *moeten*, eng. *to meet*, waarvoor wij *ontmoeten*, somtijds ook *gemoeten*, bezigen. Oudtijds, zeide men ook *te moet gaan*, iemand personelijk tegen gaan. *Iemand te moete dagen*: *ongedaagde tuigenis van dien, daar de wederpart niet was te moete gedaget, is van gener weerden*, dat is, waar de wederpartij niet, in persoon, is gedagvaard. OMMEL. LANDR.

MOET, z. n., o., zonder meerv. Van het werkw. *moeten*, dat in eenige spreekwijzen slechts voorkomt: *moet is een bitter kruid. Is het een moet?*

MOETE, z. n., vr., *der*, of *van de moete*; zonder meerv. Een oud woord, beteekenende gelegenheid, ledigen tijd, hoogd. *musze*, lat *otium*: *die goede moete heeft*. PLANTYN. *Overmids onse Doctoren de moete niet en hebben, om dit punt te dege te bescheyden*. ALDEG. *Moetig* zegt men, in Noordholland, voor lustig, ijverig.

MOETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moette, heb gemoet*. Een scheepswoord, beduidende zachtjes voordouwen.

MOETEN, onz. w., onregelm. *Ik moest, heb gemoeten*. Men vindt ook: *ik most, heb gemost*; zoo als voor *moeten*, in eenige oorden des Vaderlands, *motten* uitgesproken wordt. Het beduidt tot eene handeling of eenen toestand gedwongen zijn of worden; en dit van personen en zaken. Eigenlijk: *ijzer moet naar den grond zinken. Uwe wonde moet verbonden worden, zal zij genezen. Ik moet het doen: des meesters beveel is dringend*. Dit werkwoord heeft, in alle beteekenissen, de onbepaalde wijs van een volgend werkwoord bij zich: somtijds wordt dit weggelaten: *ik moet van huis. Hij moet naar de stad. Ik moet er binnen. Hij moet er aan*, enz. Figurelijk, in eenige meer bepaalde beteekenissen. Men bedient zich van dit werkwoord, als men, bij vertrouwde vrienden, een dringend verzoek heeft: *deze zaak moet gij mij nog beloven*. Bij dringende vermaningen,

gen: *deze groote gedachte moet uwe ziel, onder hare neerslagtigheid, kragtig opbeuren.* In den gebiedenden toon eens meesters: *gij moet weten, dat gij daartoe nog geen verstand genoeg hebt.* Voords, bedient men zich, in den vertrouwelijken omgang, van deze spreekwijzen: *ik moet het u zeggen. Ik moet het u vragen.* In de tweede plaats, beduidt het noodzakelijk zijn, in de ruimste beteekenis dezes woords, in eenen naturelijken en zedenlijken zin; met de onbepaalde wijs van het volgende werkwoord. Eigenlijk: *men moet zich bevlijtigen, zal men wat weten. Gij moet geduld hebben.* Figurelijk, met een bijbegrip van ingebeelde noodzakelijkheid: *moet gij mij dan telkens storen? Hij moet alles weten.* Men gebruikt dit woord, om de zekerheid van iets uittedrukken: *het moet reeds twaalf uur zijn. Hoe weinig moet gij mij dan kennen! Denk, welk eene zaligheid het wezen moet,* enz.! Ook om eene waarschijnelijkheid aantetoonen: *hij moet al lang ziek geweest zijn. Hij moet toch een doelwit hebben, waarom hij zoo handelt.* Insgelijks, om eene onzekerheid uittedrukken: *hoe veel moet dat boek kosten?* Eene mogelijkheid: *ik doe het niet, of men moeste mij er toe dwingen.* Eindelijk drukt het eenen wensch uit: *het moete u wel bekomen!*

Zoodra dit werkwoord, in den verledenen en meer dan verledenen tijd, gesteld wordt, en een ander werkwoord in de onbepaalde wijs bij zich heeft, gebruikt men niet het verledene deelwoord *gemoeten*, maar de onbepaalde wijs *moeten*: *ik heb hem moeten spreken. Gij hadt dat moeten weten.* Doch, staat het alleen, zoo volgt het den gewonen regel: *ik heb wel gemoeten.*

Moeten wordt, laatstelijk, als een zelfst. naamw. gebruikt, in de spreekwijs: *moeten is dwang.*

Moeten, bij Otfr. en deszelfs tijdgenoten, *muozzen*, *muazen*, hoogd. *müssen*, nederf. *möten*, eng. *must*, ik moet, zw. *mötta*, pool. *muszе*, boh. *musy*. Eertijds beduidde het ook kunnen: *daz wir dih anasehen muozzen*, dat wij u aanzien kunnen. Willer. Bij Otfr. en Notk. komt het, in dien zin, meermaals voor. In het angelf. heet *ic mot* ik kan, en bij de oude zw. is *mada*, finl. *manda*, kunnen.

MOETSEN, zie *motsen*.

MOEZEL, z. n., m., *des moezels*, of *van den moezel*; meerv.

meerv. *moezels*. Eene zakpijp, een doedelzak: *die gheen tangh of moezel uijt een luijt en kent, is altijds goedsmoeds*. De Brune. Misschien is het woord van den klank gevormd.

MOEZEL, z. n., vr., *der*, of *van de moezel*; zonder meerv. Een stroom in Duitschland. Bij Hooft. ook *mozel*, fr. *moselle*. Van hier het zamengest. *moezelwijn*, ook *moezelaar* genoemd.

MOF, z. n., m., *des mofs*, of *van den mof*; meerv. *moffen*. Een scheldnaam, aan westfaalsche grasmaaijers gegeven. Misschien, wegens den muffen stank, die zich van die lieden verspreidt. Vrouwel. *moffin*. Zamenstell.: *moffenland*, *moffenspraak*. *Mof* is ook een naam van een zeker zangvogeltje, eenen groenling.

MOF, z. n., vr., *der*, of *van de mof*; meerv. *moffen*. Verkleinw. *mofje*. Bontwerk, waarin men de handen steekt, om die warm te houden. Het verkleinw. drukt gemeenelijk uit een bekleedsel, hetwelk vrouwen om de armen dragen.

Het woord behoort, waarschijnelijk, tot eenen oorsprong met *mouw*, als hebbende, ten naaste bij, het denkbeeld van eene holligheid, die tot bedekking dient.

MOFFEL, z. n., m., *des moffels*, of *van den moffel*; meerv. *moffels*. Eene mof: *met ronde moffels*. De Brune. Bij Kil., die het vorige woord niet kent, vindt men *moffel* alleen, het fr. *moufle*, ital. *muffola*, middeleeuw. *muffula*. *Moffel* wordt ook eene soort van oven genoemd, waarin verlakt goed gehard wordt. In dit woord heerscht insgelijks het denkbeeld van eene holle ruimte, die tot bedekking dient.

MOFFELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moffelde, heb gemoffeld*. Dit woord, van *moffel*, waarin een denkbeeld van bedekken mede ingesloten is, afgeleid, beduidt iets bedektelijk, vooral op eene bedriegelijke wijs, op eene andere plaats steken: *iemand iets in de handen moffelen*. In het gemeene leven zegt men: *iets wegmoffelen*. Vooral gebruikt men het van bedriegelijk kaartspelen: *gij moffelt: ik scheid er uit*. Van hier *moffelaar*, *moffelaarster*, *moffeling*. *To muffle* heet, bij de Engelschen, het aangezigt bedekken, zich vermommen. Zamenstell.: *wegmoffelen*.

MOFFELEN, (bij Kil. ook *maffelen*) onz. w., gelijkvl.

Ik moffelde, heb gemoffeld. Een woord, dat den klank uitdrukt, welken vele, vooral tandelooze, personen, in het kaauwen, door den neus, hooren laten; anders *mummelen.* In het gemeene leven, zegt men nog: *iets opmoffelen.* Hoogd. *muffeln*, eng. *to mumble, muffle, maffle.*

MOGELIJK, bijv. n. en bijw. De trappen der vergrooting worden bij dit woord omschreven. Dat geene tegenspraak lijdt; in eenen bepaalden wijsgerigen zin: *beweging is mogelijk. Het is niet mogelijk, dat God liege.* In het gemeene leven, gebruikt men het ook van iets, dat, onder zekere omstandigheden, zijn of geschieden kan: *hoe is het mogelijk, dat in dien man zulke laagheid valle?* Dat niet strijdt met onze kragten, vatbaarheden, noch met de gelegenheden en omstandigheden: *het is mij niet mogelijk, u, thands, te helpen. Ik heb alle mogelijke moeite gedaan. Dat is zedenlijk mogelijk.* Als bijw., voor misschien: *mogelijk doet hij het. Men zal mogelijk denken.* Van hier *mogelijkheid.*

MOGEN, onz. w., onregelm. In den tegenwoordigen tijd, van het oude *magen: ik mag, gij moogt, hij mag, wij mogen;* onvolm. verled.: *ik mogt;* volmaakt verl.: *heb gemogt;* aanvoeg. wijs: *ik moge, gij moget*, enz. Dit woord beduidt zoowel kunnen als willen. Kunnen. 1. In den ruimsten zin, kragt, magt, vermogen hebben, om iets te doen: *versamelt daervan een ijeder nae dat hij eten mach.* Bybelv. *'t Moght niet maaken.* Hooft. *Zoo dat wij, met vertrouwen op zijne raadslagen, het hoofd gerust mogten nederleggen.* L. Trip. 2. In eenen bepaalderen zin. a). Rede, oorzaak hebben, om iets te doen: *gij moogt u wat schamen, dat gij zoo met hem handelt.* b). Vrijheid hebben, om iets te doen, door den wil van anderen niet verhinderd worden: *de jonge lieden mogen niet trouwen. Kwistig, mag ik het zoo noemen, in tijd en levenskragt op dit onderwerp*, enz. L. Trip. c). Gelegenheid hebben, om iets te verkrijgen: *dan 't moght hun nooijt gebeuren.* Hooft. *Daer stijgt een berg — hier heene zet de leerlingschap haer schreên. Men mogt hem vinden.* Poot. d.) Zijn, geschieden, of volgen kunnen; van eene mogelijke, doch onzekere, zaak: *morgen mochten uwe kinderen vragen.* Bybelv. *Wat mag toch*

wel

wel de rede zijn? Waar mag hij zoo lang blijven? e). Bijzonder, met het denkbeeld van eene onverschilligheid, aan den kant des sprekers: *de wereld mag zeggen, wat zij wil. Gij moogt mij dreigen: ik stoor er mij niet aan.* f). Dikwijls gebruikt men het van eene mogelijkheid, die ligt of kort daarop tot dadelijkheid komt: *spoed u; hij mogte anders uwe plaats innemen. Kom toch; de thee mogte koud worden.* g). Zoo bedient men zich van dit werkwoord, om eene waarschijnelijke mogelijkheid aanteduiden: *zijn' troepen moghten tusschen de zeeven — en achtduizent mann' te voet uitmaaken.* Hooft. h). Zeer dikwijls dient dit werkwoord tot een hulpwoord in de aanvoegende wijs: *op dat wij een stil leven mogen leyden.* Bybelv. *Ten einde hij weten mogte*, enz. Vooral bedient men zich van dit hulpwoord, om eenen wensch uittedrukken: *Och of hij toch luisteren mogte!* Willen. 2. In deze beteekenis wordt het, in sommige oorden nog gebezigd, doch meest met eene ontkenning: *zij mag hem niet lijden. Ik kan en mag het niet doen. Ik mag mij daarmede niet vermoeijen. Ik mag niet meer eten.* In dezen zin, laat men het werkw. ook wel weg: *hij mag geene wortels. Ik mag wel brood. — Hij mag veel.* Deze uitlating heeft ook, bij de andere beteekenissen, plaats: *maar 't stond'er zoo, dat niemandt van hun eenighzins uit moght.* Hooft.

Wanneer dit werkwoord, in den verled. en meer dan verled. tijd, staat, en een ander werkwoord, in de onbepaalde wijs, bij zich heeft, volgt het den regel van *moeten, kunnen, laten*, enz.: *ik heb hem niet mogen spreken.* In tegendeel: *ik heb niet gemogt.*

Het deelwoord van den tegenw. tijd *mogend* heeft de beteekenis van magt, geweld, vermogen: *dat is een mogend vorst.* Bij Hooft vindt men den overtreffenden trap: *de mooghenste Heeren.* Bekend zijn de oude titels: *de edelmogende — de hoogmogende — grootmogende Heeren.* Van hier *mogendheid*, meerv. *mogendheden.*, Magt, vermogen van aanzienelijke personen: *op Godts mogentheit en trouwe beloften steunen.* Nyloe. *Geloofd zij God, dat eeuwig Wezen, bekleed met moogendheën.* Psalmb. van E. Voet. *Door manghel van zich in de mooghenheit te maatigen.* Hooft. De personen zelve, met die magt bekleed: *zoo zit ook de werreltsche Mogenheit* enz. Vond. *De zaken van het land bij vele Mogendheden*

 waar-

waarnemen. De spelling zonder *d*, welke HOOFT en VOND. hebben, mag wel zachter luiden; zij is, echter, niet taalmatig.

Mogen, KER. *magan*, OTFR. *mugun*, ULPHIL. *magan*, angelf. *magan*, ijsl. *meiga*, eng. *to may*, zw. *må*, eertijds *maga*, deen. *maa* en *monne*, dalm. *mogu*; boh. *mohu*, *mihu*, *moiti*, pool. *moge*, nederf. *mögen*, hoogd. *mögen*, opperd. *mügen*. Het is met *magt*, het boh. *moc*, het oude *migchel*, groot, gr. *μεγας*, lat. *magnus*, zeer na vermaagschapt

MOGGEL, z. n., m. en vr., *des moggels* — *der*, of *van den* — *de moggel*; meerv. *moggels*. Een dik, vet kind of vrouwmensch. Misschien gevormd van den klank, welken dat logge lijf, door de beweging, veroorzaakt. Men zegt ook *mokkel*, vooral van een kind; verkleinw. *mokkeltje*: *een vette mokkel*.

MOK, z. n., vr., *der*, of *van de mok*; meerv. *mokken*. Eene soort van duiven, die weinig gerekend worden. In Groningen, hoort men dit woord.

Mok, bij KIL. *mocke*, ook bij HOOGSTR. voorkomende, in den zin van een vuil wijf. Van hier waarschijnelijk, ons, in de dagelijksche verkeering gebruikelijk, *mokkel*: *zij is eene regte vuile mokkel*. Van dit *mokkel* is ook ons gemeenzame *bemokkelen*, voor vuil maken.

MOKER, z. n., m., *des mokers*, of *van den moker*; meerv. *mokers*. Een zware smidshamer: *de Krijgsgodt wrong Vulkaen den moker uit zijn vuisten*. VOND. *De blixemmokers zijn zoo zwaer*. POOT. Het woord komt, zeer waarschijnelijk, van *moken*, *meuken*.

MOKKEL, zie *moggel* en *mok*.

MOL, z. n., vr., *der*, of *van de mol*; zonder meerv. Eene soort van wit bier, waarin weinig hop gebrouwen is: *nijmeegsche mol*. Het is onzeker, of dit woord uit *molt*, dat is mout, ontstaan zij, of niet. Het schijnt eerder, om den zachten, zoetachtigen smaak, dien naam te hebben: *mollig*, trouwens, wordt van eenige dranken nog gebezigd. Zamenstell.: *molhuis*.

MOL, z. n., vr., *der*, of *van de mol*; meerv. *mollen*. Een bekend dier, dat in de aarde wroet: *'t wroeten van de mol*. HOOFT. *Het zaat wordt nimmer door een blinde mol geknaagt*. HOOGV. Menschen, die zich aan het aardsche te veel verslaven, worden gezegd: *als mollen*

in,

in de aarde te wroeten. Hij is zoo vet als eene mol. De ſpreekwijs, *zoo blind als eene mol*, is, door de nadere kennis van dit dier, ongegrond bevonden, daar men weet, dat hetzelve kleine oogen heeft. Wat, voords, het geſlacht van dit woord aangaat; Vond. gebruikt het manl.: *met den blinden mol een aarden wal opwerpen.* Zoo ook de Deck., van Heulen en de, in de geſlachten zoo naauwkeurige, dichter Mander. Miſschien is het manl. verkieſſelijker, ſchoon het vrouwl., thands, wel meest, in navolging van Hooft, in gebruik is. Zamenſtell.: *mollengat*, *mollenkruid*, anders kruisboom, *molhoop*, *mollepoot*, *mollenval*, *mollevel*, *mollevellig*, zacht van vel.

Mol, hoogd. *maulwurf*, nederſ. *mulworp*, *moltworp*, *mulworm*, bij Kil. ook *molworp*, *mulworp*, *molworm*, eng. *mole*, *molewarp*, deen. *muldparpe*, zw. *mullwad*, *mullwaerpel.* Omdat dit dier de aarde doorwroet, en de daardoor opgeworpene hoopen uit losſe, *mulle* aarde beſtaan, zal men de afleiding van *muil*, ongetwijfeld, gedwongen, en die van *mul* naturelijk vinden.

MOLEN, z. n., m., *des molens*, of *van den molen*; meerv. *molens.* Een werktuig, waarop andere ligchamen, door middel van raderwerk, gemalen, dat is verbrijzeld, worden: *zie hoe de bloemekrans den ruwen molen dekt.* Hoogvl. Zoo zijn een *gortmolen*, *handmolen*, *koffijmolen*, *runmolen*, enz. In verdere beteekenis, worden ook andere raderwerken, waarmede men iets ſnijdt, ſtampt, ſtoot, windt enz., *molens* genaamd, als: *zaagmolen*, *papiermolen*, *ſlijpmolen*, *twijnmolen*, *volmolen* *ſnuifmolen*, enz. *Windmolen*, die door den wind bewogen wordt, *watermolen*, die door het water bewogen wordt; en van hier de ſpreekwijs: *dat is water op zijnen molen*, dat helpt hem, tot bevordering van zijne voornemens. Een *watermolen* is ook die, waardoor het water van de eene naar de andere plaats gevoerd wordt. *Daar is wat in den molen*, daar is wat op handen. *Hij poogde hun vroedt te maaken, dat diesgelijk beſtek in den moolen was.* Hooft. *Hij wijst het koren van zijnen molen*, hij benadeelt zich zelven. *Eenen ſlag van den molen hebben*, half gek zijn. Verkleinw. *molentje*: *Gij loopt met molentjes*, gij gedraagt u als een kind, gekkelijk. Van hier *molenaar*, een eigenaar, een bewoner van, een ar-

arbeider op eenen molen — een zekere zeevisch — een bloedeloos diertje, *een mulder* anders genaamd, *molenaarster*, molenaarswijf. Zamenstell.: *molenas*, *molenberg*, *molengeld*, *molenheuvel*, *molenijzer*, waarin de molen draait, *molenkar*, *molenligger*, onderste molensteen, *molenmaker*, *molenmeester*, *molenpaard*, *molenpranger*, de vang van eenen molen, *molenrad*, *molenroede*, *molenstander*, *molensteen*, *molenstof*, stuifmeel, *molentreem*, (molentrechter) *molenwerf*, *molenwiek*, *molenzwengel*, enz.

Molen, nederf. *möle*, deen. *molle*, zw. *mölla*, hoogd. *mühle*, ijsl. *mijlna*, eng. *mill*, angelf. *mylen*, fr. *meule*, *moulon*, boh. *mleyn*, pool. *mlyn*, rusf. *melne*, finl. *mylly*, ierl. *mulinn*, bretan. *meal*, wall. *melin*, *milin*, lat. *mola*, ital. *molino*, fp. *maela*, hong. *malom*, gr. *μυλη*. Alles van *malen*.

MOLFERD, z. n., m., *des molferds*, of *van den molferd*; meerv. *molferds*. Iemand met eenen grooten mond; voords, die onbeschoft spreekt en handelt. In Groningen, is het, in de lage volkstaal, gebruikelijk. *Loop molphert, mallen geck, ghij sout wel met u prachen mij houden op.* JOS. DROEF EN BLIJ. De eerste helft des woords is uit *muil* verbasterd; of het laatste uit *aard* ontstaan zij, is onzeker.

MOLIK, *molijk*, zie *moolik*.

MOLLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik molde*, *heb gemold*. Een woord, waarmede de gaauwdieven, in hunne bedekte taal, dood steken, dood slaan willen te kennen geven.

MOLLIG, bijv. naamw., *molliger*, *molligst*. Zacht: *Der handen scheutigheit, en 't tengere gebeent, Is met een mollig vleesch, en poezelheit vereent.* VOND. Zacht op de tong, zoetachtig: *mollige wijn*. Van hier *molligheid*. Het komt, met *malsch*, *mul*, *molm*, lat. *mollis*, ons *malen*, uit eene bron. Zie *ig*.

MOLM, z. n., m., *des molms*, of *van den molm*; zonder meerv. Eigenlijk droog, mul stof, zoo als van gebrokenen turf en vergaan hout; anders *mul* genaamd. PIETERSON houdt dit woord vrouwl. Het schijnt, om den uitgang *lem*, *lm*, meer taalmatig, het woord manl. te gebruiken. Het aanverwante woord *melm*, hetwelk M. ST., die *in den melme* heeft, ook manl. schijnt te ge-

gebruiken, konde dit ſtaven. Ondertusſchen gebruikt Vondel het onz. geſlacht: *met 't molm verduft, dat half geſtickt noch ſmoockte.* De bron des woords ligt in *malen* verborgen. *Molm* heeft ook de beteekenis van vermolming, verrotting: *de molm is in dat hout.* Van hier *molmachtig.* Zamenſtell.: *molmworm.*

MOLMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik molmde, ben gemolmd.* Door den molm uitvallen.

MOLOS, een ond. woord bij Vond. en Poot voor eenen jagthond voorkomende; uit het lat. *molosſus.*

MOLSEM, z. n., m., *des molſems,* of *van den molſem;* zonder meerv. Molm, verrotting in het hout. Van hier het onz. w. *molſemen.* Het zameng. *vermolſemen* is het meest in gebruik. In het angelſ. is *molsnian* verrotten.

MOM, z. n., vr., *der,* of *van de mom;* zonder meerv. zware ſoort van bier: *brunswijkſche mom.* Men meent, dat dit bier naar eenen Krist. Mumme, die hetzelve, te Brunswijk, in het jaar 1489 zoude uitgevonden hebben, zijnen naam draagt.

MOM, z. n., vr., *der,* of *van de mom;* het meerv. is niet in gebruik. Een masker. Wij gebruiken dit woord meest oneigenlijk voor ſchijn: *onder de mom van vriendſchap iemand bedriegen. Speel, Staatsman, met de mom.* De Deck. Zoo zegt Sels, die het manl. gebruikt: *die den bedriegelijken mom afleggen.* Zamenſtell.: *momaanzigt, momaangezigt, momgezigt, mommedans, momgewaad, mommekans,* lotgeval, *mommekanſen,* werkw., lotſpelen, *mommekanſig,* bij Rodenb., *mommekleederen, mommeſpel, mommevolk,* bij Hooft, *momtuig.* — Kamph. heeft nog eenige andere zamenſtellingen, als *mommedek, mommeſchijn, mommeſchoon.*

Mom, (*momme*) hoogd: *mumme,* fr. *momerie,* mommeſpel, eng. *mummer,* een, die een momaanzigt voorheeft, ital. *mommiare, mummiare,* vermomd gaan. Reeds Commodianus gebruikt *momerium* voor een masker, ja het gr. *μομμω* heeft al deze beteekenis. Adelung brengt het tot eenen oorſprong met *mof* en *mouw.*

MOMBER, (*mombaar, momboor*) z. n., m., *des mombers,* of *van den momber;* meerv. *mombers.* Een bezorger, een voogd van weezen, die voor derzelver bezittingen voornamelijk zorgdraagt; een *voormonder* anders genaamd: *een kind onder mombers ſtellen. Den momber der*

on-

onnozelheid te loonen. VOND. In Gelderland, is de *Momber* van het Hof een perſoon van eene aanzienelijke bediening, die gehouden is, om de hoogheid en geregtigheid der Landſchap voor te ſtaan en te bewaren. Van hier *momberdij*, *mombardij*, bij HOOFT, *momberſchap*. Vrouwl. *momberſche*, voogdes. Zamenſtell.: *momberkamer*, weeskamer, *momberkind*, dat onder mombers ſtaat — *vermomboren*, *tutari*.

Momber, middele. *mamburnus*, *mundiburdus*, angelſ. *mundbora*. De afleiding van dit woord geschiedt op verſcheidene wijzen. Eenigen denken aan *mond* en *burde*, dat is last, om met den mond te ſpreken. Anderen brengen het tot *mond* en *baar*, dat is, die zijnen mond draagt, om daarmede voor anderen te ſpreken. Om van de overigen te zwijgen, is de gegrondſte afleiding van *mond*, voogd. *Mond*, namelijk, is een oud woord, dat eenen man, en wel eenen man van vermogen, beduidde, en, in engeren zin, eenen bijſtand, eenen beſchutter; bij de Longobarden *mundus*, *mundualdus*. Van hier is het overgegaan tot eenen beſchermer van ouderlooze kinderen, of weezen, eenen voogd. *Momber* is, dus, voor *mondber*, *mondbaar*, gelijk het in eenige plaatſen nog wordt uitgeſproken; en dit *baar* heeft, hier, de beteekenis van ontbering, even als *loos*. Een *mondbaar* beteekent, derhalve, eigenlijk iemand, die zonder voogd is. Deze naam is, voords, overgegaan tot de voogden zelve, die onmondige kinderen verzorgen. *Amond* werd oudt. iemand genoemd, die vrij van de beheering en voogdij van anderen was. Dit woord *mond*, bij OTFR. *munt*, zw. en angelſ. *mund*, (in de beteekenis, namelijk, van beſchutting, bijſtand, gelijk het angelſ. *mundan*, *mundian* beſchutten heet) middel. *mundium*, heeft met ons andere woord *mond* niets gemeens, dan den klank. Het ſtamt, met *man*, zeer waarſchijnelijk van het oude *ma*, kunnen, vermogen, af, waarheen ons *magt* en *mogen* ook behooren.

MOMMELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mommelde*, *heb gemommeld*. Binnen's monds den brommenden toon *mom* maken; anders *mompelen*. Van hier *mommeling*: *de bedeesde mommeling van vreeze*. OVERZ. VAN HERV. Ook gebruikt men het, in Groningen, van kleine kinderen, die den mond veel bewegen, als zij op iets knabbelen.

MOMMEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik momde, heb gemomd.* Onz., met *hebben*; den vermomde spelen; zich vermomd vertoonen: *en den roep zaaide, dat de Hartoch zou uit mommen gaan.* HOOFT. Bedr. werkw.: *zich mommen.* Fig., bedekken: *haar gebrek te mommen.* DE BRUNE. Van hier *mommer*, *mommerij*.

MOMMIE, zie *mumie.*

MOMPELEN, (bij KIL. ook *mondpelen*) bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik mompelde, heb gemompeld.* Een woord, dat even als *moffelen*, *mommelen*, van den klank gevormd is, beteekenende binnen's monds spreken. Bedr.: *ijder mompelt zijn gebet.* HOOGVL. Onz., eenig stil gewag maken: *men mompelde reeds, dat de koning vergeven was. Waarover men mompelde, dat hij zich geliet* enz. HOOFT. Van hier *mompeling*: *van de waarheit eener andere mompelinge*, stil gewag, gerucht. HOOFT.

MOMPEN, bedr., w., gelijkvl. *Ik mompte, heb gemompt.* Bedriegen: *de wacht mompen.* VOND. *Het eene zoude hij met mompen van zoekren gemaghtigde gepleegt hebben.* HOOFT. *En zich, om hem te mompen, nu aanstelden, of zij vijanden, dan of zij vrienden waren.* BOGAART. Van hier *momping.* Het woord is, met *mommen*, van *mom* afkomstig.

MONARCH, z. n., m., *des monarchs*, of *van den monarch*; meerv. *monarchen.* Een onduitsch woord. Alleenheerscher: *het banket des oosterschen Monarchs.* POOT. Het vr. *monarche* vindt men bij VOND. Van hier het ond. *monarchie*, *monarchij.* Het is uit het lat. *monarcha*, gr. *μοναρχων*. Wij kunnen die woorden zeer wel missen, en moeten die, in het schrijven, of in eene redevoering, niet gebruiken.

MOND, z. n., m., *des monds*, of *van den mond*; meerv. *monden.* Verkleinw. *mondje.* Die opening in des menschen aangezigt, die tusschen de kin en den neus is, en door de lippen gesloten wordt: *zij sneden hem den mond op.* In eenige gevallen gebruikt men het voor de lippen: *eenen kleinen — grooten — rooden mond hebben. Eenen scheeven mond maken.* Voor de inwendige deelen: *pijn in den mond hebben.* Voor de wangen: *eenen dikken mond hebben.* Daar de mond de zitplaats der spraakdeelen is, zoo heeft men eene meenigte spreekwijzen, die op de spraak en het spreken betrekking hebben: *geenen mond hebben*, beschroomd in het spreken zijn.

zijn. *Houd den mond*, zwijg. *Den mond toehouden*, zwijgen. *Iemand den mond ſnoeren*, hem tot zwijgen brengen. *God roept, om ons den mond te ſnoeren, tolſchrapers* enz. M. L. *Lasteraars den mond ſtoppen. Meenende hun den mond te ſtoppen.* HOOFT. *Zijn mond is geſloten*, hij weet niets meer intebrengen. *Met bijbrengen, dat hun de mondt geſloten was.* HOOFT. *Den mond in iets ſteken*, zich onbeſchaamd in een geſprek mengen. *Iemand den mond opbreken*, iemand, die zwijgen wil, tot ontdekken van eene zaak noodzaken, daartoe tergen *Dies brak het den Prinſe den mond oopen, om te zegghen.* HOOFT. *Den mond roeren*, veel ſnappen. *Den mond vol van eene zaak hebben*, er veel over ſpreken: *van Egmond had groot en kleen den mondt vol.* HOOOFT. *Den mond opſperren*, luid ſchreeuwen. *Den mond ontſluiten. Zonder den mond te ontſluiten in galmende Hozannaas.* M. L. *Iemand eenen vuilen mond geven*, hem leelijk met ſcheldtaal begroeten; ook bits toeſpreken. *Zij ſtaken eenen mond op als een oven*, zij ſchreeuwden al hun best. *Den mondt, tot de ooren toe, oopen doen, om met ſchreeuwen en ſchelden te bewijzen* enz. HOOFT. Voor vermaning, raadgeving: *iemands mond wederſpannig zijn.* Andere ſpreekwijzen hebben hare betrekking op voedſel en ſpijs en ſmaak: *hij wil er geenen mond aanſteken. Den mond op iets maken*, zich ſpitſen, om iets lekkers te zullen eten. HOOFT gebruikt het voor op iets vlammen, zeer verlangen: *het miſſen der plondering, daar zij den mondt opgemaakt hadden. Iemand den mond op- of openhouden*, hem ſchraaltjes onderhouden. *Het lant voedde den graegen mond.* POOT. Voords bezigt men *mond*, met verſcheidene voorzetſels, waar het of eigenlijk, of, in de beide reeds genoemde gevallen, oneigenlijk voorkomt. Met *aan*: *nu kust hij ook met vrugt aen haer koralen mont.* POOT. *Iemand mond aan mond ſpreken.* Met *bij*: *ik moet het niet bij monde, maar bij geſchrifte hebben. Bij monde beſcheiden. Voor zijne Majeſteit bij monde de geleghenheit der zaaken doen ontleeden.* HOOFT. Met *binnen*: *binnens monds ſpreken.* Met *door*: *zij verklaarden door den mond hunner gezanten.* Met *in*: *Iemand in den mond loopen*, van zelf ontmoeten, zonder gezocht te worden. *Hij is los — ſtout in den mond*, hij ſpreekt onbedachte en ſtoute taal. *Hij uit maar alles, wat hem in den mond komt.*

Hij

Hij gaf hem het woord in den mond. De geenen, die der Hartoghinne dit vertoogh in den mondt gegeeven hadden. Hooft. *Iets dikwijls in den mond hebben*, er dikwijls van spreeken. Van eenen snorker en zwetser zegt men: *hij heeft veel in den mond, maar weinig in het hart*, ook *in de daad. Mijn lof blijft in elx mont naemhaftigh en onsterfelijk.* Vond. *Dat zal u niet in den mond vallen*, zonder moeite, zult gij dit uw bestaan niet verwerven. *Die zaak is hem in den mond bestorven*, hij spreekt er altijd van. *Gelijk hem de Godsdienst in den mond bestorven.* Hooft: *Ik drong er op aan, dat de bewoording van onder malkanderen te spreeken met lofzangen, enz. in den mond hebbe*, te kennen geve. M. L. Met *met: met eenen onbeschaamden mont spreken.* Poot. *Hij staat met den mond vol tanden*, hij staat en kan niets zeggen. *Met den mond wijd open staan*, aandachtig toeluisteren; ook verzet staan. *Met vollen mond iets zeggen*, met alle genegenheid iets getuigen. Met *naar: iemand naar den mond spreken*, spreken, dat hem zeer behaagt. *Iemand naar den mond zien*, zoo spreken als een ander voorgaat: *en allen zien naa den mondt van den Kardinaal.* Hooft. *Dat is naar zijnen mond*, die spijs smaakt hem. *Het wildtbraat was na sijnen mont.* Bybelv. Met *om: besturven om den mond.* Hooft, *Iemand honig om den mond smeren*, hem vleijen. Met *op: iemand op den mond slaan. Hij moest zich op den mond kloppen*, hij moest, voor het geregt, zijne eigene getuigenissen logenstraffen. *Dat vrouwmensch is op den mond niet gevallen*, dat kan de tong wel roeren. *De hand op den mond!* zwijg! *Op den mond gezet zijn*, lekker op het eten vallen. Met *uit: iets uit iemands mond opschrijven. Gij neemt mij het woord uit den mond*, zoo als gij daar spreekt, zoude ik zoo aanstonds ook gesproken hebben. *Juffer uit den mond speelen*, vrij uitspreken. *Dat viel mij uit den mond*, ik zeide dat onbedachtzaam. *zij spreken niet uit eenen mond*, zij spreken elkander tegen. Men noemt dit ook: *uit twee monden spreken. Iemand het brood uit den mond nemen — stooten*, hem in de nering onderkruipen. *Uit zijnen mond besparen*, niet opeten, voor eenen anderen tijd bewaren. Van hier het spreekw. *dat men spaart uit den mond is voor de kat of den hond.* Met *voor: iemand voor den mond zoenen — kussen. En kust uw' meester voor den mond.* De Deck.

Voor

Voor den mond zorgen, voor mondbehoeften. *Wat goeds voor den mond hebben*, lekkere spijs eten. *Hij neemt geen blad voor den mond* — *hij laat geene spinnewebben voor den mond wassen*, hij heeft veel snaps. *Dat gaat uwen mond voorbij*, gij spitst u er te vergeefs op. Verders wordt *mond*, oneigenlijk, genomen voor eenen persoon, die, in plaats van anderen, spreekt: *den mond des Heeren vragen* was, oudtijds, de Profeten raadplegen. *Eertijts waren de Priesters Godts mont.* Nyloe. Poot noemt Mozes *den Mont der wetten.* Zoo heet een openlijk bidder tot God de *mond der gemeente.* Voor hongerige personen: *ik moet voor twintig monden zorgen.* In het gemeen voor menschen: *dit stuk, geloofd, maakt hongrige en verzaade monden voor lofspraak los.* M. L. Hierheen behooren de zamstell.: *grootmond*, *lastermond*, *pruilmond*, enz. *Mond* wordt ook, in den deftigen stijl, van beesten gebruikt: *de Heere opende den mond der ezelinne.* Bybelv. Dichters schrijven, bij persoonsverbeelding, ook anderen dingen eenen *mond* toe: *de aarde doet haren mond op. De dageraad, met rozen om den mond. De mond des grafs*, met het denkbeeld van verslinding. *Nooit opende de doot haer' mont zoo ijslijk.* Poot. Hierheen behoort: *de morgenstond heeft goud in den mond.* Zie *goud.* Om eenige gelijkheid worden eenige openingen ook met dien naam benoemd. Als *de mond* van eene rivier, de plaats, waar zij zich in een grooter water ontlast: *de breede Nijl, die door zeven monden*, enz. Poot. Vele onzer steden en plaatsen, die aan den ingang en uitloop der rivieren gelegen zijn, werden eertijds met dit woord *mond*, *mund*, als derzelver uitgang, zamengevoegd; als *ijsselmonde*, aan het begin van den ijssel — *roermonde*, *roermund* aan den mond van de roer — *dendermonde*, aan dien van de rivier de dender. Dit *mond*, of *monde*, *munde*, verandert bij ons ook, in *mude*, *muide*, of *muiden*, in den angelsakfischen trant, alwaar de *n* gemist wordt, als in ons *Muiden*, de mond van de vecht — *Arnemuiden* de mond van de Arne enz. Van eene haven: *een bekwame haven, en is deszelfs mond hoofdsgewijze zeewaarts uitgezet.* Bogaart. Van een stuk geschut: *te reukeloos verdedigt door 't grof geschut en zijn metaelen mont.* Moon. Zoo spreekt men van *den mond eener spelonk* — *eens puts* — *zaks* — *ovens.*

Van

Van *den mond der maag* — *der baarmoeder* — *der blaas* enz. Van hier *mondelijk*, *mondeling*. Zamenstell. : *mondbehoeften*, *mondbode*, *mondgat*, van een blaastuig, *mondgemeen*, *mondgemeenschap*, *mondgesprek*, *mondhout*, keelkruid, *mondharp*, *mondijzer*, gebit der paarden, *mondkok*, *mondkost*, *mondlijm*, *mondpranger*, *mondstuk*, *mondvol*, *mondzorg*, bij TRIP, enz.

Mond, in opper- en nederduitschland, sedert KERO, *mund*, deen. en zw. *mund*, bij ULPHIL. *munths*, ijsl. *mun*, angelf. *mud*, eng. *mouth*. Het stamt, zeker, van een oud woord *manen*, *munen* af, dat, met *maden*, *maaijen*, afsnijden, eenen oorsprong heeft. Deze beteekenis wordt, door het lat. *mandere*, eten, bijten, *manducare*, kaauwen, *mandibula*, het gebit, bevestigd, en door het ital. *mangiare*, fr. *manger*, eten, niet minder gestaafd. In het wall. heet *mant* de kieuwen.

MONDBAAR, zie *momber*.

MONDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mondde*, *heb gemond*. Wel smaken: *het deensch gerecht*, *op zijn hollandsch gekookt. Mondt het hun*, enz. HOOFT. *Het over edle zout*, *dat alle spijs doet monden*. F. DE HAAS. Bij overdragt, gebruikt men het voor smaken, behagen: *dit antwoordt mondde den spaanschen Koning niet*. HOOFT. *Monden* beteekende, voorheen, ook spreken. Het zamengest. *vermonden* is nog in gebruik.

MONDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Meerderjarig, buiten voogdij. Gemeenelijk wordt het verklaard door iemand, die het regt heeft, om door eigenen mond te spreken, en, op zijnen eigenen naam, dingtalen te voeren; *zelfmonden* anders geheten: *eene mondige dogter*, die dien ouderdom bereikt heeft, dat zij van de ouderlijke of voogdelijke magt ontslagen is. De gewone afleiding van *mond*, waarmede men spreekt, is, ondertusschen, zoo gegrond niet, als die van *mond*, in de beteekenis van voorspraak, beschutting; zoodat het, eigenlijk, iemand is, die zich zelven verdedigen kan. Zie *ig*.

MONDIG, bijv. naamw. en bijw., *mondiger*, *mondigst*. Smakelijk, lekker: *mondige wijn*. Stout in den mond: *een mondig wijf*. Die eenen mond heeft; wanneer het in zamenstell. alleen gebruikelijk is, als: *veelmondig*, enz. Zie *ig*.

MONNIK (*munnik*), z. n., m, *des monniks*, of *van den monnik*; meerv. *monniken*. Een godsdienstig persoon, die zich, naar de denkwijs der roomsche en grieksche kerk, in gemeenschap met anderen, tot den ongehuuwden staat verbindt. *Een monnik worden. Een verloopen monnik. De kap maakt den monnik niet. Gelijke monniken gelijke kappen.* — Is er eene belofte van vrijwillige armoede bij, dan noemt men hen *bedelmonniken*. Om de gelijkheid, misschien, van de kale kruin eens monniks, draagt eene soort van bedwarmer den naam van *monnik*. Van hier *monnikerij*, geest of inborst eens monniks, *monnikschap*, vrouwl. voor de broederschap der monniken, onz. voor de hoedanigheid eens monniks. Zamenstell.: *monnikenklooster*, *monnikenlatijn*, *monnikenleven*, *monnikskap*, ook eene plant, *monnikskleed*, *monniksmouw*, — *monnikenwerk*, nuttelooze arbeid; dewijl de Monniken, in oude tijden tot zekeren arbeid, hoe weinig die ook beteekende, verpligt waren, om niet ledig te zijn, al ware het ook, dat zij den volgenden dag vernietigden, hetgeen zij den vorigen gemaakt hadden; hetwelk dikwijls het geval was — *monnikswezen*, enz. Het woord is uit het lat. *monachus*, gr. μοναχος ontstaan. Het oorspronkelijke is μονος, *alleen*, omdat men, in de eerste tijden des Kristendoms, de kluizenaars alleen dus benoemde. Meer overeenkomstig met het oorspronkelijke zou derhalve *monik* zijn; doch het gebruik en de algemeene uitspraak hebben *monnik* ingevoerd.

MONSTER (*munster*), z. n., vr., *der*, of *van de monster*; meerv. *monsters*. Een oud woord, nog overig in *Westmunster*, *Noordmunster*. Het is, eigenlijk, een klooster, van het lat. *monasterium*, bij Ker. *munistre*. Van hier eene kerk, kloosterkerk: *die Monster van Rensborch mede dede sie maken*. M. Stoke.

MONSTER, z. n., o., *des monsters*, of *van het monster*; meerv. *monsters*, *monsteren*. Een woord, bij makelaars veel in gebruik; een staal, een proefje, van eenige waren of goederen, waarnaar men dezelve leveren kan, een toonstuk: *een monster van papier*, *koren* enz. Van het fr. *montre*, en dit van het lat. *monstrare*, aantoonen. Zamenstell.: *monsterblad*. *Monster* is ook, in het gemeene leven, een patroon, voorbeeld.

MONSTER, z. n., o., *des monsters*, of *van het monster*; meerv. *monsters*. Van het lat. *monstrum*. In het gebruik reeds aangenomen, voor een gedrogt, wanschepsel: *den redeloozen beesten en monsteren gelijk*. Poot. Bij overdr.: *dat is een monster van een kind*, dat, door vettigheid, als misvormd is. Iemand, die, in woeste wreedheid, aan monsters gelijk is: *eer hem d'ontmenschte monsters vatten, en hechten aan dit hout*. Poot. Van hier *monsterachtig*. Zamenstell.: *monsterdier*, *monstertemmer*.

MONSTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik monsterde*, *heb gemonsterd*. Eigenlijk, naauwkeurig en stukswijze bezien, om het goede van het slechte af te zonderen. In het bijzonder, gebruikt men het van krijgsvolk, wanneer het geschouwd wordt: *het volk wordt, heden, gemonsterd. Paarden monsteren. — Ik durf wel tegen hem monsteren*, mij tegen hem laten beoordeelen. Van hier *monstering*, eigenlijk *heerschouwing*, *wapenschouwing*; ook *wapenschouw*. Zamenstell.: *monsterheer*, *monsterplaats*, *monsterrol*. Uit het lat. *monstrare*, toonen.

MOOI, bijv. n. en bijw., *mooijer*, *mooist*. Eenigzins schoon, hupsch, fraai: *hij heeft een mooi kleed aan. Een mooi meisje*. Tot andere dingen overgebragt: *het is heden mooi weer. Mooi weer spelen*, zwieren. *Met eens anders geld speelde hij mooi weer. Wij hadden eene mooije meimaand. Er woei eene mooije koelte. Mooi met iets zijn*, zich zelven over iets behagen. *In plaats hij zich over die daad schaamde, was hij er mooi mede. Zich mooi maken*, zich tamelijk oppronken. *Gij hebt dat daar mooi gemaakt*, gij hebt dat daar leelijk laten liggen. Verkleinw. *mooitjes*. Van hier *mooilijk*. bij v. Mand. Het woord wordt, in de dagelijksche taal alleen, gebruikt. Zie *mei*.

MOOKHAMER, zie *moker*.

MOOLIK, (*moolijk*, *mooluk*; bij Vond. ook *moloch*; *molock*, *molik*, *moluk*), z. n., m., *des mooliks*, of *van den moolik*; meerv. *moolikken*. Een schrikbeeld, eene schuuw, waarmede men vogels bang maakt: *een moloch voor de veugelen*. Vond. *Een molock houd de kers voor musschen onbedorven*. Vond. *Den molik kendese op een trip*. Vond. *En 't sijn maar molicken, gevult met kaf en wijnt*. J. Coster. De afleiding is onzeker. Het

konde uit *moon*, bij KIL, dat is spook, geest, het gr. *δαιμων*, lat. *daemon*, en *lijk*, dat is gelijk, afgeleid worden; *moonlijk*, *moolijk*. HESYCH. heeft *μωλυξ* en *μωλυκα*. Het heeft ook eenige gelijkheid met het gr. *μορμολυκη*, een schrikbeeld, waarmede voedsters de kinderen bang maakten; dit was ook een momaangezigt op het tooneel.

MOON, zie *moolik*.

MOOR, *more*, zie *moer*.

MOOR, z. n., m., *des moors*, of *van den moor*; meerv. *mooren*. Eigenlijk, een inwoner van het voormalige Mauritanie, het hedendaagsche Marokko. Met dien naam zijn zij den Europeers bekend geworden, sedert de agtste eeuw, toen dit volk, zich langs de geheele afrikaansche kust uitgebreid hebbende, van daar in het westelijke Europa eenen inval deed. Naderhand noemde men ook de Ethiopiers, wegens de bruine kleur, *mooren*. Onder dezen naam komen de laatsten, in de OVERZ. VAN DEN BYB., meermaals voor. Wijders is een *moor* een mensch van eene zwarte kleur, kroes haar en dik van lippen, zoo als de bewoners van het zuidelijke Afrika: *o vrekken, die uw hart verslaeft aen 't geen een moor uit d' aerde graeft*. POOT. Van hier de spreekwijs: *den moor*, of *mooriaan*, *schuren — wasschen*, vergeefsch werk doen. *Laet mij ook langer niet den Moor zoo vlijtigh wasschen*. POOT. Oneig. noemt men *blanke mooren* (negers) menschen, door de Spanjaards *Albino's* genaamd. Voor *moor* zegt men ook *mooriaan*. Het vr. is *moorin*. Van hier *moorsch*: *in het Moorsch gebergt*. POOT. Zamenstell.: *moorvs*, zwarte os, *moorendans*, *moorenland*, *moorman*, *moorpaard*, pikzwart paard. Het stamt af van het lat. *maurus*.

MOOR, z. n., m., *des moors*, of *van den moor*; zonder meerv. Eene soort van zijden stof. Uit het fr. *moire*. Men kan het woord ook in het meerv. gebruiken, als van meer soorten gesproken wordt: *een koopman in allerlei gewaterde moren*.

MOORD, z. n., m., *des moords*, of *van den moord*; meerv. *moorden*. Dit woord heeft, eertijds, eenen lijdelijken zin gehad, beteekenende eenen geweldigen dood, zooals het angelsſ. *morth*, het wallach. *moarte*, pers. *merk*, gr. *μορος*, lat. *mors*. Dit schijnt nog overig in de spreekwijs, wanneer men met eenen vloekwensch zegt:

dat de moord hem sla! (dat hij sterve!) VOND. *Daarna sloegh hem de moort.* HOOFT. Ook: *hem steekt de moord. Hoe leed het God, dat hem de moord niet eer en stak.* VOND. *Van den moord gestoken.* SPRANCKH. Verkeerdelijk zegt HALMA *de moord steken: hij zal de moord haast steken.* Wij hebben nog eene spreekwijs: *gij mogt de moord;* wanneer men, met eenen sterken afkeer, het tegendeel van eene zaak wil bevestigen. Zoo zegt iemand bij HOOFT: *ik ben een Godt.* Het andwoord is: *ghij moght de moordt.* Hier schijnt het ook dien lijdelijken zin van dood te hebben, en in den eersten naamval te staan, voor: in plaats van eenen God, mogt gij de moord liever zijn. Zoo ook: *hen haal' de moord! Hunn' goddeloosheidt haal' de moordt!* HOOFT. Thands wordt het, anders, in eenen dadelijken zin, voor eenen opzettelijken en wreeden doodslag genomen: *eenen moord begaan. Zich aan moord schuldig maken.* In het gemeene leven, voegt men er, ten overvloede, *doodslag* bij: *daaruit komt nog moord en doodslag. Orfeus heeft het menschelijk geslacht door vaerzen afgeschrikt van moort, en beestigh leven.* A PELS. *Uw Prins zal nooit dien moort gehengen.* HOOGVL. *Moort roepen. Hij schreeuwt moord en brand! De roode haen begint vervaerlijk moort te kraeien.* POOT. Van hier het verouderde *moordig*, bij HOOFT. Zamenstell.: *moordban*, *proscriptio*, bij HOOFT, *moordbesluit*, bij KAMPH., *moordboog*, bij POOT, *moordbrand*, *moordbrander*, verraderlijke brandstichter, om een huisgezin te vermoorden, *moorddadig*, *moorddadigheid*, *moorddadiglijk*, *moorddrank*, *moordfeest*, *moordgeroep*, *moordgeschrei*, *moordgespan*, *moordgeweer*, *moordgeweld*, *moordgierig*, *moordjaar*, *moordklak*, *moordkuil*, een moordhol. *Eenen moordkuil van zijn hart maken*, iets verzwijgen. *Moordkuil* is ook, bij HOOFT, het fr. *casemate*, hoogd. *mordgrube*. — *Moordlust*, *moordmes*, *moordpook*, *moordpriem*, *moordrumoer*, *moordschavot*, waarop onschuldigen, op eene wreede wijs, het leven verliezen, *moordspelonk*, *moordstuk*, een moord, *moordtooneel*, *moordtrompet*, *moordwapen*, enz.

Moord, bij OTFRID. *mord*, in het gedicht op den heiligen ANNO *mohrt*, in het zwabensp. *mort*, hoogd. *mord*, nederf. *moord*, deen. en ijsl. *mord*, zw. *mord*, *mordom*, boh. *mord*, finl. *murha*. Andere talen voegen

er eenen uitgang bij, als de goth. *maurthr*, angelf. *mordur*; *morther*, eng. *murder*, fr. *meurtre*; middeleeuw. *murdrum*. Het schijnt, met het lat. *mors*, tot eenen oorsprong te behooren. Ons *mortel*, *vermorzelen*, het lat. *mordere*, met de tanden verbrijzelen, kunnen hierheen ook gebragt worden.

MOORDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moordde*, *heb gemoord*. Op eene moorddadige wijs dood slaan: *zij vielen aan 't moorden en plondren*. Hooft. *Wanneer men in 't midden van u schricklick sal moorden*. Bybelv. *Vroeg begon Kain te moorden*. Vollenh. *Hij schijnt met zijn gezicht de jufferschap te moorden*. Vond. Van hier *moordenaar*, ook *moorder*, *moorderes*, *moorderij*, bij Trip.

MOORIAAN, zie *moor*.

MOOS, *moze*, zie *moesjanken*.

MOOT, z. n., vr., *der*, of *van de moot*; meerv. *mooten*. Schijf van eenen visch:

'k Heb hier ook geitekaas, en mooten met een' staert,
Van dus een' dikken aal. Poot.

Hooft gebruikt het ook van andere dingen: *Sonoij ried een moot ten midde uit den Haarlemmer dijk te snijden*. Het woord is zeker uit eene bron met het lat. *meto*, ons *maden*, *maaijen*, moesog. *maitan*, snijden. Verkleinw. *mootje*.

MOP, z. n., vr., *der*, of *van de mop*; meerv. *moppen*. Groote, gebakkene metselsteen: *klei moet door kracht van lucht en vuur tot een mop en klinker droogen*. M. L. Tydw. Zamenstell.: *mopsteen*: *een mopsteen aanziet voor een kind*. Oud. Bij Kil. *moffe*. De oorsprong is onzeker. Wij hebben nog een woord *mop*, verkleinw. *mopje*, dat een klein, langwerpig rond koekje beteekent, en even duister is, wat den oorsprong aangaat.

MOP, z. n., m., *des mops*, of *van den mop*; meerv. *moppen*. Verkleinw. *mopje*. Eene soort van kleine doggen, met eenen stompen, zwarten smoel, die er barsch uitzien. De grond der benoeming schijnt te liggen in dat barsche en onvriendelijke voorkomen, in de hangende lippen, en den stompen snuit. Misschien is het woord uit Engeland afkomstig, waar *mop* een hatelijk gezigt, *mope* eenen bloedbeuling, eenen domkop, en *to mope* dom

zijn

zijn beteekent. Zamenstell.: *mopmuts*, vrouwennachtmuts, om de gelijkheid dus genaamd.

MOPPEN, ong. w., gelijkvl. *Ik mopte, heb gemopt.* Zoo onvriendelijk zien als een mop; pruilen, knorren, ontevreden zijn. Van hier *mopper*, *mopster*.

MORAS, zie *moeras*.

MOREL, (*moerel*), z. n., vr., *der*, of *van de morel*; meerv. *morellen*. Eene groote bruine kers. Zamenst.: *morellenbier*, *morellenboom* enz. Bij KIL. *marelle*, *amarelle*, hoogd. *morille*, *amarelle*. TEN KATE brengt het woord tot eenen oorsprong met *moerbei*, wegens de donkere kleur.

MORGEN, een bijwoord, dat, uit het volgende naamwoord, ontstaan is, en den naast volgenden dag beteekent; in onderscheiding van heden en gisteren. *Ik zal u, morgen, berigt zenden. Morgen is het woensdag. Morgen vroeg. Morgen voormiddag. Morgen middag. Morgen namiddag. Morgen avond. Ik konde, heden of morgen, komen te sterven.* Dit bijwoord kan dan alleen gebruikt worden, als de naast volgende dag, ten opzigt des sprekers, nog toekomend is; daar men, anders, *'s daags daarna*, of *den volgenden dag* zeggen moet.

Bij TAT. luidt dit woord *morgan*, *morgana*, nederf. en hoogd. *morgen*, angelf. *to morgen*, eng. *to morrow*, ierl. *marach*, waarmede, door letterverzetting, het hebr. מחר overeenkomt.

MORGEN, z. n., m., *des morgens*, of *van den morgen*; meerv. *morgens*. De tijd tusschen den nacht en den vollen dag, de tijd wanneer de zon opkomt, en de oogenblikken daarna. In vele gevallen gebruikt men *morgenstond*. *Op eenen vroegen morgen*. HOOGVL. *In 't krieken van den morgen*, POOT. *Voor 't rijzen van den morgen*. POOT. *De morgenstond breekt aan. Ik heb hem, dezen morgen, gesproken. Het is een schoone morgen — morgenstond. Iemand goeden morgen wenschen — zeggen. Alle morgen. Heden morgen. Van morgen zeide hij het mij. 's Morgens is het best. Gister morgen.* Dikwijls beduidt het den ganschen voormiddag: *ik heb hem drie morgens opgewacht.* In den dichterlijken stijl, gebruikt men *morgenstond* voor jeugdigen leeftijd. Zoo ook: *in 's werelts morgenstont*, VOLLENH. Zamenstell.: *morgendauw*, *morgendrank*, *morgeneten*, *morgengaaf*,

welke eene bruid, 's morgens na den eersten bijslaap, van haren bruidegom ontvangt, *morgengebed*, *morgenglans*, *morgengroet*, *morgenlied*, *morgenmaal*, een groot ontbijt, ook melk, die 's morgens gemolken is, *morgenoffer*, *morgenrood*, *morgenspraak*; *morgenspraak houden*, over landzaken of dergelijke dingen, naar de wijs der oude Duitschers, die, in den nuchteren morgenstond, die dingen deden, beraadslagingen nemen. *Morgenster*, (*morgenstar*) dagster, ook eene knods met prikkels, waarmede men matrozen wapent, *morgenstond*, *morgenwekker*, *morgenwensch*, *morgenwerk*, *morgenzang*, *morgenzegen*, *morgenzon*, enz.

Morgen, Ulphil. *maurgin*, Ker. *morkan*, Otfr. en Tat. *morgan*, hoogd. *morgen*, nederf. *morgen*, deen. *morgen*, angelf. *morgen*, *marn*, eng. *morning*, *morn*, zw. *morgon*, ijsl. *morgun*. Het is zeer waarschijnelijk, dat het woord van het aanbreken des lichts, gelijk de avond van het afnemen, zijnen naam ontleend heeft. *Morgen* kan, dan, tot het geslacht des woords *meer*, *vermeerderen* behooren, bij Otfr. *merran*, wassen, toenemen, zoo als het lat. *cras*, morgen, tot *crescere*, en *mane*, de morgenstond, tot *man*, *maan*, dat is helder, lichtend, gebragt kan worden.

MORGEN, (naar den tongval van anderen, *margen*, *mergen*) z. n., o., *des morgens*, of *van den morgen*; meerv. *morgen*, hetwelk van den gewonen regel afwijkt, doch door het algemeene gebruik gewettigd wordt. Eene landmaat van zeshonderd rijnlandsche voeten. Zamenstell.: *morgental*, het getal der morgen lands, over welke de omslag der belasting gedaan wordt: *in eenen polder bij morgentalen stemmen*, dat is naar mate een ingeland, in eenen polder, een getal van zoo of zoo veel morgen lands bezit.

Ten aanzien van de afleiding van dit woord, stelt men gemeenelijk, dat *een morgen lands*, eigenlijk, zoo veel is, als iemand, in eenen morgen, dat is eenen voormiddag, beploegen kan. Ook brengt men het tot het oude *mark*, *march*, voor een teeken van grensscheiding, bij Kil. *limes*; gelijk men, op het platte land zoo wel *margen*, als *morgen* zegt. Bij Hesych. *μοργιον*.

MORLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik morlde*, *heb gemorld*.

In

In den donker, of bij den tast, arbeiden. Een woord van den klank gevormd, zoo het schijnt.

MORREN, onz. w., gelijkvl. *Ik morde, heb gemord*. Een dof geluid, gemurmel hooren laten: *zij morden met den mond*. VOND. Dichters gebruiken dit woord, als: *een morrend beekje*. *Hetzij een zoet geruijsch gestort met vlienden waterloop door nieuwe bloemen mort*. VOND. Van den trillenden en doffen toon eens speeltuigs zegt HOOFT:

Zoo fleurt de Florentijn op vorstlijke tooneelen,
Met morrende teorb' 't gesprek der geen' die speelen.

Oneig., zijn ongenoegen tegen zijnen meerderen, door knorrende toonen, aan den dag leggen, en verder, zijn ongenoegen, op eene onbeschaafde wijs, door woorden, uiten: *niet te min, het was maar morren, en daar bleef het bij*. HOOFT. Van hier *morrig*, *morring*: *dit vloeiend muziekstuk gorgelt, daer het vloeit, zijne zoetluidende morringen*, OVERZ, VAN HERV. Ook voor morrend ongenoegen: *des volks morring*. Een woord, dat van den klank gevormd is, zweed. *morra*, *murra*, hoogd. *murren*, krain. *wermuram*. Het is met *murmelen*, het nederl. *mirren*, klagen, bij OTFR. *mornen*, en met het lat. *moerere* verwant.

MORS, een bijwoord, in het gemeene leven alleen gebruikelijk van dingen, die plotselijk en geheel verbroken worden: *hij bleef mors dood*. *Was derhalven alle rond — ende openhartigheidt mors gesteurt onder de borgerije*. HOOFT. Het woord behoort tot het geslacht van *mortel*, *vermorzelen*. In het oudfriesch heet *morthdolch* eene wonde, waarbij eene verplettering, vermorzeling plaats heeft. Zie *morzelen*.

MORS, z. n., vr., *der*, of *van de mors*; meerv. *morsen*. Een vuil vrouwmensch. Zamenstell.: *morsbeer*, een morsig mensch, *morsbeerig*, *morsjurk*, *morskeuken*, *morspot*, ook *morsebel*, een morsig wijf. Het schijnt tot het geslacht van *moor*, *more*, *moer*, *moeras* te behooren.

MORSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik morste*, *heb gemorst*. Onz., met *hebben*; kladden, vuil maken: *dat kind morst met het eten*. Oneig., beneden de waardigheid van zich zelven met eene gewigtige zaak handelen; *Auvergne en Antragues morsfen met den Spanjaardt*.

Hooft. Bedr., op eene oneerlijke wijs, ter sluip, iets doen: *ik wist dien buit zoo stil bij avont niet te morsſen.* Vond. Bedekken: *om 't quaet te morsen.* Cost. *Den zieken in de pan morsen* heeft Oud., voor den zieken verwaarloozen. Van hier *morserij.* Zamenstell.: *vermorsen.*

MORSIG, bijv. n. en bijw., *morsiger*, *morsigst.* Vuil, kladdig: *morsige handen hebben.* Iets, waarbij men niet schoon blijft: *gij kunt bij morsigh weer het zingen aen den haert.* Poot. Van hier *morsigheid.* Zie *ig.*

MORTEL, z. n. m., *des mortels*, of *van den mortel*; het meerv. is niet in gebruik. Zekere kalk, die met klein gestootene of gemalene steenen, ook met grof zand vermengd is: *die nogh gheen moortel maken kan, wilt metzelen.* De Brune. Voords gruis van steen. Van hier de spreekwijs: *te mortel slaan. Eer hij u uit den troon', den allerhoogsten trans van eere nederklincke aan gruis en stof te mortel.* Vond. Van hier *mortelig*, kruimelig. Zamenstell.: *mortelbak.* Met *morzel* verwant. Bij Kil. *morter*, fr. *mortier*, eng. *mortar*, lat. *mortarium.*

MORTELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik mortelde, ben* en *heb gemorteld.* Onz., met *zijn*; aan mortel vallen. Het zameng. *uitmortelen* is meest in gebruik: *de muur mortelt uit.* Bedr., te mortel slaan: *die eiken aan spaanders mortelt.* M. L.

MORTIER, z. n., m., *des mortiers*, of *van den mortier*; meerv. *mortieren.* Een vat, uit eene vaste stof gemaakt, om harde ligchamen, door middel van eenen stamper, daarin te verbrijzelen; een vijzel. Wij gebruiken dit woord meest van steenen, marmeren vijzels: *al stiet ghij den dwaes in een mortier.* Bybelv. Wijders, een stuk geschut, aan eenen mortier niet ongelijk, dat scheef in de hoogte ligt, om daaruit bommen, granaten enz. te werpen; een bomketel. Zamenstell.: *mortierstamper*, *mortierstok.*

In de eerste beteekenis behoort het tot het geslacht van *mors*, *mortelen*, het oudlat. *mortare*, bij Festus door *conterere*, verbrijzelen, in stukken stooten, verklaard. Voor geschut is het in het middeleeuw. lat. *mortarium.*

MORW, zie *murw.*

MORZEL, z. n., m., *des morzels*, of *van den morzel*; meerv. *morzelen.* Een verbrijzeld stuk: *aan morselen*

hou-

houwen. VOND. Met het bijw. *mors*, uit eene bron. Verkleinw. *morzeltje*.

MORZELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik morzelde*, *heb gemorzeld*. Te morzel slaan. Van hier *morzeling*, zoowel voor brijzeling, als voor kleine stukjes, wanneer men *morzelingen* gebruikt. Van het oude *mor*, ijsl. *mir*, bijten. *Morzelen* is derhalve, eigenlijk, dikwijls bijten, en daardoor aan stukken bijten, verbrijzelen.

MOS, z. n., o., *van het mos*; zonder meerv. Eene soort van zeer teeder plantgewas; niet alleen op vochtige, schaduwrijke plaatsen, maar ook op oude boomen, hout, steenen enz. groeijende, en zeer zacht in het aanraken zijnde: *eene zitbank met mos bewassen*. *Gij ziet hoe 't groene mos de steene zetels hier als met fluweel bespreit*, POOT. Van hier *mosachtig*. Zamenstell.: *boommos*, *zeemos* enz.

Mos, bij STRYK. *mos*, angels. *meos*, eng. *moss*, hoogd. *moos*, deen. *moos*, fr. *mousse*; zw. *mossa*, ijsl. *mosa*; lat. *muscus*; middeleeuw. *mussa*, *mussum*, *mussus*, boh. en pool. *mech*, wallis. *musogl*, arab. *mose*. ADELUNG brengt het, wegens de weeke en zachte gesteldheid dezer plant, tot het geslacht van *moes*, *moeras*.

MOSCH, zie *musch*.

MOSKEE, z. n., vr., *der*, of *van de moskee*; meerv. *moskeen*. Een woord, uit het turksche *mesdsched*, een bedehuis der Mohamedanen, verminkt. Eigenlijk, draagt een klein bedehuis dien naam; een grooter heet *dschami*.

MOSKET, zie *musket*.

MOSKOVIE, z. n., o., zonder meerv. Het rijk van den grooten Czaar. Van hier *moskoviet*, *moskoviter*, *moskovisch*: *moskovische matten*. Zamenstell.: *moskovischvaarer*, (*moskovischvaarder*) een schip, dat op Moskovie vaart.

MOSSEL, z. n., vr., *der*, of *van de mossel*; meerv. *mossels*, *mosselen*. Een bekende schelpvisch; *als de mossel aan haar schelp vast is*. HOOFT. Oneig. noemt men, in het gemeene leven, eene rogchel met dien naam; gelijk, voor het werkw. rogchelen, *mosselen* gebruikt wordt. Zamenstell.: *mosselgeld*, klein geld, *mosselkreek*, *mosselkruijer*, *mosselman*, *mosselschelp* (*mosselschulp*), *mosselschuit*, *mosselvanger*, *mosselvangst*, *mosselvloot*, eene klei-

kleine slechte vloot, *mosselvrouw*, *mosselwagen*, *mosselwijf*. Het woord is uit het lat. *musculus*.

MOST, z. n., m., *des mosts*, of *van den most*; zonder meerv. Uitgeperst suikerachtig sap van verscheidene vruchten, voor derzelver gesting. In engeren zin, nieuwe onklare wijn, eer hij gegest heeft: *en schenkt den zoeten most*. HOOGVL. *'t Herfstsaizoen perst hem most*. POOT. Fig.: *zou dan de nieuwe Most van het Koningrijk der Hemelen, de Goddelijke Geest, een hart vervullen enz.?* M. L. Van het lat. *mustum*.

MOSTAARD, (*mosterd*) z. n., m., *des mostaards*, of *van den mostaard*; zonder meerv. Een bekend zaad: *mostaard zaaijen*. Meest gebruiken wij dit woord voor het gemalene zaad, dat, door vermenging met water, most, of wijnazijn, tot eene saus wordt: *in den mostaard stippen*. *Dat is mosterd na den maaltijd*, die raad komt te laat. *Mostaard*, dierder koop dan een ander: *hij heeft er tien gulden mostaard aan*. Zamenstell.: *mostaardlepeltje*, *mostaardman*, een, die mostaard maalt en verkoopt, *mostaardmolen*, *mostaardsaus*, enz.

Van *most* en den uitgang *aard* (*erd*). HALMA noemt het woord vrouwl., dat niet na te volgen is. Fr. *moutarde*, eng. *mustard*, hoogd. *möstrich*, nederf. *mustert*, lijfl. *mästling*, ital. *mostarda*. De uitgangen *aard*, *rich*, *ling* beduiden hier, in het gemeen, eenerlei, namelijk iets dat den aard van het naamw. *most* heeft.

MOT, z. n., vr., *der*, of *van de mot*; meerv. *motten*. Een zekere schietworm, die door wollen kleederen, papier enz. knaagt: *Hippocrates eerlang gegeten van de mot*. DE DECKER. *De mot is in dien winkel*, die winkel raakt ledig. *De mot in de maag hebben*, spreekw. voor honger hebben, hongerig zijn. Van hier *mottig*: *mottig laken*, waarin de mot is. Vuil, morsig, lelijk: *eene mottige juffer*. *De mottige Hijades*. VOND. Slecht, schandelijk: *'t is mottich, dat de mans vrouwenmanieren hebben*. CONST. D. MINN. Slordig, nalatig: *mottigh marren*. HOOFT. In de gemeenzame verkeering wordt het ook gebruikt, voor van de pokken, of kinderziekte geschonden: *hij is verbaasd mottig*, even als of er motgaten in het aangezigt zijn. Zamenstell.: *mothuif*, slordige nachtmuts, *mottenkruid*, *motpruik*, slordige en vuile pruik, *mottegat*, *mottesteek*, door de mot in eenig goed gebeten.

MOT, z. n., o., *des mots*, of *van het mot*; zonder meerv.

meerv. Een woord, dat, gebruikt wordt, in de beteekenis van zeer fijnen turfmolm. Ook beduidt het allerlei spaanders en afval van het hout op de timmerwerven. Het schijnt tot het geslacht van *modder* te behooren. Eene mulle, zwarte en vette aarde, aan turfgrond gelijk, heet, in het hoogd., *moth* of *modt*.

MOT, z. n., vr., *der*, of *van de mot*; zonder meerv. Heel fijne regen, mist, nevel. Zamenstell. : *motregen*, en het onz. w. *motregenen*, *het motregende*, *heeft gemotregend*. Misschien is het eene figuur van het vorige woord.

MOT, (*motte*) z. n., vr, *der*, of *van de mot*; meerv. *motten*. Een woord, waarmede men, in sommige oorden des Vaderlands, eene oude zeug te kennen geeft, vooral als zij jonge biggen draagt, of reeds geworpen heeft. Voords gebruikt men dit woord ook voor eene vuile hoer. Zamenstell. : *mothoer*, *mothuis*, *motkas*, hoerenkot.

Het woord schijnt, in het algemeen, iets van het wijfjesgeslacht te kennen te geven. In het hoogd. heet *metze* eene hoer, in het opperd. eene teef. Het is, waarschijnelijk, uit eene bron, met *moeder*.

MOTS, z. n., m., *van den mots*; meerv. *motsen*. Een paard, aan het welk men de ooren afgesneden heeft. In het ital. heeft *mozzo*, van eenen hond gebruikt, de beteekenis van de affnijding van deszelfs staart. Zie *motsen*.

MOTSEN, (*mutsen*) bedr., w., gelijkvl. *Ik motste*, *heb gemotst*. Knotten, korter maken, iets in de lengte afhouwen: *paarden motsen*, hun de ooren afsnijden. VOND. gebruikt het voor nedersabelen, de leden afkappen: *ik motste haer vorsten alle vijf*. Het stamt, met het lat. *mutilare*, van eenen wortel af, namelijk van *maden*, *meden*, *metsen*, afsnijden, waarheen *mes*, *metseken* enz. behooren.

MOTTEN, onz. w., gelijkvl. *Het motte*, *heeft gemot*. Misten, nevelen: *het heeft den ganschen dag gemot*. In het gemeene leven, gebruikt men het ook voor kribben, netelig zijn; van kinderen sprekende: *met elkander motten*. In dezen zin behoort het tot het geslacht van *muiten*.

MOUDE, z. n., vr., *der*, of *van de moude*; zonder meerv.

meerv. Een Gron. en Friesch woord, in de beteekenis van fijne aarde. Bij M. St. wordt het reeds gevonden: *onder de moude. Ter mouden brengen*, ter aarde brengen. De verwisseling van *u* en *l* bekend zijnde, zoo ziet elk, dat het woord tot *mul* behoort.

MOUT, z. n., o., *des mouts*, of *van het mout*; zonder meerv. Gedroogde gerst, waarmede men brouwt: *zeker van hemelsch mout is hij gebrouwen.* Hooft. Zamenstell.: *moutbak*, *moutmaker*, *moutmakerij*, *moutmolen*. Het schijnt tot het geslacht van *mollis*, week, zacht, *smelten* enz. te behooren.

MOUTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moutte, heb gemout. Het bier mouten*, met mout wel verzien. Van hier *mouter*, *mouterij*.

MOUW, (*moud*, in gron. *molle*) z. n., vr., *der*, of *van de mouw*; meerv. *mouwen*. Een langwerpige houten bak, uit een stuk gemaakt en rond van onderen, waarin men melk te roomen zet: *dat sijn seuge geraect was tot eenre mouwe met roem.* Kluits aanhaling bij Hoogst. Het woord is, met *mof* en het volgende *mouw*, uit eene bron, als beteekenende eene holligheid, om iets in te doen.

MOUW, z. n., vr., *der*, of *van de mouw*; meerv. *mouwen*. Het bekleedsel van den arm: *ende toogh een tweesneedigh mes uit der mouwe.* Hooft. Men heeft eenige spreekwijzen, waarin dit woord gebruikt wordt: *ik weet er geene mouwen aan te zetten*, ik weet het niet te helpen. *Iemand iets op de mouw spelden*, iemand eene leugen, waarover dezelve zich als eene waarheid verblijdt, wijsmaken. *Middelen in de mouw hebben*, geheime middelen weten: *die middel in de mouw heeft, om den staat te krenken.* Hooft. *Dat is eene gemaakte mouw*, dat is maar een voorwendsel, dat is eene leugen voor behelp. *Iets uit de mouw schudden*, onberaden, onbezonnen en los met iets te werk gaan. *Leugens uit de mouw schudden. Men schud veel eeden thans slechtsheen uit mou en pij.* Poot. *Een gedicht versch uit de mouwe geschudt.* Hooft. *Nood leert handen uit de mouw steken*, nood leert vlijt. *In de mouw houden*, bedekt handelen. *Het achter de mouw, of achter de mouwen, hebben*, zijnen aard bedekken. *Den aap in de mouw houden*, zijne loosheid verbergen. *Den aap uit de mouw laten kijken — springen*, zijnen aard toonen. *Den gek uit de mouw laten kijken*, zijne gek-

gekheid toonen: *doch niemant liet de geck noch kijken uit de mouw.* WESTERB. Verkleinw. *mouwtje.* Zamenstell.: *hemdsmouw; roksmouw* — *mouwman* is, in Deventer, diegene, welken men, in het verkiezen van de regering, bij voorraad, in gedachten houdt, om dien, wanneer de bedoelde persoon bij die wijk of straat niet verkozen wordt, op te geven; dien men, als ware het, in den mouw heeft gehouden.

MOZAIK, onduitsch bijv. naamw. *Mozaik werk*, kunstig ingelegd werk, wanneer, door glasstukjes of steentjes van onderscheidene kleur, de figuren naar het leven in iets ingelegd worden: *hebbende eenen steenen vloer van Mosaik werk.* HAMELSV. In het middele. *musivum.* MARTINIUS leidt het van μουσειον af; SCALIGER en anderen van μουσαν, συμουσον, μουσικον, welke woorden het denkbeeld van sieraad in zich sluiten. Het woord is van oosterschen en, misschien, persischen oorsprong, waar het bont gevlakt werk beteekent. De Franschen hebben het woord in *mosaique* verdorven, waaruit ons woord ontstaan is, als ware het van Mozes. Dit is zeer verkeerd. De spelling *mozaisch*, die soms gebruikt wordt, is, daarom, geheel aftekeuren.

MOZEL, zie *moezel.*

MOZELEN, zie *meuzelen.*

MUD, (*mudde*) z. n., vr. en onz., *der*, of *van de* — *het* mud; meerv. *mudden.* Zekere maat van koren: *vier mudden boekweit. Bij de mud*, in meenigte: *daar is visch bij de mud op de markt.* Eene *mud* is, in Drenthe en Gelderl., ook eene landmaat, twee derden van een hollandsch morgen uitmakende. Verkleinw. *muddetje*; gelijk men, in Dordrecht en elders, dus een klein wijnmaatje noemt, anders *mudsje*, dat *mutsje* wordt uitgesproken, en het agtste deel van een mengel uitmaakt. Het woord behoort met het lat. *modius* en gr. μοδιος tot *maat.*

MUF, bijv. n. en bijw., *muffer*, *mufst.* Dat, uit vochtigheid en schimmel, eenen onaangenamen reuk van zich geeft: *voor snode en muffe waer.* POOT. *Nu 't vee den muffen stal verlaet.* DE DECK. Van hier *mufheid*, *muffig*, *muffigheid*, *mufachtig.* Het woord verschilt van het lat. *mucor*, schimmel, heel weinig. Bij de Ital. heet *muffa* schimmel.

MUFFEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mufte, heb gemuft.* Muf zijn of worden: *dat brood begint te muffen.* In het gemeene leven, gebruikt men het ook, bij verzachting, voor ſtinken: *het muft hier.* Eindelijk, is *muffen* de lip laten hangen, ſuffen, mijmeren; wanneer het duidelijk behoort tot *moppen*, *mop.* Zie deze woorden.

MUG, z. n., vr., *der*, of *van de mug*; meerv. *muggen.* Zekere kleine ſtekende vlieg: *van de muggen gekweld worden. Want eene mug, die leeft, verdooft de zon.* VOND. *Die mug vliegt reeds om de kaars*, het zal ſchielijk met hem gedaan zijn — hij zal weldra in de handen der geregtsdienaars vallen. Zamenſtell.: *muggebeet*, *muggeſteek*, *muggenbijter*, paardenvlieg, *muggenziften*, haarklooven, *muggenzifter*, haarkloover, *muggenzifterij*, haarkloöverij.

Mug, NOTK. *mucca*, hoogd. en opperd. *mucke*, nederſ. *mügge*, zw.. *mugga*, angelſ. *mijcg*, eng. *midge*, ijsl. *mij*, boh. *maucha*, pool. *mucha.* Het heeft vele gelijkheid met het lat. *musca* en het gr. *μυια.*

MUIDEHOND, z. n., m., *des muidehonds*, of *van den muidehond*; meerv. *muidehonden.* Zoo noemt men in Frieſl. eenen viſch, anders *zeelt* genaamd.

MUIDEN, (*muijen*) z. n., o., *van Muiden*; zonder meerv. Een bekend ſtedeken, dat aan den mond van de Vecht ligt. Wij hebben meer plaatſen, die aan de monden van eenige ſtroomen liggen, als *Genemuiden*, *Tsſelmuiden*, *Leimuiden*, waar dat woord *muiden*, *muijen* hetzelfde als *mond* is. Zoo noemen de hollandſche ſchippers het eng. *mouth*, mond, *muijen*, als: Portsmouth, Pleimouth, Falmouth, *Portsmuijen*, *vaalmuijen.* Zie *mond.*

MUIJEREN, onz., w., gelijkvl. *Ik muijerde, heb gemuijerd.* Verhelen, bedekken: *de grooten muijeren veel onder zich, dat zij noode bekent ſtaan.* HOOFT. *Nu zie ik er gien muijeren langer an mit mekaer.* HOOFT. Mengen, vermengen: *ik heb het alles onder malkander gemuijerd.*

MUIK, (*moek*) bijv. n. en bijw. *muiker*, *muikst.* Week, zacht: *muik ooft.* In het bijzonder verwaterd, dat, door intrekking des waters, week is geworden. Van hier is, bij HALMA, een zelfſtandig naamw. *moek*, hetwelk hij door verwaterdheid verklaart. Het is een met het eng. *meek*, zacht.

MUIL, z. n., m., *des muils*, of *van den muil*; meerv. *mui-*

muilen. Een viervoetig dier, van eenen ezel en eene merrie, of eenen hengst en eene ezelin geteeld, grooter, moediger en sterker dan een ezel; zonder voordplanting van zijn geslacht: *van eenen slaefschen muijl.* VOND. *Rydende op muylen van merryen geteelt.* BYBELV. Vr. *muilin*. Zamenstell.: *muildrijver*, *muilezel*, *muilezeldrijver*, *muilezelin*, *muilkorf*, hooikorf, die aan den hals des muilezels hangt, *muilpaard*; *muilzaal* (*muilzadel*).

Het woord komt uit het lat. *mulus*, welken naam ISIDOR. afleidt van het malen in den molen, alzoo men het dier daartoe gebruikte. Hebr. מחל.

MUIL, z. n., vr., *der*, of *van de muil*; meerv. *muilen*. Zeker schoeisel voor mannen en vrouwen, hebbende van achteren geen hielleer. Misschien, eene figuur van het volgende woord, als gelijkende naar eenen openen muil. Fr. *mule*. Verkleinw. *muiltje*.

MUIL, z. n., m., *des muils*, of *van den muil*; meerv. *muilen*. Breede opening aan den kop van een dier, waarmede hetzelve zijn voedsel gebruikt: *uit den muil van dezen krokedil.* HOOGVL. In oploopendheid gebruikt men het ook, in de onbeschaafde straattaal, voor eens menschen mond: *iemand voor zijnen muil slaan. Houd uw' muil*, zwijg. In den verhevenen stijl schrijft men anderen dingen ook eenen muil, met het denkeeld der verslinding, toe: *sper Helle, sper uw' muil vrij open.* BREND. V BRANDIS. Zamenstell.: *botmuil*, *langmuil*, *melkmuil*, ook voor eenen laffen jongen, enz. Wijders: *muilband*, werkw. *muilbanden*: *de Scharp' gemuilband* enz. ANTON. — *Muilijzer*, gebit der paarden, *muilpeer*, klap voor den mond, *muilprang*, bij VOND., anders *muilpranger*, hetzelfde als muilijzer.

Muil, hoogd. *maul*, landfr. *mula*, nederf. *muul*, *muule*, deen. *mule*, zw. *mule*, ijsl. *mul*. WACHTER leidt het van *malen*, spijs kaauwen, af. ADELUNG brengt het, om het denkbeeld der opening, tot *mouw*. Het heeft overeenkomst met het lat. *mala* en gr. *μηλον*.

MUILBANDEN, zie *muil*, z. n., m.

MUILEZEL, zie *muil*, een viervoetig dier enz.

MUIS, z. n., vr., *der*, of *van de muis*; meerv. *muizen*. Een bekend schadelijk diertje, het kleinste onder de viervoetige dieren: *zij vlammen op de muis.* VOND. *Muizen vangen. Zoo stil als eene muis*, zeer stil. *Men hoorde geene muis ritselen. De muis is in de val*, over-

dragt., de man is geknipt. *Het schip is met man en muis vergaan.* Om de gelijkende gedaante wordt de aardaker *muis*, *aardmuis* genaamd. In de ontleedkunde, heet het onderste vleezige deel van den duim; misschien om de gelijkheid, de muis van de hand; of het moest uit *musculus* ontstaan zijn. Eindelijk, heten schippers het kabelbekleedsel *muis*. Verkleinw. *muisje: dat muisje zal een staartje hebben*, die zaak zal groote gevolgen hebben. Zamenstell.: *aardmuis*, *huismuis*, *relmuis*, enz. — *Muisdoorn*, steekpalm, bij MEYER *misdoorn: scherper, dan muisdoren.* VOND. *Muisgraauw*, *muishond*, hond, die muizen vangt; ook een wezel. SPIEGEL schijnt het ook voor kat te gebruiken. — *Muisjaar*, *muisvaal*, *muizendrek*, *muizenkeutels*, ook voor zeker suikergebak, om de gelijkende gedaante, anders ook enkellijk *muisjes* — *jongens-* en *meisjesmuisjes: een boterham met muizenkeutelen* — *muisjes. Muizenkoekje*, om muizen te vangen, of te verdrijven — *muizenkoren*, roode dolik, *muizekop*, *muizenmaaltijd*, een droogе maaltijd. — *Muizenoor*, zeker kruid, *muizenval*, enz.

De naam van dit dier is zeer oud, bij NOTK. *muse*, nederf. *muus*, hoogd. *maus*, deen. *muus*, zw. *mus*, angelf. *mus*, eng. *mouse*, ijsl. *maus*, rusf. *mysch*, boh. *mysf*, poolf. *mijsz*, slavon. *mish*, perf. *mousch*, lat. *mus*, gr. *μυς*. Bij de Grieken heet *μυειν* zich snel versteken.

MUISTEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik muisterde*, *heb gemuisterd.* Onderzoeken, navorschen. Het schijnt een voordd. w. van *muizen* te zijn. Zie dit woord.

MUITE, z. n., vr., *der*, of *van de muite*; meerv. *muiten.* Eene vogelkooi, waarin de vogels *muiten*, dat is ruijen. *In der muite blijven*, of *zitten*, niet uitgaan. *Hij houdt zich in der muite*, hij blijft binnens huis. Het is het hoogd. *mause*, eene kooi, waarin men valken doet, als zij ruijen, ital. *muda*, *muta*. Dit *muiten*, ruijen, is het hoogd. *mausen*, nederf. *muten*, fr. *muer*, ital. *mutare*; van het lat. *mutare*, ruilen, wisselen, veranderen.

MUITEN, *ruijen*, zie *muite.*

MUITEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muitte*, *heb gemuit.* Het woord heet, eigenlijk, zijne ontevredenheid, al morrende, aan den dag leggen; voords, in stilte eene be-

beweging, eenen oproer verwekken: *hoe vinnigh, hoe verwaent hij muit en wrokt.* Moon. *Om 't muiten eener stadt van Gendt.* Hooft. Van hier *muitachtig*, *muiteling*, *muiter*, *muiterij*, *muitig*, bij Hooft. Zamenstell.: *muitemaker* (*muitmaker*) *muitmeester*, oproervink, *muitwillig*, bij Hooft, *muitziek*, *muitzuchtig*. Fr. *se mutiner*, ital. *mutire*, lat. *mutire*, eng. *to mutter*. Ten Kate beschouwt het als eene overdragtige beteekenis van *muiten*, ruijen; als gezegd wordende van iemand, die eene staatsverandering in het hoofd heeft.

MUIZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muisde, heb gemuisd.* Een woord, dat nu en dan, in de dagelijksche taal, nog gehoord wordt, beteekenende in stilte ernstig nadenken, peinzen. In het oude hoogd. *musen*, eng. *to muse*. Uit die bron schijnt het lat. *musa* en gr. *μουσα* mede voordgevloeid te zijn.

MUIZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muisde, heb gemuisd.* Muizen vangen: *de kat muist wel. Het wil al muizen, wat van katten komt*, spreekw., voor, elk volgt zijnen aard: *wat vermach een oude stam, 't wil muijsen wat van katten quam.* J. Cats. *Wel muizen*, niet traag in het eten zijn. *Hij muist wel, maar hij meeuwt niet*, zijn mond gaat wel zijnen gang in het eten, maar zijne tong spreekt niet. Van hier *muizerd*, kat: *de goede muyzert* Rodenb.

MUIZENEST, zie *muizenis*.

MUIZENIS, z. n., vr., *der*, of *van de muizenis*; meerv. *muizenissen*. Gepeins, mijmering: *muizenissen in het hoofd hebben.* Van *muizen*, peinzen. Kwalijk zegt men *muizenesten*.

MUL, bijv. naamw., *muller* (*mulder*) *mulst.* Fijn, bol, los, stoffig: *een mulle grond. In het mulle zand.* Van hier *mulheid*, *mullig*, *mulligheid.* Het woord komt, met *molm*, van *malen*.

MUL, z. n., vr., *der*, of *van de mul*; zonder meerv. Molm, turfmul. Men noemt met dien naam ook den bast van meekrap.

MULDER, zie *middeldeur* en *molenaar*.

MULLEN, onz w., gelijkvl. *Ik mulde, heb gemuld.* In kleine kluitjes vallen: *die turf mult zeer.*

MUMIE, (*mommie*) z. n., vr., *der*, of *van de mumie*; meerv. *mumien.* Een gebalsemd en gedroogd lijk, en, wijders, elk uitgedroogd ligchaam eens verstorvenen,

 dat,

dat, in plaats van tot verrotting overgegaan te zijn, eene vaste hardigheid heeft aangenomen, dergelijke, somtijds, in de heete zandwoestijnen van Afrika gevonden worden. Een stuk van zulk een ligchaam draagt ook dien naam. Eenigen leiden het woord van *αμωμον* af, dat de naam van een welriekend gewas is, hetwelk men tot balsemen gebruikte. Anderen van het arab. *muma*, *was*. De echte mumien zijn, zeker, uit Egypte oorspronglijk. In het koptisch is *mum* aardpek, jodenlijm.

MUNNIK, zie *monnik*.

MUNSTER, zie *monster*.

MUNT, z. n., vr., *der*, of *van de munt*; meerv. *munten*. Geslagen geld, waarop een of ander beeld gedreven staat; zonder meerv.: *om 's Keizers munt in 's Keizers koffer ten cijns te brengen*. M. L. In het gemeen, gebruikt men het voor geld; zonder meerv.

Daer is er, die alleen op pistoletten
En klank van zilvre munt
Hun ijdel hart en dwaeze zinnen zetten. Poot.

Goede munt — *valsche munt slaan*. *Gangbare munt*. *Voor gangbare munt doorgaan*. Hoogvl. *En niet alles voor goede munt aangenomen worden*. Wagen. *Iemand met gelijke munt betalen*, op dezelfde wijs behandelen, wederwraak doen. De stempel, die op het geld staat: *onduidelijke munt*. De stempel, die op de slinkerzijde staat: *kruis of munt werpen*. *Ik heb kruis noch munt in huis*, ik ben geheel zonder geld. De plaats, waar geld gemunt wordt; met een meerv.: *van de munte van Leuze*. Hooft. Zamenstell.: *muntbeeldenaar*, een boekje der waarde van het gangbare geld, ond. *tarif*, — *muntbriefje*, *muntgereedschap*, *muntgezel*, knecht in de munt, *munthamer*, *munthuis*, *muntkabinet*, *muntkamer*, *muntmeester*, *muntmeesterschap*, *muntslag*, *muntslager*, *muntstempel*, *muntstof*, goud, zilver, koper, *muntstuk*, *munttoren*, *muntwezen*, al wat de munt betreft, *muntzaken*.

Men leidt dit woord van het lat. *moneta* af; en dat te regt, omdat wij, uit Italie, het gebruik van gemunt geld bekomen hebben. Met dat al is er een oud europeesch stamwoord, waartoe het behoort. Te weten; Ihre heeft duidelijk aangetoond, dat het woord *munt*, van het geslagene beeld op het geld, zijnen naam draagt, en van het zw. *mynd*, *mynt*, een beeld, eene figuur afstamt,

ſtamt, dat met het hebr. wortelwoord מין, waarvan תְּמוּנָה, baarblijkelijk overeenkomt. Bij Otfrid. beteekent *meina* een teeken, in het bretann. *man. Munt* is, dus, het beeld, dat op het geld gedreven ſtaat. Zie *mijne*.

MUNT, (*munte*) z. n., vr., *der*, of *van de munt*; zonder meerv. Eene welriekende plant, bruinheilige. Men vindt er vele ſoorten van: *kruizemunt*, *ſmalle balſemmunt*, *pepermunt*, *wilde munt*, *witte munt*, *hartsmunt*. Lat. *mentha*, gr. μινθη. Zamenſtell.: *muntolie*. In den boertenden ſtijl zegt men: *iemand met muntolie wrijven*, hem met geld, (het vorige *munt*) omkoopen. *Muntekruid*, bij Vond.

MUNTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik muntte*, *heb gemunt*. Stukken metaal, ten behoeve des handels, met een beeld of merkteeken ſlaan: *in 't munten oft vermunten van penningen*. Hooft. Van hier *munter*, *munting*.

MUNTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muntte*, *heb gemunt*. Eenen toeleg op iets hebben, beoogen: *hij had het op mijn leven gemunt*. *Verre was 't gemunt met deezen toeleg*. Hooft. *'t Was op zulke kusten bij ons toen niet gemunt*. Poot. *En alles waer uw deugdt op munt*. D. Smits. Van hier, misſchien, *muntig* voor tochtig: *eene muntige koe*, bij Kil. *vacca a tauro non inita*. Het woord ſchijnt tot *meenen* te behooren.

MUREN, zie *muur* en *bemuren*.

MURF, z. n., vr., *der*, of *van de murf*; meerv. *murven*. In den lagen ſtijl gebruikt men dit woord voor mond: *hij ſtak het ſtuk geheel in zijne murf*. Het ſchijnt, met *murw*, eenen oorſprong te hebben, inzoover men, met den mond, door kaauwen iets vermurwt, dat is week maakt.

MURG, zie *merg*.

MURIK, zie *muur*.

MURMELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik murmelde*, *heb gemurmeld*. Onz. een zacht gedruisch maken. Dichters gebruiken het even als morren: *het murmelende beekje*. Bedrijv., iets zacht, of binnensmonds, doch morrende zeggen: *De Pharizeen hoorden*, *dat de ſchare dit van hem murmelde*. Bybelv. Het woord is klanknabootſend, even als het lat. *murmurare*, gr. μορμυρειν. Van hier *gemurmel*: *ende daer was veel gemurmels van hem onder de ſcharen*. Bybelv.

MURMUREREN, onz. w., gelijkvl. *Ik murmureerde*,

 heb

heb gemurmureerd. Zijne onvergenoegdheid morrend aan den dag leggen. Het woord komt dikwijls in de Overz. van den Byb. voor. Van hier *murmurering.* Met het vorige woord heeft het eenen oorſprong.

MURW, bijv. n. en bijw., *murwer*, *murwst.* Het woord beteekent die geſteldheid van vaste ligchamen, wanneer derzelver deelen, door een klein geweld, hunnen zamenhang verliezen; waardoor zich hetzelve van week onderſcheidt, het tegendeel van vast. *Murw ooft, De ſtokvisch is murw gebeukt. Iemand murw ſlaan*, hem lustig afrosſen. Verkleinw. *murwtjes: dat vleesch is murwtjes gekookt.* Van hier *murwheid.*

Murw, hoogd. *mürbe*, angelſ. *mearu*, *mearwa*, *maerwa*, fr. *meur*, zw. *mör*, deen. *mor*, lapl. *morre.* Adel. brengt het tot het geſlacht van *moer*, *moeras.*

MURWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik murwde*, *heb gemurwd.* Murw maken:

De honigzoete vijg, die door haer wondre krachten,
Gezwellen, hard als ſteen, kan murwen en verzachten.
F. de Haas.

De Brune gebruikt het oneig.: *de liefde moet niet murwen en doen wrotten.*

MUSCH, (*mosch*) z. n., vr., *der*, of *van de musch*; meerv. *musſchen.* Een bekende vogel: *op den aerd en zeden van de musch gelet.* De Deck. Verkleinw. *muschje.* Het woord komt het lat. *musca* zeer nabij. Zamenſtell.: *musſchendronk*, eene kleine teug, *musſchennest*, enz.

MUSK, z. n., vr., *der*, of *van de musk*; zonder meerv. Zekere ſterk riekende ſtof, welke men uit het zoogenoemde muskusdier haalt: *met den geur van de musk.* Hooft. Anders *muskus*, lat. *moſchus*, bij de Rabbijnen משק. Het woord is, gewis, van oosterſche herkomst. Zamenſtell.: *muskusdier*, *muskuspeer*, *muskusreuk*, enz.

MUSKAAT, z. n., vr., *der*, of *van de muskaat*; meerv. *muskaten.* De vrucht des muskaatbooms. Zamenſtell.: *muskaatbloem*, ook bloem of foelie geheten, het gele of roodachtige bekleedſel der vrucht, *muskaatboom*, *muskaatnoot*, de kern der muskaatvrucht, die naar eene noot gelijkt, anders ook *nootmuskaat*, genaamd.

MUSKADEL, z. n., vr., *der*, of *van de muskadel*; meerv. *muskadellen.* Eene ſoort van geurige druif: *de muskadel, die twee mans op eenen hantboom dragen.* Vond. *Dat vrij de muskadel het groeje dan voorheen.* Pout.

POOT. Voor den wijn gebruikt JOAN THIEULLIER het manl. geslacht: *drinkt nu den muskadel.* POOT behoudt het vrouwl. geslacht: *gloejen door de kracht der muskadel.* Zamenst.: *muskadeldruif*, *muskadellenwijn*, anders muskatenwijn, muskaatwijn, *muskadelpeer.* Ital. *moscadello*, middeleeuw. *muscadellus*, *muscatella*, *muscatellus.* Om den aangenamen smaak en reuk schijnt het woord van *muskus* af te stammen.

MUSKELJAAT, z. n., o., *des muskeljaats*, of *van het muskeljaat*; zonder meerv. *Musk*, *muskus*: *dewijl hij zijn dreck voor muskeljaat veijlen wilt.* DE BRUNE. Zamenstell.: *muskeljaatkat*, *muskeljaatreuk.*

MUSKET, (*mosket*) z. n., o., *des muskets*, of *van het musket*; meerv. *musketten.* Eene soort van eene bus, of een oud schietgeweer, dat met eene, in den haan geschovene, lont werd aangestoken. Deze oude naam is, naderhand, overgegaan tot eene soort van grootere geweren, waarmede het krijgsvolk te voet gewapend was, dat, deswege, de benaming van *muskettiers* kreeg: *met zijn' moskettiers in de marsen.* HOOFT. Zamenstell.: *musketkogel*, *musketloop*, *musketschoot*, *muskettenvuur.* De naam is uit het fr. *mousquet*, ital. *moschetto.*

MUSKUS, zie *musk.*

MUT, een woord, dat, bij VOND., voorkomt: *het vruchtbaerste gewest zendt krijghsvolk uit als mut.* De dichter verstaat er eene ontelbare meenigte door. Nog zegt men in de gemeenzame verkeering: *daar is het hutje met het mutje*, daar is alles. Misschien is het hetzelfde als *mot.* Zie dit woord.

MUTS, z. n., vr., *der*, of *van de muts*; meerv. *mutsen.* Verkleinw. *mutsje.* Een zeker hoofddeksel van mannen zoowel als van vrouwen: *eene hoogepriesterlijke muts. De muts der venetiaansche Edelen. Eene ruige muts. Eene slaapmuts — nachtmuts. De vrouw zet hare muts op. Met eene rosse wolfsmuts.* VOND. Fig., voor hersens, verstand: *wat uit de muts der Grieksche wijzen ooit gebroeit is.* DE DECK. *Op zijne muts krijgen*, afgerost worden. *Het schort hem onder de muts*, hij is half gek. *Hij is zoo gek niet, als hem de muts wel staat*, als hij wel gelijkt. *De muts staat hem niet wel*, hij is in eene verdrietelijke luim. *Muts* verklaart KIL. ook nog door *coecus amor*, *amor impotens*, verblinde liefdedrift: *dus meijskens, die metter mutse gequelt wordt*, die minziek zijt. CONST. D. MINN. Van hier de oude

spreekwijs: *de mutse hebben*, smoorlijk verliefd zijn. *Een roover, een vrijbuijter, die had de muts op mijn.* Breder. Wij zeggen thands nog: *ik heb er geene muts op*, het behaagt mij niet. *Ik heb geene muts op hem*, hij staat mij niet aan, gevalt mij niet. Het verkleinw. *mutsje*, *mutsken* komt, in dien zin, ook bij de Ouden voor. Zamenstell.: *klapmuts*, *kindermuts*, *ondermuts*, *slaapmuts* enz. — *mutsenmaker*, *mutsenmaakster*, *mutsenstijfster*, enz.

Muts, in de eerste beteekenis, komt zeer waarschijnelijk, met het lat. *mitra*, gr. *μιτρα*, van het oude *mutsen*, bedekken, dat reeds bij Notk. voorkomt; bij de oude Franschen *musser*, angels. *mithan*.

Muts, in de tweede beteekenis, is onzeker, waarheen het behoore. In het sp. heet *moça muchacha*, wend. *muschica*, *muzica*, eene hoer; ons woord *mot*, *motte*, hoogd. *mutze*, *metze*.

MUTSAARD, (*mutserd*, bij Kil. ook *moetsaerd*) z. n., m., *des mutsaards*, of *van den mutsaard*; meerv. *mutsaarden* (*mutsaards*, *mutserds*, *mutserden*, bij Vond.). Een takkebos, rijsbos, in het bijzonder vervaardigd tot verbranding van lijken:

Eenige haelden de dooden bij vaerden,
Ander hieuwen houten en mutzaerden. K. v. Mander.

Die met haer fackel het vuijr stack in de mutsaerden en rijsbossen. Vond. Wijders noemde men dus, in de tijden van vorige dweepzucht, wanneer de zoo genaamde ketters ten vure gedoemd werden, de takkebossen, met welke die ongelukkigen levend verbrand werden. *Die doet de gloeijende mutsaerds omhelzen.* De Brune. Van hier is nog overig de spreekwijs: *hij riekt naar den mutsaard.* Dit beduidde, in die tijden: door zijne ketterij, welke men begint te ontdekken, loopt hij gevaar om met mutsaarden verbrand te worden. Thands zegt men dit van eenen persoon, of een boek, als hij of hetzelve van de aangenomene kerkleer afwijkt. Verkeerdelijk hoort men dit noemen: *het riekt naar den mosterd*. Voords is het woord van *mutsen*, *motsen*, *moetsen*, afknotten, afkomstig. Zie *motsen*. Zamenstell.: *mutsaardgloed*, *mutsaardvlam*, bij Poot.

MUTSEN, onz. w. Het deelw. *gemutst* is slechts in gebruik: *hij is thands wel gemutst*, dat is, de muts staat hem wel, hij heeft eene goede luim, hij is weltevreden. *Mutsen* is ook een bedr. w., dat bij Kil. voorkomt,

komt, en tooijen, opsieren beduidt; van *mutsen*, bedekken. Zie *muts*.

MUTSJE, zie *muddetje*, *mudsje*; onder *mud*.

MUUR, z. n., m., *des muurs*, of *van den muur*; meerv. *muren*. Een van steenen opgebouwde wand: *met uwen muur*. HOOGVL. *Eenen spijker in den muur slaan*. *Een huis met bouwvallige muren*. *Met het hoofd tegen den muur loopen*, zich, vruchteloos en tot eigen nadeel, tegen eene magtige zaak verzetten. In het bijzonder beteekent het den ringmuur eener stad, waarin, eertijds, de voorname sterkte bestond: *de muren door stormladders beklimmen*. *Willigh, om daar voor te zijn, zoo men zich des, binnen de muuren, onderwond*. HOOFT. *Die Thebes muuren boudt*. POOT. Hierheen behooren de spreekwijzen: *zoo vast als een muur*, onwrikbaar vast. *Hij staat als een muur*, onverschrokken tegen dreigingen, verleidingen, omkoopingen of gevaren. *Hij is als een koperen muur rondom hen*, onder zijne bescherming zijn zij veilig. Verkleinw. *muurtje*. Van hier het werkw. *muren*, *ik muurde*, *heb gemuurd*. Eenen muur metselen: *soo wanneer iemant mueren*, *metselen* enz. *wilt*. LANDTR. v. RUERM. Zamenstell.: *middelmuur*, *scheidsmuur*, enz. — *Muurbloem*, *muurbreker*, *muurgat*, *muurkalk*, *muurkroon*, waarmede de Romeinen hem, die de eerste was, in het beklimmen van eenen stadsmuur, pleegden te versieren, *muurkruid muurpeper*, zeker gewas, *muurtapijt*, bij POOT, *muurwerk* enz. Oul. werden metselaars ook *murers* en *muurlieden* genaamd.

Muur, OTFR. *mur*, NOTK. *mura*, STRYK. *moure*, hoogd. *mauer*, nederf. *müre*, deen. *muur*, ijsl., zw., wallis., alban., pool. *mur*, fr. *mur*, *muraille*, lat. *murus*. ADELUNG brengt het tot het oude *ma*, hoog, diep, sterk, waarvan *magt*, *mast*, enz.

MUUR, (ook *murik*) z. n., vr., *der*, of *van de muur*; zonder meerv. Een zeker kruid, bij MEYER genaamd *guichelkruid*, fr. *mouron*.

MUZELMAN, z. n., m., *des muzelmans*, of *van den muzelman*; meerv. *muzelmannen*. Met dien naam benoemt men de geloovige Turken of aanhangers van Mohamed. Het is ontstaan uit het arab. *moslemin*, dat eenen omhelzer van den *Islam*, of het ware geloof aanduidt, welken naam Mohamed aan zijne leer gaf. Het wortelw. is שלם.

MUZIJK, z. n., vr., *der*, of *van de muzijk*; zonder meerv. Toonkunst, zangkunst: *in de muzijk onderwijzen*. Oefening van deze kunst: *ik hoor gaarn muzijk. Gelijck de grijze en wijze Pythagoras dit oock door de muzijck beoogde*. VOND. Het wordt ook onzijd. gebezigd. Zamenstell.: *muzijkboek*, *muzijkkunst*, *muzijklessenaar*, *muzijkmaker*, *muzijkmeester*, *muzijkpapier* enz. Het woord is uit het gr. en lat. *musica*. In het perf. heet het *musigi*. KIL. telt het onder de basterdwoorden, doch wij beschouwen het als reeds tot onze taal behoorende.

N.

N is de dertiende letter van het nederd. ABE, en de derde tongletter. Dewijl, bij het uitſpreken van dezelve, een zacht geluid door den neus gehoord wordt, onder het aanſlaan van de tong aan het gehemelte en de tanden, draagt zij ook wel den naam van *neusletter*. Men hoort dat neusgeluid bijzonder, als zij, in eene en dezelfde lettergreep, onmiddellijk voor eene G of K geplaatst is, als: *ding*, *klank*, *ringen*, *danken*. In de twee laatſte woorden, die wel *rin-gen*, *dan-ken* worden afgebroken, behooren, nogtans, de G en K tot de eerſte lettergreep: *ring-en*, *klank-en*. Om deze rede beſchouwt L. TEN KATE de NG en NK als enkele en eenvoudige klanken. Wanneer de G en K, in tegendeel, niet tot dezelfde lettergreep behooren, hoort men dat neusgeluid minder, als: *ingaan*, *onkunde*, *inklinken*. Ondertusſchen moet men, in de afleiding van de woorden, onder het oog houden, dat deze neusletter zich, ongevoelig, voor die beide keelletters plaatst; behoorende dus niet tot den wortel. Voor *fragere*, breken, *tagere*, tikken, raken, zeiden de nieuwere Latijnen *frangere*, *tangere*. Voor het gr. en lat. *lijnx*, zeggen wij *lochs*, *losch*. Daarom behooren *blikken* en *blinken* tot eene bron, *wegen* en *wenken* enz.

Zij kruipt ook onmiddellijk voor tongletters in. In de volkstaal hoort men *nakend* voor *naakt*. Daarom zijn *ſchade* en *ſchande* uit eenen oorſprong; als ook het lat. *ſcindo* en ons *ſcheiden*. Het ijsl. *mattul* is bij ons *mantel*. Bij ſommige woorden ſtaat zij als eene ledige lapletter vooraan, zonder de beteekenis des woords te veranderen, als: *noest* voor *oest*, *naars* voor *aars*, *nast*, *neest* voor *eest*. Zoo ook in *nadder* voor *adder*, *naak* voor *aak*, *naveger* voor *aveger*, *neglantier* voor *eglantier*, *nijver* voor *ijver*, *nochtend* voor *ochtend*. Om die rede vindt men haar ook wel weggelaten, als: *arren* voor *narren*, *erf* voor *nerf*. In vele woorden ſchijnt die voorgevoegde N een overblijfſel van het lidwoord *den* of *een* te zijn; of liever, ſchijnt het, dat men, om de meer gemakkelijke uitſpraak, de N des lidwoords bij het naamw. gevoegd heeft, als: *den aars*, *de naars*. Voor andere woor-

woorden gevoegd, is zij uit het verouderde *ne* of *ni* ontstaan, en duidt eene ontkenning aan, als: *nimmer*, *nooit*, *nergens*, *neen*, *niet*, uit *ne* en *immer*, *ne* en *ooit*, enz. In de uitspraak verandert zij gaarn in de lipletter M: *imboedel*, *impost* voor *inboedel*, *inpost* — *aambeeld* voor *aanbeeld* enz.

Het is eene gewoonte geworden, om, in plaats van eenen eigennaam, als men denzelven of niet weet, of met opzet verzwijgt, eene dubbele N. N. te zetten. Du Fresne merkt aan, dat die gewoonte, omgeveer in de elfde eeuw, in gebruik geraakt is. Men verklaart dat, wel eens, door twee latijnsche woorden *nomen nescio*, ik weet den naam niet; of *nomen notum*, de naam is u bekend. Anderen beschouwen het als eene verkorting, uit *Ille*, of *Illa*, hij, zij, ontstaan, hetwelk men *Ill*, met eene dwarse streek door de laatste letteren, plagt te schrijven; dat, uit onwetendheid, voor N. N. zou gehouden zijn.

NA, een voorzetsel van plaats en tijd, eenen vierden naamval beheerschende. Van plaats, wanneer het eenen toestand achter eenen persoon, of eene zaak aanduidt: *na iemand inkomen. De eene na den andere.* Van tijd: *na de verbranding van zijn huis, kreeg hij nog dit ongeluk, dat hij*, enz. *Na het uitspreken van deze woorden. Zij veroverden, na een gevecht van drie dagen, twee schepen. Na een jaar kom ik weder. Na het eten. Agt weken na elkander. Na vijf uren. Na dezen zal ik dat niet doen.* Somtijds komt het als een bijwoord voor: *ik heb hem voor en na gewaarschouwd. Hoe hoog waardeert men 't, na en voor!* Poot. In zamenstelling, wordt het achter andere bijwoorden geplaatst, als: *achterna*, *hierna*, *daarna*, *waarna*. Vooral plaatst men het voor zelfstandige naamwoorden, wanneer het eene opvolging der tijdorde aanduidt, als: *najaar*, *naweide*, *nadorst*, *nakind* enz. Voor werkwoorden, waar het eene werkzaamheid aanduidt, die, in orde, na eene andere, later dan eene andere, geschiedt, als: *namaaijen*, *nameten*, enz. Ook eene werking, die achter eenen persoon verrigt wordt, als: *nabaffen*, *nakijken*, enz. Ook eene strekking achter den rug van iemand, als: *naloopen*, *najagen*, *naschreeuwen*, enz. Eene volging van een voorbeeld, als: *naschrijven*, *nateekenen*, *nabaauwen*, enz. In deze zamenstelling is het een scheidbaar

voor

voorzetsel, als: *naroepen, ik riep na, heb nageroepen.* Eindelijk, plaatst men het voor bijwoorden, als: *nadat, namaals.* *Na* en *naar* werden bij de Ouden door elkander gebruikt, terwijl zij alleen de welluidendheid, of hunnen bijzonderen tongval volgden. VONDEL schijnt het onderscheid tusschen *na* en *naar* het eerst ingevoerd te hebben. Thands wordt het door onze beste schrijvers in acht genomen. Het is, in oorsprong, met het volgende woord zeer na vermaagschapt.

NA, bijv. naamw. en bijw, *nader, naast.* De stellende trap van dit woord wordt als een bijwoord alleen gebruikt, daar de vergelijkende en overtreffende trap dan eens als een bijvoegl. naamw., dan als een bijw. voorkomt. Het beteekent door eene nietsbeduidende tusschenruimte van andere dingen verwijderd, in tegenstelling van ver, of afgelegen. Eigenlijk, ten opzigt van plaats of ruimte: *de schepen lagen elkander na op zij. Iemand na op het lijf komen. Kom nader. De vloot vertoonde zich nader bij den wal. Het hemd is nader dan de rok,* ik ben mij zelven de naaste. *Mijn naaste buurman. Het naaste huis stond in den brand. Een nadere weg,* voor eenen korteren, *de naaste weg,* voor den kortsten, is eene figuur. Oneigenlijk heeft het zijne betrekking op den tijd: *met den naasten postdag. In het naast vorige jaar. Het naaste, dat u te doen staat, is* enz. *Zij zaaghen niet naaders, dan eenighe burghers te bidden.* HOOFT. Tevens met insluiting van plaats: *hij is na aan den dood. Dat gevaar was mij zeer na. Ik ben er bij geweest op eene halve mijl na.* In verdere figuur, ten opzigt van andere betrekkingen, om, daardoor, alle tusschen in liggende dingen uit te sluiten: *hij is daartoe de naaste,* de meest geregtigde. *Ieder is zich zelven de naaste. De naaste bloedverwanten volgden het lijk. Zijn neef was de naaste tot de kroon. De naaste aan den koning. Die zaak betreft u nader dan mij. Zij waren elkander te na in den bloede. Om nader ter zaak te komen. Ik zal mij nader aan u bekend maken. Nadere kennis. Hij had den naasten omgang met hem. De heidenen hoopten op eene nadere goddelijke openbaring. Dat gaat hem te na,* dat krenkt hem. *Iemand te na komen,* hem beleedigen. *Eene dogter te na komen,* haar onteeren. *Hij ligt mij na aan het hart. Zij bestaan elkander na. Wij, die op verre na zijnen geest niet hebben* enz.

Frantzen. Dit *op verre na* wordt afgekeurd, als bestaande uit woorden van tegenovergestelde beteekenis, *verre* en *na*. Men bezigt daarvoor liever *op veel na*, even als *op weinig na*. *Dit is lang naa zoo misdadig niet*. Frantz. *Ik zal op nadere orde wachten*. *Hij bedong den naasten* (uiterften) *prijs*. *Als ik nadere brieven zal gekregen hebben*. *Ten naaste bij*; omtrent. Zie verder *naast*, *naaste*. Van hier *naheid*: *de Echo*, *welckers naheijd gheen weerslagh meer en gheeft*. De Brune. Zamenstell: *nagelegen*: *het naagelege Athenen*. Hoogvl.

Na, *nader*, *naast*, bij Otfrid. *nah*, hoogd. *nahe*, *näher*, *nächste*, nederf. *nah*, *näger*, *nägst*, bij Ulphil. *nehwa*, angelf. *neh*, *neah*, eng. *nigh*. Hieraan grenst het angelf. *near*, *nearo*, *nearewe*, deen. en zw. *när*, ijsl. *naer*, eng. *near*.

NAAD, z n., m., *des naads*, of *van den naad*; meerv. *naden*. De aard of wijs van naaijen: *een bloknaad*. *Een overhandsche naad*. De plaats, waar twee of meer stukken te zamen verbonden worden. Zoo noemt men de voegen tusfchen de scheepsplanken: *de naden eens schips dicht breeuwen*. *Het werk*, *waermede de naden gedreven waren*. Vond. Eene plaats, waar de opperhuid, door eene fnede, een gezwel, of ander ongemak verfcheurd zijnde, zich weder zamentrekt, met eene overblijvende verhevenheid of lidteeken, heeft denzelfden naam: *door de kinderziekte is zijne kin vol naden*. In den bepaaldften zin is *een naad* eene plaats, waar, door middel van naald en draad, twee ftukken vereenigd zijn: *het is bij den naad uitgescheurd*. *Zulck eenen naet te naeijen*. Vond. *De naad gaat los*. *Zijnen naad naaijen*, ftil zijn voordeel zoeken. *Een naad* is ook bij breisters bekend. Verkleinw. *naadje*: *een breinaadje*, twee gangen. Het *naadje* achteraan eene kous. Het woord komt af van *naden*, dat is *naaijen*.

NAAF, z. n., vr., *der*, of *van de naaf*; meerv. *naven*. De middelfte holle verhevenheid van een rad, door welke de as gaat, en in welker omvang de fpeeken ftaan: *hij zet de assen in de naef*. Vond. Beeldrijk zegt Poot: *hij wrikt de werelt uit haar krammen en naven*. Oud. fpreekt van *de naven van 't gewelf*.

Naaf, hoogd. *nabe* en *nabel*, nederf. *nave* en *navel*, angelf. *naf*, eng. *nave*, zw. *naf*. Het woord, dat het denkbeeld van holligheid insluit, is uit eene bron met

na-

navel, *nap*, lat. *navis*, een ſchip. Reeds vindt men die beteekenis in het hebr. נבב.

NAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik naaide*, *heb genaaid*. Door middel van naald en draad zamenhechten, en, in verderen zin, door middel van naald en draad, iets bewerken. Men gebruikt het onz. en bedr.: *zij gaat uit naaijen*. *Naaijen leeren*. *Letters op doek naaijen*. *Hemden naaijen*. In de onbeſchofte uitdrukking van het ſtraatvolk heeft dit woord nog eene andere beteekenis. *Naaijen* was oudtijds *naden*. Van hier *naaiſter*. Zamenſtell.: *naaidoos*, *naaigaren*, eigenl., en oneig. een zeker gewas, *duivelsnaaigaren*, *naaikamer*, *naaikind*, *naaikusſen*, *naaimand*, *naaimeisje*, *naainaald*, *naaiſchool*, *naaiwerk*, *naaiwinkel*, enz.

Naaijen, *naden*, bij Tatian. *nauen*, *neien*, Stryk. *nauen*, hoogd. *nähen*, nederſ. *neijen*, zw. *naesta*, angelſ. *nestan*, bret. *nezza*, gr. νεειν en νηθειν, lat. *nere*.

NAAK, zie *aak*.

NAAKT, bijv. naamw. en bijw., *naakter*, *naaktst*. In de meeste gevallen duldt dit woord geene trappen van vergrooting. Het geeft te kennen dien ſtand, waarin men geen ander dekkleed heeft, dan de bloote huid: *een naakte vogel*, die nog geene vederen heeft. *Hij ſchoor den hond tot op de naakte huid*. Ten opzigt van menſchen, gebruikt men het van het geheele ligchaam: *een mensch komt naakt ter wereld*. *Naakt gaan*. *Eene naakte Venus*. Van eenige deelen: *eene herderin*, *die op natte ſtruiken heur naekte voeten zet*. Poot. *Zij zat met naakten boezem*. *Maer naekt omtrent de borst*. Cats. *Daar ſach menſe in groote ſchaamte naeckt bij naeckt liggen*. Florian. In verderen zin, gebruikt men het ook van andere onbedekte ligchamen: *naakte velden*, waarop geen koren groeit. *De naekte gront* (de bodem der zee) *wert ontbloot*. Bybelv. In den dagelijkſchen ſtijl, noemt men ook *naakt*, (*wat ſtaat het hier naakt!*) als eene plaats meer ontledigd is, dan naar gewoonte. In verderen zin: *de waerheit ging nogh naekt*. Poot. *Iemand de naakte*, de zuivere, *waarheid zeggen*. Ontbloot, openbaar: *alle dingen zijn naakt voor God*. *Naect der vroetſcap*, ontbloot van kundigheid. Seghel. Fig. minder gekleed, dan gewonelijk: *loop zoo naakt niet*; *gij mogtet verkoud worden*. Slecht gekleed, berooid: *gij*

hebt de kleederen der naekten uijtgetogen. BYBELV. Arm, behoeftig; in eenen verachtelijken zin: *naakt en bloot zijn. Twee naakten kunnen elkander niet dekken. Iemand naakt uitschudden. Dat is eene naakte zwaluw — luis*, een arme jakhals. Als zelfst. naamw. van het onz. geslacht, *het naakt*, een naakt mensch: *naar het naakt teekenen.* Van hier *naaktelijk*, *naaktenis*, veroud. woord, *naaktheid*, van iemand, die van kleederen ontbloot is, — eenvoudige echtheid — naakte schaamdeelen. Zamenstell.: *moedernaakt*, enz. Sommige anders kiesche schrijvers bezigen voor *naakt* wel eens *nakend*, doch verkeerdelijk: *de schande van nakend gezien te worden.* GUARDIAAN.

Naakt, ULPHIL. *naquaths*, KER. *nahhut*, OTFR. *nakot*, TAT. *naccot*, *nachet*, hoogd. *nacket*, nederf. *naakt*, deen. *nogen*, zw. *nakot*, ijsl. *naken*, angelf. *naced*, eng. *naked*, pool. *nagi*, boh. *nahij*, bij de Krain. Wend. *nag*, bret. *noas*, wallis. *noeth*; waaruit tevens de verwantschap van het lat. *nudus* blijkt.

NAALD, (door letterverzetting, uit *nadel*) z. n., vr., *der*, of *van de naald*; meerv. *naalden*. Een teeder, aan het einde spits toeloopend ligchaam, om te naaijen pakken, stikken, breijen enz. *het oog*, *de kop eener naald.* Hierheen behooren de zameng.: *breinaald*, *haarnaald*, *paknaald*, *rijgnaald.* In het bijzonder, eene kompasnaald: *en 't walen van de naald aan 't luisternauw kompas.* HOOFT. *De naald van eenen evenaar.* Van hier past men het op grovere ligchamen toe, die spits toeloopen. Bijzonder gebruikt men het van grafzuilen: *Traijaan, wiens naelt noch heden praelt te Rome.* VOND. Zoo zegt POOT van de egyptische pyramiden, oorspronggelijk grafsteden der grooten: *zij beurt haer hooft ver boven Memfis naelden. Tot daer het eeuwig wordt de grafnaelt toebetrout.* VOND. Wijders: *de naald van een huis.* In den bepaaldsten zin, is het een werktuig, om te naaijen: *met de naald borduren. Het vorstelijke wapen was met de naalt afgemaalt.* HOOGVL. *Het onderkleedt is met de naelde gestikt.* VOND. *Eene verroeste naald is ongeschikt tot naaijen. Dat is met de heete naalde gemaakt*, die zaak is in groote baast verrigt; ook: *dat ging heet van de naald. Weet hij eene naald, ik eenen draad*, weet hij iets in te brengen, ik niet minder. *Scherp als eene naald*, ook overdragt.: *zij is zoo scherp als eene naald*, zeer bits. Verkleinw.

kleinw. *naaldje*. Zamenstell.: *naaldenkoker*, *naaldenkop*, *naaldenmaker*, *naaldenoog*, *naaldenverkooper*, *naaldenwerk*, *naaldenwijf*, *naaldenwinkel*.

Men leidt het woord, gemeenelijk, af van *naden*, *naaijen*. Dan, daar de eigenlijke naainaald slechts eene soort der naalden is, schijnt ADELUNGS afleiding gegronder te zijn, die het tot eenen oorsprong met het gr. *νυττειν*, steken, brengt, waartoe ook het oude *netelen*, *nedelen*, d. i. steken, behoort.

NAAM, z. n., m., *des naams*, of *van den naam*; meerv. *namen*. Een woord, of eene uitdrukking, die zulke kenmerken van een ding behelst, waaraan het, in alle gevallen, kan onderscheiden worden. In den allerruimsten zin, neemt men, somwijlen, ieder woord, iedere uitdrukking, zoover, daardoor, het onderscheidende kenmerk van een ding aangeduid wordt, *eenen naam*. Zoo spreekt men van *zelfstandige en bijvoegelijke namen*. In engeren zin beteekent het het geslacht van een ding. Dus zijn de woorden *mensch*, *hout*, *dier* enz. *algemeene namen*, omdat zij gansche geslachten benoemen. — *Die handelwijs verdient den naam van edelmoedigheid niet. Hij is den naam van mensch waardig, die* enz. In den bepaaldsten zin, is het een woord, of eene uitdrukking, waardoor het eene ding van het andere onderscheiden wordt: *Groningen*, *Lodewijk*, *Broekhuizen* enz. zijn zulke *namen*, en wel *eigennamen*. *Wat naam heeft dat kind. Ik heb mijnen naam er ondergezet. Men hoort onder dat gejuich den naam*. HOOGVL. *Zij gaven het maar eenen naam*, zij bewimpelden het stuk. *Het kind bij zijnen regten naam noemen*, eene zaak niet verhelen. *Iemand bij name roepen*. *Bijname*, voornamelijk: *bij name zijn die te beschuldigen*, *die* enz. Hierheen behooren *bijnaam*, *voornaam*, *toenaam*, *doopnaam*. Figuurelijk, een voorwendsel: *iemand*, *onder den naam van vriendschp*, *bedriegen*. Vervanging van iemands plaats, last, bevel: *waarschouw hem*, *uit mijnen naam*. *Ik ben gekomen in den name mijns Vaders*. BYBELV. *Ik bid u in Gods naam*. Trouw, eerlijkheid, geloof: *iets borgen op eens anders naam*. *Goederen op mijnen naam ontbieden*. In den bijbelstijl heet *in iemands naam*, in vertrouwen op deszelfs belofte; ook in gemeenschap van dien persoon, onder openbare belijdenis van denzelven.

Naſpraak: *ik wil den naam niet hebben, dat ik het u gezegd heb.* Het oordeel van anderen over onze burgerlijke en zedenlijke geſteldheid; in eenen goeden zin:

Gij ſchenkt hem eenen naem.
Uw glori past op broeder Febus vedel. Poot.

Een man van naam. Daardoor kreeg hij eenen heerlijken naam. Die hem vereere en zijn' onſterffelijken naem. Poot. *Om zijnen naam door loffelijke ondernemingen aan d'onſterflijkheid toe te wijden.* Bogaart. *Eenen grooten naam nalaten. Zijnen naam verdedigen. Iemands goeden naam krenken.* In eenen kwaden zin: *iemand eenen kwaden — ſlechten naam geven.* Een volk, eene natie: *hij is een vijand van den Franſchen naam.* In den bijbelſchen ſtijl, beteekent het ook nakomelingen: *zijnen broeder eenen name te verwecken in Israël.* In dien ſtijl, beduidt het ook eenen perſoon, in het bijzonder God. Oude ſchrijvers van de twaalfde en volgende eeuwen gebruiken het, vaak, in dezen zin, wanneer zij van drie *namen* in de Godheid ſpreken. Van hier *namelijk.* Zamenſtell.: *naambuiging*, *naamdag*, feestdag van den heilig, naar welken men zijnen doopnaam heeft, *naamdicht*, welks regels, met eene der letters van iemands naam, in orde geplaatst, beginnen, *naamdichter*, *naamkristen*, *naamletterkeer*, *naamlijst*, *nameloos*, *naamroof*, *naamrooffter*, *naamroover*, *naamruchtig*, bij Oud: *naamruchtige ſtadverdelgers*, *naamval*, *naamwoord*, *naamziek*, enz.

Naam, bij Ulphil. *namo*, bij Ker. en Isidor *nemi*, Willer. *namo*, hoogd. *nahme*, nederſ. *name*, angelſ. *noman*, *nama*, eng. *name*, zw. *nama*, finl. *nimi*, ierl. *nimb*, wallach. *neme*, alban, *nam*, perſ. *nam*, malabar. *namam.* Het komt, met het gr. *ονομα*, lat. *nomen*, ital. *nome*, fr. *nom*, uit eene bron, waaruit ook ons *noemen* en *vernemen*, hooren, ontſtaan zijn. Het hebr. נאם heeft er zeer vele overeenkomst mede.

NAAMHAFTIG, (bij Kil. *naamachtig*,) bijv. naamw., *naamhaftiger*, *naamhaftigst.* Beroemd, die eenen geachten naam bij velen heeft: *het blaakend bedrijf der naamhaftighe helden.* Hooft. *Mijn lof blijft in elx mont naemhaftigh en onſterſelijk.* Vond. Voor *naamhaftig*, is *naamhaft* ook in gebruik geweest: *het leven van zoo veel doorlachtige helden en naamhafte Perſonaadjen.* G. Brandt.

NAAN,

NAAN, z. n., m., *des naans*, *nanen*, of *van den naan*; meerv. *nanen*. Veroud. w. Dwerg: *die des nanen kinder waren*. Seghel. Verkleinw. *naantje*: *ſal een naantjen reuſen vellen*. Gesch. Van het lat. *nanus*.

NAAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *apen*, dat, buiten zamenſt., niet in gebruik is: *ik aapte na*, *heb nageaapt*. Uitwendige handelingen, in navolging van apen, nabootſen; in eenen verachtelijken zin: *hij weet dat geestig na te apen*. Van hier *naaping*.

NAAR, een voorzetſel, dat eenen vierden naamval beheerscht. Het beteekent, vooreerst, de ſtrekking der beweging naar eenig voorwerp. Eigenlijk, zoo ver het voorwerp eene plaats is: *naar Engeland te ſcheep gaan. Naar Italie reizen. Zich op reis naar Duitschland begeven. Weet gij ook gelegenheid naar Hamburg? Naar huis reizen. Naar huis ſchrijven. Die weg gaat naar de ſtad. Naar bed gaan. De wind draait naar het zuiden. De huik naar den wind hangen.* Zoover het voorwerp een perſoon is, naar welken de rigting geſchiedt, of ook eene zaak: *naar iemand houwen* — *ſlaan* — *ſteken* — *ſtooten* — *gooijen* — *ſchieten. Naar den papegaai ſchieten. Ik wierp hem het boek naar het hoofd. Hij greep naar het mes. Naar iemand omzien. Naar goud graven. Naar zijnen hoed tasten.* Oneigenlijk, om de rigting der werkzaamheid des gemoeds, der begeerte, des verlangens enz. uittedrukken: *naar iemand vragen. Naar de rede daarvan onderzoek doen. Naar hoogheid ſtaan. Naar de uitkomst verlangen. Een onverzadelijke dorst naar eer.* In de tweede plaats, bedient men zich van dit voorzetſel, om eene aanleiding van onze handelingen uit te drukken. Zoo beteekent het eenen regel, een rigtſnoer: *zich naar iemands raad ſchikken. Naar Gods geboden leven. Zich naar het gebruik kleeden. Naar zijn geweten handelen.* Een voorbeeld, eene maat enz. *dat landſchap is naar de natuur geſchilderd. Dat is naar het leven afgebeeld. Naar de el berekenen. Naar ons geld maakt het duizend gulden. Hij aardt naar zijne moeder. Het riekt naar balſem. Ik heb hem naar mijnen zwager laten noemen.* Dikwerf toont het ſlechts eene gevoegelijkheid, geſchiktheid aan: *doet het naar uw believen. Naar lands gebruik. Iemand naar den mond*

praten. Dat gaat naar wensch. Naar mijn oordeel is dat niet goed. Ik zal naar mijn vermogen handelen. Eene betrekking; waar het zooveel is als ten aanzien, ten opzigt: *naar zijne verdiensten wordt hij niet geacht. Naar uwe jaren moest gij dat weten.* Een aard, eene wijs: *een dier naar zijne natuur beschrijven.*

Men gebruikt het ook als een voegwoord, in den zin van gelijk, als: *naar ik hoop. Naar men zegt. Naar gij verdient.* Hier heeft, eigenlijk, eene uitlating plaats, voor: *naar het gene, welk men zegt — naar dat, welk gij verdient* enz.

Dit voorzetsel is met *na* zeer verwant, en schijnt uit *nader* ontstaan te zijn. Voords, zijn van hier de twee redegevende voegwoorden: *naardien, naardemaal.* Voor dit laatste schreven de Ouden *na dien male.* Zie *na.* Dit voorzetsel wordt niet in zamenstelling met werkwoorden gebruikt. Men begaat, hierin, wel eens eenen misslag, schrijvende: *naarijveren, naarvolgen* enz, voor *naijveren, navolgen.* In tegendeel, vindt men *naärden, namaken* verkeerd gebruikt voor *aarden naar, maken naar: hij aardt naar zijnen vader — hij maakt het er naar,* daarom krijgt hij slaag. *Namaken* geeft een gansch ander denkbeeld. Zie dit woord.

NAAR, bijv. n. en bijw., *narer,* (*naarder*) *naarst.* Kil. verklaart dit woord door bang, en vertaalt het door *lassus, languidus, debilis.* Wij gebruiken het van voorwerpen, die eene bangheid, dat is eene drukking en verenging van de borst, veroorzaken. Zoo zeggen wij, ten opzigt eener onverdragelijke hitte: *het is naar weêr.* Van voorwerpen, die, door hunne eenzaamheid, akeligheid en woestheid, eenige bangigheid en schrik verwekken: *een nare nacht. In naere wildernissen.* Poot. *Zoo naar een duisternis volgde op deze stortvlage.* Bogaart. *De zee, die gloende vonken ten naaren balge scheen uit te braaken.* Bogaärt. Droevig: *hij begon naar te worden.* Dat droefheid veroorzaakt: *zie daer een' troost in naer verdriet.* Poot. *Een naar geluid — geschreeuw.* Bot, onaardig, slecht: *dat is naar.* Van hier *naarheid: in 't midden van der wouden naerheit.* Poot. *In een naarheid van onkunde gedompelt.* Bogaart.

NAARBEIDEN, *naärbeiden,* onz. w., gelijkvl. Van het scheidb voorz. *na* en *arbeiden: ik arbeidde na, heb*

na-

nagearbeid. Later arbeiden dan een ander; nog eene kleine poos arbeiden, nadat een ander zijnen arbeid reeds verrigt heeft.

NAARDEMAAL, zie *naar.*

NAARDEREN, zie *naderen.*

NAARDIEN, zie *naar.*

NAAREN, (*naäiren*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *aren*, dat buiten zamenſt. niet gebruikt wordt: *ik aarde na*, *heb nageäard.* Korenaren op den akker nalezen. Geld. woord.

NAARS, zie *aars.*

NAARSTIG, (*neerstig*, oul. *nernſtig*, *ernſtig*) bijv. n. en bijw., *naarſtiger*, *naarſtigst.* Aanhoudende vlijtigheid aanwendend: *een naarſtig mensch.* In die vlijtigheid gegrond: *een naarſtige arbeid. Met neerſtige voeten.* v. Mand. Bijw.; *naarſtig leeren.* Van hier *naarſtigheid*, *naarstiglijk. Naarſtig*, *neerſtig* is van het verouderde *neerst*, z. n., vr., vlijtigheid (*met grooter neerſte.* v. Mander), en den uitgang *ig*. De oorſprong des woords is bij *ernst* aangetoond.

NAAST, voorzetſel, dat eenen derden en vierden naamval beheerscht. Het beteekent den ſtand der minſte verwijdering; nabij, digt bij. In den ſtand der rust, beheerscht het eenen derden naamval: *hij woont naast de kerk. Ik zit naast u. Zij ſtaan naast de deur. Gij zijt, naast God, mijn helper. Om de oogen eener vrouw te ſluiten, door welke gij, naast Gods beſtuuring, de uwen hebt mogen openen.* Sels. In den ſtand der beweging, vereischt het eenen vierden naamval; *plaats u naast hem. Treed naast mij* enz. Het is de overtreffende trap van *na.* Zamenſtell.: *naastbeſtaande*, naaste bloedverwant, *naastkomend: op den naestcomenden dag.* Doreslaer.

NAASTE, z. n., m., *des naasten*, of *van den naaste*; meerv. *naasten.* Dit woord beduidde, reeds voor vele eeuwen, iemand, die naast aan ons verbonden is. Bij Otfrid. komen bloedvrienden voor, onder den naam van *nahistano.* In Tatian. heet *nahasto* een naaste buurman. Thands verſtaan wij er door onzen evenmensch: *gij zult uwen naesten liefhebben als u ſelven.* Bybelv. Het meerv. wordt, in dezen zin, niet veel gebruikt. Ulphil. noemt den naaste *nehvundja*, Ker.

nahisto. OTFRID. *nahista*, angelf. *nehsta*, deen. en zw. *näste*, bret. *nessa*, perz. *nazd.*

NAASTEN: bedr. w., gelijkvl. *Ik naastte, heb genaast.* Benaderen, toeeigenen, naar zich nemen voor den prijs: *goederen naasten.* Van hier *naasting*: *het regt van naasting hebben.*

NAAUW, bijv. n. en bijw., *naauwer*, *naauwst.* Waar de deelen na aan elkander staan; eng, niet wijd: *eene naauwe steeg.* Eng, bekrompen: *naauw wonen* — *naauw gehuisd* zijn. Oneig.: *zij dreighen den Luiterschen de stad te nauw te maken.* HOOFT. Oneig., deun, gierig: *hij is heel naauw.* Schraal, weinig: *ik weet mij naauw te behelpen. Iemand naauw houden*, hem kort houden. Bepaald: *in eenen naauweren zin.* Van nabij: *iets naauw in acht nemen. Naauw bezien. Naauw aan iets verbonden zijn. Ten naauwste verbonden zijn.* Hierheen behooren de spreekwijzen: *het zal er zoo naauw niet op aankomen* — *zoo naauw niet genomen worden. Het zal naauw houden*, het zal er op aankomen. *Naauw bewaren. In mijn geheugen naeu bewaren.* POOT. *Naauw gezet zijn. Naauw dingen.* Voor naauwelijks: *sij conden de scharen nauwe stillen.* DORRESLAERS BYB. In dezen zin zegt men ook *ter naauwer nood.* Voor pas, even: *maar nauw geraken zij den oever, of enz.* LODENST. Als zelfst. naamw. van het onz. gefl. *het naauw*: *in het naauw van de straat van Gibralter.* Verlegenheid: *in het naauw zijn. Iemand in het naauw brengen* — *helpen.* Van hier *naauwheid*, *naauwlijks*, *naauwte*, het naauw: *de naaute van Propontis.* HOOFT. Benaauwdheid: *in eene naauwte gebragt zijn.* Verkleinw. *naauwtjes.* Zamenstell.: *naauwgezetheid*, bij G. BRANDT: *naauwgezetheid van geweten. Naauwkeurig*, *naauwkeurigheid*, *naauwkeuriglijk*, *naauwnemend.* De oorsprong dezes woords moet in *na*, *nader*, *naast* gezocht worden.

NAAUWEN, onz. w., gelijkvl. *Ik naauwde, heb genaauwd.* Men bezigde, eertijds, dit woord in eenen bedrijvenden zin voor naauwer maken. Thands gebruikt men het, oneigenlijk, voor in verlegenheid raken, op aankomen, in eenen onzijd. zin: *zich, als 't naauwt, er mee te lijden.* HOOFT. *Dat het deezen gezelschappe, wen*

't naauwde, als het er op aankwam, *aan geen' rugsteun ontbreeken zouw.* HOOFT.

NABAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *baauwen*: *ik baauwde na*, *heb nagebaauwd.* Met het herhalen van iemands woorden, ook zijne stem nabootsen: *de Echo baauwt den galm na. Monden, die mijn weenen nabauwen.* POOT. *De rotsen baauwen zelf den treurtoon na.* J. DE MARR. Van hier *nabaauwing.*

NABABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *babbelen*: *ik babbelde na*, *heb nagebabbeld.* Uit spotzucht en verachting napraten. Van hier *nababbeling.*

NABAFFEN, (*nabassen*, *nablaffen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *baffen*: *ik bafte na*, *heb nagebaft.* Achter den rug van iemand baffen: *die hond bast menschen na.* VOND. Ook even zoo baffen, als een ander voordoet.

NABAKKEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bakken*: *ik bakte na*, *heb nagebakken.* Door eene overblijvende hitte gaar worden: *de koek zal wel nabakken.* Ook bedr., achterna bakken: *hij moet nog twee baksels nabakken.*

NABALDEREN, zie *nabulderen.*

NABALKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *balken*: *ik balkte na*, *heb nagebalkt.* Balkend naschreeuwen, als ezels doen.

NABANKET, z. n., o., *des nabankets*, of *van het nabanket*; meerv. *nabanketten.* Een prachtig nageregt: *dat is een schriklijk nabanket.* POOT. Van *na* en *banket.*

NABASSEN, zie *nabaffen.*

NABAZUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bazuinen*: *ik bazuinde na*, *heb nagebazuind.* Met de bazuin nablazen.

NABEDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *bedenken*: *ik bedacht na*, *heb nabedacht.* Van achteren overdenken. Het wordt meest, in de onbepaalde wijs, als een zelfst. n. gebruikt: *nabedenken in iemand verwekken. Met nabedencken.* VOND.

NABEELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *beelden*: *ik beeldde na*, *heb nagebeeld.* De trekken van het oorspronkelijke beeld, op eene an-

deze zaak overdragen. Van hier *nabeelding*. RODENBURG.

NABEROUW, z. n., o., *des naberouws*, of *van het naberouw*; zonder meerv. Eene knaging, die naderhand ontstaat: *de zonde gaat met naberouw verzeld*. Van *na* en *berouw*.

NABESTAANDE, z. n., m. en vr. *des nabestaanden — der*, of *van den — de nabestaande*; meerv. *nabestaanden*. Bloedvriend, bloedvriendin. Van *na* en *bestaande*.

NABETRACHTING. z. n., vr. *der*, of *van de nabetrachting*; meerv. *nabetrachtingen*. Eene herinnering, of nadere overweging van het geen men gehoord of verrigt heeft. Van *na* en *betrachting*, van *betrachten*, in den zin van overwegen.

NABIDDEN, bedr. w.; ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bidden: ik bad na, heb nagebeden*. Het gebed, welk een ander voorbidt, naspreken. Ook iemands bidden navolgen: *om uw Vorstin trou na te bidden*. K. CRUCIUS. Van hier *nabidding*.

NABIER, z. n., o., *des nabiers*, of *van het nabier*; zonder meerv. Lekfel, dun bier. Van *na* en *bier*.

NABIJ, bijw. van plaats, digt bij: *de steden liggen nabij elkander. Ende als hij de stadt naebij quam*. BYBELV. HOOFT gebruikt het als een bijv. n.: *met de naabije hope*. Van *na* en *bij*. Van hier *nabijheid*. Zamenstell.: *nabijgelegen: op eenen nabijgelegen heuvel*. BOGAART.

NABINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *binden: ik bond na, heb nagebonden*. Geld. woord: *iemand nabinden*, garven, op den akker, achter den maaijer binden. Van hier *nabinder*, *nabindster*.

NABLADDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bladderen: ik bladderde na, heb nagebladderd*. Geld. woord, veel gesnap tot nadeel van een' ander achter den rug maken.

NABLAFFEN, zie *nabaffen*.

NABLATEN, zie *nableeten*.

NABLAZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *blazen: ik blies na, heb nageblazen*. Achter iemand blazen, of met een blaastuig geluid maken. Ook hetzelfde blazen, dat een ander geblazen heeft.

NABLEEKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bleekte na, heb na-*

nagebleekt. Bedr: *het linnen nableeken*, hetzelve, ter verbetering, van nieuws bleeken. Onz.: *dat linnen moet nog lang nableeken.* Zie *bleeken.*

NABLEETEN, (*nablaten*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bleeten: ik bleette na, heb nagebleet.* Bleetend naschreeuwen: *dat bulckt en blaet ze na.* VOND.

NABLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *blijven: ik bleef na, ben nagebleven.* Achterblijven: *eenigen zijn, om de koude, nagebleven.* Nagelaten worden: *dat dit niet moght nablijven.* VOND. Naderhand overblijven: *waerom die braeve naem den heldt is nagebleven.* A. SELS.

NABLOED, z. n., o., *des nabloeds*, of *van het nabloed*; zonder meerv. Nakomelingen: *teeghens 't naabloedt en maagschap.* HOOFT. De betrekking zelve op voorouderlijke afkomst: *indien hem naabloedt aan eenighe voorspraaken heeft geholpen.* HOOFT. Van *na* en *bloed.*

NABLOEDEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bloeden: ik bloedde na, heb nagebloed.* Achterna bloed uitlaten; *de wond, welke men dacht genezen te zijn, bloedde nog, eenigen tijd lang, na.*

NABLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bloeijen: ik bloeide na, heb nagebloeid.* Nog bloeijen, wanneer andere bloemen of bloesems reeds afgevallen zijn. Van hier *nabloeijer: die bloemen zijn nabloeijers.*

NABLOKEN, geld. woord, hetzelfde als *nabassen.*

NABOENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *boenen: ik boende na, heb nageboend.* Iets, dat geboend is, tot verbetering nog eenmaal boenen. Van hier *naboening.*

NABOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *boomen: ik boomde na, heb nageboomd.* Met eenen boom achter een ander vaartuig voordstuwen.

NABOOTSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bootsen: ik bootste na, heb nagebootst.* Iets in was, of klei namaken: *dat beeld is wel nagebootst.* Dit noemt VOND. *nabootseren, naboetseren.* Naschilderen: *Natuur zagh lang nieusgierig toe, of niemant haer naerbootsen zou op verfpanneelen.* POOT. Eens anders handelingen nadoen: *dat bootzen wij hem tot gedagtenis na.* LODENST. Nabaauwen: *de Echo bootst mijne stem na.*

na. Oneig., vertoonen; onder beeldtenissen aan het verstand brengen: *dewelcke Psalmen nabootsten de onbegrijpelijcke heerlijckheijdt Gods*, RODENB. Van hier *nabootser*, *nabootsing*, *nabootster*: *nabootster Echo.* LODENST.

NABORDUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *borduren*: *ik borduurde na*, *heb nageborduurd.* Bordurend namaken.

NABOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *boren*: *ik boorde na*, *heb nageboord.* Achterna boren; ook datgene, wat men geboord heeft, nog wijder boren.

NABORSTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *borstelen*: *ik borstelde na*, *heb nageborsteld.* Iets, dat niet genoeg geborsteld is, nog eenmaal met de borstel reinigen.

NABOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bouwen*: *ik bouwde na*, *heb nagebouwd.* Bouwend namaken: *scheepen kennen zij wel*, *maar bouwen die niet na.* BOGAERT.

NABRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *brabbelen*: *ik brabbelde na*, *heb nagebrabbeld.* Brabbelend namaken. Van hier *nabrabbelaar*: *toegift aan de nabrabbelaers.* VOND. *Nabrabbeling.*

NABRANDEN, bedr. en onz., w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *branden*: *ik brandde na*, *heb nagebrand.* Bedr., nog eens branden, naderhand branden: *de koffijbrander moest nog twintig pond boonen nabranden.* Onz., met *hebben*; langer in brand staan, dan iets anders: *na het blusschen van al de huizen*, *brandde de kerk*, *nog wel eenen halven dag*, *na.*

NABREIDEN, *nabreijen*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *breiden*, *breijen*: *ik breidde na*, *heb nagebreid.* Naar het patroon van eene andere kous, of van iets anders, breijen.

NABRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *brengen*: *ik bragt na*, *heb nagebragt.* Achter iemand iets brengen, brengen, nadat dezelve weggegaan is: *ik liet mijnen koffer mij*, *aan den postwagen*, *nabrengen.*

NABRIESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *na* en *brieschen: ik brieschte na, heb nagebriescht.* Brieschend naschreeuwen.

NABRODDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *broddelen: ik broddelde na, heb nagebroddeld.* Broddelwerk namaken, zonder het te verbeteren.

NABROMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van net scheidb. voorz. *na* en *brommen: ik bromde na, heb nagebromd.* Brommend naschreeuwen: *de getergde beer bromde ons na.*

NABRUIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bruijen (bruiden): ik bruide na, heb* en *ben nagebruid.* Nagooijen: *toen hij van de trappen viel, bruide men hem zijnen hoed na.* Naloopen, in de gemeenzame verkeering: *ik zal hem wel nabruijen.*

NABRUILOFT, z. n., vr., *der*, of *van de nabruiloft*; meerv. *nabruiloften.* Gasterij na de bruiloft. Van *na* en *bruiloft.*

NABRUISEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bruisen: ik bruiste na, heb nagebruist.* Achter iemand met gebruis komen: *de beekzwaen bruist het wijfke na.* VOND.

NABRULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *brullen: ik brulde na, heb nagebruld.* Brullend naschreeuwen: *hoe mijn koeman mij, als een leeuw, nabrulde.* VOND.

NABUIGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *buigen: ik boog na, ben* en heb *nagebogen.* Onz., achterna gebogen worden: *de takken bogen na.* Bedr., buigend namaken: *iets nabuigen.*

NABUITELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *buitelen: ik buitelde na, heb* en *ben nagebuiteld.* Achter iemand buitelend navallen; ook eens anders buitelen nabootsen.

NABULKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *bulken: ik bulkte na, heb nagebulkt.* Bulkend naschreeuwen. Zie *nableeten.*

NABUUR, z. n., m., *des nabuurs*, of *van den nabuur*; meerv. *naburen.* Iemand, die naast ons woont, is onze *nabuur.* Wijders, allen, die in eene buurt wonen, heten *naburen.* In sommige oorden zegt men *naber*, meerv. *nabers.* Het meerv. *naburen* gebruiken wij voor naast elkander gelegene volken. Voor *nabuur* heeft VOND. ook *nagebuur: in 's nagebuurs verdriet*; zoo ook RODENBURGH:

de behoedingh zijns naeghebuers. Van hier *naburig: het naburige Oostfriesland.* — *Nabuurschap.* VONDEL, die het enkele *buren* als een onz. w. heeft, gebruikt ook het werkw. *naburen*, met *hebben: schoon ons nabuurschap niet nabuurt in 't geloof.* Van hier het deelw.: *genabuurde kerken.* Vrouwel. *naburin*, in de BYBELVERT., in Gron. *naberſche.* Van *na* en *buur.* Zamenstell.: *nabuurſtad.* VOND.

NACHT, z. n., m., *des nachts*, of *van den nacht*; meerv. *nachten*, Duisternis, in het algemeen: *de morgenſtont is gekomen, en het is noch nacht!* BYBELV. In den verhevenen stijl zegt men: *alles rondom hem was nacht. In dien naren kerker heerscht een eeuwige nacht.* In engere beteekenis is het die tijd, wanneeer de halve aardkloot, gedurende het afwezen der zon, verduisterd wordt; in tegenstelling van den dag: *alhoewel het nacht en koud is.* SELS. *Het wordt nacht. De nacht overvalt ons. Eenen nacht laater.* HOOFT. *Eenen nacht lang. Hij kan dag noch nacht onderſcheiden. Verraderij verkiest altijd den donkren nacht.* HOOGVL. *Teeghens de volgende nacht.* HOOFT. *Uit dezen duisteren nacht.* VOND. *'t Leeuwenjong deelt door het velt op 't voordeel van den nacht.* CAMPHUIZEN, *Nacht en dag werken*, altijd werken. *Hij is zoo leelijk als de nacht. De eenzame Nacht heerſcht thands; en het zwijgende geſternte omringt haren* (niet *zijnen*) *troon.* Bijzonder, ten opzigt der rust, des slaaps: *de zieke heeft eenen ſlechten nacht gehad. Drie ſlapelooze nachten overbrengen. Goeden nacht wenſchen. Iemand goeden nacht zeggen.* Wanneer men veronderstelt, dat men elkander nimmer, in dit leven, zal wederzien, doet men dienzelfden wensch. Vooral is dit gebruikelijk bij het scheiden uit dit leven. Met voorzetsels wordt dit woord ook veel gebruikt: *voor die nacht.* HOOFT. *Van nacht*, in dezen nacht. *Bij nacht werken. In den aanſtaanden nacht.* In den tweeden naamval wordt het als een bijw. gebruikt: *'s nachts dauwt het. Hij ſtond 's nachts op. Nacht* had, eertijds, ook de beteekenis van den avond, waarvan de zamengest. *nachteten, nachtmaal, nachtrok, nachttabberd, vastnacht*, enz. Naar eene zeer oude figuur, is *de nacht* een beeld van diepe treurigheid: *'t is nacht op aarde, en nacht in de ſtrijdende ziel des volſtandigen Verloſſers.* SELS. Van onkunde en

en onwetendheid: *heur (der Geleerdheid) klaerheit drijft ook blinde nachten heen.* POOT. *'t Gansch aertrijck uit den nacht des onverstants getogen.* J. DE DECK. Van de verborgene toekomst: *dat wij de zaak moeten aanzien, als nog liggende in eenen diepen nacht van het toekoomende bedekt.* FRANTZEN. Van onzekere gevaren:

Dan treed gij geveiligd,
Wat nacht u omsluit. FEITH.

Van allerlei ellende: *alles zal doolen in een' nacht van rampen en elenden.* POOT. *Den nacht des noots verjagen.* Poot. *Tegenspoeden, aangebroken met al de verschrikkingen van een duisteren nacht.* SELS. Van zonde, die het licht schuuwt *zoo moet de dagh uws heils den nacht beschamen van haat en nijt.* POOT. Van den dood, het graf, het schimmenrijk: *een lange nacht zal ons scheiden. Het rijk des Nachts* bij de Dichters. *Een eeuwige nacht,* bij J. E. VOET. Hierheen behoort het zam. *nachtspelonk: uit de donkre nachtspelonken van Plutoos rijk.* POOT. Dit woord, hetwelk wij, thands, meest manl. gebruiken, was, oudtijds, manl. en vrouwl. HOOFT gebruikt ook beide geslachten. M. STOKE deed dit reeds. Wij zeggen nog *middernacht, in der nacht.* In het frankd. en alem. wordt het ook onverschillig genomen. Zamenstell.: *nachtbezoek, nachtdas, nachtdief, nachtdoek, nachtevening,* waarvoor LUBLINK *nachtgelijkheid* verkiest, *nachtgast,* reiziger, die ergens vernacht; ook nachtdief, *nachtgebaar, nachtgedrogt, nachtgeest, nachtgespuis, nachtgewaad, nachtgezigt, nachtglas,* een zandlooper van vier uren, *nachtgoed, nachthalsdoek, nachthuisje, nachthut, nachtkaars, nachtkroeger, nachtleger, nachtlicht, nachtlooper, nachtmaal, nachtmantel, nachtmerrie,* zekere drukking van het bloed, in den slaap, met eene zekere ongerustheid des ligchaams gepaard, door bijgeloof zoo genoemd, *nachtmuts, nachtraaf,* een vogel — een, die veel 's nachts werkt, waarvan het onz. werkw, *nachtraven,* 's nachts werken, *nachtrok, nachtronde, nachtroom, nachtrust, nachtschade,* eene plant: *vergiftige bezien der nachtschade,* OVERZ. V. HERV. — *Nachtschuit, nachtslot, nachtspiegel,* waterpot, *nachtspook, nachtstilte, nachttabberd, nachtuil, nachtvogel, nachtwaak, nachtwacht, nachtwaker, nachtwandelaar, nachtwerk, nachtwerken,*

nachtwerker; *nachtworm*, *nachtwijzer*, een stiermans-werktuig, *nachtzoen*, *nachtzorg* enz.

Nacht, bij ULPHIL. *nahts*, KER., OTFRID. *naht*, hoogd. *nacht*, nederf. *nagt*, deen. *natt*. zw. *natt*, ijsl. *natt*, *nootr*, angelf. *niht*, *nihtas*, eng. *night*, ital. *notte*, sp. *noche*, fr. *nuict*, *nuit*, in Provence *nuech*, Gascogn. *neijt*, in Bretagne *nos*, Graauwbund. *noig*, Lothar. *neut*, *neuie*, Bourgond. *neut*, alban. *nata*, wallach. *noapte*, slav. en wend. *noc*, wallis, *nos*, lat. *nox*, gr. νυξ. Eenigen vergelijken hiermede het hebr. נחנ. Bij HESYCH. heet νυχος duisternis, waarmede het lat. *niger* veel overeenkomst heeft.

NACHTBRAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nachtbraakte*, *heb genachtbraakt*. 's Nachts bezig zijn: *gij zelve hebt genagtbraakt*, *om agter den Latijnschen stijl van Romes Vraagbaaken te koomen*. M. L. Van hier *nachtbraking*.

NACHTEGAAL, z. n., m., *des nachtegaals*, of *van den nachtegaal*; meerv. *nachtegaals*, *nachtegalen*. Het puik der zangvogelen:

Of kiest gij 't heesch getjilp der distelvinken
Voor 't orgel van een' schellen nachtegael? POOT.

Gij hebt den zoeten nachtegaal vermoort. VOND. *Zij zingt als een nachtegaal*. Fig., een kunstig zanger of dichter: *de noordernachtegaal zal schaffer zijn*, *oude kennis van de Muzen*. HOOFT. *De nachtegaal van Abtswout zwijgt*. D. SMITS. Omdat, in het eigenlijke Holland, zoo weinig bosch en zoo veel water is, noemt men de kikvorschen, die de zomersche nachten verlevendigen, schertsender wijs, *hollandsche nachtegalen*. *De nachtegaal op de peuluw*, de huisvrouw. — Naardien kleine kinderen, vaak, de gewoonte hebben, om de ouders, door hun gekrijt, uit den slaap te houden, zegt men van die kleine nachtschreeuwers: *wij hebben eenen nachtegaal voor het bed*.

Het woord is uit *nacht* en *gaal*, dat is gezang, zamengesteld. Zie *galm*. In het hoogd. *nachtigall*, bij de zwab. dichters *naghtegal*, deen. *nattergal*, zw. *nactergal*, angelf. *naectegale*, *nightgale*, eng. *nightingale*, van *night* (nacht) en *galan* (zingen). Sommigen meenen, dat *cinia* in het lat. *luscinia*, even zoo van *cano* komt; doch waarvan *lus* afstamme, is onzeker. *Nachtegaal* is dan zooveel als nachtzinger. *Gadelen* was oul. ook

ook zingen; en daarom neemt men *nachtegaal* ook wel voor *nachtgadel*.

NACIJFEREN, bedr., w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *cijferen: ik cijferde na, heb nagecijferd*. Met cijfergetal narekenen.

NADACHT, z. n., vr., *der*, of *van de nadacht*; zonder meerv. Nadenking: *hij overlei wat groots, dat ieder nadacht gaf*. VOND.

NADALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dalen: ik daalde na, ben nagedaald*. Dalend navolgen: *syn eere sal hem niet nadalen*. BYBELV.

NADANSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dansen: ik danste na, heb nagedanst*. Bedr., het dansen namaken, nabootsen: *dat kan ik niet nadansen. Zij zal den moederlijken voet nadansen*. DE DECK. Onz., later dan een ander dansen: *ik danste wel een uur na*.

NADAT, voegwoord, dat eene tijdsopvolging aanduidt: *nadat de koning gestorven was, kwamen de rijksgrooten bijeen*. Het is wel te onderscheiden van *naar dat*. Zie *naar*.

NADEEL, z. n., o., *des nadeels*, of *van het nadeel*; meerv. *nadeelen*. Achterdeel, interdeel, schade, hinder: *zich zelven groot nadeel doen. Nadeel aanbrengen. Nadeel bij*, of *door eene zaak lijden. Dat zal tot uw nadeel uitvallen*. Schande, oneer: *men heeft niets tot mijn nadeel te zeggen*. Van hier *nadeelig*. Van *na* en *deel*.

NADENKEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *denken: ik dacht na, heb nagedacht*. Zich de bijzondere stukken van eene zaak en derzelver gevolgen in gedachten voorstellen: *ik heb die zaak nagedacht*. Het wordt, in de onbepaalde wijs, zelfst. gebruikt, van het onz. geslacht: *dat geeft mij kwaad nadenken*, vermoeden, achterdocht. *Zonder nadenken handelen. Geen nadenken hebben*, onbezonnen te werk gaan. *Een nadenkend* (argwanend) *mensch. Een nadenkende geest*, die alles naauwkeurig naspoort. Van hier *nadenking*.

NADER, zie *na*.

NADEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik naderde, ben genaderd*. Naderbij komen: *de vijand is genaderd*. Op andere zaken toegepast: *de tijd nadert*. Ook met eenen persoon, of eene zaak, werwaarts de nadering geschiedt:

toen

toen de vijand de ſtad naderde. Eene vesting, die de moedigſte niet zal kunnen naderen. SELS. *Nu nadert ons de doot.* POOT. Van hier *nadering*, genaking, *nadernis*. Dit laatſte woord komt, meermalen; bij HOOFT voor, in den zin van loopgraven, om, door middel van dezelve, onder de vesten eener ſtad te komen: *de vijandt ſtaakte de hornſcheeve naadernisſen*. Het woord is van *na*, *nader*, gevormd. Verkeerdelijk zegt men derhalve *naarderen*.

NADERHAND, een bijw. van tijd; daarna: *ik zal het u naderhand wel zeggen. Ik heb er naderhand niets van gehoord.* Het is bekend, dat vele onzer voorzetſels, oudtijds, eenen tweeden naamval beheerschten; hier vindt men het: *na der hand. Te hand* was, eertijds, eene uitdrukking van den tegenwoordigen tijd, waarvoor wij *thands* bezigen: *na der hand* (*naderhand*) is, daarom, na dezen tijd.

NADEUNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *deunen: ik deunde na, heb nagedeund.* Met een deunend geluid nabaauwen: *de ſnaat'rend Echo viel ſnakkend' in de woorden van uw geſmolte ſpraak ten vollen naagedeund.* HOOFT.

NADISCH, z. n., m., *van den nadisch*; het meerv. is niet in gebruik. Datgene, hetwelk men, na den eigenlijken maaltijd, ten beſluit van denzelven nog opdischt. Van *na* en *disch.* Van hier het werkw. *nadisſchen*, in Gelderl. gebruikelijk.

NADOEN, bedr. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *doen: ik deed na, heb nagedaan.* Even dezelfde handeling verrigten, welke een ander vooraf verrigt heeft. Het woord komt, in den dagelijkſchen ſtijl, meest voor: *wie kan mij dat kunstje nadoen?* Van hier *nadoenlijk*.

NADOMMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *dommelen: ik dommelde na, heb nagedommeld.* Nadat men, des morgens, gewekt is, nog een weinig in eene zachte ſluimering vallen. Geld. woord.

NADONDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *donderen: ik donderde na, heb nagedonderd.* Achter den rug met donderende ſtem roepen. Men gebruikt het in den figuurl. zin alleen: *iemand duizend vloeken nadonderen.*

NA-

NADORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dorschen*: *ik dorschte na, heb nagedorscht*. Het gedorschte stroo nog eens dorschen, om te zien, of het ook zuiver uitgedorscht zij.

NADORST, z. n., m., *van den nadorst*; zonder meerv. Dorst, die naderhand komt, gemeenelijk den volgenden morgen, nadat men, daags te voren, te veel drank gebruikt heeft. HOOGVLIET gebruikt het woord. Van *na* en *dorst*.

NADOUWEN, (*naduwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *douwen*: *ik douwde na, heb nagedouwd*. Met eenen douw nastooten; eenen douw van achteren geven.

NADRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *draaijen*: *ik draaide na, heb nagedraaid*. Op eene draaibank iets namaken, naar een stuk, dat reeds, door een' ander, gedraaid is.

NADRAGEN, bedr., en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dragen*: *ik droeg na, heb nagedragen*. Bedr., achter iemand dragen: *ik droeg hem de slip des kleeds na*. Onz., met den derden naamval des persoons, nageven, beschuldigen; met *hebben*: *maar, gemerkt de vijanden des gemeijnen welstands hem en hun naadroeghen*. HOOFT. BRUNO, in zijne PSALMBER., gebruikt het bedr.: *mijn' woorden werden valschelijk mij nagedragen*.

NADRAMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drammen*, dat van dwingende kinderen, in Groningen en Gelderland, gezegd wordt: *ik dramde na, heb nagedramd*. Drammend naschreeuwen: *die stoute jongen dramt zijne moeder altijd na*.

NADRAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *draven*: *ik draafde na, heb nagedraafd*. Op eenen draf naloopen: *het paard draafde hem na*. Oneig., nastreven: *bewondert, wie zoo hoogh hem na durf draven*. VOND.

NADRENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drentelen*: *ik drentelde na, heb nagedrenteld*. Drentelend achteraan komen: *hij komt ons altijd nadrentelen*.

NADRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drijven*; *ik dreef na, heb en ben*

nagedreven. Bedr., achter iemand drijven: *hij dreef hem de koeijen na.* Onz., achteraan drijven; met *zijn: het vlot dreef na.*

NADROOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *droogen: ik droogde na, heb nagedroogd.* Bedr., naderhand drooger maken: *droog de kopjes eens na.* Onz., met *hebben;* in vervolg drooger worden: *neem het linnen maar in; het zal, op zolder, wel nadroogen.* Van hier *nadrooger*, dus wordt eene koe, in Noordholland, genoemd, die later dan gewonelijk kan gemolken worden.

NADROSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drossen* (bij KIL. *trossen*, in den zin van oppakken, wegloopen): *ik droste na, ben nagedrost.* Achter iemand drossen, zich wegpakken: *hij ging hem schielijk nadrossen.*

NADRUIPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *druipen: ik droop na, heb* en *ben nagedropen.* Nog eenigen tijd lang druipen; met *hebben: die goot druipt altijd na.* Bedr., overdragt., zich na een' ander stil wegpakken; met *zijn: hij ging hem nadruipen.*

NADRUK, z. n., m., *des nadruks*, of *van den nadruk;* meerv. *nadrukken.* Nagebootste druk: *dat boek is maar een nadruk.* In eenen oneigenlijken zin, beteekent het eene aangewende groote kragt zoo wel des ligchaams als des gemoeds: *ik heb het hem met nadruk gezegd*, met vele kragt van stem en vele beweging van gemoed. *Van zulk een' loop en keer der tijen spreekt Heer* VAN LOON *met kracht en nadruk.* POOT. *Hij wist er dien overmeesterenden nadruk aan bij te zetten.* FRANTZEN. In eenen zedenlijken zin: *mijne vermaning was van geenen nadruk. Een drift, die schoon vermomt, geen kleenen nadruk hadt.* VOND. *Deze is de nadruk der ingebrachte bedenking.* FRANTZEN. *Dit is in den volsten nadruk waar.* Van hier *nadrukkelijk.*

NADRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *drukken: ik drukte na, heb nagedrukt. Een boek nadrukken*, hetzelve, ten nadeel en tegen den wil van den uitgever of maker, van nieuws drukken. Van hier *nadrukker*, *nadruksel* bij HOOGSTRATEN.

NADUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *na* en *duiden*: *ik duidde na*, *heb nageduid*. Aan eene verrigte zaak naderhand eenen zin geven, haar uitleggen, verklaren: *en werd hem tot eenen misslagh in een Veldheer naageduidt*, *dat hij* enz. Hooft. *En dui 't zorgvuldigh hart dien raet ten beste na*. Vond. *Maar als men malcander door consequentien hatelijcke dingen naduijdt*. H. d. Gr.

NADUIKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *duiken*: *ik dook na*, *ben nagedoken*. Achter iemand, later dan dezelve, onder water duiken.

NADUMMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dummelen*: *ik dummelde na*, *ben nagedummeld*. Met eenen zwakken, waggelenden gang iemand achterna gaan. Men gebruikt het, in Gelderland, van kinderen en oude lieden, die zwak op de beenen zijn.

NADUWEN, zie *nadouwen*.

NADWEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *dweilen*: *ik dweilde na*, *heb nagedweild*. Met eene dweil nadroogen.

NAEGGEN, *naëggen*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *eggen*: *ik egde na*, *heb nageegd*. Achter iemand eggen, ten einde de aardkluiten nog fijner te maken: *ik moet dat land nog naeggen*.

NAERFGENAAM, *naërfgenaam*, z. n., m. en vr.; *des naerfgenaams* — *der*, of *van den* — *de naërfgenaam*; meerv. *naerfgenamen*. Een persoon, die het naaste in het bloed is, als er de regte erfgenamen ontbreken. Van *na* en *erfgenaam*.

NAETEN, *naëten*, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *eten*: *ik at na*, *heb nagegeten*. Na anderen eten: *houd u niet op*; *ik kan wel naeten*.

NAETSEN, *naëtsen*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *etsen*: *ik etste na*, *heb nageetst*. Etsend namaken.

NAFEEST, z. n., o.; Van het *nafeest*; meerv. *nafeesten*: Eene nabruiloft. Van *na* en *feest*. Over het onz. geslacht, zie bij *feest*.

NAFEILEN, zie *nadweilen*.

NAFLADDEREN, *naflodderen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *fladderen*: *ik fladderde na*, *ben nagefladderd*. Fladderend nakomen.

NAFLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *na* en *fluiten*: *ik floot na*, *heb nagefloten*. Achter iemand fluiten. Hooft gebruikt het van den wind: *behalven die u naa, met bolle blaasjes floot*.

NAFTHA, z. n., vr., *der*, of *van de naftha*; zonder meerv. Een naam, welken men aan de zuiverste witte bergolie geeft. Uit het arab. *naft*. — *Waarbij ook naftha en zwavel te vermoeden is*. Hamelsv. Zamenstell.: Nafthabron.

NAGAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *gaan*: *ik ging na*, *heb* en *ben nagegaan*. Achter iemand gaan, hem volgen: *Ik ging hem na tot in zijne kamer*. Oneig.: *Diend' onrust na gaat tot in 't graf*. Vond. Denzelfden weg gaan, welken een ander gegaan is: *het spoor van eene haas nagaan*. *Wie kan de voetstappen der Voorzienigheid nagaan?* Bespieden: *iemand met looden schoenen nagaan*. Oneig., de zaken, die voorgesteld worden, op eene geleidelijke wijs, met zijne aandacht vatten: *ik konde dien leeraar niet nagaan*. Met het gezigt navolgen: *de joodsche voorlezer las zoo schielijk, dat ik hem niet konde nagaan*. Behartigen: *zijne eigene dingen nagaan*. Zich aan zijne neiging tot iets overgeven: *die ander vleesch zijn nagegaan*. Bybelv. Hooft zegt: *hem gaat naa*, (men verspreidt achter zijnen rug) *dat hij een groot vuur deed boeten*. Onzijd., traag gaan: *onze klok gaat een kwartier na*. Het deelw. *nagaande* is voor argwanende.

NAGALM, z. n., m., *des nagalms*, of *van den nagalm*; zonder meerv. Een galm, die naklinkt: *Echo doet de nagalm baauwen*. Pluim.

NAGALMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *galmen*: *ik galmde na*, *heb nagegalmd*. Galmend naklinken. Van hier *nagalming*.

NAGALPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *galpen*: *ik galpte na*, *heb nagegalpt*. Galpend naschreeuwen. Zie *galpen*.

NAGANG, z. n., m., *des nagangs*, of *van den nagang*; het meerv. is buiten gebruik. Spoor: *op den nagang komen, en iemand betrappen*. *Maer zoo bij geval daer komt ten naegange den langasemigden Leeuw*. v. Mand.

NAGAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *gapen*: *ik gaapte na*, *heb nagegaapt*. Met openen mond en opgesperde oogen iemand, of iets, nakijken.

NA-

NAGEBOORTE, z. n., vr., *der*, of *van de nageboorte*, meerv. *nageboorten*. Een rond, voos, breed en dik ligchaam, uit vliezen en bloedvaten bestaande, dat, met de vrucht, in de baarmoeder van mensch en dier aangroeit, en, door middel van de navelstreng, met dezelve verbonden is. Het draagt dien naam, omdat het, na de geboorte des kinds, te voorschijn komt; anders *moederkoek*, bij KIL. ook *hamme* geheten. BRUNO neemt het woord, in zijne PSALMB., in eenen anderen en eigenlijken zin: *om aen 't zaadt, hetwelck sal rijsen uijt 't volgende geslacht, door nageboort* enz. Van *na* en *geboorte*.

NAGEBUUR, zie *nabuur*.

NAGEDACHTE, z. n., vr., *der*, of *van de nagedachte*; meerv. *nagedachten*. Nadenking, overweging: *onzen geest te vervullen met de ernstigste nagedachten*. FRANTS. *Mijn flaeuwe hoop verwart in droeve nagedachten*. POOT. *Zware nagedachten over iets krijgen*. Ook *nagedachtenis*, aandenking aan iets van achteren: *uwe nagedachtenis zal er des te sterker door groeien*. SELS. Van *na* en *gedachte* — *gedachtenis*.

NAGEHEUGENIS, z. n., vr., *der*, of *van de nageheugenis*; zonder meerv. *Nagedachtenis*: *geen tijd kan mij ontwringen de nageheugenis der vaak genoten gunst*. J. D' OUTREIN. Van *na* en *geheugenis*.

NAGEKLAG, z. n., o., *des nageklags*, of *van het nageklag*; zonder meerv. Klagend naberouw: (*hij*) *hout niet, als drouvigh nageklagh*. CATS. Van *na* en *geklag*.

NAGEL, z. n., m., *des nagels*, of *van den nagel*; meerv. *nagels*, *nagelen*. Het horenachtige bekleedsel aan de uiterste einden der vingers en teenen: *nu op den nagel eerst de scherpheit van het been des pijls geproeft*. VOND. *Zijne nagels snijden* — *knippen* — *korten*. *Iemands nagels korten*, hem in zijne magt bedwingen. *Zijne nagels scherpen*, zich schrap zetten. *Ik zou mijn nagels zoo niet scharpen*. POOT. *Op zijne nagels bijten*. *Iemand met de nagels in het aangezigt zitten*. *Zij heeft geenen nagel, om haar gat te kraauwen*, lage spreekwijs, voor: zij is zeer arm. *Het zal hem nog ten nagelen en teenen uitzweeten*, het zal hem geweldig zuur opbreken. Van eenige dieren gebruikt men het ook, ter onderschei-

ding van kromme en dikke klaauwen: *de kat heeft scherpe nagels. Zij heeft klaauwen en nagels*, zij is een heel boos wijf. Om eenige gelijkheid, noemt men dus ook eene soort van specerij: *een stuk vleesch met nagelen (kruidnagelen) besteken.* Ook een vliesje in het oog, als het wit van kleur, en aan eenen nagel gelijk is, draagt bij KIL. den naam van *nagel*; anders *maan.* Zamenstell.: *nagelbloem, nagelbol, nagelboom, nagelhout*, een stuk mager gerookt vleesch, anders *veer* genoemd, *nagelkruid, nagelmaag, (nagelmage) nagelvriend*, bloedvriend in het zevende lid: *want als men den arm in leden deelt*, zegt MEYER, *wort er op de zevende plaats geen lidt, maar de nagel gevonden; en daarom neemt het verwantschap daar zijn einde.* — *Nagelneep, nagelrinde*, op het platte land, in Gelderland, *nagelrun*, (*run* en *rinde* is het zelfde woord), bij KIL. ook *nagelschors*, eene verzwering aan den nagel, waardoor de nagel van het vleesch losgaat, gelijk de rinde, dat is de schors van hout, als het geslagen wordt. — *Nagelwortel.*

Nagel, bij RAB. MAUR. *nagal*, angelf. *naegl*, ijsl. *nagl*, hoogd. *nagel*; nederf. *nagel*, zw. *nagel*, eng. *nail.* Het woord komt, zeer waarschijnelijk, van *nagen*, dat is *knagen*, in den zin van krassen. De nagel, toch, is een werktuig, om daarmede te krassen.

NAGEL, z. n., m., *des nagels*, of *van den nagel*; meerv. *nagels, nagelen.* Een kleine, dunne spijker: *met den nagel in 't hooft geklonken*, HOOFT. *Eenen nagel inslaan. Dat is mij een nagel aan mijne doodkist*, dat verdriet zal mijnen dood vervroegen. *Een houten nagel.* Zamenstell.: *bandnagel, hoefnagel, nijdnagel.* — *Nagelboor, nagelnieuw, nagelsmid, nagelvast.*

Het kan, of, met het vorige woord, tot *nagen, knagen* behooren, of, met het gr. *νυγειν*, steken, eenen oorsprong hebben.

NAGELAG, z. n., o., *des nagelags*, of *van het nagelag*; meerv. *nagelagen.* Overgelag. Van *na* en *gelag.*

NAGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nagelde, heb genageld.* Met nagelen hechten: *iets vast nagelen. Alexander deed eene meenigte aan het kruis nagelen.* Zamenstell.: *doornagelen, vernagelen.*

NA-

NAGEPEINS, (*nagepeis*) z. n., o., *van het nagepeins*; zonder meer. Stille, diepe overweging van eene zaak, die reeds verrigt is; vermoeden, achterdocht: *niet sonder nagepeijs.* CATS.

NAGEREGT, z. n., o., *des nageregts*, of *van het nageregt*; meerv. *nageregten*. Laatste geregt. Van *na* en *geregt*.

NAGESCHAL, z. n., o., *des nageschals*, of *van het nageschal*; zonder meerv. Een snel geluid, dat naklinkt: *ja laat nu Haerlems heuvelkruinen eens klinken van uw nageschal.* POOT.

NAGESLACHT, z. n., o., *des nageslachts*, of *van het nageslacht*; meerv. *nageslachten*. Een geslacht van menschen, dat, in volgende jaren of eeuwen, geboren wordt: *door al de nageslachten.* PSALMB. VAN E. VOET. *Aan het nageslacht der Joden.* FRANTZEN. Van *na* en *geslacht*.

NAGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheid. voorz. *na* en *geven*: *ik gaf na, heb nagegeven*. Naderhand geven: *hij gaf nooit alles te gelijk, maar gaf altoos nog iets na.* Betigten: *aan Albert, wordt naagegeeven, dat hij onwaardelijk genoegh zoude gezeit hebben.* HOOFT, die het ook in eenen goeden zin neemt, voor toegeven, erkennen: *groote eer leid' hij in, (want wat hem naakomt, verstaan wij hem naa te geeven)* enz. Eene spanning verminderen, slapper laten hangen: *dat touw wil niet nageven*, anders *medegeven*. Fig., niet zoo sterk op zijn stuk staan: *ik zal hierin wat moeten nageven*, anders *toegeven*.

NAGEVOLG, z. n., o., *des nagevolgs*, of *van het nagevolg*; meerv. *nagevolgen*. Een stoet, die achteraan komt; zonder meerv. Al wat, naderhand, uit eene zaak voordvloeit; met een meerv.: *zie daar de jammerlijke nagevolgen!* Van *na* en *gevolg*.

NAGEWAS, z. n., o., *van het nagewas*; zonder meerv. Alles, dat later opgeslagen, opgegroeid is. Van *na* en *gewas*.

NAGEZANG, z. n., o., *des nagezangs*, of *van het nagezang*; zonder meerv. Het laatste gezang bij den openbaren godsdienst. Van *na* en *gezang*.

NAGEZETEN, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. HOOFT gebruikt het, voor nabestaande: *moeder*

van zoo vermooghen en naagezeeten eenen Vorst. Van *na* en *gezeten*, het deelw. van *zitten*.

NAGIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *gieren*: *ik gierde na*, *heb nagegierd*. Achter iemands rug gieren, hem naschreeuwen. Ook, met ongelijke schreden iemand navolgen, naloopen: *zij waren zoo dronken*, *dat zij ons nagierden*. Zie *gieren*.

NAGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *gieten*: *ik goot na*, *heb nagegoten*. Nog eens gieten: *nog wat water nagieten*. *Iemand nagieten*, is ook iemand van achteren met water begieten, terwijl hij weggaat. Door smelten namaken: *ik heb dat beeld nagegoten*.

NAGLIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *glijden*: *ik gleed na*, *ben nagegleden*. Glijdend nasullen.

NAGONZEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *gonzen*: *ik gonsde na*, *heb* en *ben nagegonsd*. Onz., nog eenige oogenblikken gonzen; met *hebben*: *het water gonst na*. Bedr., gonzend nasnorren; met *zijn*: *de slingersteen gonsde hem na*. Het zelfst. naamw. *nagons* gebruikt T. Kate.

NAGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *gooijen*: *ik gooide na*, *heb nagegooid*. Nasmijten.

NAGRAS, z. n., o., *van het nagras*; zonder meerv. Gras, dat na de eerste afmaaijing groeit; etgroen: *hij zal nederdalen als een regen op het nagras*. Bybelv. Figurelijk: *wij kwamen op het nagras*, kregen nog iets van het overgeschotene, toen het eerste en beste reeds weg was.

NAGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *graven*: *ik groef na*, *heb nagegraven*. De rigting van een ding in het graven volgen: *het spoor nagraven*. *Aardappels nagraven* heet, in Gelderland, hen gravend nazoeken; anders *namodden*.

NAGRAVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *graveren*: *ik graveerde na*, *heb nagegraveerd*. Naar andere figuren snijden.

NAGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *grijpen*: *ik greep na*, *heb nagegrepen*. Achterna grijpen: *terwijl de grijze slaet hem nagrijpt*. Vond.

NAGROMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *grommen: ik gromde na, heb nagegromd.* Grommend naknorren. Van honden gebruikt men dit woord.

NAHARKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *harken: ik harkte na, heb nageharkt.* Nog eens, om meerdere nettigheid of reinigheid, harken. Ook *hooi naharken.*

NAHEKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hekelen: ik hekelde na, heb nagehekeld.* Nog eenmaal door den hekel trekken, halen.

NAHERFST, z. n., m., *van den naherfst.* Het aangename weer, in het begin van de wintermaanden, na den eigenlijken herfst. Van *na* en *herfst.*

NAHIJGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hijgen. Ik hijgde na, heb nagehijgd.* Haken naar — najagen: *gewoon de lusten na te hijgen.* H. DULL. Zie *hijgen.*

NAHINKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hinken: ik hinkte na, heb nagehinkt.* Oudt. ongelijkvl.: *honkte na, nagehonken.* Hinkend nahuppelen: *en klim en hink ze naer (na) op Pindus wenteltrappen.* POOT.

NAHIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hippen: ik hipte na, heb* en *ben nagehipt.* Met kleine ſprongen nakomen. Het voorddur. w. is *nahippelen, hippelde na, nagehippeld.* Men zegt ook *nahuppelen.*

NAHOEDE, z. n., vr., *der*, of *van de nahoede;* zonder meerv. Achterhoede.

NAHOEPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hoepelen: ik hoepelde na, heb nagehoepeld.* Al ſpelend met den hoepel naloopen.

NAHOEREREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hoereren: ik hoereerde na, heb nagehoereerd.* Dit woord komt, in de OVERZ. VAN DEN BYB., dikmaals voor, in den oneigenlijken zin van afgodisch navolgen: *die haere dreckgoden naehoereren.*

NAHOLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *hollen: ik holde na, heb* en *ben nagehold.* Hollend naloopen.

NAHOMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb.

voorz, *na* en *hompelen: ik hompelde na, ben nagehompeld*. Hompelend nakomen.

NAHOOI, z. n., o., *des nahoois*, of *van het nahooi*; zonder meerv. Hooi, dat van het nagras komt. Van *na* en *hooi*.

NAHUILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *huilen: ik huilde na, heb nagehuild*. Met een gehuil naschreeuwen.

NAHUNKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *hunkeren; ik hunkerde na, heb nagehunkerd*. Hunkerend naloopen; ook achter iemands rug hunkeren.

NAHUPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *huppelen: ik huppelde na, heb* en *ben nagehuppeld*. Met *hebben*; naar de maat huppelen: *wanneer ze 't kalf het deuntje leert naehuppelen*. VOND. Met *zijn*; huppelend nakomen: *hij is hem vrolijk nagehuppeld*.

NAJAAR, z. n., o., *des najaars*, of *van het najaar*; meerv. *najaren*. Het laatste van het jaar, de herfst. Van *na* en *jaar: 't rijk najaar stort een' gullen overvloet van rijp gewas*, enz. POOT.

NAJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *jagen: ik joeg na, heb nagejaagd*. In groote haast achtervolgen: *zij joegen den hoop vijanden na tot in het bosch. Die zij hittiglijk najaagden*. FRANTZEN. *De wolf het schaap najaaght*. SPIEGHEL. Fig., wordt het woord, in de OVERZ. VAN DEN BYB., genomen voor eene zaak zeer behartigen: *geregtigheid najagen*; ook voor sterk begeren en veel gebruiken; b. v. *sterken drank najagen*. Van hier *najaagster*, behartigster, *najager*, *najaging*.

NAJAGT, z. n., vr., *der*, of *van de najagt*; zonder meerv. Hittige vervolging: *om met de naajaght voort te vaaren*. HOOFT. Van *na* en *jagt*.

NAJAMMEREN, bedr w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *jammeren: ik jammerde na, heb nagejammerd*. Met gejammer naroepen.

NAJANKEN, bedr., w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *janken: ik jankte na, heb nagejankt*. Jankend naschreeuwen: *de hond jankte ons na*. Oneig.: *zijn' huisvrouw liet niet af, van met smeeken haaren man*

naa te janken. HOOFT. *Zulck een liefde bevange Dafnis, opdat ik hem dan late najancken.* VOND. *Om een ambtje al de grooten najanken.*

NAJEUKEN, (*najoken*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *jeuken: ik jeukte na, heb nagejeukt.* HOOFT gebruikt dit woord, oneigenlijk, voor hevige begeerte van achteren naar iets gewaarworden; *de burgerije heeft hem zeer nagejookt (grande desiderium ejus mansit).*

NAIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *ijlen: ik ijlde na, ben nageijld.* IJlend naloopen; *het wild naijlen.* VOND.

NAIJVER, z. n., m., *des naijvers*, of *van den naijver*; zonder meerv. Eene onophoudenlijke vlijt, om een' ander, in eene zaak, gelijk te worden: *een heilige naijver. De hoop op loon verwekte onder hen eenen edelen naijver. Doch haare graagheid en naijver tegen malkanderen deeden den prijs der waaren steigeren.* BOGAART. *Een prijswaardige naaijver.* FRANTZEN. *Door eenen boosaardigen naijver.* VOND. Van *na* en *ijver.* Van hier *naijverig.*

NAIJVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *ijveren: ik ijverde na, heb nageijverd.* Met alle moeite streven, om iemand, in eene zaak, op zij te komen: *om uwen arbeit na te ijveren.* VOND. *Om u haar' zeden naa te doen ijvren.* HOOFT. Oneig.: *tin en loot, waarvan 't eerste het zilver in gedaante en glans komt, na te ijveren.* BOGAART. Eenigen spellen *naarijver, naarijveren.* VOND. volgt ook wel die spelling: *doch prijsselijck naerijvertze de hant.* De eerste spelling is de ware. Van hier *naijveraar.*

NAJOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *joelen: ik joelde na, heb nagejoeld.* Joelend naschreeuwen, op de wijs van dronkaards.

NAJOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *jouwen: ik jouwde na, heb nagejouwd.* Met eene jouw, naschreeuwen. HOOGSTR. heeft het woord.

NAJUICHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *juichen: ik juichte na, heb nagejuicht.* Met gejuich naroepen: *daer zoo veel afgeslaefde zielen vol hoops najuichen onze kielen.* VOND. *Zijn' vlaaijers juichen hem naa.* HOOFT.

NAKAATSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kaatſen: ik kaatſte na, heb nagekaatst.* Na een' ander kaatſen; *ik moet nog twee ballen nakaatſen.*

NAKAKELEN, (*nakekelen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kakelen: ik kakelde na, heb nagekakeld.* Later dan een ander kakelen, praten: *ik haat het gedurig nakakelen.*

NAKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kallen: ik kalde na, heb nagekald.* Naderhand vertellen, naſnappen.

NAKAMMEN, (*nakemmen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kammen: ik kamde na, heb nagekamd.* Nog eenmaal kammen, om het hoofd te meer te zuiveren.

NAKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *keeren: ik keerde na, heb nagekeerd.* Nadat iemand reeds gekeerd, dat is gereinigd, heeft, nog eenmaal keeren: *ik zal het vertrek met eenen nieuwen bezem nakeeren.*

NAKEFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *keffen: ik kefte na, heb nagekeft.* Achter iemands rug keffen: *die hond keft ons altijd na.*

NAKEKELEN, zie *nakakelen.*

NAKEMMEN, zie *nakammen.*

NAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik naakte, ben genaakt.* Naderen, zachtkens aankomen, genaken: *het naken van den avont.* BYBELV. *Ende ſpreec tot hem, dat die daghen ghenaect ſijn.* BYB. 1477. Allengs nader komen: *dat traegh voor 't nakende onweer duickt.* VOND. *Als nu de beurte naeckte.* BYBELV. Van hier *naking.* Van *na*, digt bij. Zie *genaken.*

NAKERMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kermen: ik kermde na, heb nagekermd.* Met gekerm naklagen: *dat men den dooden met nutteloo ze klachten naakermt.* HOOFT.

NAKIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kijken: ik keek na, heb nagekeken.* Naoogen, in de dagelijkſche taal ſlechts voorkomende: *luiden kijcken u na.* VOND. *Hij liet den luiden 't naakijken.* HOOFT.

NAKIND, z. n., o., *des nakinds*, of *van het nakind*; meerv. *nakinders*, *nakinderen.* Een kind van het tweede of derde bed. Van *na* en *kind.*

NA-

NAKLADDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kladden: ik kladde na, heb nageklad.* Iets, op eene ſlordige wijs, naſchilderen, naſchrijven; namaken.

NAKLAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klagen: ik klaagde na, heb nageklaagd.* Klagend naroepen: *dees' Koningin naklagen.* F. HALMA.

NAKLANK, z. n., m., *des naklanks*, of *van den naklank*; zonder meerv. De voordzetting van eenen begonnen klank. Van *na* en *klank: ieder zucht laat langduuriger naklank in zijn hart na.* SELS. *'k Hoor den naklank van Abels krijten.* POOT.

NAKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klappen: ik klapte na, heb nageklapt.* Klappend als een vogel naſnappen. Ook met eene zweep achter iemand klappen; anders *naknappen.*

NAKLAUTEREN (*naklaveren*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klauteren: ik klauterde na, ben nageklauterd.* Klauterend naklimmen.

NAKLAVEREN, zie *naklauteren.*

NAKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klimmen: ik klom na, ben nageklommen.* Klimmend achter iemand volgen.

NAKLINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klinken: ik klonk na, heb nageklonken.* Eenen naklank geven. Bij VOND. komt het voor. F. HALMA gebruikt het voor met geklank nabootſen, navolgen: *Broukhuizens luit, die 't puik der oude Dichters naklonk.*

NAKLOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kloppen: ik klopte na, heb nageklopt.* Nog eenmaal kloppen: *klop mijne kleeren eens na.*

NAKLOSSEN, (in Geld. *naklasſen*, ook *naklompen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *klosſen: ik kloste na, ben nageklost.* Klosſend naloopen.

NAKLUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de naklucht*; meerv. *nakluchten.* Een kluchtig naſpel op het tooneel. Van *na* en *klucht.*

NAKLUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kluiven: ik kloof na, heb nagekloven.* Iets, dat

dat reeds gekloven is, nog eens kluiven: *hij kloof, uit honger, de beentjes na.*

NAKNAGING, z. n., vr.; *der*, of *van de naknaging*; meerv. *naknagingen*. Eene knaging, die van achteren komt. Bij HALMA vindt men dit woord.

NAKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kneeden*: *ik kneedde na, heb nagekneed.* Iets, dat niet goed gekneed is, nog eenmaal kneeden.

NAKNORREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *knorren*: *ik knorde na, heb nageknord.* Knorrend naroepen, naloopen.

NAKOETEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *koeteren*: *ik koeterde na, heb nagekoeterd.* Met koeterende woordjes napraten.

NAKOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *koken*: *ik kookte na, heb nagekookt.* Iets koken, als eene andere spijs reeds gaar is. Ook onz.; met *hebben*: *de pan is heet; de melk zal genoeg nakoken.*

NAKOMELING, z. n., m. en vr., *des nakomelings*, of *van den — der*, of *van de nakomeling*; meerv. *nakomelingen*. Nazaat. Het meerv. van het manl. geslacht is meest in gebruik. Van hier *nakomelingschap*: *aan de nakomelingschap over te leeveren.* FRANTZ. Zamenstell.: *ersnakomeling.* POOT.

NAKOMEN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *komen*: *ik kwam na, ben nagekomen.* Onz., na iets komen of volgen, ten opzigt van den tijd: *gá maar vóóruit; ik zal dra nakomen. Het nakomende geslacht.* Bedr., oneig., volbrengen, houden: *zijne belofte nakomen. Iemands bevelen nakomen.* HOOFT vervoegt het somtijds met *hebben*; dat niet na te volgen is. Dezelve gebruikt het ook voor toekomen: *want wat hem naakomt*, enz. Van hier *nakomer*, bij RODENB. voor eenen opvolger in een ambt; bij DATHEEN, voor eenen nakomeling; *nakoming*, volbrenging, *nakomst*, latere komst, oneig., de nakomelingschap: *oóck tot zoo schoon een spel de nakomst aan te hitsen.* DE DECK.

NAKOOP, z. n., m., *des nakoops*, of *van den nakoop*; zonder meerv. Latere koop. Van *na* en *koop.*

NAKRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kraaijen*: *ik kraaide na, heb nagekraaid.* Kraai-

Kraaijend naroepen, in den eigenl. en oneigenl. zin.

NAKRAAM, z. n., vr., *der*, of *van de nakraam*; zonder meerv. Toevallen en ligchamelijke ongemakken, die dikwijls, na eene gelukkige bevalling, de kraamvrouwen overkomen. Van *na* en *kraam*.

NAKRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krabbelen*: *ik krabbelde na*, *heb nagekrabbeld*. Krabbelend namaken, naschrijven.

NAKRANT, z. n., vr., *der*, of *van de nakrant*; meerv. *nakranten*. Eene nieuwstijding, die, om haar gewigt, na de afgezondene kranten, gedrukt en uitgegeven wordt. Van *na* en *krant*.

NAKREET, z. n., m., *des nakreets*, of *van den nakreet*; het meerv. is buiten gebruik. Een kreet, die naderhand wordt aangeheven.

NAKRIJGEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krijgen*: *ik krijgde na*, *heb nagekrijgd*. Na anderen nog eenigen tijd krijg voeren.

NAKRIJSCHEN, bedr. w., gelijkvl. en ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krijschen*: *ik krijschte* — *kreesch na*, *heb nagekrijscht* — *nagekreschen*. Met een gekrijsch naschreeuwen.

NAKRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *krijten*: *ik kreet na*, *heb nagekreten*. Krijtend naroepen.

NAKROOST, z. n., o., *van het nakroost*; zonder meerv. Nakomelingen: *om 't nakroost te melden 't heil* enz. Psalm. van Voet. *Dat ongelukkig nakroost van Israël.* Frantzen. Van *na* en *kroost*.

NAKRUIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kruijen*: *ik krooi* (*krood*) *na*, *heb nagekrooijen* (*nagekroden*). Achter iemand kruijen.

NAKRUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kruipen*: *ik kroop na*, *heb* en *ben nagekropen*. Zich kruipend achter iemand voordbewegen.

NAKRUISEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kruisen*: *ik kruiste na*, *heb nagekruist*. Kruisend op zee achtervolgen.

NAKUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *kuijeren*: *ik kuijerde na*, *heb nagekuijerd*. Kuijerend navolgen, achter iemand kuijeren: *ik zal hem nakuijeren*. Den kuijerenden gang namaken: *van zoo*

hoogh

hoogh eenen tredt naa te kuijeren. HOOFT. *Maar ijder zoekt den Vorst zijn' wandel naa te kuijeren.* HOOFT.

NAKUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kuiſchen: ik kuischte na, heb nagekuischt.* Eigenlijk, navegen, nazuiveren. Men gebruikt het, oneig., voor nabootſen, naapen: *ik kuischte in ſchijn hun wondren na.* VOND. *Die zinnelooze durf donder en blixem nakuiſchen.* VOND. *Weten moet gij, dat reden zinnelijk heeft naagekuist de Zons ſieraden.* HOOFT. Van hier *nakuiſcher, nakuiſching.*

NAKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de nakunde*; zonder meerv. Eene ontdekking, die naderhand verkregen wordt: *te mooghen verwerven de nakunde van bedraaghers en bedraaghenen.* HOOFT. Van *na* en *kunde.*

NAKWAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kwaken: ik kwaakte na, heb nagekwaakt.* Met gekwaak naroepen.

NAKWELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kwelen: ik kweelde na, heb nagekweeld.* Kwelend nazingen: *op nederduitſche klank den wijsten Koning na te kwelen.* J. D'OUTREIN.

NAKWIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *kwijnen: ik kwijnde na, heb nagekwijnd.* Nog eenen tijd lang kwijnen.

NALABBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *labben: ik labde na, heb nagelabd.* Achter iemands rug labben, lasteren.

NALAGCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *lagchen: ik lachte na, heb nagelagchen.* Oudtijds: *ik loech, loeg na.* Met ſpotgelach, achter iemands rug naſchreeuwen: *men lacht u ſchimpigh na.* VOND.

NALATEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *laten: ik liet na, heb nagelaten.* Bedr., na zijnen dood in de wereld achter laten: *hij liet eene bedrukte weduw met agt kinderen na. Hij liet zijnen erfgenamen veel goed na. Hij heeft ſchulden nagelaten. De nagelatene vrienden. Ninus had eenen minderjaarigen zoon nagelaten.* BOGAERT. *Die zoo groot een naam door zijne manhaftigheid bij d' Indianen heeft nagelaten.* BOGAERT. Overlaten: *het ſchuim der aarde, dat alomme de wrange littekenen van zijne komſte naliet.* BOGAERT.

GAERT. Figuurlijk, niet doen, verzuimen: *ik zal mijnen pligt nimmer nalaten. Die syne weldadicheyt niet heeft nagelaten aen de levendigen en aen de dooden.* BYBELV. Oudtijds gebruikte men het ook voor toelaten, toestaan. Onz., met *hebben*; laten staan: *ik kan niet nalaten, u te waarschouwen. Als gy nalaat te beloven.* BYBELV. *De hand van een eerelijk mensch kan niet nalaaten te beeven.* SELS. Doen nablijven: *in geschrift heeft hij nagelaten, dat enz.* Van hier *nalatenis*, bij HOOFT, *nalatenschap*, boedel, *nalatig*, verzuimachtig, *nalatigheid*, *nalating*, verzuim.

NALEEN, z. n., o., *des naleens*, of *van het naleen*; meerv. *naleenen*. Achterleen. Van *na* en *leen*.

NALEKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lekken*: *ik lekte na, heb en ben nagelekt*. Achterna nog eenigen tijd lekken. Zie *lekken*.

NALENTE, (*nalent*) z. n., vr., *der* of *van de nalente*; zonder meerv. Het laatste der lente. Van *na* en *lente*.

NALEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *leppen*: *ik lepte na, heb nagelept*. Leppend nagooijen, in de gemeenzame verkeering. *Naleppen* is ook met kleine en herhaalde teugen nadrinken. Zie *leppen*.

NALEVEN, z. n., o., *des nalevens*, of *van het naleven*; zonder meerv. Eene voortdurende genieting van het leven, na den dood van anderen. HOOFT bezigt het, doch in eenen oneigenl. zin: *mits 't naaleeven haarder deughden.* RODENB. heeft het woord *nalever*: *dat die naelevers zegghen moghen.* Van *na* en *leven* — *lever*, welk laatste woord buiten zamenst. niet voorkomt.

NALEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lezen*: *ik las na, heb nagelezen*. Na de inzameling van de vruchten, nog eenmaal lezen: *druiven nalezen. Insgelijcks en sult ghij uwen wijngaert niet nalesen.* BYBELV. Van hier *nalezing*.

NALEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lezen*: *ik las na, heb nagelezen*. Nastaan en lezen; ook iemand in het lezen volgen.

NALICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lichten*: *ik lichtte na, heb nagelicht*. Het licht achter iemands rug houden.

NALIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *liegen*: *ik loog na, heb nagelogen*. Naduiden, valschelijk nageven. HOOFT bezigt het bedr.;

in den zin van op eene bedriegelijke wijs nadoen, nabootsen: *Clemens lieght zijn aanschijn en naem naa.*

NALIKKEN, (*nalekken*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *likken: ik likte na, heb nagelikt.* Nog eens likken: *de hond likte de schotel na.*

NALOBBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *lobberen: ik lobberde na, ben nagelobberd.* Lobberend nakomen: *ik lobberde hem door den poel na.*

NALOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *loeijen: ik loeide na, heb nageloeid.* Loeijend naschreeuwen.

NALOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *loeren: ik loerde na, heb nageloerd.* Loerend nazien: *om ieder na te loeren.* J. CATS.

NALOEVEN, bedr w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *loeven: ik loefde na, ben nageloefd.* Loevend nazeilen.

NALOOP, z. n., m., *des naloops*, of *van den naloop*; zonder meerv. Navolging: *die leeraar heeft veel naloop.* Van *na* en *loop.*

NALOOPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *loopen: ik liep na, ben nageloopen.* Achter iemand loopen: *de hond liep hem na.* Oneig.: *het geluk loopt u altijd na.* Iemands gunst, op eene lage wijs, zoeken te verwerven: *de grooten naloopen. De vrijers naloopen.* Men zegt, eindelijk, ook: *de melk loopt elkander na*, is geschift, niet gebonden. Van hier *nalooper*, *nalooping*, vervolger, vervolging, *naloopster.*

NALUIDEN, (*naluijen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *luiden: ik luidde na, heb nageluid.* Nog eenigen tijd luiden: *die klok luidt een kwartier na.*

NALUIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *luizen: ik luisde na, heb nageluisd.* Nog eens luizen.

NAMAAG, z. n., m. en vr., *des namaags*, of *van den —der*, of *van de namaag*; meerv. *namagen.* Bloedvriend, bloedvriendin: *hij pooght daarin te helpen zeekeren namaagh der deirne.* HOOFT. *Ik liet mijne namagen bijeenroepen. Zij mangelen die voor thadieren van d'ouders of namaagen.* BOGAERT. Van hier *namaagschap.* Van *na* en *maag.*

NAMAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *na* en *maaijen: ik maaide na, heb nagemaaid.* Maaijen, dat door de maaijers niet afgemaaid is. Ook achter iemand maaijen. Van het woord in den eersten zin is *namaaifel.*

NAMAAK, z. n., vr., *der*, of *van de namaak;* zonder meerv. Van *na* en *maak.* Dat nagemaakt is: *het is niet echt, het is namaak.*

NAMAALS, bijw. van tijd; daarna: *namaals zal er eene vergelding wezen.*— M. L. gebruikt het zelfstandig van het onz. geslacht: *in 't strenge namaals.* Van *na* en *maal.*

NAMAAND, z. n., vr., *der*, of *van de namaand;* het meerv. is niet in gebruik. Het laatste van de maand. Van *na* en *maand.*

NAMAAUWEN, (*nameeuwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *maauwen: ik maauwde na, heb nagemaauwd.* Maauwend naschreeuwen.

NAMAGGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *maggelen: ik maggelde na, heb nagemaggeld.* Maggelend, met kribbelschrift, namaken.

NAMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *maken: ik maakte na, heb nagemaakt.* Dat zelfde werk, dat door anderen verrigt is, vervaardigen: *men kan het engelsche porselein niet wel namaken.* Naschrijven, nateekenen: *iemands hand namaken.* Ook: *geld namaken. Het besnoeide en nagemaakte geld der Hollanderen.* A. BOGAART. Nabootsen: *iemands gebaren en stem namaken.* Van hier *namaakfel.*

NAMALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *malen: ik maalde na, heb nagemaald.* Een beeld door malen, dat is schilderen, namaken.

NAMALEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *malen: ik maalde na, heb nagemalen.* Wanneer molenaars het meel, dat in de groeven der molensteenen overgebleven is, door middel van een weinig graan, dat op nieuw gemalen wordt, daaruit verdrijven, noemen zij zulks *namalen.*

NAMAN, z. n., m., *des namans*, of *van den naman;* meerv. *namannen.* Een man, met welken men het laatst gehuuwd is. Verouderd woord. Van *na* en *man.*

NAMANEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *manen: ik maande na, heb nagemaand.* Schuld invorderen, die betaald is. Bij HOOFT vindt

 men

men het naamw. *namaning: door naamaaninghe (nominatione) der Burgermeesteren.*

NAMEEUWEN, zie *namaauwen.*

NAMELKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *melken: ik molk na, heb nagemolken.* Melken na een' ander; het melken, dat door een' ander niet wel gedaan is, hervatten.

NAMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik naamde, heb genaamd.* Noemen: *hij naemt ons wel bescheydelic.* MOERM. Het deelw. *genaamd* wordt thands alleen gebruikt. Eenen naam geven: *steden, die Lanagla en Pozo Negro genaamt werden.* BOGAERT.

NAMENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *mennen: ik mende na, heb nagemend.* Achterna mennen.

NAMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *meten: ik mat na, heb nagemeten.* Meten, het welk een ander gemeten heeft, om te zien, of hij het regt gemeten hebbe. Van hier *nameting.*

NAMIDDAG, z. n., m., *des namiddags*, of *van den namiddag*; meerv. *namiddagen.* De tijd des daags tusschen den middag en den avond: *de namiddag is mij kort gevallen.* Ook als een bijw.: *hij komt namiddag.* Anders *van namiddag.* Van *na* en *middag.* Zamenstell.: *namiddagslaapje.*

NAMIS, z. n., vr., *der*, of *van de namis*; meerv. *namissen.* Herfstmis. Van *na* en *mis*, jaarmarkt.

NAMODDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *modden: ik modde na, heb nagemod.* Geldersch woord van het nazoeken van aardappels gebruikelijk. Zie *modden.*

NANACHT, z. n., m., *des nanachts*, of *van den nanacht*; het meerv. is niet gebruikelijk. De tijd na middernacht: *d'ontwaekte nanacht wijkt.* POOT. Van *na* en *nacht.*

NANEEF, z. n., m., *des naneefs*, of *van den naneef*; meerv. *naneven.* Een kleinzoon. Men gebruikt het ook voor eenen laten nakomeling: *de groote Naneef van David.* Van *na* en *neef.*

NANEURIEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *neurien: ik neuriede na, heb nageneuried.* Anders *naneuren.* Al neurend nazingen: *soo neurij ick u na en houw soo wat den trant.* J. BROSTERHUIZEN, in de *sonnetten* van HOOFT. Zie *neurien.*

NA

NANEUZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *neuzen*: *ik neusde na, heb nageneusd.* Neuswijs navorſchen. Geldersch woord.

NANICHT, z. n., vr., *der*, of *van de nanicht*; meerv. *nanichten*. Eene kleindogter, neefs of nichts dogter. Verder, eene late namaag. *Maria, eene nanicht van den Israelitiſchen koning. Nanichten van Jnachus.* VOND. Van *na* en *nicht*.

NANOEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *noemen*: *ik noemde na, heb nagenoemd.* Naar iemand noemen: *ende werden hem naeghenoemt.* DORESLAER. Doch in dezen zin is het verouderd. Naderhand noemen: *nagenoemde, natenoemene getuigen*; in de regtsgeleerdheid.

NANOEN, z. n., m., *des nanoens*, of *van den nanoen*; zonder meerv. Achtermiddag. Ook als bijw. *nanoens*, in ſommige oorden gebruikelijk. Van *na* en *noen*.

NANOSTEREN, zie *noster*.

NAOOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *oogen*: *ik oogde na, heb nageoogd.* Nakijken.

NAOOGST, z. n., m., *van den naoogst*; zonder meerv. Nalezing. Van *na* en *oogst*.

NAOOGSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *oogſten*: *ik oogstte na, heb nageoogst.* Nalezen. Van hier *naoogſting*.

NAP, z. n., m., *des naps*, of *van den nap*; meerv. *nappen*. Verkleinw. *napje*. Een ronde, uitgeholde houten bak van middelmatige groote, meest dienende, om eenig vocht in zich te houden: *uit eenen nap drinken. Met eenen nap vol dranx.* VOND. *Die heeft den nap.* HOOGVL. *'t Melkmeisje ſchenkt u room, noch ſchuimende in den nap.* MOON. Zamenſtell.: *kaasnap, melknap, drinknap*.— *Napgat*, anders *napkruiper*, iemand, wiens ligchaam, bij gemis van beide beenen, in eenen nap rust, om zich, door dat middel, voord te bewegen, *nappendraaijer*. Het woord behoort, met *naaf, navel*, tot eenen oorſprong.

NAPEINZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *peinzen*: *ik peinsde na, heb nagepeinsd.* Peinzend nadenken; *alle waardig nagezien en diep nagepeinst te worden.* W. PEIFFERS. Van hier *napeinzing*.

NAPERSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *persen: ik perste na, heb nageperst.* Nog eenmaal persen, om iets gladder te krijgen. Van hier *napersing.*

NAPEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *peuren: ik peurde na, heb* en *ben nagepeurd.* Achter iemand peuren, dat is hem naloopen: *dien peurt hij van achter met al zijn maght na.* VOND.

NAPIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *pijpen: ik peep na, heb nagepepen.* Op eene ruischpijp nafluiten: *zij zong voor, en hij peep na.* VOND. *Een deuntje napijpen.*

NAPLEISTEREN, (*naplaasteren*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *pleisteren: ik pleisterde na, heb nagepleisterd.* Nog eenmaal met pleisterkalk bestrijken.

NAPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *ploegen: ik ploegde na, heb nageploegd.* Dieper ploegen.

NAPLUIZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *pluizen: ik ploos na, heb nageplozen.* Uitpluizend navorschen.

NAPLUK, z. n., m., *des napluks*, of *van den napluk*; zonder meerv. De daad van naplukken. Van *na* en *pluk.*

NAPLUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *plukken: ik plukte na, heb nageplukt.* Later dan anderen plukken; nog eenmaal plukken.

NAPOK, z. n., vr., *der*, of *van de napok*; meerv. *napokken.* Eene pok, die zweert, wanneer de anderen reeds afgevallen zijn. Van *na* en *pok.*

NAPOLIJSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *polijsten: ik polijstte na, heb nagepolijst.* Nog eens polijsten. Van hier *napolijsting.*

NAPOLSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *polsen: ik polste na, heb nagepolst.* Naauwkeurig door polsen nazoeken.

NAPOST, z. n., m., *van den napost*; meerv. *naposten*, dat weinig in gebruik is. Een postbode, die het laatste aankomt. Van *na* en *post.*

NAPRAAT, z. n., m., *des napraats*, of *van den napraat*; zonder meerv. Naverhaal. Van *na* en *praat.*

NA-

NAPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *praten*: *ik praatte na*, *heb nagepraat*. Iemand, uit fpotzucht, in het praten nabaauwen; achter iemands rug navertellen.

NAPREKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *preken*: *ik preekte na*, *heb nagepreekt*. De ftem en leiding van een openbaar leeraar nabootfen.

NAPRENTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *prenten*: *ik prentte na*, *heb nageprent*. Prentend namaken. Men vindt het woord bij HOOGSTR., die *naprinten* fpelt.

NAR, z. n., m., *des nars*, of *van den nar*; meerv. *narren*. Iemand, die zeldzame poetfen maakt, om anderen te vervrolijken: *een nar met bellen*. Hierheen behooren *hofnar*, *fchalknar*. Een waanwijze gek: *hij is een regte nar*. Ieder mensch, die tegen de voorfchriften van het gezonde verftand handelt; een dwaas: *men fal fien, dat fulcke wijfe als narrén omcomen*. BYBELV. VAN DORDR. In het gemeene leven gebruikt men het ook voor narrenflede: *met den nar rijden*. *Nar* (*narre*) was, oudtijds, ook eene foort van groot gefchut, eene donderbus, bij KIL. ook *bollar*. Van hier *narrerij*, *narrig*, grijnig, gemelijk, *narrisch*, dwaas, verouderd woord. Zamenftell.: *narrekap*, eigenl. en oneig. voor eenen gek, *narrenpoets* (*narrenpots*), *narrenflede*, anders *belflede*, eene flede, waarvoor men een paard met bellentuig fpant, en welke men, op het ijs of de befneeuwde ftraat, gebruikt; om den poetfigen opfchik dus genoemd, *narrentuig*, *narrenwerk*. Zie *narren*.

Nar, hoogd. *narr*, nederf. *nare*, deen. *nar*, zw. *narr*. In het angelf. is *narra* uitzinnigheid, en *narriin* een zot. HESYCH. verklaart *ναρη* door uitzinnigheid, dwaasheid.

NARAAD, z. n., m., *des naraads*, of *van den naraad*; zonder meerv. Raad, die te laat komt. Het werkw. *naraden*, iemand te laat raden, heeft KIL., wel te onderfcheiden van *raden naar* iets.

NARAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *ragen*: *ik raagde na*, *heb nageraagd*. Met den raagbol navegen.

NARAMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *rammelen*: *ik rammelde na*, *heb nagerammeld*.

meld. Achter den rug rammelen: *de pijlkoker rammelde hem na.* Ook rammelend napraten.

NARATELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *ratelen: ik ratelde na, heb nageratteld.* Achter iemand ratelen; ook naderhand ratelen: *de bliksem ging voor; de donder ratelde na.*

NARCIS, (*narcisse*) z. n., vr., *der*, of *van de narcis*; meerv. *narcissen.* Eene welriekende bloem, ook *tijloos*, (*tijdeloos*) geheten. Zamenstell.: *narcissebloem*, *narcissebol*, *narcissesteen*, in verw aan de narcis gelijkende, bij PLIN. *narcissites* — *trosnarcis.* Deze bloem heet, in het lat., *narcissus*, gr. ναρκισσος. De naam schijnt van oosterschen oorsprong te zijn; in het perf. is hij *narguez.*

NARDUS, z. n., m., *van den nardus*; zonder meerv. Eene soort van indiaansch gras, welks lange wortel eenen aangenaam bitteren smaak heeft, en daarom onder de speserijen behoort; *spijknardus*, (*spica nardi*) anders genaamd: *met achemenischen nardus.* VOND. Zamenst.: *nardusgeur: hier stort maria nardusgeuren.* VOND. In het lat. *nardus*, gr. ναρδος, perf. *nardin*; hebr. נרד.

NAREDE, z. n., vr., *der*, of *van de narede*; meerv. *nareden.* Besluit eener rede, bij KIL. *afrede.* Naschrift: *zoek de narede in het boek op.* Van *na* en *rede.*

NAREGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *regten*, dat in dezen zin, buiten zamenst., niet gebruikelijk is: *ik regtte na, heb nageregt.* Bij POOT komt het voor, in den zin van namaken: *'k zou zelf de dartle Min mijn schreien naar zien rechten. Regten* is hier voor *aanregten*, in de beteekenis van maken, veroorzaken.

NAREIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *reizen: ik reisde na, ben nagereisd.* Achter iemand reizen, denzelfden weg reizen, om hem in te halen: *ik zal hem nareizen.*

NAREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rekenen: ik rekende na, heb nagerekend.* Dat door iemand gerekend is, nogmaals rekenen, om te zien, of hij goed gerekend hebbe. Ook iemands uitgaven of onkosten berekenen. Van hier *narekening.*

NAREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rekken: ik rekte na, heb nagerekt.* Nog eens

gens rekken: *lijnen narekken.* Ook wordt, het, in de gemeenzame verkeering, gebezigd voor narijden, of loopen, om iemand in te halen: *wij pakten ons weg, maar hij kwam ons narekken.*

NARENNEN, bedr. w. gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *rennen: ik rende na, ben nagerend.* Rennend navolgen, met oogmerk vooral, om hem in te halen.

NARIGT, z. n., o., *des narigts,* of *van het narigt;* meerv. *narigten.* Eene geloofwaardige tijding, of mondelijke bekendmaking van eene zaak, op eene andere plaats voorgevallen: *zoodra de koning narigt kreeg, dat de vijand de brug afgebrand had* enz. Onderrigting, waarnaar men zich gedragen kan of moet: *dit fchrijven dient u tot narigt.* Van *na* en *rigt*, dat buiten zamenftelling niet in gebruik is.

NARIJDEN, (*narijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *rijden: ik reed na, ben nagereden.* Te paard of met een rijtuig navolgen. In het gemeene leven zegt men: *ik zal hem wel narijen,* ik zal hem dat betaald zetten.

NARIJPEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *rijpen: ik rijpte na, ben nagerijpt.* Achterna rijp worden: *het koolzaad, op den akker, in hokken gezet, rijpt na.*

NARIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. en gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *rijven: ik reef na, heb nagereven;* ook *rijfde na, heb nagerijfd.* Nog eenmaal rijven: *de tuinpaden narijven.*

NAROEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *roeijen: ik roeide na, ben nageroeid.* Iemand al roeijend nakomen.

NAROEP, z. n., m., *des naroeps,* of *van den naroep;* zonder meerv. De daad van naroepen. Ook een groot gerucht van eene zaak, die ergens gefchied is. Van *na* en *roep.*

NAROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *roepen: ik riep na, heb nageroepen.* Nafchreeuwen: *zij riep haren man erbarmelijk na.* Iemand achter den rug met fcheldnamen hefchimpen: *zij roepen hem openlijk na.*

NAROFFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *roffelen: ik roffelde na, heb nageroffeld.* Ruuw en fchielijk iets namaken.

NAROLLEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rollen*: *ik rolde na, ben nagerold.* Onz., nog eenige tijd rollen: *de bal rolde nog lang na.* Bedr., rollend nakomen: *die kinderen rollen elkander na.* Nog eens rollen, rollend namaken: *de klei narollen.*

NAROOKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rooken*: *ik rookte na, heb nagerookt.* Nog eenigen tijd rooken: *de puinhoopen der verbrande stad rookten nog zeer lang na.*

NAROOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *roomen*: *ik roomde na, heb nageroomd.* Den room, die op de melk overgebleven is, afscheppen.

NAROSSEN, (*narotsen*) bedr. w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rossen*: *ik roste na, heb nagerost.* Rossend najagen: *de Prins, de Graaf, de Burgermeester Straalen rotsen hun naa.* HOOFT.

NAROUW, z. n., m., *des narouws*, of *van den narouw*; zonder meerv. Naberouw: *dat gij geen' narouw vieren meugt.* POOT. *Daer noit verdriet of narouw is.* POOT. Van *na* en *rouw*.

NARREN, onz. w., gelijkvl. *Ik narde, heb genard.* Met de narrenslede rijden. Men noemt het ook *arren*, *arrenslede*; doch *narren* is de ware spelling, als afkomstig van de narrenbellen, die men daarbij nog gebruikt en van de narrenkappen, die men oudtijds daarbij plagt te gebruiken. DORGSLAER gebruikt het voor dwaaslijk handelen: *hebt ghij genarret — so legghet de hant op den mondt.*

NARUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *rukken*: *ik rukte na, ben nagerukt.* Met rukken achtervolgen: *de vijand was ons nagerukt.*

NARUNNEN, zie *naronnen*.

NARWAL, z. n., m., *des narwals*, of *van den narwal*; meerv. *narwals*, *narwallen*. De naam van eene soort van walvisschen, kenbaar aan den langen vooruitstekenden tand, die als een horen op de linkerzijde van het bovenste kaakbeen staat: *dit een hoorn is de tand van den Groenlandschen visch Narwal.* SCHEUCHZ. BIJB. Van *nar* een uitsteekend ding, waarvan het lat. *nares*, en ons *neus*, en *wal*. Eenigen, als J. CATS, noemen dezen visch *nahual*, *nahuwal*. Zie *walvisch*.

NASCHALLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

het scheidb. voorz. *na* en *schallen*: *ik schalde na*, *heb nageschald*. Naklinken, bedr.: *leert den bosschen dij naeschallen*. v. MAND. (*Resonare doces Amaryllida sylvas.*) Onzijd.: *die klavecim schalt veel te lang na.*

NASCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schaven*: *ik schaafde na*, *heb nageschaafd*. Gladder schaven, in het nette schaven.

NASCHEIDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *scheiden*: *ik scheidde na*, *heb nagescheiden*. Naderhand scheiden: *mits haar naascheiden van 't huwelijk*. HOOFT.

NASCHELDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schelden*: *ik schold na*, *heb nagescholden*. Met scheldwoorden naschreeuwen.

NASCHETSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schetsen*: *ik schetste na*, *heb nageschetst*. Schetsend namaken: *eene teekening naschetsen.*

NASCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schieten*: *ik schoot na*, *heb* en *ben nageschoten*. Bedr., met een geweer achter iemands rug schieten.: *hij schoot hen na*. Schielijk naijlen: *hij schoot hem na onder water*. *Daer de slang ons naschiet op de kiel*. VOND. Onz., plotseling navallen: *de muur viel in, en het dak schoot na.*

NASCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schikken*: *ik schikte na*, *heb nageschikt*. Nazenden: *ik zal u mijnen knecht met het goed naschikken.*

NASCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schilderen*: *ik schilderde na*, *heb nageschilderd*. Schilderend namaken. Van hier *naschildering*. RODENB.

NASCHIMPEN (*naschempen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schimpen*: *ik schimpte na*, *heb nageschimpt*. Achter na schimpen: *en schempen op den rug de vluchtelingen nae*. ANTONID.

NASCHIP, z. n., o., *des naschips*, of *van het naschip*; meerv. *naschepen*. Een schip, dat, na eene koopvaardij vloot, in de haven komt: *ik verwacht eerst tijding met de naschepen*. Van hier de spreekwijs: *gij komt altijd met de naschepen*, verrigt uwe zaken later dan een ander. Van *na* en *schip*.

NASCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *na* en *schoppen: ik schopte na, heb nageschopt.* Schoppend nawerpen: *ik schopte hem zijnen hoed na.*

NASCHOUW, z. n., vr., *der*, of *van de naschouw;* zonder meerv. De daad van naschouwen. Van *na* en *schouw.*

NASCHOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schouwen: ik schouwde na, heb nageschouwd.* Nazien; ook de laatste schouw doen.

NASCHRABBEN (*naschrappen, naschrapen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schrabben: ik schrabde na, heb nageschrabd.* Nogmaals schrabben.

NASCHREEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schreeuwen: ik schreeuwde na, heb nageschreeuwd.* Met geschreeuw naroepen.

NASCHREIJEN (*naschreiden*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schreijen: ik schreide na, heb nageschreid.* Met geschrei naroepen: *daar zij hem naschreit in uitheemsche lucht.* J. DE MARRE. *Met deze vloot stak Gama in zee, nageschreid van vrienden en bloedverwanten.* A. BOGAERT.

NASCHRIFT, z. n., o., *des naschrifts*, of *van het naschrift;* meerv. *naschriften.* Een nagemaakt schrift; een afschrift, eene kopij; achteraangevoegde regels in eenen brief, *postscriptum.*

NASCHRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schrijden, ik schreed na, ben nageschreden.* Met groote stappen nagaan: *dees' wilde ik slechts van verre naschrijden.* F. HALMA.

NASCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz *na* en *schrijven; ik schreef na, heb nageschreven.* Door schrijven nabeelden: *een voorschrift naschrijven.* Uit iemands mond de woorden opschrijven: *ik heb die uitgesprokene leerrede nageschreven.* Dat in het schrijven verzuimd is, naderhand inschrijven: *ik zal het overige wel naschrijven.* Eenen brief nazenden achter iemand, hem door het regt vervolgen: *de moordenaar werd overal nageschreven.* *Oft hem wel heughde zijn pooghen, om Dirk Hasselaar, door naschrijven aan den schout van Kampen, om 't leeven te helpen.* HOOFT. Van hier *naschrijver, naschrijving.*

NASCHROBBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *schrobben: ik schrobde na, heb nageschrobd.*

Dat niet goed gefchrobd is, nog eens door fchrobben reinigen.

NASCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *fchudden: ik fchudde (fchuddede) na, heb nagefchud.* Nog eens fchudden.

NASCHUIFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *fchuifelen: ik fchuifelde na, heb nagefchuifeld.* Schuifelend nablazen: *de flang fchuifelde ons na.*

NASCHUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *fchuijeren: ik fchuijerde na, heb nagefchuijerd.* Met de fchuijer nog eens affchuijeren.

NASCHUIMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *fchuimen: ik fchuimde na, heb nagefchuimd.* Nog eens fchuimen: *ik fchuimde de visch nog eens na.* Stroopen, als er reeds andere ftroopers geweest zijn. Van hier *nafchuimer.*

NASCHUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *fchuiven: ik fchoof na, heb* en *ben nagefchoven.* Achteraan fchuiven, in een bedr. zin: *hij fchoof de flede na, terwijl zij te voet over het ijs ging.* Onz., wegfluipen; met *zijn: dit zeggende ging zij weg, en hij fchoof na.*

NASCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *na* en *fchuren: ik fchuurde na, heb nagefchuurd.* Iets, dat niet wel gefchuurd is, nogmaals fchuren.

NASE, zie *neus.*

NASLAAN, bedr. w., onregelm. Van het fcheidb. voorz. *na* en *flaan: ik floeg na, heb nageflagen.* Door flaan namaken: *de hollandfche dukaten zijn, in Polen, eens nageflagen. Het merk van eenen mesfenmaker naflaan.* Na een' ander flaan, in het kolffpel: *ik heb nageflagen,* namelijk den bal. Ook den bal flaan, wanneer het niet noodig is, ontijdig flaan: *men mag niet naflaan. De klok flaat na,* na andere klokken. Opflaan en nazoeken: *ik heb de plaats in den Bijbel nageflagen.*

NASLAG, z. n., m., *des naflags,* of *van den naflag;* meerv. *naflagen.* Slag, klikker na het uur; het tegendeel van voorflag. — Een flag, die naderhand treft: *wij vreezen voor geen naflag van geween.* LODENST. Een nageflagen teeken: *die duit is maar een naflag van eenen zeeuwfchen duit.* Ook een flag, nadat een en ander geflagen heeft, in het kolffpel. Zie *naflaan.*

NA-

NASLEEP, z. n., m., *des nasleeps*, of *van den nasleep*; zonder meerv. Gevolg: *die daad zal eenen droevigen nasleep hebben. Ende werden geene teedenen gespaart, om hun de (den) nasleep van dit werk te doen bezeffen.* Hooft. Omslag: *die groote nasleep mishaagt mij.* Van *na* en *sleep*.

NASLENDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *slenderen: ik slenderde na, ben nageslenderd.* Slenderend achteraan komen: *zij slendert ons altijd na.*

NASLEPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *slepen: ik sleepte na, heb nagesleept.* Achter zich slepen, in eenen bedr. zin: *hij werd op eene horde nagesleept. Een eenig schip, en dartig geringer scheepen, nasleepende den lijftocht* enz. Bogaert. Oneig., naauw aan zich hechten: *dat Egmondt, met de glans der krijgsgloorije, zich d'ouwde soldaten naasleepte.* Hooft. Onz., met *hebben*: *niet tegenstaande de pooten nasleepen.* Bogaert.

NASLEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *sleuren: ik sleurde na, heb nagesleurd.* Naslepen: *iemand bij eenen arm nasleuren.*

NASLIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *slieren: ik slierde na, ben nageslierd.* Op eene ijs— of glijbaan, achter iemand, slierend aankomen.

NASLIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *slijpen: ik sleep na, heb nageslepen.* Nog eens slijpen, scherper slijpen; ook door slijpen nabootsen.

NASLIKKEN (*nalikken*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *slikken: ik slikte na, heb nageslikt.* Naderhand slikken (likken): *ik zal er mijn' vingeren naaslikken.* Hooft.

NASLINGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *slingeren: ik slingerde na, heb* en *ben nageslingerd.* Met eenen slinger nawerpen. Ook slingerend achteraan komen: *de dronken lap kwam ons naslingeren.*

NASLUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *sluipen: ik sloop na, ben nageslopen.* Achter iemand sluipend volgen.

NASMAAK, z. n., m., *des nasmaaks*, of *van den nasmaak*; zonder meerv. De smaak, die van eenige zaak, wel-

welke men genuttigd heeft, in den mond nablijft: *dat kruid heeft eenen bitteren nasmaak. Om de nasmaak te bet te weêren.* HOOFT, die *smaak* anders ook manl. gebruikt. Oneig., mrouw: *die daad zal eenen wrangen nasmaak hebben. De nasmaack mijner sonden.* CATS. Van *na* en *smaak*.

NASMAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *smakken: ik smakte na, heb nagesmakt.* Met eenen smak nagooijen.

NASMEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *smeden: ik smeedde na, heb nagesmeed.* Door smeden namaken.

NASMELTEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *smelten: ik smolt na, heb* en *ben nagesmolten.* Door genoegzame hitte naderhand smelten; onz.: *zet den ketel van het vuur af; het overige vet zal wel nasmelten.* Bedr.: *gij moet dat vet nog eens nasmelten.*

NASMERT (*nasmart*), z. n., vr., *der*, of *van de nasmert*; zonder meerv. Smert, die naderhand komt: *ick voel de nasmert.* VOND. *De nasmert treft u.* D. WESTERB.

NASMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *smijten: ik smeet na, heb nagesmeten.* Iets achter iemands rug smijten: *zij smeten hem met steenen na.*

NASMULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *smullen: ik smulde na, heb nagesmuld.* Smullen, nadat anderen gesmuld hebben.

NASNAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *snappen: ik snapte na, heb nagesnapt.* Naklappen.

NASNELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *snellen: ik snelde na, ben nagesneld.* Snel naloopen.

NASNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *snijden: ik sneed na, heb nagesneden.* Door snijden nabeelden, namaken: *ik heb die figuren in hout nagesneden.*

NASNOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *snoeijen: ik snoeide na, heb nagesnoeid.* Nog eenmaal snoeijen, waar niet wel gesnoeid is.

NASNORREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *snorren: ik snorde na, ben nagesnord.*

Snor-

Snorrend navliegen: *Stella onder and're voglen snordë deze Hijas na.* VOND.

NASNUFFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *snuffelen: ik snuffelde na, heb nagesnuffeld.* Nieuwsgierig naspeuren, nazoeken. Van hier *nasnuffelaar, nasnuffeling, nasnuffelster.*

NASPATTEN, bedr w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *spatten: ik spatte* (*spattede*) *na, ben nagespat.* Spattend naspringen: *het bloed is ons nagespat.*

NASPEL, z. n., o., *des naspels,* of *van het naspel;* meerv. *naspelen.* Een spel, dat het laatste gespeeld wordt. Bij HOOFT komt het voor. Van *na* en *spel.*

NASPELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *spelen: ik speelde na, heb nagespeeld.* Bedr., spelend nabootsen: *een liedje naspelen.* HOOFT gebruikt het, oneig., voor navolgen: *midts verscheide edellingen en anderen, hunne weederspannigheit naspeelden. — Deeze bijsterheit is, seedert, vaaken naagespeelt.* Op een speeltuig, na het bedrijf van eene andere zaak, spelen: *twee verzen uit eenen psalm, op een orgel, naspelen.* Onz., met *hebben;* nog eenigen tijd een spel vertoonen: *in die tent zal men nog drie dagen naspelen.*

NASPELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *spellen: ik spelde na, heb nagespeld.* Den meester, die voorspelt, spellend nazeggen.

NASPEUREN (*nasporen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *speuren: ik speurde na, heb nagespeurd.* Iets op het spoor nazoeken. *Zoo speurt* de jager, de hond, het wild *na. Zij rukken door 't diepe sneeu, om 't wilt na te spooren.* BOGAERT. Oneig., naauwkeurig nagaan: *de wegen der Voorzienigheid naspeuren. De Dichtkunst, nimmer nagespeurt van een gemeen gezigt.* POOT. *Het zal uwen lust in 't na te spooren boeten.* BOGAERT. *Dit boek, dat meest Godts schepsels na kan spooren.* POOT. *Nadien hij den loop der zonne naspeurde.* VOND. Van hier *naspeuring, naspeurlijk,* (*naspeurelijk*).

NASPOEDEN (*naspoeijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *spoeden: ik spoedde na, heb nagespoed.* Met spoed nakomen: *hij spoei' de weelde na, maer langs het rechte spoor.* POOT.

NASPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *na* en *ſpoelen: ik ſpoelde na, heb nageſpoeld.* Nog eens omſpoelen, door nieuwe ſpoeling ſchooner maken.

NASPONSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſponſen: ik ſponste na, heb nageſponst.* Eene teekening *naſponſen*, of doortrekken. Zie *ſponſen.*

NASPOREN, zie *naſpeuren.*

NASPRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de naſpraak*; zonder meerv. Slecht gerucht, dat van iemand gaat: *ende haer oorſaken van naſprake ſal opleggen.* Bybelv. *Ook ben ik 't gevaar van zulk een regtvaardige naſpraak getroost.* G. Brandt. Lastering: *en voor geen' klank van valſche naſpraek zwicht.* Moon. Van *na* en *ſpraak.*

NASPREKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpreken: ik ſprak na, heb nageſproken.* Voorgeſprokene woorden nazeggen: *die leerling ſpreekt zijnen meester net na.* Achterklappen: *ſo ghij niemant met vingeren wijſen en ſult, noch quaet naeſpreken.* Doreslaer. In geveinsdheid nabootſen: *terwijl opzettelijke beleefdheid de taal naſpreekt der vriendſchap.* Sels.

NASPRENGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſprengen: ik ſprengde na, heb nageſprengd.* Nog eens ſprengen.

NASPRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpringen: ik ſprong na, ben nageſprongen.* Achter iemand ſpringen; ook ſpringend nabootſen.

NASPROKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſprokkelen: ik ſprokkelde na, heb nageſprokkeld.* Waar iemand reeds hout geſprokkeld heeft, nog eene nalezing doen.

NASPUGEN, (*naſpuwen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpugen: ik ſpoog na, heb nageſpogen.* Achter iemand ſpugen, hem met ſpeekſel nawerpen: *Hoe 't gerugt ook met een drom van venijn ons mogt beginnen na te ſpuwen.* Jan. Bonefon. nagevolgd.

NASPUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſpuiten: ik ſpoot na, heb nageſpoten.* Achter iemands rug ſpuiten.

NASSCHEN, onz. w., gelijkvl. *Ik naschte, heb genascht.* Dit woord beduidt, eigenlijk, om den ſmaak, iets van eenige ſpijs nemen; in engeren zin, uit ſnoeplust van eene verbodene ſpijs eten. In het hoogd. komt het dus, in den vertrouwelijken omgang, vaak voor. In Gronin-

gerland gebruikt men het, in het gemeen, voorheimelijk iets nemen, kabasſen. Bij Kil. is het zelfſt. naamw. *nasſcher*, een vlaamsch woord, voor iemand, die naar iets haakt; zoo ook *nasſcherij*, *nasſcherlijk*. Het woord ſchijnt het ſmakkende geluid na te bootſen, welk ſommige lieden met den mond maken, als zij lekkere ſpijs eten.

NASTAMELEN, (*naſtameren*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtamelen*: *ik ſtamelde na*, *heb nageſtameld*. Stamelend naſpreken. Oneig., met minder verhevene taal eene ſchoone en ſierlijke rede nazeggen. Van hier *naſtameling*.

NASTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtampen*: *ik ſtampte na*, *heb nageſtampt*. Nog eens ſtampen.

NASTANDER, z. n., m., *des naſtanders*, of *van den naſtander*; meerv. *naſtanders*. Iemand, die naar een ambt ſtaat: *naaſtanders van 't ſchoutſchap heeft hij twaalf genoemt*. Hooft. Dit woord is van de besten niet, alzoo men niet zegt *naſtaan*, maar *ſtaan naar* iets.

NASTANK, z. n., m., *des naſtanks*, of *van den naſtank*; zonder meerv. Een ſtank, die van iets vuils achterblijft; ook in eenen figurelijken zin. Van *na* en *ſtank*.

NASTAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtappen*: *ik ſtapte na*, *heb* en *ben nageſtapt*. Met groote treden nagaan. Iemands ſtappen nabootſen. Oneig. iemands bekwaamheden naſtreven: *hij ſtapt zijnen meester na*. Verder, met zijne gedachten nagaan: *mij lust de Hollanders in hunne tochten naer de Noorderſtroomen en Indien na te ſtappen*. Bogaert. In eenen zedenlijken zin, rasch nakomen: *de ſtraf*, *die den boozen naerſtapt* (*naſtapt*). Vond.

NASTAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtaren*: *ik ſtaarde na*, *heb nageſtaard*. Met ſtarende oogen nazien: *hoe lang ſtaaren u haare oogen na!* Sels.

NASTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſteken*: *ik ſtak na*, *heb nageſtoken*. Door uitſteken namaken. Ook achterna ſteken: *ziet ge niet*, *hoe de voorbijgaande luiden u de guig naſteken?* Vond.

NASTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtellen*: *ik ſtelde na*, *heb nageſteld*. Achter iemand ſtellen, minder achten. Bij Hoogstr. en Kil. komt het in die beteekenis voor. Bij den laatſten heeft het ook de beteekenis van zijne aandacht vestigen, om

iemand lagen te leggen. In dien zin heeft het de OVERZ. VAN DEN BYB.: *doch die hem niet nagestelt en heeft.* DORESLAER gebruikt het meermaals in dien zin, in zijne BYBELVERT.: *wij willen op bloedt loeren, ende den onschuldigen sonder oorsake naestellen.* Bij HALMA heeft het den zin van namaken.

NASTENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stenen*: *ik steende na, heb nagesteend.* Stenend nabaauwen: *de berghgalm heeft ons lyckklaght nagesteent.* VOND.

NASTEVENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stevenen*: *ik stevende na, ben nagestevend.* Dichterlijk woord voor nazeilen.

NASTIEREN, (*nasturen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stieren*: *ik stierde na, heb nagestierd.* Nazenden: *ik zal u dat goed nastieren.*

NASTIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stijgen*: *ik steeg na, ben nagestegen.* Stijgend naklimmen.

NASTIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stikken*: *ik stikte na, heb nagestikt.* Met de naald namaken.

NASTINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stinken*: *ik stonk na, heb nagestonken.* Eenen stank nalaten.

NASTIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stippen*: *ik stipte na, heb nagestipt.* Met stipjes naschetsen.

NASTOFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stoffen*: *ik stofte na, heb nagestoft.* Met den stoffer navegen.

NASTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stooten*: *ik stiet na, heb nagestooten.* Eenen stoot van achteren nageven.

NASTORMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *stormen*: *ik stormde na, ben nagestormd.* Met groot gedruisch nakomen: *de ruiterij had pas eene opening gemaakt, of het geheele vijandlijke heer kwam nastormen.*

NASTORTEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *storten*: *ik stortte na, ben nagestort.* Stortend navallen.

NASTOVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb.

ſcheidb. voorz. *na* en *ſtoven: ik ſtoofde na, heb nageſtoofd.* Nog ſtoven, als andere ſpijs reeds van het vuur genomen is. Men gebruikt het meest onz., met *hebben: laat dat vleesch nog wat naſtoven.*

NASTREVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtreven: ik ſtreefde na, ben nageſtreefd.* Strevend naijlen: *in haer ſchaduwe naer (na) te ſtreven.* VOND.

NASTRIJKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtrijken: ik ſtreek na, heb* en *ben nageſtreken.* Bedr., nog eens ſtrijken, overſtrijken: *ik moest al het linnen naſtrijken.* Onzijd., met *zijn*; na iemand weggaan: *zij pakte hare biezen, en hij ſtreek na.*

NASTROOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtroomen: ik ſtroomde na, ben nageſtroomd.* Met eenen ſtroom navloeijen: *het bloed ſtroomde ons uit de kamer na.*

NASTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtroopen: ik ſtroopte na, heb nageſtroopt.* Na anderen ſtroopen. Van hier *naſtrooper, naſtrooperij.*

NASTUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſtuiven: ik ſtoof na, ben nageſtoven.* Stuivend nawaaijen. Oneig., met ſchielijkheid en wanorde nakomen: *zij ſtoven ons weldra na. Gelijk de wachthond den nachtdief naeſtuift.* ANTONID.

NASTUREN, zie *naſtieren.*

NASUKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſukkelen: ik ſukkelde na, ben nageſukkeld.* Al ſukkelend nakomen: *hij is ons eindelijk nageſukkeld.*

NASULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *ſullen: ik ſulde na, ben nageſuld.* Sullend naglijden.

NAT, bijv. n. en bijw., *natter, natst.* Van een vloeijend ligchaam doordrongen, of ook ſlechts op de oppervlakte ſterk bevochtigd. Men gebruikt het van water en waterachtige, vloeijende ligchamen, met uitſluiting van olie en ſoortgelijke vette dingen: *met eenen natten doek opnemen. De grond is nog nat van den regen. Nat beregend. Zoo nat als eene kat zijn. Nat maken. Nat worden. Met natte wieken.* POOT. *Meerminnen nat van vlechten.* VOND. *Uw brief, nog nat van mijne tranen, ligt voor mij. Met natte wangen treuren.* N. VERSTEEG. *In eens Vlietgodts natte*

pruik.

pruik. Poot. In verdere beduiding: *nat weer. Natte dagen. Een nat jaar. Natte zomer*, als het veel regent. Fig.: *een natte broeder*, schertsend, voor iemand, die op den drank verslingerd is. Zoo zegt men ook, in de gemeenzame verkeering: *een broeder van de natte gemeente zijn.* Van hier *natheid*, *nattigheid*. Zamenstell.: *natachtig*, *natgierig*, genegen tot den drank, *nathals*, dronkaard.

Nat, nederf. *nat*, *natt*, hoogd. *nasz*, dat met het gr. *νοτιος*, van *νοτις*, vochtigheid, en dit van *νεειν*, vlieten, naauw verwant is. In het middeleeuw. is *noa* een vochtige, moerasfige oord, in wallach. *notje* een vloeibaar ligchaam. Bij de hebr. heet נזה besprengen. Het lat. *nare*, *natare*, en misschien *udus*, behooren hierheen ook.

NAT, z. n., o., *des nats*, of *van het nat*; zonder meerv. Allerhande vocht, dat waterachtige deelen in zich heeft. Water: *treed niet in dat nat.* Regen: *daar is veel nat gevallen.* Sop: *erwten met nat.* Hierheen behooren *kalfsnat*, *rijstnat*, *schapennat*, *vleeschnat.* Drank: *hij is een liefhebber van het nat. Gaarn bij het nat zijn. Met zijnen neus in het nat zijn. Koel nat kan 't hart ontvonken.* Poot. Hierheen behooren *aalbessennat*, *druivennat.* Voords, andere vochtige vloeistof: *die zijnen 'int*, *dat edel nat* enz. De Deck. Dichters gebruiken het in het bijzonder voor bronwater: *versch bevloeit van Hengstenat.* Poot. Voor den vloed eener rivier: *hoe deerlijk wordt uw nat geverft van 't zacht robijn!* Poot. *Helaas! uw geheugen schijnt het nat der vergetelheid* (uit Lethe, eene verdichte rivier in het schimmenrijk) *gedronken te hebben.* Sels. Voor eene overstrooming: *de steden zien verbaest rontom haar muuren heen slechts scholpent nat.* Poot. Voor de zee: *de bootsman worstelt met de doodt, in 't holle nat.* Hooft. *Met zorg 't onzeker nat van 's werelds oceaan bevaren.* Macquet.

Hebt gij mijn rechtehand gevat,
Zoo schaad mij vlam noch bruischend nat. Voet.

Hierheen behoort *pekelnat*: *zo veele kielen, die het pekelnat doorbruisschen.* Halma. *Zeenat*, bij Poot. Verkleinw. *natje*, in den schertsenden stijl, voor sterken drank. Bekend is het versje:

 De

De zangers van ſint olofs kapel
Mogen hun natjen en hun droogjen wel.

NATAAL, z. n., vr., *der*, of *van de nataal*; zonder meerv. Schimpende napraat. Verouderd woord. M. Stok. bezigt het voor tijding: *men hoerder nemmermeer natale.*

NATEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *teekenen*: *ik teekende na*, *heb nageteekend*. Teekenend namaken. Van hier *nateekening*.

NATELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *telen*: *ik teelde na*, *heb nageteeld*. Naar een ander ras of ſoort laten telen; ook naderhand telen. Rodenburgh heeft het zelfſt. naamw.: *om door naeteelingh zich zelven onſterffelick te maken.*

NATELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *tellen*: *ik telde na*, *heb nageteld*. Dat geteld is, nog eens tellen, om te zien, of men wel geteld hebbe. Van hier *natelling*.

NATEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *temen*: *ik teemde na*, *heb nageteemd*. Temend napraten.

NATER, z. n., vr., *der*, of *van de nater*; meerv. *naters*. Eene ſlangenſoort, met ſchilden onder den buik en ſchubben onder den ſtaart. Bij Kil. eene waterſlang. Hoogd. *natter*, door voorzetting van eene *n*, hetzelfde woord als *adder*. Zamenſtell.: *natertong*, eene ſoort van varenkruid, *naterwortel*.

NATEREN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *teren*: *ik teerde na*, *heb nageteerd*. Onz., met *hebben*, is het een Gron. woord: *de buurmeiden zullen nateren*, haar potgeld verteren, als de buren reeds geteerd hebben. Bedr., met teer nog eens beſmeren.

NATIE, z. n., vr., *der*, of *van de natie*; meerv. *natien*. Geſlacht, volk: *de duitſche natie*. *De ſonde is eene ſchantvlecke der natien*, Bybelv. *De Joodſche natie een ſpiegel voor de volken*. J. Frantz. In de dagelijkſche taal, zegt men van onbeſchofte lieden; *dat is eene natie!* Uit het lat. *natio*.

NATIEGEN, (*natijgen*, *natuigen*) verouderd woord, waarvan het verled. deelwoord *nagetogen*, voor nagetrokken, bij ſommigen gevonden wordt.

NATIJD, z. n., m., *des natijds*, of *van den natijd*; het

meerv. is niet in gebruik. Nazomer, herfst. Van *na* en *tijd*.

NATIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *timmeren: ik timmerde na, heb nagetimmerd.* Naar een bestek timmeren, timmerend namaken.

NATOGT, z. n., m., *des natogts*, of *van den natogt*; meerv. *natogten*. Achtertogt, achterhoede. Van *na* en *togt*.

NATORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *torschen: ik torschte na, heb nagetorscht.* Op den rug nadragen.

NATRACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *trachten: ik trachtte na, heb nagetracht.* Bij Kil. is het nadenken, napeinzen. In den Bybel komt het in den zin van ijverig najagen voor: *maer wie 't quade natracht, dien sal 't overkomen.* Hooft gebruikt het voor nazetten, om iemand in handen te krijgen: *dat men hem flinx naagetracht had, jaa gezocht binnen Brussel. Dus' deeden hem de Prins en Staaten scherpelijk naatrachten.* Van hier *natrachter*, bij Hooft: *mompten er de natrachters.*

NATRED, z. n., m., *des natreds*, of *van den natred*; zonder meerv. De daad van natreden. Poot gebruikt het in eenen zedenlijken zin: *om 't zoete jofferdom ten natredt des puikwandels aan te manen.* Van *na* en *tred*.

NATREDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *treden: ik trad na, heb* en *ben nagetreden.* Bedr., iemands treden namaken: *hij treed haar gangen na.* J. Cats. Achter iemand treden, statiglijk hem nagaan: *gelust het u mijn voetspoor na te treên.* A. Bogaert. Fig.: *Emanuel, die hem in het gebied volgde, besloot de voetstappen van zijnen voorzaat na te treden.* Bogaert. *De braven natreden*, hunnen wandel navolgen. Vond. *Zij treet d'uitmuntendheden van ver na.* Poot.

NATREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *trekken: ik trok na, ben nagetrokken.* Op eenen togt nareizen.

NATRIPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *trippelen: ik trippelde na, ben nagetrippeld.* Trippelend nakomen.

NATTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik natte (nattede), heb genat.* Nat maken: *papier tot den druk natten. Het zeil natten.*

Sij nat haer wangen. CATS. *Het geschut natten*, met water verkoelen.

NATUIGEN, zie *natiegen*.

NATUIMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *tuimelen*: *ik tuimelde na*, *ben nagetuimeld*. Tuimelend narollen, navallen.

NATUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik natuurde*, *heb genatuurd*. Aarden, tier hebben: *op dat zijn ickheydt boven deughde niet natuurt*. RODENB.

NATUUR, z. n., vr., *der*, of *van de natuur*; meerv. *naturen*, in sommige gevallen gebruikelijk. Een woord, uit het lat. *natura* ontleend, welks gebruik zeer onbepaald is. In het gemeen, beteekent het de werkende kragt, zoo wel in elk ondeelig ligchaam, als in alle ligchamen te zamen genomen, wanneer men zich dezelve als eene eenige kragt voorstelt. *Vooreerst*, in elk ondeelig ligchaam, wat een levend schepsel van zijne geboorte af, en, in verderen zin, wat elk ding, dat is, van zijnen oorsprong af, toekomt; van *natus*, geboren zijnde. In bepaaldere beteekenis, de vereeniging van het meenigvuldige in een ding, waarin de grond van alle veranderingen bestaat; de werkende kragt van ieder ligchaam, naar den aard zijner zamenstelling: *het is de natuur van de lucht, dat zij zich laat uitzetten. Wie kan de natuur van alle dingen navorschen? Die van nature geen Goden en zijn*. BYBELV. In engeren zin, de grond der werkingen in een levend wezen: *Gods natuur. De natuur des menschen*, de vereeniging van het meenigvuldige bij deszelfs wording, en de daarin gegronde kragt, om te werken, te doen, te handelen, inzoover zij bij alle menschen, in zeker opzigt, van denzelfden aard is; als ook inzoover zij, in ieder ondeelig mensch, op velerlei wijs gesteld is: *lang over eene zaak te leeren strijdt met de natuur der jonge kinderen. Zijne natuur geweld aandoen — overwinnen — verkragten. Zijne natuur volgen. De gewoonte wordt vaak eene tweede natuur. Eene heete natuur hebben. Hij is mild van natuur. De naturen zijn verschillend. Dat is tegen de natuur. Het is den mensch van natuur eigen. Hij is boos van natuur. In beter hemelscher natuur naar een volmaakter goed te jagen*. MACQUET. Door de verbeelding, stellen wij ons die verbinding van het meenigvuldige als eene eenige kragt voor, als een wezen, dat op zich zelf bestaat; en dan heeft

het

het geen meerv.: *waar de natuur niet de beste leermeesteres is, daar arbeidt de kunst vergeefs.* Vooral wordt deze kragt, bijzonder bij den mensch, onder allerlei bepalingen gebruikt. 1. Ten opzigt van het ligchaam, is dezelve de geheele verbinding van de vloeibare en vaste deelen in elken mensch: *eene sterke, gezonde, zwakke natuur hebben. Als de natuur hier zich zelve niet redt, zullen de geneesmiddelen weinig baten.* 2. In de Godgeleerdheid gebruikt men het woord, in tegenstelling van de Openbaring: *het licht der natuur.* 3. Natuurlijke trek, zucht, min: *de natuur uitschudden.* 4. De eerste oorsprongelijke gesteldheid van een ding, met uitsluiting van alle veranderingen, die van buiten of door vrije verkiezing ontstaan: *in den stand der natuur leven*, waar de menschen, zonder burgerlijke verbindtenissen, vrij leven. In een ander opzigt, verstaan wij door de *natuur* eene tegenstelling van ingebeelde behoeften: *de natuur is met weinig tevreden.* Dikwerf staat *natuur* tegen onderrigt, tegen vaardigheden, door onderrigt en oefening verkregen, of tegen kunst, over: *zijne gebaren zijn onopgesmukte natuur. Natuur alleen is wilt en schaars te prijzen. Geleertheit temt woestijn en huilend wout.* Poot. *Men twist nogh op dit uur, of iemant Dichter wordt door kunst, of door natuur.* A. Pels. *Een gave der natuur.* Hooft. *Hoe schaers en zelden wordt Natuur verheugde moeder van een' schrijver!* Poot. *Eene woning noch door natuur, noch door kunst gebouwd.* Sels. Dikwijls noemt men *natuur*, zonder meerv., zekere uitwendige betrekkingen, waarin ieder van zijne geboorte af geplaatst wordt: *de banden der natuur breken*, de bloedverwantschap verzaken. *Hier riep de stem der natuur.* Burgerlijke welstand: *of en leert u ook de nature selve niet?* Bybelv. Aard, wijs, gesteldheid van iets, al bestaat het op zich zelf niet: *de natuur der zaak vordert dit. Wellusten van eene eeuwige natuur.* Sels. *In natuur*, in wezen, dat nog niet verpand of verkocht is. Ten *tweede*, alle werkende kragten van alle ligchamelijke dingen te zamen genomen en als eene eenige kragt voorgesteld; zonder meerv. De verbeelding maakt die kragt, als bestonde zij op zich zelve, en als ware zij van God onderscheiden:

d' Alteelende Natuur zorgvuldigh in 't verdadigen
Van 't geen zij baert en voedt, geeft dikwijls blinden raedt. Poot.

Wat vrouw natuur ter wereld heeft gebragt enz. Anslo, *O hoe schoon zijt gij Natuur! O dierbare woning, door de zorgvuldigheid der natuur, ten behoeve des doods, gesticht!* Sels. *Den loop der natuur volgen. De werken der natuur beschouwen. Tol aan de natuur betalen*, sterven. *De natuur maakt geenen sprong.* Figuurlijk, de geheele omvang van alle toevallige wezens: *dat is in de gansche natuur niet aan te treffen.* De ligchamelijke dingen op onzen aardbodem: *de drie rijken der natuur. De geschiedenis der natuur. Wat verrukt ons meer, dan de schoone natuur te beschouwen? Overal is wijsheid en orde in de inrichting der natuur. O gij tooneelen der stoffelijke natuur, die sterffelijke oogen betooveren!* Sels. In de beeldende kunsten verstaat men door de *natuur* alle zigtbare voorwerpen, welke de kunstenaar nabootst: *'t penseel volgt Natuur, Godts dochter.* Anslo. *Zoo volgt de schilderkunst de schoonheit van Natuur.* Vond. Zamenstell.: *natuurboek*, boek der natuur, de geschapene wereld, *natuurkenner*, *natuurkennis*, *natuurkunde*, *natuurkundig*, *natuurwerking*, en vele woorden meer.

NATUURLIJK, bijv. n. en bijw., *natuurlijker*, *natuurlijkst*. De trappen der vergelijking zijn, in eenige gevallen, slechts te dulden. Dat met de natuur overeenkomt, in de natuur gegrond is. 1. Zoover *natuur* de kragt van werkingen of de vereeniging van het meenigvuldige van een ondeelig ding is, beteekent het, *in het gemeen*, iets, dat in die kragt gegrond is. En wel eenigzins daarin gegrond, met de trappen van vergrooting; het tegendeel van onnatuurlijk: *deugd is aan het kristendom natuurlijk. Dat is geen natuurlijke honger.* Geheel daarin gegrond; in tegenstelling van bovennatuurlijk, en soms ook van onnatuurlijk: *zijnen natuurlijken dood sterven. Het natuurlijke leven*, in tegenstelling van het geestelijke. *Wij hebben eenen natuurlijken afkeer van alle smert.* — *In het bijzonder*, met vele en verscheidene bepalingen. In de scholen is de *natuurlijke* godgeleerdheid een zamenstel van godlijke waarheden, die door het vernuft, buiten de openbaring, gekend kunnen worden. *De natuurlijke* pligten, die door de natuurwet aangewezen worden. *Natuurlijk* is, wijders, dat met de aanvangelijke gesteldheid eener zaak overeenkomt, daarin gegrond is, met uitsluiting van alle veranderingen,

gen, die naderhand ontstaan of van buiten aankomen. Zoo is *natuurlijk* dan, in tegenstelling van onderrigting, opvoeding, burgerlijke inrigting en ordening: *het dansen is den honden niet natuurlijk.* Hierheen behoort misschien de beteekenis des woords voor onecht: *zij was eene natuurlijke dogter van Lodewijk de veertiende.* *Natuurlijk* is, daar, zooveel als enkel naar den stand der natuur, zonder opzigt op burgerlijke ordening. In tegenstelling van kunst, of gemaaktheid: *hij draagt natuurlijk haar. Natuurlijke spraak. Dat is geen natuurlijke verw. De natuurlijke dag*, die in vier en twintig uren verdeeld wordt, in onderscheiding van den dag, die van den morgen tot den avond duurt. *Natuurlijke afgang*, die, door de kunst van eenen arts of door de werking der medisijnen, niet veroorzaakt is. In tegenstelling van het gezochte: *dat volgt natuurlijk daaruit.* Met de gesteldheid van eene zaak overeenkomend: *die argwaan moest natuurlijk uwe vreugd verstoren. Natuurlijk gesprooken, is dat onmogelijk. Hoe natuurelijk is het, dat mijn geloof zulk eene plaats aan mijne verbeelding vergunne!* Sels. Naauwkeurig, heelwel: *hij vertelde dat zeer natuurlijk. Dat kind gelijkt u natuurlijk.* 2. Zoover *natuur* de werkende kragt van alle ligchamen, als eene eenheid begrepen, uitdrukt, beteekent *natuurlijk* datgene, dat met deze kragt overeenkomt, daarin ten deele of geheel gegrond, daaruit verklaarbaar is: *dat de zon op en ondergaat, is zeer natuurlijk.* Dat daartoe behoort; *de natuurlijke wijsbegeerte.* Zoo dikwijls dit woord gelijk of overeenkomend beduidt, lijdt het trappen van vergrooting, om dat de zaak zelve voor vergrooting vatbaar is. Van hier *natuurlijkheid.* Zie *lijk.*

NAVAGEN, zie *navegen.*

NAVALLEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vallen: ik viel na, ben nagevallen.* Achter iemand vallen.

NAVAREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *varen: ik voer na, ben nagevaren.* Inzoover *varen* eene beweging naar eene plaats beteekent, is *navaren* zooveel als volgen: *een engelenheir voer hem ten hemel na.* Oneig.: *hij voer hem blind in het verderf na.* Gewonelijk beduidt het door middel van een vaartuig na-

navolgen: *zij voeren ons met het schip na.* In Gelderland en Groningen gebruikt men het ook van eenen wagen.

NAVEEL, bij T. KATE en KIL. voorkomende, het fr. *naveau*, zie *raap*.

NAVEGEN, (*navagen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vegen*: *ik veegde na*, *heb nageveegd*. Nogmaals vegen.

NAVEL, z. n., m., *des navels* of *van den navel*; meerv. *navels*. De kleine ronde knop, in het middelpunt van den buik, die het overblijfsel van de afgesnedene navelstreng is: *bezorg vooral*, *dat de navel van het kind gebonden worde. Guize zelf toog tot den naavel toe door 't waater.* HOOFT. *Die recht in den navel gewond was.* VAN MANDER. Dichters gebruiken het voor het middelpunt van iets: *de heirspits treft den navel der halve maene.* VOND. *Daar aerdtrijx navel wat Godt vloeckt houdt afgezondert.* VOND. *De zee scheurt open tot den navel.* DE COCK. *Van 's hemels opperkringen tot 's aertrijks navel toe.* POOT. *Die 't oog der waerelt uit des aardrijks zwarten navel naar boven trekt.* HOOGVLIET Ook *navelpunt*: *uit 's merchtvelts navelpunte.* VOND. Zamenstell.: *navelband*, *navelbreuk*, *navelbreukig*, *naveldoekje*, *navelkruid*, zeker gewas, *navelstreng*, *navelswijze*.

Het is zeer waerschijnelijk, dat het, met *naaf*, eenen oorsprong heeft. Bij KIL. komt nog *de navel van het rad* voor.

NAVERHAAL, z. n., o., *des naverhaals*, of *van het naverhaal*; zonder meerv. De daad van naverhalen. Van *na* en *verhaal*.

NAVERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *verhalen*: *ik verhaalde na*, *heb naverhaald*. Naderhand verhalen.

NAVERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vertellen*: *ik vertelde na*, *heb naverteld*. Achterna vertellen. Als iemand op eene verraderlijke wijs aan zijn einde komt, zegt men: *hij zal het niet navertellen.*

NAVERTREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vertrekken*: *ik vertrok na*, *heb navertrokken*. Navertellen: *niet een van 's vijants maght zal 't morgen navertrecken.* VOND. Zie *vertrek* en *vertrek-*

trekken. Onz., met *zijn*, is het na een' ander vertrekken.

NAVERWANT, bijv. naam w., zonder trappen van vergrooting. Met iemand in den bloede na verbonden. Trip bezigt het oneig.:

Dat de naverwante kleur
Geenen sterveling zal misleiden.

Zelfstandig voor nabestaande: *hij is mijn naverwant* — *zij is mijne naverwante.* Van hier *naverwantschap.*

NAVERWEN, (*naverven*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *verwen: ik verwde na, heb nageverwd.* Naar eene kleur verwen; ook nog eens verwen.

NAVIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vijlen: ik vijlde na, heb nagevijld.* Gladder vijlen.

NAVISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *visschen: ik vischte na, heb nagevischt.* Eigenlijk nog eens visschen, waar een ander reeds gevischt heeft. Oneig., navorschen.

NAVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vlechten: ik vlocht na, heb nagevlochten.* Op eene kunstige wijs vlechtend namaken.

NAVLIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vlieden: ik vlood na, ben nagevloden.* Achter een' ander vlieden, de vlugt nemen.

NAVLIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vliegen: ik vloog na, ben nagevlogen.* Vliegend navolgen.

NAVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vloeijen: ik vloeide na, ben nagevloeid.* Met eenen vloed nakomen.

NAVLOEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vloeken: ik vloekte na heb nagevloekt.* Met vloekwoorden naschreeuwen.

NAVLUGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vlugten: ik vlugtte na, ben nagevlugt.* Vlugtend naloopen.

NAVOEDEREN, (in het gemeene leven *navoeren*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *voederen: ik voederde na, heb nagevoederd. Eene koe navoeren* is

in

in Gelderland, haar, na het gewone voedsel, nog beter voeder voorwerpen.

NAVOER, z. n., m., *des navoers*, of *van den navoer*; zonder meerv. De daad van navoeren: *zulx Norrits om navoer van eenighe tonnen biers zond.* Hooft. Van *na* en *voer*, dat buiten zamenst. niet voorkomt.

NAVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *voeren: ik voerde na, heb nagevoerd.* Te water of te land, met een vaar — of voertuig, nabrengen.

NAVOLGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *volgen: ik volgde na, ben nagevolgd.* Eigenlijk, achter iemand volgen: *ik zal u van verre navolgen. Ik zal u, op wolle soolen, navolgen.* Sels. *Mijne oogen volgden hem na, zoo lang ik konde.* Achtervolgen, met oogmerk, om iemand te grijpen: *zij volgden hem lang na in het bosch.* Toekomen, aanstaande zijn: *In het navolgende jaar. Al den naavolghenden dagh was men doende.* Hooft. *Het navolgende geslacht.* Fig., nadoen, namaken: *iemands voorbeeld navolgen. Volg de deugden uwer vooroudereu na. Vele sullen hare verderffenissen navolgen.* Bybelv. Oul. werd het ook gebruikt voor vervolgen: *nadien dat sij den philistinen naghevolghet waren.* Byb. 1477. *Navolgens*, voorzetsel, vereischende eenen vierden naamv., naar: *navolgens hare affonderinge.* Bybelv. Van hier *navolgbaar*, *navolgelijk*, dat nagevolgd kan worden; ook, dat nagevolgd mag worden, *navolger*, *navolging*, *navolgster.*

NAVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vorschen: ik vorschte na, heb nagevorscht.* Zorgvuldig navragen, met de hoogste naauwkeurigheid nadenken, nazoeken: *thands hebben hen een geweldige mist, en een vreezelijke reeks van ijsbaaren verhindert de palen des werelts naer te vorssen.* Bogaert *Eene zaak tot den grond navorschen. De geheimen der natuur — de wegen der Godsregering navorschen. Laat dit de breidel van ons navorschend onderzoek wezen.* Frantz. Van hier *navorscher*, *navorsching.*

NAVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *vouwen: ik vouwde na, heb nagevouwen.* Iets, dat kunstig gevouwen is, met vouwen namaken.

NAVRAAG, z. n., vr., *der*, of *van de navraag*; zonder

der meerv. De daad van navragen: *er is in het geheel geene navraag naar die waren. Dat kan navraag lijden.*

NAVRAGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *vragen*: *ik vroeg na*, (ook *vraagde na*) *heb nagevraagd* (oudt. *nagevragen*). Vragend nazoeken: *ende als ſij onderſochten ende navraegden*. Bybelv. *Ik wil er geen navragen van hebben.* Van hier *navraging.*

NAVRIEND, z. n., m., *des navrieuds*, of *van den navriend*; meerv. *navrienden.* Nabeſtaande vriend: *uwe broeders ende navrienden ſpreken wel onder malcanderen.* Overzett. van Doresi.. Van hier *navriendſchap.*

NAVRIJVEN, zie *nawrijven.*

NAVRUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de navrucht*; meerv. *navruchten.* Late vrucht. Van *na* en *vrucht.* Het meerv. is bij Kil. ook voor naweeën, wanneer het van *vrucht*, dat is vrees komt, hoogd. *furcht*; of *navrucht* is hier voor nageboorte.

NAWADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *waden*: *ik waadde na*, *ben nagewaad.* Door eene ondiepte achter iemand komen.

NAWANDEL, z. n., m., *des nawandels*, of *van den nawandel*; zonder meerv. De daad van nawandelen. Hooft gebruikt het oneig. voor navolging: *gelijk wij tot naawandel van onzer maaghen achtbaare werken worden aangedreeven.* Van *na* en *wandel.*

NAWANDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wandelen*: *ik wandelde na*, *heb nagewandeld.* Achter iemand wandelen, dat is hem volgen. Men gebruikt het ſlechts nog figuurlijk, en wel in den bijbelſchen ſtijl alleen, voor navolgen, dat is iemands gedrag en wil tot een voorbeeld van zijn eigen gedrag en wil nemen: *ende ſij hebben anderen Goden nagewandelt.* Bybelv. *Die hun hart nawandelden.* Frantzen. *Gij wandelt het Heelal in liefde na.* Poot.

NAWAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *waren*: *ik waarde na*, *heb nagewaard.* Al warende, dat is zwevende, navolgen: *dat ijsſelijk ſpook, dat uwe ziel zal nawaaren.* Sels. *Iemand nawaren* is ook met de oogen hem onophoudelijk nazien, om te vernemen, waar hij blijve.

NA-

NAWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wasſchen: ik wiesch na, heb nagewasſchen.* Nog eens wasſchen, waar het vuil niet wel uit het goed gewasſchen is.

NAWEE, z. n., o., *des nawees*, of *van het nawee*; meerv. *naweeën.* Smertelijke, of onaangename gewaarwording in het ligchaam, nadat men een of ander ongemak gehad heeft. Wij gebruiken het verder voor alle onaangename, zelfs zedenlijke gevolgen van eenig onheil of eenige daad: *wij ſchepten breede vreugt, met nawee noit betaelt.* POOT. *'t Nawee proeven doen.* DE DECK. *Dat zijn de droevige naweeën van dien oorlog.* In den bepaaldſten zin zijn de *naaweeën* ſmertelijke gewaarwordingen in het onderlijf en den rug bij eene moeder, nadat zij bevallen is; zonder enkelv. Van *na* en *wee.*

NAWEEK, z. n., vr., *der*, of *van de naweek; zonder* meerv. Het achterſte van de week. Van *na* en *week.*

NAWEEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *weeken: ik weekte na, heb nageweekt.* Nog eens weeken, weeker maken.

NAWEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *weenen: ik weende na, heb nageweend.* Met geween naloopen, weenend nazien.

NAWEES, z. n., m. en vr., *van den — der*, of *van de nawees*; meerv. *naweezen.* Een kind, zoon of dogter, na des Vaders dood geboren. Van *na* en *wees.*

NAWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wegen: ik woog na, heb nagewogen.* Dat gewogen is, nogmaals wegen, om te zien of men goed gewigt hebbe: *iemand nawegen. De koffijboonen nawegen.*

NAWEIDE, z. n., vr., *der*, of *van de naweide*; zonder meerv. Grasland, waarin koeijen weiden, nadat het eerst gehooid is. Van *na* en *weide.*

NAWENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *na* en *wentelen: ik wentelde na, heb nagewenteld.* Achteraan wentelen.

NAWERK, z. n., o., *des nawerks*, of *van het nawerk*; zonder meerv. Werk, dat of nog uitſtel lijden kan, of dat na iets anders dient gedaan te worden. Van *na* en *werk.*

NAWERKEN, voor iemands zedenlijke bedrijven navolgen, bij K. CRUCIUS: *om uw Vorstin trouw na te werken.*

NAWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *werpen*: *ik worp* (*wierp*) *na*, *heb nageworpen.* Achter iemands rug werpen: *zij worpen ons met steenen na.*

NAWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *weven*: *ik weefde na*, *heb nageweven.* Kunstig weefwerk, waarin bloemen enz. geweven zijn, namaken.

NAWIJF, z. n., o., *des nawijfs*, of *van het nawijf*; meerv. *nawijven.* Een wijf, met welk men het laatst getrouwd is. Verouderd woord. Van *na* en *wijf.*

NAWIJN, z. n., m., *des nawijns*, of *van den nawijn*; zonder meerv. Spoelwijn, wanneer men water op reeds geperste druiven doet, en dezelve nog eens perst. Van *na* en *wijn.*

NAWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *wijzen*: *ik wees na*, *heb nagewezen.* Achter den rug wijzen: *zij wezen hem met vingeren na.* Van hier *nawijzing.*

NAWINTER, z. n., m., *des nawinters*, of *van den nawinter*; meerv. *nawinters.* Koude winterachtige dagen, in het begin der lente. Van *na* en *winter.*

NAWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *wisschen*: *ik wischte na*, *heb nagewischt.* Nogmaals wisschen.

NAWITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *witten*: *ik witte* (*wittede*) *na*, *heb nagewit.* Nog eens witten, om de streken van den witkwast enz. weg te maken.

NAWORDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *worden*: *ik werd na*, *ben nageworden.* Naderhand worden, ontstaan: *de schets der nagewerde dingen.* VOND.

NAWRIJVEN, (*navrijven*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *wrijven*: *ik wreef na*, *heb nagewreven.* Nogmaals wrijven, om iets gladder of fijner te maken.

NAWROEGEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *wroegen*: *ik wroegde na*, *heb nagewroegd.*

Achterna wroegen: *de lust, die na zal wroegen.* Lodenst.

NAZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zaaijen: ik zaaide na, heb nagezaaid.* Nogmaals zaaijen. Hooostr. heeft het woord.

NAZAAT, z. n., m., *des nazaats*, of *van den nazaat*; meerv. *nazaten.* Een nakomeling, die in de bezitting van de nagelatene goederen komt; wijders een nakomeling in het algemeen. Van *na* en *zaat.* Dit woord is uit den onvolmaaktverled. tijd der aanvoegende wijs van *zitten* gevormd, waarvan *zate*, zitorde, nog in de Overzett. van den Byb. voorkomt. Er is ook een oud woord *zaten*, voor zitten, bij Kil. over. Deze afleiding is gegronder, dan dit woord tot *zaad*, zoover het, oneig., nakomelingschap aanduidt, te huis te brengen. *Met eenen nazaet van zijn naeste bloed.* Vond. *Aan Davids nazaet.* Vond. *Dat hij geenen naazaat begeerde.* Hooft. *Want schoon men dit ook in den nazaat kon verschoonen.* Hoogvl. *De nazaat van het rijk sneuvelde. Hij storf zonder nazaat. Hoe zullen de nazaten opzien! In het zuiden heerscht die heilloose scepter der nazaaten van* Cham. Frantzen. Het vrouwel. *nazatin* heeft Vond. Van hier *het nazaatschap.* Hooft.

NAZAMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zamelen: ik zamelde na, heb nagezameld.* Achterna zamelen. Van hier *nazameling.*

NAZANG, z. n., m., *des nazangs*, of *van den nazang*; meerv. *nazangen.* Waarmen met reijen zingt, is de *nazang* de toezang of slotzang. Van *na* en *zang.*

NAZEEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zeepen: ik zeepte na, heb nagezeept.* Nog eens inzeepen.

NAZEGEN, z. n., m., *des nazegens*, of *van den nazegen*; zonder meerv. Eene of meer weldaden, die, als een zegen, ons naderhand onverwacht overkomen. Van *na* en *zegen.*

NAZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zeggen: ik zeide na, heb nagezegd (nagezeid).* Eenige woorden naspreken; ook iets navertellen. Hooft bezigt het voor achter den rug uitstrooijen: *vreemdt vond zij, dat men haar naazeijde* enz. F. Halma neemt het, in het algemeen, voor in het uitspreken navolgen: *ik heb 't kijkgesprek op dichttrant nagezeit.*

NA-

NAZEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zeilen*: *ik zeilde na, ben nagezeild.* Zeilend nakomen: *nagezeijlt met alle winden.* CATS.

NAZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zenden*: *ik zond na, heb nagezonden.* Achterna zenden. *Met belofte, dat men 't hun naazeinden zoude.* HOOFT. *Doe sonden sij hem na tot Lachis, ende doodden hem aldaer.* BYBELV.

NAZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zetten*: *ik zette (zettede) na, heb nagezet.* In aller ijl iemand najagen: *gelijk een jager den haes nazet.* VOND.

NAZIEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *zien*: *ik zag na, heb nagezien.* Met de oogen volgen: *wij zien hem naa met schreijende oogen.* K. LESCAILJE. *Zij geeft het nazien op.* VOND. Nazoeken, overzien: *de wasch nazien. Eene rekening nazien. Ik moet mijne les nog eens nazien. Ik wierd genoodzaakt de schrijveren van veele eeuwen na te zien.* BOGAERT.

NAZIGT, z. n., o., (bij HOOFT en anderen ook vr.) *des nazigts*, of *van het nazigt*; zonder meerv. Nader inzigt: *verlof tot nieuwe nazight te verwerven*, HOOFT.

NAZINGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zingen*: *ik zong na, heb nagezongen.* Onz., met *hebben*; achterna zingen: *hij zingt altijd na.* Bedr., zingend nadoen: *eene wijs nazingen. Wat vogels zingen daer alle engelsche koraelen met hunne kelen na?* VOND. *Iemand iets nazingen.*

NAZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zinken*: *ik zonk na, ben nagezonken.* Achterna zinken.

NAZINNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zinnen*: *ik zon na, heb nagezonnen.* Diep nadenken: *die nazint en uit anderen bestudeert*, enz. FEITH.

NAZOEK, z. n., m., (HALMA kiest het onz. gesl.) *des nazoeks*, of *van den nazoek*; zonder meerv. De daad van nazoeken: *daarover wordt morgen nazoek gedaan.* Van *na* en *zoek*.

NAZOEKEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *na* en *zoeken*: *ik zocht na, heb nagezocht.* Zoekend naslaan: *eene plaats bij eenen schrijver nazoeken.*

NAZOMER, z. n., m., *des nazomers*; of *van den nazomer*;

mer; meerv. *nazomers*. Aangename zomerdagen in het begin van den herfst. Van *na* en *zomer*.

NAZORG, z. n., vr., *der*, of *van de nazorg*; meerv. *nazorgen*. Eene kwelling, die na eene onbezonnene daad volgt: *verban alle nazorg door deugd en voorzigtigheid*. Van *na* en *zorg*.

NAZOUTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zouten*: *ik zoutte na*, *heb nagezouten*. Dat niet wel gezouten is, nogmaals zouten.

NAZUIVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zuiveren*: *ik zuiverde na*, *heb nagezuiverd*. Achterna zuiveren, nogmaals zuiveren. Bij L. MEYER komt het voor.

NAZWEMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zwemmen*: *ik zwom na*, *heb* en *ben nagezwommen*. Zwemmend navolgen.

NAZWEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zweven*: *ik zweefde na*, *ben nagezweefd*. Zwevend nakomen: *voor dat mijne verbeelding de verrichtingen des doods verder nazweve*. SELS. *Het lust ons hem naar te zweven*. VOND.

NAZWIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zwieren*: *ik zwierde na*, *ben nagezwierd*. Zwierend narijden: *hij zwierde ons op schaatsen na*.

NAZWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *na* en *zwingen*: *ik zwong na*, *heb nagezwongen*. Zwingend nawerpen, dat is met eene heen — en weerbeweging van de hand nawerpen: *zij zwongen den vijanden vele werpgeweren na*. *Zwingen* komt, in dien zin, bij HOOFT voor. HALMA gebruikt het gelijkvl.

NE, een woordje van ontkenning, dat, oudtijds, in gebruik was voor *niet*, en voor de werkwoorden geplaatst werd. Bij M. STOKE komt het dikwerf voor:

Ende ne hadde die nacht gedaen,
Si waren sekerlik gevaen. —
De Grave ne woudse niet ontvaen.

De Vlamingers gebruiken het nog: *ik ne wil*. *Ik ne zal het niet doen*. Door omzetting schreef men naderhand *en*. Zie *En*. Het komt overeen met het fr. *ne*, ital. *ne*, eng. *no*, goth. *ne*, angelf. *ne*, pool. *ni*, krain. *na*. De Grieken gebruiken het in zamenstell.: *νεπους*, die geene voeten heeft. Ook bij ons plagt het in zamenstelling gebruikt te worden: *negheen*, *negheensins*. BYB. 1477. Zie

Zie *nemaar*. Oul. bezigde men het ook voor *hem*: *sine leere salne leiden*. DIETSCH. DOCTR. *Eñ gordene*, en gorde hem. BYB. 1477.

NEB, z. n., vr., *der*, of *van de neb*; meerv. *nebben*. Een lange spitse bek, gelijk bij sommige vogelen en eenige visschen: *'k zie een vogeltjen in 't glaasje mij de neb biên*. HOOFT. Zamenstell.: *nebaal*, anders *nebbeling*, aal die spits van bek is, *nebijzer* aan eenen ploeg, *nebschuit*. Door de voorzetting van eene *s* zegt men ook *snab*, *sneb*, waarvan *snavel*. ADELUNG brengt het tot eenen oorsprong met *navel*, *naaf*. In het oud eng. is het *a neb*.

NECHTIG, bijv. n. en bijw., *nechtiger*, *nechtigst*. Een woord, dat weinig meer gebruikt wordt. Men vindt het meermalen nog bij HOOFT, in den zin van naarstig, ijverig, schielijk: *nijver*, *nechtig*, *trouw gezant*. *Wel buurman*, *waar loopje zoo nechtigh nae toe?* Zamenstell.: *trouwnechtig*: *trouwnechtige dienstbob*. HOOFT. Van hier *nechtigheid*. HOOGSTRAT. en HOOFT. Voor *nechtig* heeft L. MEYER ook *nichtig*. *Nechtig* is, denkelijk, door de bijvoeging van *n*, van *acht* en den uitgang *ig* oorsprongelijk. Men vindt, trouwens, zulk eene neusletter meer voor sommige woorden, als *aak naak*, *aars*, *naars* enz. Zie *N*.

NEDER, bijv. n. en bijw. Nader aan het middelpunt der aarde dan een ander ding, laag, in tegenstelling van boven en hoog: *van den nederen trappe des welspellens*. TWESPR. *Dat ic verheven hebbe den nederen boem*. BYB. 1477. De stellende en de vergelijkende trap zijn als bijv. naamw. geheel uit het gebruik. De overtreffende trap, *nederst*, wordt als bijv. gevonden in de OVERZ. VAN DEN BYB.: *in de nederste deelen der aerde*. BOGAERT zegt ergens, *naer 't nederste der stroome*. En bij VOND. vindt men *de allernederste*. KIL. verklaart *neder* door *humilis*, *inferus*, *depressus*. Den stellenden trap gebruiken wij nog als bijwoord: *hij liep de kamer op en neder*. Eigenlijk, nogtans, komt het dus voor als een voorzetsel, dat, in zamenstelling, gebruikt wordt. Trouwens, het wordt, als een scheidb. voorz., bij vele werkwoorden gebruikt, beduidende dan, dat de handeling of beweging van zulk een werkwoord naar de oppervlakte der aarde gerigt is, als: *nedersmijten*, *smeet neder*, *heb nedergesmeten*. Deze zamenstelling behoort

mede tot de oudste in de taal, daar zij reeds bij Kero voorkomt. Het wordt ook bij zelfst. naamw. gebruikt, als: *nederland*, *nederlaag*, enz. Bij bij v. n. als: *nederslagtig*, *neerslagtig*. Bij bijw., als: *nederwaarts*. Zeer dikwijls duldt het eene insmelting, als: *neerlag* (*neêrlaag*) *neerstik*, enz. In de zamenst. met werkwoorden scheidt men het ook wel geheel af, en plaatst er het voorzetsel *ter* voor, als: *ter neder werpen*, *ter neder gooijen* enz. Zoo zegt Bogaert: *die met schieten ter neder raakten*. *Zoo stort somtijts een worstelaer ter neder*. Poot. Sommigen hebben, om den uitgang *er*, dit woord als eenen vergelijkenden trap van een verouderd woord, *ned*, *nede* aangezien. Doch, daar de overtreffende trap eene *r* heeft, *nederst*, zoo blijkt, dat het woord *neder*, even als *bitter*, *dapper*, *zuiver*, *duister* enz., een echte stellende trap is. Voords, is van *neder nederachtig*, verouderd woord, voor *nederig*, — *nederheid*, armoedige en bekrompene staat: *om dat hij de nederheijt sijner dienstmaegt heeft aengesien*. Bybelv. Wijders *nederen* (waarvoor het zameng. *vernederen* in gebruik is): *te nederne de Roomsche ghewelt*. M. Stoke. — *Nedering*, hetwelk Kil. door *delling*, *vallis*, verklaart.

Neder, Otfr. *nidar*, Notk. *nider*, hoogd. *nieder*, nederſ. *nedder*, angelſ. *neothor*, eng. *nether*, zw. *neder*, ijsl. *nedar*. Het stamt af van het oude *need*, *nede*, hoogd. *nied*, dat in zwitserl. omlaag beduidt. Dit *need* behoort, zekerlijk, tot den wortel van *neigen*. Zie *genade*. Het is in het zw. *ned*, angelſ. *neoth*, eng. *neath beneath*. De hooge ouderdom blijkt uit het gr. νειοθι, νειοθεν, νερθε, ενερθε.

NEDERBIGGELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *biggelen*: *biggelde neder*, *is nedergebiggeld*. Naar beneden biggelen, afloopen: *een weinig aarde, waarop de traanen van Jezus nederbiggelden*. Sels.

NEDERBLIKSEMEN, (*neerbliksemen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *bliksemen*: *ik bliksemde neder*, *heb nedergebliksemd*. Eigenlijk, door den bliksem naar beneden werpen. Vond. neemt het in eenen ruimeren zin: *vermids de brand neerblixemt hooge muren*.

NEDERBOFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *boffen*: *ik bofte neder*, *h nedergeboft*.

Met

Met eenen bof van boven werpen. Bij HOOFT vindt men het woord.

NEDERBOGEN (bij T. KATE en KIL. *nederboogen*,) onz. w , gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *bogen: ik boogde neder, ben nedergeboogd.* Verouderd woord, zijnde hetzelfde als *nederbuigen.* Zie *bogen.*

NEDERBONZEN, (*neerbonzen*) bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *bonzen: ik bonsde neder, heb nedergebonsd.* Met eene bons, voords met geweld nederftooten: *terwijl ge haar haters neerbonst in 't verderf.* S. FEITAMA. *Daer quam Pompejus de Joodfche hoogheit neêrbonzen uit heur' ftaet.* POOT.

NEDERBOTSEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *botfen. Ik botste neder, ben nedergebotst.* Botfend nedervallen: *als zij faemen nederbotfen en horten tegen een.* ANTONID.

NEDERBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *brengen: ik bragt neder, heb nedergebragt.* Naar beneden brengen.

NEDERBRUIJEN, (*nederbruiden, neerbruijen, neerbruiden*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *bruijen: ik bruide neder, heb* en *ben nedergebruid.* Bedr., met eenen brui nederwerpen: *ik bruide hem bij de trappen neer.* Ook onz., met *zijn: hij is bij de trappen neergebruid.*

NEDERBRUISEN (*neerbruifen*) onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *bruifen: ik bruiste neder, ben nedergebruist.* Bruifend naar beneden vallen: *waeruit een waterval ten dale nederbruist.* VOND., die ook, elders, de onbepaalde wijs *neêrbruifen* bezigt.

NEDERBUIGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *buigen: ik boog neder (neer), heb* en *ben nedergebogen (neergebogen).* Bedr., naar de oppervlakte der aarde buigen: *die hunne knien voor Baal niet nederbuigen.* FRANTZ. *Toen de wijze Dageraat drie kroonen voor hem neerboog.* J. OUD. Wederk.: *zich voor God nederbuigen.* Onz., met *zijn: de takken buigen neder. Al het veltgedierte ziet naer d'aerde, voorwaert neergebogen.* POOT. Van hier *nederbuiging.*

NEDERBUIK, z. n., m., *des nederbuiks*, of *van den nederbuik*; meerv. *nederbuiken.* Onderbuik. Van *neder* en *buik.* Het woord is al verouderd.

NEDERBUITELEN, (*neerbuitelen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *buitelen*: *ik buitelde neder*, *ben nedergebuiteld*. Naar beneden buitelen.

NEDERBUKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *bukken*; *ik bukte neder*, *heb* en *ben nedergebukt*. Voorover bukken: *komt laet ons aenbidden ende nederbucken*. BYBELV. *Dat hij nederbukke*, *en den roof oprape*. VOLLENH. Oneig.: *mijne ziele wat nedergebuckt*. BYBELV. Het hulpw. *hebben* drukt, bij dit woord, de daad uit; het hulpw. *zijn* den staat en de gesteldheid: *hij is nedergebukt* beduidt eene tegenwoordige gesteldheid; *hij heeft nedergebukt* duidt den verledenen tijd aan, toen hij dit deed. Ook is op te merken, dat het hulpw. *zijn* telkens hier gebruikt wordt, als het woord oneigenlijk genomen wordt.

NEDERDALEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *dalen*: *ik daalde neder*, *ben nedergedaald*. Naar beneden dalen, afkomen op de oppervlakte der aarde: *terwijl de Hemel nederdaelt*. POOT. *Maer d'edle Dichtkunst daelt bekoorlijk neder*. H. SCHIM. Van andere dingen: *gaven*, *die van boven nederdalen*. *Een goude nis van stralen*, *die schoongewatert van den hoofde nederdalen*. VOND. Dieper dalen, dan de oppervlakte der aarde: *om in het stof neder te dalen*. SELS. *En dus ter helle neergedaald*. E. VOET. Oneig., in vorige tijden zich verplaatsen: *van daar daalt de aandacht neder tot dat tijdvak*. FRANTZEN. Van hier *nederdaling*. Bij MEYER heeft men een oud woord *nederdaligheid*, hetwelk hij door *nedergedaaldheid* verklaart.

NEDERDAUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *dauwen*: *dauwde neder*, *is nedergedauwd*. Als een dauw, dat is met rijken overvloed, van boven nederkomen: *zegen*, *die van boven nederdout*. VOND.

NEDERDEEL, z. n., o., *des nederdeels*, of *van het nederdeel*; meerv. *nederdeelen*. Laagte: *in nederdeelen van der aerd'*. BRUNO, PSALMB.

NEDERDOMPELEN, (*neerdompelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *dompelen*: *ik dompelde neder*, *heb nedergedompeld*. Onder water dompelen: *gij moest mijn' broeder neêrdomplen in zijn' geboortevliet*. HOOGVL.

NEDERDONDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

ſcheidb. voorz. *neder* en *donderen*: *ik donderde neder*, *heb nedergedonderd*. Door eenen donderſlag treffen en nederwerpen. Oneig., met ſchrik en groot geweld nederbonzen. Dichterlijk woord.

NEDERDOUWEN, (*neerdouwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *douwen*: *ik douwde neder*, *heb nedergedouwd*. Met eenen douw nederſtooten. Van hier *nederdouwing*.

NEDERDRAGEN, (*neerdragen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dragen*: *ik droeg neder*, *heb nedergedragen*. Naar beneden dragen: *uit den hemel neêrgedragen*. VOND.

NEDERDRIJVEN, (*neerdrijven*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *drijven*: *ik dreef neder*, *heb nedergedreven*. Met geweld nederwerpen: *het hof wort neêrgedreven met toren*, *trans en tin*. VOND. Naar beneden afdrijven: *het ſcorpioen verwarmt en drijft het water neêr*. VOND.

NEDERDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *dringen*: *ik drong neder* (*neer*), *heb nedergedrongen*. Naar beneden dringen: *beſiet hoe gene jongen ſijnen macker nederdringt*. CATS.

NEDERDRUIPEN, (*nederdroppen*, *neerdruipen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *druipen*: *ik droop neder*, *ben nedergedropen*. Met droppelen nedervallen: *het marmer weent*, *en laat zijn' traanen nederdruijpen*. W. S.

NEDERDRUKKEN, (*neerdrukken*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *drukken*: *ik drukte neder*, *heb nedergedrukt*. Naar beneden drukken: *iemand*, *die opſtaan wil*, *nederdrukken*. Oneig., onderdrukken, bemeesteren. *Sult ghij de ongeſtuijmicheijt nederdrucken?* BYBELV., die ook *ter neder drukken* bezigt. *Maer de min zou misſchien mij nederdrukken*. POOT. Neerſlagtig maken: *op 't neêrgedrukte hart*. M. L. *Alle de aandoeningen van eenen neêrgedrukten geest*. FRANTZ.

NEDERDUIKEN, (*neerduiken*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *duiken*: *ik dook neder*, *ben en heb nedergedoken*. Onderduiken: *maar duik eens neder onder 't riet*. POOT. *Duik eeuwig neêr gewaande Koning*. DE COCK. *Daer gaet de jeugd in ſtilheyd nederduycken*, CATS.

NEDERDUITSCH, (*neerduitsch*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Nederlandsch: *de nederduitsche taal. Nederduitsch schrijven.* Als zelfst.: *hij verstaat het nederduitsch.* Van *neder* en *duitsch.* Van hier *nederduitscher. Nederduitsch* staat tegen *hoogduitsch* over, en bevat niet alleen het hollandsch, friesch, maar ook het nedersaksisch, holsteinsch enz. *Nederduitschland*, het noordelijke en lager liggende Duitschland, bevattende, in ruimeren zin, ook de vereenigde Nederlanden, in engeren zin slechts Westfalen, Nedersaksen, en dat deel van Oppersaksen, dat aan de oostzee ligt.

NEDERDUWEN, zie *nederdouwen.*

NEDEREIND, z. n., o., *des nedereinds*, of *van het nedereind*; meerv. *nedereinden.* Het benedenste eind. Van *neder* en *eind.*

NEDEREISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *eischen: ik eischte neder, heb nedergeeischt.* Eischen, dat iets op deze aarde nederdale: *gij eischt vergeefs uw' dooden vader weder; een' hemelburger neder.* Poot.

NEDEREN, *nedering*, zie *neder.*

NEDERFLANSEN, *neerflansen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *flansen: ik flanste neder, heb nedergeflanst.* Een woord, in de dagelijksche taal alleen gebruikelijk. Iemand, die met haast en op eene slordige wijs iets verrigt, wordt gezegd iets *neer te flansen.*

NEDERFLONKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *flonkeren: ik flonkerde neder, heb nedergeflonkerd.* Zijnen flonkerenden glans nederlaten: *hoewel de heldre straelen der Goden niet nederflonkerēn in der sterflelijken oogh.* Vond.

NEDERFLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *fluiten: ik floot neder, heb nedergefloten.* Door fluiten naar beneden lokken. Van vogelaars gebruikelijk.

NEDERGAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *neder* en *gaan: ik ging neder, heb* en *ben nedergegaan.* Naar beneden gaan. *Maer Jona was nedergegaen aan de zijden van 't schip.* Bybelv. Oneig., dalen: *hetzij de jonckheydt rijst, of datze nedergaet.* Cats. In onheil komen: *hooge zaeken, die*

hae-

haeren heer bedorven, en jammerlijk deên nedergaen. Poot. Ook moet eenen vierden naamval: *hij ging het huis op en neder.*

NEDERGANG, z. n., m., *des nedergangs*, of *van den nedergang*; zonder meerv. De daad van nedergaan: *bij den nedergang van de hoogte.* Oneig., met een meerv.; de schuinse zijde van iets, de afgang: *de nedergang eens bergs.* Ondergang: *de sonne weet haeren nederganck.* Doreslaer. Van *neder* en *gang*.

NEDERGEREGT, (*nedergerigt*), z. n., o., *des nedergeregts*, of *van het nedergeregt*; zonder meerv. Laag geregt, waarbij zaken van minder belang afgedaan worden. Van *neder* en *geregt*.

NEDERGEVEN (*zich*), wederk. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *geven*: *ik gaf mij neder, heb mij nedergegeven.* Zich benedenwaarts bewegen: *hij voelt een bange ziel sich op en nedergeven.* J. Cats. Gaan liggen: *tree in en geef u neer.* Hooft.

NEDERGEWAAD, zie *nederkleed.*

NEDERGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *gieten*: *ik goot neder, heb nedergegoten.* Op den grond gieten.

NEDERGLIJDEN, (*nederglijen*, *neerglijen*), onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *glijden*: *ik gleed neder, ben nedergegleden.* Naar beneden glijden: *bij eene uitgeschote koorde nederglijende.* Vond. *Die, gretig ingeslokt, tot in den buik neerglijdt.* H. Muntinghe.

NEDERGOOIJEN, (*neergooijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *gooijen*: *ik gooide neder, heb nedergegooid.* Op den grond gooijen.

NEDERHAGELEN, (*neerhagelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *hagelen*: *hagelde neder, heeft nedergehageld.* Door eene hagelbui doen omvallen, nederslaan: *het staande koren is neergehageld.*

NEDERHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *hakken*: *ik hakte neder, heb nedergehakt.* Door hakken nedervellen: *Lijkurgus laet den wijnstok nederhakken.* Poot. Nedersabelen: *de soldaten hakten alles neder, wat hun voorkwam.*

NEDERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *halen*: *ik haalde neder, heb nedergehaald.*

haald. Naar beneden halen, trekken: *haal het zeil neder.*

NEDERHANGEN, (*neerhangen*) onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *hangen: ik hing* (*hong*) *neder, heb nedergehangen.* Nederwaarts hangen, als verwelkende planten doen; *aan welkers onderste einden diergelijke kwasten neêrhangen.* BOGAERT.

NEDERHEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *heijen: ik heide neder, heb nedergeheid.* Heijen, opdat de paal diep in den grond kome. HOOGSTRATEN heeft het woord.

NEDERHELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *hellen: ik helde neder, heb nedergeheld.* Voorover hellen: *een jonghelinck sadt in de venster, door diepen slaep nederhellende.* DORESLAER. Van hier *nederhelling, nederhellig* bij KIL.

NEDERHOF, z. n., m., *des nederhofs*, of *van den nederhof*; meerv. *nederhoven.* Voorhof, voorplaats, het fr. *bassecour.* Van *neder* en *hof.*

NEDERHOOS, zie *nederkous.*

NEDERHOUDEN, (*neerhouden*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *houden: ik hield neder, heb nedergehouden.* Nederwaarts houden: *houd den hoed neer. Een adelaar houd de minderen altijd neder.* P. RABUS.

NEDERHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *houwen: ik hieuw neder, heb nedergehouwen.* Door houwen op den grond doen vallen: *eenen boom nederhouwen.* Ook eene groote neerlaag maken.

NEDERHUIKEN, (*nederhukken, nederhurken*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *huiken: ik huikte neder, ik heb* en *ben nedergehuikt.* Op de huik, op de hurken zitten: *daer ghij nederhuckte.* VOND. *Dat sprong van blijschap op, terwijl zij nederhukte.* POOT. Over de hulpwoorden vergelijk *nederbukken.*

NEDERHUIS, z. n., o., *van het nederhuis*; meerv. *nederhuizen.* Zoo noemt men, in de Baronij van Breda en elders in Braband, een bouwhuis op den nederhof (op het *bassecour*). Van *neder* en *huis.*

NEDERHUKKEN, *nederhurken*, zie *nederhuiken.*

NEDERJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb.

voorz.

voorz. *neder* en *jagen: ik joeg neder, heb nedergejaagd*. Benedenwaarts jagen. Oneig. gebruikt CATS het: *u steunsel nederjagen*.

NEDERIG, bijv. n. en bijw., *nederiger*, *nederigst*. Laag bij den grond: *op het nederig kruid, dat zijnen wortel bewoelt*. SELS. Meest gebruiken wij het in eenen oneigenlijken zin, waar het van eigenschappen der dingen gebruikt wordt, waarin zij van anderen overtroffen worden. Van eenen zachten toon en klank gebruikt de BYBELV. het: *alsser is een nederich geluijt der malinge*. Ten opzigt van burgerlijke waarde en magt: *sij sullen een nedrich coninckrijck zijn*. BYBELV. *De Heere is hooge, nochtans siet hij den nederigen aan*. BYBELV. Over zijne eigene bekwaamheden en waarde klein denkend; in welken zin het meest gebruikt wordt: *het zijn deeze verzuchtingen van het needrig gemoed*. FRANTZEN. In die gesteldheid gegrond: *nederig gekleed gaan*. Slecht, gering: *schaamele armoede van haar nederigen pij beroo-ven*. SELS. Van hier *nederigheid*. Zie *ig*.

NEDERKAAUWEN, (*neerkaauwen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kaauwen: ik kaauwde neder, heb nedergekaauwd*. Geld. en gron. woord, voor herkaauwen, ook het herkaauwde neerzwelgen.

NEDERKAMER, z. n., vr., *der*, of *van de nederkamer*; meerv. *nederkamers*. Thands zegt men benedenzaal. Van *neder* en *kamer*.

NEDERKAMMEN, (*nederkemmen*, *neerkammen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kammen: ik kamde neder, heb nedergekamd*. Opstaand en verward haar zoo kammen, dat het naar beneden hange.

NEDERKAPPEN, (*neerkappen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kappen: ik kapte neder, heb nedergekapt*. Neerhouwen: *eenen boom neerkappen*. DE DECK. zegt *ter neder kappen: gij kapt de zuil ter neêr*.

NEDERKEEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *keeren: ik keerde neder, ben nedergekeerd*. Naar beneden keeren: *de siel keert neder, daer se was*. J. CATS.

NEDERKIJKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kijken: ik keek neder, heb nedergekeken*. Naar den grond kijken: *hij lacht in 't nederkijken*. HOOGVL.

NEDERKLADDEN, (*neerkladden*) bedr. w., gelijkvl.

Van

Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *kladden: ik kladde neder heb nedergeklad.* Slordig op een papier ſchrijven; ook ſlecht ſchilderen, in de dagelijkſche taal.

NEDERKLEED, (bij KIL. ook *nederghewande*, bij MEYER *nederghewaade*) z. n., o., *des nederkleeds*, of *van het nederkleed*; meerv. *nederkleederen.* Eene broek: *lijnen nederkleederen om hare lendenen.* DORESL. OVERZ. Verouderd woord, van *neder* en *kleed.*

NEDERKLIMMEN, (*neerklimmen*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *klimmen: ik klom neder, heb* en *ben nedergeklommen.* Afklimmen: *belieft het u, tot mij toe neêr te klimmen.* POOT. Ook met eenen vierden naamval: *ik klom de trappen op en neder.*

NEDERKLINKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *klinken: ik klonk neder, heb nedergeklonken.* Met eenen klank, met geweld nederſtooten: *eer hij u nederklincke aen gruis.* VOND. *Al Jupiter den ſtapel bergen van boven nederklonk.* VOND.

NEDERKNIELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *knielen: ik knielde neder, heb* en *ben nedergeknield.* Op de aarde knielen: *ik zie u nedergeknield — weggerukt in de diepſte aandacht.* SELS. *Voor Gods troon ootmoedig nederknielen.* J. VOLLENH. Van hier *nederknieling.*

NEDERKNOTTEN, (*neerknotten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *knotten: ik knot (knottede) neder, heb nedergeknot.* Door afknotten, af houwen, nederwerpen. Anders *ter neder knotten.* Het woord wordt bij dichters ſomtijds gebruikt. Zoo vind ik in eenen rouwzang op *Maria Stuart*, door P. RABUS: *een friſſe roos ter neêr geknot in 't ſlijk.*

NEDERKOMEN, (*neerkomen*, bij ISID. *nidherquheman*) onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *komen: ik kwam neder, ben nedergekomen.* Naar beneden komen: *het wilt gevogelte quam neder op aes.* BIBELV. In den dagelijkſchen wandel zegt men: *de zaak komt hierop neer*, zij komt hierop uit.

NEDERKOUS, (*nederhoos*) z. n., vr., *der*, of *van de nederkous*; meerv. *nederkouſen.* Onderkous. Verouderd woord, van *neder* en *kous*, bij HOOGSTR. en KIL. voorkomende.

NEDERKRIJGEN, (*neerkrijgen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *krijgen: ik kreeg neder*

der, *heb nedergekregen*. Naar beneden halen: *ik kan de gordijn niet neerkrijgen*. Een woord der dagelijksche taal.

NEDERKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kruipen*: *ik kroop neder*, *heb* en *ben nedergekropen*. Naar beneden kruipen. Ook met eenen vierden naamval: *de kamers op en nederkruipen*.

NEDERKUNNEN, (*nederkonnen*) onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *neder* en *kunnen*: *ik konde neder*, *heb nedergekonnen*. Dit woord gebruikt men met uitlating van een ander woord: *de plank konde niet neer*.

NEDERLAAG, (*neerlaag*) z. n., vr., *der*, of *van de nederlaag*; meerv. *nederlagen* (*neerlagen*). De daad, waardoor iets nedergelegd wordt; in het bijzonder, oneigenlijk, de toestand, wanneer een krijgsheer geslagen wordt: *tijding van de wreede nederlaag*. HOOGVL. *Het vijandelijke leger kreeg de nederlaag. Aanstonds kregen de Assijrieren de nederlaag*. BOGAERT. *Eene groote nederlaag hebben. Eene bloedige nederlaag*. Van *neder* en *laag*.

NEDERLAND, (*neerland*) z. n., o., *Nederlands*, *van Nederland*; meerv. *Nederlanden*. Nederduitschland. *De Nederlanden. Het vereenigde Nederland. Ik woon in Nederland. De Spaansche —, de Oostenrijksche Nederlanden*. Van hier *nederlander*, *nederlandsch*. Van *neder* en *land*.

NEDERLATEN, (*neerlaten*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *laten*: *ik liet neder*, *heb nedergelaten*. Naar beneden laten: *iets met de katrol nederlaten. Selfs laten de zeekalveren de borsten neder*. BYBELV. *Des Hemels vast gebouw liet zijnen Schepper neêr*. KAMPHUIZEN. Men gebruikt het ook wederk. *zich nederlaten*: *om met eenen vermeetlen waaghals ons in (dien) afgrond neêr te laaten*. FRANTZ. Van hier *nederlating*: *de nederlatinge sijnes arms*. BYBELV.

NEDERLEGGEN, (*neerleggen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *leggen*: *ik legde* (*leide*) *neder*, *heb nedergelegd* (*geleid*). Op den grond leggen, op de oppervlakte van iets leggen: *leg uwen hoed in de vensterbank neer. Hij leide het pak neer. Zie hoe mijn lier een reex van dankbre schaklen aen 't outer nederlegt*. POOT. Onvoorzigtig omwerpen: *den wagen neerleggen* en-

onder het rijden, geld. spreekwijs. Doen nedervallen: *soo sij van wijne nedergeleijdt zijn*. DORESL. Doen sneven, verslaan: *die in Duitschland met drie keurbenden neêrgeleit wert*. VOND. *Sij hebben 't volck niet neêrgileijdt, die hen de Heere had geseijdt*. BRUNO, PSALMB. Wederk.: *zich neêrleggen*, zich te slapen leggen. Figuurlijk: *zijn ambt neêrleggen*. *Hij leide de kroon neder*. *Eenen twist nederleggen*, dien stillen. *Om de misverstanden te koomen neederleggen*. HOOFT. Van hier *nederlegging*.

NEDERLEKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *lekken*: *ik lekte neder*, *ben nedergelekt*. Naar beneden lekken: *dit bloet komt nederlecken*. VOND., die ook *nederleken* bezigt. Zie *leken*, *lekken*.

NEDERLIGGEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *liggen*: *ik lag neder*, *heb* en *ben nedergelegen*. Op den rug liggen, op den buik liggen: *de leeuw ligt in zijn hol neder*. Vooral om te slapen: *terwijl gij op een gering leger nederligt*, *en door den slaap* enz. SELS. Men gebruikt het ook voor in het graf liggen: *'t samen zijn sij nedergelegen*, *sij en sullen niet weder opstaen*. BYBELV.

NEDERLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *lokken*: *ik lokte neder*, *heb nedergelokt*. Naar beneden lokken: *wiens reuk de Godtheit nederlokte uit hare heiligdommen*. HOOGVL.

NEDERLONKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *lonken*: *ik lonkte neder*, *heb nedergelonkt*. Lonkend naar beneden zien: *ai zie eens hoe geinoeglijk vrouw Themis nederlonkt*. POOT.

NEDERLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *loopen*: *ik liep neder*, *heb* en *ben nedergeloopen*. Naar beneden loopen: *daer de trappen van 't marmer nederloopen*. VOND. Oneig.: *met waterbeken loopt mijn ooge neder*. BYBELV. Ook met eenen vierden naamval: *zij loopen de stand op en neder*.

NEDERLUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de nederlucht*; zonder meerv. De benedenlucht. Van *neder* en *lucht*.

NEDERMAKEN, (*neermaken*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *maken*: *ik maakte neder*, *heb nedergemaakt*. Neerhouwen, dooden; doch slechts van menschen gebruikelijk, en met het denkbeeld tevens

van

van fchielijkheid: *beter ware ick neêrgemaeckt van de Traciers.* HOOGSTRAT.

„ *Godt ſal aen uwe ſlinckerhandt*
„ *Gaen duijſent nedermaecken.* H. BRUNO, PSALM.

In Gelderland bezigt men het ook voor hout omhakken.

NEDERPISSEN, (*neerpisſen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *pisſen: ik piste neder, heb nedergepist.* Op den grond pisſen; in de dagelijkſche taal: *pis daer maar neer.*

NEDERPLAKKEN, (*neerplakken*) bedr. w. gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *plakken: ik plakte neder, heb nedergeplakt.* Neerwerpen, heenſmijten: *plak het er maar neer.* Men gebruikt het in de ſtraattaal.

NEDERPLANTEN, (*neerplanten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *planten: ik plantte neder, heb nedergeplant.* Eigenlijk, door planting neerzetten. Oneig.: (*hij*) *heeft op dit gebergt zijn huisgoôn neergeplant.* HOOGVL.

NEDERPLOFFEN, (*neerploffen*) onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *ploffen: ik plofte neder, ben* en *heb nedergeploft.* Op den grond nedervallen, dat het ploft: *de toren komt neerploffen.* VOND. *Van die hoogte neergeploft.* FRANTZ. *De hel van doodſchrik nederploft.* VOLLENH. Het deelw. gebruikt men in de ſcheikunst meenigmaal: *nedergeplofte roode kwik, mercurius præcipitatus.* HOOFT gebruikt het bedr.: *zij hebben de blijde van booven neergeploft.*

NEDERPLOMPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *plompen: ik plompte neder, ben nedergeplompt.* In water nedervallen, dat het plompt: *dat hij in den Padus nederplompt.* VOND.

NEDERPLONS, z. n., m., *van den nederplons*; zonder meerv. De daad van nederplonzen; ook in eenen lijdelijken zin: *door zijnen nederplons.* HOOGVL. Van *neder* en *plons.* Van hier *nederplonzen*, (nederplompen) met eenen plons in het water werpen, of vallen. Het enkele *plonzen* heeft HOOFT.

NEDERPLONZEN, zie *nederplons.*

NEDERRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *raken: ik raakte neder, ben nedergeraakt.* Nedervallen, onder de voet raken. BOGAERT heeft *ter neder raken.*

NEDERREGENEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *regenen*: *het regende neder*, *is nedergeregend*. Oneig. gebruikt men dit woord voor nedervallen uit den hemel, uit de wolken: *het manna*, *dat in de woestijn nederregende*. Dichterlijk woord.

NEDERRIJDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *rijden*: *ik reed neder*, *heb* en *ben nedergereden*. Naar beneden rijden: *in 't nadrend nederrijden*. Poot. Ook met eenen vierden naamval: *hij reed den weg op en neder*.

NEDERRIJN, z. n., m., *des nederrijns*, of *van den nederrijn*; zonder meerv. De benedenrijn. Van *neder* en *rijn*, eene bekende rivier.

NEDERRIJSEN, verouderd onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *rijfen*, dat, in Geld., waar men *afrijfen* zegt, gebruikt wordt van het uitvallen der al te rijpe graankorrelen: *ik rijste neder*, *ben nedergerijst*. Nedervallen. Bij Kil. komt het voor. De gelijkvl. vervoeging grondt zich op den geld. tongval.

NEDERROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *roepen*: *ik riep neder*, *heb nedergeroepen*. Door roepen afbrengen, naar beneden doen komen: *die vuur en zwavel van den hemel op den booswicht zoudt kunnen nederroepen*. Sels.

NEDERROLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *rollen*: *ik rolde neder*, *ben nedergerold*. Naar beneden rollen: *derzelver* (*tranen*) *reinheid maakt u wellustig*, *voor hem*, *uit wiens oogen gij nederrolt*. Sels.

NEDERRUKKEN, (*neerrukken*) bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *rukken*: *ik rukte neder*, *heb nedergerukt*. Door omrukken nederwerpen: *naa 't neêrrukken der poorten*. Hooft. Anders *ter nederrukken*: *end' ik ter neer gerukt was*. Lodenst.

NEDERSABELEN, (*neerfabelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *neder* en *fabelen*: *ik fabelde neder*, *heb nedergefabeld*. Met de fabel neerhouwen, dooden.

NEDERSCHEUT, z. n., m., *des nederfcheuts*, of *van den nederfcheut*; zonder meerv. Het nederfchieten. Hooft gebruikt het in het vrouwl. geflacht: *en dreigt de gulde daaken met droeve nederfcheut van branden en van blaaken*. Hooft. Van *neder* en *fcheut* (*fchoot*), die doorgaans mannel. gebezigd wordt.

NEDERSCHIETEN, (*neerschieten*) bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *schieten: ik schoot neder, heb* en *ben nedergeschoten.* Bedr., door middel van eenen schoot nedervallen, dooden: *zwijnen nederschieten.* J. DE HAES. Onz., met *zijn;* zich plotseling en zeer snel nederwaarts bewegen: *de balk schoot neer. Die in een ruimer velt neerschieten.* VOND. *Laat gelijck een beeck uw tranen nederschieten.* CATS.

NEDERSCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *schijnen: ik scheen neder, heb nedergeschenen.* Naar beneden schijnsel aflaten: *ik zie om hoogh een hemel nederschijnen.* VOND. POOT gebruikt het eenmaal bedr.: *met levende robijnen, die hette nederschijnen.*

NEDERSCHOKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *schokken: ik schokte neder, heb* en *ben nedergeschokt.* Bedr., met eenen schok nederwerpen: *Ajax hem ophief en nederschockte.* VAN MANDER. Onz., met eenen schok nederwaarts bewogen worden: *de wagen schokt gedurig op en neder.*

NEDERSCHOOT, zie *nederscheut.*

NEDERSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *schrijven: ik schreef neder, heb nedergeschreven.* Op eene oppervlakte van iets schrijven, met zorgvuldigheid opschrijven.

NEDERSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *schudden: ik schudde (schuddede) neder, heb nedergeschud,* Schudden, waardoor iets op den grond valt: *gelijk de akkerman den eekel nederschudt.* VOND.

NEDERSCHUIVEN, (*neerschuiven*) bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *schuiven: ik schoof neder, heb* en *ben nedergeschoven.* Bedr., naar beneden schuiven. Onz. met *zijn;* langs een ligchaam nederzakken: *de kamenier stijght van boven langs eenen regenboogh gedaelt en neergeschoven.* VOND.

NEDERSLAAN, (*neerslaan*) bedr. en onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *neder* en *slaan: ik sloeg neder, heb* en *ben nedergeslagen.* Onz., met *zijn;* plotseling en met eenen zwaren smak nederstorten: *hij sloeg er neer, als een os.* Nederzakken, van iets, dat eerst gerezen is: *het beslag was neergeslagen.* Bedr., eene rigting naar den grond toe veroorzaken: *sla de tafel neer.* Hierheen behoort de

 spreek-

spreekwijs *de oogen neerslaan: sla nu, o Hemelheer! o[p] ons uwe oogen neer.* POOT. *Sla op mij neer uw gunstig[e] oogen.* VOET. *Zijn wijnbrauwen neder te slaan.* VA[N] MANDER. Op den grond werpen: *de hagelbui, die He[m] hier nedersloeg.* F. DE HAES. *Wiens woorden reuze[n] nederslaen.* POOT. Vooral met het denkbeeld tevens va[n] doodslaan: *hij sloeg zijnen vijand met eenen sabelhouw ne[-] der.* Op den grond vastzetten: *zij sloegen, in dat dal hunne tenten neder. Zich nederslaan*, van een leger, va[n] krijgsbenden: *de vijand sloeg zich daar neder.* Van hie[r] *het leger nederslaan*: oneig.: *iemands hoop nederslaan*, ook *ter nederslaan*, dezelve benemen. *Iemands moed ne[-] derslaan. Eene tekening van eenen neêrgeslaagen moed.* FRANTZEN. *Het onregt nederslaan.* POOT, deszelf[s] kragt fnuiken. *Iemand neerslaan*, iemand, onverwacht treurig en moedeloos maken. Wederk., *zich nederslaan* ergens een verblijf nemen: *hij heeft hem nedergeslage[n] voor het aangeschte aller sijner broederen.* BYBELV. I[n] het bijzonder eene legerplaats kiezen: *zij sloeghen zi[ch] neder tot Oosterweel.* HOOFT. Van hier *nederslag*, o[f] liefst *neerslag*, manslag: *men stel den neerslag uit.* VOND. *De plaats van Galbaas neerslagh te aanschouwen.* HOOFT. *Nederslagtig*, onverwacht treurig en moedeloos ge[-] maakt: *verbaasdheid maakt u nederslachtig.* SELS. H[et] gebruik verkiest hier *neerslagtig*, waarvan *neerslagtig[-] heid.*

NEDERSLAGTIG, (*neerslagtig.*) Zie *nederslaan.*

NEDERSLEPEN, (*neerslepen*) bedr. w., gelijkvl. Va[n] het scheidb. voorz. *neder* en *slepen: ik sleepte neder*, *h[eb] nedergesleept.* Naar beneden slepen: *zij sleepten het b[e-] bloede lijk bij de trappen neer.*

NEDERSLOKKEN, zie *nederzwelgen.*

NEDERSMAKKEN, (*neersmakken*) bedr. en onz. w[.] gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *smakken*: [*ik*] *smakte neder, heb* en *ben nedergesmakt.* Bedr., met e[e-] nen smak nedersmijten: *'hoe vreesselijck, wij steen block nedersmakten.* VOND.

Hagels, als van Horebs kruin
Neêrgesmakt op 't stuivend duin. M. L.

Onzijd., met eenen smak nedervallen: *zij smakten da[ar] neer.*

NEDERSMIJTEN, (*neersmijten*) bedr. w., ongelijkv[l.] Van het scheidb. voorz. *neder* en *smijten: ik smeet* [...]

der, *heb nedergesmeten*. Op den grond smijten, neerwerpen: *en eindtlijk de kerken der Onroomschen needersmijten*. Hooft. *En 't Noorden smijt geen sneeu of hagel neer*. Poot. *Hij smijt den ponjaert neder*. Vond.

NEDERSNORREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *snorren*: *ik snorde neder*, *ben nedergesnord*. Met gesnor naar den grond geworpen worden: *op steenen*, *die nedersnorren*. Vond.

NEDERSPATTEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *spatten*: *ik spatte* (*spattede*) *neder*, *ben nedergespat*. Naar beneden spatten.

NEDERSPREIDEN, (*nederspreijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *spreiden*: *ik spreidde neder*, *heb nedergespreid*. Op den grond uitspreiden.

NEDERSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *springen*: *ik sprong neder*, *heb* en *ben nedergesprongen*. Van eene hoogte op den grond springen. Ook met eenen vierden naamval: *hij spronk de kamer op en neder*.

NEDERSTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stampen*: *ik stampte neder*, *heb nedergestampt*. Nederheijen. Hoogstrat. heeft dit woord.

NEDERSTELLEN, (*neerstellen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stellen*: *ik stelde neder*, *heb nedergesteld*. Nederzetten; ook op het papier in orde stellen: *dat Paulus de woorden heeft neergesteld bij verkorting*. Frantz. Ook wederk., voor zich ergens nederzetten: *wie kan hem* (zich) *nederstellen*, *of hem zal* enz. Cats.

NEDERSTIJGEN, (*neerstijgen*, bij Kero *nidarstigan*) onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stijgen*: *ik steeg neder*, *ben nedergestegen*. Eigenlijk, van eene steilte nederklimmen: *van de klippen nederstijgen*. Vond. *'k Zie ze nederstijgen van den groenen Helikon*. Poot. *Op zijn believen moeten de starren voor zijn voeten neerstijgen*. Poot.

NEDERSTIK, (het gebruik wil *neerstik*) z. n., o., *des neerstiks*, of *van het neerstik*; meerv. *neerstikken*. Een gestikte, gebloemde, geborduurde, borstlap voor vrouwen. Van *neder* en *stik*. Bij Kil. *stick*, *sticksel*. *Peplum*, *calijptra*. Van *stikken*, bloemen met de naald maken.

NEDERSTOMMELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl.

Van het scheidb. voorz. *neder* en *stommelen*: *ik stommelde neder*, *heb* en *ben nedergestommeld*. Bedr., met een dof gedruisch van boven nederstooten: *van booven neddergestommeld hebbende de geenen*, *die* enz. Hooft. Onz., met *zijn*: *wat komt daar van boven nederstommelen?*

NEDERSTOOTEN, (*neerstooten*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stooten*: *ik stiet neder*, *heb nedergestooten*. Naar beneden stooten: *wie soude mij ter aerden nederstooten?* Bybelv. *De soldaat stiet hem met schichten van booven needer*. Hooft. Oneig.: *die mij neerstieten met haer logen*. Brune. Van hier *nederstooting*.

NEDERSTORMEN, (*neerstormen*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stormen*: *ik stormde neder*, *heb* en *ben nedergestormd*. Bedr., met alle geweld en geraas ter aarde werpen. Men gebruikt het van het omwerpen van ligchamen, waartoe groote kragt vereischt wordt. Onz., met *zijn*; met hevig geweld neerkomen: *de bezettelingen kwamen bij de trappen van het kasteel neerstormen*.

NEDERSTORTEN, (*neerstorten*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *storten*: *ik stortte neder*, *heb* en *ben nedergestort*. Bedr., naar beneden storten, werpen: *indien God hunne stad in eenen afgrond neergestort had*. Frantzen. Onz., met *zijn*; door instorting nedervallen: *elck eene van de colomnen sal ter aerden nederstorten*. Bybelv. Wijders, in het gemeen, ter aarde nedergeworpen worden: *de paerden sullen nederstorten*. Bybelv. Zich met drift voorover werpen: *zou hij niet zijn nedergestort op de doodkist van dien waerdigen man?* Sels. Oneig.: *uwe hoovaerdye is in de helle nedergestort*. Bybelv. Van hier *nederstorting*.

NEDERSTRALEN, (*neerstralen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stralen*: *ik straalde neder*, *heb nedergestraald*. Zijne stralen nederwaarts schieten: *een dag, die neerstraelt van Godts glans*. Vond.

NEDERSTREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *strekken*: *ik strekte neder*, *heb nedergestrekt*. Op eene oppervlakte uitstrekken: *eer iemant slaeperigh de leden nederstreckte*. Vond.

NEDERSTRIJKEN, (*neerstrijken*) bedr. w., ongelijkvl. Van

Van het scheidb. voorz. *neder* en *strijken*: *ik streek neder, heb nedergestreken.* Naar beneden strijken: *de jongen streek zijne broek neer. Met een neergestreken zeil de haven inkomen.* — *Zij kan den paeuwestaert des roemers nederstrijken. Zoo wort de paeuwestaert des menschdoms neêrgestreecken.* VOND. *Met wiekjes, neergestreken.* W. S. Van vogelen, die naar beneden vliegen, gebruikt men *neerstrijken* ook, doch onz. genomen.

NEDERSTROOIJEN, bedr. w, gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *strooijen*: *ik strooide neder, heb nedergestrooid.* Op den grond strooijen.

NEDERSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stroomen*: *ik stroomde neder, ben nedergestroomd.* Naar eene laagte stroomen: *gelijk de Geon door de bosschen van 't steil gebergte nederstroomt.* HOOGVL.

NEDERSTROOPEN, (*neerstroopen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stroopen*: *ik stroopte neder, heb nedergestroopt.* Door stroopen naar beneden halen: *stroop uwe mouwen neer.*

NEDERSTRUIKELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *struikelen*: *ik struikelde neder, ben nedergestruikeld.* Door struikelen voorover vallen: *maer de godtloose sullen in 't quaet nederstruijckelen.* BYBELV.

NEDERSTUIPEN, (*neerstuipen*) onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stuipen*: *ik stoop neder, heb* en *ben nedergestopen.* Zich, met eenen gekromden rug, naar den grond voorover buigen: *waerom met loode gedaghten ter aerde neergestopen?* DE BRUNE. Zie *stuipen.*

NEDERSTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *stuiven*: *ik stoof neder, ben nedergestoven.* Naar beneden stuiven; ook zich snel naar beneden begeven: *hij stoof bij de trappen neder.*

NEDERSULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *sullen*: *ik sulde neder, ben nedergesuld.* Naar beneden sullen.

NEDERTELLEN, (*neertellen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *tellen*: *ik telde neder, heb nedergeteld.* Met naauwkeurigheid tellen: *ik telde hem het geld op de tafel neer.*

NEDERTIEGEN, (*neertiegen, neertijgen, neertuigen*) bedr.

bedr. veroud. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *tiegen*: *ik toog neder*, *heb nedergetogen*. Nedertrekken. Bij POOT vindt men het deelw.: *vogels neergetogen van een loot*.

NEDERTRAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *trappen*: *ik trapte neder*, *heb nedergetrapt*. Door trappen nederwaarts brengen..

NEDERTREDEN, (*neertreden*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *treden*: *ik trad neder*, *heb nedergetreden*. Nederwaarts treden: *roode toffels, die neergetredene hielen hebben*. BOGAERT. *Nu deze bloem ligt neêrgetreden* D. v. HOOGSTR.

NEDERTREKKEN, bedr. w. ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *trekken*: *ik trok neder*, *heb nedergetrokken*. Naar beneden trekken: *so de geringste van de kudde hen niet en sullen nedertrecken*. BYBELV.

NEDERTROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *troonen*: *ik troonde neder*, *heb nedergetroond*. Naar beneden troonen: *zij troonden den vijand listig uit de bergvesting neder*. Zie *troonen*.

NEDERTUIMELEN, (*neertuimelen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *tuimelen*: *ik tuimelde neder*, *ben nedergetuimeld*. Naar beneden tuimelen: *de moeder zagh u neêrtuimelen*. VOND.

NEDERVAL, z. n., m., *des nedervals*, of *van den nederval*; zonder meerv. De nedervalling. Van *neder* en *val*.

NEDERVALLEN, (*neervallen*) onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vallen*: *ik viel neder*, *ben nedergevallen*. Op den grond vallen: *hij viel voor het beeld neder*. Instorten: *dat schendigh nederviel*, *terwijl ik vlijtigh boude*. POOT. Van boven neerstorten: *Augustus blixemschicht viel op mijn harsens neêr*. POOT. Van hier het veroud. *nedervallig* — *nedervalling*.

NEDERVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *varen*: *ik voer neder*, *heb* en *ben nedergevaren*. Naar beneden varen: *wanneer ze nedervaert*. VOND. *Kom aen*, *laet ons nedervaren*. BYBELV. *'t Gevleugeld kunstgerucht vaert eeuwigh met uw' lof in Hollant neder*. POOT. Ook met eenen vierden naamval: *zij voeren de sloot op en neder*.

NEDERVELLEN, (*neervellen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vellen*: *ik velde neder*, *heb ne-*

nedergeveld. Door geweld ter aarde doen vallen: *boomen nedervellen*. Door wapenen dooden: *dat hij alleen zoo veele nedervelde*. BÓGAERT. *Want zonder genade had ik u zeer ras nedergeveld*. v. MAND. Ook *ter neder vellen*. VOND., die het ook oneigenlijk, voor uitroeijen, doen ophouden gebruikt, zegt ergens: *zoo menigh aertsgewelt en rijck ter neder vellen*. En D. v. HOOGSTR.: *en (dat) alle vreugde nedervelt*. Van hier *nedervelling*.

NEDERVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vliegen: ik vloog neder, heb* en *ben nedergevlogen*. Naar beneden vliegen. Ook met eenen vierden naamval: *de kamer op en nedervliegen*. Van hier *nedervlieging*. HOOGSTR.

NEDERVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vlieten: ik vloot neder, ben nedergevloten*. Naar beneden vlieten: *de Heere sal dan nedervlieten op 't afgemaeijde gras, als dropp'len*. PSALMBER. VAN BRUNO.

NEDERVLIJEN, (*neervlijen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vlijen*: *ik vlijde neder, heb nedergevlijd*. In orde en, zoo digt als mogelijk is, naast, of op elkander nederleggen: *vlij dat goed daar neer*. Men gebruikt het dikwijls wederk.: *zich neervlijen*, voor zich met gemak nederleggen: *rontom hetzelve vleijen (vlijen) zij zich op de voorverhaalde wijs neder*. BÓGAERT. Van hier het deelw. *neergevlijd: 't vermoeide ligchaam neergevlijd op 't zachte bed*. HAMELSV. Meenigmaal vindt men het, verkeerd, *nedervleijen* gespeld.

NEDERVLOEIJEN, (*neervloeijen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *vloeijen: ik vloeide neder, ben nedergevloeid*. Naar beneden vloeijen: *tot daer ze neervloeit in den schoot van haere moeder*. VOND. Oneigenlijk: *vlechten onder 't hangen neervloeijende*. F. v. H.

NEDERVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *voeren*: *ik voerde neder, heb nedergevoerd*. Naar beneden voeren: *ghij sult nedergevoert worden tot het onderste der aerde*. BYBELV.

NEDERWAAIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *waaijen: ik woei neder; heb* en *ben nedergewaaid*. Door waaijen nederwerpen en nedervallen. In den laatsten zin vereischt het het hulpwoord *zijn*.

NEDERWAART, (*nederwaarts*) bijw. van plaats, naar beneden: *van de gedaente zijner lendenen en nederwaert.* Bybelv. *Zuldij u haest nederwaerd moeten maken.* K. v. Mand. Van *neder* en *waert*. Men ſpelt ook *nederwaarts*, zijnde de *s* het teeken van den tweeden naamval, gelijk in vele andere bijwoorden.

NEDERWAREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *waren: ik waarde neder, ben nedergewaard.* Naar beneden waren: *het ſpookſel ſcheen van den bergtop neder te waren.*

NEDERWENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *wentelen: ik wentelde neder, heb nedergewenteld.* Naar beneden wentelen: *gewicht van vergaaderde ſteenen neederwentelende.* Hooft.

NEDERWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *werpen: ik worp neder, heb nedergeworpen.* Op den grond, op eene oppervlakte werpen: *hij worp, met drift, het geld op de tafel neder. Werpt den troon uwer heerlicheijt niet neder.* Bybelv. Bij Mander en andere Ouden, in den onvolmaaktverled. tijd: *ik wierp neder.* Van hier *nederwerping*.

NEDERZAAL, z. n., vr., *der*, of *van de nederzaal*; meerv. *nederzalen*. Eene benedenzaal. Van *neder* en *zaal*.

NEDERZAKKEN, (*neerzakken*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zakken: ik zakte neder, ben nedergezakt.* Naar beneden zakken: *uit de lucht op aerden nederſacken.* Cats. Van hier *nederzakking* (*neerzakking*).

NEDERZEILEN, (*neerzeilen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zeilen: ik zeilde neder, heb* en *ben nedergezeild.* Naar beneden zeilen. Ook met eenen vierden naamval, in de ſpreekwijs *op* en *neerzeilen*: *ſchoon yemant ſeylt de weerelt op en neer.* Cats.

NEDERZENDEN, (*neerzenden*) bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zenden: ik zond neder, heb nedergezonden.* Naar beneden zenden: *zand zij Pallas neder met neerſtig beſtier.* Van Mand. Doen nederkomen: *zoo zende 's hemels Heer op u zijn' milden zegen neêr!* Poot.

NEDERZETTEN, (*neerzetten*) bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *neder* en *zetten: ik zette* (*zettede*) *neder, heb nedergezet.* Iets, hetwelk men in de hand, of

of op den arm draagt, op den grond, of op eene andere oppervlakte zetten: *zet de kan, den emmer enz. neer. Ik zal de lange tranenflessen neêrzetten bij uwe assche.* H. SCHIM. Stellen, plaatsen: *toen zij hier Fidias Quellijn nederzette.* VOND. Oneig., bedaren, stillen: *iemand, iemands gramschap nederzetten. Om de gemoeden wat needer te zetten.* HOOFT. Wederk.: *zich laten nederzetten*, zich tot bedaren laten brengen. HOOFT. *Zich met der woon nederzetten. Gij zet u onder de schaduw van een bladenrijken boom neder.* SELS. Van hier *nederzetting*.

NEDERZIEN, (*neerzien*) onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zien*: *ik zag neder, heb nedergezien*. Naar beneden zien: *als Febus op het aerdrijk neêrziet.* POOT. *Uit de hoogte van laatdunkende zelfsverheffing op dat ongelukkig geslacht neer te zien.* FRANTZ.

NEDERZIGT, (*neerzigt*) z. n., o., *des nederzigts*, of *van het nederzigt*; zonder meerv. Uitzigt naar beneden: *die van boven een vervaarlijk neerzicht hebben.* BOGAART. Van hier *nederzigtig*, iemand, die, onder het gaan, met het hoofd naar de aarde helt. Bij KIL. komt het voor.

NEDERZIJGEN, (*neerzijgen*) onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zijgen*: *ik zeeg neder, ben nedergezegen*. Langzaam nederzakken: *neerzijgende onder 't stappen.* VOND. *Zie 't vroome hooft ten grave nederzijgen.* POOT. *En ik in uwen liefdenarm op 't sterfbed nederzijg.* M. L. TYDW. Bij STRYK. *nidersigen*, in den zin van verzinken.

NEDERZIJPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zijpen*: *zijpte neder, is nedergezijpt* (bij VOND. en anderen ongelijkvl. *zeep neder, nedergezepen*). Naar beneden zijpen. Het voordd. gelijkvl. is *nederzijpelen, nederzijperen*.

NEDERZINKEN, (*neerzinken*) onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zinken*: *ik zonk neder, ben nedergezonken*. Naar beneden zinken: *tot dat diep bederv, waarin zij zedert zoo geruimen tijd is neergezonken.* FRANTZEN. *Op hunne grondvesten neergezonken.* FRANTZEN.

NEDERZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zitten*: *ik zat neder, ben nedergezeten*. Op zijn gemak zitten: *zit hier neder, zielbeminde.* POOT.

Den

Den genen, die nedergesesten waren. BYBELV. Van hier *nederzitting.* HOOGSTR.

NEDERZUIGEN, (*neerzuigen*) bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zuigen*: *ik zoog neder, heb nedergezogen.* Door zuigen naar beneden trekken.

NEDERZWALPEN, (*neerzwalpen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zwalpen*: *ik zwalpte neder, ben nedergezwalpt.* Zwalpend nederstroomen: *die uit uwe bronnen komt neerzwalpen.* VOND.

NEDERZWELGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zwelgen*: *ik zwolg neder: heb nedergezwolgen.* Door zwelgen naar beneden drukken. Oneig.: (*hij*) *sal met beter hart uw klachten nederswelghen.* J. CATS.

NEDERZWEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zweven*: *ik zweefde neder, ben nedergezweefd.* Zwevend nederdalen: *gelijck een adelaer nederzwevende den dorst lescht.* VOND.

NEDERZWIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zwieren*: *ik zwierde neder, ben nedergezwierd.* Op eene prachtige en statige wijs nederkomen: *gij Goden, die nederzwiert.* VOND.

NEDERZWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *neder* en *zwingen*: *ik zwong neder, heb nedergezwongen.* Zwingend naar beneden werpen.

NEEF, z. n., m., *des neefs*, of *van den neef*; meerv. *neven.* Verkleinw. *neefje.* Een woord, waarmede een kleinzoon, insgelijks een broeders of zusterszoon tekennen gegeven wordt. Wijders noemen zulke zoons elkander met dienzelfden naam. *Een volle — een halve neef.* Verder, een aangetrouwde vriend. Ook draagt een nakomeling uit hetzelfde bloed, hoe lang daarna hij ook leven moge, den naam van neef:

Tot dat uw laatste Neef
Zijne onbestorven kroone aan 't Godtsrijk overgeev'.
L. TRIP.

POOT gebruikt het zam. *hemelneef: dit lot hun toegekeurt als hemelneven.* Het verkleinw. *neefje.* Bij KIL. heet *neef* ook verkwister, (lat. *nepos*) en poetsemaker. Van hier *neefschap.* Vrouwl. oudtijds *nevin*, naderhand *nift*, nu *nicht*, angelf. *nefene*, *nift*, hoogd. *nefinn.*

Neef,

Neef, reeds in de negende eeuw, naar den frank. tongval, *nevu*, bij Stryk. *neve*, hoogd. *nefe*, *neffe*, nederſ. *neve*, angelſ. *nefa*, *neofa*, eng. *nephew*, fr. *neveu*, alban. *nip*, lapl. *naep*. In het hong. heet *nap* een zwager. De overeenſtemming met het lat. *nepos*, waarvan het ital. *nipote* en het ſp. *nieto*, is onlochenbaar, ſchoon het woord, daarom, uit het lat. niet behoeft afgeleid te worden! Beide ſchijnen, eerder, eenen gemeenſchappelijken oorſprong, welken Adel. in *na* meent te ontdekken, te moeten hebben Meer overeenkomst ſchijnt het te hebben met het lat. *affinis*, en het angelſ. *nehwan*, *adhaerere*. Bij Hornegk heet elke bloedverwant *nef*, *neve*, *new*. In de oude engelſche wetten is *nief*, *naif*, *neif* een lijfeigene; doch dit ſchijnt uit het middel. *nativus*, dat in die zelfde beteekenis voorkomt, verbasterd te zijn.

NEEN, een ontkennend bijwoord, dat, in andwoorden, dan gebruikt wordt, als men eene vooraſgegane vraag of bede beneenen wil: *hebt gij hem vernomen? Neen. Wilt gij het mij toeſtaan? Neen.* Ook gebruikt men het, als de rede van weigering er bijgevoegd, of de zaak, waarnaar men vraagt, herhaald wordt: *neen, ik heb hem niet vernomen. Neen, want het is nog te vroeg. Neen, ik kan het niet doen. Gij moet ja of neen zeggen. Met neen beandwoorden. Ik zeg van neen. Hij wedt neen*, of *van neen*, dat het niet waar is. *Neen verkoopen*, eene gevraagde waar niet hebben. *Ergens neen toe zeggen*, bij Hooft. Dikwijls gebruikt men het, waar geene vraag, of geen verzoek voorafgegaan is, om daardoor eenen afkeer, eene verwondering, eenen weerzin te kennen te geven: *neen, dat is onmogelijk. Neen, dat geſchiedt niet.* Somtijds komt het als een zelfſt. n. van het onz. geſlacht voor: *'t barre en altijt weigrent neen.* Hoogvl.

Het blij gewas zal 't ſtuurſche neen
Wel in een lachend ja verkneden. Poot.

Met een verdrietigh neen. Poot. Zelfs vindt men bij Hooft het meerv.:

O mannelijke min, die voor genae de neenen
Zoo wel neemt als de jaan!

Neen, reeds bij de oudſte hoogd. ſchrijvers *nein*, in het opperſaks. *näh*, nederſ. en ſilez., gelijk ook in onze dagelijkſche taal *nee*, in den Palts *naa*, in zwitſ.

nuu,

nua, eng. *no*, oudvlaamsch *no*, deen. *nej*, zw. *nej*, bij Ulphil. *ne*, *nih*, *no*, angelſ. *na*, *ne*, *nie*, gr. *οὐ*, *μη*, in zamenſt., lat. *non*, ital. *non*, *no*, fr. *non*, *ne*, ſp. *no*, pool, *ni*, *nie*, hong. *nem*, krain. *na*, perſ. *nen*. Het ſchijnt uit het oude *ne* en *een* ontſtaan te zijn. Men konde ook de *n* voor een bloot voorvoegſel aanzien, daar toch het zw. *ej* en *icke*, ijsl. *ecke*, het gr. *οὐ*, *οὐχ* eveneens *neen* beduiden. Van *neen* heeft men bij Kil. een veroud. werkw. *neenen*, *neeën*, dat overeenkomt met het arab. נהה, neen zeggen, verbieden.

NEEP, z. n., vr., *der*, of *van de neep*; meerv. *nepen*. Nijping met de vingeren, of nagelen: *hij deed het hem met eene vinnige neep gevoelen*. Het overgeblevene indrukſel, door nijpen veroorzaakt: *hij toonde nog de blaauwe neep in den arm*. *Iemand eene neep geven*, hem eenen ſteek toebrengen. *Hij heeft de fleſch eene goede neep gegeven*, er braaf wat uitgedronken. Oneig., ſchade, afbreuk: *den Roomsch-Katholijken Godsdienst heeft Hendrik de VIII een vinnige neep gegeven*. Bogaart. *Zijnen vijandt altemet eene neep te geeven*. Hooft. *Gevoelende de neep, aan de kruispoort gekreeghen*. Hooft. *In de neep zijn*, aan alle kant bedremmeld zijn. Bij T.' Kate en Kil. komt het ook voor, in de beteekenis van eene kniefchijf, waar de nijping, of toeknijping en buiging van het been geſchiedt. De eerſte wil daarenboven, dat *neep*, voor de daad van nijpen, van het manl. geſlacht zij. Het woord is van den onvolmaaktverl. tijd van *nijpen* gevormd. Verkleinw. *neepje*.

NEER, zie *neder*. Van hier *neerhuis*, *neerlaag*, *neerland*, *neerſlagtig*, *neerſtik*, *neerzigt*. Zie *nederhuis* enz.

NEER, (*neere*) z. n., vr., *der*, of *van de neer*; meerv. *neeren*. Eene draaikolk: *bewelt van een neere oft draaijſtroom*. Hooft. Overdragtiglijk zegt men *in de neere*, of *neer zijn*, wanneer het iemand tegenloopt, wanneer zijne zaken achteruit gegaan zijn: *hij is in de neer*. De uitgang *neere* toont het geſlacht van dit woord, zegt D. v. Hoogst. Echter vindt men het bij J. Cats, doch met afkapping van de *e*, manl.: *om uyt den neer te raecken* Het woord is denkelijk uit *neder*, *nedere* ontſtaan, naardien zulke draaiſtroomen in hun middenpunt ligchamen doen nederzinken.

NEERST, (*neerſtig*) zie *naarſtig*.

NEET, z. n., vr., *der*, of *van de neet*; meerv. *neten*. Het meerv. is meest in gebruik, beteekenende de eijeren der luizen, zoo als zij zich aan de hoofdharen vasthechten: *hij heeft het haar vol neten. Neten afkammen. Hij is eene magere neet*, een kalis. Zamenstell.: *netenkam*. Van iemand, die om beuzelingen ligt verdrietig wordt, zegt men: *dat is een regte netenkam*, ook wel *netenkop*. Het woord beduidt, zonder twijfel, een klein rond ligchaam, gelijk *noot* een grooter van die gedaante uitdrukt. Bij oude hoogd. schrijvers *nizze*, thands *nisse*, nederf. *nete*, eng. *nits*, wallis. *nett*, angelf. *hnitu*, pool. *gnida*. Uit deze vergelijking blijkt, dat *neet* de zachtlange *e* vereischt.

NEET, (*niet*) z. n., vr., *der*, of *van de neet*; meerv. *neeten*. Verkleinw. *neetje* (*nietje*). Een platgeklonken nageltje in eene schaar, om de beide lemmers te verbinden. In *Groningen* gebruikt men dit woord, waar men het *nijte*, *nijtje* uitspreekt. Van hier het bedr. w. *neeten*, (bij Kil. *neeten*, *neten*, *nijden*) een nageltje plat klinken, in het hoogd. *nieten*, nederf. *needen*, *neen*, *nien*. In het angelf. is *nyd*, geweld, in het ijsl. heet *nya*, angelf. *genydan*, dringen, *urgere*.

NEFFENS, zie *nevens*.

NEGEEN, (bij Kil. *negheen*) verouderd ontkennend bijv. naamw., voor geen; uit *ne* en *geen*: *noch wij*, *noch onser nacomelinge negeen*. Zoenbrief tusschen de Heer. v. Amst. en den Graaf v. Holl., 1285.

NEGEN, een grondgetal, tusschen de agt en de tien, dat als bijvoeglijk, en als zelfst. in gebruik is. Als een bijv. naamw., in alle naamvallen en geslachten onveranderlijk: *negen maanden*, *negen jaren*, *negen dagen*. Somwijlen komt het, buiten betrekking op een naamwoord, als een bijw. voor: *driemaal negen is zeven en twintig. Negen en zestig.* Als een zelfst. naamw., vr., in het kaartspel: *ik heb de negen van troef.* Het meerv. wordt ook gebezigd: *vier negens.* Ook bij persoonlijke voornaamw.: *met ons negenen.* Van hier *negende*. Zamenstell.: *negenderlei*, *negendehalf*, *negenduizendste*, *negenhonderste*, *negenhoek*, *negenjarig*, *negenmaal*, *negenstek*, zeker spel, anders *negenstrik*, *negenstekken*, onz. w., *negental*; ook voor de negen zanggodinnen: *'k lagh hierdoor van Apol en 't Negental begeven.* Poot.—

Ne-

Negentien, *negentiende*, *negentig*, negenmaal tien; *negenwerf*, enz.

Negen, in de salische wetten *nuenet*, bij Kero *niun*, nederſ. *negen*, hoogd. *neun*, landfr. *niughen*, angelſ. *nigon*, *nigen*, eng. *nine*, deen. *ni*, zw. *nis*, ijsl. *niu*, Ulphil. *niun*, wallis. *naw*, oudpruisch. *newyni*, perſ. *nü*, lat. *novem*, gr. *εννεα*.

NEGENOOG, z. n., vr., *der*, of *van de negenoog*; meerv. *negenoogen*. Eene zekere ſoort van aal; ook eene kwaadaardige bloedvin. Schoon *oog* onz. is, wil dit woord het vrouwl. geſlacht; niet wegens een verkeerd gebruik, het welk men niet meer weren kan, gelijk ſommigen meenen, maar den doorgaanden regel: naamwoorden, die eene zaak beduiden, zoo zij voor perſonen genomen worden, verliezen, indien zulks noodig is, hun geſlacht, en ſchikken zich naar het geſlacht dier perſonen, wier plaats zij vervangen. Zoo ſtelt men zich, dan, dezen visch, als ook die bloedvin, als eene vrouw voor, die negen oogen heeft, en noemt haar *eene negenoog*. In de dagelijkſche taal is ook *een* en *eene negenoog* een man, of eene vrouw, die alles neuswijs bevit.

NEGER, z. n., m., *des negers*, of *van den neger*; meerv. negers. Vrouwl. *negerin*. Een woord, uit het fr. *negre*, en dit van het lat. *niger*, zwart, waarmede men, hedendaags, de inboorlingen van het zuidelijke Afrika benoemt, die, wegens hunne zwarte kleur, dien naam dragen. Van hier *negerij*, een aantal hutten, als een dorp bij elkander gezet, waarin negers wonen: *die landwaarts in hunne negerijen of dorpen hebben*. Bogaert. Zamenſtell.: *negerland* enz.

NEGGE, z. n., vr., *der*, of *van de negge*; meerv. *neggen*. Een handpaardje, een klein paardje. In het hoogd. en nederſ. *nickel*, *nikkel*, eng. *nag*, middele. *naceus*, in de Beijerſche wetten *gnacco*. Wachter, Frisch en anderen brengen het tot *neigen*, *neijen*, brieſchen. Adel. merkt aan, dat *nak*, eertijds, klein beteekend heeft. Bij Hoogstraten is *negge* ook een naad, eene ſpleet. Misſchien alles voor *egge*. Zie dit woord.

NEIGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik neigde*, *heb* en *ben geneigd*. In eene ſchuinſe rigting, digter bij den grond brengen, naar beneden buigen: *neijgt uwe kruijcke*,

ke, *dat ik drinke*. BYBELV. *Ende het aengesichte na de aerde neygden*. BYBELV. *Het hoofd neigen*. *Zijne ooren naar eene rede neigen*, naar dezelve met aandacht hooren, om zich daarnaar te schikken. Deze spreekwijs is eene navolging van het hebreeuwsch. Figuurl.: *zijn hart tot iets neigen*. *Zij neigden hunne aandacht naar alles*. FRANTZEN: *Het roer neigen*. D. SMITS. Wederk., in den zin van zich voorover buigen: *soo neygde hij sich ter aerde*. BYBELV. *Zich tot iemand neigen*, zich naar hem wenden; ook met oogmerk, om deszelfs welzijn te bevorderen. *Zich tot ondeugden enz. neigen*. Zie verder *geneigd*. Onz., met *zijn*; hellen: *de dag neigt ten avond*. *Toen 's levens licht wou neigen*. VOND. *Mijne levenszon neigt naar haren ondergang*. Van hier *neiging*, helling en genegenheid. *Neigen* en *nijgen* hebben eenen oorsprong. *Nijgen* vormt in den onvolmaaktverl. tijd *neeg*, dat, eertijds, de scherp-lange *e* had, waaruit *neegen*, *neigen* ontstaan is.

Neigen, reeds bij KERO *kehneigen*, ULPHIL. *hneiwan*, OTFR. *neigan*, zw. *niga*, hoogd. *neigen*, angelf. *hnigan*, ijsl. *hneiga*, deen. *neye*. Het lat. *nuo*, *nuto*, *nico*, *nioto*, schoon van eene meer bepaalde beteekenis, behoort hierheen ook. Het woord schijnt met *na*, hoogd. *nahe*, naauw verwant te zijn.

NEIJEN (*neigen*), onz. w., gelijkvl. *Ik neide*, *heb geneid*. Dit woord, dat bij KIL. en HOOGSTR., welke laatste ook het naamw. *neijing* heeft, voorkomt, wordt, in Gelderland, van het brieschen der paarden gebruikt; waar men het *neijen* en *neigen* uitspreekt: *het paard neigt*, zegt een geld. landman. Het komt overeen met het angelf. *hnaeigen*, en het eng. *to neigh*. Met het angelf. heeft het lat. *hinnire* eenige gelijkheid. *Neije mit dijnre stemme*. BYB. 1477.

NEK, z. n., m., *des neks*, of *van den nek*; meerv. *nekken*. Verkleinw. *nekje*. Het achterste deel van den hals, bij menschen en dieren: *pijn in den nek* — *eenen stijven nek hebben*. *Slaat goddelijke liefde u de armen om den nek*. SELS. *Een dier den nek omdraaijen*. *Ik kan den nek niet buigen*. *De ploegos buigt den nek onder het juk*. *D'een torst het koren al zweetende op den nek*. VOND. *Iemand den nek toekeeren*, verachtelijk van hem wijken; ook, in den bijbelschen stijl, wegvlugten:

En u verwaant den nek toekeer. Hoogvl. *Iemand met den nek aanzien*, hem met verachting afwijzen, naar hem niet hooren willen. Vollenh. *Iemand den nek breken.* Ook oneig.: *die trotsheids steilen nek verbreekt.* M. L. *Die handel zal hem den nek breken*, zal hem in armoedige omstandigheden brengen. *Den nek verharden — hard van nek zijn*, bijbelsche spreekwijzen, ontleend van ploegende ossen, die het juk op den nek moeten dragen, en aanduidende eene onbuigzame geaardheid, waardoor men, schoon gewaarschouwd en gestraft, nogtans zijne verkeerdheid niet varen laat. Dit heet ook *stijf van nek zijn* In den dichterlijken stijl, wordt *nek* voor den ganschen persoon genomen: *de streng geboeide rot der trotse nekken.* Vond. Van hier *nekkig* in *hardnekkig.* Zamenstell.: *nekhaar*, *nekpijn*, *nekslag.*

Nek, hoogd. *nacken*, nederf. *nacke*, angelf. *hnecc*, eng. *neck*, deen. *nakke*, zw. *nacke*, ital. *nuca*, *nocco*, hong. *nijak*, lapl. *nikke.* Zonder twijfel, daar dit deel des ligchaams zoo zeer buigzaam is, behoort het tot *nikken* en *neigen.*

NEKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nekte, heb genekt.* Kil. verklaart het door dooden, vermoorden, wanneer het met het lat. *necare* overeenkomt. In het deen. is *nocken* verstikken, middeleeuw. *necare*, *negare.* Men hoort het, somtijds, in de lage straattaal, in den zin van, op eene vuilaardige wijs en op het onverwagtst, iemand eenen doodelijken slag toebrengen. Men zegt ook wel, bij het omhakken van eenen zwaren boom: *wij zullen hem wel nekken.* Ook: *laat ons die ham — die flesch wijn eens nekken.* *Necken* heet in het hoogd. plagen, door potsen en kleine beleedigingen boos maken, ook belagchen, beschimpen, oud eng. *to nick.*

NEKKER, z. n., m., *des nekkers*, of *van den nekker*; zonder meerv. Een stroom in Duitschland: *aan den Nekker.* Vond. *Nekker*, zie ook onder *nikker.*

NEKTAR, z., n., m., *des nektars*, of *van den nektar*; zonder meerv. Naar de fabelleer der grieksche en romeinsche Dichters, die drank, waarvan de Goden zich, gewoonlijk, bedienden; godendrank: *'t is nectar, waar van de hemel leeft.* Westerb. *Een schale vol nectar, hemels wijn.* v. Mand. Voords, nemen de Dichters het voor iedere edele wijnsoort: *een rij van Heeren, die den*

fris-

frisschen nektar schenken. HOOGVL. *Wij zullen tot uw eer den Rijnschen nektar plengen.* POOT. Figuurlijk, voor iets, dat den geest verlevendigt en veraangenaamt: *de Dichtkunst schaft ambrooš en nektar op.* POOT. *In den hof der Poezij, daer 't eeuwigh vloeit van nektar.* POOT. *Nektar uit de borst der wijsheit zuigen.* POOT. Van hier *nektarlijk.* RODENB. Zamenstell.: *nektarbron, nektarschaal, nektarteug.* EUSTATH. zegt, dat *nektar*, eigenlijk, een drank was, uit wijn, honig en welriekende bloemen bereid, bij de Babijloniers, onder dien naam, bekend. Zoo zoude de naam uit het oosten oorspronglijk zijn. In het arab. heet קטר *stillavit, guttatim fluxit.* MARTINIUS vergelijkt het hebr. נקטר welriekend.

NEL, z. n., vr., *der*, of *van de nel*; meerv. *nellen.* In het kaartspel, de negen van troef. In Braband noemt men haar *kornel.*

NEMAAR, veroud. vlaamsch voegw., bij KIL. voorkomende. Regtsgeleerden bedienen er zich nog wel van. Uit *ne*, dat is neen, en *maar.* Het heeft den zin van eene sterkere tegenstelling; maar in tegendeel.

NEMEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik nam, heb genomen.* Dit werkwoord is, in zeer vele gevallen, gebruikelijk, en beduidt, in het algemeen, zich iets nabij brengen. Het strekt zich verder uit dan *vatten*, waarbij eene hand, of een tangenvormig werktuig, te pas komt. Men *neemt* iets in de hand; met de hand; men *neemt* ook iets in den arm, op den arm, onder den arm, op de knie, op den voet, op het hoofd, op de schouder, op den rug, al wordt er geene hand bij gebruikt. *Het mes in de hand nemen. Het geld van de tafel nemen. De vuisten vol asch nemen. Iets van de spijs nemen. Iets op de lippen nemen,* het proeven. *In den mond nemen. Iemand bij de hand nemen. Deze heerlijke onderneming wierd weder bij der hand genomen.* BOGAERT. *Iemand in den arm nemen,* hulp bij hem zoeken. *Neemende den Graaf van Egmondt in den arm.* HOOFT. *Met zich, naar zich, tot zich, op zich, over zich nemen. Iemand tot getuige nemen. Iemand onder dak — in huis nemen. Spijs nemen. Iemand bij zig op den wagen nemen. Iemand onder zijne bescherming nemen. Iets in bewaring nemen. Te pande nemen. Geld op renten nemen. Eene vrouw nemen. Eene vrouw ten huwelijk nemen.* Met het denk-

beeld van geweld: *ende nam hem alle sijne goederen.* DORESL. *Wij namen alle sijne steden.* BYBELV. *Iemand gevangen nemen.* Hierheen behoort de spreekwijs: *iets op de tanden nemen*, van verscheurende dieren ontleend, die hunne prooi met den bek aangrijpen en wegdragen. Zoo zegt POOT: *de Helt gaet heen, en neemt zijn haters op de tanden.* En A. MOONEN: *haer kloek bedrijf neemt, vol van moet, den zeevloek op zijn tanden.* Oneig.: *de vlugt nemen. Een besluit nemen. Dienst nemen*, zich in den krijgsdienst begeven. *Neem die moeite niet. Toevlugt tot God nemen. Zijn vermaak nemen. Zijne rust' nemen. Wraak nemen. De oorlog zal weldra een einde nemen. Dag nemen*, uitstel nemen. *Ik neem er den tijd toe. Acht nemen. Zich in acht nemen. Afscheid van iemand nemen. Opzigt nemen. De overhand nemen. Eenen keer nemen. Neemende de zaaken dezen gang.* HOOFT. *Iets voor zijne rekening nemen. Een voorbeeld aan iets nemen. Iets kwalijk nemen. Ten kwale nemen. Ten goede nemen. Verlof nemen. Deel nemen*, waarvan het zameng. *deelneming. Neem er een voorbeeld aan. Ik zal het voor lief nemen. Iets te na nemen. Iets in aanmerking nemen. Iets ter ooren nemen. o God! neem mijn gebed ter ooren.* PSALMB. VAN VOET. *Iets ter harte nemen.* Uitleggen: *zoo als men het nemen wil.* Betrachten: *de zaak is, in het geheel genomen, nuttig.* Veronderstellen: *neem eens: het ware zoo.* Van hier het veroud. *nemer*, *neming*.

Nemen, bij KER. *neman*, TATIAN. en OTFR. *niman*, hoogd. *nehmen*, nederf. *nemen*, angelf. en moesog. *niman*, ijsl. *nima*, zw. *nama*, lett. *nemu*. Het lat. *emere*, dat zich, door de toevallige *n*, alleen onderscheidt, beduidde eertijds ook *nemen*, van daar heet *adimo* ontnemen. Dat ook het gr νεμειν deze beteekenis moet gehad hebben, blijkt uit κληρονομος, een erfgenaam, bij ULPHIL. *arbinumja.* WACHTER leidt het van het ijsl. *nefi*, hand, af. ADELUNG brengt het tot den wortel *na.*

NEMMER, *nemmermeer*, zie *nimmer.*

NEPENT, z. n., o., *des nepents*, of *van het nepent* zonder meerv. Een kruid, welks sap, in wijn gemengd, de droefheid zoude verdrijven: *zij is 't ne-*

pentn

penth, *dat hertzeer weet te stillen*. De Deck. Uit het gr. *νηπενθες*, zonder droefheid.

NEPPE, (*nip*, *nippe*, *nipte*, *nepte*), z. n., vr., *der*, of *van de neppe*; zonder meerv. Kattenkruid. Lat. *nepeta*, ital. *nepeta*, *nepotella*. sp. *nevada*.

NEPTUNUS, z. n., m., *van Neptunus*. In de fabelleer, de God der zee. Bij de Dichters dikwijls de zee zelve.

NERE, (bij Kil. *neere*, *nere*, *aere*, *ere*) z. n., vr., *der*, of *van de nere*; meerv. *neren*. Veroud. woord, voor eenen dorschvloer. Ten Kate leidt het van *neder* af. Misschien is het, uit eene bron, met *aarde*, gr. *ερα*. Wij hebben nog een oud woord *nere*, (bij Kil. *neere*) voedsel, waarvan *peren*, *generen*, *nering*. Dit laatste woord gebruikt men, nog, in Gelderl., in den eigenlijken zin, van dat voedsel, het welk de beesten herkaauwen. Anders nemen wij dit woord, oneigenlijk, voor al die middelen, waardoor men, in den burgerlijken stand, zijn bestaan zoekt; handel, koopmanschap: zonder meerv.: *de nering gaat slecht*. *Hij heeft goede nering*. *Er is weinig nering*. *Stilstant der neeringe*. Hooft. *Nering maken*. *Tering naar de nering zetten*. *Die zich zijner nering schaamt, gedijt niet*. *Op de nering varen*, op de haringvangst. *Eene vuile nering doen*, hoerhuis houden. Van hier het veroud. *nerig*, *neerachtig*; voords *neringachtig*, *neringgierig*, *neringhuis*, *neringloos*, *neringrijk*.

Het woord *nere*, *neren*, *nering*, hoogd. *nähren*, *nahrung*, bij Otfr. *neran*, *gineren*, nederf. *nären*, zw. *nära*, deen. *nähren*, eng. *to nurse*, *nourrish*, noorw. *nörrie*, groenl. *nerrick*, schijnt van het oude *nar*, *nara*, bij Tatian. de beteekenis van spijs, voedsel hebbende, af te stammen.

NERF, (*erf*) z. n., vr., *der*, of *van de nerf*; zonder meerv. Die zijde van het leer, waarvan het haar, door de vellenblooters, afgeschaafd is. In het hoogd. *narbe* en *narbenseite*, waaruit het blijkt, dat het woord een is met het hoogd. *narbe*, een lidteeken, een overgebleven teeken eener genezene wond. Het is dus die zijde des leers, waar de *nerven* (welk woord bij Kil. gevonden wordt) van het blootmes nog zigtbaar zijn. De schin, op de hoofden van kleine kinderen, heet bij Kil. ook *nerve*.

NERGENS, bijw. van plaats, beteekenende in geene plaats: *ik kon hem nergens oploopen. Men ziet nu nergens rozen blaken.* De Deck. In het gemeene leven, wordt *nergens* voor *niets* gebezigd: *hij geeft nergens om. Hij kan nergens door overgehaald worden. Nergens naar vragen. Dat dient nergens toe. Nergens toe dienende dan om vuuren te boeten.* Bogaert. *Hij weet nog nergens van.* A. Hartsen. Eigenlijk moet *nergens* alleen van eene plaats gebruikt worden. *Nergens na: tijden, nergens na zoo bloedigh, nergens na zoo uitgeput.* Poot. Voor *nergens* heeft v. Mander ook *nergen: en is hier nergen geen.* Het is uit *ne* en *ergens*.

NERING, zie *nere*.

NERPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nerpte, heb generpt.* Dit wordt ook voor *snerpen* gebezigd: *wanneer de koude nerpt.* E. Kool.

NES, z. n., vr., *der*, of *van de nes*; meerv. *nessen.* Meyer verklaart dit oude woord door waterleegte, zijp. Pieterson heeft het manl. geslacht; hieraan twijfelt A. Kluit. Van hier *nesch*, nat, dun: *een nesch eij.* Kil. — *Neschheid, nesschigheid.* Alles verouderd; uit de bron van *nat*. Voor *nesch* is ook *nisch* in gebruik geweest: *breeckt dan gheen nisch eij, of maeckt, dat uw brood te voren ghereedt is.* De Brune. *Breng eijers vers en nis.* Cats.

NESCH (*nesk*), bijv. n. en bijw., *nesscher, meest, zeer nesch.* Zot, dwaas, onnozel: *nochtans en moet een man zoo nesch en simpel niet zijn, dat hij* enz. De Brune. *Daer ghij zult de uitkomst zien van uwe neske droomen.* Vond. *De neske koetjesherder.* Vond. *Een neske koeckoeck broei een anders eijers uit.* Vond. *O nesk' Hippomanes, wiens wilde wufte zinnen* enz. Hooft. Van hier *neschheid*, bij Hooft *neskheid*. Zamenstell.: *neskebol: dat 's mis o neskebol.* Vond. Indien het niet uit het vorige woord eene figuur zij, dan is de oorsprong onzeker. Doch misschien, omdat Kil. dit woord, in die beteekenis, niet kent, is het daarvan eene figuur. *Nesch* zoude, dan, kunnen zijn voor beštoven door den drank; en van hier iemand, die, als een halve dronkaard, zotte daden doet.

NEST, z. n., o., *van het nest*; meerv. *nesten.* Verkleinw. *nestje.* Dit woord beduidt, eigenlijk, eenen hoop van eenige met elkander verbondene dingen, of die

die bij en nevens elkander zijn. Van die beteekenis vindt men nog ſporen in het hoogd. In onze taal, noemt men daarom nog een aantal doozen, die in elkander geſloten zijn, zoodat de kleinere telkens in de grootere past, *een nest.* In gewonere en engere beteekenis is *een nest* eene vereeniging van rijſjes, ſtroo, mos en andere buigzame dingen, dienende tot een verblijf voor vogelen, om daar de jongen uit te broeijen: *eijeren uit het nest halen.* Van viervoetige dieren: *jaag den hond naar zijn nest. Om 't monſter van Pazifaë te zoeken in zijn nest.* Poot. *Uit zijn nest den rekel leiden* Vond. Van eenige gekorvene dieren: *giet kokend water in het mierennest. Wespennest.* Fig., de eijeren of jongen in een nest: *nesten uithalen. Rupſennesten dooden.* Een ſlecht huis, eene geringe woning: *dat is een nest van een huis. Zijn nest bewaren*, zijn land, of huis bewaren. Wijders, voor iets, dat ſlecht is, niet deugt: *dat is een nest — zij is een regt nest*, een ondeugend meisje. Hierheen behoort het zameng. *roofnest.* In vertrouwelijke ſchertstaal, noemt men dus een bed: *lang op het nest liggen. Iemand uit het nest ligten. Zijn nest bevuilen.*

Dit woord komt in alle geſlachten voor. In het onz.: *in 't hongerige nest.* Vond. Vrouwl.: *laet ons de nest broeden.* De Brune. Manl.: *al wat in zijnen nest de gulde Fenix heeft.* De Deck. Het onz. is het ware geſlacht: *dat craijen nist* heeft M. Stoke reeds.

Van hier *nestachtig*, *nestig: een nestig huis.* Zamenſt.: *nestei*, *nesthaar*, *nestkorf*, waarin de eenden leggen, *nestvederen*, de eerſte vogelvederen.

Nest, Notk. *nest*, eng., angelſ., nederſ., hoogd. *nest*, zw. *näste*, wallis. *nith*, iersch *nead*, gr. *νεοσσια*, *νεοττια*, lat. *nidus*, pool. *gniazdo*, boh. *hnizdo*, krain. *gnesdu.* Uit kragt der oorſprongelijke beteekenis, komt het, zeker, van *naden*, *naaijen*, dat is verbinden, af. *Naaijen* heet ook in het angelſ. *nestan*, zw. *nästa*, bretann. *nezza.* Zie *nestel* en *net.*

NESTEL, (bij Kil. ook *nastel*) z. n., m., *des nestels*, of *van den nestel*; meerv. *nestelen*, *nestels.* Een ſmalle lederen riem, of wollen ſnoer, ook een ſnoer van vlas, om iets te rijgen; een veter: *eenen nestel beſlaan*, eene naald aan deszelfs einden maken, om te beter door de nestelgaten te komen. *Genaaide nestels*, ſieraad op de ſchouder van eenen Officier. *Iemand den nestel knoopen*, iemand door tooverij bezweren. Eigenlijk was *het knoo-*

pen van den nestel een bijgeloof van vorige tijden, dat, naar het zeggen van J. v. BEVERWYCK, eertijds in Frankrijk zeer gemeen was; waardoor men zich verbeeldde, dat men iemand tot echtelijken bijslaap onbekwaam konde maken, als men eenen lederen nestel knoopte. Zamenstell.: *nestelbeslag*, *nestelgat*, *nestelkruid*, ook *nestelingkruid*, anders *zeenestelen*, — *nestelmaker*, *nestelnaald*.

Nestel; bij SCHILT. *nestel*, hoogd. *nestel*, middeleeuw. *nastala*, *nastula*, zw. *nast*, *nestla*, angelf. *nostle*. Van *naaijen*, in zoo ver het, eertijds, een algemeen denkbeeld van verbinden had.

NESTELEN (*nastelen*) bedr. w., gelijkvl. *Ik nestelde*, *heb genesteld*. Met eenen nestel toerijgen. HOOFT bezigt het oneigenlijk, waarin het denkbeeld van talmen ligt opgesloten: *men nastelt uitvluchten*. Elders zegt hij: *met nestelen van uitvlucht aan uitvlucht*. Van hier gebruikt men het ook onzijdig, voor in eene gedurige beweging zijn, zonder veel werk te doen: *lang liggen nestelen*. Men konde dit ook als eene figuur van het volgende *nestelen* verklaren. Van hier *nestelaar*, trantelaar. Ondertusschen, is van dit *nestelen* het zelfst. n. *nesteling* (*nasteling*), in de beteekenis van eenen nestel. PIETERSON en HOOGSTRAT. nemen het manl. geslacht, HALMA het vrouwl. En dit schijnt ook het echte geslacht te zijn, alzoo men dit woord, misschien, niet anders moet houden, dan voor een naamw., met den vrouwl. uitgang *ing*, dat hier, oneigenlijk, voor het werktuig genomen wordt. HOOFT heeft ook het vrouwl. geslacht: *met de naalde zijner nasteling*.

NESTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nestelde*, *heb genesteld*. Voordd. werkw. van *nesten*; en dit van *nest*. Een nest maken en hebben, in betrekking tot en melding van de plaats, waar het nest gemaakt wordt; *de zwaluwen nestelen aan de kerk*. Van dieren, die niet als vogels eigenlijke nesten maken, is het weinig in gebruik; offchoon VOND., ergens, zegt: *in paradijzen nestlen slangen*. En HOOFT: *'t knijn nestelt in de gaaten*. Figuurlijk, zich aan eene plaats vast zetten; met eene soort van verachtelijk denkbeeld: *tot dat men quam nestelen op den kant van de graft*. HOOFT. *Uit vreeze, dat eenig Europiaan daar mocht komen te nestelen*. BOGAERT. In verdere figuur: *en heeft in de borst van den Spanjaart de nijdt begonnen te nestelen*. HOOFT. Gierig-

righeid, die in bedekte harten nestelt. Sels. *De kout nestelt zoo wel in 't papier, als de vreugt in den wijn.* Hooft. Ook wederkeerig: *zich nestelen*, ergens zijn verblijf nemen en houden: *de vijand heeft zich daar genesteld.* Van hier *nesteling: het kleijn' gevogelt', tot haer' nesteling.* Bruno, Psalmb. Zamenst.: *nesteltak*, een tak, geschikt, voor de vogelen, om op te nestelen, of een nest te maken.

NESTELING, zie *nestelen* (*nastelen*).

NESTEN, zie *nestelen.*

NET, bijv. n. en bijw., *netter, netst* Een woord, dat, in den vertrouwelijken spreektrant, veel voorkomt. Het beteekent, eigenlijk, glanzend, en is met het lat. *nitidus*, blinkend, naauw verwant. Men gebruikt het van allerlei kleeding en huisraad, in den zin van rein, blinkend, sierlijk: *een net kleed. Eene nette kamer*, waar het huisraad fraai en in schoone orde staat. *Egle siert zich netter.* Poot. *Op dat gewaad zijn nette bloemen gedrukt. Die muts zit haar net. Net op de leest geschoeit.* Anton. *Net gekleed zijn. Eene nette vrouw*, die zich zindelijk en sierlijk kleedt. Tot andere dingen overgebragt, beteekent het beschaafd: *in eene nette taal schrijven. Een net schrijver.* Fraai: *niemants veêren schrijven netter.* Poot. *Net dansen, zingen.* Naauwkeurig: *gij hebt het net geraden. Ik kan het net raken. Een net verhaal van iets doen. Waer zagh men oit netter pen versneden?* Poot. *Uw arbeit, die dit net kon treffen.* D. v. Hoogstr. Juist, ten opzigt van den tijd: *het is net zeven uur. Gij komt net van pas. 't Welck geduerde net tot den avond.* v. Mand.

Seventigh min tweemael een
Ronde jaren net geleen. Poot.

Ten opzigt van een getal: *het is net tien stuivers.* Even als; ten opzigt van gelijkheid van personen of zaken: *het is net zoo een mensch, als gij hem beschreven hebt. Net zoo veel verlies, als winst. Net als het gaat den keurelingen.* M. L. Tydw. Van hier het verkleinw. *netjes.* Voords *nettelijk, netheid, nettigheid.* Ook wordt het zelfstandig gebruikt: *iets in het net schrijven.*

NET, z. n., o., *des nets*, of *van het net*; meerv. *netten.* Eigenlijk een strikwerk, dat uit getweernde draden met mazen vervaardigd is. In het gemeen, gebruikt men het van netten tot allerlei gebruik. *Net*, waarmede

men kaatst. Het verkleinw. *netje*, om iets in te dragen, te koken, te bewaren. *Het net*, of de kap van eene paruik. Een *net*, waarmede men baggert, of moddert. In het bijzonder, een zoodanig ſtrikwerk, dat dient tot het vangen van visſchen, vogelen en eenige viervoetige dieren; *netten breijen*. *Netten zetten*, *uitzetten*, *ſpannen*. *Met het net visſchen*. *Dikwijls valt hem wilt in looze netten*. POOT. *Netten boeten*. Figuurlijk: *in 't net van wulpſche min*. A. MOONEN. *In het net zijn*, verſchalkt zijn. *En dat hij zocht de burgherij in 't net te brengen*, met list te verſtrikken. HOOFT. *Iemand het net over het hoofd halen*, onverwacht, tegen wil en dank, tot zekere zaak brengen. *Achter het net visſchen*, zijnen kans verkeken zien; te laat komen, om voordeel te behalen; ongelukkig zijn. *Dat valt in mijn net*, dat gelukt mij. *Zet uwe netten uit*, doe uw best, om wat te bekomen. *Zijne netten droogen*, van de visſcherij ontleend, voor uitrusten, ook voor uitſcheiden met ſterken drank te gebruiken. Dat naar een *net* gelijkt, benoemen wij ook met dien naam. In de dierlijke ligchamen noemen wij het bekleedſel der darmen, dat netswijze daarover uitgebreid is, *het net*: *het net van de geſlagte koe woog veertig pond*. Verkleinw. *netje*. Zamenſtell.: *netbreuk*, *netſtok*, *netwerk*.

Net, bij OTFR. *nez*, NOTK. *nezz*, ULPH. *nati*, hoogd. *netz*, nederſ. *nett*, angelſ. *net*, *nyst*, eng. *nett*, deen. *net*, *näkke*, zw. *nät*, ijsl. *net*, lat. *nasſa*; zonder twijfel van *naden*, *naaijen*, gr. *νηθειν*, zw. *näſta*, in den zin van verbinden, en bij gevolg ook van vlechten, ſtrikken, waarvan nog in Opperd. *nätz*, middeleeuw. *netus*, een naaidraad is. IHRE en WACHTER brengen het tot het goth. *nutan*, vangen; doch dit ſchijnt aan *net* zijnen oorſprong eerder verſchuldigd te zijn. Het middeleeuw. *natta*, een gevlochten dekkleed, behoort, misſchien, tot dezelfde bron.

NETBORD, zie *netten*.

NETEL, z. n., vr., *der*, of *van de netel*; meerv. *netels*, *netelen*. Eene plant met gekartelde bladen, met fijne ſtekels verzien, die, op het aanraken, gevoelige ſmert veroorzaken, het welk men *branden* noemt; waarom zij ook *brandnetel* heet. Eene andere plant, aan eene *netel* gelijk, doch die niet brandt, heet *doove netel*. Van hier *netelig*, *neteliger*, *neteligst*, vol netels: *een ne-*

netelige tuin. Stekelig, netelachtig: *netelig kruid*. Korzel, wonderzinnig: *een netelig mensch*. Moeijelijk, waaruit men zich niet ligt redden kan: *in de neteligste omstandigheden gewikkeld*. SELS. Voords *neteligheid*, in den eigenlijken en oneigenlijken zin. Zamenstell.: *neteldoek*, eene soort van doek, dat uit vlas, van den stengel van eenige brandnetels, waaraan het zich bevindt, afgetrokken, geweven wordt. Ook doek, uit boomwol vervaardigd, draagt dien naam. Van hier het stoffel. onverbuigb. bijv. n. *neteldoeken*: *eene neteldoeken das*. Wijders *netelheide*, *netelkoningje*, een zeker vogeltje.

Netel, hoogd. *nessel*, nederf. *nettel*, angelf. *netl*, *nijtle*, eng. *nettle*, zw. *näsla* en *nattla*. Zonder twijfel, behoort het wortelwoord *net*, waarbij de uitgang *el* komt, tot dezelfde bron, waaruit het gr. *νυττω*, steken, prikken gevloeid is; zoo dat deze plant, wegens hare stekende eigenschap, den naam van *netel* heeft. Uit die bron komt ook *naald*. Zelfs heet, in Denem. en Noorwegen, eene netel *nålde*, *nelde*.

NETELDOEK, zie *netel*.

NETELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik netelde*, *heb geneteld*. Bij KIL. is *netelen*, *vernetelen* in den zin van met netelen steken; branden. Bij J. DE BRUNE komt het meer dan eens voor: *van bernkruid ghenetelt zijn*. *Die staegh gheprickelt en ghenetelt wert*.

NETELIG, zie *netel*.

NETEN, (*neeten*) zie *neet* (*niet*).

NETTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nette*, *heb genet*. De eerste beteekenis is *natten*, nat maken: *hi sal daer sijn rechter vingher in netten*. BYBELV. 1477. Vervolgens beteekent het reinigen, schoonmaken, dewijl al wat dikwijls *genet*, d. i. nat gemaakt, wordt, ook gezuiverd en schoongemaakt wordt:

Voor dat zoo vuil een smet
In traanen is genet. DE DECK.

Papier netten, zeggen de boekdrukkers, waarvan *netbord*, eene plank, waartusschen zij het papier netten. Net maken, opsieren; *zij net de groene tuit*. VOND. Bij KIL. en HOOGSTR. komt het ook voor. *Zoo moet root gout mijn veder netten*, zegt POOT.

NEULEN, onz. w., gelijkvl. *Ik neulde*, *heb geneuld*. In de zamenleving, gebruikt men dit woord van iemand, die

die gedurig over kleine dingen zijne onvergenoegdheid toont, en deze zijne verdrietige luim met eenen zekeren vervelenden en knorrigen toon te kennen geeft. Het woord is van den klank gevormd.

NEUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neurde heb geneurd.* Binnen 's monds zingen, zoo dat de klank meest door den neus gaat, en de lippen weinig of niet geopend worden: *ik neurde een vrolijk deuntje.* HOOGVL. *Laat uw' geluijt slegts treurzang neuren.* LODENSTEYN. *Dat ze rollen, op haar neuren, nederwaart.* HOOFT. Voor *neuren* zegt men ook *neurien*, *neuriede*, *geneuried: en anderen neurien den zachten slaapdeun.* HOOGVL. *Het zij hij trompette in 't velt, of neurie in het groen.* D. BUISERO. Alles is van den neusklank gevormd.

NEUS, z. n., m., *van den neus;* meerv. *neuzen.* Dat uitstekende deel bij menschen en vele dieren, onmiddellijk boven den mond, dat de zitplaats en het zintuig van den reuk is: *eenen grooten, langen, dikken, stompen, platten, korten, kleinen neus hebben. Een haviks of keizers neus*, die in het midden opwaarts gekromd is. *Het riecken van den neus.* VOND. *Den neus snuiten. Neus en ooren affsnijden. Die zijnen neus schendt, schendt zijn aangezigt*, die de slechtheid van zijne naaste bloedverwanten vertelt, spreekt zijne eigene schande. *Uit den neus bloeden. Door den neus spreken, zingen.* Daar de *neus* een zoo aanzienelijk deel van het gezigt is, zoo heeft dezelve aan vele spreekwijzen, in het gemeene leven, aanleiding gegeven. *Iemand bij den neus hebben, leiden*, hem met opzet eene valsche hoop geven, hem misleiden. *Iemand eenen neus aandraaijen*, of *hem eenen wassen neus maken*, hem eene leugen diets maken. *Den Bijbel als eenen wassen neus draaijen*, denzelven eigendunkelijk uitleggen, overeenkomstig met aangenomene begrippen. *Dit wordt u voor den neus weggenomen*, het genot van die zaak wordt u, in uwe tegenwoordigheid, benomen. *Den neus gedurig in het vocht hebben*, een liefhebber van den drank zijn. *Dat gaat uwen neus voorbij. Zie voor uwen neus*, zie regtuit. *Het ligt vlak voor uwen neus. Iemand de deur voor den neus sluiten*, dezelve sluiten in den oogenblik, dat hij binnen wilde treden. *Hij stond op zijnen neus te kijken*, het viel anders uit, dan hij zich gevleid had. *Hij ziet niet verder dan zijn neus lang is*, hij ziet niets vooruit. *Iemand*

iets door den neus boren, hem iets ontfutfelen. In het bijzonder, inzoover de *neus* het zintuig van den reuk is: *eenen viezen neus trekken. Ik heb het reeds lang in den neus gehad*, bemerkt. *Iets in den neus krijgen. Iemand iets onder den neus, in den neus*, ook *door den neus wrijven*, hem eene zaak onzacht verwijten. *Zij ontzaaghen zich niet hem door de neuze te wrijven*. Hooft. *Den neus in alles steken*, zich met alle dingen bemoeijen; van honden, die alles besnuffelen, ontleend. *De neus in diens huishouding te steeken*. Hooft. *Den neus in schrift of bijbel steken*. De Deck. *Den neus over alles laten gaan*, alles onderzoeken en beoordeelen. *Die mosterd zou mij bij den neus krijgen*, eene sterke prikkeling in mijnen neus veroorzaken. *Iemand bij den neus krijgen*, hem bedotten. Insgelijks, inzoover zich eenige gemoedsbewegingen door den neus openbaren. *Den neus optrekken*, een teeken van hoogmoed, schimp of hoon. *Hij kwam er met eenen langen neus af*, met beschaamdheid over het afslaan van zijn verzoek. Dit noemt men ook: *eenen neus krijgen, eenen langen neus halen*, of *krijgen*. Oneigenlijk, noemt men andere dingen, die vooruitsteken, met den naam van *neus*. Zoo zit aan eene duister brandende lamp *een neus*. Een schoen, een slot hebben hunnen *neus*. Van een schip zegt Bogaert: *het wierd met de neus in zee gedrongen*. Bij Kil. komt het uitstekende deel van een voorgebergte, dat in zee schiet, onder den naam van *neus* voor. Adelung vergelijkt hiermede het gr. *νησος*, dat ook een schiereiland beteekent, dat met eenen hoek in zee steekt. Het zw. *näs* en angelf. *naesse* werd, van de vroegste tijden af, voor een voorgebergte gebruikt. In Engeland eindigen, daarom, vele eigene namen van voorgebergten en plaatsen, aan voorgebergten gelegen, op *ness*. Verkleinwoord *neusje*. *Dat is het neusje van den zalm*, een lekker beetje. Zamenstell.: *neusballetje*, tip van den neus, *neusbeen*, *neusdoek*, *neusdruip*, (*neusdrop*) *neusgat*, *neusgezwel*, *neushaar*, *neuskijker*, matroos, die op den neus van het schip past, *neuslok*, (bij L. Meyer ook *neusloch*) *neusnijper*, kaproen, *neusloos*, *neusscheidsel*, *neuswijs*, die veel ingebeeld verstand en doorzigt, zonder behoorlijke voorzigtigheid, kijken laat, lat. *nasutus*, — *neuswijsheid*. Men keert het ook om, en zegt *wijsneus*,

neus, nederſ. *wiesnâſe*. Andere zameng. zijn: *bril-neus*, *dompneus*, *druipneus*, *langneus* enz.

Neus, oul. bij ons ook *naſe*, *noſe*, waarvan *naſeloch*, *naſelock*, voorneusgat, Byb. 1477. Bij R. Maur. *naſa*, hoogd. *naſe*, nederſ. *nâſe*, angelſ. *neſe*, eng. *noſe*, zw. *näſa* en *nos*, ijsl. *nos*, pool. en boh. *nos*, krain. *nus*, zelfs in Nieuwguinea *nisſon*. Het komt, met het lat. *naſus*, uit eene bron. Dit deel des ligchaams ſchijnt, van het in — en uitſnuiven van de lucht, naar den klank zijnen naam ontleend te hebben. In zw. is *noſa* blazen, ſnuiven, oudhoogd. *naſen*.

NEUT, zie *noot*.

NEUTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik neutelde*, *heb geneuteld*. Futſelen, talmen: *men leit en neutelt mit het gelt*. Hooft. Van hier *neutelaar*, *neutelaerster*, *neutelarij*, *neutelig*, talmachtig en neulziek, verdrietig. Bij Hoogstr. komt *neutel* voor, in de beteekenis van een klein manneken, en bij Kil. *neutken*, een talmachtig besje, dat alles over den vloer haalt.

NEUZELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neuzelde*, *heb geneuzeld*. Voordd., werkw. van *neuzen*. Naauw beſnuffelen. Bij Kil. komt het ook onz. voor, in den zin van door den neus ſpreken, hoogd. *nieſeln*. Van hier *neuzelaar*, ſnuffelaar.

NEUZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neusde*, *heb geneusd*. Iets rieken, of in den neus krijgen. Zamenſt. *beneuzen*.

NEVEL, z. n., m., *des nevels*, of *van den nevel*; meerv. nevels, *nevelen*. Eene meenigte waterachtige, door de koude verdikte dampen in de benedenlucht, die dezelve donker maken: *daar komt een zware nevel op*. *Een nevel op zee*. *Om 't aardrijk van dikke nevelen te vaagen*. Bogaert. Wanneer de nevel op eenen hoogen en verren afſtand is, heet hij eene wolk. Van hier, dat het woord ook in de beteekenis van eene wolk voorkomt: *in eenen nevel nederdalen*. Hoogvl. *Wie vliegt ginds, daer die nevel ſcheurt, aan 't hel geſtarnt zoo dicht?* Poot. *Voer ze, als een pijl, door lucht en nevels heenen*. Poot. Oneig., voor eene zaak, welke ons verſtand niet doorzien kan: *haar geloof verſchuilt zich achter eenen donkeren nevel der bangſte vooruitzichten*. Sels. Ook, in het gemeen, voor alle beletſelen, die ons verſtand in den weg ſtaan: *mijn Leidsman, Vader, drijft die nevlen mij van 't oog*. M. — *Mogt ons beſpieglend oog door duizend*

zend neevlen dringen. Br. à Brandis. *Het vreêverbond met nevelen betoogen.* M. L. *Ons gezicht door een nevel van onkunde, ongeloove, en zonden bezet.* M. L. Van hier *nevelachtig*, *nevelig*. Zamenstell.: *nevelkar*: *de nevelkarre drijven*, in het donker zich wegpakken, gaan strijken. Kiliaan. — *Nevelkraai*, een naam van de aschgraauwe kraai, met eenen zwarten kop, vleugelen en staart — *nevelmist* en *nevelrook*, bij Camph. — *nevelvlek*: *o zon, schuif alle nevelvlekken van ons hemelrond!* Poot.

Nevel, bij Otfrid. *nebulnisf*, Notk. *nebul*, hoogd. *nebel*, lat. *nebula*, gr. *νεφελη*, eene wolk. Adel. vergelijkt hiermede het hebr. נבל. Het stamwoord *neb*, *nef* schijnt met *nacht* verwant te zijn, en graauw, zwartachtig te beduiden. Zie *nevelkraai*, bij *nevel*.

NEVELEN, onz. w., gelijkvl. *Het nevelde*, *heeft geneveld*. *Het nevelt*, er valt nevel, het is nevelig. Van hier *neveling*: *treckt ghij de nevling af van onz' bevliesde ooghen*. Rodenb.

NEVENS, (*neffens*, bij Kil. *neven*, *neverd*, *neffend*) een voorzetsel, dat, in het gemeen, eene nabijheid uitdrukt. Het vereischt eenen derden en vierden naamval. De derde naamval wordt vereischt, waar een stand van rust, in de nabijheid van andere dingen, moet uitgedrukt worden. Eigenlijk: *Jesus sat neder neven de fonteijne*. Bybelv. *Hij woont nevens mijne deur*. *Hij wachtte haar op nevens den hoek*. Oneig., voor behalve: *ghij en sult nevens mij niet maken silveren goden*. Bybelv. Om een gezelschap, eene vereeniging aan te duiden, voor met: *hij wandelde nevens hem*. *Die nevens hen den waaren God dienden*. Frantz. *Om neevens eenen van den hoove van Hollandt*. Hooft. Door eene onnoodige verlenging zegt men hier ook *benevens*. In den stand der beweging, vordert het den vierden naamval. Eigenl.: *als sij haren post stelden neffens mijnen post*. Bybelv. Oneig., waar het eene vergelijking uitdrukt: *ik stel hem nevens den vorst*. Men plaatst het ook achter bijw.: *daarnevens*, *hiernevens* enz. Zamenstell.: *nevenbegrip*, Lublink, *nevensgaande*, *nevensgang*, bij Hooft. Voor *nevens*, *neven* zegt de noordhollander *geneven*. Het woord schijnt uit *na* en *bij* ontstaan te zijn, vergeleken met het moesog. *nehwa*, nabij, angelsf. *neh*.

NEVIN, zie *neef*.

NEZEN, veroud. woord voor *genezen*. Zie dit woord.

NIBBELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nibbelde, heb genibbeld.* Het zelfde als *knibbelen;* een voordd. werkw. van *nijpen.*

NICHT, z. n., vr., *der*, of *van de nicht;* meerv. *nichten.* Verkleinw. *nichtje.* Eene kleindogter; insgelijks broeders of zusters dogter; ook eene aangehuuwde vriendin: *volle nicht, halve nicht.* Het ſtaat voor *nift*, en is dus, met *neef*, uit eene bron, overeenkomende met het angelſ. *nift*, lat. *neptis.* In het zw. luidt het *nid*, bij Ulph. *nithja*, een aanverwant, finl. *nuodo*, verwant, wall. *nith*, eene nicht, hebr. נֶכֶד, een neef, kleinzoon.

NICHTIG, zie *nechtig.*

NIEMAND, tweede naamval *niemands*, *van niemand*, in den derden en vierden naamval, oudtijds, *niemanden.* Het is een perſonelijk voornaamwoord, dat, in het enkelv., alleen gebruikelijk is, en eene uitſluiting van ieder beteekent; geen man, dat is geen mensch, in tegenſtelling van *iemand.* *Niemand kan mij het tegendeel bewijzen.* *Ik zie er niemand.* *Dat is niemands zaak.* Als men de uitgeſlotene perſonen nader bepaalt, zoo zegt men: *niemand van ons.* *Niemand onder u.* *Niemand in de ſtad, uit het huis, op het land*, enz.

Voor *niemand* zeide men, oudtijds, *nieman*, *niemen: niemen derf hem des beroemen.* M. Stoke. Bij Kil. ook *nienensch.* Bij Ulphil. *nimanna*, Otfr. *nioman*, Tat. *nioman*, bij de zwab. dichters *nieman*, *nimmen*, nederſ. *nüms*, *nemmes*, angelſ. *nanman*, lat. *nemo.* Het is van het oude ontkennende woord *ni* en *iemand.*

NIEMENDAL, zie *niet.*

NIER, z. n., vr., *der*, of *van de nier;* meerv. *nieren.* Verkleinw. *niertje.* Een langachtig rond, vleezig deel in dierlijke ligchamen, zoo als er gewonelijk in ieder ligchaam twee zijn, die, aan beide zijden, onder de lever en milt liggen, en ter afſcheiding van de pis dienen; *Peoni helpt de nier.* Vond. *De rechter nier was verſtopt.* Bogaert. Schertſend zegt men van iemand, die met den rug naar het vuur ſtaat: *hij warmt de nieren.* De bijbelſche figuur, naar welke de *nieren* voor de innigſte begeerten van het hart gebezigd worden, is in onze taal ongewoon. Zamenſtell.: *nierbed*, *nierbedder*

zet.

vet, waarin de nieren liggen, *nierenzucht*, (*nierzucht*) *nierharst*, *nierjicht*, *nierpijn*, *nierstuk*, *niervet*, *nierwee*, *nierzuchtig*.

Nier, deen. *nijre*, zw. *njure*, ijsl. *nijra*, hoogd. *niere*, pool. *nerka*. Adel. meent, dat dit oude woord eigenlijk een rond ligchaam beteekent. Frisch leidt het, door letterverzetting, van het lat. *ren* af.

NIET, *nietje*, zie *neet*.

NIET, z. n., o., *des niets*, of *van het niet*; zonder meerv. Bloem van koper, een geneesmiddel voor de oogen, eene witte zelfstandigheid, die, bij het smelten van dat metaal, in de hoogte stijgt. *Niet is in d'ooghen goed*. Kil. De grieksche naam is *onochytis*, waaruit, volgens Frisch, dit woord ontstaan zal zijn.

NIET, z. n., m., en onz., *des niets*, of *van den — het niet*; meerv. *nieten*. Dit naamw. heeft, met het volgende bijw., eenen oorsprong, en is een mogelijk ding, dat nog geen aanwezen heeft: *uit een enkel niet geboetseert*. Hoogvl., die het met velen onz. gebruikt. Zoo ook M. L.: *ik zonk gerust en stil in 't ongeschapen niet*. Vond. heeft het manl.: *daer in 't verschiet de wereltkloot in eenen niet verdwijnt*. Zoo ook Poot: *in een' zeer dunnen damp, of wezenloozen Niet*. *Maer tis eylaes! een gladde niet*. Cats. *Uit niet schiep God de wereld*. *Tot niet wederkeeren*. *Te niet*, of *te niete*. *Iets te niet brengen*. *Iets te niet doen*, iets kragteloos, onbruikbaar maken, verderven. *Iemands aanslagen te niet maken*, verijdelen. *Te niet worden*. *Te niet gaan*. *Ik heb het voor niet*. *Dat doet gij niet om niet*. *Als niet komt tot iet, kent het zich zelf niet*. Weigering: *op uw verzoek krijgt gij eenen niet*. *Lieden van niet*. *Een niet* in de loterij; met een meerv., verkleinw. *nietje*. *Een wat uit al de nieten trekken*. Hooft.

NIET, het ontkennende bijw., dat gebruikt wordt, wanneer men in den zamenhang der rede, of met eene geheele stelling, iets ontkent; daar *neen* slechts eene ontkenning, of weigering op eene voorafgaande vraag, of bede is.

1. Eigenlijk, wanneer het, op de gezegde wijs, in den zamenhang der rede ontkent. Het wordt naast werkw. en naamwoorden geplaatst: *ik hoor niet*. *Zij kunnen niet zien*. *Dat is een offer, niet den afgoden, maar den waren God*. *Niet koud, niet heet, niet lang*. Bij bijw. en voorzet-

 sels:

zelf: *niet zoo zeer*, *niet zoo*, *niet van voren*, *niet uit het midden*, *niet lang daarna*.

In den eenvoudig verhalenden en wenschenden zin, staat het achter het werkwoord: *ik geloof het niet*. *Men overtrede dit toch niet!* In de zamengestelde tijden staat het tusschen beide: *ik heb hem niet gezien*. *Ik zoude hem niet kennen*. Zoo ook, wanneer het eene werkw. het andere beheerscht: *ik mag u niet zien*. *Hij kon u niet verstaan*. In de bevelende wijs plaatst men het achteraan: *lach niet*. Zelfs achter den beheerschten naamval: *wond mij niet*. *Beleedig uwen vijand niet*. In eene vragende en verbindende voeging van woorden, staat het daar, waar alle andere bijwoorden behooren te staan: *hoort gij niet?* *Zoo hij er om agten niet is*, *komt hij niet*.

Men moet, in sommige gevallen, om de dubbelzinnigheid te mijden, wel toezien, waar men dit ontkennende bijwoord plaatse. Er is toch, bij voorb., een groot onderscheid tusschen: *ik hoor hem dikwijls niet*, en: *ik hoor hem niet dikwijls*. Het laatste is: ik hoor hem maar weinig reizen; het eerste is: het gebeurt dikwijls, dat ik hem, als hij er is, niet hoor.

Als, in twee, of meer op elkander volgende zinnen, dit ontkennende bijw. vereischt wordt, zoo kan men voor *niet* ook *noch* plaatsen: *het heeft niet geregend noch gesneeuwd*, voor *en niet gesneeuwd*. Ook laat men, om te sterker te ontkennen, het eerste *niet* weg: *het heeft geregend noch gesneeuwd*.

Dikwerf heeft het zijne betrekking op een voorgaand, of uitgelaten woord: *kom; zoo niet*, *dan ga ik*. *Maar aten het Pascha*, *niet gelijk geschreven is*. Bybelv. *Niet*, *mijn zone!* Bybelv.

In de dagelijksche taal, is het zeer gewoon, de ontkenning, nadrukshalve, te verdubbelen, als het gr. *ου μη* en het fr. *ne pas*. Gelijk: *er was niemand niet*. *Nooit niet*. Aan de Kaap is dit, onder de holl. volkplanting, bijzonder eigen, waar men zegt: *ik heb hem niet gezien niet*. Dit is, in den deftigen stijl, te mijden. In twee gevallen, nogtans, gebruiken wij het, waar de dubbele ontkenning bevestigt. Vooreerst, als de eene ontkenning in zameng. woorden met *on*, *mis*, *af*, *loos* enz. steekt: *hij is niet onkundig*. *Het misstaat hem niet*. *Hij was mij niet afgunstig*. *Zij was niet gevoelloos*. Welke

ke uitdrukkingen wel bevestigen, doch eenigzins minder, dan wanneer ik zeg: *hij is kundig — het staat hem wel — hij was mij gunstig — zij was gevoelig*. Ten andere, wanneer de ontkenningen in twee zinsneden op elkander volgen: *daar is niemand, die u niet alles goeds toewenscht*, dat is iedereen. Dikwijls behouden beide ontkenningen hare kragt, als: *ik zoude het niet geweten hebben, hadde hij het mij niet gezegd*.

Meenigmaal wordt *niet* in vereeniging met andere bijwoorden gebruikt. *Het is niet anders. Zoo niet. Dat niet. Opdat niet. Niet alleen, maar ook. Niettemin, desniettemin. Niet minder. Niet te veel. Niet te zeer. Niet meer. Nog niet. Niet eens. Niettegenstaande, desniettegenstaande. Niet lang daarna. Niet met allen*, niet met al, in het gemeene leven, *niemendal*. Achter *niet* plaatse men *dan*: *het is niet dan al te waar. Het is niet dan leugen. Dat met zoo een meenighte van soldaaten niet dan haare straffe gemeint waar*. Hooft.

2. In vele uitdrukkingen schijnt *niet* zijne ontkenning te verliezen. Dus in de vraag: *heb ik het u niet gezegd? Waarschouwde ik u niet? Is het niet waar?* Vooral bij eene verwondering en eenen uitroep: *hoe zacht zoude ik niet ontslapen, wanneer* enz. *Welke wrok schuilt niet in dien boezem!*

In zamenst. komt het, in het gemeene leven, voor, waar men het achter de bevelende, of onbepaalde wijs der werkwoorden plaatst, om iemand te beteekenen, die dat, gewonelijker wijs, niet is, hetwelk het werkwoord voorstelt: *hij is een deugniet, een durfniet, een wilniet, een doenniet, een weetniet*. Voords is van hier: *nietwetig, nietwezig, nietwezigheid*. Van *niet* vormt M. L. het naamw. *nieteling*, een nietig mensch: *o arme Nietelingen!*

Niet, Ulphil. *nithan*, Notk. *nieht*, Willer. *nieth*, zwits. *nüt*, hoogd. *nicht*, nederf. *nig*, *nich*, angelf. *nice*, *nocht*, in de Glosfen van Boxhorn *niga*, eng. *not*, bij de Krain. Wend. *nekar*. Het is uit het oude *ne* en *iet*.

NIETEN, verouderd woord, waarvoor het zameng. *vernietigen*, thands, in gebruik is. Het enkele *nietigen* heeft Rodenb.

NIETEN, insgelijks verouderd, zie *genieten*. Het

 schijnt,

schijnt, eigenlijk, *eten* beduid te hebben, waarvan ons *nutten*, *nuttigen*.

NIETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik niette, heb geniet.* Met de horens of den kop stooten, nederſ. *niten*. In het hoogd. is *ſich nieten*, zich bemoeijen met iets, zich het zuur laten worden. Het behoort, duidelijk, met het lat. *niti*, pogen, tot eene bron. L. Ten Kate brengt het tot het ijsl. *hnioota*, den voet stooten. Bij Kil. is nog een ander woord *nieten*, *neeten*, hetwelk hij verklaart, door het zenden van geschenken aan vrouwen of bruiden, zoo als men, oudtijds, deed op St. Agnes dag. Misschien is het wel ontleend van den naam dier heilige maagd, die, in het hollandsch, Agneet is.

NIETIG, bijv. n. en bijw., *nietiger*, *nietigst*. Dat geene kragt heeft: *dat is eene nietige uitvlugt. Ghij zijt nietige medicijnmeesters.* Bybelv. *Voor nietigh gehouden het vonnis geſtreeken van Kaizar Henrik.* Hooft. Gering, dat geene waarde heeft: *hoe kunt gij om eene nietige zaak zoo opſtuiven? Zal nietig ſtof mij 't hoog gezag ontwringen?* Psalmb. van L. D. S. P. *Nietige afgoden.* Bybelv. Van hier *nietigheid*. Zie *ig*.

NIETIGEN, zie *nieten*.

NIETS, onveranderlijk voornaamw., van het onz. geslacht, in het enkelv. alleen gebruikelijk, het tegengestelde van iets: *ik heb niets uitgeregt. O, dat is niets! Niets goeds. Er is niets ſchrikkelijker dan* enz. *Ik weet van niets.* Van *ne* en *iets*. Zie *iets*.

NIEUW, bijv. n. en bijw., *nieuwer*, *nieuwst*. In het algemeen, beduidt dit woord die eigenschap van een ding, wanneer het nog maar eenen korten tijd geweest is; in tegenstelling van oud. Eigenlijk: *een nieuw huis. Een nieuw kleed. Eene nieuwe broek. Dat is nog geheel nieuw*, in het gemeene leven, *nagelnieuw*, *ſplinternieuw*, *ſpiegelnieuw*, *ſpeldernieuw*, *ſpik ſpeldernieuw*. Van spijzen, gewassen, eetwaren: *nieuwe rog*, die van het jaar eerst ingeoogst is. *Nieuwe haring. Nieuwe vruchten*, ook de nieuwe *tijd* genaamd. *De nieuwe tijd* is ook de lente. Hierheen behooren de spreekwijzen: *op nieuws*, *op en nieuw herhalen. Van nieuws beginnen.* Men gebruikt het ook als een zelfst. naamw.: *het nieuw is er af.* In verdere beteekenis, gebruikt men het ten opzigt van

kere eigenschappen, of omstandigheden: *de nieuwe burgemeesters*, die voor weinige dagen verkoren zijn. *Nieuw krijgsvolk aanvoeren*, dat nog niet in den slag geweest is. *Het nieuwe verbond*, in tegenstelling van het oude. *De nieuwe wereld*, omdat zij den Europeërs later bekend is geworden. *Nieuwe maan.* Ten opzigt der vermeerdering van onze kennis, met betrekking tot eene zaak, welke men nog niet wist: *wat nieuws is er? Iets nieuws vertellen. Iets nieuws uitvinden. Ik heb eene nieuwe gedachte hierop gelezen.* In het gemeene leven, zegt men: *maar iets nieuw*, ook *benieuwd zijn*, voor *nieuwsgierig. Het zal mij nieuw doen.* Oneigenlijk, in betrekking op eigenschappen, die met nieuwe dingen gemeenlijk gepaard gaan. Zoo gebruiken wij het voor schoon gemaakt, gereinigd: *nu is de schaar weer nieuw. Iets nieuw maken.* Nog niet gebruikt: *een nieuwe hoed*, al heeft hij ook, tien jaar, in den winkel gelegen. Ten opzigt van inwendige sterkte, eene eigenschap van nieuwe dingen: *nieuwe lust. Schep nieuwen moed. Dat zal nieuwe kragten bijzetten. Zijne barmhartigheden zijn alle morgen nieuwe.* Bybelv. *Het geen aan zijne vermaaning eenen nieuwen aandrang geeven zou.* Frantz. Met het denkbeeld van verbetering: *een nieuw hart. De nieuwe mensch. Een nieuw leven leiden.* Verkleinw.: *nieuwtje. Dat is in het eerst een nieuwtje. Het nieuwtje van het huwelijk.* Van hier *nieuwachtig*; *nieuwlijk*, bij Hooft; anders *nieuwlijks*, (*nieuwelijks*) *nieuweling*, een onervaren mensch; ook voor nieuwelijks, anders *nieuwelings*; *nieuwigheid.* Zamenstell.: *nieuwbakken*, *nieuwerwetsch*; *nieuwgeboren*, *nieuwgehuuwd*, *nieuwgemunt*, *nieuwjaar*, *nieuwjaarsbrief*, *nieuwjaarsdag*, *nieuwjaarsdicht*, *nieuwjaarsgift*, *nieuwmare*, bij G. Brandt, *nieuwsbegerig*; *nieuwsgierig*, oul. *nieuwsgier*, *nieuwsgierigheid*; *nieuwsgieriglijk*, *nieuwstijding* enz.

Nieuw, bij Ker. *niuu*, Otfrid. *niu*, *novo*, hoogd. *neu*, nederl. *nij*, *nige*, deen. *nij*, angels. *niwe*, *neowe*, eng. *new*, fr. *neuf*, ital. *nuovo*, Ulphil. *niwi*, ierl. *nua*, pers. *nau*, russ. en pool. *nowij*, krain. *nov*; alles, met het lat. *novus*, gr. νέος, uit eene bron.

NIEUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nieuwde, heb genieuwd.* Vernieuwen, dat meest in gebruik is: *hij heeft aangevangen de zaaken te nieuwen.* Hooft.

NIEUWERS, een bijw. van plaats, zoo veel als nergens.

 Men

Men bedient er zich, in de volkstaal, meest van: *die de waerheyd zeit, mach nieuwers banken.* SPIEGHEL. In het gemeene leven, wordt het, gelijk *nergens*, voor niets gebezigd: *hij geeft nievers om.* Zoo zegt HOOFT nog: *dat uw schrijven van den elfden van lentemaandt, nieuwers anders, dan uit dezelve is spruitende.* Het is zamengesteld uit *ne* en *iewers.*

NIEZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik niesde, heb geniesd.* De lucht met eene sterke beweging uit den neus stooten; anders *fniezen: ik moet van snuif niezen.* Van hier *niezing: elck eene syner niesingen doet een licht schijnen.* BYBELV. Zamenstell.: *nieskruid, nieswortel.*

Niezen, hoogd. *niesen*, opperd. *niesten*, in de Monzeeisch. glosf. *niusan*, eng. *to sneeze*, deen. *nyse*, zw. *nysa*, *njusa*, angelf. *niesan*, ijsl. *nera.* Alles is van den klank gevormd.

NIJD, z. n., m., *des nijds*, of *van den nijd*; zonder meerv. Een aanhoudend misnoegen over de welvaart van anderen; eene sterke afgunst. *Nijd en afgunst zullen de getrouwe vervolgers van den deugdgezinden mensch blijven.* SELS. *Deugt en kunst tart nijt en tijt.* POOT. *Die den nijt doe zwichten.* HOOGVL. *Een basterdt van den nijt.* VOND. *Hij grijpt den bitsen nijt in 't hart aen.* VOND. *Waerin de onnozelheit niet kende 't zwart vermogen des wreveligen nijts.* POOT. Men vindt dit woord ook, somtijds, bij HOOFT en VOND. vrouwelijk. POOT heeft ook: *'t boos vergift der bitsche Nijt.* Het manl. is het echte geslacht. Misschien, dat de persoonsverbeelding van den *Nijd*, als een vrouwspersoon, die geachte schrijvers, hierin, heeft doen dwalen; daar zij, anders, het manl. geslacht doorgaans plaatsen. Van hier *nijder*, bij CATS, voor *benijder*, *nijdig*, *nijdigaard*, *nijdigheid*, *nijdiglijk*, *nijdsch*: *nijtsche kroon.* VOND. Oudtijds *nijdisch: eet geen broot bij den nijdischen.* DORRSL. Zamenstell.: *nijdspel*, veldslag, *bij* M. STOKE.

Nijd, reeds bij OTFR. *nid*, bij ULPHIL. *neiths*, hoogd. *neid*, nederf. *nied*, angelf. *nyth*, zw. *nid.* Dit woord had, voorheen, veel uitgestrektere beteekenis, dan nu. Bij NOTK. heet *niet* een sterk verlangen, eene begeerte; *neitlich* is bij STRYKER begerig. De hoogste afkeer van iets heette, bij de oude Zweden, *niding.* Thands is, in het deen. en zw., *nid* gierigheid. IJver, ijverzucht is, in het zw., *nit*, angelf. *nijth*, bij WIL-

ISER. *nith*. OTFR. noemt haat, het lat. *odium*, dat daarmede eenige gelijkheid heeft, *nid*. Zelfs beteekende het eenen hoogen trap van inwendige ſterkte. Hedendaags nog zegt men op de Veluw: *nijdsch arbeiden*, voor zeer driftig, met betooning tevens van vele ſterkte, den arbeid doen.

NIJDEN, (*nijen*), zie *neet* (*niet*).

NIJDIG, zie *nijd*.

NIJDNAGEL, (bij HALMA ook *nijnagel*, bij KIL. *nijdnaghel*, *nijnnaghel*) z. n., m., *des nijdnagels*, of *van den nijdnagel*; meerv. *nijdnagels*. Eigenlijk, een nagel in eene ſchaar of mes, een nietje, aan beide zijden plat geſlagen. Oneigenlijk, een ſtukje van den nagel eens vingers, van den overigen nagel afgeſcheurd, en met zijnen wortel in het vleesch vasthechtende; ook wel *taainagel*, *nagelwortel* genaamd. L. TEN KATE leidt, op voorgang van KILIAAN, het woord, in de laatſte beteekenis, van *nijd* af, uit een oud bijgeloof van het gemeen, dat die uitwasſing des nagelwortels een teeken was, dat men benijd werd. Welk bijgeloof in Frankrijk, ook doorgegaan moet zijn, alzoo de Franſchen dit *des envies* noemen, naar den nijd, *l'envie*, dus geheten. ADELUNG vergelijkt het nederſ. *nothnagel*, en verklaart het door eenen nagel, die *nood*, dat is ſmert, aanbrengt.

NIJFELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nijfelde*, *heb genijfeld*. Dit woord, in het gemeene leven voorkomende, beteekent, eigenlijk, eene kleinigheid, op eene bedekte wijs, met duim en vinger wegnemen, iets op eene diefachtige wijs, naar zich ſtrijken; van *nijpen*, *knijpen*. Op de Veluw hoort men dit woord, waar men ook *nijfelachtig*, voor oneerlijk, ontrouw, bezigt.

NIJGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik neeg*, *heb genegen*. Uit hoflijkheid of eerbied het ligchaam, door buiging van de knien, eenigzins naar de aarde bewegen. Van vrouwen wordt het gezegd: *zij neeg heel beleefdelijk*. Oneig., eerbied betoonen: *'t gansch aardrijk nijgt voor Jezus naam*. M. L. TYDW. *Met nijgende gehoorzaamheid*. POOT. *De erfgenaam ſtuipt en nijgt voor 't opgeſchikte kraam*. OUDAAN. HOOFT gebruikt het een en andermaal voor *neigen*: (*de zon*) *nijght naa 's aardrijks kim*. *Men zeit, dat de rest tot berouw is nijgende*. *Dat zij 't oor tot voorſlag van bijligging nijghen*. Zie *neigen*. Het deelw. *genegen*, met het hulpw. *zijn*, zie op zijne plaats.

NIJL, *z. n.*, m., *des nijls*, of *van den nijl*; zonder meerv. Eene groote rivier in Afrika, die door geheel Egypte stroomt: *eer zal de vlugge nijl naar zijnen oorsprong keeren.* HOOGVL. *Het welk den nijl beduidt.* HOOGVL. Zamenstell.: *nijleend*, *nijlmeter*, *nijlpaard*, *nijlstroom*, *nijlwater*. Uit het lat. *nilus*, gr. νειλος. VITRINGA leidt het, op het voetspoor van MARTIN., van het hebr. נחל af.

NIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik neep, heb genepen.* Klemmen, knijpen: *hij neep hem met de nagelen. U nijpen motten tant.* CATS. *Zijn vleesch werd, met gloeijende tangen, uit zijnen arm genepen.* Figuurlijk, *de flesch, de kan lustig nijpen*, onmatig drinken. Tot andere dingen overgebragt, die, door klemming, smert baren: *hoe hard de geesselslagen nijpen.* POOT. *Kluisters, die somtijds helden nepen.* POOT. *In nijpende koude voor de deur staan. De vorst begint te nijpen.* Iemand nijpen, hem ongemak aandoen. *Yder met schimpredenen nijpen.* V. MAND. In verdere figuur, van dingen, die ongemak, kommer en benaauwdheid veroorzaken: *noot en nijpende armoede redden zich overal door.* VOND. *In 't nijpen van den nood.* HOOGVL. *Nu de noodt begon te nijpen.* HOOFT. Dit noemt men ook, in de dagelijksche taal, *nijpen*: *het begint te nijpen. Als het begint te nijpen.* Zie *nippen*. *Ter verlossing van eenig nijpend kwaad.* J. LUBL. Van hier *nijper*, een werktuig, om te nijpen, verkleinw. *nijpertje*. Oneig. wordt *nijper* genomen voor dien oogenblik, als de zaak moeite veroorzaken, klemmen zal: *die kichshans op den nijper ziek maakte.* BOGAERT. *Het is op het nijpertje* (ook *nippertje*), de zaak lijdt geen uitstel. Voords. *nijping*. Zamenstell.: *nijptang*, *nijprol*, *nijpvleesch*, nijdnagel.

Het komt, met *knijpen*, uit eene bron.

NIJVER, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Neerstig, zeer ijverig: *hij hoort den nijvren smit het kouter smeden.* POOT. *Nijver, om den naam van hun schamper vernuft met de maré der doorluchtige luiden te verscheepen.* HOOFT. *Een zwarm van nijv're bijen.* HOOGVL. *Nijvre godvruchten.* POOT. *Nu krijgt de zaete weêr op nijvre winnaars niet.* POOT. *Een nijver gezant.* HOOFT. Van hier *nijverheid*, *nijverigheid*.

Ik ken het woord niet, waarom het zeer waarschijnlijk is, dat ... schij-

schijnelijk is, dat men het, naderhand, door de voorzetting van de neusletter *n*, uit *ijver* gevormd heeft.

NIK, z. n., m., *des niks*, of *van den nik*; meerv. *nikken*. Hik, anders *snok* genaamd. Even als *nokken*, van het stootende geluid gevormd (in het zw. is *nick* een stoot; of, omdat bij den hik, eene beweging van het hoofd plaats heeft, van *nikken*; of, door insmelting, voor *den hik*, *de nik*.

NIKKEL, zie *nikker*.

NIKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nikte, heb genikt*. Het is een voordurend werkwoord van *neigen*, en beteekent eene herhaalde beweging met het hoofd of de oogen maken: *met het hoofd nikken*, eenen wenk met het hoofd geven. *Die met zijne ogen nikt*. MUNTINGHE. In het fr. heet *nique* eene schudding met het *hoofd*.

NIKKER, z. n., m., *des nikkers*, of *van den nikker*; meerv. *nikkers*. Een verdichte watergeest, of waterspook van eene wanstaltige gedaante, met welke schimmen kinderen wel bang maakt. Hij zoude zich, in poelen, stroomen en zeeën, ophouden, en de zwemmende personen, bij de voeten, onder water halen. *Wie sal den bulleman — den nikker maken?* CATS. BIJ KIL. *neeker*. *Daemon aquaticus, Neptunus, ennosigæus*. In het gemeene leven benoemt men den Duivel met dezen naam: *de zwarte nikker*. *Zoo zwart als de nikker*; ook *als een nekker*. *Hij heeft de klauwen van den nicker niet te vreezen*. DE BRUNE. *Ik wil gaan nederklimmen tot aan den swarten kolk, tot aan de nikkers selfs*. CATS. *Door ghebreck van verstandt, heerschte de nicker, en God was vergeten*. RODENB. Deze schrijver heeft ook *nikkerlijk*: *die min nickerlijcke sleeft*. De Engelschen noemen den Duivel *old nick*.

Dit waterspook heet, in het hoogd., *nix* en *nickert*, zw. *necken*, deen. *nikken*, *nøkken*, ijsl. *nikur*, middeleeuw. *nocca*, *neccus*. WACHTER leidt het af van het neen, *nocken*, verslinden, verdelgen. Middeleeuw. *neckre*, *negare*, waarvan een rakker, in het nederl. *nikker* heet. ADELUNG gist, dat het een overblijfsel der noordsche fabelleer zij, naar welke *Nekken*, bij de oude Zweden, de grieksche en romeinsche Neptunus, de Zeegod, was.

NIKKER, (*nikkel*) z. n., vr., *der*, of *van de nikker*, zonder meerv. Zekere zwarte bolbloem, die voor onkruid

kruid in het koren wast: *een ketel, daar de nicker in gekoockt is.* De Brune. Misschien, om de vergiftige en doodende kragt, dus genoemd, als eene figuurlijke benaming van het vorige *nikker*, in den zin van duivel.

NIKKOP, z. n., m., *des nikkops*, of *van den nikkop*; meerv. *nikkoppen*. Iemand, die met het hoofd nikt. Van hier het onz. w., *nikkoppen*, *nikkopte*, *genikkopt*. Alles, in de dagelijksche taal slechts voorkomende.

NIMF, z. n., vr., *der*, of *van de nimf*; meerv. *nimfen*. Het woord is uit het gr. en lat. *nijmpha*. Men verstond bij de Grieken en Romeinen, door *Nimfen*, zekere halve Godinnen, die zich bij stroomen, vloeden, bergen, bosschen enz. ophielden. Hierheen behooren de zameng.: *bergnimf*, *boschnimf*, *dichtnimf*, *toovernimf*, *waternimf*, *zangnimf*. Van twee maagden, die den Dichter als godinnen verschenen, zingt Poot: *toen mijn oor de taal vernam van bei dees nimfen. De rei van nimfen zich in een' halven kring ter neder vleijende.* S. Feitama. Omdat ons de oude Dichters zoo veel van den minnehandel dier Schutgodinnen vertellen, zoo noemen de hedendaagsche Dichters elk verliefd en bekoorlijk meisje eene nimf: *maer nimf Daphne was zoo bang voor 't minnen niet.* Poot. *Nimf*, zegt diezelfde dichter aan zijne Kloris, *een uur, een oogenblik worp al dien schat in 't slik.* Verkleinw. *nimfje*:

Gij, nimfjes, die, daar 't alles mint,
Ook minnestuipjes krijgt. Poot.

Ook *nimfelijn*: *een abel Nimfelijn, dat d'edlste schoonheit tart.* Poot. Men noemt ook een gekorven diertje, wanneer het in zijnen middelstaat is, *nimf*. Deze benaming beteekent zooveel als jonge bruid, en moet daarin gezocht worden, dat het diertje, in dien staat, zijn fraaiste tooi of pracht aanneemt; anders pop, popje, genoemd.

NIMMER, (*nemmer*) bijw. van tijd, beteekenende ten geenen tijde, nooit. Bij *immer*, waarvan het, door de voorzetting van *ni*, gevormd is, teekende ik reeds aan, dat *nooit* van den verledenen, *nimmer* van den toekomenden tijd gebezigd wordt. Men vindt wel het tegendeel bij, anders, nette schrijvers. Zoo zegt Sels: *waarin de stem van ontevredenheid nimmer gehoord is.* En: *nooit zal ik uw wandel uit mijn oog verliezen.* Dan, daar wij

wij die twee woorden hebben, mogen wij ons, tot opbouw van den luister onzer naauwkeurige en duidelijke taal, aan dat onderscheid wel houden. Daarin zijn ons voorgegaan de Overzetters van den Bijbel, wier kieschheid bekend is; die *nooit* altijd van den verledenen, *nimmer* van den toekomenden en tegenwoordigen tijd, inzoover die een toekomend denkbeeld mede insluit, gebruikt hebben. Dat onderscheid behield ook de ridder Hooft: *om nemmer daar af op te staan.* — *Die nooit listen of laaghen spaarde.* Die naauwkeurigheid is ook in Poot te ontdekken: *noit heeft de Doot mijn' boezem meer ontsteld, noit gaf zij ons meer stof.* — *Die deeglijkheit, noit uit haer plicht geweken!* — *Nimmer moet het u vervelen. Nimmer moet het vier verkouden. De wederspoet duurt nimmer zoo gestadig.* Met de bevelende wijs, die een ware toekomstige tijd is: *laet de rijke welvaert nimmer uit.* Voords, om het denkbeeld te versterken, voegt men er *meer* achter: *nimmermeer*, bij Oudaen en anderen *nemmermeer.*

NINNEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ninde, heb genind.* Met smaak drinken: *door dat gij van haer nat te soet wilt ninnen.* Vond. Zoude dit woord ook, door eene voorgevoegde *n*, van *innen*, naar zich nemen, in den mond laten loopen, gevormd zijn? Althands, men vindt het bij Kil. niet. Of men moest denken, dat het van den klank gevormd ware. Namelijk; in Noordholland, noemt men een zuigpopje, waaraan men kinderen, in de wieg, laat zuigen, *eene nun.* Onder dat zuigen, maken die kleinen vaak een geluid door den neus, zoo als men in *ninnen* hoort. In het Nederf. noemt men eene pijpkan *nüneke*, en *ninnen*, *nünnken*, *ninken* zuigen. In sommige oorden zegt men van kinderen, voor welke het woord *drinken* nog te moeijelijk om uit te spreken valt, dat *zij ninnen.*

NIP, (*nippe*), zie *neppe.*

NIPPELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nippelde, heb genippeld.* Bij Vond. komt dit woord voor, en schijnt de beteekenis te hebben van iemand uit geile drift gedurig betasten, benijpen: *en 't vleesch blaeu van al dit nippelen wort.* — *Wanneer ick u wederkuste, u streelde, nippelde, en uw dolle vlammen bluschte.* Rodenburgh zegt: *hoe wij zullen schuwen een nippelende Demea*; doch hier schijnt *nippelend* de beteekenis van inhalig, gierig, te heb-

hebben. Het is waarschijnelijk het voordd. werkwoord van *nijpen*.

NIPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nipte, heb genipt.* Met kleine teugjes behendig drinken. In de dagelijksche taal alleen komt het voor: *die wat te veul enipt heit.* HUIGH.

NIPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nipte, heb genipt.* Dit woord, met *nijpen* verwant is, wordt van kinderen gebruikt, als zij met elkander kibbelen, en die kibbelzucht, door krabben, slaan, nijpen, aan den dag leggen. Ook zegt men, in de dagelijksche taal: *als het begint te nippen (te nijpen)*, als de nood aan den man komt.

NIPTE, zie *neppe*.

NIS, een onzachstaartige uitgang, waardoor men, van andere woorden, zelfstandige naamwoorden vormt. Men voegt dezen uitgang of onmiddellijk achter het woord, waarvan het gevormd wordt, gelijk: *duisternis*, van *duister* en *nis*, *geboortenis*, van *geboorte* en *nis*; of men plaatst tusschen het woord en dezen uitgang, welluidendheidshalve, eene *e*, als: *geheimenis*, *droefenis*. Zoodanig gevormde naamwoorden ontstaan van andere zelfstandige naamwoorden, als: *gestaltenis*, *indachtenis*, bij HOOFT, *beloftenis* enz., van *gestalte*, *indachte*, bij KIL., *belofte*. Van bijvoegelijke naamwoorden, als: *geheimenis*, *duisternis*, *goedertierenis*, bij HOOFT, van *geheim*, *duister*, *goedertier*, dat bij de Ouden voorkomt. Van de onbepaalde wijs der werkwoorden, met afkapping van den uitgang *en*, als: *jammernis*, *kennis*, *ergernis*, enz. Meenigmaal wordt hier de welluidende *e* tusschengevoegd, als: *erfenis*, *getuigenis*, *verrijzenis*, *gebiedenis*, *behoudenis* enz. Somtijds nemen zij ook nog eene *t* aan, als: *gebeurtenis*, *beeldtenis*, *erkentenis*. Van het verledene deelwoord, met tusschenvoeging van eene *e*, als: *gedachtenis*. Met afkapping van *n*, als: *gevangenis*. Al deze naamwoorden zijn, zonder onderscheid, van het vrouwelijke geslacht, en vormen het meerv. getal in *nissen*, als: *eene ergernis wegnemen. Geheimenissen navorschen.* Bij eenige woorden schijnt een verloop plaats te hebben, die ook onzijdig voorkomen, als: *het geheimenis*, *het getuigenis*, enz.

Wat de beteekenis van deze woorden aangaat, zoo hangt dezelve van die woorden af, waarvan zij gevormd wor-

worden. Worden zij van naamwoorden gemaakt, dan beduiden zij eene werkzaamheid omtrent die zaak, die door het naamwoord wordt voorgesteld, en door overnoeming, de zaak zelve; als: *belofienis*, de toezegging van eene belofte, voords de belofte zelve. Zoo zij van bijvoegel. naamwoorden ontstaan, geven zij deels te kennen het afgetrokkene denkbeeld des bijv. naamwoords, als: *duisternis*, *bitternis*; deels de zaak zelve, die de eigenschap bezit, welke het bijv. naamwoord voorstelt, als: *vuilnis*, *geheimenis*. Zijn zij hunnen oorspong verschuldigd aan werkwoorden, zoo geven zij niet alleen te kennen de handeling en den toestand, door die werkwoorden voorgesteld, als: *begrafenis*, *getuigenis*, *herrijzenis*, *kennis* (in dit geval zijn zij omtrent van gelijke kragt en gebruik als onze naamwoorden in *ing*); maar ook een ding, dat de handeling des werkwoords verrigt, als: *bezwarenis*, *ergernis*, *hindernis*, iets, dat ons bezwaart, ergert, hindert. In eenige woorden schijnt eene lijdende beteekenis plaats te hebben, als: *behoudenis*. Bij overnoeming beduidt het eene zaak, als: *gelijkenis*, *geschiedenis*, *nadernis*, eene loopgraaf. Eindelijk, die van het verledene deelwoord getrokken worden, beduiden deels de handeling des werkwoords, als: *gedagtenis*; deels den toestand, door het werkw. voorgesteld, als: *gevangenis*, dat, bij overnoeming, ook eene plaats, waar men gevangen zit, aanduidt.

Van dezen uitgang was Hooft een bijzonder vriend; bij wien men, daarom, vele zulke woorden vindt, die nu meest verouderd zijn, als: *nalatenis*, *nadernis*, *bitternis*, *hapernis*, *vergetenis*, *verheffenis*, *verhoedenis*, *aanbiedenis*, *herboortenis*, *indachtenis*, *geloofenis*, *gehoudenis*, enz. Bij Vond. vindt men dus *jammernis*, *gewennis*, *geschapenis*. — *Verveelnis* bij Nyloë. Ondertusschen is deze uitgang zeer oud, en luidt, bij Ulphil. *nassus*, bij de oude Duitschers *nisse*, *nisso*, *nissa*, in Opperd. *nusz*, hoogd. *nisz*, angelf. *nisse*, *nysse*, *nesse*, eng. *ness*, nederf. *nis*, *nisse*. De wortel van ons *nis*, zegt L. Ten Kate, is duister en verborgen. Adelung denkt, dat deze uitgang met het hoogd. *nosz*, *nusz* verwant is, dat, in vele oorden van Duitschland, een ding in het gemeen beteekent.

NIS, z. n., vr., *der*, of *van de nis*; meerv. *nissen*. Eene holligheid in eenen muur, een muurvak, om, daarin

in een beeld, of iets anders, te zetten: *geef slechts dit beeld een nis.* POOT. Sierlijk zegt VOND. van een schoon aangezigt, welks omtrek door bekoorlijke haarlokken omringd wordt, waarin het als in eene nis prijkt:

Nu blinkt geen Serafijn in 't hemelsch heiligdom,
Als deze, in 't hangend hair, een goude nis van stralen.

Diezelfde zegt elders van de boogswijze, met pijlaren afgescheidene, vakken der amsterdamsche beurs: *mijn nissen zien u draeven.*

Dit woord der bouwkunde is zeker onduitsch, en uit het ital. *nicchia*, fr. *niche* ontleend; het heeft, echter, door het gezag van VOND. en andere groote Mannen, reeds het burgerregt verkregen. J. LUBLINK verkoos daarvoor *muurrond*, of *muurvak*, en naderhand *muurgroef*. Dit is wel meer nederduitsch, doch minder duidelijk. Ook binden ons zulke zamengestelde woorden, als wij reeds de enkele woorden in gebruik hebben, aan te naauwe palen: immers, hoe onnatuurlijk zoude het beeld bij VOND. zijn, als men het dus schilderde: *een goude muurgroef van stralen!* De stoute verbeelding des dichters zoude, in hare hooge vlugt, niet minder door zulk een zamengesteld woord verhinderd geweest zijn. Voords van hier het zamengestelde: *altaarnis.* VOND.

NISCH, zie bij *nes.*

NO, veroud. woord van ontkenning, voor niet, noch, neen, niets.

NOBEL, onduitsch woord. Een voormalig stuk gouden geld in Engeland droeg dien naam, waarvan *rozennobel.* De naam is uit het middele. *nobile*, *nobulus*, *noblus*, welken naam men aan dat goudstuk gaf, toen het, in het jaar 1344, allereerst geslagen werd. Men heeft het, in andere landen, nagemaakt. KIL. schat het stuk op vijftig stuivers. *Om haer schatkisten te vullen met croonen, nobelen, ducaten en gouwen vliesen.* J. B. HOUW. *Die sal gheven der heiligher kercken enen halven engelschen nobel.* KEUR. D. ST. HOORN.

NOBIS, z. n., m., *van den nobis*; meerv. *nobissen.* Bij KIL. komt het woord voor, die het door *Dæmon nanus, cacodæmon* verklaart. Bij hem komen ook voor *nobisgat*, de mond der hel, en *nobiskroeg*, hol der duivelen, welk woord, in Noordholl., wel in gebruik zoude zijn. In het hoogd. is dit woord *nobiskrug* en *obiskrug*. Bij ADELUNG vindt men het woord vergeten. Misschien,

zoo de *n* eene voorgevoegde letter is, mogt men het hebr. *oobh* hiermede vergelijken, waardoor men helſche ſchimmen verſtond, welke men in de doodenbezwering aanriep.

NOCH, zie *nog*.

NOCH, (*nocht*, *nochte*) een ontkennend voegwoord, in de beteekenis van *en geen*, *en niet*. Wij bedienen ons van dit woordje, wanneer er meer dingen, in eene uitſpraak, ontkend worden. Het heeft, derhalve, een ontkennend woord voor zich, dat of hetzelfde of een ander ontkennend woordje is. *Nocht der eene, nocht der andere parthije, eenig waapentuigh te verſtrekken.* HOOFT. *Er was nu, nocht heer, nocht ſtadt, nocht volk zoo koen.* HOOFT. Ook andere ontkennende woordjes, als: *de hooge Olimp werd zoo niet door 't gejuich bewogen, noch d'Istmus.* HOOGVL. *Dien 't aan geen geleerdtheit noch kennis gebreekt.* G. BRANDT. *Nooit zoopt ge 't bloedt en merg der ſchamele gemeent, noch ſtopte d'ooren* enz. VOND. *Opdat men niemant aanſtoot geve, noch van anderen beſpot worde.* J. NYLOË. Hier komt vooral de oordeelkundige regel van F. DE HAES te pas, dat, als men het mindere en meerdere wil uitſluiten, men altijd het meerdere eerst moet noemen, als: men zag *noch bosch, noch boom*, niet: *noch boom, noch bosch*. Zoo ook: *ik heb hem noch geſproken, noch gezien.* Immers kan men iemand van ver wel zien, al ſpreekt men hem niet. Voords, verzwijgt men ook wel het vorige ontkennende woordje, en gebruikt ſlechts het eene *noch*, als: *maar klagen gelt noch ſmeeken.* POOT. *Een hoop handtwerxluiden zullen ooghen nocht ooren hebben.* HOOFT.

Dit woordje luidt reeds bij ISIDOR. en KER. *noh*, en komt naauw met het lat. *nec*, *neque* overeen. Het is zeer waarſchijnelijk, dat het uit het oude ontkennende *ni* en *och*, dat is *ook*, is zamengeſteld, gelijk het lat. *nec* uit *ne* en *ac*.

NOCHTER, *nochteren*, zie *nuchter*, *nuchteren*.

NODE, zie *noode*.

NOEGEN, onz. w., gelijkvl. *Noegde, heeft genoegd.* Tevreden zijn: *maar noegend' aan den ſtaat van 't geestelijk gebieden.* HOOFT. *De rest deezer Franſoyſen quaalijk noeghende op Don Johan.* HOOFT. Ook werderk.

derk. *zich noegen*: *mij noeght wel aan mijn rijk.* Hooft. Het zamengestelde *genoegen* is, thands, gebruikelijk.

NOEIJEN, zie *nooijen.*

NOEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noemde, heb genoemd.* Eenen naam geven: *hoe zijt gij genoemd? Men noemde hem, bij zijne geboorte, naar zijnen Vader. Die men de Kamer in liefde bloeiende noemde.* G. Brandt. Eenen naam uitspreken: *noem mij den man eens.* Iemand, onder uitdrukking van zijnen naam, tot iets bestemmen: *Hendrik, de agtste, is tot het koninglijke ambt genoemd,* anders *benoemd. Zij laat zich Mevrouw noemen.* Van hier *noemer*, de eerste naamval, in de verbuiging van naamwoorden; ook een woord der rekenkunst, waar men, in het gebroken, dus de onderste cijferletter heet. — *Noeming*, benoeming: *de koningh had den Landtvooghden noeming van drievoudt getal vergunt.* Hooft. — *Noemelijk*, dat genoemd kan worden, *noembaar* bij Vond.

NOEN, z. n., m., *des noens*, of *van den noen*; zonder meerv. Een brabandsch woord, beteekenende middag, bij de Friezen *noon*: *of de noen, dan of een avontstont beter is enz.* Cats. *Beijde kloeck strijdende tot op den noen.* K. v. Mand. *Na den noen slapen. De voornoen, de nanoen.* In het oude liedje op G. van Velzen komt het voor:

Sij rolden hem daer drie daghen lank,
Drie daghen voor den noene.

Zamenstell.: *noenmaal, noenrust, noenslaap*, middagslaap: *sij sliepen haer noenslape.* Byb. 1477. Ook *noenslaapje*, — *noenstonden*, middaguren van elven tot een, *noentijd*, middag: *omtrent die noentijt.* Clar. Spieg. In het nederf. is het *die none*, eng. *noon.* Het is uit het lat. *nona*, de negende, dat is het negende uur. In de kloosters is *de noen* het negende uur van den dag, van 'smorgens zes uur afgerekend, dus drie uur des namiddags.

NOESCH, bijv. n, en bijw., *noescher, noeschst.* Verouderd woord, beteekenende schuins, scheef. Bij Meyer en Kil. komt het voor. Bij den eersten *noesch, neusch*, bij den laatsten *noesch*, *nuesch* (*nuusch*).

NOEST, (bij Kil. ook *noost*) z. n., m., *van den noest*: meerv. *noesten.* Hetzelfde als knoest, weer, en, met uit-

uitlating van de neusletter, ook oest: *een stuk hout vol noesten*. Van hier *noestig: noestige planken*. Oneig., moeijelijk, verdrietig: *eene noestige zaak*. Van hier *noestigheid*, moeijelijkheid. Het is, zeker, met *knoest*, *knods*, het lat. *nodus*, uit eene bron.

NOEST, bijv. n. en bijw. Dit woord, dat geene trappen van vergrooting toelaat, geeft dien toestand te kennen, wanneer alles drok en in beweging is, en de zaken met zorgvuldige naarstigheid verrigt worden. Men gebruikt het, gewonelijk, van zaken: *eene noeste vlijt betoonen. Met noesten arbeid. Noeste zinnen. Met noest vermaak*. M. L. *Daer hem de noeste markt fijn zilver telt en gout*. POOT. *Den noesten lantbou leeren*. POOT. *Hij had het noest, met leeraars van haar plaats te jagen*. LODENST. Van hier *noestig: verademing van 't noestig brein*. M. L. TYDW. — *Noestigheid*. Het is onzeker, waarvan dit woord afstamme. Zoude het ook, met het hoogd. *nieten*, zich eenen arbeid zuur laten worden, alle moeite aanwenden; en met *noth*, inspanning van alle kragten, verwant zijn? KID. heeft het woord niet.

NOFFEN, zie onder *nuf*.

NOG, voegwoord van zamenbinding, om de voordduring van eene tegenwoordige handeling te beteekenen, voor tot hiertoe: *ik weet het nog zeer wel. Zijt gij nog boos? Van dat zelve verstand ben ik noch*. G. BRANDT. Met nadruk plaatst men het ook vooraan: *nog leef ik. Nog is het tijd*.

Men plaatst het ook, in den verhevenen stijl, bij deelwoorden: *hij toonde ons zijne nog bloedende wonden*. Ook staat het bij bijwoorden: *ik heb hem gisteren nog gesproken*.

Somtijds plaatst men het bij den toekomenden tijd; alhoewel het, dan, een bijwoord van opklimming schijnt te zijn, als: *hij zal nog komen. Ik zal hem nog wat wachten. Wat zal er nog van u worden?* Zoo dikwijls het ontkennende woordjes bij zich heeft, beteekent het tot dezen tijd toe: *hij is er nog niet. Niemand heeft hem nog gezien. Hij heeft nog nooit gelagchen. Hij is nog geen tien jaren oud*.

Men gebruikt ook, in den gemeenzamen stijl, *tot nog toe*. POOT heeft *tot nog*.

Oudtijds bezigde men dit *nog* als een voegwoord, dat eene tegenstelling aanwees, voor evenwel: *ick en sant de*

Propheten niet; noch liegen sij: ick en sprack niet tot hen; noch propheteerden sij. DORESLAER. Wij gebruiken het somtijds ook zoo: *gij bevindt u in die akelige omstandigheden; en kunt gij nog schertsen?* Zoo vindt men ook bij VOLLENH.: *denk zoveel duizenden van jaren, als er zant aen het zeestrant is; noch blijft de eeuwigheit even onendig.* Voords, is het een bijwoord van opklimming, van vermeerdering. Het doet een getal, of eene menigte, toenemen: *daar noch bijquam zijne verkeering met* enz. G. BRANDT. *Voeg nog hierbij, dat* enz. *Ik heb u nog wat te zeggen. Ik blijf nog eenige maanden in de stad.* Vooral met telwoorden: *nog eens. Nog eenmaal. Ik bood hem nog tien gulden.* Met den vergelijkenden trap: *dat zal mijne smert nog heviger doen worden. Voorboden van nog zwaarer rampen.* FRANTZEN. *Met noch vreeslijker moortgeweer woeden.* VOLLENH. Dikwijls vermeerdert het ook de kragt van andere bijgevoegde woorden: *het is nog lang geen tijd. Al is hij nog zoo geleerd, hij kan evenwel* enz. *Al doet men mij nog zoo vele verwijtingen. Gij, nog veel minder ik* enz.

Ook heeft het de kragt, om de gansche uitspraak te versterken: *ik zeide het u immers nog bij mijn heengaan. Dat laat zich nog hooren!*

Als voegwoord komt het bij de oudste duitsche Schrijvers voor, die het *noh* spellen, nederf *nog*, *nah*. In de beteekenis van den tegenwoordigen tijd brengt ADEL. het tot de verwantschap met *na*, *nu* en *nieuw*. Als bijwoord is het bij die oudste Schrijvers ook *noh* gespeld, nederf. *nog* en *noch*. Misschien behoort het, door de voorz. van de *n*, die de beteekenis niet verandert, tot den wortel *ook*. Hieruit blijkt, dat de spelling van *noch*, een ontkennend woord, en *nog*, een voegwoord van tijd en bijw. van opklimming, niet zoo zeer op de afstamming, als wel op een, thands bijna eenparig aangenomen, gebruik der netste Schrijvers gegrond is.

NOGMAALS, een bijwoord, voor nog eenmaal: *ik zeg het u nogmaals.* Zie *maal.*

NOGTANS, voegwoord, dat eene tegenstelling aanwijst; evenwel, echter: *nochtans gedroeg ik mij bij vreemden en bekenden* enz. POOT. Men plaatst dit voegwoord, of onmiddellijk in het begin eener zinsnede, als: *nochtans kon hij zich in den lof der gemelde Heeren niet genoeg stellen.* G. BRANDT. Of in het midden eener zinsnede

of men van Herkules verziert, dat deugt en wellust hem tot ongelijke wegen noodigden, nochtans enz VOND. Het staat, voords, na een, of na meer woorden: *mijdende nochtans alle onzuiverheit.* NYLOE *Waarvan vrouwmensch nochtans uitgezondert is* NYLOE. *Niet lichtelijk nochtans* enz. HOOFT. De spelling der Ouden *nochtans*, voor *nogtans*, heeft men nu inzoover verlaten, dat de *g* algemeen aangenomen is, in het eerste deel *nog*, als komende van het vorige woord *nog*. Men heeft, in onzen tijd, de schrijfwijs van *nogthands* zien invoeren; doch deze wordt met regt verworpen, dewijl de *h* en *d* hier, eigenlijk, niet te pas komen, zijnde *tans* niets anders, dan een uitgang, waarvoor de Ouden *tan* schreven.

NOK, z. n., vr., *der*, of *van de nok*; meerv. *nokken*. Een woord, dat, in het gemeen, het opperste toppunt van iets, het uiterste einde schijnt beteekend te hebben. In het bijzonder is het in gebruik voor het opperste van het dak: *op de nok van het huis staan.* De schippers noemen dus het uiterste einde van de ra: *het bovenst van de nok.* WESTERB. Bij KIL. heeft het ook nog de beteekenis van de ruggraat, en van het merg der ruggraat, lat. *nucha*, sp. *nuca*, hetwelk MARTIN. voor een oorsprongelijk arab. woord houdt. Eindelijk, is het bij KIL. ook het achterste van eenen pijl, het kerfje in eenen pijl, eng. *a nock*, of *notch*. Zamenstell.: *nokbalk*, dwarsbalk, waarop de sparren van een dak rusten, *nokgordingen*, touwen aan de nok geslagen, om haar daarmede te dwingen, *nokpan*, pan, die op de kruin van een dak ligt. Het ital. *nuca*, de nek, wordt ook, naar het getuigenis van MARTIN., van de kruin van het hoofd gezegd.

NOK, z. n., m., *des noks*, of *van den nok*; meerv. *nokken*. Snok, nik. Van hier het onz. w., *nokken*, *nokte*, *genokt*, waarvoor sommigen ook *gnokken* geschreven hebben, hetzelfde als snikken, weenen, zoodat het geween, door snikken, gestadig afgebroken wordt. *Laet dat nocken varen*, bij VOND., is het *mitte singultus* van HORAT. *Ik voel het uiterste vaarwel stadg kleven in mijn mont, en door het nokken breken.* HOOGVL. *'t Is billijk, dat zij nokt en hijgt.* D. SMITS. *Het schreien heeft zijn deel, 't is lang genoeg genokt.* POOT. — MANDER gebruikt het in eenen anderen zin, waar het stooten be-

teekent: *Hector nockte zoo stijf met zijn pijcke scherp.* Het woord is klanknabootsend. Van hier *nokking*, en *genok* bij K. BRANDT.

NON, z. n., vr., *der*, of *van de non*; meerv. *nonnen*. Eene gesnedene big. Eenigen houden het voor eene figuur van eene non, eene kloosterzuster. Zie *klop*. ADELUNG leidt het af van *nijden*, waarvoor, thands, *snijden* in gebruik is.

NON, z. n., vr., *der*, of *van de non*; meerv. *nonnen*. KIL. vertaalt het door *turbo*, *turben*, *trochus*, *een tol*, *top*. Die beteekenis is nog bij de geldersche Landlieden overig, die *eene non* noemen eenen gedraaiden arm aan een spinnewiel. Zulk een wiel heeft drie *nonnen*: tusschen twee loopt het klaauwier, en de derde houdt het spinrokken.

NON, z. n, v., *der*, of *van de non*; meerv. *nonnen*. Verkleinw. *nonnetje*. Eene godsdienstige dogter, die zich, in vereeniging met anderen, tot den ongehuuwden staat verbonden heeft. Eenigen van zulke nonnen nemen ook de gelofte van vrijwillige armoede en gehoorzaamheid op zich. *Eene non worden*. Zamenstell.: *nonnenkleed*, *nonnenklooster* enz.

Het woord is oud, daar het reeds bij HIERONYMUS voorkomt: *castæ vocantur et nonnæ*. ERASMUS en MARTINIUS houden het voor een egyptisch woord; in welke taal men godsdienstige personen van het mannelijke en vrouwelijke geslacht dus zoude genoemd hebben. Anderen leiden het af van het gr. μονος, een, die zich afzondert en alleen leeft. Doch, daar het, eertijds, een eertitel was, welken jongere personen, uit achting, aan meer bejaarde, hetzij mannen, of vrouwen, gewoon waren te geven, schijnt die afleiding niet voldoend genoeg. In de middeleeuwen, noemde men oude menschen, die, in de kerken, van liefdegaven onderhouden werden, *nonnones* en *nonnanes*. PAPIAS, door MARTIN. aangehaald, zegt: *nonnos vocamus majores ob reverentiam*. Een der regelen van ST. BENEDICTUS is: *juniores autem Priores suos Nonnos vocent*. Gelijk men dan nu de bejaarde menniken, uit achting, *Patres*, Vaders, noemde, zoo gaf men hun ook den eernaam van *Nonni*, even als dien van *Nonnæ* aan de heilige zusters. Die benaming is, thands, ten opzigt der kloosterzusters alleen overgebleven. Als men het denkbeeld van meer-

derjarigheid als het meest heerschende beschouwt, zoude men het, met ADELUNG, tot eene bron met het gr. *νέννος* en *νάννη* kunnen brengen, welke woorden HESYCH. door oom en moei, of vaders broeder en moeders zuster verklaart. Grootmoeder en grootvader heten, in het ital., *nonna* en *nonno*.

NOOD, z. n., m. en vr., *des noods — der*, of *van den — de nood*; meerv. *nooden*, in sommige gevallen slechts. De toestand, wanneer iets met moeite, dat is zeer bezwaarlijk, verkregen wordt: *het kan er des noods door. Ter nauwer nood. Ter enger nood ontkomen.* FRANTZEN. De toestand, wanneer men, in de keus van middelen, ter bereiking van een einde te naauw bepaald is: *als het de nood vordert. Zijnen nood aan iemand klagen. Gij klaegt uw' noodt.* POOT. *Als de nood aan den man komt. Door den noot geperst werden.* BOGAERT. *Maeck van de noot een deught.* VOND. *Iemand in den nood laten. Uit den nood gered worden. Uit den nood raken. Uit den nood helpen.* Een slechtere toestand, waarvoor men bloot ligt: *het heeft geenen nood van vallen. Het heeft geenen nood, zeg ik u. En schijnt de ongeligheid, waarvan de laatste (schapen) veel nood hebben*, enz. BOGAERT. Uitwendige dwang: *oorloghscheepen, als 't noodt deed', op stroom te leggen.* HOOFT. In het gemeene leven gebruikt men het van eene persing op de natuurlijke ontlasting: *grooten nood hebben.* Zedenlijke noodzakelijkheid, gegronde oorzaak, om iets te doen: *in geval van nood.* POOT gebruikt het, eens, voor noodlot, voor beschikking: *och! dat de straffe noodt toch met zijn ijzre handen 's Helts scheipaal niet, of verre, zett'.* Men gebruikt, vooral, dit woord van dien toestand, in welken men van die middelen beroofd is, die volstrekt tot onze welvaart dienen, terwijl men zich in ramp en gevaar bevindt. Hier bedient men zich ook van een meerv. getal: *vele nooden uitstaan. In den uitersten nood zijn. In dringenden nood. De noodt is zonder wet.* POOT. *Nood breek wetten. Zoo ziet gij den nood voor oogen.* VAN MAND. *In 't barnen van den nood. De nood is op het hoogste. En steent van bangen noodt.* HOOGVL. *Hij, in deze noodt, bedacht zich.* HOOFT. *Tot verwinning der algemeine noodt.* HOOFT. *Nood leert bidden.* In eenen meer bepaalden zin, gebruikt men het van bijzondere gevallen. Van lijfsgevaar: *of wacht met pijn den*

den allerjongsten noodt. Poot. *In den bitteren nood van sterven*. De Deck. *Een redder in nood en dood. Wij zagen het schip in nood*. Van hier het zameng. *doodsnood*. Van ziekte of smert: *in barensnood zijn. Mijne vrouw zat in nood*. Van armoede en gebrek: *zijnen nood aan de armbezorgers bekend maken. In nood bijstaan. Iemand in nood geld schieten. Mede te deelen den genen die noodt heeft*. Bybelv. Oudtijds gebruikte men het ook voor misnoegen, verdriet: *iemand nood doen*.

Wat het geslacht dezes woords aangaat, blijkt het uit de voorbeelden, dat het mannel. en vrouwel. genomen wordt. Thands is het mannel. meest in gebruik; alhoewel het vrouwelijke wel het oudste geslacht schijnt te zijn. In het hoogd., frankd., angelf. en ijsl. is het ook vrouwelijk. Van hier *noodslik*, dat door den nood gevorderd wordt, bij Dorbel. en Hooft, welke laatste ook *noodelijkheid* heeft. — *Noodig*. Zamenstell.: *noodbede*, bij Camph., *noodbescheer*, noodschikking: *aen 't nootbescheer gehecht*. Poot. — *Noodbestier*, *noodborg*, *nooddienst*, bij Sels, *nooddrang*, bij L. ten Kate, *nooddwang*, *noodeloos*, *noodhelper*, bij Marn., *noodhulp*, mannel. en vrouwel., een man, of eene vrouw, van wier hulp wij ons uit nood bedienen, *noodjaar*, *noodklok*, brandklok, *noodleugen*, *noodlijdend*, arm, *noodmoord*, gewelddadige moord, in het geld. plak. boek voorkomende, *noodmunt*, noodpenning, bij geval van beleg uit nood geslagen, *noodpers*, bij Camph. — *noodscheer* (*schaar*): *de noodscheer dreigt den draet mijns levens af te knippen*. Vond., *noodschikkelijk*, *noodschikking*, *noodstal*, *noodvasten*, *noodzaak*, *noodzakelijk*, *noodzakelijkheid*, *noodzaken*, *noodzakig*, enz. — *Blijvensnood*, bij Poot, *hongersnood*, *minnenood*, bij Cats.

Nood, Otfr. *not*, *noti*, Ulphil. *nauth*, angelf. *nead*, *neod*, *nyd*, hoogd. *noth*, nederf. *nood*, ijsl. *neid*, zw. *nöd*. Zie over de afleiding bij *noest*.

NOODDRUFT, z. n., vr., *der*, of *van de nooddruft*; zonder meerv. Een toestand, in welken men zulke dingen ontbeert, die tot onzen welstand dienen, bijzonder tot onderhouding van het ligchamelijke leven: *iemand in nooddruft bijstaan. Mijn God zal vervullen alle uwe noodtdruft*. Bybelv. Wijders beteekent het (en dit is de gewone beteekenis) datgene, dat, tot onderhouding

van

van het leven, volstrekt noodig is: *onder 't gelaat van eenige nootdruft toe te voeren.* Hooft. *Iemand zijne nooddruft bezorgen. De stijl, die des heiboers nooddruft schraagt.* M. L. *Tot uwer nootdruft dijns levens.* K. v. Mander. *Met nootdruft te voorzien.* Hooft. — Vond., gelijk de Overz. van den Byb. altijd, neemt het ook, somtijds, mannel.: *den nootdruft sparen.* Het voorbeeld uit Hooft, door A. Kluit, in Hoogst. *Naamlijst*, bijgebragt, wordt, in den derden druk van het jaar 1677, in het vrouwel. geslacht gevonden. Halma is ook voor het mannel. Evenwel schijnt het vrouwel. geslacht verkieslijker 'te zijn. Ten Kate is daarvoor insgelijks. In het hoogd. en ijsl. kent men ook geen ander. Ondertusschen, was het woord, eertijds, ook bijvoegelijk, zoo als blijkt, uit het frankd. symb. Athanas., door A. Kluit, in de genoemde *geslachtlijst*, aangehaald. Bij Adel. komt een voorbeeld uit het Pestboek van het jaar 1500 voor: *so ist notturft den luft zu rechtfertigen*, zoo is het noodig, de lucht te zuiveren. Voor *nooddruft* spelt Kil. *nooddurft*, zoo als de Ouden schreven, als zamengesteld uit *nood* en *durft*; van *derven*, ontberen. *Nood* schijnt, hier, het verouderde bijwoord te zijn, dat bij Otfr. *noti* is, en de beteekenis, onder anderen, van *zeer* had, waardoor, dus, de kragt des woords *durft*, *druft* versterkt wordt. Voords, is van hier *nooddruftig*, *nooddruftigheid*.

NOODDWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik nooddwong, heb genooddwongen.* Sterk noodzaken: *tot dat zij Hem nooddwongen, om van hun weg te wijken.* Frantzen. Van *nood* en *dwingen*.

NOODE, een woord, dat niet anders dan achter het voorzetsel *van* gebruikt wordt, bij de werkw. *hebben* en *zijn*: *hoe veel laken hebt gij daartoe van noode?* hebt gij daartoe van doen? *Indien het van noode is*, noodig is. *Ten is haer niet van noode henen te gaen.* Bybelv. Het is, gewis, de derde naamval van het enkelv. getal des woords *nood*, in den zin van noodzakelijkheid. Met Eenigen *vannoode*, *vannooden*, of *van nooden* te schrijven is, uit dien hoofde, weinig gegrond.

NOODE, (bij sommigen ook *node*, zamengetrokken in *noß*,) bijw. Ongaarn, onwillig: *lijdende noode, dat yemandt anders haar eere quam bepluiken.* Hooft. *Iets noode zien. Hij zal daartoe noode komen. Veel liever*

 gaern,

gaern, *dan noô gedaen*. Camph. *Toen Koningin Christine noô dien helt ontsloegh*. Vond. *'t Recht laet zich nô geheel vertreen*. Poot. *Zij zou te nô haer' wellust laten steuren*. Poot. *Hij leedt zoo noô*. Poot. *Harde node van Vlaenderen hi sciet*. M. Stoke.

Frankendaler druiven zwellen
Node zonder kunst of kas. M. L. Tydw.

Van hier *noôheid*, bij Hoogstr. L. ten Kate, die *noode* spelt, leidt, met vele anderen, dit woord van *nood* af, als zijnde zooveel als *uit nood*, *des noods*. Dan, Huydecoper brengt het tot *ode*, dat bij M. Stoke, in de beteekenis van gaarn, gebruikt wordt. Door de voorzetting van de ontkennende letter *n*, voor *ne*, gelijk *ooit*, *nooit*, *ergens*, *nergens*, zoude dan *node* moeten gespeld, en de beteekenis van ongaarn daardoor bekragtigd worden; doch de rotterdamsche uitspraak vordert *noo* en *noode*.

NOODEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodde*, *heb genood*. Verzoeken, anders *noodigen*: *iemand ter begrafenis nooden*. *Te gast* — *ter maaltijd nooden*. *Hare genoodde zijn in de diepte der hellen*. Bybelv. *Lust*, *daer hem de tijt toe noodt*. Poot. *Dat ze elk tot rouw en droefheit nood*. N. Versteeg. Het woord drukt, eigenlijk, uit door dringende, ook vriendelijke beweegreden, tot eene zaak overhalen; van *nood*.

NOODHULP, zie *nood*.

NOODIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodigde*, *heb genoodigd*. Een voordd. w. van het vorige *nooden*: *op den gewonnen kost noodigen*. Vond. Oneig.: *hier noodigt ons de popel in zijne schaduwe*. Vond. Van hier *noodiger*, *noodiging*. Zamenstell.: *uitnoodigen*.

NOODLOT, z. n., o., *des noodlots*, of *van het noodlot*; zonder meerv. Lot, deel, als eene beschikking der Voorzienigheid: *iedereen heeft zijn noodlot in de wereld*. Meest verstaat men het, even als het bijv. *noodlottig*, van de maat der rampen en ongelukken, welke de mensch, in dit katijvige leven, ondervindt: *mijn noodlot is niet anders*. *Want zulk een noodlot is de grafzerk ook beschoren*. Westerb. Dichters beschouwen het nootlot als een wezen, dat straf, wreed en onverbiddelijk is. Zoo zegt Poot: *hoe moogt gij zoo verslagen van 't straffe Noodlot klagen?* En elders: *och! dat haer 't Noodlot spâ belett'*.

ktt'. *Bij het Noodlot.* VOND. Van hier *noodlottelijk*, *noodlottig*. Van *nood* en *lot*.

NOODMONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodmondigde*, *heb genoodmondigd*. Een woord, bij eenige Regtsgeleerden in gebruik, in de beteekenis van eene dogter, die onder ouders, of voogden staat, en nog voor onmondig moet verklaard worden, tegen haren zin schaken, of ook verkragten. Van *nood*, dat is dwang, en *mondigen*, voor mondig houden.

NOODWEER, z. n., vr., *der* of *van de noodweer*; zonder meerv. Tegenweer, welke men in geval van lijfsgevaar doet; ook noodzakelijke verdediging tegen eenige grieven: *de reden onderstut de noodweer.* VOND. Van *nood* en *weer*, verwering.

NOODWEER, z. n., o., *des noodweers*, of *van het noodweer*. Zonder meerv. Van *nood* en *weer*, *weder*. Hevig onweer: *'t afgrijselijk geklater des noodweers treft ook 't water.* POOT.

NOODWENDIG, bijv. n. en bijw., *noodwendiger*, *noodwendigst*. Noodzakelijk: *ik moet er noodwendig zijn. Het leger moest noodwendig opbreken. Daar 't noodwendig een ieder moet treffen.* BILDERDYK. Van hier *noodwendigheid*. Zie *ig*. De eerste helft des woords is, gewis, het bekende *nood*; maar de andere helft is zoo zeker niet. De gissing van JHRE is wel de aannemelijkste. Hij leidt het af van het oude *wan*, *waan*, mangel, gebrek, eng. *want*, dat ook bij KIL. voorkomt. Zoo zoude, dan, *noodwendig* iets zijn, het welk men, zonder nood, niet ontberen kan; dat zeer noodig is.

NOODZINNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodzinde*, *heb genoodzind*. Dit woord, gelijk het naamwoord *noodzinning*, vindt men, in het landregt van Zutphen. Eenigen leiden het af van *nood*, dat is wettig beletsel, om voor het regt te verschijnen, en van *zinnen*, *gezinnen*, dat, in het geldersche regt, de beteekenis heeft van verzoekender wijs vorderen; te weten, dat de bijgebragte nood voor eenen wettigen hinderpaal bij den regter worde aangenomen. Anderen denken, dat het uit *nood* en *zuimen* verbasterd is. In het groote geldersche Plakboek komt *noodsun* en *noodsuin* in den zin van wettige verhindering voor.

NOOIJEN, (*noeijen*) bedr. w., gelijkvl. *Ik nooide*, *heb genooid*. Geheel verouderd woord, dat de beteekenis van scha-

schaden, schadelijk zijn, gehad heeft. Het zamengest. *vernooijen* komt bij v. MAND., en het naamw. *vernooi* bij M. STOKE voor. Zie deze woorden. Het komt overeen met het fr. *nuire*. Het vlaamsche *nooize* is schade.

NOOIT, bijw. van tijd, nimmer. Dat dit woord, liefst, bij den verledenen tijd geplaatst wordt, is bij *nimmer* aangewezen. Hiervan wijkt NYLOË af, zeggende: *dien dit verdriet, zal nooit wiis worden*. En D. v. HOOGSTR.: *men zal nooit magtig worden*. Zoo ook DE DECK: *zoo zal het loof uws lofs noit zwichten*. Beter zegt HOOFT; *dat zulx nooit voorheen geverghd was*. En VOND.: *ik heb noch noit mijn dorst gepait*. Voords is het woord uit *ne*, *ni* en *ooit* zamengesteld. Oul. bezigde men ook *nie*, *nye*: *Nie en sijn ghesien alsulken*. BYBELV. 1477.

NOOPEN, zie *nopen*.

NOOR, z. n., m., *des noors*, of *van den noor*; meerv. *noren*. Iemand, die de landen, om het noorder aspunt gelegen, bewoont: *de bevrooze Noor*. HOOFT. Vrouwel. *norin*. Zamenstell.: *noorman*, iemand uit Noorwegen, angelf. *norman*, *northman*, — *noorlieden*, menschen, die ver in het noorden wonen, *noorwegen*. Zie *noord*.

NOORD, bijv. naamw. Het beteekent die streek des hemels, die vlak tegen het zuiden over staat: *de wind is noord*. Zamenstell.: *noordewind*. Voords als z. n., m.: *den steven om den noord wenden*. *Om den noord varen*. Van hier *noordelijk*: *de wind liep noordelijk*. *Met eenen noordelijken wind uitzeilen*. *En liepen wij toen wat noordelijker aan*. BOGAERT. *Den koers twee streken noordelijker nemen*. *Noordeling*, die in het noorden woont. — *Noordsch*, van het noorden, dat in het noorden is: *noordsche balken*. *Op den noortschen oceaan*. VOLLENH. Oneig. is het, bij KIL., stuursch, barsch, woest. Wij zeggen thands *norsch*. Zamenstell.: *noordbeer*, *noordkaper*, soort van walvisch, *noordlijn*, bij VOND. *noordoost*, *noordoostelijk*, *noordoosten*, *noordpool*, *noordster*, *noordsvarer*, (*noordsvaarder*) een schip, dat om den noord vaart, *noordwaart*, *noordwest*, *noordwestelijk*, *noordwesten*, *noordzee*, *noordzijde*.

Noord, bij R. MAUR. *nordroni*, NOTK. *nord*, angelf. *north*, ijsl. *nordur*, eng. *north*, zw. *nord*, sp. *norte*, ital. *nort*, fr. *nord*. Zoo als gelijktijdige schrijvers verzekeren, dat *Karel de Groote* aan alle hemelstreken hare namen gegeven heeft, zoo wil men, dat hij ook den

naam van *noord* uitgevonden hebbe. Misschien heeft hij deze namen slechts vernieuwd, en door zijn gezag bekragtigd. WACHTER, ondertusschen, leidt dit woord van het gr. *νερθε*, *beneden*, af; FRISCH *van oord*. Dan, daar het *zuiden* van de warmte (zie *zieden*) zijnen naam heeft, zoo is het waarschijnelijk, dat deze naam van het snuiven en *snorren* des noordewinds ontleend is. Bij de oude heidensche Zweden was *Niord* de God der winden en des waters; weshalve *Karel de Groote* dit woord, althands, niet kan uitgevonden hebben.

NOORDEN, z. n., o., *van het noorden*; zonder meerv. Het noorder deel der wereld. *De wind is in het noorden. Er kwam een stoker uit het noorden. Naar het noorden zeilen. Van het noorden komen. Die aenwaeit uit het blaeuwe noorden.* POOT.

NOORDER, onverand. bijv. naamw. Van het noorden; *Op de noorder breedte. De noorder, as. Het noorder licht. De noorder stroomen. Met de noorder zon vertrekken*, *verhuizen*, stil, bij nacht, zich wegmaken, om door de schuldeischers niet betrapt te worden. Misschien doet men beter, met al deze woorden aaneen te schrijven: *de noorderas*, *noorderbreedte*, enz. VOND., nogtans, zegt: *van over 't noorder naeu*.

NOOSLIJK, (*noosselijk*) bijv. naamw. en bijw., *nooslijker*, *nooslijkst*. Schrikkelijk, afschuwelijk: *hem 't noosselijk vermoorden der geestelijke luyden naa te geeven.* HOOFT. *Een treurigh en noosselijk bedrijf.* HOOFT. *Ging de nooslijkste ellend aan.* HOOFT. Zie *lijk*. Misschien met *nooijen*, of *noozen*, verwant.

NOOST, zie *noest*.

NOOT, z. n., vr., *der*, of *van de noot*; meer *noten*. Ond. woord, aanmerking, aanteekening op een boek. Uit het lat. *nota*. Wijders, een schrift, uit eenige weinige regels bestaande. Zoo spreekt men, in het gemeene leven, van eene *banknoot*, waardoor men verstaat een geschreven bewijs, welk iemand van zijn geld ontvangt, dat hij in de wisselbank heeft. Eindelijk, een teeken in de zangkunst: *naar de noten zingen. Zoo leerden wij eer kraecken Davids galm en goude noot.* VOND. *Door die grave nooten.* POOT. *Hij heeft vele noten op zijnen zang*, men moet hem gedurig ten dienst staan; men moet gestadig naar zijne bevelen luisteren en daarnaar zich schikken. Zamenst.: *zangnoot*, enz.

NOOT,

NOOT, z. n., vr., *der*, of *van de noot*; meerv. *noten*. Verkleinw. *nootje*. Dit woord beduidt, in zijne ruimste beteekenis, niet alleen eene ronde verhooging, maar ook eene ronde verdieping. Voor eene ronde verdieping gebruikte men het, in vorige tijden, van de ronde kerf eener armborst, waarin de pees rustte, bij KIL. *not van den staelen boghe*. Voor eene ronde verhooging. Zoo noemt men den knop, in het midden van een verwulfsel, *de noot* van een gewelf. Bij KIL. komt het voor, in de beteekenis van het kroonstuk op eenen pijlaar. Eenen uitstekenden steen, of een stuk hout, waarop een balk rust, noemen wij *noot* of *neut*. Zamenstell.: *nootsteen*, *zerknoot*, bij L. TRIP. Het knopje aan eene roerplaat draagt denzelfden naam. In engere beteekenis beduidt, in het plantenrijk, *eene noot* eene soort van ronde vrucht, in harde schalen ingesloten. Hierheen behooren *pimpernoot*, *beukennoot*, *galnoot*, *kokernoot*, of *kokosnoot*, *muskaatnoot*, *okkernoot* en de zoogenaamde *pepernoot*. In de gewonelijkste beteekenis, heten eenige dier schaalvruchten *noten*. Zoo noemt men hazelnoten en walnoten slechts *noten*: *schat gij de noot na dop of huid?* DE DECK. *Noten plukken. Noten kraken. Dat is eene harde noot om te kraken*, zegt men van eene zware, moeijelijke, of ook onaangename zaak. *Niet eens de pijn waerdigh achtende deze noot te kraken*. VOND. *Kwade noten kraken*, iemand een onaangenaam gevoel van het toekomende indrukken. Oneig.: *het pit, dat in de noote eens zinverdichtsels zit*. OUDAEN. Voor den boom, anders *notelaar*, bij KIL. *noteler*, *noteltere*, komt het bij VOND. voor: *men ent de noot*. Misschien gebruikt men, hier, het mannel. geslacht beter. Vergel. *abrikoos*. Zamenstell.: *notenbolster*, *notenboom*, en het onverand. *notenboomen*, met het werkw. *notenboomen*, als notenboomen hout schilderen, *notendop*, *notenkraker*, *notenschaal*, *notenschil*, *nootolie*.

Noot, in de gewone beteekenis, bij WILLER. *nuz*, lat. *nux*, ital. *noce*, fr. *noix*, sp. *nuez*, hoogd. *nusz*, nederf. *nut*, deen. *nodd*, zw. *nott*, ijsl. *hnit*, angelf. *hnut*; eng. *nut*.

NOOZE, (bij KIL. *noose*, lat. *noxa*) z. n., vr., *der*, of *van de nooze*; zonder meerv. Schade. Verouderd woord, waarvan *noozel*, schadelijk, *noozen*, schaden. Het zamengest.

geſt. *onnoozel* is nog in gebruik. Uit eene bron met het lat. *noceo*, ſchade aanbrengen, en het fr. *noiſe*, twist.

NOP, z. n., vr., *der*, of *van de nop*; meerv. *noppen*. Pluis op het laken: *zonder eene nop van 't kleedt te zengen.* VOND. In het gemeene leven zegt men van iemand, die wel in de kleederen is: *hij is goed in de noppen. Mijne kinderen houden mij de noppen van de kleeren*, zijn oorzaak, dat ik mij zuinig behelpen moet. Verkleinw. *nopje. Hij is in zijne nopjes*, hij is regt vergenoegd en blijde, als een kind over een nieuw kleed. Van hier *nopjeslaken*, zeker laken, in het gemeene leven ook *nopjes* genaamd. Van hier *noppig*. Zamenſtell.: *nopijzer*, een werktuig, waarmede men de noppen van het laken afpluist.

NOPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noopte, heb genoopt.* Steken, prikken: *elkander met ſcherpe ſpooren noopen*, zegt VOND. van hanen. *De ſporen noopen het ros.* VOND. Oneig., aanhitſen tot kwade daden: *de boosheit noopt de razende gemeente* HOOGVL. *Tot opſtand en moord genoopt.* BOGAERT. *Waardoor de zinnen genoopt worden, om zich met vergift te voeden.* SELS. Aanzetten, om ſpoed te maken: *hoe noopt ge mij, om voort te varen!* POOT. Tot ijver en prijsſelijke daden opwekken, aanmoedigen: *noop mijn vlijt.* POOT. *Die ons geduurig noopen zal, om het heil te bevorderen.* FRANTZ. *Het heugt me, hoe de Merwe, Rotte en Maas elkander noopten, om hem lauwerbladn te ſchenken.* HOOGVL. Het deelw. *nopende*, gelijk ook *nopens*, wordt als een voorzetſel, dat den vierden naamval beheerscht, gebezigd, in den zin van belangende, aangaande: *naar gelang maakten de bondtgenooten gisſing, noopende de heerſchappije.* HOOFT. *Die te vooren, noopende 't wederſtaan der Inquiſitie, met d'Onroomſchen eens waaren.* HOOFT. Zam. *noopijzer.*

KIL. en T. KATE ſpellen dit woord, overeenkomſtig de zeeuwſche uitſpraak, met de zacht-lange *o*, *nopen*. Zoo doet ook DE DECKER: *all' wat ik nope met de ſpoor.* En K. v. MAND.: *met luegens nopen.* De rotterdamſche tongval gebruikt de ſcherp-lange *oo*, *noopen*; ſchoon Velen de hiervan gevormde voorzetſels, met de zachtlange *o*, *nopende* en *nopens* uitſpreken; waarom het niet onwaarſchijnelijk is, dat hier een verloop

plaats

plaats heeft. Zoover de eerste beteekenis steken, prikken is, schijnt het, tot *nijpen* te behooren.

NOPENDE, *nopens*, zie *nopen*.

NOPPEN, (ook *nopen* uitgesproken) bedr. w.; gelijkvl. *Ik nopte*, *heb genopt*. Het laken van noppen zuiveren. *De derde nopt en krolt en kronckelt*. VOND. *Noppen* is ook een plaatsnijders woord: *eene plaat hier en daar wat noppen*, haar met het graveerijzer op eenige plaatsen verbeteren. *Noppen* beteekent, eindelijk, in Gelderland, met de tanden aan iets schaven, en wordt, in het bijzonder, van paarden gebezigd, als zij elkander de opperhuid met de tanden kraauwen. Dit is in het nederf. *nobben*. Van hier *nopster*, eene vrouw, die de lakens nopt. Het woord is met *nijpen* verwant.

NORK, (*norkig*), zie *nurk*.

NORSCH, bijv. n. en bijw., *norscher*, *norschst*. Stuursch, barsch, woest. Het woord drukt, eigenlijk, een onaangenaam snorrend geluid uit, en is uit eene bron met *noord*, waarom eenigen *noorsch*, *noordsch*, *nordsch* spellen. In dien eigenlijken zin zegt M. L. TYDW.: *'t verzengde zuiden*, *'t norsche noorden*. En B. DE BOSCH zingt ergens: *de norsche regenbuijen zwichten*. Van hier wordt het, oneigenlijk, voor eene stuursche, barsche gemoedsgesteldheid genomen, inzoover die zich door een grommend geluid naar buiten vertoont: *wie kan bij 't nors gegrim van deze beeren leven?* POOT. *Iemand een norsch andwoord geven*. *Met norsche taal*. In verdere figuur, die barschheid, zoo als zij zich, in de trekken van het gezigt en in de geheele houding, vertoont: *een norsch gelaat*. *Norsse Noormannen*. VOND. *De norsche leeuwin volgt den wolf*. VOND. Van hier *norschelijk*, *norschheid*.

NOSTER, z. n., m., *des nosters*, of *van den noster*; meerv. *nosters*. Een woord, in Groningen gebruikelijk, waar men aan hetzelve eenen klank tusschen *neuster* en *nuster* in geeft, bijna als *nöster*. Men verstaat er een neusgat door, anders *nostergat*: *wijde nosters hebben*. Het komt met het nederf. *nustern*, *nüster*, het eng. *nostril* overeen. Vanhier is misschien het geldersche werkw. *nosteren*, dat gebruikt wordt van een morrend geluid door den neus te maken, in eene vlaag van ontevredenheid. Het zamengest. *nanosteren* is ook in gebruik.

NOT, z. n. o., *des nots*, of *van het not*; zonder meerv.

Nuttiging, genot: *het snoode not baarde bederf van ingewant.* HOOFT. *Gedierte, dat, door de noodt, tot not gemaakt wordt.* HOOFT. Men gebruikt thands algemeen *genot.*

NOVEMBER, z. n., m., *des novembers*, of *van den november*; zonder meerv. De elfde maand van een jaar; van het lat. *novembris*, dat de negende maand beteekent, omdat de Romeinen het jaar met Maart begonnen. *Karel de Groote* noemde deze maand *windmonath*, R. MAUR. *heviuistmanoth*. Bij ons draagt zij ook den naam van *slagtmaand*, bij de oude Cimbers *blotmonat*, om het bloed der geslagte runderen.

NU, eigenlijk, een bijwoord van tijd, schoon het ook, oneigenlijk, als een voegwoord gebruikt wordt. Als bijwoord beteekent het den tegenwoordigen oogenblik: *het schip is nu eerst aangekomen. Zij is nu vertrokken. Nu ter tijd.* Insgelijks met voorzetsels: *van nu. Van nu aan. Tot nu toe.* Dikwijls slaat het op eene te voren gemelde zaak, en, schoon het, bij het melden, niet meer de tegenwoordige tijd is, sluit het toch waarlijk dien tijd in: *die van Kamerik hadden hunnen Bisschop verdreeven. Nu ruimden d'Onroomschen die stad.* HOOFT. *Het valt nu en dan voor. Nu kwam de eene, dan de andere.* Oneigenlijk wordt het, op velerlei wijs, als een voegwoord gebruikt, 1. Om een gevolg, eene werking, en somtijds ook een besluit uit te drukken: *nu en is 't niet alleen om zijnentwil geschreven.* BYBELV. 2. Eene werkende oorzaak: *dat zijn woord vruchteloos wederkeerde, nu het van de Jooden wierd verworpen.* FRANTZ. 3. Zeer dikwijls komt het als eene vereeniging, eene verbinding van verhaalde zaken voor: *bij dit alles komt nu de nieuwe druk.* G. BRANDT. *Ende als sij nu Jerusalem genaeckten.* BYBELV. 4. Om iets toe te stemmen voor eenen oogenblik: *dit zij nu zoo; echter* enz. 5. Om eene mogelijke zaak voor te stellen: *als hij nu weigert, wat dan te doen?* 6 Om eene verzekering aanteduiden: *nu, zoo als gezegd is.* 7. Dikwerf gebruikt men het in verwijtingen, om, daardoor, zijne ontevredenheid uit te drukken: *waar zijt gij nu? Nu, ghij Phariseen gij reijnigt het buijtenste des drinkbekers.* BYBELV. 8. In vragen, waarin een verbod ligt opgesloten: *nu, wat zal die baldadigheid?* 9 Ook in andere ge-

gemeenzame vragen: *nu, gaat gij mede?* 10. Bij verwondering: *nu, dat moet een dapper held geweest zijn! Wel nu! wat zal dat worden?* 11. Bij eene opwekking: *nu mannen! lustig aan!* 12. Eindelijk, om iemand te bedaren; waar men het gewonelijk verdubbelt: *nu, nu, dat zal wel overgaan.*

Dit woordje luidt reeds bij Isidor., Ker., Willer. *nu*; hoogd. *nu*, *nun*, nederſ., deen., zw., ijsl. *nu*, bij Ulphil. *nu*, *nuna*, perſ. *nuh*, ruſſ. *nu*, boh. *nyni*, *nyncko*, lat. *nunc*, gr. *νυν*, en, als een voegwoord, zonder *n*, *ουν*, finl. *nyt*, in de dagelijkſche taal *nouw*.

NUCHTEN, (bij Kil. ook *nuchte*) z. n., m., *des nuchtens* (*'s nuchtens*), *van den nuchten*; het meerv. is niet in gebruik. De vroege morgenſtond: *den thienden nuchten als Aurora milde* enz. K. v. Mand. *Ik kom er altijd 's nuchtens vroeg.* Hooft ſpelt *'s nuchtents: dit ſchrijven 's nuchtents gevonden.* Bij Kil. *morgen nuchten*, *nuchtens*, ook *uchtenſtond*, thands *ochtend*. Het woord ſchijnt, met *nacht*, van eenen oorſprong te zijn.

NUCHTER, (ook *nuchteren*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat in den vroegen morgenſtond is, dat op denzelven eene betrekking heeft, of daarin gegrond is; bij Dichters alleen gebruikelijk: *ook toont hem 't nuchtere licht de huiverige ſteden.* Poot. *De zon klom trager aan den nuchtren trans.* Hoogvl. *Bij 't optrekken van den nuchteren daeuw.* Overz. v. Herv. *Zoo komt de leeuw woestijn en wildernis vervullen met zijnen nuchtren ſchreeuw.* Vond. *Die den nuchtren dageraet in 't krieken welkom heet.* Poot. *Hen groet de nuchtre morgenſtar.* Poot. Oneig., die nog zoo is, als hij 's morgens opſtaat; die dus denzelfden dag nog niets gegeten en gedronken heeft: *ik ben nuchteren van huis gegaan. Nuchteren ſpeekſel*, het welk men des morgens, eer men iets genuttigd heeft, uitwerpt. *Hij is nuchters monts.* Cats. *Ende ick en wilſe niet nuchteren van mij laten.* Bybelv. Bepaalder, niet beſchonken: *die man is zelden nuchteren. Nuchteren en bekwaam. Nuchteren worden. Een nuchter kalf*, dat de koe niet gezogen heeft; voords een kalf onder de drie weken oud; oneig., een laffe jongen. Fig., matig: *dat de oude mannen nuchter zijn, ſtemmig, voorſichtig.* Bybelv. Die zijne driften beteugelt: *maer wij, die des daegs zijn, laet ons nuchteren zijn.* Bybelv. Van hier

nuch-

nuchterheid; matigheid in drank. Zamenstell: *ontnuchteren*.

Nuchter, *nuchteren*, hoogd. *nüchtern*, bij NOTK. *nuchtarnin*, in den zwab. spieg. *nuhter*, nederf. *nogtern*, zw. *nyckter*.

NUF, z. n., vr., *der*, of *van de nuf*; meerv. *nuffen*. Verkleinw. *nufje*. Een onnoozel vrouwtje, dat met niets voordkomen kan, dat zich niet weet te redden. Ook een neuswijs, trotsch meisje: *wat beeldt die nuf — dat nufje zich wel in!* Van hier *nuffen*, (*noffen* bij de Gelderschen) talmen, *nufachtig*, talmachtig. In het eng. heet *nifle*, eene beuzeling. Bij KIL. is *nuf* mannel., voor eenen wijsneus.

NUGGER, zie *nuver*, en *snogger*.

NUK, z. n., vr., *der*, of *van de nuk*; meerv. *nukken*. Misschien, hetzelfde als het hoogd. *mucke*, eene verdrietige luim, inzoover zij zich door eigenzinnig stilzwijgen openbaart; ook onheusche uitwerking eener onbestendige eigenzinnigheid, welke zelfs wel tot boosheid overslaat. Verder, elke aanval van eene verborgene, kwade gesteldheid des gemoeds; schalkheid, loos bedrijf: *dank hebb' 's noodlots zachter nuk*. POOT. *'s Mans deugde spreekt den man van booze nukken vrij*. J. DE DECK. *Wij kennen deze nuk*. VOND. *Hebt gij zulke nukken? Sij bedencken boose nucken. Hij vindt nucken, om te verderven de ellendighen*. DORESL.

NUL, z. n., vr., *der*, of *van de nul*; meerv. *nullen*. Een cijferteeken; in de gedaante van eenen kleinen cirkel, dat op zich zelf niets is, maar alleen de afwezigheid van eene talletter beteekent. Uit het lat. *nullus*, *nulla*, geen. *Eene drie met zes nullen. Hij is maar eene nul in cijfer*, zijn gezag geldt niets. In het gemeene leven gebruikt men het als een bijw.: *nul en van geene waarde*.

NUN, z. n., vr., *der*, of *van de nun*; meerv. *nunnen*. Zoo noemt men, in Noordh., een zuigpopje, waarin zoetigheid is, waaraan men kleine kinderen laat zuigen. Van hier het onz. w., *nunnen*, aan eene nun zuigen. Zie *ninnen*.

NUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik nuurde, heb genuurd*. Een woord, op de Veluw in gebruik, dat gezegd wordt van eene koe, wanneer derzelver uijer, op het laatste van hare dragt, zich begint te spannen: *de koe begint te nu-*

nuren. Bij Kil. vinden wij *neur*, *eur*, *uder*, dat is *uijer*. De voorzetting van eene *n* bij sommige woorden is bekend.

NURK, (*nork*) z. n., m., *des nurks*, of *van den nurk*; m. erv. *nurken*. Een mensch, die zijne onvergenoegdheid door knorrige taal aan den dag legt; *een nurck van ongetoomden aert*, Cats. Van hier *nurkachtig*, het onz. w, *nurken*, dat met het hoogd. *nörgeln* overeenkomt, *nürkig*, Alles van den klank gevormd, als *knorren*, *norsch*.

NUSSELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik nusselde*, *heb genusseld*. Talmwerk doen. Van hier *nusselaar*, (*nusseler*) *nusselarij*, (*nusselerij*). Misschien, met *knutselen* verwant; of, door verwisseling van letter, met *nuffen*.

NUT, bijv. n. en bijw., *nutter*, *nutst*. Nuttig: *niets nutter*, *dan een voorzichtig wantrouwen*. Poot. *Leert de nutste wetenschappen*. Poot. *Dan draagt ons lijden nutte vrucht*. G Brandt. *Plautus nutte klucht*. Vond. Goed: *het ware hem nutter* (*beter*), *dat eenen meulensteen* enz. Bybelv. Men gebruikt het ook zelfst. van het onz. geslacht, zonder meerv.: (*hij*) *behoort te zien op 't nut van mijnen staet*. Poot. *Wat nut steekt daarin? Nut aanbrengen* — *verschaffen* — *doen*. *Te nutte maken*. *Te nutte komen*. Hooft bezigt ook *not*: *hem treft haer not en goed*. Van hier *nutbaar*, dat nut aanbrengt, bij Rodenb., *nutbaarheid*, *nuttelijk*, met voordeel, *nuttig*, *nuttigheid*, *nutzaam*, veroud. w. Bij M. Stoke vinden wij nog een hiervan gevormd, doch reeds verouderd woord, namelijk *nutschap*: *onlanghe hi de nutscap nam*. Ook in eenen brief van Aelb. v. Beyeren, 1378: *om nutschap en de oorbaar*. — Zamenstell.: *nutteloos* — *nutkundig*, bij Vond.

NUTTEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik nutte*, (*nuttede*) *heb genut*. Onz., met *hebben*; nut aanbrengen: *wat nut ons zulk een boek?* Als voedsel gebruiken: *de priester nut en eet*, Vond. *Van welker offerwijn zij nutten*, Vond. Bedr.; *ze nut het zonder rechten smaek*. De Deck. *Wilt togh seegh'nen 't geen wij nutten*. F. v. Dorp. Voor genieten gebruikt het Cats: *maer yeder nut de lucht*. Van hier *nutting*, Bybelv. — *Nutsel*, voedsel.

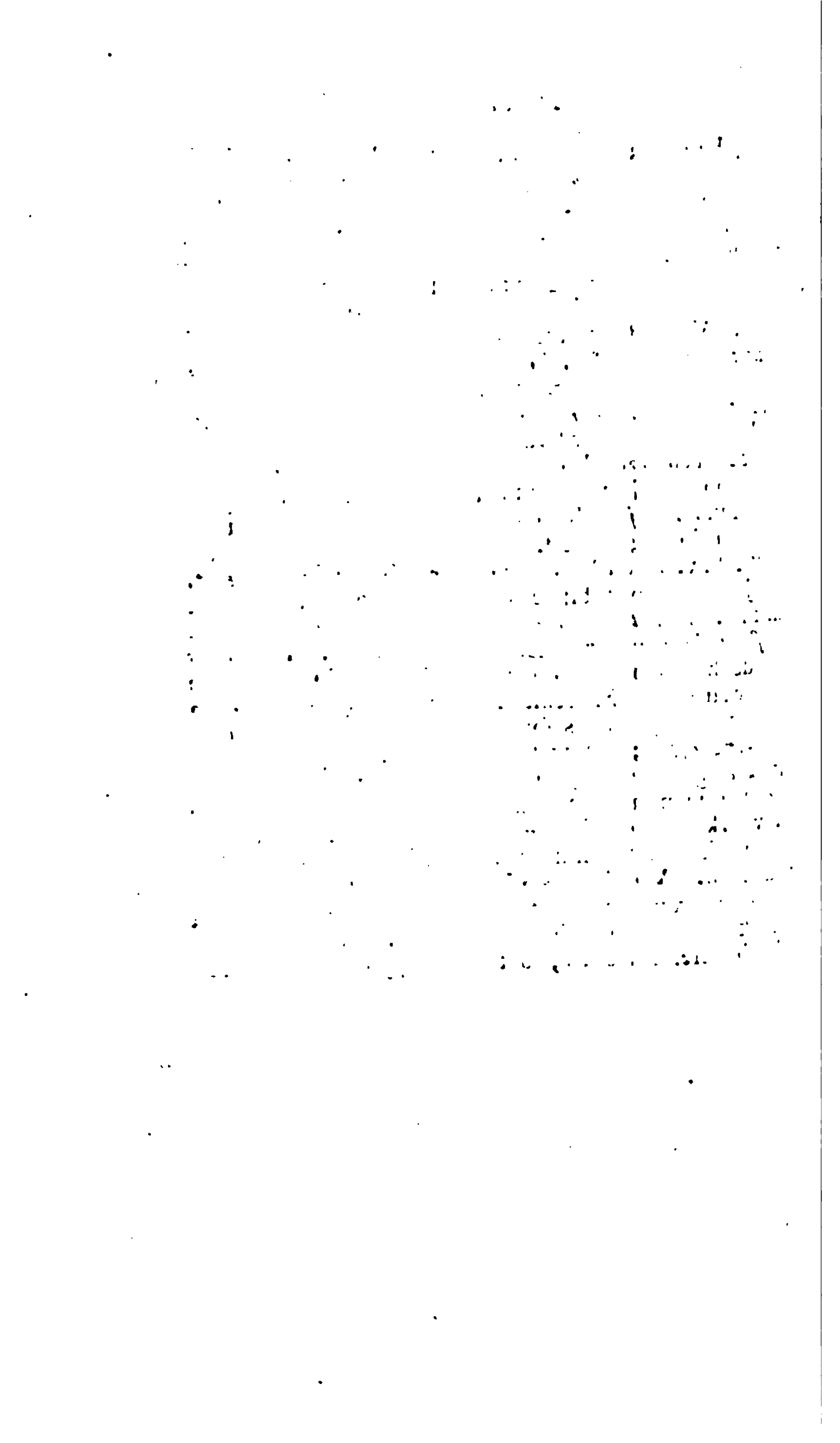
Dit oude woord, vooral in den bedr. vorm, is bij Ulphil. *niutan*, *ganiutan*, die het ook voor nemen gebruikt,

bruikt, bij OTFR. *ginuzzen*, bij wien het voor genieten voorkomt, hoogd. *nutzen*, *nützen*, nederſ. *nutten*, *benutten*, angelſ. *notian*, *nytian*, zw. *njuta*. Het ſtaat in een naauw verband met *nieten*, genieten Het lat. *uti* is ſlechts, door de afwezigheid der *n*, hiervan onderſcheiden. Oorſprongelijk, heeft het eten beteekend.

NUTTIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nuttigde*, *heb genuttigd*. Voordd. w. van *nutten*: *ſpijs nuttigen*. *Met het nuttighen der ſpijſze*. HOOFT. *Dit geplukt*, *en in den gewoonen drank genuttigt*. BÓG. Van hier *nüttiging*.

NUUN, z. n., vr., *der*, of *van de nuun*; meerv. *nunen*. Een Gron. woord van onzekeren oorſprong. Men verſtaat, daar ter plaats, door *nunen* ledige zeeſchelpen, inzoover zij dienen zullen voor de kalkbranderijen. Verkleinw. *nuuntje*. In het hoogd. wordt *nonne* van eene ledige ruimte gebezigd.

NUVER, bijv. n. en bijw., *nuverer*, (*nuverder*) *nuverst*. Insgelijks een woord, bij de Groningers in gebruik, met het verkleinw. *nuvertjes*. *Een nuver bloempje op een kleed*. *Dat ſtaat hem nuver*. *Een nuvere jongen*. Het heeft deels de beteekenis van net, aardig, fraai, deels van vlug, vaardig. Misſchien, daar de verwisſeling van keelletters met lipletters (vooral van de harde *ch* met *f*, als *achter*, *after*; ook wel van de zachtere *g* met *v*, als *aveger*, *eveger*, *egger*), in onze taal, niet ongewoon is, zoude men het voor *nuggher*, *ſnoggher*, dat bij KIL. voorkomt, en die beteekenis bij KIL. en HALMA heeft, welke de Groningers aan hun *nuver* geven, kunnen aanzien. Voords, is bij MEYER en KIL. een werkw. *nuveren*, *uveren*, in de beteekenis van eiſchen, begeren, overeenkomende met het lat. *avere*. Misſchien een klanknabootſend woord, dat den hijgenden adem uitdrukt.

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK.

O.

NEDERDUITSCH

TAALKUNDIG

WOORDENBOEK.

O.

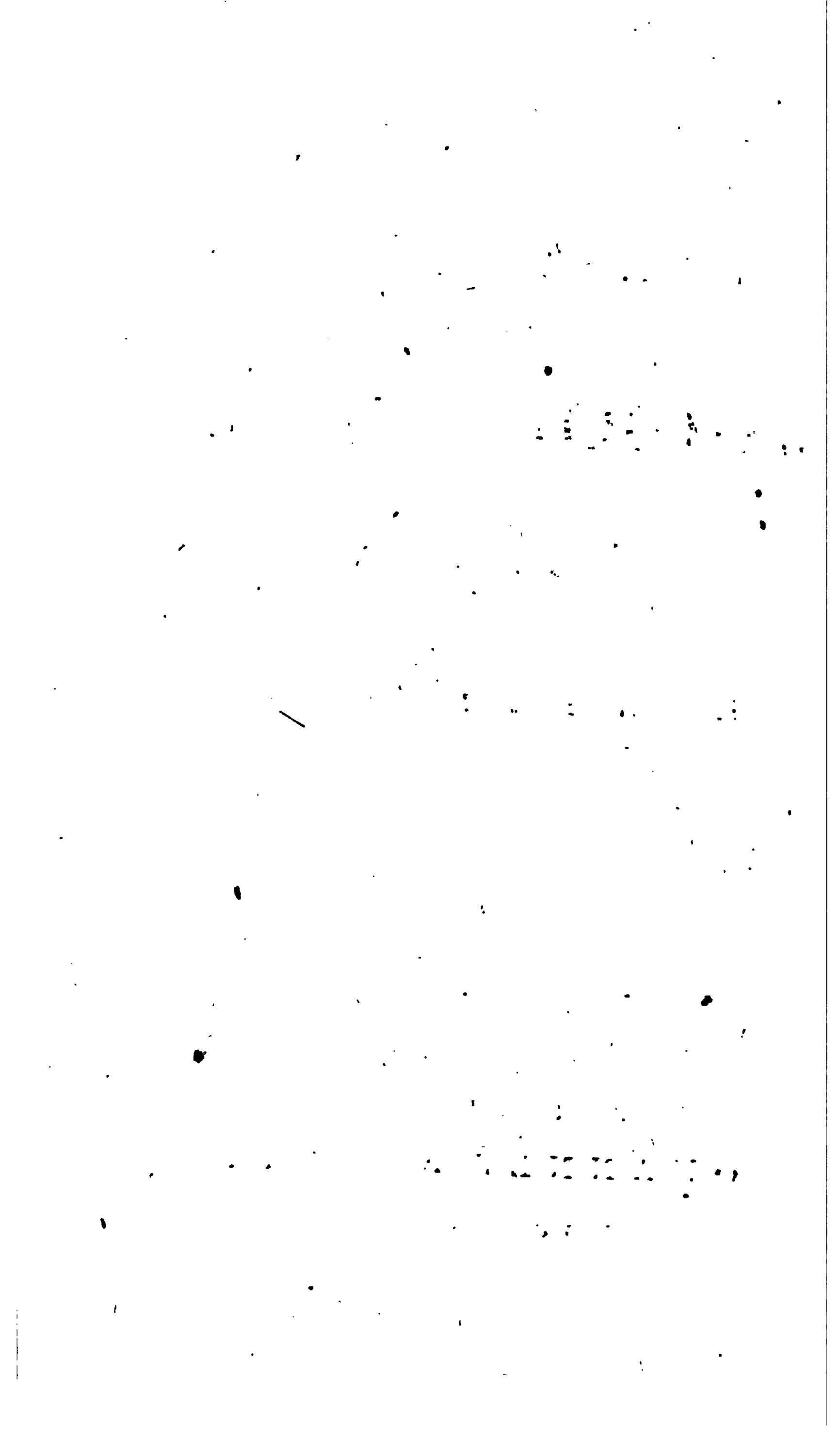
NEDERDUITSCH TAALKUNDIG WOORDENBOEK,

DOOR

P. WEILAND.

O.

TE AMSTELDAM, BIJ
JOHANNES ALLART,
MDCCCVI.

VOORBERIGT.

Sedert de *verhandeling over de Nederduitsche Spelling* van den Hoogleeraar M. Siegenbeek, en mijne *Nederduitsche spraakkunst*, in naam en op last van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek, ter bevordering eener eenpatige spelling uitgegeven, en in de scholen, als leerboeken, ingevoerd zijn, is het natuurlijk, dat het thans in het licht verschijnende Deel mijns *Woordenboeks*, ten aanzien van de spelling, eenigzins verschilt van de vorige Deelen, dewijl ik mij nu moet schikken naar de overeenkomst hieromtrent getroffen, en in boven genoemde verhandeling en spraakkunst uitgedrukt. Datgeen echter, wat het *hoofdzakelijke* der spelling betreft, in mijne *Inleiding* en de vorige Deelen mijns *Woordenboeks* voorgedragen, heeft geene verandering ondergaan; en het geheele onderscheid tusschen mijne tegenwoordige en verledene spelling is genoegzaam alleen in eenige onverschillige bepalingen gelegen, b. v., om *liefelijk*, *kracht*, *antwoord* enz. te schrijven, waarvoor ik *lieflijk*, *kragt*, *andwoord* enz. plagt te bezigen; doch waaromtrent, gelijk ook omtrent eenige andere verschillend gespeld wordende woorden, ter bevordering van eenparigheid, bepaling moest gemaakt worden.

Wijders moet ik hier, met vernieuwde aandoening van droefheid, berigten, dat de eerwaard. zeer geleerde J. van Convent, welke (Zie het voorberigt van het laatst uitgekomen stuk mijns *Woordenboeks*),

boeks),

boeks), in opzigt tot zeker gedeelte van het werk, mijn medearbeider geworden was, den 28en. van Maart 1805, en dus reeds kort daarna, in den bloei zijns levens, overleden is; waardoor de Maatschappij een' man van groote talenten verloren heeft, terwijl ik in hem eenen belangrijken vriend en eenen kundigen en ijverigen helper in den moeijelijksten arbeid mis. Deze korte, doch hartelijke herinnering zij aan 's Mans nagedachtenis toegewijd!

Rotterdam,
20 Nov. 1806.

O.

O is de veertiende letter van het Nederduitsche ABC, gelijk zij, onder de klinkers, de vierde in orde staat. Zij wordt, door eene ronde opening van den mond, uitgesproken, hebbende, nogtans, een dubbel geluid, alzoo zij dan eens zacht, dan eens scherp is. Zij is kort en zacht in *hond* en *dol: een dolle hond*; zij is kort en scherp in *nòrsch en kòp: een nòrsche kòp*. Wederom is zij lang en zacht in *koper* (metaal); zij is lang en scherp in *kooper, verkooper*. Zie hierover breeder, in de Inl. bl. 17—32.

O, een geluid, waardoor wij, op eene natuurlijke wijs, onze gewaarwordingen uitdrukken. Het is een teeken (1) van verwondering, in het algemeen: *o, welk een man!* van vrolijke, aangename verwondering: *ó, welk eenen schat heb ik daar aangetroffen!* van verwondering, met onaangenaamheid vergezeld: *o hemel! móet ik die schande beleven?* Een teeken (2) van iedere aangename gewaarwording: *o bekoorlijke avondstond!* (3) van elke onaangename gewaarwording: *o gij kint des duivels.* Bybelv. O, *ontrouwe vriend!* Een teeken (4) van eenen wensch, van medelijden, van vurige begeerte: *o, dat gij wijs waret! o, mogte ik dat nog beleven! o, hóe ellendig zijt gij!* In den vertrouwelijken omgang, gebruiken wij het, (5) bij iedere verandering van ons gemoed: *o, hoor nog ditmaal! o, ga zoo schielijk niet!* Ook bedienen wij er ons van, schoon er geene beweging van het gemoed bij plaats heeft: *o ja, dat weet ik wel.* Eindelijk (6) is het een teeken van uitboezeming van het hart tot iemand, bij allerlei gewaarwordingen: *o God! gij zijt mijn toeverlaat.* Psalmber. Men plaatst dit tusschenwerpsel ook wel achteraan: *hij is zoo schoon, ò!* Men plaatst bij dit tusschenwerpsel, gemeenlijk, eenen eersten naamval, die, eigenlijk, niet door dit tusschenwerpsel, maar door de betrekking, waarin de persoon of zaak staat, bepaald wordt: men neemt, daarom, ook andere naamvallen, als den derden: *o, mij ellendigen is dit ontrukt!* Eenen vierden: *o, wat ramp beleef ik nog!* J. de Deck. bezigt het met eenen vierden naamval, zonder de beheersching va eenig werkwoord:

o, mij verouderden, mij afgequijnden man! — O kerkelijken trek!
Dit tusschenwerpsel, als door de natuur zelve uitgewerkt, is bijna in alle talen *o*, *oh*. Het hebr. אוֹי, het gr. *οἰ*, het lat. *eheu*, ons *ach* en *och* zijn daarmede naauw verwant.

OBLIE, z. n., vr., *der*, of *van de oblie*; meerv. *oblien*. Eene zeer dunne wafel. Verkleinw. *oblietje*. Zamenstell.: *obliebakker*, *obliebus*, *obliedoos*, *obliedraaijer*, anders *oblieman*, iemand, die op een draaibord, voor geld, om oblien laat draaijen; *oblieijzer*, *obliekoek* enz. Het woord is, met het fr. *oublie*, uit het lat. *oblata* afkomstig. Zie *ouwel*, dat van denzelfden oorsprong is.

OCEAAN, z. n., m., *des oceaans*, of *van den oceaan*, meerv. *oceanen*. Dit woord, uit de fabelleer der Grieken en Romeinen ontleend, is, eigenlijk, de naam van eenen zoon van Coelus en Vesta, welken men voor den God der zee hield: *op 't zilte veld van Vader Oceaan*. Bogaert. Van hier wordt het, in navolging van oude heidensche dichters, voor de zee in het algemeen genomen; zonder meerv.: *voogt van den plas des woesten oceaans*. Vollenh. *Een ijsre rots, die geenen aanstoot vreest, den oceaen ten trots*. Vond. *Eer de morgenzon zich in den oceaan, haar gouden spiegel, tooit*. Hoogvl. *Een moedig zeeman ploegt gerust den oceaan*. Rotg. Bijzonder beteekent het een groot gedeelte van de algemeene wereldzee, in zoover het meer dan een wereld deel bespoelt; met een meerv.: *op dat hij zijne heerschappij met den oceaan, en d'uiterste deelen van 't Oosten bepalen zoude*. Bogaert. In den verhevenen stijl, beduidt het eene groote meenigte van zulke dingen, die met eene volle zee kunnen vergeleken worden: *de waerheit, uit een' oceaan van schriften, opgevischt*. Vollenh. *Wie kan den oceaan der goddelijke algenoegzaamheid peilen?* Van hier *oceaansch*: *oceaensche diepte*. Vond.
Het woord is uit het lat. *oceanus*, en dat uit het gr. *ὠκεανός*. In het perf. heet *ukianus* de wereldzee. Het schijnt, daarom, een woord van oosterſche herkomst te zijn. F. Martinius dacht om het hebr. חוּג, een kreits, omdat de wereldzee den ganschen aardbol omringt. Er is een oud woord *aach*, dat water beduidt, lat. *aqua*: misschien behoort het tot eene en dezelfde bron.

OCH, een tusschenwerpsel, waardoor wij een geluid uit

den

den boezem stooten, wanneer wij eenen aandoenelijken wensch willen te kennen geven: *och, mijn vriend! waarom luistert gij niet? Och, ware hij nooit geboren!* In dien zin, plaatst men er ook woordjes bij, om den wensch te versterken; *och of gij naar mijnen raad gedaan haddet! och dat God gave!* Het is ook een tusschenwerpsel, om weemoedig te klagen: *och, hoe ongelukkig ben ik! Och! heb ik dat verdiend? De kerkgront beeft, nu 't licht, och! wech is.* VOLLENH. *Ende in alle wycken sullense seggen, och! och!* BYBELV. Men plaatst, ter vermeerdering van de klagt, er ook *arm* achter: *die zij, och arm! blijmoedigh plukt.* POOT. *Och armen!* was bij de Ouden een gewone uitroep. Om, met teedere aandoening, zijne goedkeuring te toonen: *och, hoe braaf is dat! Och ja! mijn vriend!* Om elke roerende gewaarwording, bij eene zaak, die ons treft, uit te drukken: *och, hoe oodmoedig lag hij daar!* Om een onaangenaam gevoel, eene verdrietelijkheid daardoor te kennen te geven: *och, dat eeuwig klagen!* Uit de voorbeelden blijkt het, dat het, in de naamwoorden, eenen eersten naamval bij zich heeft, en, in de werkwoorden, eene aanvoegende wijs. *Och* plagt oulings ook gebezigd te worden voor *of*, en *ochte* voor *ofte*.

OCHTEND, zie *uchtend*.

OCTOBER, z. n., m., *des octobers*, of *van den october*; zonder meerv. De tiende maand van het jaar (van het lat. *october*), die, bij de Romeinen, de achtste was, en een en dertig dagen telt. Wij noemen deze maand *wijnmaand*, in navolging van *Karel de Groote*, omdat de wijnoegst, gemeenlijk, in dezelve voorvalt. In de achtste eeuw had zij, bij R. MAURUS, den naam van *windumanoth*, windmaand. De saksen noemen haar *zaad*— of *zaaimaand*.

ODE, (*oode*) verouderd bijwoord. Men vindt het bij M. STOKE, bij mijn weten, maar eenmaal: *ghi moghet dat ghemaken ode.* C. VAN ALKEMADE verklaart het door *ooit.* Die beteekenis wordt door B. HUYDECOOPER afgekeurd, die, uit den zamenhang en vergelijking van het ontkennende *node* (anders *noode* gespeld), dat door voorvoeging van eene *n*, als *nooit* van *ooit*, van *ode* schijnt af te komen, dit woordje door ligtelijk, gaarn, gewillig, verklaart. Deze beteekenis bevestigt hij uit een voorbeeld bij MAERLANT: *dus mach mense verwinnen*

nen ode. Lubl. de Jonge heeft het gevoelen van Huidec. voor het zijne aangenomen. Zie *noode*.

ODIEF, z. n., m., *des odiefs*, of *van den odief*; meerv. *odieven*. Zekere schaaf, bij timmerlieden dus genoemd, waarmede men lijstwerk maakt. Men noemt het lijstje zelf, daarmede gemaakt, ook wel met denzelfden naam. Sommige timmerlieden heeten haar *ojief*.

OEFENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oefende*, *heb geoefend*. Door dikmaals herhaalde bewegingen, ook door gedurige behandeling vaardigheid veroorzaken: *krijgsvolk in den wapenhandel oefenen*. *Hij is een geoefend soldaat*. *Zich oefenen*. *Zich in de talen oefenen*. Wijders verliest men het denkbeeld eener herhaalde handeling, en dat van plegen en doen blijft slechts over, als: *wraak oefenen*. *Geregtigheid oefenen*. *Hij oefende geweld*. *Het oeffent alle de macht van 't eerste Beest*. Bybelv. In den dagelijkschen stijl gebruikt men het onzijdig, met *hebben*; in den zin van tot stichting van anderen, over godsdienstige waarheden, openlijk, in een of ander huis, te spreken: *wie zal overmorgen oefenen?* Oul. werd het voor bouwen, bebouwen (van het land) gebezigd: *het land oefenen*. Ook voor eer bewijzen, aanbidden: *alse dese luden haer goden geoëfent hebben*. Bybel 1477. Van hier: *oefenaar*, *oefening*. Zamenstell.: *oefenkamer*, *oefenplaats*, *oefenschool* enz.

Oefenen, hoogd. *üben*, bij Notk. Ottfried en anderen *uoben*, *uaben*, angelf. *ywan*, nederf. *öven*, zw. *ofva*, deen. *öve*. Het lat. *opus*, *operari* behoort hierheen zeker. Ons *oefenen* schijnt een voortdur. werkw. van het oude *oefen* te zijn. Zoo heeft Notk. *uoben* en *uoberen*. In eene *voorrede*, voor eenen ouden duitschen *Bijbel*, te Keulen, voor het jaar 1488, gedrukt, leest men: *daermede sich te oeven*. Zoo ook aldaar het naamw. *oevyngh*.

OEGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik oegde*, *heb geoegd*. Een zeer oud woord, dat, in onze alleroudste schriften gevonden wordt, in de beteekenis van moeten, behooren. Het komt voor in de alrenyeste Wilckoeren van Langewolt, van het jaar 1282: *dan oegen de eerste kinder dat halve bodelgoet daer af tho nemen*. *Daerna soe oecht zij dat bodel — to den halven gude to leggen*. Het komt overeen met het engelsche verled. deelw. *ought*, dat eveneens gebruikt wordt. Het beteekent,

er-

eigenlijk, *hebben*, dat den zin van moeten heeft, als: *ik heb mij te wachten*. Het is hetzelfde woord als het angelf. *oegan*, hebben, gr. *εχειν*. In de oudvriesche taal, leest men bij Schot. Beschr. van Friesl.: *so aeghma* (behoort men) *sijn fora hand of to slaen*. Zie *eigen* en *ig*.

OEGST, zie *oogst*.

OEI, zie *oi*.

OEKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oekte*, *heb geoekt*. Verouderd woord, dat vermeerderen beteekent. C. van Alkemade teekent op M. Stoke (waar dezelve zegt:

Theofana die Keiserinne,
Ende daer toe emmer Augusta.)

het volgende aan: Augusta, *oeckende*, *in oud Duits*, *vermeerderse des rijks*. Dit *oeken* is de bron van ons *woeker*, waarvoor, oudtijds, *oeker* geschreven is, en behoort tot eenen oorsprong met *ook*. *Oeken* is het angelf. *ecan*, *eacan*, *oecan*, moesog. *aukan*, lat. *augere*, gr. *αυξειν*.

OELZAAD, zie *heulzaad*.

OEN, een klemstaartige basterduitgang, die aan het einde van eenige zelfstandige naamwoorden gevonden wordt, als: *kattoen*, *blazoen*, *latoen*, *plantsoen*, *festoen* enz. Deze uitgang is, door de Franschen, tot ons gekomen, die denzelven waarschijnlijk van de Italianen hebben, welke er zich van bedienen, om iets, dat groot is, uittedrukken; zoo is b. v. *casa*, in het ital., een huis, *casina* een huisje, en *casone* een groot huis. Velen dezer woorden worden, bij ons, in het onzijdige geslacht gebruikt, als *fatsoen*, *galjoen*, *latoen*, *menizoen*, *vermiljoen* enz.

OER, *oir*, zie *oor*.

OEST, zie *oogst*.

OEST, z. n., m., *van den oest*; meerv. *oesten*. Hetzelfde als noest, knoest, kwast in eenig hout: *men weet wel*, *die een harden oest met stampe beijtels kerven moest* enz. P. Baardt. In Groning. is dit woord veel in gebruik.

OESTAL, (bij Kil. *oestal*, *oestele*, *oestael*, *oystal*, *oostal*), z. n.; meerv. *oestalen*, (*oestelen*). Een stormtuig, hetwelk men, oudtijds, in het belegeren van steden gebruikte, om daarmede zware pijlen te werpen; de *Catapulta* der Romeinen. Men vindt het driemaal bij

M. STOKE gebruikt, zonder dat eene der plaatsen het geslacht beslist. Het, door A. KLUIT, uit dien Schrijver, in de *Naaml.* van HOOGSTR., bijgebragte *met groten oestal* lees ik, in de uitgaaf, door ALKEMADE bearbeid, *met groten oestlen.* Ook een verheven tuig, waarin men misdadigers, welke men pijnigen en uitrekken wilde, ophing: *ende greep Sinte Vincentius, ende lieten hangen in een oestel, en lieten wtrecken.* DER SIELENTROEST. Eindelijk beteekende het eenen stut, bij KIL. *statumen.* HUIDECOPER zegt: *mogelijk is het, in zijnen oorsprong, niet anders dan hoogstel.* Dan zoude het woord van het manl. geslacht zijn.

OESTEN, zie *oogsten.*

OESTER, z. n., m, *des oesters,* of *van den oester*; meerv. *oesters, oesteren.* Een bekende schelpvisch, bij velen voor eene lekkernij gehouden: *de stoute zwemmer haelt voor hem den oester uit den gront der zee.* ANTON. Zamenstell.: *paarleoester* (*pareloester*). — *Oesterbaard, oesterbak, oesterbank, oestereter, oesterhuis, oesterkreek, oesterman, oestermesje, oesterpastei, oesterplaat,* eene kreek, waar oesters groeijen, *oesterput,* eene ondiepte, waar men oesters plant, om vet te laten worden, *oesterschelp, oesterschip, oesterschuit, oesterton, oestervat, oestervaatje* enz.

De naam van dezen schelpvisch is, in vele Europesche talen, gelijk. In het hoogd. *auster* en *öster,* nederf. *oster,* zw. *ostra,* angelf. *ostre,* eng. *oyster,* fr. *huitre,* ital. *ostrica,* sp. *ostra,* wallis. *vestrem,* bretan. *istr,* lat. *ostrea, ostreum,* gr. *οςρεον.*

OEVEL, zie *euvel.*

OEVER, z. n., m., *des oevers,* of *van den oever*; meerv. *oevers.* Waterkant, zoom van vaste aarde langs een water: *digt bij den oever.* HOOGVL. *Naer den dorren oever.* VOND. In het bijzonder, zeestrand: *welk net de visschers aan den oever* (*der zee*) *optrekken.* HAMELSV. — *Zant aen den oever der zee.* BYBELV. De kant of rand eener rivier: *voor Jephtha vlught naer d'oevers der Jordaen.* VOND. *'k Hoor zwanen met bevalligheit omtrent Meanders oever queelen.* POOT. De uiterste rand, of kant eens dings: *op den oever des grafs staande.* SELS. Oneig.: *hij is aan den oever des doods geweest. Dus zong Simeon op den oever des doots eenen lofzang.* H. SCHIM. Men vindt, bij VOND. en nog vroegere schrijvers, dit woord

woord ook onz. gebruikt. In Gelderl. hoort men gewonelijk: *er ligt hout op het oever*. Het manl. geslacht is meest in gebruik.

Zamenstell.: *oeveraas*, anders *haft*, *oeverzand*, enz.

Oever, hoogd. *ufer*, nederf. *över*, angelf. *ofer*, bij KIL. en M. ST. ook *over*, oudvriesch *owera*, deen. *aabred*. FRISCH denkt, dat het uit *overvaren* ontstaan zij; eene plaats, waar eene overvaart is. WICHT leidt het van het oude *aa*, *au*, water, en *weer*, een dam, af. Het eenvoudigste is, dat men het uit eene bron, met *over*, afleide. Het wortelwoord zij dan *op*, het welk iets, dat verheven is en uitsteekt, te kennen geeft.

OEVEREN, bedr.. w., gelijkvl. *Ik oeverde*, *heb geoeverd*. Verouderd woord, hetwelk MEYER door begeeren, eischen verklaart; bij KIL. anders *nuveren*, *uveren*.

OF (oudt. *oft*), een voegwoord, waarvan men zich, in het gemeen, in twijfelachtige of onzekere omstandigheden bedient, vereischende, zoodra er niets stelligs of volstrekts gezegd wordt, eene aanvoegende wijs: *ik zal vragen*, *of hij het zich nog wel herinnert*. *Beproef eens*, *of hij het toestemt*. *Zij twijfelden zeer*, *of het dus voorgevallen ware*. *Of hij mij gekend hebbe*, *is daaruit niet gebleken*. *Ik wanhoop*, *of hij wel beter worde*. *Ik heb niet kunnen vernemen*, *of zij den brief gelezen hadden*, *of niet*. *Ik verstond niet*, *welken zij bedoelden*, *of mij of hem*. *Of het kwame te regenen*, *zal ik u eenen mantel laten brengen*. Men gebruikt het ook voor *als of*: *hij geliet zich*, *of hem dit morren tegen de borst ware*. *Hij gelaat zich*, *oft hij dier partije gunst toedroege*. HOOFT. Zoo ook reeds in oude schriften: *dat hore moeder solde gehadt hebben*, *offte se levede*. WILCKOER. V. LANGEWOLT. Men vindt het ook als een voegwoord van toestemming, toegeving: *of gij dat zegt*, *het kan niet baten*. *Men kan hem niet aanzien*, *of hij lacht*. *Wie is er zo vreemdt*, *oft hij en roept hier?* HOOFT. *Naauwlijks hadden wij den uithoek bereikt*, *of ons schip stiet aan den grond*. *Ik weet niet beter*, *of hij is dood*. De ouden schijnen het ook voor *zoo*, *indien*, gebruikt te hebben. In dien zin komt het bij J. V. MAERLANT voor: *segt amen*, *of 't ghy's syt beraden*. Zoo ook GULD. THR.: *in Duutsche of in Latijn*, *of ghi Latijn verstaet*. Het eng. *if*.

Of, *oft*, hoogd. *ob*, nederſ. *of*, *oft*, *ofte*, ijsl. *ef*, eng. *if*, *as if*, Ulphil. *jabai*, *jau*, *gau*, Isidor. en Ker. *ibu*, Otfrid. *oba*, Willer. *obe*, *avo*, deen. *om*.

OF (*oft*, *ofte*), een voegwoord van uitſluiting, onderſcheiding, ook wel van opheldering: *hij moet te laat uitgereden zijn, of een ongeluk gekregen hebben. Geef mij het boek, of mijn geld. Of ik, of gij moet het doen. Het zij hem het geld verleid, of zijne vleijers hem daartoe overgehaald hebben. Ik weet niet of zij komen, of (ofte) te huis blijven. Hoe gaat het met uwen broeder? Is hij verreisd? Of is hij ziek? Of heeft hij zoo vele bezigheden? Of wil hij niet?* Menigmaal dient dit voegwoord tot verklaring of opheldering: *alle menſchen kunnen geen heeren zijn, of anderen bevelen voorſchrijven. Tartarus emeticus, of braakwijnſteen.* In het gemeene leven, gebruikt men het dikwijls, om een onzeker getal uit te drukken: *eene el of zes. Een ſtuk of tien.*

Dit voegwoord luidt in het hoogd, *oder*, angelſ. *athor*, nederſ. *edder*, *ör*, *of*, *ofte*, *efte*, eng. *or*, bij oude nederd. ſchrijvers *jof*, *jofte*, bij oude hoogduitſche ſchrijvers *od*, Isidor. *odho*, Ker. *edo*, *edeo*, Otfr. *odo*, Ulphil. *aiththan*, *aiththau*, lat. *aut*, gr. *η*, *ητε*, *ητοι*. hebr. או, arab. او.

OFFER, z. n., o., *des offers*, of *van het offer*; meerv. *offers* en, in dichtmaat, ſomtijds ook *offeren*. Elk zigtbaar ding, hetwelk men der Godheid, tot een teeken van zijne eigene overgaaf aan Dezelve, toebrengt: *een bloedig offer* of *ſlagtoffer*, als het in een levend dier beſtaat, dat geſlagt wordt. *Pan ſchortte het offer.* Vond. Verder, elke zaak, welke men, ten teeken van eerbiedige onderwerping, aan het Opperwezen toewijdt: *laat uw hemelsch rijxgezagh 't gebrekkigh offer hier verdragen.* Poot. *Dit offer kan uw heilig oog behaagen.* Ps. van J. E. Voet. Wijders, alles, wat, tot inſtandhouding van den plegtigen godsdienst en deszelfs dienaars, gegeven wordt. Van hier alle andere gedwongene giften, met hoog gezag gevorderd: *hij moet ten offer komen.* In oneigenlijke beteekenis, is het eene zaak, dan eigendom van welke men, om eens anders wil, varen laat; als ook een voorwerp, waarop eens anders ſchuld overgedragen wordt; en, verder, elk ding, dat het voorwerp van een kwaad is, dat door anderen aan

hetzelve toegevoegd wordt; wanneer het beeld van een bloedig offer ontleend is: *hij werd weldra een offer van de woede des volks. Vaak wordt de onschuld een offer van vervloekte baatzucht.*

Men vindt dit woord, dat, thands, meest onzijdig gebruikt wordt, ook in het manl. geſl. gebezigd: *brengt niet meer vergeefſchen offer.* BYBELV. *Toen de vlam al den offer hadde afgeweit.* VOND. *Verfraaijen met den offer.* HOOFT. *Laet dat ons vollen offer zijn.* HUYGENS. Zamenſtell.: *avondoffer*, *brandoffer*, *dankoffer*, *hefoffer*, *lijkoffer*, *morgenoffer*, *ſchuldoffer*, *ſlagtoffer*, *zoenoffer*, enz. Voorts: *offerambt*, *offerbeest*, *offerbloed*, *offerbus*, *offerdienst*, *offerdier*, *offergeld*, *offergewaad*, *offerhuis*, *offerkelk*, *offerkist*, *offerkleed*, *offerkoek*, *offermaal*, *offermes*, *offerpenning*, *offerpligtigheid*, *offerpriester*, *offervat*, *offervinder*, voor iemand, die het offer naſporende, onderzoekt, vindt en voorzegt, wat te gebeuren ſtaat; *offerwet*, *offerwijn*, enz.

Offer, bij ISIDOR. *offerung*, OTFR. *oppher*, TATIAN, *opphar*, hoogd. *opfer*, deen. en zw. *offer*, wallis. *abert*, boh. *ober.* Het is niet noodig, om hetzelve uit het lat. *offerre*, *obferre*, of zelfs uit het gr. *επιφερα* af te leiden: wij hebben een oud woord *beren*, dragen, waarvan *opbeuren*; zoodat het eene letterlijke overzetting van de latijnſche uitdrukking kan zijn. Zoo heet in het angelſ. *tober* een offer, van *toberan*, toebrengen, als zeidet gij *toebeuren.*

OFFERANDE, z. n., vr., *der*, of *van de offerande*; meerv. *offeranden.* Het zelfde als offer: *door eene kostelijke offerhande.* VOND. *Zie, welk een offerhande ik aen uw ſtrenghêit wij',* J. DE HAES. Het is een onduitsch woord, uit het fr. *offrande*, van het basterdlatijn *offerenda*, zonder *h* te ſpellen, waarvoor men, in goed duitsch, zegt *offer.* Zie INL. bl. 65.

OFFEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik offerde*, *heb geofferd.* Een offer aan de Godheid brengen: *zijn heerlijke uitvaart, om den Goden te offeren.* BOGAART. *Stieren offeren.* Uit eerbiedigheid ſchenken: *'k dacht mijn ſchoone een zoet rozekransje t' offren.* POOT. Prijsgeven, aan eens anders geweld overgeven: *D' Egiptſche bloodaert heeft aan Cezars haet door ſchelmſche list de zuil van uw' Staet geofferd.* J. DE HAAS. In het gemeen, ſchenken, geven: *zij offert haren zoon de wapens van Vulkaan*,

het harnas, schilt, en degen. VOND. Even gelijk *offer*, zoo komt *offeren*, in de dagelijksche taal, ook voor gedwongen geven voor: *wij moeten al weder aan het offeren.* Zamenstell.: *opofferen.* Van hier: *offeraar*, *offering*, bij HOOGST., enz.

OFFICIER, z. n., m., *des officiers*, of *van den officier*; meerv. *officiers*, *officieren*. Uit het fr. *officier.* In het gemeen iemand, die een openbaar ambt bekleedt. Zoo noemen wij nog eenen schout *officier*, of *hoofdofficier.* In de gewone beteekenis, is het een bevelhebber bij het krijgsvolk; ook wel bij de gewapende burgerij.

OFSCHOON, voegwoord van toegeving; hoezeer, alhoewel. Het enkele *schoon* wordt meest gebruikt. Naar mate de zin vordert, plaatst men er eene aantoonende of eene aanvoegende wijs bij. Eene aantoonende wijs, als men iets stelligs er mede aantoont: *ofschoon het reeds zomer is, nogtans ga ik nog niet naar buiten.* Eene aanvoegende wijs, als men iets in het onzekere laat: *ik zoude niet vreezen, ofschoon nu een leger voor de poorten verschene.* Oudtijds splitste men dit voegwoord: *doch of al schoon de slaep van mij was afgeweken.* CATS. Vooral, door het invoegen van een voornaamwoord: *of mij schoon een leger belegerde.* BYBELV. Van twee voornaamwoorden: *of ghij mij schoon brandofferen offeret.* BYBELV. Van een bijvoegl. voornaamw. met zijn naamwoord: *of hare golven schoon woeden.* DORESLAERS *Overz.* Van het voornaamwoord vervangende *het* en een naamwoord: *of het velen schoon speet.* DE DECK. Het is zamen gesteld uit *of* en het voegwoord *schoon.* Zie *schoon.*

OGE, zie *oog*, *age.*

OI, tusschenwerpsel, waardoor men de aandoening van een ontsteld gemoed te kennen geeft: *oij me! rampspoedighe vrouwe!* RODENBURGH. Bij HUYGENS ook *oei*, bij OUDAAN *oij.*

OIR, zie *oor.*

OIRBAAR enz., zie *oorbaar.*

OKER, (oudtijds ook *ooker*) z. n., m., *des okers*, of *van den oker*; zonder meerv. Eene verwsoort, die uit zuivere metalen, door zuur opgelost, gemaakt wordt, en, naar den aard der metalen, hare kleur heeft. Men vindt *gelen oker* en *rooden oker*, anders *engelsch bruin* genaamd. *Vier manieren van verwen — den ghelen oker een van die vieren.* VAN MANDER.

Oker, hoogd. *ocher*, fr. *ocre*, *ochre*, eng. *ochre*, ital. *ocra*. Het is uit het lat. *ochra*, en gr. ὤχρα: ὠχρος is bleek, bleekgeel.

OKERNOOT, (*okkernoot*) z. n., vr., *der*, of *van de okernoot*; meerv. *okernoten*. Walnoot, groote noot. Van hier: *okernotenboom*, in het oudvlaamsch *okeler*. De eerste helft des woords brengt TEN KATE tot het angelf. *ecan*, *ican*, vermeerderen, waarvan ons oude *oeken*; om de uitstekende grootheid van deze noot.

OKSEL, z. n., m., *des okſels*, of *van den okſel*, meerv. *okſels*, *okſelen*. Holligheid onder den arm: *onder zijn ockſelen*. K. v. MAND. *De elle tot den oxel toe genomen*. BYBELV. zam.: *okſelhaar*, *okſelſchrooi*, *okſelſtuk*, in een hemd, *okſelſtank*. Bij OUDAAN vindt men *knieokſel*: *in uw heyl'ge naam wij wormkens ons knyeoxel vouwen*. Misſchien uit het lat. *axilla*, fr. *aiſſelle*, hoogd. *achſel*.

OKSHOOFD, z. n., o., *des okshoofds*, of *van het okshoofd*; meerv. *okshoofden*. Een zeker groot vat voor wijn of bier. Bij de bierbrouwers maken twee okshoofden eene pijp, eene trom, of een ſtukvat uit. Bij KIL. luidt het *ockshood*, *oghshood* (*hood* bij HUYGENS voor *hoofd*, gelijk de Dordenaars ſomtijds ook nog zeggen), nederſ. *oxhoofd*, hoogd. *oxhoft*, eng. *hogshead*, zw. *oxhufvud*. Zeer waarſchijnlijk is ons woord het oorſpronkelijke, in andere talen overgenomen. Misſchien is, bij eene of andere gelegenheid, eene grootere ſoort van wijnvaten met eenen osſenkop geteekend, dat tot deze benaming aanleiding kan gegeven hebben.

OKSOEN, (bij KIL. *ockſuine*) z. n., o., *des okſoens*, of *van het okſoen*; meerv. *okſoenen*. Verouderd onduitſch woord, in de beteekenis van aanleidende oorzaak, gelegenheid; uit het fr. *occaſion*, lat. *occaſio*. Zoo zegt M. STOKE: *dit ocſoen*. En in den SPIEGEL HISTORIAAL: *dan dit ocſoen en deſen raet*.

OLEANDER, *oleanderboom*, zie *rozenlaurier*.

OLIE, z. n., vr., *der*, of *van de olie*; meerv. *olien*, als van meer ſoorten geſproken wordt. Eene vloeijende vette ſtof, die zich in water niet of zeer weinig laat oplosſen, ligt brandbaar, en uit velerlei ligchamen getrokken: *olie van amandelen*, *lelien*, *rozen*, *raapzaad* enz. *Olie perſen*. *Olie ſlaan*. In het gemeene leven, heet men raap- of lijnolie ſlechts *olie*. *Olie in de lamp branden*. *Als zij de olie in de brandende lamp zagen* [illegible] *ſper-*

sperken. VOND. Zoo noemt men ook olie van olijven, in het dagelijksche leven, *olie*, of *boomolie*. In de *Overzett.* van den BIJB. wordt de olijfolie altijd slechts *olie* geheeten. *Dat is zoo vet als olie. Dat gaat er in als olie. Met olie zalven*, dat is met olie van welriekende speserijen. *De heilige olie*, het laatste oliesel. *Dat is olie in het vuur*, dat maakt de driften nog oploopender, den toorn heviger, den twist feller. *De Edelen en grooten smeeten olie in het vuur der burgerlijke beroerte.* WAGENAER. *Olie* heeft, in de zamenstelling van eenige woorden, ook wel de beteekenis van eenen olijf, als: *olieknods*, *olieloof*, beide woorden bij POOT, *olierots*, bij MOONEN. Oneig. voor geld: *daar moet olie wezen.* Van hier: *olieachtig*, *olieachtigheid.* Zam.: *oliebak*, *olieblok*, *olieboom*, (oul. voor *olijfboom: haelt twighen des oliboems.* BYB. 1477.), *oliedroesem*, *oliehef*, *oliekan*, *oliekoek*, *oliekruik*, *oliemolen*, *oliepers*, *oliepot*, *olierijk*, *olieslager*, *oliesteen*, *olieton*, *olievat*, *olieverw*, *olieverkooper*, *oliezacht*, bij CAMPH enz. — *Balsemolie*, *boomolie*, *nootolie*, *rottingolie* enz.

Olie, reeds bij ISIDOR. *ole*, OTFRID. *oli*, hoogd. *öhl*, nederf. *ölje*, ULPHIL. *aley*, zw. *olja*, angelf. *ele*, eng. *oil*, boh. *oleg*, krain. *voile*, pool. *oley*, fr. *huile*, ital. *oglio*, lat. *oleum*, gr. *ελαιον*. De oorspronkelijke beteekenis schijnt die van een vloeibaar, vetachtig ligchaam geweest te zijn; van hier, dat in het angelf. zwaar, vet en voedzaam bier *eala* heet, eng. *ale*, zw. *oel*, ijsl. *aul*, lett. *aulus*, esthn. *olei*, *oellut*, nederf. *öhl*, waarmede men *ουλαι*, dat bij EUSTATHIUS voorkomt, kan vergelijken. Zie ons *aal.* In de noordsche talen is *elbe*, *elf*, een vloed, waarvan de rivier *de Elve* nog haren naam heeft, en *oli* heet, in Patagonie, water en ook olie. Neemt men dit alles in aanmerking, dan is het niet noodig, om *olie* juist van het lat. *oleum* af te leiden, naardien toch het gansche noordelijke Europe een vloeijend vet wel zal kunnen benoemd hebben, eer het aan de Romeinen kennis kreeg.

OLIEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oliede, heb geolied.* Met olie bestrijken. Van hier *oliesel: eenen zieken het laatste oliesel geven.*

OLIFANT, (*elefant*) z. n., m., *des olifants*, of *van den olifant*; meerv. *olifanten.* Een Indisch dier, misschien het grootste van al de viervoetige dieren: *met zijnen olifant.*

fant. VOND. *Van den gaenden berg der heete middaglanden, den grooten olifant.* POOT. Het woord, schoon van het wijfje gebezigd, blijft, letterkundig, mannelijk: *ik zag den olifant met haar jong, hetwelk zij beschermde.* Zamenstell.: *olifantsbeen*, oneig. een heel dik been, *olifantssnuit*, *olifantstand*. *Olifant*, *elefant* is uit het lat. *elephas*, gr. *ελεφας*. Gelijk het dier, zoo is deszelfs naam, zeker, uit het oosten. SCHINDLERUS leidt het van het arab. *pil*, met het lidwoord *al*, *el*, af. Zeker is het, dat ivoor, in de *chald. Overzett.* van den BYB., tanden van den *Pil* heeten. BOCHART meent zelfs, dat de naam van den Olifant, bij de Ethiopiers, Egyptenaars en bewoners van het uiterste Indie, *Pil* zoude geweest zijn. Dit dier zoude dan, uit hoofde zijner verbazende grootte, dezen naam dragen, daar פיל, bij de Arabieren, in wasdom en grootte toenemen te kennen geeft. ADELUNG brengt de eerste lettergreep van dit woord *el*, *ol* tot een oud stamwoord *al*, *el*, hoog, groot. Zie *olm*.

OLIJF, z. n., m., *des olijfs*, of *van den olijf*; meerv. *olijven*. Die boom, uit wiens beziën de boomolie geperst wordt; anders *olieboom*: *den olijf boven alle andere boomen te achten.* VOND. *Zoo deelt d' olijf, om zijn prijswaerdigheit een heilig merk van den godtlieven vrede* enz. POOT. Reeds van ouds was hij een zinnebeeld des vredes: *met gezegenden olijf verciert.* VOND. Voor de vrucht zelve is het woord vrouwelijk: *die met de groene olijf nog praelen kan.* VOND. Van hier het onverbuigb. *olijven*: *eene tafel van olijven hout.* Zam.: *olijfberg*, *olijfblad*, *olijfboom*, *olijfkrans*, *olijfolie* (*olijvenolie*) *olijftak*, *olijfverwig*, *olijvenkleur*, *olijvenoogst*, *olijvenvormig* enz.

OLIJK. Zie *oolijk*.

OLIMP, z. n., m., *des olimps*, of *van den olimp*, het meerv. is buiten gebruik. Van het gr. en lat. *olympus*: Een gebergte in Thessalien, het welk zich met eenige spitsen in de wolken verheft, en in de fabelleer der Grieken en Romeinen, de woning van Jupiter en de opperste Goden was. *Van den hoogen olimp.* VOND.

OLLEN, z. n., meerv. Prullen, vodden. Het komt, in de dagelijksche taal slechts, voor: *hij maakt, op het papier, niet dan ollen en haken.*

OLM, zie *molm*. In het nedersf. is het ook *ulm*, *olm*.

Bij

Bij KIL. is *olm* ook eene soort van hagedis, een salamander, bij hem ook *molck* genaamd. Eindelijk verklaart hij *olm* door eene hoogte, een heuveltje, anders *holm*.

OLM, z. n., m., *des olms*, of *van den olm*; meerv. *olmen*. Eene soort van hoogen inlandschen boom, behoorende tot de ijpen, hebbende, om de dunne takken ruweren bast, dan de ijpen: *en huwt den wijnstock aen den olm*. VOND. *Duiven van den hoogen olm gevlogen*. ANTONID. van hier: *olmboom*, *olmbosch*, *olmmei*, *olmtak*.

Olm, hoogd. *ulme*, angelf. *elm*, eng. *elm*, zw. *ulm*, deen. *alm*, ijsl. *almur*, lat. *ulmus*, ital. *olmo*, fr. *orme*. Omdat deze boom, in geheel Europe, inlandsch is, brengt ADELUNG al deze namen tot eenen algemeenen oorsprong, tot het oude stamwoord *al*, *el*, hoog, groot; omdat de schielijke groei van dezen boom, tot eene aanzienelijke hoogte, elk in de oogen valt. Hierheen zoude, dan, ook het lat. *alnus*, elzenboom, behooren.

OM, (1) een voorzetsel, dat in verscheidene beteekenissen gebruikt wordt. *Voor eerst* geeft het te kennen de rigting van eene beweging rondom iets, of ook langs het grootste gedeelte van den omvang van iets: *zich om eene stad legeren*. *Eenen mantel om den rug hangen*. *Hij wringt hun de koord om hals en handen*. DE DECK. *Gelijk een wolf om de volle schaepskoei loert*. VOND. *Met honig om den mond*. *Een krans van bloemen om het hoofd*. *Iemand om de middel vatten*. *Zij viel hem om den hals*. Oneigenlijk, beduidt het eene onbepaalde nabijheid van eenen oord of tijd. In den eersten zin, zeggen de zeelieden: *den steven om de west wenden*. *Des wij 't aanstonds om de west wendden*. BOGAERT. Zoo ook: *om hoog zien*. *Om laag komen*. In den anderen zin, gebruiken wij het, in de dagelijksche taal: *ik ben er om den middag weer*. *Hij komt om drie uren thuis*. *Hij vertrekt om Pinksteren*. *Ten tweede* heeft het de beteekenis van na; misschien eene figuur van de vorige: *om den anderen dag heb ik de koorts*. *De maen, die om de maent haren kreits voltrekt*. VOND. *Ten derde* beduidt het een voorwerp; en wel een voorwerp van verlies: *iemand om het leven brengen*. *Om het leven komen*. *Om neeringe te koomen*. HOOFT. *Hoe mijn broeder raeckte om hals*. VOND. Een voorwerp van onaangename gemoedsbewegingen: *hij schreit om u*.

Ween

Ween niet om dit verlies. Van allerlei ernstige poging: *zij smeekte om het leven. Om al zijne bezittingen spelen. Ik zal om het noodige geld schrijven. Om onderhoud vragen. Om raad vragen. Zij riepen allen om wraak.* Hierheen behoort de uitdrukking, waar het eenen loon of prijs aanduidt: *om den kost arbeiden. Hij dient om loon. Ik wil het u om het halve geld geven. Worden niet twee muschkens om een pennincksken verkocht?* Bybelv. *Ten vierde*, beteekent het eene beweegreden, eene oorzaak: *hij wordt om zijne misdaden gebannen. Hij arbeidt om strijd. Hij wordt om eene beuzeling opgeloopend. Ik doe het om best. Het is maar om een paar dagen te doen. En ondertusschen komt dees landplaag om mijn' zoon.* Vond. Hierheen behooren de zamenstellingen *daarom*, *hierom*, *waarom*, *ergensom*, *nergensom*. In dezen zin voegt men er ook het naamwoord *wil* bij: *doe het om mijns broeders* wil. *Ik bid u om Gods wil*: hier zeide men oudtijds: *om Gode*. Eindelijk gebruikt men het in den zin van aan, tot. Zoo komt het voor in het op- of rugschrift van eenige brieven, of liever van toegenepene briefjes, welke men aan vertrouwde vrienden schrijft: het gebruik verkiest dan *omme: omme den Heer* enz.

(2) *Om* wordt ook als een voegwoord gebezigd, wanneer men er de onbepaalde wijs met *te* achter plaatst, en daardoor eene bedoeling, een oogwit te kennen geeft: *met oopen hof houden, om meenigte van uitlandsche heeren t' onthalen.* Hooft. *Hij deed dit, om haar te behagen.* Somtijds verwisselt het met *van*: *hij gaf den overste onthiet, om zich meester der stad te maken.* Hierop zegt L. Ten Kate. „ *van zich meester der stad te maken* is volgens het gebruik en buiten duisterheid van „ zin." In vorige tijden, liet men *te* weg, om, daardoor, den lijdenden van den bedrijvenden vorm te onderscheiden. De aanmerking is door Hooft gemaakt, die zegt: „ *een man goedt om bevechten* is goedt om bevochten te worden. *Een man goedt om te bevechten* „ is goedt om eenen andren te bevechten." Bij Decker vindt men ook meer dan eens dit onderscheid in het oog gehouden. Zoo leest men bij hem: *onkantzaem om bewonen.* En bij D. Heins: *hoe qualijk ist om doen?* In onze Bybelv. lezen wij daarom van *dingen swaer om verklaeren*, dat is *om verklaerd te worden.* Ik kan niet zien,

waar-

waarom dit noodig zij, daar men, hier, even goed *zoo om te verklaren* had kunnen zetten. Men kan, als men de duidelijkheid slechts beware, veilig, allerwegen, *te* gebruiken. Dit voegwoord *om* mag men weglaten, als het geene bedoeling of oogwit aanduidt, als: *ik acht het overtollig, om van dit onderwerp meer te spreken.* Men zegge liever: *ik acht het overtollig, van dit onderwerp meer te spreken.*

(3) *Om* is, laatstelijk, een bijwoord. Zoo gebruikt men het, in het gemeene leven, in tegenstelling van den kortsten weg: *van Groningen over Koevorden naar Zwol te reizen, is zeer om.* Om een einde aan te toonen: *de week is haast om.* Ook om eene verandering te kennen te geven: *de wind is om.* Men verdubbelt het ook: *om en om*, voor aan alle kanten. *Mijn hart keert om en om.* H. SCHIM. Hieruit is *ommentom*, door verbastering, ontstaan. In zamenstelling wordt *om* ook gebruikt; en wel met andere voorzetsels, met bijwoorden en voegwoorden, het zij voor- het zij achteraan, als: *omdat*, *omher*, *rondom*, *kortom*, *daarom*, *hierom*, *waarom* enz. Met zelfstandige naamwoorden, als: *omweg*, *omkreits*, *omhangsel* enz. Als voorzetsel wordt het ook met werkwoorden zamen gevoegd, en is dan een scheidbaar, en dan weder een onscheidbaar voorzetsel, naarmate de verschillende beteekenissen der werkwoorden zulks somwijlen vorderen. Scheidbaar is het in *ombuigen*, *boog om*, *omgebogen*, *om te buigen.* Onscheidbaar in *omringen*, *omringde*, *omringd*, *te omringen.* Werkwoorden, dus zamen gesteld, beteekenen of eene rigting, eene strekking in het ronde, als: *omdraaijen*, *omgaan*, *omgeven*, *omsingelen*; of eene plaatsing van het voorste deel naar achteren toe, als: *omstaan*, *omkijken*, *zich omkeeren*; of eene plaatsing van het onderste naar boven toe, als: *omploegen*, *ombouwen*, *omgraven*; of van het eene door het andere, als: *omroeren*, *omschommelen*, *omhutselen*, *omschudden*; of van het eene in de plaats van het andere, als: *omzetten*, *omzitten*: *gaan omzitten*; of eene rigting naar verscheidene plaatsen heen, als: *omhooren*, *omdolen*, *omzien*, *omloopen*; of het brengen van eene regte in eene schuinse rigting, het brengen op zijde, als: *ombuigen*, *omliggen*, *ombuitelen*, *omsmijten*, *omboorden*, dat tevens ook eene strekking in het ronde aanduidt; of eene ver-

andering te wege brengen, als *omkoopen*, *ompraten*; of eene herhaling, eene verbetering, als: *omsmelten*; of eindelijk een einde van iets, als: *ombrengen*, *omkomen*.
Onze rijke taal kan, door dit voorzetsel, nieuwe werkwoorden vormen, gelijk, in de laatste tijden, vele dergelijke gebruikt zijn, welke men bij de ouden niet aantreft. In het vormen, zondige men maar niet tegen de regelmaat der taal.

Om de voetmaat, gebruiken de dichters dikmaals *omme* voor *om*: *ommezwaaijen*, *ommezwerven*: *Beschouw een oogenblik mijn deerlijk ommezwerven*. L. W. VAN MERKEN. De ouden gebruikten somtijds, in zamenst. *om* voor *ont*, als: *ombijt* voor *ontbijt*, *ombieden* voor *ontbieden* enz.

Dit oude voorzetsel luidt reeds, bij ISIDOR. KERO en anderen, *umbi*, *umbe*, waarmede het grieksche *αμφι* en het lat. *amb* overeenkomen. In het angelf. is het *umb*, *ymb*, hoogd. *um* en oudtijds *umb*, zw. *om*, ijsl. *um*, wall. *am*, deen. *omme*, finl. *umbi*. Het denkbeeld van eenen grooteren omslag, in tegenstelling van den kortsten weg, is, zeker, het oorspronkelijke.

OMARBEIDEN, bedr. w., gelijkvl. van het scheidb. voorz. *om* en *arbeiden*: *ik arbeidde om*, *heb omgearbeid*. Zoo arbeiden, dat het onderste boven kome. Men gebruikt het voor omploegen: *het land omarbeiden*. Ook wordt het van andere dingen gebezigd, in de beteekenis van eene verandering aan iets te weeg te brengen: *een boek overzetten*, *en zoodanig omarbeiden*, *dat* enz.

OMARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *armen*, dat buiten zamenst. niet gebruikt wordt: *ik omarmde*, *heb omarmd*. Met de armen omvatten, omhelzen: *omarremt en bestreen*. MELCH. FOKKENS. *Mennigh jongeling omarmt een halfrotte queen*. JONCTYS. Van hier: *omarming*.

OMBALLING, z. n., m., *des omballings*, of *van den omballing*; zonder meerv. Een woord, dat, in het gemeene leven, voorkomt, en eene rommelzode van onnut of slecht huisraad te kennen geeft, dat dan hier dan daar in eenen hoek geworpen wordt. Of het eene figuur zij van eenen balling, die weinig geacht wordt, en geene vaste plaats heeft, is onzeker: in dit geval zoude het manl. gesl. eenigzins gegrond zijn.

OMBANDEN, bedr. w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *banden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik bandde om, heb omgeband.* Eenen band omdoen: *een omghebanden hals.* C. HUIJGENS. Veroud. woord.

OMBAZUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *bazuinen: ik bazuinde om, heb omgebazuind.* Overal, door het blazen op éene bazuin, iets aankondigen.

OMBEDELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *bedelen: ik bedelde om, heb omgebedeld.* Op allerlei plaatsen loopen bedelen.

OMBELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *bellen: ik belde om, heb omgebeld.* Door het klinken van de bel alom bekend maken.

OMBEREN, zie *lomberen.*

OMBEUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *beuken: ik beukte om, heb omgebeukt.* Door beuken omwerpen, ter neder werpen: *vrou Weelde heeft met haer' weeke zeden meer steden omgebeukt.* DE DECK. *Muuren, tweemaal omgebeukt.* VOND.

OMBEVANGEN, zie *omvangen.*

OMBIEDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *bieden: ik ombood, heb omboden.* Veroud. woord, dat bij M. STOKE voorkomt, in den zin van door eene boodschap gelasten, of laten weten: *dat men Ghisebrecht van Tselsteijn ombode, dat hi* enz. *Ende dat hi omboede, wat hi doen woude.*

OMBIJT, *ombijten*, zie *ontbijt, ontbijten.* Men vindt dit verouderde woord nog bij J. CATS: *eet 's middags hartigh, of ombijt.* KIL. verklaert *ombijt* door *jentaculum.*

OMBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *binden.* Scheidb. *ik bond om, heb omgebonden.* Om zich of om een ander ding binden: *zijnen gordel omgebonden hebbende.* Onscheidb. *ik ombond, heb ombonden.* Met iets omwinden: *gordde hem met den riem des Ephods, ende ombond hem daar mede.* BYBELV. Van hier: *ombindsel.*

OMBLADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *bladeren: ik bladerde om, heb omgebladerd.* De bladen van een boek hier en daar omslaan.

OMBLAZEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *blazen: ik blies om, heb omgeblazen*

zen. Bedr., door blazen doen omvallen: *een kaarten-huisje omblazen.* Onz., met *hebben*, door middel van een blaastuig alom bekend maken: *immiddels had Taxis met drie trompetten doen omblaazen.* HOOFT.

OMBOENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *boenen: ik boende om, heb omgeboend.* Den binnen en buiten kant van allerlei vaatwerk door boenen zuiveren.

OMBOLWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *bolwerken*: *ik ombolwerkte, heb ombolwerkt.* Met een bolwerk omringen. Oneigenl. neemt het *I. T.* in *Joſ. droef en blij-eijnd ſpel*, voor naauw bezetten, benaauwen: *die u tot aller uur ombolwerckt hebben.*

OMBONZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bonzen: ik bonsde om, heb omgebonsd.* Met eene bons omwerpen.

OMBOORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *boorden.* Scheidb. *ik boordde om, heb omgeboord.* Rondom met een boordſel beleggen; ook in den vorm van eenen boord of rand maken. Onſcheidb.: *ik omboordde, heb omboord.* In deze vervoeging, komt het, in den verhevenen ſtijl, oneigenlijk voor, in den zin van omringen: *eene vallei met bergen omboord. Zie, hoe d' ondergaende zon de wolken omboord heeft met goud.* OVERZETT. VAN HERV.

Haar mondt gelijk een kers
Zoo vers,
Omboordt met bloedtkoralen,
Loeg zoetjes overdwers.

J. BONEFONIUS.

OMBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *bouwen: ik bouwde om, heb omgebouwd.* Een geld. woord, beteekenende eenen akker, in geval van een misgewas, van nieuws omploegen.

OMBRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *braaijen* (voor *braden* naar den hollandſchen tongval): *ik braaide om, heb omgebraaid.* Een ſchipperswoord, beteekenende omwenden, omkeeren, denkelijk door middel van het zoogenaamde braadſpit.

OMBRASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *brasſen: ik braste om, heb omgebrast.*

om en *doen: ik deed om, heb omgedaan.* Los omwinden: *doe er een doekje om.* Een wijd kleed omhangen: *deden sij hem eenen purperen mantel om.* Bybelv. Zie *aandoen.*

OMDOLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *dolen, ik doolde om, heb omgedoold.* Omdwalen: *het land omdolen. Eer ik was heengetogen en verder omgedoold.* N. Versteeg. Oneig.: *wij zouden in volstrekte hoopeloosheid omdoolen.* Frantzen. Van hier: *omdoling.*

OMDOUWEN (*omduwen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *douwen: ik douwde om, heb omgedouwd.* Met eenen douw omstooten, omzetten.

OMDRAAI, z. n., m., *des omdraais*, of *van den omdraai*; meerv. *omdraaijen.* De daad van omdraaijen.

OMDRAAIJEN, bedr. en onz., w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *draaijen; ik draaide om, heb* en *ben omgedraaid.* Bedr., in eene tegengestelde rigting draaijen: *de kraan van eene koffykan omdraaijen. Draai uw hoofd eens om. Eene duif den nek omdraaijen.* Om zijne as draaijen: *een rad omdraaijen. Al draeit de wijzer kort den dag om.* Vond. *Zich omdraaijen.* Fig., veranderen: *daer uwe meening de geheele wereld omdraeien wil tot een ongemeen groot gasthuis.* Overzett. van Herv. Onz., met *zijn*, om zijne as bewogen worden: *de molen draait om. Eer d' aerde op haren as omdraeide.* H. Schim. Oneig., uit wankele grondbeginsels en om eigenbelang, in het openbaar, zich anders dan voorheen, gedragen; in den vertrouwelijken stijl: *hij is omgedraaid.* Van hier: *omdraaijing.*

OMDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *dragen: ik droeg om, heb omgedragen.* Dragend ombrengen, overal met zich dragen: *daer gij niets omdraegt dan uw sterflijkheit.* H. Schim. *Mijn grootvaar worde den aardkloot omgedragen.* J. de Haes.

OMDRAGT z. n., vr., *der*, of *van de omdragt*, het meerv. *omdragten* is niet veel in gebruik. Het omdragen: de *omdragt van den geheiligden ouwel. Zij heeft plegtige omdragten van hetzelve ingesteld.* Hamelsv. van *om* en *dragt.*

OMDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *draven: ik draafde om, heb* en *ben omgedraafd.* Op eenen draf omloopen: *het paard heeft lang omgedraafd.* [illegible]

draafd. Het paard is de stadsmuren omgedraafd, — Het paard heeft de stadsmuren omgedraafd, zoude te kennen geven: het heeft, door zijn draven, de stadsmuren doen omvallen; en zoude tevens een bedr. w. wezen.

OMDRENTELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *drentelen: ik drentelde om, heb omgedrenteld*. Drentelend hier en daar gaan.

OMDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *drijven*. Scheidb. *ik dreef om, heb* en *ben omgedreven*. Bedr., om zijne as drijven: *gelijck een uurwerckwight het sneekradt ommedrijft*. VOND. In eenen kring doen omgaan: *de kudde den berg omdrijven*, ook *om den berg drijven*. Ginds en herwaart drijven: *wolcken, die van de winden ommegedreven worden*. Onz., met *zijn*; *het wrak is het eiland omgedreven. Hij dreef op eene plank om de stad*. Met *hebben: hij heeft op den vloed omgedreven*. Onscheidb. en bedr.: *ik omdreef, heb omdreven*. Met gedreven beeldwerk rondom versieren: *een gouden kelk, met bloemfestoen omdreven*. Men gebruikt het in den verhevenen stijl alleen.

OMDRILLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *drillen; ik drilde om, heb omgedrild*. Drillend omloopen.

OMDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *dringen: ik drong om, heb omgedrongen*. Door dringen omzetten; ook door dringen omstorten.

OMDRINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *drinken; ik dronk om, heb omgedronken*. In het ronde drinken: *welaen, nu eenmael omgedronken tot eer van 't gulden jaargetij*. POOT.

OMDROOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van he scheidb. voorz. *om* en *droogen: ik droogde om, heb omgedroogd*. Nat vaatwerk, vooral nat theegoed, van binnen en van buiten droog maken; in het gemeene leven: *droog de kopjes eens om*.

OMDRUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *druipen: ik omdroop, heb omdropen*. Rond om bedruipen: *een haas, aan het spit omdropen*.

OMDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *drukken*. Scheidb.: *ik drukte om, heb omgedrukt*. Door drukking iets in eene andere rigting zetten. Onscheidb. *ik omdrukte; heb omdrukt*.

drukt. Aan alle kanten drukken: *eenen appel omdrukken.* VOND. *Als met de nijtsche kroon mijn voorhooft prat omdrucken.* VOND.

OMDUWEN, zie *omdouwen.*

OMDWALEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *dwalen: ik dwaalde om, heb omgedwaald.* Omdolen: *achter land omdwalen. Bij Senirs schedel om te dwalen.* H. SCHIM. Van hier: *omdwaling.*

OMDWARLEN, *omdwerlen*, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *dwarlen: ik dwarlde om, heb omgedwarld.* Dwarlend omdrijven: *met eenen omdwarlenden smoock.* VOND. *Terwijl de werrelt vast woelt en ommedwerrelt.* VOND. Van hier: *omdwarling.*

OMFLADDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *fladderen: ik fladderde om, heb omgefladderd.* Fladderend omvliegen. Ook *omfloddderen.*

OMFUTSELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *futselen: ik futselde om, heb omgefutseld.* Hier en daar loopen futselen.

OMGAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *gaan.* Scheidb. *ik ging om, heb* en *ben omgegaan.* Zich om zijne as draaijen: *het rad is al tienmaal omgegaan.* In eenen kring rondgaan: *ik was zoo duizelig, dat alles scheen met mij omtegaan. Laet schael en roemer nu vrij omgaan.* POOT. In engere beteekenis, eenen omweg maken: *hij is wel drie uren omgegaan.* — *Gij hebt wel drie uren omgegaan*, geeft een ander denkbeeld: uw omgang op die plaatsen, waar gij wezen moest, duurde wel drie uren. In verdere figuur, sammelen, talmen: *dit was met kracht sonder omgaen, dat si dit hebben ghedaen.* M. STOKE. Hier en daar gaan: *de wachters, die in de stadt ommegingen.* BYBELV. *Met het zakje in de kerk omgaan.* Verder wordt dit werkwoord nog op de volgende oneigenlijke manier gebruikt, als voor behandelen, met *hebben: hij heeft veel met wol, met vlas, met koopmanschap omgegaan. Hij gaat altoos met logens om. Wij hebben nooit met pluijmstrijkende woorden omgegaan.* BYBELV. Verkeeren, gemeenzamen omgang hebben: *hij weet met grooten om te gaan.* Bejegenen, behandelen: *vriendelijk met iemand omgaan.* Gebeuren, voorvallen, te doen zijn: *er is, in de verledene week, niet veel omgegaan. Er gaat veel om in de wereld. Die weet, wat in het h*

der menschen ommegaet. N. Versteeg. Het woord wordt ook onscheidb. gebruikt: *ik omging, heb omgaan,* Rond reizen: *ende Jesus omginck alle de steden ende vlecken.* Bybelv.

OMGANG, z. n., m., *des omgangs,* of *van den omgang;* meerv. *omgangen.* De daad van omgaan: *den omgang der zon in twijfel trekken.* Eene plegtige omdragt: *den omgang des gewijden ouwels bijwonen. Daer Michal dien ommegang (der ark) beschimpt.* Vond. *Den omgang doen.* Eene omwandeling: *eenen omgang doen.* Een uiteinde, wanneer eene zaak om is: *nae omganck der bestemde jaren.* Landr. van Vel. Verkeering; zonder meerv: *gemeenzamen omgang met iemand hebben. Van eenen aangenamen omgang zijn. Zijn' wond'ren omgang te openbaren.* Hoogvl. *Zij regelen den ommegang door one heilige verlustiginge.* M. L. *Wiens ommegang mij steets verblijdde.* J. de Haes. Een gang, op welken men om een gebouw rond gaan kan: *een toren met vijf omgangen.*

OMGAPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *gapen: ik gaapte om, heb omgegaapt.* Overal rond gapen.

OMGELANDEN, z. n., m., meerv., *der,* of *van de omgelanden.* Die in omgelegene landen wonen: *maar d' omgelanden hadden grooter vaar van besprongen te worden.* Hooft. Van *om* en *gelanden,* van *land.*

OMGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *geven.* Scheidb. *ik gaf om, heb omgegeven.* In het ronde geven: *wie moet de kaart omgeven.* Onscheidb.: *ik omgaf, heb omgeven.* Aan alle kanten insluiten: *den gantschen dag omringense mij, tsamen omgeven sij mij.* Bybelv. Oneig. *hij is met heerlijkheid omgeven.* Van hier: *omgeving.*

OMGIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *gieren: ik gierde om, heb omgegierd.* Gierende omloopen.

OMGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *gieten.* Scheidb. *ik goot om, heb omgegoten.* In eene andere ruimte gieten: *ik heb de kopjes omgegoten.* Door hersmelten in eenen anderen vorm gieten; oneigenlijk: *wetkenners — zijn, giet hen Godts genae niet om, voor Godt ondeugend.* M. L. Tydw. Onscheidb.: *ik omgoot, heb omgoten.* Aan alle

alle zijden begieten: *het lichaam was omgoten van ijzer en metael.* D. Heins. Oneig. *Zoo ijder schepsle is met sterflickheijd omgoten.* De Brune.

OMGLYDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *glyden: ik gleed om, ben omgegleden.* Met gemak, om zijne as gaan: *onder 't ommeglijden van zoo veel raden.* Vond.

OMGLORIEN, bedr. w., gelijkvl. Met het onscheidb. voorz.: *ik omgloriede, heb omgloried.* Met heerlijkheid en luister omgeven. Men treft dit ongewone woord bij Vond. aan: *hij droomde een God te zien, omglorijt hier beneen.*

OMGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *gooijen: ik gooide om, heb omgegooid.* Door gooijen omwerpen.

OMGORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *gorden.* Scheidb. *ik gordde om, heb omgegord.* Iets met eenen gordel rondom vastmaken; oneigenl.:

Zie hoe God uw' zwacken aert
Uwen vleeschrock om komt gorden. De Deck.

Onscheidb.: *ik omgordde, heb omgord.* Eenen gordel aandoen: *laet uwe lendenen omgordet zijn.* Bybelv. Als in eenen gordel sluiten: *want zij omgorden slechts den buik en nek met ijzer.* Bogaert. Van hier, in den verhevenen stijl, omringen: *om u met wraek t' omgorden.* H. Schim. *Omgort met steene muuren.* Vond. Van hier: *omgording.* Reeds bij Otfrid. *umbigurten.*

OMGRABBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *grabbelen: ik grabbelde om, heb omgegrabbeld.* Al grabbelend aan alle kanten grijpen.

OMGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *graven.* Scheidb.: *ik groef om, heb omgegraven.* Zoo graven, dat het onderste boven kome: *een stuk lands omgraven.* Onscheidb.: *ik omgroef, heb omgraven.* Rondom iets graven; ook met graften en schansen omringen: *op ons omgraaven veldt,* P. Scriverius.

OMGRENZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *grenzen: ik omgrensde, heb omgrensd.* In grenspalen rondom insluiten: *de maghtighste gewesten, die Neêrlandt omgrensden.* Hooft.

OMGRIJPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *grijpen.* Scheidb. *ik*

ik greep om, heb omgegrepen. Onz., met *hebben*; achter zich grijpen: *zoodra ik dat zag, greep ik om.* Bedr., met het binnenste van de hand omvatten: *nadat ik hem om het been gegrepen had.* Doch in dezen zin gebruikt men het meest onscheidb.: *ik omgreep, heb omgrepen.* Wel omvatten: *aldus was d' eerste mensch niet recht gelukkigh voor hem zijn rib omgreep.* POOT. Oneig. *vreuchde en hertenlust sullen sij omgrijpen.* DORESLAER.

OMGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *groeijen: ik groeide om, ben omgegroeid.* Om iets anders groeijen: *ik zuiverde den steen van het mos, dat er omgegroeid was.*

OMGROEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *groepen*, dat van het teekenkundige woord *groep*, eene vereeniging van beelden, gevormd is: *ik omgroepte, heb omgroept.* Groepswijze omringen. Het is een woord, dat, bij de ouden, niet gelezen wordt. In een hedendaagsch schrift zegt iemand: *kindertjes vervulden in eene treurige doch deftige houding het tooneel, de tombe tekenachtig omgroepende.*

OMHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *haken: ik haakte om, heb omgehaakt.* Iets, dat aan haakjes reeds vastgemaakt is en hangt, anders vasthaken. Ook met haken omhalen, neertrekken: *de muren omhaken. Omhaken* noemt men, in Noordholland, den grond omspitten. Bij KIL. vindt men *hacke, spaeije*, waarmede men den grond omhaalt.

OMHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hakken: ik hakte om, heb omgehakt.* Door hakken omwerpen.

OMHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *halen: ik haalde om, heb omgehaald.* Onder de voet werpen: *zijn huis werd omgehaald.* Het onderste boven brengen: *een houweel, om den grond om te halen.* Om iets halen, of trekken: *gij moet er een touw omhalen. Ik haalde er, met krijt, eenen kring om.*

OMHALZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *halzen*; van *hals*, anders *smijt* genaamd, een zeker scheepstouw, waarmede men de zeilen inbindt: *ik halsde om, heb omgehalsd.* In storm, door middel van de halzen of smijten, het schip voor den wind omwenden. Bij HOOFT komt het, denkelijk, on-

zijdig voor. Zie daarover in *omhelzen*. Van hier: *omhalzing*. *Omhalzen* gebruikten de ouden ook voor *omhelzen*: dan is het onscheidbaar.

OMHANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *handen*. *Ik omhandde, heb omhand*. Met de handen omvatten. Dit verouderde woord vindt men bij C. HUYGENS; *laet dijnen grooten arm behouden en omhanden* enz.

OMHANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *hangen*. Scheidb. *ik hing (hong) om, heb omgehangen*. Anders hangen: *hang de gordijnen om; zoo voegen zij beter*. Om iets hangen: *zijnen mantel omhangen*. Onscheidb.; *ik omhing (omhong), heb omhangen*. Aan alle zijden behangen: *een ledekant, met gordijnen omhangen*. *Met den tabbert braef omhangen*. POOT. Van hier: *omhangsel*.

OMHEBBEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *hebben*: *ik had om, heb omgehad*. Men gebruikt dit woord, in de dagelijksche taal, met uitlating van een deelwoord: *ik heb mijnen doek al om*, namelijk *gedaan*.

OMHEEN, bijw. Rondom: *hij is daar omheen geloopen*. *Omheen varen*, enz. In het gemeene leven, zegt men: *ik kan er niet omheen*, ik kan zulks niet mijden, ik kan er niet van tusschen. Van *om* en *heen*.

OMHEINEN, bij de ouden *omheimen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. *om* en *heinen*: *ik omheinde, heb omheind*. Met eene heining omringen. Wijders, in het algemeen, omringen: *zijn ſtadt en ſtaet omheint met een' metaalen muur*. POOT. *Omheint met diamante wallen*. H. SCHIM. Voor *omheind* gebruikt ANTONID. eenmaal *omheiningd*: *van duizent ruiteren omheiningt*. *Zich met ruiters en knechten omheinen* zegt HOOFT. Van hier: *omheining*.

OMHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *helpen*: *ik holp (hielp) om, heb omgeholpen*. Dooden, op eene onregtmatige wijs van het leven berooven. Het naamwoord *leven* is bij dit werkwoord uitgelaten: *zeeventien van zijnen volke werden bij nacht omgeholpen van de eylanders*. HOOFT. *Alzoo was* SCRIBONIANUS *onder* CLAUDIUS *omgeholpen*. HOOFT. HOOGSTRATEN verklaart het ook door verkwisten, als zeide men: *iemand om zijn goed helpen*.

OMHELZEN, (*omhalzen*) bedr. w., gelijkvl. van het onscheidb. voorz. *om* en *helzen*, voor *halzen* (van *hals*) dat bij Kil. nog voorkomt: *ik omhelsde*, *heb omhelsd*. Iemands hals met de armen omvatten: *en omhelsde hij haar met zoo vierigh een' vriendschap*. Hooft. In eenen beschaafden stijl, gebruikt men het ook voor eene vrouw bezwangeren. In het gemeen, omvatten: *gij burgervaders, die de vreeölijf omhelst*. Anton. Daar, voorts, de dichters, met hunne verbeelding, de geheele levenlooze natuur bezielen, zoo passen zij het omhelzen op allerlei voorwerpen toe, en verlevendigen, dus doende, de geschilderde beelden. Zoo zegt Vondel: *het veil omhelst den ollem*. En elders: *de zee omhelst de duin*. Zoo gebruikt een ander dichter het naamw. *omhelzing* van twee beekjes, die, door een boschje vlietende, elkander verliezen; waarna zij elkander wedervinden, en in onderlinge *omhelzing* te zamen vloeijen. Oneigenlijk wordt het tot het verstand en den wil overgebragt, voor, uit volle overtuiging, met een genegen hart iets kiezen: *eenen godsdienst omhelzen. Ik kan dat gevoelen niet omhelzen. Gods beloften door het geloof omhelzen. O gij, die u met Godt verzoenen wilt, omhels 't berou*. Poot. van hier: *omhelzing*. Het woord stamt zeker van *hals* af, gelijk Kil. het, daarom, te regt overzet door *injicere brachia collo*. Vondels uitdrukking, waar hij van kadmus zegt: *hij omhelsde Hermione, en vatteze om den hals*, is, zeker, niet van eene onaangename herhaling vrij te spreken. Dat dit woord, gewis, geenen anderen oorsprong heeft, bevestigt de oude spelling *omhalzen*, die bij Kil. en K. van Mander voorkomt. Hooft spelt ook eenmaal *omhalzen*, schoon zijne ware meening eenigzins duister is (de plaats is, in het 14 b. van *Tac.* het 23 h.): *liet nogthans de zorge niet slappen, wel weetende, dat dit volk lichtelijk omhalst* (*facilem mutatu gentem* zegt de Historieschrijver), *als de gelegenheit verschijnt*. Misschien verstaat de Ridder er *de gelegenheid* onder, gelijk wij nog zeggen: *eene gelegenheid omhelzen*. Of, zoo de uitlegging, welke L. Meijer daaraan geeft, namelijk die van *veranderlijk zijn*, (gelijk ook Tacitus woorden aanduiden) de echte zij, zoo moet men *omhalzen* scheidb. en onz. gebruiken; het beeld van het omhalzen van een schip ontleend zijnde. Zie *omhalzen*.

OM-

OMHENGELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *hengelen*. Scheidb.: *ik hengelde om, heb omgehengeld*. Al leunende op zijne wieken omzwieren: *de mug, die om de vlam hengelde* enz. Onscheidb.: *ik omhengelde, heb omhengeld*. Rondom hengelen: *daer duizend eng'len mijn troon omheng'len*. De Deck.

OMHER, een voorzetsel bij werkwoorden geplaatst, dienende ter versterking van het enkele voorzetsel *om*, als: *omhertrekken, omherzwaaijen*, beide bij Hooft; *omherzien*, bij Vond. Dit voorzetsel is altijd scheidbaar: *ik trok omher, ik heb omhergetrokken*. Zoo zegt Oudaan: *daar uw naam, omhergevoert op vlerken van de faam*.

OMHINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hinken*: *ik honk om, heb* en *ben omgehonken*; meest, thans gelijkvl.: *hinkte om, omgehinkt*. Hinkend omhuppelen: *ik heb in de kamer omgehinkt*. Maar: *ik ben om den kring omgehinkt*.

OMHIPPEN, *omhippelen*, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hippen, hippelen*: *ik hipte, hippelde om, heb* en *ben omgehipt, omgehippeld*. Hippend, hippelend omspringen. Men gebruikt ook *omhuppelen*; doch dan is er meest een denkbeeld van vreugde bij verzeld.

OMHOEPELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hoepelen*: *ik hoepelde om, heb omgehoepeld*. Onz., met *hebben*; met eenen hoepel omloopen en spelen. Bedr., door hoepelen iets omstooten.

OMHOEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hoepen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik hoepte om, heb omgehoept*. Eenen hoepel of hoep om iets leggen. Huygens gebruikt het van het dragen van eenen hoepelrok: *een' omgehoepte pack, trots eenigh keernen vat*.

OMHOOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hooren*: *ik hoorde om, heb omgehoord*. Door hooren hier en daar vernemen, onderzoeken: *naar eene meid omhooren*.

OMHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *houden*: *ik hield om, heb omgehouden*. Een wijd kleed niet afleggen: *ik heb den mantel omgehouden*.

OMHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *houwen: ik hieuw om, heb omgehouwen.* Door houwen neervellen: *eenen boom omhouwen.* Van hier: *omhouwing.*

OMHUILEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *huilen: ik huilde om, heb omgehuild.* In het ronde huilen, overal gehuil maken.

OMHULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *hullen (redimire caput, caput tegmine ornare*, bij KIL.): *ik omhulde, heb omhuld.* Een woord, hetwelk ik, bij de ouden, niet gevonden heb: men gebruikt het, thans, in navolging van hoogd. schrijvers, in den zin van omwinden. Het strijdt, zeker, niet tegen de regelmaat onzer taal; schoon men het, liefst, van het omwinden van het hoofd met eenig sieraad behoorde te gebruiken. Bij N. VERSTEEG komt het voor: *de morgenzon omhuld met gouden stralen.* P. MEENS gebruikt het reeds vrijer: *d' ontwikkeling van 't ontwerp, met nevels omhuld* enz.

OMHUPPELEN, zie *omhippen.*

OMHUTSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *hutselen: ik hutselde om, heb omgehutseld.* Kleine stukjes omschudden: *Schout* MINOS *hutselt de lotbus om.* VOND. Ook is *omhutsen* in gebruik geweest: *waer dattet (ooft) eens wordt omgehutst.* CATS. Van hier: *omhutseling.*

OMJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *jagen: ik joeg om, heb omgejaagd.* Te rug jagen; ook in het ronde jagen.

OMJANKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *janken: ik jankte om, heb omgejankt.* Overal omloopen en janken.

OMKAATSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kaatsen: ik kaatste om, heb omgekaatst.* Te rug kaatsen; ook door het slaan van den kaatsbal iets omwerpen.

OMKADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *kaden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik omkaadde, heb omkaad.* Met eene kade, een dijkje omringen: *omkaad griendland.*

OMKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kallen: ik kalde om, heb omgekald.* Door kallen, tot een ander voornemen bewegen, door kallen

op zijne zijde brengen: *thans liet hij zich omkallen door* Loodewyk Rumpf. Hooft. *En hield schildwacht een der omgekalde soldaaten.* Hooft. Van hier: *omkalling.*

OMKANTELEN, (*omkentelen*, *omkenteren*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kantelen*: *ik kantelde om*, *heb* en *ben omgekanteld.* Bedr., door kantelen omwentelen: *door het omkantelen van eenen balk verloor hij zijn been. Ik kantel den balk om.* Onz.: *de balk kantelt om*, *is omgekanteld.* H. Schm gebruikt het oneig.: *ik ben wêer schielijk omgekenteld.* En elders: *doch 'k zie zijn hoop zijns ondanx omgekentelt.*

OMKAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kappen*: *ik kapte om*, *heb omgekapt.* Door kappen ter aarde vellen.

OMKEER, z. n., m., *des omkeers*, of *van den omkeer*; meerv. *omkeeren.* Een omdraai. Oneigenlijk, verwoesting, waardoor het onderste boven gekeerd wordt: *opdat hij mêe niet in den ommekeer verga.* Hoogvl. In dezen zin, is het meerv. niet in gebruik.

OMKEEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *keeren*: *ik keerde om*, *heb* en *ben omgekeerd.* Het onderste boven keeren: *ik heb mijn kopje omgekeerd.* Het binnenste buiten brengen: *een kleed omkeeren*, anders slechts *keeren.* Het achterste voorwaart brengen: *zij hebben den wagen al omgekeerd. Zich omkeeren.* Hier gebruikt men ook het onz., met *hebben*: *keer om mijn liefste.* Bybelv. Ook in eenen anderen zin: *een deure keert om haer herre.* Bybelv. Oneig., ten grond toe verwoesten: *eene stad omkeeren.* Veranderen: *die vloek is in eenen zegen omgekeerd. Den godsdienst omkeeren.* Hooft. *Het is juist omgekeerd*, de zaak is juist het tegendeel geworden. *Dat men hun zeggen met goede reden aldus magh omkeeren.* J. de Haes. Eenen invloed op den wil veroorzaken, waardoor de mensch het tegendeel doet: *hij keerde haer herte om, datse sijn volck hateden* Bybelv. Van hier: *omkeering*, omwending, verandering, verwoesting. Bij Otfr. reeds *umbikeran.*

OMKEGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kegelen*: *ik kegelde om*, *heb omgekegeld.* Door kegelen omwerpen: *al wie den koning omkegelt, zal het spel winnen.*

OM-

OMKENTELEN, *omkenteren*, het zelfde als *omkantelen*.

OMKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidbaar voorz. *om* en *kijken*: *ik keek om*, *heb omgekeken*. Achterwaart kijken, omzien, *kijk niet naar Sodom om*. H. Schim. Ook oneig., zorg dragen: *ik zal wel naar hem omkijken*. Ook rond zien, of men ook, ergens, iets bekomen kunne: *zoo plagt out Rome mê te veldwaert om te kijken naer rust voor 't staetsverstant*. Poot.

OMKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *kleeden*: *ik omkleedde*, *heb omkleed*. Eigenlijk met een kleed omhangen; doch men gebruikt het oneigenlijk alleen, voor de voordragt van eene zaak, welke men, onder zekere beelden, aan het verstand brengt: *hij wist deszelfs gebreken*, *kunstig omkleed met eene fabel*, *aardig te gispen*. *Verhevene gedachten*, *met gepaste woorden omkleed*. Van hier: *omkleedsel*: *nu mijne heerlijkheid van alle haare omkleedselen beroofd is*. Sels. Bij Kil. vindt men *omkleed*, een kleed, hetwelk men omslaat, een mantel.

OMKLEPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kleppen*: *ik klepte om*, *heb omgeklept*. Aan alle kanten met de klep slaan.

OMKLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *klimmen*: *ik klom om*, *ben omgeklommen*. Om iets heen klimmen.

OMKLINKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *klinken*. Scheidb.: *ik klonk om*, *heb omgeklonken*. Bedr., door klinken een nageltje omslaan. Onz., met *hebben*; met wijnkelkjes in eenen vriendenrei rond klinken. Onscheidb.: *ik omklonk*, *heb omklonken*. Rondom beklinken: *dat vorst'lijk hert*, *met doodlijk kil omklonken* enz. A. Maria Paauw.

OMKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kneeden*: *ik kneedde om*, *heb omgekneed*. Oneig., eenen anderen vorm aan eene zaak geven.

OMKNELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *knellen*: *ik knelde om*, *heb omgekneld*. om iets vast knellen.

OMKNIKKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *knikkeren*: *ik knikkerde om*, *heb omgeknikkerd*. Door knikkeren doen omvallen.

OMKNIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knippen: ik knipte om, heb omgeknipt.* Door knippen doen omvallen.

OMKNOEIJEN, *omknooijen*, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knoeijen: ik knoeide om, heb omgeknoeid.* Een woord, in het gemeene leven voorkomende, dat te kennen geeft hier en daar knoeijen.

OMKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *knoopen: ik knoopte om, heb omgeknoopt.* Om iets vast knoopen; anders knoopen, dan iets geknoopt was.

OMKOGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *kogelen: Ik kogelde om, 'heb omgekogeld.* Een woord der ſtraattaal, door het gooijen met ſteenen omwerpen.

OMKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *komen: ik kwam om, ben omgekomen* Ten einde komen, omloopen: *dus is het jaar weder omgekomen. En als 't omquam, niet dan ſchoone woorden vingen.* Hooft. Hierheen behoort de ſpreekwijs: *het is met hem omgekomen*, het is met hem gedaan. *Zoo is het uit, ja gansch gedaen, en omgekomen.* Poot. *Is het dan voor altoos met Jacobs-kroost geheel en al omgekomen?* Frantzen. Aan het einde toe duren: *de middelen komen ruim om. En zoo ruim omkoomende middelen.* Hooft. Zijn leven, op eene toevallige wijs, verliezen, het zij door geweld, het zij anderzins: *na 't ommekomen der ſchildwacht.* Vond. *Van koude en honger omkomen. In den brand, in het water, op het ſlagveld, door het zwaard* enz. *omkomen. Omkomen*, dus gebruikt, is bij uitlating van het woord *leven:* de geheele ſpreekis *om het leven komen.* Ulphil. Gebruikt daarvoor *fraquiman*, de zweden *förkomma*, in de oorden van Nederduitschland *verkamen.*

OMKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de omkomst*; zonder meerv. Omloop, uiteinde: *na omkomst van drie honderd en dertig jaren.* Ondergang: *wiſſe booden van Galbas omkoomst.* Hooft. Van *om* en *komst.*

OMKONKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *konkelen: ik konkelde om, heb omgekonkeld.* Een ſtraatwoord, door konkelen omkallen.

OMKOOP, z. n., m., *des omkoops*, of *van den omkoop;*

zon-

zonder meerv. De daad van omkoopen: *tot weering van allen omkoop en zijdgangen.* Hooft.

OMKOOPEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *koopen: ik kocht om, heb omgekocht.* Door geld iemand omzetten en aan zijn snoer weten te rijgen: *de regter liet zich, op eene lage wijs, omkoopen. Eenen stadsvoogd omkoopen. Die 't heilig recht met klinkent gelt omkopen.* H. Schim. Van hier: *omkoopelijk*, wien men omkoopen kan, bij Hooft. — *Omkooping.*

OMKORSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorsz. *om* en *korsten: ik omkorstte, heb omkorst.* Rondom in eene korst sluiten. Men gebruikt het, in den sierelijken stijl, oneigenlijk voor met een hard ligchaam omringen: *wanneer ons scheepswand met ijs omkorst werd.*

OMKOUTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kouten: ik koutte om, heb omgekout.* Door vriendelijken praat omkallen.

OMKRAAUWEN (*omkrouwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kraauwen: ik kraauwde om, heb omgekraauwd.* Rondom kraauwen. Men vindt het woord bij Hoogstr.

OMKRAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *kragen*, dat niet in gebruik is: *ik omkraagde heb omkraagd.* Met eenen kraag omgeven. In den verhevenen stijl alleen, gebruikt men het voor omringen: *sommige (eilandjes) met ried omkraegd.* Overz. van Hervey.

OMKRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *kransen: ik omkranste, heb omkranst.* Met eenen krans omgeven: *'t wil ook zijn hoofd omkranssen zien met koninklijke prael.* De Deck. *De dooden omkransen.* Vond.

OMKREELEN, (*omkrielen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *kreelen: ik omkreelde, heb omkreeld.* Met eene kreel omboorden.

OMKREITS, (*omkrits*) z. n., m., *van den omkreits;* meerv. *omkreitsen.* Eigenlijk eene kromme lijn, die om eene ronde vlakte sluit. In het gemeen een omtrek: *wiens krunckeligen ommekreis verstreckt een zomerzonnereis.* Vond. *Binnen den ommekreits van drie muuren.* Vond. *Hij zal in zijnen omkreits vergroot worden.* M. L. Van *om* en *kreits.*

OMKREUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kreuken*: *ik kreukte om*, *heb omgekreukt*. Met eene kreuk omvouwen.

OMKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *krijgen*: *ik kreeg om*, *heb omgekregen*. Door aantasten omdoen; een woord der dagelijksche taal: *ik kan mijnen mantel niet omkrijgen*. Met *weder* beteekent het terug krijgen: *ik heb mijnen hoed weder omgekregen*.

OMKRIJSCHEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *krijschen*: *ik krijschte* (*kreesch*) *om*, *heb omgekrijscht* (*omgekreschen*). Overal in het ronde krijschen.

OMKRING, z. n., m., *des omkrings*, of *van den omkring*; meerv. *omkringen*. Omkreits. Hoogstr. heeft dit woord, als ook Hoogvl.: *de jonkers slaan een' wijden ommekring*.

OMKRITS, zie *omkreits*.

OMKROKEN, zie *omkreuken*.

OMKROLLEN, zie *omkrullen*.

OMKROMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *krommen*: *ik kromde om*, *heb* en *ben omgekromd*. Bedr., krom ombuigen: *Ik kan dat ijzer niet omkrommen*. Onz., met eene kromme bogt vloeijen; met *zijn*: *de stroom kromt hier om*. Van hier: *omkromming*.

OMKRONKELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kronkelen*: *ik kronkelde om*, *heb* en *ben omgekronkeld*. Bedr., met kronkels omvouwen: *gij kronkelt het papier om*. Onz.: *het papier kronkelt om*. Van hier: *omkronkeling*, bij Hoogstr.

OMKROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *kroonen*: *ik omkroonde*, *heb omkroond*. Met eene kroon omgeven: *die u drymael 't hoofd met heilig goud omkroont*. De Deck.

OMKROUWEN, zie *omkraauwen*.

OMKRUIJEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kruijen*: *ik krooi* (*krood*) *om*, *heb* en *ben omgekrooijen* (*omgekroden*; ook *kruide om*, *omgekruid*). Onz., rond, aan alle kanten kruijen: *ik heb wel een uur omgekrooijen, zonder iets te verkoopen*. *Ik ben de stad omgekrooijen*. Bedr., door kruijen omstooten: *ik krooi het kind om*.

OM-

OMKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kruipen*: *ik kroop om*, *heb* en *ben omgekropen*. In het ronde kruipen, aan alle kanten kruipen. Met *hebben*: *in de kamer omkruipen*. Met *zijn*: *de rups is de tafel omgekropen*.

OMKRUISEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kruisen*: *ik kruiste om*, *heb omgekruist*. Hier en daar, op zee, met een gewapend schip omvaren.

OMKRULLEN, (*omkrollen*,) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *krullen*: *ik krulde om*, *heb* en *ben omgekruld*. Bedr., krulswijze ombuigen: *het haer met gloenden priem en ijzer omgekrolt*. Vond. *Zich met eenen lustigen zwier omkrullen*. Vond. *Wanneer de Razerij de lippen ommekrult*. Hooft. *Nu hij de lippen ommekrult*. J. de Haes. Onz., met *zijn*: *zijn haar krult zonder ijzer om*.

OMKUIJEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *kuijeren*: *ik kuijerde om*, *heb* en *ben omgekuijerd*. Omwandelen, met *hebben*: *wij hebben wat omgekuijerd*. Met *zijn*: *wij zijn den wal omgekuijerd*. Hooft gebruikt het voor mijden, eenen omweg maken, de zaak niet vlak uitzeggen: *kuierden zij, buiten Vespasianus naam, om*.

OMKUNNEN (*omkonnen*), onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *kunnen*: *het kan om*, *konde* (*kon*) *om*, *heeft omgekonnen*. Dit woord wordt, in de dagelijksche taal, met uitlating van een ander werkw., gebruikt: *de band kan er niet om*.

OMLAND, (*ommeland*), z. n., o., *des omlands*; of *van het omland*; meerv. *omlanden*. Omliggend land, dat zich rondom eene plaats uitstrekt. Het meerv. getal, gemeenlijk *Ommelanden* gespeld, beteekent de landstreek, die zich om de stad Groningen heen strekt, in zoo ver dezelve, met de stad, een gewest uitmaakt. Van hier: *omlandsch*: *eene omlandsche reis doen*, eenen grooten omweg in het reizen nemen; ook, eene groote wandeling in het ronde doen. *Omlander*: *de omlander heeren*. Van *om* en *land*.

OMLANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *langen*: *ik langde om*, *heb omgelangd*. Met eene uitgestrekte hand omdeelen, in het ronde toereiken.

OMLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *laten: ik liet om, heb omgelaten.* Niet afdoen: *ik zal mijnen mantel maar omlaten.* In de dagelijksche taal, gebruikt men dit woord, met weglating van een volgend werkwoord.

OMLAVEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *laveren: ik laveerde om, ben omgelaveerd.* Laverend omzeilen: *wij van lant geweren laveerden 't aerdrijk om.* ANTON.

OMLEGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *legeren: ik omlegerde, heb omlegerd.* Met een leger omringen: *sij sullen haer (Babel) omlegeren.* DORESLAER. *Daarentussen heeft Civilis Vetera omleegert.* HOOFT. Als men het onz. gebruikt, is het scheidb.: *zij zijn om de stad gelegerd.*

OMLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *leggen:* scheidb.: *ik legde (leide) om, heb omgelegd (omgeleid).* Het onderste boven leggen: *leg de plank om. Een schip omleggen,* met de kiel om hoog leggen. Eene wending van iets, dat regt staat, op zijde maken: *hij legt het mes om,* hij maakt de snede stomp. Eene verandering in plaats maken: *leg die kaarten eens om.* Hierheen behoort de spreekwijs: *geld omleggen,* hetzelve uitzetten. *Omleggen* heeft ook bij KIL., de beteekenis van omdeelen: *de kaarten omleggen,* omgeven. Onscheidb.: *ik omlegde (omleide), heb omlegd (omleid).* Rondom leggen: *sij vulden een spongie met edik, ende omleijdense met hijsope.* BYBELV. Van hier beteekent het ook omboorden: *onderkeurs, die met een groote zilvere kant omleidt was.* VAN HEEMSK. Van hier: *omlegging, omlegsel,* anders *belegsel.*

OMLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *leiden: ik leidde om, heb omgeleid.* Door eenen omweg leiden: *maer Godt leydde het volck omme.* BIJBELV. Met zich in gezelschap omvoeren: *eene vrouw met zich omleiden.* Naar zijnen wil omwenden: *wij leyden daermede haer geheel lichaem om.* BIJBELV. Oneig., verschalken, om den tuin leiden: *hij wist hem aardig om te leiden.* Van hier: *omleiding,* oneig., eene omschrijving.

OMLEKKEN, zie *omlikken.*

OMLEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. om en *leppen: ik lepte om, heb omgelept.* Door leppen onder de voet smijten.

OMLICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *lichten: ik lichtte om, heb omgelicht.* In het ronde, overal toelichten.

OMLIGGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *liggen: ik lag om, heb* en *ben omgelegen.* Omgevallen zijn: *de koets ligt om. Dat rijtuig heeft gisteren omgelegen.* Omgebogen zijn: *het mes ligt om.* Rondom liggen, *met zijn: de landen, die om de stad gelegen zijn. Het omliggende land. De omgelegene plaatsen. De bloemen van 't omgelegen velt.* POOT. *Over de omleggende (omliggende) landouwe.* HOOFT.

OMLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *lijmen: ik lijmde om, heb omgelijmd.* Om iets anders heen lijmen.

OMLIKKEN, (*omlekken*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *likken.* Scheidb. *ik likte om, heb omgelikt.* Door likken omwerpen: *de kat likte het kopje om.* Onscheidb.: *ik omlikte, heb omlikt.* Aan alle zijden belikken; in den dichterlijken stijl: *het beerenwelp, van de moeder omlikt. De tong der vlam omlikt gebind en dak.*

OMLOBBEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *lobberen: ik lobberde om, heb omgelobberd.* In het water lobberend omwaden.

OMLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *loeijen: ik loeide om, heb omgeloeid.* In het ronde loeijen.

OMLOEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *loeren: ik loerde om, heb omgeloerd.* In het ronde loeren: *omloerende, gelijk een arend* ANTONID.

OMLOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *lommeren; ik omlommerde, heb omlommerd.* Rondom beschaduwen. Bij HOOGSTR. vindt men dit woord.

OMLOOP, z. n., m., *des omloops,* of *van den omloop;* meerv. *omloopen.* De beweging van een ligchaam, om zijne as: *stuit het rad in zijnen omloop.* De beweging van een ligchaam in eenen kring: *de omloop der zon.* In verdere beteekenis; *de aderen zijn met kunst gemaakt, om den geregelden omloop des bloeds te bevorderen. De omloop der onderaardsche wateren. Papieren geld in omloop brengen.* Bij KIL., heet het springvuur, omdat

 het,

het, uit zijnen aard, rondom het ligchaam loopt, de *omloop*. Ook beteekent het eenen rand, waarop men rondom iets loopen kan: *hij viel van den tweeden omloop des torens af. Ghij sult het onder den ommeloop des altaers opleggen*. Bybelv. Eindelijk, wordt het oneigenlijk genomen voor het ruigste werk, om welk te doen men dan hier, dan daar moet loopen. Zoo zegt men: *den omloop waarnemen*. Van *om* en *loop*.

OMLOOPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *loopen*: *ik liep om*, *heb* en *ben omgeloopen*. Onz., met *hebben* en *zijn*, om zijne as loopen: *het rad is van zelf omgeloopen*. In eenen kring loopen: *sommige hemelligchamen loopen in uitgestrekter loopbaan om, dan enz. Hij is de stad driemaal omgeloopen*. Hier en daar loopen: *bij alle huizen met de schaal omloopen*. Eenen omweg maken: *gij zijt wel een uur omgeloopen*, gij kondet een uur uitgewonnen hebben. *Gij hebt wel een uur omgeloopen*, beteekent uw omloopen en omdrentelen duurde wel een uur. Oneig.: *het hoofd loopt mij om — de kamer schijnt, door mijne duizeligheid, met mij om te loopen*. Verder: *zoolang het bloed in mijne aderen zal omloopen*. Eene andere rigting nemen: *de wind is omgeloopen*, in het gemeene leeven, *de wind is om. Men dorst de voorzeilen niet roeren, om voor den wind om te loopen*. Bogaert. Bedr., in het loopen omwerpen: *hij liep het kind om*. Van hier: *omlooper*, een boom, waarop de wever het deel van het afgewevene web telkens oprolt — *omlooping*.

OMLUIKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *luiken*: *ik omlook*, *heb omloken*. Omsluiten; een verouderd woord, dat bij Kil. en Hoogstr. bewaard is.

OMLULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *lullen*: *ik lulde om*, *heb omgeluld*. Een woord der lage volkstaal; met nietigen praat, bij dezen en genen omloopen.

OMMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *maken*: *ik maakte om*, *heb omgemaakt*. In de volkstaal, voor omgraven: *het land ommaken*.

OMMANGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *mangelen*: *ik mangelde om*, *heb omgemangeld*. Ombuiten, omruilen; een straatwoord.

OMMANTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

ſcheidb. voorz. *om* en *mantelen*, dat buiten zamenſtell. niet in gebruik is: *ik ommantelde*, *heb ommanteld*. Eigenlijk, met eenen mantel omhangen. Men neemt het altijd oneigenlijk, en wel in den hoogdravenden ſtijl: *niet ommanteld met ſnij — oft groefwerk*. Overz. van Hervey.

OMMELAND. Zie *omland*.

OMMENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *mennen*: *ik mende om*, *heb omgemend*. Een woord der dagelijkſche taal, beteekenende, in het mennen eene wending, eenen draai maken; ook, door onvoorzigtig mennen, eene kar, of eenen wagen omwerpen.

OMMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *meten*: *ik mat om*, *heb omgemeten*. Rondom iets heen meten.

OMMORSEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *morſen*: *ik morste om*, *heb omgemorst*. Morſig met iets omgaan heet, in de daaglijkſche taal, *met iets ommorſen*.

OMMUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *muren*: dat buiten zamenſtell. niet in gebruik is: *ik ommuurde*, *heb ommuurd*. Met eenen muur rondom inſluiten; in den deftigen ſtijl.

OMNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *naaijen*: *ik naaide om*, *heb omgenaaid*. Door naaijen omſlaan, omzoomen: *de rok is van onderen omgenaaid*.

OMNARREN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *narren*: *ik narde om*, *heb* en *ben omgenard*. Met eene narrenſlede omrijden. Met *zijn*: *hij is in een halfuur de ſtad omgenard*.

OMNEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *nevelen*: *ik omnevelde*, *heb omneveld*. Met nevel omgeven: *door de wolcken omnevelt*. J. de Brune.

OMOOG, z. n., o., *des omoogs*, of *van het omoog*; meerv. *omoogen*. Speldenwerkſterswoord, een klein oogje aan den buitenkant van het ſpeldenwerk. Van *om* en *oog*.

OMPAARLEN, (*ompeerlen*, *omperlen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *paarlen*: *ik ompaarlde*, *heb ompaarld*. Met paarlen omgeven; een dichterlijk woord: *ompeerelde vingers*. Vond.

OMPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *pakken: ik pakte om, heb omgepakt.* Anders pakken: *waren ompakken.*

OMPALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *om* en *palen: ik ompaalde, heb ompaald.* Met palen omzetten. Eenigen fchrijven het fcheidb. *ik paalde om, heb omgepaald.* Het onfcheidb. is taalmatiger.

OMPAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *pappen: ik papte om, heb omgepapt.* Met papfel om iets vast maken.

OMPERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *om* en *perken: ik omperkte, heb omperkt.* Met een perk of eene beflotene plaats omfluiten: *dees' foort en zal met kloosteren noch koten t'omperckem zijn.* De Deck. Van hier *omperking.*

OMPERLEN, (*ompeerlen*, zie *ompaarlen.*)

OMPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *plakken: ik plakte om, heb omgeplakt.* Om iets plakken.

OMPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *planten.* Scheidb.: *ik plantte om, heb omgeplant.* Rondom iets planten: *ik heb er jonge telgen omgeplant.* Onfcheidb., met iets rondom beplanten: *een dijk, met boomen omplant.*

OMPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *ploegen: ik ploegde om, heb omgeploegd.* Het onderfte boven ploegen, door ploegen omkeeren.

OMPLOFFEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *ploffen: ik plofte om, ben omgeploft.* Omvallen, dat het ploft: *het puin der omgeplofte poort.* Vond.

OMPOOIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *pooijen: ik pooide om, heb omgepooid.* Omdrinken: *wij zullen eens ompoijen, as alle ding klaer is.* Hooft. Een woord in den vertrouwelijken ftijl.

OMPRAAT, z. n., m., *des ompraats*, of *van den ompraat*; zonder meerv. Eene omrede. Van *om* en *praat.*

OMPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *praten: ik praatte om, heb omgepraat.* Door praten tot een ander voornemen brengen: *om omgepraet mij listigh van kant te helpen.* Vond.

OMRAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *ragen.* Scheidb.: *ik raagde om, heb omgeraagd.* Bedr., door ragen omfmijten, om-

ver ragen: *zij raagde alles om.* In het rond ragen: *de kamer omragen.* Onscheidb.: *ik omraagde, heb omraagd.* Met spinrag omgeven, omwinden.

OMRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *raken: ik raakte om, ben omgeraakt.* Onder de voet raken; in de dagelijksche taal.

OMRAMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rammen: ik ramde om, heb omgeramd.* Door middel van eenen stormram omwerpen: *'t aeloude Sardis wert endlijk omgeramt.* POOT. *Omgeramde muren.* VOND. Voor *omrammen* zegt men ook *omrammeijen.*

OMRANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *randen: ik omrandde, heb omrand.* Met eenen rand omringen; voorts randswijze omringen: *zag ik 't groot Horebs bosch een blikkig vuer omranden.* VOND. *Een offerschael met parelen omrant.* ANTON.

OMRASTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *rasteren: ik omrasterde, heb omrasterd.* Met rasterwerk, staketwerk, omringen.

OMRATELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *ratelen: ik ratelde om, heb omgerateld.* Aan alle kanten ratelen, overal omloopen en ratelen.

OMREDE, z. n., vr., *der*, of *van de omrede;* meerv. *omreden.* Een omschrijvend voorstel: *dat se de bijtende waerheit met een verbloemde omreden in het binnenste indringen.* CATS. Van hier het veroud. bedr. w. *omreden.* Van *om* en *rede.*

OMREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *reiken: ik reikte om, heb omgereikt.* Omlangen.

OMREIS, z. n., vr., *der*, of *van de omreis;* meerv. *omreizen.* Een togt in het ronde. Van *om* en *reis.*

OMREIZEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *reizen.* Scheidb.: *ik reisde om, heb* en *ben omgereisd.* Onz., rondom den aardbol reizen: *hij is de wereld driemaal omgereisd.* Hier en daar reizen: *hij heeft van zijn leven veel omgereisd.* In het reizen eenen omweg maken: *wij zijn veel omgereisd.* Onscheidb.: *ik omreisde, heb omreisd.* Bedr.: *gij omreyst zee en lant.* BYBELV. *Terwijl Petrarchus geest omreist des aardtrijks kimmen.* HOOFT. Van hier: *omreizer.* BYBELV. — *Omreizing*, liefst *omreis.*

OMREMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *remmen: ik remde om, heb omgeremd.*

Stijf ombinden; het woord wordt in Geld. en Gron. gebruikt. *Het touw dat er omgeremd was* enz. Zie *remmen.*

OMRENNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rennen: ik rende om, heb* en *ben omgerend.* Bedr., in het rennen onder de voet werpen, omwerpen; *zou ick niet weten, hoe mijn broeder omgerent, en 't renperck raeckte om hals.* VOND. onzijd. met *zijn,* om iets rennen: *zij zijn de stad omgerend.* VOND. gebruikt het onscheidb., als een bedr. w.: *des hemels blaeuwe tent Gij daeglijx ommerent.*

OMRID, z. n., m., *des omrids,* of *van den omrid;* zonder meerv. Het omrijden. Van *om* en *rid.*

OMRIDSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *ridsen: ik ridste om, heb omgeridst.* Door ridsen, (dat, in Groningen, te kennen geeft een ligchaam van aanmerkelijke zwaarte van zijne plaats bewegen) omzetten. Misschien met *rijden* uit eene bron.

OMRIEKEN (*omruiken*), onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rieken: ik rook om, heb omgeroken.* Rond loopen en rieken.

OMRIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rijden: ik reed om, heb* en *ben omgereden.* Bedr., in het rijden omstooten: *een kind omrijden.* Onz., met *hebben;* in het ronde rijden, hier en daar rijden: *wij hebben in de stad omgereden. Wij hebben een uurtje omgereden.* Eenen omweg in het rijden maken; met *zijn: wij zijn een uur omgereden.* Rondom iets heen rijden: *wij zijn het leger omgereden.*

OMRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rijten: ik reet om, heb omgereten.* Door rijten omscheuren, omwerpen: *sij sullen uwe sijne huijsen omrijten.* DORESLAER.

OMRING. z. n., m., *des omrings,* of *van den omring;* het meerv. is buiten gebruik. Omkreits, omvang: *die 's Werelds wijden ommering bewa kt.* CAMPHUIJZEN. *De ommering der eeuwen.* BIDLOO. *In d'omring des werelts.* RODENB. Van *om* en *ring.*

OMRINGELEN, voorddur. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *ringelen: ik omringelde, heb omringeld.* Eigenlijk met vele zaken ringswijze omgeven: *Titius omringelt met de droeve baren.* DE DECK. *Omringels*

gels met den stoet van lijfwacht. HOOFT. *Zij omringelen den Overste van 't leeger.* HOOFT. *Een schaer u sal omringelen.* VOND. Van het volgende *omringen.*

OMRINGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *ringen: ik omringde heb omringd.* Eigenlijk, met eenen ring omgeven. Van hier oneigenlijk: *geen schooner glans omringt den hals der duiven.* POOT. Men gebruikt het, meestal, voor op alle zijden omgeven, waardoor de vrije beweging gehinderd wordt: *zij hadden mij omringt als bijen.* BYBELV. *Den vijand met de ruiterij omringen.* Voorts, in het gemeen, aan alle kanten omgeven: *gij omringt mij met vrolicke gesangen.* BYBELV. *Staag omringe u 's Hemels vrede.* POOT. Van hier: *omringing.* Voor *omringen* zeiden de ouden *beringen.*

OMRINKINKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rinkinken: ik rinkinkte om, heb omgerinkinkt.* Aan alle zijden loopen en rinkinken: *gelijk men den stoet der dolle Bacchusschaaren zag omrinkinken.* HOOGVL.

OMROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *roeijen: ik roeide om, heb* en *ben omgeroeid.* Hier en daar, aan alle kanten roeijen; met *hebben: in de ringsloot omroeijen.* Eenen omweg in het roeijen maken, met *zijn.* Rondom iets roeijen; met *zijn.* Van hier zegt VOND. oneigenlijk: *maer dat d'almaght het gevaert der kreitsen ommeroeit.* Eindelijk, eene wending in het roeijen maken en terug roeijen.

OMROEPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *roepen: ik riep om, heb omgeroepen.* Aan alle kanten rond gaan en roepen, ook terug roepen. Van hier *omroeper.*

OMROER, z. n., m., *des omroers,* of *van den omroer;* zonder meerv. Het omroeren: *tot ongelooflijken ommeroer aller zinnen en zielen.* HOOFT.

OMROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *roeren: ik roerde om, heb omgeroerd.* Door elkander roeren: *'t geklater des noodweers treft 't water van de omgeroerde zee.* POOT. Van hier: *omroering, omroersel.* HOOFT.

OMROLLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rollen: ik rolde om, heb* en *ben omgerold.* Bedr., omwentelen: *eenen steen enz. omrollen.*

Om iets heen rollen: *rol de mat er om.* Onz., met *zijn*; omtuimelen: *rol niet om.* Rondom den omtrek rollen: *de kloot rolde om den paal. Moet ik de starren niet, geregeld om zien rollen?* H. SCHIM.

OMRUIKEN, zie *omrieken.*

OMRUILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *ruilen: ik ruilde om, heb omgeruild.* Ombuiten.

OMRUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *rukken: ik rukte om, heb* en *ben omgerukt.* Bedr., met geweld omtrekken: *zij rukten met brandhaken den muur om. Daer onrecht en gewelt paleizen ommerukt.* VOND. Om een ligchaam heen met snelheid doen voortbewegen: *deze heeft de Lusitaensche schepen Afrijken omgeruckt langs noit verzochten weg.* DE DECK. Onz., met *zijn*; snel omreizen: *de vijand is, onverwachts, dien uithoek omgerukt.* Van hier: *omrukking*, omwerping.

OMSCHADUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *schaduwen: ik omschaduwde, heb omschaduwd.* Aan alle zijden beschaduwen: *van den boom, die zijne woning omschaduwt.* FEITH. *De romp hiel d'edle ziel omschaduwt als een wolk.* F. v. HOUTEN. Van hier: *omschaduwing.* Voor *omschaduwen* zeide men, oudtijds, ook *omschemen*, van *scheme, schim*, dat bij VOND. voor schaduw voorkomt: *hij trekt de schim van zijne schapen, na 't leven in het zandt.*

OMSCHANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *schansen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik omschanste, heb omschanst.* Met eene schans, eenen wal insluiten. Van hier: *omschansing.*

OMSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schaven: ik schaafde om, heb omgeschaafd.* Rondom schaven, Bij HOOGSTR. komt het voor.

OMSCHEMEN, zie *omschaduwen.*

OMSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schenken: ik schonk om, heb omgeschonken.* Door iets op zijde te houden uitschenken: *een kopje omschenken.* Ook onz. voor in het rond schenken, met *hebben.*

OMSCHEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schepen: ik scheepte om, heb omgescheept.* Uit het eene in het andere schip brengen.

OMSCHEPPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *scheppen: ik schiep om, heb omgeschapen.* Anders scheppen, door nieuwe schepping eenen anderen vorm geven: *zou het gebruik der menschen aert en kunne in zoo ver niet kunnen omscheppen?* M. L.

OMSCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *scheren: ik schoor om, heb omgeschoren.* Rondom scheren, *circumtondere*; bij HOOGSTR.

OMSCHERMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schermen: ik schermde om, heb omgeschermd.* Rondom loopen en schermen. In het dagelijksche leven zegt men: *in het wilde omschermen.*

OMSCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schieten: ik schoot om, heb omgeschoten.* Door schieten omwerpen: *torens omschieten.*

OMSCHIJNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *schijnen: ik omscheen, heb omschenen.* Aan alle zijden beschijnen: *hem omscheen een licht van den hemel.* BYBELV. *'t Geloofsoog, met uw licht omschenen.* H. SCHIM. Op eene luisterrijke wijs omgeven: *gij van 't mildt geluk omschenen.* POOT.

OMSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schikken: ik schikte om, heb omgeschikt.* Om iets schikken: *de tafel viel: nadat wij er ons omgegeschikt hadden.* Met *weder* beteekent het te rug schikken.

OMSCHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schokken: ik schokte om, heb omgeschokt.* Schokkend omdrijven: *die door godtsdiensteloosheit omgeschockt wort.* VOND.

OMSCHOMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schommelen: ik schommelde om, heb omgeschommeld.* Het onderste boven schommelen.

OMSCHOOIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schooijen: ik schooide om, heb omgeschooid.* schooijend omloopen.

OMSCHOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *schoppen: ik schopte om, heb omgeschopt.* Door schoppen omwerpen.

OMSCHORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *schorsen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik omschorste, heb omschorst.* Eigenlijk, met eene

schors

ſchors inſluiten. In den verhevenen ſtijl beduidt het omringen: *eene klip met ijs omſchorst.*

OMSCHRANKEN, zie *ſchranken.*

OMSCHREEUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchreeuwen: ik ſchreeuwde om, heb omgeſchreeuwd.* Rond loopen en ſchreeuwen.

OMSCHREMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchrempen: ik ſchrempte om, heb omgeſchrempt.* Oul.: *ſchromp om, omgeſchrompen.* Omſmelten: *vet omſchrempen.* Gron. woord.

OMSCHRIFT, z. n., o., *des omſchrifts*, of *van het omſchrift*; meerv. *omſchriften.* Randſchrift om eenen penning, predikſtoel enz. Van *om* en *ſchrift.*

OMSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſchrijven.* Scheidb.: *ik ſchreef om, heb omgeſchreven.* Om iets ſchrijven: *eene zinſpreuk, om den Groninger keurhoed geſchreven.* Terug ſchrijven: *ik zal binnen eene maand, u weer omſchrijven.* *Wederom ſchrijven* is nogmaals ſchrijven. De namen rondom opteekenen: *de hoplieden der burgers gaan omſchrijven.* Onſcheidb.: *ik omſchreef, heb omſchreven.* Donkere woorden of uitdrukkingen met meerdere of andere woorden duidelijk maken: *ik zal u de plaats van den Apostel omſchrijven.* Waarvan: *omſchrijving.*

OMSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchudden: ik ſchudde (ſchuddede) om, heb omgeſchud.* Door elkander ſchudden: *eene mande met ooft omſchudden.* Men gebruikt het ook ſomtijds onzijd., met *zijn*; door ſchudden omvallen: *die boom zal nog omſchudden.* Van hier: *omſchudding.*

OMSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchuiven: ik ſchoof om, heb omgeſchoven.* Door ſchuiven in eene andere rigting zetten. Ook door ſchuiven doen omvallen: *gij zult de tafel nog omſchuiven.*

OMSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſchutten: ik omſchutte (omſchuttede), heb omſchut.* Rondom beſchutten.

OMSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſchuren: ik ſchuurde om, heb omgeſchuurd.* Iets aan de geheele holle binnenzijde ſchuren; ook van binnen en van buiten ſchuren.

OMSINGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſingelen: ik omſingelde, heb omſingeld.*

Aa 2

Aan alle kanten befingelen: *dat Jerufalem van heyrlegers omcingelt wort*. Bybelv. *Omfingelt van een' rei van zeven herderinnen*. N. Versteeg.

OMSJOKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *fjokken*: *ik fjokte om, heb omgefjokt*: Omloopen, hier en daar fjokken. In Gelderl. en Groning. hoort men dit woord, dat, denkelijk, van den klank gevormd is, en na aan *fchokken* grenst.

OMSJORREN, (*omforren*) bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *fjorren*: *ik fjorde om, heb omgefjord*. Een fcheepswoord, met fjorren ombinden; een touw, dat een geluid *fjor fjor*, maakt, om iets vastmaken.

OMSLAAN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *flaan*. Onzijd. en fcheidb.: *ik floeg om, ben omgeflagen*. Plotfeling omvallen: *de boot floeg door den wind om*. Eene zijdelingfche wending nemen: *hij is de regterhand omgeflagen*. Schielijk eene andere rigting nemen: *het weer is omgeflagen*, het is plotfeling dooiweer of vriesweer geworden. In engeren zin, gebruikt men het van eene fchielijke verandering tot erger: *uw geluk flaat om*. *Doch ghij zijt omgheflagen, ende ghij ontheyligt mijnen name*. Dordsl. Hierheen behoort de fpreekwijs: *het blaadje floeg om*, de zaak nam eene ongunftige wending. *Het blaadje is omgeflagen*, zij heeft eene miskraam gehad. Bedr. en fcheidb., omklinken: *eene kram omflaan*. Omkeeren: *fla het blad om*. *De mouwen omflaan*. *Tusfchen de klooven van haar omgeflagen* (omgekrulde) *lippen*. V. Heemsk. *Het zeil omflaan*. Snel omdoen en eenigzins vastmaken: *ik floeg, bij het uitgaan, mijnen mantel om*. Door trommelflag alom verkondigen: *het vertreck omflaan*. Kil. Hooft gebruikt het hier onz.: *de Calvinifchen flaan listelijk met de trom om, dat* enz. Algemeene lasten op elks landerijen zetten, eenen omflag van lasten maken: *op fommige dorpen worden de lasten, onder den naam van fchildtalen, omgeflagen*. *Zeventien ftuivers op het morgen omflaan*. Bedr. en onfcheidb.: *ik omfloeg, heb omflagen*: fnellijk aan alle zijden omringen: *ende hem ommefloegh een licht van den hemel*. Dordsl.

OMSLAG, z. n., m., *des omflags*, of *van den omflag*;

meerv. *omslagen*. Eene wending naar eene andere plaats heen, die met eenen slag geschiedt: *bij d'ommeslag des zeyls*. OUDAAN. Dat om iets anders omgeslagen wordt: *de omslag* (in sommige oorden van Neerland, *het omslag*) *van een boek*. *Ik zend u dezen brief onder omslag*. Slommer, bezigheid: *eenen grooten omslag hebben*. *Iets met eenen grooten omslag verhalen*. Al hetgene, dat tot een ding behoort: *om Gods kerktent op te bouwen met al zijn' ommeslag*. N. VERSTEEG. *Met aanzienlijken omslagh van hofstaat en krijgsgevolgh*. HOOFT. Een weg, die ergens eene bogt maakt, en dus als een omweg is, heet bij KIL. ook *omslag*. Zetting van gemeene lasten: *eenen omslag maken*. *De omslaaghen, naaderhandt te doen over 't geheele Landt*. HOOFT. Van hier: *omslagtig*. Van *om* en *slag*.

OMSLAGER, z. n., vr., *des omslagers*, of *van den omslager*; meerv. *omslagers*. Een groote vrouwen halsdoek, welken men om den hals slaat. Vergel. den uitgang *er*.

OMSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *slepen*: *ik sleepte om, heb omgesleept*. Om iets slepen: *zij sleepten het doode ligchaam de schouwplaats om*. Aan alle oorden rondslepen: *in staat zij omslepen*. HOOGVL. *Door zoo vele baren omgesleept*. VOND.

OMSLEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *sleuren*: *ik sleurde om, heb omgesleurd*. Langs den grond omslepen. HOOFT gebruikt het oneigenl.: *dus werden ze vast omgesleurt, zonder erghens troost te erlangen*.

OMSLINGEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *slingeren*. Bedr. en scheidb.: *ik slingerde om, heb omgeslingerd*. Door draaijing naar de eene of andere zijde omwenden: *d'adder slingert fel den staert om*. VOND. Onz. en scheidb., met *zijn*; door slingeren omvallen: *uit den wagen, die omgeslingert den meester volght in 't zincken*. VOND. Door slingering, aan alle oorden heen en weer geworpen worden: *omgeslingert op de baeren*. ANTON. Bedr. en onscheidb.: *ik omslingerde, heb omslingerd*. Met wenteltrapswijze draaijingen omgeven, omwinden: *des gedoemden omslingert het dier met den snuit*. BOGAERT. *Omslingert met een' ouden draek*. H. SCHIM. *Hoe ijdeta*-

tafereel met een feston van letterbloemen omslingerd is. Hooovl. *En doet z' (die teere ving'ren) haar vaak van pijn omslingeren.* Minnedicht. van J. Bonefonius. Wijders, met eene digte meenigte rondom omsingelen: *drie duizendt bersten tot alle poorten uit, om de Batavieren t'omslingeren.* Hooft.

OMSLUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *sluijeren: ik omsluijerde, heb omsluijerd.* Met eenen sluijer rondom bedekken. In den verhevenen stijl beteekent het met een donker, onaanzienlijk ligchaam omgeven. Zoo zegt iemand: *met sterflijk stof omsluijerd.*

OMSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *sluiten: ik omsloot, heb omsloten.* Eigenlijk aan alle kanten insluiten. Oneig. zegt Feith: *wat nacht u omsluit.*

OMSMAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *smakken: ik smakte om, heb omgesmakt.* Omsmijten: *smak het zeil om.*

OMSMEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *smeden: ik smeedde om, heb omgesmeed.* Door hersmeden eene andere form geven; ook door smeden om iets maken.

OMSMELTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *smelten: ik smolt om, heb omgesmolten.* Anders smelten: *ik heb de klok laten omsmelten.*

OMSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *smeren: ik smeerde om, heb omgesmeerd.* Rondom iets smeren.

OMSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *smijten: ik smeet om, heb omgesmeten.* Op den grond smijten: *de wind smeet den wagen om.* Met schielijkheid omwenden: *smijt het roer om. Zijn gat omsmijten*, eene andere zijde kiezen.

OMSNIJDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *snijden: ik sneed om, heb omgesneden.* Snijden met oogmerk, om het om te deelen: *snijd dat hoen eens om.*

OMSNOFFELEN, *omsnoffen*, zie *omsnuffelen.*

OMSNORREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *snorren: ik snorde om, heb* en *ben omgesnord.* Eigenlijk, met een gesnor omdraaijen.

Hooft gebruikt het bedr., voor met ſnelheid omdraaijen: *'t hooft omſnorrende.* Onz., met *hebben*; met een geſnor omvliegen: *dat de ſlinger door de lucht omſnort.* Vond. Met *zijn*; ſnorrend om iets vliegen: *hij is den hoek omgeſnord.*

OMSNUFFELEN, (*omſnoffelen*), voordd. onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſnuffelen*: *ik ſnuffelde om, heb omgeſnuffeld.* Aan alle kanten loopen en beſnuffelen: *daer winterbeeren omſnoffelen na ſpijs.* Anton. Oneig., nieuwsgierig alles doorſnuffelen: *naerdien hij omſnuffelen komt uit ſtaetzucht in den raet.* Vond. Van het volgende *omſnuffen.*

OMSNUFFEN, (*omſnoffen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſnuffen*: *ik ſnufte om, heb omgeſnuft.* Snuivend omrieken: *noch ſnuft zijn hazewint eens om.* Vond.

OMSOLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſollen*: *ik ſolde om, heb omgeſold.* Sollend aan alle kanten omwerpen: *op de golven omgeſolt.* Vond.

OMSORREN, zie *omſjorren.*

OMSPADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpaden*: *ik ſpaadde om, heb omgeſpaad.* Met de ſpade omgraven; *omſpaan* in Gelderl.

OMSPANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. en ſcheidb. voorz. *om* en *ſpannen*: *ik omſpande, heb omſpand.* Met den duim en middelſten vinger, of ook met de uitgeſtrekte vingeren, van het uiterſte des duims af, tot aan het uiterſte der pink toe, omvatten. Scheidb.: *ik ſpande om, heb omgeſpand.* In die vervoeging heet het iets, door ſtrakke uitſpanning, om een ander ding, ommaken; ook ingeſpannene paarden omwisſelen, of hen van den eenen voor den anderen wagen ſpannen.

OMSPANSEREN, zie *omwandelen.*

OMSPARTELEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpartelen*: *ik ſpartelde om, heb omgeſparteld.* In het ronde ſpartelen.

OMSPATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *ſpatten*: *ik omſpatte* (*omſpattede*) *heb omſpat.* Aan alle zijden beſpatten: *'t gants Christendom is door dat vogt omſpat.* A. M. Paauw.

OMSPELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpelden*: *ik ſpeldde om, heb omgeſpeld.*

iets omdoen, met oogwit om het met ſpelden vast te maken: *eenen doek omſpelden.* Ook omkeeren en met ſpelden vast maken.

OMSPINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſpinnen.* Scheidb.: *ik ſpon om, heb omgeſponnen.* Om iets heen ſpinnen: *het diertje ſpint zijne draden om de prooi.* Onſcheidb.: *ik omſpon, heb omſponnen.* Met ſpinſel of ſpinrag geheel omringen: *het wijfje eener ſpin legt ronde eijeren, omſpint ze, en eenige ſleept zij in eenen zak met zich.*

OMSPITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpitten: ik ſpitte (ſpittede) om, heb omgeſpit.* Met een ſpits werktuig omgraven. Van hier: *omſpitting.*

OMSPOELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *ſpoelen.* Scheidb.: *ik ſpoelde om, heb* en *ben omgeſpoeld.* Bedr., van binnen en buiten ſpoelen; ook de inwendige zijden van een ledig ligchaam aan alle kant ſpoelen: *ſpoel de vaten om.* Door beſpoelen omwerpen: *de zee ſpoelt dijck en dammen om.* VOND. Onz., met *zijn*; rondom ſpoelen: *het zeewater ſpoelde eertijds dezen uithoek om.* Onſcheidb. en bedr.: *ik omſpoelde, heb omſpoeld.* Aan alle kanten beſpoelen. Zoo meen ik, dat VOND. ergens zegt: *daer 't water der Jordaene omſpoelt het heiligh lantſchap.* Althands HOOFT zegt in TACIT.: *het eilandt, 't welk van de ſtroom des Rijns omſpoelt wordt.*

OMSPOKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpoken: ik ſpookte om, heb omgeſpookt.* Spokend omloopen; ook met een groot getier omloopen: *daer de wolf omſpookt.* VOND.

OMSPRAAK, z. n., vr., *der,* of *van de omſpraak;* meerv. *omſpraken.* HOOGSTR. verklaart het door omrede en korte uitbreiding: *ſonder omſpraeck, ſine paraphraſi.* HUYGENS. Van *om* en *ſpraak.*

OMSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *ſpringen: ik ſprong om, heb* en *ben omgeſprongen.* Omdanſen: *hij heeft lustig omgeſprongen. Nu drok en deftig omgeſprongen.* POOT. Omheen ſpringen: *hij is den hoek omgeſprongen.* — *Hij heeft den hoek omgeſprongen* zoude bedr. zijn en beteekenen: hij heeft den hoek, in het ſpringen, omgeworpen. In het ge-

meene leven, wordt dit werkw. vaak voor omgaan, in eenen oneigenlijken zin, gebruikt: *hij weet met hem om te springen*, hij weet, hoe hij hem behandelen moet. *Hij springt met hem om, als de kat met de muis*, hij handelt ruw met hem; hij verschoont hem niet.

OMSTAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *staan*: *ik stond om, heb omgestaan*. Zich in het staan omkeeren: *ga eens omstaan*. Uit den weg staan: *sta wat om*. *Ik zal hem wel omstaan leeren*, hij zal zich alle harde en straffe behandeling van mij moeten getroosten. In het ronde staan: *om de tafel staan*. *Omstaande personen*.

OMSTAND, z. n., m., *des omstands*, of *van den omstand*; zonder meerv. Een verouderd woord, beteekenende omstaande personen. Zoo zegt K. v. Mandel: *dezen heeft hem gesteld over eijnd, en hooren dede daer den omstand zijn verstand en wijshede*. En elders: *opdat den omstand onzer vriendschaps kennisse zij ingeplant*. Van *om* en *stand*. Van hier: *omstandelijk*, zie *omstandiglijk*, *omstanders*, het omstaande volk.

OMSTANDIG, bijv. n. en bijw., *omstandiger*, *omstandigst*. Met alle of de meeste bijzondere toevallen van eene zaak: *hij deed mij een omstandig verhaal van de gansche zaak*. Van hier *omstandigheid*, de bijzondere toevallen van eene zaak. Het woord beduidt ook allerlei pligtpleging naar de beschaafde opvoeding, in het burgerlijke leven: *kom, maak geene omstandigheden*. Van hier: *omstandiglijk*. Zie *ig*.

OMSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stappen*: *ik stapte om, ben omgestapt*. Omheen stappen.

OMSTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *steken*: *ik stak om, heb omgestoken*. Anders steken. J. Cats gebruikt het voor omstooten: *nu dat een plompe meyt u glasen ommesteeckt*.

OMSTELPEN, zie *omstulpen*.

OMSTEMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stemmen*: *ik stemde om, heb omgestemd*. In het ronde stemmen: *over eene zaak omstemmen*. Van hier: *omstemming*.

OMSTEVENEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stevenen*: *ik stevende om, ben omgestevend*.

Om-

Omzeilen: *zijnde Mozambique voorbij, en den uithoek van goede Hoop omgestevent*, Bogaert.

OMSTIEREN, (*omsturen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stieren*: *ik stierde om, heb omgestierd.* Met *weder* gevoegd, beteekent het terug stieren, terug zenden. *Omstieren* is ook in het stieren omwenden.

OMSTIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stikken*: *ik stikte om, heb omgestikt.* Met de naald rondom borduren. Hoogstr. gebruikt het woord.

OMSTOMMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stommelen*; *ik stommelde om, heb omgestommeld.* Rondom loopen en stommelen.

OMSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stooten*: *ik stiet om, heb omgestooten.* Zoo stooten, dat iets omvalt: *hij stiet het kind om.* Fig.: *een huwelijk omstooten*, de voltrekking van hetzelve hinderen. *Iemands voornemen omstooten*, hetzelve verijdelen. *De maetschappij der kristnen stoot het om.* H. Schim. Van hier: *omstooting.*

OMSTORMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stormen*: *ik stormde om, heb* en *ben omgestormd.* Bedr., door een stormgevaarte omwerpen: *zij stormden met den ram de dikke muren om.* Onz., met *zijn*; door stormig weer omvallen: *de torenspits stormde om.*

OMSTORTEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *storten*: *ik stortte om, heb* en *ben omgestort.* Bedr., op den grond storten, omwerpen: *eene kan met wijn omstorten.* Onz., met *zijn*; omvallen: *het huis is omgestort.* Van hier: *omstorting.*

OMSTRALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *stralen*: *ik omstraalde, heb omstraald.* Met stralen rondom beschijnen: *tegen het licht, dat hen omstraalde.* Frantzen. *Omstraelt met vierge tongen.* Vond. Met andere glans gevende ligchamen omgeven: *omstraelt van alle kanten van perlen, goud en gloënde diamanten.* De Deck. *Met Godts heerlijkheit omstraelt.* H. Schim. Een woord van den verhevenen stijl.

OMSTREEK, z. n., vr., *der*, of *van de omstreek*; meerv. *omstreken.* Eene omliggende streek, omtrek.

Men gebruikt vooral het meerv. om het fr. *environs* uit te drukken: *in de omstreeken van Haarlem.* H. Loosjes. Van *om* en *streek.*

OMSTRENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *strengelen.* Scheidb.: *ik strengelde om, heb omgestrengeld.* Strengelend ombinden: *ik strengel me om den stam, als ik zijn hout omvadem.* H. Schim. Onscheidb.: *ik omstrengelde, heb omstrengeld.* Iets rondom met iets strengelen.

OMSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *strijken: ik streek om, heb omgestreken.* Omheen strijken: *ik heb de zalf er omgestreken.* Onscheidb.: *omstreek, omstreken.* Met iets aan alle zijden bestrijken: *een kelder, van buiten met cement omstreken.*

OMSTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *strikken: ik strikte om, heb omgestrikt.* Met eenen strik om iets vastmaken.

OMSTROOMEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *stroomen.* Onz. en scheidb.: *ik stroomde om, heb* en *ben omgestroomd.* Omheen stroomen; met *hebben: de rivier stroomt om de stad. Muuren, daar Jakob drijmael ommestroomt.* Vond. Met *zijn: het zeewater is, eertijds, dezen uithoek omgestroomd.* Bedr. en onscheidb.: *ik omstroomde, heb omstroomd.* Aan alle zijden met eenen stroom omringen.

OMSTUITEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stuiten: ik stuitte om, ben omgestuit.* Terug stuiten. Antonid. neemt het oneig.: *en zijne faem aen beijde poolen omgestuit.* Van hier: *omstuiting.*

OMSTULPEN (*omstelpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *stulpen: ik stulpte om, heb omgestulpt.* Het onderste boven keeren, door het met de opening op den grond te plaatsen.

OMSTUREN, zie *omstieren.*

OMSTUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *stuwen: ik omstuwde, heb omstuwd.* Met eenen digten drom aan alle kanten omgeven: *in hen, die het lijkbed omstuwen.* Sels. *Een maegdenrei omstuwt 'er altijt.* H. Schim.

OMSUKKELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *sukkelen: ik sukkelde om, heb omgesukkeld.*

Suk-

Sukkelend omdolen: *omsucklen achterlant.* Vond. *Terwijl wij omzukklen zonder strant of ree.* Anton. Van hier: *omsukkeling.*

OMTALMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *talmen; ik talmde om, heb omgetalmd.* Talmend omdrentelen.

OMTASTEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tasten: ik tastte om, heb omgetast.* Achter zich tasten; ook in het ronde alles betasten: *gelijck als een blinde omtast in het donkere.* Bybelv.

OMTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tellen; ik telde om, heb omgeteld.* In het ronde tellen.

OMTIEGEN, (*omtijgen, omtuigen*) onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en het verouderde *tiegen* (*tijgen, tuigen*). Onz. en scheidb: *ik toog om, ben omgetogen.* Omheen trekken, reizen. Onscheidb. en bedr.: *ik omtoog, heb omtogen.* Aan alle kanten omgeven: *met een traanenwolk omtoogen:* T. Arends. *De pilaren waren met zilver omtogen.* Bybelv. *Door geen duisternis omtogen.* N. Versteeg. *Omgetogen met de wapens.* De Brune, die het hier scheidb. gebruikt.

OMTIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tieren: ik tierde om, heb omgetierd.* Omloopen en een getier maken.

OMTIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *timmeren: ik timmerde om, heb omgetimmerd.* Omheen timmeren, rondom betimmeren.

OMTOBBEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tobben: ik tobde om, heb omgetobd.* Tobbend omgesold worden: *lang op zee omtobben.*

OMTOGT, z. n., m., *des omtogts*, of *van den omtogt;* zonder meerv. Omreis. Van *om* en *togt.*

OMTOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *toomen: ik toomde om, heb omgetoomd. Eenen hoed omtoomen*, eenen hoed, die reeds lang opgetoomd was, door het verzetten van deszelfs punten, anders optoomen.

OMTONNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tonnen: ik tonde om, heb omgetond.* Van de eene in de andere ton doen.

OMTOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tooveren: ik tooverde om*, *heb omgetooverd*. Tooverend ommaken. Ook met vele knoopen om iets vastmaken; een woord der dagelijksche taal.

OMTRED, z. n., m., *des omtreds*, of *van den omtred*; meerv. *omtreden*. Zoo neemt men, in Groningerland, eene plank, die met een uitstek boven eene sloot, om eene wring of hek, gelegd is, om, daardoor, achter om het hek te treden. Zoo leest men, in den eed der *Buirrichters*: *gij zweeren, om alle vonders en ommetreden te zullen schouwen*. Van *om* en *tred*.

OMTREDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *treden: ik trad om*, *ben omgetreden*. Omheen treden. Ook bedr., voor tredend omwerpen.

OMTREK, z. n., m., *des omtreks*, of *van den omtrek*; meerv. *omtrekken*. Eigenlijk een haal of trek, welken men met eene pen of een ander werktuig in het ronde trekt, om daardoor eene ruimte te bepalen. Van hier is het een schilders of plaatsnijders woord, beteekenende den eersten trek van eene teekening: *waarvan eerst maar de flaauwe schaduwe*, *en als 't ware de omtrek was geteekend*. H. MUNTINGHE. Van hier de kennelijke wezenstrekken van een beeldtenis: *dit 's Bogaerts omtrek met zijn levenwekkende oogen*. A. MOONEN. *Het wonder Godsbeelt*, *all' de geestlijke ommetrekken van zijn volmaakte deugt*. HOOGVL. *Terwijl ik zelf den omtrek van mijn' geest in dichtkunst poog te geven*. J. DE HAES. Wijders, wordt het oneigenlijk ook op andere dingen toegepast: *wanneer 't geloovigh volk de levende ommetrekken van Gods genaderaat zal ontdekken*. HOOGVL. Eene bepaalde ruimte, welke men zich als eenen omkring rondom iets anders voorstelt: *al is mijn kamers omtrek kleen*. K. BRANDT. *In Bethlehem en deszelfs omtrek*. HAMELSV. Eene uitweiding: *een lange omtrek van woorden*. HOOGSTR. Van *om* en *trek*.

OMTREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *trekken*. Scheidb. en bedr.: *ik trok om*, *heb omgetrokken*. Door trekken omhalen: *eenen muur met brandhaken omtrekken*. *Zij trokken den boom met touwen om*. Door uit en aantrekken verwisselen: *ik trek*, *dagelijks*, *mijne schoenen om*. Scheidb. en onz., met *zijn*; omreizen: *de vijand is de stad*

ſtad omgetrokken. Hier en daar trekken; met *hebben*: *van om te trecken op de aarde, en die te doorwandelen.* Bybelv. Onſcheidb. en bedr.: *ik omtrok, heb omtrokken.* Eenen eerſten trek halen rondom eene teekening: *eene tronie omtrekken.* Rondom bekleeden: *hij omtrok de pijlaren met zilveren banden.* Rondom beſluiten, omringen: *met een ſmalle gracht omtrocken.* Vond. *Haer vroylick wezen wert met koud' en mist omtrocken.* De Brune. Van hier: *omtrekking.*

OMTRENT, voorz., dat eenen vierden naamval beheerscht. De oorſpronkelijke beteekenis ſchijnt te zijn van eenen ſtand, die niet ver van iets anders verwijderd en afgeſcheiden is; zoodat men het kan verklaren door bijna, haast, nabij, bij, noopens, naarmate de zin het toelaat. Men gebruikt het, (1), om een zeker tijdſtip zoo na mogelijk te bepalen: *omtrent den morgenſtond viel er een rijp op de boekweit.* (2) Om den eindpaal van eene during na genoeg uit te drukken: *hij was omtrent drie maanden ziek. Ik heb omtrent een jaar de koorts gehad.* (3) Om een getal te bepalen: *de rog quam omtrent agt hondert gulden 't last te kosten.* Hooft. *Omtrent drie duizend man bleef op de plaats.* (4) Een afſtand: *de vijand lag omtrent een uur van de ſtad af. Hij ſcheijdde hem van haer af omtrent eenen ſteenworp.* Bybelv. (5) Eene plaats: *ik ſtond een wijl omtrent het kraem.* Cats. *Omtrent Meänders oever.* Poot. *Die daeromtrent zich leegren.* Verst. Oneigenlijk: *omtrent haer leste reen quam een lachje.* Poot. (6) Een voorwerp; naar: *de begeërlikheden ontrent de andere dingen.* Bybelv. Noopens, aangaande, rakende: *hieromtrent verſchilt men. Een goed werk, omtrent mij verricht.* Hamelsv. *Maer hij raest ontrent twistvragen.* Bybelv. Bijna: *zeg me ieders naem omtrent.* Poot. Dit woord werd, oudtijds, ook *ontrent* geſchreven, bij Cats zelfs *ontrend.* Deze oude ſpelling ſchijnt het naast bij den oorſprong te komen; daar het waarſchijnlijk is, dat dit voorzetſel uit het ontkennende *on* en het deelwoord *getrend* (van het oude *trennen*, afſcheiden, dat bij Kil. nog voorkomt en, in het hoogd., een bekend werkw. is) zamen geſteld is; als zeidet gij *niet geſcheiden*, dat is nabij, bijna.

OMTROMMEN, (en het voordd. *omtrommelen*) bedr.

w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *trommen*: *ik tromde om*, *heb omgetromd*. Door trommelslag overal iets aankondigen, uitroepen.

OMTROMPETTEN, (bij de ouden *omtrompen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *trompetten*: *ik trompette om*, *heb omgetrompet*. Door trompetgeschal iets aan alle oorden uitroepen.

OMTUIMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *tuimelen*: *ik tuimelde om*, *ben omgetuimeld*. Tuimelend omvallen: *hij tuimelde van dronkenschap om*. Hier en daar tuimelend omgedreven worden: *de beren tuimelen om in 't Libijaensche marmer*. VOND. *Omtuim'lende gedrochten*. ANTON.

OMTUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *tuinen*: *ik omtuinde*, *heb omtuind*. Met eenen tuin of eene heining omringen: *omtuint met doornen*. H. SCHIM. Oneig.: *met smaet en smart omtuint*. H. SCHIM. Van hier *omtuining*.

OMVAART, z. n., vr., *der*, of *van de omvaart*; zonder meerv. Eene omreis te water. Van *om* en *vaart*.

OMVADEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *vademen*: *ik omvademde*, *heb omvademd*. Met de armen omvatten: *omvaademende deszelven zoon*. HOOFT. *Al kussende hebbe ik uwen hals omvademd*. H. SCHIM. Van hier: *omvademing*.

OMVAL, z. n., m., *des omvals*, of *van den omval*; meerv. *omvallen*. Omstorting: *door den omval des torens werd de kerk verpletterd*. Voorts, eene plaats, waar een gebouw omgevallen ligt; ook een oud gebouw, dat omgevallen is; dat ook, na de herstichting, dien naam behoud. Van *om* en *val*. Bij HUIJG. *omgeval*.

OMVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *vallen*: *ik viel om*, *ben omgevallen*. Door vallen op den grond of op eene andere oppervlakte komen te liggen: *de muur is omgevallen*. *De boot viel om*. *Wat zijn er al dorre stammen omgevallen!* POOT.

OMVANG, z. n., m., *des omvangs*, of *van den omvang*; zonder meerv. Eene plaatselijke ruimte, welke een ligchaam in zijnen omtrek besloot: *zoo reikt zij (de koopmerkt van Euroop) ook eerlang tot aen haer nieuwe muuren*, *En stopt dien omvang vol*. DE DECK. Van *om* en *vang*.

OMVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vangen*: *ik omving, heb omvangen.* Aan alle kanten een ruim omringen: *thans heeft ze de ſtad met eenen muur van gebakke tichelſteenen omvangen.* Bogaert. Omarmen, met de armen omvatten: *ende hem omvangende ſeyde hij* enz. Bybelv. Men plaatst er ook, duidelijkheidshalve, het naamwoord *armen* bij: *ende hij omvinghſe met ſijne armen.* Bybelv. Aan alle zijden bekuellen: *ick ben met deze keten omvangen.* Bybelv. Omgeven; eigenlijk: *de klim omvangt den boom.* J. Cats. *Een draat van twaelf ellen omvinck den anderen pielaer.* Bybelv. *Heeft mij een Godtheit thans omvangen?* H. Schim. Oneig.: *met zwakheid omvangen zijn.* Bij Notk. *umbefangen*, bij onze oude ſchrijvers *ombevangen*: *totten ombevangen der dingen.* Th. à Kempis.

OMVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *varen*: *ik voer om, heb* en *ben omgevaren.* Rondom varen; met *zijn*: *wij zijn het eiland omgevaren.* Hier en daar varen; met *hebben*: *wij hebben voor vermaak wat omgevaren.* Uit den koers varen; met *zijn*: *wij waren wel drie uur omgevaren.*

OMVATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *om* en *vatten*: *ik omvattede, heb omvat.* Met de hand aan alle kanten vatten of inſluiten: *het is te dik; ik kan het niet omvatten.* Somwijlen gebruikt men het ook van de armen. Van hier vindt men het oneigenl. bij Vond.: *met een arm van ſteen en rots t' omvatten.* Wijders, gebruiken de dichters het van andere dingen, welke zij, in hunne verbeelding, handen toeſchrijven: *waer zijn bladt, Te dootſchen droef, den drempelstijl omvat.* Poot. Van hier naauwkeurig aan alle zijden inſluiten: *ſardonixſteenen, omvatt in goudene kaskens.* Bybelv. In verderen zin: *het vlacke des afgronts wordt (met ijs) omvatt.* Bybelv. In zijne ruimte begrijpen: *'t andere omvat de koningrijken van Bengale* enz. Bogaert. *Een kracht van nat, als gij in uwe wadde omvat.* Anton. In de dagelijkſche taal gebruikt men het ook ſcheidb., in den zin van anders vatten: *ik heb het van vermoeidheid moeten omvatten.*

OMVEER, zie *omver*.

OMVEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *veilen*: *ik veilde om, heb omgeveild.* Over-

al

al te koop aanbieden: *als beesten omgeveylt.* VOND. Van hier: *omveiling.*

OMVELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *vellen: ik velde om, heb omgeveld.* Doen omvallen. Men zegt het meest van grootere ligchamen: *de fellen oorlogsram en velt geen vesten om juist met den eersten stoot.* DE DECK. Somtijds gebruikt men het ook van ligchamen, die weinigen tegenstand bieden: *maer overvalt en velt hem om, als winterbui een' lenteblom.* DE DECK.

OMVENTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *venten: ik ventte om, heb omgevent.* Omloopen en uitventen.

OMVER, een bijw., beteekenende de verandering van eenen staanden in eenen liggenden of omgeworpenen stand; het onderste boven. Men plaatst het bij werkwoorden, en wel bij alle zoodanige, die deze verandering toelaten, als: *omverhalen, omverstooten, omversmijten, omvervallen, omverhakken* enz. Het is meest in den gemeenzamen stijl gebruikelijk, versterkende de kragt van het enkele voorzetsel *om.* Voor *omver* is ook *omveer* in gebruik: *de deugdekerk moet gladt omveer.* POOT. Zie wijders *ver.*

OMVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz *om* en *vlechten.* Scheidb.: *ik vlocht om, heb omgevlochten.* Vlechtend om iets vastmaken: *zij vlocht hare haren om het gouden hoofdsiersel.* Onscheidb.: *ik omvlocht, heb omvlochten.* Als met vlechten omgeven, vlechtswijze omslingeren: *de klim omvlecht (den boom) menichwerven.* CATS. *Terwijl de Vrijheit haeren hoedt met oliloof omvlecht.* POOT. *'t Hooft omvlochten met een kroon.* J. DE HAES.

OMVLEESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *vleeschen*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik omvleeschte, (omvleeschde), heb omvleescht (omvleeschd).* Met vleesch rondom bekleeden. Het deelw. alleen wordt gebruikt: *de Heere Jesus omvleescht in de weereld ghekomen zijnde.* DE BRUNE.

OMVLEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *vleugelen: ik omvleugelde, heb omvleugeld.* Met vleugelen rondom bedekken. Het deelw. is in gebruik bij de dichters: *de Seraf zingt zijn roem;*

roem; maar met omvleugelde oogen. M. C. van Hall.

OMVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *vliegen: ik vloog om, heb* en *ben omgevlogen.* Om iets vliegen; met *zijn: de vogel is den hoek omgevlogen.* Nu hier dan daar vliegen; met *hebben: in de lucht omvliegen.* Bedr. zoude het beteekenen door vliegen omwerpen; wanneer *vliegen* in het gemeen eene fnelle beweging aanduidt.

OMVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *vlieten: ik vloot om, ben omgevloten.* Omheen vlieten.

OMVLIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *vlijen: ik vlijde om, heb omgevlijd.* Anders vlijen.

OMVLOEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *vloeijen.* Onz. en fcheidb.: *ik vloeide om, ben omgevloeid.* Met eenen vloed van water om iets vlieten: *de rivier vloeide eertijds de zuidzijde der ftad om.* Oneig., met eenen toevloed van volk rondom aankomen: *hij heeft bij d'omgevloeiden alzoo aangeheeven.* Hooft. Bedr. en onfcheidb.: *ik omvloeide, heb omvloeid.* Rondom bevloeijen: *wanneer, omvloeit van u, hem d'oude vlam beving.* Vond. Van andere dingen wordt het ook gezegd: *nevel, die de aarde nu wolkend omvloeide.* Onbekend dichter.

OMVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *voeren: ik voerde om, heb omgevoerd.* Om zijne as drijven: *gelijck het kroonradt het ftrijckradt om komt voeren.* Vond. Overal ombrengen: *de ftandaartdraager heeft den ftandaart omgevoert.* Hooft. Overal omleiden: *gevangenen in zegepraal omvoeren.* Oneig., rondom bekend maken: *die van den berg Leena af tot aan Cabo de Verde den roem zijner wapenen omvoerden.* Bogaert. *En voert uw' roem op witte pennen om.* Poot. Van hier: *omvoering.*

OMVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *voeren.* Scheid.: *ik voerde om, heb omgevoerd.* Met andere voering bekleeden: *zij liet haren hoed omvoeren.* Onfcheidb.: *ik omvoerde, heb omvoerd.* Rondom met voering dekken.

OMVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *vorfchen: ik vorfchte om, heb omgevorfcht.*

Aan

Aan alle kanten navorschen: *ik vorsch van om.* J. Oudaan. Van hier: *omvorsching.*

OMVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *vouwen.* Scheidb.: *ik vouwde om, heb omgevouwen.* Anders vouwen: *vouw den brief om. Een blad papier omvouwen.* Ombeen vouwen: *ik heb het papier er netjes omgevouwen.* Onscheidb.: *ik omvouwde, heb omvouwen.* met iets, in vouwen gelegd, omwinden:

U, dartele oogjes, zal 'k wel fijn.
Met eene faali stijf omvouwen.
Minned. van Bonefon.

OMVRAAG, z. n., vr., *der*, of *van de omvraag*; zonder meerv. Eene vraag, welke men in het ronde aan eenige personen doet: *iets in omvraag brengen.* Van *om* en *vraag.*

OMVRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *vragen*: *ik vroeg om, heb omgevraagd* (oudt *omgevragen*). Omvraag doen.

OMWAAIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *waaijen*: *ik woei om, heb* en *ben omgewaaid.* Bedr., door den wind doen omvallen: *de stormwind waaide vele hooggetopte dennen om.* Meest onz., met *zijn*; door den wind omgeworpen worden: *en d'eiken leggen naer en deerlijk omgewaeit.* Poot.

OMWAGGELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *waggelen*: *ik waggelde om, ben omgewaggeld.* Waggelend omzakken, in het waggelen omvallen.

OMWALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *wallen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik omwalde, heb omwald.* Met eene schans, eenen wal insluiten: *hij omwalt zich voor de Haaghpoort.* Hooft. Oneig., omgeven; in den verhevenen stijl: *'t bladergroen, dat geen fruit en moes bemantlen en omwallen zal.* Poot.

OMWANDELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *wandelen.* Scheidb. en onz.: *ik wandelde om, heb* en *ben omgewandeld.* Hier en daar wandelen; met *hebben*: *in de stad omwandelen. Een uur omwandelen.* Met *zijn*; eenen zekeren kring in het wandelen maken, rondom iets wandelen: *wij zijn den wal omgewandeld.* Onscheidb.

en bedr.: *ik omwandelde, heb omwandeld.* Iets geheel rond wandelen. Van hier gebruikt POOT het oneigenl.: *der wijzen faem omwandelt 'swerelts randen.*

OMWAREN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *waren.* Onz. en scheidb.: *ik waarde om, heb omgewaard.* Warend omzweven: *hier waren geesten om.* Bedr. en onscheidb.: *ik omwaarde, heb omwaard.* Warend omringen, omgeven. Men gebruikt het in den dichterlijken stijl. Zoo leest men ergens: *van bloemen en geuren omwaard.*

OMWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wasschen: ik wiesch om, heb omgewasschen.* Van binnen en buiten wasschen.

OMWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wassen: ik wies om, ben omgewassen.* Omheen wassen.

OMWATEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *wateren: ik omwaterde, heb omwaterd.* Met waterstroomen omgeven: *op eenighe omwaeterde landen.* HOOFT.

OMWEG, z. n., m., *des omwegs,* of *van den omweg;* meerv. *omwegen.* Een weg, die met eene kromme bogt omloopt; het tegendeel van den kortsten weg: *wij namen, om de struikroovers te ontgaan, eenen langen omweg.* Een dwaalweg: *en hemt op dwalende ommewegen.* POOT. Oneig., eene uitvlugt, eene vermijding, eene verschooning: *waartoe al die omwegen?*

OMWELVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *welven: ik omwelfde, heb omwelfd.* Met een verwulfsel alom bedekken.

OMWENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wenden: ik wendde om, heb omgewend.* Diep omspitten: *eenen akker omwenden.* Omkeeren: *eenen wagen — een schip omwenden. Zich omwenden.* Naar eenen anderen kant wenden: *Oranje, wendende het oog om en weeder.* HOOFT. Om zijne as wenden: *dat magtigh vuurwerk, om zijn polen omgewend.* DE DECK. Oneig.: tot eenen ander overbrengen, in een anders bezit brengen: *hare huijsen sullen omgewendt worden tot anderen.* BYBELV. Veranderen: *de regering van den staat zag men weldra omgewend.* Van hier: *omwending.*

OMWENTELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

 scheidb.

ſcheidb. voorz. *om* en *wentelen: ik wentelde om*, *heb* en *ben omgewenteld*. Het onderſte boven wentelen: *eenen ſteen omwentelen*. *Hij wentelde zich in het ſlijk om*. Onz., met *zijn: als de maan in hare wisſelinge omwentelt*. H. Schim. *O waerèlden! die boven mijn hoofd omwentelt*. Sels. Van hier: *omwenteling*, meest, in eenen oneig. zin, voor verandering in een ſtaatsbeſtier.

OMWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *werken: ik werkte om*, *heb omgewerkt* (oudt. *ik wrocht om*, *heb omgewrocht*). Op eene andere wijs bewerken: *jammer maar*, *dat al zijn arbeid*, *aan het omwerken van die zaak beſteed* enz.

OMWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *werpen: ik worp* (*wierp*) *om*, *heb omgeworpen*. Buitenwaarts omvouwen, met eenen rand omſlaan: *een omgheworpen hemd*, *ſpijt waschters blooten arm*. Huygens. Omſmijten: *omdat zij de afgodiſche altaren hadden omgeworpen*. *Eenen wagen omwerpen*. Het onderſte boven werpen: *een ſtuk land omwerpen*. Van de eene naar de andere zijde werpen: *men worp ſchielijk het zeil om*. *Het gat omwerpen*, van partij veranderen, afvallig worden. Schielijk omhangen: *werpt uwen mantel om*. Bybelv. Fig., in het verderf ſtorten; in den ſtijl des Bijbels: *God zal de godloozen omwerpen*. Van hier: *omwerping*.

OMWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *om* en *weven*. Scheidb.: *ik weefde om*, *heb omgeweven*. Rondom iets weven. Onſcheidb.: *ik omweefde*, *heb omweven*. In den verhevenen ſtijl, beduidt het met een ligchaam weefſelswijze omgeven.

OMWIEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wiegen: ik wiegde om*, *heb omgewiegd*. Onder het wiegen omwerpen.

OMWIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wielen: ik wielde om*, *heb omgewield*. Bij Kil. vindt men *wielen*, in den zin van het hoofd met eenen maagdenſluijer dekken. Vond. gebruikt het zamenſ. woord: *omgewielde fluiten*.

OMWILLEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *willen: ik wilde om*, *heb omgewild*. In de dagelijkſche taal, komt het met uitlating van een werkwoord voor: *het rad wil niet om*.

OM

OMWIMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *wimpelen*: *ik omwimpelde*, *heb omwimpeld*. Geheel bewimpelen.

OMWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *winden*. Scheidb.: *ik wond om*, *heb omgewonden*. Iets om een ander ligchaam winden. Onscheidb.: *ik omwond*, *heb omwonden*. Rondom bewinden: *ende sijn aengesicht was omwonden met eenen sweetdoek*. Bybelv. *De held wordt door een wolk omwonden*. N. Verst. Van hier: *omwindsel*, waarmede men iets omwindt, oneig., bewimpeling: *iets zonder omwindselen verhalen*.

OMWIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wippen*: *ik wipte om*, *heb omgewipt*. Door wippen omstorten: *wip om een sack of twee*. J. T. Josephs droef- en blij-eind spel.

OMWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wisschen*: *ik wischte om*, *heb omgewischt*. Van alle zijden afwisschen.

OMWISSELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wisselen*: *ik wisselde om*, *heb omgewisseld*. Door wisselen veranderen: *laat ons met plaatsen omwisselen*. Van hier: *omwisseling*.

OMWITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *witten*: *ik wittede om*, *heb omgewit*. Overal in het ronde witten.

OMWOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *woelen*: *ik woelde om*, *heb omgewoeld*. Garen of touw om iets winden. Ook onscheidb.: *ik omwoelde*, *heb omwoeld*. Rondom bewoelen: *de drie (masten) omwoelt met kaabels*. Hooft. In het gemeen, omwinden: *zijn stok en staf omwoelt met lauwerbladen*. H. Schim.

OMWOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *wolken*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik omwolkte*, *heb omwolkt*. Eigenlijk met wolken omsluiten. Dichters gebruiken het oneig.: *omwolkt met sterflijk stof*.

OMWONEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *wonen*: *ik woonde om*, *heb omgewoond*. Rondom eene plaats wonen. Van hier: *omwoners*.

OMWORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *om* en *worgen: ik worgde om, heb omgeworgd.* Met eene gedraaide wrong omringen, fluiten: *een omgeworghe kuijt, spijt beulingmaeckſters darm.* C. HUYGENS.

OMWORMEN, (*omwurmen*) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wormen: ik wormde om, heb omgewormd.* Eigenlijk als wormen omwroeten. Men gebruikt het oneigenlijk van een zwak mensch, die, overal, in weinig beduidende zaken zich aflooft, zonder veel af te doen.

OMWREKEN, zie *omwrikken.*

OMWRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wrikken: ik wrikte om, heb omgewrikt.* Door heen en weêr rukken, breken en omwerpen. POOT gebruikt daarvoor *omwreken: 'k wensch hij 't gevaert zoo ommewreek'.*

OMWRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wringen: ik wrong om, heb omgewrongen.* Sterk omdraaijen: *daar vanght de pruylſter aen haer handen om te wringhen.* CATS. Oneig.: *van een' omgewrongen reden.* HUYGENS.

OMWROETEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *wroeten: ik wroette om, heb omgewroet.* Eigenlijk, met de pooten of den muil omhalen: *dat zwijn wroet Godts akker om.* H. SCHIM. *Die den mesthoop zoude omwroeten.* J. DE HAES. Van kleine kinderen zegt men het ook; doch dan gebruikt men het onz., met *hebben: in het zand omwroeten.* Voorts, met andere werktuigen omhalen: *eer 't Noorden met zijn bijl in 't ommewroeten der gebouwen groeide.* VOND. *Zij ziet haer kerken omgewroet.* VOND. Oneig., omſnuffelen; onz., met *hebben: heeft eeuw bij eeuw in 't donkere omgewroet. Met dwalend onderzoek.* M. L. Van hier: *omwroeting.*

OMZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zaaijen: ik zaaide om, heb omgezaaid.* Omheen zaaijen. Bij HOOGSTR.

OMZADELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zadelen: ik zadelde om, heb omgezadeld.* Den zadel van het eene op het andere paard leggen.

OMZAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *om* en *zagen: ik zaagde om, heb omgezaagd. Eenen boom omzagen,* hem doorzagen, dat hij omvalt.

OMZAKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *zakken: ik zakte om, ben omgezakt.* Door zakken omvallen. Bedr, zoude het beteekenen uit den eenen in den anderen zak doen; wanneer het een geheel ander woord is.

OMZATEN, z. n., m., zonder enkelv. ; *der*, of *van de omzaten.* Omwoners: *jegens alle fijn ommefaten.* M. STOKE. *Die lantgenoten, die ommefaten heijten.* OVERYSS. CHRON. Van *om* en *zaat*; van *zitten.*

OMZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *zeggen: ik zeide om, heb omgezegd.* In het ronde zeggen: *ik heb het laten omzeggen.*

OMZEILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *zeilen.* Scheidb. en bedr: *ik zeilde om, heb omgezeild.* In het zeilen omftooten; anders *overzeilen.* Scheidb. en onz., hier en daar zeilen; met *hebben: wij hebben, op het meer, wat omgezeild.* Eenen omweg in het zeilen maken; met *zijn: wij zijn drie uur omgezeild.* Rondom zeilen; met *zijn: die alle kusten omzeilt.* VOND. Bedr. en onfcheidb.: *ik omzeilde, heb omzeild.* Iets aan alle kanten bezeilen: *wij omzeilden het gansche eiland.* Van hier: *omzeiler.*

OMZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *om* en *zenden: ik zond om, heb omgezonden.* Overal in het ronde zenden.

OMZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *om* en *zetten.* Scheidb.: *ik zette (zettede) om, heb omgezet.* Door zetten eene andere rigting geven: *zet de fpil wat om. Zet de fchuit van achteren wat om.* Door zetten in eene andere plaats brengen: *ik heb de fteenen in den ring laten omzetten. Zet de ftoelen om.* Het onderfte boven zetten: *een kleed laten omzetten. Graan op den moutvloer omzetten.* In den koophandel, zegt men *geld omzetten*, als men geld uitgeeft, en met winst ander geld te rug krijgt. Oneig., afbrengen: *iemand van zijn voornemen omzetten.* In het ronde zetten: *ik zette er palen om.* Onfcheidb.: *ik omzette (omzettede), heb omzet.* Rondom influiten: *ha a! hij is omzet.* P. SCRIVERIUS. Rondom bezetten: *en zakuurwerk, met diamanten omzet. Doornen, daar de akker mede omzet was.* HAMELSV. *Met gout vergult en met gefteente omzet.* H. SCHIM. Van hier: *omzettelijk*,

lijk, welken men ompraten, omkoopen kan: *een omzettelijk gemoed.*

OMZIEN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *zien*: *ik zag om*, *heb omgezien*. Achter zich zien: *die (zak) drukt ons op de borst, en weert het ommezien.* Poot. Oneig., zijne aandacht vestigen: *doe wel en zie niet om.* *Zonder omzien*, onophoudelijk. Overal zien, om iets te bekomen: *naar eene meid omzien.* Bezoeken, bezorgen: *ik zal, dagelijks naar hem omzien.* Met voorzigtigheid te werk gaan: *dit leere u omzien.* J. de Haas. Men gebruikt de onbepaalde wijs als een zelfst. n. van het onz. gesl., in de beteekenis van een oogenblik: *ik kan het in een omzien verrigten.* Wantrouwen: *heb er geen omzien naar*, wees er gerust op.

OMZIGT, z., n., vr., *der*, of *van de omzigt*; zonder meerv. De daad van omzien. Van hier: *omzigtig*, behoedzaam: *een ommezichtig brein mistrout hierom de man.* Vond — *Omzigtigheid*, *omzigtiglijk*.

OMZIGTIG, zie *omzigt*.

OMZIJN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *zijn*: *ik was om*, *ben omgeweest*. Aan het einde zijn, omgeloopen zijn: *als het jaer omme is.* Bybelv.

OMZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zitten*: *ik zat om*, *ben* en *heb omgezeten*. In het ronde zitten: *om het vuur zitten. Zij zijn om het vuur gezeten. Zij hebben gisteren om het vuur gezeten.* Ook anders zitten, zoodat de eene op de zitplaats des anderen komt; ook wat opschikken met zitten: *zit wat om.* Eindelijk beduidt *omzitten* zich omdraaijen in het zitten: *ga eens omzitten.* In deze drie gevallen gebruikt men *hebben* alleen

OMZOEKEN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *om* en *zoeken*: *ik zocht om*, *heb omgezocht.* Aan alle oorden zoeken: *'t is beter, dat men omzoek'.* Vond. Hooft. gebruikt het ook bedr.: *alles omzoekende.*

OMZOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *zoomen*. Scheidb. *ik zoomde om*, *heb omgezoomd.* Eenen zoom om iets maken: *eenen doek omzoomen.* In den verhevenen stijl, gebruikt men het onscheidb.: *ik omzoomde*, *heb omzoomd.* Omgeven: *boomen en heggen, die de uiterstens van de landstreek omzoomen.* Vert. van Herv. *Gaenderijen, van verkoelende watervallen omzoomd.* Hervey.

OM-

OMZWAAI, z. n., m., *des omzwaais*, of *van den omzwaai*; het meerv. *omzwaaijen* kan, in sommige gevallen, gebruikt worden. Een wijde, luchtige omdraai; met een meerv.: of *volge uw' wuften ommezwaai*. VOND. *Een vogel, die met een' ommezwaai verduistert in de lucht*. J. OUDAAN. Oneig., eene aanmerkelijke verandering; zonder meerv.: *naerdien 't noit grooter ommezwaei in 's trotschen brein kon drukken*. VOND. Omslag: *gij hebt geen' lust in al dien weidschen ommezwaei*. H. SCHIM. Van *om* en *zwaei*.

OMZWAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwaaijen*: *ik zwaaide om*, *heb omgezwaaid*. Bedr., luchtig omdraaijen: *de sabel- het vaandel omzwaaijen*. *Zijnen staf omzwaaiend heen en weer*. VERSTEEG. Onz., in het draaijen eenen grooten kring maken; met *hebben*: *hoe alles door zijn wijsheid ommezwaeit*. HOOGVL.

OMZWABBEN, (*omzwappen*, en het voordd. *omzwabbelen*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwabben*: *ik zwabde* (*zwapte*) *om*, *ben omgezwabd* (*omgezwapt*). Een klauknabootsend woord, dat eene beweging op het water uitdrukt, door welke beweging men omvalt: *daer swapt het schuytjen om*. CATS.

OMZWABBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwabberen*, van *zwabber*: *ik zwabberde om*, *heb omgezwabberd*. Met den zwabber rondom schoon maken: *het schip omzwabberen*.

OMZWACHTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *om* en *zwachtelen*: *ik omzwachtelde*, *heb omzwachteld*. Eigenlijk, met eenen zwachtel omwinden. Meest gebruikt men het oneigenlijk, voor aan alle zijden bedekken: *maar d' oosterlingen zich omzwachtelt vinden van eene afgoderye*. BOGAERT.

OMZWEMMEN, onz. w, ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwemmen*: *ik zwom om*, *heb* en *ben omgezwommen*. Hier en daar zwemmen; met *hebben*: *in de graft omzwemmen*. Rondom zwemmen; met *zijn*: *hij is het schip omgezwommen*.

OMZWENKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwenken*: *ik zwenkte om*, *ben omgezwenkt*. Met omwenden eenen zwenk maken: *het leger zwenkte regts om*.

OMZWERM, z., n., m., *des omzwerms* of *van den omzwerm*; meerv. *omzwermen*. Een menigte, die als een

zwerm iemand omringt: *zoo wil hij zelver Room met al haar ommezwerm reijn af ten grond vertréen.* OUD.

OMZWERMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwermen*: *ik zwermde om*, *heb omgezwermd.* Met zwermen hier en daar omvliegen: *de bijen zwermen om.* Oneig., met eenen hoop omloopen: *de soldaten zwermen ten platten lande om.*

OMZWERVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwerven*: *ik zwerf om*, *heb* en *ben omgezworven.* Zwervend omdolen; met *hebben*: *hij heeft lang op zee omgezworven. Daer hij omzwerft heinde en veer.* N. VERSTEEG. Zwervend omreizen om iets; met *zijn*: *hij is de wereld omgezworven.* Van hier: *omzwerving.*

OMZWEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zweven*: *ik zweefde om*, *heb* en *ben omgezweefd.* Hier en daar zweven: *laetse selfs omsweven om spijse.* BYBELV. *Vliegende en omzweevende op den vloed.* ANTON. *In dien ring omzweven.* VOND. Om iets zweven; met *zijn*: *zo verre de geest het perk weet om te zweven.* L. TEN KATE. Men gebruikt het ook somtijds onscheidb. en bedr.: *ik omzweefde*, *heb omzweefd.* Zoo zegt een dichter: *de blijde verjonging omzweefde de schepping.*

OMZWIER, z., n., m., *des omzwiers*, of *van den omzwier*; het meerv. is niet in gebruik. Een omdraai, die ginds en herwaarts geschiedt: *of in het hemelsch heir en zijnen ommezwier.* VOND.

OMZWIEREN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwieren*: *ik zwierde om*, *heb* en *ben omgezwierd.* Onz., met *hebben*; eene dwarlende beweging hier en daar maken: *op het ijs met schaatsen omzwieren.* Rondom iets zwieren; met *zijn*: *den kloot der aerde omzwieren met een schip.* VOND. *Die om den mensch staeg omzwiert als een leeuw.* DE DECK. Bedr., met eenen omzwier draaijen: *schoon hij al de leden ommeswiert.* CATS. *Waerom mach desen mensch de leden ommeswieren.* DEZELFDE.

OMZWIKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *om* en *zwikken*: *ik zwikte om*, *ben omgezwikt.* Door zwikken zich ombuigen: *mijn voet is omgezwikt.*

OMZWINDELEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *om* en *zwindelen.* Scheidb. en onz.: *ik zwindelde om*, *ben omgezwindeld.* Omdraaijen om zijne as: *gelijk een rad omzwindelt op zijn punten.*

ten. H. Schim. Door duizeling omloopen: *zoo dat hem het hooft omzwindelt*. Vond. Onfcheidb en bedr.: *ik omzwindelde, heb omzwindeld.* Door ronddraaijing van iets, hetzelve aan alle zijden bewinden: *dooddoecken, daerin uw lichaem zal omzwindelt worden.* J. de Brune. De bron is in *wenden*, waarvan *gezwind*

ON, een voorzetfel, dat in zamenftelling alleen voor andere woorden gebruikt wordt, als: *onmin*, *ongansch*, *onleerzaam* enz Deszelfs beteekenis is van weinigen omflag, alzoo het eene ontkennende kracht heeft, en, eigenlijk, de afwezendheid van dat denkbeeld te kennen geeft, hetwelk het woord, waarmede het zamen gefteld is, uitdrukt. Van zulke woorden heeft men eene groote menigte. Zulke zijn, b v.: *ongaarn*, niet gaarn, *ontelbaar*, *onrein* enz Doch niet minder is h t aantal van die woorden, waarbij dit voorzetfel niet flechts de afwezendheid van dat denkbeeld, maar veel meer het tegendeel daarvan beteekent; van welke natuur vele zelfftand. naamw. zijn, als: *ondeugd*, *ondank*, *ongeduld*, *onverftand*, met hunne bijvoegl. woorden; zoo ook *onzalig*, *ongerijmd* enz. Hierheen behooren zulke naamwoorden, die op zich zelven, in engeren zin, iets uitdrukken, dat in zijne foort goed is, als: *daad*, *dier*, *weder*, *kruid*, *christen*; maar die, met *on* zamengefteld, het tegendeel daarvan aanduiden, als: *ondaad*, *ondier*, *onweder*, *onkruid*, *onchristen* enz. *Onkosten* heeft nog een bijgevoegd denkbeeld, dat van onnoodige, lastige kosten.

Dit voorzetfel wordt geplaatst in zamenft. voor eenige bijwoorden, als: *onlangs*, *ongraag*. Voor werkwoorden; fchoon dit thands buiten gebruik is. Eertijds deed men dit. Zoo vindt men bij van Mander *onbetamen*; *onregten* in de Wilckoeren van Langewolt; *ontrekken* in d. Guld. Thr., *onfchuldigen* bij Hooft, enz. Thands zijn nog in gebruik werkwoorden met *ver* zamengefteld, als: *veronedelen*, *veronachtzamen*, *verongelukken*, enz. Bij Notk.; Otfrid. enz. wordt *on* vaak voor werkw. gevonden. Dit is nog te zien in zoo vele deelwoorden, die nu als naamw. voorkomen.

Voor zelfft. naamwoorden, als: *ondienst*, *onhout*, *onland*, *ongunst*, enz.

Voor bijvoegel. naamwoorden, en wel van allerlei

soort. Voor enkele bijvoegelijke naamw., als: *onwijs*, *onwaar*, *onzeker*, enz. Voor allerlei zamengest., als: *onaanzienlijk*, *onafmetelijk* — *onzigtbaar*, *onnavolgbaar* — *onachtzaam*, *onarbeidzaam* — *ontijdig*, *onzijdig* — *onwaarachtig*. Vooral voor deelwoorden: zeer zelden, nogtans, vindt men dit voor deelwoorden van den tegenwoordigen tijd, evenwel zijn: *ondeugende*, *onwetende*, in gebruik. Mr. Z. H. Alewyn zegt: „*on* voegt zich niet wel bij participia van het acti- „vum;" en keurt daarom *onveranderende genade af*. Zoo zegt men ook *onbepalend lidwoord*, doch beter; *niet bepalend*. Deze zijn derhalve vooral met omzigtigheid te gebruiken. In tegendeel, is er eene groote menigte van zulke zameng. verledene deelwoorden, als: *onbevlekt*, *ongestraft*, *ongehoord*, *ongelezen* enz. In een enkel geval komt het, in de dagelijksche taal, buiten zamenst. voor: *wat raadt gij*, *on of even? On.* Hier staat het, bij verkorting, voor *oneven*.

Hier ontdekt zich, ondertusschen, eene gansche menigte van woorden, die den rijkdom onzer taal uitwijzen; die met een groot aantal nog kunnen vermeerderd worden. Het is waar; in het vormen van nieuwe naamwoorden en eigenlijke bijvoegl. naamw. vindt men grenzen, welke men niet willekeurig uitzetten mag: maar, waar is er haast een verleden deelwoord, dat niet dit voorzetsel toelaten kan? Men verge mij dan niet, dat wijd verstrooide heer naast elkander in het gelid te plaatsen. Met opzet sla ik, dan, die zameng. verled. deelwoorden over, waarover niets te zeggen valt, en welke elk zeer gemakkelijk kan vormen; als ook velen, die met *baar* en *lijk* zamengesteld worden: slechts de bij geachte Schrijvers meest voorkomende, met eenige andere, die onder de hand zich opdoen, zal de toegenegene lezer hier vinden. Hun getal zal nog groot genoeg zijn.

Er is nog een *on*, bij de ouden voor *in* gebruikt, als: *onbijt*, voor *inbijt*. Zoo vindt men nog *ontwee* voor *intwee*. Eindelijk, indien de volgende lettergreep met eene *m* begon, veranderden de ouden *on* in *om*, als: *ommin*, *ommaat* enz. Dit voorzetsel is uit *oon*, bij de hoogd. *ohne*, ontstaan. Vondel zegt nog ergens *oon* (zonder) *artzenij*. Het luidt, bij Otfrid. en deszelven tijdgenooten, *un*, eng. *un*, lat. *in*, gr. *αν* en, met weglating van de *ν*, *α*. Oudtijds zeide men bij ons ook

awijs,

awijs, *awaard*, voor *onwijs*, *onwaard*. In het zw. gebruikt men flechts *o*, bij de Denen en IJsl. *u*. Uit deze bron vloeijen ook het lat. *fine*, ons *zonder*. Bij de Hebr. heeft zelfs אין de beteekenis van een gemis.

ONAANBIDDELIJK, bijv. n., zonder trappen van *vergrooting*. Van *on* en *aanbiddelijk*. Dat niet moet aangebeden worden.

ONAANDACHTIG, bijv. n. en bijw., *onaandachtiger*, *onaandachtigst*. Van *on* en *aandachtig*. Die geene aandacht op iets flaat; dat met geene aandacht vergezeld is. Van hier: *onaandachtigheid*, *onaandachtiglijk*.

ONAANGENAAM, bijv. n. en bijw., *onaangenamer*, *onaangenaamst*. Van *on* en *aangenaam*. Niet aangenaam, dat met tegenzin gepaard gaat en daarin gegrond is. Van hier: *onaangenaamheid*, *onaangenaamlijk*. Bij de ouden was ook *ongenaam* in zwang.

ONAANGEZIEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aangezien*. Die geen aanzien of achting heeft. Men gebruikt het ook als een voorzetfel met eenen vierden naamval: *onaengezien gekerm en klagten*. VOND.

ONAANMERKELIJK, bijv. n. en bijw., *onaanmerkelijker*, *onaanmerkelijkst*. Van *on* en *aanmerkelijk*. Waarop weinig aanmerking valt.

ONAANNEMELIJK, bijv. n. en bijw., *onaannemelijker*, *onaannemelijkst*. Van *on* en *aannemelijk*. Niet aannemelijk: *eene onaannemelijke voorwaarde*.

ONAANSPREKELIJK, (*onaanfprakelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aanfprekelijk*. Welken men om eene zaak of eene fchuld niet aanfpreken kan.

ONAANSTOOTELIJK, bijv. n. en bijw., *onaanftootelijker*, *onaanftootelijkst*. Van *on* en *aanftootelijk*. Die of dat geenen aanftoot veroorzaakt en daarin gegrond is: *een onaanftootelijk gedrag*. Van hier: *onaanftootelijkheid*.

ONAANWEZEND, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aanwezend*. Niet aanwezend. Van hier: *onaanwezendheid*.

ONAANZIENLIJK, bijv. n. en bijw., *onaanzienlijker*, *onaanzienlijkst*. Van *on* en *aanzienlijk*. Niet aanzienlijk, van weinig aanzien: *een onaanzienlijk huis*.

ONAARDIG, bijv. n. en bijw., *onaardiger*, *onaardigst*.

Van *on* en *aardig*. Niet aardig: *zij is geen onaardig meisje. Eene onaardige rede.* Van hier: *onaardigheid, onaardiglijk*. Bij Hooft komt *onaardij* voor: *door d'onaardij* (lompheid, leelijkheid) *der paapetreeken*.

ONABEL, bijv. n. en bijw., *onabeler, onabelst*. Van *on* en *abel*. Niet abel, onaardig, onhandig: *Meduzaes aengezigt, afschuwbaer en onabel*. Poot. *Om luttel klaps van geen onablen trek*. De Deck. Van hier: *onabelheid*. Veroud. woord.

ONACHTBAAR, bijv. n. en bijw., *onachtbaarder, onachtbaarst*. Van *on* en *achtbaar*. Gering, geene achting waardig: *uit geen onachtbaar geslacht afkomstig*. Van hier: *onachtbaarheid*.

ONACHTERDOCHTIG, bijv. n. en bijw., *onachterdochtiger, onachterdochtigst*. Van *on* en *achterdochtig*. Niet achterdochtig: *die onachterdochtige vrouw*. Sels.

ONACHTERHAALBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *achterhaalbaar*. Niet achterhaalbaar en daarin gegrond: *oneindigheit zweeft op onachterhaelbre pennen*. Vond.

ONACHTZAAM, bijv. n. en bijw., *onachtzamer, onachtzaamst*. Van *on* en *achtzaam* en dit van *acht*. Die Gebrek van opmerkzaamheid aan den dag legt, en dat daarin gegrond is. Van hier: *onachtzaamheid, onachtzamelijk*.

ONADELLIJK, bijv. n. en bijw., *onadellijker, onadellijkst*. Van *on* en *adellijk*. Niet adellijk, met den aard des adels niet strookend.

ONAFBIDDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *afbiddelijk*. Dat door geen bidden afgeweerd kan worden.

ONAFHANGELIJK, *onafhankelijk*, bijv. n. en bijw., *onafhangelijker, onafhangelijkst*. Van *on* en *afhangelijk*. Niet-afhangelijk. Van hier: *onafhangelijkheid*.

ONAFLATELIJK, bijv. n. en bijw., *onaflatelijker, onaflatelijkst*. Van *on* en *aflatelijk*. Zonder af te laten, zonder na te laten, en daarin gegrond. Hier is ook een zameng. deelw. *onaflatende* in gebruik: *met onaflatende aandacht*.

ONAFLOSSELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *aflosselijk*. Dat niet afgelost kan worden: *onaflosselijke renten*.

ONAFMETELIJK, bijv. n. en bijw., *onafmetelijker, onaf-*

afmetelijkst. Van *on* en *afmetelijk.* Wiens onbepaalde grootte niet wel berekend kan worden. Van hier: *onafmetelijkheid.* *Onafmeetbaar* is ook in gebruik.

ONAFSCHEIDBAAR, zie *onafscheidelijk.*

ONAFSCHEIDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *afscheidelijk.* Dat niet gescheiden kan worden: *in een onafscheidelijk verband staan.* Van hier: *onafscheidelijkheid.* Zoo ook *onafscheidbaar.*

ONAFWISCHBAAR, zie *onafwisschelijk.*

ONAFWISSCHELIJK, bijv. n. en bijw., *onafwisschelijker*, *onafwisschelijkst.* Van *on* en *afwisschelijk.* Dat zich niet wel laat afwisschen: *een stank van onafwisschelijken laster.* HOOFT. Zoo ook *onafwischbaar.*

ONAFZETTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *afzettelijk.* Die, of dat niet afgezet kan worden.

ONALMAGTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *almagtig.* Niet almagtig. VOND. gebruikt het.

ONARBEIDZAAM, bijv. n. en bijw., *onarbeidzamer*, *onarbeidzaamst.* Van *on* en *arbeidzaam.* Niet arbeidzaam, lui, traag. Van hier: *onarbeidzaamheid.*

ONARGLISTIG, bijv. n. en bijw., *onarglistiger*, *onarglistigst.* Van *on* en *arglistig.* Niet arglistig en dat daaruit voortvloeit. Van hier: *onarglistigheid.*

ONBAARACHTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *baarachtig.* Een verouderd woord. Die niet baart: *ik uwe maget ben onvruchtbaar ende onbaerachtigh geweest.* DORESLAER.

ONBAAT, z. n., vr., *der* of *van de onbaat*; zonder meerv. Nadeel, schade: *ja dwongen de Grieken t'hunner onbate.* K. v. MAND. Van *on* en *baet.*

ONBAATZUCHTIG, (ook *onbaatzoekend*) bijv. n. en bijw., *onbaatzuchtiger*, *onbaatzuchtigst.* Van *on* en *baatzuchtig.* Niet baatzuchtig.

ONBANDIG, bijv. n. en bijw, *onbandiger*, *onbandigst.* Van *on* en *bandig.* Dartel, los, wild: *Israël is onbandich als een onbandige koe.* BYBELV. *In de onbandigste bordeelen van Parijs.* FEITH.

ONBARMHARTIG, bijv. n. en bijw., *onbarmhartiger*, *onbarmhartigst.* Van *on* en *barmhartig.* Niet barmbartig

tig en daarin gegrond. Van hier: *onbarmhartigheid*, *onbarmhartiglijk*.

ONBEANGST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beangst*. Niet beangst.

ONBEDAAGD, bijv. n. en bijw., *onbedaagder*, *onbedaagdst*. Van *on* en *bedaagd*. Niet bedaagd, jong. Bij VAN MANDER komt het voor.

ONBEDAARD, bijv. n. en bijw., *onbedaarder*, *onbedaardst*. Van *on* en *bedaard*. Niet bedaard. Van hier: *onbedaardheid*.

ONBEDACHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bedacht*. Zonder behoorlijke opmerkzaamheid op zijne handelingen en derzelver gevolgen, en daarin gegrond: *wat schrolt gij t'onbedacht op 't kunstwerk van Homeer?* POOT. *Niet wuft en onbedacht*. VOND. Van hier: *onbedachtelijk*, *onbedachtheid*, *onbedachtig*. K. v. MAND. — *Onbedachtzaam*, *onbedachtzaamheid*, *onbedachtzamelijk*.

ONBEDEESD, bijv. n. en bijw., *onbedeesder*, *onbedeesdst*. Van *on* en *bedeesd*. Niet bedeesd en daarin gegrond. Van hier: *onbedeesdelijk*, *onbedeesdheid*.

ONBEDENKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedenkelijker*, *onbedenkelijkst*. Van *on* en *bedenkelijk*. Niet te bedenken. Van hier: *onbedenkelijkheid*.

ONBEDERFLIJK, (*onbederfelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bederflijk*. Dat niet bederven kan: *het onbederflijk goud*. DE DECK. Bij VOND. vindt men ook een ander woord, *onbederfzaam*, dat niet pleegt te bederven: *onbederfzaem hout*. Van hier: *onbederflijkheid*.

ONBEDIEDELIJK (*onbeduidelijk*), bijv. n. en bijw., *onbediedelijker*, *onbediedelijkst*. Van *on* en *bediedelijk*. Niet ligt kunnende bedied of beduid worden.

ONBEDIJKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedijkelijker*, *onbedijkelijkst*. Van *on* en *bedijkelijk*. Dat niet bedijkt kan worden.

ONBEDREVEN, bijv. n. en bijw., *onbedrevener*, *onbedrevenst*. Van *on* en *bedreven*. Niet bedreven, niet ervaren. Van hier: *onbedrevenheid*.

ONBEDRIEGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedriegelijker*, *onbedriegelijkst*. Van *on* en *bedriegelijk*. Niet bedriegelijk. Van hier: *onbedriegelijkheid*.

ONBEDRIJF, z. n., o., *des onbedrijfs*, of *van het onbedrijf*; zonder meerv. Luiheid: *het onbedrijf van deze wanschepsels.* De Brune. Van *on* en *bedrijf.*

ONBEDRIJVEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bedrijvend.* Niet bedrijvend, flap: *onbedrijvende onnoozelheit.* Hooft.

ONBEDROEFD, bijv. n. en bijw., *onbedroefder*, *onbedroefdst.* Van *on* en *bedroefd.* Niet bedroefd: *onbedroefd en zoud ick niet konnen zien.* v. Mand.

ONBEDUCHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beducht.* Niet beducht: *Ucalegon sterk onbeducht.* v. Mand. *Onbeducht voor 't sterven.* Vond. Van hier: *onbeduchtig.* v. Mand.

ONBEDUIDELIJK, zie *onbediedelijk.*

ONBEDWINGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbedwingelijker*, *onbedwingelijkst.* Van *on* en *bedwingelijk.* Niet kunnende bedwongen worden. Van hier: *onbedwingelijkheid.* Vond. gebruikt ook *onbedwingbaar.*

ONBEFAAMD, bijv. n. en bijw., *onbefaamder*, *onbefaamdst.* Van *on* en *befaamd.* Niet befaamd, niet beroemd. Oudtijds gebruikte men het ook in den tegenovergestelden zin, zoo dat *onbefaamd zijn* beteekende ter goeder faam staan: *eenen onbefaemden dienstman in dienst ghebruijcken.* Landr. van Veluwe.

ONBEGAAFD, bijv. n. en bijw., *onbegaafder*, *onbegaafdst.* Van *on* en *begaafd.* Niet begaafd. Van hier: *onbegaafdheid.*

ONBEGANGBAAR, bijv. n. en bijw., *onbegangbaarder*, *onbegangbaarst.* Van *on* en *begangbaar.* Dat niet te begaan is: *onbegangbre rotsen.* Vond. Men gebruikt ook *onbegangelijk*, waarvan *onbegangelijkheid.*

ONBEGERIG, *onbegeerig*, bijv. n. en bijw., *onbegeriger*, *onbegerigst.* Van *on* en *begerig.* Niet begerig. Van hier: *onbegeriglijk.* Voorts: *onbegeerlijk*, dat niet begeerd kan of mag worden; *onbegeerlijkheid.*

ONBEGREPEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *begrepen.* Niet begrepen. Van hier noemt Vond. het Opperwezen: *een Onbegrependom.*

ONBEGRIJPELIJK, bijv. n. en bijw., *onbegrijpelijker*, *onbegrijpelijkst.* Van *on* en *begrijpelijk.* Wat niet begrepen kan worden. Van hier: *onbegrijpelijkheid.* Voor *onbegrijpelijk* zeiden de ouden *onbegrijpig.*

ONBEHAALBAAR, bijv. n. en bijw., *onbehaalbaarder*, *onbehaalbaarst*. Van *on* en *behaalbaar*. Dat niet behaald kan worden: *onbehaalbaar antwoordt*. Hooft.

ONBEHAGELIJK (*onbehaaglijk*), bijv. n. en bijw., *onbehagelijker*, *onbehagelijkst*. Van *on* en *behagelijk*. Van hier: *onbehagelijkheid*.

ONBEHAVEND, bijv. n. en bijw., *onbehavender*, *onbehavendst*. Van *on* en *behavend*. Niet behavend, niet door behandeling ervaren: *den onbehaavenden ſteêluiden verging hooren en zien*. Hooft.

ONBEHEERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beheerd*. Zonder heer of eigenaar, of waarvan de eigenaar onbekend is. Zoo zijn, b. v., goederen, die uit zee komen aandrijven, *onbeheerde goederen*.

ONBEHENDIG, bijv. n. en bijw., *onbehendiger*, *onbehendigst*. Van *on* en *behendig*. Niet behendig. Van hier: *onbehendiglijk*, bij Hooft *onbehendelijk*.

ONBEHOEF, z. n., o., *des onbehoefs*, of *van het onbehoef*; zonder meerv. Verouderd woord, van *on* en *behoef*. Gemis van nut, hulp en voordeel: *was d'avontuer u zoo ten onbehoeve?* K. v. Mand. Van hier: *onbehoeftig*, het tegendeel van *behoeftig*, buiten gebrek.

ONBEHOOFD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *behoofd*. Zonder opperhoofd: *het Zeeuwſche regement, onbehooft mits de doodt van Sidnei*. Hooft.

ONBEHOORLIJK, bijv. n. en bijw., *onbehoorlijker*, *onbehoorlijkst*. Van *on* en *behoorlijk*. Niet behoorlijk. Van hier: *onbehoorlijkheid*.

ONBEHOUWEN, *onbehouden*, bijv. n. en bijw., *onbehouwener*, *onbehouwenst*. Van *on* en *behouwen*, *behouden*. Onbeſchoft: *een onbehouwen mensch*. Onachtzaam: *de onbehoudene jeugd*. J. Cats. Van hier: *onbehouwenheid*.

ONBEHULPZAAM, (oudt. ook *onbehelpelijk*, *onbehulpig*), *onbehulpzamer*, *onbehulpzaamst*. Van *on* en *behulpzaam*. Onbekwaam, om hulp te bieden. Van hier: *onbehulpzaamheid*.

ONBEJAARD, bijv. n. en bijw., *onbejaarder*, *onbejaardst*. Van *on* en *bejaard*. Niet bejaard, jong: *onbejaerde herſſens*. De Brune. *Sine kinder waren jonc ende onbejaert*. M. St.

ONBEKEERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bekeerd*. Niet bekeerd, onverbeterd, die den weg der zonden nog niet verlaten heeft. Wijders: *onbekeerlijk*, *onbekeerlijkheid*, *onbekeerzaam*, *onbekeerzaamheid*. VOND.

ONBEKEND, bijv. n. en bijw., *onbekender*, *onbekendst* Van *on* en *bekend*. Het tegendeel van bekend. Hetwelk men niet kent: *onbekend maakt onbemind*. In verdere beteekenis, waarvan men niet weet: *het is mij onbekend*. Van hier: *onbekendheid*.

ONBEKLAGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbeklagelijker*, *onbeklagelijkst*. Van *on* en *beklaglijk*. Die niet te beklagen is.

ONBEKLEMD, bijv. n. en bijw., *onbeklemder*, *onbeklemdst*. Van *on* en *beklemd*. Niet beklemd, niet beangst. Van hier: *onbeklemdheid*.

ONBEKLIMBAAR (ook *onbeklimmelijk*), *onbeklimbaarder*, *onbeklimbaarst*. Van *on* en *beklimbaar*. Dat niet beklommen kan worden.

ONBEKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *onbekomelijker*, *onbekomelijkst*. Van *on* en *bekomelijk*. Dat niet te bekomen is.

ONBEKOMMERD, bijv. n. en bijw., *onbekommerder*, *onbekommerdst*. Van *on* en *bekommerd*. Het tegendeel van bekommerd: *hij heeft een onbekommerd hart*. *Onbekommerd*, zonder trappen van vergrooting, is iets, waarop geen drukkende woeker ligt: *onbekommerde goederen*. Van het woord, in de eerste beteekenis, is *onbekommerdheid*.

ONBEKOORLIJK, bijv. n. en bijw., *onbekoorlijker*, *onbekoorlijkst*. Van *on* en *bekoorlijk*. Dat niet bekoort, niet bekoren kan.

ONBEKROMPEN, bijv. n. en bijw., *onbekrompener*, *onbekrompenst*. Van *on* en *bekrompen*. Niet bekrompen: *ten onbekrompen prijs*. POOT. *Laet uwen zanglust onbekrompen draven*. J. DE HAES. Van hier: *onbekrompenheid*.

ONBEKWAAM, bijv. n. en bijw., *onbekwamer*, *onbekwaamst*. Van *on* en *bekwaam*. Zonder bekwaamheid: *hij is voor dien stand onbekwaam*. Ongevoegelijk: *dat zijn onbekwame reden*. Onbehoorlijk: *op onbekwame wegen gaan*. In den verzachtenden stijl, voor beschon-

ken: *men vindt hem nooit onbekwaam*. Van hier: *onbekwaamheid*, *onbekwamelijk*.

ONBELEEFD, bijv. n. en bijw., *onbeleefder*, *onbeleefdst*. Van *on* en *beleefd*. Onheusch, onvriendelijk. In sommige oorden van Vriesland, meen ik, gebruikt men het, zonder trappen van vergrooting, in eenen eigenlijken zin, voor iets, hetwelk men niet beleefd heeft: *dat is onbeleefd mooi*, zoo mooi, dat men desgelijks niet beleefd heeft. Van het woord, in den eersten zin, komt *onbeleefdelijk*, *onbeleefdheid*.

ONBELOMPEN, bijv. n. en bijw., *onbelompener*, *onbelompenst*. Van *on* en het ongebruikelijke *belompen*. Kil. verklaart het door *rudis*, *incompositus*, *inscitus*, *impolitus*, *inconcinnus*. Bij Cats komt het meer dan eens voor in den zin van lomp, plomp, ongeschikt: *of een ik maer een romp, een onbelompen stuk*? En zoo bij J. de Brune: *indien een luyte zoo gestelt ware, dat alle de snaren van gelycke dickte waren, daer en zoude geen dinck — zoo onbelompen — zyn*. Kil. heeft *lompen*, *impingere*.

ONBEMAAGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bemaagd*. Zonder magen, of wiens maagschap niet bekend is; een woord der regtsgeleerden. Bij Poot komt daarvoor *onbemaagschapt* voor. Voor *onbemaagden* werden voormaals, gehouden, die geene magen nalieten binnen het vierde lid.

ONBEMIDDELBAAR, bijv. n. en bijw., *onbemiddelbaarder*, *onbemiddelbaarst*. Van *on* en *bemiddelbaar*. Dat niet bijgelegd, bemiddeld kan worden. Vond. gebruikt het, en uit hem Poot: *ook zie 'k den kromsten twist niet onbemiddelbaar*.

ONBENEMELIJK, bijv. n. en bijw., *onbenemelijker*, *onbenemelijkst*. Van *on* en *benemelijk*. Dat niet benomen kan worden.

ONBENOEGEN, z. n., o., *des onbenoegens*, of *van het onbenoegen*; zonder meerv. Misnoegen: *groot onbenoegen baaren*. Hooft. Van *on* en *benoegen*, dat bij v. Mand. voorkomt. Thans zegt men *ongenoegen*.

ONBENOODIGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *benoodigd*. Niet benoodigd: *mits de Nassauschen ter uiterste weere onbenoodight waren*. Hooft.

ONBEPAALD, bijv. n. en bijw., *onbepaalder*, *onbepaaldst*.

paaldst. Het tegendeel van bepaald: *eene onbepaalde heerschappij. In eenen onbepaalden zin. De zaak is nog onbepaald.* Voor het tegenwoordige zameng. deelw. *onbepalend* zegt men liever *niet bepalend*: *het niet bepalende lidwoord een.* Voorts is, van hier *onbepaaldelijk*, *onbepaaldheid.*

ONBEPLOEGBAAR, bijv. n. en bijw., *onbeploegbaarder*, *onbeploegbaarst.* Dat niet beploegd kan worden: *onbeploegbaar lant.* VOND.

ONBERADEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beraden.* Niet beraden, onbezonnen: *onberaden te werk gaan.* Van hier *onberaadzaam*, *onberadenheid*, *onberadigheid*, bij RODENB. *Onberaden* heeft, bij de Regtsgeleerden, ook nog eene beteekenis van ongetrouwd: *eene onberadene dochter*; uit eene bron met het hoogd. *heirath.*

ONBEREGTIGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beregtigd.* Niet beregtigd: *onberegtigd bezwaar van dienstbaarheid.* Regtsgeleerd woord.

ONBEREID, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bereid.* Niet bereid: *onbereid leder.* Niet uitgerust: *onbereid tot den slag komen.*

ONBEREIKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbereikelijker*, *onbereikelijkst.* Van *on* en *bereikelijk.* Dat niet bereikt kan worden: *onberijkelijke gronden*, (*onbereikelijke*) LODENSTEIN.

ONBERIJDELIJK, bijv. n. en bijw., *onberijdelijker*, *onberijdelijkst.* Van *on* en *berijdelijk.* Die niet bereden kan worden.

ONBERISPELIJK, bijv. n. bijw., *onberispelijker*, *onberispelijkst.* Van *on* en *berispelijk.* Niet berispelijk. Van hier: *onberispelijkheid.*

ONBEROEMD, bijv. n. en bijw. *onberoemder*, *onberoemdst.* Van *on* en *beroemd.* Niet beroemd.

ONBEROERLIJK, *onberoerelijk*, bijv. n. en bijw., *onberoerlijker*, *onberoerlijkst.* Van *on* en *beroerlijk.* Niet beroerlijk: *een onberoerlijke grondslag.* Doch voor ontilbaar, anders *onroerend*, heeft het geene vergrooting.

ONBEROOFBAAR, bijv. n. en bijw., *onberoofbaarder*, *onberoofbaarst.* Het welk men niet berooven kan, dat ons niet ontroofd kan worden: *een onberoofbre schat.* K. BRANDT.

ONBEROOID, bijv. n. en bijw., *onberooider*, *onberooidst*, *meest onberooid*. Niet berooid, niet verward: *zoo net*, *zoo onberooid*, *zoo heerelijk begost*. MAX. VERMEERE. Van *on* en *berooid*.

ONBEROUW, z. n., o., *des onberouws*, of *van het onberouw*; zonder meerv. Het tegendeel van berouw: *een eewig onberouw*. HUYGENS. Van hier: *onberouwelijk*, waarover geen berouw valt; *onberouwig*, die geen berouw toont. Van *on* en *berouw*.

ONBERUCHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van wien het gerucht zwijgt. Van *on* en *berucht*.

ONBERUCHTIGD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beruchtigd*. Onbeschuldigd, onaangeklaagd, onbetigt: *onberuchtigde waaraftige mans*. LAND. VAN WESTWOLD.

ONBESCHAAFD, bijv. n. en bijw., *onbeschaafder*, *onbeschaafdst*. Van *on* en *beschaafd*. Niet beschaafd, niet wellevend. Van hier: *onbeschaafdelijk*, *onbeschaafdheid*.

ONBESCHAAMD, bijv. n. en bijw., *onbeschaamder*, *onbeschaamdst*. Van *on* en *beschaamd*. Zonder schaamte, en daarin gegrond: *een onbeschaamd wijf*. *Eene onbeschaamde logen*. *Met onbeschaamden mont*. VOND. Van hier: *onbeschaamdelijk*, *onbeschaamdheid*.

ONBESCHEID, z. n., o., *des onbescheids*, of *van het onbescheid*; zonder meerv. Onheusch antwoord, onvriendelijke bejegening, stug gedrag: *laet ik noit uw onbescheid breidlen ter gehoorzaamheit*. H. SCHIM. *Gestreept door domdriest onbescheid*. M. L. *Voor 't wederbarstig onbescheid*. M. L. *Met zeker pijnlijk onbescheit*. POOT. *Het woedend onbescheit*. N. VERSTEEG. *Schoon 't driestig onbescheid hen razend noemt of dronken*. P. BODDAERT. Van *on* en *bescheid*. Van hier: *onbescheiden*, onheusch, onbeleefd; *onbescheidenheid*, *onbescheidenlijk*. *Onbescheiden* heet ook verward: *van eene zaak eene onbescheidene kennis hebben*. Niet ontboden: *gij komt hier onbescheiden*.

ONBESCHIETBAAR, bijv. n. en bijw., *onbeschietbaarder*, *onbeschietbaarst*. Van *on* en *beschietbaar*. Door schieten niet te treffen: *onbeschietbaar wit*. VOND.

ONBESCHOFT, bijv. n., en bijw., *onbeschofter*, *onbeschoftst*. Van *on* en *beschoft*, dat bij KIL. door *compo-*

positus, *decens* vertaald wordt. Ongeschikt, onbeleefd: *eene onbeschofte handelwijs. Een onbeschoft mensch.* HOOGSTR. verklaart het ook door onbeschadigd, onbeschaafd in eenen eigenlijken zin: en misschien is de bron wel in *schaven*. Leelijk door grootheid: *haar onbeschofte neus scheen haar uitsteekende kin te dreigen* enz. VAN HEEMST. *Een onbeschoft lijf.* VONDEL. Van hier: *onbeschoftelijk*, *onbeschoftheid*.

ONBESCHRIJFELIJK, bijv. n. en bijw., *onbeschrijfelijker*, *onbeschrijfelijkst*. Van *on* en *beschrijfelijk*. Niet te beschrijven.

ONBESCHROOMD, bijv. n. en bijw., *onbeschroomder*, *onbeschroomdst*. Van *on* en *beschroomd*. Niet beschroomd. Van hier: *onbeschroomdelijk*, *onbeschroomdheid*.

ONBESEFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onbeseffelijker*, *onbeseffelijkst*. Van *on* en *beseffelijk*. Dat niet te beseffen is. Ook *onbesefbaar*.

ONBESLAGEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *beslagen*. Niet beslagen: *onbeslagen ten ijs komen*, onbereid iets beginnen. *Eene onbeslagen tong*. Zie, verder, de ontkennende beteekenissen door vergelijking met *beslaan*.

ONBESMET, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *besmet*, van *besmetten*. Niet besmet. Ook komt het in den zin van onschuldig voor.

ONBESNEDEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *besneden*. Niet besneden: *Een onbesneden heiden*. Van hier: *het onbesnedendom*, heidendom: *al 't onbesnedendom*. MOONEN. — Voorts het verouds. *onbesnijding*, *onbesnijdenis*, *onbesnedenheid*, bij VOND.

ONBESPRAAKT, bijv. n. en bijw., *onbespraakter*, *onbespraaktst*. Van *on* en *bespraakt*. Kwalijk bespraakt: *hij is gansch niet onbespraakt*. Bij VAN MAND. komt het voor zwijgend voor: *alle de Goden verbaest en onbespraecktst*. Van hier: *onbespraaktheid*.

ONBESPROKEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *besproken*. Niet betigt: *onbesproken van wandel. Een onbesproken gedrag. Onbesproken, zich oprecht in 't recht te toonen.* VOND. *Door zijnen onbesproken wandel.* J. DE HAAS.

ONBESTENDIG, bijv. n. en bijw., *onbestendiger*, *onbe-*

 sten-

stendigst. Van *on* en *bestendig.* Niet bestendig. Van hier: *onbestendigheid*, *onbestendiglijk.*

ONBESTIERLIJK, bijv. n. en bijw., *onbestierlijker*, *onbestierlijkst.* Van *on* en *bestierlijk.* Niet te bestieren.

ONBESTORVEN, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bestorven.* Iemand, wiens ouders nog leven; ook iets, dat, door versterf, niet aan andere erven overgegaan is:

Tot dat uw laatste Neef
Zijne onbestorven kroon aan 't Godtsrijk overgeev! L. Trip.

Zie andere beteekenissen in *besterven.*

ONBESTRAFFELIJK, (bij Vond. ook *onbestrafbaar*) bijv. n. en bijw., *onbestraffelijker*, *onbestraffelijkst.* Van *on* en *bestraffelijk.* Dat niet te bestraffen is.

ONBESUISD, zie *onbezuisd.*

ONBETAMELIJK, bijv. n. en bijw., *onbetamelijker*, *onbetamelijkst.* Van *on* en *betamelijk.* Dat niet betaamt. Van hier: *onbetamelijkheid*, *onbetaamte*, bij J. de Brune.

ONBETEMBAAR, bijv. n. en bijw., *onbetembaarder*, *onbetembaarst.* Van *on* en *betembaar.* Niet kunnende betemd worden.

ONBETERLIJK, zie *onverbeterlijk.*

ONBETEUTERD, bijv. n. en bijw., *meer beteuterd*, *meest*, *zeer beteuterd.* Van *on* en *beteuterd.* Niet beteuterd: *met een onbeteutert hart.* Vond. Van hier: *onbeteuterdheid.*

ONBETOOMBAAR, bijv. n. en bijw., *onbetoombaarder*, *onbetoombaarst.* Van *on* en *betoombaar.* Niet te betoomen: *onbetoombaar ros.* Vond.

ONBETRAAND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *betraand.* Niet betraand: *onbetraende kaecken.* Vond.

ONBEVAARBAAR, bijv. n. en bijw. *meer onbevaarbaar*, *meest*, *zeer onbevaarbaar.* Van *on* en *bevaarbaar.* Dat niet te bevaren is: *het onbevaerbare meir.* Vond.

ONBEVALLIG, bijv. n. en bijw., *onbevalliger*, *onbevalligst.* Van *on* en *bevallig.* Dat niet aangenaam is. Van hier: *onbevalligheid*, *onbevalliglijk.*

ONBEVATBAAR, (ook *onbevattelijk*) bijv. n. en bijw., *onbevatbaarder*, *onbevatbaarst.* Van *on* en *bevatbaar.* Dat niet te bevatten, niet te verstaan is.

ONBEVLEKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbevlekkelijker*, *onbevlekkelijkst*. Van *on* en *bevlekkelijk*, niet bevlekkelijk.

ONBEVOEGD, bijv. n. en bijw., *onbevoegder*, *onbevoegdst*. Van *on* en *bevoegd*. Niet bevoegd. Van hier: *onbevoegdheid*.

ONBEVREESD, bijv. n. en bijw., *onbevreesder*, *onbevreesdst*. Van *on* en *bevreesd*. Niet bevreesd. Van hier: *onbevreesdheid*.

ONBEWEGELIJK, bijv. n. en bijw., *onbewegelijker*, *onbewegelijkst*. Van *on* en *bewegelijk*. Dat zich niet bewegen laat: *op eenen onbewegelijken grondslag*. Dat zich zelf niet beweegt.: *hij stond onbewegelijk*. Oneig., die zich niet verzetten, niet verbidden laat. Van hier: *onbewegelijkheid*. Voorts *onbeweegzaam*, die van het bewogen worden geene gewoonte maakt, *onbeweegzaamheid*. VOND.

ONBEWIJSSELIJK, bijv. n. en bijw., *onbewijsselijker*, *onbewijsselijkst*. Van *on* en *bewijsselijk*. Dat zich niet bewijzen laat.

ONBEWOONBAAR, (meer in gebruik dan *onbewoonlijk*) bijv. n. en bijw., *onbewoonbaarder*, *onbewoonbaarst*. Van *on* en *bewoonbaar*. Dat niet bewoond kan worden.

ONBEWUST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bewust*. Niet bewust. Van hier: *onbewustheid*.

ONBEZONNEN, bijv. n. en bijw., *meer onbezonnen*, *meest*, *zeer onbezonnen*. Van *on* en *bezonnen*. Zonder behoorlijke opmerking en daarin gegrond. *onbezonnen te werk gaan*. *Onbezonnene daden*. Van hier: *onbezonnenheid*.

ONBEZORGD, bijv. n. en bijw., *onbezorgder*, *onbezorgdst*. Van *on* en *bezorgd*. Niet verzien: *men heeft mij niet onbezorgd weggezonden*. Door geene angstige zorg verkregen: *Sint Jans hof bezorgt, den onbezorgden kost*. VOND. Onbekommerd: *voor zijn heil niet onbezorgd*. Van hier: *onbezorgdheid*.

ONBEZUISD, *onbesuisd*, bijv. n. en bijw., *onbezuisder*, *onbezuisdst*. Van *on* en *bezuisd*, dat buiten zamenstell. niet voorkomt. Onbedachtzaam, roekeloos, wild, los: *onbesuist krakeelen*. HOOGVL. *Ik keerde, als 't onbesuis-*

 de

de paert, doldriftigh om in mijne levensperken. H. SCHIM.

Het onwaardeerbaar Gods bloed,
Met onbezuisde verkenspooten
Vertrappen in een moddergoot
Van lusten. M. L.

En onze booshedn onbesuist en dulden niet dat enz. DE DECK. Van hier: *onbezuisdelijk, onbezuisdheid.* Wat de eerste beteekenis dezes woords eigenlijk zij, en hoe die eerste beteekenis aanleiding tot het denkbeeld, het welk wij, thands, daaraan hechten, gegeven hebbe, durf ik nog niet bepalen: ik dacht wel eens aan *sussen*, stillen.

ONBEZWEKEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *bezweken*, verled. deelw. van *bezwijken*. Niet bezweken: *met onbezweken moed.*

ONBEZWIJKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbezwijkelijker, onbezwijkelijkst.* Van *on* en *bezwijkelijk.* Die niet bezwijken kan: *met onbezwijkelijke dapperheit.* HOOFT.

ONBILLIJK, bijv. n. en bijw., *onbillijker, onbillijkst.* Van *on* en *billijk.* Niet billijk, onbetamelijk. Van hier: *onbillijkheid.*

ONBLIJD, *onblijde, onblij*, bijv. n. en bijw., *onblijder, onblijdst.* Van *on* en *blijd.* Droevig; *Grave Willem was onblide.* M. STOKE. Buiten gebruik.

ONBLIND, bijv. n. *onblinder, onblindst.* Niet blind: *blint en onblint is een.* HUYGENS. Van *on* en *blind.*

ONBLOEDIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *bloedig.* Dat niet met bloedstorting geschiedt: *de mis noemt men een onbloedig offer. Onbloedige oorlogsvaen.* SCHIM.

ONBLUSCHBAAR, bijv. n. en bijw., *onbluschbaarder onbluschbaarst.* Van *on* en *bluschbaar.* Niet te blusschen, te stillen: *onbluschbare haat.* VOND.

ONBLUTSBAAR, bijv. n. en bijw., *onblutsbaarder, onblutsbaarst.* Van *on* en *blutsbaar.* Dat niet geblutst (gekneusd) kan worden: *onblutsbre helm.* VOND.

ONBOERSCH, bijv. n. en bijw., *onboerscher, onboerschst.* Van *on* en *boersch.* Niet boersch: *onboersche boer.* DE BRUNE. Van hier: *onboerschheid.*

ONBOETELIJK, bijv. n. en bijw., *onboetelijker, onboetelijkst.* Van *on* en *boetelijk.* Dat niet te boeten, te he-

herstellen is: *onboetlijke schaade.* Hooft. Anders *onboetbaar: met onboetbre breuken.* Vond. *Dat waere eene onboetbre schae.* Poot. *Voor onboetbaaren hoon.* Hooft. Ook, dat door geene boete te verzoenen is.

ONBOETVAARDIG, bijv. n. en bijw., *onboetvaardiger, onboetvaardigst.* Van *on* en *boetvaardig.* Zonder berouw, hardnekkig. Van hier: *onboetvaardigheid, onboetvaardiglijk.*

ONBONDIG, bijv. n. en bijw., *onbondiger, onbondigst.* Van *on* en *bondig.* Niet bondig, onvast: *eene onbondige bewijsreden.* Krachteloos: *uiterste willen zullen voor onbondigh verklaart worden.* Hooft. Bij den Ridder, leest men ook eens *onbundig*, misschien hetzelfde woord, voor zwak: *geen onbundigh verstandt.*

ONBREKELIJK, bijv. n. en bijw., *onbrekelijker, onbrekelijkst.* Van *on* en *brekelijk.* Dat niet breken kan. — *Onbreekbaar*, dat niet gebroken kan worden.

ONBRUIK, zie *ongebruik.*

ONBRUIKBAAR, bijv. n. en bijw., *onbruikbaarder, onbruikbaarst.* Dat niet te gebruiken is.

ONBUIGZAAM, bijv. n. en bijw., *onbuigzamer, onbuigzaamst.* Van *on* en *buigzaam.* Dat niet te buigen is: *onbuigzaam glas.* Fig.: *een onbuigzaam gemoed.* Van hier: *onbuigzaamheid.* *On'uigelijk* (*onbuigelijkheid*) is ook in gebruik: *d' onbuichelijke reep.* De Deck. *Onbuiglijke ijzre zenuws.* H. Schim. Ook oneig.: *bewijs van zijne onbuighelijke hardtnekkigheidt.* Hooft. Bij Notk. *unbouglih.*

ONBURGERLIJK, bijv. n. en bijw., *onburgerlijker, onburgerlijkst.* Van *on* en *burgerlijk.* Niet burgerlijk. Bij Hooft vindt men het oneig.: *d' onburgerlijke zee,* de woeste zee.

ONBUURLIJK, bijv. n. en bijw., *onbuurlijker, onbuurlijkst.* Van *on* en *buurlijk.* Niet naar de manier van vrienden en buren: *zij nam voor onbuurlijk, dat* enz. Hooft. Bij Vond. komt het oneig. voor: *onbuurlijke zee.*

ONCE, (*ons*) z. n., vr. en o., *der* — *van de* of *het once;* meerv. *oncen.* Twee lood. Van het lat. *uncia. Uncia* was, bij de Rom., een deel van twaalf gelijke deelen, die te zamen een pond uitmaakten. Van hier, dat de apothekers, wier pond twaalf oncen weegt, dit woord

nog gebruiken voor een twaalfde gedeelte van een ligt pond. Poot spelt *ons: een ons van boete voor een pondt.*

ONCIJNSBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *cijnsbaar*. Niet tolpligtig. Van hier: *oncijnsbaarheid*.

ONDAAD, z. n., vr., *der*, of *van de ondaad*; meerv. *ondaden*. Eene booze daad; een woord, dat nog hatelijker denkbeeld dan eene misdaad inboezemt: *o Lam, dat onze ondaden op uwen hals zult laden*. H. Schim. Van hier eene onmenschelijke gruweldaad. In dezen zin komt het bij Poot voor, waar hij het barbaarsche bevel van Faraö, omtrent al de knechtjes der Israëllers, met eene zwarte kool teekent: *deze ondaet is voor Apis troon geklommen*. Zoo noemt Versteeg de dronkenschap van Nadab en Abihu, waarin zij, door vreemd vuur, den altaar ontwijd hadden: *een ondaad, die geen' mensch, veelmin een' offraer past*. In de beschrevene regten onzer voorvaders verstond men, door eene *ondaad*, zwaren diefstal, roof, vrouwen- of maagdenschaking, kerkschennis, brandstichting, misdaad van gekwetste majesteit, moord. Zoo komt het, in het Omland. Landr., voor zware misdaad voor; en zij, die daaraan schuldig staan, heeten er *ondadige luiden*. In het Charterb. v. Mieris wordt een oud gedenkstuk aangehaald, waaruit blijkt, dat de Bisschop van Utrecht, dieven, moordenaars en allen, die *ondaad* in den lande deden, mogt aantasten en regten; uitgezonderd welgeborene lieden, over ligtere misdaden, *ten ware dat daer ondaed in geschied was*. In dien zin komt het woord voor in de Wilckoer. v. Langewolt: *wer so een egearvet man umme roef, umme manslagte, omme diefte en omme andere ondaden voervluchtig worde*.

Reeds bij Otfr. *untat*, bij de zwab. Dicht. *ungetat*. *On* heeft hier de beteekenis van het booze in den sterksten zin, zoodat *ondaad* het verste van eene goede daad af is.

ONDAGELIJKSCH, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Dat alle dagen niet voor valt: *met ondagelickſche opmerckingen*. C. Huygens. Van *on* en *dagelijksch*.

ONDANK, z. n., m., *des ondanks*, of *van den ondank*; zonder meerv. Van *on* en *dank*. Eigenlijk beteekent dit woord gemis van dank: *teegens den ondank, dien ons gering onthaalen bij UEd. met reeden moet behaalt hebben, stel ik den dank.* HOOFT. Naardemaal nu daar, waar geen dank geweten wordt, zich gemeenlijk ongenoegen daarenboven vertoont, is het eene verzachtende uitdrukking van ongenoegen: *ondank bij iemand behalen. Iemand ondank weten. Veel nutter voor altoos de poezij verzworen dan dat ze ons ondank brouw.* POOT. Verwijt: *Philips gaf van dat verzuim den ondank aan Renard.* HOOFT. De nadeelige gevolgen wijders, die uit iemands ongenoegen over ons, voor ons ontstaan kunnen: *want, naardien zich alle oorden op 't exempel van Antwerpen beriepen, zoud' het alleen den ondank draaghen.* HOOFT. In dien zin lees ik, in de *tien geboden* in de oude Vriesche taal der 13de eeuw: *want ick mijne ontanck wreck.* Men gebruikt ook den tweeden naamval *ondanks*: *ik moest, mijns ondanks, hem laten varen*, dat is tegen wil en zin, schoon ik mijnen tegenzin, door ondank, aan den dag leide. — *En kom ik aen uw asch dit kleen lijkoffer schenken; Ik doe't mijns ondanks.* POOT. *Ik toefde niets haars ondanks.* HOOGVL. *Drijf hem 't wiel, elks ondanks, op zijn' kaaken.* HOOGVL. Hiervoor zegt HOOFT: *t'zijnen ondank.* Zelfs gebruikt men het als een voorzetsel met eenen derden naamval, in den zin van niettegenstaande, in spijt, in weerwil; wanneer het voor allerlei naamwoorden, die eene of andere zaak uitdrukken, te staan komt: *in Jezus moet de majesteit der menschelijke volkomenheid, ondanks den zwarten nacht, met vollen luister schitteren. Ondanks zijne tegenkantingen en wraakzucht.* SELS. *Maar hij zwankt, en drilt, ondanks den bliksem, met zijn punt.* HOOGVL. *Wij moeten, ondanks al ons leet, elkaer verlaten.* N. VERSTEEG. Van hier: *ondankbaar*, die geenen dank betoont: *al was 't ondankbaer kreng gestroopt.* VOND. Daarin gegrond: *eene ondankbare handelwijs.* Van hier: *ondankbaarheid, ondankbaarlijk.*

ONDANKBAAR, zie *ondank*.

ONDEEG, *ondege*, z. n., vr. Dit woord komt, in den gemeenzamen wandel, voor in de beteekenis van eenen toestand, die niet zoo is, als hij behoort: *die zaak is*

weêr te ondeeg. Ik was heel te ondeeg, zeer onpasselijk. *Dat is al te ondeeg, wat hij doet*, gansch niet braaf. Bij K. v. Mander komt het als een bijv. naamw. voor, met trappen van vergrooting: *gezind t'ondeger op dien*, kwalijker gezind. Van hier: *ondegelijk*, niet braaf, ondeugend. Van *on* en *dege*.

ONDEEL, z. n., o., *des ondeels*, of *van het ondeel*; meerv. *ondeelen*. Verkleinw. *ondeeltje*, schoon in dezelfde beteekenis als *ondeel*, naardien een ondeel, naar de denkwijs der oude wijsgeeren genomen, zich niet verkleinen laat. In de leer van Epikurus, verstaat men, door een *ondeel*, een dier ondeelbare vezeltjes, die, voor de vorming van alles, zouden bestaan, en zich, rusteloos, lijnregt op en neer bewogen hebben, totdat, door eene schuinse rigting, die stofjes zich zouden aangeraakt hebben, en dus tot eenen klomp gekleefd zijn; waaruit dit schoone wereldstelsel, eindelijk, ontstaan zoude zijn. Van hier: *ondeelachtig*, niet deelachtig: *omdat noght Volgeses zijnen broeder des rijx ondeelachtigh liet*. Hooft. *Ondeelachtig aan eenig goed zijn*. — *Ondeelbaar*, (ook *ondeellijk*, dat minder in gebruik is) dat niet gedeeld kan worden; *ondeelbaarheid*, *ondeelig*: *elk ondeelige* (elk individu). *'t Gevoel behoed de soort, d'ondeelige de smaek*. De Deck. *Daer uwe meening elk ondeelig persoon tot eenen melaetschen wil maken*. Overz. v. Herv. Van *on* en *deel*.

ONDEELBAAR, zie *ondeel*.

ONDEGE, zie *ondeeg*.

ONDER, een voorzetsel, bijw. en bijv. naamwoord. Als voorzetsel beteekent het, in het algemeen, eenen stand van diepte, met betrekking tot iets, dat om hoog is; in tegenstelling van boven. Gelijk oudtijds onze voorzetsels, meestal, den tweeden naamval bij zich hadden, zoo gebruikt men, bij dit voorzetsel, nog wel dien naamval, *ik heb het hem, onder 's hands, laten weten*. *Het is onder weegs* (anders *onderweg*, *onderweeg*, *onderwegen*) *blijven liggen*. *Een werk onderwegen laten*, het laten steken. Hierheen behoort ook het bijw. *onderdies*, ondertusschen: *dat onderdies in uwen echt* enz. Poot. Bij Stryker *inder des*, bij Otfr. *innan thes*. Voor het overige, heeft het den vierden naamval bij zich: *onder den blaauwen hemel slapen*. *Dat is een goed*

paars

paard onder den man. Ik woon onder mijn dak veilig. Hierheen behooren de oneigenl. ſpreekwijzen: *met iemand onder eene deken ſlapen. De heele kelder ſtaat onder bier*, is met uitgelekt bier overſtroomd. Oneigenlijk, beteekent het eenen ſtand van verhindering, onderwerping, onderdanigheid: *onder iemand ſtaan. Hij is onder den Vorst gezeten. Hij heeft duizend man onder zich. Hij is onder het juk. Hij verkeert er, onder het opzigt van zijnen oudſten broeder.* Wijders een minder getal; eenen lageren prijs: *ik kan het onder de honderd gulden niet doen. Waren onder de markt verkoopen* Eenen aard en eene wijs, doch ſlechts in zulke gevallen, waar het beeld van een ding, waaronder het geſchiedt, voorkomt: *iemand onder den ſchijn van vriendſchap verraden. Ik heb het onder eede verklaard. Ik zal u de zaak onder eene gelijkenis voordragen. Hij ging onder den naam van eenen gezant door. Ik zal het onder die voorwaarde doen.* Ook beteekent het een zijn aan eene plaats tegelijk met anderen. Eigenlijk: *dat is onder vrienden ongewoon. Dat geldt onder ons niet. Hij zat onder den hoop. Hij wordt mede onder de geleerden gerekend. Ik vond het onder mijne papieren. Onder anderen zeide hij mij. Dat blijft onder ons. Onder ons gezegd. Wij waren er onder ons vieren.* Oneigenlijk, beduidt het eene during, wanneer iets verrigt wordt in eenen tijd, waarin ook iets anders geſchiedt: *hij viel, onder den arbeid, in ſlaap. Onder de krakende karteu.* VOND. *Onder den maaltijd werd hij vermoord. Hij droop weg onder het gevecht. Zij ging heen, onder het ſtorten van eenen vloed van tranen.* In eenen meer bepaalden zin, in vereeniging met het denkbeeld van heerſchappij, magt en geweld: *onder de hoogepriesters Anna en Cajapha, geſchiedde het woort Gods tot* enz. BYBELV.

Dit voorzetſel, wijders, wordt ook in zamenſtelling gebruikt bij bijwoorden, bijvoegl. en zelfſt. naamwoorden, en werkwoorden. Bij bijwoorden, wordt het, deels, vooraan geplaatst, als: *onderdies, ondertusſchen*; deels achteraan, als: *hieronder, daaronder, waaronder.*

Men gebruikt het, voorts, bij bijvoegelijke en zelfſt. naamw., als: *onderhoorig, onderhevig, onderaardsch,*

onderlaag, *ondermeester*, *onderbroek* enz. In deze zamenstelling beteekent het iets, dat lager is, dan iets anders, in plaats en ligging, als: *onderaardsch*, *onderhuis*, *onderkous*; dat in orde en rang minder is, als: *onderstierman*, *onderkoning*; dat onder de magt van anderen is, als: *onderdanig*, *onderhoorig*, *onderpand*.

Eindelijk wordt het in zamenstelling met vele werkwoorden gebezigd, als: *onderschuiven*, *ondermijnen*, *ondertasten enz.* In deze zamenstelling beteekent het (1) eene rust of werkzaamheid in eene plaats, die lager dan eene andere is, met welke zij in betrekking staat; en wel eigenlijk, als: *onderschooren*, *onderbinden*, *ondermijnen* enz. oneigenl., als: *onderscheppen*, *onderhuren*, *ondernemen* enz. (2) Eene rigting naar eene lagere plaats, als: *onderduiken*, *onderhalen*, *onderdompelen* enz. (3) Eene uitwerking, waardoor men onder de magt van anderen komt, als: *onderbrengen*, *onderwerpen* enz. (4) Eene vermenging met iets, als; *onderroeren*, *onderbrokkelen*, *onderschieten* enz. (5) Eindelijk, eene naauwe vereeniging met, eene betrekking op iets, als: *onderhooren*, *onderscheiden*, *ondervragen*, *onderkennen*, *onderrekenen*, *onderwijzen*, enz.

Bij zulke en andere werkwoorden is dit voorzetsel scheidb., en onscheidb. Scheidb. is het, b. v., in *onderduiken*, *dook onder*, *ondergedoken*, *onder te duiken*. Onscheidb., in *ondervinden*, *ondervond*, *ondervonden*, *te ondervinden*. Somtijds lijdt hetzelfde woord, naar mate zijner beteekenis, hier een scheidb. en onscheidb. voorzetsel, als: *ònderhouden* en *onderhóuden*, *hield onder* en *onderhield* enz.; gelijk bij zulke woorden zal aangetoond worden. Voorts is van *onder* een bijv. n. en bijw. gevormd, *onderling*, wederzijdsch: *een onderling gesprek houden. Malkander onderling haeten.* POOT. Zamenstell.: *het vooronder*, *achteronder* eens schips. Dit voorzetsel luidt reeds bij ULPHIL. *undar*, ISIDOR., KER., WILLER. en anderen *undar*, *unter*, *unter*, hoogd. *unter*, nederf., zw., ijsl., deen. en angelf. *under*; doch in het wall. *urth*. Het lat. *inter* behoort tot dezelfde bron.

In de tweede plaats is *onder* een bijwoord van plaats: *ik woon onder. Hij slaapt onder in den kelder.* Ook met een voorzetsel: *van onder*, *van onderen*: *van onderen opborrelen. Van zoo veel steenen omhoog, op zoo veel*

houts

houts van onder. HUIJGENS. *Te onder: te onder brengen: te onder zijn.* Van hier het zameng. *onderaan: hij zit onderaan.* Van magt: *hij moet er onder.* Eindelijk, is onder een bijv. naamwoord, met trappen van vergrooting, schoon de overtreffende trap alleen maar gebruikt wordt: *hij woont op de onderste kamer. Eenen rok het onderste boven zetten. Alles het onderste boven halen.* In Groningen wordt het zelfst. van het onz. geslacht genomen: *zij had geen onderste om*, dat is, geenen krop- of borstlap.

Dit bijw. en bijv. naamw. is, in het hoogd., *unten* en *unter*, bij de oude opperd. *hunden*, nederf. *under.* Het is van het oude *ond.* Het lat. *infra* is, wat de eerste lettergreep betreft, hiermede vermaagschapt.

ONDERAARDSCH, (oudt. *onderaardig*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat onder de oppervlakte der aarde gevonden wordt: *ik ging door onderaardsche holen.* In de fabelleer der ouden zijn *onderaardsche goden*, die in het schimmenrijk heerschen. *Het onderaardsche rijk. Al quam de hemel ook te storten in de helle en onderaertschen smoock.* VOND. Van *onder* en *aardsch.*

ONDERACHT, z. n., vr., *der*, of *van de onderacht*; zonder meerv. Banning, eerste acht, die van eenen onderregter gedaan wordt, en zich tot het ambt alleen, waarin die regter woont, bepaalt. Van *onder* en *acht.* Zie *acht.*

ONDERADMIRAAL, z. n., m., *des onderadmiraals*, of *van den onderadmiraal*; meerv. *onderadmiraals.* Die, in rang, op het Opperhoofd van de geheele vloot eens rijks volgt; die deszelfs plaatst vaak bekleedt: *hebbende tot onderammiraal den voorgenoemden Draak.* BOGAERT. Van hier: *onderadmiraalschap.* Van *onder* en *admiraal.*

ONDERBAAS, z. n., vr., *der*, of *van de onderbaas*; meerv. *onderbazen.* Onderzetsel van eenen pijlaar. Het woord is uit *onder* en het lat. of gr. *basis*, een voet, stut, verbasterd; even daarom schijnt het vrouwl. boven het manl. geslacht, welk laatste HALMA anders stelt, de voorkeur te hebben. Voor eenen meesterknecht, of baas onder den eigenlijken meester, is het ongetwijfeld mannelijk: *gij moet het den onderbaas vragen.*

ON-

ONDERBAND, z. n., m., *des onderbands*, of *van den onderband*; meerv. *onderbanden*. Zoo noemen de wevers eenen band, waarmede zij de ftukken garen, opdat die niet in de war raken, onderbinden. *Van onder* en *band*.

ONDERBANK, z. n., vr., *der*, of *van de onderbank*; meerv. *onderbanken*. De onderfte bank onder meer banken. Verkleinw. *onderbankje*. Van *onder* en *bank*.

ONDERBED, z. n., o., *des onderbeds*, of *van het onderbed*; meerv. *onderbedden*. Een bed, waarop men flaapt; het tegendeel van een bovenbed, dekbed. Van *onder* en *bed*.

ONDERBEEK, z. n., vr., *der*, of *van de onderbeek*; meerv. *onderbeken*. Zoo noemt men de lager liggende beek, waarin het water, dat eenen molen drijft, neerftort; het tegendeel van bovenbeek. Van *onder* en *beek*.

ONDERBEK, (ook *onderfnuit*), z. n., m., *des onderbeks*, of *van den onderbek*, meerv. *onderbekken*. Zoo noemt men, in Gelderland, het onderfte kakebeen van fommige dieren; vooral van verkens, fchapen enz. Van *onder* en *bek*.

ONDERBEUL, z. n., m., *des onderbeuls*, of *van den onderbeul*; meerv. *onderbeulen*. Die als dienaar eens Scherpregters deszelfs werk verrigt. Van *onder* en *beul*.

ONDERBEVELHEBBER, z. n., m., *des onderbevelhebbers*, of *van den onderbevelhebber*; meerv. *onderbevelhebbers*. Die, in waardigheid, op den opperbevelhebber volgt; die deszelfs plaats bekleedt. Van *onder* en *bevelhebber*.

ONDERBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *onder* en *binden*. Scheidb.: *ik bond onder, heb ondergebonden*. Onder een ander ding binden: *nadat zij het haar er ondergebonden had*. Onfcheidb.: *ik onderbond, heb onderbonden*. Eenen band aan het onderfte deel van iets leggen: *eene kraamvrouw onderbinden*. Van hier, in den laatften zin: *de onderbinding*. *Onderbinden* is ook een weverswoord: *garen onderbinden*. Zie *onderband*.

ONDERBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *onder* en *blijven*. Scheidb.: *ik*

ik bleef onder, ben ondergebleven. Oneig. gebruikt men het voor niet wel groeijen: *die boom is ondergebleven.* Hiervan *onderblijffel*, dat niet wel opgroeit, een dwerg. Onscheidb.: *ik onderbleef, ben onderbleven.* Ongedaan blijven, anders *verblijven: vindt ghij onderbleven rymen.* C. HUYGENS.

ONDERBODE, z. n., m., *van den onderbode;* meerv. *onderboden.* Die als een gezant gezonden wordt, om tusschen twee of meer eene zaak te verrigten. Van *onder* en *bode.*

ONDERBOETEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *boeten: ik onderboette, heb onderboet.* Een woord in zoutkeeten gebruikelijk, voor ophouden met arbeiden.

ONDERBOKSE (in Groningen *onderboksen*), z. n., vr., *der*, of *van de onderbokse;* meerv. *onderboksen.* Onderbroek: *de priester sal zijn linnen onderbocksen over zijn vleesch aentrecken.* BYBELV. Van *onder* en *bokse.*

ONDERBORG, z. n., m., *des onderborgs*, of *van den onderborg;* meerv. *onderborgen.* Een waarborg. Van *onder* en *borg.*

ONDERBORSTROK, z. n., m., *des onderborstroks*, of *van den onderborstrok;* meerv. *onderborstrokken.* Een borstrok, die onder eenen bovenborstrok gedragen wordt. Van *onder* en *borstrok.*

ONDERBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *bouwen.* Scheidb.: *ik bouwde onder. heb ondergebouwd.* Door ploegen iets onder de oppervlakte van den grond brengen; geld. woord: *hij moest de mislukte boekweit er weer onderbouwen.* Een gebouw onder een ander gesticht plaatsen, dat tot stut en steun van het geheel strekt; wanneer het onscheidb. is: *onderbouwde, heb onderbouwd.* Zoo zegt J. DE BRUNE: *hooghdravende kerken, die van verachtingh en spijt onderbouwt zijn.* Oneigenlijk zegt HOOFT: *dezelve had de Spaansche zaak zulx onderbouwt*, dat is ondersteund.

ONDERBREIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *breijen: ik breide onder, heb ondergebreid.* Door breijen iets onder iets anders voegen: *zij had er schurfde wol ondergebreid.*

ONDERBREKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *breken: ik onderbrak, heb onder-*

 der-

derbroken. De voortduring van iets voor eenige oogenblikken beletten: *Psalmen* met poozen onderbreken. De Brune. Bij Hooft komt het eigenlijk voor, in de beteekenis van onder aan een ding breken: *de keurbendeling met berden en horden gedekt onderbreekt de muuren.*

ONDERBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *brengen.* scheidb: *ik bragt onder, heb ondergebragt.* Naar eene plaats brengen, die beneden is. Oneig., onder zijne magt brengen, vermeesteren: *als het lant voor u aengesichte sal ondergebracht zijn.* Bybelv. Hiervoor zegt men ook *te onder brengen.* In dezen oneigenlijken zin, gebruikt men het ook onscheidb.: *ik onderbragt, heb onderbragt: met d'onderbroghte scharen.* Vond. Van hier: *onderbrenging*, vermeestering.

ONDERBROEK, z. n., vr., *der*, of *van de onderbroek;* meerv. *onderbroeken.* De onderste van twee broeken, welke men draagt; ook in het gemeen eene broek, welke men onder lange bovenkleederen draagt: *ende onderbroecken sullen op hare lendenen zijn.* Bybelv. Van *onder* en *broek.*

ONDERBROKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *brokkelen: ik brokkelde onder, heb ondergebrokkeld.* Door inbrokken onderdoen.

ONDERBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *buigen: ik boog onder, heb ondergebogen.* Door buigen, iets onder iets anders brengen. Meest oneigenlijk voor onderwerpen: *hij boog zich onder deszelfs magt.*

ONDERBUIK, z. n, m., *des onderbuiks*, of *van den onderbuik;* meerv. *onderbuiken.* Het onderste deel des buiks, het hangen van den buik. Van *onder* en *buik.*

ONDERBURGEMEESTER, z. n., m., *des onderburgemeesters;* of *van den onderburgemeester;* meerv. *onderburgemeesters.* Tweede burgemeester. Van hier: *onderburgemeesterschap*

ONDERDAAGS, bijw. van tijd. In deze dagen: *mij onderdaags nog verhaald.* Van *onder* en *daags.*

ONDERDAAN, bijv. n., zonder trappen van vergroting. Eigenlijk het verleden deelwoord *ondergedaan* van *onderdoen.* Onderworpen: *als onderdaene zielen aller vorsten Vorst.* A. Moonen. *D'onderdaene*

ken. VOND. *Is niets den minnestaf en scepter onderdaen.* ANTON. Van hier: *onderdaanheid*, bij HOOFT. Bij de ouden had het ook de beteekenis van verscheiden. Voorts wordt het als een zelfstandig naamw. van het manl. gesl. gebruikt: *hij is een onderdaan van Spanje. Dat de vrijheit van gemoet en bloet en goet zijn' onderdaen heeft toegemeten.* POOT. Van hier: *onderdanig*, *onderdaniger*, *onderdanigst.* Onderworpen; zonder trappen van vergrooting: *iemand onderdanig zijn.* De trappen van vergrooting komen in dien zin alleen te pas, wanneer het eene uitdrukking van hoflijkheid jegens voorname personen is: *uw onderdanigste dienaar.* Voorts, is van hier het veroud. *onderdanigen*, zich onderdanig gedragen; *onderdanigheid*, *onderdaniglijk.*

ONDERDALEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *dalen: ik daalde onder*, *ben ondergedaald.* Naar beneden dalen, zoodat men niet gezien kan worden; daarin van nederdalen onderscheiden: *dees zon in 't onderdaelen.* VOND. *In het onderdaelen der zon* VOND.

ONDERDEEL, z. n., o., *des onderdeels*, of *van het onderdeel*; meerv. *onderdeelen*, Een deel van een hoofddeel: *de spreker bleef steken bij het derde onderdeel van het vierde hoofddeel.* Ook het onderste gedeelte van iets: *gelijck een riem een' man (deelt) in op- en onderdeel.* HUYGENS. Van hier: *onderdeelen*, *onderdeelde*, *onderdeeld.* Waarvan: *onderdeeling*:

Vliegen zijn eene onderdeeling
Van Jehovaas legerschaar. M. L.

ONDERDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *dekken: ik dekte onder*, *heb ondergedekt.* Onder eene deken toedekken.

ONDERDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *delven*: scheidb.: *ik dolf onder*, *heb ondergedolven.* Door delven iets onder de aarde doen. Onscheidb.: *ik onderdolf*, *heb onderdolven.* Van onderen iets uitdelven: *die, al wat hij bouwde*, *onderdolven.* HOOFT.

ONDERDEUR, z. n., vr., *der* of *van de onderdeur*; meerv. *onderdeuren.* Het tegendeel van eene bovendeur, als boven en onderdeur in eene sponning sluiten. Van *onder* en *deur.*

ONDERDIES, zie *onder.*

ONDERDIJK, z. n., m., *des onderdijks*, of *van den onderdijk*; meerv. *onderdijken*. Het onderste gedeelte van eenen dijk. Van *onder* en *dijk*.

ONDERDOEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *onder* en *doen*: *ik deed onder*, *heb ondergedaan*. Onderzetten, onder iets brengen: *ik heb het er ondergedaan*. Oneig.: *te onder doen*, overmannen: *ende deden d'onse met crachte t' onder*. M. Stoke. Onz. gebruikt men het in de spreekwijs: *voor anderen onderdoen*, wijken.

ONDERDOMPELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *dompelen*. Scheidb. bedr. en onz.: *ik dompelde onder*, *heb* en *ben ondergedompeld*. Door indompeling onderdoen en onderduiken. Onscheidb. en bedr.: *ik onderdompelde*, *heb onderdompeld*: *in zijn neerlaag onderdompelt*. Oud. Van hier: *onderdompeling*: *de doop bij onderdompeling*.

ONDERDOUWEN (*onderduwen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *douwen*: *ik douwde onder*, *heb ondergedouwd*. Door eenen douw onderstooten. Oneig., te onder brengen: *hi duwede sinen viant onder*. M. St.

ONDERDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *drijven*; *ik dreef onder*, *heb* en *ben ondergedreven*. Drijvend onderjagen; drijvend onder iets komen.

ONDERDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *drukken*. Scheidb.: *ik drukte onder*, *heb ondergedrukt*. Door drukking onderdoen: *drijvend vleesch onder de pekel drukken*. Op den grond nedervellen: *van u onder te drucken met mijnen doodlijcken pijl*. K. v. Mand. Drukletters onder iets plaatsen, onderteekenen: *mijn onderdrucken is de dochter van mijn' schult*. Huygens. Men gebruikt het meest oneigenl. en onscheidb.: *ik onderdrukte*, *heb onderdrukt*. Men *onderdrukt* anderen, als men geringere personen, in het verkrijgen van datgene, hetwelk zij met regt en billijkheid vorderen kunnen, verhindert. *Armen*, *weezen*, *weduwen*, *vreemdelingen onderdrukken*. Wijders: *de waarheid wordt vaak onderdrukt*. Van hier: *onderdrukker*, *onderdrukking*.

ONDERDUIKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *duiken*: *ik dook onder*, *ben ondergedoken*.

ken. Onder iets duiken: *vermijd den ſchalken krokodil, die onder 't riet gedoken* enz. ANTON. Oneig., wijken: *die in grijzen ouderdom en onſterflijk heldenloof voor geene ſtammen onderduikt*. L. TRIP.

ONDERDUWEN, zie *onderdouwen*.

ONDERDWALEN, (ook *onderdolen*; beide bij HOOGSTRATEN) onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *dwalen*: *ik dwaalde onder, heb ondergedwaald*. Onder eenen hoop dwalen.

ONDEREEN, bijw., onder malkander. Het wordt bij allerlei werkwoorden geplaatst, die met den aard dezer beteekenis niet ſtrijden: *ondereen doen, ondereen mengen* enz. Van *onder* en *een*.

ONDERGAAN, onz. en bedr. w. onregelm. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *gaan*. Scheidb. en onz.: *ik ging onder, ben ondergegaan*. Eigenlijk, onder den gezigteinder wijken: *de ſterren gaan onder. De ſonne en gae niet onder over uwe toornicheyt*. BYBELV. Van hier het deelw. *ondergaande*: *de ondergaande zon. Amſteldam voert haer oorloghsvlag tot in den ondergaenden dagh*. VOND. Zinken, naar den grond gaan: *het ſchip was reeds aan het ondergaan*. Oneigenlijk, ophouden, vernietigd worden: *zoo zullen eens de koningrijken der aarde en derzelver luister ondergaan. De waerheyt is ondergegaen*. BYBELV. Het beeld is van een zinkend ſchip ontleend. Hier gebruikt men ook *te onder gaan*. Onſcheidb. en bedr.: *ik onderging, heb ondergaan*. Verdragen, doorſtaan: *hij heeft manmoedig alle gevaren ondergaan. Den dood ondergaan*. In het gaan afſnijden: *dat Champaigneys volk aan Kornelis van Endt den wegh naa Antwerpen onderginge*. HOOFT. *In zinne van hun den wegh t' ondergaan*. HOOFT. Vervangen: *toonen, die malkandren ondergaen*. VOND. Oneig., heimelijk zoeken magtig te worden: *die hun den hooghen handel der regeeringe ondergaan*. HOOFT. Polſen: *iemand loosſelijk ondergaan*. Trachten te bewegen: *een woedend mensch zachtzinnig ondergaan*. Behendig onderkruipen, den voet ligten: *zij ondergingen hem met zoete woorden. Den Calviniſchen t' ondergaan, opdat zij zich van de gewyde kerken onthouden*. HOOFT.

ONDERGANG, z., n., m., *des ondergangs*, of *van den ondergang*; zonder meerv. Eigenlijk, de ſchijnbare beweging van een der hemel-ligchamen onder onzen ge-

zigteinder: *na zonnen ondergang. De sonne weet haren ondergang.* BYBELV. *De zonne, thans genadert tot haaren ondergang* enz. BOGAART. POOT gebruikt het voor de plaats, alwaar zij ondergaat; het westen: *van 't oosten tot den spaden ondergang.* Oneigenlijk, beduidt het eene verstoring: *hij werd geboren, om het rijk voor den ondergang te bewaren. Zij woelt en wroet naar onzen ondergang.* H. SCHIM. *Iemands ondergang zweren. De koophandel staat op zijnen uitersten ondergang.* Van *onder* en *gang.*

ONDERGAST, z. n., m., *van den ondergast;* meerv. *ondergasten.* Een knecht in eene brouwerij. Van *onder* en *gast.*

ONDERGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *geven: ik ondergaf, heb ondergeven.* Onderwerpen: *maar wij ondergheven ons met aller ootmoedicheijt, dat ordeel aller rechte Christenen.* D. P. *Hantboecxken.* Het is reeds verouderd.

ONDERGEWAS, z. n., o., *van het ondergewas;* zonder meerv. Waterlot, dat onder uit den wortel, rondom den stam van eenige boomen, opschiet. Van *onder* en *gewas.*

ONDERGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *gieten: ik goot onder, heb ondergegoten.* Iets onder iets anders gieten.

ONDERGLAS, z. n., o., *van het onderglas,* meerv. *onderglazen.* Een vensterglas; het tegendeel van bovenglas. Van *onder* en *glas.*

ONDERGOD, z. n., m., *des ondergods,* of *van den ondergod;* meerv. *ondergoden.* Een der mindere Goden, die, naar de fabelleer der heidenen, onder den oppersten God stonden: *of het velen schoon der Ondergoden speet.* DE DECK. Van *onder* en *God.*

ONDERGOED, z. n., o., *des ondergoeds,* of *van het ondergoed;* zonder meerv. Een woord der zamenleving, kleeren, welke men onder aanheeft. Van *onder* en *goed.*

ONDERGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *gooijen: ik gooide onder, heb ondergegooid.* Door gooijen onder iets brengen.

ONDERGORDEL, z. n., m., *des ondergordels,* of *van den ondergordel;* meerv. *ondergordels.* Een gordel, wel-

welken men onder de kleederen draagt. Van *onder* en *gordel.*

ONDERGORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *gorden: ik ondergordde, heb ondergord.* Van onderen eenen gordel aandoen, eenen gordel onder vastmaken: *een paard ondergorden. Het schip ondergordende.* BYBELV.

ONDERGRAAF, z. n., m., *des ondergraafs*, of *van den ondergraaf*; meerv. *ondergraven.* Die, in waardigheid, beneden eenen graaf is. Van hier: *ondergraafschap.* Het vrouwl. is *ondergravin.*

ONDERGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *graven*: scheidb. *ik groef onder, heb ondergegraven.* Door graven onderstoppen. Onscheidb.: *ik ondergroef, heb ondergraven.* Onder iets graven, met oogwit, om er in te komen: *eenen berg ondergraven.* Bijzonder, om het te doen instorten: *de vijand ondergroef, des nachts, de muren. D' ondergraven wallen.* P. SCRIVERIUS. Oneigenlijk past HOOFT het toe op menschen, om daardoor hunne genegenheid van anderen af te trekken: *Cæcina ondergroef, door verscheide konsten, de gemoeden der Hondertmannen.* Voorts, gebruikt men het, figuurlijk, voor in het geheim aan de vernietiging van iets arbeiden: *om behendig t' ondergraven hun aengegroeit gezag.* VOND. *Om d' achtbaarheit des Koninx, de haare, en der Wethouderen t' ondergraaven.* HOOFT. Van hier: *ondergraver, ondergraving.*

ONDERGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *grijpen: ik ondergreep, heb ondergrepen.* Van onderen aangrijpen, ten einde iets niet valle. Bij M STOKE komt het voor, in den zin van loos aanvallen, aantasten: *ende hebben die poert ondergrepen.*

ONDERGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *groeijen: ik groeide onder, ben ondergegroeid.* Onder iets vastgroeijen. HOOGSTR. gebruikt het woord.

ONDERGROND, z. n., m., *des ondergronds*, of *van den ondergrond*; meerv. *ondergronden.* Een grond, die onder iets, dat daarboven is, ligt, en met betrekking daarop dezen naam draagt: *op haeren ondergront.* VOND.

Zoo zegt men, in Drenthe, *de ondergrond der boomen.* Van *onder* en *grond.*

ONDERGRONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *gronden: ik ondergrondde, heb ondergrond.* Eigenlijk, onder iets naar den grond polsen. Oneigenlijk heet het onderzoeken: *de Prediker ondergrondde, ende maeckte vele spreucken.* DORESL. *Wie kan de diepe vonden van Godes hooch beleijt met reden ondergronden?* CATS.

ONDERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *halen.* Scheidb.: *ik haalde onder, heb ondergehaald.* Naar beneden tot zich trekken: *iemand onder water halen — het hoofd onderhalen: hij haalde het hoofd onder.* Onscheidb.: *ik onderhaalde, heb onderhaald* Eenen haal met de pen onder iets maken: *ik heb de uitdrukkingen des ongenoemden schrijvers onderhaald.* Onverwachts inhalen: *haar gang valt bezwaarlijk, en zijn ze gemakkelijk t' onderhaalen.* BOGAERT. Van hier: *onderhaling*, onderstreping.

ONDERHALS, z. n., m., *van den onderhals*; meerv. *onderhalzen.* Het onderste deel van eenen hals: *de onderhals eener flesch.* Van *onder* en *hals.*

ONDERHANDELING, z. n., vr., *der*, of *van de onderhandeling*; meerv. *onderhandelingen* Een gesprek, waardoor men eenige strijdigheden minzaam zoekt weg te nemen, hetzij voor zich zelven, hetzij tusschen twee oneenige partijen: *de onderhandeling is afgebroken. In onderhandeling treden.* Van het werkw. *onderhandelen*, dat weinig voorkomt. Voor dit naamw. gebruikt HOOFT ook *onderhandel: een verdragh van den onderhandel te hervatten.* Dit woord duldt geen meerv. Zie *ing.*

ONDERHANDSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat in stilte, onder de hand, geschiedt: *onderhandsche vervreemding.* Van *onder* en *handsch*, dat buiten zamenst. niet voorkomt.

ONDERHAVIG, zie *onderhevig.*

ONDERHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *heffen: ik onderhief, heb onderheven.* Van onderen aanvatten en opheffen. Van hier: *onderheffing.*

ONDERHEID, z. n., vr., *der*, of *van de onderheid*; zonder meerv. Een stand van ondergeschiktheid aan zie

ne meerderen: *daer moet opperheyd en onderheyd wezen.* De Brune. Van *onder* en den uitgang *heid.* Zie *heid.*

ONDERHEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *heijen: ik heide onder, heb ondergeheid.* Door heijen onderbrengen: *ik heb er drie palen ondergeheid.*

ONDERHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *helpen: ik holp (hielp, oudt. halp) onder, heb ondergeholpen.* Door medehulp iets onder iets anders brengen.

ONDERHEMD, z. n., o., *des onderhemds*, of *van het onderhemd;* meerv. *onderhemden.* Iets, hetwelk men onder het hemd draagt: *een wollen onderhemd.* Van *onder* en *hemd.*

ONDERHEVIG, (*onderhavig*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onderworpen, bloot gesteld: *aan de verdoemenis onderhevig.* Hamelsv. *Aan iemands heerschappij onderhevig zijn. Aan besmetting onderhevig.* Van hier: *onderhevigheid.* Van *onder* en *hevig (havig);* van *haven*, hebben. Zie *ig.*

ONDERHOLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *holen: ik onderhoolde, heb onderhoold.* Van onderen uitholen: *de konijnen onderholen den dijk.* Hooft gebruikt het oneigenlijk, voor waukelbaar maken: *wroetende zonder ophouden, om de gemoeden met oproerighe reedenen t'onderhoolen, en oover zijn' zijde te vellen.* Van hier: *onderholing.*

ONDERHOOGBOOTSMAN, z. n. m., *des onderhoogbootsmans*, of *van den onderhoogbootsman;* meerv. *onderhoogbootslieden.* Bootsmans maat. Van *onder* en *hoogbootsman.*

ONDERHOOREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheid. voorz. *onder* en *hooren.* Onscheidb.: *ik onderhoorde, heb onderhoord.* Bedr.: *iemand onderhooren*, dat is, iemand ondervragen, hooren, hoe hij de vragen zal beantwoorden. Scheidb. en onz.: *ik hoorde onder, heb ondergehoord.* Luisteren, het oor leenen. In dien eigenlijken zin is het, thands, verouderd. Wij gebruiken het, in den zin van eene verpligting tot gehoorzaamheid, en wel oneigenlijk van eene onderworpenheid van zaken, aan het gebied en de magt van anderen: *het graafschap, met de landen, die er ondergehoord*

hebben. Van hier: *onderhoorig*, zonder trappen van vergrooting: *Dor, ende hare onderhoorige plaetsen.* Bybelv. Van hier: *onderhoorigheid.*

ONDERHOOS, een groning. woord, voor *onderkous.*

ONDERHOPMAN, z. n., m., *des onderhopmans*, of *van den onderhopman;* meerv. *onderhopmannen*, *onderhoplieden.* Die, in waardigheid, op eenen hopman volgt. Van *onder* en *hopman.*

ONDERHOUD, z. n., o., *des onderhouds*, of *van het onderhoud;* zonder meerv. Voedsel, waardoor iets in het leven gehouden wordt: *tot 's levens onderhoudt.* Vond. Wijders, alles, wat tot instandhouding van eene zaak behoort: *ik moet voor het onderhoud van het schip zorgen.* Een gedrag, waardoor eenig gezag niet geknakt wordt, gehoorzame betrachting: *het onderhout der plakkaaten.* Hooft. Gesprek, dat onze aandacht gaande houdt: *hij is van een aangenaam onderhoud.* Oudtijds beduidde het ook steunsel.

ONDERHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *houden.* Scheidb.: *ik hield onder, heb ondergehouden.* Beneden iets houden: *de handen onder het dek houden.* Oneig.: *iemand onder dwang houden. Geld onderhouden*, anders onderslaan, op eene bedriegelijke wijs onder zich houden. Onderdrukken: *de stiefmoeder houd die voorkinderen onder. Eene gifte houdt den toorn onder.* Bybelv. Onscheidb.: *ik onderhield, heb onderhouden.* Eigenlijk van onderen houden, dat iets niet valle. In dien eigenlijken zin vindt men het nog bij Dorbslaer: *ende niemandt onderhielt mij* (*ondersteunde*, in de gewone Overz. van den Byb.). Oneigenlijk, door alle noodige hulpmiddelen, de voortduring van iets bewaren: *deze tuin wordt slecht onderhouden.* In bepaalderen zin, de voortduring van het natuurlijke leven door noodig voedsel, en wijders door noodige kleeding en woonplaats bewerken: *ik heb dat huisgezin, dezen winter, onderhouden. Terwijl het al de leên der burgerye in 't leven onderhoudt.* Vond. Eenig gezag onafgebroken doen voortduren: *geen meerder kracht van de wet te doen onderhouden* enz. Hooft. *Gods geboden onderhouden.* Op andere dingen toegepast: *met iemand vriendschap onderhouden.* Iemands aandacht gaande houden: *elkander*

met

met zoeten praat onderhouden. Van hier: *onderhouder, onderhouding, onderhoudenis*, bij HOOFT.

ONDERHUIS, z. n., o., *des onderhuizes*, of *van het onderhuis;* meerv. *onderhuizen.* Het onderste gedeelte van een huis. Ook een huis, dat onder andere gestichten, lager dan andere gebouwen staat. DE DECK. gebruikt dit oneig.: *uit Plutoos onderhuis*, de hel. Van *onder* en *huis.*

ONDERHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *huren: ik onderhuurde, heb onderhuurd. Iemand een huis onderhuren* is, in stilte, door meerdere huur te beloven, hem van het voorregt van verdere inwoning versteken. Van hier: *onderhuring.*

ONDERJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *jagen: ik joeg onder, heb ondergejaagd.* Door jagen onder iets brengen.

ONDERJARIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onder mondige jaren, minderjarig. Van *onder* en *jarig.* Zie *ig.*

ONDERKABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *kabbelen: ik onderkabbelde, heb onderkabbeld.* Door kabbeling des waters van onderen uitholen: *dat het instorte, onderkabbelt van 't water.* HOOFT.

ONDERKAM, z. n., m., *des onderkams*, of *van den onderkam;* meerv. *onderkammen.* Lel van eenen haan. Van *onder* en *kam.*

ONDERKAMMEN (*onderkemmen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *kammen: ik kamde onder, heb ondergekamd.* Door kammen onderdoen; ook door kammen onderbrengen: *geitenhaar onder wol kammen. Het haar onder den hoed kammen.*

ONDERKANT, z. n., m., *des onderkants*, of *van den onderkant;* meerv. *onderkanten.* De onderste kant van iets. Van *onder* en *kant.*

ONDERKEEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *keeren: ik keerde onder, ben ondergekeerd.* Zich in het keeren onder iets begeven: *tot daer de zon in 't zout bij Kadix onderkeert.* POOT.

ONDERKELDER, z. n., m., *des onderkelders*, of *van den onderkelder;* meerv. *onderkelders.* Een kelder, nog lager dan een andere kelder, die daarboven, of daaromtrent is. Van *onder* en *kelder.*

ONDERKEMMEN, zie *onderkammen*.

ONDERKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *kennen: ik onderkende, heb onderkend*. Iemand of iets onder meer van eene soort kennen: *ik konde hem niet onderkennen*.

ONDERKEURS, z. n., vr. *der*, of *van de onderkeurs*; meerv. *onderkeurzen*. Eene bloote keurs, zonder bovenjak: *in een' onderkeurs*. HOOFT. Een onderrok: *waar door men quam te zien haar blaauw satijne onderkeurs*. BAT. ARKADIA. Verkleinw. *onderkeursje*. Van *onder* en *keurs*.

ONDERKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *kijken: ik keek onder, heb ondergekeken*. Onder iets kijken.

ONDERKIN, z. n., vr., *der*, of *van de onderkin*; meerv. *onderkinnen*. Het neerhangende, vleezige deel onder de kin: *eene onderkin maken*. Van *onder* en *kin*.

ONDERKLAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *klampen: ik klampte onder, heb ondergeklampt*. Door klampen onder iets vastmaken.

ONDERKLEED, z. n., o., *des*, of *van het onderkleed*; meerv. *onderkleederen*, *onderkleeren*. Het meerv. is meest in gebruik. Een kleed, hetwelk men onder aan heeft. Van *onder* en *kleed*.

ONDERKLOEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *kloeken: ik onderkloekte, heb onderkloekt*. Door schalkheid onder de hand weghalen: *dus is ons onderkloekt, dus is de Konst genomen*. SCRIVERIUS.

ONDERKNAAP, z. n., m., *des onderknaaps*, of *van den onderknaap*; meerv. *onderknapen*. Een knaap of knecht, die onder anderen ten dienst moet staan: *leen aen mijn ijvrige onderknapen*. H. SCHIM. Van *onder* en *knaap*. Verkleinw. *onderknaapje*. H. SCHIM.

ONDERKNEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *kneeden: ik kneedde onder, heb ondergekneed*. Door kneeden onder iets mengen.

ONDERKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *knoopen: ik onderknoopte, heb onderknoopt*. Van onderen met eenen knoop sluiten: *onderknoopt ook uwen schoot*. VOND.

ONDERKOK, z. n., m., *des onderkoks*, of *van den onder-*

derkok; meerv. *onderkoks*. Keukenknaap. Van *onder* en *kok*.

ONDERKOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *koken*: *ik kookte onder*, *heb ondergekookt*. Onder iets anders, daarmede gemengd, koken.

ONDERKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *komen*: *ik kwam onder*, *ben ondergekomen*. Onder iets komen: *in dien stortregen zochten wij ergens onder te komen*. Onder water geraken: *die door waterstroomen het landt doet onderkoomen*. P. SCRIVERIUS. Vallen, bezwijken: *van hongher onderkomen*. KIL.

's Nachts quam hem een evel toe,

\- - - - - - - - - - - -

Daer hi sere af onder coemt. RYMSPIEGEL.

Men gebruikt ook *te onder komen*.

ONDERKONING, z. n., m., *des onderkonings*, of *van den onderkoning*; meerv. *onderkoningen*. Iemand, die, in plaats van eenen koning, in een ander gewest, regeert: *de onderkoning van Ierland*. Van *onder* en *koning*.

ONDERKOOPEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *koopen*: *ik onderkocht*, *heb onderkocht*. Iets, hetwelk een ander bedongen heeft, door hooger bod, onder de hand koopen. Van hier: *onderkooper*, *onderkooging*. Zamenstell.: *onderkoopman*, een bediende op de oostindische schepen: *de schipper en onderkoopman, dien ik verzelde*. BOG.

ONDERKORST, z. n., vr., *der*, of *van de onderkorst*; meerv. *onderkorsten*. De onderkorst van brood, het tegendeel der bovenkorst. Van *onder* en *korst*.

ONDERKOSTER, z. n., m., *des onderkosters*, of *van den onderkoster*; meerv. *onderkosters*. Die als bediende eens kosters werkzaam is. Van hier: *onderkosterschap*. Van *onder* en *koster*.

ONDERKOUS, z. n., vr., *der*, of *van de onderkous*; meerv. *onderkousen*. De onderste kous van twee kousen, die gedragen worden; het tegendeel van bovenkous. Van *onder* en *kous*. In Groningen en Gelderland *onderhoos*.

ONDERKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb.

ſcheidb. voorz. *onder* en *krijgen*: *ik kreeg onder*, *heb ondergekregen*. Onder zijne magt doen bukken: *zoo veel krijghs en kriegelheits*, *om Vrankrijk onder te krijgen*. Hooft.

ONDERKRUIPEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *kruipen*. Scheidb. en onz.: *ik kroop onder*, *ben ondergekropen*. Onder iets kruipen: *de kas*, *waaronder de muis gekropen was* enz. Oneigenlijk gebruikt men het, voor, op eene lage en bedriegelijke wijs, zijn einde bereiken, tot ſchade en nadeel van anderen; doch dan is het bedr. en onſcheidb.: *ik onderkroop*, *heb onderkropen*. Meer eigenlijk: *zoo verraet haer poorten onderkruipt*. Vond. Meer oneigenlijk: *iemands nering onderkruipen*. *Bekommert*, *of niet hunne voordeelen door de Portugezen mochten onderkroopen werden*. Bogaert. *Iemand — iemands ambt onderkruipen*. Van hier: *onderkruiper*, *onderkruiping*. In den allereigenlijkſten zin komt dit bedr. w. bij Huygens voor: *die met haer knabbelend geſoen haer oevers onderkruipt*.

ONDERKUSSEN, z. n., o., *des onderkuſſens*, of *van het onderkuſſen*; meerv. *onderkuſſens*. Een kusſen, dat onder ligt; het tegendeel van bovenkusſen. Van *onder* en *kuſſen*.

ONDERLAAG, z. n., vr., *der*, of *van de onderlaag*; meerv. *onderlagen*. In het enkelv. beduidt het de onderſte laag van het geſchut op een oorlogsſchip. In het meerv. verſtaat men er door planken onder een bed, voor het ſtroo, of de matras. Van *onder* en *laag*.

ONDERLAAT, z. n., o., *des onderlaats*, of *van het onderlaat*; zonder meerv. De daad van onderlaten. Zie dit woord.

ONDERLAKEN, z. n., o., *des onderlakens*, of *van het onderlaken*; meerv. *onderlakens*. Het onderſte bedlaken, het tegendeel van een bovenlaken. Van *onder* en *laken*.

ONDERLANG, verouderd bijw. van tijd, voor onlangs. Het komt in het Goutse Kron. voor: *want ſij onderlanck vijant waren*. Van *onder* en *lang*.

ONDERLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *laten*: *ik onderliet*, *heb onderlaten*. Iets niet doen, het welk men doen moest: *men* *on*

onderliet wel niet, de plaatzen te sterken. Hooft. *Zonder onderlaten bidden. Daerom wort het recht onderlaten.* Bybelv. Scheidb. zoude het zijn in eene plaats, die onder is, iets liggen laten. Het eerste is *untarlazzen* bij Otfrid.

ONDERLEEN, z. n., o., *des onderleens*, of *van het onderleen*; meerv. *onderleenen*. Een leengoed, dat van een hoofdleen afhangt. Van *onder* en *leen*.

ONDERLEERMEESTER, zie *ondermeester*.

ONDERLEG, z. n., o., *des onderlegs*, of *van het onderleg*; zonder meerv. Onderneming: *men had hem gedreeven, met geweldt, tot onderleg van veele dingen, nooit te vooren gedacht.* Hooft. Zie *onderleggen*.

ONDERLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *leggen*. Scheidb.: *ik legde (leide) onder, heb ondergelegd (ondergeleid)*. Onder iets leggen: *leg er een steen onder. Eene hen eijeren onderleggen.* Ondersmijten: *de jongen legde den anderen onder.* Oneigenl., overwinnen: *die den Hertoge Roboude onderleide.* M. Stoke. Onscheidb.: *ik onderlegde (onderleide), heb onderlegd (onderleid)*. Eigenlijk iets met iets ophoogen, aanvullen: *onderleg dat wat.* Oneigenlijk, ondernemen: *maer niemant onderleit hem eens t' ontmoeten.* Vond. *Een werk driest onderleggen.* Vaststellen, voor alle andere dingen besluiten: *zoo gij niet onderlegt u met dees konst te stijven.* P. Scriverius. Ook wederk.: *zich onderleggen. Tot vordring hunner veijligheit, onderleggen zij zich den Godsdienst om te keeren.* Hooft. Van dit woord, is het deelwoord *onderlegd (onderleid)*, in den zin van verzien, bezorgd: *die meid is wel onderleid*, is wel van kleederen verzien. Tot eene zaak, welke men verrigten zal, alle noodige kundigheden en bekwaamheden hebbende, wordt men gezegd, *daartoe wel onderlegd te zijn.* Poot gebruikt het ook in den zin van verzien: *hoe luttel onderleit van voorraedt.* Van het werkw., in zijne eerste beteekenis, komt *onderlegsel*, dat onder iets gelegd wordt. Timmerlieden noemen eenen balk, waarover andere balken of planken gelegd worden, eenen *onderlegger*.

ONDERLIGGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *liggen*: *ik lag onder, heb* en *ben ondergelegen.* Eigenlijk, onder iets liggen: *al het land heeft*,

heeft, *dezen winter*, *ondergelegen*, onder water gestaan. De tegenwoordige stand van onderliggen vordert *zijn*; schoon men dan beter zegt: *het ligt onder*. Fig., overwonnen worden, bezwijken; met *hebben*. Van hier het deelwoord *onderliggend*: *de onderliggende partij*.

ONDERLIJF, z. n., o., *des onderlijfs*, of *van het onderlijf*; meerv. *onderlijven*, Het onderste van het ligchaam: hier gebruikt men het enkelv. alleen. Voor een onderkleedje genomen heeft het zijn meerv. Van *onder* en *lijf*.

ONDERLIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *lijnen*: *ik onderlijnde*, *heb onderlijnd*. Iets met eene lijn, eene streep onderhalen.

ONDERLING, zie *onder*.

ONDERLIP, z. n., vr., *der*, of *van de onderlip*; meerv. *onderlippen*. Het tegendeel der bovenlip. Van *onder* en *lip*.

ONDERLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *loopen*: *ik loop onder*, *ben ondergeloopen*. Onder iets loopen, zoodat *onder* eene beweging naar eene plaats aanduidt: waar *onder* eene beweging of werkzaamheid in eene plaats aanduidt, wordt het hulpwoord *hebben* vereischt: *hij is onder dak geloopen*. *Hij heeft onder eenen regenscherm geloopen*. Oneigenlijk, met water overstroomd worden: *het land is ondergeloopen*. In den dagelijkschen omgang zegt men: *er zullen wel logens mede onderloopen*.

ONDERMAANSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *onder* en *maansch*, dat buiten zamenstelling niet gebruikt wordt. Eigenlijk, dat onder de maan is. Alzoo nu de maan, voor ons gezigt, aan gedurige veranderingen onderhevig is, zoo verstaat men, daardoor, den onbestendigen, wisselvalligen en onzekeren toestand van al de zienelijke dingen op deze aarde, welke men als onder het gebied en den invloed dezer koningin des hemels plaatst, en, daardoor, aan haar in gestadige afneming gelijkvormig stelt: *wat zijn alle ondermaansche genoegens anders dan eene voorbijgaande schaduw? Daer geen gevoel en is van ondermaensch gerucht*. C. HUYGENS. De anders oordeelkundige FRANTZEN heeft zich, door zijne vlugge verbeelding, hier laten overijlen, als hij hiervoor, in

zij-

zijne HEOGL. VERW. VAN HET J. V., zegt: *het hem geschonken heil was niet bepaald binnen de grenfen van dit onderzonnig leven.* Elk voelt, dat dit beeld niet uitdrukken kan, wat het, naar de meening des Schrijvers, uitdrukken moet; trouwens, in de zon ontdekken wij die beftendige onbeftendigheid niet. *Een onderzonnig leven* wil niet meer zeggen, dan een leven, dat, onder de zon, of derzelver weldadige verkwikking, geleid wordt. Dit zij voor elken dichter en redenaar eene les, dat hij, door het fcheppen van nieuwe beelden, de zaak zelve niet misfcheppe.

ONDERMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de ondermaat*; zonder meerv. Vermindering in eene vorige maat, door indroogen, of inkrimpen der gemetene waren: *toen van geen ondermaat en onderwigt geklag was.* P. SCRIVERIUS. Van *onder* en *maat.* Hoogd. *untermasz*, of *einmasz.*

ONDERMAJESTEIT, z. n., vr., *der*, of *van de ondermajefteit*; zonder meerv. Mindere majefteit, dan die van eenen ander. VOND. gebruikt het woord. Van *onder* en *majefteit.*

ONDERMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *onder* en *maken: ik maakte onder, heb ondergemaakt.* Door maken onderdoen; een woord der dagelijkfche taal.

ONDERMALEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *onder* en *malen: ik maalde onder, heb ondergemalen.* Onder andere dingen malen.

ONDERMEESTER, z. n., m., *des ondermeesters*, of *van den ondermeester*; meerv. *ondermeesters.* Tweede meester; ook die eenen meester, in het onderwijs van anderen, helpt. Van *onder* en *meester.* Vrouwl. *ondermeesteres* (*ondermeesterfche*).

ONDERMEID, z. n., vr., *der*, of *van de ondermeid*; meerv. *ondermeiden.* Eene tweede meid, eene meid, die eene andere ten dienst ftaat. HUYGENS gebruikt het, in eenen boertigen ftijl, voor een gerijfelijk meisje. Van *onder* en *meid.*

ONDERMENGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *onder* en *mengen.* Scheidb.: *ik mengde onder, heb ondergemengd.* Iets onder iets anders mengen. Onfcheidb.: *ik ondermengde, heb ondermengd.*

mengd. Met iets vermengen. Eigenl.: *ondermengt dit water ende wijn.* CATS. *Ondermengt met regen.* VOND. *Brokken, ondermengt met wijn.* VOND. Oneig.: *'t huijlen van wijven en kinderen, ondermengt met de naarheit van 't loeijen en blaaten der beesten.* HOOFT. Van hier: *ondermenging*, bij HOOGSTR.

ONDERMENSCH, z. n., o., *des ondermenschen*, of *van het ondermensch*; meerv. *ondermenschen.* Een vrouwmensch dat onder den man staat. C. HUYGENS gebruikt dit woord: *'k was een man, en zij mijn ondermensch.* Van *onder* en *mensch.*

ONDERMERK, z. n., o., *des ondermerks*, of *van het ondermerk*; meerv. *ondermerken.* Een paal, een landpaal, waardoor het eene land van het andere ondermerkt, onderscheiden wordt; van het verouderde *ondermerken, ondermerkte, ondermerkt*, door een merk onderscheiden.

ONDERMIETEN, bedr. verouderd werkw., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en het oude *mieten, mieden: ik ondermiette, heb ondermiet.* Onderhuren, door giften onder 's hands omkoopen. In dezen zin komt het bij M. ST. voor:

Winckel ende Nyedorp — — —,
Die Willem waren ondermiet.

ONDERMIJNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *mijnen: ik ondermijnde, heb ondermijnd.* Iets, door mijnen te graven, van onderen uitholen, om het te laten instorten, of in de lucht te doen springen: *eenen muur — een vestingwerk ondermijnen.* Oneig. beduidt het iets door list verzwakken, krenken: *iemands gezag ondermijnen.* *'t Ondermijnt de krachten der zielen.* POOT. Van hier: *ondermijning.*

ONDERMIJNEN, bedr. w.. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *mijnen: ik mijnde onder, heb ondergemijnd.* Voor minderen prijs mijnen: *ik had last vertien duizend Gulden: ik mijnde het er acht honderd Gulden onder.*

ONDERMOEIJEN (*zich*), wederk. werkw., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *moeijen: ik ondermoeide mij, heb mij ondermoeid.* Zich iets met moeite onderwinden. Vlaamsch woord.

ONDERMUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

ſcheidb. voorz. *onder* en *muren*: *ik ondermuurde*, *heb ondermuurd*. Met muurwerk onderſteunen, met muurwerk van onderen opmetſelen: *een ondermuerde wal*. C. HUYGENS.

ONDERMUTS, z. n., vr., *der*, of *van de ondermuts*, meerv. *ondermutſen*. Eene vrouwenmuts, die onder eene andere gedragen wordt. Van *onder* en *muts*.

ONDERNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *naaijen*: *ik ondernaaide*, *heb ondernaaid*. Van onderen benaaijen.

ONDERNAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *naken*: *ik ondernaakte*, *heb ondernaakt*. Veroud. woord. Bij L. MEIJER en KIL. vindt men het. Ondervangen.

ONDERNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *nemen*: *ik ondernam*, *heb ondernomen*. Eigenlijk, iets, dat zwaar is, voorzigtig van onderen aannemen. Men gebruikt het in eenen oneigenlijken zin alleen, in de beteekenis van iets, dat gewigtig, dat zwaar is om uit te voeren, voornemen en het dadelijk aanvangen. Het komt met *onderſtaan* overeen, behalve dat dit laatſte van gevaarlijke, ſtoute en verbodene dingen gebruikt wordt. Men plaatst er zoowel eene onbepaalde wijs met *te*, als eenen vierden naamval der zaak bij: *ik onderneem het niet*, *hem dit onder zijn verſtand te brengen*. *Hij durft veel ondernemen*. *Groote werken ondernemen*. *Meer ondernemen*, *dan men uitvoeren kan*. Van hier: *ondernemer*, *onderneming*. Zam.: *onderneemziek*.

ONDEROFFICIER, z. n., m., *des onderofficiers*, of *van den onderofficier*; meerv. *onderofficiers*, *onderofficieren*. Bij het krijgsvolk, de minſte bevelhebber, die tusſchen de eigenlijke officiers en de gemeenen gerangſchikt is. Van *onder* en *officier*.

ONDEROORDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *oordeelen*: *ik onderoordeelde*, *heb onderoordeeld*. Met zijn oordeel onderſcheiden: *nochte is het zoo wel t'onderoordeelen*, *wat best gedaan geweest waar*. HOOFT.

ONDEROORZAAK, z. n., vr. *der*, of *van de onderoorzaak*; meerv. *onderoorzaken*. Tweede oorzaak: *als wij de onderoorſaken aenzien*. J. DE BRUNE. Van *onder* en *oorzaak*.

ONDEROVEN, z. n., m., *des onderovens*, of *van den onderoven*; meerv. *onderovens*. Zoo noemen bakkers de ruimte onder den oven, waar zij het brood te rijzen zetten. Van *onder* en *oven*.

ONDERPACHTER, z. n., m., *des onderpachters*, of *van den onderpachter*; meerv. *onderpachters*. Bediende van eenen pachter. Van *onder* en *pachter*. Het werkw. *iemand onderpachten*, onderhuren, is, in Gelderl. gebruikelijk.

ONDERPAND, z. n., o., *des onderpands*, of *van het onderpand*; meerv. *onderpanden*. Een pand, dat aan eenen ander gegeven wordt, tot verzekering, dat men hem schuldig en verpligt blijft: *iemand eene gouden doos tot onderpand geven. Tot een onderpand nemen. Het onderpand der zaligheit*. K. BRANDT. *Het onderpant des Geestes*. BYBELV.

In het zw. *underpant*, hoogd. *unterpfand*, angelf. *undervedde*, middeleeu. *subterwadium* en *subpignus*; allen naar het gr. *υπεθηκη*, ond. *hijpotheek*.

ONDERPANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *panden*: *ik onderpandde*, *heb onderpand*. Ten onderpand verzetten: *om mijn Esmerauden ring, in stee van geld, voor brood, te onderpanden*. J. OUD. Van hier: *onderpanding*. HOOFT.

ONDERPLAAT, z. n., vr., *der*, of *van de onderplaat*; meerv. *onderplaten*. Liggende plaat, waarop men stookt. Van *onder* en *plaat*.

ONDERPLAATSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *plaatsen*: *ik plaatste onder*, *heb ondergeplaatst*. Onderzetten.

ONDERPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *plakken*: *ik plakte onder*, *heb ondergeplakt*. Iets, door plakken, onder iets vastmaken.

ONDERPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *planten*: *ik plantte onder*, *heb ondergeplant*. Onder iets, tusschen iets planten.

ONDERPLIGTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die onder eenen anderen staat. Van *onder* en *pligtig*.

ONDERPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *ploegen*: *ik ploegde onder*, *heb ondergeploegd*.

ploegd. Door ploegen onder de aarde brengen: *den mest onderploegen*. Van hier: *onderploeging*.

ONDERPLOMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *onder* en *plompen*: *ik plompte onder*, *heb ondergeplompt*. Met eenen plomp onder water gooijen. *Onderpolteren* is bijna van dezelfde beteekenis, met klotfend gefpoel onder het water douwen. In Gron. gebruikt men dit woord.

ONDERPLOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *onder* en *plooijen*: *ik plooide onder*, *heb ondergeplooid*. Door plooijen uit het gezigt brengen: *plooi die ijzervlek er onder*.

ONDERPOLIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat onder eene der beide polen ligt, die onder eene dier hemelftreken woont: *poolfabbath aen d'onderpolige*. De Deck. Van *onder* en *polig*, dat buiten zamenft. niet voorkomt. Zie *ig*.

ONDERPOLSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *onder* en *polfen*: *ik onderpolste*, *heb onderpolst*. Eigenlijk met eenen pols onder water voelen. Oneig., ondertasten, onderzoeken.

ONDERPOLTEREN, zie *onderplompen*.

ONDERPOTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *onder* en *poten*: *ik pootte onder*, *heb ondergepoot*. Onderplanten.

ONDERRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *onder* en *raken*: *ik raakte onder*, *ben ondergeraakt*. Van de been vallen, onder de voet raken. Een woord der gemeenzame verkeering.

ONDERREDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *onder* en *reden*: *ik onderreedde*, *heb onderreed*. Onder elkander redenwisfeling houden. Veroud. woord.

ONDERREEP, z. n., vr., *der*, of *van de onderreep*; meerv. *onderreepen*. Eene reep, of touw aan de onderfte zijde van een vischnet, waaraan men looden hangt, om hetzelve te doen zinken; het tegendeel van bovenreep, die, door middel van kurken, op het water drijft. Van *onder* en *reep*.

ONDERREGT, *onderregten*, zie *onderrigt*, *onderrigten*.

ONDERREGTER, (*onderrigter*) z. n., m., *des onderregters*, of *van den onderregter*; meerv. *onderregters*.

Mindere regter (wel te onderscheiden van *onderrigter*, die onderrigt geeft). Van *onder* en *regter*.

ONDERREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *rekenen*: *ik rekende onder*, *heb ondergerekend*. Bij de rekening voegen. Zie verder *rekenen*.

ONDERRENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *rennen*: *ik onderrende*, *heb onderrend* (oudt. *onderron*, *onderronnen*). Door rennen afsnijden: *'t water, dat si met listen onderronnen*. M. Stoke.

ONDERRIEM, z. n., m., *des onderriems*, of *van den onderriem*; meerv. *onderriemen*. Een riem, welken men onder de kleederen draagt. Van *onder* en *riem*.

ONDERRIGT, z. n., o., *des onderrigts*, of *van het onderrigt*; zonder meerv. De handeling, waardoor men iemand onderrigt, of van hem onderrigt wordt; insgelijks de kennis, die daardoor ontstaat: *iemand onderrigt geven*. *Onderrigt in eene taal ontvangen*. *Door de veelheijt van haer onderricht*. Bybelv.

ONDERRIGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *rigten*: *ik onderrigtte*, *heb onderrigt*. Eenen ander kennis en begrippen mededeelen, welke hij ontbeert: *ik zal u onderrigten, hoe u te gedragen*. *Iemand van eene handelwijs onderrigten*. *Als men den wijsen onderricht, neemt hij wetenschap aen*. Bybelv. Van hier: *onderrigter*, *onderrigting*: *en laat uw wet mij onderrichting geven*. E. Voet.

In het zw. *underrätta*. *Rigten* heeft hier nog de oude beteekenis van verhalen, in de oude taal *rahhon*, angels. *reccan*, zw. *rätta*. Deze beteekenis heerscht ook nog in *berigt* en *narigt*.

ONDERROEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *roeijen*: *ik onderroeide*, *heb onderroeid*. Door roeijen afsnijden: *ende onderroeyden hem den ganc*. M. Stoke. *Onder iets roeijen* is een onz. w., en beteekent geheim in eene zaak medewerken.

ONDERROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *roeren*: *ik roerde onder*, *heb ondergeroerd*. Roerend ondermengen.

ONDERROK, z. n., m., *des onderroks*, of *van den onderrok*; meerv. *onderrokken*. Een vrouwenrok, die on-

der eenen, of meer rokken gedragen wordt. Van *onder* en *rok*. Verkleinw. *onderrokje*.

ONDERROLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *rollen*: *ik rolde onder*, *ben ondergerold*. Onder de voet rollen, onderraken, rollend onderkomen.

ONDERROOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *onder* en *rooken*: *ik onderrookte*, *heb onderrookt*. Van onderen berooken. Bij KIL. en HOOGST. vindt men dit woord, dat reeds veroudert; *bijenkorven met zwavel onderrooken*.

ONDERSCHATMEESTER, z. n., m., *des onderschatmeesters*, of *van den onderschatmeester*; meerv. *onderschatmeesters*. Die het ambt van schatmeester onder een' ander waarneemt. Van hier: *onderschatmeesterschap*.

ONDERSCHEID, z. n., o., *des onderscheids*, of *van het onderscheid*; meerv. *onderscheiden*, schoon in een geval slechts. Eigenlijk datgene, waardoor iets in twee verscheidene dingen onderscheiden, of afgezonderd wordt. In den allereigenlijksten zin iets, waardoor eene ruimte in twee afdeelingen gescheiden wordt; eene reeds verouderde beteekenis: *ende de arcke des getuijgenisse binnen in den voorhangh setten, dat hij u een onderscheijt sij tusschen den heijlighen ende den allerheijlichsten*. DOKESLAER. Thands gebruikt men het in eenen oneigenlijken zin, zonder meerv., voor datgene, het welk veroorzaakt, dat het eene van het andere onderscheiden is: *hij weet geen onderscheid tusschen goed en kwaad. Men vindt hier een merkelijk onderscheid. Wie dit onderscheit vat*. VOND. Voorts, die werkzaamheid des verstands, waardoor men het onderscheid tusschen twee, of meer dingen kent: *ik maak onderscheid, met wien ik spreek. Me onderscheid ergens van spreken. Alle geruchten zonder onderscheid gelooven. Geen' bezetting in te neemen, zonder onderscheidt*. HOOFT.

Reeds bij ISIDOR. *underscheit*, bij NOTK. *underskeit*. Voor onderscheid, gebruikten de Ouden ook *onderschil*.

ONDERSCHEIDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *scheiden*: *ik onderscheidde, heb onderscheiden*. Eigenlijk, twee ligchamen, of ruimten door een derde ligchaam van elkander scheiden. Men gebruikt het, in dien zin niet meer. Oneigenlijk,

iets, door mededeeling van andere eigenschappen, en door plaatsing tot eene andere bestemming, als eene eigene, op zich zelve bestaande, zaak kenbaar maken: *gelijck als alle menschen van der aerde, ende Adam van den stove geschapen is, ende doch de Heere haer onderscheijden heeft.* Doresl. *Ende de mane moet de maenden onderscheijden.* Doresl. Ook in dezen zin begint het te verouden. Het deelw. heeft nog iets van dien aard: *dat zijn onderscheidene kleuren. Men kon het onderscheiden zien.* Zoo ook het bijw. *onderscheidenlijk.* In bepaaldere beteekenis, gebruikt men het, gewonelijk, als een onzijd. werkw. met *hebben*, voor het onderscheid tusschen twee, of meer dingen gewaar worden: *men kan, hier, geenen dag van nacht onderscheiden. Soud' ick konnen onderscheijden tusschen goet ende quaet?* Bybelv. Bij Notk. *undirsceidon.* Van hier: *onderscheidenlijk*, *onderscheiding*, *onderscheidenheid*, veroud. woord.

ONDERSCHENKEL, (*onderschinkel*) z. n., m., *des onderschenkels*, of *van den onderschenkel*; meerv. *onderschenkels.* Het onderste deel des schenkels, tusschen de knie en den eigenlijken voet. Van *onder* en *schenkel*

ONDERSCHEPEN, z. n., m., *des onderschepens*, of *van den onderschepen*; meerv. *onderschepenen.* Onderregter. Van *onder* en *schepen*.

ONDERSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheid. voorz. *onder* en *scheppen*: *ik onderschepte*, *heb onderschept.* Eigenlijk, met een schepvat van onderen ondervangen. In dien zin gebruiken wij het zeldzaam. Bogaert gebruikt het, eenmaal, op die wijs: *dat van deszelfs bladeren een zoet en helder water afdruipt, en in 't vallen van steene bakken onderschept wert.* Men vindt het bij Hooft nog oneigenlijk voor onderschragen: *om den last der dingen t' onderscheppen.* Meest komt het figuurlijk voor, in de beteekenis van iemand of iets in den loop stuiten en grijpen, zonder dat hij daarop te voren bedacht was: *belemmert van 't zaamenloopende deillingen, waardoor men hem, op 't vorderlyxt, onderscheppen kon.* Hooft. *Brieven onderscheppen.* Wijders, in werking stuiten en onderbreken: *hoe kan hij, wiens gezicht onderschept word door nevelen* enz. Frantzen. In het

het geheim iets zoeken te weten: *ik heb iemand uitgezonden, om de zaken te onderscheppen.*

ONDERSCHIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *schieten*: *ik schoot onder, heb ondergeschoten.* Onder eenen hoop schieten: *nadat ik er ondergeschoten had, vlogen zij heen.*

ONDERSCHIL, zie *onderscheid.*

ONDERSCHINKEL, zie *onderschenkel.*

ONDERSCHOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *schoren*: *ik onderschoorde, heb onderschoord.* Met eenen schoor onderstutten. Wijders, in het gemeen, van onderen stutten, ondersteunen: *daer onderschooren noch mijn schouderen alleen* enz. DE DECK. *'t Zachte bedt moet ook die zaeken onderschooren.* POOT. Van hier: *onderschoring, onderschoorsel.*

ONDERSCHOUT, (in Geld. *onderscholte*) z. n., m., *des onderschouts*, of *van den onderschout*; meerv. *onderschouten.* Die, bij afwezigheid van den schout, deszelfs plaats vervangt; die onder hem staat en hem helpt. Van *onder* en *schout.* Van hier: *het onderschoutschap.*

ONDERSCHRAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *schragen*: *ik onderschraagde, heb onderschraagd.* Met eene houten schraag ondersteunen. Wijders, in het algemeen, dragen, torschen: *Atlas onderschraegt den hemel.* VOND. *De rijke zetel wordt onderschraegt door Cherubinnen.* J. DE HAAS. Oneigenlijk, helpen: *zoo ons geen hulp kome onderschragen.* J. DE HAAS. Van hier: *onderschraging.*

ONDERSCHRIFT, z. n., o., *des onderschrifts*, of *van het onderschrift*; meerv. *onderschriften.* Het schrift, dat onder iets geschreven staat. Van *onder* en *schrift.*

ONDERSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb en scheidb. voorz. *onder* en *schrijven*: *ik onderschreef*, en *schreef onder, heb onderschreven* en *ondergeschreven.* Onscheidb. is het zijnen naam onder een schrift schrijven, waar het schrift in den vierden naamval staat: *eenen brief onderschrijven. Eene geloofsbekentenis onderschrijven. Zult gij, gansch liefdeloos, zijn doemschult onderschrijven?* H. SCHIM. Men moet hier wel acht geven op het onscheidb. voorz. De aard der taal eischt, dat men zegge: *een onderschrevene brief*;

 en

en *een ondergeschrevene naam.* Zoo ook: *ik ondergeschrevene beken.* Immers, wordt er een scheidb, voorz. geeischt, zoo dra de zaak niet zoo zeer op het schrift als wel op den naam, die er ondergeschreven wordt, neerkomt. *Ik onderschrevene* zoude men van een beeld, b. v., zeggen, onder het welk een onderschrift stond. Voorts, behoort tot het *onderschrijven* eigenlijk de geheele naam, vol uitgedrukt; tot het *onderteekenen* de eerste letters slechts van den naam; schoon beide woorden, vaak, door elkander gebruikt worden, en wel *onderteekenen*, in den deftigen stijl, meest voor onderschrijven voorkomt. Van hier: *onderschrijving.*

ONDERSCHUILEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *schuilen: ik school onder, heb ondergescholen.* Onder iets schuilen. Ook oneig., zich bedekken: *er schuilt iets kwaads onder.*

ONDERSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *schuiven: ik schoof onder, heb ondergeschoven.* Onder iets schuiven. Oneig. noemt men iets *ondergeschoven*, dat als iets onecht en valsch, ongemerkt, in plaats van het echte en ware ondergestoken wordt.

ONDERSLAAN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *slaan.* Scheidb.: *ik sloeg onder, heb ondergeslagen.* Men gebruikt dit oneigenlijk: *geld onderslaan*, hetzelve, uit oneerlijkheid, bedekt inhouden, onder zich houden. Onscheidb.: *ik ondersloeg, heb onderslagen.* Een vroedkundig woord: *eene vrouw onderslaan*, onderzoeken, hoe ver het met de vrucht, die ter wereld komt, gevorderd zij.

ONDERSLAG, z. n., m., *des onderslags*, of *van den onderslag*; meerv. *onderslagen.* Een onderscheid in eenen eigenlijken, natuurlijken zin, dat is de afschutting van eene plaats, door een tusschenschot, of iets diergelijks. In dien zin is het woord reeds buiten gebruik. DORESLAER heeft het nog: *ghij schiept den geest des firmaments, ende ghebodet hem, dat hij een onderslach ware tusschen den wateren enz.* Het woord beduidt ook het lot, dat aan den voet van eenen boom opschiet; zonder meerv. Eindelijk is het een weverswoord, beduidende den draad, die onder den arm des haspels slaat; anders *misslag*; met een meerv. Van *onder* en *slag.*

Van

Van hier: *onderslagtig*, bijw. In Gelderland gebruikt men dit van eenen molen, die door water gedreven wordt; wanneer het water niet door zijnen val deszelfs rad omdrijft, maar door zijnen stroom van onderen hetzelve voortstuwt: *dat rad loopt onderslagtig*. Het water zelf, dat tegen zulk een rad slaat, heet *onderslag*, en zulk een molen *onderslager*.

ONDERSLAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *slaven*: *ik onderslaafde*, *heb onderslaafd*. Onder slavernij brengen. Het deelw. *onderslaafd* vindt men bij C. Huygens: *haer' onderslaefde muren*.

ONDERSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *slepen*: *ik sleepte onder*, *heb ondergesleept*. Onder iets slepend inbrengen; ook met geweld doen zinken: *die duizend schepen zag van 't onweer ondersleepen*. Vond.

ONDERSMELTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *smelten*: *ik smolt onder*, *heb ondergesmolten*. In vereeniging met iets smelten: *smelt er wat lood onder*.

ONDERSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *smijten*: *ik smeet onder*, *heb ondergesmeten*. Onder eenen hoop bijsmijten.

ONDERSNEDE, (*ondersneê*) z. n., vr., *der*, of *van de ondersnede*; meerv. *ondersneden*. Eene snede broods, waaraan de onderkorst zit. Van *onder* en *snede*.

ONDERSNEEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *sneeuwen*: *ik sneeuwde onder*. *heb ondergesneeuwd*. Het verled. deelwoord alleen is in gebruik: *dat de frissche mirt in Bloemaert lelihof niet onder waer gesneeuwt*. Poot.

ONDERSNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *snijden*: scheidb.: *ik sneed onder*, *heb ondergesneden*. Door snyden onder iets brengen: *snijd er wat stroo onder*. Onscheidb.: *ik ondersneed*, *heb ondersneden*. Eigenlijk door afsnijden onderbreken. Oneigenlijk gebruikt het de Brune: *zoo het met gheen verwisselingh ondersneeden wordt*.

ONDERSNUIT, zie *onderbek*.

ONDERSPADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *spaden*: *ik spaadde onder*, *heb ondergespaad*. Door spaden onder den grond brengen.

ONDERSPANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *spannen: ik onderspande, heb onderspand.* Van onderen bespannen: *de cirkelboog, die zulk eenen regten hoek onderspant.*

ONDERSPIT, z. n., o., *des onderspits*, of *van het onderspit*; zonder meerv. Eigenlijk schijnt het te beduiden de laatste spitting in eenen kuil, welken men uitgraaft. Men gebruikt het oneigenlijk alleen: *het onderspit delven*, overwonnen worden. *In het onderspit zijn*, in eenen kwaden toestand zich bevinden. *In het onderspit geraken*, in verval komen.

ONDERSPITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *spitten: ik spitte (spittede) onder, heb ondergespit.* Door spitten onderbrengen: *ik heb er de mest ondergespit.*

ONDERSPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *spoelen*. Scheidb.: *ik spoelde onder, heb ondergespoeld.* Door spoelen onderbrengen: *het zeewater spoelt er al dat slijk onder.* Onscheidb.: *ik onderspoelde, heb onderspoeld.* Door spoelen van onderen uitholen.

ONDERSPREIDEN (*onderspreijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *spreiden: ik spreidde onder, heb ondergespreid.* Onder iets uitspreiden.

ONDERST, zie *onder*.

ONDERSTAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *staan*. Scheidb. en onz.: *ik stond onder, heb ondergestaan.* Op eene lagere plaats zijn. Van hier het deelw. *onderstaand*: *de onderstaande rekening.* Onder iets staan: *het regende; en wij konden nergens onderstaan.* Onderworpen zijn: *hij heeft allang onder hem gestaan.* Onscheidb. en bedr.: *ik onderstond, heb onderstaan.* Ondernemen, eene gevaarlijke, stoute en verbodene zaak trachten uit te voeren: *sulck een saeck heeft Agesilaus onderstaen.* Vond. Ook wederk.: *Niemand zal zich onderstaan dat weg te halen.* Hooft schijnt het te nemen voor onder 's hands zoeken te weten: *wilde zij onderstaan, wat men zich van die van Vlaanderen belooven moghte.* Men kan het vergelijken met het eng. *to understand*, en het zw. *understå*, verstaan: In het dagelijksche leven, zegt men nog *iemand onderstaan* voor deszelfs denkenswijs in eene of andere zaak onderzoeken.

ON-

ONDERSTADHOUDER (bij HOOFT *onderstêdehouder*), z. n., m., *des onderstadhouders*, of *van den onderstadhouder*; meerv. *onderstadhouders*. Die de plaats eens Stadhouders bekleedt. Van *onder* en *stadhouder*.

ONDERSTALMEESTER, z. n., m., *des onderstalmeesters*; of *van den onderstalmeester*; meerv. *onderstalmeesters*. Eene waardigheid onder den Opperstalmeester, aan een hof: *die den Keizer voor onderstalmeester diende*. J. DE HAES. Van *onder* en *stalmeester*.

ONDERSTAND, z. n., m., *des onderstands*, of *van den onderstand*; zonder meerv. Hulp voor eenen tijd, bijstand: *iemand onderstand doen*. *Onderstand van volk en geld krijgen*. *Met geenen onderstandt*. HOOFT. *Tot onderstandt van die van Valenchien*. HOOFT. *Gun de grijze hairen onderstant en stille rust*. POOT. Dit woord wordt ook somtijds onz. gebruikt, gelijk L. TEN KATE reeds heeft aangeteekend, als dan afstammende van het oude onscheidb. *onderstanden*, hulp toebrengen. Van hier het veroud. *onderstandig*. Zameng.: *onderstandgelden*, *onderstandschuldig*.

ONDERSTANDAARDSCH, bijv. n. Dit woord heeft HOOFT: *hij heeft den onderstandaartschen soldaat overgevoert*. Bij *Tac*. *militem subsignanum*, eenen soldaat, die onder eene afzonderlijke legervaan of standaard streed; zoo als PICHENA deze plaats van TAC. verstaat.

ONDERSTAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *stappen*: *ik onderstapte*, *heb onderstapt*. Met groote stappen inhalen. HUYGENS gebruikt het oneig.: *sulcke zijn haer eigenschappen, die ick soecke t' onderstappen*.

ONDERSTEEK, z. n., m., *des ondersteeks*, of *van den ondersteek*; zonder meerv. Bedekte poging, tot nadeel van eenen anderen,: *door 't invoeren van Bisschoppen der vrijheit een' ondersteek te doen*. HOOFT. *Gemerkt Elizabeth niet een hair op den hoofde had, dat voor eenighen ondersteek zorghde*. HOOFT.. Ook een tinnen bekken met een' bekleeden rand, dat men onder eenen zieken steekt; doch in dien zin wordt het veelal onzijd. gebezigd: *geeft het ondersteek eens aan*; anders *ondersteekel*. Van *onder* en *steek*.

ONDERSTEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *steken*. Scheidb.: *ik stak onder*, *heb ondergestoken*. Onder iets doen: *iemand*

mand een bekken onderſteken. Tusſchen iets voegen: *krijgsbenden onderſteken.* Onſcheidb.: *ik onderſtak, heb onderſtoken.* Door elkander ſchieten: *ik onderſtak de kaarten.* Van hier het verl. deelw. *onderſtoken: een onderſtoken werk*, dat in het geheim beſtoken is. Voorts: *onderſteking*: de *onderſteking* van een vreemd kind. Zameng.: *onderſteekbekken.*

ONDERSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtellen.* Scheidb: *ik ſtelde onder, heb ondergeſteld.* Iets onder een ander ding ſtellen. Onſcheidb.: *ik onderſtelde, heb onderſteld.* Eene ſtelling, voor eenige oogenblikken, als waarheid houden: *onderſtel eens, dat* enz. *Laat ons onderſtellen, dat* enz. Van hier: *onderſtelling.*

ONDERSTEUN, z. n., o., *des onderſteuns*, of *van het onderſteun*; zonder meerv. De daad van onderſteunen, anders *onderſteuning*: *om vrundſchap en onderſteun arbeiden.* HOOFT. Schoon *ſteun* mannelijk is, zoo is dit zamengeſt. *onderſteun*, dat van een werkw. met een onſcheidb. voorz. afgeleid wordt, evenwel onz. Zie A. KLUITS voorrede, voor de lijst van HOOGSTR., §. 98.

ONDERSTEUNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſteunen*: *ik onderſteunde, heb onderſteund.* Van onderen ſteunen, onderſtutten: *eenen gevel met eenen balk onderſteunen. Iemand, die in onmagt valt, onderſteunen. De vader zoekt zich te onderſteunen met eene ſparre.* VOND. Oneig., in allerlei ſoort van verlegenheid onderſtand verleenen, vooral in bekrompene omſtandigheden: *onderſteunt de ſwacken.* BYBELV. *Ik heb hem, uit mijne armoede, nog onderſteund. Daar ik u mede zou kunnen onderſteunen.* HAMELSV. Beveſtigen, ſtaven: *om zijn zeggen te onderſteunen.* J. DE HAES. Van hier: *onderſteuning, onderſteunſel.*

ONDERSTIERMAN, (*onderſtuurman*), z. n., m., *des onderſtiermans*, of *van den onderſtierman*; meerv. *onderſtierlieden.* Die, in rang, op eenen ſtierman volgt, als op een ſchip meer ſtierlieden zijn. Van *onder* en *ſtierman.*

ONDERSTOND, z. n., m., *des onderſtonds*, of *van den onderſtond*; meerv. *onderſtonden.* Een ſtond of uur, op eenen vorigen ſtond volgende. Men gebruikt dit woord in ſommige ſtreken van Geld.: *er zal wel een onderſtond*

nakomen, dat is, na dit uur van uitgelatene blijfschap zal wel een tijd van droefheid volgen. Van het voorz. *onder* en *ſtond*. Het kan ook uit *ander* en *ſtond* verbasterd zijn.

ONDERSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *ſtooten*: *ik ſtiet onder*, *heb ondergeſtooten*. Naar beneden ſtooten: *ende ick wil u henen onderſtooten tot dien, die in de kuijle varen*. DORESL. Stootend doormengen: *ik heb er peper ondergeſtooten*.

ONDERSTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtoppen*: *ik ſtopte onder*, *heb ondergeſtopt*. Onder iets wegſtoppen.

ONDERSTREPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrepen*: *ik onderſtreepte*, *heb onderſtreept*. Eene ſtreep onder iets trekken.

ONDERSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrijken*: *ik ſtreek onder*, *heb ondergeſtreken*. Onder iets ſtrijken.

ONDERSTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrikken*: *ik onderſtrikte*, *heb onderſtrikt*. Van onderen ſtrikken: *het hair met eenen knoop t' onderſtrikken*. HOOFT.

ONDERSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtrooijen*: *ik ſtrooide onder*, *heb ondergeſtrooid*. Onder iets ſtrooijen; ook oneig.: *het volk werd mistroostig, nadat hij er die valſche geruchten ondergeſtrooid had*.

ONDERSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *ſtroomen*: *ik ſtroomde onder*, *heb ondergeſtroomd*. Onder iets ſtroomen. HOOGSTR. heeft het woord. Ook zoo ſtroomen, dat iets onder water komt; wanneer het *zijn* vereischt.

ONDERSTUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *ſtutten*: *ik onderſtutte*, *heb onderſtut*. Iets, dat reeds dreigt te vallen, met eenen ſtut onderſchooren: *zij onderſtutten den muur*. *Zuilen, die het gewelf onderſtutten*. J. DE HAES. Oneig., hulp van allerlei aard toebrengen: *daer 't noodigh eerlijck nut de ſtadt en burgerij en welvaert onderſtut*. VOND. *Om uwe ſtammen t' onderſtutten*. J. DE HAES.

De zangrei plagt in Arons hut
De Godtheit met zijn ſtem te prijzen,
Van harp en pſalter onderſtut. POOT.

Van

Van hier: *onderstutsel*. Bij Hooft komt *onderstut* voor: *tot onderstut zijner heerschappije*.

ONDERSTUURMAN, zie *onderstierman*.

ONDERTAND, z. n., m., *des ondertands*, of *van eenen ondertand*; meerv. *ondertanden*. Een der tanden onder in den mond. Van *onder* en *tand*.

ONDERTASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *tasten*: *ik ondertastte*, *heb ondertast*. Onderzoeken: *eene zaak ondertasten*. *Waar door zij de uitkoomst der zwaare oorloogen ondertasten*. Hooft.

ONDERTEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *teekenen*. Scheidb.: *ik teekende onder*, *heb ondergeteekend*. Een teeken onder iets zetten; in het bijzonder de eerste letters van zijnen naam onder iets schrijven, en voorts den geheelen naam onder iets zetten: *Ik ondergeteekende beken* enz. Onscheidb.: *ik onderteekende*, *heb onderteekend*. Iets, met het stellen van zijnen naam onder een geschrift, bekrachtigen: *ik heb de rekening niet kunnen onderteekenen*. *Een verdragh dat ter weederzijden onderteekent werd*. Hooft. Zie *onderschrijven*. Van hier: *onderteekening*.

ONDERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *tellen*: *ik telde onder*, *heb ondergeteld*. Onder anderen schatten, rekenen.

ONDERTREDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *treden*: *ik ondertrad*, *heb ondertreden*. In eene figuurl. beteekenis, beduidt het aan iemand zijne overmagt, tot deszelfs merkelijke schade, laten gevoelen: *Jesu naeckte le'en*, *van de wereld ondertre'en*. De Brune. *Hij sal onse vijanden ondertreden*. Doresl. *Hij heeft in moeders lijve zijnen broeder ondertreden*. Doresl., die ook *ondertreder* heeft. — Voorts: *ondertreding*.

ONDERTREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *trekken*: *ik trok onder*, *heb ondergetrokken*. Onder iets trekken. Onscheidb.: *ik ondertrok*, *heb ondertrokken*. Onderstrepen.

ONDERTIJDS, een bijw. van tijd. Nu en dan. Van *onder* en *tijd*.

ONDERTROUW, z. n., vr., *der*, of *van de ondertrouw*; zonder meerv. Onderlinge toestemming tot een huwelijk, trouwbelofte: *van den knoop der ondertrouwe*. Vond.

Vond. *Jonge lieden in ondertrouw opnemen*, als ondertrouwden aanteekenen. Van *onder* en *trouw*.

ONDERTROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *trouwen*: *ik ondertrouwde*, *heb ondertrouwd*. Trouwbelofte doen, in ondertrouw verbinden: *de gebodn der ondertrouwden*. Vond. Van hier: *ondertrouwing*.

ONDERTUSSCHEN, bijw. van tijd. Middelerwijl: *ondertusschen viel de vijand in de stad. Hij werd ondertusschen gevangen. Ondertusschen dat dit gebeurde. Ondertusschen dit voorviel*, waar het als een voegwoord voorkomt, met uitlating van *dat*.

ONDERVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *vangen*: *ik onderving*, *heb ondervangen*. In het vallen van onderen met de hand vangen: *ik ondervang den bal. Ondervangze en breng heur* enz. Vond. Voor vallen bewaren, door eenen stut er onder te brengen: *eenen muur ondervangen*. Vervangen, aflossen, wanneer een ander vermoeid is en bijna bezwijken moet: *het heele heijr werd in slaghorden gestelt, opdat d'een den andre ondervinge*. Hooft. In het gemeen aflossen: *de wachten ondervongen elkander*. Onmiddellijk op iets laten volgen: *lustighlijk ondervingen zij deeze reede met zang der barbarische zeede*. Hooft. Van hier: *ondervanging*.

ONDERVAREN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *varen*. Onz. en scheidb.: *ik voer onder*, *ben ondergevaren*. Naar beneden varen: *sij sullen ondervaren met de hantboomen des grafs*. Bijbelv. Bedr. en onscheidb.: *ik ondervoer*, *heb ondervaren*. In deze vervoeging komt het bij Kl. Kolyn voor, in den zin misschien van ondernemen: *dat i niet onderevoer zonder bloen*. In dien zin is het verouderd. Van onderen doorvaren: *hoe hij (de boog) mij ondervaren door 't steile vlack en door het vlacke steil bedroogh*. Huygens.

ONDERVAT, z. n., o., *des ondervats*, of *van het ondervat*; meerv. *ondervaten*. Een lekvat, dat ergens ondergezet wordt. Van *onder* en *vat*.

ONDERVATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *vatten*: *ik ondervattede*, *heb ondervat*. Van onderen vatten: *hij ondervattede sijnes vaders hant*. Bybelv.

ONDERVELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *onder* en *vellen: ik velde onder, heb ondergeveld.* Op den grond vellen. Bij OUDAAN *te onder vellen.*

ONDERVINDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *vinden: ik ondervond, heb ondervonden.* Bedr., door onderzoeken uitvinden: *dat ſij de rechte gronden van deze maeghdequael hadkunſtigh ondervonden.* J. CATS. *Doorſoeckt mij Godt, ende ondervindt mijn herte.* DORESL. Men gebruikt het meest onzijdig, met *hebben*, voor eenige verandering of werkzaamheid van dingen, met betrekking tot zich zelven, door lang gebruik, gewaar worden; met eenen vierden naamval: *men heeft dat wel meer ondervonden. Als ik in ſtilte met u ſpreek van den toeſtand van mijn hart, wat ondervind ik dan?* SELS. *Men ondervindt vaak, dat* enz. Van hier: *ondervinding.*

ONDERVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *onder* en *vloeijen: ik vloeide onder, ben ondergevloeid.* Onder water vloeijen, door eenen watervloed overſtroomd worden: *ik zwijg dan, hoe Theſſaelje eens ondervloeide.* POOT.

ONDERVLOER, z. n, m., *des ondervloers*, of *van den ondervloer;* meerv. *ondervloeren.* Een vloer, die lager ligt: *den ondervloer met verſche bloemen cieren.* CATS. Van *onder* en *vloer.*

ONDERVOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *onder* en *voegen.* Scheidb.: *ik voegde onder, heb ondergevoegd.* Onder iets voegen. Bij M. ST. komt het wederk. voor: *doe ghingen ſi hem ondervoeghen*, zij ſchikten zich om te overwegen. In dien zin is het onſcheidb.

ONDERVOOGD, z. n., m., *des ondervoogds*, of *van den ondervoogd;* meerv. *ondervoogden.* Toeziende voogd, onderopziener: *Siſennes, de ondervoocht in Celeſyrie.* DORESL. Van *onder* en *voogd.* Van hier: *ondervoogdij, ondervoogdijſchap.*

ONDERVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *onder* en *vorſchen: ik ondervorschte, heb ondervorscht.* In het gemeen navorſchen: *om de zaken ten hove t'ondervorſchen.* BOGAERT.

ONDERVORST, z. n., m., *des ondervorſten*, of *van den ondervorst;* meerv. *ondervorſten.* Die, elders, in naam eens vorſten handelt: *als een ondervorst heimelijk aan vreemde hoven handelt.* HOOFT. Van *onder* en *vorst.*

NDERVRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *vragen: ik ondervroeg, heb ondervraagd* (oul. *ondervragen*). Met afvragen onderzoeken. Van hier: *ondervrager, ondervraging.*

NDERWAARTS, bijw. van plaats. Naar onderen toe: *onderwaerts in de helle sal het afvaren.* DORESL. Van *onder* en *waarts.*

NDERWAL, z. n., m., *des onderwals*, of *van den onderwal*; meerv. *onderwallen.* Het onderste deel van eenen wal omtrent het water; zonder meerv. Ook een vestingbouwkundig woord, beteekenende eenen lageren walgang met eene borstwering; met een meerv. Van *onder* en *wal.*

NDERWAND, z. n., o., *des onderwands*, of *van het onderwand*; zonder meerv. Benedenwand eens vaartuigs. Van *onder* en *wand.*

NDERWARIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onderworpen: *onderwaerigh aan gebreken.* VOND. *Der partijdigheit onderwaarigh zijn.* HOOFT. *Plaaghen, waaraan de rampzaalighe hoogheid van Heidensche huizen ooit onderwaarigh was.* HOOFT. Van *onder* en *warig.* Dit *warig* is van het oude *waren, weren,* dat is zijn; ijsl. *vera.* Van dit *waren, weren* is nog het meerv. *wij waren, gij waart* enz.

NDERWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *wassen: ik wies onder, ben ondergewassen.* Onder iets wassen.

NDERWEG, *onderweeg, onderwegen.* Zie *onder.*

NDERWELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *wellen: ik welde onder, ben ondergeweld.* In eene draaikolk onderzinken. Bij OUDAAN komt het oneig. voor: *het hart zou dadelijk in droefheyd onderwellen.*

NDERWELVEN (*onderwulven*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *welven: ik onderwelfde, heb onderwelfd.* Van onderen met welfwerk opmetselen: *onderwulft van boogen.* ANTON.

NDERWERELD, z. n., vr., *der*, of *van de onderwereld*; zonder meerv. Benedenwereld: *de deelen der onderweerelt.* VOND. Oneig., de redelijke schepselen, die op deze benedenwereld zich bevinden: *die d'onderweerelt uw gemeenschap waerdigh kent.* VOND. Van *onder* en *wereld.*

ONDERWERP, z. n., o., *des onderwerps*, of *van het onderwerp*; meerv. *onderwerpen*. Zelfstandigheid, grond eener zaak, die onder haar als een grond geworpen is: *alle toevallen hebben een onderwerp*. Stof van verhandeling: *laat ons nu eens over dit schoone onderwerp handelen*. In een redekunstig voorstel is het *onderwerp* de persoon of zaak, omtrent welke iets beweerd of ontkend wordt. *Elk voorstel bestaat uit een onderwerp, eene toeeigening en eene zamenbinding*.

ONDERWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *werpen*: *ik onderworp* (*onderwierp*), *heb onderworpen*. Onder zijne of eens anders magt brengen: *hij onderworp zich al die landen. Uw wil zij den man onderworpen*. Ook wederk.: *zich aan iemands heerschappij onderwerpen*. In verderen zin afhangend van iets: *de deugd is niet aan tijdsverandering onderworpen. Aan feilen onderworpen. 't Verbeurt maken van goederen, als dat aan opspraak onderworpen was*. Hooft. In nog verdere beteekenis, bloot gesteld: *aan gevaren onderworpen zijn*. Van hier: *onderwerping*, *onderwerpsel*, zie *onderwerp*. Van het deelw. heeft Hooft een naamw. *onderworpeling*, een, die zich onderwerpt of aan anderen onderworpen is. Bij Ker. is dit werkw. reeds *untaruuerfan* en het naamw. *untarwerfan*.

ONDERWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *weven*: *ik weefde onder*, *heb ondergeweven*. Door weven onderbrengen: *ik heb er vreemde wol laten onderweven*.

ONDERWIGT, z. n., o., *des onderwigts*, of *van het onderwigt*; zonder meerv. Vermindering in eene vorige zwaarte, zoodat de goederen, door indroogen, de juiste ponden niet kunnen houden. Van *onder* en *wigt*. Zie *ondermaat*.

ONDERWIJLEN, (*onderwijl*) bijw. van tijd. Ondertusschen: *onderwijlen beging hij eenen misslag. En onderwijl doorritselt Levenwekker gebloemt, en laen, en lisch*. Poot. Van *onder* en *wijl*, *wijle*, *wijlen*.

ONDERWIJS, zie het volgende woord *onderwijzen*.

ONDERWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *wijzen*: *ik onderwees*, *heb onderwezen*. Dit woord beduidt, eigenlijk, door wijzen of teekens geven, onbekende handgrepen of allerlei vaardigheid leeren; met den vierden naamval des persoons,

en het voorz. *in*, ten opzigte der zaak: *ik onderwees mijnen zoon in het schrijven. Iemand in het dansen, schermen* enz. *onderwijzen*. Men gebruikte het eertijds, ook voor het enkelv. *wijzen*: *hij sal hem onderwijsen den besten wegh*. Dorbsl. Allermeest gebruiken wij dit woord voor onderrigten, allerlei kennis en verstandige begrippen mededeelen: *iemand in den godsdienst onderwijzen*. Van hier: *het onderwijs*; zonder meerv.: *het vorstelijk onderwijs*. Vond. Voorts: *onderwijzer*, *onderwijzing*.

ONDERWIND, z. m., o., *des onderwinds*, of *van het onderwind*; zonder meerv. Onderneming van eene zware zaak: *die onrustigh en toezight naa onderwindt maakt*. Hooft. *Dat men hun reekenschap van te veel onderwinds zouw willen afvorderen*. Hooft. *Want weijnich onderwins groote gherustheijt maeckte*. Rodenb. Van hier: *onderwindal*, *onderwindalgeest*, bij L. Meijer.

ONDERWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *winden*: *ik onderwond*, *heb onderwonden*. Van onderen bewinden. In dien zin is het al verouderd. Als wederk. werkwoord: *zich eener zaak onderwinden*, zich dezelve toeeigenen, aanmatigen. Ook is dit al verouderd. In het G. Kron. komt het in dien zin voor: *die Grave onderwant hem Hollant*. Thands beteekent het eene zware zaak ondernemen: *zich groote dingen onderwinden. De Eedelen onderwonden zich geenerleij daadtlijkheit*. Hooft. *Beken, door wie ge u 't stuk hebt onderwonden*. S. Feitama. Men plaatst er ook eene onbepaalde wijs met *te* achter: *ick hebbe mij onderwonden te spreken tot den Heere*. Bybelv. Van hier: *onderwinding*.

In zw. *underyinna*. In de laatste beteekenissen, komt het van het oude *winden*, *winnen*, streven, zijne krachten inspannen. Dit ziet men nog in *gewinnen*, *overwinnen*, *verwinnen*. In de eerste beteekenis behoort het tot *wenden*, draaijen, omdraaijen.

NDERWISSELING, z. n., vr., *der*, of *van de onderwisseling*; meerv. *onderwisselingen*. Beurtwisseling. Van het verouderde *onderwisselen*, waarvan ook het oude bijw. *onderwisselings*, beurtelings.

NDERWORPELING, zie *onderwerpen*.

NDERWROETEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *wroeten*. Onz. en

en scheidb.: *ik wroette onder, heb ondergewroet.* Onder iets wroeten. Bedr. en onscheidb.: *ik onderwroette, heb onderwroet.* Van onderen iets omwroeten.

ONDERWULVEN, zie *onderwelven.*

ONDERZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *zaaijen: ik zaaide onder, heb ondergezaaid.* Onder iets zaaijen.

ONDERZAAT, z. n., m., *des onderzaats,* of *van den onderzaat;* meerv. *onderzaten.* Onderdaan, die onder iemand gezeten is: *ten besten van uwen onderzaat.* HOOGVL. Van *onder* en *zaat.* Zie *nazaat.*

ONDERZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *onder* en *zetten.* Scheidb.: *ik zette (zettede) onder, heb ondergezet:* Onder iets zetten: *zet er drie stutten onder. Landen onder water zetten.* Verpanden: *ik zet er eenen dukaat onder. Hij zette er zijnen hals onder.* Onscheidb.: *ik onderzette, heb onderzet.* Iets van onderen zetten: *hij onderzette den zelve zijnen stoel.* HOOFT. Oneig.: *ik onderzet mij zelleven de dood.* OUD. Onderschoren: *terwijl ick vast met stut bij stut de Vrijheid onderzett'.* DE DECK. Van hier: *onderzetsel,* stut, schoor.

ONDERZIELTJE, (bij KIL. *onderfielken,* bij CATS ook *onderziel*) z. n., o., *des onderzieltjes,* of *van het onderzieltje;* meerv. *onderzieltjes.* Onderkeursje, onderrokje: *zij had alleen haar onderzieltjen aen.* CATS. Van *onder* en *zieltje,* een vrouwen onderrok.

ONDERZIEN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *onder* en *zien: ik zag onder, heb ondergezien.* Ergens onderkijken.

ONDERZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *zinken: ik zonk onder, ben ondergezonken.* Naar beneden zinken: *sij soncken onder als loot in geweldige wateren.* BYBELV. *Tot d' aerde in d' ope keel der golven onderzinkt.* ANTON. *Tot daer de zon voorover onderzinckt.* VOND.

ONDERZOEK, z., n., o., *des onderzoeks,* of *van het onderzoek;* zonder meerv. De daad van onderzoeken: *na endloos onderzoek,* POOT. *Het onderzoek van de waarheid. Naar eene zaak naauwkeurig onderzoek doen. Daar hij zeide onderzoek op gedaan te hebben.* HOOFT. Zam.: *onderzoeklievend.*

ON-

ONDERZOEKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *onder* en *zoeken: ik onderzocht, heb onderzocht.* Onderzoek doen, den aard en de wijs van een ding zoeken te weten: *ik heb die zaak naarstig onderzocht.* Ook: *naar iets onderzoeken*; wanneer het onz. voorkomt. Ondervragen: *iemand onderzoeken.* Iets uit iemand zoeken gewaar te worden: *dat men hem met geesselen ondersoecken soude.* Bybelv. Oudtijds, gebruikte men het ook voor eene proef nemen. Van hier: *onderzoeker, onderzoeking.*

ONDERZOLDERING, z. n., vr., *der*, of *van de onderzoldering*; meerv. *onderzolderingen.* Benedenzoldering, laagste verdieping: *van 's Hemels onderzolderingen.* De Deck. Van *onder* en *zoldering.*

ONDERZONNIG, zie *ondermaansch.*

ONDERZWEMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *onder* en *zwemmen: ik zwom onder, heb* en *ben ondergezwommen.* Onder iets zwemmen; met *hebben: hij konde onder water zwemmen, zonder te verstikken.* Met *zijn: de steenen boog, waaronder hij gezwommen was, viel, helaas! in.*

ONDEUGD, z. n., vr., *der*, of *van de ondeugd*; meerv. *ondeugden.* De tegenstelling van deugd; in het bijzonder eene opzettelijk booze daad, die tegen eene uitdrukkelijke wet strijdt; als ook eene slechte gesteldheid, eene booze neiging: *in dat kind heeft de ondeugd al vroeg wortelen geschoten. Van den godloosen comt ondeucht.* Doresl. *Tot eene ondeugt aangewreven.* Hoogvl. In eenen zachteren zin, het tegendeel van innerlijke waarde: *dat is geene ondeugd in dat hout.* Men gebruikt het ook voor een ondeugend mensch; in dien zin is het manl.: *hij is een regte ondeugd. Zij onderscheiden de persoonen, die uitmuntend zijn, van den snooden ondeugd.* Herv. Overz. Van hier: *ondeugdelijk*, bij Doresl., *ondeugend, ondeugendheid, ondeugendlijk, ondeugdzaam.* Van *on* en *deugd.*

ONDICHT, z. n., o., *des ondichts*, of *van het ondicht*; zonder meerv. Het tegendeel van dichtmaat: *in dicht en ondicht schrijven.* Van *on* en *dicht.*

ONDIEFT, bijw., dat veel, in Noordholl., in de dagelijksche taal voorkomt, in den zin van wel, goed. Men vindt het bij Rodenb.: *blijft uw liefd' boven min, zo is*

uw echt ondieft. Ook gebruikt Hooft het een en andermaal: *jae vaer, trouwen je keunt ondieft.*

Wat lieflijkheidt van lust der menschelijker zinnen
Bekoorlijk voorstaat, 't geldt verschaft het al ondieft.

Oudaan gebruikt het als een bijv. naamw.: *wie van ondiefte vreugd begeert de rechte schets.* Ik weet niet, waarvan dit woord afgeleid, en welke deszelfs eerste beteekenis zij.

ONDIENST, z. n., m., *van den ondienst;* meerv. *ondiensten.* Het tegendeel van dienst, eene nadeelige, onaangename handeling: *iemand ondienst doen.* Van hier: *ondienstbaar, ondienstelijk, ondienstig, ondienstigheid.* Zam.: *ondienstvaardig.* Van *on* en *dienst.*

ONDIEP, bijv. n. en bijw. *ondieper, ondiepst.* Niet diep, waar weinig water is: *een ondiepe put.* Niet diep uitgegraven: *een ondiepe kelder.* Niet lang: *een ondiep huis.* Van hier: *ondiepte,* gebrek aan behoorlijke diepte; zonder meerv. Ook eene plaats in het water, die, om hare ondiepte, doorwaadbaar is; eene zandbank. In dezen zin heeft het een meerv. Van *on* en *diep.*

ONDIER, z. n., o., *des ondiers,* of *van het ondier;* meerv. *ondieren.* Elk schadelijk en verslindend, ook wel afschouwelijk en wanstaltig dier: *een ondier heeft het opgewreten. Maar dier noch ondier kan Gods staande hand ontduiken.* Versteeg. Dat bij zulk een ondier vergeleken wordt. Vondel, van een voorspook sprekende, zegt daarom: *een zucht, dit ondier ingegeven.* Waar H. Schim van de verwoestingen des oorlogs spreekt, noemt hij dien geesfel des menschdoms een *ondier: het leet, waarmee dit ondier is bevrucht.* In den lagen stijl, heet men eenen deugeniet *een ondier.* Van *on* en *dier.*

ONDIGT, bijv. n. en bijw., *ondigter, ondigtst.* Niet digt, ijl, lek. Van *on* en *digt.*

ONDOEN, zie *ontdoen.*

ONDOENLIJK, (*ondoenbaar*) bijv. n. en bijw., *ondoenlijker, ondoenlijkst.* Niet doenlijk. Van *on* en *doenlijk.* F. de Haes gebruikt *ondoenbaar.*

ONDOODELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoodelijker, ondoodelijkst.* Dat den dood niet veroorzaakt. Dorreslaer gebruikt het woord. Van *on* en *doodelijk.* Bij C. Huygens komt *ondood* voor onsterfelijkheid voor, bij Notk. *vndotheit* en *vntodigi.*

ON-

ONDOORBOORLIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorboorlijker*, *ondoorboorlijkst*. Waar men niet doorboren, doordringen kan. Bij HOOFT. Van *on* en *doorboorlijk*.

ONDOORGANKELIJK, (*ondoorgangelijk*) bijv. n. en bijw., *ondoorgankelijker*, *ondoorgankelijkst*. Waardoor men niet gaan kan. Van *on* en *doorgankelijk*.

ONDOORGRONDELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorgrondelijker*, *ondoorgrondelijkst*. Dat niet te doorgronden is. Van *on* en *doorgrondelijk*.

ONDOORKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorkomelijker*, *ondoorkomelijkst*. Hetwelk men niet doorkomen kan. Van *on* en *doorkomelijk*.

ONDOORREDDELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorreddelijker*, *ondoorreddelijkst*. Waar men zich niet doorredden kan: *met een ondoorreddelijk oorlogh*. HOOFT. Van *on* en *doorreddelijk*, van *doorredden*.

ONDOORREISBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorreisbaarder*, *ondoorreisbaarst*. Waar men niet doorreizen kan: *dat zeer veele weeghen onderreisbaar waaren*. HOOFT. Van *on* en *doorreisbaar*.

ONDOORSCHIJNEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet doorschijnend. Van hier: *ondoorschijnendheid*. Van *on* en *doorschijnend*.

ONDOORWAADBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorwaadbaarder*, *ondoorwaadbaarst*. Waardoor men niet waden kan: *eene ondoorwaadb're zee*. M. L. Van *on* en *doorwaadbaar*.

ONDOORWORSTELBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorworstelbaarder*, *ondoorworstelbaarst*. Dat door worstelen niet ontgaan kan worden: *van d'ondeurworstelbaare noodt*. HOOFT. Van *on* en *doorworstelbaar*.

ONDOORZIGTBAAR, bijv. n. en bijw., *ondoorzigtbaarder*, *ondoorzigtbaarst*. Waardoor men bezwaarlijk zien kan: *de fluijer moet ondoorzichtbaar zijn*. A. LOOSJES Van *on* en *doorzichtbaar*.

ONDOORZOEKELIJK, bijv. n. en bijw., *ondoorzoekelijker*, *ondoorzoekelijkst*. Dat niet doorzocht kan worden. Van *on* en *doorzoekelijk*.

ONDRAAGBAAR, bijv. n. en bijw., *ondraagbaarder*, *ondraagbaarst*. Dat niet gedragen kan worden. *Ondragelijk* heeft wel dezelfde beteekenis, doch wordt in eenen oneigenlijken zin alleen genomen, voor zeer moeijelijk:

een ondragelijke last. En wert veel leets ondragelijk. POOT. Van hier: *ondragelijkheid.* Van *on* en *draagbaar*, *dragelijk.* Wijders: *ondraagzaam*, ook *ongedraagzaam.*

ONDRAGELIJK, Zie *ondraagbaar.*

ONDRINKBAAR, bijv. n. en bijw., *ondrinkbaarder*, *ondrinkbaarst.* Dat zich niet drinken laat. Van *on* en *drinkbaar:*

ONDUCHTIG, bijv. n. en bijw., *onduchtiger*, *onduchtigst.* Niet duchtig: *bij gebreeke van welke zulke verschenkingen ondugtig waren.* IDSINGA. (SELWERDER LANDR.) Van *on* en *duchtig.* Misschien spelt men beter *dugtig*, *ondugtig*, als komende niet van *duchten*, maar van *dogen*, *deugen.* Bij KIL. komt nog voor *ondocht* (*ondogt*) eene soort van visch, die niet veel *deugt.* Elders hoort men nog: *dat is een ondugd*, voor een *ondeugd.*

ONDUIDELIJK, bijv. n. en bijw., *onduidelijker*, *onduidelijkst.* Dat niet duidelijk is. Van *on* en *duidelijk.*

ONDUITSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet duitsch: *een onduitsch woord. Maer, die u Onduitsch hiet, zou die uw vriend ook zijn?* DE DECK. Van *on* en *duitsch.*

ONDULDELIJK, bijv. n. en bijw., *onduldelijker*, *onduldelijkst.* Het welk men niet dulden kan. Van *on* en *duldelijk.* — *Onduldig*, dat bij DORESL. voorkomt, voor *ongeduldig*, is niet geduldig.

ONDUURZAAM, bijv. n. en bijw., *onduurzamer*, *onduurzaamst.* Dat niet duurzaam is. Bij DORESL. vindt men *ondurig*, dat niet duurt. Van *on*, *duurzaam* en *durig.*

ONECHT, bijv. n. en bijw. *onechter*, *onechtst.* Niet overeenkomstig met de huwelijks wetten: *onechte dochter.* Fig., valsch, onzuiver: *onechte steenen. Onechte dichters.* POOT. Van *on* en *echt.* Van hier: *onechtelijk*; *onechteling.*

ONECHT, z. n., m., *des onechts*, of *van den onecht*; zonder meerv. Oneerlijke zamenleving buiten een wettig huwelijk: *in onecht leven. Kinderen, in onecht geteeld.* Van *on* en *echt.* Voor *onecht* zeiden de ouden ook *onee*, *onehe.*

ONEDEL, bijv. n. en bijw., *onedeler*, *onedelst.* Niet edel: *hij huwde eene dochter uit een onedel geslacht.* Door voortreffelijke eigenschappen van anderen niet onder-

onderscheiden: *onedele metalen*, alle metalen, behalve goud en zilver. Bij VOND. komt *onedeler metalen* voor. Van *on* en *edel*. Zam.: *onedelmoedig*, *onedelaardig*. POOT.

ONEENDRAGTIG, bijv. n. en bijw., *oneendragtiger*, *oneendragtigst*. Tweedragtig. Van *on* en *eendragtig*. HOOFT bezigt dit woord.

ONEENIG, bijv. n. en bijw., *oneeniger*, *oneenigst*. Twistig, niet eens in gevoelens en neigingen zijnde. Men gebruikt het meest als een bijwoord: *oneenig zijn*. *Met elkander oneenig leven*. *Zij werden het zeer oneenig*. Van hier: *oneenigheid*. Van *on* en *eenig*.

ONEENPARIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Niet eenparig. Van hier: *oneenparigheid*. Van *on* en *eenparig*.

ONEENS, (HOOFT ſpelt *oneensch*, dat niet na te volgen is) bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet eens: *wij zijn het hierin oneens*. *Zij zijn het oneens met de regering*. *Oneens worden*, oneenig worden. Van *on* en *eens*.

ONEENSTEMMIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet eenſtemmig: *heiren, in tong en zeden oneenſtemmigh*. HOOFT. Van *on* en *eenſtemmig*.

ONEENZIJDIG, bijv. n. en bijw., *oneenzijdiger*, *oneenzijdigst*. Niet eenzijdig: *in het ſtuk van Godtsdienst was hij zeer oneenzijdigh*. G. BRANDT. Van *on* en *eenzijdig*.

ONEER, z. n., vr., *der*, of *van de oneer*; zonder meerv. Gemis van eer, of van het gunſtige oordeel, hetwelk anderen over ons gedrag vellen. Dikwijls gebruiken wij het als eene verzachting, voor ſchande: *zijnen ouders oneer aandoen*. Bij OTFRID. en NOTK. *unera*, *uneri*; bij welken het ook oneerbaarheid en onbeſchaamdheid te kennen geeft. Van *on* en *eer*.

ONEERBAAR, bijv. n. en bijw., *oneerbaarder*, *oneerbaarst*. Dat met een kuisch en eerbaar gedrag ſtrijdt: *in een oneerbaar gewaad verſchijnen*. Van hier: *oneerbaarheid*, *oneerbaarlijk*. Van *on* en *eerbaar*.

ONEERBIEDIG, bijv. n. en bijw., *oneerbiediger*, *oneerbiedigst*. Zonder eerbied. Van hier: *oneerbiedigheid* (*oneerbiedenis*) bij HOOFT, Van *on* en *eerbiedig*.

ONEERGIERIG, bijv. n. en bijw., *oneergieriger*, *oneer-*

eergierigst. Niet eergierig. Van hier: *oneergierigheid.* Van *on* en *eergierig.*

ONEERLIJK, bijv. n. en bijw., *oneerlijker*, *oneerlijkst.* Die tegen de wetten van eerbare kuischheid handelt; hoerachtig: *een oneerlijk vrouwmensch.* In dat gedrag gegrond; *oneerlijke reden.* Strijdig met de denkbeelden van burgerlijke eer: *eene oneerlijke hantering drijven. Eenen oneerlijken dood ondergaan.* Diefachtig: *gij denkt, dat ik oneerlijk daarin gehandeld heb.* Van hier: *oneerlijkheid.* Van *on* en *eerlijk.*

ONEERZUCHTIG, bijv. n. en bijw., *oneerzuchtiger*, *oneerzuchtigst.* Niet eerzuchtig. Van *on* en *eerzuchtig.*

ONEETBAAR, bijv. n. en bijw., *oneetbaarder*, *oneetbaarst.* Het welk men niet eten kan. Van *on* en *eetbaar.*

ONEFFEN, bijv. n. en bijw., *oneffener*, *oneffenst.* Hobbelig: *op eenen oneffenen weg rijden.* Ruw, niet welvoegend, ongeschikt; *men hoort er geen oneffen woord.* Geen effen getal uitmakende: *ik raad oneffen. Ik zal u de oneffene stuivers afkorten.* Niet vereffend, ongesloten: *wij hebben nog eene oneffene rekening.* Van hier: *oneffenheid.* Van *on* en *effen.* Zie *oneven.*

ONEIGEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet eigen, dat niet voegt of past: *misbruik oneigene woorden. Het overtuigt gemoedt vind zelfs zijn doen oneigen.* VERSTEEG. Van hier: *oneigenheid*, *oneigenlijk*, *oneigenlijkheid.* Van *on* en *eigen.*

ONEINDELIJK, (*onendelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder ophouden: *het huilt onendelick.* HUYGENS. Zeer veel: *ik ben u oneindelijk verpligt.* Van hier: *oneindelijkheid*, Van *on* en *eindelijk.*

ONEINDIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat geen einde heeft. Van *on* en *eindig.* Van hier *oneindigheid*, *oneindiglijk.* Zamenstell.: *oneindigmaal.*

ONERFELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet geerfd wordt, of kan worden. Van *on* en *erfelijk.*

ONERGERLIJK, bijv. n. en bijw., *onergerlijker*, *onergerlijkst.* Dat niet ergert. Van *on* en *ergerlijk.*

ONERKENTENIS, z. n., vr., *der*, of *van de onerkentenis*; zonder meerv. Het tegendeel van erkentenis. Bij VOND. komt het voor. Van *on* en *erkentenis.*

ON-

ONERVAREN, bijv. n. en bijw., *onervarener*, *onervarenst*. Geene ervaring hebbende. Van *on* en *ervaren*. Hiervan: *onervarenheid*, *onervarenlijk*, bij HOOFT.

ONEVEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geen even getal uitmaakt; zoo ook *onevenheid*. Van *on* en *even*. Zam.: *onevenmatig*, *onevenredig*, *onevenrediglijk*. HOOFT gebruikt het voor ongelijk: *met oneve keel*. Ook zegt men *oneffen*.

ONFATSOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onfatsoenlijker*, *onfatsoenlijkst*. Niet fatsoenlijk, onbeschoft: *onfatsoenlijke menschen*. In dat gedrag gegrond: *eene onfatsoenlijke bejegening*. *Dat is onfatsoenlijk groot*, zeer groot. Van hier: *onfatsoenlijkheid*, waarvoor ook *onfatsoen* in gebruik is. Van *on* en *fatsoenlijk*.

ONFEILBAAR, bijv. n. en bijw., *onfeilbaarder*, *onfeilbaarst*. Die niet dwalen kan: *men heeft den Paus voor onfeilbaar gehouden*. Gewis, waarin geene dwaling is: *Gods woord is de onfeilbare waarheid*. Zeker, dat naar alle zedelijke mogelijkheid geschieden moet; in welken zin het tegendeel *feilbaar* niet gebruikt wordt: *hij zal onfeilbaar komen*. Van hier, in den eersten zin: *onfeilbaarheid*. Van *on* en *feilbaar*. Het verouderde naamw. *onfeil*, het tegendeel van feil, vindt men bij HUYGENS: *sult ghij deel aen de feilen ende onfeilen hebben*.

ONFORMELIJK, bijv. n. en bijw., *onformelijker*, *onformelijkst*. Verouderd woord in den zin van ongeschikt: *so mach dese parabel niet onformelijc alsō verstaen worden*. D. P. ENCHIRID. Van *on* en het verouderde *formelijk*.

ONFRAAI, bijv. n. en bijw., *onfraaijer*, *onfraaist*. Niet fraai, onaangenaam. Van *on* en *fraai*.

ONGAAF, bijv. n. en bijw., *ongaver*, *ongaafst*. Het tegendeel van gaaf: *die boom is ongaaf*. *Die nimmer pen noch lippen iets ongaefs laet ontglippen*. DE DECK. Van *on* en *gaaf*. *Ongaaf* is ook een z. n., beteekenende eene niets deugende gift: *sijn gift is maer vergift en ongaaf sijne gaef*. H. DE GR. Van *on* en *gaaf*, eene gift.

ONGAAR, bijv. n. en bijw., *ongaarder*, *ongaarst*. Niet gaar. Van *on* en *gaar*.

ONGAARN, (*ongeern*) bijw. Niet graag. Van *on* en *gaarn*.

ON-

ONGALIJK, (*ongadelijk*, bij Kil. *ongaeijelick*) bijv. n. en bijw., *ongalijker*, *ongalijkst*. Die zich niet schikken wil: *een ongalijk mensch*. Dat niet past, niet betaamt. Van hier noemt J. Cats onderdrukking van armen *een ongalik werk*. Dezelfde noemt eene onfraaije tronie *een ongalik wesen*. Vond. vertaalt *vicina non habilis Lyco* door eene geburin, die *ongalijk* is voor Lijkus. Hiervan *ongalijkheid*: *mits d'ongaalijkheid* (moeijelijkheid) *der weegen*. Hooft. Van *on* en *gadelijk*, *galijk*.

ONGANGBAAR, bijv. n. en bijw., *ongangbaarder*, *ongangbaarst*. Dat niet in omloop is: *ongangbaar geld*. Van *on* en *gangbaar*.

ONGANS, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van eene zekere ziekte der schapen gebruikt men dit woord: *de halve kudde is ongans*. Zie *gansch*. Kil. verklaart het: *non integer*, *corinsotus*, *malesanus*. Ev. Wassenberch, brengt (*taalk. Bijdrag.*) een voorbeeld bij van *ongans* bij *Kind* gevoegd. Ook noemt men, volgens denzelven, in Friesl., de nageboorte eener Koe *het ongans*.

ONGASTVRIJ, bijv. n. en bijw., *ongastvrijer*, *ongastvrijst*. Niet gastvrij. Van *on* en *gastvrij*.

ONGEBAARD, bijv. n. zonder trappen van vergrooting. Die geenen baard heeft: *verschoon dien ongebaarden knaap*. Vond. Van *on* en *gebaard*.

ONGEBANDIG, bijv. n. en bijw., *ongebandiger*, *ongebandigst*. Die aan geene banden ligt, wild, los: *wilt ende onghebandich*. Dorbsl. Van *on* en *gebandig*, dat niet in gebruik is.

ONGEBEELD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Waarop geene beelden gesneden of gedreven zijn. Van *on* en *gebeeld*.

ONGEBEURLIJK, bijv. n. en bijw., *ongebeurlijker*, *ongebeurlijkst*. Dat niet gebeurt, niet gebeuren kan: *anders is dat ongebeurlijk*. Hoogstr. Van *on* en *gebeurlijk*.

ONGEBIEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *gebiedelijk*. Dat niet geboden kan worden: *'t Gunt bij de aangeboren wet werd verboden, is onghebiedelick*. H. de Gr.

ONGEBLOEMD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gebloemd: *ongebloemde stoffen*. Oneig.: *ongebloemde woorden*. Vond.

ONGEBONDEN, bijv. n. en bijw., *ongebondener*, *ongebondenst*. Eigenlijk niet gebonden: *met ongebonden*

haar. Fig., die zich aan geene wetten en goede zeden verbindt: *dus is elk verheugt, maer niemant ongebonden.* N. Versteeg. *Een ongebonden leven leiden.* Door geene beperking gebonden: *ik ben er nog ongebonden aan. Eene ongebonden rede*, niet volgens de regelen der dichtkunst zamengesteld. Van hier: *ongebondenheid*, een los, ongebonden levensgedrag. Van *on* en *gebonden.*

ONGEBOREN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Nog niet geboren: *als hadden ze ongeboren in 's moeders lijf elkaêr den oorelog gezworen.* Hoogvl. Niet wel geboren, niet van adel; *ongeboortigh* bij Kil.

Ne hadden die moggenste en tie beste
Enen ongheboren Jonghelinc
Niet ghegheven, om gheen dinc.

M. Stoke. Van *on* en *geboren.*

ONGEBREKKELIJK, bijv. n. en bijw., *ongebrekkelijker, ongebrekkelijkst.* Zonder feilen, zonder behoeften. Van *on* en *gebrekkelijk.*

ONGEBROKEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gebroken, heel: *het glas viel en bleef ongebroken.* Overdragt.: *maar de ghemeenschap blijft evenwel onghebroken.* H. de Gr. Van *on* en *gebroken.*

ONGEBRUIK, z. n., o., *des ongebruiks*, of *van het ongebruik*; zonder meerv. Ongewoonte: *dat is reeds lang in ongebruik geraakt.* Nutteloosheid: *te ongebruik maken. Haer droevigh onghebruijck.* C. Huyg. — K. van Mander schijnt het, ergens, te nemen voor een ongewoon onheil; *gij kont langer qualijck door zulck ongebruijck meer staende blijven.* Van *on* en *gebruik.* In de dagelijksche taal zegt men gemeenlijk *onbruik.* Van hier: *ongebruikelijk.*

ONGEBUST, bijv. n. zonder trappen van vergrooting. Zonder lijkbus, in geene lijkbus bewaard:

Nu Civilis agterneeven
Hunne lijken, ongebust,
Ter verzek'ring van hun rust,
Zerk in stel van keisteen geeven. M. L.

Van *on* en *gebust*; van *bus.*

ONGEDAAN, bijv. n. en bijw., *ongedaner, ongedaanst.* Niet gedaan; zonder trappen van vergrooting: *dat is nog eene ongedane zaak.* Niet schoon, bleek, ziekelijk uitziende; met trappen van vergrooting: *op dat haar' on-*

ongedaante trony, bescheenen van zoo heldere straelen, zich darre ontdekken. HOOFT. Van *on* en *gedaan.*

ONGEDACHTIG, bijv. n. en bijw., *ongedachtiger, ongedachtigst.* Niet gedachtig. Van *on* en *gedachtig.*

ONGEDIENSTIG, bijv. n. en bijw., *ongediensfiger, ongedienstigst.* Niet gedienstig. Van hier: *ongedienstigheid.* Van *on* en *gedienstig.*

ONGEDIERTE, z. n., o., *des ongediertes,* of *van het ongedierte;* het meerv. is buiten gebruik. Schadelijk gedierte: *'t woedend ongediert ten deel te staen.* J. DE HAES. Men gebruikt het meest van gekorvene diertjes, voor zoover zij aan het gewas enz. nadeel toebrengen: *een vermenginge van ongedierte.* BYBELV. Van *on* en *gedierte.*

ONGEDOOGZAAM, bijv. n. en bijw., *ongedoogzamer, ongedoogzaamst.* straf. Van hier: *ongedoogzaamheid.* Van *on* en *gedoogzaam.* *Ongedoogbaar* of *ongedooglijk* is, het welk men niet gedogen kan.

ONGEDULD, z. n., o., *des ongeduldś,* of *van het ongeduld;* zonder meerv. Het tegendeel van geduld, in zoo ver dit de lijdzame gelatenheid, onder allerlei rampen, aanduidt; zoodat ongeduld het gebrek van die gelatenheid te kennen geeft: *hij deed zich uit ongeduld te kort. Groot ongeduld tooven. Van ongeduld sterven. Daer ik met ongeduld u ook verbeiden zal.* J. DE HAES. Bij OTFRID. *unthulti.* Van *on* en *geduld.* Van hier: *ongeduldig, ongeduldigheid, ongeduldiglijk.*

ONGEDURIG, bijv. n. en bijw., *ongeduriger, ongedurigst.* Dat kort en onbestendig is. Van *on* en *gedurig.* Hiervan: *ongedurigheid.* Ook bezigt men *ongeduurzaam,* dat niet gewoon is lang te duren; *ongeduurzaamheid.* Oudtijds zeide men ook *ondurig: onduerick van moede.* HOROLOG. ÆTERNÆ SAPIENT.

ONGEDUT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. *Ongedut geld* is, in Gelderland, geld zonder dut of klop. Van *dutten,* dat is deuken, eene deuk inslaan.

ONGEDWEE, (*ongedweeg*) bijv. n. en bijw., *ongedweeër, ongedweest* (*meer ongedwee, zeer — meest ongedwee*). Niet gedwee, in eenen eigenlijken en oneigenlijken zin: *noodzaek de ongedweege wegloopers.* OVERZ. V. HERV. Van hier: *ongedweeheid.* Van *on* en *gedwee.*

ONGEERFDE, z. n., m., *van den ongeërfde;* meerv.

ongeerfden. Iemand, die, in eene plaats, geene landerijen of vastigheden heeft. Van *on* en *geërfde*. Geldersch woord.

)NGEGOED, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder bezitting van goederen. Van *on* en *gegoed*.

NGEGROND, bijv. n. en bijw., *ongegronder*, *ongegrondst*. Zonder grond, in eenen figuurlijken zin, dat op geenen goeden grond rust, dat met de waarheid, met den aard der zaak niet overeenkomt: *ongegronde vermoedens koesteren. Zich met eene ongegronde hoop vleijen.* Van *on* en *gegrond*.

NGEHAARD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Kaal, zonder haar. Van *on* en *gehaard*.

NGEHARNAST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet verzien met een harnas: *wat was 't een ſtout beſtaan voor ongeharrenasten.* VOND. Van *on* en *geharnast*.

NGEHEISTERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ongeroost: *ongeheisterd brood.* Van *heisteren*; van het oude *eit*, vuur.

NGEHOORND, (*ongehorend*) bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Dat geene horens heeft. Van *on* en *gehoornd*, *gehorend*.

NGEHOORZAAM, bijv. n. en bijw., *ongehoorzamer*, *ongehoorzaamst*. Niet gehoorzaam, en daarin gegrond. Van hier: *ongehoorzaamheid*, en het oude werkw. *ongehoorzamen*, bij J. DE BRUNE. Van *on* en *gehoorzaam*.

NGEHOUDENIS, z. n., vr., *der*, of *van de ongehoudenis*; zonder meerv. Geene verpligting om tot iets gehouden te zijn: *onder verding van ongehoudenis.* HOOFT. Van *on* en *houden*.

NGEHUIFD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gehuifd: *met ongehuifde pruick.* VOND. Van *on* en *gehuifd*.

IGEKERSTEND, zie *ongekristend*.

IGEKOUST, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder kousen: *ongekouste beenen.* J. DE BRUNE. Van *on* en *gekoust*. Hiervoor zegt BOGAERT *ngehoosd*.

'GEKREUKT, bijv. n. en bijw., *ongekreukter*, *ongekreuktst*. Glad, zonder kreuken. Men gebruikt het

meest in eenen oneigenlijken zin, voor zuiver: *de waarheid ongekreukt bewaren. Met ongekreukt geweten.* H. SCHIM. *Mijne ongekreukte trouw.* L. TRIP. Van *on* en *gekreukt*.

ONGEKRISTEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gekristend, ongedoopt, nog tot het heidendom behoorende: *langs de kaecken der ongechristenden.* VOND. Hiervoor zeide men, oudtijds, *ongekerstend: al wie ongekerstent was.* KL. KOLYN. Van *on* en *gekristend*.

ONGEKUIFD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *gekuifd*; van *kuif*. Zonder kuif. *Een ongekuifde Vogel.*

ONGEKUISCHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *gekuischt*, van *kuischen*. Ongezuiverd, flordig: *ongekuischte taal.* Zie *kuisch* en *kuischen*.

ONGEL, z. n., *des ongels*, of van het ongel; zonder meerv. Het vet van slagtbeesten, en vooral, wanneer het tot noodig gebruik gesmolten is: *het ongel wil niet branden.* VOND. *Haar ongel smelt in olij.* BOGAART. In vele oorden van Nederland zegt men ook *de ongel. Van den ongel* vindt men bij HUYGENS. Van hier: *ongelig, ongeligheid.* Zamenstell.: *kaarsongel* enz. Het woord schijnt met het lat. *ungere* en *unguentum* verwant te zijn.

ONGELAAT, z. n., o., *des ongelaats*, of *van het ongelaat*; zonder meerv. Die woeste houding van het ligchaam en wilde trekken in het aangezigt, waardoor men de slechtheid van het hart naar buiten vertoont: *schuwt dit ongelaet.* VOND.

— — — Afrukken, villen en verslinden.
Zoo stapt de Keizer voor, en naer dit ongelaet
Des meesters weet de knecht ook zijn gelaet te schicken.
VOND.

De losheyt, en onguere praet,
En ander dertel ongelaat
Dient ingetoomt. J. CATS.

Van *on* en *gelaat*. Van hier: *ongelatig: verkeer flaeuw zijn: weest niet zoo ongelatigh.* VOND. In welke plaats de dichter, echter, het schijnt te nemen voor treurig van gelaat. In den eersten sterken zin gebruikt het

DE BRUNE: *leestigh en onghelatigh te wezen..* Voorts: *ongelaten*, niet gelaten, die zijne onbezadigdheid en ongeduld, in tegenspoeden, naar buiten vertoont; *ongelatenheid*.

ONGELD, z. n., o., *des ongelds*, of *van het ongeld*; meerv. *ongelden*. Lasten of schattingen, die op vaste goederen liggen: *ik moet van dat land drie gulden aan ongeld betalen*. In de middeleeuwen *ungelta*. ADELUNG leidt de laatste helft van dit woord niet van *geld* af, maar van *gelden*, dat, oudtijds, beteekende schuldig zijn om iets te doen of te betalen.

Ongeld zoude, dan, zijn eene uitgaaf, waartoe men, eigenlijk, niet verpligt is, maar die ons afgedwongen wordt. Het is uit de middeleeuwen, trouwens, bekend, hoe, bij de naauw beperkte magt der Landheeren, bijna alle schattingen verzoekswijze gevorderd, en vrijwillig opgebragt werden. Men noemde, daarom, dezelve in het lat. *precaria*. In vele oorden van Duitschland, noemt men zulke schattingen nog *onpligten*.

ONGELEERD, bijv. n. en bijw., *ongeleerder*, *ongeleerdst*. Ongeoefend, onwetend; in het bijzonder geene geleerde kennis bezittende. Van hier het zelfst. naamw. *ongeleerde*. Van *on* en *geleerd*; waarvan: *ongeleerdelijk*, *ongeleerdheid*.

ONGELEGEN, bijv. n. en bijw., *ongelegener*, *ongelegenst*. Niet gelegen, niet bekwaam: *op eenen ongelegenen tijd komen*. *Het komt mij nu ongelegen*. Kwalijk gelegen: *die plaats is zeer ongelegen, om er te komen*. Van hier: *ongelegenheid*. Van *on* en *gelegen*.

ONGELETTERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet geletterd, ongeleerd. Van *on* en *geletterd*.

ONGELIGCHAAMD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder ligchaam: *een ongelichaamt wezen*. VOND. Van *on* en *geligchaamd*.

ONGELIJK, bijv. n. en bijw., *ongelijker*, *zeer ongelijk*. Niet effen, hobbelig: *op eenen ongelijken weg rijden*. Niet even dik of dun: *het garen is ongelijk gesponnen*. Verschillend, niet gelijk: *hij is zijnen meester ongelijk*. *In majesteit en macht al t'ongelijck*. VOND. *In ongelijke maat*. *Dat is een ongelijk paar*. Men gebruikt het

 ook

ook als een versterkend woordje, bij den vergelijkenden trap, doch slechts als een bijw.: *mijn hond is ongelijk le-zer dan de uwe.* Van *on* en *gelijk.* Van hier: *ongelij-kelijk: mijn verlies is ongelijk minder.* — *Ongelijkenis*, bij VOND., *ongelijkheid.* Zamenstell.: *ongelijkmatig*, *ongelijkvormig*, *ongelijvormigheid.* Bij C. HUYGENS vindt men een bedr. w. *ongelijken: hier in zijn wij t' on-ghelijcken.*

ONGELIJK, z. n., o., *des ongelijks*, of *van het onge-lijk*; meerv. *ongelijken.* Eene handelwijs, die met de billijkheid en algemeene menschenliefde niet overeen-komt; eene verzachtende uitdrukking voor onregt: *zij doet gij mij groot ongelijk.* POOT. *Hij kan alle ongelijk vergeven.* H. SCHIM. *Hoe het Bijl en Bondelreeks 's Lants ongelijken juist beslecht.* POOT. *Dat u de toege-dreven' ongelijken in den moedt steeken.* HOOFT. Het heeft ook nog eene zachtere beteekenis; te weten die van dwaling: *ik heb ongelijk. Iemand in het ongelijk stellen. Ik moet u ongelijk geven. Gij hebt geen onge-lijk dat te eischen.* Van *on* en *gelijk.*

ONGELOOF, z. n., o., *des ongeloofs*, of *van het onge-loof*; zonder meerv. Het tegendeel van geloof. Men gebruikt het, echter, in eenen bepaalderen zin; te we-ten, dan eens in de beteekenis van eene geneigdheid, om de vervulling van Gods beloften, op grond van Des-zelfs getuigenis alleen, te verdenken; dan eens van ee-ne gesteldheid, waardoor men alle goddelijke uitspraken en verzekeringen in twijfel trekt, of eene overhelling tot onderdrukking van die goddelijke waarheden, die in vloed op ons hart konden maken; eindelijk, van een moedwillig opzet, om de geopenbaarde waarheid der H. schrift voor onwaarachtig te houden. Van *on* en *geloof.* Reeds bij OTFR. *ungiloube.* Van hier: *ongeloo-vig*, *een ongeloovige*, *ongeloovigheid*, *ongeloofbaar*, *on-geloofelijk*, *ongeloofelijkheid.* Zamenstell.: *ongeloofwaar-dig*

ONGELUID, z. n. o., *des ongeluids*, of *van het onge-luid*; zonder meerv. Dat zeer hard luidt, sterker dan *wangeluid: in zulk een gruwzaem ongeluit.* VOND. *Dat een bijster ongeluit is.* HOOGSTR. Van *on* en *geluid.*

ONGELUK, z. n., o., *des geluks*, of *van het onge-luk*; meerv. *ongelukken.* Het tegendeel van geluk. W... drukken er door uit eenen zamenloop van onverwachte ...

omstandigheden, waardoor iets mislukt, en men tot zijn voornemen niet kan komen: *bij ongeluk ontmoette mij de landrekel, die het huis bewaarde. Bij ongeluk*, zeer zelden, *de waarheid zeggen*. Een zamenloop van nadeelige omstandigheden, welke wij, voorheen, niet zagen of verhinderen konden: *het is een ongeluk: vergeef het mij. Bij ongeluk sloeg er de vlam in. Hij heeft een ongeluk gehad*, hij heeft iemand, in een tweegevecht, dood gestoken. *Zij heeft een ongeluk gehad*, een onecht kind gehad. Eene zaak, waardoor onze toestand aanmerkelijk verergert; met den ganschen zamenloop der dingen, die ons ongelukkig maken: *een ongeluk beleven. Een ongeluk komt zelden alleen. Voor vele ongelukken bewaard worden*. Van *on* en *geluk*. Voor *ongeluk* zegt Rodenb. eenmaal *onluk*: *die onlucken hadden*. In den zwabensp. *ungelüke*. Van hier: *ongelukkelijk*, *ongelukkig*, *ongelukkiglijk*, *ongelukzaam*, veroud. woord.

NGEMAAKT, bijv. n. en bijw., *ongemaakter*, *ongemaaktst*. Dat nog niet gemaakt is; zonder vergrooting. Ook ongezocht, natuurlijk; met trappen van vergrooting. Van *on* en *gemaakt*. Van hier: *ongemaaktheid*.

NGEMAAND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting: niet door de maan verlicht: *in de donckerste en ongemaente nachten*. Vond. Van *on* en *maan*. *Ongemaand* is ook niet over schulden aangesproken; van *manen*.

NGEMAK, z. n., o., *des ongemaks*, of *van het ongemak*. In het gemeen al dat geen, hetwelk ons het gemak en genoegen beneemt: *ook groeit der armen ongemak*. Poot. *Hier vreest men min voor leet en ongemakken*. Poot. In het bijzonder, wordt het van allerlei soort van dingen gebezigd, die dat genoegen wegnemen: *hij heeft ongemak onder de kleeren*, luizen. *Ongemak op het hoofd*, een zeer hoofd, *hebben*. *Ik heb een ongemak aan den voet*, eene ongesteldheid. Ongeval: *de reis zonder ongemak volbrengen*. Twist: *ongemak met elkander maken*. Moeijelijkheid: *veel ongemak in den winter uitstaan. Iemand ongemak veroorzaken*. Zwarigheid: *hij kwam daardoor in ongemak. Ik wil er geen ongemak met den schout over hebben*. Van *on* en *gemak*. Van hier: *ongemakkelijk*, het welk men met geen gemak

mak gebruiken kan; zwaar, moeijelijk; gemelijk, grijnig — *ongemakkelijkheid*.

ONGEMAKKELIJK, zie *ongemak*.

ONGEMANIERD, bijv. n. en bijw., *ongemanierder*, *ongemanierdst*. Onbeleefd, onheusch, ongeschikt. Van hier: *ongemanierdheid*. Van *on* en *manier*.

ONGEMANTELD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting: Van *on* en *gemanteld*. Zonder mantel.

ONGEMASKERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder masker. Van *on* en *gemaskerd*.

ONGEMEEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. In zijnen aard voortreffelijk: *is dat iet ongemeens?* POOT. *Hij was van eene ongemeene dapperheid. Dat strekt mij tot een ongemeen genoegen. Met eenen ongemeenen smaak heb ik dat stuk gelezen. Voor den ongemeenen schijn.* DE DECK. *Boeken, mij door uw ongemeene gunst geschonken.* POOT. Nog meer gebruikt men het, in den vertrouwelijken stijl, als een bijwoord van versterking, voor zeer groot, *ik heb dit reise met ongemeen veel vermaak gedaan. Het was er ongemeen prachtig*. Van *on* en *gemeen*. Van hier: *ongemeenheid*, *ongemeenzaam*, bij HOOFT.

ONGEMIJTERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder mijter: *zal Larga 't hoofd mans doen ongemijtert gaen?* DE DECK. Van *on* en *gemijterd*.

ONGEMOED, z. n., o., *des ongemoeds*, of *van het ongemoed*; zonder meerv. Het tegendeel van gemoed, en zonder dit woord het geweten en de verpligting, uit kennis ontstaande, aanduidt: *hoe zij bij allerlei manieren zochten te koomen tot hun voorneemen, 't waare met gemoede ofte ongemoede.* HOOFT. Van *on* en gemoed. *Ongemoed* is ook een bijv. n. en bijw., voor kleinmoedig: *met een hert, ongemoedt en d'oogen tranig.* K. v. MAND. *Hoe dus ongemoet?* DE DECK. Anders *ongemoedig*, waarvan *ongemoedigheid* bij KILIAAN.

ONGEMUTST, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *gemutst*. Zonder muts.

ONGENAAKBAAR, bijv. n. en bijw., *ongenaakbaarder*, *ongenaakbaarst*. Niet te genaken, anders ook *ongenakelijk*. Van *on* en *genaakbaar*.

ONGENAAM, zie *onaangenaam*.

ONGENADE, z. n., vr., *der*, of *van de ongenade*; zonder meerv. Ongenoegen van eenen meerderen tegen eenen minderen: *bij zijnen heer in ongenade vallen. Men dwong hen op straf van ongenade. Zij moesten zich op genade of ongenade overgeven. s' Koninx ongenaade voor te koomen.* HOOFT. *Geveiligt voor 's hemels ongenâ.* MOON. Figuurlijk: *tegen de ongenade van de lucht beveiligd.* Van *on* en *genade.* Van hier: *ongenadig*, dat vaak voor wreedaardig genomen wordt: *o ongenadig rot!* DE DECK. Waarvan: *ongenadiglijk.*

ONGENEESLIJK, (ook wel *ongeneesbaar*), bijv. n. en bijw., *ongeneeslijker*, *ongeneeslijkst.* Dat niet te genezen is. Van *on* en *geneeslijk.* Van hier: *ongeneeslijkheid.*

ONGENEGEN, bijv. n. en bijw., *ongenegener*, *ongenegenst.* Afkeerig, niet toegedaan. Van hier: *ongenegenheid.* Van *on* en *genegen.*

ONGENEUGELIJK, (*ongenoegelijk*) bijv. n. en bijw., *ongeneugelijker*, *ongeneugelijkst.* Niet geneugelijk. Van *on* en *geneugelijk.*

ONGENEUGTE, (*ongenoegte*) z. n., vr., *der*, of *van van de ongeneugte*; meerv. *ongeneugten.* Verdriet, geen vermaak: *dan dat de poezij ons ondank brouw', den lezer ongeneugt.* POOT. *Wacht u wel deze ongenoegt' te stijven.* VOND. Van *on* en *geneugte.*

ONGENOEG, bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet genoeg: *hem komt een tijt van ongenoegh.* C. HUYG. Van *on* en *genoeg.*

ONGENOEGEN, z. n., o., *des ongenoegens*, of *van het ongenoegen*; zonder meerv. Afkeer, hartzeer, misnoegen: *laat mij noit uw ongenoegen meer tergen.* POOT. Van *on* en *genoegen.*

ONGENOOD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *genood.* Van *nooden*, verzoeken, anders *noodigen*: *ongenoode gasten.* Ook zegt men *ongenoodigd.*

ONGENOEGELIJK, *ongenoegte*, zie *ongeneugelijk* enz.

ONGENOEGZAAM, bijv. n. en bijw., *ongenoegzamer*, *ongenoegzaamst.* Niet genoegzaam, niet bondig, krachteloos. Van *on* en *genoegzaam.* Van hier: *ongenoegzaamheid.*

ONGENOT, z. n., o., *des ongenots*, of *van het ongenot*; zonder meerv. Ophouding van genot, het missen

van iets: *federt het ongenot derzelve*. HOOFT. Van *on* en *genot*.

ONGEOORLOOFD, bijv. n. en bijw., *ongeoorloofder*, *ongeoorloofdst*. *Niet geoorloofd*. Van *on* en *geoorloofd*. Van *oorloven*.

ONGEPAALD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet met palen bezet. Van *on* en *gepaald*; van *paal*.

ONGEPAARLD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder paarlen. Wijders zonder een achterwerkje: *die kant is nog ongepaarld*.

ONGEPARUIKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder paruik. Van *on* en *geparuikt*.

ONGEPIJND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ongeperst, niet gepijnd: *ongepijnde honig*. Van *on* en *gepijnd*.

ONGEPLEKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder plekken. Van *on* en *geplekt*.

ONGEPLUIMD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder pluimen, zonder veren: *ongepluimde kieckens*. VOND. Van *on* en *gepluimd*.

ONGEREED, bijv. n. en bijw., *ongereeder*, *ongereedst*. Niet gereed, onbereid. Van *on* en *gereed*. Voorts: *ongereedelijk*, tragelijk, *ongereedheid*.

ONGEREGELD, bijv. n. en bijw., *ongeregelder*, *ongeregeldst*. Die zich aan geene voorschriften bindt, los, en daarin gegrond: *een ongeregelde jongen*. *Een ongeregeld leven leiden*. *Ongeregelde hartslagten*. Van *on* en *geregeld*. Van hier: *ongeregeldheid*.

ONGEREGT, bijv. n. en bijw., *ongeregter*, *ongeregtst*. Onregtvaardig, goddeloos, en in dat gestel gegrond. Men vindt dit woord, in dien tweederlei zin, in de OVERZ. VAN DEN BYB. Hedendaags is *ongeregtig* (waarvan *ongeregtigheid* en *ongeregtiglijk*) nog in gebruik. Van *on* en het oude *geregt*.

ONGEREGT, (*ongerigt*) z. n., o., *des ongeregts*, of *van het ongeregt*; het meerv. is niet gebruikelijk. Een naam, oudtijds, gegeven aan het *Helmaal* of *Hegemaal*, eene manier van regtspleging, in oude tijden, in Overijssel en andere Vaderlandsche oorden gehouden. Men meent, dat deze vierschaar den naam van *ongeregt* ontvangen heeft, omdat het over *ondaden*, die in een gewoon geregt niet behoorden gevonnisd te worden, eene uit-

uitspraak deed. Dit *Heimaal* of *Ongeregt*, toch, was, eigenlijk, een hoog geregt, dat over groote misdaden, aan lijf en leven strafbaar, gehouden werd; zoodat men, naar het besluit van DAVID VAN BURGUNDIE, niemand, over bekende wonding zelfs, voor deze vierschaar dagvaarden mogt. Van *on* en *geregt*.

ONGERIJF, (*ongerief*) z. n., o., *des ongerijfs*, of *van het ongerijf*; zonder meerv. Ongelegenheid: *daardoor lijd ik een groot ongerijf. Iemand ongerijf aandoen. Dat ja de blinde man ook sonder ongerief de saken rechten kan.* J. CATS. *Maer heur raedt is voor uw jongkheit ongerief.* POOT. Van *on* en *gerijf*. Van hier: *ongerijfbaar*, bij HOOFT, *ongerijfelijk*, *ongerijfelijkheid*, *ongerijfzaam*.

ONGERIJMD, bijv. n. en bijw., *ongerijmder*, *ongerijmdst*. Dat aan het einde der regels geenen gelijken klank heeft, waarvoor men, echter, om de dubbelzinnigheid te mijden, altijd *rijmeloos* zegt. *Ongerijmd* gebruikt men, in tegendeel, voor datgene, dat tegen eene bekende waarheid aanloopt, en daaruit voortvloeit: *dat is een ongerijmd voornemen. Een ongerijmd gevoelen. Ongerijmde daden. Wat is er ongerijmder dan zoo te handelen? Mijn leerzucht, niet beschroomd voor ongerijmden lachter.* VOND. Van *on* en *gerijmd*. Van hier: *ongerijmdelijk*, *ongerijmdheid*.

ONGERUCHT, z. n., o., *des ongeruchts*, of *van het ongerucht*; zonder meerv. Slecht gerucht, kwade naam: *naa 't voorganghen ongerucht*. HOOFT. Van *on* en *gerucht*.

ONGERUST, bijv. n. en bijw., *ongeruster*, *meest*, *zeer ongerust*. Het tegendeel van gerust. Van *on* en *gerust*. Van hier: *ongerustheid*, *ongerustelijk*, *ongerustigheid*. De ouden gebruikten het ook zelfstandig.

ONGESCHEIDELIJK, bijv. n. en bijw., *ongescheidelijker*, *ongescheidelijkst*. Verouderd woord, dat niet gescheiden kan worden: *ongescheijdelicke Drievuldigheijt*. BRIEF VAN GR. WILLEM *van* 1222. Van *on* en *gescheidelijk*, van *scheiden*.

ONGESCHIKT, bijv. n. en bijw., *ongeschikter*, *ongeschiktst*. Niet geschikt, die zich niet voegen wil: *een ongeschikt mensch.* Leelijk, onbetamelijk: *het staat ongeschikt zoo gekleed te gaan.* Van *on* en *geschikt*.

ONGESPOORD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder sporen. Van *on* en *gespoord*.

ONGESTADIG, bijv. n. en bijw., *ongestadiger*, *ongestadigst*. Die nu dus dan anders is, onbestendig: *een ongestadig mensch*. Wijders, tot zaken betrekkelijk: *ongestadige liefde*. *Het is ongestadig weer*. Voor dit woord gebruikt VOND. *ongestaad*: *ongestade menschen*. Van *on* en *gestadig*; van *stad*, dat is eene vaste plaats. Van hier: *ongestadigheid*, *ongestadiglijk*. *Ongestandig* is ook in gebruik geweest. Voor *ongestadig* zeiden de ouden ook *onstadig*; van hier gebruikt VAN MAND. *onstadigheid*.

ONGESTALTE, z. n., vr. *der*, of *van de ongestalte*; meer. *ongestalten*. Zoowel ongesteldheid der ziel, des gemoeds, als des ligchaams. In het bijzonder, verstaan er de geneeskundigen eene bedorvenheid in bloed en sappen door. Van *on* en *gestalte*. Van hier: *ongestaltig*: *ongestaltig vleesch*. VOND.

ONGESTELD, bijv. n. en bijw., *ongestelder*, *ongesteldst*. Niet gesteld: *eene ongestelde luit*. Oneig., zwak, ongezond: *eene ongestelde maag*. Van *on* en *gesteld*. Van hier: *ongesteldheid*, zwakheid en onstuimigheid, *ongesteldte*, bij OUD., voor neteligen toestand.

ONGESTUIM, bijv. n. en bijw., *ongestuimer*, *ongestuimst*. Dat eene ongewone beweging maakt, buijig, stormig: *een ongestuime golf*. VOND. Van hier: *ongestuimig*: *door den ongestuimigen plas*. Zoo ook: *een ongestuimige toorn*, *eene ongestuimige woede*. Hiervoor zegt men ook *onstuim*: *door onstuime waterbaren*. BOGAART. *Onstuimig*, *onstuimigheid*, *onstuimiglijk* worden, thands, meest gebruikt.

Het komt van *on* en het verouderde *gestuim*. Dit *gestuim* moet, denkelijk, een geraas beduid hebben, hetwelk WACHTER van het zw. *stimma*, gedruisch maken, *stym*, een woelige hoop volks, afleidt. *On* heeft hier dan, in zamenstelling, dezelfde kracht als in *ondier*, *onweder*, *onhout*, *onkruid*, versterkende de kracht der beteekenis; zoodat *ongestuim* zoo veel is als een gedruisch, dat de gewone maat te buiten gaat. FRISCH brengt het tot eene bron met *stom*; zoodat *gestuim* stil, bedaard, *ongestuim* het tegendeel zoude zijn. De eerste afleiding is waarschijnelijker. Met dit *stimma* is ons woord *stem* en *stommelen*, een dof gedruisch maken, en het lat. *tumultus* vermaagschapt.

ONGESTURIG, bijv. n. en bijw., *ongesturiger*, *ongesturigst*.

ſturigst, Hiervoor is ook *onſturig* in gebruik: ongeſtuimig, los, wild: *onſtuurigh weeder.* HOOFT. In Nederduitschland, noemt men dit *onſtuur*. Van hier; *onſturigheid*, *ongeſturigheid*: *met glimpeloozer voorgeeven*, *grooter onſtuurigheid*, *en quaader bekoomst uiterden zich de Roomschgezinden.* HOOFT. *Alwaar ongeſtuirigheden veler gemoederen noch niet bezadight waren*, HOOFT.

Het woord komt, denkelijk, van *on* en *ſturen*, *ſtieren*; iets dat zich niet ligt ſtieren, bedwingen, intoomen laat, KIL. vertaalt, daarom, *onſtuer*, *onſtuyr* door *indomitus*, *ferus*. Hij heeft nog een ander woord *onſtuer*, dat bij hem *mitis*, *placidus* heet. Dit komt van *ſtuur*, *ſtuursch*, *torvus*. Bij CATS komt dat oude *ſtuur* nog vóor: *al is het water ſtuer*;

ONGETABBERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die geenen tabberd aanheeft. Van *on* en *getabberd*.

ONGETAKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder takken: *ongetakte hertshorens*, Van *on* en *getakt*.

ONGETIJDIG, bij CATS, zie *ontijdig*.

ONGETROUW, bijv. n. en bijw., *ongetrouwer*, *ongetrouwst*. Niet getrouw, die de trouw ſchendt: *onder d'ongetrouwe ſchaer.* POOT. *Een ongetrouwe dienstmeid.* Onwaarachtig: *een ongetrouw verhaal.* Van *on* en *getrouw*. Van hier: *ongetrouwelijk*, *ongetrouwigheid*.

ONGETWIJFELD, bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder twijfel, zekerlijk: *dat ongetwijfelt Batoos dal met heil beſtraelen zal.* POOT.

ONGEVAAR, (*ongeveer*), bijw. Omtrent, bijna: *het beloopt ongevaar tien dukaten. Het is ongevaar zes maanden geleden.* Het ſchijnt, eigenlijk, te kennen te geven niet wel waargenomen, niet naauwkeurig waargenomen; zoo dat het voor *ongewaar* ſtaat. Zoo is de *w* in eene *v* veranderd, in ervaren, van *waren*, *waarnemen*. Bij KIL. *onghevaerd*, *onghefaerd*, *onghevaer*, *ongevaerlijk*. Dit laatſte heet ook buiten gevaer. Indien deze afleiding minder behaagt, zoude ik tot *on* en *ver*, niet verwijderd, overhellen.

ONGEVAL, z. n., o., *des ongevals*, of *van het ongeval*; meerv. *ongevallen*. Een onverwacht ongeluk: *dat leet noch ongeval uw bloeiend heil verkerte.* POOT. *Hier*

staet geen ongeval te duchten. POOT. *Een droevigh voorspook van ramp en ongeval.* J. DE HAES. *Grootmoedigheit vreest geen ongeval.* P. SCHIM. Van *on* en *geval.* Van hier: *ongevallig*, ongelukkig: *Juno, ziende den ongevalligen end dezer Grieken* enz. K. v. MAND. Zwak, broos, bij KIL. *succiduus: als yemant wert gewaer sijn ingevallen kaken, sijn ongevallich lijf.* J. CATS. Men zoude dit ook voor leelijk, van bevalligheid ontbloot kunnen verklaren: althans, *ongevallig* heeft ook de beteekenis van iets, dat niet aanvallig of aangenaam is. Zoo lees ik, in den vertaalden HERVEY: *ongevallig weer.*

ONGEVEDERD. bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *gevederd.*

ONGEVEER. zie *ongenaar.*

ONGEVEINSDE, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet geveinsd: *'k zie d'ongeveinsde burgervreugt.* POOT. *Ongeveinsde vrienden. Ongeveinsde taal uitbrengen.* Van *on* en *geveinsd.* Van hier: *ongeveinsdelijk, ongeveinsdheid.*

ONGEVERWD, (*ongeverfd,*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet geverwd. Bij de ouden had het ook de beteekenis van ongeveinsd, oprecht: *met een ongeverwet gheloove.* D. P. HANTBOEXKEN. Van *on* en *geverwd.*

ONGEVLEESCHT (ook *ongevleeschd*), bijv. n. en bijw., *ongevleeschter, meest, zeer ongevleescht.* Mager, waarop geen vleesch zit: *Met ongevleeschte kaecken.* VOND. Het lijdt, in de beteekenis van eene gansche beroofdheid van vleesch, geene vergrooting. Van *on* en *gevleescht.*

ONGEVLERKT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder vlerken. Van *on* en *gevlerkt.*

ONGEVLIESD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Met geen vlies bedekt: *haer beenstof ongevliesd* enz. OVERZ. VAN HERV. Van *on* en *gevliesd.*

ONGEVOEGELIJK, (*ongevoeglijk*) bijv. n. en bijw., *ongevoegelijker, ongevoegelijkst.* Niet gevoegelijk, onbetamelijk: *bij zulke exempels zou men ons niet ongevoeglijk zetten.* POOT. Van *on* en *gevoegelijk.* Van hier: *ongevoegelijkheid, ongevoegzaam,* dat niet gevoegelijk pleegt te zijn, *ongevoegzaamheid.* Het zelfstandig w. het

het ongevoeg komt bij de ouden voor in den zin van onheil, ramp: *hem ne quam merk onghevoech.* M. St. Bij K. Kol. komt het voor, in de beteekenis van eene ongeschikte handelwijs: *dat hi fiere, wt onghevoech, moeder en broeder bracht in ave moede.* Zoo ook *spieg. hist.*: *onse Here, Pauluse, om 't onghevoech*, enz. Van *on* en *gevoeg.*

ONGEVOELIG, bijv. n. en bijw., *ongevoeliger*, *ongevoeligst.* Zonder dat men het voelt of gewaarwordt; wanneer men het als een bijw. gebruikt: *dat kwaad neemt ongevoelig toe.* Wreed, die geen medelijden heeft: *een ongevoelig mensch.* Onverschillig: *hij is ongevoelig over die schande.* Van *on* en *gevoelig.* Van hier: *ongevoeligheid*, *ongevoeliglijk*, *ongevoellijk*, dat geen gevoel heeft: *als alles, wat eerligh gevoelen had, aan 't eyndt geplaaght was, moest het ongevoellijke voorhouden.* Hooft. Het verouderd naamw. *ongevoel* heeft Huygens: *in ongevoel versteent.*

ONGEWAS, z. n., o., *van het ongewas*; meerv. *ongewassen.* Schadelijk gewas, onkruid: *een ongewas te trecken.* Huygens. Van *on* en *gewas.*

ONGEWASSCHEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gewasschen: *hij eet alles ongewasschen. Iemand iets ongewasschen zeggen*, op eene scherpe wijs, zonder verzachtende uitdrukkingen. Van *on* en *gewasschen.*

ONGEWEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet gewend, niet gekeerd is: *eene ongewende voering in eenen vrouwenhoed.* Van *on* en *gewend*, van *wenden.* Dit is wel te onderscheiden van *ongewend*, dat van *wennen* afkomt; alhoewel men die beide woorden, thands, op dezelfde wijs schrijft: *tot arbeid ongewend. Bij d'ouden ongewent.* Vond. Van hier: *ongewente.*

ONGEWIGTIG, bijv. n. en bijw., *ongewigtiger*, *ongewigtigst.* Van geen belang. Van *on* en *gewigtig.*

ONGEWILLIG, (*onwillig*) bijv. n. en bijw., *ongewilliger*, *ongewilligst.* Niet gewillig. Van *on* en *gewillig.* Van hier: *ongewilligheid*, *ongewilliglijk.*

ONGEWIN, z. n., o., *des ongewins*, of *van het ongewin*; zonder meerv. Verlies, schade; schoon eene meer verzachtende uitdrukking. Zoo leest men, onder eene der afbeeldingen van de oude holl. *Graven*, in het

werk van M. St.: *doe hij sijn vijanden had verwonnen, t' sijnen onghewinne.* Van *on* en *gewin*.

ONGEWIS, bijv. n. en bijw., *ongewisser*, *meest*, *zeer ongewis*. Van *on* en *gewis*. Van hier: *ongewisheid*.

ONGEWOON, bijv. n. en bijw., *ongewoner*, *ongewoonst*. Niet gewoon. Van *on* en *gewoon*. Van hier: *ongewonelijk*, *ongewoonheid*, *ongewoonte*.

ONGEZEGGELIJK, bijv. n. en bijw., *ongezeggelijker*, *ongezeggelijkst*. Niet gezeggelijk. Van *on* en *gezeggelijk*. Van hier: *ongezeggelijkheid*.

ONGEZELLIG, bijv. n. en bijw., *ongezelliger*, *ongezelligst*. Niet gezellig. Van *on* en *gezellig*. H. Schim gebruikt het eens voor alleen, zonder medgezel; waarvan mij geen voorbeeld der ouden bekend is: *ongezelligh moest ik treden 's Vaders torenpers*.

ONGEZET, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gezet: *de koffij is nog ongezet*. Op de Veluwe is *ongezet* door gezworene *zetters* van ambtslasten vrijgelaten. Van *on* en *gezet*.

ONGEZIELD, bijv. n. en bijw. Zonder vergrooting. Zonder ziel of leven: *van 't ongezielde goud*. De Deck. *Gezielt en ongezielt*. Vond. Van *on* en *gezield*.

ONGEZIEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet gezien wordt. Ook beteekent het niet geacht, geen aanzien hebbende; ook slecht, leelijk op het oog; met trappen van vergrooting.

ONGEZIND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gezind. Van *on* en *gezind*.

ONGEZINNIG, (dat bij Cats voorkomt: *ongesinnigh bloet*, bloed, dat ongeregeld loopt en als uitzinnig is) zie *onzinnig*.

ONGEZOND, bijv. n. en bijw., *ongezonder*, *ongezondst*. Het tegendeel van gezond; zoowel voorwerpelijk als onderwerpelijk. Van *on* en *gezond*. Van hier: *ongezondelijk*, *ongezondheid*, ook wel *ongezondte*, bij de ouden *ongezonde*, dat nog in Datheens *Psalmen* voorkomt.

ONGEZOUTEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet gezouten. Fig., niet met verstand en bescheidenheid vergezeld: *het iemand ongezouten zeggen*. Van *on* en *gezouten*.

ONGISSELIJK, bijv. n. en bijw., *ongisselijker*, *ongisselijkst*. Dat niet te gissen is: *van ongisselijke toevallen*. Hooft. Van *on* en *gisselijk*.

ONGLAD, bijv. n. en bijw., *ongladder*, *ongladst*. Niet glad, oneffen. Van *on* en *glad*.

ONGOD, z. n., m., *des ongods*, of *van den ongod*; meerv. *ongoden*. Een, die niets minder dan een God is, die aan niets minder dan aan God gelijk is; een nietige afgod: *heidensch ongodt*. VOND. *Hij geeft des Hoogsten eer den ongoon*. POOT. Van *on* en *God*. Van hier: *ongoddelijk*, *ongodist*, die in geenen God gelooft, die deszelfs voorzienigheid loochent: *tot vrugt van Turk en Ongodist*. POOT. *Ongodisterij*, *ongodistendom*, bij MOONEN, *ongodsdienst*, bij L. MEYER door helschen godsdienst, godsdiensteloosheid verklaard: *dus keert men ongodsdienst buiten*. VOND. — *Ongodsdienstigheid*, *ongodsdienstiglijk*, *ongodsvrucht* (*dat hij d'ongodsvrucht te keer ging*. DE DECK.), *ongodvruchtig*, *ongodvruchtigheid*, *ongodvruchtiglijk*, *ongodzalig*.

ONGOED, bijv. n. en bijw., Niet goed, kwaad, slecht, ondeugend. *Iets te ongoede maken*, deszelfs nut benemen. *Om het goede uijt het ongoede te siften*. HUYGENS. Van *on* en *goed*. Van hier: *ongoedig*, bij DORESL., *ongoedertieren*, in de BYBELV., *ongoelijk*, leelijk.

ONGRAAG, bijv. n. en bijw. *ongrager*, *ongraagst*. Niet graag: *ongraegh om 't hooft boven den wal te steeken*. HOOFT. Van *on* en *graag*.

ONGRIEK, z. n., m., *des ongrieks*, of *van den ongriek*; meerv. *ongrieken*. Bij VOND. vindt men dit woord, als ook *ongrieksch*: *ongriexe pennen*. Een *ongriek* is, in het algemeen, iemand, die geen beschaafde inwoner van het oude Griekenland is; in het bijzonder, een onbeschaafde vreemdeling, die noch de taal der Grieken kent, noch in derzelver kunsten en wetenschappen onderleid is. VOND. schijnt *ongrieksch* blootelijk voor romeinsch, latijnsch te nemen.

ONGROEN, bijv. n. en bijw., *ongroener*, *ongroenst*. Niet groen: *van haer ongroene blaren*. HUYGENS. Van *on* en *groen*.

ONGRONDIG, bijv. n. en bijw., *ongrondiger*, *ongrondigst*. Los, onzeker: *eene ongrondige kennis van eene zaak*. Ook beteekent het, dat niet naar den grond smaakt: *ongrondige visch*. Van *on* en *grondig*.

ONGUNST, z. n., vr., *der*, of *van de ongunst*; zonder meerv. Het tegendeel van gunst, dadelijke afwezig-

zigheid van eenen genegenen wil, om anderen goed te doen; eene zachtere uitdrukking voor misnoegen, haat, nijd enz.: *iemands ongunst op den hals halen. Hij viel — hij raakte bij hem in ongunst.* Van *on* en *gunst*. Van hier: *ongunstig*, *ongunstigheid*, *ongunstiglijk*.

ONGUUR, bijv. n. en bijw., *onguurder onguurst*. Dit is een moeijelijk woord, alzoo het dezelfde beteekenis als *guur*, in het aangenomene taalgebruik, schijnt te hebben: men zegt: *guur weer*, *een guur mensch*; *onguur weer*, *een onguur mensch*, in denzelfden zin. Na rijpe overweging, en vergelijking met aanverwante talen, kwam het mij voor, dat *onguur* van eenen geheel anderen oorsprong is dan *guur*. Het schijnt, door insmelting, hetzelfde te zijn als het nederf. *ongehür*, hoogd. *ongeheuer*. Een *onguur* mensch is, in het hoogd., *ein ongeheurer* mensch. Dit *ongehür*, *ongeheuer*, *ongehuur*, *onguur* is uit *on* en *gehür*, *geheuer*, *gehuur*, *guur* zamengesteld. Dit woord, ondertusschen, beteekent aangenaam, stil, zachtmoedig, gerust, en komt met het oude aleman. *heuer*, gerust, en het werkw. *gehirmon*, rusten, overeen. Het wortelwoord hebben de IJsl. bewaard, bij welken *hyr* gerust te kennen geeft. Laat ons nu, op die gronden, ons *onguur* beschouwen. Het tegendeel van zacht ontdekken wij in de spreekwijzen: *onguur weer* — *ongure koude* — *ongure lucht*. J. CATS. Zoo ook *een onguur mensch*, die straf en stuursch is. Voorts wild, ongetemd, niet stil, niet gerust: *'t onguur geweld der zwijnen*. OUDAAN. Gelijk *ongeheuer*, bij de Hoogd., eene oneigenlijke beteekenis van onaangenaam heeft, zoo heeft het, bij ons, ook die van walgelijk, hooger onaangenaam: *de valck en vogel van Jupyn, die op alle 't geen dat vuil is en onguur noit tocht en zullen doen*. DE DECK. *Paarden, muilen, ende andere dieren, die heilloos en onguur de noodt eetbaar maakt*. HOOFT. *Ongeure*, vuile, *praet*. J. CATS. *Ongeure*, vuile, *lust*. J. CATS. Voor *onguur* zegt men in Vriesland ook *onhuur*, bij zamentrekking van *ongeheuer*: *dat ziet er onhuur uit!* voor vuil, afzigtelijk. *Taalk. Bijdr.* van EV. WASSENBERGH. Van hier: *onguurheid*, *onguurlijk*.

ONHANDELBAAR, bijv. n. en bijw., *onhandelbaarder*, *onhandelbaarst*. Hetwelk men met de hand niet be-

bestieren kan. *Oneig.*, met wien men niet gemakkelijk omgaan kan. Van *on* en *handelbaar*. Voorts *onhandig*, *onhandigheid*, *onhandzaam*: *beide d'uitersten*, *onhantzaem om bewonen*. De Deck. *Een onhandzaam mensch*.

)NHAPEREND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet haperend: *met geene onhaperende tong*. Overz. v. Herv. Van *on* en *haperend*.

)NHEBBELIJK, bijv. n. en bijw., *onhebbelijker*, *onhebbelijkst*. Dat niet is, zoo als het wezen moet. Men kan het verklaren door onbehoorlijk, ongeschikt, onbeschoft, leelijk, vuil, onaangenaam, onbekwaam, verdrietig; naarmate de zaak het vordert. Van *on* en *hebbelijk*. Van hier: *onhebbelijkheid*.

NHEBREEUW, z. n., m., *des onhebreeuws*, of *van den onhebreeuw*; meerv. *onhebreeuwen*. Ook *onhebreer*; meerv *onhebreers*, *onhebreen*. Die geen hebreer is: *o goede Vader*, *die hebreen en onhebreeuwen* enz. Vond. Bij hem vindt men het meerv. *onhebreen* ook. *De zaligheid verrijkt Hebreeu* en *Onhebreeuwen*. Poot. Van *on* en *hebreeuw*. Van hier gebruikt Vond. het bijv. n. en bijw. *onhebreeuwsch*.

NHEELBAAR, bijv. n. en bijw., *onheelbaarder onheelbaarst*. Dat niet te heelen is, ongeneeslijk. Van *on* en *heelbaar*.

NHEIL, z. n., o.; *des onheils*, of *van het onheil*; meerv. *onheilen*. Elke ramp, die des menschen gelukzaligheid en welvaart stoort: *dat d'oude torenwacht*, *om onheil te beletten* enz. Vond. Rodenb. gebruikt het eenmaal als een bijv. naamw.: *d'onheyle woeckerij*. Van *on* en *heil*. Zamenstell.: *onheilbron*. Poot. Van hier: *onheilzaam*.

HEILIG, bijv. n. en bijw., *onheiliger*, *onheiligst*. Niet heilig: *uit heilig en onheilig*. Vond. Van *on* en *heilig*. Van hier: *onheiligheid*, *onheiliglijk*.

HEMELSCH, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet hemelsch: *zoo ras de borst ontfonkt van een onhemelsch vuur*. Vond. Van *on* en *hemelsch*.

HERBERGZAAM, bijv. n. en bijw., *onherbergzamer*, *onherbergzaamst*. Niet herbergzaam. Van *on* en *herbergzaam*. Van hier: *onherbergzaamheid*. Bij Vond. vindt men *onherberglijke zee*; het lat. *inhospitalis*.

ONHERBOREN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet herboren. Van *on* en *herboren*.
ONHERDENKELIJK, bijv. n. en bijw., *onherdenkelijker*, *onherdenkelijkst*. Niet te herdenken: *van onherdenkelijke tijden*. Van *on* en *herdenkelijk*.
ONHERDOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onherdoenlijker*, *onherdoenlijkst*. Dat niet te herdoen is. Van *on* en *herdoenlijk*.
ONHERHAALBAAR, bijv. n. en bijw., *onherhaalbaarder*, *onherhaalbaarst*. Dat niet herhaald kan worden: *onherhaalbare tijt*. VOND. Van *on* en *herhaalbaar*. Ook *onherhaallijk*: *ach! onherhaelijck is de tijd*. DE DECK.
ONHERKRIJGELIJK, (ook *onherkrijgbaar*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet te herkrijgen is. Van *on* en *herkrijgelijk*.
ONHERROEPELIJK, (bij VOND. ook *onherroepbaar*) bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet te herroepen is. Van *on* en *herroepelijk*.
ONHERSTELBAAR, bijv. n. en bijw., *onherstelbaarder*, *onherstelbaarst*. Niet te herstellen. Van *on* en *herstelbaar*. Zoo ook: *onherstellijk*.
ONHEUG, z. n., vr., *der*, of *van de onheug*; zonder meerv. Walg, afkeer, tegenzin. Veroud. woord, van *on* en *heug*.
ONHEUGELIJK, bijv. n. en bijw., *onheugelijker*, *onheugelijkst*. Dat niet meer heugt: *van onheugelijke tijden af*. *Onheugelijk* kan ook voor het tegengestelde van *heugelijk*, in den zin van blijde, genomen worden. Van *on* en *heugelijk*.
ONHEUSCH, (bij VOND. ook *onhoofsch*, schoon in eenen meer bepaalden zin, voor niet hoofsch) bijv. n. en bijw., *onheuscher*, *meest*, *zeer onheusch*. Niet heusch, onvriendelijk, onbeleefd: *de onheusche bergman blaast den horen*. VOND. *Gij ijst voor zulke onheusche taal*. POOT. *Iemand onheusch behandelen*. Van *on* en *heusch*. Van hier: *onheuschheid*, *onheuschelijk*.
ONHEVIG, bijv. n. en bijw., *onheviger*, *onhevigst*. Niet hevig. Van hier: *onhevigheid*, bij OUD. Van *on* en *hevig*.
ONHOFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onhoffelijker*, *onhoffelijkst*. Niet hoffelijk, boersch, plomp. Van *on* en *hoffelijk*. Van hier: *onhoffelijkheid*.

ONHOOFSCH, zie *onheusch*.

ONHOUD, bijv. n. en bijw., *onhouder*, *onhoudst*. Ontrouw: *die onhouden herten hem droegen doe*. RYMSP. *Die haer te voren waren onhout*. M. ST. Van *on* en *houd*. In het angelf. is *unhold* een vijand, bij de zwab. dichters *unholde*, een moordenaar, bij ULPH. *unhultho*, de Duivel.

ONHOUDBAAR, bijv. n. en bijw., *onhoudbaarder*, *onhoudbaarst*. Dat niet gehouden kan worden: *onhoudbaare plaats*. HOOFT. Van *on* en *houdbaar*.

ONHOUT, z. n., o., *des onhouts*, of *van het onhout*; zonder meerv. Hetwelk men niet als ander hout tot timmeren gebruiken kan. Op de *Veluwe* noemt men met dien naam eenen zekeren heester, eene soort van wilg, anders *werf* geheeten, waarvan men hoepels maakt. Van *on* en *hout*.

ONHOUWBAAR, zie *onhuwbaar*. *Onhouwbaar* is ook, dat niet gehouwen kan worden: *onhouwbaar bosch*.

ONHUISSELIJK, bijv. n. en bijw., *onhuisselijker*, *onhuisselijkst*. Onbedreven in het huishouden. Van *on* en *huisselijk*. Van hier: *onhuisselijkheid*.

ONHULPZAAM, zie *onbehulpzaam*.

ONHUWBAAR, bijv. n. en bijw. zonder trappen van vergrooting. Te jong om te huwen. Van *on* en *huwbaar*.

ONINBREKELIJK, bijv. n. en bijw., *oninbrekelijker*, *oninbrekelijkst*. Waar men niet inbreken kan. Van *on* en *inbrekelijk*.

ONINDRUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onindrukbaarer*, (*onindrukbaarder*) *onindrukbaarst*. Dat niet ingedrukt kan worden: *onindrukbaar voor de vragt*. M. L. TYDW. Van *on* en *indrukbaar*. *Onindrukkelijk*, die voor geene zedenlijke drangreden wijkt; ook dat geene indrukken op het gemoed maakt.

ONINNEMELIJK, bijv. n. en bijw., *oninnemelijker*, *oninnemelijkst*. Dat niet ingenomen kan worden. Van *on* en *innemelijk*.

ONJOOD, z. n., m., *des onjoods*, of *van den onjood*; meerv. *onjoden*. Die geen jood is, een heiden: *het offeren, Jode en Onjode eerst gemeen*. VOND. Van *on* en *jood*. Van hier: *onjoodsch*, *onjoodschap*, het heidendom.

ONJUIST, bijv. n. en bijw., *onjuister*, *meest*, *zeer onjuist*. Niet juist, oneffen. Van *on* en *juist*.

ONKENBAAR, (ook *onkennelijk*) bijv. n. en bijw., *onkenbaarder*: *onkenbaarst*, *onkenbaer teiken*. VOND. Van *on* en *kenbaar*. Voorts *onkennis*, onwetendheid.

ONKENNELIJK, zie *onkenbaar*.

ONKEURELIJK, bijv. n. en bijw., *onkeurlijker*, *onkeurlijkst*. Niet keurlijk, niet zindelijk, slordig. Van *on* en *keurlijk*.

ONKLAAR, bijv. n. en bijw., *onklaarder*, *onklaarst*. Troebel, beroerd: *die wijn is onklaar*. Duister, verward, onduidelijk: *dat is geen onklaar bewijs*. Niet gereed, om gebruikt te worden, waaraan eenig letsel is: *de lijn is onklaar*. Onveilig: *het is daar onklaar*. *De zaak is onklaar*, het stuk is verraden. Van hier: *onklaarheid*. Van *on* en *klaar*.

ONKLOOFBAAR, bijv. n. en bijw., *onkloofbaarder onkloofbaarst*. Niet kloofbaar. Van *on* en *kloofbaar*.

ONKNEUSBAAR, bijv. n. en bijw., *onkneusbaarder*, *onkneusbaarst*. Niet te kneuzen: *dit onkneusbare aertsgewelt*. VOND. *Onkneusbaar in weederspoedt*, zegt HOOFT van den *Hert. v. Alva*. Van *on* en *kneusbaar*.

ONKOND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onbekend: *bedi es mi oncond das*. M. ST. Van *on* en *kond*.

ONKONSTIG, zie *onkunstig*.

ONKOST, z. n., m., *van den onkost*; meerv. *onkosten*. Onnoodige, bezwaarlijke, buitengewone uitgaaf, bijgevoegde bekostiging, om eene reeds gekochte zaak magtig te worden: *onkost lijden*. HANDVEST VAN HERT. AALBRECHT, *van* 1387. Thands, gebruikt men het meerv. alleen: *vele onkosten doen — maken*. Van *on* en *kost*. Van hier: *onkostelijk*.

ONKRACHT, z. n., vr., *der*, of *van de onkracht*; zonder meerv. Zwakheid. Van *on* en *kracht*. Van hier: *onkrachtig*. VOND.

ONKRANK, bijv. n. en bijw., *onkranker*, *onkrankst*. Niet krank: *kranck en onkrank te zijn*. HUYG. Van *on* en *krank*.

ONKRENKBAAR, bijv. n. en bijw., *onkrenkbaarder*. *onkrenkbaarst*. Niet te krenken. Van *on* en *krenkbaar*.

ONKREUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onkreukbaarder*

onkreukbaarst. Niet te kreuken: *eene onkreukbare vriendschap*. Bij HOOFT ook *onkreuklijk*, *onkreukelijk*: *zoo onkreukelijk een' dapperheit*. Van *on* en *kreukbaar*.

ONKRIJGSMAN, z. n., m., *des onkrijgsmans*, of *van den onkrijgsman*; meerv. *onkrijgslieden*. Die geene wapens draagt. Zoo noemt HOOFT in *Tacit. pagani*, *boeren of onkrijgslieden*. Van *on* en *krijgsman*.

ONKRISTEN, (*onchristen*) z. n., m., *des onkristens*, of *van den onkristen*; meerv. *onkristenen*. Ieder, die geen kristen is. In bepaalderen zin, hecht men aan dit woord een hatelijk denkbeeld van wreedheid, het tegengestelde karakter van den echten kristen. Van hier verstaat men, door *onkristen*, gemeenlijk, Mohammedanen en Heidenen. Eindelijk, noemt men elken belijder des kristendoms met dien naam, die zich, door wreede grouwelen, gehaat maakt. Van *on* en *kristen*. Van hier: *onkristelijk*. Volgens de tegenwoordig vastgestelde en op hoog gezag ingevoerde spelling, zegt en schrijft men *onchristen*, even als *christen*, *christus* enz. derhalve ook *onchristelijk* enz.

ONKRUID, z. n., o., *des onkruids*, of *van het onkruid*; het meerv. *onkruiden*, doch van meer soorten slechts. Eigenlijk, een schadelijk of, althans, een onnuttig kruid. Men verstaat dit slechts in betrekking tot nuttigere kruiden, alzoo er, buiten die betrekking, geen *onkruid* is. Men noemt die gewassen *onkruid*, die in het wilde, tegen onzen wil en zonder onzen arbeid, groeijen, waar zij niet behooren te staan, en niet anders doen, dan den wasdom van voedzame of nuttigere planten beletten: *want in verwaerloost land wil 't onkruid gaerne wortelen*. HUYDECOPER. *Onkruid wieden*. *Onkruid vergaat niet*. Oneig. noemt men booze en nadeelige kinderen *onkruid*. In den dichterlijken stijl, geeft men dien naam ook aan alle booze neigingen, begeerten enz., die het goede menigmaal verstikken: *roei dit onkruid toch vroeg uit uw hart, ten einde het geen dieper wortelen schiete*. Verkleinwoord *onkruidje*. Van *on* en *kruid*.

NKUISCH, bijv. n. en bijw., *onkuischer*, *onkuischst*, *meest*, *zeer onkuisch*. Niet kuisch. Van *on* en *kuisch*. Van hier: *onkuischelijk*, *onkuischheid*.

NKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de onkunde*; zonder meerv. Het tegendeel van kunde. Van *on* en *kunde*.

de. Van hier: *onkundig*, *onkundigheid*, *onkundiglijk.*

ONKUNSTIG, (*onkonstig*) bijv. n. en bijw., *onkunstiger*, *onkunstigst.* Zonder kunst. Men gebruikt het bijw. *onkunstiglijk* het meest.

ONKWETSBAAR, bijv. n. en bijw., *onkwetsbaarder*, *onkwetsbaarst.* Niet kwetsbaar. Van *on* en *kwetsbaar*. *Onquetsbaer door hun moet.* ANTON. Ook *onkwetselijk.*

ONLAND, z. n., o., *des onlands*, of *van het onland*; meerv. *onlanden.* Dat nog niet als bebouwd land gebruikt is, of dat daartoe niet kan gebruikt worden: *dat wi den Grave gheven souden — lant ende onlant.* M. ST. In *Drenthe* is dit woord nog heden in gebruik. Van *on* en *land.*

ONLANG, bijv. n. en bijw., *onlanger*, *onlangst.* Niet lang, kort: *wat vroeg rijpt, duurt onlanghste.* DOBBSL. *Dat sij onlanghe hilden.* GOUTS. KRON. Van *on* en *lang.* Van hier het bijw. van tijd *onlangs*, dat zoowel op den toekomenden als verledenen tijd ziet. Niet lang, kort na of voor: *alwaar hij, onlanx daarna, den geest gaf.* HOOFT. Hiervoor zegt M. STOKE *onlang*: *onlanghe hi de nutscap nam — wert hi belageth ende vermoert.* Thands, gebruiken wij het meest van den verledenen tijd, niet lang voorheen: *hij is onlangs overleden. Uw heilwensch, onlangs gul besteet* enz. POOT.

ONLANGS, zie *onlang.*

ONLASTERLIJK, bijv. n. en bijw., *onlasterlijker*, *onlasterlijkst.* Onberispelijk. Van *on* en *lasterlijk.*

ONLEDE, z. n., vr., *der*, of *van de onlede*; zonder meerv. Bezigheid: *dat d'onleede zijne Majesteit tot nochtoe belet had.* HOOFT. *Mits de onleede van 't ruiimaaken.* HOOFT. *Den drost und rigter, met onlede bemoeijet.* LANDR. VAN VEL. In het GOUTSCHE KRON. komt het voor twist voor: *hiermede was al die onlede gesoent.* Van *on* en *lede.* Van hier: *onledig*, *onledigheid.*

ONLEERLIJK, bijv. n. en bijw., *onleerlijker*, *onleerlijkst.* Dat niet geleerd kan worden; ook, dat niet tot leering strekt. Zoo zegt HOOFT: *het kan geenszins onleerlijk schijnen.* Van *on* en *leerlijk.* Voorts *onleerzaam*, die niet leeren kan; *onleerzaamheid.*

ONLEESBAAR, bijv. n. en bijw., *onleesbaarder*, *onleesbaarst.* Dat niet gelezen kan worden: *onleesbaar schrift.* Van *on* en *leesbaar.* Van hier: *onleesbaarheid.*

ONLESSCHELIJK, (ook *onleschbaar*) *onlesschelijker*, *onlesschelijkst*. Dat niet te lesschen is. Men zegt gewoonlijk: *een onleschbare brand*, en *een onlesschelijke dorst*. Van *on* en *lesschelijk*, *leschbaar*.

ONLEVERBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Hetwelk men niet leveren kan, niet goed, ondeugend: *onleverbare waren*. Van *on* en *leverbaar*.

ONLIEF, bijv. n. en bijw., *onliever*, *onliefst*. Niet lief. VOND. gebruikt het woord. Van hier het oude *onliefde*, bij DE BRUNE. Voorts: *onliefelijk*, *onliefelijkheid*. Van *on* en *lief*.

ONLIGCHAMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geen ligchaam heeft. Van *on* en *ligchamelijk*.

ONLIJDELIJK (*onlijdbaar*), bijv. n. en bijw., *onlijdelijker*, *onlijdelijkst*. Dat niet te lijden is. Van *on* en *lijdelijk*. Voorts: *onlijdzaam*, ongeduldig; ook gebruikt HOOFT het zelfst. n. *onlijdzaamheid*: *onlijdzaamheit der pijne*, waar men niet denken moet, dat dit woord eenen lijdenden zin heeft; want de *Ridder* gebruikt het in eenen bedrijven den zin, voor het ongeduld, waarmede zij de zware pijn ondergingen.

ONLOFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onloffelijker*, *onloffelijkst*. Dat geenen lof verdient; van het veroud. *onlof*. schande. Van *on* en *lof*.

ONLOOCHENBAAR, bijv. n. en bijw., *onloochenbaarder*, *onloochenbaarst*. Niet te loochenen. Van *on* en *loochenbaar*.

ONLOON, z. n., m., *des onloons*, of *van den onloon*; zonder meerv. Het tegendeel van loon, miskenning, ondankbare behandeling: *onloon voor dienst verbittert bijster*. HOOFT. Van *on* en *loon*.

ONLOSBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Hetwelk men niet lossen kan. Van *on* en *losbaar*.

ONLUK, zie *ongeluk*.

ONLUST, z. n., m., *van den onlust*; meerv. *onlusten*. Tegenzin: *onlust in zijn werk hebben*. Verdriet, kwelling: *dat baarde hem eenen grooten onlust*. Twist, oneenigheid; wanneer men het meerv. getal gebruikt: *onlusten verwekken*. Van *on* en *lust*. Van hier: *onlustig*, *onlustigheid*, *onlustelijk*, oudtijds.

ONMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de onmaat*; zonder meerv. Het tegendeel van maat, in den zin van maatregel, behoorlijke regelmaat, onmatigheid: *dat we ergens onmaet zien.* POOT. *Hoewel zij oock haer onmaet heeft.* DE BRUNE. *Met haere groter ommaten* (voor *onmaat*) M. ST. *Dan zal onmate op aerden overhant nemen.* DORESL. *Maat staat; onmaat vergaat.* Van *on* en *maat.* Van hier: *onmatig*, *onmatigheid*, *onmatiglijk.*

ONMAGT, z. n., vr., *der*, of *van de onmagt*; zonder meerv. Zwakheid, onvermogen: *dat is een bewijs van uwe onmagt. Zoo geef mijne onmaght dan de wijt.* J. DE HAES. In eenen godgeleerden zin, verstaat men er zedelijk onvermogen door: *de leer van de onmagt.* Die staat, waarin men geen een lid van zijn ligchaam, met bewustheid, verroeren kan; bezwijming: *in onmagt vallen.* De *lipothymia* der geneeskundigen. Van *on* en *magt.* Van hier: *onmagtig*, *onmagtigheid.*

ONMAN, z. n., m., *des onmans*, of *van den onman*; meerv. *onmans*, *onmannen.* Het tegendeel van eenen man. HOOFT schijnt het voor eenen gelubden te gebruiken: *ghy (o Helene!) wort kort gehouwen van nijdigh' onmans en van afgeleefde vrouwen.* L. MEYER verklaart *onman* ook door *gelubde*, *lubbeling.* Van *on* en *man.* Van hier: *onmannelijk*, dat geene mannen betaamt: *nae de onmannelijke bijzonderheden dezer grilzieke dweepers.* HERV. OVERZ. *Dat hij u onmannelijk vervolgd heeft.* SELS.

ONMANIERIG, bijv. n. en bijw., *onmanieriger*, *onmanierigst.* Onbescheiden: *wezend' al te eerzuchtig, onmanierig.* K. v. MAND. Van *on* en *manierig.* Van hier: *onmanierigheid.* Voorts: *onmanierlijk*, onbeusch. Men gebruikt het ook als een bijw.: *het is onmanierlijk groot*, zeer groot. — *Onmanierlijkheid.*

ONMANIERLIJK, zie *onmanierig.*

ONMATIG, zie *onmaat.*

ONMEDEDEELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet medegedeeld kan worden: *onmededeelbare eigenschappen.* Van *on* en *mededeelbaar.*

ONMEDEDOOGEND, bijv. n. en bijw., *onmededoogender*, *onmededoogendst.* Die geen mededoogen heeft Van *on* en *mededoogend.* Van hier: *onmededoogendheid.* —

On-

Onmededoogzaam, die niet gewoon is mededoogen te oefenen; *onmededoogzaamheid.* Voor het eerste zegt men ook *onmedelijdend.*

ONMEETBAAR, (ook *onmetelijk*) bijv. n. en bijw., *onmeetbaarder*, *onmeetbaarst.* Dat niet gemeten kan worden. Van *on* en *meetbaar. D'onmeetbre zon.* POOT. Van hier: *onmeetbaarheid.*

ONMEIN, bijv. n. en bijw., *onmeiner*, *onmeinst.* Het tegendeel van *mein*, kwaad, slecht, valsch, boos. Zie *meineed.* *Onmein* is dus goed, oprecht: *doe hie lealtmaill zwoer, dat die recht is en onmeijn, dat ons Godt soe helpe ende sijn heiligen.* GENOOTSCH. *pro excolendo jure patrio.* Van *on* en *mein.*

ONMENGBAAR, bijv. n. en bijw., *onmengbaarder*, *onmengbaarst.* Dat zich niet mengen laat. VOND. gebruikt het. Van *on* en *mengbaar.*

ONMENIGTE, z. n., vr., *der*, of *van de onmenigte*; zonder meerv. Een klein getal. Van *on* en *menigte.* Bij MEYER heeft men het. Bij KIL. vindt men *onmeenigen*, weinigen.

ONMENSCH, z. n., m., *des onmenschen*, of *van den onmensch*; meerv. *onmenschen.* Het tegendeel van mensch, iemand, die de pligten der zamenleving en menschenliefde grovelijk schendt; een wreedaard: *de zelfmoorder, die zich tot eenen onmensch vernedert. De goede Keijser Traianus hadde zulck een schrik van zulke onmenschen.* DE BRUNE. Van *on* en *mensch.* Van hier: *onmenschelijk*, *onmenschelijkheid.*

ONMEUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onmeukbaarder*, *onmeukbaarst.* Dat niet gemeukt kan worden, in eenen oneigenlijken zin: *de onmeukbaare wrangheit dier zuure gemoeden.* HOOFT. Van *on* en *meukbaar.*

ONMIDDELLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder tusschen komend middel: *Gods onmiddellijke hulp.* Zonder tusschen schietend beletsel: *Gods onmiddellijke tegenwoordigheid genieten.* Zonder tusschentijd, in den gemeenzamen stijl: *ik ben er onmiddellijk weer.* Van *on* en *middellijk.*

ONMILD, bijv. n. en bijw., *onmilder*, *onmildst.* Niet mild: *onmild in aelmosen.* DE BRUNE. Straf: *onmilde wijn.* Van *on* en *mild.* Van hier: *onmildheid.*

ONMIN, z. n., vr., *der*, of *van de onmin*; zonder meerv. Verdeeldheid: *in onmin leven. Zij raakten in*

onmin. *Tot onmin nooit te praemen.* Poot. Hiervoor zegt M. St. *onmin: dat men den Vlaminc dese ommimne dede.* Bij J. de Brune vindt men een werkw. *onminnen; onmint u zelven, wilje wel bemint zijn.* Van *on* en *min.* Van hier: *onminnelijk*, onvriendelijk. *onminzaam.*

ONMISBAAR, bijv. n. en bijw., *onmisbaarder, onmisbaarst.* Hetwelk men niet missen kan. Van *on* en *misbaar.* Bij Hooft *onmisselijk.*

ONMISDADIG, bijv. n. en bijw., *onmisdadiger, onmisdadigst.* Niet misdadig. Van *on* en *misdadig.*

ONMISKENBAAR, bijv. n. en bijw., *onmiskenbaarder, onmiskenbaarst.* Niet te miskennen. Van *on* en *miskenbaar.*

ONMOED. z. n., m., *des onmoeds*, of *van den onmoed*; zonder meerv. Bezwekene moed, treurigheid: *in gruten onmoet.* Doresl. Ook bij Oudaan. Voor oneenigheid bezigt het Vel. Chr. v. H. *die onmoeden groeijden soo*, sprekende van de oneenigheid tusschen vrouw Jacoba en haren man. Van *on* en *moed.* Van hier: *onmoedigheid*, bij denzelfden schrijver.

ONMOETIG, veroud. bijv. n. en bijw., *onmoetiger, onmoetigst.* Niet moetig, niet ledig, met drokte bezet: *onmoetige veelbedrijvers.* De Brune. Van *on* en het oude *moetig.*

ONMOGELIJK, bijv. n. en bijw., *onmogelijker, onmogelijkst.* Het tegendeel van mogelijk. Van *on* en *mogelijk.* Van hier *onmogelijkheid.*

ONMONDIG, bijv. n. en bijw., *onmondiger, onmondigst.* Niet mondig. Van *on* en *mondig.* Van hier: *onmondigheid.*

ONNA, bijw. van plaats. Op eenen afstand: *hoe onnaa zijne verdiensten, van de vergelding, waaren ongevolght.* Hooft. Op ver na: *die hij onnaa zoo wel niet verstondt.* Hooft. Van *on* en *na.* Van hier: *onnabij.*

ONNAAKBAAR, zie *ongenaakbaar.*

ONNAAUWKEURIG, bijv. n. en bijw., *onnaauwkeuriger, onnaauwkeurigst.* Niet naauwkeurig. Van *on* en *naauwkeurig.* Hiervan: *onnaauwkeurigheid.*

ONNABOOTSELIJK, bijv. n. en bijw., *onnabootselijker, onnabootselijkst.* Niet na te bootsen. Van *on* en *nabootselijk.*

ONNABURIG, bijv. n. en bijw., *onnaburiger, onnaburigst.* Die geene genegenheid en liefde jegens zijne nabu-

buren bewijst: *dus onnabuurig is de huisman*. P. Scriverius. Van *on* en *naburig*.

ONNADEELIG, bijv. n. en bijw., *onnadeeliger*, *onnadeeligst*. Dat geen nadeel doet. Van *on* en *nadeelig*.

ONNADENKELIJK, bijv. n. en bijw., *onnadenkelijker*, *onnadenkelijkst*. Dat niet nagedacht kan worden. Van *on* en *nadenkelijk*. — *Onnadenkend* is onbedacht handelend.

ONNADOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onnadoenlijker*, *onnadoenlijkst*. Niet na te doen. Van *on* en *nadoenlijk*.

ONNAGAANBAAR, bijv. n. en bijw., *onnagaanbaarder*, *onnagaanbaarst*. Niet na te gaan. Van *on* en *nagaanbaar*.

ONNASPEURLIJK, (*onnaspoorlijk*) bijv. n. en bijw., *onnaspeurlijker*, *onnaspeurlijkst*. Niet na te speuren. Van *on* en *naspeurlijk*. Van hier: *onnaspeurlijkheid*.

ONNASPOORLIJK, zie *onnaspeurlijk*.

ONNATUURLIJK, bijv. n. en bijw., *onnatuurlijker*, *onnatuurlijkst*. Niet natuurlijk: *De onnatuurlijke zonde*, de zonde van Sodom. Van *on* en *natuurlijk*.

ONNAVOLGBAAR, zie *onnavolgelijk*.

ONNAVOLGELIJK, (ook *onnavolgbaar*) bijv. n. en bijw., *onnavolgelijker*, *onnavolgelijkst*. Dat niet nagevolgd kan worden. Van *on* en *navolgelijk*.

ONNAZINGBAAR, bijv. n. en bijw., *onnazingbaarder*, *onnazingbaarst*. Hetwelk men niet nazingen kan: *onnazingbre toonen*. Vond. Van *on* en *nazingbaar*.

ONNOEMELIJK, (bij Vond. ook *onnoembaar*) bijv. n. en bijw., *onnoemelijker*, *onnoemelijkst*. Wiens getal niet uit te spreken is. Als bijw.: *onnoemelijk veel*. Van *on* en *noemelijk*. Van hier: *onnoemelijkheid*, bij Oudaan.

ONNOODIG, bijv. n. en bijw., *onnoodiger*, *onnoodigst*. Niet noodig. Van *on* en *noodig*. Van hier: *onnoodigheid*, *onnoodiglijk*. Zoo ook: *onnoodelijk*.

ONNOODWENDIG, bijv. n. en bijw.; *onnoodwendiger*, *onnoodwendigst*. Het zelfde als *onnoodzakelijk*. Van hier *onnoodwendigheid*.

ONNOODZAKELIJK, zie *onnoodwendig*.

ONNOOZEL, (naar den tongval van de Gron. en anderen, *onnozel*) bijv. n. en bijw., *onnoozeler*, *onnoozelst*. De eerste beteekenis dezes woords is die van onschuldig aan eenige boosheid, aan eenig kwaad: *heilig*, *onnoosel*, *onbesmet*, enz. Bybelv. In die onschuld gegrond, uit die onschuld ontsproten: *kussen Benjamins onnoosle koon*.

koon. VOND. Wereloos, die niemand beleedigt: *hoe dikwijls wordt de onnoozele duif door havikken vervolgd!* Voorts een ſtand, waarin men zich aan geen kwaad heeft kunnen ſchuldig maken. Van hier wordt het van zuigelingen gebezigd: *de vijand ſpaarde zelfs het onnoozele wichtje niet, ſchoon het beide zijne handjes lagchend naar hem uitſtrekte.* In die ſchuldeloosheid gegrond:

Zoo keer, o Sara! blij te moe,
Mij een onnozel lachje toe. POOT.

Van hier is het overgegaan tot de beteekenis van onbedrevenheid, als die van een eenvoudig kind: *waarvan 't onnoozel volk veel heuls en bijſtand wachtte.* VERSTEEG. *Dat is eene onnoozele vraag.* Wijders, ſimpel: *een onnoozele bloed.* Van hier alles, dat ſlecht en beuzelachtig is: *dat is eene onnoozele verſchooning.* Zelfs gebruiken wij het voor klein en gering, dat niet veel in waarde houdt; in den dagelijkſchen ſtijl: *ik heb maar een onnoozel kleedje kunnen overhouden. En beſtaan deze (keukengereedſchappen) ſlechts in eenige potten, en een onnoozele bijl.* BOGAERT. Van *on* en *noozel.* Van hier: *onnoozelheid, onnoozellijk.*

ONNUT, bijv. n. en bijw., *onnutter, onnutst.* Dat geen nut doet: *onnutten druk moet ieder van zich jagen.* POOT. IJdel: *onnutten klap uitſlaan.* Vuil: *een onnut vrouwsperſoon.* Van *on* en *nut.* Van hier: *onnuttelijk, onnuttig, onnuttigheid.*

ONNUUR, bijv. n. en bijw., *onnuurder, onnuurst.* Vuil, morſig; in eenen eigenlijken en oneigenlijken zin: *onnure handen. Onnure taal.* In Gron. gebruikt men dit woord. Of het uit *onnuver* (zie *nuver*) ontſtaan zij, is onzeker.

ONOMKOOPBAAR, bijv. n. en bijw., *onomkoopbaarder, onomkoopbaarst.* Die niet om te koopen is. Van hier: *onomkoopbaarheid.*

ONOMSTOOTELIJK, bijv. n. en bijw., *onomſtootelijker, onomſtootelijkst.* Dat niet omgeſtooten kan worden: *onomſtootlijke gronden.* HAMELSV. Van *on* en *omſtootelijk.*

ONOMVATTELIJK, bijv. n. en bijw., *onomvattelijker, onomvattelijkst.* Niet te omvatten: *de vuist, die u omvat, is onomvattelijk.* DE DECK. Van *on* en *omvattelijk.* Ook; *onomvatbaar.*

ONOMZIGTIG, bijv. n. en bijw., *onomzigtiger, onomzig-*

zigtigst. Niet omzigtig: *welke zoo onomzichtigh een' hardnekkigheit* enz. HOOFT. Van *on* en *omzigtig*.

ONONTBEERLIJK, bijv. n. en bijw., *onontbeerlijker*, *onontbeerlijkst*. Niet te ontberen. Van *on* en *ontbeerlijk*. Van hier: *onontbeerlijkheid*.

ONONTBINDELIJK, (ook *onontbindbaar*) bijv. n. en bijw., *onontbindelijker*, *onontbindelijkst*. Niet te ontbinden. Van *on* en *ontbindelijk*.

ONONTGANKELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat men niet ontgaan kan. Van *on* en *ontgankelijk*.

ONONTHOUDELIJK, bijv. n. en bijw., *onontheudelijker*, *onontheudelijkst*. Hetwelk men in het geheugen niet onthouden kan. Van *on* en *onthoudelijk*.

ONONTKNOOPELIJK, bijv. n. en bijw., *onontknoopelijker*, *onontknoopelijkst*. Niet te ontknoopen; eigenlijk en oneigenlijk. Van *on* en *ontknoopelijk*.

ONONTSLUITBAAR, bijv. n. en bijw., *onontsluitbaarder*, *onontsluitbaarst*. Niet te ontsluiten: *een gevangkenis van onontsluitbre kluistren*. POOT. Van *on* en *ontsluitbaar*.

ONONTVANGELIJK, (*onontvankelijk*), bijv. n. en bijw., *onontvangelijker*, *onontvangelijkst*. Niet ontvangen kunnende worden: *en door dien onontfankelijk, al veranderde hij schoon van gezintheidt*. HOOFT. Van *on* en *ontvangelijk*.

ONONTVLUGTBAAR, bijv. n. en bijw., *onontvlugtbaarder*, *onontvlugtbaarst*. Hetwelk men niet ontvlugten kan: *onontvlugtbre doot*. VOND. Van *on* en *ontvlugtbaar*.

ONONTWARRELIJK, bijv. n. en bijw., *onontwarrelijker*, *onontwarrelijkst*. Niet te ontwarren: *'t welk in onontwarrelijken krijg stortte*. HOOFT. Van *on* en *ontwarrelijk*.

ONONTWIJKBAAR, bijv. n. en bijw., *onontwijkbaarder*, *onontwijkbaarst*. Dat niet ontweken kan worden: *onontwijkbre val*. BILDERDYK. Van *on* en *ontwijkbaar*.

ONONTWORSTELBAAR, bijv. n. en bijw., *onontworstelbaarder*, *onontworstelbaarst*. Hetwelk men, door worstelen, niet ontkomen kan: *'t onontworstelbare noodlot*. VOND. Van *on* en *ontworstelbaar*.

ONOORBAAR, bijv. n. en bijw., *onoorbaarder*, *onoorbaarst*.

baarst. Niet oorbaar. Van hier: *onoorbaarlijk*. Hooft. Van *on* en *oorbaar*.

ONOPHOUDELIJK, zie *onophoudend*.

ONOPHOUDEND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet ophoudt, dat aanhoudend duurt: *van onophoudend kermen*. N. Verst. Van *on* en *ophoudend*. Voorts: *onophoudelijk*, zonder vergrooting: *onophoudelijk Godts roem verbreiden*. Poot.

ONOPLETTEND, bijv. n. en bijw., *onoplettender*, *onoplettendst*. Niet oplettend, en in dat gestel gegrond: *met onoplettende oogen*. Van *on* en *oplettend*. Van hier: *onoplettendheid*.

ONOPLOSBAAR, (*onoplosbaarder*), zie *onoplosselijk*.

ONOPLOSSELIJK, (ook *onoplosbaar*) bijv. n. en bijw., *onoplosselijker*, *onoplosselijkst*. Niet op te lossen. Van *on* en *oplosselijk*.

ONOPMERKZAAM, bijv. n. en bijw., *onopmerkzamer*, *onopmerkzaamst*. Niet opmerkzaam. Van *on* en *opmerkzaam*. Van hier: *onopmerkzaamheid*.

ONOPREGT, bijv. n. en bijw., *onopregter*, *onopregtst*. Niet opregt, valsch. Van *on* en *opregt*. Van hier: *onopregtheid*.

ONOPSPRAKELIJK, bijv. n. en bijw., *onopsprakelijker*, *onopsprakelijkst*. Zonder opspraak: *zij maakten onzen wandel onopspraakelijk*. Sels. Van *on* en *opsprakelijk*.

ONOPWEKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onopwekkelijker*, *onopwekkelijkst*. Dat niet opgewekt kan worden. Van *on* en *opwekkelijk*.

ONOPWENTELBAAR, bijv. n. en bijw., *onopwentelbaarder*, *onopwentelbaarst*. Niet opgewenteld kunnende worden: *onopwentelbaare steen*. Vond. Van *on* en *opwentelbaar*.

ONOPZETTELIJK, bijv. n. en bijw., *onopzettelijker*, *onopzettelijkst*. Zonder opzet: *zoo gij, onopzettelijk, den loop der aandoeningen wilt volgen*. Sels. Van *on* en *opzettelijk*.

ONORDE, z. n., vr., *der*, of *van de onorde*; zonder meerv. Die stand, waarin niets op zijne regte plaats is, maar alles als een bajert door elkander staat, wanorde: *schoon 't heelal in d'eerste onorde mogt verkeren*. P. Schim. *Kon 't nieuwgeschapen licht de woeste onorde ontdekken*. H. Schim. *Als oft haar ooit in den zinne gekoomen waar,*

zulk' eene onorde in te ruimen. HOOFT. Vertrapping van alle regelen en wetten: *ende zo men langer warde, alles geschapen (was), tegen zijn' meninge, met groote onorde af te loopen.* HOOFT. Van *on* en *orde*. Van hier: onordelijk (niet *onordentlijk*), *onordelijkheid*. Zie *ordelijk*.

ONOVEREENBRENGELIJK, bijv. n. en bijw., *onovereenbrengelijker*, *onovereenbrengelijkst*. Dat niet overeen te brengen is: *werken en genade zijn onovereenbrengelijke tegengestelden.* OVERZ. v. HERV. Van *on* en *overeenbrengelijk*.

ONOVEREENKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de onovereenkomst*; zonder meerv. Het tegendeel van overeenkomst. Van *on* en *overeenkomst*. Van hier: *onovereenkomstig*, *onovereenkomstigheid*.

ONOVEREENKOMSTIG, zie *onovereenkomst*.

ONOVERKLIMBAAR, bijv. n. en bijw., *onoverklimbaarder*, *onoverklimbaarst*. Niet over te klimmen: *onoverklimbaare staketsels.* FRANTZEN. Van *on* en *over klimbaar*.

ONOVERWINNELIJK, (bij VOND. ook *onoverwinbaar*) bijv. n. en bijw., *onoverwinnelijker*, *onoverwinnelijkst*. Niet te overwinnen. Van *on* en *overwinnelijk*. Van hier: *onoverwinnelijkheid*.

ONOVERZIENBAAR, bijv. n. en bijw., *onoverzienbaarder*, *onoverzienbaarst*. Niet te overzien. Van *on* en *overzienbaar*.

ONPAAIJELIJK, bijv. n. en bijw., *onpaaaijelijker*, *onpaaijelijkst*. Die niet te paaijen is: *zijn' spijt onpaaijelijk te maaken.* HOOFT. Van *on* en *paaijelijk*.

ONPAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet voegt bij iets anders, ongelijk: *onpare schoenen.* Van *on* en *paar*. Elders zegt men, *paar en onpaar*, voor *even* en *oneven*. HUYGENS gebruikt het zelfstandig, van het onz. geslacht, voor een paar getrouwde lieden, die kwalijk bij elkander voegen.

ONPAD, z. n., o., *des onpads*, of *van het onpad*; meerv. *onpaden*. Onbetreden pad, een pad, dat niet te betreden is: *daar hij geen pad of onpad kennen kan.* M. L. TYDW. Van *on* en *pad*.

ONPARTIJDIG, bijv. n. en bijw., *onpartijdiger*, *onpartijdigst*. Niet partijdig. Van *on* en *partijdig*. Van hier: *onpartijdigheid*, *onpartijdiglijk*.

ONPAS, bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet te pas, niet van pas: *gij komt te onpas*, op eenen ongelegenen tijd. *Die vraag is te onpas*. *Ik ben te onpasse*, niet wel gesteld. Van *on* en *pas*. Van hier: *onpasselijk*, eenigzins ziekelijk, *onpasselijkheid*.

ONPASSELIJK, zie *onpas*.

ONPEILBAAR, bijv. n. en bijw., *onpeilbaarder*, *onpeilbaarst*. Niet af te peilen. Van *on* en *peilbaar*. Van hier: *onpeilbaarheid*.

ONPERSOONLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Een woord der spraakkunst. *Een onpersoonlijk werkwoord*. Zie Inl., bl. 128 en volgg. Van *on* en *persoonlijk*. Van hier *onpersoonlijkheid*.

ONPIJNLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Zonder pijn of smert. Van *on* en *pijnlijk*.

ONPLEGTIG, bijv. n. en bijw., *onplegtiger*, *onplegtigst*. Niet plegtig: *toevlught tot het middel van een onpleghtigh gebiedt neemen*. Hooft. Van *on* en *plegtig*.

ONPRIJSSELIJK, bijv. n. en bijw., *onprijsselijker*, *onprijsselijkst*. Niet te prijzen. Van *on* en *prijsselijk*.

ONPUNTIG, bijv. n. en bijw., *onpuntiger*, *onpuntigst*. Niet puntig, in den eigenlijken en oneigenl. zin. Van *on* en *puntig*. C. Huygens gebruikt dit woord.

ONRAAD, z. n., m., *des onraads*, of *van den onraad*; zonder meerv. Onnuttige dingen, die uit- of weggeworpen worden, als vuilnis, drek, onreinheid. Bij Kil. *inutilitas*, *sordes*, *immunditia*. In dien zin is het al verouderd. Het stamt af van *on* en *raad*, een nuttig stuk, een werktuig, huisraad. Voorts, verwarring, onorde, oneenigheid, ongemak: *om alle gescheel en onraedt*. Hantvest *van* Paltsgr. Aelbrecht, 1387. *Dit dempte den onraadt*. Hooft. Adelung leidt het af van *on* en *raad*, inzoover dit woord eenen behoorlijken aard en wijs beduid heeft. Uit diezelfde bron ontspringt, denkelijk, ook de beteekenis van het tegengestelde van rigtig: *er is onraad*, het is er niet rigtig; er is een kwaad op handen; er is een gevaar aanstaande. *Wij vernamen geenen onraad op zee*. *Buiten schromen, dat eenig onraed haer zou kunnen overkomen*. N. Versteeg. Eindelijk, beteekent dit woord eene nuttelooze verkwisting, het tegendeel van *raad*, overleg. In dien zin, schoon met eene nauwere bepaling, gebruikt men het,

het, in Gelderland, voor *ongeld*, dat op openbaar verhuurde of verkochte goederen valt; dat, gewoonelijk, nutteloos voor drinkgelagen besteed wordt: *hoeveel is de onraad? Onraad betalen.* Voorts, is van *on* en *raad* ook *onraadzaam*, niet raadzaam, *onradelijk*, hetwelk men niet raden kan.

ONRAADZAAM, zie *onraad.*

ONRAAKBAAR, bijv. n. en bijw., *onraakbaarder*, *onraakbaarst.* Dat niet aangeraakt kan worden. Van *on* en *raakbaar.*

ONREDDELIJK, (ook *onredbaar*, bij L. TEN KATE) bijv. n. en bijw., *onreddelijker*, *onreddelijkst.* Dat niet gered kan worden. Van *on* en *reddelijk.*

ONREDE, z. n., vr., *der*, of *van de onrede*; meerv. *onreden.* Onverstand, dwaasheid, onbescheid: *verzeekert, dat het rijk der onreede niet langstaan kan.* HOOFT. Onverstandige daad, onredelijke handelwijs: *het zwaert d'onreden parst te buigen onder reden.* RODENB. Onverstandige taal, die op geenen grond steunt: *dat zal onze reeden tot onreeden maaken.* HOOFT. Van hier: *onredelijk*, redeloos: *onredelijke dieren.* Beestachtig: *onredelijke begeerlijkheden.* Onbillijk, onregtvaardig: *gij doet eenen onredelijken eisch.* Van hier: *onredelijkheid.*

ONREDELIJK, zie *onrede.*

ONREGELMATIG, bijv. n. en bijw., *onregelmatiger*, *onregelmatigst.* Niet regelmatig: *een onregelmatige vijfhoek.* Ongeregeld: *dat is een onregelmatig gedrag.* Van *on* en *regelmatig.* Van hier: *regelmatigheid.*

ONREGT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet regt, verkeerd, boos. In de Spraakkunst beduidt het verbogen: *in de onregte naamvallen.* NYLOE. Van *on* en *regt.*

ONREGT, z. n., o., *des onregts*, of *van het onregt*; zonder meerv. Het tegendeel van regt. Die toestand, als iemands woorden of handelingen met de zaak zelve, of met de waarheid niet overeenkomen: *onregt hebben.* Die toestand, als iemands daden met regt en billijkheid strijden: *gij doet mij onregt. Ik zal dat onregt geduldig verdragen. Na al het onregt, het welk ik leed* enz. *Te onregt*, verkeerdelijk. *Iemand te onregt berispen.* Reeds bij KER. *unreht*, ISIDOR. *unrehd.* Van *on* en *regt.* Van hier: *onregtelijk*, *onregtig.* Zamenstell.: *onregtmatig*, *onregtmatigheid*, *onregtmatiglijk*, *onregtvaardig*,

dig, *het onregtvaardigdom*, bij VOND., *onregtvaardigheid*, *onregtvaardiglijk*, *onregtzinnig*, *onregtzinnigheid*.

ONREGTZINNIG, zie *onregt*.

ONREIN, bijv. n. en bijw., *onreiner*, *onreinst*. Niet rein. Van *on* en *rein*. *Die geene onreine spijs zoude proeven*. VOND. Van hier: *onreinelijk*, *onreinheid*, *onreinigheid*, *onreiniglijk*.

ONREISBAAR, bijv. n. en bijw., *onreisbaarder onreisbaarst*. Onbekwaam om te reizen: *onreisbaar weer*. Van *on* en *reisbaar*.

ONREKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onrekkelijker*, *onrekkelijkst*. Dat niet rekken kan, ook die niets toegeven wil, ongerijfelijk, onbeleefd. Van *on* en *rekkelijk*. Van hier: *onrekkelijkheid*.

ONREPPELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ontilbaar, onroerlijk: *naegelatene guederen*, *reppelijcke un de onreppelijcke*. STADSBOEK VAN GRON. Van *on* en *reppelijk*.

ONRIEKBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geenen reuk van zich geeft: *geen neus 't onrieckbaer oit kon riecken*. VOND. Van *on* en *riekbaar*.

ONRIJDBAAR, (*onrijbaar*) bijv. n. en bijw., *onrijdbaarder onrijdbaarst*. Waarop niet gereden kan worden: *velden*, *door de regen glib'erig en onrijbaar*. BOGAERT. Van *on* en *rijdbaar* (*rijbaar*).

ONRIJM, z. n., o., *des onrijms*, of *van het onrijm*; zonder meerv. Een gedicht, of eenige regels, die op het einde niet rijmen. Van *on* en *rijm*.

ONRIJP, bijv. n. en bijw., *onrijper*, *onrijpst*. Niet rijp, eigenlijk en oneigenlijk: *onrijpe kersen*. *Onrijp* hier dat niet wel gegest heeft. *Onrijper gelegenheit*. HOOFT. Van *on* en *rijp*. Van hier: *onrijpheid*, *onrijpigheid*.

ONRIJZIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet lang van ligchaam: *vruchtbaar in kleen vee*, *maar dit veel al onrijzigh*. HOOFT. Van *on* en *rijzig*. Elders zegt HOOFT *reizig van persoon*. KIL. heeft *reijsigh*, *resigh*, TEN KATE *rijzig*, *procerus*. Het is ontwijfelbaar van *rijzen*, opstaan, zich opheffen, en niet van *reizen*, trekken, afkomstig. Ook heeft de Amsterdamsche uitspraak *rijzig* en niet *reizig*.

ONROEREND, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ontilbaar. Voorts: *onroerlijk*: *onroerlijk goed*. In eenen anderen zin voor iets, dat onbewegelijk staat: *onroerlijk beelt*. ANTON. Van *on*, *roerend* en *roerlijk*.

ONROOMSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet roomsch. Als een zelfst. naamwoord komen *Onroomschen*, in de schriften van Hooft en anderen, dikwijls voor, beteekenende diegenen, die zich, in vorige eeuwen, van de Roomsche Christenen hebben afgescheiden. Van *on* en *roomsch*. Van hier: *onroomschheid*, hetwelk VOND. voor de onroomschen gebruikt.

ONRUIM, bijv. n. en bijw.. *onruimer*, *onruimst*. Eng, naauw. Het wordt ook wel als een zelfst. naamw. gebruikt. Zoo staat, in eene *Ordonn. van Amst.*, 1687: *met eenig onruim van vlotten of anders besetten*.

ONRUST, z. n., vr., *der*, of *van de onrust*; meerv. *onrusten*. Het tegendeel van rust; zonder meerv.: *met onrust en optoer zwanger*. HOOFT. Ongerustheid, moeite, kommer, kwelling, en heftige beweging worden er door uitgedrukt: *de slagh der onrust jaagt te strenk in zijn gedachten*. J. DE HAES. Voor een onrustig kind, of voor elk onrustig mensch; met een meerv. en van het manl. geslacht: *dat is een onrust*. *Om zulk een onrust, als hij was, toe te vallen*. HOOFT. Voorts beteekent *onrust* het zich altijd bewegende tongetje, in een uurwerk, dat den slinger drijft. Zoo noemt men ook de ronde schijf, in een zakuurwerk, die onophoudelijk in beweging is: *de zinnen slingeren, als een onrust heen en weer*. ANTON. *Gelijk 't strijckradt d'onrust drijft*. VOND. *Gelijk deze onrust al de raderen om doet drijven*. ANTON. In het gemeene leven, zegt men ook *het onrust*. Zoo zeide ook SIX V. CHANDEL.: *kon 't keerende onrust van de klok wel seeven keeren tikketakken*. En dit geslacht heeft HUYGENS ook, waar hij het hart *het onrust onzer aderen* noemt. Het vrouwel. is het ware geslacht. Eindelijk, hebben de Hollanders een zeker eilandje, in de Straat *Sunda*, om de krielende menigte van scheepstimmerlieden en andere arbeiders der Oostind. Maatschappij, *Onrust* genaamd. Van *on* en *rust*. Van hier: *onrustig*, *onrustigheid*, *onrustzaam*, bij DOEREL. Zam.: *onrustmaker*, *onrustzaaijer* enz.

ONRUSTIG, zie *onrust*.

ONS, zie *once*.

ONS, een verbogen naamval, in het meerv. van het persoonlijke voornaamwoord *ik*. Men ſtelt het in den tweeden, derden en vierden naamval: *een van ons*. Hiervoor is *onzer* ook gebruikelijk: *de mensche is geworden als onser een*. Bybelv. *Wees onzer gedachtig*. *Hij heeft het ons niet verholen*. *Hij ſprak met ons*. *Hij zeide aan ons*. *Gij zult ons niet bedriegen*. Men heeft het, eertijds, ook in den eerſten naamval gebezigd, zoo als uit den verbogenen tweeden naamval blijkt. Bij Ulphil. komt *uns* nog in plaats van *wij* voor. Dit voornaamwoord neemt ook nog andere bijv. naamw. achter zich: *met ons allen maakten wij een getal uit van zes en twintig*. *Voor ons beiden*. *Met ons zesſen*. Men ſtelt het ook met *waart*, of *waarts*, te zamen: *die laet zich t'onswaert trekken*. Poot. Dit oude voornaamwoord luidt reeds bij Ker. *uns*, Otfr. *uns*, Ulph. *uns*, hoogd. *uns*, angelſ. en eng. *us*, ijsl. *osz*, zw. *osz*, noorw. *os*, deen. *os*, ſchotl. *us*. Het is zeer waarſchijnlijk, dat het met *en*, het oude *und*, *unde*, *onder*, het lat. *inter* en *nos* vermaagſchapt is; het geeft toch eene verbinding van perſonen, *wij en anderen*, te kennen.

ONS, een bezittelijk voornaamwoord, hebbende zijne betrekking op meer perſonen zonder onderſcheid van geſlacht, als zij van zich zelven tot anderen ſpreken. *Ons huis*, *onze ſtal*, *onze woning*; *onze huizen* — *ſtallen* — *woningen*. Hieruit blijkt, dat *ons* bij woorden van het onz. geſl. in het enkelv., *onze* bij manl. en vrouwl. naamw., in beide getallen, gebruikt wordt. Zie verder Inl., bl. 116-119. Men plaatst het voorts, gelijk alle bezittelijke voornaamw., voor het naamw. Hiervan is uitgezonderd het eene *Vader onze*, zoo als dit, in de dagelijkſche taal, wel voorkomt: *bid nog en vader onze*. En dit is nog een overblijfſel eener ſlaafſche vertaling van het lat. *Pater noster*. Bij Otfr. vindt men dat reeds: *vater unſir*, bij Notk. *fater unſer*, bij Tatian. *fater unſer*. Ondertusſchen plaatst men ons, *ons*, ook achteraan, met uitlating van het naamwoord, en wel op tweederlei wijs. Zonder lidwoord: *dat goed is ons*. *Weet gij dat Ramoth in Gilead onſe is?* Bybelv. *Onſe lippen zijn onſe*. Bybelv. Met het lidwoord

of *het*: *die zaak is de onze geworden*. *Dat huis is het onze*. In het meerv. getal komt het dus zelfst. voor: *de onzen kregen daar de nederlaag*. In de dagelijksche taal, laat men, bij dit bezittelijke voornaamw., het woord *huis* uit; wanneer het gebruik er eene *t*, welluidendheidshalve, bijgevoegd heeft: *kom morgen tot onzent*. Zoo ook in zamenstelling: *onzentwege*, *onzenthalve*.

ONSCHADELIJK, bijv. n. en bijw., *onschadelijker*, *onschadelijkst*. Dat geene schade veroorzaakt, geen nadeel doet. Van *on* en *schadelijk*. Van hier: *onschadelijkheid*.

ONSCHALK, bijv. n. en bijw., *onschalker*, *onschalkst*. Niet schalk, niet loos, eenvoudig: *want hij een onschalck man was*. J. v. D. Beke. *Als hi een onscalc wijf tot sinen wille brenghen mach*. Guld. Legende. Van *on* en *schalk*. Van hier: *onschalkheid*.

ONSCHAMEL, bijv. n. en bijw., *onschameler*, *onschamelst*. Onbeschaamd: *is d' avend zoo onschamel?* Vond. Reeds bij M. St.: *dit onscamel Vriesch diet*, dit onbeschaamde Vriesche volk. Van *on* en *schamel*. Van hier: *onschamelheid*: *door onschamelheidt der verzoekeren*. Hooft.

ONSCHAPPELIJK, bijv. n. en bijw, *onschappelijker*, *onschappelijkst*. Niet schappelijk, ongeregeld. Van *on* en *schappelijk*. Een woord der zamenleving, waarvan: *onschappelijkheid*.

ONSCHARLAKEN, bijv. onverb. n., zonder trappen van vergrooting. Het tegendeel van rood scharlaken. Bij Vond. vindt men het: *met onscharlake troni*. Van *on* en *scharlaken*.

ONSCHATBAAR, bijv. n. en bijw., *onschatbaarder*, *onschatbaarst*. Dat niet geschat kan worden. Van *on* en *schatbaar*. Hooft heeft ook *onschattelijk*: *d'onschattelijke prijs*.

ONSCHEIDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet gescheiden kan worden: *'t onscheidelijke paaren*. Hooft. Van *on* en *scheidelijk*. Men zegt ook *onscheidbaar*: *een onscheidbaar voorzetsel*.

ONSCHENDBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet geschonden kan of moet wor-

worden: *wij bidden u om 't eenige en onschendbre pand des vredes.* VOND. Van *on* en *schendbaar.* Ook: *onschendelijk.*

ONSCHERP, bijv. n. en bijw., *onscherper*, *onscherpst.* Niet scherp. *Iemand met onscherp te keer gaan*, met stokken, vlegels enz. Van *on* en *scherp.*

ONSCHEURLIJK, bijv. n. en bijw., *onscheurlijker*, *onscheurlijkst.* Dat niet scheuren kan. Van *on* en *scheurlijk.*

ONSCHIFTELIJK, bijv. n. en bijw., *onschiftelijker*, *onschiftelijkst.* Dat door schiften niet gescheiden kan worden: *de zaaken, in omschiftelijke verwarrenis geworpen.* HOOFT. Van *on* en *schiftelijk.*

ONSCHIJNBAAR, bijv. n. en bijw., *onschijnbaarder*, *onschijnbaarst.* Niet schijnbaar. Van *on* en *schijnbaar.* Van hier: *onschijnbaarheid.*

ONSCHIKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onschikkelijker*, *onschikkelijkst.* Slordig, morsig. Van *on* en *schikkelijk.* Van hier: *onschikkelijkheid.*

ONSCHILDERBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet geschilderd kan worden: *onschilderbaar op doek.* VOND.

ONSCHOON, bijv. n. en bijw., *onschooner*, *onschoonst.* Nog niet schoon: *wijn, op de moer liggende, is onschoon.* In dezen zin lijdt het geene vergrooting. Niet schoon, leelijk: *onschoone ouden.* VOND. *Het paertsgestalte is niet onschooner als de man.* VOND. Oneig.: *de Spanjaardts, alhier de kans onschoon schouwende* enz. HOOFT. Reeds bij M. St.: *Karels gheslachte, dat onscone.* Van *on* en *schoon.* Van hier: *onschoonheid.*

ONSCHULD, z. n., vr., *der*, of *van de onschuld*; zonder meerv. Het tegendeel van schuld, doch in eenige gevallen slechts. Het beteekent, trouwens, dien toestand, waarin men de werkende noch aanleidende oorzaak van eene misdaad is: *ik beroep mij op mijne onschuld.* *Zijne onschuld toonen — bewijzen.* Oudtijds noemde men dit *zijne onschuld doen.* Verschooning: *dat is mijne onschuld bij hem.* *Ik konde veel tot mijne onschuld zeggen.* In den verhevenen stijl, beduidt het dikwijls onschuldige personen: *hoe dikwijls moet de onschuld schavotten betreden!* *De plaatsen, waar ik voor de onschuld streed.* BILDERDYK. Van *on* en *schuld.* Van hier:

onschuldig, waarvan bij HOOFT een wederk. werkw. *zich onschuldigen*; *onschuldiglijk*. Zam.: *onschuldvol*; een woord, dat, bij onze hedendaagsche dichters, veel voorkomt, in navolging van het hoogd. *unschuldvoll*: het smaakt te uitheemsch; onze oude oorspronkelijk nederd. schrijvers kennen het ook niet.

ONSCHUWELIJK, (*onschuwbaar*, bij VOND.) bijv. n. en bijw., *onschuwelijker*, *onschuwelijkst*. Hetwelk men niet schuwen kan. Van *on* en *schuwelijk*.

ONSIERLIJK, bijv. n. en bijw., *onsierlijker*, *onsierlijkst*. Niet sierlijk: *tot geenen onsierlijken knoop*. BOGAERT. Van *on* en *sierlijk*.

ONSLAPERIG, bijv. n. en bijw., *onslaperiger*, *onslaperigst*. Niet slaperig: *onslaperig in 's waerelts droomen*. ANTON.

ONSLIJTBAAR, bijv. n. en bijw., *onslijtbaarder*, *onslijtbaarst*. Niet slijtbaar. Van *on* en *slijtbaar*.

ONSMAAK, z. n., m., *des onsmaaks*, of *van den onsmaak*; zonder meerv. Walging, afkeer: *wie zoude geenen onsmaak in zulke laffe gesprekken krijgen?* Van *on* en *smaak*. Van hier: *onsmaakbaar*, zonder trappen van vergrooting, waarvan men den smaak niet gewaar kan worden: *men verneemt 't onsmaeckbre met geen tong*. VOND. *Onsmakelijk*, *onsmakelijker* enz., laf, dat niet aangenaam voor de tong is; ook in eenen figuurlijken zin: *onsmakelijke tijdingen*. — *Onsmakelijkheid*.

ONSMAKELIJK, zie *onsmaak*.

ONSMELTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Hetwelk men niet smelten kan: *wat poogt gij met uw weenen tot wasch te smelten deze onsmeltelijke steenen?* P. RABUS. Van *on* en *smeltelijk*.

ONSMERTELIJK, bijv. n. en bijw., *onsmertelijker*, *onsmertelijkst*. Niet smertelijk. Van *on* en *smertelijk*.

ONSPAANSCH, bijv. n. en bijw., *onspaanscher*, *meest*, *zeer onspaansch*. Den Spanjaard niet toegedaan: *een man geleert en onspaansch*. HOOFT. Van *on* en *spaansch*.

ONSPEURLIJK, bijv. n. en bijw., *onspeurlijker*, *onspeurlijkst*. Niet te bespeuren: *op wier onspeurlijk spoor*. DE DECK. Van *on* en *speurlijk*.

ONSPIJS, z. n., vr., *der*, of *van de onspijs*; meerv. *onspijzen*. Hetwelk men, om zijne walging, niet als gewonelijke spijs gebruiken kan: *wat onspijs heeft het niet al in 't lijf geslagen?* VOND. Van *on* en *spijs*.

ONSPOED, z. n., m., (oudt. ook vr.) *des onſpoeds*, of *van den onſpoed*; meerv. *onſpoeden*, dat bij OUD. voorkomt. Geen voorſpoed: *door gelaatenheidt in onſpoedt*. HOOFT, *In onſpoet krijgt men oogen*. J. DE HAES. Van *on* en *ſpoed*.

ONSPOOR, z. n., o., *des onſpoors*, of *van het onſpoor*; meerv. *onſporen*. Ongebaand ſpoor: *de paerden zien ſpoor noch onſpoor aen*. VOND. Van *on* en *ſpoor*.

ONSPRAAKZAAM, bijv. n. en bijw., *onſpraakzamer*, *onſpraakzaamst*. Niet ſpraakzaam. Van *on* en *ſpraakzaam*.

ONSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *onſprekelijker*, *onſprekelijkst*. Die niet te ſpreken is; dat niet uitgeſproken kan worden. Van *on* en *ſprekelijk*.

ONSTAATSCH, bijv. n. en bijw., *onſtaatſcher*, *meest*, *zeer onſtaatsch*. Die de partij der ſtaatſchen niet is toegedaan. Bij HOOFT komt het als een zelfſt. naamw. voor; *eenighe Onſtaatſchen* (*werden*) *uitgejaaght*. Van *on* en *ſtaatsch*.

ONSTADE, z. n., vr., *der*, of *van de onſtade*; zonder meerv. Ongemak: *dat komt mij te onſtade*, te onpas. Van *on* en ſtade.

ONSTADIG. zie *ongeſtadig*.

ONSTANDVASTIG (bij DORESL. ook *onſtandhaftig*) bijv. n. en bijw., *onſtandvastiger*, *onſtandvastigst*. Niet ſtandvastig, veranderlijk. Van *on* en *ſtandvastig*. Van hier: *onſtandvastigheid*, *onſtandvastiglijk*. Bij de ouden vindt men ook *onſtandvast*.

ONSTEDE, veroud. bijv. n. en bijw., *onſteder*, *onſteedst*. Niet vast: *dat make ſe onſtede*. WILCKOER. V. LANGEWOLT. Van *on* en *ſted*, *ſtede*.

ONSTEMMIG, bijv. n. en bijw., *onſtemmiger*, *onſtemmigst*. Niet eenſtemmig: *het onſtemmigh volck*. DE BRUNE. Van *on* en *ſtemmigh*.

ONSTERFELIJK, bijv. n. en bijw., *onſterfelijker*, *onſterfelijkst*. Niet vatbaar voor ſterven, en, verder, niet vatbaar voor ophouden te zijn. *God is onſterfelijk*, in zoo ver deszelfs wezen onmogelijk kan vernietigd worden. *Eene onſterfelijke ziel te verliezen hebben*. Oneig. beteekent het eene lange duurzaamheid: *daardoor verworf hij zich eenen onſterfelijken naam*. Van *on* en *ſterfelijk*. Van hier heeft VOND. een werkw. *onſterfelijken*. [illegible]

ken: waarme de Godheyd hadde onsterflyckt uwen rei. Voorts: *onsterfelijkheid.*

ONSTERK, bijv. n. en bijw., *onsterker*, *onsterkst.* Dat ligt breekt, hetwelk men ligt vaneen trekken kan: *onsterker dan haar.* VOND. *Onsterke draad. Onsterk laken.* Niet met sterke bezetting verzien: *tot verbluffing der onsterker plaatzen.* HOOFT. Oneig.: *een onsterk bewijs.* Van *on* en *sterk.* Van hier: *onsterkte.*

ONSTICHTIG, bijv. n. en bijw., *onstichtiger*, *onstichtigst.* Niet stichtig: *met geen onstichtigh spel.* VOND. Van *on* en *stichtig.* — Ook: *onstichtelijk.*

ONSTILBAAR, bijv. n. en bijw., *onstilbaarder*, *onstilbaarst.* Niet te stillen: *een' onstilbaare beweeghenis.* HOOFT. Van *on* en *stilbaar.*

ONSTOND, z. n., m., *des onstonds*, of *van den onstond*; meerv. *onstonden.* Ongelegen uur. Bij L. MEIJER *onstonde.* Van *on* en *stond.* Van hier: *onstondig.* Alles verouderd.

ONSTRAFFELIJK, bijv. n. en bijw., *onstraffelijker*, *onstraffelijkst.* Niet berispelijk: *een onstraffelijk leven leiden.* Echt, niet valsch: *met onstraffelijke zegelen bekrestigen.* OMLAND. LANDR. Van *on* en *straffelijk.* Van hier: *onstraffelijkheid.* — *Onstrafbaar*, die geene straf verdient.

ONSTREKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onstrekkelijker*, *onstrekkelijkst.* Dat niet zeer strekt, niet wel voor duurzaam voedsel dient. Van *on* en *strekkelijk.*

ONSTRENG, bijv. n. en bijw., *onstrenger*, *onstrengst.* Niet streng: *onstrenge kinderroede.* VOND. Van *on* en *streng.*

ONSTUIM, *onstuimig*, zie *ongestuim.*

ONSTUITBAAR, bijv. n. en bijw., *onstuitbaarder*, *onstuitbaarst.* Niet te stuiten. VOND. heeft het woord. Van *on* en *stuitbaar.*

ONSTUKKEN, zie *ontstukken.*

ONSTURIG, zie *ongesturig.*

ONT, een voorzetsel, dat slechts in zamenstelling gebruikelijk is. Men plaatst het voor werkwoorden alleen, als: *ontloopen*, *onterven* enz.; en voor zulke naamwoorden, die van zoodanige werkwoorden ontstaan zijn, als: *ontbijt*, van *ontbijten*, *ontzet*, van *ontzetten* enz. In deze zamenstelling met werkwoorden, die zoowel onzijdig als be-

bedrijv. kunnen zijn, is het altijd een onscheidbaar voor-
zetsel, als: *ontkomen*, *ontkwam*, *hij is ontkomen*, *te
ontkomen*. Wat deszelfs beteekenis aangaat: dusdanige
werkwoorden geven (1) te kennen eene beweging van
eene plaats, als: *ontduiken*, *ontloopen*, *ontglippen*, *ont-
geven*, *ontwijken*, *onttrekken* enz. (2) Eene zachte
strekking of lokking naar eene plaats, als: *ontvangen*,
ontbeiden, *ontbieden*, *ontgunnen* enz. (3) Eene losma-
king van iets, als: *ontgespen*, *ontknoopen*, *ontbakeren*,
ontcijferen, *ontdooijen*, *ontgelden*, *ontsluiten*, *ontluiken*,
ontbinden enz. (4) Eene berooving van iets, als:
ontkleeden, *onthoofden*, *ontmannen*, *ontedelen*, *ontervan*,
ontheiligen, *onthanden* enz. (5) Een begin van iets,
als: *ontbijten*, *ontsteken*, *ontvlammen*, *ontbreken*, *ont-
dooijen*, *ontfermen*, *ontgraven*, *ontmoeten*, *ontroeren*,
ontstaan, *ontslapen*, *ontwaken* enz. Eindelijk (6) schijnt
het eene versterking aan te duiden, als: *ontblooten*, *ont-
ledigen*, *ontschaken*. In de vier eerste beteekenissen, is
dit voorzetsel reeds oud. Bij ULPHILAS vindt men zul-
ke, met *and* en *anda* zamen gestelde werkwoorden, als
ook bij de alemann. en frank. schrijvers, die daarvoor
dan eens *ant*, *int*, *unt*, dan eens *en* en *in*, en, als een
f volgt, *inp* of *emp* gebruiken. In het angels. luidt
het *aet*, *et*, *and*, in het deen. *und* en *inde*, bij
onze oude schrijvers dikwijls *ön*, ook wel *in*,
hoogd. *ent*, nederf. *unt*. Door middel van dit voor-
zetsel, vooral wanneer het in de vier eerste beteekenis-
sen voorkomt, kunnen nieuwe werkwoorden gevormd
worden; en hier weten zich vooral onze dichters van
den rijkdom der taal heerlijk te bedienen. In het ver-
volg zullen wij daarvan blijken aleen. Ieder mag dit
navolgen, zoo hij maar tegen den aard der taal en de
regelen van gezond verstand niet zondige. In de dage-
lijksche zamenleving maakt men van allerlei naamwoor-
den, door middel van dit voorzetsel, een ruim aantal
van zulke werkwoorden, die altijd eene berooving van
die zaak aanduiden, die door het naamwoord wordt te
kennen gegeven, als: *dit heet de wet ontwetten* — *de
mensch ontmenschen*. Men kan dit tot duizenden uit-
breiden. Eenigen slechts, die door een herhaald ge-
bruik veel voorkomen, zal ik naar orde aanteekenen.

ONTAANBOORDEN, bedr. w., dat somtijds bij zee-

zeeuwen nog gebruikt wordt. MEIJER verklaart het door benaderen. Zie *aanboorden*. Het voorz. *ont* schijnt hier een begin aan te duiden.

ONTAARDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *aarden*: *ik ontaardde*, *ben ontaard*. In het gemeen, eenen vorigen aard missen: *de groote Paulus, van dien Saulus nu ontaerdt* enz. J. DE HAES. In het bijzonder, eene goede gesteldheid verliezen en tot het tegengestelde vervallen: *van de deugd zijner voorouderen ontaarden*. Van hier wreed: *een man van een ontaard gemoed*. *Eene ontaarde moeder*. *De moedigste heldin, waer van de zoon geenszins ontaerdde*. J. DE HAES. Van hier: *ontaardeling* bij F. HALMA, *ontaardheid*, *ontaarding*. De spelling *ontaarten* is tegen den aard der taal.

ONTADELEN, (*ontedelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *adelen*: *ik ontadelde*, *heb ontadeld*. Van de adellijke waardigheid berooven. Van hier: *ontadeling*.

ONTADEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ademen*: *ik ontademde*, *heb ontademd*. De ademhaling benemen; *door de walmte ontademt*, HOOFT.

ONTALLIJK, bijv. n. en bijw., *ontallijker*, *ontallijkst*. Ontelbaar. Van *on* en *tallijk*. Van hier: *ontallijkheid*.

ONTAM, bijv. n. en bijw., *ontammer*, *ontamst*. Niet tam, wild. Van *on* en *tam*.

ONTAMBTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ambten*, dat niet in gebruik is: *ik ontambtte*, *heb ontambt*. Van een ambt afzetten. Men vindt bij J. DE BRUNE dit woord.

ONTANKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ankeren*: *ik ontankerde*, *heb ontankerd*. Van het anker afrukken of berooven: *als een ontankert schip dus sollen mijn gedachten*. AANHANGS. OP J. BONEFON. PANCHAR. Van een anker losmaken: *een ontankerde muur*. Oneig.: *een tred*, *die noijt ontankert werd*. OUDAAN.

ONTAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *aren*, dat buiten zamenst. niet voorkomt. Van korenaren zuiveren.

ONTBAKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *ont* en *bakeren: ik ontbakerde, heb ontbakerd.* Een gebakerd kind uit de luren doen.

ONTBALLASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz: *ont* en *ballasten: ik ontballastte, heb ontballast.* Den ballast uit een schip doen. Oneig.: *ontballast van 't gewicht van Hoofs bekommeringh.* C. Huygens.

ONTBANEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *banen: ik ontbaande, heb ontbaand.* Eene effene baan onbruikbaar maken, zoodat men dezelve niet langer betreden kan: *oft dat de konstenarijen der maghtigen den anderen (weg) ontbaant hebben.* Hooft.

ONTBASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *basten*, dat niet in gebruik is: *ik ontbastte, heb ontbast.* Van bast ontblooten.

ONTBEDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bedelen: ik ontbedelde, heb ontbedeld.* Door bedelen zoeken te ontvangen.

ONTBEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *beenen*, dat niet in zwang is: *ik ontbeende, heb ontbeend.* De beentjes uit het vleesch doen. Bij Kil. ook *ontbeenderen.*

ONTBEIDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *beiden: ik ontbeidde, heb ontbeid.* Bedr., opwachten, vertoeven, met oogmerk, dat een ander op die plaats kome, waar men hem inwacht. Ont beteekent hier eene strekking naar eene plaats. Zoo zegt Vond.: *dit oude wijf ontbeijd.* Onz., met hebben: *maer ontbeijd, ick zie alreede het tooneel openen.* Vond.

ONTBEREN, *ontbaren*, zie *ontboren.*

ONTBEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *beren: ik ontbeerde, heb ontbeerd.* Iets niet hebben, derven, missen, mangel aan iets lijden, vooral ten opzigt van den aard en de wijs, waarop men hetzelve verdraagt. Men vindt het met den tweeden en vierden naamval: *de locht, dier sij doch niet ontbeeren en conden.* Doresl. Ook bij Camph. *Sij kan van dusent een den maskerlap ontbeeren.* Huygens. *Dat zijn of mijn geringe pen wel ontbeeren magh.* Poot. Zeldzamer komt het voor verstoken zijn van iets, zonder betrekking op den aard en de wijs, waarop men zich onder dat gemis gedraagt: *in 't lang ontbeeren van 't bed* [illegible] Hooft.

Hooft. *Daer Recht en Reden kracht en duur ontbeeren, wat ze kermen.* Poot. *Zoo ick iet in zulk een' volheid mag ontbeeren, 't is uw gezelschap, anders niet.* De Deck. Van hier: *ontbering, ontbeerlijk.* Bij Otfr., Notk. en latere schrijvers luidt dit woord *inberan, inberen, enpern, emperen, umberen, embearen*, hoogd. *entbehren*, deen. *undvære*, zw. *ombaera.* Het komt van het oude *beren, baren*, dragen, doen, werken, brengen, voortbrengen. genieten.

ONTBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bieden: ik ontbood, heb ontboden.* Een gebod geven, bevelen: *alles wat ghij uwen knecht ontboden hebt, dat wil ick doen.* Doresl. In dien zin is het reeds verouderd. In vorige tijden las men dat vaak in openbare bevelen: *soo ontbieden ende ordonneren wij den Drossaert onser Baronie.* Ordonn. van Maurice. 1620. Wij gebruiken het thands in den zin alleen van bevel geven, dat iets tot ons kome, of gebragt worde: *waarover de Prins eenen Eedelman bij zich ontbood.* Hooft. *Want veel snoden, in uw' tijt in 't licht ontboden* enz. Poot. *Ik heb die boeken van Amsterdam ontboden.* Eertijds beduidde het ook bekend maken, vermelden: *bij denselven condt ghij mij ontbieden, wat ghij hooren sult.* Doresl. *Jakob, Godts knecht ende ons Heeren Jhesu Christi, ontbiedet groete den twaelf ghe-slachten.* Oude overzett. van de Vulgata. *Ontbieden wij onse vrientschap ende gruete.* Verdrag van Jan de derde en Jacoba van Beijeren, 1415. Zoo lezen wij ook in oude plakkaten *ontbieden en verzoeken wij*, in onderscheiding van *lasten en bevelen wij.* Van hier: *ontbieding.* Het voorzetsel *ont* heeft, in deze verouderde beteekenissen, behalve in die eene, waarin het thands nog voorkomt, den zin van *aan*, als beduidende een voorwerp, waarheen de handeling gerigt is: misschien is het ook uit *aan* oorspronkelijk.

ONTBIJT, z. n., o., *des ontbijts*, of *van het ontbijt*; zonder meerv. Morgenspijs: *tot een bitter ontbijt.* Hooft. *Een spottelijk ontbijt, dat men den ellendighen voorzet.* Hooft. Halma verkiest het mannelijke geslacht. Dit vindt men ook bij Hooft: *den ontbijt gereed maken.* Zoo ook bij Huygens: *dien hitsigen ontbijt en kan hij niet verswelgen.* En bij J. v. Heemsk.: *het wachten na den*

den ontbijt. Doch het onzijdige geslacht is het verkieslijkste, omdat onze onscheidbare voorzetsels, voor het zakelijke deel eens werkwoords, met afkapping van den uitgang geplaatst, gewonelijk onzijdige naamwoorden vormen.

ONTBIJTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bijten* : *ik ontbeet*, *heb ontbeten*. Het ontbijt nuttigen.

ONTBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *binden* : *ik ontbond*, *heb ontbonden*. Van eenen band bevrijden, door denzelven los te maken: *ontbindt het veulen.* Byb. *Toen ge' eerst van uw moeder waart ontbonden*, bij de geboorte uit haar, uwe navelstreng afgebonden en afgesneden zijnde. G. Brandt. *De hemel zal den doeck des misverstands ontbinden.* Vond. *Naar dat der winden Vorst hem uitlaat en ontbindt.* Vond. De vaste deelen scheiden: *iets in water ontbinden.* Oneig., van eene onaangename, bezwaarlijke zaak bevrijden: *'t hart, van zwarigheen, ontbonden.* Vond. *Nu wordt zijn ziel ontbonden van 's lichaams lastigh pak.* J. de Haes. *Ontbonden worden* is, in den Bijbelstijl, sterven. Krachteloos maken: *een gebod ontbinden*, naar denzelfden stijl. Breken: *door trou, die tijdt noch ramp ontbint.* G. Brandt. Eertijds beteekende het ook verklaren, uitleggen:

Dijn rijcke moet toecomen.
Dat 's dus ontbonden enz.

Van Maerl. Rymbyb.

Daer ic of die hantveste al
In Duutsche woort ontbinden sal. M. Stoke.

Men gebruikt het nog in eenen soortgelijken zin: *een wiskundig voorstel ontbinden.* Zoo komt het ook voor in het Leven Jes. Chr. 1499. Van hier: *ontbinding*, *ontbindelijk.* Bij Ker. luidt dit woord *anpintan*, Otfrid. *intbindan.*

ONTBITTEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bitteren*, dat niet voorkomt: *ik ontbitterde*, *ben ontbitterd.* Van zijne bitterheid verliezen: *aloë sal ons ontbitt'ren.* Huygens.

ONTBLADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bladeren* : *ik ontbladerde*, *heb ontbladerd.* Van blad berooven: *Jehova's stem ontbladert het*

het boschrijke woud. MUNTINGHE. Men zegt ook *ontbladen: kool ontbladen*. Doch *ontbladeren* is meest in gebruik. Oneig.: *geen schaadelijke rups ontbladder deeze hoop*. D. SCHELTE.

ONTBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *blijven*: *ik ontbleef, ben ontbleven*. Ontbreken, verouderd woord: *alsoe fijnst nu sommer vrac ende ghierich, ende hem machs niet ontbliven*. RUSCHEBROEC CIERH. DER GHEESTELIKER BRULOCHT.

ONTBLINDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *blinden*: *ik ontblindde, heb ontblind*. Men noemt dit ook *ontblindhokken*. In eenen eigenlijken zin heet het het bewindsel der oogen wegnemen; oneig., iemand uit den dut helpen, verlichten. Bij HUYGENS komt het in den eigenl. zin voor: *blint had ik mij geplant, en, wild ick mij ontblinden* enz.

ONTBLOEMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bloemen*: *ik ontbloemde, ben ontbloemd*. Zijne bloem verliezen. Meest figuurlijk: *ontbloemde maegd*. DE BRUNE. Voor *ontbloemen* in eenen eigenlijken zin vindt men bij HOOGSTR. ook *ontbloesemen*.

ONTBLOOTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *blooten*: *ik ontblootte, heb ontbloot*. Bloot maken. Eigenlijk: *gij ontblootedet de fundamenten tot aan den hals*. DORBEL. In het bijzonder, van kleederen ontdoen: *ontbloot uw' arm*. H. SCHIM. *Die als doen haer aensigt ontblootende*. BAT. ARCADIA. *Ik durf mij niet te veel ontblooten. Zij liep met ontblooten boezem. Men moet zich voor alle menschen niet ontblooten*, zijn hart niet openbaren. Oneig.: *hij ontblootte door list de grenssteden van bezetting*. Berooven, versteken: *ik was van alle hulp ontbloot. De vochte herfst ontbloot den wijngaerd van sijn' trossen*. VOND. *D'Onroomschen, ontbloot van deze borstweer*. HOOFT. *Haare zijde ontblooten van zulk eenen raadsman*. HOOFT. *Want ontbloot men de poëzij van hare gebloemde sieraden*. J. DE HAES. *Van menschen hulpe ontbloot*. J. DE HAES. Van hier: *ontblooting*. Het voorz. *ont* schijnt hier slechts eene versterking aan te duiden.

ONTBOD, z. n., o., *des ontbods*, of *van het ontbod*; zonder meerv. De daad van ontbieden: *het ontbod ten Landdage*. L. TRIP.

ONTBOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *boeijen: ik ontboeide, heb ontboeid.* De boeijen ontsluiten: *ontboeit den jongeling.* HOOFTL. *Andromeda, ontboeit door Perseus.* VOND. *Help d'onschuld bevrijden en ontboeijen.* POOT. Oneig.: *de winter is ontboeit.* VOND. *Die door den dood van deze aarde ontboeid zijn.* SELS. *Die ons ontboeit en veiligh leidt op gladgebaende wegen.* H. SCHIM. Van hier: *ontboeijing.*

ONTBOEZEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *boezemen*, dat niet in gebruik is: *ik ontboezemde, heb ontboezemd.* Eigenlijk uit den boezem met moeite voortbrengen. Men gebruikt het oneigenlijk voor uit het hart opbrengen. Van hier: *ontboezeming: zonder de ontboezeming van deezen hartlijken wensch.* FRANTZEN.

ONTBOKSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bokſen: ik ontbokste, heb ontbokst.* Ontfutselen: *iemand iets ontbokſen*, in Vriesland gebruikelijk. Eigenlijk stil uit de *bokſe*, uit de broek, ligten.

ONTBOLSTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bolsteren: ik ontbolsterde, heb ontbolsterd.* Den bolster van iets open maken en afdoen. Oneig.: *den dwaas kan men van zijne dwaasheid niet ontbolsteren.* HAMELSV. Van hier: *ontbolstering*, eig. en oneigenl.: *zoude men op meer ontbolstering kunnen denken.* TUINMAN.

ONTBONDELEN, (*ontbundelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *bondelen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontbondelde, heb ontbondeld.* Uit den bondel doen: *ontbondelen alle de vrouwsperſoonen 't hair.* BOGAERT. Van hier: *ontbondeling.*

ONTBOREN, verl. deelw. van het veroud. *ontbaren, ontberen*, sterven: *uw' goelijke Alvriendin, ter goeder uure ontboren* (gestorven) enz. MOON. Het is eene navolging van het lat. *denatus.*

ONTBORRELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *borrelen: ik ontborrelde, ben ontborreld.* Borrelend ontspringen: *dat water, dat met bloet gemengt Godts hart ontborrelde.* VOND. Van hier: *ontborreling.*

ONTBRANDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *branden: ik ontbrandde, ben ontbrand.*

Men gebruikt dit woord, in den verhevenen stijl, voor aanvangen te branden: *so dat het vijer des Heeren ontbrandde onder hen, ende verteerde.* BYBELV. *Op dat sijn coper ontbrande.* DORESL. Meest gebruikt men het oneigenlijk van hevige begeerten en hartstogten: *mijn herte is ontbrant in mijnen lijve.* DORESL. *Die heiligheit, die naer het onbeschaduwt licht ontbrant.* H. SCHIM. Bijzonder van liefde en toorn: *in liefde tot iemand ontbranden. Met alle haren afgoden, waer op sij op eenen ontbrande.* DORESL. *Tot de Deugt en 't Recht ontbrant in liefdevlammen.* POOT. *Wanneer sijn toorn maer een welsnich soude ontbranden.* BYBELV. Bij OTFR. vindt men het reeds van den toorn gebezigd *inbrennan*. Bij TATIAN. is het bedr. *intprennan*, zoo ook bij de zwab. dichters *enbrennen*.

ONTBREIDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *breidelen*: *ik ontbreidelde, heb ontbreideld.* Den breidel uit den mond losmaken. Oneig.: *'t ontbreidelt grauw.* ANTON. *'t Ontbreidelen der jeugt.* VOND. *Wanneer zal ick mijne blijdschap ontbreidelen?* VOND. *Zoo haast de jeugt was van de wijn ontbreidelt* G. BRANDT. Van hier: *ontbreideling.*

ONTBREIJEN, (*ontbreiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *breijen*: *ik ontbreide, heb ontbreid.* Ontvlechten.

ONTBREINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *breinen*, dat buiten zamenstell. niet voorkomt: *ik ontbreinde, heb ontbreind.* Het brein uitdrukken: *bekkeneelen, die de Dwinglandij ontbreinde.* G. BRANDT.

ONTBREKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *breken*: *ik ontbrak ben en heb ontbroken.* Met geweld beginnen op te breken; met *zijn*: *dat weet ik, dat de himel ontbreek, mit donghere, ende mit bliren. De 10 gebod. in het oudst.* bij LE LONG. Oneig.: met geweld voor den dag komen, oproer maken; met *zijn*: *die Vriesen, die somwile ontbraken, sagen si stede.* M. STOKE. Bevrijd worden, opkomen van iets, dat wij als gebonden houdt; met *zijn*:

Te Dordrecht lach hi hevelt swaer,
Ende hi wort des wel ghewaer,
Dat hi niet en mochte ontbreken. M. ST.

In al deze beteekenissen is het woord buiten gebruik geraakt,

raakt. Wij nemen het thands onz., met het hulpw. *hebben*, voor te kort schieten: *de priesters nacht noch dagh in hunnen plight ontbreecken.* VOND. Niet zijn, uit hoofde van gebrek: *waar geld ontbreekt, ontbreekt alles.* Dikwijls plaetst men er den derden naamval bij, het zij in den zin van mangel lijden: *als ons dus Focions noch Thrazeas ontbreken.* POOT. Men plaatst de zaak dan ook wel met het voorz. *aan* er bij: *het heeft mij nooit aan moed ontbroken.* Het zij in den zin van te kort zijn: *misschien sullen den vijftigh rechtveerdigen vijve ontbreken.* BYBELV. CAMPH. bezigt het met den derden naamval des persoons en den tweeden der zaak: *geens dings sal hem ontbreken.*

ONTBRIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *brieven*, dat bij KIL. nog voorkomt: *ik ontbriefde, heb ontbriefd.* Dit woord, als mede *ontinkten*, is door den Ridder C. HUYGENS uitgevonden. Om papier niet eene prooi voor rotten en muizen te laten, neemt de Dichter voor, om hetzelve met rijm en vers te beschrijven, en er dan brieven van te vouwen, ten einde dezelve zijnen vrienden over te zenden. Dit drukt Hij dus uit:

'k Gaese niettemin ontrieven,
En haer avondmael ontbrieven,
En ontinten haer' ontbijt.

ONTBUNDELEN, zie *ontbondelen.*

ONTBURGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *burgeren*, dat niet in gebruik is: *ik ontburgerde, heb ontburgerd.* *Van het burgerschap berooven: die sal achter dier tijt ontburgerd wesen.* CHRON. V. ARNHEM.

ONTCIJFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *cijferen*: *ik ontcijferde, heb ontcijferd.* Een verborgen, met cijfers, dat is geheime teekens, geschreven schrift verklaren; naar het fr. *dechiffrer*: *alle brieven werden bij hem ontsijfert.* HOOFT. Fig. voor verklaren, uitleggen: *ik heb eindelijk het geheim ontcijferd.* Van hier: *ontcijfering.*

ONTDAAN, zie *ontdoen.*

ONTDAGEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dagen*: *ik ontdaagde, ben ontdaagd.* Beginnen te dagen: *als Apol* (de zon) *begint t' ontdagen.* ANTON. *Eer dat de dagh ontdaeght.* HUYG.

ONTDANKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *danken*: *ik ontdankte*, *heb ontdankt*. Ongenoegen betoonen. Men vindt het met eenen tweeden en vierden naamval: *d' een vooverzulx, zoo wel als d' ander zich der haapering ontdankende.* HOOFT. *Wanneer zij zich zullen dies ontdanken.* HOOFT. *Wie billijk loont en straft, zal 't nimmer zich ontdanken.* VOND. Voor eenen tweeden naamval komt ook weleen voorzetsel: *ende wenschte wel, dat UE. mij eens quaame ontdanken over zijn' wakigheid.* HOOFT.

ONTDARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *darmen*, dat buiten gebruik is: *ik ontdarmde*, *heb ontdarmd*. De ingewanden of darmen uithalen.

ONTDAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dauwen*: *ik ontdauwde*, *heb ontdauwd*. Den dauw wegnemen, opdroogen:

Langs der lindetoppen goud
Daer sij 't niet gaet over strijcken,
Dat haer breeder straex ontdouwt. C. HUYG.

ONTDEELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *deelen*: *ik ontdeelde*, *heb ontdeeld*. Verоud. woord, dat bij KIL. voorkomt, in den zin van iemand zijn deel ontnemen, en hem afwijzen, als of men zeide (zegt L. MEYER) *ontaordeelen*.

ONTDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dekken*: *ik ontdekte*, *heb ontdekt*. Eigenlijk iets, dat tot dekking dient wegnemen: *ontdeckt de beenen.* DORESL. *Het hoofd ontdekken.* *Alle dinck is naeckt ende ontdeckt voor sijnen oogen.* DORESL. *Zich ontdekken*, zijnen hoed afnemen. Oneigenlijk, eene onbekende, vooraf niet gekende zaak gewaar worden, zoo wel van alle zintuigen, bijzonder van het gezigt, als ook van het verstand: *zoo zou een blinde een beemt ontdekken door de geuren.* POOT. *D'edle trekken, die in uw wezen zijn te ontdekken.* H. SCHIM. *Kolumbus heeft Amerika ontdekt.* *Men heeft, sedert het gebruik van vergrootglazen, vele geheimen der Natuur ontdekt.* *De vijand ontdekte het verraad.* *Ik ontdekte weldra de geheele zaak.* *Een bedrog ontdekken.* *Om 't vloekvertoont tot in den grond te ontdekken.* FEITAMA. Eene verborgene zaak bekend maken: *van den hanekrai ontdekt.* VOND. Vooral in vertrouwen dezelve bekend

maken: *ontdek mij de geheimen van uwen minnehandel. Ik zal u mijn hart ontdekken.* Van hier: *ontdekker, ontdekking.* 'Dit werkw. luidt bij Ker. *intdecchan*, bij Isidor. *antdecchan*, Otfr. *intheken*.

ONTDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *delven: ik ontdolf, heb ontdolven.* Door opdelven affnijden, benemen: *waer 't so dat men hem ontdelve den wech.* M. St. *Ontdelven* heet ook door delven uit eenen kuil wegnemen: *opdat gij lichter werdt ontdolven van den hont.* Moon. Van hier: *ontdelving.*

ONTDENKEN, bedr. w., waarvan het verled. deelw. met *zijn* nog, in de dagelijksche taal, gebruikt wordt: *het is mij ontdacht*, het is mij uit het geheugen gegaan. Van *ont* en *denken*.

ONTDIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dikken: ik ontdikte, heb ontdikt.* De dikte wegnemen, dunner maken. Verouderwoord.

ONTDOBBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dobbelen: ik ontdobbelde, ben ontdobbeld.* Door geworpene dobbelsteenen een gevaar ontkomen: *hij is den dood ontdobbeld.* De gewoonte had wel eens, in vorige tijden, onder krijgsvolk plaats, wanneer eenige misdadigers op eene trom dobbelden, wie van hen de doodstraf zoude ontgaan.

ONTDOEN, bedr. w., ongegelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *doen: ik ontdeed, heb ontdaan.* Voor *ontdoen* zeiden de ouden ook *indoen.* Men gebruikt het voor het tegendeel van doen, veroorzaken, dat iets niet gedaan zij: *wat eens gedaan is, kan men nimmermeer ontdoen.* Vond. Te niet doen; *menigmaal ontdoet een Vorst, wat zijn voorzaat gedaan heeft.* Voor den dag brengen, veroorzaken: *als dat vyer ontdaen was*, in den brand gestoken was. Copybrief van het Amst. Mirakel, 1345. Open doen, eene opening maken:

Ende die poerte was beloken,
Die men ondede al t' hant. M. St.

Metten sluetel menze sloot en ontdede. C. v. Mand. Los maken: *wat d' eene stont hij hecht, in d' ander weer ondoet.* Rodenb. *Zich van kleederen ontdoen*; ook *zich outdoen.* *Zich ontdoen* komt ook voor in den

zin van zich ontbinden: *alle de beweginge des werelds ontdoet zich in die tsamenparinge.* DE BRUNE. Oneig.; ontslaan: *ik zal er mij van zoeken te ontdoen. Van alle verneiering ontdaan zijn.* Verstrooijen, uit elkander jagen, overwinnen; *wie heeft Hannibal ontdaen?* DE DECK. *Noijt man so sconen here so sciere such ondaen.* M. ST. *Ontdaan* verklaart L. MEYER door gescheurd, gebroken. KOLYN gebruikt het werkw. ergens voor afbreken: *het holten klooster dat ontdede hij.*

ONTDONKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *donkeren*; *ik ontdonkerde, heb ontdonkerd.* Heimelijk ontnemen: *hij ontdonkerde hem veel gelds. Die stet dees paarle van de kroon ontdonkert.* P. LASTDRAGER. Van hier: *ontdonkering.*

ONTDOOIJEN, (bij KIL. *ontdooden*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dooijen: ik ontdooide, heb* en *ben ontdooid.* Bedr., de hardheid en stijfheid, door vorst veroorzaakt, wegnemen: *toen uw liefdensvuur den winter van des Heren volk te ontdooijen zogt.* M. L. *Tot de medogenheit het ijs ontdoie om 't hart.* J. DE HAES. Meest onz., met *zijn*: *daer geen ijs ontdoijen kan.* VOND. *Mijne handen zijn nog niet ontdooid. Is uwe beurs al ontdooid?* is zij al gespekt? *Trijn sel iens mit en wip ontdoijen.* C. HUYG.

ONTDOOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dooven: ik ontdoofde, heb ontdoofd.* Doofheid, dat is eene zekere gevoelloosheid wegnemen: *als de smaeck door eene levende sousse niet verweckt ende ontdooft wert.* DE BRUNE.

ONTDRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *draaijen: ik ontdraaide, heb ontdraaid.* Los draaijen: *eene schroef ontdraaijen.* Oneig.: geheim ontnemen; in den lagen stijl: *hij wist hem dat fijntjes te ontdraaijen. Iemand eene kans ontdraaijen.* Men gebruikt het verled. deelw. ook met *zijn*: *hij is het ontdraaid*, hij heeft zich van die netelige zaak, door zich stil weg te pakken, afgemaakt; in de dagelijksche taal. Van hier: *ontdraaijing.*

ONTDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dragen: ik ontdroeg, heb ontdragen.* Door dragen ontnemen, ontstelen: *die meid heeft mij veel geld ontdragen. Cijpris gevleugelt wichtje ontdraegt u*

den breikorf. VOND. In het gemeen, wegnemen: *het gevoel is ontdragen.* HOOGVL.

ONTDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *draven*: *ik ontdraafde*, *ben ontdraafd.* Eigenlijk, door eenen draf ontkomen. Oneig., schielijk en met alle magt ontvlieden: *helaas! dat hij de noodwet niet konde ontdraven.* OUDAAN. *Ick en wistse wel t' ontdraeven.* HUYG.

ONTDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *drijven*: *ik ontdreef*, *heb* en *ben ontdreven.* Bedr., drijvend ontjagen: *iemand veel vee ontdrijven.* In het algemeen, met kracht ontnemen: *de schootzoon*

Heeft door zijn dood ons vrijgepleit,
En aan den Helschen Leeuw, ten buit
Van zijne zegenpraal, ontdreeven. M. L.

Onz., met zijn, drijvend ontkomen: *Zeno, die schipbreuk arm en naakt ontdreven* enz. DE DECK. *Hoe 't schip 't onweer is ontdreven.* DE DECK. Van hier: *ontdrijver.*

ONTDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *dringen*: *ik ontdrong*, *heb ontdrongen.* Met eene soort van geweld ontnemen; veroud. woord: *dat hie sie hem ontdringen wolde.* OUDE HANDV. VAN HET HEILMAAL. Bij M. ST. *ondringen*: *die hem hadden ondronghen dien wech.*

ONTDRUIPEN, (*ontdroppen*, *ontdruppen*) onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *druipen*: *ik ontdroop*, *ben ontdropen.* Met droppelen ontvallen: *Mijn zweet is mij ontdroopen.* LODENST.

ONTDUIKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *duiken*: *ik ontdook*, *ben ontdoken.* Door duiken, voorover bukken, iets ontgaan: *hij ontdook dien slag. En stille ontduikt de vlam der zwavel.* ANTON. In het gemeen, ontwijken: *gij doet ons daags de brandt van de heete zon ontduijken.* MELCH. FOKKENS. *Hoe dat het slavernij en woestheid meest ontduiken.* DE DECK. *Eene verordening ontduiken*, haar niet nakomen. Van hier: *ontduiking.*

ONTDUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *duisteren*: *ik ontduisterde*, *heb ontduisterd.* Duisternis wegnemen, verlichten: *tot de Hemel uw hert ontduister.* LODENST. *Dat ons schijn*

niet van elders licht t' ontduijsteren. Huygens. Ook beduidt het door middel van duisternis onttrekken, verbergen: *aen den donkeren schoot der aerden vertrouwt, om de begeerlijcke oogen ontduijstert te werden.* Bat. Arcadia. Van hier: *ontduistering*, bij L. Ten Kate.

ONTECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *echten*: *ik ontechtte, heb ontecht.* Een woord bij Rodenb. voorkomende, in de beteekenis van de huwelijksbanden verbreken: *zo dat oneen'ghe wil de echtens heijl verscheurt en gantsch ontecht.*

ONTEDELEN, zie *ontadelen.*

ONTEEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eedigen*, dat niet in gebruik is: *ik onteedigde, heb onteedigd.* Van den eed ontslaan: *hen onteedighen der Hopluiden.* Hooft. *Bescheidende de laatst onteedigde hofsoldaaten.* Hooft. Van hier: *onteediging.*

ONTEENIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eenigen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onteenigde, heb onteenigd.* Scheiden, verdeelen, twist tusschen anderen zaaijen: *dat den eenen broeder van den anderen onteenigt.* De Brune. *Onteenighde gewesten.* Hooft. Van hier: *onteeniging.*

ONTEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eeren*: *ik onteerde, heb onteerd.* Eigenlijk van eene waardigheid berooven: *die onteert sijn eygen hooft.* Bybelv. *Eene maagd onteeren*, haar den maagdom benemen. In verdere beteekenis, iets doen, dat tegen de achting en den eerbied, aan eenen persoon of eene zaak schuldig, strijdt: *heeft hij uwe wet, of 't koningdom onteert?* J. de Haes. *Gods naam onteeren. Den tempel onteeren.* Van hier: *onteerer* (*onteerder*), *onteering*, *onteersel*, bij Hooft. Voor *onteeren* gebruikt Oudaan ook *onteerlijken*. Bij Otfr. luidt het *interen*.

ONTEGENSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *ontegensprekelijker*, *ontegensprekelijkst.* Wat men niet tegenspreken kan. Van *on* en *tegensprekelijk.*

ONTEGENSTAANBAAR, bijv. n. en bijw., *ontegenstaanbaarder ontegenstaanbaarst.* Wat men niet tegenstaan kan: *o gij ontegenstaanbaare dood!* Sels. Van *on* en *tegenstaanbaar.*

ONTEGENWOORDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet tegenwoordig. HOOFT spelt het met eene *j*: *teeghens onjeeghenwoordighen*. Van *on* en *tegenwoordig*.

ONTEGENZEGGELIJK, bijv. n. en bijw., *ontegenzeggelijker*, *ontegenzeggelijkst*. Waartegen men door woorden niet inbrengen kan. Van *on* en *tegenzeggelijk*. Van hier: *ontegenzeggelijkheid*.

ONTEIGENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *eigenen*: *ik onteigende*, *heb onteigend*. Van eigendom ontzetten: *hij onteigende mij mijne bezittingen*. *Ellendighe menschen, die zich onteygenen, en aen andere in' huyre geven*. DE BRUNE. Van hier: *onteigening*. RODENB.

ONTELBAAR, bijv. n. en bijw., *ontelbaarder*, *ontelbaarst*. Dat niet geteld kan worden. Van *on* en *telbaar*.

ONTEMMELIJK, (ook *ontembaar*) bijv. n. en bijw., *ontemmelijker*, *ontemmelijkst*. Niet te temmen. Van *on* en *temmelijk*. Van hier: *ontemmelijkheid*.

ONTENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *engelen*, dat niet in gebruik is: *ik ontengelde*, *heb ontengeld*. Uit den staat der Engelen verstooten: *sints bij swaer ongeval een deel ontengelt zijn*. HUYGENS.

ONTERVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *erven*: *ik onterfde*, *heb onterfd*. Dit woord wordt gebruikt van iemand, die erfgenamen nalaat, welke hij van de erfenis versteekt: *eenen verkwistenden zoon onterven*. Dit woord had in vorige tijden, toen het maken van uiterste willen nog niet in gebruik was, of minder algemeen in zwang ging, eene andere beteekenis. Het beduidde iemand, geregtelijker wijs, uit het wettige bezit, het eigendom en de beheering van goederen zetten. Zoo wordt het genomen, in eene *Verklaring* wegens de landscheiding tusschen *Brab.* en *Holland*, van 2. Nov. 1383: *voort tughede hij, dat men altoes die goede te Zonzel geerft ende onderft heeft* enz. Ook gaf het te kennen het regt tot iets, bij plegtige erkentenis, voor zich zelven afstaan en aan eenen anderen opdragen. In dien zin komt het voor, in de *Overdragt van de Landen*, d. 12. Apr. 1433, door *Jakoba v. Beieren*

ven aan *Filips van Bourgondie* gedaan: *soo dat wij ons ende onsen erven ende nacomelingen daer of onterven* enz. Eindelijk, beteekende het iemand van zijn ambt, leen of ander goed, door regt of geweld, ontzetten; het middeleeu. *exheredare*, het fr. *desheriter*. Zoo vindt men het, in eenen brief van *Godevaard van Breda*, waarin hij zich en zijn land aan Hert. *Henr. v. Brab.* in leenmanschap overgeeft, in het jaar 1212: *sijn ligchaeme sal onder onse macht sijn, ende sonder hope van restitutien sal onderft worden.* Van hier: *ontervenis*, *onterving*.

ONTETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *etten*: *ik ontette*, *heb ontet*. Een woord, dat in het *Ommelander Landregt* voorkomt, in den zin van de landen van de *atting* voor het vee ontblooten. Het komt van *ont* en *etten*, dat is eten. Van dit *etten*, is *etting*, *atting*, dat, in het *Landr.* van *Zutph.* en van de *Veluwe*, mondkost voor vee beteekent. Van hier; *eetland*, *attingland*, in het *Oml. Landr.* Bij Kil. is *aes*, voor spijs (waarvan *magenaas* in het *Landr. v. Zutph.*), en *aet*, *aetmael*, ons etmaal.

ONTEVREDEN, bijv. n. en bijw., *ontevredener*, *ontevredenst*. Niet tevreden: *ontevreden met zijn lot*. J. v. Eyk. Van hier: *ontevredenheid*. Van *on* en *tevreden*. Zie *onvrede*.

ONTFERMEN, (*zich*) wederk. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *barmen*, dat, om de *t*, in *farmen*, *fermen* veranderd is: *ik ontfermde mij*, *heb mij ontfermd*. Zijne barmhartigheid aan anderen betoonen. Men plaatst er of eenen tweeden naamval bij, of het voorz. *over*: *zich over eenen ellendigen ontfermen*. *Ontferm u mijner*. *Uwe ronde en poezele armen ontfermen zich des minnaers al te nó*. Poot. K. v. Mander gebruikt het eenmaal bedr.: *dat haer believe dit volck te ontfermen*. Van hier: *ontfermenis*, bij A. v. d. Berg, *ontfermigheid*, bij M. St., *ontferming* (ook *ontferm* bij M. St.: *groten ontferm doghen*) *ontfermhartigheid*, Byb. 1477. Over de afleiding zie *barmhartig*.

ONTFIJMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *fijmelen*: *ik ontfijmelde*, *heb ontfijmeld*. Stil ontnemen. Geld. woord.

ONTFLODDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *flodderen: ik ontflodderde, ben ontflodderd.* Geld. woord, flodderend ontwijken.

ONTFLOERSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *floersen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontfloerste, heb ontfloerst.* Eigenlijk het floers wegnemen. H. SCHIM gebruikt het oneig.:

Ontdek mijn dikbenevelde oogen
Opdat ze ontfloerst aanschouwen mogen enz.

ONTFONKELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *fonkelen: ik ontfonkelde, ben ontfonkeld.* Beginnen te fonkelen. Van hier: *ontfonkeling*, een woord, waarmede HOOFT, in TACITUS, het, door TIBERIUS uitgevondene, woord *spintria* vertaalt; naar het gr. σπινθηρ, eene vonk. Dit *ontfonkeling* is, eigenlijk, voor *ontvonkeling*, van *ontvonken* en den uitgang *ing*. Bij HOOFT vindt men ook het bijv. n. *ontfonkelijk.*

ONTFONKEN, zie *ontvonken.*

ONTFRONSEN (ook *ontfrenselen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *fronsen: ik ontfronste, heb ontfronst.* De fronsen of rimpels uit het gelaat wegtrekken: *ontfronsch uw voorhoofd.* ANTON. *De wijn ontfronst het hooft.* J. CATS. *De blijdschap ontfronst de stemmigste aangezichten.* HOOGVL. *Hier zou 't voorhooft zich ontfronsen.* POOT. *Nu wel aan! het voorhoofd eens ontfronst!* LODENST. *Vertoon me uw rein gelaat ontfloerst, ontfronst.* H. SCHIM. Van hier: *ontfronsing.*

ONTFUTSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *futselen: ik ontfutselde, heb ontfutseld.* Kleine dingen stil ontnemen. Wijders in het geheim wegnemen: *o Nijmphje, dat, al wat men schoonheijd noemd, hebt alle Nijmphjes loos ontfutzeld.* J. BONEFONIUS. Ook futselend los maken: *ontfutselt mijn gedoe.* HUYGENS. Van hier: *ontfutseling.*

ONTGAAN, onz. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gaan: ik ontging, ben ontgaan.* Eigenlijk, zich van eene plaats verwijderen: *hij ontgaat mij altijd, waar ik hem ontmoet. Hij ontging den Markgraaf, die op hem paste.* HOOFT. In het gaan te voren komen: *ik kan u gemakkelijk ontgaan.* Oneig.: *wanneer eenen man in den slaep het zaet ontgaet.* DORTSCH. *Dat is mij ontgaan*, dat is mij uit de gedachten geschoten. *Op het hooren van die tijding ontging mij het hart. Nu ontging den vijand al de moed. Dat voordeel ontgaat mij*

wij niet. In engeren zin, eene onaangename omstandigheid ontwijken: *een kwaad pogen te ontgaan. Daardoor ontging hij een groot gevaar. Die nauwelijx den roest ontgaen.* De Deck. *Wat spotter zal de wraak ontgaan? Eene straf ontgaan.* Men gebruikt het ook wederk.: *zich ontgaan*, zich aan eenige zonde in het openbaar schuldig maken. *Men lette hier neevens eens op 't geene, dat zich ontgaan heeft.* Hooft. *Zich aan iemand in toorn ontgaan*, de maat in toorn niet houden. Bij Otfr. *ingan* en *intgan.*

ONTGALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gallen*; *ik ontgalde, heb ontgald.* De gal uit visch nemen: *den baars ontgallen* is bij Vond. eene spreekwijs, eene netelige zaak redden.

ONTGANG, z. n., o., *des ontgangs*, of *van den ontgang*; zonder meerv. Het ontgaan, in eenen oneigenl. zin: *op hoop van ontgang der straffe.* Hooft.

ONTGARVEN, zie *ontgerven.*

ONTGEESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *geesten*, dat bij de Ouden blazen heette: *ik ontgeestte, heb ontgeest.* Bij de Ouden komt dit voor in de beteekenis van buiten de zinnen verrukken. Zie *ingeesten.*

ONTGELDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gelden*: *ik ontgold, heb ontgolden.* Eigenlijk eene schade, anderen aangedaan, met geld vergoeden; in welken zin het een bedr. w. is, schoon het zoo niet meer gebruikt wordt. Bij C. Huygens komt het in den zin van iemand geld afzetten voor: *die u bij der straet ontgeldt.* Wij nemen het thands in eenen onzijdigen zin voor boeten, straf lijden, met de zaak in den vierden naamval: *de onnoozele moet het vaak ontgelden. Eens anders misdaad ontgelden. 't Kostelijck stehuis most de lantscha ontgelden.* Vond. *Alzoo ontgolden de Landtzaaten de zonden der dwingelandije.* Hooft. *Etlijke rijke burghers ontgolden 't met den hoofde.* Hooft. Men plaatste er oudtijds ook eenen tweeden naamval bij: *wij moeten harer misdaet ontghelden.* Doresl. Van hier: *ongeldtenis*. in het Geld. Plakaatb., *ontgelding.*

ONTGERVEN, (bij Kil. *ontgaerwen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gerven*: *ik ontgerfde, heb ontgerfd.* Ontkleeden, veroud. w. Zie *gerfkamer.*

ONTGESPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *ont* en *gespen: ik ontgespte, heb ontgespt*, Los gespen: *ontgespt den gouden gesp*. VOND. *Zijne schoenen — zijn zwaard ontgespen. Waapens, die ik ontgespte*. G. BRANDT. Van hier: *ontgesping*.

ONTGEUZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *geuzen*, dat niet in gebruik is: *ik ontgeusde, heb ontgeusd*. Iemand op eene smadelijke wijs de voorregten der hervormden ontnemen, en hem met schimp en hoon tot het pausdom dwingen.

ONTGEVEN (*zich*), wederk. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *geven: ik ontgaf mij, heb mij ontgeven*. Iets varen laten: *zonder mij wederom te leveren, 't geen mijn is; ontgeeft u zulkx*. RODENB. Uit de gedachten laten: *zich een vermoeden ontgeven. Dat hij zich ontgave, dat ijemandt gepooght had hem verdacht te maaken*. HOOFT. *Kunnende veele zich de verzoening met den Kooning ten volle niet ontgeeven*. HOOFT. *Neen, eerzaame Raad: zij wilt u dit ontgeeven*. P. SCRIVERIUS.

ONTGIFTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *giftigen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontgiftigde, heb ontgiftigd*. Het vergift wegnemen: *zulcke laege zielen te willen ontgiftighen, en 't fenijn wegh nemen*. DE BRUNE.

ONTGINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ginnen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontgon, heb ontgonnen*. Beginnen op te snijden. Zoo bezigt men het van onbebouwd land, waarin men den ploeg zet: *een stuk gronds ontginnen*. Dus ook: *eenen haas — een speenvarken ontginnen. Van welker stede men eenen vissche ontginnen soude*. GOUT. KRON. In dien zin gebruikt HOOFT het voor eene bres schieten: *onberaaden nogthans hoe men de sterkten t'ontginnen hadde*. Voorts gebruikt men het ook van andere dingen, en het beteekent eenen aanvang met iets maken: *een getal ontginnen*. VOND.

Wiens veder met den vijfden Karel
Haer werk ontgint. POOT.
't Gaat wel, o Alfa van 't Verbond!
Van u ontginne ik mijn gezangen. M. L.
Gevend' hier op zijn paard de spooren, ontgon hij des strijd. BÓG. Van hier: *ontginning*.

ONTGLANZEN, *ontglansen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glanzen, glansen: ik ont-*

glanste, ontglanste, heb ontglansd, ontglanst. Den glans ontnemen: *door dit penseellicht droef ontglanst.* POOT. *De boosheyd ontglanst den luyster van een vrouwe.* DE BRUNE.

ONTGLIJDEN, (*ontglijen*) onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glijden*: *ik ontgleed, ben ontgleden.* Door glijden ontvallen. Oneig.: *daer 't leven u ontglijdt.* J. DE HAES. *De koning liet zich aan mijn' man ontglijen,* zich een geheim ontvallen. G. BIDLOO.

ONTGLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glimmen*: *ik ontglom, ben ontglommen.* Beginnen te glimmen: *de kool ontglimt.*

ONTGLIMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glimpen*: *ik ontglimpte, heb ontglimpt.* Door eenen bedriegelijken schijn iets van den hals schuiven. C. HUYGENS gebruikt dit woord nog in eenen geheel anderen zin, en dat ongelijkvl., voor uitscheiden met glimpen, dat is schijnen: *zedert u de glimp ontglomp.*

ONTGLIPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glippen*: *ik ontglipte, ben ontglipt.* Glippende, wegens gladdigheid ontslippen: *de aal ontglipte mij uit de hand.* Fig., uit onvoorzigtigheid en in haast zich iets laten ontvallen: *laet haer* (de lippen) *nooit iets vuils ontglippen.* BODDAERT. Ongemerkt ontvallen:

En die zachte tovertael
Zoude uw rootkarale lippen
Noit zoo honingzoet ontglippen. POOT.

Kwijt raken: *met de straelkroon, die haer stamhuis ontglipte.* POOT. Ontwijken: *dan ziet gij 't witte duin allengkens ontglippen het gezicht.* ANTON. Ontkomen: *om de klippen van opgeblaze dertle reên wijs t'ontglippen.* G. BRIT.

ONTGLOEIJEN, (*ontgloeden*) bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gloeijen*: *ik ontgloeide, heb* en *ben ontgloeid.* Bedr., beginnen gloeijend te maken: *zulke straalen ontgloeien, verwarmen* enz. SELS. Meest gebruikt men het in eenen figuurlijken zin, voor eenen hoogen graad van levendige begeerten doen ontstaan: *om u 't harte te ontgloeien.* SELS. *Geen andere glansch ontgloeit zijn gemoed.* SELS. *Door een lieter*

dicht-

dichtvuur ontgloeid. M. L. Ook onz.: met zijn: *zijn moed ontgloeide.*

ONTGLORIEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *glorien*, dat niet voorkomt: *ik ontgloriede, ben ontgloried.* Zijnen luister verliezen: *de eens gepuurde deugt ontglorijt nimmermeer.* OUD.

ONTGODEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *goden*, dat niet in gebruik is: *ik ontgodde, heb ontgood.* Van de goddelijke waarde, ook wanneer zij slechts op trotsche inbeelding, of fabelachtige verziering steunt, berooven: *en wij 't vergode kint van nieuws ontgoden dorsten.* C. HUYG.

ONTGOEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *goeden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontgoedde, heb ontgoed.* Van nalatenschap versteken, onterven; ook iemand van zijn goed berooven: *te Ghent quam hi ontgoet.* M. ST. Van hier: *ontgoeding.*

ONTGOOCHELEN, (*ontguichelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *goochelen*; *ik ontgoochelde, heb ontgoocheld.* Door goochelen ontfutselen: *het welk door Circe den vader Pikus was ontguigheld.* VOND. Van hier: *ontgoocheling.*

ONTGORDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gorden*: *ik ontgordde, heb ontgord.* Los gorden: *ende men ontgordde de kemelen.* BYBELV. *Hij ontgord' hem van dagg' en degen.* HOOFT. In eenen bepaalden zin is het het tegendeel van *begorden*, den buik doen zwellen door bezwangering: *dry maeghden van een boer in eene nacht begort.* HUYG. Ontgorden is derhalve de slenking van den buik door verlossing veroorzaken: *zij zach haar' zwangeren buik ontgorden.* G. BIDLOO.

ONTGRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grabbelen*: *ik ontgrabbelde, heb ontgrabbeld.* Ontnemen: *die ontgrabbelden uw vee.* C. HUYG.

ONTGRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *graten*: *ik ontgraatte, heb ontgraat.* De graten uitdoen.

ONTGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *graven*: *ik ontgroef, heb ontgraven.* Door graven wegnemen: *eer hi den vader dede ontgraven.* M. ST. *Een deel ontgraven stucks voor 't opper goed te keuren.* DE DECK. Van hier: *ontgraving: schatontgraving.* DE DECK.

ONTGRENDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grendelen*: *ik ontgrendelde, heb ontgrendeld.* De grendels losdoen: *wanneer de doot ontgrendelt uwe deuren.* J. CATS. *De nijdigheit zocht de poorten stil t' ontgrendelen.* VOND. Oneig.: *ontgrendelt hand en hert.* HUYGENS.

ONTGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grijpen*: *ik ontgreep, heb ontgrepen.* Grijpend ontnemen. DE BRUNE gebruikt het.

ONTGRIJNZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grijnzen*: *ik ontgrijnsde, heb ontgrijnsd*: de grijns, het masker, afdoen: *op den tijd, die met ontgrijnsde mom en veldtrompet enz.* R. F., voor G. BRANDTS POEZY.

ONTGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *groeijen*: *ik ontgroeide, ben ontgroeid.* Door groeijen ontslagen worden: *hij is de plak ontgroeid.* Oneig.: *dat zij zoo haest dien kerker kon ontgroeijen,* zingt F. DE HAES van de ziel, die niet langer, in den kerker des ligchaams, konde opgesloten blijven, maar door den dood ontslaakt werd. In verdere figuur: *talen, die het gezag van de Rede ontgroeit schijnen.* L. TEN KATE.

ONTGROENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *groenen*: *ik ontgroende, heb ontgroend. Iemand ontgroenen* zegt men van iemand, die, op de Hoogeschool komende, door zijne medestudenten, onder een vrolijk glas wijn, en eenige daarbij gebruikelijke plegtigheden, van den, hem nog aanklevenden, schoolschen reuk, gezuiverd, en dus als lid der akademie ingehuldigd wordt. Bij HUYGENS komt het onz., met *zijn*, in eenen eigenlijken zin voor, in de beteekenis van zijne groenheid verliezen: *'t en kan ontgroenen noch vergaen.* Van hier: *ontgroening*, in eenen dadelijken zin.

ONTGROEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *groeven*: *ik ontgroefde, heb ontgroefd.* Eene groef weg maken. HUYGENS gebruikt het oneigenl. Zie *ontrimpelen.*

ONTGRONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gronden*: *ik ontgrondde, heb ontgrond.* Dit woord is in eenen dubbelen zin gebruikelijk. In den landbouw beteekent *ontgronden* een nieuw stuk lands ontginnen, om het te bebouwen. Van hier is er eene soort

van

van belasting op zulke landen met den naam van *ontgronding* bekend. Maar ook is *ontgronden* eenen grond wegnemen, waardoor dat, wat er boven staat, invalt. In dien zin komt het bij J. VAN HEEMSK. voor:

Rolt zoute zeevloedt, tolt vrij aen;
Ontgrondt de letters, die hier staen:

De dichter spreekt van letters, die diep in het zand van den zeeoever ingedrukt waren. In eenen figuurlijken zin, komt het bij HOOFT voor: *'t ontgronden van dezen Staat*, den Staat in den ondergang storten. *Ook is zulken dienaar lichter t'ontgronden*, men kan hem gemakkelijker den voet ligten, en deszelfs ambt ontnemen.

ONTGRONDVESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *grondvesten*: *ik ontgrondvestte*, *heb ontgrondvest*. Eene grondvest wegnemen: *die zoo standvaste zuijl is nu ontgrontvest*. J. VINCENT.

ONTGUICHELEN, zie *ontgoochelen*.

ONTGUNNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *gunnen*: *ik ontgunde*, *heb ontgund*. Niet gunnen, misgunnen.

ONTHAAL, z. n., o., *des onthaals*, of *van het onthaal*; zonder meerv. Eene bejegening met woorden of daden, welke men aan iemand bewijst, wanneer hij bij ons inkomt. Het woord wordt in eenen onbepaalden zin genomen, en eerst door bijgevoegde uitdrukkingen bepaald: iemand *een goed onthaal* — *een slecht onthaal aandoen*. *Kan zij* (de lier) *u dan zoo zoet in d'ooren klinken, dat ze u beweegt tot zulk een blij onthaal?* POOT. In eenen goeden zin verstaat men er vooral door eene betooning van vriendschap door eenen maaltijd: *een onthaal op eenen goeden maaltijd*. *Een heerlijk* — *deftig onthaal*. *Een sober onthaal*, in den gemeenen stijl. *Onthael aen 'sKonings tafel*. VOND.

Terwijl 't met menigh rijkgeschenk
En mildt onthael mij gul bedeelde. POOT.

ONTHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *haken*: *ik onthaakte*, *heb onthaakt*. Los haken: *en onthaakt all' haar krop, tot op het naakt*. HOOFT. Van hier: *onthaking*.

ONTHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *halen*: *ik onthaalde*, *heb onthaald*. Door weghalen ontnemen: *het goed is hem weer onthaald*. Een onthaal

hall aan doen: *iemand koeltjes — flecht — goed — heerlijk — deftig — blij — vriendelijk onthalen. Iemand op iets onthalen. Met keur van gezang onthalen.* J. DE HAES. *Als ons Apol onthaelt op heiligh oogbanket.* POOT. Van hier: *onthaling.*

ONTHALEWEID, verond. bijv. n. en bijw., *onthaleweider, onthaleweidst.* KIL. verklaart het door gescheurd, flordig, ongehavend. Zoo ook L. MEYER. P. SCRIVERIUS spelt *ontharleweidt: al is 't werk ongezien en vrij ontharleweydt.*

ONTHALSTEREN, (*onthelsteren*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *halsteren: ik onthalsterde, heb onthalsterd.* Den halster afdoen:

ONTHALZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *halzen*, dat dus buiten zamenstell. niet voorkomt: *ik onthalsde, heb onthalsd.* Men gebruikt dit woord gemeenelijk in den zin van onthoofden, zoo als NOTK. reeds *inthalsen* heeft, omdat de afsnijding van den hals, zoowel als de onthoofding, den gewissen dood veroorzaakt. *Onthalzen* zoude, dan, eigenlijk zijn den hals wegsnijden, en wel zoover, dat eene onthoofding er een natuurlijk gevolg van is. VOND. zegt dus van *Maria Stuart*, die op het schavot onthoofd is: *onthalst naar die gesmede wet.* En G. BRANDT zegt: *de onthalsde martelaar.* HUYGENS speelt in zijne *sneldichten* met dit woord:

Ick sagh een' man sijn' kop tot aen de schouders af:
't Gingh voor een enckele, maer 't was een' dobble straf,
En dat hij eens onthooft en dat hij eens onthalst was.

Van hier: *onthalzing.* Het is van het zelfstandige *hals* gevormd.

ONTHANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *handen: ik onthandde, heb onthand.* Eigenlijk, door afknotting iemand van zijne hand of handen berooven. Wij gebruiken het oneigenlijk als een onpersoonlijk werkwoord: *dat onthandt mij*, dat verwekt mij ongerijf. Van hier: *onthanding.*

ONTHAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *haren*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onthaarde, heb onthaard.* Het haar uittrekken, van haar berooven.

ONTHARNASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *harnassen*, dat buiten zamenst. niet in zwang is: *ik ontharnaste*, *heb ontharnast*. Het harnas uittrekken: *uw' gemael eerlang ontharnast in uwen schoot t' ontfangen*. J. DE HAES. MOONEN zegt ook *den krijg ontharnassen*. Deze laatste dichter gebruikt het, in het algemeen, voor iemands wapenrusting, van welken aard ook, en hem, daardoor, zijne tegenweer ontnemen: *die Kleant en Epikuur bestaet t' ontharrenassen*. Zoo elders: *om gewetensdwang en ongodistendom met kracht t' ontharrenassen*. *Een hooger magt kan hem ontharrenassen*. VOND.

ONTHARSENEN, zie *ontherssenen*.

ONTHARTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *harten*, dat niet voorkomt: *ik onthartte*, *heb onthart*. Van moed ontblooten; iemands moed benemen.

ONTHASPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *haspelen*: *ik onthaspelde*, *heb onthaspeld*. *Zijde onthaspelen*, haar van het haspeltje afwinden.

ONTHECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hechten*: *ik onthechtte*, *heb onthecht*. Dat aan iets gehecht is, los maken.

ONTHEET, zie *onthiet*.

ONTHEETEN, zie onder *onthiet*.

ONTHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *heffen*: *ik onthief*, *heb ontheven*. Eigenlijk door heffen, opheffen, wegnemen. Men gebruikt het meest oneigenlijk voor bevrijden van eene onaangename zaak, die als een zware last ons drukt: *wanneer zal ik van die zorg ontheven worden?* *Op dat gij van het pak der zonden wordt ontheven*. J. DE HAES. Van hier *ontheffing*.

ONTHEILIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *heiligen*: *ik ontheiligde*, *heb ontheiligd*. Van de heiligheid berooven, doch figuurlijk alleen, iets doen, dat tegen de heiligheid van eenen persoon of eene zaak strijdt: *Gods naam ontheiligen*. *Een verbond ontheiligen*. *Zijn kroon, ontheiligd, ligt ter aarde neergesmeeten*. E. VOET. *Zij ontheiligt d'echt*. ANTON. *Dat ik dien gewijden naem schijne t' ontheiligen*. J. DE HAES. Van hier: *ontheiliging*. Bij NOTK. *intheiligon*.

ONTHEISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *heisteren*, dat niet in gebruik is

ik ontheisterde, heb ontheisterd. Dit woord wordt bij KILIAAN niet gevonden. HALMA verklaart het door plagen, kwellen, plunderen, knevelen; L. MEYER door verwoesten. In de beteekenis van knevelen, verwoesten gebruikt het ANTONIDES, bij wien men *lantontheisterij* vindt; en: *ontheisterende met een zaemgedrieschten hoop*. In soortgelijken zin zegt hij elders: *de boom ontwortelt en ontheistert van zijn looten*. En N. V. POELGEEST zegt: *hem te hoeden voor ontheijsterende plaagen*. M. L. gebruikt het in eenen zin van orde, magt en luister berooven:

't Geknakt bestier van Davidsraad
Ontheisterd door veranderingen
In Priesterschap en Troongezach.

In eenen, daarvan weinig verschillenden, zin spreekt dezelfde schrijver *van den Hollandschen Tuin, van binnen met veele distelen en doornen ontheisterd*. De Overzetter VAN J. HERVEY schijnt het in soortgelijke beteekenis te nemen, zeggende: *het heele redelijk gestel was ontheisterd, uit het gelid, ja gebroken*, dat is, zonder orde en schoonheid. N. VERSTEEG gebruikt het ook voor wanorde verwekken, ontstellen: *'t gezicht van al dit volk ontheisterd al zijn zinnen*. Voor ontstellen, bedaardheid en rust ontnemen, gebruikt het POOT: *als 't los mijn' boezem had ontheistert*. En G. BIDLOO: *de gloet van vloot en daken ontheisterde 't gemoed zoo vinnig, dat de moet geen hoopen overbleef*. Van hier: *ontheisterij*, *ontheistering*. Het is moeijelijk den oorsprong en de eerste beteekenis dezes woords te bepalen. In de gissing, door L. MEYER voorgestaan, als ware het voor *ontheitsteren*, *ontheetsteren*, de hette of hitte wegnemen, vind ik te veel ongegrondheid. In Groningen heeft men een woord *heister*, *heisterkaar*, dat van een jong meisje gebruikt wordt, dat zich als een wilde, woeste jongen gedraagt. Of dit woord met ons werkwoord eene bron hebbe; of het met *heester*, *heister*, vermaagschapt zij; of het uit het hoogd. *heiter*, helder, ontstaan zij, als zeidet gij *entheitern*, *ontheiteren*, *ontheisteren*, durf ik niet bepalen. Zoo dit laatste, waartoe ik het meest overhel, gegrond ware, dan konde men zich beroepen op het oude *heideren*, dat bij KIL. voorkomt, in de beteekenis van helder worden, weerlichten. Zoo zoude dan de eerste beteekenis die van he benemen van helderheid, glans en luister zijn. Uit

die bron laten zich ook gemakkelijk al de, hierboven gemelde beteekenissen afleiden: helderheid benemen; van luister, sieraad, orde en schoonheid berooven; voorts verwoesten, plonderen.

ONTHELDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *helderen: ik onthelderde, heb ontholderd.* Van helderheid berooven: *een gloedt, die met geen' damp of smook altoos onthelder is.* Hooft.

ONTHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *helpen: ik ontholp* (*onthielp*, oudt. *onthalp*), *heb ontholpen.* Van hulp ontblooten: *de Hopluiden, reedelijk geholpen hiermee, ontholpen zich zelve.* Hooft.

ONTHEMDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hemden*, dat buiten zamenstell. niet voorkomt: *ik onthemdde, heb onthemd.* Het hemd uittrekken, naakt maken, ontblooten: *met het schoudervleesch ten oxel toe onthemdt.* C. Huygens.

ONTHENGSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hengselen: ik onthengselde, heb onthengseld.* Van zijn hengsel los maken: *een andere, geheel onthengseld, en t' eenemaal uit de gewrigten gerukt* enz. Overz. van Herv.

ONTHERBERGD, verled. deelw. van *ontherbergen.* Van herberg beroofd: *na eerst de oude ingeboren van hem ontherberght waren.* Camph.

ONTHERSENEN, (*ontharsenen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hersenen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onthersende, heb onthersend.* Een vroedkundig woord: *de vrucht in 's moeders ligchaam onthersenen*, derzelve, als zij niet kan ter wereld komen, de hersenpan door middel van een werktuig ontnemen. Oneigenlijk, komt het deelwoord *onthersend*, in den zin van ontbloot van schranderheid, voor: *slechten om mijn ontharssent hooft heur eerkroon.* W. Schellings bij H. Swerts.

ONTHEUGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *heugen*, dat is *verheugen: ik ontheugde, heb ontheugd.* Het tegendeel van verheugen, de verheugdheid storen, wegnemen. Veroud. w.

ONTHEUPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *heupen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontheupte, heb ontheupt.* Uit het gewricht:

der hoop ontwringen: *dan komen der ontheupt' en kreupele kindren van.* HUYGENS. POOT gebruikt het oneigenlijk voor den onderlingen band van vereeniging breken: *ten stut van 't burgerlijke leven, ontheupt door list en twist en feil.*

ONTHIER, bijw. van plaats en tijd. Tot hiertoe. Het is reeds verouderd. M. ST. gebruikt het meer dan eens: *door die landen recht onthier, dat hi quam t' Utrecht.*

Dat hi ware des riken behoeder,
Onthier ende 't kint op quame.

Het voorzetsel *ont*, dat hier eene beweging naar eene plaats uitdrukt, schijnt uit *aan* ontstaan te zijn.

ONTHIET, (*ontheet*) z. n., o., *des onthiets* of *van het onthiet*; het meerv. is niet in gebruik. Een bevel, gebod: *min gold haar onthiet, tot Amsterdam.*

Daer 't lachend gout verkeerde, op 's lots onthiet,
In roestigh ijzer. POOT.

Van hier *onthieten*, bij KIL. *ontheyten*, waarvoor wij nu *ontheeten*, doch volgens den Rotterdamschen tongval, met eene zacht-lange *e ontheten*, schrijven (zie *heten*). Dit woord behoort tot den stijl der Overheid, die *onthieten* gebruikt, wanneer zij haren onderworpenen regters en minderen bedienden iets gelast. *Onthieten* is ook beloven: *dat em geen gelt onthet en sij.* WILCKOER. VAN LANGEW. Zoo komt het ook in het OLD. LANDREGT voor. KLAAS KOLYN bezigt het in eenen beroovenden zin, voor den vrede ontzeggen, waarvoor wij thands het enkele *ontzeggen* bezigen; *des hem Arenout onthiet.*

ONTHIJLIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hijliken*: *ik onthijlikte, heb onthijlikt.* Van den echt ontbinden: *voor die onthijlickt zijn.* J. CATS.

ONTHOKKEBANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hokkebanden*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik onthokkebandde, heb onthokkeband.* Eigenlijk losmaken van den band, waarmede men in een hok gebonden is. Oneigenlijk, vrij maken; wijders beroeren.

ONTHOLLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hollen*: *ik antholde, ben onthold.* Door hollen ontloopen. Oneig.: *of mij hier mijn' hand ontholde.* HUYGENS.

ONTHOOFDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

voorz.

voorz. *ont* en *hoofden*, dat buiten Zamenst. niet in gebruik is: *ik onthoofde*, *heb onthoofd*. Het hoofd afslaan. Van hier: *onthoofding*. Het enkele werkw. gebruikende de *angelsaksen haefdian*, in den *zwabensp. houbeten*.

ONTHOORNEN, (*onthorenen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hoornen*, dat niet voorkomt: *ik onthoornde*, *heb onthoornd*. Van horens berooven. Hooft bezigt het voor het wegschieten van de zijvleugels of uithoeken eens bolwerks: *de naaste gordijnen, op gelijke wijze onthoorent* enz.

ONTHOPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hopen*: *ik onthoopte*, *heb onthoopt*. Verouderd w., wanhopen.

ONTHOUD, z. n., o., *des onthouds*, of *van het onthoud*; zonder meerv. Gedachtenis, een woord der dagelijksche taal: *naar mijn onthoud is het drie gulden*. *Naer mijn beste onthout*. Moonen. Eene plaats, waar men zich onthoudt, voor eene poos zijn verblijf houdt: *het eilandt Mona, een onthoudt der overlooperen*. Hooft. Bij Kil. heeft het ook nog de beteekenis van onthouding, *abstinentia*.

ONTHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *houden*: *ik onthield*, *heb onthouden*. Dit woord wordt op meer dan eene wijs gebruikt. 1) Het beduidt in zich houden, als een bedr. werkwoord, en wel, vooreerst, in eene ruimte insluiten, opsluiten, bewaren: *gij onthieldet de lijcken heijmelick in uwen huijsen*. Doresl. Ten tweede, in het geheugen opsluiten: *wie kan al die lessen onthouden?* Als een wederk. werkwoord, voor eene poos zijn verblijf houden: *in 't lant, daer zich 't Gewelt onthoudt*. Poot. *Uw koning, die nu ter goeder uur zich in de Stad onthoudt*. J. de Haes. *Ont* heeft hier de beteekenis van in. 2) Bewaren, ondersteunen, onderhouden: *die wart ontholden van sijnen vrienden, die hem gaven sijne behoefte*. J. van der Beke. *Ik ligge, ende slape, ende ontwaake: want de Heere onthoudt mij*. Doresl. Zoo ook het naamw. *onthouder*: *die Pelgrijmme vijnden daerin horen onthouder*. Gul. Throen. 3) Terug houden, als een bedr. werkwoord: *ik zal mijnen arbeider nimmer zijnen loon onthouden*. Als een wederk. werkw.: *zich van de wellusten onthouden*. Zich bedwingen, zijne driften in dwang houden: ik kon de mij van lagchen niet onthouden. *Ik zwijge wel*, en

de ben stille, ende onthoude mij. DORESL. Ondertusschen is dit woord in eenige dezer beteekenissen reeds verouderd. Van hier het deelwoord *onthoudend*, waarvan *onthoudendheid*. Voorts *onthouder*, *onthouding*. OUD. bezigt *onthoudenis*, voor geheugen.

ONTHOZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hozen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onthoosde*, *heb onthoosd*. De hozen, of kousen uittrekken.

ONTHUGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hugen*: *ik onthuugde*, *heb onthuugd*. Door hugen verkrijgen. Zie *hugen*.

ONTHUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huiden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onthuidde*, *heb onthuid*. Van de huid berooven: *'t is wreed een schaap t'onthuijden*. DE BRUNE.

ONTHUIKEN, (*onthukken*) onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huiken*: *ik onthuikte*, *heb onthuikt*. Huikend ontduiken.

ONTHUIVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huiven*: *ik onthuifde*, *heb onthuifd*. Van eene huif ontdoen. Oneig.: *wie sal de blind onthuiven?* C. HUYGENS.

ONTHULDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hulden*: *ik onthuldde*, *heb onthuld*. Iemand, door het benemen van eer en achting, en het weigeren van hulde en trouw, in zijne hoogheid niet erkennen:

Daer de Velzer ongeduldén
Hollands Overheer onthulden. HOOFT.

In het gemeen van eer berooven: *zij onthulden de maeghden van hare jonghvrouwschap.* VOND. Zoo ook het voordd. w. *onthuldigen*: *voor zijn onthuldigt hooft.* ANTON. Van hier: *onthuldiging*.

ONTHULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hullen*: *ik onthulde*, *heb onthuld*. Van hul of kapsel ontblooten: *onthult van zijnen hoofdband.* VOND. *Ontzie u niet de quanten te onthullen.* J. DE DECK. Van hier: *onthulling*.

ONTHUNKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hunkeren*: *ik onthunkerde*, *heb onthunkerd*. Door hunkeren ontvangen. Van hier: *onthunkering*.

ONTHUPPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huppelen*: *ik onthuppelde*, *ben onthuppeld*. Door huppelen ontwijken: *die hem tusschen was onthuppeld met den bok*. J. DE DECK.

ONTHUTSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *hutsen*, hetzelfde als *hotsen*, d. i. schudden: *ik onthutste*, *heb onthutst*. Eigenlijk door omhutsen, van juistheid en orde ontblooten. Men gebruikt het oneigenlijk alleen, en wel meest in het deelw. *onthutst*, ontsteld, ontroerd, verlegen; *iemand onthutst maken*. *Onthutst zijn*. *Sij is soo gansch onthutst*. CATS. *De Heirgeleider*, *in 't gemoed onthutst*. N. VERSTEEG. Meer eigenlijk komt het bij P. RABUS voor: *damp*, *die 't brein onthutste*.

ONTHUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *huwen*: *ik onthuwde*, *heb onthuwd*. Een huwelijk scheiden.

ONTJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *jagen*: *ik ontjoeg*, *heb ontjaagd*. Door vooruit jagen ontnemen: *tonnen kruits*, *die den Hoven ontjaaght werden*. HOOFT. *De vorst ontjoeg hem het hert*. *Iemand eenen buit ontjagen*. *'t Geluk van zo veel zegens*, *u o Sarragosse*, *ontjaagt*. G. BRANDT. Men gebruikt het ook onz., met *zijn*, door snel jagen iemand ontkomen: *wij zijn hem ontjaagd*. *Duizende van lagen*, *waervan hoewel ik een gedeelte magh ontjagen*. J. DE HAES. Van hier: *ontjaging*.

ONTIEG, *ontijg*, *ontijdig*. Zie *ontijd*.

ONTJEUGDEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *jeugden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontjeugdde*, *ben ontjeugd*. Bij C. HUYGENS vindt men dit woord, beteekenende zijne jeugd verliezen, oud worden: *hoe kan alle nieuw ontjeughden!*

ONTIJD, z. n., m., *des ontijds*, of *van den ontijd*; meerv. *ontijden*. Een ongeschikte, onbekwame, onbehoorlijke tijd: *een reden*, *die tot ontijt ghetchiet*. PERSL. *Te ontijde*, buiten tijds. *Zulks dat de dood te ontij de zeissen komt te slaen*. VOND. Van *on* en *tijd*. Van hier: *ontijdeling*, eene misgeboorte. Voorts: *ontijdig*, dat op geenen behoorlijken, of gewonen tijd geschiedt: *gij komt mij geheel ontijdig*. *Ontijdigh viel ik niet-ant in*. H. SCHIM. *Dat deze vraagh ontijdig was*. HOOFT. Dat zijnen tijd niet gehad heeft, om tot volkomenheid te brengen, of te geraken; in het ge-

ne leven ontijg: eene ontijdige koe, die te vroeg kalft. Die appels zijn ontijdig, niet rijp. Die veel t'ontijdigh van uw zijde werdt gescheurt. J. DE HAES. Morsig, vuil: een ontijdig huis. Maar aan niet min ontijgh een dienst liet Sonoy zijn vuiligheit kennen. HOOFT. Van dit ontijdig is, bij verkorting, ontijg, ontijgheid, waarvoor ook ontieg gebezigd wordt. In eenen zedelijken zin zegt OUD. de ontiegheid en zonde des levens. Voorts: ontijdelijk, ontijdigheid, ontijdiglijk.

ONTIJDIG, ontijg, ontieg. Zie ontijd.

ONTIJLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en ijlen: ik ontijlde, ben ontijld. Door ijlen ontkomen; in den verhevenen stijl.

ONTIJVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en ijveren: ik ontijverde, heb ontijverd. Den ijver doen verflaauwen. Men vindt het bij RODENB.: het welck de ijver ontijv'ren doet.

ONTIJZEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en ijzeren, dat buiten zamenst. niet gebruikt wordt: ik ontijzerde, heb ontijzerd. De hoefijzers van een paard afslaan; ook uit ijzeren boeijen ontsluiten: ontijzer d'armen dan, en sla de tong in boejen. ANTON.

ONTILBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Onreppelijk, onroerend: ontilbare have. Met trappen van vergrooting, iets, hetwelk men niet tillen kan. Van on en tilbaar.

ONTINKTEN, zie ontbrieven.

ONTJUKKEN (ontjokken), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en jukken, dat niet in zwang is; ik ontjukte, heb ontjukt. Van het juk ontslaan: die onzen hals ontjukt. H. SCHIM.

ONTKAKELEN (ontkekelen), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en kakelen: ik ontkakelde, heb ontkakeld. Door kakelen betwisten, ontnemen, zich van eene zaak ontslaan; in de straattaal.

ONTKALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en kallen: ik ontkalde, heb ontkald. Door kallen, uit het hoofd praten: de Nederlanders lieten zich niet ontkallen, dat enz. HOOFT.

ONTKAMMEN (ontkemmen), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en kammen: ik ontkamde, heb ontkamd. Uit de klit kammen. Het lat. repectere bij STATIUS zet HOOGSTR. door ontkammen over.

ONTKAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kapen*: *ik ontkaapte*, *heb ontkaapt*. Behendig ontnemen.

ONTKAVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kavelen*: *ik ontkavelde*, *heb ontkaveld*. Door het lot ontnemen: *ghij ʃult mij niet ontlopen*, *noch dat ontkavelen*. J. T. Jos. DROEF EN BLYEIND SPEL.

ONTKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *keeren*: *ik ontkeerde*, *heb ontkeerd*. Afhandig maken, ontnemen: *ist niet*, *om de goe Troyanen t'ontkeeren d'overwinning*? K. v. MAND. *Het ontkeerde goet*. BYBELV. KIL. zet het ook over door *immutare*, door keeren eene verandering maken. Van hier: *ontkeering*.

ONTKEKELEN, zie *ontkakelen*.

ONTKEMMEN, zie *ontkammen*.

ONTKENNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kennen*: *ik ontkende*, *heb ontkend*. Staande houden, dat men iets niet kent. In dezen zin is het deelw. met *zijn* in gebruik: *zij was mij heel ontkend*. *Is u den inckt ontkent*? C. HUYGENS. Iets niet erkennen, niet toestaan, loochenen: *de aangeklaagde ontkende de gehéele zaak*. Wederk., zich onbekend maken, zich bedekt houden: *de Bastaart van Bueil zich ontkennende*, *onder borgoensche veldteekens* enz. HOOFT. Van hier: *ontkennelijk*, *ontkenner*, *ontkenning*.

ONTKERKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kerkeren*: *ik ontkerkerde*, *heb ontkerkerd*. Uit den kerker verlossen, uit de gevangenis ontslaan; in den verhevenen stijl: *naeu was mijn Levensvorst ontkerkert*, uit het graf opgestaan. H. SCHIM. Men gebruikt het meest van de ziel, die, door den dood, als uit eenen kerker verlost wordt. Zoo zegt DE DECK., doelende op des Apostels marteldood: *Petrus ontkerkert*. En J. DE HAES:

't Was onlangs 's Hoogsten welbehagen
De ziel uws Vaders, zat van dagen,
T'Ontkerkeren.

Van hier: *ontkerkering*.

ONTKERNEN (bij KIL. *ontkerenen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kernen*, dat buiten gebruik is: *ik ontkernde*, *heb ontkernd*. Van

de

de kern beroven, de kern uitnemen: *zij schellen en ontkornen eens anders schriften.* De Brune.

ONTKETENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ketenen: ik ontketende, heb ontketend.* De keten los maken: *eer dan de silveren koorde ontketent worde.* Bybelv. *Het helsche spoock, ontketent.* Vond. *Eenen hond ontketenen.* Oneig.: *ontketen mij van mijne slavernij.* H. Schim. Het is een woord van den verhevenen stijl. Van hier: *ontketening.*

ONTKIBBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kibbelen: ik ontkibbelde, heb ontkibbeld.* Door kibbelen afhandig maken, ontnemen, betwisten.

ONTKIEMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kiemen: ik ontkiemde, ben ontkiemd.* Eerste kiem schieten, ontspruiten. Figuurl. ontstaan, opkomen: *de geschiedenis zijner leere, zoo als zij het allereerst bij hem was ontkiemd* enz. Stuart.

ONTKLAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *klaauwen*, dat buiten zamenst. niet in gebruik is: *ik ontklaauwde, heb ontklaauwd.* Van de klaauwen berooven: *eenen leeuw ontklaauwen.* In den schertsenden stijl, heet het diefachtig onttrekken: *iemand geld ontklaauwen* (of liever *ontklouwen*).

ONTKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kleeden: ik ontkleedde, heb ontkleed.* De kleederen uittrekken; in den deftigen en beschaafden stijl: *de kinderen ontkleeden.* *Iemand ontkleeden.* *Zich ontkleeden.* *Ik worde ontkleet tot aan de middel toe.* Vond. *Men moet zich niet ontkleeden, eer men te bed gaat*, zijne goederen niet voor den dood weggeven. Daar, naar eene oostersche figuur, ons ligchaam bij een kleed vergeleken wordt, is van hier de bijbelsche spreekwijs *ontkleed worden*, in den zin, van sterven, zoodat het ligchaam zieleloos in het graf rust. Wijders, daar de kleederen, als een deftig gewaad, den ligchame tot sieraad verstrekken, wordt *ontkleeden*, oneigenlijk, genomen voor berooven van datgene, dat den redelijken mensch tot eer strekt:

En ziet gij dit verdriet
Dit bitter lijden aan, ontkleet van medelijden? De Deck.
De misdaân, die mij dus van eer en staet ontkleden. Poot.

Een paer, van trou ontkleet. POOT. *De rechterstoel van 't hoog gezag ontkleed.* OUDAAN. Van hier; *ontkleeding.* Voor *ontkleeden* gebruikt KERO *intuuatan*, als zeidet gij ontwaden, het gewaad uitdoen.

ONTKLEMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *klemmen*; *ik ontklemde, ben ontklemd.* Uit de klem, uit angst en droefheid geraken: *mijn hart begint t' ontklemmen en luijkt van blijdschap op.* PERS.

ONTKLETSEN, (*ontklitsen*) onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kletsen*: *ik ontkletste, ben ontkletst.* Met eene klets los berſten: *zaskens, ijeder van 300 looden, vernuftelijk gevlijdt, om op de vlucht t'ontklitzen.* HOOFT.

ONTKLEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kleuren*: *ik ontkleurde, heb ontkleurd.* De kleur benemen; een woord der ſcheikunst: *de koolstof ontkleurt alle soorten van alkohol.* Van hier; *ontkleuring.*

ONTKLEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kleven*: *ik ontkleefde, heb ontkleefd.* Scheiden, doen los gaan, hetgeen aaneen kleeft; verouderd woord: *om 't droege van het nat t'ontkleven.* HUYGENS.

ONTKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *klimmen*: *ik ontklom, ben ontklommen.* Klimmend ontkomen: *het vaertuig troost wie nogh der doot ontklommen was.* POOT. *Den elfden zal Auroor haar' Tijton vroeg ontklimmen.* VOND.

ONTKLITSEN, zie *ontkletsen.*

ONTKLONGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *klongelen*: *ik ontklongelde, heb ontklongeld.* Iemands goed op eene losse wijs afhandig maken; laag woord.

ONTKLOUWEN, zie *ontklaauwen.*

ONTKLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *kluisteren*: *ik ontkluisterde, heb ontkluisterd.* Van de kluisters ſlaken: *gij hebt mij uit de dienstbaarheid ontkluistert.* H. SCHIM. *D'ontkluisterde onschult juicht.* POOT. Fig., op andere onderwerpen, wier beletſels met kluisters vergeleken worden, toegepast: *uw' banden ontkluisteren mijn' tong.* DE DECK. *Haer reyne ziel moest, door de dood ontkluisterd van der aard* enz. L. RUTGERSZ. Van hier; *ontkluistering.*

ITKLUITEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kluiten*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontkluitte, heb ontkluit.* Kluiten aarde n stukken stooten. Men vindt het woord bij HOOGSTR.

ITKLUWENEN. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kluwenen: ik ontkluwende, heb ntkluwend.* Een kluwen ontwinden. Oneig., eene aak langzaam en naar orde ontwikkelen.

ITKNEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *knevelen: ik ontknevelde, heb ontneveld.* Door knevelarij ontnemen: *wie haar voorrecht lacht t'ontknevelen.* HOOGVL. Ook beduidt het iemand, lie gekneveld is, los maken. Van hier: *ontkneveling.*

ITKNIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *knieren* (van het onduitsche *knier*, iet fr. *charniere*, dat met ons *knarsen* uit eene bron chijnt te zijn: *de knieren draaijen* gebruikt HOOFT): *ik ontknierde, heb ontknierd.* Eigenlijk uit het knier (schernier) ligten: *ontknieren een hek.* P. VERHOEK. HOOFT gebruikt het oneig.: *waardoor het vernuft ontkniert, ofte uit zijn hengsels geheeven wordt.*

ITKNOCHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *knochten*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontknochtte, heb ontknocht.* Eigenlijk ontknoopen, uit *ontknoften* ontstaan: *met dien sal de knoop ontknocht werden.* P. SCRIVERIUS. Voorts los naken, krachteloos maken, vernietigen: *en het verbondt, iet Engelandt gemaakt, ontknocht te werden.* HOOFT. Van hier: *ontknochting.*

ITKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *knoopen: ik ontknoopte, heb ontknoopt.* Los knoopen: *ontknoop uwen rok. 'k Weet, ls mijn levensdraet ontknoopt is.* H. SCHIM. Fig., oplossen: *wie kan dat raadsel ontknoopen? Een geschil ontnoopen.* Van hier: *ontknooping.*

TKOFFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kofferen: ik ontkofferde, heb ontkofferd.* Eenen koffer uitpakken, uit eenen koffer oen.

TKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *komen: ik ontkwam, ben ontkomen.* Weg omen, ontgaan: *de gevangenen zijn gelukkig ontkomen.*

Te Rome, waerhene hij met zijnen vader ontquam. Moon.
Men bedient zich vooral van dit woord in den zin van bevrijding van onaangename omstandigheden: *den dood ontkomen. Dit gevaar is hij, helaas niet ontkomen. Eenen strik ontkomen.* Zoo ook zonder bijvoeging van de zaak: *zeer luttel, die ontquaamen.* Hooft. Van hier: *ontkoming: er is geene ontkoming aan.*

ONTKOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kommeren: ik ontkommerde, heb ontkommerd.* Van kommer, dat is beslag, drukkenden woeker, belasting ontheffen: *den koophandel op Embde t' ontkommeren.* Hooft. Van kommer, dat is angst en hartzeer, bevrijden, bij L. Meijer, *onkommeren* bij Huygens: *onkommert uw gemoed.* Ontkommeren is ook gebezigd voor ontslaan uit de gevangenis: *dat hij weder ontkommert ware.* Vel. Chr. v. H.

ONTKONINGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *koningen*, dat buiten zamenstell. niet voorkomt: *ik ontkoningde, heb ontkoningd.* Van de koninklijke waardigheid berooven, afzetten. J. de Brune heeft dit woord: *men ziet, hoe schielick een koningh wert ontkoninght.*

ONTKOOPEN, bedr. w., onreg. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *koopen: ik ontkocht, heb ontkocht.* Iets koopen, dat een ander meende te koopen: *iemand iets ontkoopen.*

Dikwils een sake door 't langhe dinghen,
Wordt van een ander den dingher ontkocht.

Conste der Min.

ONTKOPPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *koppelen: ik ontkoppelde, heb ontkoppeld.* Dat met een koppel gebonden is, los maken: *een jok ossen ontkoppelen.* Van hier: *ontkoppeling.*

ONTKORSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *korsten: ik ontkorstte, heb ontkorst.* De korst of korsten wegdoen, affnijden. Van hier: *ontkorsting.*

ONTKRACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *krachten*, dat buiten zamenstell. niet voorkomt: *ik ontkrachtte, heb ontkracht.* Van kracht berooven, krachteloos maken, afschaffen, vernietigen: *Het verbied ontkrachten* (zwakken) *wederstand.* G. Bidloo.

Va

Van hier: *ontkrachting*, waarvan het zamengestelde bij Hooft: *ontkragtingbrief (renversaalbrief)*. Bij denzelven vindt men ook *ontkrachtigen*.

ONTKRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kransen*: *ik ontkranste*, *heb ontkranst*. Eenen krans ontbinden en afzetten: *terwijl de bruid het hoofd reeds werd ontkranst*. G. Bidloo.

ONTKREUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kreuken*: *ik ontkreukte*, *heb ontkreukt*. Uit de kreuk maken. Anton. gebruikt het voor ontfronsen: *kan d'Iber noch het hooft ontkreuken in deez stand?*

ONTKROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kroonen*: *ik ontkroonde*, *heb ontkroond*. Van de kroon, en wijders van die waardigheid, magt en heerschappij, waarvan eene kroon het teeken is, berooven: *zoo dan Don Pedro had moogen ontkroont worden*. Hooft. *De Koningin*, *die zich ontkroont*. Vond. *D'ontkroonde rijxmonarch*. Poot. Oneig., van eer en luister berooven: *die vrou*, *ontkroont van haeren heer en hoeder*. Moon. Van hier: *ontkrooning*.

ONTKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kruipen*: *ik ontkroop*, *ben ontkropen*. Kruipend ontkomen.

ONTKUIPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kuipen*: *ik ontkuipte*, *heb ontkuipt*. Door kuiperij ontnemen: *hij vreest niet*, *dat hem 't ampt ontkuipt werd*. Lodenst.

ONTKUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kuischen*: *ik ontkuischte*, *heb ontkuischt* Bevuilen, reinheid en zuiverheid wegnemen. Oneig.: *'k zag Jesus eer verguist*, *zijn dierbaar woord ontkuist*. A. M. Moens.

ONTKURKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kurken*, dat buiten zamenstell. niet gebruikelijk is: *ik ontkurkte*, *heb ontkurkt*. Eene kurk van eene flesch trekken.

ONTKUSSENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *kussenen*, dat niet in zwang is: *ik ontkussende*, *heb ontkussend*. Van het kussen der regering stooten. De Brune heeft het woord.

ONTLAARZEN (*ontleerzen*), bedr. w., gelijkvl. Van het

het onfcheidb. voorz. *ont* en *laarzen: ik ontlaarsde, heb ontlaarsd.* De laarzen uitdoen.

ONTLADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *laden: ik ontlaadde, heb ontladen.* Van eene lading, eene bevrachting ontlasten: *een schip ontladen.* Zoo ook: *een roer ontladen.* In de proefondervindelijke natuurkunde wordt iets *ontladen*, wanneer het, door aanraking, van de electrike ftof ontlast wordt. Van hier *ontlader.* In eenen figuurlijken zin zegt D. R. CAMPH.: *van aardsche liefd ontladen.* Ledigen, uitdrinken: *ontlaedt den welvaertbeker.* POOT. Van hier: *ontlading.* *Intladen* gebruikt NOTK.

ONTLANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *landen: ik ontlandde, heb ontland.* Van het vaste land los fcheuren: *die haer oevers onderkruipt, en doetse in 't end ontlanden.* HUYG.

ONTLASSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *lasschen: ik ontlaschte, heb ontlascht.* Iets, dat aaneen gelascht is, los maken. HOOFT bezigt *ontlasken.*

Zoo ras zij dezen zang met spelen heffen op,
Ontlaskt zich het Palaijs tot boven in den top.

ONTLASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *lasten: ik ontlastte, heb ontlast.* Van eenen last ontheffen, bevrijden: *ik zal u van dit pak ontlasten.* VOND. Dat bij eenen last vergeleken wordt: *klein vee, van wol ontlast.* POOT. *Zijne Eega ontlast de koe van haren room.* DE DECK. *Dat zij hem van den last, te weten van zijn geld, ontlast had.* DE DECK. Oneigenlijk, beteekent het van eene zaak, waaronder men als eenen zwaren last gebukt gaat, bevrijden: *van de schult zijner zonden heeft Christus hem ontlast.* VOLLENHOVE. *Of hen ontlasten van de wreede tyrannij.* VERSTEEG. *De vrede zal ons eens van al die schattingen ontlasten.* *Iemand van zorgen ontlasten.* Daar zorgen het hart knellen, vooral als men dezelve in zich alleen opkropt, zoo zegt men *zijn hart tegen eenen vriend ontlasten*, als hij van onzen kommer een deelgenoot wordt. Dit zegt men ook van iemand, die het volle gemoed in tranen uitftort: *hij gaet naer buiten om 't hart t' ontlassen.* J. DE HAES. *Hoe zal ik mijn overtuigt gewissen ontlasten?* MOON. Men gebruikt het ook wederk.: *ik*

zal

zal mij van die zwarigheid ontlasten. *Zich ontlasten*, zijn gevoeg doen. *De Ysfel ontlast zich, beneden Kampen, in de Zuiderzee. Mijn bange ziel moet zich ontlasten van de moederlijke zucht.* G. BIDLOO. Van hier: *ontlasting*, bevrijding, buikzuivering.

ONTLATEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *laten*: *ik ontliet, heb* en *ben ontlaten*. Bedr., los laten, loopen laten: (*zij*) *ontliet haer' schoone twee bewegelicke kraenen.* HUYGENS. *Daer zich de stroomkruik in zee ontlaet*, zegt ANTON., in eenen wederkeerenden zin. Anders is het in die beteekenis verouderd. De smeden gebruiken het nog in eenen bedrijvenden zin, als zij *staal ontlaten*, dat is, hetzelve, wanneer het te zeer gehard is, boven een zacht vuur weeker maken. In dien zin zegt HOOGVL.

— — — *Mijn harnasplaten,*
In Gods genadebron gehardt, en nooit ontlaten.

Oneig., vermurwen, zacht en gedwee maken: *dien zij zijn' kroeze zinnen alzoo t' ontlaaten weet.* HOOFT. Onz., met *zijn*; week worden, als men van den aanvang van eenen zachten dooi spreekt: *het is ontlaten weer. Het weer begint wat te ontlaten. Door 't ontlaaten der sneeu.* HOOFT. *Terwijl de kruiden uit d'ontlatè velden schieten.* POOT. Van hier: *ontlating*.

ONTLAUWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lauweren*: *ik ontlauwerde, heb ontlauwerd.* Van eenen lauwerkrans berooven: *ontlauwer vrij uw hoofd.* G. BIDLOO.

ONTLEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leden*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik ontleedde, heb ontleed.* Eigenlijk de deelen van een ligchaam, lid voor lid, afsnijden, om dezelve naauwkeurig te onderzoeken: *eenen hond ontleden. Een menschelijk ligchaam ontleden.* Wijders, de onderscheidene gedeelten van eenig geheel stuk voor stuk aantoonen:

Hij opent het tooneel der aertsverborgenheden,
Met deelen en ontleden. POOT.

Schoon niemants brein het minste kruit kan ontleden. J. DE HAES. Van elkander rukken, in stukken verdeelen: *Italie is ontleedt, en de beste brokken t'uwen verdoen.* HOOFT. *Een ontlede geest* is, bij HUYG., een geest, die, door den dood, van het ligchaam gescheurd is.

Hoe zeg men Jezus lijf ontleden door zijn leden? G. Brandt. Oneig.: *eene redevoering ontleden*, in hoofd en onderdeelen brengen. Onderscheiden, het eene na het andere in verband voordragen en ontvouwen: *wie kan uw heerlijkheit ontleden?* H. Schim. *'t Geen mijn pen naer waarheid komt t'ontle'n.* Bogaert. *Om mijn hartsgeheim te ontleden.* N. Verst. *Het krijgsrecht fier ontleden.* Poot. Van hier: *ontleder*, *ontleding*. Zam.: *ontleedkunst*, *ontleedmes*, bij Bidloo, *ontleedmesje*.

ONTLEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ledigen: ik ontledigde*, *heb ontledigd*. Ledig maken: *een vat ontledigen*. Ook los, vrij maken: *ende hij haere schouderen van den last ontledighet hadde*. Dorrsl. Ook, oudtijds, met eenen tweeden naamval: *iemand des borgschaps ontledigen*. *Zich ontledigen*, van zijne vermoeidheid uitrusten. *Zich ontledigen* beteekende, voorheen, ook zijne onschuld bewijzen. Overgeven: *Filips zal zich ontleedighen van sant Quintijn, Han en Chastelet, met hunne landouwen.* Hooft. Voor *ontledigen* zegt men ook *ontlegen*: *ontleegt van alle zorge en kommer.* H. Schim. Van hier: *ontlediging*.

ONTLEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leenen: ik ontleende*, *heb ontleend*. Van iemand leenen; in eenen oneigenlijken zin: *daarvan ontleent zij alle hare aenvalligheit.* J. de Haes. *Die licht en luister van haer zonne zal ontleenen.* Verst. *Hoe 't meer zijn eigenschap ontleent van vocht en vuur.* Poot. Van hier: *ontleening*.

ONTLEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leeren: ik ontleerde*, *heb ontleerd*. Afleeren: *dit Euangelij moest hen ontleeren het diep gewortelt quaad.* C. G. Leydekker. *Men zoude veeleer de stront-vliegen ontleeren dreckbollekens te maecken.* De Brune. Vergeten, hetwelk men geleerd heeft: *Jesu, hoe ick meer mij keere, des te meer ick u ontleere.* J. de Brune.

ONTLEEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leeuwen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontleeuwde*, *heb ontleeuwd*. Van leeuwenmoed, dat is heldhaftigheid, berooven: *wat krijgsman zult gij niet ontleeuwen door uwe oogen.* Anton.

ONTLEGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *ont* en *legeren*: *ik ontlegerde*, *heb ontlegerd*. Van eene belegering verlossen. Van hier: *ontlegering*: *dat men kunne ontleeghering wilde bevorderen*. HOOFT.

ONTLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leggen*: *ik ontlegde*, (*ontleide*) *heb ontlegd* (*ontleid*). KIL. verklaart het door misleggen. In dezen zin gebruiken wij het niet meer. Bij C. HUYGENS komt het voor in den zin van ontnemen: *dat dien met laster werdt ontleght*. En bij DE BRUNE: *'t gelt ontleggen*. Het komt thands voor in de beteekenis van uit de gedachten brengen: *hij zocht hem dat met vele reden te ontleggen*. In die van afweren: *om tot aanklampen en enteren te koomen*. *Met dit toe en ontleggen* enz. HOOFT. Afwinnen: *men meinde, dat hij 't zijner weederparthije lichtlijk ontleidt kon hebben*. HOOFT. Wijders beduidt het een' voorslag afslaan: *gij kunt het deze reis niet weigeren*; *noch ontleggen*. VOND. *Aarschot zoekt het t'ontleggen*. HOOFT. *De staet eijscht sijnen dienst, hij kan het niet ontleggen*. CATS. Loochenen: *uw mond heeft mij beloofd, dit kunt gij niet ontleggen*. VERST.

ONTLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leiden*: *ik ontleidde*, *heb ontleid*. Verleiden, misleiden: *maar de schipper ontleidde 't hun met een tijdighe leugen*. HOOFT. *Een maeght ontleijden*, haar vervoeren. KIL. Van hier: *ontleiding*.

ONTLEKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lekken*: *ik ontlekte*, *ben ontlekt*. Door lekken ontvallen. Ook *ontleken*. Zie *lekken*.

ONTLENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lenden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontlendde*, *heb ontlend*. Lendenloos maken, slap maken. Bij KIL. en HOOGSTR. komt het voor, die *ontlendenen* spellen.

ONTLEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *leven*: *ik ontleefde*, *ben ontleefd*. Uitscheiden te leven, het leven afleggen: *Maria sterft en op haar Throon ontleeft*. A. GODART. Zoo ook bij C. HUYGENS: *dien levende gedachten 't ontleven staende voets van vóren doen verwachten*. Veroud. w., schoon weder door MUNTINGHE gebruikt: *of zouden dan ontleefden opstaan*?

ONTLEZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lezen: ik ontlas, heb ontlezen.* MELIS STOKE gebruikt dit woord in den zin van, door geſchrevene boeken te lezen, iemand van iets berooven:

Daer bi ne hevet hi niet verloren
Sine doecht van te voren
Di ne wort ontleſen no ontſonghen.

Dat is; al leest men van hem ſchotſchriften en zingt van hem ſcheldliedjes, daardoor nogtans, verliest zijne deugd hare waarde, en hij zijnen roem niet. Dit werkw. gebruikt HUYGENS in den zin van door lezen afzien en afhandig maken: *ſij 'n hebben God de konst niet recht ontleſen.*

ONTLIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lieven: ik ontliefde, heb ontliefd.* Veroud. woord, zijne liefde jegens iemand afleggen.

ONTLIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lijden: ik ontleed, heb ontleden.* Veroud. w., dat van lijden bevrijden beteekent: *help Israël ontlijden.* C. HUYG.

ONTLIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lijken: ik ontleek, ben ontleken.* Niet meer zoo gelijken, er niet meer zoo uitzien als voorheen: *wie ſoudet konnen meenen, dat iemant ſoo ontlijkt door glans van rijke ſteenen?* CATS. *Al zijt gij ons nu al vrij ontleken.* CATS. *Wie handhaafd best d'ontleekke kijken?* J. OUDAAN. Men heeft nog een veroud. bedr. w., *ontlijkſemen*, ongelijk, leelijk maken.

ONTLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lijmen: ik ontlijmde, heb ontlijmd.* Het gelijmde los maken. Oneig.: *de voet kleeft aan den vloer, men magh ſe nau ontlijmen.* C. HUYG.

ONTLIJSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lijsten: ik ontlijstte, heb ontlijst.* Uit de lijst doen: *eene ſchilderij ontlijsten.* HUYGENS gebruikt het oneig.: *een ſprekend Tafereel van die hem heeft geſonden, en weder t'eener ſprongh ontlijst.* Van hier: *ontlijsting.*

ONTLIJVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *lijven*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontlijfde, heb ontlijfd.* Ombrengen, dooden, het leven benemen: *de Prins van Oranje in 't hart van Hollandt ontlijft.* HOOFT. *Die om 't gemeijn profijt haer*

zal ontlijven. HOUWAART. *Bij zijn ontlijven.* J. PETRÆUS. *Hoorende, dat gaen zoud' op een ontlijven.* VAN MAND. Reeds bij M. ST.: *hi ontlijfde Heeren ende knechte.* Van hier *ontlijving.* Men behoort dit woord, ondertusschen, niet van *lijf*, ligchaam, maar van *lijf*, dat, oudtijds, leven beteekende, af te leiden; zoodat het eigenlijk is, gelijk wij nog zeggen: *uit den lijve rukken, niet meer bij den lijve zijn.* Hier staat *lijf* voor *leven*, het eng. *life.* M. ST. gebruikt, het woord *lijf*, zonder twijfel, in den zin van leven:

Die Diederik is geheten bleven
Ende ende salichlike sijn lijf.

Zoo ook elders:

't Graeffschap regierde na dien,
Die was sijn Broeder, na sijn lijf.

ONTLISSEN, (*ontlitsen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lissen*, dat niet in gebruik is: *ik ontliste, heb ontlist.* De lis los maken: *wat leeraars ook dien band ontlitsen.* VOND.

ONTLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lokken: ik ontlokte, heb ontlokt.* Door uitlokken onttroonen. Van hier: *ontlokking.*

ONTLOMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lommeren: ik ontlommerde, heb ontlommerd.* Van lommer, van schaduw berooven, van dekkende lommer ontblooten: *Italien ontlommert wijn en terw.* C. HUYGENS.

ONTLOODEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *looden: ik ontloodde, heb ontlood.* Uit het lood doen.

ONTLOOPEN, ons w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *loopen: ik ontliep, ben ontloopen.* Door de vlugt ontkomen, wegloopen: *de dief ontliep den geregtsdienaren. Een gevaar ontloopen. Indien hij 't juk ontloope.* VOND. *Zijnen meester te vroeg ontloopen.*

'k Zie dorens, naeu t' ontloopen,
Aen Hermes vrederol. POOT.

Ontvloeijen: *terwijl hun schuim en blaet ontloopt.* VOND. Oneig.: *uwe jaren ontloopen den mijnen niet veel;* ook: *wij ontloopen elkander niet veel.* Van hier: *ontlooping.*

ONTLOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *looveren*, dat niet in gebruik is:

 ik

ik ontlooverde, *heb ontlooverd*. Van het loof berooven.

ONTLORREN. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lorren*: *ik ontlorde*, *heb ontlord*. Met bedrog ontfutselen: *wanneer hij iemand iets ontlorde*, Vond.

ONTLORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lorsen*; *ik ontlorste*, *heb ontlorst*. Door lorsen, door bedriegelijken handel, ontvreemden: *de gelden, den gemeene borze ontlorst*, Hooft. Zie *lorsen*.

ONTLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *lossen*: *ik ontloste*, *heb ontlost*. Dat vast zit, los maken. Ontknoopen; *onbequaem t' ontlossen desen knoop*. J. Douza. Bevrijden: *die door hemselven zijne creatueren ontlossen sal*. Doresl. Ontlasten; *heeft hij hem van zijnen tooren ontlost*. K. v. Mand. Ontlaten, doen smelten: *bergstoffen ontlossen*. Ontwarren, uitleggen: *een geschil ontlossen*. Van hier; *ontlossing*, *ontlosselijk*.

ONTLUIKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *luiken*; *ik ontlook*, *heb* en *ben ontloken*. Bedr., iets, dat gesloten is, open doen: *zij ontluikt den mont*. Vond. Van hier wederk., zich openen: *wat heeft zich menigwerf uw rijke gunst ontloken voor mij in gift op gift!* Poot. Openbaar maken, vertoonen: *Milon wil aan ieder ontluyken, dat elk verhoeden zal zijn gaven te misbruijken*. Vond. *Den geest ontluiken* gebruikte J. Cats voor denzelven vervrolijken, *Naer dat hij buijten son en maen een werelt hadd' ontloken*. D. Heins. Meest, echter, nemen wij het onzijdig: met *zijn*, in de beteekenis van langzaam opengaan. In dien zin zegt men het van oogen. Zoo gebruikt het J. de Haes: *ach! schiet gij zelfs geloken zulke looken, Waer berge ik mij, ontluikt gij, voor uw vonken?* Doch meest van bloemen, wier bladen zich, door warmte en regen, zacht ontwikkelen: *waer ontlook eit een bloemgje?* Poot.

Daar morgendauw, als perlen, leit
Bij droppels hier en daer gespreit,
Op roozenbladen frisch ontloken. Vond.

Rozen, die 's morgens versch ontloken blozen. J. de Haes. Van eene plaats, waar bloemen en gewassen staan: *des ontluiken hof en heiden*. Poot. Oneig.: *mijn hart ontluikt hier met de rozen*, J. de Haes. Van het licht, dat

aan de kimmen kriekt: *'s lichts jeugt, gansch lief, in 't hel vere oost, ontloken.* POOT. *Als de dageraet van uw genade zal ontluiken.* H. SCHIM. *Als 't jeugdig morgenlicht ontluikt.* H. SCHIM. *Laet heur uw genade ontluiken.* H. SCHIM. Van hier: *ontluiking.* De ouden gebruikten dit woord ook gelijkvl. Dus zegt P. SCRIVERIUS: *zoo is die rechte naam ontluijkt.* En H. SWEERTS: *Schoon de lente d'aard ontluijkte.*

ONTLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *luisteren*; *ik ontluisterde, heb ontluisterd.* Van luister, dat is licht, berooven: *door geen nevelwolk ontluistert.* POOT. Wederk.: *de hemel ontluistert zich.* VOND. Van schitterenden glans ontblooten: *verbergt uwe ontluisterde hoofden, o geringe geschenken van zilver en goud.* HERV. OVERZ. Van eer en luister: *ontluistert van die gaven.* J DE DECK. *Wier lof en glans noit droef ontluistert wordt.* K. BRANDT. Roem en heerlijkheid ontnemen: *Gods wijsheid wordt er niet door ontluisterd.* FRANTZEN. *Door kracht van eigendom vermagh hij t' ontluisteren.* VOND, Van hier: *ontluistering.*

ONTMAAGDEN, bedr. w., gelijkvl, Van het onscheidb, voorz. *ont* en *maagden*, dat niet in gebruik is: *ik ontmaagdde, heb ontmaagd.* Eene maagd van hare eer berooven. BOOM DER KENN.

ONTMAAKSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *maakselen*, dat anders niet voorkomt: *ik ontmaakselde, heb ontmaakseld.* Mishandelen, het maaksel verwoesten: *men knot hem lit voor lit af; waarna 't ontmaakselt lichchaam dus blijft hangen.* BOGAERT.

ONTMAGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb, voorz. *ont* en *magten*, dat buiten zam. niet gebruikt wordt: *ik ontmagtte, heb ontmagt.* De magt ontnemen: *de gedachten van de dood ontmachten de zonde.* DE BRUNE.

ONTMAGTIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *magtigen*: *ik ontmagtigde, heb ontmagtigd.* Magteloos maken, en door overmagt ontnemen.

ONTMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *maken*: *ik ontmaakte, heb ontmaakt.* Ontdoen, afbreken: *noit maken iet, dat deugt, of moet eerst iet ontmaken.* DE DECK. Krachteloos maken: *eenen*

koop ontmaken. Bij uiterften wil onterven: *zijne ouders ontmaakten hem de helft van hunne bezittingen. Iemand al zijn goed ontmaken.* Van hier: *ontmaking*, onterving.

ONTMAKKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *makkeren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontmakkerde, heb ontmakkerd.* Eigenlijk twee makkers van elkander fcheiden, iemand van zijnen makker berooven. De woorden van Tacitus: *cum quo de natura animæ et disſociatione ſpiritus corporisque inquirebat*, zet de Ridder dus geestig over: *met den welken hij den aart der ziele en 't ontmakkeren* (het fcheiden) *van geest en lijf onderzocht.*

ONTMANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *mannen*, dat niet in gebruik is: *ik ontmande, heb ontmand.* Iemand van die deelen, waardoor hij tot de mannelijke kunne behoort, berooven; eene befchaafdere uitdrukking voor het ruwere woord *lubben: hij liet zich ontmannen.* Van mannelijke deftigheid berooven: *mijn toertze, die ſteeds brandt en knapen gans ontmant.* Rodenb. Het vermogen om voort te leven, en tevens het leven, benemen: *wanneer de prikkelſter tot teelen Adonis zagh ontmant, en in den mondt der hel geſtelt door 't zwijn zijn' tandt.* Hooft. Iemand, door hem fchande aan te doen, van iets ontblooten: *den hoop 't gezagh ontmannen.* Vond. Den moed ontnemen: *ſtrak is het burgershert niet meer door vrees' ontmant.* Sweerts. De manfchap wegnemen: *eene vloot — eene ſtad ontmannen.* Het deelwoord *ontmand* verklaart Kil. ook door krachteloos, bezweken. In dien zin komt het bij H. Sweerts voor: *de maagt, ontmant, riep Tetis hulp.* Van hier: *ontmanning.*

ONTMANTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *mantelen*, dat niet in gebruik is: *ik ontmantelde, heb ontmanteld.* Den mantel afdoen, van den mantel berooven: *die u bij der ſtraet ontmantelt.* Huyg. Meest gebruikt men het voor het flechten van borstweringen en vestingwerken, waarmede eene plaats als met eenen mantel tegen het regenen van pijlen, kogels enz. bedekt is: *eene ſtad ontmantelen. Jvois ontmantelt teeghens Teroanne.* Hooft. *Ontmantelt van aenhangers.* Hooft.

ONTMAREN, *ontmarren*, *ontmeren*, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *maren*: *ik ontmaarde,*

heb ontmaard. Het touw eens vaartuigs, waarmede het aan eenen paal gemaard is, los maken: *het schip t' ontmaeren.* VOND.

ONTMASKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *maskeren*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontmaskerde*, *heb ontmaskerd.* Het masker afligten: *met hare staatdochters, zonder die t' ontmasscheren.* HOOFT. Oneig. komt het meest voor in de beteekenis van iets in zijne ware gedaante voorstellen, door het wegnemen van uitwendigen schijn: *d'ontmaskerde dood.* J. DE DECK. *Dat zijne geheime kuiperijen, listige veïnzerijen en gesmeede aanslagen kon ontmaskeren.* BOGAERT. Van hier: *ontmaskering.*

ONTMASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *masten*, dat niet in gebruik is: *ik ontmastte*, *heb ontmast.* Den mast wegnemen, afkappen, wegschieten: *de vloot kwam met drie ontmastte schepen binnen.*

ONTMENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *mengelen*: *ik ontmengelde*, *heb ontmengeld.* Uiteen schiften, uit eene verwarring redden: *ten tijde van Leicester, met wien men hier veel t' ontmengelen gehadt heeft.* HOOFT. Van elkander scheiden: *om de oover hoop leggende leeden t' ontmengelen.* HOOFT. *Zulx parthijen met gering verlies ontmengelt werden.* HOOFT, die het ook onz. gebruikt: *hij ontbood hem, strax t' ontmengelen*, dat is, zich met zijn krijgsvolk uit den drang te begeven. Bij KIL. leest men daarvoor *ontmengen.*

ONTMENSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *menschen*, dat buiten zamenst. niet in gebruik is: *ik ontmenschte*, *heb ontmenscht.* Men vindt dit woord in tweederlei beteekenis gebruikt. Deels geeft het te kennen, menschelijke veroordeelen en eene bekrompene manier van denken afleggen: *om goddelicke zaken te verstaen is van noode, dat hij als ontmenscht worde.* DE BRUNE. Deels (en dit is de gemeene beteekenis) duidt het aan de zachte en medelijdige menschelijke geaardheid geheel uitschudden; wanneer men het deelwoord *ontmenscht* alleen bezigt. In dien zin neemt men het niet alleen van ontaarde menschen, als: *eer hem de ontmenschte monsters vatten, en hechten aen dit hout.* POOT. En: *maer gij, ontmenschte! van een' tuimelgeest*

gedreven enz. J. de Haes; maar ook van andere voorwerpen, die met die wreede monsters vergeleken worden, gelijk:

Wij zien d' ontmenschte dood aen allen kanten gapen
Naer onzen ondergang. N. Versteeg.

ONTMEREN, zie *ontmaren*.

ONTMERGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *mergen*, dat niet in zwang is: *ik ontmergde, heb ontmergd.* Eigenl., al het merg wegnemen: *de zorghe ontmerght de beenen.* J. de Brune. Oneig., iemand geheel door knevelarijen ontblooten.

ONTMESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *mesten*: *ik ontmestte, heb ontmest.* Den mest wegnemen: *de droogε koeijen kluijten, daer Cijpers loosen boer sijn' weiden van ontmest.* Huygens.

ONTMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *meten*: *ik ontmat, heb ontmeten.* De maat niet geven, in het meten bedriegen. Veroud. w.

ONTMODDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *modderen*: *ik ontmodderde, heb ontmodderd.* Den modder wegdoen. Oneig. gebruikt het J. de Brune: *hij ontmoddert mij van de ghistdeswerelts.*

ONTMOEDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moederen*, dat niet in gebruik is: *ik ontmoederde, heb ontmoederd.* Van de moeder berooven: *warom sijn kindren so diep een wonde, dus ontmoederd, mosten dragen.* van Blankenburg. Bij Kil. vindt men het ook.

ONTMOEDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moedigen*; *ik ontmoedigde, heb ontmoedigd.* Den moed ontnemen: *d' Othonianen werden verwonnen: niet ontmoedight nochtans.* Hooft. *Onder het ontmoedigend denkbeeld.* Frantzen.

ONTMOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moeijen*: *ik ontmoeide, heb ontmoeid.* De vermoeidheid wegnemen: *de niewicheit sal uw' vermoeyden voet ontmoeijen.* Huygens.

ONTMOETEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *moeten*, dat buiten zamenst. weinig voorkomt (*die hem moet.* C. Huygens): *ik ontmoette (ontmoetede) heb (niet heb) ontmoet.* In het gaan tegenkomen, met eenen derden naamval: *als de Heere Bileam*

ont-

ontmoet was. BYBELV. *Dat hem een blauwen hond ontmoet is*. DE BRUNE. *Daer zult gij nu dien letterhelt ontmoeten*. J. DE HAES. *Die heur aengezicht ontmoeten met statigheit*. H. SCHIM. Oneigenl., vinden; *dewijl wij in onze moedertael geene schriften van dien aert ontmoeten*. J. DE HAES. Bejegenen, overkomen: *wat wreetheijt is haer daer ontmoet!* SCRIVERIUS. *Veelerhande lotgevallen zijn hem na dien tijt ontmoet*. POOT. *Als Godt straf bereidt, ontmoet ons zijn Rechtvaerdigheit*, POOT. In die beteekenis gebruikte men het, oudtijds, ook onpersoonlijk: *het ontmoet den eenen als den anderen*. DORESL. Van hier: *ontmoeting*, bij de ouden *het ontmoet*, tegenkomst, wedervaring, *ontmoetsel: dit tweede ontmoetsel*. HOOFT. Het voorz. *ont* schijnt hier, of eenen aanvang, of eene beweging naar iets aan te duiden, uit *aan* ontstaan zijnde. Voor het zam. *ontmoeten* zegt de Engelschman slechts *to meet*. Het is zeer denkelijk, dat het, met ons voorz. *met*, tot eenen oorsprong behoort. Ondertusschen wordt dit werkwoord ook bedrijv. bevonden, als bij J. DE HAES: *daer wort gij nu met vreugt van Grevius ontmoet*. Dit is af te keuren; alhoewel de dagelijksche taal hier vaak het hulpw. *hebben* bezigt; zelfs keurige schrijvers gebruiken *hebben* dikmaals, als ware het woord bedr. Zoo zegt een beroemd taalkenner: *ook heb ik dezelve ontmoet*. Of men moeste dit woord in de beteekenis van vinden, aantreffen, als meer bedr. beschouwen.

ONTMOMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *mommen: ik ontmomde, heb ontmomd*. Ontmaskeren, de mom afrukken. Meest in eenen figuurlijken zin, gelijk ontmaskeren: *de schouwburgh ontmomt de weerelt*. VOND. *Zoo wort de doot niet ontmomt*. VOND. *Zoo hij de waarschuwers deed' ontmommen*. HOOFT. Van hier: *ontmomming*. ANTON.

ONTMONDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *monden: ik ontmonde, heb ontmond*. Uitspreken: *onheilen zoo groot, dat zij niet t' ontmonden waaren*. HOOFT. VOND. schijnt het voor ontdekken te gebruiken: *dan wort zijn boosheit niet ontmont door dit blanckettten*. Veroud. woord.

ONTMORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *morsen: ik ontmorste, heb ontmorst*.

HOOFT

HOOFT gebruikt dit woord der ſtraattaal in zijnen *Ware-nar: om me de pot behendigh t' ontmorsſen*, afhandig te maken. Waren onder de markt verkoopen noemt men: er mede te *morſen*.

ONTMOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *mosſen*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontmoste*, *heb ontmost*. Van mos zuiveren: *olijfboomen ſnoeijen en ontmosſen*.

ONTMUITEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *muiten*, dat is in eene muit, eene vogelkevie, opſluiten: *ik ontmuitte*, *heb ontmuit*. Uit eene muit laten, uit eene kevie los laten. Bij J. v. HEEMSKERCK komt het oneig. voor: *'k voorſie de Rhijn ontboeijt*, *'k voorſie de Maes ontmuijt*.

ONTMUNTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *munten*: *ik ontmuntte*, *heb ontmunt*. Eene oude munt vernietigen, om geld met eene nieuwe te ſtempelen.

ONTMUNTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *munten*: *ik ontmuntte*, *ben ontmunt*. Als men iemand in langen tijd niet gezien heeft, en deszelfs gelaatstrekken zich niet meer voorſtellen kan, zegt men *hij is mij geheel ontmunt*. VOND. zegt ergens: *die grijs zijt en ontmunt*. Men zoude het als eene figuur van het vorige woord kunnen houden; liever, nogtans, het van een ander *munten* (*hij heeft het op mij gemunt*) afleiden.

ONTMUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *muren*, dat is *bemuren*: *ik ontmuurde*, *heb ontmuurd*. Van muur of vestingwerk ontblooten: *wallen*, *thans ontmuurt*. BOGAERT. Van hier: *ontmuring*: *het is een dach van ontmueringe des muers*. BYBELV.

ONTNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *naaijen*: *ik ontnaaide*, *heb ontnaaid*. Het genaaide los maken: *Al ſlijt ghij niet dan leuren*, *ontnaeijen gaet voor ſcheuren*. HUYG.

ONTNAGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nagelen*: *ik ontnagelde*, *heb ontnageld*. De nagels uittrekken.

ONTNARREN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *narren*: *ik ontnarde*, *ben ontnard*. Met eene narreſlede zoo ſnel rijden, dat men uit het gezigt komt.

ONTNASTELEN, zie *ontnestelen.*

ONTNATUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *naturen*: *ik ontnatuurde*, *heb ontnatuurd*. Voor dit veroud. w. zeide men voorheen ook *onnaturen*, van aard en natuur berooven: *en onnaturen 't heijl van d' heijlighe natuure.* RODENB.

ONTNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nemen*: *ik ontnam*, *heb ontnomen.* Ontſtelen: *iemand geld ontnemen.* Met kracht en gezag wegnemen:

Wijl mijn Koning aan den dood
Magt en prikkel heeft ontnomen. BODDAERT.

Wegnemen: *dien waen t' ontnemen.* POOT. Van hier: *ontneming.*

ONTNESTELEN, (*ontnastelen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nestelen*: *ik ontnestelde*, *heb ontnesteld.* De nestels los maken: *hij holp hem voorts ontnastelen.* Van hier: *ontnesteling.*

ONTNESTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nestelen*: *ik ontnestelde*, *heb ontnesteld.* Uit het nest ligten. Oneig., uit het bed doen rijzen; ook des nachts uit het bed ligten. Van hier: *ontnestelaar*, die vogelnesten ſtoort. Bij J. DE BRUNE leest men *ontnesten*, uit het nest lokken: *als de jonghen ontnest zijn en vleugels hebben.* Oneig.: *wanneer wij ons maer eerst en beginnen te ontnesten*, *uit de natuerlicke eenvoudigheijd der jaren.* J. DE BRUNE.

ONTNEVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nevelen*: *ik ontnevelde*, *heb ontneveld.* Den nevel verdrijven. J. DE DECK. gebruikt het figuurl.: *dat nut verlies ontnevelt ieders oogen.*

ONTNIJDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nijden*, dat niet voorkomt: *ik ontnijdde*, *heb ontnijd.* Door nijd onthouden: *en wordt het loon mij ontnijdt.* C. HUYGENS.

ONTNOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *noppen*: *ik ontnopte*, *heb ontnopt.* De noppen afrukken, wegſlijten: *die noch niet geheel ontnopt*, *en op den draed geſleten is.* J. DE BRUNE.

ONTNUCHTEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *nuchteren*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontnuchterde*, *heb* en *ben ontnuch-*

nuchterd. Bedr., iemand, op eene of andere wijs, tot kennis en zelfsbewustheid brengen, nadat hij onmatig gedronken heeft: *iemand door gevoelige slagen ontnuchteren*. Fig.

Om t' ontnuchteren uw brein
Van zijn' waen — en glorijdampen. De Deck.

Wederk.: *zich ontnuchteren*, des morgens iets nuttigen. Ook bedr.: *zuigelingen, eer ze noch ontnuchtert zijn door 't eerste en voedzaeme uchtentzoch*. Moon. Onz., met *zijn*, na onmatigen drank tot zich zelven komen: *hij begint weder te ontnuchteren*. *Met een nau half ontnuchterd oog*, dat, wegens onmatig gebruik van wijn, zich pas opent. De Deck. Van hier: *ontnuchtering*.

ONTOEFENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *oefenen*: *ik ontoefende, heb ontoefend*. De oefening benemen: *ons ontoeffende soldaaten*. Hooft.

ONTOEGANKELIJK (*ontoegangelijk*), bijv. n. en bijw., *ontoegankelijker, ontoegankelijkst*. Ongenaakbaar. Van hier: *ontoegankelijkheid*. Van *on* en *toegankelijk*.

ONTOEGEVEND, bijv. n. en bijw., *ontoegevender, ontoegevendst*. Die niet toegeven wil, oninschikkelijk. Van hier: *ontoegevendheid*. Van *on* en *toegevend*.

ONTOEVRIESLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet toevriezen kan. Van *on* en *toevrieslijk*.

ONTOOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *oogen*: *ik ontoogde, heb ontoogd*. De oogen uitsteken, van het gezigt berooven: *vaarwel ontoogde Vorst*. Anton.

ONTOOLIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *oolijken*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik ontoolijkte, heb ontoolijkt*. De oolijkheid van iets wegnemen, bedekken: *vergoelik en ontolik die fnod' afgoderij*. Oudaan.

ONTOOMEN, zie *onttoomen*.

ONTOOMELIJK, bijv. n. en bijw., *ontoomelijker ontoomelijkst*. Niet te betoomen: *uit ontoomlijke toght*. Hooft. Van *on* en *toomelijk*. Bij Kil. heeft men ook *ontoomig*, zonder toom en teugel.

ONTOON, z. n., m., *des ontoons*, of *van den ontoon*, meerv. *ontoonen*. Krassende toon, die voor het oor, dat de welluidendheid gewend is, onverdragelijk is: *die*

ans den ontoon, valsch geluijt van trommelen van nieuws opheffen. C. HUYGENS. Van *on* en *toon.*

ONTORDENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ordenen*: *ik ontordende, heb ontordend.* In wanorde brengen: *op de zijde des ontordenden vijands.* HOOFT. *De Bataviers zijn ontordent.* HOOFT.

ONTOUDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ouderen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontouderde, heb ontouderd.* Van ouders berooven, ouders door den dood wegnemen: *hij ontoudert u.* C. HUYG.

ONTPAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *paaijen*: *ik ontpaaide, heb ontpaaid.* Storen, ongenoegen verwekken: *tot dat den klaaren dag komt, dattet ontpaeijt.* K. v. MAND. Veroud. w.

ONTPAAPT, bijv. n. en bijw. Van paperij verlost, niet meer paapsch. HUYGENS gebruikt dit woord, en, in dien zelfden zin, ook *ontromend*: *maer naeckt en maskerloos, gelijck de waerheid is, ontrooment en ontpaept.*

ONTPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pakken*: *ik ontpakte, heb ontpakt.* Los pakken. Van hier: *ontpakking.*

ONTPANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *panden*: *ik ontpandde, heb ontpand.* Verpande goederen ontslaan, lossen. Van hier: *ontpanding.*

ONTPAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *paren*: *ik ontpaarde, heb ontpaard.* Dat een paar is, van elkander scheiden: *doch die dus ontpaert blijft leven.* POOT. *Uw Anna was ontpaert.* RODENB. *U vindende vriendeloos, van mij ontpaerd.* v. MAND. *Die zijn geheilight paer ontpaerde.* VOND. *Die menig paar ontparen zag.* K. BRANDT.

ONTPASSEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *passen*: *ik ontpaste, ben ontpast.* Kwalijk passen, niet voegen. Veroud. w.: *het is ontpast.* H. SWEERTS.

ONTPEKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pekelen*: *ik ontpekelde, heb ontpekeld.* De pekelachtigheid doen verliezen: *het onderaerdsche nauw ontpekelt sijn aengeboren sout.* HUYGENS.

ONTPLAASTEREN, zie *ontpleisteren.*

ONTPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *planten: ik ontplantte, heb ontplant.* Het geplante uitroeijen: *soo u ouderdom, nae menigh jaer, ontplant.* C. HUYG. Van hier: *ontplanting.*

ONTPLEGEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *plegen: ik ontplagt, heb ontpleegd* (oudt. ontplogen). Afwennen. Veroud. w.

ONTPLEISTEREN (*ontplaasteren*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pleisteren: ik ontpleisterde, heb ontpleisterd.* De pleister afhalen. *Sweeren, die ick ontplaestren gae.* C. HUYG. DE DECK. gebruikt het oneig. voor naakt en bloot stellen, ontdekken: *zijn gebreken ontplaesteren.*

ONTPLEITEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voor. *ont* en *pleiten: ik ontpleitte, heb ontpleit.* Door pleiten ontnemen, afwinnen.

ONTPLOFFEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *ploffen: ik ontplofte, ben ontploft.* Plofsend ontvallen. Van hier: *ontploffing*, scheikund. woord, het geluid der bergstoffen, als zij in den smeltkroes gezuiverd worden, aanduidende.

ONTPLOKKEN, zie *ontplukken.*

ONTPLONDEREN, (*ontplunderen*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *plonderen: ik ontplonderde, heb ontplonderd.* Door plondering ontnemen. Van hier: *ontplondering.*

ONTPLOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *plooijen: ik ontplooide, heb ontplooid.* Losplooijen: *om de huijken te ontploijen.* DE BRUNE. *Het kleet, dat hier ontplooit, en elders opgevouwen, de lijkbus dekt.* G. BIDLOO.

ONTPLUIKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pluiken, plicare* en *claudere*, vouwen en sluiten: *ik ontplook, heb ontploken.* Ontvouwen, ontsluiten, ontrollen: *ontpluijken de banieren.* SPEL. V. SIN. Veroud. woord.

ONTPLUIMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pluimen: ik ontpluimde, heb ontpluimd.* Van pluimen of vederen berooven: *ontpluijmde vogel.* DE BRUNE. *Die zich verzuijmt, die wert ontpluijmt.* DE BRUNE. *Ontpluijmt mij nimmermeer u teere pimpermeesen.* J. CATS. *Een ontpluimde stormhoed.*

ONTPLUIZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

voorz. *ont* en *pluizen*: *ik ontpluisde*, *heb ontpluisd* (oudt. *ontploos*, *heb ontplozen*). Wegnemen. Oneig., door uitpluizen ontdekken: *het bedrijf van dezen dwingelandt zal nader ontpluist werden*. HOOFT. *Koomende daar de knoop der stoffe lagh*, *beval hij den Raat*, *dezelve t'ontpluizen*. HOOFT. *Ist dat ick Hofwijck magh van lit tot lit ontpluizen*. C. HUYGENS. Zoo ook: *ontpluizing*.

ONTPLUKKEN (*ontplokken*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *plukken*: *ik ontplukte*, *heb ontplukt*. Door plukken wegnemen: *den vogel al 't gepluimt ontplukken met den bek*. MOON. *Laet u al den zeeoegst niet ontplucken*. DE DECK.

ONTPLUNDEREN. Zie *ontplouderen*.

ONTPOORTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *ont* en *poorteren*: *ik ontpoorterde*, *heb ontpoorterd*. Het poorterregt ontnemen; bij BRAND. Van hier: *ontpoortering*.

ONTPRAGCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *pragchen*: *ik ontprachte*, *heb ontpracht*. Door pragchen ontvangen.

ONTPRANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *prangen*: *ik ontprangde*, *heb ontprangd*. Uit de prang verlossen: *dat de Euangelijles het herte komt ontprangen*. F. HALMA.

ONTPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *praten*: *ik ontpraatte*, *heb ontpraat*. Uit het hoofd praten.

ONTPREKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *preken*: *ik ontpreekte*, *heb ontpreekt*. Door een lang en welsprekend voorstel iets ontraden.

ONTPRIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz *ont* en *prijzen*: *ik ontprees*, *heb ontprezen*. Niet prijzen, misprijzen. Veroud. w.

ONTPRIKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *prikkelen*: *ik ontprikkelde*, *heb ontprikkeld*. Den prikkel ontnemen: *de dood*, *ontprikkelt en in 't stof verneert*. H. SCHIM.

ONTPROEVEN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *proeven*: *ik ontproefde*, *heb ontproefd*. Na proeving afkeuren, verwerpen.

ONTPURPEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *purperen*, *ik ontpurperde*, *heb ontpurperd*. Van purper, als een teeken van eer, ontblooten, een purperverwig kleed afleggen: *ontpurperde Achtbaerheen*. J. RADERMACHER.

ONTRAAG, bijv. n. en bijw., *ontrager*, *ontraagst*. Niet traag. Van *on* en *traag*. Van hier: *ontraagheid*.

ONTRADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *raden*: *ik ontried*, *heb ontraden*. Door eene raadgeving eene zaak beletten, zoodat zij niet gedaan wordt: *hij ontraat de hulk van 't hof niet zeil te minderen*. VOND. *Dat de onrust haar ontried in haer weederkomst te bewillighen*. HOOFT. Van hier: *ontrader*, *ontrading*.

ONTRAFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rafelen*: *ik ontrafelde*, *heb ontrafeld*. Los rafelen, ontwarren.

ONTRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *raken*: *ik ontraakte*, *ben ontraakt*. Bij geluk ontkomen: *dat Bacchus zijn wreede handen is ontraeckt*. VAN MAND. Bij M. ST. komt het voor, in den zin van in de poging om iets te raken feilen: *ben ic daerin yet ontraeckt*.

ONTRAMPENEERD, bijv. n. en bijw. Men gebruikt dit woord, dat eenen basterduitgang heeft, in de dagelijksche taal, in de beteekenis van reddeloos: *een ontrampeneerd schip*, een vaartuig, dat door storm en anderzins onbruikbaar is geworden. *Ontrampeneerde schepen*. VOND. Men heeft dit woord afgeleid van het saksische *remme*, dat, bij KIL., door *tabula sive tegmen costæ navis*, de zijdplanken, het bekleedsel eens schips, verklaard wordt; als zeide men een *ontremd* schip. KIL. heeft *rampen*, *rampeneren*, *dira imprecari*.

ONTRAMPT, bijv. n. en bijw., zijnde het verleden deelw. van het niet gebruikelijke *ontrampen*. Van ramp ontheven: *d'ontrampte ziel*. CAMPH.

ONTRANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *randen*, dat buiten gebruik is: *ik ontrandde*, *heb ontrand*. Den rand van iets wegnemen. Oneig. gebruikt het HUYGENS: *dat dry en twee reis nu den maenringh sien ontranden*, *vyfmael sien volheeft*.

ONTRAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *ont* en *rapen*: *ik ontraapte*; *heb ontraapt*. Door rapen wegnemen; ook in het gemeen ontnemen: *maakt, dat geen druk de wieg 't rusten ontraept*. POOT.

ONTREDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *redden*: *ik ontredde*, *heb ontred*. Los maken, bevrijden: *arm, die mijn' postlen arm zoo dikwijls hebt ontredt*. HOOFT. *Groote schout, daer wi hem of ontredden sullen*. VERBINDT. BRIEF *van* 1351. Van hier: *ontredding*.

ONTREDDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb: voorz. *ont* en *redderen*: *ik ontredderde*, *heb ontredderd*. Reddeloos maken: *ter dier plaatze kalfaterden zij hunne ontredderde schuiten*. BOGAERT. Van hier: *ontreddering*. G. BIDLOO.

ONTREEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *reeden*: *ik ontreedde*, *heb ontreed*. Van een gewaad, waarmede men uitgereed is, ontblooten; ook iets onklaar, ongereed maken. Veroud. woord.

ONTREGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb: voorz. *ont* en *regten*: *ik ontregtte*, *heb ontregt*. Dit woord, het welk ik bij niemand der Ouden gevonden heb, vind ik, in de vertaling van de keuren van HONZINGOLAND: *jeftha undriuchte mit twelef ethum*, ofte ontrechte (het) met twaalf eeden. Het schijnt daar de beteekenis te hebben van zich er af te maken, den klem des regts te ontbinden.

ONTREINIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *reinigen*: *ik ontreinigde*, *heb ontreinigd*. Bezoedelen, onrein maken. Van hier: *ontreiniging*. Oudt. ontreinen: *hoe die Tempel ontreint wert*. J. v. MAERL. RYMB.

ONTREKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en het oude *reken*, van *reke*, *reeks*: *ik ontreekte*, *heb ontreekt*. Eene reeks in wanorde brengen. Veroud. w.

ONTREKENEN, bedr. voordd. w., gelijkvl., van het vorige *ontreken*. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rekenen*: *ik ontrekende*; *heb ontrekend*. In het oprekenen bedriegen en, door dien weg, iets ontnemen. Veroud. woord.

ONTREMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *remmen*: *ik ontremde*, *heb ontremd*. Een wagen remmen is deszelfs wiel met eenen keting

vast maken, opdat hij niet te schielijk van eene steile glooijing storte: wanneer men dien ketting los maakt, *ontremt* men den wagen.

ONTRENNEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rennen*: *ik ontrende*, *ben ontrend*. Door rennen ontkomen: *die den hongher ontrennen*. Dorbsl. *Onmogelijck t' ontrennen*. Vond. *'s Nootlots bitterheit, 't geen niemant kan ontrennen*. Poot.

ONTRENT, zie *omtrent*.

ONTREUZELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *reuzelen*, dat niet in gebruik is: *ik ontreuzelde*, *heb ontreuzeld*. Den reuzel uitnemen, uitscheuren: *die menschebuik opscheurd*, *en menschen ontreuzelt* Oudaan.

ONTRIEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *riemen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontriemde*, *heb ontriemd*. Den gordel of riem afnemen. *Eene ontriemde tong* schrijft Huygens aan kakelaars toe, met zinspeling op den tongriem, waarvan men anders kinderen snijdt.

ONTRIJDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijden*: *ik ontreed*, *ben ontreden*. Te paard, of met eenen wagen, ontkomen: *t' ontrijden met de koets den steedschen zomerbrant*. Poot. *De voorrijden ontreeden 't meest met hunne paerden*. Hooft. In het gemeen, snel ontkomen:

De donkre doolt, bevreesd' hoe lichtlijk kon haar straalen
Een halve Roemers Ann' ontrijden. Hooft.

Van hier: *ontrijding*.

ONTRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijgen*: *ik ontreeg*, *heb ontregen*. Los rijgen.

ONTRIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijken*, dat verouderd is: *ik ontrijkte*, *heb ontrijkt*. Van rijkdommen, ook van een rijksgebied berooven. Veroud. w.

ONTRIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijmen*: *ik ontrijmde*, *heb ontrijmd*. Dat in rijm gedicht is, in onrijm ontbinden: *ontrijmt uw rouwe rijm*. Huygens.

ONTRIJSEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rijsen*: *ik ontrijste*, *ben ontrijst*. Gewoord, door afrijsen, dat is afvallen, ontslippen:

voorz. *ont* en *ruimen: ik ontruimde, heb ontruimd.* Engte veroorzaken: *dat ledekant ontruimt de kamer.* Plaats maken, door iets weg te ruimen: *gij fatsoenlijke Bagijn ontruijmde hem de plaats. Ontruim de zaal. Een huis ontruimen*, het verlaten, als de huurtijd verstreken is. Oneig.: *een ambt met den dood ontruimen. Alles, wat hij met den dood zal ontruimen*, nalaten. Van hier: *ontruiming.*

ONTRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rukken: ik ontrukte, heb ontrukt.* Met geweld onttrekken, los rukken: *die mij 't gevaar ontrukt van 's weerelts strikken.* J. DE HAES. Met geweld ontnemen: *ontruckt den Teems dien rijken oest.* VOND. *Om wij mijn kroon t' ontrukken.* J. E. VOET. *Zoo was 't onmogelijk het krachtig heir een stadt t' ontrukken.* P. SCRIV. *Zich door eenen eerelijken naam de sterflijkheid ontrukken.* BOG. Van hier: *ontrukking.*

ONTRUNNEN, zie *ontrennen*

ONTRUSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *rusten: ik ontrustte, heb ontrust.* Rust en stilte benemen: *men mogt uw wieg ontrusten.* POOT. Iets, hetwelk men in rust bezit, storen: *'t leet, dat zijn' welstant dorst ontrusten.* POOT. Ontroeren: *iemand met zorgen ontrusten.* De bedaardheid der ziel benemen: *geen nijt, geen wrok ontrusten uw gemoet.* J. DE HAES. Wederk., *zich ontrusten: waerover ontrust gij u toch*, kwelt gij u? Van hier: *ontrusting.*

ONTSATANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *satannen*, dat niet in gebruik is: *ik ontsatande, heb ontsatand.* Den Satan de magt benemen: *de Satan werdt ontsatant.* RODENB.

ONTSCHAAK, z. n., o., *des ontschaaks*, of *van het ontschaak*; zonder meerv. Het ontschaken. Veroud. w.

ONTSCHADIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schadigen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontschadigde, heb ontschadigd.* De schade vergoeden. Van hier: *ontschadiging.*

ONTSCHAGCHELEN, *ontschagcheren*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schagchelen, schagcheren: ik ontschagchelde, ontschagcherde, heb ontschagcheld, ontschagcherd.* Door schagchelarij ontnemen.

ONTSCHAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schakelen: ik ontschakelde, heb ont-*

ontſchakeld. Eigenlijk, de ſchakels los doen: *eene keten ontſchakelen*. Oneig., ontbinden: *dat de doot zelven u niet zal kunnen ontſchakelen*. RODENB. *Mijn geest, ontſchaeckelt van het lijf*. VOND. Van ſtuk tot ſtuk ontvouwen: *en als haer gantsch geſprek bij hem ontſchakelt wert*. J. CATS. Van hier: *ontſchakeling*.

ONTSCHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchaken*: *ik ontſchaakte*, *heb ontſchaakt*. Door ſchaking ontvoeren: *eene dogter haren ouderen ontſchaken*. *Dat men u ontſchaken haest moest*. K. v. MAND. Op andere dingen toegepast: *die menig maagd'lijk hart zijn reinigheit ontſchaakt*. KAMPH. *Dus zag men 't Heijligdom van onze ſtad ontſchaaken*. P. SCRIV. Van hier: *ontſchaker*, *ontſchaking*. Bij HUYGENS komt een woord *ontſchaken* in den zin voor van, door op het ſchaakbord te ſpelen, iets ontnemen: *'t wil mij mijn leven noch ontroeren noch ontſchaken*.

ONTSCHAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcharen*: *ik ontſchaarde*, *heb ontſchaard*. Eenen hoop geregeld voetvolk uit elkander drijven: *'t welk, daardoor ontſchaart, en voorts beſprongen enz.* HOOFT.

ONTSCHEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheeden*, dat niet in gebruik is: *ik ontſcheedde*, *heb ontſcheed*. Uit de ſcheede trekken: *ontſcheede ſtael*. VOND.

ONTSCHEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheiden*: *ik ontſcheidde*, *heb ontſcheid*. Door ſcheiding los maken, afzonderen, onderſcheiden. Veroud. w.

ONTSCHEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſchepen*: *ik ontſcheepte*, *heb ontſcheept*. Uit een ſchip laden, het tegendeel van inſchepen: *goederen ontſchepen*. Van hier: *ontſcheping*.

ONTSCHEPPEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *ſcheppen*: *ik ontſchiep*, *heb* en *ben ontſchapen*. Bedr., de ſchoone gedaante, van den Schepper ontvangen, wegnemen, van de blozende kleur berooven: *bleeck ontſchapen werd zijn eijgen broeder*. K. v. MAND. *Agamemnon zag men doen oock met bleeck zijn ontſchapen*. v. MAND. Omdat voorts, in grooten ſchrik, het aangezigt al zijne kleur verliest, en

het gelaat mismaakt wordt, zoo wordt dit woord, op die omstandigheid toegepast; *die met de blixems van zijn Heijlge majesteijt ontschept.* VOND. In het bijzonder op het sterven: *uw Schepper is ontschept.* POOT. *Wie lecht hier doot te hed, gelijk ontschapen?* VOND. *Nu leid zij op het lijkbed als ontschapen.* BOGAERT. *Om uwen vader, nu ontschapen te verheffen.* MOON. Onz., met *zijn*; den geest geven: *o Schepper! ik ontschep: ontsluit mij uw genade.* HOOFT.

ONTSCHEPTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schepteren*, dat buiten gebruik is; *ik ontschepterde, heb ontschepterd.* Van den schepter, en tevens van die magt, waarvan dezelve een teeken is, berooven: *Diocletiaan ontschepterd.* VOND.

ONTSCHERPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *scherpen*: *ik ontscherpte, heb ontscherpt.* De scherpte benemen, bot, stomp maken.

ONTSCHEUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *scheuren*: *ik ontscheurde, heb ontscheurd.* Door losscheuren ontnemen, van iets berooven: *hij schijnt het zelve de krachten des dierelijken leevens te ontscheuren.* SELS. Wederk., *zich ontscheuren aan iets: 't schuimbekkend zuiden, zich ontscheurende aan zijn banden.* CORN. LOOTS. *Zie en, die haar self haer lichaam en ontscheuren.* HUYGENS. *Ik zag mij naauwelijks een geilen klaauw ontscheuren.* BIDLOO.

ONTSCHIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schieten*: *ik ontschoot, ben ontschoten.* Snellijk ontvlugten, uit het gezigt raken en dus gemist worden. In dien zin is het reeds verouderd: M. STOKE gebruikt het dus: *Boudijn de jongste die ontscoet.* Door een onverwacht toeval uit een schietgeweer vliegen. In dien zin komt het eenmaal bij HUYGENS voor:

Verr' schieten moogt gij wel; maer noijt moogt gij verschieten,
Of 't werck soud u ontschieten.

In haast opspringen: *ik ontschoot uit den slaap.* Onverwachts en schielijk ontvallen: *het ontschoot mij uit den arm.* Missen, feilen: *dat ontschiet mij geweldig. Dat ontschoot hem*, hij bekwam dat niet. Uit het geheugen gaan: *dat is mij geheel ontschoten.* Van hier: *ontschieting*, ontglijding.

ONTSCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schijnen: ik ontscheen, ben ontschenen.* Beginnen te schijnen: *wanneer de dagh ontschijnt.* J. DE BRUNE.

ONTSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schikken: ik ontschikte, heb ontschikt.* Van zijnen schik helpen, verwarren.

ONTSCHILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schillen: ik ontschilde, heb ontschild.* Van de schil geheel ontblooten; anders *afschillen.*

ONTSCHINDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schindelen: ik ontschindelde, heb ontschindeld.* In brand steken, ontvonken: *aat het zijn vuur in de straalen der zonne ontschindelt.* HOOFT. Oneig., moed en ijver veroorzaken, aanzetten: *om den zijnen 't hart t'ontschindelen.* HOOFT. *De mensch, die zich, door lust tot boosheidt, laat ontschindelen.* HOOFT. Zie *schindelen.* Voor *ontschindelen* leest men bij HOOFT ook *ontzindelen*, liever *ontsindelen.*

ONTSCHINKELEN, veroud. bedr. w., hetwelk L. MEIJER door *ontzaken* verklaart. Het is onzeker, of het eene oneig. beteekenis van *schinkel* zij; zoodat men het door *ontgaan* zoude kunnen verklaren.

ONTSCHIPPEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schipperen: ik ontschipperde, heb ontschipperd.* Eigenlijk van het schipperschap afzetten. Voorts, eene waardigheid ontnemen: *groote steden ontschipperen licht hunnen vorst.* HOOFT.

ONTSCHOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schoeijen: ik ontschoeide, heb ontschoeid.* De schoenen uitdoen. Van hier het deelw. *ontschoeid*, barrevoets. *Ontschoeijen* zegt men oneig. van boomen en tanden. *Boomen ontschoeijen*, de aarde rondom derzelver wortel los graven; *tanden ontschoeijen*, het tandvleesch los maken. Van hier: *ontschoeijing.* Bij KIL. vindt men ook *ontschoenen.*

ONTSCHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schokken: ik ontschokte, heb ontschokt.* Door schokken los maken: *noit uit zijn vorm ontschokt.* OUDAAN.

ONTSCHOONEN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het on-

onfcheidb. voorz. *ont* en *fchoonen*: *ik ontfchoonde*, *heb ontfchoond*. Leelijk maken.

ONTSCHORREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *fchorren*, dat niet voorkomt: *ik ontfchorde*, *heb ontfchord*. De fchorheid weg nemen: *met ontfchorde hij fijn keel*. C. HUYG.

ONTSCHORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *fchorfen*: *ik ontfchorste*, *heb ontfchorst*. De fchors afdoen. Van hier: *ontfchorfing*. Bij KIL. is *ontfchorfen*, anders *ontfchorten*, ook een fchortelkleed los doen.

ONTSCHREEUWEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *fchreeuwen*; *ik ontfchreeuwde*, *heb ontfchreeuwd*. Onz., met *hebben*; door fchreeuwen ontkennen: *al kan hij niet ontfchreeuwen*, *dat d'eerfte kunstbron vloeide uit d'ader der chaldeeuwen*. VOND. Hij gebruikt het ook bedr.: *hij kan 't bewegen*, *dat gezien wort*, *niet ontfchreeuwen*.

ONTSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *fchrijven*: *ik ontfchreef*, *heb ontfchreven*. Door een gefchrift betwisten: *wie u 't mirakel*, *Heer! ontfchrijv*, C. HUYGENS.

ONTSCHROEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *fchroeven*: *ik ontfchroefde*, *heb ontfchroefd*. Los fchroeven. Oneig.: *dees fchepterdieffche vrijheitsprang ontfchroeven*. POOT. *Zij ontfchroeven de harde persfingen van een benauwt herte*. DE BRUNE. *De opwel van mijn ramp ontfchroeft de hersfenen*. G. BIDLOO. *Kittelachtige voorwerpen*, *die ons ontfchroeven* enz. DE BRUNE. *Dat zij de vastigheijd van haer ziel ontfchroeven*. DEZELFDE.

ONTSCHUILEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onfcheidb. voorz. *ont* en *fchuilen*: *ik ontfchool*, *heb* en *ben ontfcholen*. Onz., met *zijn*; door fchuilen zich onttrekken; met eenen derden naamval:

Het vinnigh ftralen van de Zon
Ontfchuil ik in 't bosfchaadje. HOOFT.

Ontfchuijlt der fonnen brand in fchaduwende blaên. VOND. *Den wreeden klaeuwen ontfchuilen*. VOND. Op andere levenlooze zaken toegepast: *terwijl het kruipend veil het ongeval ontfchuilt*. POOT. *De valsheid van dien vuilen en kan hem niet ontfchuilen*. DE DECK. Bedr., fchuil houden, bedekken: *een fteen zijn lichaam ons ontfchuilt*. HOOFT.

Hooft. *Sij hebben in haer selfs haer ijdelheit ontschelen.* Huygens.

ONTSCHULDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schuldigen*, dat is beschuldigen: *ik ontschuldigde, heb ontschuldigd.* Van schuld vrijspreken, verschoonen: *iemand ontschuldigen. De brant van 't raethuis zelf ontschuldigt dit.* Vond. Men gebruikt het ook wederk.: *zich op zijne jongheid ontschuldigen.* Bij Hooft vindt men *onschuldigen: zij onschuldighen zich op de spraak, die men gaan deed.* Bij K. v. Mander is het *ontschulden: zonder veel berispen ik haer ontschulde.* Waarvan: *ontschuldelijk.* Voorts: *ontschuldiger, ontschuldiging.*

ONTSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *schutten: ik ontschuttede, heb ontschut.* Een Geld. woord: *schapen, koeijen ontschutten* heet, daar, deze dieren uit eenen schutstal, of schuthok, na betaling van boete, los laten. Van hier: *ontschutting.*

ONTSIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sieren: ik ontsierde, heb ontsierd.* Het sieraad benemen: *dat ontsiert de gansche kamer.* Het sieraad afdoen: *Apol ontsiert de blonde hairen.* J. Petræus.

ONTSINDELEN, zie *ontschindelen. Ontsindelen* verklaart Meijer ook door van metaalschuim zuiveren; van *sindel, sintel* metaalschuim. *Ont* heeft dan eenen beroovenden zin

ONTSLAAN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slaan; ik ontsloeg, heb ontslagen.* Eigenlijk, iets, dat vast is, door slaan los maken. In dien zin gebruiken wij het niet; maar wel van het beslag opheffen: *op uwe bede zal ik de aangehaalde goederen ontslaan.* Uit eene gevangenis verlossen: *tot dat zij van haer' veel te bangen kerker ontslagen* enz. J. de Haes. *Iemand op borgtogt ontslaan.* Voorts van eene verbindtenis ontheffen: *borgen ontslaan. Hij ontsloeg zijnen knecht uit den dienst. Nadat al het krijgsvolk ontslagen was. Iemand van een ambt ontslaan. Toen ontsloegh de Kaizar de onderdaanen van den eed* Hooft. Met moeite afzenden, afweren: *zich van iemand ontslaan. Wie kan zich van de min ontslaan?* Poot. *Wanneer hij van het volk ontslagen was.* Overz. v. Hamelsv. Met moeite af-

afweiden: *die de wolk geen oog ontsloeg, die Goëls lijf bedekte.* MOON. Van eene zaak, die drukkend is, bevrijden: *zich der vreeze ontslaen.* VOND. *Zich in aller ijl ontslaan van 's lichaams pak.* J. DE HAES. *'t Welk hem van 't slaefsche juk dier lasten moge ontslaen.* VERST. *Van straf ontslagen worden. Om ons van zond' en ongeval t'ontslaen.* PS. VAN L. D. S. P. *Ontsla u van de zorg.* VOND. *In uw' ontslagen tijt*...POOT. *Om ons van sterventnood t'ontslaen.* DE DECK. Bij C. HUYGENS komt *ontslaan* voor, in eene geheel andere beteekenis, waar *ont* uit *aan* ontstaan is: *de vrouw die haren kamerraed den minsten oogenlonck in overspel ontslaet*, dat is toewerpt.

ONTSLACHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slachten*: *ik ontslachtte, ben ontslacht.* Niet slachten, niet gelijken, ontaarden. Veroud. w.

ONTSLAG, z. n., o., *des ontslags*, of *van het ontslag*, zonder meerv. Vrijlating: *ontslag van aangehaalde goederen. Iemand ontslag uit den dienst geven. Hij verzocht ontslag van zijn ambt — van een eed.* Zam.: *ontslagbrief.*

ONTSLAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slaken*: *ik ontslaakte, heb ontslaakt.* Eigenlijk, door slak of slap maken, losfen, bevrijden. Van hier uit boeijen ontslaan: *Vesterman werd 's aavonds ontslaakt.* HOOFT. *Wat Godt ontslaakte onz' moede nek?* WELLEKENS. In het gemeen, bevrijden: *dat hij zijn kerk uit haer druk ontslaak'.* M. S. *Om kinderen des doods te ontslaken.* H. MUNTINGHE.

ONTSLAPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *slapen*: *ik ontsliep, ben ontslapen.* In eenen slaap vallen: *doe liet Godt de Heere eenen diepen slaep vallen op den mensche, ende hij ontsliep.* DORESL. *Hij was moede, ende leijde hem bij eenen wandt, ende ontsliep.* DORESL. Meest gebruiken wij het figuurlijk, voor eenen zachten dood sterven; en wel, in zoo ver wij, uit de openbaring, weten, dat er eens een morgenstond zal aanlichten, waarop wij uit dien slaap ontwaken zullen: *schoon d'oude vaders zijn ontslapen.* H. SCHIM. Maar ook beduidt het wakker worden: *hier is alle dier ontslapen.* HUYGENS. Van hier: *ontslaping*: *zulk eene ontslaaping is enkel slaapen.* SELS. Bij NOTK. en TAT. *intslafan, inslafan.*

ONTSDAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *flappen*: *ik ontflapte*, *heb ontflapt*. Ontflaken. Veroud. w.

ONTSLAVEN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *flaven*: *ik ontflaafde*, *heb ontflaafd*. Van flavernij verlossen.

ONTSLECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *flechten*: *ik ontflechtte*, *heb ontflecht*. Dat flecht, d. i. vlak, effen en zonder kreuk is, oneffen en hobbelig maken:

De diepe rimpel, met
Der tijdt, dit voorhooft, net
En gladt, heel zal ontflechten. Hooft.

ONTSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *flepen*: *ik ontfleepte*, *heb ontfleept*. Door wegflepen ontdragen.

ONTSLIBBEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *flibberen*: *ik ontflibberde*, *ben ontflibberd*. Door flibberigheid ontglijden: *de paling ontflibberde mij*. Oneig.: *zoo men zich deeze geleeghenheit ontflibberen liet.* Hooft.

ONTSLIPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *flippen*: *ik ontflipte*, *ben ontflipt*. Slippend ontvallen: *de koord ontflipte hem uit de hand*. In ftilte ontkomen: *Ozeas melde, hoe Godts lieve Zoon ontflipte.* Vond. *Terwijl die Voetfterling des Joodtschen Timmermans zijn lijfsgevaer ontflipte.* J. de Haes. Onvoorzigtig uiten: *noit laet hij zijne tong een eerloot woort ontflippen.* H. Schim. Bij Otfr. *intflupfan*.

ONTSLOESTEREN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *floesteren*: *ik ontfloesterde*, *heb ontfloesterd*. Den floester afdoen, ontbolsteren.

ONTSLOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *floopen*: *ik ontfloopte*, *heb ontfloopt*. Eigenlijk de floop van een kussen afdoen. Oneig., afbreken: *de kleine wereld werd ontfloopt.* Van Blanckenburg. *Het klooster ontfloopte hij.* G. v. Loon. In verdere figuur: *om alle rust en vreê der Christenheid t'ontfloopen.* P. Rabus. Bij Vond. vindt men *ontfloopten zuilen*.

ONTSLOTIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dit woord gebruikten de ouden voor on-

deelwoord *ontsluitend: dan met ootmoediger herten ontslotig doet u gebed.* V. MAND.

ONTSLUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sluijeren*: *ik ontsluijerde, heb ontsluijerd.* Den sluijer afdoen. Fig., dat donker is, duidelijk en klaar maken; in den verhevenen stijl: *dat geheim zal de toekomstige dag eerst ontsluijeren.* Van hier: *ontsluijering.*

ONTSLUIMEREN, onz. w., gelijkvl Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sluimeren*: *ik ontsluimerde, ben ontsluimerd.* In sluimering vallen: *zoo dat hij t'elcke mael ontsluimert en ontwaeckt.* DE DECK. In den verhevenen stijl voor ontslapen, sterven: *ontsluimerde zaal'gen, met werken der liefde bekranst!*

ONTSLUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sluipen*: *ik ontsloop, ben ontslopen.* Sluipend ontkomen: *die zonne der geleertheit, 's kerkers nacht ontslopen* enz. J. DE HAES. Van hier *ontsluiping.*

ONTSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sluiten*: *ik ontsloot, heb ontsloten.* Dat gesloten is, met eenen sleutel, of anderzins, los maken, open doen: *ik had mijn huis nog niet ontsloten. De Pais ontsluit haer schatkist niet.* VOND. Dat opgesloten is, los laten: *de gevangenen ontsluiten.* Dat bedekt is, ontdekken: *wilt gonstelijk ontsluiten de korst.* VOND. *De dooze is ontsloten.* DE BRUNE. Dat toegeknepen is, ontwikkelen: *uw hant is voor mij ontsloten.* POOT. *De bloem ontsluit zich door de zon.* Dat met zijne einden aan elkander raakt, van elkander scheiden: *eenen kring ontsluiten. De smert der weduwlijke staet ontsloot den weduwnaer haer armen.* K. BRANDT. Dat door eenen slagboom, of anderzins, geschut is, open maken: *die kunne havens ontslooten heeft.* G. BRANDT. Oneig., ontdekken: *zijn hart voor iemand ontsluiten.* Ontvouwen, uitleggen: *als hij d'orakelen ontsloot van 't Heilverbont.* J. DE HAES. Van hier: *ontsluiter, ontsluiting.*

ONTSMEEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *smeeken*: *ik ontsmeekte, heb ontsmeekt.* Door smeeken ontvangen, afsmeeken.

ONTSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *smeren*: *ik ontsmeerde, heb ontsmeerd. Een*

vat ontsmeren, een vat openen, welks bomgat met pek enz. toegesmeerd is.

ONTSMOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *smoken*: *ik ontsmookte*, *heb ontsmookt* Smook doen ontslaan: *de roocken*, *die den hertenbrand ontsmoocken*. HUYGENS.

ONTSNAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snappen*: *ik ontsnapte*, *ben ontsnapt*. Schielijk en ongemerkt ontkomen: *hij is de gevangenis ontsnapt*. *Aan de waakzaamheid des regters ontsnappen*. *Hij zoude het gevaar ontsnapt zijn*, *zoo hij* enz. *Semiramis ontsnapte zelf ter nauwernood de handen des overwinnaars*. BOG. Van hier: *ontsnapping*.

ONTSNAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snaren*: *ik ontsnaarde*, *heb ontsnaard*. De snaren afnemen: *schoon ik mijn lier ontsnaert heb aan den want gehangen* P. SCHIM. *De harpen ontsnaert*. ANTON. *Nu zij d'ontsnaerde lier niet meer hoort klinken*. R. A. HOYMAN.

ONTSNELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snellen*: *ik ontsnelde*, *ben ontsneld*. Snel ontvlugten, ontloopen: *ontsnel*, *ontsnel me*, *o Chloe! niet*. P. v WINTER.

ONTSNIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snijden*: *ik ontsneed*, *heb ontsneden*. Al snijdend ontnemen: *elck ontsnijdt het sulcken snê*. HUYGENS.

ONTSNOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snoeijen*: *ik ontsnoeide*, *heb ontsnoeid*. Alles wegsnoeijen.

ONTSNOEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snoepen*: *ik ontsnoepte*, *heb ontsnoept*. Iets lekkers ontnemen: *aen de wang een zoen t'ontsnoepen*. VOND.

ONTSNOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snoeren*: *ik ontsnoerde*, *heb ontsnoerd*. Een snoer los rijgen, dat met een snoer gebonden is, los maken: *hij ontsnoert den offerbant*. VOND. *Het hair ontsnoert om 't hooft laat hangen*. HOOGVL. *Den bondel uwer pijlen ontsnoeren*. POOT. Dat aan een snoer geregen is, van elkander doen: *de peerels*, *al zijn ze ontsnoert*, DE BRUNE. Oneig., uit elkander drijven, wan-

te vóren éene juiste vereeniging plaats had: *de eerste geleeden ontsnoert zijnde.* HOOFT. *'t Leger wordt ontsnoerd.* G. v. LOON. Los maken, bevrijden van iets, waaraan men naauw gebonden is: *die Kristus kerk ontsnoerde van slaafs geweld.* F. HALMA. *Zoo d'eerzucht u van al d' ijdelheên ontsnoert.* H. SCHIM. Van hier: *ontsnoering.*

ONTSNORREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snorren: ik ontsnorde, ben ontsnord.* Dichterlijk woord, met een snorrend geluid ontvliegen: *bedroefd zijnde, dat de pijl te vroeg den boog ontsnord was.*

ONTSNUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snuiten: ik ontsnoot, heb ontsnoten.* Loosselijk ontnemen. In de gemeenzame verkeering.

ONTSNUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *snuiven: ik ontsnoof, ben ontsnoven.* Schielijk ontgaan, met een snuivend gedruisch ontkomen: *ontsnuijft ghij wint en weet.* HUYGENS.

ONTSOLDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *soldigen*, dat is besoldigen: *ik ontsoldigde, heb ontsoldigd.* Uit den dienst, waarin men soldij ontvangt, ontslaan: *hij had meest al, en zijn' beste benden ontsoldigt.* HOOFT. *Hunne knechten hadden zij t'ontsoldighen.* HOOFT. Van hier: *ontsoldiging.*

ONTSPANNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spannen: ik ontspande, heb ontspannen.* Dat gespannen is, slap maken, los maken: *uw' snaren ontspannen.* P. RABUS. *Eenen boog ontspannen. Den boog der zorg ontspannen.* J. DE HAES. *Ontspannen zenuwen.* Fig.: *blijf met uw gulle vrolijkheit mijn geest ontspannen.* K. BRANDT. Wederk., zich ontspannen, voor een poos den gewonen arbeid staken: *wanneer ik mij in 't midden van een bloemrijken hof ontspan.* OVERZ. v. HERV. Van hier: *ontspanning.*

ONTSPAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sparen: ik ontspaarde, heb ontspaard.* Door sparen niet gebruiken, door zuinigheid iets opleggen. Het enkele *sparen* is meest in gebruik.

ONTSPARTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spartelen: ik ontspartelde, ben ontsparteld.* Spartelend ontspringen: *de gevangene snoek ontspartelde mij.* Van hier: *ontsparteling.*

ONTSPATTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spatten*: *ik ontspattede*, (*ontspatte*), *ben ontspat*. Zijwaarts ontspringen: *de haes zoekt hun t' ontspatten*. VOND. *Hij ontspatte met zulk een heftigheit den bewaarderen*. HOOFT. *Laat de (Poezij) u pen ontspatten*. SWEERTS.

ONTSPEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spekken*: *ik ontspekte*, *heb ontspekt*. Het spint (bij KIL. *het speck*) van hout wegkappen. Anders *ontspinten*.

ONTSPELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spelden*: *ik ontspeldde*, *heb ontspeld*. Los maken, dat gespeld is.

ONTSPERREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sperren*: *ik ontsperde*, *heb ontsperd*. Ontsluiten:

Hieraf dreef hi pine so groet
Dat m' en ontspieri dor die noet. RIJMSPIEG.

ONTSPIJEN (*ontspien*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spijen*, dat niet in gebruik is: *ik ontspijde*, *heb ontspijd*. Dat met eene spij (spie), of houten wig, vast gemaakt is, los maken. Bij C. VAN ALKEMADE leest men: *hem te ontspijen*.

ONTSPINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spinnen*: *ik ontspon*, *heb ontsponnen*. Dat gesponnen is, weder uit elkander trekken: *het gerucht gaet, dat zij bij nacht een webbe weder ontspon*. HOOGSTR.

ONTSPINTEN, zie *ontspekken*.

ONTSPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spoelen*: *ik ontspoelde*, *heb ontspoeld*. Door spoelen berooven: *hoe onlanghs hebben ons de wachtbaerheit ontspoelt de stroomen* enz. HUYGENS.

ONTSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *springen*: *ik ontsprong*, *ben ontsprongen*. Springend opstaan, schielijk oprijzen: *hi slaept al te lanc; also dat die Grave ontspranc*. M. ST. Huppelen, vrolijk springen:

Sij zijn verwrolickt, sij ontspringen;
Sij huppelen, o Heer! PSALM. VAN BRUNO.

Met opborreling voor den dag komen: *onder het zand van eene wel, ontsprong er eene versche ader*. *Er is eene nieuwe bron ontsprongen*. Fig., zegt men het van an-

te dingen, die bij ontspringend welwater vergeleken worden: *vrije gunst, ontspringende uit de bron van ontfermende lievde*. FRANTZ. Van hier beduidt het ontstaan: *dus is de konst ontsprongen*. P. SCRIVER. Onverwachts aan het bloeden raken, in het bloeden springen:

Die zelfs de vuist verwoed
Zoo fel daer tegen drijft, dat neus en mond ontspringen.
DE DECK.

Met eenen sprong ontkomen: *de kikvorsch ontsprong hem. De dief ontsprong den geregtsdienaar. Hij is den dans ontsprongen*, hij is de galg ontkomen; verder hij is het gevaar of den dood ontsnapt. De eerste aanleiding schijnt te zijn, dat men het opklimmen op- en het afstooten van de galgeladder eenen dans noemde. Wijders iets, dat met gevaar verzeld is, ontkomen: *zoude hij niet zijn maste-strik ontspringen?* P. SCRIVERIUS. Onverwachts kwijt gaan: *zou zulk een huit onz' arm ontspringen?* BIDLOO. Van hier: *ontspringing*.

ONTSPRUITEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *spruiten*; *ik ontsproot, ben ontsproten*. Eigenlijk beginnen uit te spruiten. Fig., ontstaan: *van elken druppel bloets ontspruiten duizent wrokken*. VOND. *Dweepzucht, uit eerzucht ontsproten*.

ONTSTAAN, onz. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *staan*: *ik ontstond, ben* en *heb ontstaan*. Met het hulpwoord *zijn* beduidt het eenen aanvang nemen; in welke beteekenis het eene zeer algemeene uitdrukking is, waardoor het begin van het aanwezen van iedere zaak wordt te kennen gegeven, wanneer er dingen te zamen komen, die in dien stand te voren niet geweest zijn: *gisteren ontstond er een zwaar onweder. Op zee onstond nooit banger storm. In het midden der stad is brand ontstaan. Daaruit kan eene gevaarlijke ziekte ontstaan. Vele onheilen zijn hieruit ontstaan*. Het voorz. *ont* beduidt hier een begin van iets. Men gebruikt het ook wel onpersoonlijk: *uit dit alles ontstaet dan, dat vele schrandere vernuften*. J. DE HAES. Dan, men gebruikt het ook met het hulpwoord *hebben*, waarbij een derde naamval geplaatst wordt: hier beteekent het missen, derven, niet ontvangen, ontwijken; en *ont* geeft er eene berooving te kennen. Onze echte oorspronkelijke schrijvers bedienen er zich veelmalen van: *ó braven, ó*

ontstaen geen heldre starrekroonen. POOT. *Zijn wensch ontstont hem niet.* POOT. *Zoo moet hun die glori niet ontstaen.* J. DE HAES *Mits ons de vruchten ontstaen.* VOND. *Dit gewonnen, 't ander ontstond' ons niet.* HOOFT. *Ook zoude der genaade haar beurt niet ontstaan.* HOOFT. *Geen' kleene konst is 't den Bewindtshoofden, het morren des graauws t' ontstaan.* HOOFT.

ONTSTAELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stallen: ik ontstalde, heb ontstald.* Uit den stal laten: *terwijl zoo fris en blij d' ontstalde koetjen weer in klaverbeeemden weiden.* POOT.

ONTSTAPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stapelen: ik ontstapelde, heb ontstapeld.* Van eenen stapel, stuk voor stuk, afnemen. Van hier: *ontstapeling.* Dit nieuwe woord komt in het *Galvanismus*, of de nieuw ontdekte metaalwerking, te pas. *De ontstapeling van de voltasche kolom* is, als men de platen metaal van de gemaakte stapeltjes afneemt.

ONTSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stappen: ik ontstapte, ben ontstapt.* Met groote stappen ontkomen: *u ontstappen sij.* HUYGENS.

ONTSTEENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *steenen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontsteende, heb ontsteend.* Steenen uitbreken. *muren, hier en daer ontsteent.* C. HUYG.

ONTSTEIGEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *steigeren: ik ontsteigerde, ben ontsteigerd.* Door steigeren uit het gezigt komen: *geen hooge kreits ontsteigert zijn gedachten.* POOT.

ONTSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *steken: ik ontstak, heb* en *ben ontstoken.* Bedr. heeft het deels eenen beroovenden, deels eenen aanvang nemenden zin. Het woord in den eersten zin is reeds verouderd: wij gebruiken daarvoor *versteken.* In die versletene beteekenis komt het in den RYMSP. voor: *daer werd hem sijn biechtere saen ontsteken.* Thands komt het bij ons voor in dien zin, waar het voorz. *ont* eenen aanvang beduidt. *Ontsteken* gebruiken wij, dus, voor doorsteken eene opening maken, opdat het vocht uitloope: *een vat ontsteken. Uijt 't nieuw ontsteken* ... HUYG. *Is het bier al ontstoken?* Meest, echter, beteekent dit woord, in den deftigen stijl, in brand steken,

aansteken: *het vuur ontsteken. Indien de roode haen ontsteekt een helsche mijn.* VOND. *Die 't vier der wraake ontstak.* G. BRANDT. Gelijk nu het vuur andere brandstof aansteekt, zoo gebruikt men dit werkwoord ook van andere zaken, die een of ander ding veroorzaken: *de leeurik ontsteekt aen uwen toon zijn gallem.* POOT. Oneig. beteekent het eene snelle beweging veroorzaken, vooral in de heelkunst, waar men van *onstokene* deelen des ligchaams spreekt: *zoo is mijn keel ontsteken.* H. SCHIM. *Ontstokene oogen. Een ontstoken gezwel.* Te weten; het bloed verdikt in de kleinere vaten, en kan geene doorstraling vinden; door toevloed van aanpersend bloed ontstaat er eene grootere maat van warmte, waardoor dat deel des ligchaams opzwelt en van buiten rood wordt. In eene andere figuur, gebruikt men het van geweldige driften, die op den omloop des bloeds zoo veel invloed hebben, dat het aangezigt rood wordt, en het gansche ligchaam als gloeit. Men gebruikt het op meer dan eene wijs. Van vurigen ijver, als: *dit eischt uw eedle drift, die van der jeugt ontstaken* enz. J. DE HAES. *Nogh kan een lust mij het hart ontsteken in het midden van die smarte.* J. DE HAES. *'t Licht, dat 't engelsdom ontsteekt door zijnen gloet.* MOONEN. Van den hevigen hartstogt van liefde: *haar oog ontsteekt het hart van alle minnaars. Zoo 't minnevier haer hart ontstak.* POOT. Van teedere betrekking; waar het onz. voorkomt: *sijn ingewandt ontstack tegen sijnen broeder.* BYBELV. Van toorn, wraak enz.: *wat gerechte wraak ontstak.* G. BRANDT. *Van toorn ontstoken worden. Hij zelf ontstak hunnen spijt.* HOOFT. *Van vinnige spijt ontsteken.* VOND. Men gebruikt het ook wederk.: *zich ontsteken,* zich verbolgen maken: *En ontsteeckt u niet over de boosdoenders.* BYBELV. Eindelijk gebruikt men het van andere dingen, die, om hunne verwoesting, met ontstoken vuur vergeleken worden: *hij ontstak den oorlog in den boezem des rijks.* Onz., met *zijn*; in brand raken. Eigenlijk: *de keersen moeten ontsteeken aan de loogh uwer toortze.* HOOFT. *Dat in 't klooster een zwaare brandt ontstak.* HOOFT. *Eer 's mergens son ontstack.* C. HUYG. *Tussen neegen en tien uuren ontstak de nieuwe borse.* HOOFT. Oneig. zegt men het van het gaanderaken der driften: *ontsteeken door deeze reeden verklaaren zij.* HOOFT. *Zij ontstak in haar*

aangezigt van kwaadheid. Sijn grimmicheijt ontstack in hem. BYBELV. Van hier: *ontstekelijk*, bij HUYGENS, *ontsteking*, ontvonking, vurigheid: *eene ontsteking in de keel.* Voorts: *eene ontsteking in liefde — gramschap* enz.

ONTSTELD, zie *ontstellen*.

ONTSTELEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stelen*: *ik ontstal, heb ontstolen.* Door diefstal eenig goed wegnemen: *zij ontstal hem vele kostbaarheden.* Op eene onwettige wijs zich eigen maken: *dat hij de kunst hun had ontstoolen.* P. SCRIVER. Onverwachts en met kracht zich van iets meester maken: *die door uw quelen mijn ziel en zin mij kunt ontstelen.* J. DE HAES. *De nachtegael, die 't hert den mensch met zingen kan ontstelen.* K. BRANDT. Snoodelijk weigeren, onthouden: *het goddeloos afgrijssen des mij ontstolen plichts.* C. HUYGENS. Wederk. beduidt het zich in stilte wegpakken: *uit welke vervaartheit de gemaghtighden zich van daar ontstaalen.* HOOFT. Van hier: *ontsteling*.

ONTSTELLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stellen*: *ik ontstelde, heb en ben ontsteld.* Bedr., eigenlijk de goede gesteldheid van iets wegnemen, in eenen ligchamelijken en zedelijken zin: *daardoor zult gij het speeltuig ontstellen.*

— Daer het stormgeweld
De masten knakt, het roer ontstelt, POOT.

Vooral komt, in dien zin, het verl. deelw. *ontsteld* voor: *eene ontstelde maag hebben. Het kompas — het uurwerk was ontsteld. Snaren, ontstelt door ouderdom van jaren.* J. DE HAES. *Een ontsteld gelaat — ontstelde hersens — een ontstelde pols.* In eenen zedelijken zin, ontroeren: *die tijding ontstelt mij. Maer zulk een zang ontstelt uw tedere gedachten.* POOT. *Dat geen onverzienshe toevallen zijn verstandt ontstelden.* G. BRANDT. Wederk., *zich ontstellen: men denk, hoe zich uw quijnend hart ontstelde.* POOT. Onz., met *zijn*; ontredderd worden: *dat uurwerk ontstelt ligtelijk.* Ontroerd worden: *foei! hoe ontstel ik daar!* Van hier: *ontsteldheid*, *ontstelling*, *ontsteltenis*: *ontsteltenis der maage.* HOOFT. *En niet en lidt van den staat, oft het heeft zijn deel lijdens aan deze ontsteltenis.* HOOFT. Ontroering: *iemand eene groote ontsteltenis aanjagen.*

ONT-

ONTSTEMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stemmen*: *ik ontstemde*, *heb* en *ben ontstemd*. Dit zegt men van speeltuigen, als men door eenig toedoen veroorzaakt, dat zij valsche toonen geven: *daardoor ontstemt gij het speeltuig*. Onz.: *het speeltuig ontstemt ligtelijk bij het vervoeren*.

ONTSTENTENIS, z. n., vr., der, of *van de ontstentenis*; zonder meerv. Dit woord gebruiken de regtsgeleerden in den zin van verzuim, mangel; *bij ontstentenis hiervan zal hij in al de kosten vervallen*. *Bij ontstentenisse en overtredinghe van dien*. S. v. Leeuwen. *Maer d'ontstentenis dezer hulp was 't alleen niet* Fdz. Vertal. van J. Herv. Het woord komt van *ontstaan*, in de beteekenis van missen, derven.

ONTSTERVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sterven*: *ik ontstorf*, *ben ontstorven*. Door den dood weggerukt worden: *in welke tijden dan ontstorf ons mijne moeder*. Poot. *De ijdelheden van 't Hof te moghen ontsterven*. Huygens.

ONTSTICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stichten*: *ik ontstichtte*, *heb ontsticht*. Eigenlijk, afbreken, dat gesticht is. Men gebruikt het thands, in eenen figuurl. zin, voor de stichting wegnemen, ergeren: *of zou dit licht uw ziel gemoet ontstichten?* Poot. *Dan ooit, door kwaad verscheidenheit, t' ontstichten*. Kamphuyzen. Van hier: *ontstichting*, *ontstichtelijk*, *ontstichtelijkheid*, iets anders dan *onstichtelijk*. Het laatste is iets, dat niet sticht; het eerste, dat niet alleen niet sticht, maar daarenboven de stichting wegneemt, die er te voren was.

ONTSTIJGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stijgen*: *ik ontsteeg*, *ben ontstegen*. Door opstijging uit het gezigt komen: *mijn beste pand ontstijgt uwe vermogens*. Sels. Eene plaats door opstaan verlaten: *soo zullen wij den dons ontstijgen*. C. Huyg. In het gemeen, ontgaan: *Jupijn! wat zie ick hier! dit kan geen nijd ontstijgen*. Vond. Van hier: *ontstijging*.

ONTSTIJVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stijven*: *ik ontstijfde*, *ben ontstijfd* (ook *ik ontsteef*, *ontsteven*). Slap worden: *een koude slang, als zij ontstijft*. J. de Brune.

ONTSTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stoppen*: *ik ontstopte*, *heb ontstopt*. De stop afdoen. Van hier: *ontstopping*.

ONTSTOREN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *storen*: *ik ontstoorde*, *heb ontstoord*. Bedaren, tevreden stellen: *Aeol ontstoorden zijnen zin*. HUYGENS.

ONTSTORMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stormen*: *ik ontstormde*, *ben ontstormd*. Door eenen storm van iets verstoken worden: *ik liet het mij niet ontstormen*. POOT.

ONTSTOUWEN, *ontstuwen*, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stouwen*, *stuwen*: *ik ontstouwde*, *heb ontstouwd*. Door voortstouwen wegdrijven. Veroud. w.

ONTSTRAMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strammen*, dat buiten gebruik is: *ik ontstramde*, *ben ontstramd*. Bij L. MEYER vindt men dit verouderd woord, die het door vlug worden, de stramheid afleggen, verklaart. C. HUYGENS gebruikt het: *keert ontstrammen*, *eer ghij loopt*.

ONTSTRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *straten*: *ik ontstraatte*, *heb ontstraat*. Eene straat opnemen, eene straat wegnemen: *is 't niet genoegh den Haegh t' ontstraeten?* C. HUYGENS.

ONTSTRENGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strengelen*: *ik ontstrengelde*, *heb ontstrengeld*. Los strengelen: *den knoop ontstrengelen*. VOND.

Och dat nu een Engel
Dezen strick ontstrengel! VOND.

Van hier: *ontstrengeling*.

ONTSTRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strijden*: *ik ontstreed*, *heb ontstreden*. Door vele twistwoorden uit het hoofd praten: *ik wil het mij niet laten ontstrijden*. Door strijden ontnemen: *roof*, *den vijanden ontstreden*. VOND.

ONTSTRIJKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strijken*: *ik ontstreek*, *heb* en *ben ontstreken*. Eigenlijk, onder de hand door strijken wegnemen; voorts met list ontnemen: *had hem de*

Twi

Turk de vesting ontstreeken. HOOFT. *Zich ziende deezen zoeverloos ontstrijken.* HOOFT. ONZ., met *zijn*; schielijk weggaan, ontkomen: *zij waren hem op weg ontstreken*, zegt men op de Veluw. Reeds bij M. ST. leest men: *is hi den vianden daer ontstreken.* Van hier: *ontstrijking.*

ONTSTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *strikken*: *ik ontstrikte, heb ontstrikt.* Los strikken: *eer gij den huwlijxknoop van Vorsten had ontstrikt.* POOT. *Ontstrikt mijn vaste handen*, H. SCHIM. Eenen strik los maken;

— *Uijt 't sien, hoe hij bedeckte stricken*
En hares breijns bedroch heeft weten haest t'ontstricken.
N. N.

Fig., *vrijerswoordjes zijn de koortjes, die ontstrikken maagdenteer.* H. SWEERTS. Van hier: *ontstrikking.*

ONTSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stroomen*: *ik ontstroomde, ben ontstroomd.* Met eenen stroom ontvloeijen: *ick doe het tranennat ontstroomen hooft en oogen.* DE DECK. *Mijn oog ontstromen tranenbeken.* H. MUNTINGHE.

ONTSTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stroopen*: *ik ontstroopte, heb ontstroopt.* Door strooperij alles ontnemen. Van hier: *ontstrooping.*

ONTSTRUIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *struiken*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik ontstruikte, heb ontstruikt.* Van struikgewas ontblooten, struikgewas met wortel en tak uittrekken; oneig., uitroeijen. Bij HOOGSTR. komt het voor.

ONTSTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stuiven*: *ik ontstoof, ben ontstoven.* Zich haastelijk weg pakken: *dien gij met uw voorvlechten zijt ontstoven.* POOT.

ONTSTUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *stukken*, dat niet voorkomt: *ik ontstukte, heb ontstukt.* In stukken breken. Het voorz. is uit *van* ontstaan. In de straattaal is het deelw. nog gebruikelijk, *ontstukken slaan.* Ook oudtijds *onstukken*: *deez snijt de trotsche macht der Panen onstucken dijen en zeenen.* P. SCRIVERIUS. Bij DATH. vindt men *ontstukken slaan.*

ONTSUKKEN, onz. veroud. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sukken*: *ik ontsukte*, *ben ontsukt*. Eigenlijk onttrekken, met ons *tukken* uit eene bron. Het beteekent oneigenl. in geestverrukking, buiten zich zelven gebragt worden; het bedr. hoogd. *entzucken*, bij NOTK. *zucchan*.

ONTSULLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *sullen*: *ik ontsulde*, *ben ontsuld*. Ontglijden; in de dagelijksche taal.

ONTTABBERDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tabberden*: *ik onttabberde*, *heb onttabberd*. Van den tabberd en de waardigheid, daarmede gepaard, ontblooten: *veel dwazen*, *die de wijzen onttabberden*. RODENB.

ONTTAFELEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tafelen*: *ik onttafelde*, *heb onttafeld*. Door eene valsche rekening ontnemen. OUDAAN gebruikt het in het gemeen voor ontnemen: *was 't niet genoeg*, *dat gij mijn Zoon zijn erfrijk zoo schalk onttafeld hebt?*

ONTTAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *takelen*: *ik onttakelde*, *heb onttakeld*. Van het want berooven: *de schepen worden onttakeld*. Oneig., ontbinden: *nooit worde uwe trouw onttakelt*. MOONEN. Van hier: *onttakeling*.

ONTTANDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tanden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik onttandde*, *heb onttand*. De tanden uitbreken, wegnemen: *een varken — een olifant onttanden*.

ONTTARNEN (*onternen*, *onttornen*, bij KIL. ook *ontterren*, *onttrennen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tarnen*: *ik onttarnde*, *heb onttarnd*. Los tarnen: *alle de naden der zijde onttarnt zijnde*. VOND. *Onttarnde wapenrokken*. ANTON. Oneig.: *ontternt mijn borst*. HOOFT. *Uw scherpe pik (zal) onttornen met zijn moordt der vijanden slaghoorn*. HOOFT.

ONTTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tellen*: *ik onttelde*, *heb ontteld*. Met oogwit om iets in te halen, mistellen.

ONTTERNEN, zie *onttarnen*.

ONTTEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *teugelen*: *ik ontteugelde*, *heb ontteugeld*. Den teugel afdoen; in den verhevenen stijl.

ONTTIEGEN (*onttijgen*, *onttuigen*), bedr. en onz. veroud. werkw., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tiegen* (*tijgen*, *tuigen*): *ik onttoog*, *heb* en *ben onttogen*. Bedr., onttrekken: *en mij is geheel onttogen 't licht der oogen*. Ps. VAN BRUNO. *Daar men hun de kennis der zaaken onttooghen had*. HOOFT. *Hij onttooch allen voorraedt des broodts*. DORESL. Onz., met *zijn*: *was zon de werelt was onttogen*. VOND. Het deelw. alleen is nog in gebruik.

ONTTIMMEREN, bedr. veroud. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *timmeren*: *ik onttimmerde*, *heb onttimmerd*. Eene timmeraadje afbreken. — Bij HUYGENS *ontimmeren*: *met sijn' besittingen 't ontimmeren*.

ONTTODDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *todderen*: *ik onttodderde*, *heb onttodderd*. Onttuijen, los maken. Een vlaamsch woord, het welk ook onz., met *zijn*, gebezigd wordt, voor ontknijpen, het hazenpad kiezen.

ONTTONGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tongen*, dat buiten gebruik is: *ik onttongde*, *heb onttongd*. Op eene wreede wijs de tong uitsnijden.

ONTTOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tooijen*: *ik onttooide*, *heb onttooid*. Het tooisel ontnemen: *z' onttoijt al 't prachtigh hoofdcieraed*. VOND.

ONTTOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *toomen*: *ik onttoomde*, *heb onttoomd*. Den toom afdoen: *want tegen 't betamen waren hun peerden ontoomt* (*onttoomd*). VAN MAND. Oneig.: *geen flinx geval onttoomt den nijt*. POOT. Van hier: *onttooming*.

ONTTOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tooveren*: *ik onttooverde*, *heb onttooverd*. Van betoovering genezen: *en onttooveren mijn gemoed*. C. HUYG. *Dus onttovert mijne roe*. J. B. WELLEKENS. Van hier: *onttoovering*.

ONTTORNEN, zie *ontornen*.

ONTTRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *transen*, dat niet in gebruik is: *ik onttranste*, *heb onttranst*. Dit woord zoude beteekenen

van

van den trans ontblooten. Bij Anton. vindt men *ontranst: d' ontranste hulk van 't rijk zal breken met een slag*. Het is onzeker, of de Dichter door *eenen trans verliezen* het hooge boord eener hulk wegnemen verstaa. Bij G. Brandt komt het voor, in den zin van het wegnemen van torentransen: *'t onttranste Kapitool.*

ONTTREKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *trekken: ik onttrok, heb onttrokken.* Eigenlijk iets van eene plaats, of van eene andere zaak wegtrekken: *ick hebbe zijne schouder van den last onttrocken.* Bybelv. In dezen zin gebruikt men het zelden: het komt, gewoonlijk, oneigenlijk voor, in de beteekenis van beletten, dat iemand iets hebbe, bezitte, of gebruike: *nooit heb ik u mijne gunst onttrokken. Onttrek mij uwe hulp toch niet.* In verdere beteekenis, krachtdadig ontnemen: *toen dit lant weleer den afgrunt wiert onttrokken.* Poot. Met een nevensgaand denkbeeld van onregtmatigheid, onregtvaardig onthouden: *onttrek den arbeider zijnen loon niet.* Het wordt ook wederk. gebruikt in den zin van iets na te laten, waartoe of pligt ons roept, of het welk billijkheid van ons verwacht: *ik zal mij niet onttrekken.* Zich van iets als losscheuren: *ik zal mij nimmer aan die billijke gehoorzaamheid onttrekken. Zich aan de vervolging onttrekken.* Van hier: *onttrekking.*

ONTTROETELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *troetelen: ik onttroetelde, heb onttroeteld.* Door troeteling afnemen. Bij Huygens komt het voor, die het met *on* spelt: *elck entroetelt mij het prijsen.*

ONTTROGGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *troggelen: ik onttroggelde, heb onttroggeld.* Alles afttroggelen.

ONTTROONEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *troonen: ik onttroonde, heb onttroond.* Aftroonen: *Mij mijn Sofie onttroont.* A. Harts. Van hier: *onttrooning. Onttroonen* is ook een geheel ander woord, beduidende van den troon stooten: *die den duistren Vorst onttroont.* H. Schim. *'t Onttroonen van Vorst Jugurtha.* Feitama.

ONTTROUWEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *trouwen: ik onttrouwde, ben onttrouwd.*

Gescheiden worden: *zal deze een kerk laat bouwen, daar zij weer ontttrouden.* SWEERTS. — *Hij weet van trouwen en onttrouwen.* VOND.

ONTTUCHTEN, zie *ontucht.*

ONTTUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tuigen*: *ik onttuigde, heb onttuigd.* Van tuig en wand ontblooten: *het schip werd in dien slag zeer onttuigd.*

ONTTUIJEN (ook *onttuijeren*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tuijen*: *ik onttuide, heb onttuid.* Eigenlijk een scheepswoord, beduidende het schip van den kabel, waaraan het met voor- en achtersteven vast ligt, los maken. HOOFT gebruikt het in het gemeen voor los maken, wegnemen: *'t zij ghij van de Gartnn' en Leyr' het burgerschap onttuijen wilt.*

ONTTUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tuinen*: *ik onttuinde, heb onttuind.* Eene omtuining wegnemen.

ONTTWEE (*ontwee*), bijw., dat, in de dagelijksche taal, somtijds nog gehoord wordt. Het beduidt eigenlijk in twee deelen gedeeld; doch men gebruikt het gewoonlijk voor verbroken, in stukken gescheurd. Voorheen was het meer in zwang. Zoo leest men *in de* OVERZ. VAN DEN BYB.: *die de spiesse ontwee slaet* En in de *Chron.* van J. VELDEN.: *ende sinte Willibroert brack desen Afgod ontween.* Reeds bij M. ST.: *die burch te werpen ontwee.* Van hier: *onttwee scheuren — ontwee stooten*, bij DE DECK., *ontwee snijden*, bij VOND. In het hoogd. *entzwei.* *Ont* is uit *in* ontstaan, en, om de welluidendheid, heeft men er een *t* tusschen gevoegd, die echter vaak verzwegen wordt. Bij KIL. en MEIJER vindt men een ander woord *onttweede*: *onttweede broeders, fratres eiusdem tori: non distincti.* Broeders van hetzelfde bed.

ONTTWEERNEN (ook *onttwijnen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *tweernen*: *ik onttweernde, heb onttweernd.* Los tweernen, los draaijen. Hiervoor zeide men ook oudtijds *onttwisten*. *To twist* is twijnen, bij de Engelschen. In Groningen gebruikt men nog *twist*, voor 100, ook 120 draden op eenen haspel. De oorsprong is in *twee*. Zie *twijnen, twist*, ook voor tweedragt genomen.

ONT-

ONTUCHT, z. n., vr., der, of van de ontucht; zonder meerv. Het tegendeel van tucht. Daar het eigenlijk misschien zoo veel als teugelloosheid beteekent, kan het in eenen figuurl. zin zedeloosheid, onbetamelijkheid, ongevoegelijkheid, losbandigheid enz. te kennen geven. In dien zin komt het werkwoord *ontuchten* (*onttuchten*) bij J. DE BRUNE voor: *het schoolvolck sich ontucht*. In de *Monseeis. Glossen* is *unzuht* een oproerig gedrag; ook lichtmisserij. In het oude Straatsburger Stadsregt heet *unzucht* storing van de openbare rust. Wij verstaan er door, in eenen bepaalden zin, eene overschrijding van de palen van eerbaarheid, in het voldoen van zijne driften; hoererij. Men gebruikt het meest van personen, van welken de eene of andere getrouwd is: *in ontucht leven. Ontucht plegen. Iemand tot ontucht verleiden.* Het komt ook voor in den zin van beestachtige voldoening van zijne lusten, zelfs in den echt: *om ontucht willen vrouwen nemen.* DORESL. Van hier: *ontuchtelijk*, *ontuchtig*, *ontuchtigbaar*, bij HOOFT, *ontuchtigheid*. Van *on* en *tucht*.

ONTUIG, z. n., o., *des ontuigs*, of *van het ontuig*; *zonder* meerv. Men gebruikt dit woord voor slechte waar, die niets deugt; ook voor allerlei vuilnis en dingen, die met drek gelijk geschat worden; in de dagelijksche taal. Van *on* en *tuig*.

ONTVADEMEN (anders ook *ontvesemen*, en bij inkorting *ontvemen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vademen*: *ik ontvademde*, *heb ontvademd*. Den vadem, dat is draad, uit eene naald halen.

ONTVADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vaderen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontvaderde*, *heb ontvaderd*. Van eenen vader berooven, vaderloos stellen.

ONTVAL, z. n., o., *des ontvals*, of *van het ontval*; zonder meerv. Het ontvallen. Men gebruikt het in het oude spreekwoord: *veel gekals*, *veel ontvals*.

ONTVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vallen*: *ik ontviel*, *ben ontvallen*. Zich door eenen val van iets verwijderen. Eigenlijk, in den deftigen stijl: *dat hem het zweert uit zijner hant ontvallen moet*. DORESL. *Om dat den ring zoo schoon een diamant ontviel*. POOT. Oneigenl., plotseling varen laten,

iets kwijt worden: *het herte ontvalle geenen mensche om dies wille.* DORESL. *Ende zijn toeverlaet hem niet ontvallen en is.* DORESL. Onvoordachtelijk zeggen: *hij heeft zich laten ontvallen, dat* enz. *'t Welk gelijk geen zondigh mensch zich zoude durven laten ontvallen.* J. DE HAES. Door een onverwacht onheil van iets beroofd worden, onverwacht sterven: *die vrouw is den man te vroeg ontvallen.* Uit het geheugen verliezen: *ik weet, dat mij geene letter er van ontvallen is. De naem is mij ontvallen.* SCRIVER.

ONTVANG, z. n., m., *des ontvangs*, of *van den ontvang*; zonder meerv. De daad van ontvangen: *om met werken schultkenning te doen van zoo treffelijken ontfang.* HOOFT. *Uit den ontfank van Uwer E. vrientschap.* HOOFT. *Iets in ontvang brengen. Ontvang van 's Lands gelden.* Ook ontvangst, dat vrouwl. is: *rekening van ontvangst en uitgaaf.* Ook voor het ontvangene geld: *de ontvangst verrekenen.* Zamenst.: *ontvangvat.* Naar den doorgaanden taalregel zoude *ontvang* onz. zijn; doch het gebruik wil het woord manl. hebben. Bij MOONEN vindt men ook dit geslacht: *hierop laet uw min den ontfang vaeren.*

ONTVANGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vangen*: *ik ontving, heb ontvangen.* Eigenlijk in zijne bewaring krijgen; ook in magt, of eigendom krijgen, van iemand iets aannemen: *ik heb uwen brief ontvangen. Geld ontvangen. Zijn deel van den buit ontvangen. Aalmoezen ontvangen.* Oneigenlijk gebruikt men dit woord ook; vooreerst van zulke dingen, die ons van buiten aankomen, schoon wij er ons lijdelijk onder gedragen: *een gebod ontvangen. Vergeving van zonden ontvangen. Den heiligen Geest ontvangen.* In de OVERZ. VAN DEN BYBEL komt het ook voor van levenlooze zaken: *van den aerdtbodem, die sijnen mont heeft opgedaen, om uwes broeders bloet te ontvangen.* Daar komt het ook voor in eenen zin, waar wij gewoonlijk *krijgen* thands gebruiken: *beloften — slagen ontvangen.* Van zulke veranderingen, die uit den aard eens dings van zelve ontstaan, gebruikt men altijd *krijgen*, nooit ontvangen: *bladeren — loof — de pokken — de koorts* enz. *krijgen.* Ten tweede, iemand bij zijne aankomst verwelkomen, de aard en wijs onbepaald blijvende, die door nadere uitdrukkingen bestemd worden: *iemand koel ontvangen. Zij ontvingen hem zeer* ke-

beleefdelijk. Ten derde, zwanger worden, zoowel als een bedr. w., als onz., met *hebben: in sonde heeft mij mijn moeder ontvangen.* BYBELV. *Hij ginck in tot Hagar, ende sij ontfinck.* BYBELV. Van hier: *ontvangenis: van der geboorte ende van der ontfanckenisse af.* BYBELV. — *Ontvanger*, een persoon, die 's Lands gelden ontvangt: *hij is ontvanger geworden.* *Ontvanger van boeten.* Oneig., in den schertsenden stijl, een gemak; ook een bak, waarin water stort. Voorts: *ontvangbaar, ontvankelijk.*

Ontvangen, hoogd. *empfangen*, bij KER. *entfangen*, NOTK. en OTFR. *infangan*, *intfangan*.

ONTVAREN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *varen: ik ontvoer, heb* en *ben ontvaren.* Met eene schuit ontkomen: *geen schoonbeschildert jacht kan vrees of angst ontvaren.* POOT. *Ik ben des levens zee ten naasten bij ontvaren.* DE DECK. Schielijker dan een ander met een vaartuig vooruit spoeden: *de schuit is ons ontvaren.* In Gron., Geld., en elders gebruikt men het ook van rijtuigen.

ONTVASCHEN, *ontvesschen*, een vlaamsch bedr. w., gelijkvl., bij KIL. ook *ontvessemen.* Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vaschen*, *vesschen*: *ik ontvaaschte, heb ontvaascht.* Uit de vaschen, of vesschen, uit de luiers winden.

ONTVECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vechten: ik ontvocht, heb ontvochten.* Door vechten ontnemen: *daer gij de zege uw' vijanden ontvocht.* POOT. Men gebruikt het ook onz., met *zijn*; vechtend ontkomen: *hij is het dreigende gevaar ontvochten.* *Het ontworstelen noch ontvechten.* VOND.

ONTVEILIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *ont* en *veiligen: ik ontveiligde, heb ontveiligd.* Onveilig maken, vorige veiligheid ontnemen: *om ons de vrije haven t'ontveiligen.* ANTONID. *Hoe het everzwijn den cijpresdragenden Eritmant ontveiligde.* VOND. *Het plondernest Algier ontveiligt mijn hobbelende wegen.* DE DECK. *Wanneer 't moedwillig volk dit rijk ontveiligde.* G. BIDLOO. Van hier: *ontveiliging.*

ONTVEINZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *veinzen: ik ontveinsde, heb ontveinsd.*

Door

Door het uiterlijke gelaat, door houding, gebaren en woorden, aan iets, dat bij ons omgaat, den schijn geven, als ginge het niet bij ons om. Veinzen is het tegendeel, dat aanduidt, door even diezelfde middelen aan iets, dat niet bij ons omgaat, den schijn geven, als ginge het wel bij ons om: *hij veinst mij vriendschap te zullen bewijzen; hij ontveinst zijn slechte voornemens.* Zoo zegt Vond.: *hoe lastigh valt het schennis en dien roep t' ontveinzen! Voor zijn doorzichtigh oog ontveinzen.* Vond. J. de Haes gebruikt het in de beteekenis van bedekken, niet laten blijken: *zoo spreekt hij (de Heiland) en poogt vast door 't rustige gelaet voor zijne jongeren de pijn t' ontveinzen.* En K. Brandt: *kunstiglijk haer min ontveinzen.* Van hier: *ontveinzing.*

ONTVELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vellen*, dat niet in gebruik is: *ik ontvelde, ben ontveld.* Zijn vel verliezen: *mijne lippen beginnen te ontvellen.* Van hier: *ontvelling.*

ONTVERWEN, (*ontverven*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *verwen*: *ik ontverwde, heb ontverwd.* De kleur eener verw wegnemen: doch in dien zin is het verouderd. Oneig. is het gebruikt als een wederk. werkwoord, *zich ontverwen*, van kleur in het gelaat veranderen, in zoover dit door vrees, schrik enz., voor eenen korten tijd, veroorzaakt wordt: *doe ontverwede hem de Coninch.* Doresl. K. v. Mand. gebruikt het dus onzijdig; wanneer er het hulpwoord *zijn* bij gebruikt wordt: *men zag lichamen, door de pest ontlijft, ontverwen overal.* Alles is verouderd.

ONTVESSCHEN, *ontvessemen*, zie *ontvaschen*, *ontvademen*.

ONTVESTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vesten*: *ik ontvestte, heb ontvest.* Een vestingwerk sloopen, eene versterkte plaats ontmantelen: *'t ontvesten der steeden.* Hooft. Bij Moon. vindt men *ontvestigen.*

ONTVETEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *veteren*: *ik ontveterde, heb ontveterd.* Den veter los maken.

ONTVLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vlakken*: *ik ontvlakte, heb ontvlakt.* Vlakken of vlekken uitmaken. Van hier: *ont-*

vlakker, een die de vlakken of smetten uit kleederen maakt.

ONTVLAMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vlammen*: *ik ontvlamde*, *heb en ben ontvlamd*. Eigenlijk, in eenen bedr. zin, in lichtelaaije vlam steken; schoon het zelden zoo voorkomt: *om de vesting t' ontvlammen*. ANTON. Men gebruikt het meest oneigenlijk voor het ontsteken van vurige begeerten, hevige gemoedsdriften enz.: *dat zijne verbeeldingskracht 'er door ontvlamd wordt*. FEITH. Onz., met *zijn*, in vlam gestoken worden; doch slechts in eenen figuurl. zin: *ontvlammende de smook van de verbolgenheit tot een eedtverwantschap*. HOOFT. *Dat zijn hart er levendig voor ontvlamt*. FEITH. Van hier: *ontvlambaar*.

ONTVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vlechten*: *ik ontvlocht*, *heb ontvlochten*. Dat gevlochten is, los maken: *met eenen ontvlochten staart*. *Zij ontvlocht hare lokken*. *Ongedekt en met ontvlochten hairen*. DE DECK. Van hier: *ontvlechting*.

ONTVLEESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vleeschen*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik ontvleeschte*, *heb ontvleescht*. Van het vleesch berooven: *ten zij dat hij ontvleescht werdt*. DE BRUNE. *Hunne ontvleeschte handen draagen tot eenen rijksstaf slechts een greep wormen*. F. HALMA.

ONTVLEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vleijen*: *ik ontvleide*, *heb ontvleid*. Door gevlei iets verkrijgen. Van hier: *ontvleijing*.

ONTVLEKKEN, zie *ontvlakken*.

ONTVLEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vleugelen*: *ik ontvleugelde*, *heb ontvleugeld*. Iemand, die gevleugeld is, los maken. BOGAERT gebruikt het oneig.: *om 't kwaatdoen dus de haare wet t' ontvleugelen*.

ONTVLIEDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vlieden*: *ik ontvlood*, *ben ontvloden*. Vliedend ontkomen: *hun 'svijands klaauw ontvloden*. L. BAKE. *Eenen strik ontvlieden*. *Het verderf ontvlieden*. *Der dwaazen waan ontvlooden*. J. E. VOET. *Moet men 't strenge blok ontvlieden van de vreugt?* POT. Van hier: *ontvlieding*.

ONTVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vliegen*: *ik ontvloog*, *ben ontvlogen*. Vliegend ontkomen: *het sijsje is mij ontvlogen*. *De vogel ontvloog hem*, de schelm is hem ontsnapt. Oneig., met der haast ontkomen: *maer ghij zijt daer door uw' ballingschap ontvlogen*. De D. ck. *Die veel praat, veel ontvliegt*. Sweerts.

ONTVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vlieten*: *ik ontvloot*; *ben ontvloten*. Vlietswijze ontspringen; in den verhevenen stijl: *een laauwe tranenbeek ontvloot hem uit zijne oogen*.

ONTVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vloeijen*: *ik ontvloeide*, *ben ontvloeid*. Vloeijend ontloopen: *hoe 't bloed de wonde ontvloeijt*. Vond.

ONTVLUGTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vlugten*: *ik ontvlugtte*, *ben ontvlugt*. Met de vlugt ontkomen: *die gepijnigt van 't geweten Godts wraek ontvluchten won*. J. de Haes. *D'ontrouwe Theseus heeft (is) de paden des Labirints ontvlught*. J. de Haes.

ONTVOEGEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *voegen*: *ik ontvoegde*, *heb ontvoegd*. Van een scheiden.

ONTVOEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *voeren*: *ik ontvoerde*, *heb* en *ben ontvoerd*. Bedr., roovend wegvoeren: *iemands kinderen schaken en ontvoeren*. *Iemand veel zilvergeld ontvoeren*. Met geweld wegnemen: *dat wist mij de doot voor 't meest al lang t' ontvoeren*. Poot. Onz., met zijn, in drift ontvallen: *dat hem sommighe woorden ontvoeren*. Doresl. Van hier: *ontvoerder*, *ontvoering*.

ONTVOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *volken*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontvolkte*, *heb ontvolkt*. Van inwoners berooven; het tegendeel van bevolken: *Spanje werd, door het verdrijven van de Mooren, zeer ontvolkt*. *Als hij een lantschap heeft ontvolkt, door wreden dwang*. Wellekens. Van hier: *ontvolking*. Bij Huygens vindt men ook *ontvolkeren*, dat, thands, buiten gebruik is; en wel onz.: *daer ontvolkeren de wegen*.

ONTVONKEN, bedr. en onz. w. gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vonken*: *ik ontvonkte*

heb en *ben ontvonkt*. Bedr. gebruikt men het, eigenlijk, voor aansteken; schoon dit zeldzaam voorkomt: *dat het altaar met ondergesteeken toortse ontfonkt werdt*. HOOFT. *Hij ontvonckt de dorre bladen*. VOND. *Een vyer wordt over u ontfonckt*. DORESL. *Zoo dra dit vier het merg ontvonkt*. VOND. Fig. wordt het op meer dan eene wijs gebezigd. Het geeft te kennen veroorzaken, bewerken: *der vrucht, dat meer gewelds lichtelijk nieuw onbenoeghen ontsteken zouw*. HOOFT. Meest komt het voor in den zin van hartstogten in beweging te brengen; in het bijzonder van minnedriften: *koel nat kan 't hart ontvonken*. POOT. Van hevige liefde: *ontvonkt gij met dien kuischen gloet mijn jeugdigh hart*. H. SCHIM. *Toen hebt ge in mij den felsten gloet ontfonkt*. J. DE HAES. Van andere genegenheden: *die niemants lust behoort t' ontvonken*. MOONEN. Wederk.: *om zich aen uwen glans t' ontvonken*. MOONEN. Onz., met *zijn*; oneig.: *zoo ras de borst ontfonkt van een onhemelsch vuur*. VOND. *De Bethsaïder ontvonkt, gelijk een leeu*. J. DE HAES. *In liefde tot iemand ontvonken*. Van hier: *ontvonkbaar*. VOND. *Ontvonking*.

ONTVOOGDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *voogden*, dat niet in gebruik is: *ik ontvoogde, heb ontvoogd*. Van eene voogdijschap afzetten: *zijne ouders, bij levenden lijve, ontvoogden*. *Dat d'ontvooghde Stadthouder verwonnen van spijt uitborst*. HOOFT. *Die mij en mijn' gebuert verraderlick ontvoogde*. C. HUYGENS: Van hier: *ontvoogding*.

ONTVORMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vormen*: *ik ontvormde, heb ontvormd*. Den vorm, de gedaante van iets, verwoesten, wegnemen: *den aertbol ontvormen van zijn' rondde*. DE DECK.

ONTVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vouwen*: *ik ontvouwde, heb ontvouwen*. Uit elkander vouwen: *eenen brief — een tafellaken ontvouwen*. *Waerop de Faem haer pennen ontvouwt met eenen klanck*. VOND. Oneig., in het breed aan het oog vertoonen, zoodat de deelen zich uitstrekken: *waerna de bouwkunst de vleugels (van het stadshuis) ging ontvouwen*. VOND. Duidelijk voor het oog ontwikkelen: *alwaerze haer' glans en majesteit ontvouwt*. POOT. Uitleggen, verklaren: *Thaddeus ontvouwt de stra-*

VOND.

VOND. *De straffen ontvout gij op een' hoogen trant.* J. DE HAES. *Gods geheimenissen ontvouwen. Eene zaak in het breede ontvouwen.* Duidelijk en onderscheiden verhalen: *ten waere hij hadde ontvouwen* enz. VOND. Van hier: *ontvouwing.*

ONTVREEMDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vreemden*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontvreemde, heb ontvreemd.* Ontnemen, afhandig maken: *der weduwen het goed ontvreemden.* Van hier: *ontvreemding.*

ONTVRIENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vrienden*, dat bij KIL. voor vrijen voorkomt: *ik ontvriende, heb ontvriend.* Bij KIL. is het zooveel als *ontvrijen.* J. DE BRUNE gebruikt het voor ten onvriend maken: *haren meester t'ontvrienden.* Het is verouderd.

ONTVRIEZEN, (oul. *ontvrieren*), onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vriezen: ik ontvroor, ben ontvroren.* Dooijen. Het woord komt weinig meer voor.

ONTVRIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vrijen: ik ontvrijde, heb ontvrijd.* Door onderkruipen in het vrijen, iemand eene vrijster ontnemen: *en wie zijn vrijster is ontvrijt.* CATS. *Zoo zij heur zelfs ontvrijdt.* RODENB. Bij M. ST. schijnt het voor te komen, in den zin van door vleijende streken ontnemen: *dat si den Grave al saghen ontvrien.* Onvrij maken, vrijheid en veiligheid benemen: *daer Algiers met zijne roofvloot de Middelzee bestaet t'ontvrijen.* MOON. Van hier: *ontvrijing.*

ONTVROLIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vrolijken: ik ontvrolijkte, heb ontvrolijkt.* De vrolijkheid wegnemen: *als gij haar somtijds vindt ontvrolijkt.* G. BRANDT.

ONTVROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vrouwen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontvrouwde, heb ontvrouwd.* De vrouwelijke geaardheid benemen: *die Nijmphen gans ontvrout.* RODENB.

ONTVRUCHTEN (zich) wederk. veroud. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vruchten: ik ontvruchte mij, heb mij ontvrucht.* In vrees geraken; van het oude *vrucht*, vrees, waarvan nog *godsvrucht.* Men vindt dit woord, met eenen tweeden naamval, ge-

bezigd. Zoo lees ik bij J. VAN DER BEKE: *Aenmoet ontfruchte hem des Greven moegentheit.*

ONTVULLEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *vullen: ik ontvulde, heb ontvuld.* Ledig maken.

ONTWAAIJEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *waaijen: ik ontwoei, ben ontwaaid.* Door den wind ontvliegen: *het papier ontwoei mij.* Oneig., uit het geheugen schieten: *de geschiedenis is mij ontwaaid.*

ONTWAAK, z. n., o., *des ontwaaks*, of *van het ontwaak*; zonder meerv. Veroud. woord, voor *het ontwaken*, bij HUYGENS voorkomende.

ONTWADEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *waden: ik ontwaadde, heb ontwaad.* Eenen dooden afleggen, hem van zijne kleeren, waarin hij gestorven is, ontdoen.

ONTWAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *waken: ik ontwaakte, ben ontwaakt.* Wakker worden; *door dat gestommel ontwaakte ik.* Oneig., tot nadenking gebragt worden: *doe ons ontwaken uit deze zwijmelingen.* OVERZ. V. HERV. Werkzaam worden; in welken zin het in de OVERZ. VAN DEN BYB. meer dan eens voorkomt: *hij is ontwaeckt uit sijne heilige woninge. Ik voel zijn hulp ontwaken.* H. SCHIM. De OVERZ. VAN HERV. gebruikt het ook bedr., in den zin van tot nadenking brengen: *ontwaek ons.* In het Opperd. komt het ook voor wakker maken voor. Ons onz. w. luidt reeds bij OTFR. *yruuachen*, *iruuachen*.

ONTWALGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *walgen: ik ontwalgde, heb ontwalgd.* De walg doen ophouden: *'t buijgen van de stegen ontwalght den wandelaer van al te langhe weghen.* C. HUYGENS.

ONTWALLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wallen*, dat niet gebruikelijk is: *ik ontwalde, heb ontwald.* De wallen slechten. Van hier: *ontwalling.*

ONTWAPENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wapenen: ik ontwapende, heb ontwapend.* Noodzaken, dat iemand de wapens aflegge. iemand de wapens ontnemen: *dat het volk niet t'ontwapenen was.* HOOFT. *Eene vloot ontwapenen.* Oneig.:

iem-

iemand door weldoen ontwapenen. Boetvaardigheid kan iemands gramschap ontwapenen. Bij HALMA komt het ook onz. voor, in de beteekenis van de wapens neêrleggen. Van hier: *ontwapening.*

ONTWAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *waren*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontwaarde, heb ontwaard.* Ik heb dit woord bij onze oorspronkelijke Schrijvers nog niet gevonden; bij de Ouden komt wel *ontwaar worden* voor: *ende ontwaer werden, dat dit die Keyser dede.* G. KRONYCKKEN. Het woord *waren* heet eigenlijk zien; zie *gewaar*; zoo dat *ontwaren* uitdrukt: met de oogen ontdekken. In de hedendaagsche schriften komt het dikwijls voor: *de grijsaards ontwaarden daar den aan splinters geslagen stam des booms.* OVERZ. VAN GUMAL. Ook wordt het van de werkzaamheden der ziel gebezigd. Zoo las ik ergens: *van welke herdenking mijne ziele nog de grievendste aandoeningen ontwaart.* En zoo lees ik in de Ps. VAN H. MUNT.: *dan deed hij hen barmhartigheid ontwaren.* Men vindt bij KIL. en MEYER een oud woord *ontwaren*, in den zin van opzeggen, niet toestaan, het tegendeel van het oude *waren*, *vindicare*, *asserere*. In eenen soortgelijken zin schijnt het L. TRIP, in zijne TYDWINST, te gebruiken, voor versteken, berooven:

't Bezef van uwen aart,
Zoo blind, weêrbarstig flug, en krank van ziels vermogen,
Dat ge u erkent van al, wat hem behoort, ontwaard.

Zie *ontweren.*

ONTWARRELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *warrelen*: *ik ontwarrelde, heb ontwarreld.* Ook zegt men *ontwarlen.* Voorld. woord van het volgende ontwarren, uit de war maken: *desen knoop t'ontwarlen.* VAN ALKEMADE.

ONTWARREN, (*ontwerren*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *warren*: *ik ontwarde, heb ontward.* Uit de war, uit de dot maken: *wie kan die streng — dat garen ontwarren? Ontwarrende een' Gordiaenschen knoop.* POOT. Oneig., uit eene zaak, waaruit men bezwaarlijk te redden is, uithelpen: *een ziel, van al haer ijdelheên ontwart.* H. SCHIM. *Hij ontwarde zich gelukkig uit al die strikken.* Zaken, die, wegens eenige bijkomende omstandigheden, moeijelijk te verstaan zijn, van hare beletsels bevrijden en aan het verstand

brengen: *wen deese ligten ù d'orakels Gods ontwerren.* C. G. Leydekker. *Totdat ik eindlijk ook den stant en loop der starren All' die geheimen, al die wond'ren leerde ontwarren.* N. Verst. *Wiens oordeel door de alleringewikkelste moeilijkheden der wetenschappen henen dringt, en ze weet te ontwarren.* Hervey. Waar wanorde en verwarring is, orde, vrede en eenigheid veroorzaken: *dat men de zaaken door geenen anderen wegh ontwarren zouw.* Hooft. In netelige omstandigheden, de zaken te regt brengen: *zoo zal des Hoogsten zorg uw zaaken wel ontwarren.* F. Halma.

ONTWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wassen: ik ontwies, ben ontwassen.* Door groei en wasdom te groot voor iets zijn; in eenen figuurlijken zin: *hij is der roede ontwassen. Zoodra hij mijne magt ontwies. Zij is de* (*den*; want het woord eischt eenen derden naamv.) *palen van mijn eng gedicht ontwaschen.* Hoogvl. *Maar nu een wijser eeuw dees dwaling is ontwassen.* Vond. *Zoo blijft ze de sterflijkheit alle eeuwen door ontwassen.* K. Brandt. *Zoo blinkt Homeer, den kanker van den tijt ontwassen.* J. de Haes. *Door wiens moet Isrel's vijants hoon en ijzren juk ontwies.* Poot. *De graeuwe munnixkap is rol noch strop ontwassen.* Moon. *Het loome lichaem zelf is haer gewelt ontwassen.* Moonen. Van hier: *ontwassing.*

ONTWEDEREN, onpers. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wederen* (dat nog, in de dagelijksche taal, bij inkorting voorkomt: *het weert goed op het hooi*): *het ontwederde, heeft ontwederd.* Met slecht weder, met buijig weer overvallen worden, aan goed weer mangel hebben: *op een binnenlandsch waater, daar het de spieschuiten niet lichtelijk ontweedren moght.* Hooft.

ONTWEDUWNAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *weduwnaren*, dat niet in gebruik is: *ik ontweduwnaarde, heb ontweduwnaard.* Den stand van weduwnaar, door hertrouwen, doen ophouden: *dat 's eens ontweduwnaart door nieuwen huwlijks zegen.* P. Rabus. Men zoude dus ook *ontweduwen* gebruiken kunnen; alhoewel ik dit woord nog bij niemand heb aangetroffen.

ONTWEE, zie *ontwee.*

ONTWEGEN, veroud. onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wegen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontweegde, ben ontweegd.* Van den regten weg wijken. M. St. gebruikt het bedr., in eenen figuurl. zin, voor misleiden: *die coninc was in dien ontweghet.*

ONTWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wegen*: *ik ontwoog, heb ontwogen.* Veroud. w., door valsch wegen iemand iets ontnemen. Men vindt bij M. Stoke nog een ander ontwegen, hetwelk hij, naar de gewoonte der Ouden, gelijkvl. bezigt, in den zin van door schielijke beweging uit den stand van rust brengen; oneigenlijk ontstellen, onthutsen:

Die Pape wert doe ontweghet
Ende seer ondaen, ende vervaert.

ONTWEIJEN, (*ontweiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *weijen* (*weiden*), dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontweide, heb ontweid.* Het ingeweide, dat is ingewand, van dieren uithalen: *men ontweit het dier.* Hoogvl. *Den visch ontweijden.* Kil. *Het kromme mes ontweide maer 't vet wilt.* Poot. *Ontweien*, zegt F. de Haes, *is een spreekwoord eigen aen de jacht, en beteekent eigentlijk het ingewand uit de dieren halen; men kan het derhalven niet betreklijk tot een mensch overbrengen.* Dit doet, nogtans, Hooft; en hij moest het doen, om de teekening van de ontmenschte wreedheid der Koningin *Penta* vol te houden: *ik zal met deze nagels zelf ontwaijen al de lijken van Bae'o. Rijcheldin, en Hes.* Van hier: *ontweijing.*

ONTWEKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wekken*: *ik ontwekte, heb* en *ben ontwekt.* Bedr., doen ontwaken, opwekken: *die hem nu van der nacht en slaep eerst hebt ontweckt.* J. Douza. Oneig., tot werkzaamheid aanzetten: *ontweckt u tot mijnen rechte.* Doresl. Veroorzaken, doen ontstaan: *zoo ontwekte de ruchtbaarheit van 't zelve zorghlijke beweeghenissen.* Hooft. Onz., met *zijn*; ontwaken, wakker worden:

Die slapen gaet in wat geval,
Weet niet, of hij ontwecken sal. J. de Brune.

Het woord begint al te verouderen.

ONTWELDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *weldigen*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontweldigde, heb ontweldigd.* Met geweld ontnemen: *iemand het mes ontweldigen. Dat men den prijs hem toestondt, wien ze met list ontweldigt was.* VOND. *Ik zal de Doot ontweldigen zijn sikkel.* H. SCHIM. Van hier: *ontweldiger*, roover, *ontweldiging*.

ONTWENDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wenden: ik ontwendde, heb ontwend.* Wegnemen, onttrekken: *daerom heeft God onsen vader ontwent zijnen rijckdom tot ons.* DORESL. Onder zich houden, stelen; *dat hij sondigende heeft ontwendt.* BYBELV. Van hier: *ontwending.* Men gebruikt dit woord weinig meer.

ONTWENNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wennen: ik ontwende, heb* en *ben ontwend.* Bedr., eene gewoonheid doen ophouden: *een kind aan de borst ontwennen* (*to wean*, bij de Eng.), het van de moedermelk tot andere spijzen gewennen. Meest wederk.: *zich van den godsdienst ontwennen. Dat men zich der zonden ontwennen moest.* SELS. Onz., met *zijn: de stilte en eenzaamheit ontwennen.* ANTON. *Dat kind is de tucht ontwend. Ik ontwen heel aan den arbeid.* Van hier: *ontwenning.*

ONTWENSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wenschen: ik ontwenschte, heb ontwenscht.* Door wenschen ontnemen: *konde ik hem ontwenschen, hetwelk ik hem toegewenscht heb!* Door wenschen wegnemen: *zoo men die rampen ontwenschen konde.*

ONTWENTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wentelen: ik ontwentelde, heb ontwenteld.* Door wentelen van eene plaats brengen. HOOGSTR. heeft dit woord.

ONTWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *weren: ik ontweerde, heb ontweerd.* Het komt in eenen dubbelen zin voor, in dien van met geweld ontnemen (zie *ontwaren*); in dien van ontwapenen, van verwering ontblooten. In gene beteekenis gebruikt het IDSINGA over het SELWERD. LANDR.: *en haar wettige erfgenaamen haare naa te laatene goederen te ontweeren.* In deze beteekenis HOOFT: *dat men 't ontweert en uitgeschudt, tot delvers beezighde.* Als met-

meest verouderd. In beide beteekenissen komt het hoogd. entwehren voor.

ONTWERP (bij Vond. ook ontworp), z. n., o., des ontwerps, of van het ontwerp; meerv. ontwerpen. Eene afbeelding, eene schets van de wezenlijke deelen eens toekomenden geheels: een ontwerp van een gebouw — van eenen brief. *Indien we luistren daar het koningklijk ontwerp*, Vond. *Allerlei ontwerpen maken. Ontwerpen smeden.* Ook het eerste opstel van een openbaar geschrift, voordat het bekrachtigd of aangenomen is: *de voorreede uit het ontwerp laaten, om geen quaadt bloedt te maaken.* Hooft.

ONTWERPEN (oul. ook ontworpen), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. ont en werpen: *ik ontworp*, (ook antwierp van ontworpen), *heb ontworpen*. Een ontwerp van iets maken, bewerpen; eene teekening — een bestek ontwerpen. Vredesvoorwaarden ontwerpen. *De Hertoghin ontworp een nieuwe form van eedt.* Hooft. (*Zij*) *deedt een plakkaat ontwerpen.* Hooft. Vlugtig, met der haast op het papier brengen: *ik heb mijne gedachten eens ontworpen.*

Dan, hoe komt het woord *werpen*, *jacere*, aan deze zeldzame beteekenis? Wachter beweerde, dat het, eertijds, ook *aanvangen* moest beteekend hebben. Waarschijnlijker zoude men kunnen denken aan het oude *werf*, *werve*, bij Kil. (waarvan nog *driewerf*, *menigwerf* enz.) eene bezigheid, werk, en *werven*, doen, verrigten, waarvan *verwerven*. *Ontwerpen* zoude dan zooveel zijn, als aanvangen met iets te verrigten. Men zoude, smaakte deze afleiding niet, dan ook in het oude *werp*, *werpte*, een scheerdraad, dat nog in de Bybelvert. voorkomt, een bekwaam beeld voor dit woord vinden; omdat *ontwerpen* dan, eigenlijk, zoude te kennen geven een stuk op het weefgetouw zetten; figuurlijk iets aanvangen te doen. Ondertusschen bleef nog de vraag, of ons woord naar het fr. *projet*, *projetter*, of het fr. naar het onze gevormd zij.

ONTWERREN, zie *ontwarren*.

ONTWERVELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wervelen*: *ik ontwervelde*, *heb ontwerveld*. Los wervelen; in den deftigen stijl. Van hier: *ontwerveling*.

ONTWETEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz.

voorz. *ont* en *weten*: *ik ontwist*, *heb ontweten*. Niet langer weten, vergeten: *die heldere geboort en mooght ghij niet ontweten*. C. HUYGENS. Het is al zeer verouderd.

ONTWETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wetten*, dat niet voorkomt: *ik ontwette*, *heb ontwet*, *De wet ontwetten*, derzelve hare natuur en verbindende kracht ontnemen, zegt RODENB.

ONTWEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *weven*: *ik ontweefde*, *heb ontweven*. Dat geweven is, los rafelen: *haar webbe ontweven*. VOND. Oneig.: *een leven*, *dat door geen vier*, *of stael*, *of jaren wert ontweeft*. DE BRUNE.

ONTWEZENEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wezenen*, dat niet voorkomt: *ik ontwezende*, *heb* en *ben ontwezend*. Veroud. w., dat bij RODENB. voorkomt, in eenen bedr. en onz. zin. Bedr., het wezen, of de gedaante wegnemen: *door de doodt ontwezendt werden*. Onz., zijne gedaante verliezen; met *zijn*: *dat eene figure in 't water ghemaeckt terstont niet ontwézent*.

ONTWIJDEN (*ontwijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wijden*: *ik ontwijdde*, *heb ontwijd*. Eigenlijk: *eenen priester ontwijden*, hem van zijnen geestelijken stand verstooten, bijzonder in de Roomsche kerk, waar dit zeer plegtig toegaat. *Zijn nazaat deed hem strak ontwijen*. OUDAAN. Wijders, tegen de heiligheid eener plaats, die den Godsdienst toegewijd is, handelen: *eene kerk — een altaar ontwijden*. *De woning van uw Majesteit ontwijdden zij*. MUNTINGHE. *Die den sabbath houdt*, *dat hij hem niet en ontwijde*. DORESL. Daarvoor gebruiken wij, thands, liever *ontheiligen*. Men vindt het, echter, ook bij J. DE DECK.: *den sabbath hebben wij met ontucht staeg ontwijd*. Bij ANTON. vindt men: *haer maegdom ontweijden* (*ontwijden*). Van hier: *ontwijding*, *ontwijder*, *ontwijdster*: *ontwijster zijner leli*. VOND.

ONTWIJFELBAAR, bijv. n. en bijw., *ontwijfelbaarder*, *ontwijfelbaarst*. Dat niet in twijfel kan getrokken worden. Van *on* en *twijfelbaar*. Men zegt somtijds ook *ontwijfellijk*. HUYGENS heeft het.

ONTWIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wijken*: *ik ontweek*, *ben ontweken*. Door

uit de zijde te wijken, iets ontgaan: *ik ontweek dien slag*. Meest beduidt het met bedaard overleg ontgaan: *het gevaar ontwijken. Hij ontweek het gevecht. O schip, dat 't stranden naeu ontwijken kost.* POOT. *En meent de vuile vleck t'ontwijcken.* DE DECK. In het gemeen, uit eene plaats ontwijken: *die 't snelst gezicht ontwijken in haar' loop.* POOT. Van hier: *ontwijking.*

ONTWIJVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wijven*, dat niet in gebruik is: *ik ontwijfde, heb ontwijfd.* Iemands wijf wegnemen. Veroud. woord, bij L. TEN KATE. Bij HUYGENS vindt men het deelwoord: *wij, lang ontwijfde wij* enz.

ONTWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wijzen*: *ik ontwees, heb ontwezen.* Veroud. woord, dat eertijds ook gelijkvl. gebezigd werd. Het beteekent door een regterlijk gewijsde, of gestreken vonnis ontnemen: *na dien mate dat ons dat lant van Aemstelle ontwiset was.* ZOENBRIEF TUSSCHEN DEN GRAAF VAN HOLL. EN DE H. H. V. AMST. *Goe mannen hebben mij moedwillig 't mijn ontwesen.* C. HUYGENS.

ONTWIKKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wikkelen*: *ik ontwikkelde, heb ontwikkeld.* Iets, dat in iets ingewikkeld is, er uitdoen. Men gebruikt het meest oneig., als een wederk. werkwoord: *de zaak ontwikkelt zich*, als zij ons duidelijk wordt. Van hier: *ontwikkeling.*

ONTWILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wilderen*, dat niet buiten zamenst. voorkomt: *ik ontwilderde, heb ontwilderd.* Wild en woest temmen, wildheid en woestheid afnemen: *weet ghij met uw' zang t'ontwild'ren steen.* HOOFT. *Die 't woeste wilt ontwildert.* MOON.

ONTWIMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wimpelen*, dat is *bewimpelen*: *ik ontwimpelde, heb ontwimpeld.* Het tegendeel van bewimpelen, ontdekken, ontblooten: *zij ontwimplen 't voorhoofd.* HOOFT. Oneig.: *ende verghe hem t'ontwimpelen, waar hij met den hartoge over doende geweest was.* HOOFT.

ONTWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *winden*: *ik ontwond, heb ontwonden.* Dat in iets ingewonden is, los winden: *met ontwon-*

wonden krijgsbanieren. ANTON. *Tot dat hij zijn standaarden in Azien ontwon.* OUDAAN. *Een kluwen ontwinden.* *Het kluwen zal zich wel ontwinden*, de ontdekking van de zaak kan niet achterblijven; uit haren eigenen aard zal zij zich, op haren tijd, openbaar maken. *Maer om mij zelf 't moortkluwen gansch te ontwinden.* VOND. Oneig., duidelijk en klaar maken: *Protheus ontwond hem zijn profecij.* S. VERHOEK. *Zware verschillen ontwinden.* Van hier: *ontwinding.*

ONTWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wisschen*: *ik ontwischte, heb ontwischt.* Door uitwisschen weg nemen: *die de wreetheijd lang ontwist.* OUDAAN. Van hier: *ontwisching.*

ONTWOEKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *woekeren*: *ik ontwoekerde, heb ontwoekerd.* Op eene inhalige, woekerachtige wijs ontnemen: *ontwoeckert niet mijn eer.* RODENB. Van hier: *ontwoekering.*

ONTWOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *woelen*: *ik ontwoelde, heb ontwoeld.* Los woelen; in den deftigen stijl: *met als haer de beul begon t'ontwoelen.* HUYGENS. Men gebruikt het ook onz., met *zijn*, voor ontkomen: *eenig gevaar ontwoelen.* *Die 't gevoelen der liefde een wijltje tracht t'ontwoelen.* P. RABUS. Van hier: *ontwoeling.*

ONTWOLKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wolken*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontwolkte, heb ontwolkt.* Eigenlijk, eene wolk, waarmede men omringd is, wegnemen: *ontwolk u, dat de zon hier doorschijn.* VOND. Wolken verdrijven: *de sterren prijken aan eenen ontwolkten hemel.* Oneig., die hinderpalen, die met eene wolk vergeleken worden, uit den weg ruimen: *sulstu hunne dagen noijt ontwolcken van de plaegen?* C. HUYGENS. *Ik zal mijn ziel ontwolken van dien damp.* H. SCHIM. *Ontwolck de harten met uw licht.* DE DECK. *Als of de aesfeit zijn duijster herte ontwolckt.* DE BRUNE. *Een ontwolckt gelaet*, is een gelaat, waarop men geen teekens van treurigheid meer ziet. *Ontwolkende echter zijnen geest, deed hij den man roepen*, zich tegen zijne naargeestigheid en heerslagtigheid verzettende. HOOFT.

ONTWOLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wollen*, dat niet in gebruik is: *ik ontwolde,*

heb ontwold. Van de wol berooven: *een schaep ontwollen.* DE BRUNE.

ONTWORDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *worden: ik ontwerd, ben ontworden.* Veroud. w., het tegendeel van worden:

Mij dunkt, ik wil met grooter vlijt,
Dat ik geworden ben, ontworden. LODENST.

VOND. gebruikt het voor los worden van iets, zoo dat wij het afstaan: *uw zelven dan ontwerd.* Iets ontstaan, van iets afstaan heet bij NOTK. *entweren*, in het Nederf. *entwerden.*

ONTWORP, zie *ontwerp.*

ONTWORPEN, zie *ontwerpen.*

ONTWORSTELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *worstelen: ik ontworstelde, ben ontworsteld.* Worstelend ontkomen: *iemands handen ontworstelen.* Oneig., met moeite ontkomen: *ik ben deze nacht der zorgen ontworsteld.* HOOGVL.

Dus blinkt hier 't ed'le Broederpaer,
Ontworstelt al hun lijfsgevaer. K. BRANDT.

Nae het ontworstelen van zoo veelerlei ramp. HOOFT. *Na 't ontworstelen dezer engte.* BOG. Zelfs gebruikt men, in den verhevenen stijl, dit woord, als men van zaken spreekt: *indien de doot ontworstelen mijn' dichten.* HOOFT. Van hier: *ontworstelbaar*, *ontworsteling.*

ONTWORTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wortelen: ik ontwortelde, heb ontworteld.* Met den wortel uitrukken: *boomen, tweemael verstorven, ende ontwortelt.* BYBELV. Oneig., geheel en al doen ophouden: *dat zoo maghtighe misverstanden, op een bot, zouden t'ontwortelen zijn.* HOOFT. RODENB. gebruikt het onz., met *zijn*; *opdat de stam niet gantschelijck ontwortelt.* Van hier: *ontworteling.*

ONTWRICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wrichten*, dat niet voorkomt: *ik ontwrichtte, heb ontwricht.* Uit het gewricht rukken: *het ontwrichte been. Zoo word' mijn rechte (hand) ontwricht.* MUNTINGHE. Van hier: *ontwrichting.*

ONTWRIJTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wrijten: ik ontwrijtte, heb ontwrijt.* Door krakeel, door wrijtzucht beletten, ontnemen: *om de feest der bruiloft hem t'ontwrijten.* VOND.

ONTWRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *ont* en *wrikken*: *ik ontwrikte*, *heb ontwrikt*. Los wrikken: *pijlers*, *uit haar naven ontwrikt*, *en los geschokt*. H. D. CONING. Van hier: *ontwrikking*.

ONTWRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *wringen*: *ik ontwrong*, *heb ontwrongen*. Dat gewrongen is, los wringen: *linnen ontwringen*. Uit de hand wringen: *hij ontwrong hem den rotting*. Afpersen: *den boeren veel gelds ontwringen*. *Wijl gij mij dat geheim ontwrengt*. S. FEITAMA. Met alle kracht ontnemen: *'t geen hem 't geweldt met ondank ontwringen kon*. HOOFT. Met alle kracht los maken, bevrijden: *wij hadden onzen hals noch nauwelijx bestaen t'ontwringen d'oude plagen*. DE DECK. Van hier: *ontwringing*.

ONTZAAT, zie *ontzaten*.

ONTZADELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zadelen*: *ik ontzadelde*, *heb ontzadeld*. Den zadel ontbinden en afnemen: *met aanstonds zijn paard weder t'ontzadelen*. BOG.

ONTZAG, z. n., o., *des ontzags*, of *van het ontzag*; zonder meerv. Dit woord duidt eene gesteldheid der ziel aan, in schaamachtigheid, blooheid, vrees en eerbied gegrond, uit eens anders magt en grootheid voortvloeijende, en zich meest in eene bedeesde houding vertoonende, waardoor men zijne oogen van iemand afwendt, en hem niet regt in het gezigt durft zien. Van *ontzien*, voor *ontzigen*, in den verled. tijd *ik ontzag*. ADELUNG is van oordeel, dat *ontzien*, eigenlijk, zoude te kennen geven eene verandering, in de kleur van het gelaat: waarschijnlijker komt het mij voor, zoo als ik reeds zeide, dat het beduidt niet aanzien, zijne oogen afwenden. Iemand een groot gezag toekennen: *bij elk met diep ontzagh genoemt*. POOT.

— — — — *Wijze letterhelden*,
Noit dan met diep ontzag te melden. J. DE HAES.

Het beteekent ook die magt en grootheid, waardoor in anderen ontzag ontstaat: *'t welk teffens ontzagh en liefde baarde*. G. BRANDT. *Door ontzag*, *dat hij wist te houden*. HOOFT. *Een groot ontzag onder het volk hebben*. *Ontzag vertoonen* — *verwekken* — *geven*. *Zijn ontzag verliezen* — *bewaren* enz. Van hier: *ontzagbaar*, *ontzaggelijk*. Voor *ontzag* is *ontzig* ook in gebruik geweest.

weest: *des priesterdoms ontzich*. VOND. Van hier: *ontziggelijk*, *ontzigchelijk* bij VOND. en DE DECK., *ontzigchelijkheid*, bij HOOFT.

NTZAGGELIJK, zie *ontzag*.

NTZAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zaken*, dat buiten zamenſt. niet voorkomt: *ik ontzaakte*, *heb ontzaakt*. Sterk ontkennen. Misſchien komt het van *ont* en *zeggen*, hoogd. *entſagen*, nederſ. *verſaken*, waarvan wij ook *verzaken* hebben. Van hier: *ontzaking*.

NTZAKKEN, onz. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zakken*: *ik ontzakte*, *ben ontzakt*. Door zakking ontvallen: *hoe 't water Tantalus ontzakt*. VOND. Oneig., ſchoon tevens met zinſpeling op de beteekenis van *zak*, geldbeurs, gebruikt het H. SWEERTS: *die geld en tijd u laat ontzakken*. Van hier: *ontzakking*.

NTZATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zaten*, dat buiten gebruik is: *ik ontzaatte*, *heb ontzaat*. Regtsgel. woord, een beſlag op goed wegnemen, opheffen; van *ontzaat*: *ontzaat doen*. *Daer tegen beſlet ontſaet geſchiedt*. LANDR. v. VEL. Van hier: *ontzating*. De bron is in *zitten*, *bezitten*, *zetten*, *bezetten*.

NTZEG, z. n., o., *des ontzegs*, of *van het ontzeg*; zonder meerv. De daad van ontzeggen, afſlaan; eene weigering: *uw' beſcheidenheit ſal weeren mijn ontſegg*. G. HUYG. *Het ontzeg van zitting*. HOOFT. *Ontzeg* beteekende oudtijds ook eene opzegging van vrede, eene verklaring van oorlog: *ontzeg ter vijandſchap*. HOOFT. Van hier: *ontzegbrief*. GOUT. KRON.

NTZEGELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zegelen*: *ik ontzegelde*, *heb ontzegeld*. Een zegel afdoen, opbreken.

NTZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *ont* en *zeggen*: *ik ontzeide*, *heb ontzegd*, *ontzeid*. Weigeren, met woorden afſlaan; in het algemeen: *het Beverwijkſe Tempe ontzegt mij niet t'onthaelen*. ANTON. *Wie kan hem een liedt ontzeggen?* POOT. *Iemand een verzoek ontzeggen*. *'t Geen de Prinseſſe ontzeggende, krijgt eindelijk de weet*. OUDAEN. *Oordeelvast in 't kiezen of ontzeggen*. POOT. In het bijzonder is dit werkwoord, met bijvoeging van het naamw. *vrede*, gebruikelijk: *iemand*

mand den vrede ontzeggen, hem voor vijand verklaren, hem den krijg, of oorlog aanzeggen; hetzij in de algemeene zaak des Lands, hetzij in betrekking tot de onderlinge zamenleving:

Hi dede striven op die stat.
Brieven, ende ontseide die vrede. M. Stoke.

Te lieven, die ons vrede ontzeide. G. Brandt. Dit woord vrede wordt meest weggelaten, zoodat dit werkw., dus gebruikt, eenen derden naamval vereischt: *ende wouden Grave Aernout van Hollant ontseggen.* Oude Kron.

Die Heere van Kuuc ontseit.
Bi desen Pape. M. St.

Eens blaaste men Latinus den Koningdienst te ontzeggen. Vond. *Dus hij haer [illegible] een Bruide ontzeide.* Vond. *En al de [illegible] (hadden) elkaer te [illegible] ontzegt.* Anton. Bij de Schrijvers der zeventiende eeuw, en bij hen, die in den aanvang der naastvorige leefden, was dit woord veel meer dan nu in gebruik. Van hier *ontzegging.*

ONTZEILEN, onscheidb. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zeilen*: *ik ontzeilde, ben ontzeild.* Door wegzeilen ontkomen: *het gevaar ontzeilen.* Vond. *Hij kan geen wintverloop ontzeilen.* Hooft. *Gelukkig die veel storms ontzeilt.* J. Spex.

ONTZELVEN (*zich*), wederk. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zelven*, dat niet gebruikt wordt: *ik ontzelfde, heb ontzelfd.* Zich zelven als ware het doen ophouden: *gij nietsicht uwe vrijheidt, ontzelft uw eigen zelfs.* Rodenb. Het zegt ook: zijn eigendom van zich zelven overgeven: *opdat hij geheelick ontzelft, haer alles zoude toekomen.* J. de Brune.

ONTZENUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zenuwen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik ontzenuwde, heb ontzenuwd.* De zenuw wegnemen, doorsnijden, uitrukken: *David ontzenuwde alle wagenpeerden.* Bybelv. Meest oneig., voor zwak en krachteloos maken: *dit sloofde hunne lichchamen af, en deed eenige ontzenuwt door wind en regen* [illegible] Boe. In verdere figuur: *uw macht heeft Rahab ontzenuwt.* H. Schim. Nog meer oneigenlijk: *verkrachten*

zen, die het gemoet ontzenuwen. HERVEY. *Onze broederlijke liefde ontsenuwen.* PELS. *Dat bewijs is gemakkelijk te ontzenuwen.* Van hier: *ontzenuwing.*

ONTZET, z. n., o., *des ontzets*, of *van het ontzet*; zonder meerv. Verademing, onverwachte verlossing, in de grootste verlegenheid, b. v., van belegering enz. toegebragt: *het ontzet van Leide. Wen zij 't ontzet voor handen zien.* HOOFT. *Op 't lang beloofd ontzet.* VOND. *Ontzet* is, voorts, een brouwers woord voor ongekookt bier. *Ontzet* gebruikt G. BRANDT ook voor ontneming, berooving: *doch dit's een droef ontzet. — Dat averechts ontzet maakt blijdschap tot geklag.*

ONTZETTEN, bedr. en onzijd. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zetten*: *ik ontzette* (*ontzettede*), *heb* en *ben ontzet.* Dit woord wordt eigenlijk en meer oneigenlijk gebruikt. Eigenlijk uit eene plaats doen wijken, verwrikken: *mijn been was daardoor wat ontzet.* In die beteekenis komt het bij BOGAERT onz. voor; met *zijn*; *waardoor de balken tusschen deks en binnen 't ruim begonnen t'ontzetten.* Oneigenlijk, heeft het de beteekenis van berooven, uit het bezit zetten, anders *afzetten.* HALMA gebruikt het dus. Bij KIL. komt voor: *een maeghd van haer eere ontsetten.* En bij C. HUYG.: *die den schat van dijn bevolen wetten den hoeftigen ontsetten.* En bij S. FEITAMA: *dat hij van 't best des buits mij nimmer poog' te ontzetten. Godt ontzet u, Godt ontrekt u uit uw midden den jongeling.* G. BRANDT. In dien zin komt *intsezzan* reeds bij KER. en NOTK. voor. Voorts beduidt het, in bangen nood, in de grootste verlegenheid, hulp ter verlossing aanbrengen: *toen het gevaar op het hoogste was, werd hij ontzet. Eene maagd, onder de handen van eerroovende schelmen vervallen, gelukkig ontzetten.* In het bijzonder, eene belegerde plaats, door aanrukking van hulpbenden, bevrijden: *nadat Woerden ontzet was.* Eindelijk, als een wederk. werkw. beteekent het door eene, met verbaasdheid verbondene, schielijke verschrikking overvallen worden; en dat wel in eenen hoogen graad: *hij ontzette zich over dien brand. Denk, dat hij voor het deugdzaam harte niets meer ontzettends heeft.* FEITH. *Hoe zeer ontzetten ... zigh haar' leden.* HOOFT. Van hier; *ontzetbaar*: *mijne onwrikbre borst door niets ontzetbaar.* BILDERDYK.

Voorts: *ontzetter* bij G. Brandt, voor iemand, die iets wegneemt, *ontzetting*, stooting uit het bezit — verlossing — verschrikking.

ONTZIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zielen*: dat niet in zwang gaat: *ik ontzielde, heb ontzield*. Een mensch van het leven berooven. Het woord, dat door dichters, en in den deftigen stijl, meest gebruikt wordt, boezemt een denkbeeld van eenen geweldigen dood in: *men leide het ontzielde lijk op eene doodbaar. Lutorius is in den kerker ontzielt*. Hooft.

Zachter einden zij hun dagen,
Die door 't ijzer zijn ontzielt. Vond.
Hoe zal 'k dat bloedig krijgsgefolter
Nog doorstaan, dien de erinnering
Zelfs van de aanstaande worsteling
Ontzielen kan! Pancharis.
Laet slang en listig slangezaet
U met hun blaeu fenijn ontzielen. H. Schim.

Van hier: *ontzieling*.

ONTZIEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zien*: *ik ontzag, heb ontzien*. Uit een gevoel van eigene geringheid en eens anders magt en grootheid, of uit vreesachtigheid, blooheid, of uit eerbied, iemand niet aanzien, en, door die houding, zijn ontzag voor hem toonen: *ontzie toch uwe ouders. Ook deer me uw alziend oog ontzien!* Vollenh. *Die ontzien wordt van zijne nagebuuren*. J. de Haes. Zoo komt bij Poot het deelw. ook voor: *zulk een rust maekt niet min ontzien*. En bij J. van Heemskerck: *waer door hij hem selven seer ontsien maeckte*. Oneig., sparen, verschoonen: *iemands zwakheid ontzien. Ik ontzie goed noch bloed voor mijn vaderland. Die moeite ontzaegh noch zorg*. Versteeg. *Ik zal mij niet ontzien. Neptuin ontziet noch dijk, noch pael*. Vond. *De vlam ontziet geen tegenvlaagen*. J. Brandt. Van hier het veroud. *ontzienelijk*, voor ontzaggelijk.

ONTZIG, *ontziggelijk*. Zie *ontzag*.

ONTZIJGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zijgen*: *ik ontzeeg, ben ontzegen*. Door nederzijgen ontvallen, wegwijken: *de waapenen wilden hun ontzijgen*. Hooft. *De schilt ontzeegh*. Vond. *Gelijk het zeewater met een vallende ebbe het strand ont-*

zijgt.

zijgh. VOND. Oneig.: *laat hun het hart door schrick en vrees ontzijgen.* DE DECK. *'t Hart der helden ontzeegh.* VOND. Van hier: *ontzijging*, bij HALMA.

ONTZINDELEN, liever *ontsindelen*, hetzelfde als *ontschindelen*: *ontzindelt in de klaarheidt van ongefronste deughd.* HOOFT. MEYER neemt het ook voor zuiveren, van *sindel*, schuim van metaal.

ONTZINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zingen*: *ik ontzong*, *heb ontzongen.* Door zingen bekomen: *iemand den prijs ontzingen.* Ook door het zingen van straatdeuntjes iemand van zijne eer berooven. Zie *ontlezen.*

ONTZINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zinken*: *ik ontzonk*, *ben ontzonken.* Zinkend ontvallen, ontwijken. Zoo zegt VOND. van de schijnbare zinking der zon onder den gezigteinder: *wanneer de zon 's avonts ons ontzinkt.* Men gebruikt het meest oneig.; *het geluidt ontzinkt mij t'elken maal', en kan ter keel' nauw uit.* HOOFT. *Dat het nietig stof zich zelv' ontzink', en voor Genade buig'.* FEITH. *De moed ontzonk mij*, *Als hun hart en hoop ontzonk.* G. BRANDT. Van hier: *ontzinking.*

ONTZINNEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zinnen*, dat zelden voorkomt: *ik ontzinde*, *ben ontzind.* Van zinnen berooft worden: *die herders herten boeijdt*, *herdrinnen doet ontzinnen.* RODENB. *Ontzint van minne.* HOOFT. *Gewislijck gij bewijst u te zijn ontzind.* K. v. MAND. Woest en onbezuisd, als zinnelooze menschen handelen: *vecht als volc*, *dat wilde ontsinnen.* M. ST. *Gelijk ontzinnende Bacchinnen.* HOOFT. Het woord is, thands, buiten gebruik; het verled. deelw. alleen is nog in zwang, in de beteekenis van dwaas, zinnenloos, woest; *ontzinde razernijen.* VOND. *Ontzint gerevel.* VOLLENH. *Zij schreeuwen alle ontzint.* DE HAES. *Ontzinde menschen*, *laet u raen.* POOT. Bij H. SCHIM komt *ontzinnig* voor: *het vreest geen dieren*, *hoe ontzinnig.* Van hier: *ontzindheid.*

ONTZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zitten*: *ik ontzat*, *ben ontzeten.* Zittende ontschuilen: *die in mijn' groene Meer met mij den brand der daghen of boozer weer ontsitt.* C. HUYGENS.

ONTZOEDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zoedelen*, dat is *bezoedelen*: *ik ont-*

zoedelde, *heb ontzoedeld*. Zuiveren. Hooft verklaart het *expiare* van Tacitus door *ontzoedelen*.

ONTZONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zondigen*: *ik ontzondigde*, *heb ontzondigd*. Een woord, uit de offerwetten van den Mozaïschen Godsdienst oorspronkelijk; van schuld en straf der zonde bevrijden: *ontsondig mij met rechten Hijsop*. Marnix. Ook van andere dingen gebezigd, reinigen: *ende sult den altaer ontsondighen*. Doreslaer. Van hier: *ontzondiging*.

ONTZORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zorgen*: *ik ontzorgde*, *heb ontzorgd*. Van zorgen ontslaan; weinig in gebruik. Het verl. deelw. *ontzorgd* komt bij J. Loodenst. voor: *dus ontzorgd*; *den hemel u' het heyl doe smaken*.

ONTZUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zuigen*: *ik ontzoog*, *heb ontzogen*. Door zuigen onttrekken: *die was zijn voedster*, *die hij 't zoogsel heeft ontzoogen*. Hoogvl. *Hoe dickmael heit ghij hem ontzogen merg en bloed!* De Deck. *Met den honigh*, *die de rotsen wordt ontzogen*. Moonen.

ONTZUIVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zuiveren*: *ik ontzuiverde*, *heb ontzuiverd*. Ontreinigen, ontheiligen, besmetten, bezwalken: *zijn de vreemde ontzuivert door hun leven?* Vond. *Die min of trouverbonden ontzuiverden*: De Deck. *'t Ontzuivren van zijn' eer en gewisse*. Hooft. *Oft is de dagh ontzuivert met een stuk*, *dat hier bij haalen moght?* Hooft. Van hier: *ontzuivering*.

ONTZUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zuren*: *ik ontzuurde*, *heb* en *ben ontzuurd*. Bedr., de zuurheid wegnemen; scheikund. woord: *zwavelmelk bezit*, *naar sommigen*, *meer ontzurende krachten*, *dan zwavelbloem*. Onz., met *zijn*, van iets verstoken worden, door dat het te vroeg zuur wordt. Poot en Huygens gebruiken het oneigenl.; deze zegt: *kouters*, *die de tijd ontsuert*; gene: *ik liet het mij nerwaer ontstormen noch ontzuren*. Nog zegt men: *ik zal het mij niet laten ontzuren*.

ONTZUSTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zusteren*, dat niet in gebruik is: *ik ontzusterde*, *heb ontzusterd*. De zusterlijke betrek-

king

king wegnemen: *dit monster ontleuwert zusters hert.* J. DE BRUNE.

ONTZWAAIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwaaijen: ik ontzwaaide, ben ontzwaaid.* Met eenen zwaai ontvallen: *ijeder bladtjen, dat het lindenrijs ontswaeit.* HUYGENS.

ONTZWACHTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwachtelen: ik ontzwachtelde, heb ontzwachteld.* De zwachtels afdoen. Oneig., aan den dag brengen: *van Haerens treurgeval, ontzwachteld, of verbloemd* enz. M. L. *Een diep geheim, dat nu nog zelvs niet geheel ontzwachteld is.* FRANTZEN. Van hier: *ontzwachteling.*

ONTZWANGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwangeren: ik ontzwangerde, heb ontzwangerd.* Het wordt alleen in eenen oneigenlijken zin gebezigd, voor zich ontdoen van iets, waarmede men behebt is: *ontzwanger u gemoedt van zulk gedacht.* CAMPH.

ONTZWAREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwaren: ik ontzwaarde, heb ontzwaard.* Verligten: *doch Bacchus deur zijn dranck heur groot beswaer ontswaerde.* RODENB.

ONTZWELLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwellen: ik ontzwol, heb en ben ontzwollen.* Onz., met *zijn*; zakken, vallen: *d'ontzwollen beken stroomen weer tusschen d'oevers heen.* DE DECK. Bedr., slap maken, doen slenken, uitledigen; van iets, dat te voren uitgezet, of opgeblazen was: *wat soeter Aeols kind sal sijn beleefder kaecken ontswellen op dit zeil?* C. HUYGENS.

ONTZWEMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwemmen: ik ontzwom, ben ontzwommen.* Door zwemmen ontkomen: *de kaken van de dood ter naauwernood ontzwemmen.* DE DECK. *Ontswommen op de kiel van Hoofts bewenschte schuit.* HUYG. *Het heir, met halsgevaar, den arm der BOINE ontzwommen.* G. BIDL. *Eens van schipbreuck zijnd' ontswommen.* DE BRUNE.

ONTZWEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zweren: ik ontzwoer, heb ontzworen.* Door eenen eed eene verbindtenis breken: *zijn'* ge-

gestaefden eer ontzweeren. VOND. Zich door eenen eed van iets ontslaan, zuiveren: *so moet men de minste uitsweeren mit ses eden.* WILCKORR. v. LANGEWOLT. Ontzweeren is bij KIL. ook een onz. woord, beteekenende sedere, zich zetten, neervallen; van eene zweerende wond gesproken.

ONTZWEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zweven*: *ik ontzweefde, ben ontzweefd.* Door wegzweven ontkomen: *gij moest me niet ontzweven.* VOND. *Dus sprekende in 't volmaakte leven zou zij weer uw gehoor ontzweven.* HOOGVL.

ONTZWICHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwichten*: *ik ontzwichtte, ben ontzwicht.* Zwichtend ontwijken: *'t geen wij, met recht, ontzwichten.* J. B. WELLEKENS.

ONTZWIEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwieren*: *ik ontzwierde, ben ontzwierd.* Zwierend uit het gezigt raken.

ONTZWIJMELEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *ont* en *zwijmelen*: *ik ontzwijmelde, ben ontzwijmeld.* Uit eenen bezwijmenden slaap wakker worden: *ontzwijmelen, expergisci.* L. T. KATE. *Ontswijmelen, ontslaepen.* KIL.

ONUITBLUSSCHELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uitgebluscht kan worden: *in dat onuitblusschelicke vijer.* BYBELV. Ook *onuitbluschbaar*: *in 't onuitbluschbre vier der helsche zwavelpoelen.* Van *on* en *uitblusschelijk.* Zie *lijk.*

ONUITDENKBAAR, bijv. n. en bijw., *onuitdenkbaarder, onuitdenkbaarst.* Dat niet uitgedacht kan worden. Van *on* en *uitdenkbaar.* Zie *baar.*

ONUITDOENLIJK, bijv. n. en bijw., *onuitdoenlijker, onuitdoenlijkst.* Dat niet uitgedaan, uitgewischt kan worden. Van *on* en *uitdoenlijk.* Zie *lijk.*

ONUITDRUKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitdrukkelijker, onuitdrukkelijkst.* Dat niet uit te drukken, te vertellen is. Ook *onuitdrukbaar*: *en blijft altoos onuitdenkbaar, onuitdrukbaar.* J. VAN LOO. Van *on* en *uitdrukkelijk.* Zie *lijk.*

ONUITKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitkomelijker, onuitkomelijkst.* Waaruit men zich niet redden kan. Van *on* en *uitkomelijk.* Zie *lijk.*

ONUITLEGGELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uitgelegd, verklaard kan worden. Ook *onuitlegbaar*: *eene onuitleghaere verborgenheit*. Hoov. Zie *lijk*.

ONUITLESCHBAAR (ook *onuitlesschelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uit te lesschen is: *met onuitleschbaar vuur*. M. L. Van *on* en *uitleschbaar*. Zie *baar*.

ONUITPUTBAAR, zie *onuitputtelijk*.

ONUITPUTTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uitgeput kan worden. Ook *onuitputbaar*: *deez tafel schaft een onuitputbren zegen*. Vond. Van hier: *onuitputtelijkheid*. Zie *lijk*.

ONUITROEIJELIJK (bij Hooft ook *onuitrooijelijk*, anders *onuitroeibaar*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uit te roeijen is: *onuitroeijelijke wortelen*. Halma. Zie *lijk*.

ONUITSCHRIJFELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitschrijfelijker*, *onuitschrijfelijkst*. Dat niet in schrift te brengen is: *onuitschrijflijk is dat schreijen van heete traanen*. Hooft. Van *on* en *uitschrijfelijk*. Zie *lijk*.

ONUITSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitsprekelijker*, *onuitsprekelijkst*. Dat niet uit te spreken is. Van *on* en *uitsprekelijk*. Zie *lijk*.

ONUITVINDELIJK, bijv. n. en bijw., *onuitvindelijker*, *onuitvindelijkst*. Dat niet uit te vinden is. Van *on* en *uitvindelijk*. Zie *lijk*.

ONUITVOERBAAR, zie *onuitvoerlijk*.

ONUITVOERLIJK (bij Vond. ook *onuitvoerbaar*), bijv. n. en bijw., *onuitvoerlijker*, *onuitvoerlijkst*. Dat niet uit te voeren, niet te doen is. Van hier: *onuitvoerlijkheid*. Zie *lijk*.

ONUITWISCHBAAR, zie *onuitwisschelijk*.

ONUITWISSCHELIJK (ook *onuitwischbaar*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet uit te wisschen is: *een onuitwisselijke vlek zijner glorie*. Bogaert. Zie *lijk*.

ONVAARBAAR, b. n. en bijw., *onvaarbaarder*, *onvaarbaarst*. Onbekwaam, om te bevaren: *onvaarbaar water*. Dat niet duldt, dat men vaart: *onvaarbaar weer*. Van *on* en *vaarbaar*. Zie *baar*.

ONVAARDIG, bijv. n. en bijw., *onvaardiger*, *onvaar-*

digst. Niet vaardig, ongereed. Van *on* en *vaardig*. Zie *ig*.

ONVAARS, (liever *onvers*) z. n., o., *van het onvaars*; zonder meerv. Ondicht: *eenigen hebben vaars en onvaers door een gemengt.* J. DE HAES. Van *on* en *vaars*, voor *vers*.

ONVAL, z. n., m., *des onvals*, of *van den onval*; meerv. *onvallen*. Onverwachte onheil: *daarom sal hem snelijck onval onversiens komen.* DORDSL. Veroud. woord. *Het ongeval* is nog in gebruik. Van *on* en *val*.

ONVALSCH, bijv. n. en bijw., *onvalscher*, *meest*, *zeer onvalsch*. Niet valsch, opregt: *een onvalsch hart.* J. T. JOSEF. Van *on* en *valsch*. Van hier: *onvalschheid*.

ONVAST, bijv. n. en bijw., *onvaster*, *meest*, *zeer onvast*. Niet vast: *hoe onvast staan deez gronden!* VOND. Los, krachteloos: *onvaster verstand hebt gij nooit gezien.* *Onvaste bewijzen.* Wankelbaar: *onvast in zijne voornemens zijn.* Vergetelachtig: *hij is zeer onvast in het hoofd.* Van hier: *onvastheid*. Van *on* en *vast*.

ONVEIL, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet te koop. Van *on* en *veil*.

ONVEILIG, bijv. n. en bijw., *onveiliger*, *onveiligst*. Niet veilig: *de weg naar de stad is thands onveilig.* Van hier: *onveiligheid*, *onveiliglijk*. Van *on* en *veilig*. Zie *ig*.

ONVENTBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet uitgevent kan worden. Van *on* en *ventbaar*. Zie *baar*.

ONVER, bijv. n. en bijw., *onverder*, *onverst*. Niet ver. Van *on* en *ver*.

ONVERACHTELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet verachtelijk. Van *on* en *verachtelijk*. Zie *lijk*.

ONVERANDERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Vast, bestendig. Van *on*, en het verl. deelw. *veranderd*; van *veranderen*. Van denzelfden aard zijn alle zulke met *on* zamengestelde deelwoorden, welke ieder gemakkelijk vormen kan. Van sommige zulker deelw. zijn wederom afgetrokken naamw. gesproten, als: *onversaagd*, *onversaagdheid*; *onverschrokken*, *onverschrokkenheid*. Zoo ook bijwoorden, als: *onverdacht*, *onverdachtelijk* enz. De lezer zal hier zulke woorden alleen vinden, waarvan iets te zeggen valt: al de andere oordeelde ik onnoodig te noemen. Zie de aanteekening op *on*. Voorts: *onveranderlijk*, met trap-

pen

pen van vergrooting, *onveranderbaar*, bij Vond., dat niet veranderd kan worden; *onveranderlijkheid*.

ONVERANTWOORDELIJK, bijv. n. en bijw., *onverantwoordelijker*, *onverantwoordelijkst*. Niet te verantwoorden. Van *on* en *verantwoordelijk*: Zie *lijk*.

ONVERBEELDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Waarvan men zich geene verbeelding kan maken: *onverbeeldelijk zwaar*. Van *on* en *verbeeldelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBERGELIJK, bijv. n. en bijw., *onverbergelijker*, *onverbergelijkst*. Dat niet verborgen kan worden. Van *on* en *verbergelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBETERLIJK, bijv. n. en bijw., *onverbeterlijker*, *onverbeterlijkst*. Niet verbeterlijk. Van *on* en *verbeterlijk*. Van hier: *onverbeterlijkheid*. Zie *lijk*.

ONVERBIDDELIJK, bijv. n. en bijw., *onverbiddelijker*, *onverbiddelijkst*. Die zich niet verbidden laat. Van *on* en *verbiddelijk*. Voorts: *onverbidzaam*, die niet gewoon is, zich te laten verbidden: *het onverbidzaam sterslot*. Vollenh. Zie *lijk*.

ONVERBIEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verboden kan worden. Van *on* en *verbiedelijk*. Zie *lijk*.

ONVERBRANDBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verbrand kan worden. Van *on* en *verbrandbaar*. Ook: *onverbrandelijk*. Zie *baar*.

ONVERBREKELIJK, (ook *onverbreekbaar*, bijv n. en bijw., *onverbrekelijker*, *onverbrekelijkst*. Dat niet verbroken kan worden: *eene onverbrekelijke wet*. *Onverbreekbaar glas*. Van *on* en *verbrekelijk*, *verbreekbaar*. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERDACHT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verdacht. Van *on* en *verdacht*. Van hier: *onverdachtelijk*.

ONVERDEDIGBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet te verdedigen is. Ook *onverdediglijk*: het eerste bij Hooft; het laatste bij Vond. Van *on* en *verdedigbaar*, *verdediglijk*. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERDEELBAAR, zie *ondeelbaar*. Voorts: *onverdeeld*, niet verdeeld; *onverdeeldheid*, eendragtigheid.

ONVERDENKELIJK, bijv n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verdenkelijk: *achtervolghende den onver-*

denckelicken olden gebruyck. LANDR. VAN VEL. Van *on* en *verdenkelijk*. Zie *lijk*.

ONVERDERFELIJK, bijv. n. en bijw., *onverderfelijker*, *onverderfelijkst*. Aan geen verderf onderworpen. Van *on* en *verderfelijk*. Van hier: *onverderfelijkheid*. Zie *lijk*.

ONVERDIENBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Hetwelk men niet verdienen kan. VOND. heeft het woord. Voorts: *onverdienste*, het tegendeel van verdienste: *bekennende haer onverdienste*. VOND. *Mijn eigen onverdienst*. HUYG. Van hier: *onverdienstelijk*, dat niet verdient. Zie *baar*.

ONVERDOEMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet verdoemelijk. Van *on* en *verdoemelijk*. Zie *lijk*.

ONVERDOOFBAAR, bijv. n. en bijw., *onverdoofbaarder*, *onverdoofbaarst*. Dat niet verdoofd kan worden: *die eene onverdoofbre zugt blies in hunnen wille*. M. L. Van *on* en *verdoofbaar*. Zie *baar*.

ONVERDORBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verdorren kan: *kroonen, van onverdorbaar loof gevlochten*. SELS. Zie *baar*.

ONVERDOUWELIJK (*onverduwelijk*), bijv. n. en bijw., *onverdouwelijker*, *onverdouwelijkst*. Hetwelk men niet verdouwen kan: *onverdouwelijke spijs*. Oneig.: *o Mars God sterk en onverdouwlijck*. VAN MAND. *De Monnikken vonden onverduwelijk te scheiden van 't geen zij bezeten hadden*. HOOFT. Zie *lijk*.

ONVERDRAG, z. n., o., *des onverdrags*, of *van het onverdrag*; zonder meerv. Ongeduld: *zij leiden alles uit onverdragh op mijn bederf toe*. VOND. *Hij kon zich niet van toorn uit onverdragh onthouden*. VOND. Van *on* en *verdrag*. Het woord begint al te verouderen.

ONVERDRAGELIJK, bijv. n. en bijw., *onverdragelijker*, *onverdragelijkst*. Dat niet te verdragen is: *als zij een onverdraaghlijker juk te wachten hadden*. HOOFT. *Toen hij den onverdragelijken smaad geduldig uitstondt*. VOLLENH. Van hier: *onverdraaglijkheid*. Voorts: *onverdraagzaam*, die niet verdragen kan, waarvan *onverdraagzaamheid*. Bij VOND. vindt men het. Zie *lijk*.

ONVERDRIET, veroud. z. n., o., *des onverdriets*, of *van het onverdriet*; zonder meerv. Welgezindheid, ge-

noe-

noegen. Van hier: *onverdrietelijk*, dat niet verdriet; *onverdrietelijkheid*, *onverdrietig*, vrolijk, lustig, en het oude *onverdrietzaam*.

NVERDRINGBAAR, b. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *on* en *verdringbaar*. Dat niet verdrongen kan worden. Zie *baar*.

NVERDRINKBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verdrinken kan. Ook *onverdrinkelijk*. Van *on* en *verdrinkbaar*. Zie *baar*.

NVERDULD, z. n., o., *des onverdulds*, of *van het onverduld*; zonder meerv. Het tegendeel van geduld, onverdrag: *uit enckel onverdult*. CATS. Bij K. v. MAND. komt het bijw. voor: *Juno*, *de onverdulden* Uit *on* en *verduld*, dat niet in gebruik is. Van hier: *onverduldig*, *onverduldigheid*, *onverduldiglijk*.

NVERDUWELIJK, zie *onverdouwelijk*.

NVERDWIJNLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verdwijnen kan. Van *on* en *verdwijnlijk*. Zie *lijk*.

NVERFLAAUWD, b. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *verflaauwd*, het deelw. van *verflaauwen*. Dat niet verflaauwd is.

NVERGANGBAAR (ook *onvergankelijk*), zonder vergrooting. Dat niet vergaan kan: *een schat*, *heel onvergangbaar*. VOLLENH. Van hier: *onvergangbaarheid*, *onvergankelijkheid*. Zie *baar*.

NVERGANKELIJK, zie *onvergangbaar*.

NVERGEEFLIJK, bijv. n. en bijw., *onvergeeflijker*, *onvergeeflijkst*. Het welk men niet vergeven kan. Van hier: *onvergeeflijkheid*. Van *on* en *vergeeflijk*. Zie *lijk*.

NVERGETELIJK, bijv. n. en bijw., *onvergetelijker*, *onvergetelijkst*. Dat niet vergeten kan worden.

NVERGELDELIJK (ook *onvergeldbaar*), bijv. n. en bijw. *onvergeldelijker*, *onvergeldelijkst*. Dat niet vergolden kan worden: *om onvergeldelijk ransoen*. HOOFT. Van *on* en *vergeldelijk*. Zie *lijk*.

NVERGELIJKELIJK (bij RODENB. ook *onvergelijkbaar*), bijv. n. en bijw., *meer onvergelijkelijk*, *meest*, *zeer onvergelijkelijk*. Dat niet te vergelijken is. Van hier: *onvergelijkelijkheid*. Van *on* en *vergelijkelijk*. Zie *lijk*.

VERGENOEGD, bijv. n. en bijw., *onvergenoegder*, *onvergenoegdst*. Niet vergenoegd. Van *on* en *vergenoegd*. Van hier: *onvergenoegdheid*, *onvergenoegelijk*, *onvergenoegzaam*, *onvergenoegzaamheid*.

ON-

ONVERGOEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet vergoed kan worden. Ook *onvergoedbaar*: *onvergoebare schade*. VOND. Zie *lijk*.

ONVERHEFBAAR, bijv. n. en bijw. zonder vergrooting. *Een onverheffbaar leen*, dat niet vernieuwd kan worden. HOOGVLIET. Zie *baar*.

ONVERHELPELIJK, bijv. n. en bijw., *onverhelpelijker*, *onverhelpelijkst*. Dat niet verholpen kan worden. Van *on* en *verhelpelijk*. Zie *lijk*.

ONVERHOED, *onverhoedsch*, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Onverwacht, onvoorzien: *een onverhoeld voorval*. Thands schrijft men *onverhoedsch*: *een onverhoedscht slag*. Van hier: *onverhoeds*: *iemand onverhoeds aanvallen*. Ook: *onverhoedelijk*, bij HOOFT.

ONVERHUURLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verhuurd kan worden. Van *on* en *verhuurlijk*. Zie *lijk*.

ONVERKEERLIJK, bijv. n. en bijw., *onverkeerlijker*, *onverkeerlijkst*. Niet te verkeeren: *de waare weelden van 't onverkeerlijk hof*. HOOFT. Van *on* en *verkeerlijk*. Zie *lijk*.

ONVERKIESLIJK, bijv. n. en bijw., *onverkieslijker*, *onverkieslijkst*. Dat men niet verkiezen kan. Van *on* en *verkieslijk*. Zie *lijk*.

ONVERKLAARBAAR, bijv. n. en bijw., *meer onverklaarbaar*, *meest*, *zeer onverklaarbaar*. Dat niet verklaard kan worden. Van *on* en *verklaarbaar*. Zie *baar*.

ONVERKNOCHT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verknocht. Van *on* en *verknocht*. Van hier: *onverknochtheid*, bij L. MEIJER.

ONVERKOOPBAAR, (*onverkoopelijk*), bijv. n. en bijw., *onverkoopbaarder*, *onverkoopbaarst*. Dat niet verkocht kan worden. Van *on* en *verkoopbaar*. Zie *baar*.

ONVERKRIJGBAAR, bijv. n. en bijw., *onverkrijgbaarer*, *onverkrijgbaarst*. Dat niet te verkrijgen is. Van *on* en *verkrijgbaar*. Zie *baar*.

ONVERLAAT, z. n., m., *des onverlaats*, of *van den onverlaat*; meerv. *onverlaten*. Een moedwillige, een baldadige vent, een stoute fielt: *werpt het brein den werden onverlaet in 't godloos aengezicht*. MOONEN. *Te liefde van dien jongen onverlaet*. DE DECK. *Strak roept een onverlaat*. OUD. *Van het lemmer van een' onverlaet, nog rookende van 't hart zijns broeders*. HERVEY.

M-

Misschien van *on* en *verlaten*, dat is niet slappelijk te werk gaan, maar met stoute driestheid voortvaren; of men moest het met *ongelaat* vergelijken. TUINMAN zegt: *onverlaat* is verbasterd van het Hoogd. *unflat*, d. i. drek.

ONVERLIEFD, bijv. n. en bijw., *onverliefder*, *onverliefdst*. Niet verliefd. Van hier: *onverliefdheid*. Van *on* en *verliefd*.

ONVERLIESBAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet verloren kan worden: *een onverliesbaar spel*. Van *on* en *verliesbaar*. Zie *baar*.

ONVERMAAK, z. n., o., *des onvermaaks*, of *van het onvermaak*, zonder meerv. Ongenoegte. Van *on* en *vermaak*. Hiervan: *onvermakelijk*, *onvermakelijkheid*.

ONVERMAARD, bijv. n. en bijw., *onvermaarder*, *onvermaardst*. Niet vermaard. Van *on* en *vermaard*. Van hier: *onvermaardheid*.

ONVERMEESTERLIJK, bijv. n. en bijw., *onvermeesterlijker*, *onvermeesterlijkst*. Dat niet te vermeesteren is, niet overwonnen kan worden: *en hield daerom geen wallen voor onvermeesterlijck*. DE DECK. Van *on* en *vermeesterlijk*. Zie *lijk*.

ONVERMERKBAAR, bijv. n. en bijw., *onvermerkbaarder*, *onvermerkbaarst*. Niet vermerkbaar: *waar door 't onderscheid onvermerkbaar word*. L. TEN KATE. Van *on* en *vermerkbaar*.

ONVERMETEL, bijv. n. en bijw., *onvermeteler*, *onvermetelst*. Niet vermetel. Van *on* en *vermetel*. Van hier: *onvermetelheid*. Voor *onvermetel* zegt men anders *onvermeten*.

ONVERMIJDELIJK (bij VOND. *onvermijdbaar*), bijv. n. en bijw., *onvermijdelijker*, *onvermijdelijkst*. Dat niet vermeden kan worden: *welke weldaadt d' ellenden anders onvermijdelijk, weeren zoude*. HOOFT. Hiervan: *onvermijdelijkheid*. Zie *lijk*.

ONVERMOEDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Waarop geen vermoeden valt. Van *on* en *vermoedelijk*. Zie *lijk*.

ONVERMOEID, bijv. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *vermoeid*. Niet vermoeid.

ONVERMOEIJELIJK (ook *onvermoeijbaar*), bijv. n. en bijw., *onvermoeijelijker*, *onvermoeijelijkst*. Die niet moede kan worden. Van *on* en *vermoeijelijk*. Zie *lijk*.

ONVERMOGEN, z. n., o., *des onvermogens*, of *van het*

het onvermogen; zonder meerv. Gebrek aan vermogen; dat is krachten van allerlei aard:

'k Verzwijg ook dus, uit onvermogen,
De gaven uwer schoone ziel. POOT.

Bij J. CATS komt het bijvoeg. voor: *onvermeugt menschen*. Van *on* en *vermogen*. Van het werkw. *vermogen* is het deelw. *vermogend*; en hiervan heeft men, *onvermogend*, *onvermogendheid*, dat bij POOT voorkomt, gemaakt, schoon *niet vermogend* beter is.

ONVERMOGEND, zie *onvermogen*.

ONVERMURWELIJK (bij HOOGVL. *onvermurfbaar*), bijv. n. en bijw., *onvermurwelijker*, *onvermurwelijkst*. Die niet te vermurwen is. Van *on* en *vermurwelijk*. Zie *lijk*.

ONVERNIELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet vernield kan worden. Van *on* en *vernielbaar*. Zie *baar*.

ONVERNUFT, z. n., o., *des onvernufts*, of *van het onvernuft*; zonder meerv. Mangel aan vernuft; doch meest gebrek aan pligtmatig gebruik van zijn vernuft: *daardoor toont gij uw onvernuft*. Voor eenen persoon is het manl.: *die kan geen onvernuft besessen*. MONTINGHE. Van *on* en *vernuft*. Van hier: *onvernuftig*, *onvernuftigheid*, *onvernuftiglijk*.

ONVERRIGT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet uitgevoerd: *de vijand keerde, onverrigter zake, terug*. Van *on* en *verrigt*.

ONVERRUKBAAR, bijv. n. en bijw., *onverrukbaarder*, *onverrukbaarst*. Dat niet omvergerukt kan worden: *een onverrukbaare scheidsmuur*. SELS. Van *on* en *verrukbaar*. Zie *baar*.

ONVERS, zie *onvaars*.

ONVERSAAGD, bijv. n. en bijw., *onversaagder*, *onversaagdst*. Niet versaagd. Van *on* en *versaagd*. Van hier: *onversaagdelijk*, *onversaagdheid*.

ONVERSCHEIDEN, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verscheiden, onverdeeld, onverschillig. Van *on* en *verscheiden*. Van hier: *onverscheidenlijk*, bij HOOGSTR.

ONVERSCHEURLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verscheurd kan worden. Van *on* en *verscheurlijk*. Zie *lijk*.

ONVERSCHILLIG, bijv. n. en bijw., *onverschilliger*, *on-*

onverschilligst. Vrij: *eene onverschillige keus*. Die zich aan niets kreunt: *een onverschillig mensch*. Even eens: *het is mij onverschillig*. Van *on* en *verschillig*. Van hier: *onverschilligheid*, *onverschilliglijk*. Bij HOOGSTR. vindt men ook *onverschillend*. *Onverschelig* is niet na te volgen. Zie *ig*.

ONVERSCHOKBAAR, bijv. n. en bijw., *onverschokbaarder*, *onverschokbaarst*. Dat niet te verschokken is: *naar maate uwe voortreffelijke deugd onverschokbaarer stondt*. SELS. Van *on* en *verschokbaar*. Zie *baar*.

ONVERSCHOONBAAR, bijv. n. en bijw., *onverschoonbaarder*, *onverschoonbaarst*. Dat niet te verschoonen is. Van *on* en *verschoonbaar*. Ook *onverschoonlijk*. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERSCHRIKBAAR, zie *onverschrikkelijk*.

ONVERSCHRIKKELIJK, bijv. n. en bijw. *onverschrikkelijker*, *onverschrikkelijkst*. Wien men geenen schrik verwekken kan. Bij HOOGVL. *onverschrikbaar*: *dien onverschrikbren helt zien we onverzaadbaar*. Zie *lijk*.

ONVERSCHROKKEN, bijv. n. en bijw., *onverschrokkener*, *onverschrokkenst*. Van *on* en *verschrokken*. Niet verschrokken, niet verschrikt, stout, onbevreesd: *een onverschrokken held*. *Met onverschrokken moed*. Van hier: *onverschrokkenheid*.

Het is eigenlijk het verled. deelwoord van *verschrikken*, oul. *verschrekken*, *verschrak*, *verschrokken*. De Overzetting van den bijbel heeft nog den onvolmaaktverleden tijd *verschrok*: *doe verschrack Isaac*.

ONVERSCHULDIGD, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verschuldigd. Bij de Ouden vindt men *onverschuld*, voor onschuldig: *dien hij onverschuldt geslaghen heeft*, *quem innocentem percussit*. LANDR. VAN VEL.

ONVERSIERD, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet opgepronkt; wel te onderscheiden van *onverzierd*, waarachtig. Keurig onderscheidt POOT deze woorden:

Men vint in onversierde zaelen
Niet zelden onverzierde rust.

ONVERSLENSBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verslenst, verslensen kan. *tot uwe onverslensbare eer*. N. VERSTEEG. Van *on* en *verslensbaar*. Zie *baar*.

ONVERSLIJTELIJK (ook *onverslijtbaar*), bijv. n. en bijw., *onverslijtelijker*, *onverslijtelijkst*. Dat niet ligt verslijt, dat niet versleten kan worden. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERSTAANBAAR, bijv. n. en bijw., *onverstaanbaarder*, *onverstaanbaarst*. Niet verstaanbaar. Ook *onverstaanlijk*. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERSTAND, z. n., o., *des onverstands*, of *van het onverstand*; zonder meerv. Het tegendeel van verstand; meest het verzuim van het vermogen der ziel wel te gebruiken: *'t geweten door onverstant verrukt*. VOND. *Met onverstand ijveren*. *Onverstand*, mannel. genomen, is iemand, die met onverstand handelt. Zoover *verstaan* ook gebruikt wordt van het met elkander eens zijn, vindt men *onverstand* ook in den zin van oneenigheid genomen: *om alle onverstant ter neder te leggen*, *ende vrede onder de broeders te soecken*. D. P. ENCHIRID. Van *on* en *verstand*. Van hier het veroud. bijv. n. *onverstandel*: *ach! dat op deze ruy geen woestaard onverstandel dit lichaam en mishandel!* HOOFT. Zoo ook *onverstandelheid*: *dat wite mijnre plomper onverstandelheit*. VOORREDE VOOR DEN BYB. 1477. Thands gebruiken wij *onverstandig*, *onverstandigheid*, *onverstandiglijk*.

ONVERSTERFELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet versterft: *tot onversterflijke gedachtenis*. HOOFT. *In onversterflijke eer*. L. BRKE. Van *on* en *versterfelijk*. Zie *lijk*.

ONVERSTOORLIJK (ook *onverstoorbaar*), bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verstoord kan worden. Van *on* en *verstoorlijk*. Zie *lijk*.

ONVERTEERLIJK, (ook *onverteerbaar*) bijv. n. en bijw., *onverteerlijker*, *onverteerlijkst*. Dat niet te verteren is; ook onvergankelijk, dat niet verteren kan: *onverteerlijke spijs*. *Diamanten*, *onverteerlijk*. LODENST. Van *on* en *verteerlijk*. Zie *lijk*.

ONVERTELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verteld kan worden. Van *on* en *vertelbaar*. Zie *baar*.

ONVERTILBAAR, bijv. n. en bijw., *onvertilbaarder*, *onvertilbaarst*. Dat niet vertild kan worden. Van *on* en *vertilbaar*. Zie *baar*.

ONVERTOGEN, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Zonder vertraging, zonder uitstel: *om bij de gemeen-*
te-

onvertooghen bescheidt te helpen vorderen. HOOFT. *Dat zij haarder Hoogheit voor zoo onvertooghen een afveirdighen grooten dank wisten.* HOOFT. *Met eisch van onvertooghen antwoordt.* HOOFT. *Dat hij nu een onvertogen bescheit heeft te verwachten.* POOT. *Onvertogen regt* is hetzelfde als *kort regt.* Dit *onvertogen* komt van *on* en het deelw. *vertogen*, van *vertijgen*, *vertuigen*, dat is *vertrekken.* Dit vertrekken beteekent ook uitstellen. Zoo zegt VONDEL: *terwijl de tijt die feest vertreckt.* Zie *vertrekken.* In het OMMEL. LANDR. komt *vertoog* in regten, dat is uitstel, voor. In dien zin zegt men, dat het binnenwater door sluizen *vertooglijk* of *onvertooglijk* wordt gelost: het eerste, als het niet op eenmaal wordt uitgelaten; het andere zonder ophouden, zonder stuiten. *Onvertogen* gebruikt men ook voor stout, onbedachtzaam, onbetamelijk: *hij sprak geen onvertogen woord*; dat is een woord, dat binnen den mond niet wordt gestuit, maar hetwelk men zich maar laat ontvallen; een stout woord.

ONVERTROOSTELIJK, bijv. n. en bijw., *onvertroostelijker*, *onvertroostelijkst.* Die niet te troosten is. Van *on* en *vertroostelijk.* Zie *lijk.*

ONVERVAARD, bijv. n. en bijw., *onvervaarder*, *onvervaardst.* Niet vervaard: *gij dreigt den onvervaarden.* Van *on* en *vervaard.* Van hier: *onvervaardelijk*, *onvervaardheid.*

ONVERVLOEDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat niet vervloeden, dat is vervloeijen kan. Dit oude woord vindt men bij K. VAN MANDER. Van *on* en het veroud. *vervloedig*, voor vervloeijend.

ONVERVULBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet vervuld kan worden: *eene onvervulbare voorzegging.* Van *on* en *vervulbaar.* Zie *baar.* Bij HOOFT vindt men *onvervullijk*: *d'onvervullelijke lusten.* Dan lijdt het vergrooting. Oudt. had men ook *onvervullig.*

ONVERWACHT, bijv. n. en bijw., (het bijw. is ook *onverwachts*), *onverwachter*, *onverwachtst.* Onvoorzien, schielijk. Van *on* en *verwacht.*

ONVERWACHTS, zie *onverwacht.*

ONVERWEERBAAR, bijv. n. en bijw., *onverweerbaar-*

baarder, *onverweerbaarst*. Hetwelk men niet verdedigen kan. Van *on* en *verweerbaar*.

ONVERWELKELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwelkelijker*, *onverwelkelijkst*. Dat niet verwelkt, niet kan verwelken: *de onverwelckelicke kroone der heerlickheijt*. Bybel.v. Van *on* en *verwelkelijk*. Zie *lijk*. Voor *onverwelkelijk* wordt dikwerf *onverwelkbaar* gebezigd, hetwelk Huydecop. afkeurt.

ONVERWERFBAAR, bijv. n. en bijw., *onverwerfbaarder*, *onverwerfbaarst*. Dat niet verworven kan worden. Van *on* en *verwerfbaar*. Ook *onverwerfelijk*: *de kroon, die door menschelijke middelen onverwerffelijk was*. Hooft. Zie *baar* en *lijk*.

ONVERWERPELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwerpelijker*, *onverwerpelijkst*. Dat niet verworpen kan worden. Oudt. ook *onverwerpelijk*. Van *on* en *verwerpelijk*. Zie *lijk*.

ONVERWIJTELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwijtelijker*, *onverwijtelijkst*. Waarover men geen verwijt kan doen. Van *on* en *verwijtelijk*. Zie *lijk*.

ONVERWINNELIJK, bijv. n. en bijw., *onverwinnelijker*, *onverwinnelijkst*. Onovermeesterlijk. Van *on* en *verwinnelijk*. Zie *lijk*.

ONVERWISSELBAAR, bijv. n. en bijw., *onverwisselbaarder*, *onverwisselbaarst*. Hetwelk men niet verwisselen kan. Van *on* en *verwisselbaar*. Zie *baar*.

ONVERWORPELIJK, zie *onverwerpelijk*.

ONVERWRIKBAAR, bijv. n. en bijw., *onverwrikbaarder*, *onverwrikbaarst*. Hetwelk men niet verwrikken kan: *op onverwrikbre stutten* Vond. Bij Hooft: *onverwrikkelijk* en *onverwrikkelijkheid*. Zie *baar*.

ONVERZADELIJK (bij Hoogvl. *onverzaadbaar*), bijv. n. en bijw., *onverzadelijker*, *onverzadelijkst*. Die, of dat niet te verzadigen is. Van *on* en *verzadelijk*. Zie *lijk*. Voorts: *onverzaadzaam*. Vond. — *Onverzadig*: *uit weetlust onverzaedigh* Vond.

ONVERZEERLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die niet verzeerd kan worden. K. v. Mand. gebruikt het. Van *on* en *verzeerlijk*. Zie *lijk*.

ONVERZELLIJK, bijv. n. en bijw., *onverzellijker*, *onverzellijkst*. Met wien men niet omgaan kan. Het lat. *insociabilis* zet Hooft door *onverzellijk* over. Van *on* en *verzellijk*. Zie *lijk*.

ON-

ONVERZETTELIJK, bijv. n. en bijw., *onverzettelijker*, *onverzettelijkst*. Die niet te verzetten is: *bij 's graauw, 't welk onverzettelijk niet weeten wilde*. HOOFT. Vast, onveranderlijk: *een onverzettelijk voornemen*. Ook *onverzetbaar*: *Medea zij onverzetbaer*. VOND. *Dol van onverfetbren fpijt*. VOND.; die ook *onverzetbaarheid* heeft. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERZIEN, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verzien, niet verzorgd. Van *on* en *verzien*. Bij vele Schrijvers vindt men het vooronverwacht. Zie *onvoorzien*.

ONVERZIERD, vergel. *onverfierd*.

ONVERZIGTIG, in de dagelijkfche taal. Zie *onvoorzigtig*.

ONVERZINNELIJK, bijv. n. en bijw., *onverzinnelijker*, *onverzinnelijkst*. Dat niet verzonnen kan worden. Van *on* en *verzinnelijk*. Bij VAN MAND. vindt men het. Zie *lijk*.

ONVERZOCHT, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Niet verzocht, onbeproefd, ongenood. Van *on* en *verzocht*. Van hier: *onverzochtheid*. HOOFT.

ONVERZOENBAAR, zie *onverzoenlijk*.

ONVERZOENLIJK, (ook *onverzoenbaar*), bijv. n. en bijw., *onverzoenlijker*, *onverzoenlijkst*. Niet te verzoenen: *eene onverzoenlijke vijandfchap*. *Haer' onverzoenbren wrevel ftilden noch edel bloet, noch grijze fchilden*. POOT. Oudt. *onzoenlijk*. Van *on* en *verzoenlijk* — *verzoenbaar*. Zie *lijk* en *baar*.

ONVERZUIMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet verzuimd moet worden. Van *on* en *verzuimelijk*. Zie *lijk*.

ONVERZWELGBAAR, bijv. n. en bijw., *onverzwelgbaarder*, *onverzwelgbaarst*. Dat niet verzwolgen kan worden: *berften van het onverzwelgbaar nat*. HOOGVL. Van *on* en *verzwelgbaar*. Zie *baar*.

ONVINDELIJK, zie *onuitvindelijk*.

ONVLAAT, z. n., m., *des onvlaats*, of *van den onvlaat*; meerv. *onvlaten*. Een geheel verouderd woord; het hoogd. *unflath*. KIL. en MEYER verklaren het door vuilheid, morfigheid, flordigheid, fchandelijkheid; oneig. is het een boef, guit. Zoo ook *onvlatig*. *On* fchijnt eene verfterking aan te duiden, en *vlaat* moet drek, vuilnis beduid hebben. ADELUNG beroept zich op het wend. *bloto*, *ploto*, drek. In de dagelijkfche taal,

 heb-

hebben wij nog *flets*, laf, ook dat zijne schoone kleur niet meer heeft. Zie *onverlaat*.

ONVLIEDBAAR, bijv. n. en bijw., *onvliedbaarder*, *onvliedbaarst*. Hetwelk men niet vlieden kan: *een onvliedbaar bederf af te wachten*. Hooft. Van *on* en *vliedbaar*. Zie *baar*.

ONVLIJT, z. n., vr., *der*, of *van de onvlijt*; zonder meerv. Luiheid, flapheid. Van *on* en *vlijt*. Van hier: *onvlijtig*. Dorbsl.

ONVLOT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat aan den grond vast vaart: *drie smakken onvlot geraekt*. Hooft. Van *on* en *vlot*.

ONVLUG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat nog niet vliegen kan. In dien zin is het veroud. Wijders, niet vlug. Van *on* en *vlug*.

ONVOEGELIJK, hetzelfde als *ongevoegelijk*.

ONVOEGZAAM, zie *ongevoegelijk*.

ONVOELBAAR, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Dat niet gevoeld kan worden: *'t onvoelbre voelt men met geen lidt*. Vond. Van *on* en *voelbaar*. Zie *baar*.

ONVOERE, veroud. z. n., vr., *der*, of *van de onvoere*; zonder meerv. Wanrede, onbetamelijk gebaar. Van *on* en het oude *voere*, *actus*, *actio*, *gestus*, *mos*.

ONVOGEL, veroud. z. n., m., *des onvogels*, of *van den onvogel*; meerv. *onvogels*, *onvogelen*. Roerdomp, putoor. *On* heeft hier de beteekenis als in *onhout* enz. Het kan zijn, dat deze vogel van zijne wangestalte, of liever wangeluid, zijnen naam heeft.

ONVOL, bijv. n. en bijw., *onvoller*, *onvolst*. Niet vol: *bij den zeer onvollen Raadt*. Hooft. Van hier: *onvolheid*. Hooft. Van *on* en *vol*. Voorts, gelijk *vol*, in zamenvoeging met werkwoorden en verledene deelwoorden, gebruikt wordt, zoo komt *onvol*, in vereeniging van deelwoorden en van eenige bijv. naamw. in *baar*, *ig*, en *lijk*, bij geachte Schrijvers voor, als: *onvolbouwd*, waarvan het opbouwen nog niet geeindigd is. Op dien voet staan de volgende woorden, die bij onze oorspronkelijke Schrijvers gevonden worden; die echter, oordeelkundig, met meer dergelijke kunnen vermeerderd worden, als: *onvolbragt*, *onvoldaan*, *onvoldaanheid*, *onvoldragen*, *onvoldrukt*, *onvoleind*, *onvolerdigd*, *onvolkomen*, *onvolkomenheid*, *onvolkomenlijk*, *onvolleerd*, *onvolmaakt*, *onvolmaaktelijk*, *onvolmaaktheid*.

on-

onvolprezen, *onvolstrekt*, *onvoltogen*, *onvoltooid*, *onvoltrokken*, *onvolvoerd*, *onvolwassen* enz. Zoo ook: *onvoldoenlijk*, wien men niet voldoen kan, *onvolledig*, *onvolledigheid*, *onvolstaanbaar*, *onvolstandig*, *onvolstandigheid*, *onvoltooijelijk*, *onvolwrocht* enz.

NVOLTOOID, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *on* en *voltooid*. Niet voltooid. Zie *onvol*.

NVOORDACHT, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Waarop men voorheen niet bedacht is geweest; iets anders dan *onverdacht*, die niet op zijn hoede is: en meer anderen. *Voordachte en onvoordachte onkosten*. HOOFT. Van *on* en *voordacht*. Zoo ook: *onvoordachtig*, bij K. v. MANDER.

NVOORDEELIG, bijv. n. en bijw., *onvoordeeliger*, *onvoordeeligst*. Nadeelig. Van *on* en *voordeelig*. Van hier: *onvoordeeligheid*, *onvoordeeliglijk*. Zie *ig*.

NVOORKOMELIJK, bijv. n. en bijw., *onvoorkomelijker*, *onvoorkomelijkst*. Dat niet voor te komen is. Van *on* en *voorkomelijk*. Zie *lijk*.

NVOORSPOEDIG, bijv. n. en bijw., *onvoorspoediger*, *onvoorspoedigst*. Niet voorspoedig. Van *on* en *voorspoedig*. Zie *ig*.

NVOORZIEN, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet voorzien, onverwacht: *bij onvoorziene toevallen*. Het bijw. is ook *onvoorziens*: *iemand onvoorziens aanvallen*. Hiervoor zegt HOOFT *onverzien*: *van waar hij een onverzien gevaar ontgaan is*. *Het volk kreegh deeze troepen onverziens op den hals*. Zoo ook: *onverzienig*, bij v. MANDER. *Onverzien*, echter, is met iets niet verzien, niet verzorgd.

NVOORZIENS, zie *onvoorzien*.

NVOORZIGTIG, bijv. n. en bijw., *onvoorzigtiger*, *onvoorzigtigst*. Niet voorzigtig, onbedacht. Van *on* en *voorzigtig*. Van hier: *onvoorzigtigheid*, *onvoorzigtiglijk*. Meest spreekt men het *onverzigtig* uit: KIL. heeft *onverzigtig* en *onvoorzigtig*. Bij J. van HEEMSK. komt een zelfst. naamw. *onversicht*, voor *onvoorzigtige daad*, oor. Zie *ig*.

NVORSTELIJK, bijv. n. en bijw., *onvorstelijker*, *onvorstelijkst*. Dat eenen vorst geenszins betaamt: *op deez Prins wist nooit de nijt te vinden iets, dat onverstlijk was*. G. BRANDT. *Maar niet onvorstelijkers*. HOOFT. Zonder trappen van vergrooting, beteekent het, die tot den

vorstelijken stand niet verheven is: *tot hoe groot een' hoogheit van staate de verdienste der deughde verheven had eenen onvorstelijken persoon.* Hooft. Van *on* en *vorstelijk.* Zie *lijk.*

ONVREDE, z. n., m., *van den onvrede*; zonder meerv. Het tegendeel van vrede, oneenigheid, twist, vijandschap: *ziet, waer onvrede is.* Rodenb. *Van de onvrede, die in Jherusalem rees.* J. v. Maerl. Rymb. *Dat leet hem niemen doe onvrede.* Stoke. Oorlog: *in 't Lant van Triere werd oec onvrede.* L. v. Velth. Voorts *te onvrede*, voor ontevreden: *te onvreden op dat woord.* N. Verst. *Tissiphernes was droevigh en t' onvreede.* Hooft. *Te onvrede* is derhalve taalmatig; schoon *ontevreden*, waarvan reeds *ontevredenheid*, thands meer in gebruik is. Van *on* en *vrede.* Van hier: *onvredelijk*, *onvredig*, *onvreedzaam*, *onvreedzaamheid.*

ONVREEDZAAM, zie *onvrede.*

ONVREESBAAR, bijv. n. en bijw., *onvreesbaarder*, *onvreesbaarst.* Dat niet te vreezen is. Bij Rodenb. vindt men het. Van *on* en *vreesbaar.* Zie *baar.*

ONVRIEND, z. n., m., *des onvriends*, of *van den onvriend*; meerv. *onvrienden.* Een vriend, die een vijand geworden is: *zij zijn onvrienden geworden. Van vrient en onvrient zelfs beweent.* J. de Haes. *Iemand ten onvriend hebben. Onbehendelijker maakte zich Granvelle den Graaf van Egmondt t' onvrundt.* Hooft. Het wordt ook als een bijv. n. gebezigd, in het enkelv. getal: *met iemand onvriend zijn.* Van *on* en *vriend.* Van hier: *onvriendelijk*, *onvriendelijkheid*, *onvriendschap.*

ONVRIENDELIJK, zie *onvriend.*

ONVRIJ, bijv. n. en bijw., *onvrijer*, *onvrijst.* Niet vrij, gedwongen. Ook niet vrij van belasting: *mijn goed is nog onvrij.* In dezen zin duldt het geene trappen van vergrooting. Onveilig: *een onvrije weg.* Waar men ligt overloopen wordt: *eene onvrije kamer.* Waar men bespied kan worden: *wij staan hier op eenen onvrijen hoek.* Verboden; zonder vergrooting: *met onvrije goederen inkomen.* Beroofd: *maeckt mij onvrij van mijn sinnen vijve.* Const. d. Minn. Van *on* en *vrij.* Van hier: *onvrijheid*, *onvrijigheid.* Camphuyzen. Bij Kil. heeft men een werkw. *onvrijen*, onveilig maken.

ONVRO, bijv. n. en bijw., van *on* en *vro*, d. i. blijde.

waarvan *vrolijk*. *Onvro* is derhalve treurig. Het is reeds verouderd.

ONVROED, bijv. n. en bijw., *onvroeder*, *onvroedst*. Niet vroed, onwijs, dwaas, verstandeloos, zonder beleid: *onvroet omgeldt te bewaâren*. HOOFT. *Schickt en volbrengt onvroet uwen dwalenden zin*. K. v. MAND. *Hoe dattet dit onvroede volck maeckèden*. GOUTS. KRON. Onvoorzigtig, te voren niet zorgende:

Hing over 't menschlijk zaadt onvroedt
Uw hart niet bet, dan 't eigen doet. HOOFT.

Van *on* en *vroed*, waarvan *bevroeden*. Van hier: *onvroedelijk*, *onvroedheid*. Alles begint te verouden.

ONVROOM, bijv. n., *onvromer*, *onvroomst*. Eigenlijk iemand of iets, die of dat geen nut, baat, voordeel aanbrengt, maar schade en nadeel. In dien zin noemt men, in Gelderland, *onvroom zaad*, als de korrels loos en zonder meel zijn; zaad dus, waarin geen nut is. In eenen bepaalden zin gebruiken wij het voor iemand, die den godsdienst, welken hij belijdt, niet beleeft, die niet alleen geen nut, door zijne braafheid, aan zijne medemenschen doet, maar ook nadeel aanbrengt: evenwel drukken wij er slechts door uit een gemis van godsvrucht: *een onvroom mensch*. Somtijds sluit het het onregt en nadeel mede in, hetwelk hij begaat: *redt mij van 't wercken der onvromen*. BRUNO PSALM. Zoo als *vroom* dapper beduidt, zoo is *onvroom* lafhartig: *eene onvrome daad*. Bij de ouden komt dikwijls een zelfst. n. *onvrome* voor, in de beteekenis van schade, nadeel: *tot uwer onvrome*. *Tot irren onvromen*. KL. KOLYN. *Te haren onvroomen*. M. ST. Zie *vrome* en *vromen*. Van *on* en *vroom*. Van hier: *onvromelijk*, *onvromigheid*.

ONVRUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de onvrucht*; het meerv. is niet in gebruik. Onvoldragene vrucht, misdragt. Van hier: *onvruchtbaar*, niet vruchtbaar: *aen d' onvruchtbre strant*. VOND. *Eene onvruchtbare vrouw*. *Een onvruchtbaar veld*, *land* enz. *Onvruchtbare jaren*. *Onvruchtbaar in deugden*. — *Onvruchtbaarheid*, *onvruchtbaarlijk*, *onvruchtbaarmakend*.

ONVRUCHTBAAR, zie *onvrucht*.

ONVUIL, bijv. n. en bijw., *onvuiler*, *onvuilst*. Niet vuil: *oh, die de voeten wiescht van dijn onvuijlder knechten*. HUYGENS.

ONVULBAAR, bijv. n. en bijw., *onvulbaarder*, *onvulbaarst*.

baars. Dat niet te vullen is. Bij H. DULL. Van *on* en *vulbaar*. Zie *baar*.

ONWAAR, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Niet waar. Van *on* en *waar*. Van hier: *onwaarheid*. Zoo ook het meer versterkende *onwaarachtig*, *onwaarachtiglijk*.

ONWAARACHTIG, zie *onwaar*.

ONWAARD, (*onweerd*) bijv. n. en bijw., *onwaarder*, *onwaardst*. Niet waard: *die onwaardt zo eedlen naem*. VOLLENH. Op kleinen prijs gesteld, mingeacht: *dat hij de vrucht van zijn eerste echtgenootschap niet te onwaarder had*. HOOFT. Van *on* en *waard*. Van hier het zelfst. naamw. *onwaarde*, minachting:

Daer greef m' en bi sinen maghen —
Mer dat was mit groter onwaerde. M. ST.

K. v. MANDER schijnt het in eenen dadelijken zin te gebruiken, voor verontwaardiging, bij KIL. *onweerdschap*, *indignatio*:

Waerom mijn moeder merckende dit bedrijf
Van haren man, zij uit grooter onweerde
Met handen t' zamen dagelijck begeerde enz.

Het tegendeel van prijs: *de onweerde der tuchtgeederen*. LANDR. VAN VELUW. Laakbare toestand: *ik laat dat in zijne waarde en onwaarde*. Gruwel: *een lose waghe* (bedriegelijke weegschaal) *is onwaerde voor Gode*. BYB. 1477. Van hier: *onwaardig*, *onwaardigheid*, *onwaardiglijk*. Voorts: *onwaardeerlijk*, dat niet gewaardeerd kan worden, *onwaardeerlijkheid*; ook: *onwaardeerbaar*. Van *on* en *waardeerlijk*, enz.

ONWAARDE, zie *onwaard*.

ONWAARDEERBAAR, *onwaardeerlijk*, zie *onwaard*.

ONWAARDIG, zie *onwaard*. Van dit *onwaardig* is het werkw. *onwaardigen* gevormd, voor onwaardig achten: *en gij uw antwoort niet onwaardight die u vragen*. VOND.

ONWAARSCHIJNLIJK, bijv. n. en bijw., *onwaarschijnlijker*, *onwaarschijnlijkst*. Niet waarschijnlijk. Van *on* en *waarschijnlijk*. Van hier: *onwaarschijnlijkheid*. Zie *lijk*.

ONWANDELBAAR, bijv. n. en bijw., *onwandelbaarder*, *onwandelbaarst*. Dat niet bewandeld kan worden. Ook onveranderlijk; doch reeds eenigzins verouderd. Van *on* en *wandelbaar*. Zie *baar*.

ONWANKEL, bijv. n. en bijw., *onwankeler onwankelst*

Niet

Niet wankel, vast: *een Atlas van onwank'len stand.* Oudaan. *Door uw onwankel woord.* H. de Groot. Van hier: *onwankelbaar*, die niet wankelen kan:

Van eedle zorg, getrouw, onwankelbaer, en eerlijk
Besteet aan Lant en lien. Poot.

Van hier: *onwankelbaarheid.*

ONWANKELBAAR, zie *onwankel.*

ONWEDER (*onweer*), z. n., o., *des onweders*, of *van het onweder*; meerv. *onweders*, (*onweêren* bij Bidloo). Zeer ongestuimig weer. Men gebruikt het gewoonlijk voor storm of donderweer: *wij kregen een groot onweer. Daar broeit een onweer. Er kwam een verschrikkelijk onweer op. Van 't onweer dof en doof.* Poot. *Onmaghtigh zulk een onwedr uit te harden.* J. de Haes. *Het Tracische onweder.* Vond. *De kat heeft onweer in het hoofd.* Oneig., groote ramp, onheil: *hij zag het onweder van ver: hij ontweek het. In onweer van elende.* Poot. *Onwedr van verraet en helsch bedrogh.* J. de Haes. Hier van is een onpers. werkw. gevormd: *het onweert.* Zamenst.: *onweersbui, onweershoofd*, waterpijlaar, *onweersvogel*, die, door zijn geschreeuw, een naderend onweer aankondigt; oneig. een voorspeller van onheilen — *onweerswolk* enz. Van *on* en *weder*, *weer.* Hoogd. *ungewitter*, bij Otfr. en Notk. *ungeuuitter*, *ungeuuittere.*

ONWEDERKEERLIJK, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Waarvan men niet wederkeeren kan. Van *on* en *wederkeerlijk.* Zie *lijk.*

ONWEDERLEEFLIJK, zie *onwederopstandelijk.*

ONWEDERLEGGELIJK, (*onwederlegbaar*), bijv. n. en bijw., *onwederleggelijker*, *onwederleggelijkst.* Het welk men niet wederleggen kan: *door onwederleggelijke bewijsstukken aantoonen.* Bógaert. Van *on* en *wederleggelijk.* Zie *lijk.*

ONWEDEROPSTANDELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Die niet weder opstaan kan: *en slaan zijn vijand fel onweeropstandelijk.* Lodenst. Van *on* en *wederopstandelijk.* Zie *lijk.* Camph. heeft *onwederleeflijk sterven.*

ONWEDERROEPELIJK, bijv. n. en bijw., *onwederroepelijker*, *onwederroepelijkst.* Niet te herroepen. Van *on* en *wederroepelijk.* Zie *lijk.*

ONWEDERSPREKELIJK (bij Vond. ook *onwedersprekbaar*)

baar), bijv. n. en bijw., *onwedersprekelijker*, *onwedersprekelijkst*. Het welk men niet wederspreken kan. Van *on* en *wedersprekelijk*. Van hier: *onwedersprekelijkheid*. Zie *lijk*.

ONWEDERSTAANBAAR, bijv. n. en bijw., *onwederstaanbaarder*, *onwederstaanbaarst*. Het welk men niet wederstaan kan: *wiens onweerstaenbre tant* enz. Poot. Van *on* en *wederstaanbaar*. Van hier: *onwederstaanbaarheid*. Zie *baar*. Ook: *onwederstaanlijk* (*onweerstaanlijk*) *onwederstandelijk*: *met schier onweerstandelijke kracht*. Hooft.

ONWEDERSTANDELIJK, zie *onwederstaanbaar*.

ONWEERBAAR, bijv. n. en bijw., *onweerbaarder*, *onweerbaarst*. Die zich niet behelpen, ook die zich niet verweren kan. Van *on* en *weerbaar*. Zie *baar*.

ONWEER, zie *onweder*.

ONWEERD, *onweerdig*, zie *onwaard*.

ONWEETBAAR, bijv. n. en bijw., *onweetbaarder*, *onweetbaarst*. Dat niet geweten kan worden. Bij Vond. heeft men het. Van *on* en *weetbaar*. Zie *baar*.

ONWEG, z. n., m., *des onwegs*, of *van den onweg*; meerv. *onwegen*. Een ongebaande weg; ook een doolweg: *den dootschen onweg kiezen*. Vond. *Het vermeten menschelijk geslacht slaet den onwegh in*. Vond. *Spelonck, en onwegh, bosch, en galerij, en haegh bedecken* enz. Vond. *Die van den breeden onwegh der Godloosheden tot de steile heirbaen der deugt zijn overgeslagen*. Poot. Van *on* en *weg*. Van hier het veroud. *onwegig*, *onwegzaam*, bij Meijer *onweegzaam*.

ONWELKOM, bijv. n. en bijw., *meer onwelkom*, *meest*, *zeer onwelkom*. Die niet welkom is: *onwellekome Faem*. Vond. *Onwelkom quam ik noit*. Poot. Van *on* en *welkom*.

ONWELLUIDEND, bijv. n. en bijw., *onwelluidender*, *onwelluidendst*. Niet welluidend. Van *on* en *welluidend*. Van hier: *onwelluidendheid*.

ONWELSPREKEND, bijv. n. en bijw., *onwelsprekender*, *onwelsprekendst*. Niet welsprekend. Van *on* en *welsprekend*. Van hier: *onwelsprekendheid*.

ONWENSCH, z. n., m., *van den onwensch*; meerv. *onwenschen*. Tegenzin, spijt: *ten onwensche te zijn gewond van een sterslijcke mensche*. K. v. Mand. Van

on

on en *wensch*. Van hier: *onwenschbaar: dit is onwenschbaar*, niet te wenschen. VOND.

ONWERK, z. n., o., *des onwerks*, of *van het onwerk*; meerv. *onwerken*. Verkeerd werk:

Maer die ondraeghbaerlick haers levens tijt verſuften
In onwerck; dat is werck haer driften onbevoeght;
Haer krachten engelijck. HUYGENS. Van *on* en *werk*.

Van hier: *onwerkzaam*, dat geen werking doet.

ONWET, (bij KIL. ook *onwette*) z. n., vr., *der*, of *van de onwet*; meerv. *onwetten*. Onwettig ſtuk, onwettige zaak. Veroud. w. In gebruik is het bijv. n. en bijw., *onwettelijk*, waarvan: *onwettelijkheid*; *onwettig*, *onwettigheid*, *onwettiglijk*. Van *on* en *wet*.

ONWETEND (oudt. ook *onwetig onwustig*,) bijv. n. en bijw. *onwetender*, *onwetendst*. Dom, onkundig; ook onbewust; voorts zonder kennis of achterdocht. Van *on* en *wetend*. Van hier: *onwetendheid*, oul. *onwetenſchap: in den tijt onſer onwetenſchap*. D. P. ENCHIRID; ook bij WESTERBAAN. Het bijw. *onwetens* is ook in gebruik: *dat is onwetens gedaan*. Voorts: *onweteling*, bij J. DE BRUNE.

ONWETTELIJK, zie *onwet*.

ONWETTIG, zie *onwet*.

ONWEZENLIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat geen beſtaan heeft, niet in aanwezen is: *'t onwezentlijk tot wezentlijk te maaken*. HOOFT. Van *on* en *wezenlijk*. Zie *lijk*.

ONWIJD, bijv. n. en bijw., *onwijder*, *onwijdst*. Nauw. Van *on* en *wijd*.

ONWIJS, bijv. n. en bijw., *onwijzer*, *onwijst*, *zeer onwijs*. Van het verſtand beroofd: *een onwijs mensch*. Dwaas handelend: *wij waren eertijts onwijs*. BYBELV. In die handelwijs gegrond: *eene onwijze daad*. Van *on* en *wijs*. Van hier: *onwijsheid*, *onwijsſelijk*.

ONWIKKELIJK, bijv. n. en bijw., *onwikkelijker*, *onwikkelijkst*. Dat niet gewikt, gewogen kan worden: *onwikkelijk gewight ſteekt in zijn woordt beklemt*. HOOFT. Van *on* en *wikkelijk*. Zie *lijk*.

ONWIL, z. n., m., *des onwils*, of *van den onwil*; zonder meerv. Het tegendeel van wil. Zoo komt het, in den zin van een verbod, voor, in het berijmde *Onze Vader* bij J. v. MAERL.:

Doe dat op ter eerden daertoe
Nijeman dijn onwille doe.

In eenen godgeleerden zin beteekent het gekantheid, wederstrevigheid: *uw onwil, niet uwe onmagt, is daarvan de oorzaak. Kwamen zij slechts hunnen onwil te boven.* Wijders, ongenegenheid, ongenoegen: *is 't mogelijk, dat welwillen onwil in u voortbrengt?* J. v. Hermsk. *Onwil en verdriet toonen.* In verdere beteekenis, droefheid over iets, dat tegen ons genoegen is:

Den onwille hadden si groet
Van haren beesten —
Want si vore haer ogen saghen
Den beesten eten van den huse dac.

M. St. Zoo elders:

Noch ne was in onghevalle
Dese onwille al met alle
Grave Willem niet zwaer gheneegh.

Van *on* en *wil.* Van hier: *onwillig, onwilligheid, onwilliglijk.*

ONWILLENS, bijw., van *on* en het werkw. *willen*, met den uitgang *s*, gebruikelijk in de spreekwijs: *willens, of onwillens. Die onwillens bluet ghestort hebben.* Byb. 1477.

ONWILLIG, zie *onwil.*

ONWINBAAR, bijv. n. en bijw., *onwinbaarder, onwinbaarst.* Niet te winnen: *eene onwinbare vesting.* Van hier: *onwinbaarheid.* Van *on* en *winbaar.* Ook: *onwinnelijk.* Zie *baar* en *lijk.*

ONWIND, z. n., m., *des onwinds*, of *van den onwind*; meerv. *onwinden.* Geen wind; tegenwind: *het zwijden streckt schips wind en onwind voor den vloed.* Vond. Van *on* en *wind.*

ONWINNELIJK, zie *onwinbaar.*

ONWIS, bijv. n. en bijw., *onwisser, meest, zeer onwis.* Onzeker, niet gewis: *laat nu dien dagh vrij den tijt van 't onwis leven affnijden.* Vond. *Op een gemeen heil te hoopen, dat onwis en wildt te zoeken was.* Hooft. Van *on* en *wis.* Van hier: *onwisheid.*

ONWISSELBAAR, bijv. n. en bijw., *onwisselbaarder, onwisselbaarst.* Onveranderlijk: *in onwisselbaare vreugd.* Lodenst. *'t Geloof omhelst onwisselbare kroonen.* K. Brandt.

ONWONDBAAR, bijv. n. en bijw., *onwondbaarder, onwond-*

wondbaarst. Onkwetsbaar. Van *on* en *wondbaar*. Zie *baar*. *Onwondelijk* bij J. DE BRUNE.

ONWOONBAAR, (bij KIL. ook *onwoonsaem*), bijv. n. en bijw., *onwoonbaarder*, *onwoonbaarst*. Waar men niet wonen kan. Van *on* en *woonbaar*. Zie *baar*. Meest anders *onbewoonbaar*.

ONWRAAKBAAR, (bij LODENST. *onwrakelijk*: *onwrakelijke wijsheijd*), bijv. n. en bijw., *onwraakbaarder*, *onwraakbaarst*. Niet te wraken, onberispelijk: *een onwraakbaar getuigenis — bewijs*. Van *on* en *wraakbaar*. Zie *baar*.

ONWRAAKZUCHTIG, bijv. n. en bijw., *onwraakzuchtiger*, *onwraakzuchtigst*. Niet wraakzuchtig. Van *on* en *wraakzuchtig*. Zie *ig*.

ONWRIKBAAR, bijv. n. en bijw., *onwrikbaarder*, *onwrikbaarst*. Niet te wrikken: *onwrikbaar door zijn wigt*. HOOFT. Van *on* en *wrikbaar*. Van hier: *onwrikbaarheid*. Zie *baar*.

ONZACHT (*onzaft*) bijv. n. en bijw., *onzachter*, *onzachtst*. Niet zacht: *een onzacht bed — eene onzachte huid*. Hard, wreed, ruw: *met geen' onzachten last*. HOOFT. *Iemand onzacht behandelen — bejegenen* enz. Van *on* en *zacht*. Van hier: *onzachtheid*, *onzachtig*, bij K. v. MAND. Zam.: *onzachtmoedig*, *onzachtmoedigheid*.

ONZADELIJK, bijv. n. en bijw., *onzadelijker*, *onzadelijkst*. Niet te zadigen; anders *onverzadelijk*. *Onzadelijke gieren*. HOOFT. Van *on* en *zadelijk*. Zie *lijk*.

ONZALIG, bijv. n. en bijw., *onzaliger*, *onzaligst*. Het tegendeel van zalig; op de hoogste wijs ongelukkig: *wie de wijsheijd ende de roede verachtet, die is onsalich*. DORESL.

— — — De onzaligste der wijven,
Die om 't gemeijn profijt haer zal ontlijven.
HOUWAERT.

Een onzalige staat. Onzalige huwelijken. OUD. In de hoogste maat roekeloos en boos: *dese lieden hebben onsalighe ghedachten*. DORESL. Van hier: *onzaligheid*, en het meerv. *onzaligheden*, een woord der dichteren, voor het hoogste onheil. Bij DORESL. komt het ook voor: *door de zee sult ghij met onsalicheijt comen*. Van *on* en *zalig*. Zie *ig*.

Reeds bij NOTK. *unsalig*, bij de zwab. dicht. *unsolic*, ongelukkig. In het zw. luidt het vaak *usel*, *yseil*, ja zelfs verdorven in *vesal* en *wissel*, ellendig, arm. Van hier

hier het zw. *yfäld*, ellende, ijsl. *vesall*, ellendig, *vesold*, ellende, *usäll*, arm.

ONZAT, bijv. n. en bijw., *onzatter*, *onzatst*. Niet verzadigd. Fig.: *onzatte wraeck*. VOND. Van *on* en *zat*. Van hier: *onzatheid*.

ONZE, zie *ons*.

ONZEDIG, bijv. n. en bijw., *onzediger*, *onzedigst*. Niet zedig, wild. Van *on* en *zedig*. Van hier: *onzedigheid*, *onzediglijk*. Zie *ig*.

ONZEGE, z. n., vr., (oudt. mannel.) *der*, of *van de onzege*; zonder meerv. Verlies, nadeel: *maer dese seghe was t'onseghe*. M. ST. Van *on* en *zege*. Veroud. w.

ONZEGGELIJK, bijv. n. en bijw. *onzeggelijker*, *onzeggelijkst*. Onnoemelijk, dat niet gezegd kan worden. Ook, somtijds, voor *ongezeggelijk*: *in zulk een ramk onzeggelijkheid*. OUD. Van *on* en *zeggelijk*. Zie *lijk*.

ONZEILBAAR, (bij KIL. ook *onsegligh*), bijv. n. en bijw., *onzeilbaarder*, *onzeilbaarst*. Waar men niet zeilen kan. Van *on* en *zeilbaar*. Zie *baar*.

ONZEKER, bijv. n. en bijw., *onzekerder*, *onzekerst*. Niet zeker, niet verzekerd: *eene onzekere uitkomst*. *Het is onzeker*, *of* enz. Met een' tweeden naamval: *daar hij mijns onzeker is*. CONST. D. MINN. Van *on* en *zeker*. Van hier: *onzekerheid*.

ONZELDEN, bijw. van tijd. Niet zelden, dikwijls. Bij C. VAN ALKEMADE vindt men dit woord. Van *on* en *zelden*.

ONZELFSTANDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Het tegendeel van zelfstandig:

Wie? dan die den kloot der aarde
Hing aan 't onzelfstandig niet. M. L.

Van *on* en *zelfstandig*. Zie *ig*.

ONZER, zie *ons*.

ONZIENLIJK, bijv. n. en bijw., *onzienlijker*, *onzienlijkst*. Dat door het gezigt niet vernomen kan worden: *het beeldt des onsienlicken Godts*. BYBELV. *Sijne onsienelijcke dingen*. BYB. — MELCH. FOKKENS noemt Amsterdam *het onzienlijk mastenwoudt*. Van *on* en *zienlijk*. Van hier: *onzienlijkheid*. Men zegt ook onzigtbaar: *een onzichtbaer loot*. VOND. *De onzigtbare wereld*, de wereld der geesten. *De onzigtbare kerk*; in de godgeleerdheid. *Onzigtbaar* is, oneig., iemand, die zich schielijk verwijdert: *ik maakte mij onzigtbaar*. Van hier:

hier: *onzigtbaarheid*. Oul. was *onzigtelijk* ook in gebruik. Zoo leest men in de oudere vertaling van den Byb.: *dat sichtelijck eñ onsichtelijck is*. Zie *lijk* en *baar*.

ONZIGTBAAR, zie *onzienlijk*.

ONZIJDIG, bijv. n. en bijw., *onzijdiger*, *onzijdigst*. Die aan geene zijde overhelt; die geene zijde gekozen heeft; die onpartijdig middendoor gaat: *een onzijdig geschiedschrijver*. *Onze Staat kon in dien oorlog niet onzijdig blijven*. *Een onzijdig verhaal*. In de spraakkunst komt dit woord ook voor: *woorden van het onzijdige geslacht*, die mannel. noch vrouwel. zijn. Een *onzijdig werkwoord*, dat bedr. noch lijdend is. Van *on* en *zijdig*. Van hier: *onzijdigheid*, in al de genoemde beteekenissen. Zie *ig*.

ONZINNIG, bijv. n. en bijw., *onzinniger*, *onzinnigst*. Woest, uitzinnig, krankzinnig: *een onzinnige hoop*. Bij CATS ook *ongezinnig*: *ongezinnigh bloet*, dat zeer snel en ongeregeld loopt. Van *on* en *zinnig*. Van hier: *onzinnigheid*, *onzinniglijk*. Zie *ig*.

ONZOENBAAR, bijv. n. en bijw., *onzoenbaarder*, *onzoenbaarst*. Die door geenen zoenprijs bevredigd kan worden: *door 's Doods onzoenb're hand*. F. HALMA. Van *on* en *zoenbaar*. Zie *baar*. Bij G. BIDLOO *onzoenlijk*.

ONZOET, bijv. n. en bijw., *onzoeter*, *onzoetst*. Niet zoet; doch meest oneigenlijk: *een onzoet geluid*. *Een onzoet antwoord*. *Iemand iets onzoet onder den neus wrijven*. *Eene onzoete bejegening*.

> *Ende bonden hem sine voete*
> *Ondert paert wel onsoete*. M. ST.

Van *on* en *zoet*.

ONZORG, z. n., vr., *der*, of *van de onzorg*; meerv. *onzorgen*. Gerustheid: *onsorgh tegen sus of merghen*. C. HUYGENS. Van *on* en *zorg*. Van hier: *onzorgelijk*, veilig, *onzorgvuldig*, onbezorgd:

> *Die 't naeuw te wachten swam alleen soo onsorghvuldigh*
> *Gebraght hebt al te na bij 't vuurslagh van de min*. DE POTTER.

Voorts: *onzorgvuldigheid*, *onzorgvuldiglijk*, met het veroud. *onzorgzaam* en *onzorgzaamheid*.

ONZOUT, bijv. n. en bijw., *onzouter*, *onzoutst*. Niet zout: *indien het sout onsout wort*. BYB. Van *on* en *zout*.

ONZUIVER, bijv. n. en bijw., *onzuiverder*, *onzuiverst*. Niet zuiver: *onzuivere diamanten*, waarin vlakken zijn. *Onzuiver water*, dat vuil is. Van *on* en *zuiver*. Van hier: *onzuiverheid*, en het veroud. werkw. *onzuiveren*.

ONZUUN, bijv. n. en bijw., *onzuuner*, *onzuunst*. Een woord, dat in Groningen en Vriesl. in zwang is, en de beteekenis van morsig, vuil heeft. Bij Kil. *onzuun*. Wat het woord *zuun* beteekene, en of het met *schijnen*, *zon* en *schijnen* uit eene bron vloeije, kan ik niet bepalen: het is mogelijk.

ONZWAAR, bijv. n. en bijw., *onzwaarder*, *onzwaarst*. Ligt. Van *on* en *zwaar*.

ONZWEMBAAR, bijv. n. en bijw., *onzwembaarder*, *onzwembaarst*. Waar men niet zwemmen kan, dat niet te bezwemmen is: *de reijger beschuldighde het water*, *dat het onzwembaer was*. J. de Brune. Van *on* en *zwembaar*. Zie *baar*.

ONZWICHTBAAR, bijv. n. en bijw., *onzwichtbaarder*, *onzwichtbaarst*. Die niet van zwichten, of wijken weet. Van *on* en *zwichtbaar*. Van hier: *onzwichtbaarheid*. Hooft. Zie *baar*.

ONZWIERIG, bijv. n. en bijw., *onzwieriger*, *onzwierigst*. Niet zwierig: *met mijn onzwierigh zingen*. Schim. Van *on* en *zwierig*.

OOD, *oode*, *ode*, zie *kleinood*.

OOD, veroud. bijv. n. en bijw., *ooder* (eertijds ook *oder*), *oodst*. Bij Kil. *oode*, *ood*, *oede*, *oed*. Het is het hoogd. *öde*. Dit zeer oude woord, dat, bij Kil., door *vacuus*, *inanis*, *vanus* overgezet wordt, schijnt, ten naaste bij, de eerste beteekenis van hol gehad te hebben. Frisch getuigt, dat het in dien zin bij Dasypodius voorkomt. In die beteekenis grenst het aan *öhse*, dat in Nederduitschland, een oor heet, het hebr. [illegible]; en ons *oozen*, *hoozen*. Het denkbeeld van hol heeft dat van *ledig* gebaard, waarmede het fr. *vuide*, het ital. *vuoto* vermaagschapt is. In eenen bepaalderen zin beteekende het ledig van menschen en van allen arbeid, welken menschelijke vlijt aanwendt; dus woest, woond, onbebouwd. Oneigenlijk, eindelijk, gaf het te kennen (zie ons *oodelijk*, *oolijk*) iets, dat geene wezenlijke waarde heeft, ijdel. Misschien behoort hier

het eng. *odd: an odd kind of busines*, eene slechte zaak. Van dit *ood* komt het zam. *ooddwongel*, veroud. woord, in de beteekenis van zachtzinnig, vreedzaam; als ledig van *dwang*, bij wien men geenen dwang noodig heeft. Dit *ood* is het ijsl. *audur*, het kimbr. *eider*: in het moesog. heet *authida* eene eenzame plaats, eene woestenij. Bij de Denen is *ode*, ledig, woest, boh. *owdowely*, finl. *authia*, eene ledige ruimte, ISIDOR. *odhin*, eene woestenij, zw. *oede*, ijsl. *eide* en *auda*. WACHTER vindt het vermaagschapt met het gr. οιος, alleen, eenzaam, οιοειν, verwoesten.

OODE, zie *ode*.

OODELIJK, zie *oolijk*.

OODEN, veroud. werkw., in de beteekenis van verwoesten. Vergel. *ood*.

OODMOED, zie *ootmoed*.

OOFT, z. n., o., *des oofts*, of *van het ooft*; meerv., in sommige gevallen, *ooften*. Elke eetbare vrucht van het groeijende rijk, welker zaadkorrelen met eene vleezige bedekking omgeven is, zoo als wijndruiven, ananassen, meloenen enz. In dien wijduitgestrekten zin schijnt het VOND. te nemen: *hoe uwe maetschappij ooften herwaert sleept*. In bepaaldere beteekenis verstaan wij door *ooft* boomvruchten, welker zaadkorrelen met een zacht bekleedsel omringd is:

't Is voedzaam Mann'; 't is Eng'lenooft
Van hartverkwikkende granaaten.
In 't zoele Paradijs geplooft M. L.

In den engsten en, misschien, allereigenlijksten zin, beteekent het appelen en peeren: *mijn winterooft is vervroren. Gulden ooft is malsch.* POOT. *Help hem dit lekker ooft (uwe appels) nu plukken.* MOON.

Men magh hier d'appels veiligh plukken.
Hoe neigen ons de takken toe!
Dit ooft zou Atalant doen bukken. POOT.

In 't verboden ooft van Eden. M. L. Zelfs gebruikt POOT het van eenen enkelen appel, waar hij, met zinspeling op den twistappel, zegt: *laat toch dit ooft niet heel; doorsnij het.* Deze dichterlijke vrijheid is voor ons geen regel van navolging. Men zegge niet: *een appel is*, maar *appelen zijn een smakelijk ooft*. Oneig. gebruiken dichters het voor allerlei voortbrengsels

van vernuft en smaak: *hier 's ooft uit Pindus lugten.* P. Bakker. Zamenst.: *ooftboom*, *ooftgaarde*, *ooftmarkt*, *ooftwarande*. Bogaert. — *Ooftbeet*, *ooftvloek*. Moon. In de beteekenis van appelen en peeren komt dit woord bij Otfrid. voor, en heet *obaz*, Notk. *o'azo*, Willer. *obaz*, *obeze*, hoogd. *obst*, nederf. *avet*, boh. *owoce*. Het is zeer denkelijk, dat *appel* en *ooft*, die in uitgang alleen verschillen, eenen oorsprong hebben.

OOG, *oge*, zie het volgende *oog*.

OOG, z. n., o., *des oogs*, of *van het oog*; meerv. oogen. Verkleinw. *oogje*. Het zintuig des gezigts bij menschen en dieren. Eigenlijk, wanneer het zoowel dit zintuig, het zij in het geheel, het zij het inwendige gestel, het zij het uitwendige maaksel, als ook het zien, dat daardoor verrigt wordt, te kennen geeft: *bruine*, *blaauwe*, *bleeke*, *loopende*, *leepe*, *roode*, *zeere oogen*. *Hij is blind aan een oog*. *Een paar blaauwe oogen krijgen*, als zij blaauw van buiten door slagen zijn. *Met betraande oogen*. *Met tranende oogen*. Sweerts. *Hier zat hij met bekreten' oogen*. K. Brandt. *Met schreijende oogen*. *Hij kon het met geene drooge oogen aanzien*. *Men kan het met een half oog wel zien*. *Ik zie mijne oogen blint*. Moon. *Houd op hem een wakend oog*. *Een kwaad oog op iemand hebben*, hem wantrouwen. Voorts komt dit woord in vele spreekwijzen voor, waar het deels eigenlijk, deels oneigenlijk voorkomt. In den eersten naamval: *het oog des meesters maakt de kudde vet*. *Mijne oogen liepen over*. *Wat lijd mijn oog geweld!* G. Bidloo. *Mijn oog schreit tot God*. *Zijne oogen zwommen in tranen*. *Mijne oogen vlieden van tranen*. *Aller oogen zijn op u geslagen* — *gevestigd*. *'t Oog staart op de kleur*. P. Bakker. *Indien 't geschapen oog kan dringen bij d' ongeschape majesteit*. Moon. *Zoo ver het oog reiken kan*. *Mijn oog hangt vol tranen*. *Mijne oogen vallen toe van vaak*. *Hare oogen staan heel ingevallen*. *Zoo lang mij de oogen open staan*, zoo lang ik leef. *Toen ik bij het bed mijns vriends kwam*, *waren zijne oogen al gebroken*. *Er zijn twee oogen te veel*, zegt men, als men in de tegenwoordigheid eens kinds, niet duidelijker van eene zaak spreken wil. Geestig zegt G. Bidloo:

De blozende ugtend met een' wolk van dauw beladen,
Bid, dat het oog der Bruid te bed mag ondergaan!

Wijl 't in den nanacht reeds de zon dreigd dood te schijnen. In den derden naamval: *iets zijnen oogen klagen*, hetzelve heimelijk beweenen. *Maar 't aardsch, dat 's lichaams oog geviel.* G. Br. In den vierden naamval: *zijne oogen openen, toedoen, toehouden, opslaan, opheffen, sluiten. Ik kan mijne oogen niet open houden. Ik heb van nacht geen oog toegedaan. Zijne oogen toedoen*, sterven. *De zoon look de oogen zijner stervende moeder. Oogen in het hoofd hebben*, snedig en voorzigtig zijn. *Had zij oogen in 't hooft gevoert.* Moon. In den schertsenden stijl zegt men: *als gij niet zien kunt, neem de oogen in de hand. Het oog op iemands eigendom werpen. Het oog op eene vrijster laten vallen. Iemand een lonkend oogje toewerpen. Zijne oogen uitkijken*, zegt men van nieuwsgierigen. *Zijne oogen weiden laten. Zijne oogen zweven laten: als gij uw oog door al het schoon laat zweven.* G. Bidl. *Iemand de oogen uitsteken. De zon steekt den anderen hemellichten de oogen uit*, verdooft door haar licht derzelver glans. *Eenen regter de oogen uitsteken*, hem door verblindende geschenken bederven. *Het oog naar — op iets houden, wenden, vestigen. Het oog op iets slaan: bij deze gelegenheid het oog te slaan op de blijken van godlijke gestrengheid.* Frantzen. *Zijn oog omhoog slaan. Een oog in het zeil houden*, op alle onverwachte zaken naauw toezigt nemen. *De oogen voor zich houden. De oogen neerslaan. Hij verdraaide geen oog. Iemands oogen blinden, verblinden, begoochelen. Het oog op iets hebben. Het nieuwsgierige oog verzaden. 't Schoon, dat oog en hart verrukt.* Feitam. *De geilheit maakt onze ogen duister.* G. Brandt. *Bedwing het al te welig oogh.* G. Brandt. *De oogen bedwelmen*, G. Brandt. *Zij droogt de traenende oogen.* Moon. *Doe dat niet: het geeft te veel oog*, het maakt, dat anderen te veel opmerken. *Dat geeft maar schele oogen*, verwekt maar nijd. *Een oog*, eenen schijn, glimp *aan iets geven: om achtbaarder oogh aan de vlaaijerije te geeven.* Hooft. *Geen oog vol water in zijnen regenbak hebben.*

Ook wordt het met voorzetsels, op velerlei wijs, gebezigd. Met *aan: aan iemands oogen blijven hangen*, bij G. Bidloo, van iemands gezigt zijne oogen niet kunnen afwenden. Met *door: door zijne eigen oogen zien.* Met *in: hij gunt hem het licht in de oogen niet. In de oogen druipen: ik zou het hem wel in de oogen laten druipen*, dier betaald zetten. *Iemand*

in de oogen durven zien, hem niet ontzien. *Ziet (hem) zich spieglen in die blinkende oogen.* G. Bidloo. *Wat ons liefstijk straalt in d'ogen.* G Brandt. *Het goudt blinkt heerlijk in zijn ogen.* G. Brandt. *De vaak schiet mij in de ogen. Zijn schranderheit speelt in haar (zijn dochters) oogen.* G. Brandt. *Dat kan ik in mijn oog wel bergen. Iemand zand in de oogen werpen*, hem bedriegen. *Dat is in mijn oog heel wel*; alles in de dagelijksche taal. *In het oog raken: om de moedighsten te doen duchten, dat zij, booven andren, in 't oogh zouden raaken*, in verdenking zouden komen. *In het oog loopen*, gemakkelijk bemerkt worden: *dingen, die een iegelijk juist niet zoo zeer in 't oog loopen.* J. de Haes. *In het oog steken*, met verveling en verdriet, met afgunst en nijd beschouwd worden: *in 't timmeren zijner prachtige Hoeve, die den voortplantelingen bijster in 't oog steekt.* Bógaert. *In het oog zitten: de Britten, die Hollant in het oog zitten.* Moonen. *Iemand in het oog houden*, naauw op iemands daden gadeslaan: *dat gij (hem) beide in 't oog gingt houwen.* G. Bidloo. *Iets in het oog krijgen*, iets beginnen te zien. Bógaert. Met het voorz. *met*: *met beide oogen toekijken. Hij wilde hem wel met de oogen dooden. Met de oogen wenken.* Met *naar*: *iemand naar de oogen zien*, op deszelfs wenken en bevelen letten. Met *onder*: *iemand iets onder vier oogen zeggen*, zonder het bijzijn van eenen derden. *Hij brengt mij de zaak onder het oog. Den dood stoutmoedig onder de oogen zien. Die des vijands heir durft onder d'oogen treên.* Feitama. *Kom niet onder mijn oog. Wat doet de onbedachtzame mensch al niet onder het alziende oog! Iemand onder de oogen trekken: is Floris haer kloeckelijck onder d'oogen getogen.* J. v. Heemsk. Met *op*: *op het oog schijnt het goed*, naar het eerste aanzien. *Dat past, als eene vuist op het oog*, dat voegt kwalijk. *Iets op het oog hebben* iets bedoelen, ook *in het oog hebben.* Met *uit*: *u straelt lieftalligheit en vrientschap uit twee ogen.* Moon. *Uit andere oogen zien*, er gezonder uitzien; ook anders over iets oordeelen. *Men kon het verdriet uit zijne oogen lezen. Uit het oog uit het hart. De dief ziet hem ten oogen uit. Ga uit mijne oogen. Uit zijne oogen zien*, op iets wel acht geven. *Het stuift: men kan uit zijne oogen niet zien. Zich uit het oog wegpakken. Hij liet hem geenen oogenblik uit het oog. Hij raakte ui*

uit oog. Den hoed uit de oogen zetten. Den slaap uit de oogen wrijven. Het haar uit de oogen strijken. Iets uit het oog verliezen: verlies nimmer uw vaderland uit het oog. Met *van: gij, REEDE, volgt dien geest; bedrukt van oog.* Moon. Met *voor: voor het oog der wereld. Heb toch die zaak telkens voor oogen. God voor oogen houden. Hij ziet het voor zijne oogen. Iemand een rad voor de oogen draaijen*, hem misleiden. *Men konde, gisterenavond, geene hand voor oogen zien. Het gevaar voor oogen stellen. Stellende den breden Raad voor oogen.* Hooft. *Iets voor oogen brengen. Die zaak ligt zoo klaar voor oogen.* Voorder, worden aan andere voorwerpen ook *oogen* toegeschreven: *Gods oogen* zijn, in den bijbelschen stijl, Deszelfs alwetendheid. In dien zelfden stijl spreekt men van *zielsoog, verstandsoog, oogen des verstands.* Zoo ook aan andere zaken:

Gelijk de zonnebloem hare oogen
Uit minne draeit naer 's hemels bogen. Poot.

Eindelijk wordt dit woord, vaak, oneigenlijk gebruikt van vele andere dingen, die, in hunnen uitwendigen vorm, met een *oog* eenige gelijkheid hebben. Zoo noemt men de stippen op eene kaart of eenen teerling: *elf oogen hebben. Twaalf oogen werpen. Hooge oogen werpen. De meeste oogen hebben. Tegen twaalf oogen dobbelen*, eene zaak zonder eenige kans ondernemen. Botten, knoppen van boomen en planten: *de wijnstocken hebben oogen gewonnen.* Doresl. Een klein droppeltje: *er drijft geen oogje vet op. De oogen op eenen paauwestaart.* Het hoofd van een gezwel heet deszelfs *oog.* Van sommige openingen wordt het ook gebezigd: *het oog eener naald. Het oog van een haak. Het zijn maar haken en oogen*, netelige, nietige, verwarde beuzelingen. *Oog* in een net, in eene ankerschacht. *Een rock vol oogskens.* Bybelv. Figuurlijk noemt men datgene *een oog* van iets, dat hetzelve tot luister en sieraad verstrekt: *'t oordeel van u, o ooge onzes Vaderlants, Huig de Groote!* J. de Haes. In den verhevenen stijl, met bijvoeging van eene nadere bepalende eigenschap, beteekent het eenen persoon. Zoo gebruikt G. Bidloo het van God: *eeuwig Oog! dat mij ziet schrijven.* Wat het geslacht dezes woords aangaat: wij nemen het thans onzijdig, schoon het, voorheen, ook vrouwel. was. Vond. zegt dus: *'t ge-*

gezicht der alziende ooge. Uit voorbeelden, door A. Kluit in de naaml. v. Hoogstr. bijgebragt, blijkt genoeg, dat dit geslacht, bij de ouden zeergemeen was. Zoo ook de Overz. van den Byb., als: *daer is een bakk in uwe ooge.* Ondertusschen vindt men het onz. gesl. ook in het moesog., ijsl., angelf., frankd. en hoogd. De zamengest. woorden *druipoog*, *eenoog* zijn naar den aard der taal mannel. of vrouwel., een man of eene vrouw, die druipende oogen — die maar een oog heeft. Van hier *oogelijk*, dat voor het oog wel staat. Zamenstell.: *ankeroog*. *arendsoog*, *kreeftsoogen*, in de geneeskunde gebruikelijk, enz. Voorts: *oogappel*, *oogbal* bij Oudaan, *oogblinde* voor de paarden, bij de Brune, *oogdeksel*, *oogdienend*, bij Hooft, *oogendienaar*, een geveinsde knecht, *oogebaar* oudtijds, *oogendienst*, *oogendragt*, etter der oogen, *oogenhoek*, *oogenhol*, *oogenklaar*, een kruid, *oogenloop*, oogenvloed, *oogenloos*, *oogenloosheid* bij Huygens, *oogenschemering*, *oogenschijn*, waarschijnlijkheid; ook: *in oogenschijn nemen*, beschouwen, *oogenschijnlijk*, *oogenschijnlijkheid*, *oogentroost*, zeker kruid, *oogenzalf*, *ooggegluur*, Boom der Kenn., *ooggetuige*, *ooggetuigenis*, het *oogknikken* bij Sels, *ooglid*, *ooglonken*, *ooglonking*, *oogluiken*, met geslotene oogen iets toelaten, niet naauw toezien: *eenigher mate dient er gheooghluijckt te worden.* de Brune. *Oogmeester*, *oogmerk*, *oogwit*, toeleg, *oogmik* en *oogmikken* bij Rodenb., *oogpijp*, traanpijp, *het oogscheel*, ooglid, *oogstraal*, bij Moonen. *oogvlies*, bij Vond. en Hooft, anders *oogschil*, *oogsteen*, amber steen. *oogtand*, *oogvlies*, *oogwater*, *oogweiding*, vrij uitzigt in de ruimte, anders *oogenweide*: *oogenweide hebben.* — *Oogwenk*, *oogwinkel*, oogenhoek, *oogwit*, *oogenzienlijk*, waarschijnlijk; ook openbaar, voor het oog: *dat Christus opghenomen is oogensienlijc.* D. P. Enchir. Ook fraai voor het oog, bij Hooft *ooggezien*, *ooggezienheid*, ook *oogzien*: *hunne paarden niet ooghzien nocht van leest*, *noch van snelheit.* Bij de Ouden komt ook *oogziend* voor in den zin van blijkbaar: *dat scijnlick waere*, *oochsienlick ende kennelick.* Zoenbr. van Herm. v. Woerden 1287.

Oog, moesog. *augo*, alem. *auga*, angelf. *eage*, ijsl. *ôga*, deen. *oije*, hoogd. *auge*, frankd. *ouga*, kim...

aug, ijsl. *auga*, slavon. *oko*, pool. *oko*, saks. *oge*, bij de Krim. Tatar. *ogę*, eng. *eye*. Hesychius verklaart οκκος door οφθαλμος, waarvan het lat. *oculus*: αυγαι heeten ook oogen, ital. *occhio*, sp. *ojo*, fr. *oeil*.

Wij hebben nog een ander woord, met eene zacht lange o, *oog*, *oge*, bij Kil. *ooghe*, *oghe*, *aeghe*, *aughe*, in de beteekenis van *eiland*, zijnde met de voorste helft van *eiland*, zonder twijfel, door eenen anderen tongval, hetzelfde woord. Dit is nog overig in *Langeroog*, *Spijkeroog*, *Kalandsoog*, *Valkoog*, *Schiermonnikoog*, *Rottumoog enz.* In het angelf. *eage*, *ig* en *ijg* een eiland, ierl. *oghe*, vries. *oge*, zw. *ö*, ijsl. *eij*. Festus getuigt, dat de *Egeische* zee naar de menigte harer eilanden dien naam draagt. Het komt met het hebr. אי een eiland, overeen.

OOGELIJN, z. n., o., *des oogelijns*, of *van het oogelijn*; meerv. *oogelijns*. Eigenlijk een klein oog, een oogje. Zie *lijn*. Dit is een van die weinige verouderde naamwoorden, die, bij latere schrijvers, nog dikwijls voorkomen, doch in eenen oneigenlijken zin, in navolging van Griekfche en Romeinsche schrijvers, die hun οφθαλμος, *oculus* en *ocellus*, zoo bezigen. Dus vindt men het bij Poot voor iets, dat ons waard als onze oogen is:

'k Hebbe uw deugt, mijn oogelijn,
Ree veel kommerlijke jaren,
Wierookgeuren op altaren
In mijn minnent hart gebrant.

Hooft gebruikt het voor luister en sieraad, als hij den Ridder Const. Huygens *eèn ooghelijn* aan het hof van Fr. Henrik noemt. Zoo draagt, bij K. Brandt, Maria Stuart den naam van *een oogelijn van ongefronste deugt*. De Muider Drossaard beschrijft Neerland als *dat ooghelijn van Europe*. Bij Bogaert heet Batavia *het oogelijn van Neerlandsch Indien*.

OOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik oogde*, *heb geoogd*. Bedr., naauwkeurig zien, van verre zien, door het vernaauwen van de oogleden: *gij poogt ons nakend tot ons uit de maen te oogen*. De Deck. Onz., in dezelfde beteekenis; met *hebben*: *zoo ver men oogen kost*. Vond. *Wij oogen, waar hij vliegt*. Oudaan. Mikken in het schieten; onz., met *hebben*: *hij heeft zijnen boghe ghespannen, ende ooghet*. Doresl. *Op iemand oogen*, het oog op hem houden. In aanmerking nemen, bedoelen: *oogende op hunnen mannenmoed*. L. Trip. *Op wel-*

ke eighenſchap van onzen aardt Virgilius ooght. HOOFT. *Oogen*, in eenen bedr. zin, komt bij VOND. in de beteekenis voor van oogenten, ond. *oculeren: het inzetten en het oogen.* Van hier: *ooging*. Het deelw. *geoogd*, met oogen verzien, komt, met uitlating van het voorzetſel *ge*, in zamenſt. voor, als: *bruinoogd*, *zwartoogd*. enz. *Schoonoogde Juffers*. ELSEVIER. Van hier de zameng. *ſtaroogen*, *wenkoogen*, *beoogen*, *blikoogen*, *knipoogen*, enz.

OOGENBLIK, z. n., m. en onz., *des oogenbliks*, of *van den — het oogenblik*; meerv *oogenblikken*. Eigenlijk beteekent dit woord eene ſnelle toeſluiting van de oogleden. Zie *blik*. In die eigenlijke beteekenis heb ik het maar eens gevonden. Bij MOONEN komt dus voor: *uit de barning hem met gloeiende oogenblikken aenſpuwend.* Men neemt het anders, oneigenlijk, voor die kleine during van tijd, die er in eenen oogenblik verloopt, welke men zich als ondeelbaar voorſtelt; voorts voor eenen zeer korten tijd: *in eenen oogenblik verſtoven*. HOOGVL. *In den lesten oogenblik.* VOND. *In eenen oogenblik dalen ſij in 't graf.* BYBELV. *Op het zelfde oogenblik.* HOOFT. *Wacht eenen oogenblik. Alle oogenblikken den dood verwachten. 't Eerſte oogenblik van 't eeuwighdurent leven.* J. DE HAES. Men gebruikt het ook voor het gunſtige tijdſtip ter uitvoering van eene zaak: *men moet hier den juisten oogenblik uitkiezen.* Van beide geſlachten is het mannel. meest in gebruik en regelmatig, alzoo *blik* mannel. is. In het gemeene leven gebruikt men ſomwijlen ook *oogenblikje*, ſchoon onnoodig. Voor *oogenblik* bezigt D. SMITS *oogwenk: En had op eene plaats geen oogwenk rust of duur.* Van hier: *oogenblikkelijk: ik kom oogenblikkelijk weer*; in het dagelijkſche leven.

OOGST, (*oegst*, *oest*), z. n., m., *des oogſtes*, of *van den oogst*; meerv. *oogſten*. Eigenlijk, de jaarlijkſche inzameling van veldvruchten: *tarwenoogst*, *graanoogst*, *gerſtenoogst*, *naoogst*. *Een vroege — een late oogst.* In verdere beteekenis, de inzameling van andere voortbrengſels, die anders niet tot de veldvruchten behooren: *druivenoogst*, *wijnoogst*. Fig. beteekent het den tijd, wanneer de veldvruchten ingezameld worden: *het regende veel in den laatſten oogst. In den oogst.* HOOGVL. *In den drokſten oogst.* POOT. De vruchten, die ingeoogst worden, of nog kunnen ingezameld worden; in

den verhevenen stijl: *oogsten inhalen.* VOND. *De harde paerdehoef vertreet de welige oesten.* POOT. *Met mastenvloten vlug voer ik den oosteroegst mijn' Amstel in den mondt.* DE DECK. *Weelige oeghsten opladen.* VOND. *Daer zal de sickel eens door weeldige oegsten gaen.* DE DECK. In verdere figuur, is het beeld ontleend van eenen maaijer, die met zijne scherpe sikkel het rijpe koren afmaait: *die eenen oogst van lijken maeide.* J. DE HAES. Van hier beteekent het, oneigenlijk, eene groote menigte: *in dezen oest van brieven.* HOOFT. *Wij willen nu een oogst van vloten aen zien bruisen.* ANTON. *Om in den vruchtbren oegst van zijnen rijken lof te weiden.* VOND. *Donderend metaal, bezwangerd met een' oogst van kogels.* FEITAMA. Eindelijk, beteekent het elk genot van iemands arbeid en vlijt. Zoo komt het voor in de spreekwijs: *in eens anders oogst weiden.* Zam.: *oogstmaand, oogsttijd.*

Oogst, oegst, oest, nederf. *aust*, *ohst*, deen. *høst*, zw. *höst*, wall. *awst*, britt. *eawst*, fr. *août*, dat en oogstmaand en oogst beduidt, ijsl. *haust.* Omdat in de meeste noordelijke landen van Europa de inzameling van de veldvruchten in augustus, de oogstmaand, voorvalt, is het denkelijk, dat *oogst* uit *augustus* ontstaan is. L. TEN KATE denkt liever aan het oude *oeken* vermeerderen, omdat de harde *oo* in de zachte *oe* overgegaan is, zoo als uit *oegst* en *oest* blijkt. Zeker is ons *oeken* met *augustus*, *augeo*, *oogst* uit eenen wortel.

OOGSTEN, (*oegsten*, *oesten*), bedr. w., gelijkvl. *Ik oogstte, heb geoogst.* Veldvruchten inzamelen: *mijn schaers gewas oogsten.* POOT. Oneig.: in ruime maat genieten; doch slechts in den verhevenen stijl: *vreugde oogsten. Zoo oogst men rijke eer. Hij zal eer van zijnen arbeid oesten.* G. BIDLOO. *Uit zulk een' krijg, waer uit Dione ontelbre rijke zegens oest.* MOONEN. Oul. werd het ook voor maaijen genomen: *ses daghen sulstu wercken; in den seuenden daghe sulstu laten te ackeren eñ te oochsten.* BIJB. 1477. In het nederf. *austen.* Van hier: *oogster, oogsting.*

OOI, z. n., vr., *der*, of *van de ooi*; meerv. *ooijen.* Het wijfje onder schaapvee, het tegendeel van ram: *terwijl Aminadab zijn graege lammers met de vruchtbaare ooien weidde.* MOON. Zam.: *ooilam.* Het komt met het eng. *ewe* overeen. In het gr. heet *οις* zoowel eene ooi als ee-

eenen ram, waarvan het lat. *ovis*, sp *oveja*, waarmede het pool. *oweza*, hong. *juh* eenige overeenkomst hebben.

OOIJEVAAR, (bij KIL. *eijber*, *eher*, *odebaer*, *odevaer*, *oudevaer*, *odeher*, *oedebaer*, *oijevaer*, *heijlover*, in Gelderl. *heilever*), z. n., m., *des ooijevaars*, of *van den ooijevaar*; meerv. *ooijevaars*, *ooijevaren*. Een bekende groote trekvogel: *het uitgemergelt valk liet geenen oijevaar leven*. VOND. *Het heil verblijf der kleppend ooievaren*. PSALMB. VAN. L. D. S. P. In den BYBEL van 1477 vinden wij, even als bij KIL. ook *odevaer*: *die zwaluwe ende die odevaer* enz. Zamenst.: *ooijevaarsbeen*, ook oneigenl. voor iemand, die lange dunne beenen heeft; *ooijevaarsbek*, ook zeker kruid; *ooijevaarsnest*, enz.

MARTIN. gist, dat de naam *oudevaar* de oorspronkelijke is, den vogel of om zijnen hoogen ouderdom gegeven, of om de teedere liefde, welke hij, in den ouderdom, van zijn dankbaar kroost ontvangt. Misschien is de eene of andere bijgeloovige achting voor dezen vogel de bron der benoeming; of wel is de grond in een natuurlijk verschijnsel te zoeken. Men weet, dat deze vogels, in het laatste van den zomer, met geheele benden zamen scholen, en onze koudere oorden verlaten. Om die reden leidt L. TEN KATE het woord af van *ede*, *eije*, angelf. *ede*, *edo*, een troep, en *varen*, d. i. trekken, omdat zij met gansche troepen wegtrekken. SCHERZ. zegt: „ Edebar, *ciconia*, *avis peregrinans*. Belg. *edefar*, ab „ ede, *avis* et faren, *proficisci*."

OOIJEVAREN, onz. w., gelijkvl. *Ik ooijevaarde*, *heb geooijevaard*. HALMA verklaart het door verzamelen, met kunstjes nemen: *ik heb geenen zin in dat ooijevaren*, die listige verschalking behaagt mij niet.

OOIT, een bijwoord van den verledenen tijd; te eenigen tijde: *was een magtigh geweldenaar zijne roede ooit ontwassen*. VOLLENH. *Die geen' luister ooit liet smaken*. VOLLENH. *Zoo zuiver als het sneeuw ooit van den hemel viel*. VOND. *Een' Vader, die zijn' Overheid oit heeft gehoorzaemt*. DE DECK. *Zoo iemant oit betuigde*. POOT. *Veel edeler groen, dan Helikon ooit droeg*. D. SMITS. *Nu krimpe d'Amstelstroom, vrij droever dan ooit, in bogten langs zijn oever*. K. BRANDT. Oul. werd het ook voor altijd gebezigd: *Ick hoor, dat de tanghe oyt veel quaet heeft ghedaen*. J. MOERM.

OOK, een voegwoord van zamenbinding. Het wordt op

meer dan eene wijs bij ons gebruikt. Men neemt het voor eene enkele verbinding: *mijne vrouw is er al: morgen kom ik ook.* In den zin van wijders, verders: *de uitsteekendheid blijkt ook hieruit.* In die beteekenis kan het onmiddellijk op een sluitteeken volgen. *men vertaalt het anders door zonde. Ook wordt deze overzetting door Bisschop Jansenius goedgekeurd.* Eene verbinding met nadruk: *maar nu is te beklagen, dat de mensch, door de zonde van God afgeweken, ook vervreemd is van de regte grootmoedigheid.* In eenen versterkenden, vergrootenden zin: *het lust mij deze heerlijkheid, met eene heilige eerzucht, iedereen aan te prijzen, ook den allergeringsten.* In dien zin staat het somtijds voor *zelfs*: *de priesterlijke waardigheid, bij de Joden ook boven de koninklijke gesteld.* Men plaatst er dit *zelfs* ook wel achter: *zij hadden den roem van regtvaardigen, ook zelfs bij hunne gebreken.* Ook wel voor: *zelfs ook koningen stamden van hem af.* Men gebruikt het in eenen vergelijkenden zin achter *zoo*: *de koude slang bezwijmt op heimelijk bezweeren. Zoo zwijmt onze Ewout ook.* Moon. *Gelijk die voortreflijkheit niet minder dan in schijn bestaet, zo ook de rechtvaardigheit.* Vollenh. Achter *niet alleen* plaatst men *maar ook*: *ik zeg, dat hij niet alleen los van zinnen, maar ook slecht van hart is.* Somtijds scheidt men *maar ook*, door invoeging van een ander woord: *want hij begaf niet alleen zijn hart om met wijsheid te onderzoeken, maar zag ook alles* enz. Vollenh. Dikwijls dient dit woord, om de rondheid eener uitdrukking of rede te voltooijen. Men gebruikt dit vooral, wanneer men zich op eene onzekere, twijfelachtige wijs uitdrukt: *ik doe het niet, onder wat voorwendsel hij mij ook verzoeke. Ieder mensch onzen naasten achten, hoe hij ook tegens ons gezint zij.* Vollenh. *Of ik ook in desen nacht eenen man hadde.* Bybelv. *Hij dreigde hem te smaden, waar hij hem ook mogt aantreffen.* Zeer dikwijls komt het in vragen voor, vooral, als men eene stille tegenwerping verwacht: *komt het u ook gelegen, dat ik u bezoeke?* Als men de zaak eenigzins betwijfelt: *zoude ik ook waerlick baren?* Bybelv. *Zoude het ook waar zijn?* Somwijlen gebruikt men het in eene bedekte schimprede: *lach nu ook.* In eene verdrietelijke luim: *is het nu ook tijd om te slapen?* In eenige oorden van Neerland gebruikt men het als een vraagwoord: *dat was lief. Ook?*

Ook, goth. *auk*, bij Ker. en Isidor. *auh*, Willer., Otfrid. en Tatian. *ouh*, hoogd. *auch*, angelſ. *eake*. *eke*, oudeng. *eke*, *eke alſo*, nederſ. *ook*, deen. *og*, zw. *ok* en *och*, ijsl. *og*. Hiermede komt overeen het hebr. אך, het lat. *ac* en het gr. *και*. Het woordje beduidt in den grond zoo veel als *bijgevoegd*, *daarenboven*, te meer, en is met het goth. werkw. *aukan*, vermeerderen, verwant, alem. *auhhen*, *auhhon*, angelſ. *aecan*, *eacan*, eng. *to eke*, ons oude *oeken*. Het gr. *αυξειν*, het oudlat. *aucare* bij Plaut. en het nieuwere *augere* zijn uit deze bron.

OOLIJK (*oodelijk*), bijv. n. en bijw., *oolijker*, *oolijkst*. Dit woord, dat van *ood* afſtamt, heet, eigenlijk, ledig: maar wij gebruiken het in eenen oneigenlijken zin, voor ontbloot van innerlijke waarde. Zoo gebruikt het C. Huygens voor gering: *'t was noch yet oolickers, 't was een onkundigh fier*. Nietig, ongegrond, beuzelachtig: *oolijke zorghvuldigheden van luiden, die 't naauw zoeken*. Hooft. Slecht: *dit volk, berooit en oolijk gewaapent*. Hooft. *Zijn de tijden nu wat olijk* enz. G. Bidloo. Met betrekking tot bekwaamheid en dapperheid: *noemt gij den oolijckſten en liet den besten*, K. v. Mand. Ellendig, ongelukkig: *nu ſtel ik mij gerust, en 't leven dus lang olick* enz. J. T. Josephs dr. en bly eind sp. Ontbloot van gegronde kennis, ſchoon loos en doortrapt: *iemand oolijk bedriegen. Een oolijk meisje*. De Ridd. Cats noemt de Min *het oijlick dier*. Van hier de beteekenis van doortrapt, listig, waarin dit woord thans algemeen gebruikt wordt: *een oolijke guit*, *een oolijke dief*, enz. Onſterk, vervallen, oud, in ſommige oorden: *een oolijk kleedje. Een heel oolijk huis*. Op de Veluw gebruikt men het voor ongedaan, ziekelijk: *hij is nog zeer oolijk. Hij heeft het oolijk*. Zoo ſchijnt het bij A. Moonen ook voor te komen: *zijt ge welgedaen, niet olijk, wees nu vrolijk*. Van hier: *oolijkheid*: *de oolijkheid ziet hem de oogen uit*.

OOM, z. n., m., *des ooms*, of *van den oom*; meerv. *ooms*, *oomen*. Vaders of moeders broeder, *vaderoom* en *moederoom* bij Doresl. genaamd. *Ik moet van mijnen oom al het goed erven*. Het verkleinwoord in den mond van jonge kinderen is *oompje*. Zam.: *oomkool*, een woord in de dagelijkſche taal gebruikelijk van eenen onnoozelen bloed, die zich ligt foppen laat. Men vindt het bij den ſnaakſchen Petrus Baardt: *en raeckt mijn*

wer-

oomkool dan in 't bedt. Voorts: *oomsdochter*, *oomszoon*: — *Heeroom*, *janoom*, *oudoom*. In de dagelijksche taal, zet men het achter alle eigennamen: *Klaasoom*, *Dirkoom* enz. Ook is het de taal van heuschheid en beleefdheid, als kinderen iemand, wien zij niet kennen, aanspreken, en dien *oom* noemen. De Duitsche Keizer noemt ook eenen wereldlijken Keurvorst *oom*; misschien, omdat dit woord, naar FRISCH, eertijds ook *neef* beduidde. Er is nog eene zamenstelling van het woord *oom*, namelijk *oomzegger* bij de Tekselaars in algemeen gebruik; en *oomzeggers* zijn bij hen neven, die tegen elkanders vaders *oom* moeten zeggen, of volle neven: *wij zijn oomzeggers*.

Oom, hoogd. *oheim*, *ohm*, angelf. *eam*, in de oude fragmenten op Karel de Gr. *ohein*, in Zwab. en Zwitf. *öhän*, *ohen*, *ohein*, nederf. *ohm*. Het schijnt met het oude *am*, eene moeder, *aan*, *aanheer*, overgrootvader, het hebr. *ab* eenen oorsprong te hebben. ADEL. beroept zich, voorts, op het BREEMSCH - NEDERS. WOORDENB., waar het arab. *am*, door *oom* vertaald wordt. Zeker wordt het arab. *am* van naauwe bloedverwantschap gebruikt; en ons *oom*, zegt L. MEYER, beteekende oudtijds eenen bloedvriend.

OON, veroud. voorzetsel, hetzelfde, als het hoogd. *ohne*, beteekenende zonder: *oon proef*. SPIEGH. *Oon verdragh*. *Oon artzenij*. VOND. Zie *on*.

OONEN, onz. w., gelijkvl. *Ik oonde*, *heb geoond*. Een woord, dat, in Noordholland, gebruikt wordt van het schaapvee en varkens, als zij jongen werpen: *het schaap moet oonen*. *De zeug heeft nog niet geoond*. Het is hetzelfde woord als het eng. *to ean*, lammeren werpen. Het is mogelijk, met *ooi*, *öis*, uit eene bron: of het moest een woord van den klank gevormd wezen, gelijk *oon* bij de Hebr. een treurend geluid uitdrukt; als zage het op de smerten, welke somtijds eene *ooi* onder het oonen doorstaat.

OOR (*oer*, *oir*, *or*), een zeer oud woord, niet alleen in onze, maar ook in andere talen. Het komt buiten zamenstelling en in eenige zamengestelde woorden voor. De eerste en misschien de oudste beteekenis is die van groot, en van hier voortreffelijk. Bij KIL. *oor*, *or*, *magnus*, *excellens*. Hierheen behooren de zameng. *oorhaan*, *gal-*

gallus silvaticus major, *ooros*, *oeros*, ook *averos*, in het lat. *urus*, *oorreep*, *funis nauticus major*. Zie Kil. Hierheen behoort het oude *ar*, groot; hoog. Het komt wijders in de beteekenis van *op* voor, beteekenende eene beweging in de hoogte. Hierheen moet men brengen het oude *oorhave*, bij Kil., oorſprong, beginſel, doch in eenen oneigenlijken zin, daar het, eigenlijk, eene opheffing beduidt: *urhab* heet daarom, in het hoogd., zuurdeesſem; hef, waardoor deeg opgeheven wordt. *Oor* in *oorſprong* heeft dezelfde beteekenis. Ten derde beduidt het het eerſte in een ding, eenen aanvang; eene der oudſte beteekenisſen, eene figuur der vorige. Zoo komt het voor in het oude *ooraan*, bij Kil. *ooraene*, overgrootvader. *Oor* komt dus overeen met *eer*, het goth. *air*, vroeg, het gr. ἦρ, het krieken van den dag en het voorjaar, ἀρχὴ, het begin; het oude lat. *ora* bij Cæcilius, voor het begin, en van hier *orior* en *ordior*, *orias* enz.; het angelſ. *or*, *ord*, ijsl. *uhr*, begin. In andere zamenſt. komt het voor, voor *over*, als: *oorete*, bij Kil. overblijfſel van eten; voor *er* en *ver*, als *oorlof*, *oordeel*, *oorbaar*. Eindelijk dient het tot verſterking, als *oorſchalk*, zeer ſchalk, *oormondig*, grootſprekend. Wij gebruiken het ook nog buiten zamenſt., als een zelfſt. naamw. van het onzijdige geſlacht. In dubbele beteekenis komt het dus voor, deels voor zulke aardſoort, waaruit metalen geſmolten worden. In Gelderland noemt men dus die onderaardſche harde beddingen, die vol ijzerſtof zijn; wanneer men het gewonelijk *oer* noemt. Bij Kil. wordt het vertaald door *fodina auri & argenti*, *plumbi & argenti vena communis*, *origo*. Zoo gebruikt het M. L.:

Honderd millioenen zandjes
Fijn geaderd, *ſcherp getakt*,
Sluitende in elkanders tandjes,
Op hun broeinest, *'t oer*, *gezakt* enz.

Hiermede komt overeen het eng. *ore*, metaal, zw. *aer*, angelſ. *aere*, *ar*, ijsl. *eijr*; hiermede ſtaat verwant ons *erts*, *aarde*, hebr. ארץ. Van hier: *oorig* (*oerig* in Geld.), *oorachtig*: *oorige grond*. Anderdeels beteekent het eenen nazaat, erfgenaam, uit welken een geſlacht kan worden voortgeplant: *hij ſtorf zonder mannelijk oor*. *Waert ſaken*, *dat ons Heeren gebraken*, *ſonder oer van ſijne lijven*. Verbindt. br. van eenige holl. steden

VAN 1351. *Daer dit oer of quam, dat nu de Spaensche crone draecht*. M. ST. *Van sine haven so bleef oer sijn broeder Jan*. M. ST. *Namaels heeft Tiderick das swaert geheven, als rechter oire*. K. KOLYN. *Sonder oir te laten*. KLERK DER LAAGE LANDEN. Ook *hore* bij M. ST.: *sonder hore houden 't lant*. Bij KIL. *oor, hoor, hoore, hoyre*, fr. *hoire*, eng. *heir*, lat. *hæres*.

In de oude onderscheidene tongvallen en talen verwisselt dit woordje met alle klinkers *ar, er, ir, or, ur, yr*. Als wij bij *oor, or*, hoogd. *ur*, staan blijven, zoo schijnt het, oorspronkelijk, eene nabootsing van een hevig, trillend en daarbij dompig geluid te zijn. Die trilling ontdekt men in het lat. *ira*, toorn, angelſ *yrre* ons *arre*, toornig. Van hier ontstaat het denkbeeld van beweging, menigte, veelheid, als het lat. *urbs*, eene stad. Om de snelle beweging heet אור licht; om den flikkerenden glans is *aurum* goud enz.

OOR, z. n., o., *des oors*, of *van het oor*; meerv. *ooren*. Verkleinw. *oortje*. Eigenlijk, het zintuig des gehoors bij menschen en dieren: *groote, lange, kleine, hangende ooren hebben. Men kent den ezel aan zijne ooren. De ooren tuiten, zuizen mij*. Uit een overblijfsel van oud bijgeloof, zegt men nog, als anderen van iemand praten: *nu tuiten hem de ooren*. In het gemeene leven en de dagelijksche taal, als ook in den deftigen stijl komt dit woord dikmaals te pas. *Zijne ooren joken hem*, hij hoort graag wat nieuws. *Mijn oor hangt er naar*, dat hoor ik gaarn. *Kan u naer mijn gezangen 't oor noch hangen*. MOON. *Ik heb er geene ooren naar*, ik geef er geene acht op, ik bewillig er niet in. *Die daertoe geen ooren had*. BOGAERT. *Iemands oor hebben*, in deszelfs gunst staan: *een macht van geestlijkheid, die 't oor des konings heeft*. P. RABUS. *Iemand ooren aannaaijen*, hem bedriegen. *Hij krijgt Midas ooren ten loon*, zijne domheid wordt uitgestreken. *De ooren opsteken*, beginnen te muiten. *Welstaken zij d'ooren op, gestijft met zulk een' voorganger*. HOOFT. *Zijne ooren klouwen*, blijken geven dat men met een zaak verlegen is. *Het oor*, of *de ooren laten hangen*, den moed laten zakken. *Iemand de ooren warm maken*, hem vervelende dingen zeggen, hem sarren, tergen, driftig maken. *Iemand frisch de ooren wasschen*, hem gevoelig de waarheid zeggen. *Zijne ooren schudden*: *hij kan zijne ooren schudden dat zij kleppen*, hij kan voor zijne zaak

hij uitkomen, zich door ieder laten beoordeelen. *Wien hij door verzoekschriften d'ooren meakte*, wiens gunst hij vleijend zocht. Bogaert.

Met allerlei voorzetsels. *Iemand aan het oor lellen*, hem gedurig aanporren. *Hij heeft ze achter de ooren*, hij is zoo onnoozel niet als hij schijnt; hij houdt den guit verborgen; hij heeft den schalk in de mouw. *Hij is nog niet droog achter de ooren*, hij is nog zeer jong. *Iemand bij de ooren trekken*, hem dwingen. *Iemand bij het oor leiden*, hem ongemerkt bedotten. *Wat dulligheijd, dat men d'eenvoudige zoo dom bij d'ooren leijd!* Oud. Ook iemand door een liefelijk geluid het oor zoo streelen, dat hij ons overal volge: *geen mensch zal hem meer hooren op zijne duitsche fluit, die al het vee bij d'ooren wist om te leiden.* Moon. *Den wolf bij de ooren houden*, in netelige omstandigheden verkeeren, zoodat men niet weet, hoe er zich uit te redden. *Die met Gods spijs het hart door d'ooren voedt.* Moon. *Iemand in het oor bijten*, met ernst en nadruk hem iets inluisteren. *Ook beet man me eens in 't oor.* Poot. *Maer mijn gebuurman beet me in 't oor.* Moon. *Dees roep staat in elxs ooren* P. Rabus. *Iemand alles aan het oor hangen*, hem alles vertellen. *Hij hing ook de (den) reizige(n) elzenboomen zijn leet in d'ooren.* Moon. *Hij suit sijn de-g'lix dicht in allerhande ooren.* C. Huyg. *Iemand iets in het oor luisteren. Wie heeft u dat in het oor geblazen*, listig ingestoken? *Hij heeft eene vloo in het oor*, ongeruste gedachten. *Ik ben met dat oor doof*, van die zaak hoor ik niet graag. *Ik heb het met mijne ooren gehoord*, eene dagelijksche uitdrukking, ter versterking. *Iemand wat om de ooren geven*, hem afrouwen. *De fransche jagt fluift hem om de ooren.* Anton. *Het kalf is op een oor na gevild*, de zaak is bijna af. J. van Heemsk. *Hij lag al op een oor*, hij was al te bed. *Over kop en ooren*, liever *hals en ooren*, *in schulden zijn. Iemand het vel over de ooren halen*, hem alles afknevelen. Men bedreigt een kind, *den neus tusschen twee ooren te zetten*, wanneer men het, om eene geringe nalatigheid, op eene boertige wijs zijn ongenoegen te kennen geeft. *Het vermaak van ten ooren in schulden te steken.* J. de Haes. *Het gaat het eene oor in, het andere oor uit*, die les heeft geene verbetering ten gevolge. Al deze spreekwijzen behooren tot de dagelijksche taal. In den deftigen stijl bezigt men dit woord ook: *oor*, of *ooren*

ren hebben, met eene schrandere opmerkzaamheid toehooren: *en kluisterde aan zijn ernst, wat oor had of gezicht*. G. Bidloo. *Alles was oor*, loutere aandacht. Als Dichters een schoon uitgevoerd stuk beschrijven, dat aller opmerking moet naar zich trekken, dan geven zij levenloozen dingen *ooren: helt Orfeus harp gaf ooren aan het doove velt*. Poot. *De wildzang zweeg, het veldt kreeg ooren*. D. Smits. *Zijne ooren neigen*; in den stijl der Schrift. *Het oor bekoren*. Anton. *Het oor scherpen*, aandachtiger toehooren. *Hoe naarstig scherpte elk 't oor, toen gij de vreugd beschreeft*. *Het oor bieden*, neigen. *Zijn oor afwenden*. *Zijne ooren voor iets stoppen: die voor 't geroep der armen stopt sijne ooren*. H. Sweerts. *Iemand het oor geven*, naar hem luisteren: *hij geeft Fotinus 't oor*. G. Bidloo. *Gezang, dat ieders ooren trekt*. Moon. *Terwijl hij ontelbaere ooren wist te snoeren aen zijn' mont*. Moon. *Al wat uw oog of oor verveelt*. Bidloo. *De donder van 't kanon vervuld 't angstvallig hart en ooren*. Bidl. *Dat streelt het oor*. *Dat kittelt het oor*, men hoort die zaak met genoegen. *Zijne ooren aan eene zaak leenen: de Koning leenende aan dezen raad zijne ooren*. Bóg. *Om 't oor te leenen aan mijn zuchten*. J. de Haes. *O Hemel! leen opmerkende ooren*. H. Schim. *Het oor beleedigen*. *Zulk een onbetamelijk lied kwetst kuische ooren*. *Het oor doorwonden*, eene zaak met schrik aanhooren. *Zal het niet het oor van den godloozen doorwonden?* Hervey. *De ooren binden*, opmerkzaam doen aanhooren: *'kbond elx ooren aen mijn snaer*. Poot. *Hij snoert niet meer aen schakels uw leerzaeme ooren door zijn letterwetenschap*. Moon. *Toen zij (de Liefde) uw teder oor deed aan haar wet besteden*. G. Bidloo. *Maar zaken vol van kruim verlusten oor en oog*. Bidloo. *Hij leidt het oor ten dans, daar zijne nachtegaal den vroegen uchtend wekt*. Bidloo. *Onbesneden van ooren zijn*, eene bijbelsche spreekwijs, ongehoorzaam zijn aan iets, hetwelk men hoort, omdat men het met geene aandacht wil hooren: *wie is zoo onbesneln van ooren?* Feitama. *Als dit geklag den volke in d' ooren drong*. P. Rabus. *Doe uwe ooren voor mijne bede open*. *Hij heeft een open oor*. *Iemand bij de ooren ophangen*, hem door streelende gezangen in verrukking brengen: *wien zou geen tong behooren, die zielen ophangt bij haere ooren*. Moon. *Gewis geen nektar tong kan zielen bij het oor ophangen*. Moon.

Onder 't vlijtig hooren, hing zijn geslepen tong de Rijkstadt op bij d' ooren. J. BRANDT. *In de ooren klinken: geene stem op den schouburg klinkt hem zoo aangenaam in d' oren.* VOLLENH. *De maer klinkt ons in d' oren.* VERSTEEG. *Iets met het oor vangen: wanneer ze Godts geheimenissen met onbestorven oor vangt uit uw' wijzen mont.* MOON. *Ter ooren komen: dit zal den erfnakomeling ter ooren komen*, aan hem verhaald worden. POOT. Ter ooren nemen: *neem, Isrels Herder! neem ter ooren.* PSALMB. Oneig., een handvatsel: *het oor van eene kan — eene m nde. Een pot met twee ooren. Oor*, of *ooren van het geschut.* Vouw in een boek: *sla er een oor in.*

Gelijk *oog*, zoo is *oor*, eertijds, ook vrouwel. geweest: *die so geirne biedest d' oor.* MARNIX. *Hij recht mij de oore.* BYBELV. Van hier: *oorig*, die groote ooren heeft; doch in zamenst.: *'t ruijmoorigste gedierte.* HUYGENS. Zamenst.: *beeroor, domoor, druiloor* enz. Voorts: *oorbag (oorbagge), oorbiecht, oorblaasster, oorblazen, oorblazer*, vleijer, achterklapper, *oorblazing, oorgat, oorgetuige, oorgezwel, oorhanger*, of *oorhangsel, oorbag, oorijzer, oorklink*, een slag aan de ooren, *oorkussen, oorlapje, oorlel, oorlepel, ooreloos* bij HUYGENS, *oorpaarl, oorpeuluw, oorpijn, oorpijp*, gehoorbuis, *oorpijpje*, een spuitje, *oorrand, oorring, oorsieraad, oorsmeer, oorspuitje, oorsteken*, oorblazen, bij KIL. en M. STOKE: *verraders, smekers, oorstekers, runers*, bij KIL. *ruijnen, oorruijnen, in aurem mussitare — oorblazerij*, bij P. RABUS, — *oortipje, oortuiten, oortuiter, oortuiting, oorveeg*, een klap, *oorvinger*, de pink, *oorwas*, oorsmeer, *oorworm: hij ziet zoo vriendelijk als een oorworm.*

Oor, bij ISID. *oro*, KER. *ora*, OTFR. *or*, TAT. *hora*, hoogd. *ohr*, nederf. *oor*, angelf. *eare*, eng. *ear*, deen. *öre*, zw. *oera*, ijsl. *eijra*, lat. *auris*, fr. *oreille*, ital. *orecchio*, spaan. *oreja*. Andere talen hebben voor de *r* de naverwante *s*, als het oude goth. *auso*, lett. *ausis*, het oude lat. *ausis*, gr. *ους*, hebr. [illegible]. Anderen hebben eene keelletter, als het pool. *uccho*, krain. [illegible]

OORAAN, zie onder *oor (oir, oer)*.

OORBAAR, (bij de Ouden ook *oirbaar, oirber, orber, orboor, oorboor, oirboor, oorber*), bijv. n. en bijw., *oorbaarder, oorbaarst*. Eigenlijk: dat nut, gewin, voordeel

deel baart, aanbrengt. De uitgang *baar* komt van *baren*, *beren*, dragen, brengen, af, en het voorzetsel *oor* is zooveel als *er*. Zie *oor* (*oer*, *bir*). *So en is 't niet oorbaer te treuwen*. BYBELV. Betamelijk, behoorlijk: *hij vond het niet oorbaar dat te doen*. *Als waar het hun oorbaar geweest meer vijanden te maaken*. HOOFT. *Te roemen is mij waerlijk niet oorbaer*. BYBELV. Van hier: *oorbaarlijk*, *orberlijk*, bij v. MAND. *orboorlijk*, *oorbaarlijkheid*. Voorts is *oorbaar* (*oor*, *oor*, *oorber*) ook een zelfst. naamwoord van het mannel. en onz. geslacht, in de beteekenis van nut, voordeel: *gij kent den oirbaer niet, die blint u zelve streelt*. VOND. *Tot oirbaer van 't lant iets bij wetten stellen*. VOND. *Tot haren besten oorbaar*. HANDV. VAN PALTSGR. AALBR., 1380. *Den meesten oor er des Lands betrachten*. HOOFT. *Het oorbaer met den honig van vermakelijkheit te mengen*. VOND. *Dat mij 't oorber van u alle deze woorden uit den boezem haalt*. HOOFT. *Op den orber*, zuiniglijk. *Iets op den orber overleggen*. *Om nutscap ende oirboor*. BR. VAN HART. AALBR. VAN BEYEREN, 1387. *Ons wel beschikken den oorboor van dit gevecht*. K. v. MAND. Gepastheid, behoorlijkheid: *wat oorber van tijdt en geleegenheit vereischte*. HOOFT. Zelfs komt het in het vrouwel. geslacht voor: *omme ghemene orbare*. HANDV. VAN GR. FLOR., 1292. Het onz. geslacht is meest te kiezen. Voorts, is van hier een bedr. werkw. *oorbaren*, *oorboren*, nut en voordeel van iets trekken: *om een dikken duit te oirboren*. VOND. *Om vreucht en vrolickheijt t' orboren*. D. HEINS. *Dijn broeders wrake t' orboren*. K. v. MAND. *Den slaep orboren*. v. MAND. Tot nut aanwenden: *dat geoorbaart is tot sterking van steeden*. HOOFT. *'t Gebed, dat wij hier orboren*. VAN MAND. In het bijzonder beteekent het nut van eenen bebouwden akker, of ander land, trekken: *oorbaeren het land*. KIL. Zoo komt het voor in eenen BRIEF VAN HART. AALBR., 1387: *die mogen selven haren amsteldijck en die kercklaen weijden ende oorbaren*. Dit werkwoord is, thands, meest verouderd: wij gebruiken het nog in eenen bepaalden zin van eenige spijze te nemen, om daaruit voedsel te trekken, en die voor bederf te bewaren; dan spreken wij het gewoonlijk *orberen* uit: met de zameng. *oporberen*, en *verorberen*: *ik kan dat nog wel orberen*. Zoo gebruikt het HOOFT: *sommighen oorbaarden 't wijngaardtloof met zout en stijffel*. Zie *orberen*.

OORBAND, z. n., m., *des oorbands*, of *van den oorband*; meerv. *oorbanden*. Eigenlijk, een oorlapje aan eene slaapmuts; van *oor* en *band*. Oneig., een oorveeg, een kinnebakslag, bij KIL. ook *oorwante: iemand eenen oorband geven*. Wij hebben nog een woord, dat geheel onderscheiden is, schoon het eveneens gespeld wordt; doch deze spelling is aan eene verkeerde uitspraak haren oorsprong verschuldigd. Ik bedoel *oorband* voor het beslag aan het einde van eene degenscheede, of van eenen rotting. Men moest dit, eigenlijk, *oordband* uitspreken en schrijven; het komt, trouwens, niet van *oor*, maar *oord*, dat, onder andere beteekenissen, die van eene spitse punt heeft. Zie *oord*. Bij KIL. heet *oort mucro*, *cuspis*; en ons *oorband*, *oordband* noemt hij *oort-ijzer van de scheede*. De echte spelling is nog in het hoogd. *ortband*; schoon in het gemeene leven *ohrband* gezegd wordt; nederf. *oortband*, *oortisere*. Reeds in den zwabensp. leest men: *ortbant sulent sie von den swertschaiden abbrechen*.

OORBIEDIG, (bij KIL. *oorbedig*), bijv. n. en bijw., *oorbiediger*, *oorbiedigst*. Eigenlijk, die het oor biedt, van hier gezeggelijk, gehoorzaam, gewillig: *om oorbiedigh krijsvolk genoeg in te laaten*. HOOFT. *Und de hantdediger oirbuedigh were te scheijden*. LANDR. V. VEL. Zoo komt het voor in het gewone FORMULIER DER KLAGTVERBORGING IN HET VEL. REGT: *sijnde oorbiedig juramento in litem te verklaeren*.

OORBLAZEN, *oorblazer*, zie onder *oor*.

OORD, z. n., m. en o., *des oords*, of *van den — het oord*; meerv. *oorden*. Verkleinw. *oordje*. KIL. spelt *oord* en *oort*. Dit woord heeft meer dan eene beteekenis, in een algemeen denkbeeld misschien gegrond. Het geeft, trouwens, *vooreerst*, te kennen een deel van een geheel, een afgebroken stuk. De Engelschen heeten *orts* overblijfsels, brokken van brood, en voorts van andere spijs. In nederf. is *ort* en *ortels* datgene, wat het vee van het voeder overlaat en wegstoot. Datzelfde woord, ook *ort* gespeld, is, in diezelfde beteekenis, in het Geregt, in Groningerland, nog gebruikelijk met een daarvan afgeleid werkwoord *orten*, *aforten*, het overgeblevene hooi, of stroo, door het vee verworpen en vertrapt, wegruimen. Dat overgeblevene voeder heeten de boeren op Veluwe *orte*, en het werkw. *orten* gebruiken zij van

koe-

koeijen, die staan te kieskaauwen, en ort overlaten." In Ierl. is orde een overgeschoten stuk, in Noorw. or een brokje. ADELUNG gist, dat het van het oude eeren, arare, afstamt, inzoover het, eertijds, in het gemeen graven, verbrijzelen enz. te kennen gaf. Hierheen brengt hij ook het woord in de volgende beteekenis, waar het, gemeenlijk, een vierde gedeelte van een grooter aanduidt; komende dan met vier en quartus naauw overeen. *Ten tweede* beteekent het een vierde deel van een geheel in het gemeen; dan is het van het onz. geslacht: *een oort mijls van der stadt.* HOOFT. In het bijzonder, een vierde gedeelte van een stuk geld: *een rijksoord*, een vierde van eenen rijksdaalder. *Een oord van eenen gulden. Een oordje*, het vierde gedeelte van eenen stuiver. Een vierde gedeelte van eene maat van natte waren: *een oord jenever — wijn — bier — brandewijn — olie — traan — melk — gest. Ten derde*, beduidt het eenen scherpen hoek, een scherp, spits ding. KIL. zet *oort* over door *cuspis*, *mucro.* Dan wil het gebruik ook het onzijdige geslacht. Die beteekenis vind ik reeds, in het oude HUNZINGOER LANDR. VAN HET JAAR 1252, waar het een puntig geweer aanduidt: *mit orde stet jeftha mith suerde hawen*, met een puntig geweer gestoken, of met een zwaard gehouwen. En de geleerde D. F. J. v. HALSEMA zegt, in het voorberigt van dat oude stuk: *tegenwoordig noemt men alhier* (in Vriesland) *de spits van eene spade 't oord.* Dit woord is nog onder de landlieden, in Groningerland, in gebruik: *ik heb het oord van het mes afgebroken.* Op de Veluwe, noemen de maaijers de punt van eene zicht en zeissen *den oord*; en de akkerlieden geven, aldaar, dien naam aan het voorste einde van het groote ploegijzer. Hierheen behoort ons *oordband* (*oorband*), *oordijzer.* Bij STRYK. vindt men: *fines swertes ort.* In nederf. is *ort*, gelijk in het angelf. *ord*, in het gemeen een hoek, een uithoek. Dit woord hebben wij nog overig in eigennamen van dorpen, die op eenen uithoek moeten aangelegd zijn, als: *Broekeroord*, *Onzeroord*, *Rietwijkeroord*, *Rijsoord*, *Heinenoord.* Met dit *oord*, in die beteekenis, staan verwant het lat. *arista*, het hoogd. *Erker*, onze woorden *horn*, *hoorn* enz. *Ten vierde*, beduidt het het eerste en laatste aan een ding, bij KIL. *ora*, *extremitas*, *extremum.* Deze beteekenis is eene figuur der vorige. Men vindt het dus bij M.

STOKE: *en can 't u van ende t' oerde al te gader vertellen niet.* Bij NOTK. is *ortfruma*, bij HORNBEK *orthab*, iemand, die eene zaak begint, in het angelſ. *ort* oorſprong, zw. *ort* einde. Hier ziet elk de verwantſchap met ons *oor* (*oir*, *oer*), *eerst*, het lat. *orior*, *origo*, het gr. *opες*, het einde, het lat. *ora*. Eindelijk beduidt het eene ruimte, welke een ligchaam beſlaat, eene plaats; eene beteekenis met de vorige naauw verbonden. In dien zin is het mannel. en onz.; ſchoon, thands, het mannel. de voorkeur heeft: *langs den oordt, die minst beſchildwacht was.* HOOFT. *Dat hij al den oordt der voortoght in verwarring bragt.* HOOFT. *Als 't leeger op drie oorden door komt dringen.* G. BIDLOO. Verder, een deel der oppervlakte van onze aarde, die bewoond wordt: *uit dezen oort vertrekken.* HOOGVL. *De hemel zoude dees' aangevochten oort met vrede en vrijheit zegenen.* MOON. *Is wat oort?* VOND. *Naar eenen anderen oord vertrekken. Men ſpreekt er in alle oorden der wereld van.* Zam.: *oordvoogdij*, bij HOOFT. Bij OTFR. *ort*, zw. *ort*, hoogd. *ort*.

OORDEEL, z. n., o., *des oordeels*, of *van het oordeel*; meerv. *oordeelen*. Een oud woord, dat in verſcheidene, naverwante beteekenisſen gebruikelijk is. 1. Het geeft, voor alle dingen, de uitſpraak en het vonnis van eenen regter in twistgedingen te kennen, zoowel in burgerlijke als lijfſtraffelijke zaken: *een oordeel vellen — ſpreken — uitvoeren.* Dit woord komt dikmaals voor in de verſcheidene manieren der vaderlandſche regtspleging. Zoo vindt men het in de oude regtspleging, het Hei- of Heijemaal genaamd: *het oordeel van anderen innemen*, dat is een voorloopig gevoelen bij de Schepenen of Heemraden over de twistzaak afvragen. Dit deed de Regter bij het ſpannen van de bank, eer hij het vonnis ſtreek; die daarom vroeg, of het dag en tijd was, *een oordeel te leggen.* De gewijsden van deze Schepenen werden, daarom, bij uitſtek *oordeelen* genoemd; en als zij hunne gedachtèn uitten, *wezen* zij hunne *oordeelen*. Van hier noemde men zulke bijzitters of raadgevers *oordeelwijzers: is geordoneert, dat de Richter geenen oordeelwijſer geſtaden ſal gelt toe nemen.* M. VAN EGMOND, *Nije Reformatie.* Als de Regter bij het ſpannen van de bank die gevoelens afhoorde, noemde men het *oordeelen beſteden: die Rechters ſullen geen oordeelen beſteden aen heere Dienaars, dan alleen aan goede, beſcheide Mann.* LANDBR. VAN DAVID VAN BOURGONDIE. In de Gelder-

dersche en Overijsselsche Landregten komt dit woord dikwijls voor. Daar spreekt men van *oordeelen bestaden*. *Een oordeel dragen*, dat door iemand verrigt wordt, die het vonnis, dat bij kundige regtsgeleerden over de twistzaak ingenomen is, overbrengt en voorleest. Zulken raad, bij die regtsgeleerden gehaald, noemt men *een geschept oordeel*, of *vonnis*. De onkosten, die daarop loopen, heeten *oordeelgelden*. *Een eindoordeel*, waardoor de zaak beslist wordt. *Laatste oordeel* is een formulier of plegtig voorschrift, dat, in alle banken van Veluwe, voor het scheiden des geregts, wordt uitgelezen, dienende ter vrijspreking van allen, die over eenige zaak in regten aangesproken zijn, doch tegen welke de zaak, bij zittenden geregte, niet vervolgd is; en ter velligverklaring (dat is openbaarmaking, dat de zaak verloren is) van hen, die aangesproken zijn, maar zich, bij de gespannene bank, niet gezuiverd hebben. In deze beteekenis, worden de beide lettergrepen van dit woord, doorgaans, verkort: *ordel*; meerv. *ordels*. Zamenstell.: *ordeldrager*, *ordelgeld*, *ordelwijzer*. Adelung denkt (want in het hoogd. zegt men ook bij verkorting *urtel*), dat dit uit het zeer oude en lange gebruik van dit woord voortgevleid is; dat hieruit waarschijnlijk is, dat dit de eerste beteekenis van het woord heeft uitgemaakt. Voors beduidt dit woord, in eenen godgeleerden zin, *het laatste* of *algemeene oordeel*. *De dag des oordeels*. Ook heeft dit woord de beteekenis van allerlei straf, van God den menschen tot tuchtiging in dit leven opgelegd, aangenomen: *ick hebbe gevreest voor uwe oordeelen*. Bybelv. *Dat is een zwaar oordeel van God over dat land. Onder een oordeel liggen*. In den Bijb. stijl heeft het ook de beteekenis van Gods heilige en regtvaardige handelwijs in de wegen zijner voorzienigheid. 2. In verdere beteekenis, duidt het aan elke beslissing des verstands over eenige zaak, het zij men, over twistzaken of andere dingen, zijn gevoelen moet uiten: *Paris oordeel stak haer nogh diep in den krop*. Vond. *Zijn oordeel vellen — opschorten. Ik zal er mijn oordeel over zeggen — uiten — geven. Iemands oordeel vragen. Behoudens beter oordeel. Zich aan het oordeel van anderen onderwerpen. Mijns oordeels* of *naar mijn oordeel, moet die zaak anders behandeld worden*. 3. Ook noemen wij *oordeel* een vermogen der ziel, om,

 door

door de kennis van voorwerpen, met het verstand, het ware van het valsche, het nuttige van het nadeelige te schiften en onderscheiden, en, door vergelijking of zamenvoeging van reeds bekende zaken, nieuwe kundigheden te scheppen. *Een schrander — fijn — snedig oordeel. Zijn oordeel is nog niet rijp. Zijn oordeel is verstompt. Een man van een groot oordeel. Een welwikkend oordeel* enz. Eindelijk, 4, vindt men het ook voor het onderwerp zelf, dat een schrander oordeel heeft: *daerom hebben de groote oordeelen zeker verstandigh geoordeelt.* J. DE HAES. Zamenstell.: *oordeelkunde*; bij POOT, *oordeelrijk*; *oordeelvast*, bij POOT.

Oordeel, bij ISID. en OTFR.: *urdeil*, KER. en NOTK. *urteilida*, *urteilde*, hoogd. *urtheil*, nederf. *oordel*, eng. *ordeal*, fr. *ordalie*, boh. *ortel*. Vele taalkundigen hebben onder het opstommelen van de oude brokken, waaruit dit woord zoude zamengestamt zijn, deerlijk gezweet: men kan dit bij WACHTER zien. Het eenvoudigste is, met ADELUNG, *oor*, hier, voor het voorz. *er* of *ver* te houden; zoo dat *oordeelen* zooveel zij als *verdeelen*, *onderscheiden*, *discernere*. In de middeleeuw. heette *discretio* beoordeeling, bij KER. door *urteilida* overgezet. Van dit woord stamt ook het middele. *ordalium*, eng. *ordeal*, fr. *ordalie* af, beteekenende zeker beslissend bewijs over eene zaak, het welk men als eenen zigbaren vinger van Gods wonderdoende hand aanmerkte. Bij voorbeeld: iemand, over iets aangeklaagd en met vuur beproefd, dat hem niet deerde, werd onschuldig geoordeeld. Zie wijders HOFM. LEX. op dit woord.

OORDEELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik oordeelde, heb geoordeeld.* Dit woord beduidt, naar de oudste beteekenis des vorigen woords, een regterlijk vonnis spreken, vellen. In dien zin is het een bedr. w., met eenen vierden naamval: *andersins hoe sal Godt de werelt oordeelen?* BYBELV. Ook komt het in eenen bedrijvenden zin voor veroordeelen voor: *ick ben niet gekomen, op dat ick de werelt oordeele.* BYBELV. *Sij hebben doch de stemmen der Propheten, hem oordeelende, vervuld.* DORESL. Zoo gebruikt het OTTFR. meermaals. In verdere beteekenis, beduidt het zijn gevoelen, zijne meening over de gesteldheid van personen of zaken aan den dag leggen. Eertijds gebruikte men het, in dien zin, ook bedr.: *straffet te voren u selven, ende*

ghij anderu lieden oordeelt. DORESL. *Wie zijt gij, die eenen anderen oordeelt?* BYBELV. Thands nemen wij het onz., met *hebben: ik oordeel, dat die zaak eerst moet gedaan worden. Onpartijdig oordeelen.* Gewoonlijk drukt men het voorwerp met *over* en *van* uit: *verkeerd over eene zaak oordeelen. Wat zal men daarvan oordeelen?* Van hier: *oordeelaar* (*oordeeler*). Voor het naamw. *oordeeling* gebruikt men de onbep. wijze: *het roekeloos oordeelen kwam hem duur te staan.*

Dit zeer oude woord luidt bij de oudste schrijvers *urdeilan*, *urteilan*, *ardeilan*, *irdeilan*, *irteilen*, *erteilen*, hoogd. *urtheilen*, nederf. *ordelen*, zw. *ordela.* In de oude aleman. geloofsbelijd. bij GOLDAST leest men, naar ADEL.: *ich geloub in dannan kunftig an dem iungesten Tag ertailen viber lebend unt viber tot.* Uit alles blijkt, dat *oor* niet anders dan het voorz. *er*, *ver* is, en *oordeelen* zoo veel is als *verdeelen*, dat is onderscheiden, beslissen.

OORKENNER, z. n., m., *des oorkenners*, of *van den oorkenner*; meerv. *oorkenners.* MEYER spreekt van eenen *oorkenner des konings, openbaar Notaris, tabellio regis.* Met het volgende *oorkonde* uit dezelfde bron.

OORKONDE, z. n., vr., *der*, of *van de oorkonde*; meerv. *oorkonden.* Een zeer oud woord. Het beduidt eene getuigenis; in welken zin reeds ISIDOR. het gebruikt, *archundi*, en KER. *urchundi*, TATIAN. *urkunde.* Bij OTFR. komt het ook dus voor. In die beteekenis ontmoet men het in MIERIS CHARTERB.: *dat een man, die geen huis nog land heeft, geen oorconde dragen mag tegen een poorter. Der luden, ti mi mit min dikke t'oircont te weten baden.* K. KOLYN. In die beteekenis vindt men het vaak onder oude brieven, dienende tot getuigenis der daarin behelsde waarheid: *in oirconde — des t'oirconde.* Nog heden schrijft men onder schriftelijke getuigenissen: *in oorkonde der waarheid, met mijne hand onderschreven.* OTFR. gebruikt het ook voor getuige. Zoo ook in den BYB. 1477: *hi is oirconde, dat hit zach.* En in 't LEVEN J. C.: *Ende ghi selt wesen mijn oerconde in Jherusalem, en in 't Lant van Judea, en in alle samarien, ende totten eersten eynde van eertrycken.* Bij KIL. komt het ook dus voor; en dan is zulk eene getuigenis, ter onderscheiding van dat woord, *oorkondschap*, dat bij J. CATS gelezen wordt. In bepaalderen zin, beteekent het

het eene schriftelijke getuigenis, en wel, voornamelijk, elke schriftelijke, openlijke onderhandeling of verhandeling, inzoover dezelve, voor latere tijden, tot een voldoend bewijs zal dienen: *oude oorkonden opzoeken*.

Alfo als ic beschreven vant
In den Cloester t' Egmonde
In Latine, in vraeijer orconde. M. St.
Al hadden wi anders ghene orconde. M. Stoke.

Dit woord (dat wel eens van *oor*, erfgenaam, en *kond* afgeleid werd, en nu nog vaak beschouwd wordt, als afstammende van *oor*, dat *eerst* beteekent; zoodat het zooveel zoude wezen als een oorspronkelijk schrift, in tegenstelling van een afschrift, eene kopij) is zamengesteld uit *oor*, dat is *er*, ver, en het oude *kond*, van het oude *arkunden*, *urkunden*, *erkunden*. Zie het volgende *oorkonden*.

OORKONDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oorkondde*, *heb geoorkond*. Bekend maken, getuigen; een woord, dat meest verouderd is: *'s Lants geschichten wil ic oirconden*. K. Kolyn.

Dat sint Heer Ghije van Henegouwen
Orconde mit goeder trouwen. M. Stoke.

Ende dat boeck gheheeten numerus oorcont, hoe enz. Voorr. van den Byb. van 1477.

En heeft alleen Meon nae huijs gezonden,
Om van dit verradelijck stuck t' oorkonden. K. v. Mand.

Hij oirkonde, dat hij, die Cæsars stadthouder was, uit het wingewest geweert werdt. Hooft. Van hier: *oorkonding*: *wien hij schoon op vrije voeten zijn' oorkunding gedaan hadde*. Hooft.

OORLOF, z. n., o., *des oorlofs*, of *van het oorlof*; zonder meerv. Verlof, vrijheid: *Wat oorlof maakt u stout, mijne achtbaarheid to breeken?* G Bidloo. Wij gebruiken dit woord bijzonder van verlof, om zich, voor eenen tijd, van gewone bezigheden te onthouden: *de schooljongens hebben oorlof*. Van hier: *oorlofweek*, *oorlofstijd*, voor stilstand van bezigheden, viertijd, bij Moon. Van soldaten wordt het veel gebruikt; anders *verlof*: *eenen soldaat oorlof geven*, hem afdanken, ook hem ontslaan van den gewonen dienst. *Ende alle het krijchsvolk, dat Demetrius oorlof gegeven hadde, quam tot hem.* Doresl. *Met eene nam vrouw Maria haaren oor-*

oorlof van denzelven. Hooft. *Met oorlof van zijnen Vader te velde gaan.* In het gemeene leven gebruikt men eene hoffelijke uitdrukking: *met oorlof, dat ik u dat vrage.* Zam.: *oorlofsdagen*, enz.

Oorlof, Ker. *urlaubii*, bij Schilt. *orlof*, nederſ. *verlöv*, deen. *orlov*, hoogd. *urlaub*, zw. *orlof*, ijsl. *ordlof*. Zie *oorloven*.

OORLOG, z. n., m., vr. en onz., *des oorlogs* — *der oorlog*, of *van den* — *de* — *het oorlog*; meerv. *oorlogen*. Een openbare krijg, door het eene tegen het andere volk, om verſcheidene redenen, gevoerd, waar elke partij hare vermeende regten door wapenen zoekt te handhaven: *een zware* — *regtvaardige* — *langdurige* — *hevige oorlog. Daarop borst een felle oorlog te water en te lande uit. Hieruit ontſtonden lange en bloedige oorlogen. Iemand den oorlog verklaren. Ten oorlog werven* — *toerusten. Ten oorlog opſchrijven. Iemand den oorlog aandoen. Oorlog voeren. Ten oorlog dienen. In den oorlog dienen. Ten oorlog varen* — *gaan.*

Dit woord komt bij de ſchijvers in alle geſlachten voor. In het mannel.: *de ſlavernij van den oorlog.* Hoogvl. *Al 't gewelt van den oorlog.* Hooft. *Den oorlog zweren.* Hoogvl. *De klaroen blaest den oorlog.* Vond. In het vrouw.: *'t uitbarsten deezer oorloge.* Hooft. *Hachlijkheit der oorloge.* Hooft. *Daer is raet ende macht tot de oorloge.* Bybelv. In het onz. geſl.: *en bannen 't oorelogh ten lande uit en uit zee.* Moon. *Leg aen bant 't oorlogh.* Moon. *Het oorelog verkonden.* Hoogvl. *Van een volſchaapen oorlog.* Hooft. *Alſo lange alsſe dat oerloge onverſoent ware.* Zoenbr. van Herm. v. Woerden, 1287. Dit geſlacht wordt, doorgaans, bij M. Stoke gevonden. Voor het jaar 1623 was dit woord, gewoonlijk, van dit onz. geſl.; zoo, nogtans, dat de Hoogleeraar. A. Kluit, in eene aanteek. op dit woord, in de *Lijst* van Hoogstr., zeer waarſchijnlijk gemaakt heeft, dat het vrouwelijke het oudſte geſlacht is. Onze ooren zijn, thans, meest aan *den* oorlog gewend: die *de rampen der oorlog* zegt en ſchrijſt, is niet van eigenzinnigheid vrij te pleiten. Zam.: *oorlogsbedrijf, oorlogsblikſem*, een geducht krijgsman: *twee oorlogsblikſems.* De Cock. — *Oorlogsbonk*, een, die op een oorlogsſchip vaart, *oorlogsdaad, oorlogsdeugden, oorlogs-*

fak-

fakkel, *oorlogsgezel*, *oorlogsgezind*, *oorlogsgod*, Mars, Mavors, *oorlogsgodin*, Minerva, *oorlogsheld*, *oorlogsjagt*, *oorlogskans*, *oorlogskop*, bij Moon., *oorlogslast* en *oorlogslasten*, *oorlogslof*, krijgsroem, *oorolgsmoed*, *oorlogsnacht*, bij G. Bidloo, *oorlogspaard*, *oorlogspest*, dichterl. woord, *oorlogsramp*, *oorlogsregt*, *oorlogsschip* *oorlogstijd*, *oorlogsvaan*, *oorlogsvloot*, *oorlogsvolk*, *oorlogsvuur*, *oorlogszaken*, *oorlogzuchtig*. enz. In andere zam. verkiest men liever *krijg*: *als krijgsbende*, *krijgskunst*, *krijgslist* enz.

Wat de afleiding van dit woord aangaat: Kil. verklaart het door *overloge*, dat is een groot verschil, van *liegen*, in den zin van verschillen: *het liegt veel* was, oudtijds, zoo veel als het verschilt veel. L. Ten Kate volgt dienzelfden leiddraad. Zoude, ondertusschen, het gevoelen van Mathias Martinius, het welk ik zie dat Adel. ook voor het zijne aanneemt, wel zoo van allen grond ontbloot zijn, als het in den eersten opslag schijnt? Dezelve leidt het af van *leggen*, dat is doen nederliggen, doen sneuvelen: immers laat dit monster zijnen aard best kennen aan het neervellen van zoo vele duizenden, die eene prooi zijner woede geworden zijn. Neemt men dit aan, dan is *oor* het voorz. *er*; en het wordt opgehelderd door het hoogd. *den feind erlegen*, den vijand afmaken, neersabelen, bij Vond. ook *neerleggen*. Dit wordt nog meer waarschijnlijk uit het angelf. *orleg*, zw. *örlig*, eene slagting. Ihre neemt, daarom, de laatste helft dezes woords *log*, *leg*, *lig*, voor het oude *lag*, bij Ulphil. *laug*, waarvoor naderhand de sissende letter *s* gevoegd, en dat in *slag* veranderd is.

OORLOGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik oorloogde*, *heb geoorloogd*. Oorlog voeren: *hoe hij geoorloogt heeft*. Bybelv. *Zij vallen straks aan 't oorloogen*. Moon. Somtijds wordt het, in den bijbelschen stijl, bedr. gebruikt: *dewijle mijn Heer de oorlogen oorloogt*. Oul. zeide men ook *iemand oorlogen*, voor *beoorlogen*. Sommigen willen de vervoeging met eene *o*: *ik oorlogde*, *geoorlogd*; zoo ook *oorlofde*, *geoorlofd*. Dan, zoo als van *hol holen*, *hoolde*, *gehoold*, van *zog zogen*, *zoogde*, *gezoogd* komt, zoo komt ook van *oorlog*, *oorlof oorlogen*, *oorloven*, *oorloogde*, *oorloofde* enz.

OORLOVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik oorloofde*, *heb georloofd*. Oorlof geven: *dat hij wou ons oorloven*. J. T. Jo-

JOSEF. Het deelw. is meest in gebruik: *of dat geoorlooft zij.* HOOFT. *Zich zelf te speenen van geoorloofde overdaat.* MOON. *'t Geooreloofi bedrog.* G. BRANDT. In de BYBELVERT. vindt men altoos *geoorlofi* (*geoorlofd*). Ondertusschen is *oorloven* het hoogd. *erlauben*, nederf. *oorlaven*, oudvr. *orleven*, bij ULPH. *uslaubjan*, *oslobjan*, KER. *erlauban*, *erlaupban*, TATIAN. *arlouban*, WILLER. *erlöiben*, angelf. *alyfian*, eng. *to leave*, ijsl. *leifa*, zw. *lofwa*. ADEL. leidt het van het oude *lofwe*, de vlakke hand, lat. *vola*, bij ULPH. *lofa*, wallif. *llowa*, schot. *luff* af; hiermede schijnt het gr. λαβειν, aannemen, en λειπειν, varen laten, verwant te zijn. *Oor* is, derhalve, het voorz. *er*.

OORSPRONG, z. n., m, *des oorsprongs*, of *van den oorsprong*; meerv. *oorsprongen*, dat zeldzaam voorkomt, schoon het mag gebruikt worden. Het eerste begin, het ontstaan, het ontspringen van iets. In die eigenlijke beduidenis noemt NOTKER, daarom, eene bronwel *eenen oorsprong*. Wij gebruiken dit woord ook nog in dien eigenlijken zin voor eene bron, waaruit stroomende wateren ontspringen: *daar de vloed Indus zijnen oorsprong neemt.* BOG. *Waarvan de lantstroom zijnen oorsprong ontleent.* HOOGVL. Voorts, beteekent het in het gemeen het beginsel eener zaak: *de oorsprong dier benaming is onzeker. Van den oorsprong dezer stad weet men weinig. Dit was de oorsprong der gedurige vergadering der algemeene Staten. Die uit haer bloet uw oirsprong trekt.* MOON. *Alles heeft zijnen oorsprong van God. Zijn stam, die wettigh uit het huis van Stuart oirsprong nam.* J. DE HAES. *Die breedt van den oorsprong der beroerten gewaaghde.* HOOFT. *De heete vlam, die uit Geertruit oirsprong nam.* MOON. *Iets in zijnen oorsprong smoren*, bij FEITAMA. *Dat geslacht had zijnen oorsprong uit adellijken huize.* Oneigenlijk beduidt het de werkende oorzaak van eene zaak: *God is de oorsprong alles goeds. Zalig hij, die den Oorsprong aller dingen eert.* K. BRANDT.

Oorsprong stamt, volgens sommigen, van het oude onz. w. *oorspringen*, ontspringen af, bij ISIDOR. *arspringen*. *Oor*, *or*, is ook beginsel.

OORSPRONKELIJK, (om de welluidendheid voor *oorspronglijk*, *oorsprongelijk*), bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Dat het eerste in zijne soort is,

is, dat het begin van iets in zich behelst; insgelijks, in den bijvoegelijken vorm, in zijnen oorsprong: *uit de oorspronkelijke taal overgezet. Hij is uit koninklijken bloede oorspronkelijk. Oorspronkelijk komt het van het arabisch. Een oorspronkelijk schrijver*, die, zonder navolging van anderen, zijnen eigenen weg bewandelt: *voortbrengselen van den altijd oorspronglijken STERNE.* FRITH. Wijders, die de oorzaak van iets anders in zich bevat: *God is de oorspronkelijke goedheid.* Van hier: *oorspronkelijkheid.* Zie *lijk.*

OORVEEDE, z. n., vr. *der*, of *van de oorveede*; meerv. *oorveeden.* Een oud woord, dat in het vaderlandsche regt slechts voorkomt. Het was een plegtige eed, waarbij men beloofde, niemand, met wien men verzoend was, om geleden ongelijk leed te doen; vooral, als men uit eene hechtenis losraakte: *wij zweren een oilde oirvede.* REGTSPLEG. VAN HET HEYEMAAL. *Ende die ghevregen werden deden oervede, dat si nyement souden misdoen.* VELDEN. Zoo is er nog *een oirphedenboek* der stad Zwol. „Die eed, zegt Wagenaar, *Vad. Hist.* 3 „d. bl. 371, was eertijds hier te lande zeer gewoon". En dit was in die tijden noodzakelijk, wegens het toen in zwang gaande vuistregt en de vrijheid der zelfwraak. In nederf. is het *oorveithe*, hoogd. *urfehde*, zw. *urfecht.* Het middele. *urpheda* verklaart M. MART. *cautio super hostilitate ponenda*, *uberfehde.* Zonder twijfel is *oor* hier zooveel als *over*; en het woord duidt aan, dat de *veede*, dat is oude wrok (zie *veede*, *veete*), over en geëindigd is, *terminus odii.* KIL. heeft het woord niet, maar wel *oorvrede*, dat bijna van dezelfde beteekenis is; een eed, dat men, na in hechtenis gezeten te hebben, den vrede niet schenden zal. *Oor* moet hier, noodwendiglijk, eene andere beteekenis hebben. FRISCH heeft eene waarschijnlijke gissing, dat *oor* hier zooveel is als het voorz. *ver*, van het oude *vervreden.* door vrede of bevrediging bevestigen.

OORVEEG, zie *oorvijg.*

OORVIJG, z. n., vr., *der*, of *van de oorvijg*; meerv. *oorvijgen.* Een oorband, een slag aan de ooren. Bij HORNEGK, komt het enkele *vaige* in die beteekenis voor. De laatste helft van het woord heeft met *vijg*, eene bekende boomvrucht, niets dan den klank gemeen: het

stamt

ſtamt zonder twijfel uit eene bron met *vegen*, in het lat. *figere*. In het angelſ. is *fegan*, pangere. Wij zeggen ook nog *een veeg*, *een oorveeg*.

OORZAAK, z. n., vr., *der*, of *van de oorzaak*; meerv. *oorzaken*. Eene ontſchuldiging. In dien zin is het bij ons veroud, in het zw. *vrſake*. J. Lipsius, Oper. T. 3. p. 1001, verklaart *urſagon* door *excuſationes*. *Oor* is daar zoo veel als *ont*; en het is eene woordelijke overzetting van *excuſatio*. Wij gebruiken, voorts, dit woord voor dat gene, waarom iets is of geſchiedt. Ziet hier eenige voorbeelden: *naar de oorzaak van dit uitſtel raden*: Hoogvl. *Te deſer oorſake dan hebbe ik ulieden gheroepen*. Doresl. *De ſonde oorſaecke genomen hebbende door het gebodt?* Byb. *Om wat oorzaak zijt gij hier? Zonder oorzaak iemand haten*. Thans gebruiken wij veel al het woord *reden* In bepaaldere beteekenis, dat gene door het welk iets voortgebragt wordt: *geen gewrocht zonder oorzaak*. *Eene oorſaecke der eeuwige ſaligheyt*. Byb. *Die, als de ſcheppende en onderhoudende oorzaek* enz. Frantz. *Gij zijt oorzaek van mijn ongeluk*. *De bewegende oorzaak*. *De dood wil altijd eene oorzaak hebben*. Een voorwendſel: *ſiet, dat hij oorſake tegen mij ſoeckt*. Byb. Aanleidende gelegenheid: *daeromme geven ſij oorſake tot ſchandelijcke afgoderije*. Doresl. Van hier het werkw. *oorzaken*, dat buiten zamenſtell. niet meer in gebruik is: *begeerlijkheid oorzaakt alle quaed*. Krul. Van hier het veroud. *oorzaker*, *oorzakig*: *oorzakelijk* is nog in gebruik.

Het woord is zeer oud, en komt, in de laatſte beteekenis, reeds in de negende eeuw voor. In het hoogd. *urſache*, nederd. *orſake*, deen. *aarſag*, zw. *orſak*. Adelung denkt, dat de beteekenis van verontſchuldiging de oorſpronkelijke is, of, althans, dat *oorzaak* in het begin dat zegswoord beduid heeft, hetwelk men tot zenen grond, eene reden van iets bijbragt; en het met *excuſare*, van *ex*, *uit*, en *cuſare*, ons *kouten*, ſpreken, praten, van eene beteekenis is. Hoe dikwijls lezen wij in de oude ſtukken: *is het zake*, dat enz? Wat is dat anders dan het lat. *cauſa*, oorzaak? De Zweden gebruiken nog zoo hun *ſaka*. *Oor* is dan hier niet zoo zeer iets, dat eerst is, als wel een voorzetſel, als zeide gij *ontzaak*, van *zeggen*.

OOST, z. n., o., *van het oost*; zonder meerv. Die hemelstreek, waar de zon zich, des morgens, het eerste aan ons gezigt vertoont: *die het oost en west bespant.* POOT. *Zoo wijt de bleeke maan voor 't morgenlicht in 't oost* enz. MOONEN. *In 't morgenbarent oost.* G. BRANDT. *'s Lichts jeugt, gansch lief, in 't heldere oost, ontloken.* POOT. Het ooster gedeelte der wereld: *dat mijne kruiden in 't oost niet gewasſen zijn.* HOOFT. De oostzee: *om den oost varen. Oost, west, t'huis best*, waar men ook in de wereld goed onthaald worde, het is nergens beter dan bij zijnen eigenen haard. Zamenſtell.: *oostindie, oostindisch, oostindischvaarder, oostkant, oostkim, oostland, oostlandsch*, bij MOON. *Oostnoordoost, oostpoort, oostwaarts, oostzee, oostzijde, oostzuidoost.*

Oost, hoogd. *ost*, nederſ. *oost*, angelſ. *east*, eng. *east*, fr. *est*, ijsl. *auſtur*, frankd. *ost*, *ostana*, pool. *wſchod*. Wat den oorſprong des woords aangaat: MARTIN. zegt: *ost, quaſi ort, ab ortu, vel potius ab æstu*. WACHTER denkt om het Goth. *ustandan*, opſtaan, opgaan. Daar de andere namen der hemelſtreken, onder tusſchen, den aard der winden, die uit die hoeken waaijen, uitdrukken, als *noord* het bruiſende en ſnorrende, *west* het zacht liſpelende, *zuid* het ziedende of heete, zoo ſtemt ADEL. met de laatſte gisſing van MARTIN. in; wanneer het *oost* het ſcherp ſnijdende en doordringende van den oostenwind kan beteekenen: *æstus* heeft toch in het gemeen de beteekenis van ſcherpheid.

OOST, bijv. n. en bijw., met den vergelijkenden trap *ooster*. Dat in het oost is, of uit het oost komt, of naar het oost ziet: *de wind is vlak oost. En ſtrekt zich oost en west.* SWEERTS. Anders wil dit woord met het volgende naamwoord aaneen gehecht worden; zoo echter, dat het als een ander bijv. n. verbogen worde: *de oostewint heeft u verbroken.* BYB. *Hij dreef den oostenwint voort in den hemel.* BYB. Als het een vergelijkend denkbeeld in zich ſluit, zegt men *ooster*: *de oosterhoek, de oostergevel, oostergrens, oosterpoort.* Bij OUD. vindt men *oosterkruiderijen.* — *Een oostervaarder*, een ſchip, dat naar de oostzee vaart. Van *oost*, *oostelijk*, naar het oosten ſtrekkende, uit het oosten waaijende, bij BOGAERT ook *oosterlijk*.

OO

OOSTEN, z. n., o., *van het oosten*; zonder meerv. Die hemelstreek, die tegen het westen overstaat, in het gemeene-leven doorgaans *'t oosten*: *de zon komt in 't oosten op. Wijs mij 't oosten eens. Naar 't oosten. Tegen 't oosten. Ten oosten.* VOND. en de BYBELV. zeggen ook *uit den oosten*; misschien voor het onaangename *uit den oostene.* Oul. liet men het lidwoord ook weg: *En doe sij toghen van oosten.* BYB. 1477. In het bijzonder dat gedeelte der wereld, dat beoosten de middellandsche zee ligt, de Levant: *het geurrijk oosten zag, in zijne vruchtbre dalen* enz. BR. Á BRANDIS. Met meerdere bepaling, dat gedeelte, dat beoosten Palestina lag: *het drietal, dat van 't oosten zich boog voor d' arme kribbe.* VOND. Het uiterste gewest van Azie ten oosten: *op dat hij zijne heerschappij met den Oceaan, en d' uiterste deelen van 't Oosten bepalen zoude.* BÓGAERT. *Overmits Salomons schepen dan ruim zes honderd en dertig jaren voor hem den steven naar 't Oosten zouden gewent hebben.* BÓGAERT. Zamenstell.: *oostenrijk, oostenrijker, oostenrijksch.*

OOSTER, zie *oost*. Bij KIL. komt nog voor *ooster, oosteren, eosterdagh.* In het hoogd. is het een zeer gewoon woord *die östern.* Het beteekent het feest van Jezus opstanding, bij ons, met den Joodschen naam, *paaschfeest* genoemd. En dewijl het paaschfeest meest in de maand April valt, droeg die maand oul. den naam van *oostermaand.* Bij KER. *oostrun, ostron*, OTFR. *storon*, angelf. *easter, oster, ostor*, eng. *easter.* KIL. leidt het van *Eoster, Eostra*, den naam eener oude Saksische Godin, af, bij de oude Zweden *Astargijdia* geheeten, de Grieksche en Romeinsche Venus, dezelfde Godin, welke de Sijriers en Sidoniers *Astarte* noemen, naar de getuigenis van Suidas, uit het hebr. *Astaroth.* WACHTER brengt het tot het Goth. *urreisan*, oprijzen, opstaan, en het angelf. *arijste*, opstanding. ADELUNG leidt het af van *oost, ooster*, inzoover daarin een algemeen denkbeeld van opheffen, opgaan, opstaan ingesloten is. In het Angelf. is *est* de oorsprong.

OOSTEREN, onz. w., gelijkvl. *Het oosterde, heeft geoosterd.* Een woord der zeelieden: *het kompas oostert*, wanneer de naald, onder sommige hemelstreken,

niet vlak het noorden wijst, maar eenige streken oostwaarts afwijkt.

OOSTERLING, z. n., m., en vr. *des oosterlings — der*, of *van den — de oosterling*; meerv. *oosterlingen*. Iemand uit de landen, langs de oostzee gelegen, en voornamelijk uit de hanzesteden. *Oosterling* is ook iemand, die in het Oosten, de Levant woont: *de zeden der Oosterlingen moeten naar onzen westerschen smaak niet beoordeeld worden*. Zie *ling*.

OOSTERLUCIE, (bij Kil. oosterlucye, bij Meijer *oosterlusie*) z. n., vr., *der*, of *van de oosterlucie*, zonder meerv. Holwortel, zekere vezelachtige plant, die in Oostenrijk, Frankrijk en Tartarie groeit, welker wortel eenen sterken, onaangenamen reuk geeft, zeer bitter van smaak is, en braking veroorzaakt. Uit het gr. *aristolochia*.

OOSTERSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van het oosten: *het oostersche huis*, het huis der hanzesteden te Antwerpen. *De oostersche vloot*, die van Amsterdam naar de oostzee zeilt. Dat betrekking op de Levant heeft: *de oostersche volkeren*. *De oostersche talen*. Zie *sch*.

OOTE, *ootje*, woorden der dagelijksche taal. Gene beduidt in eenige streken van ons vaderland grootvader, ook *oota* geheeten, in andere oorden grootmoeder; dit beteekent grootmoeder. Het komt overeen met *atta*, gr. *αττα*. Hierheen behoort het drentsche *ette* insgelijks.

OOTMOED, z. n., m., *des ootmoeds*, of *van den ootmoed*; zonder meerv. Uit kracht der afleiding van *oot* (*ood*) en *moed*, moet dit woord eigenlijk ledigheid, d. i. afwezigheid van moed beteekend hebben, niet zoo zeer als eene laakbare lafheid, als wel een onschuldig gebrek. Daar nu iemand, die dit gebrek bij zich bespeurt, van zich zelven niet hooggevoelend is, wanneer hij anders wel denkt, zoo heeft ootmoed de beteekenis van nederigheid gekregen: *van diepen ootmoet*. Hoogv. *In onderdanigsten ootmoed*. Hooft. Bij J. de Haes heeft het nog een bijgevoegd denkbeeld van eenen nederigen en armoedigen toestand: *hij beurt mijn' ootmoed uit het stof*. En: *den ootmoed eerde hij met kronen*. Men spelt het woord thands *ootmoed*, schoon het, volgens de afleiding, *ootmoed* zou moeten zijn. En zoo schrij-

schrijven ook K. v. Mand., Kiliaan, Meyer, en L. ten Kate. Van hier: *ootmoedig*, *ootmoedigheid*, *ootmoediglijk*, *ootmoedigen*, waarvoor *vereotmoedigen* in gebruik is. *Ootmoed*, Angelf. *eadmod* en *eaidmod*, Frank. *ôdmuot*.

OOTMOEDIG, zie *ootmoed*.

OP, een voorzetfel en bijwoord. Als voorzetfel is het van eenen wijden omvang en eene uitgeftrekte beteekenis. Als zoodanig, beduidt het, vooreerst, een zijn of werken boven de oppervlakte van een ligchaam. Deze is, misfchien, de oorfpronkelijke beteekenis, waaruit andere figuurlijke ontftaan zijn: *hij zit op de poort gevangen*. *Hij ftaat op den berg*. *Hij woont op een eiland*. Hierheen behooren de fpreekwijzen: *op het flot — op het dorp — op het land wonen*. *Op de Hoogefchool zijn*. *Op de Leijdfche ftraat*. In alles heerscht het denkbeeld van eene hoogte. Wijders duidt het flechts eene oppervlakte aan, alhoewel, vaak, het begrip van hoogte er mede vereenigd is: *op den grond liggen*. *Op eene bank zitten*. *Op de fluit fpelen*. *Op een orgel fpelen*. *Op de brug ftaan*. *Op den kop ftaan*. *Op den weg omkomen*. In vele figuurl. fpreekwijzen ligt deze beteekenis ten grondflag: *op den fprong ftaan*. *Een leger op de been hebben*. *Wees op uwe hoede*. *Op duizend tongen leven*. Moon. *Iemand op de handen dragen*. *Ik heb wat op mijn hart* enz. *Iemand op reis ontmoeten*. *Hij is op de jagt*. *Op eenen maaltijd zijn*. *Hij is op de begrafenis*. Eene during: *hij mogte op de reis fterven*. Een zijn naast iets: *Keulen ligt op den Rijn*. Oneig.: *iemand op zijne zijde hebben*. Eenen tijd: *ik reis niet graag op eenen zondag*. *Het was duister op den middag*. *Rome is niet op eenen dag gebouwd*. *Ik heb op mijnen ouden dag nog zooveel verdriet*. *Op heden*, *op morgen*. Eenen toekomenden tijd: *ik zal eens op eenen avond uitbreken*. Voor tegen: *op 't voorjaar*. Hooft. Eene rigting en beweging in de hoogte: *op eenen boom klimmen*. *Op het paard ftijgen*. Zoo ook: *op ftraat komen*. *Zich op het land begeven*. Met de figuurl. fpreekwijzen: *op de wereld komen*. *Op vrije voeten ftellen*. *Schuld op fchuld hoopen*. *Op de proef ftellen*. Eene beweging naar de oppervlakte van iets: *Op het hoofd vallen*. *Op den teen treden*. *Iets op de wond doen*. Zoo ook oneig.: *twee gulden op hand krijgen*. *Dat is water op mijnen molen*. *Zich op reis begeven*. *Op flag komen* enz.

enz. Eene beweging naar eene plaats: *zich op straat begeven*, *Op de baan komen*. *Op de kermis reizen*. *Bier op flesschen zetten*. Zeer dikwijls beduidt het de rigting der werkzaamheid des gemoeds op iets: *tuk op roof*. *Heet op de moedermelk*. *Verliefd op een meisje*. *Verslingerd op het spel*. *Toornig — boos op iemand zijn*. *Ik heb er een zwak op*. *Moordpriemen op iemand scherpen*. *Op God hopen*. *Ik zal op die zaak letten*. *Ik zal het er op wagen*. *Op middelen bedacht* enz. *Dat ziet op u*. *Ik zal op hem wachten*. *Op iemands gezondheid drinken*. *Hij is op alles gevat*. *Sedert wert d' oorlog op den name van hem gevoert*. Hooft. *Een gedicht op iets maken*. *Op iets trotsch zijn*. *Zich op iets verheffen*. *Laat het toch niet op mij alleen aankomen*. *Ik vraag zulks op uwe eerlijkheid*. *Op den hals wagen*. *Het is hem op den hals verboden*. *Doe het op mijnen raad*. Zoo ook, als het tegelijk het oogmerk der handeling aanduidt: *Op buit uitgaan*. *Op woeker leggen*. *Iets op den koop maken*. *Zich op genade overgeven*. *Op den doed gevangen zitten*. Wijders, als zulk een voorwerp tevens de grenspaal is, waartoe zich de handeling of beweging uitstrekt: *op de helfte aanvullen*. *Ik heb het geld, op tien gulden na*. *Hij weet het op een haar*. Ook geeft *op* te kennen, dat na iets geschiedt: *op hem volgen*. *Dat is goed op het eten*. *Geschokt van baren, slagh op slagh! Gesolt van buien dagh op dagh*. Poot. *Hij antwoordde hierop*. *Op die vraag zweeg hij*. *Op het ontvangen van dezen brief*. Men gebruikt dit voorzetsel ook dan, als het geheel naar het getal zijner deelen moet bepaald worden: *twintig stuivers gaan op eenen gulden*. Ook beteekent het somtijds *onder voorwaarde van*, *op den voet van*, b. v: *willen 't huwelijck niet aangaan*, *op gemeenschap van goederen*. H. de Gr. Oul. werd het ook voor *over* gebezigd: *mijn volc op welc ic dij eenen coninc ghesct heb*. Byb. 1477. Nog verder beduidt het den aard en de wijze van iets: *op zijn Fransch gekleed*. *Op dien voet*. *Op zulke manier*. *Op een nieuw*. *Op een duit: zij gelijken elkander op een duit*, zoo als men dagelijks spreekt; doch waarschijnlijk is dit verbasterd van *op ende uit*; zoo ook *op een* [illegible] voor *op ende op*. *Op zijn best*. *Op het heerlijkste gedost*. *Op korting betalen*.

Al

Als bijwoord komt het ook, in onze taal, voor. Men plaatst het dan met het voorz. *van*, en drukt er eenen aanvang door uit: *van onderen op rabraken. Van jongs op*. Eene beweging in de hoogte, zonder *van: dàt ging berg op, berg af. Op en neder loopen*, naar boven en beneden, ook heen en weer. Oul. beteekende *op en neder* ook overal. Het is, eindelijk, een opwekkend tusschenwerpsel: *op! strijd'bre Piso! op! gespt nu het harnas aan*. G. Brandt. Zoo ook, bij verdubbeling: *op! dosse geest! op, op! — Op, op, op, verloore schaepen!* Moonen.

Dit voorzetsel komt ook in zamenst. voor. Men plaatst het achter — en vooraan. Gene plaats beslaat het bij eenige bijwoorden, als: *waarop, hierop, ergensop, achterop, daarop*. enz. Deze plaatst neemt het in bij werkwoorden en de daarvan afgeleide naamwoorden, als: *opwellen, ophitsen, opkomst, opstanding* enz. Zoo ook bij sommige bijwoorden, als: *opdat, opwaarts*. In zamenst. met werkwoorden, geeft het aan dezelve eene dubbele beteekenis; die van eene beweging of rigting in de hoogte, als: *opkomen, opstaan, ophoopen*; die van eene veroorzaking van eene opening, als: *opdoen, opsluiten, opbreken*. In dit geval vervangt het de plaats van het bijw. *open*. Uit deze dubbele beteekenis ontstaan vele figuurlijke, waarvan deze vier de voornaamste zijn. *Vooreerst*, beteekent deze zamenstelling een zijn, eene beweging of werking op de opperlakte van iets, als; *opdrukken, opgieten*, enz. *Ten tweede*, eene herhaling van die werkzaamheid, die door het enkele werkwoord reeds is uitgedrukt, als: *opbruinen, opschoonen, opfrisschen, optrouwen*. *Ten derde*, eene geheele voleindiging van iets, als: *opeten, opwisschen, opdrinken*. Eindelijk, eene bestemming voor het toekomende, als; *opleggen, opdoen*. Alle andere figuurl. beteekenissen kunnen, gemakkelijk, onder een van deze hoofden gebragt worden.

Zoo dikwijls dit voorzetsel met werkwoorden zamengesteld wordt, is het scheidbaar, als: *opnemen, ik nam op, opgenomen, op te nemen — oploopen, liep op, opgeloopen, op te loopen*.

Op, hoogd. *auf*, bij Ulphil. *jup*, *angels. up*, Ker. *obe*, Otfr. en Willer. *ufan* en *uffe*, nederl. *up*, eng. *up*, *upon*, ijsl. *off*, deen. *op*. *Over* en *open* zijn uit ge-

ze bron mede vootgevloeid; zoo ook *urep* en *super*, *supra*.

OPAALSTEEN, z. n., m., *des opaalsteens*, of *van den opaalsteen*; meerv. *opaalsteenen*. Eene soort van weeken steen, onder de edelgesteenten gerangschikt, die, na het slijpen, vele kleuren aanneemt. Uit het gr. en lat. *opalus*. MICHAËLIS houdt hem voor den Lynkurer der ouden. Om de veelheid der kleuren werd hij ook *Iris*, regenboog, geheeten. PLINIUS noemt hem *pæderos*.

OPADEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *aderen*: *ik aderde op*, *heb opgeaderd*. Een schilderswoord: *ik liet de pijlaars opaderen*, dat is dezelve, die als geaderd marmer geschilderd waren, maar waarop die aders dof en bleek stonden, in dien zelfden smaak weder laten opschilderen.

OPBADEN, *opbading*, zie *opboden*.

OPBAGGEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *baggeren*: *ik baggerde op*, *heb opgebaggerd*. Door een baggernet uit eene sloot, gracht of andere diepte optrekken: *dan baggert hij op al de stinckende modder*. J. DE BRUNE. In het gemeen, uit het water opbrengen: *'t aeloude Kattenburg, nu weer opgebaggert uit het zout*. ANTON. Overdr., wordt het van het ophalen van zaken gebezigd, die eenen tegenzin, walging en afkeer veroorzaken: *geschillen, die uit de Roomsche regten worden opgebaggerdt*. VAN IDSINGA OVER HET SELW. LANDR.

OPBAKEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bakeren*: *ik bakerde op*, *heb opgebakerd*. Door bakeren optooijen: *een kind opbakeren*.

OPBAKKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bakken*: *ik bakte op*, *heb opgebakken*. Met bakken alles opgebruiken, anders verbakken; ook van nieuws bakken: *podding opbakken*.

OPBALDEREN, zie *opbulderen*.

OPBALIEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *balien*, dat niet gebruikelijk is: *ik baliede op*, *heb opgebalied*. Met eene balie, eene scheepstobbe, water naar boven brengen, trekken.

OPBANDEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *banden*, dat buiten zam. niet voorkomt: *ik bandde op*, *heb opgeband*. Het deelw. *op-*
ge-

gebaand heeft Meyer, die het verklaart met banden omhangen.

OPBANEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *banen: ik baande op, heb opgebaand.* Waar voorheen eene baan geweest is, doch die, door eenig beletſel, niet meer gangbaar is, aldaar dezelve weder opruimen: *den weg door duin opbanen.* Vond. *Den kunstweg op te banen, die gansch verwildert was.* J. B. Wellekens.

OPBAREN, veroud. onz. w., gelijkvl. *Ik baarde op, heb opgebaard.* Een luid geſchreeuw opheffen. Zie *baren.*

OPBARSTEN, zie *opberſten.*

OPBEDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bedelen: ik bedelde op, heb opgebedeld.* Door bedelen bij de huizen iets ophalen.

OPBELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bellen: ik belde op, heb opgebeld.* Door het trekken van de bel, uit het bed doen rijzen.

OPBERSTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *berſten (barſten): ik borst op, ben opgeborſten.* Door berſten eene opening krijgen: *voorwaerts overgevallen zijnde is midden opgeborſten.* Bybelv.

OPBETALEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *betalen: ik betaalde op, heb opgetaald.* Zoo betalen, dat er niets meer op rekening blijft.

OPBETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *betten: ik bette op, heb opgebet.* Met een linnen lapje eenig vocht op een ontſtoken deel des ligchaams, herhaalde reizen, opdrukken. Ook op die zelfde wijs het vocht opnemen.

OPBEUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *beuken: ik beukte op, heb opgebeukt.* Door beuken boven op iets ſlaan; ook door beuken eene opening in iets maken. *De poorten opbeuken* gebruikt dus Hooft.

OPBEUREN, bedr. w, gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *beuren: ik beurde op, heb opgebeurd.* Optillen; in welken zin het, op de Veluw, zeer in gebruik is: *beur mij eens op. Een kind opbeuren. Zij beurde den gevallenen grijsaard van den grond op.* Oneig., dat in vervallenen ſtaat is, wederom krachten bijzetten:

dit hadt 't lichaam opgebeurt. J. DE HAES. Tot vorigen bloei, luister en vermogen terug brengen: *gij hebt ons opgebeurt*, J. DE HAES. *En d'onderdrukte deugt opbeuren met zijn armen.* POOT. *Mijn zwakheid optebeuren.* FEITAMA. Uit rampen, die bij eene diepte vergeleken worden, met hervatten moed, verlossen: *uit de ellende op te beuren.* FRANTZEN. Eenen neerslagtigen geest zoo iets toebrengen, waerdoor hij nieuwen moed vat: *die taal beurde hem aanmerkelijk op. Iemands gemoed, hart opbeuren.* Op Veluwe heeft dit woord eene nog andere beteekenis voor ontvangen: *penningen opbeuren.* Van hier: *opbeuring*, in den eigenlijken en oneigenlijken zin.

OPBIDDEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bidden: ik bad op, heb opgebeden.* In het bidden zijne stem laten hooren; wanneer men het onz. gebruikt: *hard opbidden*, in de dagelijksche taal; waarvoor ook *hardop bidden* gebezigd wordt. Bedr., door een verzoek uitnoodigen, om op te komen: *alle vrienden opbidden.* KIL.

OPBIECHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *biechten: ik biechtte op, heb opgebiecht.* Door bekennen iets aan den dag brengen.

OPBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bieden: ik bood op, heb opgeboden.* Hooger bieden. Men gebruikt het, meest, onz., met weglating van den vierden naamval, die de som aanduidt.

OPBIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bijten: ik beet op, heb opgebeten.* Met de tanden eene opening maken; ook door bijtende middelen dit veroorzaken: *dat bijt de huid schielijk op.*

OPBIJTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bijten: ik bijtte op, heb opgebijt.* Door eene bijt in het ijs te hakken eene opening maken: *met opbijten van 't ijs. De kooningschen deeden 't veer opbijten.* HOOFT. *Meir en stroomen op te bijten.* VOND. *Met d' Amazoonsche bijl den snellen Thermodon, gewelft met Marmervloeren, op te bijten.* ANTON.

OPBIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bikken: ik bikte op, heb opgebikt.* Door bikken (hakken) verfraaijen: *eenen steen laten opbikken.* Opeten: *alles opbikken.* Zie, verder, *oppikken.*

OPBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *binden: ik bond op, heb opgebonden.* Iets,

dat door zijne ſlapheid naar beneden helt, vastbinden: *het haar — de broek — de kouſen — den wijnſtok* enz. *opbinden. Dan wacker voor de vuist de rancken opgebonden.* Vond. Boven op iets vast binden: *ende bondt hen mutſen op.* Bybelv.

OPBLAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *blaken: ik blaakte op, ben opgeblaakt.* Met blakend licht opſtijgen. Hooft bezigt het, voor met luister openbaar worden: *ende deedt zijn' glorie het opblaaken.* Met hevige kracht ontſtaan: *zich luttel kreunende der afgunst, opblaakende uit het verſtrikken dies deughdzaamſten mans.* Hooft.

OPBLAZEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *blazen: ik blies op, heb opgeblazen.* Bedr, door inblazen van lucht doen opzwellen: *darmen opblazen. En duwde 't lemmer in zijne opgeblaeze long.* Vond. *Met twee opgeblaze kaken.* Geschier. Fig., het ſterkſte blijk van hoogmoedigheid en trotschheid geven: *zich opblazen. Waardoor de mensch zich als een waterbel opblaast, met ijdele waan van ingebeelde hoogheit.* Vollenh. *Een opgeblazen mensch. Die is opgeblaſen ende en weet niets.* Bybelv. *Opgeblaſene dingen ſpreken.* Bybelv. Van hier: *opgeblazenheid: opgeblaſentheit der zee.* Bybelv. Vergaande hoogmoed: *oorblaſingen, opgeblaſentheden.* Bybelv. Door blazen nieuwe kracht bijzetten: *die de kolen in 't vijer opblaest.* Bybelv. *En heeft het ſmookend vier opgeblaazen.* Hooft. Oneig.: *de tijdingen uit Vlaandre bliezen hun den moedt op.* Hooft. Door blazen in de hoogte drijven: *een veertje opblazen. Bij opgeblazen zee.* Hooft. Door uitgeborſtene lucht in de hoogte laten ſpringen: *ook bliezen de verweerders een' mijn' op.* Hooft. Onz., met hebben, op blaastuigen van nieuws geluid maken: *zij bliezen lustig op.*

OPBLEEKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bleeken: ik bleekte op, heb* en *ben opgebleekt.* Bedr. Van nieuws linnen bleeken, opdat het witter worde. Onz., met *zijn;* bleek, wit worden: *het linnen is fraai opgebleekt.*

OPBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *blijven: ik bleef op, ben opgebleven.* Overeinde blijven, doch ſlechts oneig., in tegenſtelling van naar bed gaan: *ik kan niet lang opblijven. De kinderen* zul-

zullen, van avond, opblijven. Aanblijven, niet uitgaan: *de kaars kan niet lang opblijven.* Niet toegesloten worden: *ik zal de deur, tot tien uren, laten opblijven.*

OPBLINKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *blinken: ik blonk op, heb opgeblonken.* Eenen blinkenden glans van zich geven: *de beuckleer, die van gout hier opblonck.* VOND.

OPBOBBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bobbelen: ik bobbelde op, ben opgebobbeld.* Met bobbels opkomen: *gelijck het vijer de wateren doet opbobbelen.* BYBELV. Figuurl.: *opbobbelende boven haar lot en staat.* OUD.

OPBOD, z. n., o., *des opbods*, of *van het opbod*; zonder meerv. Bijeenroeping: *opbod van den adel.* Van *op* en *bieden*, voor aankondigen, boodschappen. *Opbod* is ook een hooger bod, bij openbare veiling.

OPBODEN, (naar den Gelderf. tongval, *opbaden*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *boden* *ik boodde op, heb opgeboed.* Op de Veluw zegt men: *een pand opbaden*, dat is, openlijk aankondigen, *dat hetzelve*, ingevolge het landregt, zal geveild worden. Van hier: *opboding* (*opbading*). Van *op* en *bod*, van *bieden*, aankondigen, bekend maken.

OPBOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *boeijen: ik boeide op, heb opgeboeid.* Opbinden: *abrikoozen, met geen biesjes opgeboeit.* HOOGVL. Oneig.: *hoe ijdel, dat men opboeijt 't handgebaer van menschelijke zaeken.* VOND. In den scheepsbouw heet *opboeijen* het boord des schips hooger maken: *hoog opgeboeide schepen. Bij opgeblazen zee boeijen zij 't opperste der scheepen op met tafels.* HOOFT. Bij KIL. heeft men *opboetsel*, voor *opboeisel*; zoodat *opboeijen*, in de laatste beteekenis, waarschijnlijk is *opboeden*, van *boeden*, hetzelfde als *boeten*, *boetsen*, *bootsen*, *poetsen.*

OPBOETEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *boeten: ik boette op, heb opgeboet.* Vuur, dat omgevallen is, van nieuws boeten; in de dagelijksche taal.

OPBOETSEN, zie *oppoetsen.*

OPBOLDEREN, zie *opbulderen.*

OPBOLLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op*, en *bollen: ik bolde op, heb* en *ben opgebold.* Bedr., boller maken: *iets opbollen.* Onz., met *zijn*, boller worden; *het begint op te bollen.* Van hier *opbolling.*

OP-

OPBONDELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bondelen*, dat buiten zwang is: *ik bondelde op*, *heb opgebondeld*. In eenen bondel opbinden: *haar hair bondelen zij omtrent het achterhooft met een knoop op*. Boc.

OPBONZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bonzen*: *ik bonsde op*, *heb opgebonsd*. Met eene bons open ſtooten: *hier ziet men*, *hoe de helſche poort werdt opgebonst*. J. DE HAES. *Twe deuren zo geweldig opgebonst hebbende*. BOGAERT.

OPBOOMEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *boomen*: *ik boomde op*, *heb opgeboomd*. Een ſchip met een boom tegen ſtroom opduwen.

OPBOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *boren*: *ik boorde op*, *heb opgeboord*. Van nieuws boren; ook, door boren met eene boor, of ander middel, eene wijdere opening maken.

OPBORGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *borgen*: *ik borgde op*, *heb opgeborgd*. Borgend ophalen: *bij alle winkels opborgen*, *wat men maar krijgen kan*.

OPBORRELEN (ook *opbortelen*), onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *borrelen*: *ik borrelde op*, *ben opgeborreld*. Uit den grond van een modderig water boven komen, zoodat er zich bolletjes, of blaasjes, op de oppervlakte vertoonen: *al 't volk en burgerij* (*der kikvorſchen*,) *die*, *uit haren kolk opborlende* enz. MOON. VONDEL laet de Vijvernimf *uit den grond opborlen*. *Waeruit de Jordaen*, *door den gront vloeiende*, *in Paneas opborrelt*. MOON. Omdat zulke luchtbolletjes, veel, uit ſtinkende en zwavelachtige poelen, opkomen, wordt het, oneigenlijk, gebruikt, voor uit eene onreine plaats oprijzen: *ik zie een gruwzaam ſpook opborlen*. POOT. Uit verdorvene en ſlechte grondbeginſelen ontſtaan: *zijnde doen ter tijdt opgheborrelt die helſche tweeſpalt*. J. VAN HEEMSK. *Nu ziet zij den twisten het bedrog opborlen*. G. BRANDT.

— — — Een bittre vrucht vol doodelijke korlen,
Waervan in eeuwigheit de naſmaek op zal borlen.
J. DE HAES.

Thans borrelde alles op in zijn wraekgierigh harte. J. DE HAES. *En deed zijn' reedenen*, *gezult in gal*, *aldus opborrelen*. HOOFT. Ook, wanneer meer op de ſlechte geſteldheid der gevolgen, dan de oorzaak zelve gezien wordt: *zoo geirne wil midden uit den ader der lieflijkheden*

iets bitters opborrelen. Hooft. Somwijlen werd het ook bedrijv. gebezigd: *welkers zwarte zwavelvloed*

Noch kookt en borrelt op den gloed

Der beestelijke Sodomijten. H. Dull.

Van hier: *opborreling.*

OPBOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bosſen: ik boste op, heb opgebost.* Oprapen en tot bosſen binden. Zie *bosſen.*

OPBOUW, z. n., m., *des opbouws*, of *van den opbouw*; zonder meerv. ſtichting, opregting van iets dat vervallen was: *tot den opbouw van den noordermuur heeft men tachtig man, dagelijks, geprest.* In het gemeen, herſtelling van alle andere dingen, die in eenen kwijnenden ſtaat zijn: *tot opbouw van kunſten en wetenſchappen veel toebrengen. Ten opbouw der doorluchtſte en edelſte geſlachten.* Feit.

OPBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *bouwen: ik bouwde op, heb opgebouwd.* Dat afgebroken is van nieuws bouwen: *bouwt de muren van Jeruſalem op.* Bybelv. Alle andere vervallene zaken herſtellen: *de talen opbouwen. Iemands geloof,* ook *iemand in het geloof opbouwen.* Van hier: *opbouwer, opbouwing.*

OPBRADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *braden: ik bried op, heb opgebraden.* Van nieuws braden.

OPBRANDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *branden: ik brandde op, heb* en *ben opgebrand.* Bedr., door branden verbruiken: *brand mij al het hout niet op.* Door een gloeijend ijzer een merk op hout drukken: *het is er opgebrand.* Onz., met *zijn*, door de vlam verteerd worden; anders *verbranden.* Sterkere vlam van zich geven, zoodat dezelve in de hoogte ſtijgt; ook met *zijn: eene eenl'ke vonk, welke opbrand tot een krachtig vuur.* G. Bidloo. Gelijk *een toorts, op het punt van uit te gaan, ſomtijds ſchielijk weder opbrant.* Hervey.

OPBRASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *brasſen: ik braste op, heb opgebrast.* Door brasſen opteren: *want goet van eene zij is weerdigh opgebrast.* Cats. Bij Kil. heeft het ook eene oneigenlijke beteekenis, te weten, die van verduwen, verteren.

OPBRAVEREN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *braveren* : *ik braveerde op*, *heb opgebraveerd*. Met trotſchen en onverſaagden moed opkomen:

Zij barst verwaten voort, *gelijk gezwolle ſtroomen*,
Met volle monden, *opbraveren over 't velt*. ANTON.

Wel te onderſcheiden van braveren op iets, moed op iets dragen, *de groote Tromp*, *braverende op zijn gouden leeuw*. ANTON.

OPBREIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *breijen*: *ik breide op*, *heb opgebreid*. Aan het oppereinde van iets aanbreijen. Bij HOOGSTR. komt het voor. Ook door breijen verbruiken: *al het katoen is opgebreid*.

OPBREK, z. n., m., *des opbreks*, of *van den opbrek*; zonder meerv. Het vertrek van eene plaats: *zij beſluiten den opbrek der troepen*. HOOFT. Schoon *afbrek* vrouwel. is, zoude ik dit woord, dat niet eene gewrochte daad, gelijk *afbrek*, aanduidt, liefst, met den Muiderdrost, mannelijk laten.

OPBREKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *breken*: *ik brak op*, *heb* en *ben opgebroken*. Bedr., door breken openen: *eenen brief opbreken*. *Deuren en vensters opgebroken hebbende*. Los maken, dat vast ſtaat, het opnemen en wegdragen: *dat er geen trek meer in die Koopmanſchap*, *en tijdt was de kraam op te breeken*. HOOFT. Van hier gebruikt men het onzijdig, met *zijn*, in den zin van eene plaats, waar men tenten opgeſlagen had, verlaten: *hij is met zijne ganſche kraam opgebroken*. Men zegt dit van een leger, of ook van vorſtelijke perſonen, die met een talrijk gevolg reizen: *het leger breekt op*. *Van waar hen de Prins*, *met dreighen*, *deed opbreeken*. HOOFT. *Toen hij uw heirkracht op deedt breken*. G. BRANDT. Men zegt insgelijks, in eenen bedrijvenden zin: *een beleg opbreken*, met het beleg uitſcheiden en wegtrekken. Onz., met *zijn*, met geweld losgebroken worden en in de hoogte ſpringen: *op deſen ſelven dach zijn alle fonteynen des grooten afgronts opgebroken*. BYBELV. Van het oprispen der maag gebruikt men het ook: *winderige kool breekt op*. Overdragt: *dat zal hem zuur opbreken*, dat zal hem van achteren onheil baren. *Hoe zuur ſtaat dit verraad*, *hoe bitter de alsſembeken van mijn getergde wraak*, *u eenmaal op te breken*. FEITAM. *So vroeg*

quam

quam haar de vrijheit op te breken. H. DE GR. Van hier: *opbreking.*

OPBRENGEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *brengen: ik bragt op, heb opgebragt.* Boven op een ander ligchaam brengen; in verscheidene gevallen des gemeenen levens. Zoo ook in den meer deftigen stijl: *op allen hoofde kaelheijt opbrengen.* BYBELV. In de hoogte brengen, doch slechts in eenige gevallen. Tot behoorlijken wasdom en grootte brengen; opvoeden: *eene wolvin, die jonge wolven opbrengt.* G. BRANDT. *Ghij hebt haer kinders opgebrocht.* D. HEINS. *Die ic opgebracht hebbe eñ gevoert.* BYB 1477. Naar eene hoogere plaats brengen: *goederen den Rijn opbrengen. Zij hebben hem al opgebragt,* naar de gevangenis gebragt. *Drie vijandelijke schepen te Duinkerken opbrengen.* Verschaffen, uitleveren: *geld opbrengen. Ik kan kwalijk de huur opbrengen. Zamelpenningen, uit het diepst der booze vrijwilligh opgebragt.* HOOFT. Van hier: *opbrenging,* ook *opbrengst.*

OPBRIESCHEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. op en brieschen: *ik brieschte op, heb opgebriescht.* Door gebriesch zich hooren laten.

OPBROMMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *brommen: ik bromde op, heb opgebromd.* Beginnen te brommen; ook zijne stem, met eenige praal of grootsprekendheid, verheffen: *zoo lang gij uw poëten stof tot rijmerij verschaft, om heerlik op te brommen.* ANTON.

OPBROUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *brouwen: ik brouwde op, heb opgebrouwd.* Van nieuws brouwen.

OPBRUIKEN, zie *opgebruiken.*

OPBRUINEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bruinen: ik bruinde op, heb opgebruind.* Van nieuws bruin maken.

OPBRUISEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bruisen: ik bruiste op, heb opgebruist.* In de hoogte bruisen: *krijt doet azijn opbruisen.*

OPBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *buigen: ik boog op, heb opgebogen.* Open buigen.

OPBULDEREN (*opbalderen, opbolderen* bij KIL.), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bulderen: ik*

ik bulderde op, heb opgebulderd. Weder aanvangen te bulderen, *intonare* bij KIL. *Als de winden opbulderen:* DE DECK.

OPBULKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *bulken: ik bulkte op, heb opgebulkt.* Bulkend zich hooren laten: *maar een der ossen bulckt op.* VOND.

OPBULLEN, onz. w., gelijkvl. Van scheidb. voorz. *op* en *bullen*, dat is bol, gezwollen raken, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik bulde op, ben opgebuld.* Opzwellen: *en dient aan geenen mensch, van tochten opgebult.* J. CATS.

OPBUNDELEN, zie *opbondelen.*

OPCIJFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *cijferen: ik cijferde op, heb opgecijferd.* Met cijferletters opschrijven.

OPDAGEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dagen: ik daagde op, ben opgedaagd.* Dag worden: *als 't opdaagde, rukken de burghers weeder naa de Neude toe.* HOOFT. In verderen zin gebruikt men het van den aanvang van een tijdstip in het algemeen: *het jaar van 's Heeren welbehagen staat eerlang heilrijk op te daagen.* M. L. TYDW. *Toen 't licht deez' jaardag op zag dagen.* G. BRANDT. In verdere figuur, luisterrijk, even als het lieve morgenrood, te voorschijn komen: *de zege zien opdagen.* VOND. *In 't opdaegen der jeught.* VOND. *Nu Godts gena ook op daegt met uw jaerzon tevens.* J. DE HAES. *Dit licht van vreugdige hoope zal met meerderen glans opdaagen.* FRANTZ. Ook, in het algemeen, te voorschijn komen: *zij zullen nog wel opdagen.*

OPDAMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dammen: ik damde op, heb opgedamd.* Een water, of eenen stroom, door eenen dam te leggen, stuiten en doen opzwellen: *de Rijn opgedamt.* HOOFT. *De stroomen van Gods zegen opdammen.* DE BRUNE. Oneig. zegt J. VISVLIET: *damd uw' tranen op. De wegh tot zonde opdammen.* DE BRUNE.

OPDAMPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dampen: ik dampte op, heb* en *ben opgedampt.* Met *hebben*, eenen rook door sterk blazen, uit den mond beginnen te drijven; in het gemeene leven. Met *zijn*, als een damp in de hoogte stijgen: *terwijl schadelijke uitwaessemingen van uit het slijk opdampen*

Overz. v. Herv. *Gods geest doet door zijne hitte zucht-wolcken opdampen.* De Brune.

OPDANSEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dansen: ik danste op, heb opgedanst.* Beginnen te dansen; in het gemeene leven: doch zich dansend opwaarts begeven vordert *zijn: hij is de trappen opgedanst.* Bedr., door dansen opbreken: *den vloer opdansen.*

OPDAT, voegwoord, dat een oogmerk aanduidt, beheerschende eene aanvoegende wijs: *opdat ik van geduchtere onheilen thans zwijge. Wijs mij eenen oord, opdat ik mij er verschuile. Opdat gij mij niet lastig vallet. Opdat het woord vervuld wierde.* Het volgt den aard van andere voegwoorden; het plaatst, bij voorb., een scheidb. voorz. voor deszelfs werkw.: *opdat ik voorga.* Zoo ook brengt het een werkwoord de beheerschte naamwoorden: *opdat ik het Opperwezen eere. Opdat hij u zijn boek vereere.* Oul. werd het ook voor *indien* gebezigd: *opdat het den coninc ghenoecht.* Byb. 1477, waarvoor de Statenbyb. heeft: *indien het den Koning goet dunkt.* Nog hoort men, aan de Maas, onder het gemeen: *opdat ik maar eenigzins tijd heb, zal ik het doen*, voor: *indien ik* enz.

OPDAVEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *daveren: ik daverde op, heb opgedaverd.* Beginnen te daveren: *toen Room' deed door haar vreugdevlam den heemel, aardt, en zeên opdavren, en weerlichten.* G. Brandt, in navolging van Hooft, die ergens zegt: *doende heemel en aarde weerlichten, en opdaaveren, door alle vonden van vrolijkheit. — De Po zag en de krijgsklaroen opdavren.* J. B. Wellekens.

OPDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dekken: ik dekte op, heb opgedekt.* Boven op iets dekken; ook eene opening maken, door het dekfel aftenemen: *de Helle is opghedeckt voor hem, ende het verderven en heeft geen decsel.* Doresl.

OPDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *delven: ik dolf op, heb opgedolven.* Eene diepte opgraven: *hebbende den Overtoom opgedolven.* Hooft. *Iemand den weg opdelven*, hem in deszelfs voornemen verhinderen. *De weg tot vree schijnt opgedolven.* J. Brandt. *Om den menschen den wegh der zaligheit optedelven.* J. de Brune. *Wat zoudt hij argernis ...*

rensc...

ramps den wegh opdelven, d. i. weren. HOOFT. Oneig., met moeite iets navorschen en voor den dag brengen: *een stuk uit de oudheid opdelven*. *Bidt, dat zij opdelf, wat in de diepe boezem zit van haar Torquaat*. G. BRANDT. Van hier: *opdelver*, *opdelving*.

OPDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *denken*: *ik dacht op*, *heb opgedacht*. In zijne gedachten iemand iets optijgen: *beter zoude een Prins, dien wij geen argh opdachten, met onze haaperingen zijn voordeel doen*. HOOFT.

OPDEUNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *deunen*: *ik deunde op*, *heb opgedeund*. Deunend opzingen: *een onnavolglijk feestmuzijk opdeunen*. H. SCHIM.

Daar zij, hoe teêr, een grootsche les
Voor Neerlands Israel op zal deunen. M. L.

OPDICHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dichten*: *ik dichtte op*, *heb opgedicht*. Iets verzinnen ten laste van eenen ander, toedichten, toeschrijven: *wien d'overtuigende Ithakees opdichtte 't loos verraet*. VOND. *Dat men deeze misdaadt opdichte*. HOOFT.

OPDIENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dienen*: *ik diende op*, *heb opgediend*. In betrekking van tafelbediende, de spijs anderen voorzetten. VONDEL gebruikt het van eenen hond: *dat het hondeken opdiende en hem danckte*.

OPDIEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. vooz. *op* en *diepen*: *ik diepte op*, *heb opgediept*. Dieper maken, opgraven: *ik heb die sloot nog wat laten opdiepen*. Plaatsnijders *diepen eene plaat op*, wanneer zij de gesnedene figuren, die al wat afgesleten zijn, dieper maken. In de schilderkunst is het eene sterkere schaduw maken, opdat het licht in een schilderstuk zich meer verhooge. Ook is het een woord in de breikunst: *eenen steek opdiepen*, eenen gevallenen steek weder op de naald brengen. In de gemeenzame verkeering zegt men: *dat kan niet veel opdiepen*, voor: dat kan niet veel nut doen, niet veel voordeel aanbrengen.

OPDIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dijken*: *ik dijkte op*, *heb opgedijkt*. Eenen dijk ophoogen. HOOGSTR. heeft het woord. Van hier: *opdijking*.

OPDISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *disschen: ik dischte op, heb opgedischt.* Spijs op tafel brengen: *het kooket, dat men voor UE heeft opgedischt.* HOOFT. *Dat alreeds gheschotelt en veerdigh is, om opghedischt te worden.* J. DE BRUNE. Men gebruikt het meest van eenen gastheer, die zijne vrienden gul onthaalt. Van hier: *opdisscher*, tafelbediende, *opdissching.*

OPDOBBEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dobberen: ik dobberde op, ben opgedobberd.* Dobberend opkomen, boven water komen. HOOFT neemt het oneigenlijk: *noodtlijkheeden, die nieuwelijx opdobbren.*

OPDOEMEN, *opdoeming*, zie *opdoening.*

OPDOEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *doen: ik deed op, heb opgedaan.* Open doen: *doe de vensters op. Eenen brief opdoen. Hij deed daarna het boek op. Zijnen mond opdoen. In uw' opgedanen schoot.* VOND. *Zijne milde hand opdoen.* In de hoogte brengen, en van hier, in het gemeen, zich van iets verzien: *turf opdoen. Voorraad van granen opdoen.* Hierheen behoort de beteekenis van opscheppen: *doe het eten maar op.* Opnemen en aan eene zijde brengen: *de tafel opdoen.* Van hier berooven: *Zion is opgedaen van zijner eere.* DORRESL. Door het opsteken van het hoofd en het opslaan van de oogen op zee iets ontdekken: *wij deden twee vijandelijke schepen op. Waarmee hij nieuwe landen opdeed.* BOGAERT. Van hier *iets nieuws opdoen*, vernemen, ontdekken. Zoo zegt men ook in het gemeene leven: *gij zult niets opdoen*, verkrijgen. Ook: *ik heb op de jagt niets opgedaan*, niets gevangen. Opvouwen, in orde brengen: *nat lijnwaad opdoen; de wasch opdoen.* Voor het oog brengen, opschikken: *ik wist mijne waren wel op te doen.* Wederk.: *zich opdoen*, zich openen: *de aerde dede haer op.* BYBELV. Zich vertoonen: *er deden zich eenige roofbenden op. Daer doet zich 't lantschap op.* VOND. Zich aanbieden: *zoo dra de eerste gelegenheid zich opdeed.*

OPDOENING, z. n., vr., *der*, of *van de opdoening*; zonder meerv. Dit woord gebruikt men, wanneer zich een voorwerp, bij het gezigt over een water of eene aardvlakte, door eene breking van lichtstralen, zoo verheft en opdoet, dat men hetzelve, op eenen ver-

ten afstand, kan ontdekken, als wierde het nader aan ons oog gebragt: *hij hadt in zijn tijdt een scherp gezicht, en was zeer opmerkende, waardoor hij op de opdoening der landen en kusten te naauwer lette.* G. BRANDT. Dit woord wordt dikwijls, in Noordholland, *opdoeming* uitgesproken, en het onz. w. *opdoemen.* Dit heeft mij wel eens doen gissen, of *opdoening* ook afstamde van hetzelfde wortelwoord, waarvan *duin*, eene zandhoogte, ontstaan is. De *m* en *n* worden wel eens verwisseld: *luimen* wordt in Gron. *luinen* (*loenen*) uitgesproken. In het Nederf. is nog een woord *dunen*, opzwellen, bij KIL. *duijnen.* Ondertusschen blijve dit eene enkele gissing. KIL. heeft dit woord niet: in andere woordenboeken heb ik het ook vergeefs gezocht. Bij S VAN TIL leest men: *de grootste heerlijkheid, die een gedicht doet opdoemen, en aller agting weerdig maakt, is* enz.

OPDOFFEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *doffen: ik dofte op, heb opgedoft.* Met de vuist ergens opslaan.

OPDOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dokken: ik dokte op, heb opgedokt.* Opleveren, opbrengen, betalen; bij KIL. ook voor iemand met slagen toedekken.

OPDONDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *donderen*: *ik donderde op, heb* en *ben opgedonderd.* Met *hebben*, beteekent het, in de straattaal, braaf opdoffen, slagen geven. Met *zijn* beduidt het, in den verhevenen stijl, al donderend opkomen: *toen dat onweer op quam donderen en buldren over duin.* VOND. Voorts, met vervaarlijk gedruisch van onderen opkomen: *geen wint of hagelbui, die uit de westzee op koomt donderen.* MOON. Meer oneigenlijk gebruikt men dit van een zoodanig opkomen uit het onderaardsche rijk: *als zij ze van de doot in 't leven op zien donderen,* MOON. *Mavors helsch gebroed, uit d'afgrond opgedonderd.* S. FEITAMA. *Twist en dollen haat, die, uit het heilloos diep des afgronts opgedondert* enz. POOT. *Den Joodschen poeldraek, uit Sodoms zwavelkolk met zeven koppen opgedondert.* MOON. Verder bezigt men het in den zin van, met een onverwacht en ontzaggelijk gedruisch te voorschijn komen: *dan hoort men hier van 't Y geen oorloghsman opdonderen.* VOND. *Geen vijant, tuk op roof, kwam in uw rijk opdonderen.*

HOOGVL. *Dat uit ons Holland een Haagsch Burger op zou donderen.* P. RABUS.

OPDOOIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dooijen: ik dooide op, ben opgedooid.* Van nieuws beginnen te dooijen.

OPDOUWEN, (*opduwen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *douwen: ik douwde op, heb opgedouwd.* Opwaarts douwen: *de scheepsraad, waarin besloten wierd, voor den wind op te duwen.* BOGAERT.

OPDRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *draaijen: ik draaide op, heb opgedraaid.* Boven op iets vast draaijen. In den dagelijkschen stijl zegt men: *hij moet er voor opdraaijen*, hij moet er voor boeten. *Opdraaijen* is ook open draaijen.

OPDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dragen: ik droeg op, heb opgedragen.* Om hoog dragen: *turf bij de trappen opdragen.* Opvoeren, schoon nu verouderd: *hoe Elijas wart opghedraghen.* BYB. v. MAERL. Aan iemands bescherming, opzigt, zorg en gunst aanbevelen: *terwijl dees' Kerk aan Godt wert opgedragen.* VOND. *Waerom ge' uw Eerstgeboren opdraegt aen uw' Godt.* VERSTEEG. *De hoogste majesteit opdraegen het volop van prijs en dankbaerheit.* VOND. *Voldoet u 't werk, uw heusheid opgedragen!* BOG. *Aan iemand hart en liefde opdragen. Iemand een ambt opdragen. Wordt aan Tromp het bevel over 's Lands vloot opgedraagen.* G. BRANDT. Dit heet bij BOG. *het beleid opdragen. Zich aan God opdragen.* Overgeven, bij opdragt: *het goed aan zijne kinderen opdragen. Het verkochte goed in de handen van den Heere opdraeghen.* KIL.

OPDRAGT, z. n., vr., *der*, of *van de opdragt*; meerv. *opdragten.* Plegtige aanbeveling en overgeving aan iemands zorg en bescherming: *de Kaizer zeghelde de brieven dezer opdraght.* HOOFT. Toeeigening: *hij zegt in de opdragt van zijne gedichten* enz. *Eene opdragt voor een boek.* Overdragt, het onduitsche *transport*: *opdragt van een gekocht huis doen. Opdragt van eigendommen aan zijne kinderen. Opdragt* gebruiken wij ook voor opdragtigheid. Bij KIL. is *opdragt* oogendragt, het loopen van etterachtige oogen.

OPDRAGTIG, bijv. n. en bijw., *opdragtiger, opdragtigst.* Opgezwollen in het wezen, met roodheid van

gr-

gelaat: *waerbij de blozentheit der bruinen wel mag schromen, als in triomf met hun opdrachtig root te komen.* ANTON. Van hier: *opdragtigheid.* Zie *ig.*

OPDRAVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *draven: ik draafde op, heb* en *ben opgedraafd.* Met snelheid oploopen; met *zijn: om deze heirbaan op te draven.* VOND. Oneig., om hoog streven: *die bestondt ten hemel op te draven.* HOOGSTR. Met *hebben*, hoogdravend zijn: *een stijl, die opdraaft als Virgijl.* VOND.

OPDREUNEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dreunen: ik dreunde op, heb opgedreund.* Dreunend opzingen: *voor eene halve eeuw moest de Dichtkunst bij bruiloften opdreunen.*

OPDRIESCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *drieschen: ik drieschte op, heb opgedriescht.* Met drieschen en dreigen uit den afgrond doen opkomen: *die Vorstin, die hier al d'onderaartsche gooden opdriest.* G. BRANDT.

D' Ykoning wort geloost zijn watergodendom
Te hebben opgedriescht met klinkende trompetten.
ANTON.

Om 't opgedriescht geweld het hoofd te bieden. G. BIDLOO.

OPDRIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *drijven: ik dreef op, heb* en *ben opgedreven.* Naar boven drijven, op iets drijven: *het lijk kwam met den derden dag opdrijven. Er dreef vet op.* Bedr., wordt het ook gebruikt in de beteekenis van, door middel eens drijfijzers, beeldwerk op zilver of goud maken: *hij had er de huppelende Salien opgedreven.* VOND. Van hier: *opdrijver.*

OPDRIL, zie *opdrillen.*

OPDRILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *drillen: ik drilde op, heb opgedrild.* Opsmukken, opschikken, in de gemeenzame verkeering. HALMA heeft dit woord. Ook wordt het onzijd. gebezigd, voor opslaan, met *hebben: ik zal er frisch opdrillen.* Van hier het zelfst. *opdril* voor eenen klap.

OPDRINGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dringen: ik drong op, heb* en *ben opgedrongen.* Bedr., met sterke beweegredenen bij iemand aanhouden, dat hij iets aanneme: *hij drong mij het boek op.*

Daar overvloed mij zegeningen
En allen wellust op komt dringen. G. Bidloo.

Met kracht iemand iets optijgen en staande houden, dat hij de dader van het kwade feit is: *zij drong hem het kind op. Iemand een gevoelen opdringen*, hem met kracht willen overtuigen, dat hij hetzelve omhelst. *Om dat quaat aan andren op te dringen.* G. Brandt. Onz., met *hebben*, naar boven gedrang veroorzaken: *hoe dringt gij zoo op?* Met *zijn*, opwaarts met gedrang komen: *quam Boelens nu door zijnen zerk opdringen.* Vond. Naar boven met kracht opstijgen: *en doet sijn dank op-dringen door de lucht.* H. Swerts.

OPDRINKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *drinken: ik dronk op, heb opgedronken.* Door drinken uitledigen, opmaken: *ik heb den wijn opgedronken. De bruijdloft opdrincken*, bij Kil., al den wijn, die op de bruiloft overblijft, bij de nabruiloft op-pooijen.

OPDROOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *droogen: ik droogde op, heb en ben opgedroogd.* Bedr., met eenen droogdoek opnemen, voorts op allerlei wijs droogmaken; onz., met *zijn*, droog worden.

OPDROPPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *droppelen: ik droppelde op, ben opgedroppeld.* Met droppelen op iets neervallen. Ook *opdroppen, opdruipen, opdruppelen, opdruppen.*

OPDRUIPEN, zie *opdroppelen.*

OPDRUISTIG, hetzelfde als *opdragtig*, in het wezen opgezet, eenigzins puisterig. Een Geld. woord. Van *op* en *druistig*, misschien met *droes*, hef, uit eene bron, omdat, gelijk droes het schuim naar boven doet opborrelen, zoo ook, in druistigheid, de ontstelde maag de dampen om hoog drijft, waarvan zich de teekens, in het roode aangezigt, vertoonen.

OPDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *drukken: ik drukte op, heb opgedrukt.* Op iets drukken: *een merk, dat er opgedrukt was.* Ook door middel der drukkunst op iets drukken. Eindelijk eene lastige en zware zaak op iemand leggen: *groot Roome heeft zijn jokk den Spagnaard opgedrukkt.* Huygens.

OPDRUPPELEN, zie *opdroppelen.*

OPDRUPPEN, zie *opdroppelen.*

OPDUIKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *duiken: ik dook op, ben opgedoken*. Boven water komen:

Doris kroost met natte pruiken
Flux quam van den gront opduiken. VOND.

Men kan zijn' broeder met een anker op zien duiken. ANTON. *Uit de moerassen opduikende.* HOOFT. Oneig., voor den dag komen; *uit de donkerheit opduikende*, HERV. OVERZ.

OPDUNNEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dunnen: ik dunde op, ben opgedund.* In het gemeene leven, voor dunner worden, minder in getal worden.

OPDURVEN, onz. w., gelijkvl. en onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *durven: ik durfde op, heb opgedurfd, ik dorst op, heb opgedorst.* Een woord der zamenleving, waarbij een ander werkw. verzwegen wordt: *ik dorst er niet op*, namelijk, *gaan, klimmen* enz.

OPDWEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dweilen: ik dweilde op, heb opgedweild.* Met eenen dweildoek opnemen, opdroogen.

OPDWELMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dwelmen*, dat bij G. BIDLOO voorkomt: *ik dwelmde op, ben opgedwelmd.* Met draaijende wielingen en eene golvende beweging in dikken damp, opstijgen: *waar de rook opdwelmde*, HOOFT.

OPDWINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *dwingen: ik dwong op, heb opgedwongen.* Met dwang opdringen: *hij dwong hem het geld op.*

OPEEN, een bijw., beteekenende *op elkander.* Men pleegt dit woord dikwerf aan de werkwoorden, waarbij het gevoegd wordt, vast te hechten, en b. v. *opeenhoopen, opeenstapelen* te schrijven, doch daar het een bijw. en geen voorzetsel is, bezigt men het liefst van de woorden afgescheiden: *opeen hoopen* enz.

OPEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *eggen: ik egde op, heb opgeegd.* Van nieuws eggen; *na eenen plasregen, waardoor het gezaaide kan verstikken, eenen akker opeggen.*

OPEISCH, z. n., m., *van den opeisch*; het meerv. wordt niet gebruikt. De daad van opeischen: *ten eersten opeisch.* HOOFT.

OPEISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

 voorz.

voorz. *op* en *eischen*: *ik eischte op*, *heb opgeeischt*. Tot de overgaaf vorderen: *eene stad opeischen*. *Zoodra de vesting opgeeischt was*. Van hier: *opeisching*.

OPEN, bijv. n. en bijw., *opener*, *openst*, schoon in een enkel geval slechts. Het tegendeel van gesloten en ingesloten, en, als bijwoord, staat het tegen *toe* over. Eigenlijk, aan eene of meer zijden niet toegesloten, toegedaan: *hij voert eenen openen helm boven zijn wapen*. *Met eenen openen wagen rijden*, die niet overdekt is. *Hij slaapt met opene vensters*. *Mijne oogen pas half open*, *vielen weer toe*. Van eenen nieuwsgierigen zegt men: *hij stond met neus en mond open*. *Iemand met opene armen ontvangen*, met uitgebreide armen, en oneig., met vrolijke bereidwilligheid. *Nu gij uw' bijstand ons met opene armen bied*. Feitam. *Waerom hij u in d'opene armen nam*. Moon. *Het bloed stroomde uit de opene wonden*. *Een open veld*, dat door geene bosschen enz. ingesloten is. *En schep*, *langs 't open velt*, *eens ruimen adem*. Poot. *Gij moet het vat in de opene lucht zetten*. *Hoe blaest ze een vrijen adem in Edens ope luchten!* Moon. *Opene*, onverzegelde, *brieven*. Van hier *opene brieven*, in de middele. *literæ patentes*, waarvan het onduitsche *patent*. Met nadere bepalingen: *dat kind heeft in geen drie dagen open lijf gehad*. *Open lijf houden*, voor den stoelgang zorgen. *Mijn huis en hart staan altijd voor u open*, gij hebt tot mijn huis altijd eenen vrijen toegang, en deelt in mijne gunst. Oneigenlijk, onbemuurd, onbewald: *Eene opene stad*. *Bebouwt met hondert vijftigh oepene vlekken*. Hooft. Niet waargenomen, niet bezeten: *zoo lang dat kerkelijke ambt open stond*. *De jagt is al open*, men mag al op de jagt gaan. *Open tijd* bij Kil., waarin de kerkwetten het trouwen en de bruiloftvermaken toelaten. Voor openlijk, voor aller oog: *langs de opene straat naakt loopen*. *Open hof houden*. *Opene*, vrije, *tafel houden*, waar elk spijzen kan. Openbaar gemaakt: *opdat hun last u open werd' geleid*. Feitam. *Zich open geven*, zich bloot stellen: *die zich niet open geeft voor 't vrouwelijk geweld*. G. Bidloo. *Hij heeft een open gezigt*, men kan de gevoelens zijner ziel, die niets bedekt houdt, in het ongeveinsde gelaat ontdekken. *Ik zal met een open hart tot u spreken*, vertrouwelijk met: omgaan. In dezen zin alleen lijdt het trappen van vergrooting. *Met eene opene kaart spelen*, overdr. voor de

vuist handelen. *Een open wind*, die vlak voor het zeil is en met eene frissche koelte waait: *waar langs wij nu met een openen wind heen stevenden.* Bog.

Open wordt ook als een zelfst. naamw. van het onz. geslacht. gebruikt. Eigenlijk eene opening: *was die stadt door 't zelve open ingenomen.* Hooft. *Zoo 't barbarisch graf 't gelauwert hooft een open gaf.* Poot. Oneig. beduidt het eene zich aanbiedende gelegenheid, om eene zaak te bekomen, om eene zaak wel uit te voeren; eene goede uitkomst: *en dan ontmoet hij nogh geen open.* Poot. *De zege alleen geve aan ons alle een veilig open.* S. Feitam. *Die den aerdboom oit een padt en veiligh open tot den verzoenden Hemel geeft.* Poot. *Zoo zie ick eenigzins een open in mijn' zaken.* De Deck.

Als bijwoord plaatst men het bij verscheidene werkwoorden, als: *open doen*, *open gaan*, *open liggen*, *open leggen*, *open luiken*, *open maken*, *open rukken*, *open slaan*, *open staan*, *open trekken* enz. Voor dit *open*, bij werkwoorden gebezigd, wordt ook dikwerf *op* gebruikt, als *opbreken*, *opmaken*, *oprukken*, voor *open breken* enz. Zoo ook *opdoen*. voor *open doen*; doch niet altoos. Verkeerdelijk zegt daarom Vond.

Aen d'Aemstel en aen 't Y daer doet zich heerlijk open
Zij, die als Keijzerin de kroon draeght van Europe.

Zoo ook geeft *open luiken* eigenlijk te kennen voor de eerste maal zich openen, en *opluiken*, na verslapt te zijn zich weder ontsluiten, frisch worden, en verder opwassen. *Gelijk in haeren bol een bloem, eer ze open luickt.* Vond. *De regen doet de bloemen opluiken. Het kind begint weer op te luiken. Als de bloemen loken op*, niet *open*. Maar hebben wij dusdanig werkwoord, in dien zin genomen, niet in gebruik, men zegge *open*: *ik zag de deur open. Opzien* voor *open zien* is niet in zwang. Ondertusschen, zoodra er eene figuur plaats grijpt, zette men *open* voor *op*: *de deur blijft op*; maar: *mijn hart blijft voor alle braven open.* Elk overwege, hier, de duidelijkheid: deze alleen schrijft ons, in deze zaak, hare wetten voor.

Voorts komt van *open* het naamw. *openheid*, oneig.: *de gulste openheit van 't harte.* Overz. v. Herv. — *Openlijk.* Zamenstell.: *openborstig*, *openborstige gemeenschap*, waarbij niets bedekt blijft. Hooft. — *Openhartig:*

tig: *openhartigh* (gul, opregt, vrij) *schrijven*. POOT. — *Openhartigheid*, *openhartiglijk*.

Open, bij OTFR. en WILLER. *offan*, hoogd. *offen*, nederf. *upen*, angelf. *open* en *yppe*, eng. *open*, deen. *aaben* en *aabent*, zw. *oppen* en *ijppen*. Het ſtamt van *op* af.

OPENBAAR, bijv. n. en bijw., *openbaarder openbaarst*. Open, onbedekt: *graven*, *die niet openbaer en zijn*. BYBELV. Van elk daarvoor gehouden en erkend: *dat is eene openbare leugen*. Bekend, voor elks oog bloot: *openbare vergadering houden*. *De zaak is openbaar*. *Iets openbaar maken*. Zoo ook het Zelfſt. onz. n.: *in het openbaar verſchijnen*. Oul. werd *openbaar* ook voor *open* gebezigd: *eenre ſtat*, *die openbaar ende ſonder ommegane van muren is*. BYB. 1477. Van *open* en *baar*. Naar den heerſchenden regel moest de kracht der uitſpraak op *open* vallen; doch, nadruksbalve, komt zij vaak op *baar*, dewijl, oudtijds, *baar* en *baren* voor *openbaar* en *openbaren* gebruikt werden. Zie *baar*. Deze zamenſt. *openbaar* ſchijnt, daarom, enkel om meer kracht bij te zetten, geſchied te zijn. Van hier; *openbaarlijk*.

OPENBAREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik openbaarde*, *heb geopenbaard*. Onbedekt doen zijn, aan het licht brengen; meer eigenlijk: *die openbaerde de beste paerle*, *die zoo diep begraven lagh*. VOND. Meer oneigenlijk, eene geheime, verborgene zaak aan iemand, of aan meer menſchen, bekend maken: *iemand een geheim openbaren*. *Ik heb hem mijn geheele hart geopenbaard*. *Die zaak zal zich wel openbaren*. *Openbaren*, zonder *zich*, werd oul. ook voor verſchijnen, zich vertoonen, gebezigd. *Te priemtijt* ('s morgens vroeg) *openbaarde hij Marie Magdalene*. SPIEG. DER VOLC. *Ende die here openbaerde abram*. BYB. 1477.

OPENBARING, z. n., vr., *der*, of *van de openbaring*; meerv. *openbaringen*. In het algemeen iedere bekendmaking, in den ſtijl des bijbels: *maer door openbaringe der waerheyt ons aengenaem makende*. BYBELV. Meer bepaaldelijk, de bekendmaking van eene verborgene zaak: *openbaringhe der heymelycheyt*. DORESL. In nog engere beteekenis, bovennatuurlijke, goddelijke ontdekkingen: *hij geeft goddelijke openbaringen voor*. Ook de ganſche heilige Schrift heet *de goddelijke Openbaring*. Zie *ing*.

OP-

OPENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik opende, heb geopend.* Open maken, een woord van den deftigen stijl: *eene flesch openen*, door dezelve te ontkurken; *eene deur openen*, door dezelve te ontsluiten; *eenen brief openen*, door denzelven te ontzegelen. *Open uwe oogen. Zou zulk een maegt haer wont steets openen?* POOT. *De loopgraven openen*, dezelve door graven maken. *Eene ader openen*, aderlaten. *Hij is geopend*, na zijnen dood sneed men zijn lijk op. *Den veldtogt openen*, dien aanvangen. *Voor het openen van de vaart naar Indien.* BOG. *Hij opent ons benaauwde treurtooneelen.* G. BRANDT. *Zoodra de flikkering en 't woeden hunner zwaarden een bloedbad openden.* FEITAM. *De gelederen openen*, krijgskundig woord. Oneig.: *iemand zijn hart openen*, zijne gedachten bekend maken. *Opent mij beide eens uw gemoed.* BIDLOO. *Iemand de oogen openen*, hem inzien in iets geven. *Dit opende 't gezicht der hooge heerschappijen*, dit ontdekte haar het geheim. G. BRANDT. Verklaren, uitleggen: *de Schrift openen.* Van hier: *opening*, een gat in eene wonde: *eene opening maken. Opening van een lijk — van den veldtogt.* Eerste onderhandeling: *de opening van vrede.* Licht, verklaring: *ik zal u opening van zaken geven. Van zijn ondervinden oopening te doen.* HOOFT. *Tot opening van deze woorden.*

Openen, bij ISIDOR. *offonon*, OTFR. en WILLER. *offenen*, angelf. *openian*, hoogd. *öffnen*, nederf. *apenen*, zw. *öpna.*

OPENTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *enten*: *ik entte op*, *heb opgeent.* Door enten boven op eenen tak plaatsen.

OPETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *eten*: *ik at op*, *heb opgegeten.* Door eten opmaken: *alles opeten. Na al zijn Moeders goed te hebben opgegeten.* A. HARTS. *En of de Nijt van spijt haar hart opeet?* VOND. Zie *hart*. In het gemeen, verteren: *de roest eet stale glanssen op.* VOND. Van hier: *opeter.* BYBELV.

OPFAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *fakken* (zie *fikfakken*): *ik fakte op*, *heb opgefakt.* Aangrijpen om weg te voeren: *en doet een gijzelaar opfakken door de stoutheit van eenen helbardier.* HOOFT.

OPFEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

op

op en *feilen: ik feilde op, heb opgefeild.* Met eene feil opnemen, opdweilen: *de kamer opfeilen.* *Och dan wert al jou snot en tranen opgefeijlt.* H. Sweerts.

OPFLADDEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *fladderen: ik fladderde op, ben opgefladderd.* Fladderend opvliegen.

OPFLAKKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *flakkeren: ik flakkerde op, ben opgeflakkerd.* Flakkerend opstijgen, sterker dan *opflikkeren: de vlam, door den wint opflackerende.* Vond. *Tot dat de lichte vlam opflakkert door de daken.* Hoogvl. Fig. *dingen, door welke de wellustigheijd opflakkert.* Oud.

OPFLANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *flansen: ik flanste op, heb opgeflanst.* Slordig op iets werpen, boven op iets flansen.

OPFLEUREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *fleuren*, van *fleur: ik fleurde op, ben opgefleurd.* Weder fleurig worden, tot vorigen welstand en gelukkigen staat geraken. Een woord der zamenleving.

OPFLIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *flikken: ik flikte op, heb opgeflikt.* Weder herstellen, opschikken: *duld, dat het hair worde opgeflickt.* Vond. Van hier: *opflikking.*

OPFLIKKEREN, (minder dan *opflakkeren*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *flikkeren: ik flikkerde op, ben opgeflikkerd.* Flikkerend opstijgen: *tranen, die de vlam doen opflickeren.* Vond. *Gelijk een toorts met een steigerende vlam opflikkert.* Herv.

OPFLODDEREN, zie *opfladderen.*

OPFLONKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *flonkeren: ik flonkerde op, heb opgeflonkerd.* Flonkerenden glans van zich opwaarts geven: *als de zuyvre glans van Rozelijntjes oog opflonkert.* Jan. Bonnefon.

OPFLUITEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *fluiten: ik floot op, heb opgefloten.* Op eene fluit beginnen te spelen. Huygens neemt het voor vleijende, zachte woordjes geven: *hoe flaeje mit jou naer? begint s' hem op te fluyten.*

OPFOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *fokken: ik fokte op, heb opgefokt.* Door

fok-

fokken doen aangroeijen, groot brengen; van de beesten, inzonderheid van paarden, koeijen en schapen. Van hier: *opfokking*.

OPFRISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *frisschen*, dat niet buiten zamenstell. voorkomt: *ik frischte op*, *heb opgefrischt*. Nieuwe frischheid geven. In het gemeene leven zegt men, onzijd. *dat frischt op*.

OPGAAF (*opgave*), z. n., vr., *der*, of *van de opgaaf*; meerv. *opgaven*. Openbaarmaking: *opgaaf van iets doen*. *Opgaaf van al de gevondene goederen*. Van *op* en *gaaf*.

OPGAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *gaan*: *ik ging op*, *ben opgegaan*. Opwaarts gaan. Eigenlijk: *hij is de trappen opgegaan*. *Den berg opgaan*. Ook: *aen den hoogen wech*, *die opgaet*. BYBELV. In verdere beteekenis, gebruikt men het van vele andere dingen. (1) Van de hemelligchamen: *de sonne ginck op*. BYB. *De maan is nog niet opgegaan*. Fig., ook van den dag: *denk*, *dat ik*, *als de dag opgaat*, *gepijnigt werd*. G. BIDL. *Als de dageraet opginck*. BYB. (2) Van stof, damp, nevel, rook, vuur, vlam, die in de hoogte stijgen: *de roock ginck op*. BYB. *De vlam ging op*. VOND. Ook (3) van een geluid, dat de lucht vervult: *tot meermaalen gaat een kreet op*. HOOFT. *Daar ginghen klaghten op*. HOOFT. (4) Van het uitkiemen der planten: *het vlas is nog niet opgegaan*. (5) Van iets, dat door den wind opwaarts gedreven wordt: *de vlieger ging niet op*; overdr.: *die vlieger zal niet opgaan*, die onderneming zal niet gelukken.
In de *tweede* plaats beteekent het geopend worden, open gaan, *de deur ging van zelve op*. *De rozenknoppen zullen haast opgaan*. *Uwe oogen gaan op*. VOND. Ten *derde*, verteerd worden: *al mijn voorraad zal dus doende opgaan*. Van hier het deelwoord *opgaande*: *een opgaande boom*, een jonge boom, die in de hoogte schiet. Fig.: *o schone opgaande Telg van hun grootmagtig bloet*. J. B. WELLEK. *Eene opgaande brug*, eene valbrug. *Een langzaam opgaande berg*. *De opgaande zon aanbidden*, zich voegen bij dien, die magt en aanzien heeft. H. DE GR. bezigt het van de maagschappelijke betrekking: *onder Bloedverwanten van opgaande en dalende Maagschap*.

OPGADEREN, (*opgeren*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

scheidb. voorz. *op* en *gaderen*: *ik gaderde op*, *heb opgegaderd*. Op eenen hoop gaderen: *al de brokken opgaderen*. In het gemeen, opzamelen: *die gewoon zijn haenigh op te garen*. J. DE HAES. Van hier *opgaarder*, *opgadering*.

OPGALMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *galmen*: *ik galmde op*, *heb opgegalmd*. Eenen galm doen opgaan: *de kerk galmt op met hemelsch koorgezank*, VOND. *Daar galmt het op met kloppen, houwen, steeken en bonzen*. ANTON.

OPGANG, z. n., m., *des opgangs*, of *van den opgang*; meerv. *opgangen*. De daad van opgaan, eigenl.: *ende sijnen opganck, waerdoor hij henen opginck in het huys des Heeren*. BYBELV. Meer oneigenlijk van andere zaken: *de opgang van dien brant*. VOND. *De opgang der zee*, de vloed. *Voor zonnen opgang*. Fig.: *o dag, uw opgank spel haer nieuwe vreugt*. K. BRANDT. In verdere figuur, begin: *Neroos jeugt vertoont reede in heer' opgang al de deugt*. J. DE HAES. In het bijzonder een aanvang, een beginsel, met roem en luister ontstaande: *in den opgang van haer dagen*. VOND. *Ik zing den opgang der doorluchte Batavieren*. G. BRANDT. Hierheen behoort de spreekwijs: *eenen goeden opgang maken*. *Zijne wapenen hadden veel opgang*. Dat gene, wat opgaat. Hierheen behoort de Bijb. spreekwijs alleen: *de opgangh uit der hoogte*, de Christus. Iets, waardoor men opgaat; met een meerv.: *een huis met eenen ruimen opgang*. *Die berg heeft aan de zuidzijde alleen twee steile opgangen*. Die plaats aan den hemel, waar de zon opgaat: *die sich nu legeren sullen oostwaert, tegen den opganck*. BYBELV.

OPGAPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gapen*: *ik gaapte op*, *heb opgegaapt*. Met opzet den mond opdoen.

OPGAREN, zie *opgaderen*.

OPGEBLAZEN, *opgeblazenheid*. Zie *opblazen*.

OPGEBRUIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gebruiken*: *ik gebruikte op*, *heb opgebruikt*. Door gebruik verteren, opmaken. Een woord der dagelijksche taal.

OPGEIJEN (anderen spellen *opgijen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *geijen*: *ik geide op*, *heb*

opheleid. Ophijschen: *wanneer wij eenige zeilen opgijden.* Boo.

OPGELD, z. n., o., *des opgelds*, of *van het opgeld*; meerv. *opgelden*, van meer sommen. Dat geld, het welk men boven de waarde van eene muntsoort ontvangt, als men eene betere muntsoort tegen geringere uitwisselt: *de hollandsche dukaten doen zeven stuivers opgeld.* Ook eene boete van geld boven de verschuldigde som, als die niet op den tijd betaald wordt. De waarde van het bankgeld boven het kasgeld noemt men anders, met een italiaansch woord, *agio.* — Van *op* en *geld.*

OPGEREGT (opgerigt), z. n., o., *des opgeregts*, of *van het opgeregt*; zonder meerv. Een woord, dat in het Landr. van Nym. voorkomt, waar een gewone geregtsdag den naam van *opgerichtsdag* draagt. *Op* is hier, misschien, zooveel als *open.*

OPGERUID, zie *opruijen.*

OPGESCHOTEN, bijv. n., zijnde het verleden deelwoord van *opschieten*, voor groot worden: *een opgeschoten jongen.*

OPGESCHRANDERD, zie *opschranderen.*

OPGESPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gespen*: *ik gespte op, heb opgegespt.* Met eenen gesp ophaken.

OPGESTEN (*opgisten*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gesten*: *ik gestte op, ben opgegest.* Door gest oprijzen. Van hier: *opgesting, opgisting*, overdragt: *de opgisting van zijne boosheid.*

OPGETOGEN, verl. deelw., van *optiegen, optijgen, optuigen*, zonder trappen van vergrooting. Opgetrokken, dadelijk en lijdelijk: *wie voelt zich niet van 't aerdtrijk opgetogen?* K. Brandt. Hooger gebouwd: *hoe de Vorst dit zwaarlijvigh gebouw, ter tinne toe, opgetoogen heeft.* Hooft. Verrukt: *zijn zangnimf, in Siloos grootheit opgetogen.* K. Brandt. *Heeft Baerles naem uw zinnen opgetogen?* K. Brandt. *Van blijdschap opgetogen.* N. Versteeg. *Voor 't opgetogen oogh.* Vond. *Zoo dat men in de verrukking van eenen opgetoogen geest moest zeggen.* Frantz. Opgevoed: *o snode, die van een wolvin zijt opgetogen.* H. Schim. *Doordien wij van jonx in deerlijke dwalingen opgetogen zijn.* Hooft. *Hoe menigh eerbaer wijf heeft dochters opgetogen!* Cats.

Als ik aen het hof was opgetogen. VERST. *Die aarde, die hem eerst heeft opgetogen.* G. BRANDT.

Maar voegt een maagd, zoo needrig opgetoogen,
De luister wel van 't zwierig bruilotskleed?
L. W. v. MERK.

Van hier: *opgetogenheid*, verrukking.

OPGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *geven*: *ik gaf op*, *heb opgegeven*. In de hoogte geven: *hooi opgeven*, met de vork opsteken. *Eenen bal opgeven*, in de hoogte werpen. *Gelijck een bornput sijn water opgeeft.* BYBELV. Wederk.: *de vogels en zich niet opgeven*, niet opvliegen. In dien zin gebruikt men het ook onz. voor rijzen: *dat deeg geeft niet op.* Op de oppervlakte van iets, boven op iets leggen: *den last opgheven.* KIL. Hierheen behoort het drukkerswoord *opgeven*, den inkt op vormen doen. Opdoen, openen. Deze beteekenis komt, thans, wel niet in den eigenlijken zin meer voor; ondertusschen moet zij, voorheen, gebruikelijk geweest zijn: de volgende figuurl. uitdrukkingen veronderstellen dit. (1) Overgeven, het bezit van iets aan eenen ander, die meer magt heeft, inruimen: *eene stad, eene vesting opgeven.* (2) Vrijwillig varen laten: *geef nimmer den moed op. De Arts geeft den zieke op. Ik geef het op*, ik geef het gewonnen. *Zij konden het raadsel niet ontknoopen; zij moesten het opgeven.* Ter verrigting opdragen: *wat les gaf de meester u op? Iemand een raadsel — eene vraag opgeven.* Ter aanteekening bekend maken: *iemands naam, woning enz. opgeven.* Pogchen, snoeven: *hoog en breed opgeven.* Van hier: *opgever*, pogcher, *opgeving*, overgeving.

OPGEWEKT, *opgewektheid*. Zie *opwekken*.

OPGEZIGT, z. n., o., *des opgezigts*, of *van het opgezigt*; zonder meerv. Opslag van de oogen: *maar als sij hem met een vriendelijck opgesicht een snebbe van de hare toereijckte.* J. v. HEEMSKERCK. Van *op* en *gezigt*.

OPGIETEN, bedr. w. ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gieten*: *ik goot op*, *heb opgegoten*. Water door gieten op iets doen. Van hier: *opgieting*.

OPGISTEN, *opgisting*. Zie *opgesten*.

OPGLANZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *glanzen*: *ik glansde op*, *heb opgeglansd*. Nieuwen glans op iets maken.

OP-

?GLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *glimmen*: *ik glom op, ben opgeglommen*. Van nieuws aanglimmen.

›GLINSTEREN, (*opglensteren*), onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *glinsteren*: *ik glinsterde op, ben opgeglinsterd*. Glinsterend opftijgen: *daar van le vlam nu 't hart, en glenftert levend op*. OUDAAN.

'GLIPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *glippen*: *ik glipte op, heb opgeglipt*. Door het opwaarts buigen van de punt, eenen glip in eene en maken.

'GLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *gloeijen*: *ik gloeide op, ben opgegloeid*. Met nieuwen gloed ontbranden: *ik voele een' Etna in nijn borst opgloeien*. VOND. *Weerlichtende in de zon net tintelende vonken, en duizent kleuren, weer opgloeiende en vergaen, en domlende onder een*. ANTON. Ook kan het bedr. gebezigd worden, voor gloeijend maken: *het ijzer opgloeijen*.

?GLOREN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *gloren*: *ik gloorde op, ben opgegloord*. Van nieuws gloren; in den eigenlijken en oneigenlijken zin.

'GNAPPEN, zie *opknappen*.

'GOLPEN, zie *opgulpen*.

'GOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *gooijen*: *ik gooide op, heb opgegooid*. In le hoogte gooijen. Figuurl.: *een balletje opgooijen*, de edachten van anderen toetfen, door het doen van een nverwacht voorftel; in de dagelijkfche verkeering.

GORDEN (*opgordelen*), bedr. w., gelijkvl. Van het cheidb. voorz. *op* en *gorden*: *ik gordde op, heb opgegord*. Door middel van eenen gordel opfchorten, hooger binden. Van hier: *opgording*.

GRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. oorz. *op* en *grabbelen*: *ik grabbelde op, heb opgegrabeld*. Grabbelend oprapen.

GRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. oorz. *op* en *graven*: *ik groef op, heb opgegraven*. Door raven opbrengen: *een lijk opgraven*. *Den grondflag er kennis tot aan zijnen oorfpronk opgraven*. TEN KATE. Door graven openen: *eenen weg opgraven*. *Die weg is iet opgegraven*, dat middel is u niet benomen. Van ier: *opgraver*, *opgraving*.

OPGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *grijpen: ik greep op, heb opgegrepen.* Grijpen en opheffen: *de klemvogel greep eene duif op. En d' arent kluift zoo d' opgegrepe tortel.* VOND. Oneig.: *in ons harssenvat opgegrepen.* VOND.

OPGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *groeijen: ik groeide op, ben opgegroeid.* Door groeijing opschieten: *tot eenen hoogen loop opgroeijen.* Groot worden, in ligchaams lengte aanwassen: *wij zijn in vrientschap opgegroeit.* POOT. Zich in de ruimte uitzetten, vermeerderd worden: *van enkel huijsen is groot Roomen opgegroeijt.* HUYG. Kracht en sterkte ontvangen: *ik ben er niet tegen opgegroeid. Opgegroeit tot zulk een pak.* VOND. Magt en luister met de jaren krijgen: *als Jozef tot een' Heilandt op moog groeien.* VERST.

OPGROENEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *groenen: ik groende op, ben opgegroend.* Na verdorring weder groen worden.

OPGULPEN (*opgolpen*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gulpen: ik gulpte op, ben opgegulpt.* Met eene gulp opkomen: *in tranen, van Godts voeten opgegolpen.* VOND., die het ongelijkvl. bezigt.

OPHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *haken: ik haakte op, heb opgehaakt.* Door middel van een haakvormig werktuig iets ophouden, dat het niet neerglijde: *de vlechten met eenen gouden gesp opgehaekt.* VOND. Van hier: *ophaking.*

OPHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hakken: ik hakte op, heb opgehakt.* Door hakken eene opening maken. Van hier: *ophakking.*

OPHALEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *halen: ik haalde op, heb opgehaald.* Opwaarts halen, optrekken: *haal op! Zij haalden het net op: het was vol visch. Hoe zal hij dat ophalen,* uitvoeren? *Iemand bij den rug ophalen,* hem belasteren. Door opsnuiven opwaarts brengen: *het snot ophalen. Zijn hart ophalen,* door lange inademing, versche lucht scheppen, oneig., zich verkwikken: *zoude ik niet mijn hart ophalen in uwen lof?* H. SCHIM. *Waerin hij 't hart ophaelt, met den lof van 't wonder der geleertheit, Hug de Groot, uit te meten.* J. DE HAES. *Haalt uwe harten nu vrij onbekommerd op.* P. RAB. *Zij haalt haar hart*

hart in traanen op. M. L. Bovenwaarts bewegen: *de schouders ophalen*, eene houding, welke men aanneemt als ons eene zaak verlegen maakt; als ons iets mishaagt; als wij geene hulp kunnen aanbrengen. *Een kleed ophalen*, het, door opkrabbing van de wol, eenigzins nieuw maken. Hooger maken: *eenen muur tot twintig voet boven het water ophalen.* Oneig., in top verheffen, prijzen, roemen: *'t koopslot van Mercuur, de Beurs, noch eens ten hemel in mijn dichten op te haelen,* Anton. *Waer hij de lof des Heldts (hoe* Tacitus *die ophaelt) niet mag halen.* K. Brandt. Beginnen voor te dragen, aanroeren: *gij moet die zaak niet meer ophalen.* Door zwaarte doen rijzen: *dat haalt geen vijftig pond op.* Oneig., overtreffen: *die edele daad kan de vorige vergrijpingen ophalen. Iemand in verstand ophalen.* Onz., met *hebben*: *een enkle dag in uw paleis haalt tegen duizend elders op.* H. Muntinghe. *Die tegens al 't geweld op kan halen.* G. Bidloo. Opleiden: *eenen gezant ten hove ophalen. Iemand ophalen om te dansen. De gevangenen ophalen.* Uit vorige tijden te voorschijn brengen en in het geheugen roepen: *wat haelt ge exempels op?* J. de Haes. *Daer hij onder de naemhaftige luiden drie mannen ophaelt.* J. de Haes. *Och geen Ilias van plagen weer op te halen!* P. Rabus. *Of moet men, o Achilles, u, met uw' Patroklus, hier ten eersten opgaen haelen?* Poot. *Het lust mij uit d' aloutheid d' eerste Aandoenders dier gewesten op te haalen.* Bog. In het gemeen, aantoonen, verhalen: *ick zal 't bedrog niet ophalen.* Vond. *Die geenszins magtigh is al 't schoon van hare leden op te halen.* J. de Haes. *Verwacht niet dat ik hare schoonheit op zal halen.* J. de Haes. Inzamelen: *geld bij de huizen ophalen.* Open halen, opsnijden: *het lant in herfstmaent effen ophalen.* Vond. Van hier: *ophaler*, in zamenst., *ophaling*. Zamenst.: *ophaalbrug*, *ophaalnet*.

OPHANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hangen*: *ik hing op, heb opgehangen.* In de hoogte hangen: *hang de wasch op. Hij zal zijnen wapenroof ophangen.* Vond. *Hang het aan dien spijker op.* Aan de galg hangen: *hij deed alle Leeraars en Hoofden der Ouroomschen ophangen.* Hooft. Openlijk te koop bieden: *hang het huis nog eens weder op, of het*

OPGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *grijpen*: *ik greep op*, *heb opgegrepen*. Grijpen en opheffen: *de klemvogel greep eene duif op. En d' arent kluift zoo d' opgegrepe tortel*. Vond. Oneig.: *in ons harssenvat opgegrepen*. Vond.

OPGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *groeijen*: *ik groeide op*, *ben opgegroeid*. Door groeijing opschieten: *tot eenen hoogen loom opgroeijen*. Groot worden, in ligchaams lengte aanwassen: *wij zijn in vrientschap opgegroeit*. Poot. Zich in de ruimte uitzetten, vermeerderd worden: *van enckel [illegible] sen is groot Roomen opgegroeijt*. Huyg. Kracht en sterkte ontvangen: *ik ben er niet tegen opgegroeid*. *Op[illegible] groeit tot zulk een pak*. Vond. Magt en luister met de jaren krijgen: *als Jozef tot een' Heilandt op mag groeien*. Verst.

OPGROENEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *groenen*: *ik groende op*, *ben opgegroend*. Na verdorring weder groen worden.

OPGULPEN (*opgolpen*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *gulpen*: *ik gulpte op*, *ben opgegulpt*. Met eene gulp opkomen: *in tranen*, *van Gods voeten opgegolpen*. Vond., die het ongelijkvl. bezigt.

OPHAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *haken*: *ik haakte op*, *heb opgehaakt*. Door middel van een haakvormig werktuig iets ophouden, [illegible] het niet neerglijde: *de vlechten met eenen gouden grip opgehaekt*. Vond. Van hier: *ophaking*.

OPHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hakken*: *ik hakte op*, *heb opgehakt*. Door hakken eene opening maken. Van hier: *ophakking*.

OPHALEN, bedr en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *halen*: *ik haalde* [illegible] *opgehaald*. [illegible] waarts halen, oprekken: *h*[illegible] *halden het* [illegible] *halen*, [illegible] *op*: *het was vol* [illegible] *Hoe* [illegible] eren. [illegible] ren? *Iemand b*[illegible] opsnuiven op[illegible] he lucht [illegible] *hart ophalen* [illegible] *ik* [illegible] pen, onei[illegible] *Waer* [illegible] *ophale*[illegible] *geleerd* [illegible] s. *H*[illegible] [illegible]

hart in traanen op. M. L. [illegible]
schouders ophalen, eene [illegible]
als ons eene [illegible]
*be*agt; als wij [illegible]
ho[illegible]*ed ophalen*, het, [illegible]
[illegible]s nieuw maken. H[illegible]
zi[illegible] *[illegible]ntig voet bores* [illegible]
tw[illegible]ffen, prijzen, roemen: [illegible]
he[illegible]
BE*urs*, *noch eens* [illegible]
ANTON. *Waarbij de* [illegible]
ophaelt) niet mag [illegible]
te dragen, aanroeren: [illegible]
len. Door zwaare [illegible]
pond op. Oneig., [illegible]
rige vergrijpingen [illegible]
Onz. [illegible] met *hebben*: [illegible]
gen duizend elders op. [illegible]
al 't geweld op [illegible]
nen gezant ten [illegible]
sen. De gevangenen [illegible]
schijn brengen en [illegible]
exempels op? J. DE HAES. [illegible]
ige luiden drie [illegible]
geen Ilias van plagen [illegible]
noet men, o *Achilles*, [illegible]
ersten opgaen [illegible]
eid d' eerste Aand[illegible]
[illegible]OG. In het [illegible]
edrog niet ophalen. [illegible]
l 't schoon van [illegible]
acht niet dat ik [illegible]
IAES. Inzamelen: [illegible]
alen. opsnijden: [illegible]
[illegible]OND. Van hier: [illegible]
ophaaling, [illegible]
[illegible]N, bedr. [illegible]
en [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]heidb.
[illegible]. Van
[illegible]n het
[illegible]*eb* en
[illegible] licht
[illegible]eig.,
J. DE
[illegible]ESG.
[illegible]*etten*.
[illegible]*is zal*
[illegible]*an dit*
[illegible]: *het*
[illegible]*f* enz.
[illegible]lijker.
[illegible]heidb.
[illegible], *heb*
[illegible]d ligt,
[illegible]*m hem*
[illegible]*cht op*.
[illegible]nd, de
[illegible]*rmoedt*
[illegible]schoonheidb.
[illegible]*eld*. Ten
[illegible]*n zinnen*
's Vaders
hemel, *hij*
. DE HAES.
[illegible]*ien*. J. DE
[illegible]. ANTON.
[illegible]els ontleend
[illegible]gen, schoon
ot behulp der
[illegible] *op te heem'*-
, zaken in or-
[illegible]*jk opheemelde*,
[illegible]men en betere
op te heemelen.
[illegible]n de schoonheid
[illegible]wordt, duidt het
melk en blo[illegible]
[illegible]HIM. *Opge*[illegible]

meer gelden mogte. Zie verder onder *oor.* Van hier: *ophanging.* Bybelv.

OPHAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *happen: ik hapte op, heb opgehapt.* Happend in den mond nemen en opeten.

OPHARKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *harken: ik harkte op, heb opgeharkt.* Op eenen hoop harken.

OPHASPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *haspelen: ik haspelde op, heb opgehaspeld.* Op den haspel brengen.

OPHAVIG (*ophevig*), bijv. n. en bijw., *ophaviger ophavigst.* Veroud. woord, ligt toornig wordende. Van *op* en *heffen.* Zie *ig.*

OPHEBBEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *hebben: ik had op, heb opgehad.* Men gebruikt dit woord, in de zamenleving: *zij had bersten aan, noch hoed op. Ik heb mijne boterham nog niet op. Veel met iemand ophebben*, van hem houden. In de zamenleving zegt men van iemand, die te veel gedronken heeft: *hij heeft wat op.*

OPHEF, z. n., m., *des ophefs*, of *van den ophef;* zonder meerv. Aanheffing van een gezang, om den toon te stellen: *den ophef doen.* Ongegronde roem: *eenen grooten ophef van iets maken.*

OPHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *heffen: ik hief op, heb opgeheven.* In de hoogte heffen: *om 't wraakzwaard op te heffen.* S. Feitama. *Met opgeheve kling.* Vond. *Met fijnen opgeheven steert.* K. v. Mand. *Met opgeheven hant.* H. Schm. Zie ook *oog. De roede is reeds opgeheven*, de misdaad zal gewroken worden. *Terwijl de strenge roê reeds opgeheven is.* Feitam. Den toon zetten, den ophef doen; waar het onz. voorkomt: *hef op.* Oneig.: *laat ons onze harten tot God opheffen Een geschrei — eene weeklage opheffen*, in den bijb. stijl. Verheffen, roemen: *die d' eer van Amsterdam zoo hoog hebt opgeheven.* Anton. Dat ligt, oprapen: *iets van den vloer opheffen.* Oneig.: *het beslag op de schepen is weer opgeheven.* Van hier: *opheffing.* Voor *opheffen*, is oul. ook *opverheffen* in gebruik geweest.: *dat kruys van der aarde in der lucht opverheven.* Clar. Spieg.

OPHEKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hekelen: ik hekelde op, heb opgehekeld.* Van nieuws hekelen, afhekelen.

OPHELDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *helderen: ik helderde op, heb* en *ben opgehelderd.* Bedr., van nieuws helderheid en licht geven: *dat nieuwe glas heldert het vertrek op.* Oneig., verlichten: *zijn liefde zal uwe oogen ophelderen.* J. DE HAES. *Ook zal ik zijn verstand opheldren.* VERSTEEG. *Het aenzicht weêr op te helderen, en luister bij te zetten.* ANTON. Duidelijker verklaren: *met eene gelijkenis zal ik de zaak ophelderen.* Zoo ook: *de opheldering van dit voorstel.* Onz., met *zijn*, weder helder worden: *het helderde, na die donkere bui, pas weder op, of* enz. Oneig: *dat meisje heldert weder op*, wordt goelijker.

OPHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *helpen: ik holp (hielp, oudt. halp) op, heb opgeholpen.* Eigenlijk, iemand, die op den grond ligt, in de hoogte helpen: *want daer en is geen tweede om hem op te helpen.* BYB. *Hij holp het schreijende wicht op.* Oneig., iemand, tot verbetering van zijnen toestand, de behulpzame hand bieden: *hij holp hem uit zijne armoede op.* Van hier: *ophelping.*

OPHEMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hemelen: ik hemelde op, heb opgehemeld.* Ten hemel voeren: *thans hemelt Maroos Heldewerk mijn zinnen op door 't zwerk.* POOT. *Mij op te hemelen aan 's Vaders regte hand.* M. L. In het algemeen, verheffen: *zoo hemelt hij de dichtkunst op. Zoo voert hij haren lof in top.* J. DE HAES. *Als of men de deugt daerin opgehemelt zoude zien.* J. DE HAES. *Die van trap tot trap zijt opgehemelt.* ANTON. Wijders, het beeld van de reinheid des hemels ontleend zijnde, beteekent dit woord van nieuws reinigen, schoon maken: *eene kamer ophemelen. Droogen, tot behulp der kranken voortgebracht, gewoon het lichaem op te hemin'len, 't quaet te weeren.* ANTON. Oneig., zaken in orde brengen: *daar hij de zaaken heusselijk opheemelde, zonder wijder te weeden.* HOOFT. Opruimen en betere dingen of personen aanstellen: *om 't hof op te heemelen.* HOOFT. Verder, wanneer het beeld van de schoonheid en pracht des sterrenhemels genomen wordt, duidt het aan opsieren, optooijen: *hij zal met melk en bloed ophemlen uw verwelkerde wangen.* H. SCHIM. *Opgehemelt*

met zijn pleghtige fieraden. J. DE HAES. *Die men ... opheem'len.* ANTON. *Om onze moedertael op te hemelen.* J. DE HAES. *Die het Amsterdamsch Kapitael met zoo prachtig een beeldwerk van Goden ziet opgeheemelt.* ANTON. Oneig., met luister en pracht vereeren: *met weeniger traanen zijt gij opgeheemelt* (*paucioribus lacrijmis compositus es.* TACIT.), is uw gebeente te zamen gebragt, zijt gij bijgezet. HOOFT. Van hier: *ophemeling.*

OPHERKEN, zie *opharken.*

OPHEVIG, zie *ophavig.*

OPHIJSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hijschen: ik heesch op, heb opgehesschen.* Ook: *ik hijschte op, heb opgehijscht.* Met eene ... optrekken: *turf ophijschen.* In het gemeen, door ... wen optrekken; *mijn Jesus! 'k sie u opgeheist.* E. SWEERTS.

OPHINKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hinken: ik hinkte* (oul. *honk*) *op, ben opgehinkt* (oul. *opgehonken*). Door hinken opwaarts komen, op iets neerkomen.

OPHIPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hippen: ik hipte op, heb opgehipt.* Zich hippend naar boven bewegen.

OPHITSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hitsen: ik hitste op, heb opgehitst.* Hon... en door aanhitsing nog vuriger maken. Voorts, in sterkere beweging brengen, waardoor de driften tot onedele ... den hevigeren togt gevoelen: *hoe kunt gij 's menschen bloedt ophisfen?* HOOFT. Zoo gebruikt men het van de driften zelve: *maer d' opgehitste twist aen 't gloeien ... feller aen.* VOND. Van die ligchamelijke bewegingen, die door de gaandegemaakte driften veroorzaakt worden: *'s volks opgehitste en helsche lasterstem klinkt.* POOT. Van hier, in het gemeen, tot laakbare bedrijven sterker aanzetten: *Zoo u' Arragonner weer, van bloetdorst opgehitst.* ANTON. *Straks schreeut d' opgehitste schaer van 't graeu.* J. DE HAES. *Tot burgerlijke twist opgehitst.* SCRIVER. *Die Prinssen van een bloet in 't blinkend harnas tegens elkander ophitst.* G. BRANDT. Van hier: *ophitser*, vr. *ophitsster*, *ophitsing.*

OPHOEPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hoepelen: ik hoepelde op, ben opgehoepeld.*

In het gemeene leven, zich als een kwade jongen wegpakken.

OPHOOGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hoogen*; *ik hoogde op*, *heb opgehoogd*. Hooger maken: *de kerk zal eenen voet opgehoogd worden*. Meer bieden, tot hoogeren prijs opjagen. Bij VOND. komt het onz. voor, met *zijn*. Hij zegt van een gezigt uit zee naar den oever toe: *het lant begost op te hoogen*. Van hier: *ophooging*, in den eersten zin: *de ophooging van den dijk*.

OPHOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hoopen*; *ik hoopte op*, *heb opgehoopt*. Tot eenen hoop op elkander leggen: *een duin van as en vuilnis, zoo hoogh opgehoopt, uit de zoutkeeten*. HOOFT. Fig., meerder maken, verzwaren: *zijne zonden ophoopen*. Overladen: *iemand met weldaden ophoopen*. HALMA. Van hier: *ophooping*.

OPHOOREN, veroud. onz. w., dat bij KIL. en L. TEN KATE, opgeteekend staat en gelijkvl. is: *ik hoorde op*, *heb opgehoord*. Van *op* en het oude *hooren*. Ophouden, in het hoogd., waar het zeer vaak voorkomt, *aufhören*, nalaten, een einde nemen. De afstamming is onzeker. WACHTER brengt het tot het zw. *göra*, doen, het welk hij met het lat. *gerere* en het gr. χειρίζειν overeenbrengt; FRISCH beschouwt het als eene figuur van het volgende *ophooren*; *Ihre* vergelijkt het met het ijsl. *hyr*, *rustig*; ADELUNG, die dit laatste als het dragelijkste omhelst, verlangt nog naar meer licht: wij wagen daarom eene niet ongegronde gissing, en meenen, dat het met *oord* (zie dit woord), een einde van iets, eenen oorsprong heeft. Dat in *hooren* eene harde, in *oord* eene zachte *o* gevonden wordt; dat daar eene uitblazing, hier dezelve niet plaats grijpt, dit zal wel niemand, die eenigzins taalkundig is, deze afleiding gedwongen doen voorkomen.

OPHOOREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb voorz. *op* en *hooren*: *ik hoorde op*, *heb opgehoord*. Met verwondering en tevens opgesteken hoofd, naar eene onverwachte zaak hooren: *wat hoorde ik daarvan op!*

OPHOUDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *houden*: *ik hield op*, *heb opgehouden*. Bedr., (1) in de hoogte houden: *van zwakheid konde hij zijn hoofd niet ophouden*: Oneig.: *die Ro-*

me 't hooft ophoudt. VOND. Ook: *zich ophouden*, zich overeind houden. Voor vallen bewaren, onderſtutten, onderſteunen: *door eenen balk eenen gantſchen gevel ophouden.* Oneig.: *iemands eer en achting ophouden. Gij leerde hem d' eer van zijn' beroemden ſtam ophouden.* HOOGSTR. Wijders in ſtand en wezen houden, opvoeden; eene verouderde beteekenis: *in wiens woninghe ick van jongs opghehouden was.* D. VOLCK. COORNH. Van hier: *ophouder*, opvoeder, *ophoudſter* bij RODENB., en *ophouding* bij DORRSL. Den loop of voortgang ſtremmen, en wel eigenl., ten aanzien van plaats en ruimte: *hij weet kort op te houden* (in het paarden berijden). VOND. *Het bloeden ophouden. Zijn water ophouden. Het water eener gracht, door eenen dam, ophouden. Den vijand door ſchermutſelingen ophouden. Door 's Helts beleit misleit en ſchrander opgehouden.* VOND. *Ik zal u niet ophouden. Houd mij niet lang op!* FIG., den voortgang eener zaak, ten opzigt van den tijd, dralend houden: *hoe lang hebt gij nu de gezanten met ijdele hoop opgehouden! Zich lang bij eene zaak ophouden.* Bij zich behouden, eene verblijfplaats geven: *hij leefde van, bij nacht, dieven op te houden.* Meest wederk.: *zich ophouden*, eenen tijd lang ergens verblijven. *Hij hield zich lang te Venetie op.* Zich vermaken: *zich met een deel beuzelingen ophouden.* (2) Open houden; in het gemeene leven: *ik kan mijne oogen niet langer ophouden. De hand — den hoed — den zak ophouden. Zijnen mond ophouden. Iemand den mond ophouden*, hem den kost geven. Hierheen behoort de ſpreekwijs: *eene ſchool ophouden*, die voor elk open ſtaat. *Een hoerhuis ophouden.* (3) Boven op iets houden; in de dagelijkſche taal: het *woei, dat ik mijnen hoed niet ophouden kon.* ONZ., met *hebben*, nalaten iets te doen: met *ſchelden ophouden. Waer voor de ſtad* (de inwoners derzelve) *niet ophoudt te bedancken.* VOND. *Zonder ophouden weldoen.* Fig. iets niet meer zijn: *gij houdt op mijn vriend te zijn.* Insgelijks van levenlooze zaken: *de donder houdt op. De wond houdt op van bloeden. De boomen hebben opgehouden met bloeijen.* Een einde krijgen: *eindelijk hield die langdurige oorlog op.* Van hier: *ophouding*, ſtilſtand, tegenhouding, verberging, opſtopping. De ſpreekwijs bij DORRSL. voorkomende is ongewoon: *hout op van mij, want enz.* Dit is in navol-

volging van LUTH. OVERZETT., door ADELUNG ook afgekeurd; wij zeggen: *laat van mij af.*

OPHOUT, z. n., o., *des ophouts*, of *van het ophout*; zonder meerv. Takken van zware boomen, die vallen zullen. Geld. woord. Van *op* en *hout*.

OPHOUWEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *houwen*: *ik hieuw op*, *heb opgehouwen*. Boven op iets houwen.

OPHUIDEN (in Gron. *ophuden*, bij KIL. het enkele *huiden*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huiden*: *ik huidde op*, *heb opgehuid*. Uit gierigheid opzamelen. In Gron. zegt men van iemand, die dit doet: *hij is een hudepot.* Met *hoeden* uit eene bron.

OPHUILEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huilen*: *ik huilde op*, *heb opgehuild*. Huilend zijne stem verheffen, met het opsteken van het hoofd.

OPHUIVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huiven*: *ik huifde op*, *heb opgehuifd*. Huifswijze optooijen: *ghij, die met het witte floers ophuift deez' heilige sneeuw.* HOOFT.

OPHULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hullen*: *ik hulde op*, *heb opgehuld*. Met een hulsel versieren: *gij hebt mijn hooft opgehult.* H. SCHIM. In het gemeen, optooijen, opsieren:

Hoort, Joffers, licht gepaeit,

Gestreelt en opgehult door wisselbaere dingen. MOON.

Zijn' holt ziende opgehult met stralen. HOOGVL.

OPHUPPELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *huppelen*: *ik huppelde op*, *heb opgehuppeld*. Van blijdschap opspringen: *'k zal in de schaduw van uw schachten ophupp'len.* VOND.

OPHUTSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *hutselen*: *ik hutselde op*, *heb opgehutseld*. Hutselend om hoog bewegen.

OPJAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *jagen*: *ik joeg op*, *heb opgejaagd*. In de hoogte jagen: *iemand de trappen opjagen*. Oneig. wordt het van andere dingen ook gebezigd: *de wind heeft het water hoog opgejaagd*. Doen zwellen, uitzetten: *den buijck opjaeghen.* KIL. *Niemant en roeme zich in zijn groot en opghejaegt lichaem.* J. DE BRUNE. In de hoogte doen rijzen: *toen kuische drift de vlammen opjoeg van een wettelijken brand.* G. BIDLOO. *De gist van nieuwen drank*

jaagt

jaagt veel gebreken op. G. BRANDT. Aanzetten, aanvuren: *welke spijs hun den moedt, met versche verbolghenheit, opjoegh.* HOOFT. In prijs doen rijzen: *hij joeg dat boek hoog op.* *Tegen elkander opjagen.* Van zijne plaats jagen, zoodat men met haast moet opstaan. Eig., *eenen haas uit het leger opjagen.* *Iemand opjagen* zegt men ook, oneigenlijk, van zulken, wien men onverwachts noodzaakt, zijne zitplaats, of gehuurde woning te verlaten.

OPIJKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *ijken*: *ik ijkte op, heb opgeijkt.* Door een ijkijzer opbranden.

OPJUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *jukken*: *ik jukte op, heb opgejukt.* Een juk opleggen: *en met getoge nek, ten einde ik, opgejukt, een kortswijl schoon verstrek aan d'opgeblazenheit.* HOOFT.

OPKAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kaauwen*: *ik kaauwde op, heb opgekaauwd.* Door kaauwen opeten: *die 't niet gretig op en kaeut voor fuiker en banket.* J. DE DECK.

OPKABBELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kabbelen*: *ik kabbelde op, ben opgekabbeld.* Kabbelend opvloeijen.

OPKALANDEREN (*opkladeren*), bedr. w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kalanderen*: *ik kalanderde op, heb opgekalanderd.* Door kalanderen nieuwen glans op doek enz. maken.

OPKAMER, z. n., vr., *der* of *van de opkamer*; meerv. *opkamers.* Eene kamer boven eenen kelder, hooger dan andere kamers, bovenkamer. Van *op* en *kamer.*

OPKAMMEN (*opkemmen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kammen*: *ik kamde op, heb opgekamd.* In de hoogte kammen: *haar opkammen.*

OPKAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kappen*: *ik kapte op, heb opgekapt.* Open kappen. *Opkappen* is ook van *op* en *kappen*, de kap zetten, als eene kap vormen; en van hier voor het haar optooijen: *ik liet mij eerst wat opkappen.*

OPKEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *keeren*: *ik keerde op, heb opgekeerd.* In den loop stuiten en tot omkeeren noodzaken: *keer die koeijen wat op.*

OP-

OPKEMMEN, zie *opkammen.*
OPKENEN, zie *opkiemen.*
OPKERVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kerven: ik korf op, heb opgekerven.* Eene kerf op iets maken. J. DE BRUNE gebruikt het onz.: *als men langhe opkerft, zoo moet men eens rekenen.*
OPKIEMEN (*opkijmen, opkijnen, opkenen*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kiemen: ik kiemde op, ben opgekiemd.* In de hoogte kiemen. Fig. *de gladde gulsigheijd sal uijt de keel opkijnen.* F. V. DORP.
OPKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kijken: ik keek op, heb opgekeken.* Met verwondering en bevreemding zijne oogen opheffen; in de dagelijksche taal.
OPKIJNEN, zie *opkiemen.*
OPKIPPEN, bedr. w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kippen: ik kipte op, heb opgekipt.* Open kippen.
OPKISTING, z. n., vr., *der*, of *van de opkisting*; meerv. *opkistingen.* Timmermanswoord, eene schuins oploopende verhevenheid bij een vensterglas, als de zoldering der kamer lager is, dan het vensterkazijn, dienende om meer licht te vangen. Van *op* en *kisting*, van *kisten*, *kist*, als gelijkende naar het deksel eener kist.
OPKLAAUWEN, zie *opklouwen.*
OPKLADDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kladden: ik kladde op, heb opgeklad.* Kladwerk op iets maken, boven op iets kladden.
OPKLAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klampen: ik klampte op, heb opgeklampt.* Op iets vastklampen. VOND. zegt fig.: *ik wil er dit nog opklampen*, met list en geweld bijdoen.
OPKLANDEREN, zie *opkalanderen.*
OPKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klappen: ik klapte op, heb opgeklapt.* Na lang zwijgen, beginnen aan den dag te brengen.
OPKLAREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klaren: ik klaarde op, heb* en *ben opgeklaard.* Bedr., ophelderen: *een duistere hemel, door eenen gunstigen wind opgeklaard. De wind klaart de betrokkene lucht op.* Klaarheid geven aan eene zaak: *eene duistere plaats der Schrift opklaren. Maar 'k word*

ge-

gedwongen om elk d'oogen op te klaeren. K. Lescaille. Onz., met *zijn*, helder worden: *de lucht klaart op. Ik zie alreeds den dag opklaaren.* G. Bidl. Goelijker worden: *het meisje begint op te klaren.* Van hier: *opklaring*, opheldering.

OPKLAUTEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klauteren*: *ik klauterde op*, *ben opgeklauterd.* Naar boven klauteren, zich klauwterend opheffen: *gij moet zelf opklauteren.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval: *om op te klautren 't pads, zoo steil, zoo hemelhoog.* J. B. Wellek.

OPKLAVEREN, hetzelfde als *opklauteren*, doch in lageren stijl gebruikelijk: *ten berghstapel opklaveren.* Vond. Fig. *tot zulk een spits van waerdigheid opgeklavert.* Oud.

OPKLEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kleppen*: *ik klepte op*, *heb opgeklept.* Door het kleppen van de klok, alles in beweging brengen: *wen 't landvolck opgeklept zich zoekt bij nacht te redden.* Vond.

OPKLEUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kleuren*: *ik kleurde op*, *heb en ben opgekleurd.* Bedr., de kleur in een schilderstuk door hoogsels doen rijzen, kleur bijzetten:

Geen ruwe houtkoolschets, die 't vlugtig oog verbijstert,
Verschilt meer van een beeld, naar 't leven opgekleurd.
M. L.

Onz., met *zijn*, frisschere kleur krijgen: *na die ziekte, kleurden hare lieve wangen weer op.*

OPKLEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kleven*: *ik kleefde op*, *heb opgekleefd.* Boven op iets vast kleven.

OPKLIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klieven*: *ik kliefde op*, *heb opgekliefd* (oul. *kloof op*, *opgekloven*). Open klieven: *gelijk een afgrond opgekloven.* Vond. *Die de veil'ge doortocht wees langs 't opgekloven meir.* M. L. Van hier: *opklieving.* Doresl.

OPKLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *klimmen*: *ik klom op*, *ben* en *heb opgeklommen.* Naar boven klimmen: *ik heb den ganschen dag, op — en afgeklommen.* Van levenlooze dingen: *het veil klimt bij den olm op.* Oneig., langzaam ontstaan: *angstvallige gedachten klommen in mijn hart op.* Van hier

hier in gedachten komen: *het zielheil, nooit in harten opgeklommen.* G. BRANDT. Met moeite tot iets geraken: *tot eenen hoogen staat opklimmen. Zoo hoogh in top van glorij opgeklommen.* R. ANSLO. Ook op zich zelf, zonder bijgevoegd naamwoord, voor tot aanzien en eer komen: *wat opgeklommen is, zult ge eindelijk zien daelen.* ANTON. Dierder worden: *de granen klimmen gaande weg op.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval: *de ladder, de trappen den berg opklimmen.* In den BYB. van 1477 worden paardrijders *opklimmers der paarden* genoemd; in de staten overz.: *die op peerden rijden.* Van hier: *opklimming*, opstijging.

OPKLINKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klinken: ik klonk op, heb opgeklonken.* Bedr., met klinken iets op iets anders vast maken. Onz., met *hebben*, een klinkend geluid beginnen te slaan: *als reeds de trommel opklonk.* HOOFT. *Daar bragt men de basfen in, en klonk er achter op.* HOOFT. Naar boven eenen klank verheffen: *men hoorde het geluit uit de holle rotsen opklincken.* VOND. Oneig.: *dus helder moest ick eens haer glorij op doen klincken.* DE DECK.

OPKLOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kloppen: ik klopte op, heb opgeklopt.* Op iets kloppen: *houd uw' mond, of ik zal er op kloppen.* Uit den slaap kloppen: *klop mij om vier uren op.* Door kloppen herstellen, opmaken, doen rijzen: *kussens opkloppen.*

OPKLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klosfen: ik kloste op, heb opgeklost.* Timmerm. woord: *banken opklosfen*, haar, door er iets onder te leggen, hooger maken.

OPKLOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *klouwen: ik klouwde op, heb opgeklouwd.* Opharken.

OPKLOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kloven: ik kloofde op, heb opgekloofd.* Door kloven een open maken.

OPKLUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kluiven: ik kloof op, heb opgekloven.* Door kluiven opmaken, opeten.

OPKNAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *knagen: ik knaagde op, heb opgeknaagd.* Door kna-

knagen opmaken. HOOGSTR. heeft dit woord; en VORN. zegt: *opgheknaeght van de motten.*

OPKNAPPEN (in Noordholl. *opgnappen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *knappen*: *ik knapte op*, *heb opgeknapt.* Opeten: *alles opknappen.* Weder net en knap (gnap) maken: *ik zal het was opknappen.* Ook onz., met *zijn*: *dat knapt op.*

OPKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *knoopen*: *ik knoopte op*, *heb opgeknoopt.* Met eenen knoop opbinden: *'t haair stondt dus opgeknoopt.* G. BRANDT. *Het lange jachtgewaet*, *dat kort is opgeknoopt.* J. DE HAES. Ophangen, door eenen toegetrokkenen knoop worgen: *Dinarch stond zich gistren op te knoopen.* MOON. Men gebruikt dit woord dan, wanneer de straf zeer schielijk wordt uitgevoerd, zonder voorafgaande gevangenis, zoo als men krijgsknechten, onder het doen van den togt, doet. Ook, wanneer, in oproer, iemand onverwachts, zonder regtspleging, wordt opgehangen. Ook ophangen, niet zoo zeer aan eene galg, als wel aan een daartoe zich opdoend ding: *aan eenen boom iemand opknoopen.*

OPKNUIVEN, zie *opkluiven.*

OPKOELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *koelen*: *ik koelde op*, *ben opgekoeld.* Koel beginnen te worden: *na die brandende hitte*, *koelde het weer eenigzins op.*

OPKOESTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *koesteren*: *ik koesterde op*, *heb opgekoesterd.* Door koestering weer tot zich zelven doen komen: *eene verkleumde slang in den boezem opkoesteren.* Door koestering en met teedere liefde opkweeken: *een kind opkoesteren.* Door warmte, voedsel en vlugheid geven: *de vlooij*, *opgekoesterd* enz. HUYG. Oneig.: *de wetenschappen opkoesteren*, weer doen bloeijen door alle begunstiging. Van hier: *opkoestering.*

OPKOFFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kofferen*: *ik kofferde op*, *heb opgekofferd.* In den deftigen stijl, in eenen koffer ter bewaring oppakken.

OPKOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *koken*: *ik kookte op*, *heb opgekookt.* Voor eenen oogenblik iets laten koken, om naderhand beter gaar te krijgen; ook van nieuws koken; ook sterk laten koken.

OP-

OPKOLKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kolken*: *het kolkte op*, *is opgekolkt*. In het gemeene leven, voor oprispen, opbreken.

OPKOMEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *komen*: *ik kwam op*, *ben opgekomen*. In de hoogte komen, in eenen eigenlijken zin: *ik kan niet opkomen*, van den grond opstaan. Meer oneigenlijk, van andere dingen: *daar komt veel zand uit het water op*. *De melk komt op*, bruist door het koken op. *De maan* — *de zon komt op*. *De schepen komen op*, voor den wal, in de haven. *Geesten*, *door bezweringen*, *doen opkomen*. Opwassen, uitspruiten: *eenigh zaedt*, *dat te zijner tijd opkomt*. VOND. *Doornen en distelen zullen opkomen*. BYBELV. Naar boven klinken: *haer gekrijt quam op tot Godt*. BYB. Uit eene ziekte hersteld worden: *zij zal van die ziekte niet opkomen*. *Zoo ik van dit leger opkomen mogte*. Tot burgerlijk aanzien en vermogen komen: *hij is van niet opgekomen*. Ontstaan: *er kwam een onweer op*. In gedachten komen: *dat koomt niet in mij op*. M. L. *Ik kan er niet opkomen*, dat schiet mij nu niet te binnen. *Hoe zal hij er opkomen*, hoe er toe geraken? *Hij wilde gedurig op die stof komen*, daarvan beginnen te spreken. Overrompelen, op het lijf vallen: *zoo moet men vetraet opkomen en ontdekken*. VOND. *Hij kwam mij op van achter*. VOND. Het deelw. is *opkomende*: *de opkomende gelegenheid aangrijpen*. *Eene opkomende zwarigheid*. *In allen opkomenden noodt*. J. v. HEEMSK. Ten eigendom worden: *die gewesten waaren den Kooning van Spanje niet door keur des volx maar door erfenis opgekomen*. HOOFT.

OPKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de opkomst*; zonder meerv. Begin, oorsprong: *d'opkomst der Hollanderen*. G. BRANDT. Herstelling uit eene ziekte: *na zijne opkomst van die ziekte*. Verkrijging van aanzien: *ik heb mijne opkomst aan u te danken*. Gewassen, die op den akker opgekomen zijn: *sij verdorven de opkomste des lants*. BYBELV. Van hier: *opkomstig*: *alwaar men den opkomstigen dag door de nevelen ziet breken*. G. BIDLOO.

OPKONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kondigen*: *ik kondigde op*, *heb opgekondigd*. Door openlijke aankondiging het einde van iets bekend maken, van iets afstand doen, opzeggen: *als Leicester de Landtvoogdij had opgekundight*. HOOFT. *In den jaa-*

re eenentachtigh had Graaf Johan van Nassau het Stadt-houderschap van Gelderlandt opgekundight. Hoorn. Hoogd. *aufkündigen*, opperd. *aufkünden.*

OPKONKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *konkelen*: *ik konkelde op*, *heb opgekonkeld.* Een woord der straattaal: *iemand opkonkelen* is hem tot eene onbehoorlijke daad, door aanpraten, ophitsen.

OPKONNEN, zie *opkunnen.*

OPKOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kooijen*: *ik kooide op*, *heb opgekooid.* In eene kooi opvangen; ook in eene kooi opsluiten: ... *pijt wierdt in die fuijkjes opgekooit.* JAN. BONEF. PAN...

OPKOOP, z. n., m., *des opkoops*, of *van den op...* zonder meerv. De inkoop van iets, om op te ... om dierder te verkoopen: *opkoop van eetwaren, tot ... during derzelven.* J. V. HEEMSK.

OPKOOPEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *koopen*: *ik kocht op*, *heb opgekocht.* Te ... men inkoopen, om dierte te veroorzaken, en ... winnen. Van hier: *opkooper*, *opkooping*, *op...*

OPKORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *korten*: *ik kortte op*, *heb opgekort.* Korter of ... ter bijeen halen: *kort de touwen wat op.* Minder in getal doen worden: *ik zal het wel opkorten.* Hier gebruikt men het ook onz.: *dat kort op.* Wegruimen: *de ...heid opkorten.* Van hier: *opkorter*, straatveger.

OPKRAAIJEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kraaijen*: *ik kraaide op*, *heb opgekraaid.* Onz., met *hebben*, beginnen te kraaijen. Bedr., door kraaijen wakker maken: *de haan kraait mij op. Een opgekraeide leeu is niet in slaap te ...* ANTON. Aardig is het bij C. HUYGH.: *eer de haan den dagh opkraeijen moght.* Door gekraai, dat is luiden ophef, naar boven doen komen: *uit den ... opgekraeit door de Faem.* VOND. Oneig., veel opgeefs van iets maken: *met den zegen op te kraeien.* DE DECK.

OPKRAAUWEN, *opkrouwen*, *opkrabben*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kraauwen*: *ik kraauwde op*, *heb opgekraauwd.* Open kraauwen: *een zeer opkraauwen*, of *opkrabben*, vorig gebrek of onh... halen. *Hoe zoud gij 't zeer van zoo veel jaren op... kraauwen?* P. RAB.

OPKRABBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het sche...

voorz. *op* en *krabben: ik krabde op, heb opgekrabd.* Open krabben; met de nagelen, in de opperhuid, of de roof eener wond, eene opening maken: *met opgekrabde wang.* VOND. *O naglen krabt de wangen op.* G. BRANDT. Ook van andere dingen: *de aarde opkrabben. Eene versletene plaat opkrabben.* Eene beleediging, die reeds vergeten was, weder in het geheugen brengen: *gij moet die zaak niet meer opkrabben.* Ook eene reeds geledene smert vernieuwen: *hij sprak van den ramp, die mij getroffen had, en krabde dus eene bijna geheelde wond weder op.* Van hier: *opkrabbing.*

?PKRAMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kramen*, dat buiten zamenst. niet voorkomt: *ik kraamde op, ben opgekraamd.* Eig. de kraam opbreken en vertrekken. Meest gebruikt men het voor zich wegpakken, in het gemeene leven.

?PKRASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *krassen: ik kraste op, heb opgekrast.* Met een krasijzer ophalen.

PKREPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kreppen: ik krepte op, heb opgekrept.* Door kreppen ineen doen krullen: *het haar opkreppen.*

'KREUKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kreuken: ik kreukte op, heb opgekreukt.* Met kreuken opvouwen.

KRIEKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *o* en *krieken: ik kriekte op, ben opgekriekt.* Beginnen krieken, kriekend opkomen: *als de morgen op komt rieken.* ANTON.

KRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. oorz. *op* en *krijgen: ik kreeg op, heb opgekregen.* Van en grond opnemen; ook opeten, in de dagelijksche al.

KRIJSCHEN, bedr. w., gelijkvl. en ongelijkvl. Van t scheidb. voorz: *op* en *krijschen: ik krijschte, kreesch, heb opgekrijscht, opgekreschen.* Beginnen te krijschen.

RIMPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. orz. *op* en *krimpen; ik kromp op, ben opgekrompen.* oor krimping opgetrokken worden: *de zenuw was opkrompen.* Beginnen te krimpen: *de visch zal in het wa- nog wel wat opkrimpen.* Van hier: *opkrimping.*

RODEN, zie *opkruijen.*

OPKROEZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kroezen*: *ik kroesde op, heb opgekroesd.* Kroes opmaken: *het haar opkroezen.* Ook een wollenaaiters en mutsenmaaksters woord.

OPKROKEN, zie *opkreuken.*

OPKROLLEN, zie *opkrullen.*

OPKROPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kroppen*: *ik kropte op, heb opgekropt.* Zoo gulzig eten, dat de spijs niet zakken kan, en zich even als in eenen vogelkrop oppakt: *het eten opkroppen.* Oneig., eenigen tijd lang een geleden onheil bij zich verbergen: *leed en onheil opkroppen. Door dit opgekropt ongenoegen.* Feitama. *Al die hoon en smaad, zoo lang opgekropt, zullen eens in wraak uitbersten.* Van hier: *opkropping.*

OPKROUWEN, zie *opkraauwen.*

OPKRUIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kruijen*: *ik krooi (krood) op, heb en ben opgekrooijen (opgekroden).* Ook gelijkvl.: *kruide op, opgekruid.* Opwaarts kruijen. Onz. wordt het van ijsschotsen gezegd, die door den stroom op elkander pakken. Antonides gebruikt het wederk.: *een stroom, die zich zelven opkruit als een kerk.* Ook: *hij is opgekruid,* hij heeft den kreupelen waard gespeeld, hij is met schulden na te laten, ontweken; hij heeft zich weggepakt.

OPKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kruipen*: *ik kroop op, ben opgekropen.* Kruipend opklimmen. Van hier: *opkruiping.*

OPKRULLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *krullen*: *ik krulde op, heb en ben opgekruld.* Van nieuws in krullen leggen: *het haar opkrullen.* Ook zich krullend opwaarts slingeren, wanneer het onz. gebruikt wordt: *het haar krult mooi op.* Het deelw. gebruikt Vond.: *ik zie twee opgekrulde en groote slangen komen.*

OPKUIPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kuipen*: *ik kuipte op, heb opgekuipt.* Nieuwe banden om oud vaatwerk leggen.

OPKUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kuischen*: *ik kuischte op, heb opgekuischt.* Door kuischen opnemen; van nieuws kuischen.

OPKUNDIGEN, zie *opkondigen.*

OPKUNNEN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz.

voorz. *op* en *kunnen: ik konde (kon) op, heb opgekonnen.* Dit wordt, in het gemeene leven, met verzwijging van andere werkwoorden gebruikt, als: *ik kan niet op*, d. i. opslaan. *Ik kan er niet op*, d. i. opkomen, opklimmen. *Kunt gij het op?* d. i. opeten; wanneer het bedr. voorkomt.

OPKWAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kwaken: ik kwaakte op, heb opgekwaakt.* Beginnen te kwaken, kwakken, kweken. Zie die woorden.

OPKWALMEN, hetzelfde als *opdwelmen.*

OPKWEEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kweeken: ik kweekte op, heb opgekweekt.* Opvoeden, opkoesteren: *een kind opkweeken. Ik wil uw' liefste bidden, dat zij Cezars op wil kweeken.* G. Bidloo. *Daar zij nu last had, om, voor loon, mij op te kweeken.* N. Verst. *Jong gevogelte opkweeken.* Ook van dingen, die een enkel groeijend leven hebben: *vruchtboomen opkweeken.* Nog verder: *de vervallene geleerdheid opkweeken.*

OPKWEKEN, zie *opkwaken.*

OPKWELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kwelen: ik kweelde op, heb opgekweeld.* Beginnen te kwelen.

OPKWIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *kwikken*, dat, in dien zin, buiten zamenst. niet voorkomt: *ik kwikte op, heb opgekwikt.* Met een sieraad, dat levendig, dat aardig staat, opschikken:

Die kwikte haaren boezem op,
Die haare blonde tuitjes. Smits.

OPLAAG, z. n., vr., *der*, of *van de oplaag*; meerv. *oplagen.* Boekdrukkers woord, beteekenende het getal van afdrukken eens werks, het welk ter perse gelegd is: *dat boek was zoo gezocht, dat ik spoedig tot eene tweede oplaag moest besluiten. De gansche oplaag van dat werk is reeds verkocht.* Van *op* en *laag.*

OPLADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *laden: ik laadde op, heb opgeladen.* Eigenlijk, als eenen last op iets leggen: *hout, hooi, opladen. Men kan dien wagen hooger opladen.* Figuurl.: *iemand eenen zwaren last opladen*; doch hiervoor zegt men gewoonlijk *opleggen.* Van hier: *oplader, oplading.*

OPLANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *langen: ik langde op, heb opgelangd.* Naar boven langen, in de hoogte toereiken: *lang mij dat pak*

 eens

eens op. Van hier *oplanger*. *Oplangers* zijn zekere pa... ken, welke bij 't laden van een schip gebruikt worden.

OPLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *laten*: *ik liet op*, *heb opgelaten*. Niet a... nemen: *gij moest uw' hoed oplaten*. Laten opgaan: *eenen vlieger oplaten*.

OPLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *leggen*: *ik legde* (*leide*) *op*, *heb opgelegd* (*opgeleid*). Eigenlijk, de eene zaak op de andere leggen: *eene pleister opleggen*, op de wond. *Iemand eenen last* — *het paard den zadel opleggen*. Figuurl., ... bieden, of geven: *ik leide er nog eenen gulden op*. Op... koopen, opzamelen: *granen opleggen*. Overwinst... *geld opleggen*. Onttakelen en op eene veilige plaats leggen: *de vloot werd opgelegd*. Betalen: *ik moest de ... togt opleggen*. In dezen zin zegt men meest *opleggen en betalen*. Drukken, ter perse leggen: *hoe veel zult gij van dat werk opleggen?* Aantijgen: *iemand eene misdaad opleggen*. Doen lijden: *iemand eene zware straf opleggen*. Doen opbrengen, doen betalen: *den ingezetenen zware lasten* — *iemand eene geldboete opleggen*. Tot iets verpligten: *iemand eenen eed opleggen*. *Ik heb hem stilzwijgen opgelegd*. Van hier *oplegger*, *oplegging*, *oplegsel*.

OPLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *leiden*: *ik leidde op*, *heb opgeleid*. Opwaarts leiden: *het water*, *door middel van pompen*, *opleiden*. ... *mand ten dans opleiden*. Figuurl. *door vlijtige oefening worden wij opgeleid tot de kennis van vele wetenschappen*. Van hier: *opleider*, *opleiding*.

OPLETTEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *letten*: *ik lette* (*lettede*) *op*, *heb opgelet*. Acht geven Van hier *oplettend*, *oplettendheid*, *oplettenheid*...

OPLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *lezen*: *ik las op*, *heb opgelezen*. Overluid lezen: *de namen oplezen*. Ook opzamelen: *wij lazen de koornaren op*. Van hier *oplezer*, *oplezing*.

OPLICHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *lichten*: *lichtte op*, *is opgelicht*. Helder licht worden; van de lucht: *het begint op te lichten*. Ook van de kleuren: *die kleur zal nog wel wat oplichten*.

OPLIGTEN. bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. vo...

op en *ligten*: *ik ligtte op*, *heb opgeligt*. Opbeuren, opheffen: *een pak opligten*. Gevangen krijgen: *de gansche bende werd opgeligt*. Bedriegen: *hij zoekt mij opteligten*. Van hier *opligter*, *opligting*.

OPLOOP, z. n., m., *des oploops*, of *van den oploop*; het meerv. is niet in gebruik. Zamenloop van onrustige, oproerige menschen: *eenen oploop veroorzaken*. *Hij werd in eenen oploop gegrepen*. *Daar kwam een oploop onder het volk*. Van *op* en *loop*.

OPLOOPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *loopen*: *ik liep op*, *ben* en *heb opgeloopen*. Onz., naar boven loopen: *loop maar op*. *Het water loopt op*. *Ik heb den ganschen dag op — en neergeloopen*. Figuurl., opzwellen: *de buil liep terstond op*. Vermeerderen: *hij laat de renten oploopen*. *De lasten loopen op*. Bedrijv., door loopen naar boven brengen: *eenen vlieger oploopen*. *Turf oploopen*, al loopend naar boven hijschen. Open loopen: *de deur oploopen*. Al loopend zoeken en vinden: *ik weet niet*, *waar ik hem oploopen zal*. Van hier *oploopend*, haastig, driftig: *een oploopend mensch* — *oplooper*, *oplooping*.

OPLOOPEND, zie *oploopen*.

OPLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *lossen*: *ik loste op*, *heb opgelost*. Eigenlijk, iets, dat gebonden is, van langzamerhand los maken, ontbinden: *eenen knoop oplossen*. Figuurl., de deelen van eenig ligchaam scheiden en vloeibaar maken. Zoo *lost de zon het ijs*, *het water het zout op*. Zoo worden, in de scheikunst, *de metalen opgelost*. *Opgelost worden* beteekent ook sterven, dewijl in den dood eene ware oplossing der deelen plaats vindt. Van hier beteekent *oplossen* ook de deelen van een onbekend geheel van een en aanwijzen: *een vraagstuk oplossen*, beantwoorden. *Een raadsel oplossen*, het duistere daarvan duidelijk maken. *Eene twijfeling oplossen*, wegnemen. Van hier *oplossing* — *oplosbaar*, *oplosselijk* enz.

OPLUIKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *luiken*. Bedr: *ik look op*, *heb opgeloken*. Open maken: *de oogen opluiken*. Ontsluiten, ongebruikelijk: *soo wort zacharias mont opgheloken en sijn tonghe ontbonden*. Leven ons H. J. C. *Met opgheloken oghen*. Clar. Spieg. Onz.: *ik look op*, *ben opgeloken*.

Opwasfen, frisch worden; *de regen doet het gras opluiken. Het kind begint opteluiken.* Van hier *opluiking.*

OPLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *luisteren: ik luisterde op, heb opgeluisterd.* Helder, glanzig maken: *Die stof is fraai opgeluisterd.* Figuurl. *eene zaak opluisteren*, ophelderen. Vertaten: *Ja met den naam van vrijheit opgeluistert.* Hoogvl. Van hier *opluistering.*

OPLUSTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *lusten: ik lustte op, heb opgelust.* In het dagelijksche leven, voor kunnen opëten; *hij lust drie pond vleesch op.*

OPMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *maken: ik maakte op, heb opgemaakt.* Open maken: *eene deur opmaken — oesters opmaken.* Bij de boekbinders beteekent het in het perkament binden: *de ... heeft dat boek niet goed opgemaakt.* In orde brengen, schoon maken: *hoeden, mutsen opmaken — eene ... opmaken — het bed opmaken*, opschudden en in orde leggen. Optellen; *eene som opmaken.* Aanhitsen: *hij maakte den zoon tegen den Vader op.* Verkwisten: *zijn goed opmaken.* Zich tot iets bereiden, vaardig maken; *zich opmaken.* Van hier *opmaking.*

OPMERKELIJK, zie *opmerken.*

OPMERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *merken: ik merkte op, heb opgemerkt.* Acht geven, waarnemen: *iets naauwkeurig opmerken. Hebt gij wel opgemerkt, dat zij mank gaat?* Van hier *opmerkelijk, opmerker, opmerking, opmerkzaam.*

OPMETSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *metselen: ik metselde op, heb opgemetseld.* In de hoogte, naar boven metselen: *eenen muur opmetselen.* *Opmetselen* is eigenlijk het voorud. w. van *opmetsen.* Zie *metsen.*

OPMOGEN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *mogen: ik mogt op, heb opgemogt.* Dit woord wordt doorgaans gebezigd met *tegen*, in de beteekenis van bestand zijn: *die teder van gemoet niet magh tegens rouw.* VOND.

OPNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *naaijen: ik naaide op, heb opgenaaid.* Door naaijen op iets vastmaken: *eenen lap op een kleed naaijen.* Vernaaijen, door naaijen verbruiken; *al het garen ...*

naaijen. Door naaijen korter maken, inflaan en naaijen: *die rok is opgenaaid.* Van hier *opnaaijing*, *opnaaifel.*

OPNEMEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *nemen*; *ik nam op*, *heb opgenomen.* Bedr., eigenlijk in de hoogte opheffen, bijzonder het geen op den grond ligt, met de hand opnemen: *een ftuk geld opnemen.* In eene ruimere beteekenis: *tot op den dag, in welken hij opgenomen is*, ten hemel voer. Bybelv. Figuurlijk, opbreken: *de ftraat opnemen.* Opdweilen: *de Meid nam den vloer op.* Afmeten: *een dorp, een veld opnemen.* Keuren, beoordeelen: *een werk, eene rekening opnemen.* Leenen: *geld opnemen.* Opmaken, optellen: *de ftemmen opnemen.* Duiden, uitleggen: *hoe wordt die zaak opgenomen? Iets wel*, of *kwalijk opnemen.* Aannemen: *iemand in genade opnemen.* Tot zich nemen: *in heb hem van de ftraat opgenomen. In ondertrouw opnemen*, als bruid en bruidegom aanteekenen. Aannemen om uit te voeren: *op zich nemen — ik heb dat op mij genomen.* Verdedigen: *het voor iemand opnemen.* Onzijd., met *hebben*; gelukken, wel flagen: *dat werk zal niet opnemen.* Van hier: *opnemer*, *opneming.*

OPNESTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *nestelen*: *ik nestelde op*, *heb opgenesteld.* Met nestelen opbinden. Figuurlijk, in het gemeene leven: *iemand de broek opnestelen*, braaf doorhalen; waarvoor men ook *opveteren* zegt. Verdrijven: *wij zochten den vijand daar op te nestelen.* Van hier *opnesteling.*

OPNOEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *noemen*: *ik noemde op*, *heb opgenoemd.* Achter elkander noemen: *ik zal u de plaatfen opnoemen, waar ik hem gefproken heb. Opnoemen* is meer dan enkel *noemen*, en wordt van eene meerderheid van zaken gebruikt. Men zegt, b. v. *noem mij den perfoon eens, die u dat gezegd heeft*, niet: *noem mij den perfoon eens op*; maar wel: *noem mij de perfonen eens op, die* enz.

OPOFFEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *offeren*: *ik offerde op*, *heb opgeofferd.* Als een offer opdragen: *zij offeren hunne kinderen den Moloch op.* Zich ten offer opdragen: *zich opofferen.* Figuurlijk, iemands dood, of ondergang, voorbedachtelijk bevorderen: *de foldaten werden, buiten noodzakelijkheid, opgeofferd. Zich voor het Vaderland opofferen,*

zijne krachten en welvaart voor het zelve verspillen. In gevaar, schade en ongeluk brengen: *hij heeft mij aan zijne gierigheid opgeofferd.* Vrijwillig aanbrengen, ten beste van anderen: *aan iemand zijne rust opofferen.* Toewijden: *zijn leven Gode opofferen.* Van hier: *opoffering.*

OPONTBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *op* en *ontbieden*: *ik opontbood, heb opontboden.* Gebieden, of doen weten, dat men kome, of moet komen: *ik heb hem opontboden.* Van hier: *opontbieding, opontbod.*

OPPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *pakken*: *ik pakte op, heb opgepakt.* Tot pakken maken: *dat goed is nog niet opgepakt.* Als eenen last op iets pakken: *koffers op eenen wagen pakken.* *Het beste zal zijn, wij pakken op, en trekken verder.* Wijders wordt *oppakken* ook voor opbreken, vertrekken genomen: *de vijand was genoodzaakt op te pakken.* Van hier *oppakking.*

OPPASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *passen* (meten): *ik paste op, heb opgepast.* Door opzetten onderzoeken, of iets op iets anders sluite: *pas dien hoed eens op.*

OPPASSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *passen* (acht geven, zorgen): *ik paste op, heb opgepast.* Onz., met *hebben*; zorg dragen: *pas wel op, dat niemand binnen kome. Ik moet van daag bij de kinderen van mijn' Heer oppassen.* Vlijtig zijn, zich wel gedragen: *mijn zoon past thans wel op.* Bedrijv. dienen: *eenen heer oppassen.* Verzorgen: *de paarden oppassen.* Van hier: *oppasser, oppassing.*

OPPER, z. n., m., *des oppers*, of *van den opper*; meerv. *oppers.* Een rook, hooistapel: *het hooi staat al aan oppers.* Zamenstell. *hooiopper.* Waarschijnlijk is hiervan de naam van zekere straat in Rotterdam ontleend, *de opper*, ook *oppert*: *in den opper wonen.*

OPPER, bijv. n. en bijw., hetwelk, als bijvoegelijk, alleen in den overtreffenden trap gebruikt wordt, voor hoogst, hoogste, *opperst*, *opperste*: *God is het opperste wezen.* Ook zelfstandig: *de opperste van een klooster.* Als bijw. wordt het met andere woorden zamen gevoegd, om eene hoogheid, of meerderheid aan te duiden, b. v.: *opperadmiraal*, *opperbetuw*, het bovenste gedeelte der Betuwe, *opperbevel*, *opperbevelhebber*, *opperbisschop*,

op-

opperboekhouder, *opperbewind*, *opperduitschland*, *oppergebied*, *oppergebieder*, *oppergezag*, *oppergezaghebber*, *opperheer*, *opperheerschappij*, *opperheerscher*, *opperheid*, en *opperoverheid*, *opperhof*, *opperhoofd*, *opperhuid*, *opperjager*, *opperjagermeester*, *opperjagermeesterschap*, *opperkamer*, waarvoor men thans *opkamer* bezigt, *opperkamerling*, *opperkerk*, hoofdkerk, *opperkleed*, bovenkleed, *opperklerk*, *opperkok*, *opperkoopman*, opperste koopman: *voor opperkoopman varen*, — *oppermagt*, *opperofficier*, *oppermajesteit*, *oppermeester*, bovenmeester, *opperpriester*, *opperregter*, *opperrijn*, bovenrijn, *opperschenker*, *opperschout*, bovenschout, *opperstalmeester*, *opperstuurman*, *oppertoezigt*, *oppervlies*, *oppervoogd*, *oppervorst*, *opperwal*, *opperwater* (water, dat van boven komt) *opperzaal*, bovenzaal, enz.

'PEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik opperde*, *heb geopperd*. Eigenlijk, op hoopen zetten. Verder, kalk en teen aanbrengen, ten dienste van den metselaar. Van hier *opperman*, metselaars oppasser, meerv. *opperlieden*.

PEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik opperde*, *heb geopperd*. Iets ophalen, het eerst van iets spreken: *hij opperde de zaak*.

PERSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. en *persen*: *ik perste op*, *heb opgeperst*. Door persen nen nieuwen glans geven: *laken*, *zijde* enz. *oppern*. Van hier *oppersing*.

'ERVLAKKIG, bijv. n. en bijw., *oppervlakkiger*, *oppervlakkigst*. Dit woord wordt alleen in eene figuurke beteekenis gebezigd, als het tegengestelde van grong: *eene oppervlakkige kennis*. *Een oppervlakkig betoog*. *n oppervlakkig man*, die geene grondige geleerdheid eft. Van hier: *oppervlakkigheid*, *oppervlakkiglijk*.

ERVLAKTE, z. n., vr., *der*, of *van de oppervlak-*; meerv. *oppervlakten*. De bovenste vlakte van eenig ig: *de oppervlakte der aarde*.

'IKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. orz. *op* en *pikken*: *ik pikte op*, *heb opgepikt*. Pikkend t den snavel opnemen, en eten, van de vogelen: *de k heeft al de zaadjes opgepikt*.

LAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. orz. *op* en *plakken*: *ik plakte op*, *heb opgeplakt*. Op iets

iets plakken: *ik heb er rood papier opgeplakt.* Van hier *opplakking.*

OPPLANTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *planten: ik plantte op, heb opgeplant.* In de hoogte planten: *boomen op eenen heuvel planten.* Figuurl., opbrengen, opzetten: *het kanon op den wal planten.*

OPPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *ploegen: ik ploegde op, heb opgeploegd.* Door ploegen opbrengen: *steenen — eenen schat opploegen.* Omspitten: *de aarde opploegen.* Van hier: *opploeging.*

OPPOPPEN, veroud. bedr. w., waarvoor wij thans *opschikken* bezigen.

OPPRONKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *pronken: ik pronkte op, heb opgepronkt.* Opsieren, optooijen: *dat meisje pronkt zich verbaasd op. Eene redenering oppronken.* Van hier *oppronking.*

OPPROPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *proppen,: ik propte op, heb opgepropt.* Door proppen opvullen: *een kind met spijs opproppen.* Figuurl.: *de steden met krijgsvolk opproppen.* Van hier *oppropping.*

OPPUILEN, (*opbulten*) onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *puilen: ik puilde op, ben opgepuild.* Los raken en in de hoogte opzetten: *het leer van dat boek is geheel opgepuild.* Van hier *oppuiling.*

OPRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *raken: ik raakte op, ben opgeraakt.* Verteerd worden: *dat geld is in korten tijd opgeraakt.*

OPRAMEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rameijen: ik rameide op, heb opgerameid.* Open stooten: *de stadspoort oprameijen.* Ook zegt men *oprammen.*

OPRAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rapen: ik raapte op, heb opgeraapt.* Te zamen rapen en opheffen: *appelen van den grond oprapen.* Ook enkel opheffen: *raap dien hoed eens op. Dat is geen oprapens waardig*, zeer gering, zonder waarde. Opligten: *zij raapte hare rokken op.* Verzinnen, verdichten: *waar hebt gij die vertelling weder opgeraapt? Het zijn opgeraapte leugens.* Schielijk bijeen verzamelen: *opgeraapt Volk — een opgeraapt leger.*

OPREGT, bijv. n. en bijw.; *opregter*, *opregtst*. Ongeveinsd, vroom: *een opregt man*. *Opregt in handel en wandel*. Wezenlijk waar: *opregte Levantsche koffij*. Van hier: *opregtelijk*, *opregtheid*, *opregtigheid*, ook *opregtiglijk*.

OPREGTEN (*oprigten*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *regten*: *ik regtte op*, *heb opgeregt*. Het geen op den grond ligt in de hoogte heffen: *eene tafel, die omgevallen is, opregten*. *Zich in het bed opregten*; *oprigten*. Bouwen, stichten: *een gebouw opregten* — *ter eere van iemand een standbeeld oprigten*. Aanstellen, stichten, beginnen: *een gezelschap oprigten* — *een leger oprigten*. *Er is hier eene Latijnsche school opgerigt*. Moed inboezemen: *het ongeluk heeft hem ter neder gedrukt*; *wat zal hem weder oprigten?* Van hier: *opregter*, *opregting*.

OPREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *reiken*: *ik reikte op*, *heb opgereikt*. In de hoogte toereiken: *reik mij dat hout eens op*.

OPREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rekenen*: *ik rekende op*, *heb opgerekend*. Optellen: *de kosten oprekenen*. Ook bezigt men het in den zin van vuur, dat onder de asch ligt, ophalen en van de asch ontdoen, het tegengestelde van *inrekenen*: *reken het vuur eens op*. Figuurl. zegt HOOFT: *een vuur in 't hart voelen oprekenen*. Van hier *oprekening*.

OPREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rekken*: *ik rekte op*, *heb opgerekt*. Alles rekken, ten einde rekken: *wilt gij mij het linnen helpen oprekken?* Ook enkel voor rekken: *ik moet nog twee overhemden oprekken*.

OPRIDSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *ridsen*: *ik ridsde op*, *heb opgeridsd*. Het zelfde als *aanridsen*. Zie dit woord. Van hier *opridsing*.

OPRIGTEN, zie *opregten*.

OPRIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rijden*: *ik reed op*, *heb* en *ben opgereden*. Bedr., open rijden, door rijden scheuren, wonden: *een paard oprijden*; *hij had zijn achterste*, *zijne broek geheel opgereden*. In het gemeene leven, noodzaken tot iets: *ik zal hem wel oprijden*. Smadelijk behandelen: *Gine hadt den cnape gereden op*. FERGUUT. Onzijd., met *zijn*; naar boven rijden: *ik zag den berg*, *en reed op*. Verder rijden: *rijd wat op*, *daar*.

OPRIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rijten*: *ik reet op*, *heb opgereten*. Bedr., opscheuren: *hij heeft zijnen rok opgereten*. Onz. met *zijn*: *de wonde is weder opgereten. De naad reet op*.

OPRIJZEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rijzen*: *ik rees op*, *ben opgerezen*. Opstaan: *zij rees*, *uit eerbiedigheid voor hem*, *op*. Hooger worden, opzwellen: *het beslag is al opgerezen*. Opkomen, ontstaan: *er rees een verschrikkelijk onweer op uit het oosten*. Van hier *oprijzing*.

OPRISPEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rispen*: *ik rispte op*, *heb opgerispt*. Den smaak van 't geen men gegeten heeft rispend opbrengen.

OPROEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *roeijen*: *ik roeide op*, *heb opgeroeid*. Bedr., door roeijen hooger opbrengen: *ik moest het schuitje tegen den stroom oproeijen*. Onzijd.: *roei wat op*.

OPROEP, z. n., m., *des oproeps*, of *van den oproep*; zonder meerv. Het oproepen: *iets bij den oproep of afslag verkoopen*.

OPROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *roepen*: *ik riep op*, *heb opgeroepen*. Opwekken, roepen om op te staan, zoo wel eigenlijk: *eenen slapenden oproepen*, als ook figuurlijk, tot eene handeling roepen: *ik heb de knechts opgeroepen*; — *iemand ten dans oproepen*. Oplezen, uitroepen: *men riep hem het eerst op*. Van hier *oproeper*, *oproeping*.

OPROER, z. n., m., en o., *des oproers*, of *van den*, *van het oproer*; meerv. *oproeren*, doch dit wordt zelden gebezigd. Beroerte onder het volk, opstand: *oproer verwekken*, *stichten*, *stoken*, *aanregten*. *Maken grooten oproer*. HOOFT. *Van dit oproer*. HOOFT. *Het burgerlijk oproer*. VOND. *Een oproer dempen*, *stillen*. Het onz. geslacht is meest in gebruik. Zamenst.: *oproermaker*, *oproerstichter* enz.

Het stamt, waarschijnlijk, van het volgende werkw. *oproeren* af, dewijl in een oproer, gelijk FRISCH zegt, slechte menschen, als het grondsap, of het bezinksel des volks, in beweging gebragt en opgeroerd, of naar boven geroerd worden. Voor *oproer* komt bij OTFR. *urheiz* en *wertisal*, bij TATIAN. *gistriti*, en bij KER. *uirdarwigo* voor. *Giruornissi* gebruikt TATIAN. voor eene geweldige beweging der zee.

OPROEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *roeren*: *ik roerde op*, *heb opgeroerd*. Naar boven roeren, door roeren in de hoogte brengen. Eigenlijk, het dikke, drabbige, van zekere vloeistof, dat op den grond zinkt, door roeren naar boven brengen. Figuurlijk, de ingezetenen van een land tegen hunne overheid in eene hevige beweging brengen, tot oproer aanzetten. In deze beteekenis is dit woord verouderd; intusschen is het daarvan ontleende zelfstand. *oproer* in algemeen gebruik.

OPROERIG, (oul. ook *oproerisch*) bijv. n. en bijw., *oproeriger*, *oproerigst*. Tot oproer geneigd: *oproerig zijn*, *zich oproerig gedragen*, *een oproerig volk*. Figuurlijk, in eene hevige beweging gebragt: *hij bezweek voor het geweld zijner oproerige driften*. Van hier *oproerigheid*. Van *op* en *roerig*, dat buiten zamenstell. niet in gebruik is.

OPROKKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rokkenen*: *ik rokkende op*, *heb opgerokkend*. Eigenlijk, op de spinrokken winden: *hennip oprokkenen*. Figuurl., ophitsen, opruijen: *hij rokkende den zoon tegen den vader op*. *De neigingen der gemoederen oprokkenen*. Oud. Van hier *oprokkening*.

OPROLLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rollen*: *ik rolde op*, *heb opgerold*. Op, of om iets rollen: *een blad papier*, *het haar oprollen*. Van hier *oprolling*.

OPROOSTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *roosteren*: *ik roosterde op*, *heb opgeroosterd*. Op den rooster braden, opbraden.

OPRUIJEN, (*opruiden*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *ruijen*: *ik ruide op*, *heb opgeruid*. Ophitsen, opmaken: *het volk tegen den koning opruijen*. *Nu ruitze ook 't geestendom der helle op tegens hem*. Vond. Fig. zeggen de dichters van eene holle zee: *opgeruide baren*. *De opgeruide regenplassen*. Moon.

Waer duizenden helaes! verplet zijn, of bedolven,
Als in een glazen graf door d'opgeruide golven.
J. de Haes.

Van hier *opruijer*, *opruijing*.

OPRUIMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *ruimen*: *ik ruimde op*, *heb opgeruimd*. Ruim en schoon maken: *den winkel opruimen*. Van hier *opruimer*, *opruiming*.

OPRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *rukken*: *ik rukte op*, *heb opgerukt*. Naar boven rukken. Ook met geweld oprekken: *eene deur oprukken. Hij rukte zijnen rok geheel op. Zij heeft hem de wangen opgerukt*. Van hier *oprukking*.

OPRUSTEN, zie *uitrusten*.

OPSCHAFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schaffen*: *ik schafte op*, *heb opgeschaft*. Opdisschen: *wat zal de kok van daag opschaffen?* Verschaften, overgeven: *gij moet alles opschaffen, wat gij hebt*. Ook opeten: *zij hebben alles opgeschaft*; doch in dezen zin zegt men gemeenlijk *opschaften*. Van hier *opschaffing*.

OPSCHAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schakelen*: *ik schakelde op*, *heb opgeschakeld*. Bij schakels opschorten: *eene keten opschakelen*. Van hier *opschakeling*.

OPSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schaven*: *ik schaafde op*, *heb opgeschaafd*. Door schaven glad maken: *die plank was te ruw, ik heb haar nog wat opgeschaafd*.

OPSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schenken*: *ik schonk op*, *heb opgeschonken*. Op iets schenken: *water op de thee schenken. Schenk de trekpot eens op*.

OPSCHEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schepen*: *ik scheepte op*, *heb opgescheept*. Eigenlijk, inschepen, op elkander in een schip laden; doch thans wordt het alleen gebezigd in den zin van iets aan iemand tot een' last maken: *ik zal haar morgen met drie kinderen opschepen. Ik ben lang met hem opgescheept geweest*.

OPSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *scheppen*: *ik schepte op*, *heb opgeschept*. Met eenen lepel opnemen: *het eten opscheppen*. *Met eene schop opscheppen — de asch opscheppen. Iets met eenen emmer uit het water opscheppen*. Van hier *opschepper*.

OPSCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *scheren*: *ik schoor op*, *heb opgeschoren*. Met eene schaar opsnoeijen: *de laan moet wat opgeschoren worden*.

?SCHERPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *fcherpen: ik fcherpte op, heb opgefcherpt.* Aanprikkelen, aanzetten: *iemand tot de deugd opfcherpen. Den geest opfcherpen.* Vermeerderen: *door dat zeggen werd de aandacht der toehoorders nog meer opgefcherpt.* Van hier *opfcherping.*

›SCHEUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *fcheuren: ik fcheurde op, heb* en *ben opgefcheurd.* Bedr. Vaneen fcheuren: *hij fcheurde zijnen mantel op. Ik heb mijne hand aan eenen fpijker opgefcheurd.* Onzijd., opgefcheurd worden: *het behangfel begint op te fcheuren.* Van hier *opfcheuring.*

›SCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *fchieten: ik fchoot op, heb* en *ben opgefchoten.* Met een fchot openen: *eene deur opfchieten.* Naar de hoogte fchieten: *vuurpijlen opfchieten.* Uit de hand laten vliegen: *vogels, eenen vlieger opfchieten.* Onz., in de hoogte fchieten, opwasfen, zoo wel van planten, als dieren en menfchen: *die boom fchiet goed op. De jongen is in korten tijd zeer opgefchoten.* Oul. ook bedr., voor doen opfchieten: *distels en doorens zal de aerde u opfchieten.* OUD. Opglijden: *mijn hembdsmouw is opgefchoten.* Naderen, voor den dag komen, aanlanden: *de fchepen fchieten nog niet op,* of *komen nog niet opfchieten.* Van hier *opfchieting.*

›SCHIK, z. n., m., *des opfchiks,* of *van den opfchik.* Het meerv. is buiten gebruik. Het opfchikken: *zij is lang met den opfchik bezig. Zij houdt veel van den opfchik.* Insgelijks datgeen, wat tot het opfchikken behoort: *ik heb aan den opfchik dezer kamer veel geld befteed.*

›SCHIKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *fchikken: ik fchikte op, heb opgefchikt.* Bedrijv., oppronken, optooijen: *zich opfchikken — eene kamer opfchikken. Eene redevoering met bloempjes der welfprekendheid opfchikken.* VOND. bezigt: *een heir opfchikken,* voor verflaan. Onzijd., met *hebben;* wijken, plaats maken: *fchik wat op.* Van hier *opfchikking.*

'SCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. voorz. *op* en *fchilderen: ik fchilderde op, heb opgefchilderd.* Op iets fchilderen: *hij nam een ftuk doek en fchilderde er een landfchap op.* Op nieuw fchilderen: *ik heb*

die kamer wat laten opschilderen. Door schilderen opgebruiken: *al de verw is opgeschilderd.*

OPSCHOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schoeijen: ik schoeide op, heb opgeschoeid.* Met planken en aarde aanhoogen: *eenen wal opschoeijen.* Van hier *opschoeijing.*

OPSCHOFFELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schoffelen: ik schoffelde op, heb opgeschoffeld.* Met de schoffel los maken: *de aarde opschoffelen.* In het kolfspel zegt men ook: *eenen bal opschoffelen*, d. i. den bal met de kolf langs den grond slepende op en paal schuiven; ook enkel *opschoffelen: ik heb opgeschoffeld.*

OPSCHOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schokken: ik schokte op, heb opgeschokt.* Met een' schok opwaarts brengen: *wij werden door den wagen op — en neer geschokt. Gij hebt uwe kleeren opgeschokt.*

OPSCHOMMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *schommelen: ik schommelde op, heb opgeschommeld.* Schommelend opzoeken: *ik zal het een en ander voor haar opschommelen.*

OPSCHOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schooijen: ik schooide op, heb opgeschooid.* Bedelend opzamelen, verkrijgen: *hij schooit dagelijks meer op, dan hij met werken kan verdienen. — Een ambtje opschooijen.*

OPSCHOPPEN, (*opschuppen*) bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schoppen: ik schopte op, heb opgeschopt.* Met den voet opstooten: *eene deur opschoppen.* Met den voet voort stooten: *schop dien bal er op.* Met eene schop hooger opwerpen: *de ruinen opschoppen.*

OPSCHORSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schorsen: ik schorste op, heb opgeschorst.* Opschorten, uitstellen: *een geding opschorsen. Een werk voor eenen tijd opschorsen.* Van hier *opschorsing.*

OPSCHORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schorten: ik schortte op, heb opgeschort.* Het zelfde als *opschorsen*, uitstellen: *een vonnis, een oordeel over eene zaak opschorten.* Opgorden: *zij schortte hare rokken op.* Oul. zeide men hiervoor ook *opschorsen: die dat paaschlam aten moesten haer lendenen opgeschorst hebben.* CLAR. SPIEG. Van hier *opschorting.*

OPSCHOTELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schotelen: ik schotelde op, heb opgescheteld.* In schotels opdisschen: *ik zal van daag wat op te schotelen hebben.* Figuurl.: *meent gij, dat het hier zoo maar opgescholeld is:* dat men het hier maar voor 't krijgen heeft? *Het is daar juist ook zoo niet opgescholeld*, er is daar juist ook geen overvloed. Van hier *opscholeling.*

OPSCHRABBEN, (*opschrappen*; *opschrapen*), bedr. w., gelijkvl Van het scheidb. voorz. *op* en *schrabben: ik schrabde op, heb opgeschrabd.* Met een ijzer, of ander puntig werktuig, opkrabben: *het vel opschrabben.* Van hier *opschrabbing.*

OPSCHRANDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schranderen*, van *schrander: ik schranderde op, heb opgeschranderd.* Schranderder maken, opscherpen. Het verled. deelw. is meest gebruikt: *en in 't verstand ter waarheid opgeschrandert.* CAMPH. *Dien 't verstand is opgeschrandert.* OUD.

OPSCHRANSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schransen: ik schransde op, heb opgeschransd.* In het gemeene leven gebruikelijk, voor gulzig opeten: *hij heeft alles opgeschransd.*

OPSCHRIFT, z. n., o., *des opschrifts*, of *van het opschrift*; meerv. *opschriften.* Een geschrift, dat van buiten op iets geschreven wordt: *het opschrift eens briefs, eens boeks. Het opschrift*, of bijschrift, *van eenen penning. Kodaige opschriften*, op luifels en uithangborden.

OPSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schrijven: ik schreef op, heb opgeschreven.* Schriftelijk opstellen: *zijnen naam opschrijven.* Opteekenen: *onkosten en uitgaven behoorlijk opschrijven.* Van hier *opschrijving.*

OPSCHROBBEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schrobben: ik schrobde op, heb opgeschrobd.* Door schrobben schoon maken: *den vloer opschrobben.* Opkrabben, open krabben: *het kind heeft zijne handen opgeschrobd.*

OPSCHROKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schrokken: ik schrokte op, heb opgeschrokt.* Opslokken, gulzig opeten: *alles opschrokken.* Van hier *opschrokker.*

OPSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz. *op* en *schudden*: *ik schudde* (*schuddede*) *op*, *heb opge-schud*. Door schudden hoog en zacht maken: *het bed opschudden*. Van hier *opschudding*, ook voor groote beweging, beroerte, ontsteltenis: *dat geval maakte eene groote opschudding*.

OPSCHUIMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schuimen*: *ik schuimde op*, *heb op-geschuimd*. Bedr., door het schuim opwerpen: *de zee schuimt veel goed op*. Onzijd., met *hebben*; in de hoogte schuimen, zich als een schuim verheffen: *de zee schuimt sterk op*. Van hier *opschuiming*.

OPSCHUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schuiven*: *ik schoof op*, *heb opge-schoven*. In de hoogte schuiven: *de ramen opschuiven*. Verschuiven, uitstellen: *eene zaak tot nadere gelegenheid opschuiven*. Onzijd., met *hebben*; plaats ruimen: *schuif wat op*. Van hier *opschuiving*.

OPSCHUPPEN, zie *opschoppen*.

OPSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schuren*: *ik schuurde op*, *heb opgeschuurd*. Door schuren schoon maken: *het tin opschuren*. Door schuren verwonden: *zij heeft zich de handen opgeschuurd*.

OPSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *schutten*: *ik schutte* (*schuttede*) *op*, *heb op-geschut*. Door sluizen tegenhouden: *het bovenwater opschutten*.

OPSIEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *sieren*: *ik sierde op*, *heb opgesierd*. Opschikken, sieraad bijzetten: *zich opsieren*. *Eene kamer opsieren*. *Eene zaak opsieren*. Voor *opsieren* zeide men oudt. ook *opstreelen*: *al en was Theseus niet opghestreelt*. Const. d. Minn. Van hier *opsiering*.

OPSLAAN, bedr. en onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *slaan*: *ik sloeg op*, *heb* en *ben op-geslagen*. Bedr., eigenlijk, opwaarts slaan: *de kraag opslaan*. *Zijne mouwen opslaan*, omslaan. *Een kies opslaan*, eenige uitwendige deelen van hetzelve omslaan. *Het bed opslaan*, de dekens omslaan. *Eene tafel opslaan*, de nederhangende bladen oprigten. *Eenen bal opslaan*, den paal met eenen bal raken; in het kolfspel; waar men ook enkel *opslaan* zegt: *gij hebt driemaal opgeslagen*, in het uitslaan den achterpaal geraakt. *Op en slaan*, in het uitslaan den achterpaal, en in het te-

ſlaan den voorpaal raken. Figuurl.: *zijne woning aan eene plaats opſlaan*, zich daar nederzetten. Schielijk naar de hoogte wenden: *hij durft in hare tegenwoordigheid zijne oogen niet opſlaan.* Door ſlaan openen, open ſlaan: *eene deur opſlaan. Een venſter, een vat opſlaan.* Hiertoe behooren ook de uitdrukkingen: *een boek — eenen brief — eene plaats in den Bijbel opſlaan.* Verdrijven, verjagen: *den vijand uit zijn leger opſlaan.* Onzijd., met *zijn*; uitſpruiten, voortkomen: *dat kruid ſlaat van zelf genoeg op.* Vocht opgeven, optrekken: *de vloer ſlaat verbaasd op.* Duurder worden: *het koorn ſlaat dagelijks op.* Oul. werd *opſlaan met iemand* gebezigd voor in onderhandeling treden, overeenkomst treffen: *zoo de vereenighde gewesten — quamen met den Spanjaard op te ſlaan.* Hooft.

OPSLAG, z. n., m., *des opſlags*, of *van den opſlag*; meerv. *opſlagen.* Verhooging van prijs: *door den opſlag der waren* enz. *De huisheer ſpreekt van opſlag*, verhooging van huur. Hooger bod: *goed bij den opſlag verkoopen.* Omſlag: *een rok met fluweelen opſlagen.* Opſlag der oogen: *hij is norsch — zij is vriendelijk van opſlag.*

OPSLIKKEN, zie *opſlokken.*

OPSLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſlokken: ik ſlokte op, heb opgeſlokt.* Inzwelgen, verſlinden: *hij ſlokt alles op, wat op tafel komt.* Figuurl.: *het goed van weduwen en weezen opſlokken*, zich aanmatigen en verteren. Van hier *opſlokker, opſlokking.*

OPSLORPEN, (*opſlurpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſlorpen: ik ſlorpte op, heb opgeſlorpt.* Slorpend opeten, of opdrinken, van vocht, of lepelkost; klanknabootſend woord: *een ei opſlorpen. Hij ſlorpte den brij, de melk, maar op.* Van hier *opſlorping.*

OPSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſluiten: ik ſloot op, heb opgeſloten.* Met eenen ſleutel openen: *een ſlot*, verder *eene deur, eene kamer, een huis opſluiten.* Figuurl.: *van langzamer hand ſluit de aarde haren ſchoot op, en laat hare gewasſen voortſpruiten.* Wegſluiten: *ik heb mijne papieren opgeſloten.* Vast zetten: *hij heeft haar opgeſloten, houdt haar opgeſloten.* Van hier *opſluiting.*

OPSLURPEN, zie *opſlorpen.*

OPSMEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz.

op en *smeden*: *ik smeedde op*, *heb opgesmeed*. Een gloeijend ijzer door smeden, dat is, met hamers slaan, op iets anders vast maken. Ook versmeden, alles smeden: *al het ijzer is opgesmeed*.

OPSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *smeren*: *ik smeerde op*, *heb opgesmeerd*. Op iets smeren: *zalf op linnen smeren*. *Boter op brood smeren*. Versmeren: *al de boter opsmeren*.

OPSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *smijten*: *ik smeet op*, *heb opgesmeten*. Op iets smijten, of werpen: *hout opsmijten*, op eenen wagen, op het vuur. Door smijten openen: *de deur opsmijten*. Naar boven smijten: *smijt de turf wat op*.

OPSMUKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *smukken*: *ik smukte op*, *heb opgesmukt*. Optooijen, versieren: *zich prachtig opsmukken*. Figuurl.: *eene reden opsmukken*. Van hier *opsmukking*, ook *opsmuk*.

OPSMULLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *smullen*: *ik smulde op*, *heb opgesmuld*. Gulzig opeten: *hij smult alles op*, *wat hem voor den mond komt*. Met smullen doorbrengen: *zij hebben al hun goed opgesmuld*.

OPSNAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *snappen*: *ik snapte op*, *heb opgesnapt*. Snappend, dat is, schielijk opeten: *de kat heeft een kuiken opgesnapt*. Met opgesperden muil, vangen en opslokken. *Zoo snapt de hond eenen hem toegeworpen brok op*. Van hier *opsnapper*, *opsnapping*.

OPSNIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *snijden*: *ik sneed op*, *heb opgesneden*. Bedr., insnijden: *ik liet er mijnen naam opsnijden*. Onginnen: *brood opsnijden*. Voorsnijden: *wie zal den haas opsnijden?* Open snijden: *een pak* — *de borst van een hemd* — *een boek*, de bladen van een boek — *een dier den buik opsnijden*. Figuurl., opzeggen: *verzen opsnijden*. Onzijd., met *hebben*; met onwaarschijnlijke vergrooting van eene zaak spreken: *hij zat geweldig op te snijden*. Van hier *opsnijder*, voorsnijder en pogcher — *opsnijderij*, pogcherij — *opsnijding*, van het bedrijvende en onzijd. werkwoord.

OPSNUIVEN, (*opsnuffen*), bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *snuiven*: *ik snoof op*, *heb op-*

gesnoven. In den neus ophalen: *gij moet brandewijn opsnuiven tegen de tandpijn.* Alles infnuiven: *ik heb mijne gansche doos* (al de snuif, die in mijne doos was) *reeds opgesnoven.* Fig. voor opsporen:

Doch heb ik niet alleen door mijn zeer diep beschouwen,
En konsten opgesnuft, en in gebruik gehouwen.

J. DE DECK.

Van hier *opsnuiving.*

OPSOMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *sommen*: *ik som e op, heb opgesomd.* Als eene som optellen, opnoemen: *vele onaangename gebeurtenissen hebben daar plaats gehad, te veel, om die alle op te sommen.*

OPSPALKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spalken*: *ik spalkte op, heb opgespalkt.* Eigenlijk met spalken opzetten: *een geslagt varken opspalken.* Figuurl.: *hij spalkte zijnen mond eene el breed op. Ik moest mijne oogen opspalken.* Van hier *opspalking.*

OPSPANNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spannen*: *ik spande op, heb* en *ben opgespannen.* Bedrijv., eene zaak spannend op eene andere vast maken: *een zeil opspannen. Snaren opspannen,* op een speeltuig. *Eene trom opspannen.* Onzijd., met zijn; opgespannen, opgezet, opgeblazen worden: *de lucht ol begint al op te spannen. Ik was ver aasd opgespannen.* Van hier *opspanning,* doch meest in den zin van het onzijd. werkw.: *zij lijdt veel aan opspanningen,* anders *spanningen.*

OPSPELDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spelden*, *ik speldde op, heb opgespeld.* Met spelden in de hoogte vast maken: *een gordijn opspelden.* Iets op iets anders spelden: *ik heb er eenen lap opgespeld. Iemand iets op de mouw spelden,* wijs maken.

OPSPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spelen*: *ik speelde op, heb opgespeeld.* Op een muzijkwerktuig spelen: *hij begon zijn gewoon lied weer op te spelen.* In het kaartspel, eene kaart neerleggen — eene kaart spelen: *wie heeft die kaart opgespeeld? Speel op.*

OPSPERREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *sperren*: *ik sperde op, heb opgesperd.* Wijd openen: *den mond opsperren.* Van hier *opsperring.*

OPSPEUREN, zie *opsporen.*

OPSPIJZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spijzen*: *ik spijsde op*, *heb opgespijsd*. Eene hoffelijker uitdrukking voor opeten: *al de voorraad is reeds opgespijsd.*

OPSPINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spinnen*: *ik spon op*, *heb opgesponnen*. Al wat te spinnen was verspinnen: *al het vlas opspinnen.* Door spinnen verwonden: *zij heeft zich de vingers opgesponnen.*

OPSPLIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *splijten*: *ik spleet op*, *heb* en *ben opgespleten*. Bedr., opspouwen, opklieven, open splijten: *een stuk hout opsplijten.* Onz., met *zijn*, opengespleten worden: *die pen spleet van zelve op.*

OPSPOELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spoelen*: *ik spoelde op*, *heb opgespoeld*. Naar boven spoelen, van de zee sprekende: *de zee spoelt veel goed op.* Nog eens spoelen, voor het laatst spoelen, opwasschen: *het linnen is reeds opgespoeld.*

OPSPOREN, *opspeuren*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *sporen*: *ik spoorde op*, *heb opgespoord*. Door sporen, of vlijtig opzoeken, vinden: *eenen haas opsporen.* Gebreken opsporen. Van hier *opsporing.*

OPSPOUWEN, even als *opsplijten.*

OPSPRAAK, z. n., vr., *der* of *van de opspraak*, zonder meerv. Berisping, naspraak: *buiten opspraak leven. Mij jegens de opspraak verzetten.* HOOFT. Van hier *opsprakelijk*, berispelijk, onbehoorlijk.

OPSPREIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *spreiden*: *ik spreidde op*, *heb opgespreid*. Op iets spreiden, met iets dekken: *ik spreidde eene deken op het bed.*

OPSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *springen*: *ik sprong op*, *ben opgesprongen*. In de hoogte springen, ook schielijk opstaan: *uit het bed*, *van den grond opspringen.* In de lucht springen: *een bolwerk met buskruid doen opspringen.* Huppelen, dansen: *zij sprong op van vreugde*; figuurl. *mijn hart sprong op van vreugde.* Los springen, zich schielijk openen: *het slot is opgesprongen.* Insgelijks scheuren, spleten krijgen: *mijn vel is van de koude opgesprongen.* Van hier *opspringing.*

OPSPRUITEN, onz. w., ongel. Van het scheidb. voorz. *op* en *spruiten; ik sproot op, ben opgesproten.* Beginnen te groeijen: *het graan spruit op.* Hooft bezigt het van de liefde:

Kou kan mijn liefd niet sluyten,
Haer hitt' is veel te groot, zij zou door 't sneeu opspruyten.

OPSTAAN, onz. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *staan: ik stond op, ben opgestaan.* Op iets staan: *de tafel staat op den grond.* Regtop staan; *in het water opstaan*, met de voeten op den grond staan. Zich opregten, oprijzen, zich uit den stand der rust in dien der beweging verplaatsen. De plaats, welke men als dan verlaat, bekomt het voorz. *van*, men mag zittend of liggend gerust hebben. Zoo zegt men: *van den stoel, van den grond opstaan. Van de tafel, van het ziekbed opstaan. Van het bed opstaan*, wanneer men op hetzelve gezeten of gelegen heeft. Voor *van* zegt men *uit*, wanneer men van de zaak, waarop men gerust heeft, tevens omgeven geweest is. Zoo *staat men uit het bed, uit het stroo, uit den slijk op.* Dikwerf gebruikt men *opstaan* alleen, zonder den voorafgeganen stand der rust aan te duiden: *ik viel, maar stond weer op. Staat op, laat ons gaan.* Bybelv. *Zij waren reeds opgestaan*, van de tafel, of uit het bed. *Wij zijn heden laat opgestaan.* Figuurlijk, ontstaan, te voorschijn komen: *er is een man opgestaan, die de beheerscher* enz. *Er stond een verschrikkelijk onweer op.* Genezen: *van het ziekbed opstaan.* Levend worden en opstaan: *van den dood*, of *van de dooden opstaan*, waarvoor dikwerf alleen *opstaan* gebezigd wordt: *de dooden zullen eens opstaan.* Tegen iemand opstaan, oproerig worden: *het volk stond tegen zijnen wettigen Vorst op*; waarvoor oul *opverstaan* gebezigd werd: *Com op ende verlos mi van sconincs hant van sijnen, en van sconincs hant van israhel, die jegen mi opverstaan sijn.* Byb. 1477. *Als onse heer van der doot opuerstont.* Guld. Tr. Nog wordt *opstaan* in eenige andere zegswijzen gebezigd, b. v.: *op de kerkdeur staat: pax intrantibus*, d. i., op de kerkdeur staat geschreven, of geschilderd, enz. *Wat staat er op de klok?* d. i., welk muzijkstukje speelt de klok? *Het was verloren, en er stond een driegulden op voor den genen, die het gevonden had en te regt bragt*, d. i. men beloofde eenen driegulden aan den genen enz. *Al stond er de galg op*, d. i.

al ware er de galg mede gemoeid, al wierd het met de galg geſtraft. *Ik ſta er op*, ik wil, ik vorder, *dat hij kome*. *Hij ſtaat op zijn ſtuk*, blijft zijn gevoelen vast houden, drijft zijne ſtelling door. Van hier *opſtand*, *opſtanding*, van het oude werkw. *opſtanden*.

Opſtaan is een zeer oud woord, het welk reeds bij Ottfrid. en Willeram. voorkomt, en *uffſten*, [illegible] heet.

OPSTAL, z. n., m., *des opſtals*, of *van den opſtal*; het meerv. is niet in gebruik. Een gebouw, alles wat op eenen grond gebouwd is: *den opſtal van een huis*, alles wat tot het huis behoort, zonder den grond, *verkoopen*.

OPSTAND, z. n., m., *des opſtands*, of *van den opſtand*; meerv. *opſtanden*. Eigenlijk, het opſtaan, oprijzen, doch alleen, wanneer velen van hunne ſtoelen opſtaan: *er was een algemeene opſtand in het gezelſchap*, het geheele gezelſchap ſtond op. Eene plotſeling ontſtane tegenkomst tegen de overheid, welke dikwerf het begin des oproers is: *eenen opſtand verwekken*. *Men was voor eenen algemeenen opſtand beducht*.

OPSTAPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtapelen*: *ik ſtapelde op*, *heb opgeſtapeld*. Op ſtapels, of op hoopen zetten: *hout*, *turf*, enz. *opſtapelen*. Figuurl., vermeerderen, vergrooten: *rijkdommen opſtapelen*. Van hier *opſtapeling*.

OPSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtappen*: *ik ſtapte op*, *heb opgeſtapt*. Opwaarts ſtappen: *den berg opſtappen*. *Het is te hoog*, *ik kan er niet opſtappen*.

OPSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſteken*: *ik ſtak op*, *heb* en *ben opgeſtoken*. Bedrijv., op iets ſteken, bijzonderlijk in de hoogte: *eene vlag opſteken*, boven aan den mast vast maken. *Hooi opſteken*, op den zolder. *Zij ſtak eene pluim op haren hoed*. In de hoogte ſteken: *het hoofd opſteken*, figuurl., zich trotſchelijk verheffen, zich veel laten voorſtaan. *Zijne vingers opſteken*, figuurl. eenen eed doen. *Zijne ooren opſteken*, figuurl., aan 't razen en woeden raken. *Eene keel als een klok opſteken*, hard ſchreeuwen, bij Vond. Openen: *een ſlot opſteken* — *eene deur opſteken*. Ontſteken: *een vat* — *wijn*, *bier opſteken*. In de ſcheede ſteken: *zijnen degen*, *zijn mes opſteken*; ook enkel *opſteken*: *ſteek op!* Aanſteken: *eene kaars opſteken*. Op [illegible]

nieuws

nieuws ſteken, of opſnijden. Zoo plegen de plaatſnijders *eene afgebruikte plaat op te ſteken.* Onzijd., met *zijn*, aanwakkeren, toenemen: *de wind ſtak geweldig op*. Zich prachtig en boven zijnen ſtaat kleeden: *zij begint al te zeer op te ſteken*; ook *opſteken in kleeding*. Om iets raden; *willen wij er om opſteken?* anders *uitſteken*. Sommigen bezigen, in het verled. deelw. *opgeſteken*; *hebben zij de hoofden opgeſteken.* H. DE GR. Doch *opgeſtoken* is thands meest in gebruik. Van hier *opſteker*; ook voor een groot mes — en *opſteker* van de lantarens, anders *lantarenopſteker* — *opſteking*.

OPSTEKER, zie *opſteken*.

OPSTEL, z. n., o., *des opſtels*, of *van het opſtel*; meerv. *opſtellen*. Ontwerp, vertoog: *een opſtel van iets maken*, *het opſtel van eenen brief*, *eener redevoering*, enz. Oul. beteekende *opſtel* ook opzet, voornemen.

OPSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtellen*: *ik ſtelde op*, *heb opgeſteld*. Ontwerpen: *een verzoekſchrift opſtellen*. Opſchrijven: *ſtel eens op, wat gij al uitgegeven hebt*. Van hier *opſteller*, *opſtelling*.

OPSTEMMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtemmen*: *ik ſtemde op*, *heb opgeſtemd*. Onderling afſpreken, beſluiten: *zij hadden dat reisje in ſtilte opgeſtemd*. *Wij hebben opgeſtemd*, *morgen bijeen te komen*. Van hier *opſtemming*.

OPSTIJGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtijgen*: *ik ſteeg op*, *ben opgeſtegen*. In de hoogte ſtijgen. Eigenlijk, zich, door middel van de voeten, opwaarts bewegen: *eenen berg opſtijgen*. Verheven worden: *tot den hoogſten eeretrap opſtijgen*. Ook zonder vierden naamval: *opſtijgen*, d. i. *op het paard*, of *op den wagen ſtijgen*. Wijders opwaarts bewogen worden: *de rook*, *de damp ſtijgt op* Van hier *opſtijging*, opklimming; ook voor zekere ziekte, aan de vrouwen eigen: *zij heeft opſtijgingen*.

OPSTIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *ſtijven*: *ik ſteef op*, *heb opgeſteven*. Bedr., Stijf maken: *eenen hoed opſtijven*. Op nieuws ſtijven: *de wasch opſtijven*. Onzijd., met *zijn*. Stijf worden: *het behangſel is nu ſlap*, *maar het zal wel opſtijven*. Dit werkw. wordt ook als gelijkvl. gebezigd,

en

en wel als onzijd: *stijfde op, is opgestijfd: het behangsel is reeds merkelijk opgestijfd.*

OPSTIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stikken: ik stikte op, heb opgestikt.* Gemaakte figuren op zijde, of andere stof, leggen en opnaaijen; het tegengestelde van *instikken.* Van hier *opstikking.*

OPSTOKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stoken: ik stookte op, heb opgestookt.* Aanstoken: *het vuur opstoken:* Figuurl. *het vuur des oorlogs opstoken.* Aanporren: *iemand opstoken. Zij heeft hare dochter opgestookt. De opstokende trompet.* Hooft. Van hier *opstoker, opstoking.*

OPSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stooten: ik stiet op, heb opgestooten.* Door stooten openen: *eene deur, een venster opstooten.* Door stooten verwonden: *zich de handen opstooten,* in het dagelijksche leven. In de hoogte stooten: *hij stiet het met zijne voeten op.* Door eenen stoot doen opstaan: *een paard opstooten;* waarvan een gemeen paard, het welk tot alles gebruikt, opgestooten en aangedreven wordt, nog den naam van *opstooter* draagt. In eene figuurlijke beteekenis wordt het bij de jagers ook gebezigd voor opjagen: *eenen haas opstooten.* In verdere beteekenis wordt het voor vinden, bekomen, gebruikt: *ik zal dat boek nog wel ergens opstooten.* Van hier *opstooter, opstooting.*

OPSTOOTER, zie *opstooten.*

OPSTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stoppen: ik stopte op, heb opgestopt.* Verstoppen, stuiten, opdammen: *het water van eenen stroom opstoppen.* Boven op iets stoppen: *er is tabak uit uwe pijp gevallen, gij moet er nog wat opstoppen.* Van hier *opstopper,* in de straattaal ook voor eenen klap, oorveeg: *hij gaf hem eenen opstopper. Opstopping,* belette waterlozing: *opstopping van het water.*

OPSTORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *storten: ik stortte op, heb opgestort.* Op iets storten, of gieten: *ik heb er water opgestort.*

OPSTOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stoven: ik stoofde op, heb opgestoofd.* Op nieuw stoven: *de boonen moeten nog opgestoofd worden.* Van hier *opstoving.*

OP-

OPSTREELEN, zie *opsieren* en *opstrijken*.

OPSTREVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *streven*: *ik streefde op*, *ben opgestreefd*. Opwaarts streven: *den berg opstreven*.

OPSTRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *strijden*: *ik streed op*, *heb opgestreden*. Opdringen: *iemand iets opstrijden*.

OPSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *strijken*: *ik streek op*, *heb opgestreken*. Het eene op het andere strijken: *boter opstrijken*, op brood. Opwaarts strijken: *de haren opstrijken*. Voor opstrijken, of glad strijken, zeide men oul. ook *opstreelen*: *die cousfen aen dye beenen ient opgestreelt*. CLAR. SPIEG. Van hier *opstrijking*.

OPSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *strooijen*: *ik strooide op*, *heb opgestrooit*. Op iets strooijen: *zand op het papier* — *suiker op de wafelen strooijen*.

OPSTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stroopen*: *ik stroopte op*, *heb opgestroopt*. Opwaarts stroopen, opslaan: *de mouwen opstroopen*. Afstroopen: *het vel van mijnen vinger is geheel opgestroopt*. Van hier *opstrooping*.

OPSTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *stuiven*: *ik stoof op*, *ben opgestoven*. In de hoogte stuiven: *het stof stuift ligtelijk op*. Opvliegen, toornig worden: *toen ik dit zeide*, *stoof hij verschrikkelijk op*.

OPSTUTSEN, veroud. bedr. w. gelijkvl. Van het scheidb. voorz *op* en *stutsen*: *ik stutste op*, *heb opgestutst*. Aanzetten, ophitsen: *de Vlaamingen*, *opgestutst door de Gentenaars*. HOOFT.

OPTAKELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *takelen*: *ik takelde op*, *heb opgetakeld*. Met takels, met touwerk en katrollen, ophijschen: *een vat optakelen*. Herstellen, verbeteren; van schepen gesproken; *een schip wat optakelen*. Van hier *optakeling*.

OPTARNEN (*optornen*), bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *tarnen*: *ik tarnde op*, *heb* en *ben opgetarnd*. Bedr., door tarnen los maken: *eenen naad optarnen*. Onz., met *zijn*; los gaan: *die mouw is geheel opgetarnd*.

OPTASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op*

op en *tasſen: ik taste op, heb opgetast.* Ophoopen, opſtapelen: *hooi, hout* enz. *optasſen* Bij de dichters veel al figuurl. gebruikt: *rijkdommen den vorſten optasſen.* Oud.

OPTEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *teekenen: ik teekende op, heb opgeteekend.* Eene teekening voltooijen: *ik heb het landſchap geſchetst, nu zal ik het opteekenen.* Figuurl., opſchrijven: *eene merkwaardige gebeurtenis opteekenen. Winst en verlies opteekenen.* Van hier *opteekenaar, opteekening.*

OPTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tellen: ik telde op, heb opgeteld.* Opretenen: *eene rekening optellen.* Achter elkander noemen: *iemands deugden en ondeugden optellen.* Van hier *optelling: er is eene fout in de optelling van de rekening. Door de optelling zijner heldendaden.*

OPTELLING, zie *optellen.*

OPTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *teren: ik teerde op, heb opgeteerd.* Beteren, met teer beſmeren: *ik zal die ſchuit wat laten opteren.* Door teren verbruiken: *ik heb reeds twee tonnen (teer) opgeteerd.*

OPTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *teren: ik teerde op, heb opgeteerd.* Doorbrengen, opmaken: *hij heeft al zijn goed opgeteerd.*

OPTIGTEN, (*optichten*), bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tigten: ik tigtte op, heb opgetigt.* Hetzelfde als het volgende *optijgen.*

OPTIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tijgen: ik teeg op, heb opgetegen.* Het tegenwoordige gebruik bezigt dit woord meestal gelijkvl.: *ik tijgde op, heb opgetijgd.* Aantijgen, beſchuldigen: *iemand eene misdaad optijgen. En eenighe die men wist iet op te tijghen.* Houwaert. Van hier *optijging.*

OPTILLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *tillen: ik tilde op, heb opgetild.* Opheffen, met moeite opnemen, van iets, dat zwaar is: *een klok optillen.* Van hier *optilling.*

OPTIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *timmeren: ik timmerde op, heb opgetimmerd.* Op iets timmeren: *ik heb er nog eene verdieping opgetimmerd.* In de hoogte timmeren, hoog optrekken: *hij heeft zijn huis hooger opgetimmerd.* Opbouwen: *zie* *bou-*

huis viel in, *maar hij timmerde het weer op*. Van hier *optimmering*.

OPTOGT, z. n., m., *des optogts*, of *van den optogt*; het meerv. *optogten* is niet gebruikelijk. Het optrekken van een leger: *den optogt blazen*. *Het leger is in optogt*, naar de stad; waar voor men anders *aantogt* bezigt. Van *op* en *togt*.

OPTOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *tooijen*: *ik tooide op*, *heb opgetooid*. Oppronken, opschikken. Van hier *optooijing*, *optooisel*.

OPTOOISEL, zie *optooijen*.

OPTOOMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *toomen*: *ik toomde op*, *heb opgetoomd*. Den toom aandoen: *een paard optoomen*. Ook *toomen* de hoedenmakers *eenen hoed op*, wanneer zij den rand van eenen hoed aan den bol vast naaijen. Van hier *optooming*.

OPTORNEN, zie *optarnen*.

OPTREK, z. n., m., *des optreks*, of *van den optrek*; meerv. *optrekken*. Van *op* en *trek*. Verblijf, kamer: *ergens een' optrek hebben*.

OPTREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *trekken*: *ik trok op*, *heb* en *ben opgetrokken*. Eigenlijk, door trekken openen: *eene vlesch* — *een slot optrekken*. Iets over iets anders trekken, of spannen: *snaren optrekken*, op een muzijkwerktuig. In de hoogte trekken: *pakken optrekken*, met eene katrol. *De zon trekt den nevel op*, zegt men, wanneer de zon, door verdunning der bovenlucht, veroorzaakt, dat de nevel opwaarts stijgt. Figuurlijk opbouwen, ophalen: *eenen muur optrekken*. Bijeen trekken, oprekenen: *ik heb de rekening opgetrokken*. Opbrengen, opvoeden: *zijne kinderen*, *adellijk optrekken*. Onzijd., met *zijn* en *hebben*. In de hoogte getrokken worden, in de lugt verdwijnen: *de mist is opgetrokken*. Vocht opgeven: *die vloer trekt verbaasd op*. Op de wacht trekken, van soldaten: *de wacht is al opgetrokken*. Voorttrekken, opbreken: *het leger trekt op*, *is opgetrokken*. Onrustig zijn, schreeuwen; van kinderen: *het kind heeft van nacht ijsselijk opgetrokken*. Van hier *optrekking*.

OPTROEVEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *troeven*: *ik troefde op*, *heb opgetroefd*. In het kaartspel gebruikelijk, voor troef opgooijen: *wie moet nog optroeven? Ik heb reeds opgetroefd*.

OPVAART, z. n., vr., *der*, of *van de opvaart*; zonder meerv.

meerv. Van *op* en *vaart*. De vaart of opstijging in de hoogte: *de opvaart (hemelvaart) van Christus. Blanchart zwaaide, in zijne opvaart (met eenen lachtbol), driemaal met zijn vaandel.* Het opvaren, de opvaring: *de opvaart van die rivier is zeer moeijelijk.*

OPVALLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vallen*: *ik viel op, ben opgevallen.* Op iets vallen: *het blok is op mijnen voet gevallen.*

OPVANGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vangen*: *ik ving op, heb opgevangen.* Iets in zijnen loop wegvangen: *het bloed in een bekken, de regen in een vat opvangen. Eenen dief opvangen. Het wild opvangen.*

OPVAREN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *varen*: *ik voer op, ben en heb opgevaren.* Onz., met *zijn*; opwaarts varen: *den Rijn opvaren.* Figuurlijk, van iedere snelle beweging in de hoogte. Zoo zegt men van Christus: *hij is opgevaren ten hemel.* Nog meer figuurlijk, van de snelle losbarsting des toorns: *wat vaart gij telkens op! hij is een opvarend man.* Van *opvaren* in dezen zin zegt men anders ook *uitvaren*, *opvliegen*. Bedrijv., door varen openen: *hij heeft de sluisdeuren opgevaren.* Van hier *opvarend*, *opvarendheid*.

OPVATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vatten*: *ik vatte (vattede) op, heb opgevat.* Vatten en opheffen: *mijn hoed viel op den grond, en ik vatte hem weder spoedig op. Ik zal de rot met eene tang opvatten.* Figuurl., opnemen: *haat, achterdocht tegen iemand opvatten. Men moet dat woord in eenen anderen zin opvatten.* Van hier *opvatting*: *de twist ontstond uit eene verkeerde opvatting van het voorstel.*

OPVATTING, zie *opvatten*.

OPVEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vegen*: *ik veegde op, heb opgeveegd.* Door vegen opheffen en wegruimen: *veeg het stof wat op.* Door vegen schoon maken: *de kamers opvegen.*

OPVEILEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *veilen*: *ik veilde op, heb opgeveild.* Te koop stellen, bij opbieden verkoopen: *ik zal het huis laten opveilen.* Van hier *opveiling*.

OPVERHEFFEN, zie *opheffen*.

OPVERWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *op* en *verwen: ik verwde op, heb opgeverwd.* De geheele oppervlakte verwen; ook door verwen verfraaijen: *eene kamer laten opverwen.* Door verwen verbruiken: *ik heb alles opgeverwd.*

OPVETEREN, bedr. w.; gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *veteren: ik veterde op, heb opgeveterd.* Met veters opbinden. Figuurl., in het gemeene leven: *iemand de broek opveteren*, braaf doorhalen.

OPVIJLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vijlen: ik vijlde op, heb opgevijld.* Door vijlen glad maken: *ik liet het ijzer nog wat opvijlen.*

OPVIJZELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vijzelen: ik vijzelde op, heb opgevijzeld.* Met vijzels opwinden: *een huis opvijzelen.* Figuurlijk, verheffen, roemen: *iemand, iets hoog opvijzelen.* Van hier *opvijzeling.*

OPVISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *visschen: ik vischte op, heb opgevischt.* Uit het water ophalen: *men heeft zijn lijk daar opgevischt.* Wegvisschen, zoo visschen, dat er niet meer te visschen is: *ik heb hier alles opgevischt.* Figuurl., vinden, ontdekken: *ik heb hem nergens kunnen opvisschen.*

OPVLECHTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vlechten: ik vlocht op, heb opgevlochten.* In de hoogte vlechten: *de haren opvlechten.*

OPVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vliegen: ik vloog op, ben opgevlogen.* In de hoogte vliegen: *de vogels zijn opgevlogen.* Figuurl. Schielijk opstaan: *toen hij inkwam, vloog het gansche gezelschap op.* Snel oploopen; met eenen vierden naamval: *men zag het volk de wallen opvliegen.* Schielijk geopend worden: *de deur vloog op.* Snel in de hoogte bewogen worden, opspringen: *eindelijk vatte het kruidhuis vuur en vloog op.* Opstuiven, driftig, toornig worden: *om eene beuzeling vliegt zij op.* Van hier *opvlieging.*

OPVLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vlijmen: ik vlijmde op, heb opgevlijmd.* Met eene vlijm openen: *een gezwel opvlijmen.* Van hier *opvlijming.*

OPVLOEKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vloeken: ik vloekte op, heb opgevloekt.* Door vloeken doen opkomen; hetzelfde als *opduivelen.* Zie dat woord.

OPVOEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *voeden*: *ik voedde op*, *heb opgevoed*. Voedsel en onderhoud verschaffen: *ik liet hem bij mij opvoeden*. *Welcke drie maenden opgevoedt wierd in 's huys sijns vaders*. BYBELV. Optrekken, opbrengen, in opzigt tot de vorming van het verstand en hart der kinderen: *hij is door wijze en deugdzame ouders opgevoed*. Van hier *opvoeder*, *opvoeding*: *zij heeft eene goede opvoeding gehad*.

OPVOEDING, zie *opvoeden*.

OPVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *voeren*: *ik voerde op*, *heb opgevoerd*. In de hoogte voeren, en wel met een voertuig: *kanonnen op den wal opvoeren*. Opleiden, opbrengen: *hij voerde hem hooger den berg op*. Opwaarts voeren: *koopmanschappen het water opvoeren*. Figuurl.: *iemands eer ten hemel opvoeren*, hem zeer prijzen. Van hier *opvoering*.

OPVOLGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *volgen*: *ik volgde op*, *heb* en *ben opgevolgd*. In iemands plaats komen: *de zoon moet den vader in het koningrijk opvolgen*. Involgen: *hij heeft zijn raad opgevolgd*. Van hier *opvolging*.

OPVOLLEN, zie *opvullen*.

OPVOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vouwen*: *ik vouwde op*, *heb opgevouwen*. In vouwen leggen, toevouwen: *het linnen opvouwen*.

OPVRETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vreten*: *ik vrat op*, *heb opgevreten*. Gulzig opeten: *het vee heeft alles opgevreten*. Figuurl.: *iemand opvreten*, deszelfs vermogen helpen verteren. *De roest heeft dat ijzer geheel opgevreten*. Bederven, te gronde helpen: *de hooge huishuur vreet hen op*.

OPVRIJVEN, zie *opwrijven*.

OPVULLEN, (*opvollen*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *vullen*: *ik vulde op*, *heb opgevuld*. Vol maken: *een vat wijn opvullen*. Opproppen: *zich met spijs opvullen*. Van hier *opvuller*, *opvulling*, *opvulsel*.

OPWAAIJEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *waaien*: *ik woei op*, *heb* en *ben opgewaaid*. In de hoogte waaijen: *de wind waait het stof op*. Door waaijen openen: *de wind heeft de deur opgewaaid*. Onz., met *zijn*; hard waaijen: *de wind*

nog wel wat opwaaijen. Opwaarts waaijen: *hare rekken zijn opgewaaid.*

OPWAARTS, (*opwaart*), bijw. van plaats, om eene beweging naar de hoogte uit te drukken: *opwaarts gaan. Opwaarts zien.*

Opwaarts, hoogd. *aufwärts*, eng. *upward*, angelf. *upweard*, in het gedicht op den H. ANNO *ufwert*, is van *op* en het oude zelfst. naamw. *waart* zamen gesteld.

OPWAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *waken*: *ik waakte op, ben opgewaakt.* Wakker worden: *uit den slaap opwaken. Ick zal in den dageraat opwaken.* BYBELV. Ook van levenlooze dingen: *waekt op*, (klinkt) *gij luyte ende harpe.* BYBELV.

OPWACHTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wachten*: *ik wachtte op, heb opgewacht.* Naar iemand wachten: *hij wachtte den koning aan den ingang van de zaal op.* Plegtig ontvangen: *ik zal de eer hebben, u morgen op te wachten.* Van hier *opwachter*, *opwachting.*

OPWAKKEREN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wakkeren*: *ik wakkerde op, ben opgewakkerd.* Zich verheffen, sterker worden: *de wind wakkerde schielijk op.* Van hier *opwakkering.*

OPWARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *warmen*: *ik warmde op, heb opgewarmd.* Op nieuw warmen: *spijs, melk opwarmen.* — *Ouden kost opwarmen*, telkens over dezelfde zaak spreken: *den ouden twist weder opwarmen*, een verouderd en reeds vergeten verschil weder ter bane brengen. In het gemeene leven gebruikelijk. Van hier *opwarming.*

OPWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wasschen*: *ik wiesch op, heb opgewasschen.* Door wasschen reinigen: *het linnen opwasschen.* Met water van den grond opnemen: *bloed opwasschen.* Door wasschen verwonden: *zich de handen opwasschen.* Van hier *opwassching.*

OPWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wassen*: *ik wies op, ben opgewassen.* Opgroeijen, opschieten: *tot eenen hoogen boom opwassen.* Figuurl.: *dat kind is in deugd opgewassen. Gij zijt tegen hem niet opgewassen*, niet bestand.

En tegens last en arbeid trots,
Opgewassen als een rots. VOND.

Van hier *opwassing.*

OPWATER, z. n., o., *des opwaters*, of *van het opwater*. Zonder meerv. Bovenwater, ook *opperwater* genaamd: *het opwater komt sterk afzakken.*

OPWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wegen*: *ik woeg op, heb opgewogen.* Ophalen: *dat blok kan het gewigt niet opwegen. Iets met goud opwegen*, met gelijke zwaarte van goud betalen. Figuurl., aan iets gelijk, of geëvenredigd zijn: *zijne deugden kunnen zijne gebreken wel opwegen.*

OPWEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wekken*: *ik wekte op, heb opgewekt.* Wakker maken: *iemand opwekken.* Levend maken: *eenen dooden opwekken.* Figuurl., vrolijk, opgeruimd maken; doch in dezen zin is het verleden deelwoord *opgewekt* meest in gebruik: *ik was gisteren niet opgewekt*, opgeruimd. Aanzetten: *iemand tot de deugd opwekken. Hierdoor werd de moed der Krijgslieden opgewekt.* Van hier *opwekkend*, *opwekking.*

OPWELLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wellen*: *ik welde op, heb en ben opgeweld.* Bedr., opgeven, opbrengen: *die bron welt zout water op.* Even opkoken: *vleesch in kokend water opwellen.* Onz., met *zijn*; in de hoogte wellen, in eene hevige inwendige beweging geraken, inzonderheid van vloeibare ligchamen; opkomen, opborrelen: *dat water welt met groote kracht op. De zee welt op.* Figuurl., van alle hevige gemoedsbewegingen, welke het bloed schielijk doen opwellen, maar ook weder schielijk bedaren: *de opwellende hitte des toorns. Hevig opwellende driften zijn doorgaans voor de gezondheid nadeelig.* Van hier *opwelling.*

OPWENTELEN. bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wentelen*: *ik wentelde op, heb opgewenteld.* Naar boven wentelen: *eenen molensteen tegen eenen berg opwentelen.* Op iets wentelen: *wij kwamen eindelijk aan den kuil en hebben er den steen opgewenteld.* Van hier *opwenteling.*

OPWERKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *werken*: *ik werkte op, heb opgewerkt.* Op iets werken: *borduursel op laken werken; — hij liet er nog meer ranken opwerken.* Naar boven werken, met moeite naar boven krijgen: *het pak was zoo zwaar, dat wij het in geen uur konden opwerken.*

OPWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *werpen*: *ik werp op*, *heb opgeworpen*. Door werpen opnemen: *ik zou de deur met eenen steen opgeworpen hebben*. In de hoogte werpen: *de zee werpt schuim op*. *Men moet die aarde wat opwerpen*. Oprispen: *de maag werpt gedurig de spijzen op*. Zich eigendunkelijk voordoen: *zich tot koning opwerpen*. *Zich tegen iemand opwerpen*, zich tegen iemand verheffen, verzetten. Figuurl: *eene vraag opwerpen*, ter beantwoording voorstellen. Van hier *opwerping*.

OPWIEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wiegen*: *ik wiegde op*, *heb opgewiegd*. Dit woord wordt in eene figuurlijke beteekenis gebezigd, voor opbrengen, opvoeden: *zijne ouders hadden hem in alle weelde opgewiegd*. Van der jeugd af onderwijzen en opleiden: *in Themis school opgewiegd*.

OPWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wijzen*: *ik wees op*, *heb opgewezen*. Met opgestokene vingeren aantoonen: *welaan*, *wijs op*, *wien gij bedoelt*.

OPWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *winden*: *ik wond op*, *heb opgewonden*. Op iets winden: *garen opwinden*. Opvijzelen: *een huis opwinden*. Ophijschen: *die pakken moeten opgewonden worden*. *Een uurwerk opwinden*, deszelfs keting om den trommel winden, en daardoor het werk aan den gang brengen, of houden. Van hier: *iemand opwinden*, aanzetten, aan den gang helpen.

OPWIPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wippen*: *ik wipte op*, *heb* en *ben opgewipt*. Bedr., naar de hoogte wippen: *wip uw stoel eens op*. Onzijdt *de valbrug wipte op*.

OPWISSELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wisselen*: *ik wisselde op*, *heb opgewisseld*. Door inwisselen verzamelen: *dukaten opwisselen*. Van hier *opwisseling*.

OPWRIJVEN, *opvrijven*, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *wrijven*: *ik wreef op*, *heb opgewreven*. Door wrijven openen: *een gezwel opwrijven*. Schoon, glanzig wrijven: *eene tafel opwrijven* — *schoenen opwrijven*.

OPZADELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

 voorz.

voorz. *op* en *zadelen*: *ik zadelde op*, *heb opgezadeld*. Den zadel opleggen: *een paard opzadelen*.

OPZAGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zagen*: *ik zaagde op*, *heb opgezaagd*. Door zagen openen: *een vat opzagen*. Door zagen verwonden: *ik heb mijne handen opgezaagd*. Figuurl., en in den gemeenzamen stijl, zegt men tot iemand, die slecht op de viool speelt, en niet dan een knarsend geluid maakt: *zaag eens op*. *Gij begint weer op te zagen*. Ook zegt men, in dezen zin: *een lied opzagen*.

OPZAKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zakken*: *ik zakte op*, *heb opgezakt*. Bedr. in zakken opzamelen, in zakken doen: *het koorn opzakken*. Figuurl., voor heimelijk in zijnen zak steken: *hij heeft het geld schielijk opgezakt*. Onz. met *zijn*; zakkend op iets neerkomen: het lood was op den grond gezakt.

OPZAMELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zamelen*: *ik zamelde op*, *heb opgezameld*. Zamelen en opheffen, *erwten*, *noten opzamelen*, namelijk van den grond. Figuurl. *de stemmen opzamelen*. Vergaderen, opmaken. *Ik zamelde de laatste tedere woorden van hare stervende lippen op*. Van hier *opzameling*.

OPZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zeggen*: *ik zeide op*, *heb opgezeid*, of *opgezegd*. Luide herhalen, opiezen: *zijne les van buiten opzeggen*. Intrekken: *den koop opzeggen*. Ontzeggen: *iemand den dienst*, *de huur*, *de vriendschap opzeggen*. *Iemand geld leenen*, *tot opzeggens toe*, tot dat men het weder opzegt. Van hier *opzegging*.

OPZEILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zeilen*: *ik zeilde op*, *heb* en *ben opgezeild*. Bedr., hooger aanzeilen, bezeilen: *wij konden dat rak niet opzeilen*. *Eene rivier opzeilen*. Figuurl., uitvoeren, in stand houden: *wij kunnen dat niet opzeilen*. *Hij kon dat huishouden niet opzeilen*. Onz., met *zijn*. Verder zeilen: *gij moet nog wat opzeilen*.

OPZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zenden*: *ik zond op*, *heb opgezonden*. Naar boven zenden: *iemand den berg*, *den Rijn opzenden*. Naar elders zenden: *hij zond het schip de rivier op*. Naar den wal zenden, in de scheepvaart gebruikelijk: *de bevelhebber zond zijnen eersten Officier op*, *om* enz.

OPZET, z. n., o., *des opzets*, of *van het opzet*; zonder meerv.

meerv. Eigenlijk het opzetten van het eene op het andere; doch in deze beteekenis is het buiten gebruik. Figuurl., toeleg, voornemen: *bij zijn opzet blijven. Een boos opzet hebben. Hij voerde dit opzet uit.* VOND. *Iets met opzet doen.* Van hier *opzettelijk*, met opzet.

OPZETTELIJK, zie *opzet.*

OPZETTEN, bedr. w., gelijkv. Van het scheidb. voorz. *op* en *zetten: ik zette (zettede) op, heb opgezet.* Open zetten: *de poorten, de deur opzetten.* In de hoogte zetten: *houthoopen opzetten.* In verdere beteekenis, bij de voormalige wedloopen en ridderspelen, wanneer zekere prijs voor den overwinnaar *opgezet* of in de hoogte ten toon gesteld werd. Zoo ook in een' figuurlijken zin: *geld in een spel opzetten*, om het welk gespeeld wordt. *Goed en bloed voor iemand opzetten*, wagen. Aanhitsen: *den Zoon tegen den Vader opzetten.* — Het eene op het andere zetten: *den hoed opzetten*, op het hoofd. *Iemand eene kroon opzetten. Het eten opzetten*, op de tafel, op het vuur. *Iemand horens opzetten*, deszelfs vrouw tot ontrouw verleiden. *Een stuk op iets, eenen lap op eenen rok zetten. De kegels opzetten. Een breiwerk opzetten, eenen winkel opzetten*, beginnen. Figuurl., *hij was verbaasd opgezet*, van aangezigt, opdragtig. Bepalen: *daar is eene boete opgezet. Het brood is opgezet*, in prijs verhoogd. Bedriegen: *iemand opzetten. Hij heeft al verscheidene lieden opgezet.* Ook onverwacht komen bezoeken; *wij zullen u van den winter eens ter deeg opzetten.* Van hier *opzetting.*

OPZIEDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zieden: ik zood op, heb opgezoden.* Bedrijvend, opkoken: *melk opzieden. Laat de visch nog wat opzieden. Zilver opzieden.* Onzijd., in de hoogte zieden, zich ziedend verheffen: *het water begint zachtjes op te zieden.*

OPZIEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zien: ik zag op, heb opgezien.* In de hoogte zien: *opzien naar den hemel.* BYBELV. Ook zelfstandig: *in opzien tot God.* Figuurl., uit nieuwsgierigheid of verwondering in de hoogte zien: *gij zult daarvan opzien;* in welke beteekenis de onbepaalde wijs, als een zelfstandig naamwoord, *het opzien*, zeer in gebruik is: *een boek, dat veel opzien baart. Hij maakt veel opzien in de*

wereld, hij maakt, dat elk op hem ziet. Van hier *opziener*.

OPZIGT, z. n., o., *des opzigts*, of *van het opzigt*; meerv. *opzigten*. Zorg voor, of over iets: *hij heeft het opzigt over de paarden. Die jongeling is aan mijn opzigt toevertrouwd*. Betrekking, zin: *dat heeft geen opzigt tot die zaak. In dat opzigt staan wij gelijk. Ten opzigte van mij*. Van hier *opzigtelijk*, *opzigter*.

OPZIJN, onz. w., onreg. Van het scheidb. voorz. *op* en *zijn*: *ik was op*, *ben opgeweest*. Op iets zijn: *de duiven waren niet meer op het hok, maar zijn er echter opgeweest*. Buiten het bed zijn: *ik ben gisteren nacht laat opgeweest*. Uit het bed opstaan: *hij is des morgens vroeg op*. Open zijn, open staan: *de deur was reeds op*. Verteerd, weg zijn: *al het brood is op. Het geld zal spoedig opzijn*.

OPZINGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zingen*: *ik zong op*, *heb opgezongen*. Luid zingen: *een lied opzingen*. Figuurl., in dicht verheffen: *Des konings lof opzingen*.

OPZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zitten*: *ik zat op*, *heb* en *ben opgezeten*. Op iets zitten: *ik heb er opgezeten. Hier heeft de lap opgezeten*. Opgerigt zitten, in tegenstelling van liggen: *in het bed opzitten*. In wijdere beteekenis, laat opblijven: *ik heb den ganschen nacht opgezeten*. Op de achterste pooten zitten: *die hond kan wel opzitten*; figuurl., van menschen: *ik zal hem wel doen opzitten*, ik zal wel maken, dat hij zich naar mij schikke. *Hij kan wel opzitten*, hij verstaat de kunst van vleijen wel. *Met hangende pooten voor iemand opzitten*, hem in alles te wille zijn. Te paard zitten: *de ruiterij is opgezeten. En met hem menich man wel opgeseten*. M. Stok. Van hier *opzitter*.

OPZOEKEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *op* en *zoeken*: *ik zocht op*, *heb opgezocht*. Naarstig naar iets zoeken: *iemand opzoeken*, *eene plaats in een boek opzoeken*. Zoeken en vinden: *die hond kan opzoeken*. Van hier *opzoeking*.

OPZOLDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *op* en *zolderen*: *ik zolderde op*, *heb opgezolderd*. Zolderen, op den zolder leggen, opleggen: *koorn opzolderen*. Van hier *opzoldering*.

OPZOUTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *op* en *zouten: ik zoutte op, heb opgezouten.* In het zout leggen, om het voor bederf te bewaren. Figuurlijk, bewaren, laten liggen: *ik zal die vaten tabak nog maar wat opzouten, tot de markt gerezen is.*

OPZUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zuipen: ik zoop op, heb opgezopen.* Gulzig opdrinken. Figuurl., met zuipen doorbrengen: *hij heeft al zijn goed opgezopen.*

OPZWALPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zwalpen: ik zwalpte op, heb opgezwalpt.* Zwalpend opbrengen, opſpoelen, opwellen: *waterkanten, die gout opzwalpen.* VOND.

OPZWELGEN, zie *inzwelgen, opſlokken.*

OPZWELLEN, onz. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zwellen: ik zwol op, ben opgezwollen.* Hooger, uitgebreider worden: *zijn buik was verbaasd opgezwollen. De rivieren zwellen op.* Figuurl.: *hij zwol op van boosheid. Opgezwollen van hoogmoed en waan.* Van hier *opgezwollenheid, opzwelling.*

OPZWEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *op* en *zweren: ik zwoer op, heb opgezworen.* Met eenen eed toeigenen: *zij heeft hem het kind opgezworen* — gezworen, dat hij vader van het kind is.

ORAKEL, z. n., o., *des orakels*, of *van het orakel*; meerv. *orakels*, uit het Lat. *oraculum*, naar de fabelleer der ouden. Het gemeenlijk raadſelachtige antwoord der Goden door de priesters, godſpraak. Figuurl., een zeer wijs man, of eene wijze vrouw: *zij was het orakel van haren tijd.*

ORANJE, z. n., beteekenende de ſtad en het prinsdom van Oranje. Van het fr. *orange*, en dit uit het ital. *arancia. De prins van oranje. Oranje boven!* weleer, een vreugdegejuich ter eere van Neerlands Stadhouder; dikwerf ook een oproerkreet van het woedende graauw. Zamenſtell. *oranjeappel, oranjebloeſem, oranjeboom, oranjegezind, oranjeman, oranjekleurig* enz. Van hier *oranjerij.* De geſuikerde ſchillen van oranjeappelen worden, in de verkeering, *oranjes genoemd.* KIL. heeft *aranie.*

ORBER, zie *orberen.*

ORBEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik orberde, heb georberd.* Oul. zeide men *oorberen*, van *oorber, oorbaar*; ook *oorboren, orboren*, voor genieten, gebruiken. KIL. vertaalt het door *uti, frui.* Wij bezigen het boven opge-

gegevene *orberen*, alleen, en wel in de beteekenis van iets te gebruiken, om het voor verwaarloozing of bederf te bewaren: *dat moet eerst georberd worden.* Zie *oorbaar*. F. HALMA heeft het zelfst. *orber*, in de oude spreekwijs: *iets op den orber*, zuiniglijk, *overleggen*. J. DE DECK. bezigt *orber* voor nuttig, voordeelig:

't was noit een nutter kunst na's wereld's eind te zeilen,
Noit orber tegens stroom te roeien van de feilen,

ORDE, z. n., vr., *der*, of *van de orde*; meerv. *orden*. Naar het Lat. *ordo*. Die stand, waarin iets op zijne regte plaats staat, regelmatige schikking: *ik vond alles in orde. Orde op zijne zaken stellen. Men ontdekt eene wonderbare orde in de werken der schepping. De orde en schikking der woorden. De orde in de bouwkunst.* Zamenstell.: *bouworde*, *slagorde* enz. Een gezelschap van menschen, welke door regelen en wetten onderling verbonden zijn: *de geestelijke orde*, in de Roomsche Kerk, *De orde der Dominikanen*, Zamenstell.: *monniksorde*, *bedelorde*, *ridderorde* enz., *ordeskleed*, *ordeslint*, *ordesteeken*, enz Het onderscheidingsteeken der ridderorde wordt ook enkel *orde* genoemd: *de orde van den kousenband.* Van hier *ordelijk*, niet *ordentelijk*; *ordeloos* zonder orde.

ORDELIJK, zie *orde*.

ORDENEN, bedr. w., gelijkvl. Van *orde*. *Ik ordende, heb geordend.* In orde brengen, stellen: *hij heeft alles wel geordend en geregeld.* Aannemen in een gezelschap van menschen, welke door regelen en wetten onder elkander verbonden zijn; ook tot de waarneming van een ambt bekwaam oordeelen en last geven. Van hier het deelw. *geordend*: *geordende personen*, Geestelijken.

ORDER, z. n., vr., *der*, of *van de order*; meerv. *orders*. Van het fr. *ordre*. Bevel, last: *op order der hooge overheid. Iemand tot iets order geven.* In den koophandel zegt men: *de Heer . . . . gelieve te betalen aan den Heer . . . , of order, de somme van* enz. Zamenstell.: *krijgsorder*, enz.

ORGANIST, *orgelist*, z. n., m., *van den organist*; meerv. *organisten*. Van het middeleeuw. *organista*, en dit van *organum*; gelijk *orgelist* van *orgel*. Die gene, wiens eigenlijk ambt en werk het is, het orgel in de kerk te bespelen.

ORGEL, z. n., o., *des orgels*, of *van het orgel*; meerv. *or-*

orgels, *orgelen*; verkleinw. *orgeltje*. Een speeltuig, uit verscheidene pijpen zamengesteld, het welk de vereischte toonen, door middel van kunstwind, voortbrengt, en het meest in de kerken gebruikt wordt: *het orgel*, ook *op het orgel*, *spelen*. Insgelijks de verhevene plaats in de kerken, waar zich het orgel bevindt: *op het orgel gaan*. Zamenstell.: *draaiorgel*, *huisorgel*, *kerkorgel*, *waterorgel* enz., *orgeldeur*, *orgelkas*, *orgellood*, *orgelmaker*, *orgelpijp*, *orgelspeler*, *orgeltrapper*, ook *orgeltreder*, die de blaasbalken neertreedt, enz. Van dit *orgel* is het onz. w. *orgelen* gemaakt, voor op het orgel spelen: *ik orgelde*, *heb georgeld*.

Het woord komt van het gr. *ὄργανον*. Het onder dezen naam bekend speeltuig is zeer oud, en komt het eerst in Konstantinopel voor, alwaar men zich van hetzelve bij de godsdienstige muzijk bediende. PIPIJN bekwam het eerste orgel, dat in de westersche kerk bekend werd, als een geschenk van keizer KONSTANTYN. Keizer LODEWIJK ontving, in het jaar 840, den Priester GREGOOR, welke beloofd had, orgels in den griekschen smaak te vervaardigen, met veel vreugde. Intusschen is ligt in te zien, dat de toenmalige orgels van de hedendaagsche zeer verschilden, schoon zij in het hoofdzakelijke met dezelve overeenkwamen, en uit verscheidene pijpen bestonden, welke, door middel van blaasbalken, geluid gaven.

ORGELEN, zie *orgel*.

ORGELIST, zie *organist*.

ORKAAN, z. n., m., *des orkaans*, of *van den orkaan*; meerv. *orkanen*. Een hevige storm:

Uw vatikaan zal eeuwiglijk bestaan,
Spijt donderbui, spijt brullenden orkaan. DE DECK.

Zamenstell.: *krijgsorkaan*. Ital. *orcano*, fr. *ouragan*, Eng. *hurricane*, hoogd. *orkan*.

ORS, zie *os*.

OS, z. n., m., *van den os*; meerv. *ossen*. Verkleinw. *osje*. Een rund, zeker viervoetig dier, van het mannelijke geslacht, met gespleten klaauwen, gebogen hoornen en een' langen staart, het mannetje van de koe, in eenen ruimen zin: *wilde os*, *buffelos*; *ossen en koeijen*. Gemeenlijk echter wordt zulk een dier *een os* genoemd, wanneer het, nog jong zijnde, gesneden is, een gesneden stier, of bul. Wordt het oud gesneden, dan draagt het

het den naam van *bulos*. *Magere*, *vette ossen*. *Bullen als een os*. *Van den os op den ezel springen*, liever: *van den orse* (eng. *horse*), van het paard, *op den ezel springen*. KL. KOLYN bezigt dit *orse* voor paard. Ook komt het ook voor in de HIST. V. ZEGHEL. V. IHER.:

Dat ors en sweete niet eenen traen,
En nuijt en wast van loopen moede.

Bij L. V. VELTH: *t'ors ende te voet*. Zie *ezel*. Fig., zegt men van iemand, die dom en lomp is: *hij is zoo dom als een os — hij is een regte os van een' kerel*. Zamenstell.: *ossendrift*, *ossendrijver*, *ossenhuid*, *ossen…*, *ossenkooper*, *ossenkop*, *ossenleer*, *ossenmarkt*, *ossen…*, *ossenpens*, *ossenstal*, *ossentong*, *ossenvleesch*, *ossen…*, *ossenweider*.

Hoogd. *ochs*, bij ISIDOR. *oxsso*, ULPHIL. *auhsa*, angelsf. *oxa*, deen. en zweed. *oxe*, eng. *ox*, ijsl. *uxi*. WACHTER en JUNIUS leiden het van het gr. *αὔξω* wassen, vermeerderen, af.

OTTER, z. n., m., *des otters*, of *van den otter*; meerv. *otters*. Zeker viervoetig dier, dat zoo wel in het water, schoon niet lang, als ook op het land kan leven, en zich daarom gemeenlijk aan de kanten der slooten, aan de oevers der rivieren en zeeën ophoudt, alwaar het van kikvorschen, visschen en kreeften leeft. Zamenstell.: *ottervel*: *eene mof van een ottervel*.

Hoogd. *otter*, eng. *otter*, zweed. *utter*, ijsl. *otur*, deen. *odder*.

OUBOLLIG, bijv. n. en bijw., *oubolliger*, *oubolligst*. Van *ou*, voor *au*, *ave*, d. i. *af*, nu *on* en *bollig*, van *bol*, het hoofd; thands zegt men *holbollig*, bij wien het hoofd als op den hol is, volgens L. TEN KATE. *Oubollig* is bij KIL. genoegelijk, *facetus*, en ook *ineptus*, *absurdus*. VOND. heeft: *wiens naam van den oubolligen weergalpn nagebaut wort*. HOOFT heeft *oubollig*, *aubollig* en *obollig*.

OUD, bijv. n. en bijw., *ouder*, *oudst*. Dit woord wordt in verscheidene beteekenissen gebezigd. 1. Om de verstrekene during eener zake aan te duiden: *hoe oud is hij?* *Het kind is nog geen acht dagen oud*. *Hij schijnt ouder te zijn*, *dan hij is*. *Een oude man*; dit beteekent somtijds ook vader: *bestal zijn' ouden man*. A. HARTS. Ook kan het woord *oud* weggelaten worden, wanneer het genoegzaam blijkt, dat de ouderdom bedoeld wordt: *het kind*

ind is nog geen zes weken. 2. Om de lange during van
ets aan te duiden; en wel, vooreerst, in opzigt tot de
uring alleen: *een oude eik. Oud geld. Oude boeken.*
Van de oudste tijden af. Een oude man, eene oude vrouw.
Niemand is te oud om te leeren. Van ouds: wij kennen
lkander van ouds. In dezen zin wordt het woord *oude*
ok zelfstandig gebruikt, voor iemand, die oud is: *ou-*
e! neem u in acht. Ten andere, in opzigt tot iets,
at jonger is: *de oude Latijnen*, in tegenoverstelling van
e latere. *Wanneer oude lieden spreken, moeten jonge*
inderen zwijgen. Ook zelfstandig: *gelijk de ouden zon-*
en, zoo piepen de jongen, spreekw. *Jong en oud heeft*
r den mond vol van; zoo wel jonge kinderen als oude
eden spreken daarvan: *van den kinde totten ouden.* Byb.
477. 3. Ten aanzien van verscheidene door den tijd
n de dingen plaats hebbende veranderingen: *hij wordt*
ud voor zijnen tijd. De tegenspoeden hebben hem oud ge-
naakt. Een oud huis. Oude kleederen. Oude toter.
Door eene lange during bewaard, geoefend: *een oude*
riend. Oude liefde verkoelt niet. Een oude zondaar.
Oude vooroordeelen. Een oude haat. Oud eigen: ik heb
og een oud eigen, ook *een oud regt, op haar.* 4. Om
et voormalige bestaan van iets uit te drukken: *de stad*
eeft hare oude vrijheid weder gekregen. Hij gaat zijnen
uden gang. Wij zullen het bij het oude laten. Hetgeen
ijne during reeds geeindigd heeft, of hetgeen weleer
eweest is: *het oude testament. In oude tijden.* Zoo
ok zelfstandig, bijzonder in het meerv.: *de ouden*, d. i.
nenschen, die lang voor ons geleefd hebben. Hetgeen we-
ens zijne geeindigde during, buiten gebruik geraakt is: *ou-*
(verouderde) woorden. De oude jaartelling. — Van hier
udachtig, ouderdom, ouderling, oudouderling, oudheid,
ok oul. voor *ouderdom: vermaledijt is die mensche, die*
bloeme sijnder joncheyt deur alle wellusticheyt sijns
eesches den duyvel oft der wereltoffert, eñ den ghist sijn-
r outheyt, als hij die senden niet meer en can ghehan-
ren, Gode geeft. Clar. Spieg. Zamenstell.: *oudaard,*
n oud man, *oudbakken*, ook figuurl.: *een oudbakken*
ijer, — *oudburgemeester*, *oude-kleerenkooper*, *oude-klee-*
nmarkt, *oude-mannenhuis*, *oude-vrouwenhuis*, *ouder-*
ts, bijw., *ouderwetsch*, bijv. naamw.: *vervult het ou-*
rwetsche voorbeelt. Moon., — *oudgrootmoeder*, overgroot-
oeder, *oudgrootvader*, overgrootvader, *oudmoei*, va-
ders,

ders, of moeders moei; *oudoom*, vaders, of moeders oom, *oudvader*, oudkerkleeraar: *de schriften der oudvaders — hij is al naar de oudvaders*, hij is al dood, *oudwijfsch*, van een oud wijf: *oudwijfsche vertellingen*, enz.

Hoogd. *alt*, Goth., Eng., Deen. en Nederf. *old*, Angelf. *euld*. ADEL. leidt het van het Lapl. *elam*, en het Hong. *elem*, *elen* af, het welk *ik leef* beteekent.

Weleer is het onz. w. *ouden* in gebruik geweest, waarvoor wij nu *verouden*, *verouderen* bezigen: *dat gelde en oudet niet*. GULD. TR.

OUDE, (*ouder*), z. n., vr., *der*, of *van de oude*; zonder meerv. Ouderdom, leeftijd, door alle trappen van toeneming, als kindschheid, jongelingschap, huwbaarheid, enz.: *men vint de middelbaare oude*. VOND. *Tot steunsel van mijne oude*. POOT. *Die haer oude* (mannelijke jaren) *hadden*. BYB. 1477. Dit woord is thands genoegzaam buiten gebruik. Sommigen beweren, dat de regte spelling van dit woord eigenlijk *oudte* is, even als men *breedte*, *rondte* enz. zegt. Doch men herinnere zich, dat de ouden ook gewoon waren, de bijvoegelnaamwoorden tot zelfstandige te maken, door achtervoeging van eene enkele *e*, zonder *t*; en zoo zeide men *de hooge*, *de diepe*, *de kromme* enz., voor *de hoogte* enz., en dus ook *de oude*, *de ronde*, welk laatste nog overig is in: *de ronde doen*, schoon men anders zegt *in de rondte zitten*.

OUDER, zie *oude*.

OUDERDOM, zie *oud*.

OUDERS, (*ouderen*), z. n., meerv. Vader en moeder: *dat kind heeft geene ouders meer. Onze eerste ouders*, Adam en Eva. Zamenstell.: *voorouders*; zoo ook *ouderliefde*, *ouderloos*, *oudermin*, enz. Het woord stamt van *oud* af, en wel van den vergrootenden trap *ouder*, zelfstand. genomen. Of het is van denzelfden oorsprong als het Hoogd. *Eltern*, volgens WACHT. afkomstig van het oude *alen*, *parere*. Oudt. is het enkelv. *ouder* in gebruik geweest: *den ouder niet te min*. DE DECK.

OUDERWETS, *ouderwetsch*, zie *oud*.

OUDHEID, zie *oud*.

OUDWIJFSCH, zie *oud*.

OUTAAR, *outer*, zie *altaar*.

OUWEL, z. n., m.; *des ouwels*, of *van den ouwel*; meerv. *ouwels*. Verkleinw. *ouweltje*. Een zeer dun gebak, hetwelk gemeenlijk uit enkel meel, of bloem, en water bestaat

kaat. De suikerbakkers bedienen zich daarvan tot eenen bodem voor hun suikergebak. Ook wordt dezelve gebruikt, om drooge, of dik gemaakte medicijnen daar in te wikkelen, en dus in te nemen: *iets met eenen ouwel innemen*. Van ronde ouwels bedient men zich, om brieven te verzegelen: *eenen brief met eenen ouwel toedoen*. De ouwels, welke men, in de Roomsche Kerk, bij gelegenheid van het avondmaal, gebruikt, zijn van denzelfden aard, doch grooter dan briefouwels.

Het is, even als *oblie*, van het lat. *oblata* afkomstig. In de eerste tijden des christendoms bragten de Christenen, bij hunne zamenkomsten, alles mede, wat tot hunne liefdemaaltijden, en de daarop volgende viering van het h. avondmaal, noodig was; het welk daarom *oblata*, *oblationes* genoemd werd. Dewijl daartoe nu ook het een avondmaal vereischt wordende brood behoorde, zoo behield hetzelve dien naam, niet alleen na de afschaffing der liefdemaaltijden, maar ook nadat men in plaats van brood den ouwel invoerde; en vervolgens werd ons gewoon, en daaraan gelijk ouwelgebak ook met dien naam bestempeld. Zie *oblie*.

OVEN, z. n., m., *des ovens*, of *van den oven*; meerv. *ovens*, verkleinw. *oventje*. Eene beslotene plaats, geschikt, om door vuur heet gemaakt te worden, ten einde daarin te bakken: *een gloeijende oven*. *Den oven stoken*. *Het brood in den oven schieten*. *Dat gaapt zoo wijd als een oven*, dat is geheel onwaarschijnlijk. *Het was of hij tegen eenen oven gaapte*, zijne redenen vonden geenen ingang. Zamenstell.: *bakoven*, *glasoven*, *kalkoven*, *pottenoven*, *smeltoven*, *steenoven*, enz. *Ovendeur*, *ovendweil*, *ovenschop*, *ovenstok* enz. Reeds bij KERO *ouan* (*oven*) NOTK. *ouen*, TAT. *ovan*, ULPHIL. *auhn*, nederf. *aven*, angelf. *ofen*, *ofne*, eng. *oven*, deen. *ovne*, ijsl. *ofn*. WACHT. erkende reeds de overeenstemming van dit woord met het gr. *ἰπνὸς*, *ik steek aan*.

OVER, bijw. en voorzetsel. 1. Bijwoord; aan de overzijde: *hij woont daar regt over*. Overig: *tijd over hebben*. *Daar is geld over*. Voorbij: *het onweer was schielijk over*. *Zij liepen over en weder*. *Over zijn*, voor overgegeven zijn: *de stad was reeds over*. 2. Voorzetsel, het welk alleen met zijn naamwoord, of ook in zamenstelling met andere woorden voorkomt. Vooreerst beteekent het een zijn, of werken in de hoogte, met be-

trekking tot een zich daaronder bevindend ding: *over de deur liggen. Er hangt een onweer over de stad. Den eenen rok over den anderen aandoen. Hij sloeg de handen over zijn hoofd zamen. De zon zal niet weder over hem opgaan. Over hoop werpen. Hij viel hals over kop op den grond. De hand over iemand uitstrekken. Een' sluijer over zijn hoofd hangen. Over eenen steen springen. Over de markt gaan. Over de kling laten springen. De haren hangen hem over de ooren. Kom ik over den hond, dan kom ik over den staart*, spreekwoord. *Met iemand over weg zijn*, in gezelschap van iemand reizen; van hier de spreekwijs: *ik kan met hem zeer wel*, of *niet*, *over weg*; zeer wel, of niet met hem omgaan. Figuurl.: *tot over de ooren in de schulden steken*. Vervolgens het voorwerp eener werkzaamheid: *langen tijd over iets doorbrengen. Over weinig zijt gij getrouw geweest*, Bybelv. *Over eene zaak denken. Over zeker onderwerp prediken. Zijne gedachten over iets zeggen*. Wijders den tijd dat men met eene zaak bezig is; waarvoor ook *gedurende*, *onder* en *bij* gebruikt worden: *laat de zon niet over uwen toorn ondergaan*, gedurende uwen toorn. *Over* (bij) *den maaltijd viel niets van belang voor. Over dag*, bij den dag. Inzonderheid, wanneer daarbij tevens de aanleiding der werkzaamheid, of de aanleidende oorzaak zelve bedoeld wordt: *over dat zeggen ontstond eene hevige woordenwisseling. Over iets in haat geraken. Iemand over iets geluk wenschen*. Verder, wat aan gene zijde is en geschiedt: *over de rivier wonen. Hij is reeds over de grenzen*. Dikwerf duidt het een voorwerp van magt, heerschappij, toezigt en opmerkzaamheid aan: *een heer over alles. Over iemand regeren. De zege over zijne vijanden behalen. Een wakend oog over iemand houden*. Wijders het voorwerp eener gemoedsbeweging: *zich over iets ergeren, verheugen, verwonderen* enz. *Over iets boos worden, klagen, schreijen* enz. Zoo ook een grooter getal, maat en gewigt: *over den gewonen tijd uitblijven. Het is reeds over tienen*, tien uren. *Over de helft. Heden over acht dagen, overlang of over kort. Over vele jaren*, vele jaren geleden. Ten tweede in zamenstelling met andere woorden. Deze zijn, 1. voornaamwoorden en bijwoorden: *overal, overeen, daarover, hierover, tegenover, voorover, waarover*. 2. Naamwoorden, zoo bijvoegelijke als zelfstandige, terwijl het in zamenstelling met-

bijv. naamwoorden, eene soort van overtreffenden trap aanduidt, het welk bij al zulke zamenstellingen ligtelijk op te maken is, waarom wij die alle niet afzonderlijk zullen behandelen, als: *ovèrgroot*, *òverluid*, *overoud*, *overtollig* en vele anderen. Zoo ook met zelfstandige naamwoorden, als: *overbuur*, *overhand*, *overhemd*, *overmoed*, *overrok*, *overvloed* enz. 3. Werkwoorden, bij welke echter een merkelijk onderscheid plaats heeft. Eenige zijn onzijdig, of van nature, of door de zamenstelling; en bij deze valt de nadruk der uitspraak op het voorzetsel, het welk hier scheidbaar is, als: *òverblijven*, *ik bleef òver*, *òverhangen*, *ik hing over*, *òverloopen*, *ik liep over*, enz. Andere, en wel de meeste, zijn bedrijvend, of hebben eenen vierden naamval bij zich; en in deze valt de nadruk op het werkwoord, en is het voorzetsel onscheidbaar: *overdenken: ik heb het overdacht*; *zich overijlen: ik overijlde mij*; *iemand overvallen*, *overloopen: ik overviel hem*, *hij overliep mij*. Dat het voorz. *over*, met een en hetzelfde werkw. zamengesteld, in sommige gevallen, dan eens scheidb. en dan weder onscheidb: is; blijkt uit het boven aangevoerde *òverloopen: de ton liep over*, en *overlòopen: ik overloop niemand*. Zoo ook *òverwegen*, nog eens wegen, *ik weeg over*, en *overwègen*, bepeinzen, *ik overweeg*.

Oul. werd dit *over* ook in de beteekenis van *voor* gebezigd: *die Grave hilt dit over spel*, d. i. voor spel, of jokkernij. Mel. St. *Ick hielt u over mijn vrient*, voor mijn' vriend. Seghel. Zoo zelde men ook *voet over voet*, voor *voet voor voet*. Insgelijks *over niet*, d. i. *voor niet*, vergeefs. Ook komt het voor in de beteekenis van *boven*: *ende die man was groot over alle die van orienten*. Byb. 1477. *Zijn overaardigh vernuft*. G. Brandt.

Dit oude voorzets. is reeds bij Ulphil. *afar*, *ufar*, Isidor. *ubar*, in het nederf. *over*, *över*, *äwer*, hoogd. *uber*, angels. *over*, zweed. *yfver*, *ofar*, *ivir*, pers. *aber*, bij Kerö *juber*, gr. ὑπερ, lat. *super*, *supra*, fr. *sur*. De hooge ouderdom van dit woord blijkt reeds uit het hebr. עבר, *trans*, over.

OVERAARDIG, bijv. n. en bijw., *overaardiger*, *overaardigst*. Van *over* en *aardig*. Zeer aardig. Van hier *overaardiglijk*.

OVERAARDSCH, bijv. n., door Hooft gebezigd, voor *bovenaardsch*.

OVERAAT, veroud. z. n., voor gulzigheid: *Ende aldus die wolve verteren, ende met overate verslinden.* L. VAN VELTH. KIL. heeft *overaete*, *overaetheid*, *nimia ingluvies*. Van hier *overatig*, insgelijks verouderd.

OVERAL, bijw. van plaats. Van *over* en *al*. In alle plaatsen. Zamenstell.: *overaltegenwoordig*, *overaltegenwoordigheid*.

OVERALTEGENWOORDIG, zie *overal*.

OVERASEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *asemen*: *ik overasemde*, *heb overasemd*. Den asem, of adem, over iets laten gaan:

Sijn voorhoofd blaeuwt en bleekert meer noch min,
Dan overaasemt tin., SIX V. CHAND. — KAMPH. bezigt *overademen*.

OVERAZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *azen*, d. i. aas geven, voeden, en ook zelf eten; zoo wel van menschen als dieren; *ik overaasde*, *heb overaasd*. Te veel aas, te veel eten geven: *dat dier heeft zijne jongen overaasd*. Zoo ook *zich overazen*.

OVERBAAT, z. n., vr., *der*, of *van de overbaat*; meerv. *overbaten*. Winst: *overbaet rekenen*. VOND. Reeds eenigzins verouderd.

OVERBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *binden*: *ik bond over*, *heb overgebonden*. Over iets binden. Ook op nieuw binden, herbinden: *de band is slecht om dat boek gelegd; hij moet overgebonden worden*. Van hier *overbinding*.

OVERBLAZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *blazen*. Scheidb.: *ik blies over*, *heb overgeblazen*. Nog eens, op nieuw blazen, in de glasblazerij: *al wat gisteren geblazen was, moest van daag overgeblazen worden*. Voor op de fluit, of een ander blaasspeeltuig spelen, zegt men: *gij moet dat muzijkstuk nog eens overblazen*, insgelijks met den klemtoon op het voorzetsel. Onscheidb.: *ik overblies*, *heb overblazen*; met den klemtoon op het werkwoord. Goud over iets blazen: *ik heb mijne zilveren snuifdoos laten overblazen. Dat zijn overblazen kandelaars*. Van hier *overblazing*.

OVERBLIJFSEL, zie *overblijven*.

OVERBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *blijven*: *ik bleef over*, *ben overgebleven*. Dit woord wordt, in het gemeene leven, voor *overig blijven* gebezigd. Overschieten: *er is nog veel spijs overge-*

gebleven. Blijven bestaan, in tegenoverstelling van ophouden te bestaan: *hij is alleen van tien kinderen overgebleven.* Oudt. werd het ook onscheidb. gebezigd, zoo als uit Kil. blijkt, die het deelw. *overbleven*, *residuus*, heeft. Van hier *overblijfsel*. Het geen overschiet: *het overblijfsel van eenen maaltijd. De overblijfsels eener stad. De overblijfsels der Heiligen*, bij Kil. *overblevelingen*, *reliquiae. Dat is nog een overblijfsel der oude vooroordeelen. Dat is een overblijfsel der koorts.*

OVERBLUFFEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *bluffen*: *ik overbluste*, *heb overbluft.* Het zelfde als *verbluffen.* Eigenlijk, al slaande overweldigen, van het oude *blouwen*, *blaauwen*, slaan. Men gebruikt het, in de beteekenis van iemand met scherpe woorden, of bitse bejegeningen, ter neder slaan, moedeloos maken. *Zij laat zich niet ligt overbluffen.* Van hier *overbluffing.*

OVERBOBBELEN, veroud. bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *bobbelen*: *ik overbobbelde*, *heb overbobbeld.* Overschreeuwen: *wij werden door hen overbobbeld.* Van hier *overbobbeling*: *na de overbobbelingen des oproerzieken Volks.* Oud.

OVERBODIG, bijv. n., en bijw., *overbodiger*, *overbodigst.* Van *over* en *bodig*, dat buiten zamenst. niet gebruikt wordt. Meer dan geboden, of bevolen is: *overbodige werken. Dat zijn overbodige pligtplegingen.* Oud. bezigt *overbodig van*: *schaars in trouw*, *overboodig van werken.* Van hier *overbodigheid*, *overbodiglijk.*

OVERBRASSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *brassen.* Scheidb. en onz: *ik braste over*, *heb overgebrast.* Nog eens, op nieuw, brassen, slempen: *wij hebben den volgenden dag overgebrast.* Onscheidb. en bedr.: *ik overbraste*, *heb overbrast.* Door veel brassen en smullen benadeelen: *ik heb mij van deze week overbrast. Gij zult u daaraan niet overbrassen.* Van hier *overbrassing.*

OVERBRENGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *brengen*: *ik bragt over*, *heb overgebragt.* Naar iemand brengen: *zijnen vriend eenen brief overbrengen.* Boodschappen, bekend maken: *ik heb de tijding overgebragt.* Ingevolge hiervan, iets, dat verzwegen moest worden, aan den dag brengen, ontdekken: *spreek*, *in zijne tegenwoordigheid*, *van die zaak niet*, *want hij brengt alles over.* Van hier *overbrenger*, *over-*

 bren-

brenging, *overbrengster*. Wijders, overvoeren: *iemand zijn goed helpen overbrengen. Iemand* veilig *overbrengen*. Toepassen, figuurl: *wanneer wij dit gezegde nu op de zaak in geschil overbrengen*. Moeite en ongemak hebben: *ik heb wat met hem overgebragt!*

OVERBRIEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *brieven*: *ik briefde over*, *heb overgebriefd*. Eigenl., door middel van brieven berigten: *hij heeft het alles naauwkeurig overgebriefd*. Figuurl., berigten, bekend maken, ontdekken: *wacht u voor hem*, *want hij kan niet nalaten*, *alles over te brieven*. Van hier *overbriever*, *overbrieving*.

OVERBRUGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *bruggen*, dat buiten zamenstell. niet gebruikt wordt: *ik overbrugde*, *heb overbrugt*. Eene brug over een water slaan: *eene rivier overbruggen*. HOOFT bezigt het van de schelde.

OVERBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *buigen*: *ik boog over*, *heb overgebogen*. Krom buigen: *ik heb dat ijzer wat overgebogen*. Van hier *overbuiging*.

OVERBUITELEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *buitelen*: *ik buitelde over*, *heb* en *ben overgebuiteld*. Voor — of achterover tuimelen: *gij moet overbuitelen*, over uw hoofd. Van hier *overbuiteling*.

OVERBUUR, zie *over*.

OVERDAAD, z. n., vr., *der*, of *van de overdaad*. Onmatigheid, verkwisting: *groote overdaad plegen*. Het meerv. *overdaden*, schoon anders niet gebruikelijk, komt bij SCHRIECK voor: *de overdaden van Campanien*. Oul. werd het ook voor stoutheid, roekeloosheid gebezigd: *ende hij sloech hem*, *om deze overdaat*. BYB. 1477. Ook voor verongelijking: *God moete dese overdaat wreken*. ESOP. Van hier *overdadig*, onmatig, verkwistend; Oul. ook voor lastig, moeijelijk: *valt mij niet overdadich*, *die u bemint lief weest hem ghenadich*. CONST. D. MINNE. Ook voor slecht, misdadig: *om dat si overdadich gheweest hebben*. BYB. 1477. Hiervoor heeft de statenoverzetting: *omdat sij overtreden hebben*. KIL. heeft het in den zin van gewelddadig. Voorts: *overdadigheid*, *overdadiglijk*.

OVERDADIG, zie *overdaad*.

OVERDEK, z. n., o., *des overdeks*, of *van het overdek*, meerv.

meerv. *overdekken*. Een dek, het welk over iets gelegd wordt. Ook voor een bovendek, in tegenoverstelling van een *onderdek*. Insgelijks het *verdek* van een schip, anders *dek*, *halfdek* genoemd.

OVERDEKKEN, bedr. w., gelijkv. Van het onscheidb. voorz. *over* en *dekken*: *ik overdekte*, *heb overdekt*. Iets met iets geheel bedekken: *eene galerij overdekken*. *Eene overdekte kolfbaan*, in tegenoverstelling van eene opene baan. Figuurl.: *met schaamte — schande overdekt*. Van hier *overdekking*, *overdeksel*, oul. voor schort, of schortelkleed gebezigd: *soe naeyden si te gader blader van vigheboem, ende maecten hem ouerdecsele*. BYB. 1477.

OVERDENKEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *over* en *denken*: *ik overdacht*, *heb overdacht*. Overwegen, bepeinzen: *laat hem zijn geluk eerst regt overdenken*. *Zijne zonde overdenken*. *Een rijpelijk overdacht besluit*. Men zegt echter ook, scheidb.: *denk daar eens over*. *Hebt gij over die zaak al eens gedacht?* Van hier *overdenking*.

OVERDOEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *over* en *doen*: *ik deed over*, *heb overgedaan*. Iets aan iemand overlaten, overmaken: *iemand eenen koop overdoen*. Ook nog eens doen: *dat is niet goed gedaan*, *gij moet het overdoen*.

OVERDOUWEN, *overduwen*, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *douwen*: *ik douwde over*, *heb overgedouwd*. Overstooten, door douwen oversturen: *douw de schuit eens over*.

OVERDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *dragen*: *ik droeg over*, *heb overgedragen*. Dragend overbrengen: *iemands huisraad helpen overdragen*. Figuurl.: *eene rekening uit het eene in het andere boek overdragen*. *Iemand eenen post*, *eene schuld overdragen*. Vertellen, overbrieven: *hij heeft die zaak valschelijk overgedragen*.

En ghy, Apollo, soo ghy weer gaet overdraegen,
Dat ick by Venus slaep, kryght ghy de huyd vol slaegen.

WESTERB.

Van hier: *overdrager*, *overdraging*, *overdragt*: *de overdragt van een huis*, enz.

OVERDRAGT, zie *overdragen*.

OVERDREVEN, zie *overdrijven*.

OVERDRIJVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het

scheidb.

scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *drijven.* Bedr. en scheidb.: *ik dreef over, heb overgedreven.* Over iets en naar de overzijde drijven. *hij dreef het er over.* Onzijd., met *zijn*: *de schuit is overgedreven*, naar de overzijde. Bedr. en onscheidb.; *ik overdreef, heb overdreven.* Eigenlijk: *het vee overdrijven*, het sterker voortdrijven, dan deszelfs krachten toelaten. Figuurl., in het verhalen, of voorstellen eener zaak, de grenzen der waarheid, billijkheid, welvoegelijkheid enz. overschrijden. Zoo *overdrijft men iets*, b. v., wanneer men het als grooter, gewigtiger, gevaarlijker enz. voorstelt, dan het is. *Dikwerf overdrijft men de lofspraak der vriendschap ten koste der algemeene menschenliefde.* Van hier het verled. deelw. *overdreven*: *dat is overdreven. Een overdreven voorstel van iets.* Zoo ook *overdrevenheid.*

OVERDRINKEN, *zich*, wederk. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *drinken*: *ik overdronk mij, heb mij overdronken.* Meer drinken, dan dienstig is, of dan men verdragen kan: *hij overdrinkt zich elken dag. Men zou zich aan dien wijn ligtelijk overdrinken.*

OVERDUWEN, zie *overdouwen.*

OVERDWAALSCH, bijv. n., eenigzins verouderd. Hoogmoedig: *overdwaalsch en onmatig.* OUD. *Overdwaalsche gastmalen.* OUD. *Overdwaalsche zeden.* HOOFT. Van hier: *overdwaalschheid*, bij HOOFT.

OVERDWARS, bijw. Van *over* en *dwars.* Dwars: *de boom lag overdwars op den weg. Het schip ligt overdwars in het water. Overdwars gluiren (gluren).* HOOFT. VOND. bezigt het bijvoegel.: *van verre geeft hij u een overdwers gezigt.*

OVERDWARSEN, bedr. w., gelijkvl. Van *overdwars*: *ik overdwarste, heb overdwarst.* Dwarsboomen, belemmeren: *hij overdwarste mij in mijne voornemens. Om zijne wijsheit t'overdwerssen.* MOON. Van hier: *overdwarsing.*

OVEREEN, bijw., eenstemmig, eenerlei bestemming hebbend: *overeen komen*, eenstemmig zijn. *Dat komt daarmede niet overeen. Overeen stemmen*, eenerlei toon, eenerlei inhoud hebben. *Die speeltuigen stemmen niet, maakt overeen. Menschen, die in hunne meeningen en goede oogmerken met elkander overeen stemmen.* Bij de beide werkwoorden wordt het meest gebruikt.

zegt nogtans ook *overeen brengen: dit gezegde kan ik met uw vorige niet overeen brengen.*

Daar *overeen* niets meer, dan een bijwoord is, zoo is het tegen de regelmaat der tale het met het werkwoord te vereenigen, en dus *overeenkomen*, *overeenstemmen*, als een woord te schrijven. De daarvan afgeleide naamwoorden echter zijn ware en regelmatige zamenstellingen: *overeenkomst*, *overeenkomstig*, *overeenstemming* enz.

OVEREENKOMST, zie *overeen.*

OVEREENSTEMMING, zie *overeen.*

OVEREERGISTEREN, bijw. Vooreergisteren. Voor drie dagen: *dat is overeergisteren gebeurd.*

OVEREIND, *overend.* Bijw. Van *over* en *eind*, *einde.* Regt op: *iets overeind zetten.* Figuurl.: *zijn gemalin ontwaeckt; het hof raeckt overende.* VOND. *De wraeck zet het hof, en stat en straten overent.* VOND.

OVEREISCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *eischen: ik overeischte, heb overeischt.* Te veel, boven de waarde eischen: *zij is altoos gewoon wel de helft te overeischen.* Van hier: *overeischer, overeisching.*

OVEREN, veroud. onz. w., gelijkvl. *Ik overde, ben geoverd.* Van *over.* Overig zijn: *datter van na voortaen niemant anders meer en overt.* ALDEGONDE.

OVERETEN, *zich*, wederk. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *eten: ik overat mij, heb mij overeten.* Te veel eten. In den lagen spreektrant *overvreten.*

OVERGAAF, *overgave*, z. n., vr., *der*, of *van de overgaaf*; meerv. *overgaven*, doch zelden. Van het werkw. *overgeven.* Die handeling, waardoor iets geheel in de magt van een' ander gesteld wordt: *de overgaaf eener vesting.* Met den vijand omtrent *de overgaaf eener stad* handelen.

OVERGAAN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *gaan.* Onz. en scheidb.: *ik ging over, ben overgegaan.* Overloopen: *hij ging tot den vijand over.* Zich van het eene voorwerp naar het andere begeven: *tot iemands gevoelen — tot een' anderen godsdienst overgaan.* Zich tot iets bepalen: *tot een ander onderwerp overgaan. Ik zal er maar toe overgaan*, besluiten. Verdwijnen: *het onweer ging schielijk over. De pijn zal nu wel overgaan.* Overgegeven

ven worden: *op deze voorwaarde ging de stad over.* Getrokken worden, en daardoor tot geluid overgaan: *de bel ging niet over.* Met eenen derden naamval des persoons, voor gebeuren, bejegenen, overkomen:

Wat of dien herdren overgaet,
Dat zij van hunne kuddewacht,
De schreden herwaert stellen? POOT.
Wat gaet het sterflot over,
Dat het de beste lover
Van Febus lauwer schent. VOND.

In zekeren toestand geraken: *het lijk was reeds tot verrotting overgegaan.* Als bedr. en met eenen vierden naamval; over iets gaan: *gij moet de brug maar overgaan.* Ook van levenlooze zaken: *als er de schaaf nog maar eens overgaat, zal het wel glad worden.* Wederk. en onscheidb.: *ik overging mij, heb mij overgaan.* Meer, of sterker gaan, dan zijne krachten toelaten: *ik wilde mij niet overgaan.* Van hier: *overgang.*

OVERGADEREN, zie *overgaren.*

OVERGANG, z. n., m., *des overgangs,* of *van den overgang*; meerv. *overgangen.* Van het werkw. *overgaan.* Het gaan over iets: *de overgang over een water, over eene brug. Den vijand den overgang betwisten. Het heeft van den nacht eenen overgang ijs gevroren.* Het overgaan van het eene voorwerp tot het andere: *de overgang tot een ander gevoelen — tot eene andere kerk — tot eenen anderen godsdienst.* Datgeen, waardoor men van het eene onderwerp tot het andere overgaat: *de dood is de overgang tot de onsterflijkheid*; bijzonder in de kunsten en wetenschappen; het tegengestelde van sprong: *er zijn in deze redevoering geene natuurlijke overgangen.* Het overgaan: *tot den overgang der stat.* VOND.

OVERGAPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *gapen*: *ik overgaapte, heb overgaapt.* Gapend met de tanden omvatten: *ik kan dat stuk brood niet overgapen.* Ook wordt het wederk. gebezigd: *zich overgapen,* wijder gapen, dan men behoort, of kan, zich door te wijd gapen bezeeren.

OVERGAREN, *overgaderen,* bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *garen, gaderen*: *ik gaarde over, heb overgegaard.* Door vergaderen overhouden, besparen: *zij heeft, in die jaren, vijftig duizend gulden overgegaard.*

OVERGAVE, zie *overgaaf.*

OVERGEGEVEN, zie *overgeven.*

OVERGELOOF, z. n., o., *des overgeloofs*, of *van het overgeloof*; zonder meerv. Van *over* en *geloof*. Bijgeloof: *zij waren zeer genegen tot overgeloof*. Van hier: *overgeloovig*, *overgeloovigheid.*

OVERGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *geven*: *ik gaf over*, *heb overgegeven*. Iets in iemands handen, of magt stellen: *iemand de sleutels*, *eenen brief*, enz. *overgeven*. *De gevangenen overgeven*. *Den vijand de stad overgeven*. *Zich overgeven*, en van hier figuurl.: *zich aan zijne driften overgeven* — *zich aan Gods voorzienigheid overgeven*, onderwerpen. Afstaan: *zijn regt*, *zijne aanspraak op iets overgeven*. Overreiken: *geef mij het brood eens over*. Overlaten om te vonnissen: *eene zaak aan onzijdigen overgeven*. Uit wellevendheid wordt *overgeven*, ook voor braken gebezigd: *ik gaf alles, over, wat ik gegeten had*. *Hij wordt wel kwalijk, maar geeft niet over*, spreekw., bedoelende eenen gierigaard, die van het zijne niet ligt afstapt. Van hier: *overgeving*. Het verled. deelw. *overgegeven* wordt als bijv. n. en als bijw. gebezigd, met trappen van vergrooting: *overgegevener*, *overgegevenst*, voor boos, slecht: *een overgegeven mensch*, *booswicht*. *Hij heeft daarin overgegeven slecht gehandeld*. Van hier: *overgegevenheid.*

OVERGEWIGT, zie *overwigt.*

OVERGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *gieten*. Scheidb.: *ik goot over*, *heb overgegoten*. Van het eene in het andere gieten: *ik heb den wijn in andere flesschen overgegoten*. Zoo gieten, dat het overloopt: *houd op*, *gij giet den wijn*, ook *de flesch*, *over*. Onscheidb.: *ik overgoot*, *heb overgoten*. Geheel begieten: *ik ben met versche olie overgooten*. Bybelv. Van hier: *overgieting.*

OVERGOLVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *golven*: *ik overgolfde*; *heb overgolfd*. Golfsgewijze overgieten: *wat is de mensch*, *dien gij*, *gelijk met stroomen*, *snel overgolft?* Camph.

OVERGOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *gooijen*: *ik gooide over*, *heb overgegooid*. Over iets gooijen, toegooijen: *mijn hoed woei over de sloot*, *en er was niemand*, *die hem kon overgooijen.*

OVERGREEP, zie *overgrijpen.*

OVERGRIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *grijpen*: *ik overgreep*, *heb overgrepen*. Grijpend omvatten: *de bal was te groot, ik kon hem met eene hand niet overgrijpen*. Van hier *overgreep*, voor ongeoorloofde greep, dieverij:

En 't geen mij soo tot nut als eere was bestelt,
Heb ick, eylaas, misbruyckt, den mynen als ontstelt,
En deed noch overgreep in andre luyden geld.

F. v. Dorp.

OVERGROOT, bijv. n. en bijw. Zeer, buiten gewoon groot, meer dan groot: *eene overgroote dunte*. Van *over* en *groot*. Zamenstell. *overgrootmoeder*, oudgrootmoeder, *overgrootvader*.

OVERGULDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *gulden*: *ik overgulde*, *heb overguld*. Met dun geslagen goud overdekken; waarvoor echter *vergulden* meer in gebruik is.

OVERHAASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *haasten*: *ik overhaastte*, *heb overhaast*. Te veel haasten: *gij moet hem niet overhaasten*. *Zich overhaasten*. Van hier: *overhaastig*: *een overhaastig mensch*, die te veel haast maakt; *overhaasting*, overijling: *iets met overhaasting doen*.

OVERHALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *halen*: *ik haalde over*, *heb overgehaald*. Naar de overzijde halen: *iemand met eene schuit overhalen*. *Als nu de ponte overvoer, om het huis des Konings over te halen*. Bybelv. *Den haan van een schietgeweer overhalen*. Doen overslaan: *dat zal de schaal wel overhalen*. Overbrengen: *iemand tot zijn gevoelen overhalen*. De kracht uit iets trekken, van kruiden, bloemen enz. gesproken. Doorhalen, over den hekel halen: *ik zal hem duchtig overhalen*. Van hier *overhaler*, overhaalder, *overhaling*.

OVERHAND, z. n., vr., *der*, of *van de overhand*; zonder meerv. Van *over* en *hand*. In zoo ver de hand ook magt en sterkte beteekent, de overtreffende magt en sterkte: *de overhand hebben*, *bekomen*, *krijgen*. *Dien prijs der overhandt uit der handt te werpen*. Hooft. *Onze driften nemen dikwerf de overhand op de rede*. *Het kwaad bekwam de overhand*. *Ende de wateren hadden d'overhand boven d'aerde*. Bybelv. In deze beteekenis komt het reeds bij Strijk. voor.

OVERHANDIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *handigen*, van *hand*. Met de hand overreiken: *iemand eenen brief overhandigen*. Van hier *overhandiging*.

OVERHANGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *hangen*: *ik hing over*, *heb overgehangen*. Bedr. over iets hangen: *hang den ketel over*, over het vuur. Onzijd., met *hebben*: *de ketel heeft al lang overgehangen*, over het vuur. Overhellen: *dat huis hangt verbaasd over*. Genegen zijn: *hun overhangend hart*. HOOFT. Van hier: *overhanging*.

OVERHEBBEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *over* en *hebben*: *ik had over*, *heb overgehad*. In het gemeen, voor *overig hebben*: *ik heb hem gisteren tien guldens gegeven, en heden heeft hij er geen vier van over*. *Soo hadde die, die veel versamelt hadde, niets over*, BYBELV. *Voor iemand veel overhebben*, hem zeer genegen zijn.

OVERHEEN, bijw., over iets heen: *ik had een' rok aan, en trok er nog een' jas overheen*. *Ergens met kalk overheen strijken*. *Hij gooide den bal over het huis heen*. *Hij loopt er los overheen*, neemt het weinig ter harte. Nogmaals, boven dien: *hij had reeds goed gedronken, en nam er nog eene flesch overheen*.

OVERHEER, z. n., m., *des overheeren*, of *van den overheer*; meerv. *overheeren*. Van *over* en *heer*. Heer over iemand, als deszelfs onderdaan: *men moet zijnen overheeren onderdanig zijn*. Die het hoogste gezag heeft: *dat elck man overheere in sijn huijs wesen soude*. BYBELV. Van hier: *overheerlijk*, dat met de waardigheid van eenen overheer overeenkomt en daarin gegrond is: *een overheerlijk bevel*. Doch in dezen zin wordt het zelden gebezigd, meer voor zeer heerlijk: *dat is een overheerlijk*, een zeer schoon, *gezigt!*

OVERHEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *heeren*, van *heer*: *ik overheerde*, *heb overheerd*. Als heer over iemand regeren: *hij overheert zijn gansch huisgezin*. Veroveren, bemagtigen, overwinnen: *hij overheerde, in korten tijd, het gansche rijk*. Fig.: *kan tochten van de ziel met wijsheijt overheeren*. F. v. DORP. Van hier *overheering*.

OVERHEERLIJK, zie *overheer*.

OVERHEERSCHEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. *over* en *heerschen* : *ik overheerschte*, *heb overheerscht*. Onderbrengen, overwinnen: *hij overheerscht alles, wat zijnen oogmerken niet begunstigt*. Van hier *overheerscher*, *overheersching*.

OVERHEID, z. n., vr., *der*, of *van de overheid*; meerv. *overheden*. Heerschappij, overmagt: *tegen de overheden tegen de magten*. BYBELV. Doch in dezen zin wordt het niet meer gebezigd. Die met openbaar gezag over Land, stad, enz. bekleed zijn: *bij laghe en hooghe overheden*. H. DE GR. *'s Lands wettige overheid*. Zamenstell.: *overheidsambt*, *overheidspersoon*. Van *over* en *heid*.

Voor *overheid* zegt men ook *overigheid*; doch *overheid* is, naar mijn inzien, het beste, dewijl *overig* (*reliquus*) iets anders is dan *over*; welk laatste het denkbeeld van magt en gezag in zich bevat.

OVERHELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *hellen*: *ik helde over*, *heb overgeheld*. Eigenlijk overhangen: *de heining begint over te hellen*. Figuurl.: *de overwinning helde dra aan de zijde des vijands over*. *Voorheen heb ik daartoe overgeheld*, *doch thans ben ik van andere gedachten*. Van hier *overhelling*.

OVERHOEF, z. n., m., *des overhoefs*, of *van den overhoef*; zonder meerv. Van *over* en *hoef*. Uitwas van een paardenhoef.

OVERHOEKS, bijw., *overhoeksch*, bijv. n., van *over* en *hoeks*, *hoeksch*. Schuins, dwars: *die stijl staat overhoeks*.

OVERHOOP, bijw., van *over* en *hoop*. Onder elkander: *alles overhoop smijten*. *Wij wierpen de vijandelijke ruiterbenden weldra overhoop*. *Overhoop liggen*, niet op zijn stel zijn: *het huis ligt geheel overhoop*; ook in twist zijn: *hij ligt met zijne voogden overhoop*. Van hier *overhoopliggers*, bij OUD.

OVERHOOREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *hooren*: *ik overhoorde*, *heb overhoord*. *Iemand overhooren*, iets laten opzeggen, om te hooren, of hij het wel van buiten geleerd hebbe. *Iemand zijne les overhooren*, met den derden naamval des persoons, en den vierden der zaak. Van hier *overhooring*.

Oul. werd *overhooren* ook gebezigd voor ongehoorzaam zijn, en van hier *overhoorig*, ongehoorzaam, dat bij OUD. nog voorkomt: *den woorde Gods tegenstrijdig en overhoorig*. Van hier *overhoorigheid*, ongehoorzaamheid. HANDVEST. V. DORDR.

OVER-

OVERHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *houden*: *ik hield over*, *heb overgehouden*. Overig houden, bewaren: *ik heb zes stuivers overgehouden. Gij zult daarvan niet veel overhouden.*

OVERJAGEN, bedr. w., gelijk- en ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *jagen*. Scheidb. *ik jaagde — joeg over*, *heb overgejaagd*. Over iets heen jagen: *het paard wilde niet over de brug, maar ik joeg het er eindelijk toch over.* Onscheidb.: *ik overjaagde*, *overjoeg*, *heb overjaagd*. Te sterk jagen: *paarden overjagen*, sterker voortjagen, sneller rijden, dan de paarden kunnen uithouden.

OVERJAGTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *jagten*, het voortdur. w. van *jagen*: *ik overjagtte*, *heb overjagt*. Te sterk aanzetten, om zich te haasten: *gij moet mij niet overjagten. Zich overjagten*, zich te veel haasten: *overjagt u niet.*

OVERJAREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *jaren*, dat buiten zamenst. niet gebruikelijk is: *ik overjaarde*, *ben overjaard*. Meer dan een jaar oud zijn: *het kind is onlangs overjaard. Die wijn is reeds overjaard.* Meer dan de gewone en vastgestelde jaren oud: *eene overjaarde schuld*, welke reeds zoo oud is, dat men dezelve, volgens de wet, niet meer behoeft te betalen; doch in dezen zin is *verjaren* gebruikelijker. Van hier *overjarig*, over het jaar oud: *overjarige wijn. Eene overjarige vaars*, jonge koe, die meer dan een jaar oud is. Van hier ook *overjarigheid*.

OVERIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Het geen van de bepaalde hoeveelheid eens dings nog voorhanden is: *zij hebben al het vleesch opgegeten; er is niets meer overig. Het overige geld. De overige dagen mijns levens. Allen werden door dezelfde ziekte aangetast; zes stierven daaraan; de overigen zijn hersteld. Voor het overige*, of *overigens*, wat nog te zeggen, of te doen overig is. *Hij heeft het zwak van een praatvaar te zijn; voor het overige*, of *overigens*, *is hij een braaf man*, d. i., buiten dien, buiten dit zwak.

Het is, door middel van den uitgang *ig*, van *over* gevormd, het welk, ook wel voor *overig* gebezigd wordt, als: *overlaten*, *overblijven* enz.

OVERIGENS, *voor het overige.* Zie *overig*.

OVERIJLEN, *zich*, wederker. w., gelijkvl. Van het on-

onscheidb. voorz. *over* en *ijlen*: *ik overijlde mij*, *heb mij overijld*. Zich overhaasten: *gij moet u niet overijlen*. Met overhaasting te werk gaan, en daardoor verkeerd handelen: *hij*, *die onbezonnen voortleeft*, *moet zich natuurlijk dikwerf overijlen*. Van hier *overijling*: *die dan eens opzettelijk*, *dan eens bij overijling*, *van het pad hunner verpligtingen afwijken*.

OVERKANT, z. n., m., *des overkants*, of *van den overkant*; zonder meerv. Van *over* en *kant*. Overzijde: *hij woont aan den overkant van de straat*. *Wij voeren met eene slechte boot naar den overkant*.

OVERKIELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *kielen*: *ik overkielde*, *heb overkield*. Geheel met kielen, d. i. schepen, bedekken: *al heeft des vijants vloot de merwen overkielt*. PAFFENROD.

OVERKIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *kijken*: *ik keek over*, *heb overgekeken*. Overzien: *van deze hoogte kan men het gansche land overkijken*.

OVERKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *klappen*: *ik klapte over*, *heb overgeklapt*. Klappend overbrengen, overpraten: *dat kind klapt alles over*.

OVERKLAUTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *klauteren*: *ik klauterde over*, *ben overgeklauterd*. Over iets heen klauteren: *gij moet de schutting niet overklauteren*.

OVERKLEED, z. n., o., *des overkleeds*, of *van het overkleed*; meerv. *overkleederen*, en in sommige gevallen ook *overkleeden*. Van *over* en *kleed*. Een kleed, hetwelk men over een ander kleed draagt, anders *overrok*, *jas* enz.: *het was koud*, *ik deed een overkleed aan*. Voor een kleed, dat men over een ander kleed, of tapijt, legt, in het meerv. gewoonlijk *overkleeden*.

OVERKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *over* en *kleeden*: *ik overkleedde*, *heb overkleed*. Bekleeden: *die stoelen zijn met rood fluweel overkleed*. *Nademael wij niet willen ontkleedt*, *maer overkleedt worden*. BYBELV. Van hier: *overkleeding*, *overkleedsel*, bij Oud.

OVERKLIMMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *klimmen*: *ik klom over*, *ben overgeklommen*. Over iets heen klimmen: *hij is den muur overgeklommen*. Fig.: *uwe alles overklimmende liefde*. Oud.

Oul. werd het ook voor overtreffen gebezigd. Van hier: *overklimming*.

OVERKLOUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *klouwen*: *ik klouwde over*, *heb overgeklouwd*. Nog eens klouwen, opharken: *hij heeft den tuin overgeklouwd*.

OVERKLUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *kluiven*: *ik kloof over*, *heb overgekloven*. Nog eens kluiven: *hij was zoo hongerig*, *dat hij de afgekloven beenen nog overkloof*.

OVERKOKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *koken*: *ik kookte over*, *heb overgekookt*. Onder het koken overloopen: *de melk kookt over*.

OVERKOMELIJK, zie *overkomen*.

OVERKOMEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *komen*: *ik kwam over*, *ben overgekomen*. Onz., van elders komen: *wanneer zult gij eens tot ons overkomen?* Gebeuren, ontmoeten, met eenen derden naamval des persoons: *wat komt u over? Mij zijn al vele rampen overgekomen*. Oul. werd het ook voor *overeen komen* gebezigd: *met iemand overkomen*, bij Kil. Bedrijv., te boven komen: *ik zal de schade*, *door den tijd*, *wel overkomen*. *Kom ik over den hond*, *dan kom ik over den staart*. Zie *hond*. Van hier *overkomst*.

OVERKRAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *kraaijen*: *ik overkraaide*, *heb overkraaid*. Door harder kraaijen tot zwijgen brengen, ontleend van de hanen, die hunne overwinning, door veel en hard kraaijen, plegen aan te duiden. Fig. van menschen, voor overpraten, overschreeuwen: *hij laat zich niet gemakkelijk overkraaijen*. Van hier *overkraaijer*, *overkraaijing*.

OVERKROPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *kroppen*: *ik overkropte*, *heb overkropt*. Eigenlijk, te veel aas, of voedsel, aan de vogelen geven, zoo dat de krop te vol wordt: *eene gans*, *een' kalkoen overkroppen*. *Zich met spijs overkroppen*. Fig., te veel van iets geven, daarmede bezwaren: *gij moet mij met zoo veel werk niet overkroppen*. *Hij is overkropt van al het huisraad*, *dat hij geerfd heeft*. Van hier *overkropping*.

OVERLADEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb.

scheidb. voorz. over en laden: *ik overlaadde*, (oud. *overloed*) *heb overladen*. Meer last opleggen, dan een schip, wagen, of persoon dragen kan: *een schip, een' wagen, overladen. Het geschut overladen*. Figuurl.: *zijne maag met spijs overladen*, ook enkel *overladen. Iemand met weldaden overladen. Overladen van sterrekruinen*. POOT. Van hier: *overlading*.

OVERLANG, bijw. Voor langen tijd: *overlang is dat geschied*. Van *over* en *lang*.

OVERLANGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *langen*: *ik langde over, heb overgelangd*. Overreiken: *lang mij dat boek eens over. Hij heeft het rijk ontvangen van God, en sal het rijk aen God weer overlangen*. H. DE GR.

OVERLANGS, bijw. In de lengte: *een stuk hout overlangs, of overdwars nemen*. Van *over* en *langs*.

OVERLAST, z. n., m., *van den overlast*; het meerv. is niet in gebruik. Van *over* en *last*. Datgeen, hetwelk boven den bepaalden, of gewonen last gaat: *het schip zonk, door al zijn' overlast*. Figuurl., onbillijk bezwaar, moeijelijkheid: *iemand overlast aandoen. Hij strekt mij tot grooten overlast*.

OVERLASTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *lasten*; dat buiten zamenst. niet gebruikelijk is: *ik overlastte, heb overlast*. Meer last opleggen, sterker beladen, dan iets dragen kan: *een schip een' wagen overlasten*. Fig., bezwaren: *gij overlast mij met boodschappen. Overlast met moeijlijkheid*. J. H. KRUL. *Zich met te veel goed overlasten*. Van hier *overlasting*.

OVERLASTIG, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Van *over* en *lastig*, van *last*. Te zeer belast, of beladen: *dat schip is overlastig*. *Overlast*, d. i. moeijelijkheid, veroorzakende: *een overlastig mensch. Een overlastig bezoek. Iemand overlastig zijn*.

OVERLATEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *laten*: *ik liet over, heb overgelaten*. Overig laten, laten overblijven: *laat mij dat weinigje slechts over. Mij is geene andere hoop overgelaten*. Afstaan, overdoen: *wilt gij mij dat boek voor uw eigen geld overlaten?*

OVERLEDEN, zie *overlijden*.

OVERLEDER, (*overleer*,) z. n., o., *des overleders*, of *van het overleder*; zonder meerv. Bovenleer, in tegen-

overſtelling van onderleer, of zoolleer: *die ſchoenen zijn van engelsch overleer gemaakt.* Van *over* en *leder*, *leer*.
OVERLEER, zie *overleder*.
OVERLEEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *leeren*: *ik leerde over*, *heb overgeleerd*. Nog eens leeren: *om dat muzijkſtuk goed te ſpelen*, *moet ik het nog wat overleeren.* Overdenken en daardoor van buiten leeren: *zijne les overleeren.*
OVERLEG, z. n., o., *des overlegs*, of *van het overleg*; zonder meerv. Het overleggen en overdenken eener zaak in haren ganſchen zamenhang, om zijn gedrag daarnaar in te rigten: *men moet alles met goed overleg doen. Hij gaat zonder overleg te werk. Er is geen overleg bij haar.*
OVERLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *leggen*. Scheidb.: *ik leide over*, *heb overgelegd*, of *overgeleid*. Aan eene andere zijde leggen: *leg het roer over. De zeilen overleggen.* Open leggen, vertoonen: *bij het afdoen dier zake*, *moet gij uwe rekening overleggen. De advocaat heeft zijne bewijzen*, *namelijk de gevorderde verklaringen en getuigenisſen*, *reeds overgelegd.* Onſcheidb.: *ik overleide*, *heb overlegd*, of *overleid*. Zich eene zaak in haren ganſchen zamenhang voorſtellen, om zich daarnaar te gedragen; door welke laatſte bepaling dit woord zich van *overdenken*, *beſchouwen* enz. onderſcheidt: *ik heb die zaak rijpelijk overlegd. Zij overleiden met elkander*, *of zij gaan*, *dan of zij blijven zouden.* Van hier *overlegging*.
OVERLEVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *leven*: *ik overleefde*, *heb overleefd*. Langer leven: *iemand overleven. Hij heeft alle zijne kinderen overleefd. Dien ſlag zal ik gewisſelijk niet overleven. Hij heeft zijnen roem nog overleefd*, heeft, in zijn leven, zijn' eens behaalden roem nog bezwalkt. Van hier *overleving*.
OVERLEVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *leveren*: *ik leverde over*, *heb overgeleverd*. In het bezit van iemand ſtellen, overgeven: *zijnen vriend eenen brief*, *de gevangenen aan de wacht overleveren. Een verzoekſchrift overleveren. Iemand aan den Regter overleveren.* Van hier *overlevering*, een van oude tijden, van den vader op den zoon enz. voortgeplant berigt omtrent gebeurde zaken, in tegenoverſtel-

ling van eene in schrift gestelde, en alzoo bewaarde geschiedenis: *de joden stellen veel belang in overleveringen.*

OVERLEVERING, zie *overleveren.*

OVERLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *lezen: ik las over, heb overgelezen.* Herlezen: *hij moest het wel driemaal overlezen, eer hij het verstond.* Van hier *overlezing.*

OVERLIEDEN, (*overluiden*), z. n., m., meerv. Hoofden van een gild: *de overlieden van het kleermakers-gild.* Van *over* en *lieden*, *luiden*, en bij verkorting *lui*, *overlui.* In het enkelv. zegt men *overman.*

OVERLIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *liegen: ik overloog, heb overlogen.* Leugenachtig betigten: *hij overloog hem daar valschelijk mede. Het geen zij hem zoo valschelijk overlooghen en te last geleit hadde.* HOOFT.

OVERLIJDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *lijden: ik overleed, ben overleden.* Dit woord beteekende bij de ouden overtrekken: *doe hij drie rivieren overleden was.* BYB. 1477. Voorbijgaan: *ist mer gelyck so laet desen kelc van my overlijden.* CLAR. SPIEG. Verhalen:

Mer wat gesciede in sinen tiden,
Sal ic u hier overliden. L. v. VELTH.

Thans wordt het alleen gebezigd in de beteekenis van sterven, overeenkomende met weggaan, verdwijnen. Ook wordt het zelfstandig gebezigd: *na het overlijden van mijnen vader*, d. i. na den dood enz. Van *overlijden*, in den zin van overtrekken, hadden de ouden het zelfstandige *overlijt*, voor overtogt

OVERLIJMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *lijmen: ik lijmde over, heb overgelijmd.* Nog eens lijmen: *die boeken moeten overgelijmd worden.* Nog eens in de lijmverw zetten: *ik zal dat beschot laten overlijmen.*

OVERLOODEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *looden: ik overloodde, heb overlood.* Met lood bekleeden, overdekken: *ik heb mijn plat laten overlooden.*

OVERLOON, z. n., o., en m., *des overloons*, of van het, *den overloon*; zonder meerv. Van *over* en *loon*. Loon boven het gewone loon: *ik geef geen overloon.*

OVERLOOP, z. n., m., *des overloops*, of *van den* ...

loop; meerv. *overloopen*. Het overloopen, overstrooming: *dat is geen doorbraak, het is maar een overloop van het water. In eenen overloop van groote wateren.* Bybelv. *De overloop van gal.* Op de schepen wordt het bovenste dek *de overloop* genoemd: *het zeil sloeg hem van den overloop in het water. Langs den langen overloop.* Vond. Eene overdekte plaats in de huizen, waar men van het eene gedeelte van het huis naar het andere gaat: *het staat op den overloop.*

OVERLOOPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *loopen*. Scheidb. en onzijd.: *ik liep over, heb* en *ben overgeloopen.* Naar de overzijde loopen: *ik liep maar schielijk over.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets loopen: *hij is de brug overgeloopen.* Overvloeijen: *de regenbak heeft overgeloopen. Het glas is te vol, het zal overloopen. De oogen loopen hem over*, de tranen komen in zijne oogen. *De perskuypen sullen van most ende olie overloopen* Bybelv. Overkoken: *de melk liep over.* Van den eenen tot den anderen overgaan: *tot den vijand overloopen.* Oul. beteekende *overloopen* ook overschieten. Byb. 1477. Bedr. en onscheidb.: *ik overliep, heb overloopen.* Onder den voet loopen: *hij overliep het kind.* Door te sterk loopen buiten adem brengen, ongesteld maken: *zich overloopen — hij had zich overloopen.* Figuurl. *Iemand overloopen*, te dikwijls bij hem komen, hem met gedurig herhaalde bezoeken lastig vallen: *ik zal hem niet ligt overloopen.* Vlugtig overzien: *eene rekening overloopen.* Van hier *overlooper, overlooping.*

OVERLOVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *loven*, in de beteekenis van eenen prijs eischen: *ik overloofde, heb overloofd.* Overeischen, te veel eischen: *die koopman overlooft altoos veel.* Van hier *overlover, overloving.*

OVERLUID, bijv. n. en bijw., zonder vergrooting. Zeer luid, zoodat het van iedereen gehoord kan worden. *Overluid roepen, lagchen* enz. Zeldzamer wordt het als een bijvoegel. naamw. gebruikt: *een overluid geschreeuw.* Van *over* en *luid*. *Over* heeft hier eene versterkende kracht, even als in *overgroot, overrijp* enz., doch verschilt van deze daarin, dat in *overluid* de nadruk der uitspraak niet op *over*, maar op het naamw. *luid* valt.

OVERLUIDEN, zie *overlieden.*

OVERLUIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *luiden*, *luijen*: *ik overluidde*, *heb overluid.* De klok trekken over de dooden: *de koningin werd zes weken achtereen overluid.*

OVERMAAS, zie *maas.*

OVERMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de overmaat*; het meerv. is buiten gebruik. Meer dan de eigenlijke maat: *ik had twee pinten overmaat.* Figuurl.: *de overmaat uwer goedheid jegens mij. Eene overmaat van vreugde.* Van hier *overmatig*, de behoorlijke of gewone maat te boven gaande, en daarin gegrond: *eene overmatige lengte.* Meest echter in eenen kwaden zin: *overmatig eten en drinken. Eene overmatige blijdschap* — *overmatigheid*, *overmatiglijk.*

OVERMAGT, z. n., vr., *der*, of *van de overmagt*; zonder meerv. Grootere magt: *voor overmagt bukken.* Van hier *overmagtig*, die overmagt heeft: *een overmagtig heer.* CAMPH. Ook het werkw. *overmagtigen*, voor overheerschen. *Overmagtigd*, *overmagtiging*, bij OUD.

OVERMAGTIG, zie *overmagt.*

OVERMAGTIGEN, zie *overmagtig.*

OVERMAKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *maken*: *ik maakte over*, *heb overgemaakt.* Overschikken, overzenden: *iemand geld bij wissel overmaken.* Hermaken: *dat opstel deugt niet*, *gij moet het overmaken.* Van hier *overmaking.*

OVERMALEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *malen*: *ik maalde over*, *heb overgemalen.* Nog eens malen.

OVERMAN (in de gemeene volkstaal *euverman*), zie *overlieden.*

OVERMANNEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *mannen*: *ik overmande*, *heb overmand.* Door meerdere kracht of magt overwinnen, overweldigen: *iemand overmannen.* Figuurl.: *overmand van droefheid.*

OVERMATIG, zie *overmaat.*

OVERMEESTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *meesteren*: *ik overmeesterde*, *heb overmeesterd.* Overweldigen, bemagtigen: *wij werden dra door 's vijands magt overmeesterd. Hij laat zich door zijne driften geheel overmeesteren.* Van hier *overmeestering.*

OVER-

OVERMETEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *meten*: *ik mat over*, *heb overgemeten*. Overmaat geven: *hij mat wel twee schepels over*. Hermeten: *ik liet ieder stuk linnen overmeten*. Van hier: *overmeting*.

OVERMIDDEN, bijw., midden door. Van *over* en *midden*: *iets overmidden snijden*.

OVERMITS, voegw. Van *over* en *mits*. Vermits, naardien: *overmits zijn vader gestorven was, werd hij bezitter van groote schatten*. Oul. werd *overmits* ook voor *midden door* gebezigd: *overmids ontween slaen*. Byb. 1477. Ook voor *door*. Clar. Spieg.

OVERMOED, z. n., m., *des overmoeds*, of *van den overmoed*; zonder meerv. Overdreven moed, roekeloos bestaan: *door overmoed gedreven, vocht hij tegen eene driedubbele overmagt*. Trotschheid, opgeblazenheid: *zijn overmoed werd voor elk onverdragelijk*. Van hier: *overmoedig*, *overmoedigheid*, bij Camph., en het verouderde *overmoedigen*, voor zich verheffen, trotsch zijn. Bij Isid. is reeds *ubarmuodic*, hardnekkig.

OVERMOGEN, bedr. w., onregelm. Van het onscheidb. voorz. *over* en *mogen*: *ik overmogt*, *heb overmogt*. Door grooter vermogen overwinnen: *ik heb hem overmocht*. Bybelv. *Dan sullen wij hem overmogen*. Bybelv. Oul. werd het ook met een scheidb. voorz. gebezigd: *eñ mogten over hem*. Byb. 1477.

OVERMORGEN, bijw. van tijd, van *over* en *morgen*. De dag, welke op den dag van morgen volgt, de dag na morgen: *overmorgen zult gij het weten*. *Morgen of overmorgen*, wordt voor *nu of dan* gebezigd: *de lezer die morghen oft overmorghen deze mijne gedichten sal overlesen* Gesch. Zweed. *öfvermorgon*.

OVERMOUW, z. n., vr., *der*, of *van de overmouw*: meerv. *overmouwen*. Eene mouw, welke over eene andere mouw getrokken wordt: *een paar witte overmouwen*.

OVERNAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *naaijen*: *ik naaide over*, *heb overgenaaid*. Over iets heen naaijen: *gij moet er nog een' lap overnaaijen*.

OVERNACHTEN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *nachten*, dat buiten zamenstelling niet in gebruik is: *ik overnachtte*, *heb overnacht*.

Den nacht ergens doorbrengen, vernachten: *in eene herberg overnachten. Ik heb daar drie dagen overnacht.* Van hier: *overnachtig*, *overnachting*.

OVERNATUURKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de overnatuurkunde*; zonder meerv. Van *over* en *natuurkunde*. Die wijsgeerige wetenschap, welke de algemeene eigenschap der dingen, het bestaan en de eigenschappen *van God*, het wezen der wereld en de eigenschappen van eenen geest bevat; anders bovennatuurkunde, gr. en lat. *metaphysica*: *dat behoort tot de overnatuurkunde*. Zoo ook een boek, het welk deze wetenschap behelst. Van hier: *overnatuurkundig*.

OVERNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *nemen*: *ik nam over*, *heb overgenomen*. Van een' ander aannemen: *ik nam het kind over*. Op of over zich nemen: *hij heeft dien koop van mij overgenomen*. In dienst en soldij nemen: *duitsche troepen overnemen*. Aannemen, aanwennen: *iemands zeden overnemen*. Van hier: *overneming*.

OVEROLIEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz *over* en *olien*: *ik overoliede*, *heb overolied*. Met olie overgieten: *en 't overolijt hooft*. CAMPH.

OVERPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *pakken*: *ik pakte over*, *heb overgepakt*. Van het eene in het andere pakken: *ik zal die korenten in andere vaten laten overpakken*. Herpakken: *die goederen moeten overgepakt worden*. Van hier: *overpakking*.

OVERPALMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *palmen*: *ik overpalmde*, *heb overpalmd*. Met de palm van de hand bedekken, omvatten: *ik kan dat niet overpalmen*. Van hier: *overpalming*.

OVERPASSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *passen*: *ik paste over*, *heb overgepast*. Herpassen: *gij moet dat overpassen*.

OVERPEINZEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *peinzen*: *ik overpeinsde*, *heb overpeinsd*. Overdenken, overwegen: *eene zaak wel overpeinzen*. Van hier: *overpeinzing*. Oul. bezigde men ook *overpeysen*, *overpensen*.

OVERPEKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *pekken*: *ik pekte over*, *heb overgepekt*. Op nieuw bepekken.

'ERPISSEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. n fcheidb. voorz. *over* en *pisfen*. Onfcheidb. *ik overiste, heb overpist*. Overheen pisfen: *men kon die floot vel overpisfen*. In de gemeenzame verkeering, en in den igen ftijl, zegt men van iets, dat klein is: *een haan zou et overpisfen*. Scheidb.: *ik piste over heb overgepist*. 'isfen dat het overloopt: *gij hebt den pot overgepist*.

'ERPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het oncheidb. en fcheidb. voorz. *over* en *plakken* Onfcheidb.: *k overplakte, heb overplakt*. Beplakken: *iets met papier verplakken*. Scheidb.: *ik plakte over, heb overgeplakt*.)p nieuw plakken: *ik heb de doos laten overplakken*.

'ERPLEISTEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het cheidb. voorz. *over* en *pleisteren*: *ik pleisterde over, heb vergepleisterd*. Op nieuw pleisteren: *die muur moet og eens overgepleisterd worden*.

'ERPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. 'oorz. *over* en *ploegen*: *ik ploegde over, heb overgeploegd*. Nog eens ploegen: *dat land moet overgeploegd worden*.

'ERPRATEN, bedr. w., gelijkvl. Van het fcheidb. n onfcheidb. voorz. *over* en *praten*. Scheidb: *ik praatte over, heb overgepraat*. Pratend overbrengen: *dat 'ind praat alles over, wat het hoort*. Onfcheidb.: *ik overpraatte, heb overpraat*. Door praten tot zwijgen brengen, al pratend overhalen: *zij was in het eerst niet te 'ewegen, maar eindelijk overpraatte ik haar*.

ERPRIESTER, z. n., m., *des overpriesters*, of *van en overpriester*; meerv. *overpriesters*. Van *over* en *priester*. De eerfte onder de priesters, opperpriester: *ende ijeen vergadert hebbende alle de overpriesters ende fchriftgeleerden*. BYBELV.

ERRAKEN, onz. w., gelijkvl. Van het fcheidb. oorz. *over* en *raken*: *ik raakte over, ben overgeraakt*.)vergaan: *in het begin was hij boos, maar zijne boosheid aakte fchielijk over*. Over iets heen komen: *de floot 'as wel wijd, maar ik ben er toch eindelijk overgeraakt*.

'ERREDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onfcheidb. oorz. *over* en *reden*: *ik overreedde, heb overreed*. Door ene woordelijke voorftelling tot toeftemming, of tot :ts bewegen; door woorden, of redenen, veroorzaken, at iemand overeenkomftig met onze voordragt hande-: *ik zocht hem daarvan te overreden*. *Hij liet zich niet verreden*. Doorgaans worden de woorden *overreden* en *overtuigen* verwisfeld, fchoon zij zeer verfchillende zaken

ken beteekenen. *Overtuiging* raakt het verstand alleen, maar *overreding* den wil en de daden. Van hier: *overreding*. Oul. bezigde men ook *overredenen*.

OVERREIKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *reiken*: *ik reikte over, heb overgereikt*. Naar iemand toereiken, meer plegtig, dan overgeven: *iemand een glas wijn overreiken*.

OVERREKENEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *rekenen*. Scheidb.: *ik rekende over, heb overgerekend*. Herrekenen: *ik heb die som eens overgerekend*. Onscheidb.: *ik overrekende, heb overrekend*. Naar alle deelen berekenen: *ik overrekende de kosten dezer onderneming*. Van hier: *overrekening*.

OVERREKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *rekken*. Scheidb.: *ik rekte over, heb overgerekt*. Nog eens rekken: *dat linnen moet overgerekt worden*. Onscheidb.: *ik overrekte, heb overrekt*. Boven zijne krachten rekken: *zich overrekken: zij heeft zich overrekt*, door te veel rekken afgemat, bezeerd, ongesteld gemaakt. Van hier: *overrekking*.

OVERRENNEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *rennen*. Scheidb. en onzijd.: *ik rende over, ben overgerend*. Naar de overzijde rennen: *zij kwamen spoedig overrennen*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets rennen: *hij is deze hoogte overgerend*. Onscheidb. en bedr., *ik overrende, heb overrend*. Rennend inhalen en overrijden: *de ruiterij overrende het voetvolk*.

OVERRIJDEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *rijden*. Scheidb. en onz.: *ik reed over, ben overgereden*. Naar den overkant rijden: *als het ijs goed is, komen wij eens overrijden*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets rijden: *wij zullen die brug maar overrijden*. *Hij reed, op schaatsen, de Maas over*. Onscheidb. en bedrijv.: *ik overreed, heb overreden*. Rijdend omver werpen, vertrappen: *een mensch, een kind, eenen hond overrijden. Hij was overreden*.

OVERROEIJEN, (bij Kil. ook *overriemen*) onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *roeijen*. Scheidb. en onz.: *ik roeide over, heb en ben overgeroeid*. Naar de overzijde roeijen: *wij vonden daar een schuitje en roeiden schielijk daarmede over*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets,

en van den eenen naar den anderen kant roeijen: *wij roeiden den Rijn over.* Scheidb. en bedr. Roeijend van de eene zijde naar de andere brengen: *ik heb hen de rivier overgeroeid.* Onscheidb. en bedr: *ik overroeide, heb overroeid.* Te veel, te sterk, boven zijne krachten roeijen: *zij hebben zich overroeid.*

OVERROEPEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *roepen.* Scheidb. en onz.: *ik riep over, heb overgeroepen.* Roepend met zijne stem den overkant bereiken; met eenen vierden naamval: *zijne stem is niet sterk genoeg, om de rivier over te roepen.* Onscheidb. en bedr.: *ik overriep, heb overroepen.* Harder dan een ander roepen: *iemand overroepen.* Boven zijne krachten roepen, door te hard roepen zich benadeelen: *zich overroepen.*

OVERROK, z. n., m., *des overroks*, of *van den overrok*; meerv. *overrokken.* Een rok, dien men over eenen anderen rok draagt. *Het is koud, ik zal mijnen overrok aandoen.* Van *over* en *rok.*

OVERROMPELEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *rompelen*, dat buiten zamenst. niet in gebruik is: *ik overrompelde, heb overrompeld.* Overvallen, onverwacht bespringen: *eene stad, den vijand overrompelen. Op dat hij ons overrompele en overvalle.* Bybelv. Oneigenlijk: *gij overrompelt mij met uwe valsche aantijgingen. Wij worden overrompeld*, wanneer men ons tot iets overhaalt, zonder ons tijd te laten, om het zelve te overwegen. Van hier: *overrompeling.*

OVERRUGGE, bijw., achterover: *overrugge vallen. Overrugge*, op den rug, *liggen.* Van *over* en *rug.* Dit woord wordt zelden meer gebruikt.

OVERSCHADUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *schaduwen: ik overschaduwde, heb overschaduwd.* Met zijne schaduw bedekken: *die boom overschaduwt bijna de geheele brug. Den luchtige wolcke heeft haer overschaduwet.* Bijbelv. Figuurl: *hij overschaduwde mij met de vleugelen zijner liefde. De kracht des Allerhoogsten sal u overschaduwen.* Bijbelv. Van hier *overschaduwing.*

OVERSCHATTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *schatten: ik overschatte (overschattede), heb overschat.* Te hoog schatten: *bij de laatste be-*

belasting ben ik verschrikkelijk overschat. Van hier *overschatting.*

OVERSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schaven: ik schaafde over, heb overgeschaafd.* Nog eens schaven: *die planken moeten overgeschaafd worden.* Figuurl.: *een gedicht wat overschaven.* Van hier: *overschaving.*

OVERSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schenken: ik schonk over, heb overgeschonken.* Zoo schenken, dat het overloopt: *gij moet den wijn niet overschenken.* Van het eene in het andere schenken: *ik heb den wijn van de eene kan in de andere geschonken.* Kil. bezigt het verled. deelw. *overschonken*, voor beschonken, dronken.

OVERSCHEPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schepen; ik scheepte over, heb* en *ben overgescheept.* Bedrijvend, met een schip overbrengen: *wij lieten ons naar den anderen kant der rivier overschepen. Iemand naar Engeland overschepen.* Van het eene schip in het andere laden: *die goederen moeten daar overgescheept worden.* Onzijd., met *zijn*, te scheep overvaren: *wij scheepten naar het eiland over.* Van hier *overscheping.*

OVERSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *scheppen: ik schepte over, heb overgeschept.* Van het eene in het andere scheppen: *die rijst moet in een ander vat overgeschept worden.*

OVERSCHEREN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *scheren: ik schoor over, heb overgeschoren.* Nog eens scheren: *ik zal mijnen hond laten overscheren.*

OVERSCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schieten: ik schoot over, heb* en *ben overgeschoten.* Bedrijv., over iets heen schieten: *de muur is te hoog, ik kan er den pijl niet overschieten.* Onzijdig, met *zijn*; overblijven: *er is niets overgeschoten. Overgeschotene brokken.*

OVERSCHIJNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *schijnen: ik overscheen, heb overscheuen.* Met schijnsel bedekken, beschijnen: *de zon zal ons van daag niet overschijnen.*

OVERSCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb.

voorz.

voorz. *over* en *schikken: ik schikte over, heb overgeschikt.* Overzenden: *iemand goederen, geld enz. overschikken.*

OVERSCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schilderen: ik schilderde over, heb overgeschilderd.* Over iets heen schilderen: *ik liet er eene gordijn overschilderen.* Op nieuw schilderen: *nu gelijkt het beeld goed; het is ook geheel overgeschilderd.* Van hier *overschildering.*

OVERSCHOT, z. n., o. *des overschots*, of *van het overschot*; meerv. *overschotten.* Van *over* en *schot*; of van het werkw. *overschieten.* Overblijfsel: *het overschot der benden. Hij had een zeer gering inkomen van het overschot zijner bezittingen.* Het laatste van iets: *het overschot zijns levens.* HOOFT. *Iemands overschot*, zijn gebeente, geraamte, zijne asch. Het geen overschiet van gemaakt linnen, laken, en andere kleederen: *de naaister heeft wel de hemden, maar niet het overschot thuis gebragt.*

OVERSCHREEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *schreeuwen: ik overschreeuwde, heb overschreeuwd.* In schreeuwen overtreffen, door schreeuwen tot zwijgen brengen: *iemand overschreeuwen. De walthoorns overschreeuwden de fluiten.* Te sterk schreeuwen: *hij overschreeuwt zich. Eene overschreeuwde*, door sterk schreeuwen bedorven, *stem.* Van hier *overschreeuwing.*

OVERSCHRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *schrijden: ik overschreed, heb overschreden.* Eigenlijk, schrijdelings (aan wederzijde een been) over iets stappen: *ik kan die sloot niet overschrijden.* In eene ruimere beteekenis, verder gaan, dan geoorloofd is: *hij overschreed weldra het perk, binnen het welk hij zich had moeten ophouden.* Figuurl.: *de grenzen der matigheid overschrijden*, te buiten gaan — *iemands bevel overschrijden*, daar tegen handelen. Van hier *overschrijding.*

OVERSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schrijven: ik schreef over, heb overgeschreven.* Schriftelijk bekend maken: *hij heeft mij al het voorgevallene overgeschreven.* Afschrijven: *ik zal die verhandeling laten overschrijven.* Herschrijven: *de kopij was te onduidelijk; ik heb die overgeschreven.* Van hier *overschrijving.*

OVERSCHUIMEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz.

voorz. *over* en *schuimen*: *ik schuimde over*, *ben overgeschuimd*. Zoo schuimen, dat het overloopt: *de kan is te vol getapt*, *het bier schuimt over*.

OVERSCHUIVEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schuiven*: *ik schoof over*, *heb overgeschoven*. Over iets schuiven, en daardoor bedekken: *zij stortte de sous op het tafelkleed*, *maar ik schoof er eenen schotel over*. *Ik heb haar de rivier overgeschoven*, in eene slede over het ijs.

OVERSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *schuren*: *ik schuurde over*, *heb overgeschuurd*. Nog eens, op nieuw, schuren: *al dat tin moet overgeschuurd worden*.

OVERSLAAN, onz. en bedr. w., onregelm. Van het scheidb. voorz. *over* en *slaan*: *ik sloeg over*, *ben* en *heb overgeslagen*. Onz., met *zijn*, overhellen: *de schaal sloeg aan dien kant over*. Overvallen: *het schip sloeg aan dezen kant over*. *De baren sloegen over in het schip*. Bybelv. Figuurl.: *tot iemands gevoelen overslaan*. *Tot den vijand overslaan*. Besmettelijk zijn: *die ziekte slaat dikwerf over*. Voorheen werd het voorz. ook somwijlen onscheidb. gebezigd, en dan beteekende het woord overleggen, bedenken:

Siet oock Joseph vol gedachten,
Besigh om te overslaen,
Wat in desen dient gedaen. F. v. Dorp.

Zij oversloegh 't geslacht der sterffelijke dieren. Hooft. Bedr., over iets slaan, over iets hangen: *ik had eenen ouden rok aan*, *maar ik sloeg er mijnen mantel over*. Een' overslag maken: *ik zal de kosten*, *die daarop zouden kunnen loopen*, *eens overslaan*. Onwillens voorbij zien: *een getal in het tellen*, *een woord onder het lezen overslaan*. Opzettelijk voorbij gaan: *ik sloeg verscheidene hoofdstukken in het lezen over*. *Kwade namen moet men maar overslaan*, hetgeen ons niet gevalt, moet men maar onaangeroerd laten. *Ik noodigde allen*, *die daar tegenwoordig waren*, *behalve een'*, *dien ik moest overslaan*, dien ik niet moest noodigen.

OVERSLAG, z. n., m., *des overslags*, of *van den overslag*; meerv. *overslagen*. Iets, dat over iets anders heen geslagen wordt, inzonderheid van dingen, welke tot de kleederdragt behooren, b. v.: *een overslag aan eenen kraag*. Overleg, berekening: *eenen overslag van onkosten maken*.

OVER-

OVERSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſlepen*: *ik ſleepte over*, *heb overgeſleept*. Slepend overtrekken: *gij moet er hem maar overſlepen*. Over iets ſlepen: *gij ſleept er uwe mouw over*.

OVERSLINGEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſlingeren*: *ik ſlingerde over*, *heb* en *ben overgeſlingerd*. Bedr., ſlingerend over iets heen werpen: *het water was te wijd*, *ik kon er den ſteen niet overſlingeren*. Onz., met *zijn*; ſlingerend aan eene zijde overvallen: *het ſchip ſlingerde aan dezen kant over*. Van hier: *overſlingering*.

OVERSLOOF, z. n., vr., *der*, of *van de overſloof*; meerv. *overſloven*. Eene ſloof over eene andere ſloof, doorgaans korter dan deze; een klein voorſchoot. Bij Kil. heeft *overſloof* ook de beteekenis van *præputium*, *pellis glandem tegens*; voorhuid. Zoo lezen wij ook in den Byb. 1477: *ende ge ſult beſniden dat vleysch uwes overſloefs* (anders *uwer overſlove*); waarvoor wij in onze overzetting lezen: *ende gij ſult het vleesch uwer voorhuit beſnijden*.

OVERSMEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſmeren*: *ik ſmeerde over*, *heb overgeſmeerd*. Over iets ſmeren, overſtrijken: *ik heb er boter overgeſmeerd*. Nog eens ſmeren: *die pleister moet overgeſmeerd worden*.

OVERSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſmijten*: *ik ſmeet over*, *heb overgeſmeten*. Overgooijen: *de wind ſmeet het zeil over*. *De rivier was te wijd*, *ik kon er den ſteen niet overſmijten*.

OVERSNEEUWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſneeuwen*: *ik overſneeuwde*, *heb overſneeuwd*. Met ſneeuw bedekken: *nu mij met winterhaiiren het hoofd is overſneeuwt*. Westerb.

OVERSNOEVEN, zie *overſnorken*.

OVERSNORKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onſcheidb. voorz. *over* en *ſnorken*: *ik overſnorkte*, *heb overſnorkt*. Snorkend en pogchend overſchreeuwen; ook *overſnoeven*, *overſnuiven*: *ik zal mij door hem niet laten overſnorken*.

OVERSNUIVEN, zie *overſnorken*.

OVERSPANNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſpannen*. Scheidb.: *ik ſpande over*, *heb overgeſpannen*. Over iets ſpannen:

de trommel was nog goed, ik heb er een nieuw vel laten overspannen. Onscheidb.: *ik overspande, heb overspannen.* Met eene span bedekken: *het is te breed, ik kan het niet overspannen.* Te zeer, te sterk spannen: *hij overspande het zeil.* Van hier *overspanning.*

OVERSPEL, z. n., o., *des overspels*, of *van het overspel*; het meerv. is niet in gemeenzaam gebruik. Van *over* en *spel.* Echtbreuk: *overspel bedrijven, plegen. Het smettelijk overspel.* VOND. *Oogen vol overspel.* BYBELV. *Uwe overspelen en uwe hunkeringen.* BYBELV.

OVERSPELER, z. n., m., *des overspelers*, of *van den overspeler*; meerv. *overspelers.* Die zich aan overspel schuldig maakt; in het vrouwelijke geslacht: *overspeelster, overspeleres.* Van het verouderde w. *overspelen*, bij KIL. overspel doen. Van hier *overspelerij*, BYBELV.

OVERSPELIG, bijv. n. en bijw., *overspeliger, overspeligst.* Aan overspel schuldig, ook tot overspel geneigd: *o die overspelige vrouwe!* BYBELV. Figuurl. *het boos en overspelig geslacht verzoekt een teeken.* BYBELV.

OVERSPREIDEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *spreiden.* Scheidb.: *ik spreidde over, heb overgespreid.* Over iets spreiden: *eene deken over het bed spreiden. Een laken ergens overspreiden.* Onscheidb.: *ik overspreidde, heb overspreid. De vogel zijne teere jongen met ruime wieken overspreydt.* CAMPH.

OVERSPRENGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *sprengen*, *ik sprengde over, heb overgesprengd.* Sprengend bevochtigen: *ik heb er water overgesprengd.* Ook somwijlen voor overstrooijen: *er moet nog wat zout overgesprengd worden.*

OVERSPRINGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *springen.* Scheidb. en onzijd.: *ik sprong over, ben overgesprongen.* Naar eene andere zijde springen: *de haan van dat geweer springt telkens over.* Ook als bedrijv., met eenen vierden naamval, over iets springen: *hij is de sloot overgesprongen.* Figuurl., overslaan: *hij sprong onder het lezen verscheidene regels over.* Onscheidb. en wederkeer: *ik oversprong, heb oversprongen. Zich overspringen*, zich door sterk springen benadeelen. Van hier *oversprong*, voor de daad van over iets te springen: *eenen oversprong*

na-

wagen. Ook figuurlijk: *hij maakte onder het lezen eenen overſprong van tien bladzijden.*

OVERSPRONG, zie *overſpringen.*

OVERSTAAG, bijw., in de zeevaart gebruikelijk: *een ſchip overſtaag ſmijten*, ſchielijk wenden, en tegen den wind inhouden. Figuurl.: *iemand overſtaag werpen*, hem eenen ſchrik aanjagen, den voet ligten.

OVERSTAAN, onz. w., onregelm. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſtaan*: *ik ſtond over*, *heb overgeſtaan.* Blijven ſtaan: *de melk kan thans geen twee dagen overſtaan, zonder te bederven.* Als getuige tegenwoordig zijn: *over een kind ſtaan*, wanneer het gedoopt wordt. *Ten overſtaan van twee onzijdige perſonen.*

OVERSTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. voorz. *over* en *ſtampen*: *ik ſtampte over*, *heb overgeſtampt.* Nog eens ſtampen: *die peper moet overgeſtampt worden.*

OVERSTAPPEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het ſcheidb. en onſcheidb. voorz. *over* en *ſtappen.* Onz. en ſcheidb.: *ik ſtapte over*, *heb* en *ben overgeſtapt.* Naar de overzijde ſtappen: *ik riep hem, en hij kwam terſtond overſtappen.* Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over iets ſtappen: *men kan die ſloot gemakkelijk overſtappen.* Figuurl., ongemerkt voorbij laten gaan, zich niet aantrekken: *ik kan dat alles ligtelijk overſtappen.* Onſcheidb. en wederk.: *ik overſtapte*, *heb overſtapt. Zich overſtappen*, door te ſterk ſtappen benadeelen.

OVERSTE, bijv. n., zijnde de overtreffende trap van *over.* Hoogſte, opperſte: *de overſte leidsman. De overſte herder* enz. Bybelv. *Sijn overſte top.* Byb. 1477. Meest wordt het thans als zelfſtandig naamw. gebezigd. Zie het volgende.

OVERSTE, z. n., m., *des overſten*, of *van den overſte*; meerv. *overſten.* Die gene, welke onder vele anderen de hoogſte magt bezit. Van hier zijn in de bijbelvertal. *de overſten des volks*, *de overſten der joden* enz., de voornaamſte ſtaatsperſonen, de overheden. In het krijgswezen worden de bevelhebbers *overſten* genoemd; inzonderheid draagt de kolonel den naam van *overſte. Zoo beval de overſte, dat men hem in de legerplaetſe ſoude brengen.* Bybelv. *De boeren klaagden aan den overſte.* In eene ruimere beteekenis, iemand, die over iets geſteld

is: *de overste van een klooster* enz. Zamenstell.: *krijgsoverste*, *veldoverste* enz.

OVERSTEEKSEL, zie *oversteken*.

OVERSTEK, zie *oversteken*.

OVERSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *steken*: *ik stak over*, *heb* en *ben overgestoken*. Bedr., toesteken: *steek mij dien hoek eens over*. Onzijd., uitsteken: *de muur steekt wel twee voeten over*. Overvaren: *wij zijn met de sloep naar de andere zijde overgestoken*. Van hier *oversteeksel*, *overstek*, *oversteking*. *Overstek* en *oversteeksel* is zoo veel als uitstek, uitsteeksel: *dat overstek — dat oversteeksel belet het gezigt*.

OVERSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *stellen*: *ik stelde over*, *heb overgesteld*. Over iets stellen, het opzigt en bestier over iets geven. *ik heb hem over de schapen gesteld*. Oul. werd het ook gebezigd voor vertalen, overzetten: *in ons Nederlantsche tale overghestelt*. J. B. Houwaert.

OVERSTELPEN, (*overstolpen*, *overstulpen*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. en scheidb. voorz. *over* en *stelpen*. Onscheidb.: *ik overstelpte*, *heb overstelpt*. Overdekken: *hij viel van de brug*, *en terstond overstelpte hem het water*. *Een overstelpende plasregen*. Bybelv. Oneigenlijk: *een weeldrige landouw*, *overstelpt van melk en honing*. H. de Gr. *Het stof der aerde overstelpt het gewas*. Bybelv. *Overstelpt van droefheid*. Van hier *overstelping*. Scheidb.; doch dan wordt *overstolpen* en *overstulpen* gebruikt: *ik stolpte over*, *heb overgestolpt*: *ik heb er eene mand overgestolpt*.

OVERSTEMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. en scheidb. voorz. *over* en *stemmen*. Bedrijv. en onscheidb.: *ik overstemde*, *heb overstemd*. Door een grooter getal van stemmen de overhand over iemand krijgen: *ik werd overstemd*. Onzijd. met *hebben*, en scheidb.; op nieuw stemmen: *wij moesten overstemmen*. Van hier *overstemming*, zoo wel voor meerderheid van stemmen, als voor herstemming.

OVERSTIEREN, zie *oversturen*.

OVERSTIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *stijgen*: *ik oversteeg*, *heb overstegen*. Eigenlijk over iets stijgen: *alle bergen zijn nog nigt overstegen*. Figuurl., te boven komen: *een' hinder-*

derpaal overstijgen. Te boven gaan: *dat overstijgt mijne krachten, mijn verstand.* Van hier: *overstijging.*

OVERSTOF, *overstoffe*, z. n., vr., *eer*, of *van de overstof*; het meerv. is niet in gebruik. Van *over* en *stof*, *stoffe*, stoffaadje. Stof, welke over andere stof gebruikt wordt, het tegengestelde van voering: *ik heb te weinig overstof.* OUD. bezigt het meerv. *overstoffen* in eenen figuurl. zin, ten aanzien van de dichtkunst.

OVERSTOLPEN, zie *overstelpen.*

OVERSTORTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *storten*: *ik overstortte, heb overstort.* Stortend begieten, overdekken: *iemand met olie overstorten.* Figuurl.: *dat moet hem met schaamte overstorten.* Van hier: *overstorting.*

OVERSTRALEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *stralen*: *ik overstraalde, heb overstraald.* Bestralen: *den hof met glans overstralen.* VOND.

OVERSTRIJDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *strijden*: *ik overstreed, heb overstreden.* Opdringen, strijdend overwinnen: *hij zocht hem met kracht te overstrijden. Die zijn aardschen vijand overstrijdt.* KRUL.

OVERSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *strijken.* Scheidb.: *ik streek over, heb overgestreken.* Over iets strijken, besmeren: *ik heb er olie overgestreken. Met de hand over iets strijken.* Nog eens strijken: *dat linnen moet overgestreken worden.* Onscheidb.: *ik overstreek, heb overstreken.* De gansche oppervlakte bestrijken: *hij heeft dien muur met kalk overstreken.*

OVERSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *strooijen*: *ik strooide over, heb overgestrooid.* De geheele oppervlakte van iets bestrooijen: *die wafelen zijn lekker, maar men moet er wat meer suiker overstrooijen.* In de BYBELVERT. komt het ook onscheidb. voor: *sijne wooninge sal met swevel overstroijt worden.*

OVERSTROOMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. en scheidb. voorz. *over* en *stroomen.* Bedr. en onscheidb.: *ik overstroomde, heb overstroomd.* Stroomend de oppervlakte van iets bedekken: *de rivier overstroomde de velden.* Onz., en scheidb.: *ik stroomde over, heb overgestroomd.* Stroomend overloopen: *de Donau stroomt over. Mijne oogen stroomden over van*

 droef-

droefheid. Figuurl.: *de markt stroomde over van volk.* Van hier: *overstrooming.*

OVERSTULPEN, zie *overstelpen.*

OVERSTUREN (*overstieren*), bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *sturen: ik stuurde over, heb overgestuurd.* Overzenden: *ik zal u de boeken oversturen.*

OVERTAL, z. n., o., *des overtals*, of *van het overtal*; zonder meerv. Van *over* en *tal*, voor *getal.* Dat boven het getal is: *dat is overtal van dien hoop. Een overtal van bewijzen.* Van hier: *overtallig. De troepen zijn overtallig*, zijn niet alleen voltallig, maar hun getal is grooter dan het bepaalde. *Nadien dat hi overtallich (abundanter) wijn ghedroncken hadde.* Byb. 1477. Doch hiervoor bezigen wij thans *overtollig*, als met de tegenwoordige uitspraak overeenkomstig.

OVERTALLIG, zie *overtal* en *overtollig.*

OVERTEEKENEN, bedr. w, gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *teekenen: ik teekende over, heb overgeteekend.* Van het eene in, of op het andere teekenen, overschrijven: *ik heb dien post in het nieuwe schuldboek overgeteekend. Teeken dat op mijne rekening over.* Herteekenen: *dat beeld is niet wel getroffen, gij moet het overteekenen.* Van hier: *overteekening.*

OVERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *tellen: ik telde over, heb overgeteld.* Hertellen: *zijn geld, zijn volk overtellen.* Van hier: *overtelling.*

OVERTIEGEN, *overtijgen*, reeds eenigzins verouderd. bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *tiegen: ik overtoog, heb overtogen.* Overtrekken: *hij overtoog de opperzalen met gout.* Bybelv. Oul. werd het ook scheidb. gebezigd, met *zijn: hij was de rivier overgetogen*, overgetrokken met een schip, of over eene brug.

OVERTOGEN, verled. deelw. van het oude *overtiegen, overtijgen.* Overtrokken: *dat is met goud overtogen. Als ic den hemel sal hebben overtoghen met wolken.* Byb. 1477. Figuurl.: *het hart ook overtogen door afkeer of te gunst* enz. H. de Gr.

OVERTOGT, z. n., m., *des overtogts*, of *van den overtogt*; meerv. *overtogten.* Van *over* en *togt.* Van het oude *tiegen, tijgen*, trekken. Overgang: *hij verloor veel volk op dien overtogt.*

OVER-

OVERTOLLIG, bijv. n. en bijw., *overtolliger*, *overtolligst*. Hetzelfde als *overtallig*. Boven het getal, te veel: *overtollige geregten*. Overvloedig: *daarvan zijn overtollige blijken*. *Overtollige werken*. Van hier: *overtolligheid*, *overtolliglijk*.

OVERTOOM, z. n., m., *des overtooms*, of *van den overtoom*; zonder meerv. Eene plaats, waar men vaartuigen over eenen dam haalt, om die van het eene water in het andere te brengen. Een gehucht buiten Amsterdam, dus genoemd: *hij woont aan den overtoom*.

OVERTREDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *treden*. Onz. en scheidb., met *zijn*: *ik trad over*, *ben overgetreden*. Over iets treden: *die greppel is niet wijd*, *ik kan er wel overtreden*. *Tot iemand overtreden*, figuurl. zijne partij kiezen. Ook: *tot iemands gevoelen overtreden*. Bedr. en onscheidb.: *ik overtrad*, *heb overtreden*. Als zoodanig wordt het alleen in eenen figuurlijken zin gebezigd, voor verbreken, schenden: *de wetten overtreden*, tegen dezelve handelen. In den Bijbel wordt dit *overtreden*, met een onscheidb. voorz., ook onzijd., voor zondigen gebruikt: *want gij hebt overtreden*; doch dit is ongewoon. Nog ongewoner is eene andere bijbelsche uitdrukking: *tegen iemand overtreden*. Van hier: *overtreder*, *overtreding*.

OVERTREFFELIJK, zie *overtreffen*.

OVERTREFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *treffen*: *ik overtrof*, *heb overtroffen*. Te boven gaan: *hij overtrof zijnen meester in het schrijven*. Van hier: *overtreffelijk*, heerlijk, uitstekend, *overtreffelijkheid*.

OVERTREK, z. n., o., *des overtreks*, of *van het overtrek*; meerv. *overtrekken*. Datgeen, waarmede een ander ding overtrokken wordt. Van *over* en *trek*. Zie *overtreksel*.

OVERTREKKEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *trekken*. Onz. en scheidb.: *ik trok over*, *ben overgetrokken*. Naar de overzijde trekken, of reizen: *de troepen maakten zich gereed*, *om over te trekken*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval; over eene plaats trekken, gaan, of reizen: *het leger is de rivier overgetrokken*. Met *hebben*;

aan de andere zijde trekken, overhalen: *trek de schuit over.* Het eene over het andere trekken: *eenen jas over den rok trekken.* Bedr. en onscheidb.: *ik overtrok, heb overtrokken.* Bedekken, bekleeden: *een bed, kussens, stoelen enz. laten overtrekken. De werkman giet een beeldt, en de goutsmit overtrekt het met gout.* BYBELV.

OVERTREKSEL, z. n., o., *des overtreksels*, of *van het overtreksel*; meerv. *overtreksels.* Van *overtrekken.* Hetzelfde als *overtrek.* *Het overtreksel van een bed, van kussens, stoelen enz.*

OVERTUIGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *tuigen*: *ik overtuigde, heb overtuigd.* Eigenlijk, door het getuigenis van anderen tot erkentenis der waarheid, of ook tot toestemming bewegen. Zoo *overtuigt* men iemand, wanneer men hem *getuigen* voorstelt, die datgeen, hetwelk hij bekennen, of voor waar houden moet, gezien, of ondervonden hebben. *Door zijn geweten overtuigd worden. Iemand van eene zaak overtuigen. De overtuigende kracht der waarheid.* Van hier *overtuiging.* Zie *overreden.*

OVERVAART, z. n., vr., *der*, of *van de overvaart*; zonder meerv. Van *over* en *vaart.* Het overvaren: *wij moesten tot de overvaart besluiten.* De plaats waar men overvaart: *wij waren bijna aan de overvaart gekomen.*

OVERVAL, z. n., m. en o., *des overvals*, of *van den —*, *het overval*; meerv. *overvallen.* Van *over* en *val.* Mannel., onverhoedsche aanval: *wij hebben geenen overval van den vijand te vreezen.* Onzijd., toeval, schielijke ongesteldheid: *zij kreeg een overval in de kerk.*

OVERVALLEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *vallen.* Onzijd. en scheidb.: *ik viel over, ben overgevallen.* Naar zekeren kant vallen, omvallen: *de boom viel aan deze zijde over.* Figuurl., overslaan, overloopen: *hij is tot den vijand overgevallen.* Bedrijv. en onscheidb.: *ik overviel, heb overvallen.* Overrompelen, verrassen: *wij overvielen den vijand bij nacht. De slaap overviel hem. Van een zwaar onweer overvallen worden. Zijne schuldeischers overvielen hem.* Van hier *overvalling.*

OVERVAREN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *varen*: *ik voer over, heb en ben overgevaren.* Onz., naar de andre zijde varen: *hij*

ver even voor ons over. Ook als bedrijv., met eenen vierden naamval; over iets varen: *wij waren de rivier overgevaren.* Met een vaartuig overbrengen: *hij wilde ons volstrekt niet overvaren.*

OVERVERWEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *verwen: ik verwde over, heb overgeverd.* Nog eens verwen: *dat beschot moet nog overgeverwd worden.*

OVERVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *vliegen: ik vloog over, ben overgevlogen.* Naar eene plaats vliegen: *de ooijevaars kwamen weer tot ons overvliegen.* Figuurl., haastig overkomen: *zoo dra het weer beter wordt, kom ik eens tot u overvliegen.* Ook als bedrijv., met eenen vierden naamval; over iets vliegen: *de zwaluwen kwamen de zuiderzee overvliegen.* Overspringen: *hij zag den schout, en vloog de deur over.* Van hier *overvlieger*, meest gebruikelijk voor iemand, die in iets uitmunt: *hij krijgt dagelijks les in de muzijk, maar hij zal nooit een overvlieger worden.*

OVERVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *vlieten: ik vloot over, ben overgevloten.* Zacht overvloeijen: *de rivier vloot op twee plaatsen over.* Van hier *overvlieting.*

OVERVLOED, z. n., m., *des overvloeds* of *van den overvloed*; het meerv. is niet in gebruik. Van het w. *overvloeden, overvloeijen*; figuurl., eene grootere maat, een grootere voorraad van iets, dan men ter bereiking van zeker oogmerk behoeft: *overvloed van wijn, hout, turf enz. hebben. Alles in overvloed bezitten. Niemand leeft van den overvloed. Ten overvloede*, als een bijw., beteekent eigenlijk, dat iets niet volstrekt noodzakelijk is: *ik zal er, ten overvloede, nog dit van zeggen, dat* enz. Van hier *overvloedig, overvloediglijk.*

Reeds bij Kero vindt men *ubarfluat*, nederf. *averflood.*

OVERVLOEDEN, zie *overvloeijen.*

OVERVLOEDIG, zie *overvloed.*

OVERVLOEIJEN, (*overvloeden*), onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *vloeijen: ik vloeide over, ben overgevloeid.* Vloeijend overloopen: *de Nijl vloeit jaarlijks over.* Figuurl.: *zijn hart vloeide over van dankbaarheid en blijdschap.* Van hier *overvloeijing.*

OVERVOEDEREN, (*overvoeren*), bedr. w., gelijkvl.

Van het onscheidb. voorz. *over* en *voederen: ik overvoederde, heb overvoederd.* Boven de behoorlijke maat voederen, te veel voederen: *het vee overvoederen, overvoeren.*

OVERVOEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *voeren: ik voerde over, heb overgevoerd.* Over iets voeren, overbrengen: *de schipper zal mij voor drie gulden overvoeren*, over de rivier. *Iemand naar Engeland overvoeren.* Van hier *overvoering.*

OVERVOEREN, zie *overvoederen.*

OVERWAAG, zie *overwigt.*

OVERWAAIJEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *waaijen: ik woei (waaide) over, ben overgewaaid.* Door den wind overgedreven worden: *de rook waait naar ons over.* Door den wind weggevoerd, of verdreven worden: *de regen zal schielijk overwaaijen.* Figuurl., overgaan, verdwijnen: *die onlusten zullen wel overwaaijen.*

OVERWARMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz *over* en *warmen: ik warmde over, heb overgewarmd.* Nog eens warmen: *de hemden overwarmen.*

OVERWASEMEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *wasemen: ik overwasemde, heb overwasemd.* Den wasem over iets laten gaan: *al die borden zijn overwasemd. Met wierook overwaassemt.* Oun.

OVERWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *wasschen: ik wiesch over, heb overgewasschen.* Op nieuw wasschen: *het linnen moet overgewasschen worden.*

OVERWASSEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *wassen: ik wies over, ben overgewassen.* Over iets heen wassen, of groeijen: *de boom zal aan deze zijde overwassen. Het vleesch wast daar over.*

OVERWEGEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *wegen.* Scheidb. onz. en bedr.: *ik woog over, heb overgewogen.* Onz., te veel wegen: *die boter weegt een pond over.* Figuurl.: *dat weegt over*, dat gaat te ver. *Zijne gierigheid weegt over.* Meer gelden: *die redenen zullen bij hem overwegen.* Bedr., nog eens wegen: *ik heb al de balen overgewogen.* Onscheidb. en bedr.: *ik overwoog, heb over-*

wogen, overdenken, overleggen: *ik heb die zaak rijpelijk overwogen.* Van hier *overweging.*

OVERWELDIGEN, bedr w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *weldigen*, dat buiten zamenst. niet in gebruik is: *ik overweldigde, heb overweldigd.* Met geweld overmeesteren: *hij heeft de stad overweldigd. Zij drongen in huis en overweldigden allen, die er waren.* Van hier *overweldiging.*

OVERWELLEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *wellen*: *ik welde over, ben overgeweld.* Over iets wellen, overloopen:

En doet den Nijl, in 't overwellen
Door tranen, vol van vrees geleekt
Uit 's oogen der sultanen, zwellen. H. Dull.

OVERWELVEN, (*overwulven*), bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *welven*: *ik overwelfde, heb overwelfd.* Met een gewelf overdekken: *de gansche kerk is overwelfd. Overwulven die eesten.* Kruk. d. St. Hoorn. Van hier *overwelfsel.*

OVERWERKEN, onz. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *werken*: *ik werkte over, heb overgewerkt.* Boven de gemaakte bepaling van tijd werken: *dagelijks een uur overwerken.*

OVERWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *werpen*: *ik worp over, heb overgeworpen.* Naar de andere zijde werpen, oversmijten: *hij worp den steen over*, over den muur, over het water enz. Omver werpen: *zij hebben den muur aan deze zijde overgeworpen.*

OVERWIGT, (*overwaag*), z. n., o., *des overwigts*, of *van het overwigt*; het meerv. is niet in gebruik. Van *over* en *wigt*, voor *gewigt*. Datgeen, wat boven een bepaald gewigt is: *twee pond overwigt. Niets van het overwigt betalen.* Figuurl., meerder magt, grooter invloed: *zijne bewijzen kregen een beslissend overwigt.* Van hier *overwigtig*, meer wegend, dan noodig is, zwaarder, dan gewoonlijk: *overwigtige dukaten.* Zoo ook *overwigtigheid.*

OVERWIGTIG, zie *overwigt.*

OVERWINNAAR, zie *overwinnen.*

OVERWINNELIJK, zie *overwinnen.*

OVERWINNEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *winnen*. Scheidb.: *ik won over*,

over; *heb overgewonnen*. Boven zijne gewone vertering winnen: *mijn knecht wint jaarlijks veel geld over*. Figuurl., telen: *kinderen overwinnen*. Onscheidb.: *ik overwon*, *heb overwonnen*. Vermeesteren, te onder brengen: *hij overwint allen*, *die hem tegenstaan*. In verdere beteekenis: *zijne driften overwinnen*. *De zaak overwon mij*. Van hier *overwinner*, (*overwinnaar*) *overwinnelijk*, *overwinning*, *overwinst*.

OVERWINNING, (*overwinst*), zie *overwinnen*.

OVERWINTEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *winteren*: *ik overwinterde*, *heb overwinterd*. Des winters overblijven: *ik overwinterde in Amsterdam*. *Eene haven zeer geschikt voor de schepen*, *om te overwinteren*. Van hier *overwintering*. Zie *overzomeren*.

OVERWITTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *witten*: *ik witte*, (*wittede*) *over*, *heb overgewit*. De gansche oppervlakte van iets witten: *eenen muur overwitten*. Op nieuw witten: *die muur moet geheel overgewit worden*.

OVERWONNELING, z. n., m., *des overwonnelings*, of *van den overwonneling*; meerv. *overwonnelingen*. Van *overwonnen* en *ling*. Een overwonnene: *de overwonnelingen wel behandelen*. Zie *ling*.

OVERWROKKEN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *wrokken*: *ik overwrokte*, *heb overwrokt*. VOND. bezigt dit woord: *overwrokken zijn leed*.

OVERWULVEN, zie *overwelven*.

OVERZAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zaaijen*. Scheidb.: *ik zaaide over*, *heb overgezaaid*. Nog eens bezaaijen: *die akker moet overgezaaid worden*. Onscheidb.: *ik overzaaide*, *heb overzaaid*. Bezaaijen, over de gansche oppervlakte met zaad bestrooijen, eigenlijk en figuurlijk: *eenen akker overzaaijen*. Ook te veel bezaaijen: *hij heeft zijnen akker overzaaid*; te veel zaad in denzelven gestrooid. Van hier: *overzaaijing*.

OVERZALVEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zalven*. Scheidb.: *ik zalfde over*, *heb overgezalfd*. Herzalven, nog eens zalven. Onscheidb.: *ik overzalfde*, *heb overzalfd*. De gansche oppervlakte zalven: *iets met olie overzalven*.

OVERZEESCH, bijv. naamw., zonder vergrooting. Van

over en *zeesch*, van *zee*. Dat van overzee is: *overzeesche oesters*. Dat over de zee is: *overzeesche landen*.

OVERZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zeggen*: *ik zeide over*, *heb overgezeid*, of *overgezegd*. Overpraten: *hij zeide haar alles over*, *wat hij van hem gehoord had*. Herzeggen: *ik versta u niet; zeg dat eens over*.

OVERZEILEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zeilen*. Onz. en scheidb.: *ik zeilde over*, *heb overgezeild*. Van den eenen naar den anderen kant zeilen: *wij zeilden in twee uren van Rotterdam naar Dordrecht over*. Ook als bedr., met eenen vierden naamval: *den Rijn overzeilen*. Onscheidb. en bedr.: *ik overzeilde*, *heb overzeild*. Op de huid zeilen, omver zeilen: *zijn schip heeft eene visschuit overzeild*.

OVERZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zenden*: *ik zond over*, *heb overgezonden*. Overstieren: *ik zal mijnen zoon overzenden*. *Ik zend hem het pak terstond over*. *Wilt gij, dat ik u het geld in wissels overzend?* Van hier *overzending*.

OVERZETTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zetten*: *ik zette* (*zettede*) *over*, *heb overgezet*. Over iets heen zetten: *troepen overzetten*, met een vaartuig over een water voeren. *Zich naar Engeland laten overzetten*. Van den eenen naar den anderen kant zetten: *toen hij zijn kasteel overzette* (in het schaakspel), *verloor ik het spel*. Van hier figuurl., *overzetten*, voor vertalen: *een boek overzetten*, van de eene taal in de andere overdragen: *uit het Grieksch in het Latijn, uit het Fransch in het Hoogduitsch, uit het Hollandsch in het Engelsch overzetten*. In verdere figuur, overdoen, overlaten: *ik heb het hem voor mijn eigen geld overgezet*. Dit woord is ook als onz. bij de Boekbinders gebruikelijk, voor overslaan, smetten: *dat boek zet verschrikkelijk over*. Van hier: *overzetter*, *overzetting*.

OVERZIEDEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zieden*: *ik zood over*, *heb overgezoden*. Onder het zieden overloopen: *de pot zal overzieden*. *Overkoken* is meest in gebruik.

OVERZIEN, bedr. w., onregelm. Van het scheidb. en onscheidb. voorz. *over* en *zien*. Scheidb.: *ik zag over*, *heb*

heb overgezien. Over iets zien; *de muur was te hoog, ik kon er niet overzien.* Over de gansche oppervlakte heen zien: *van dezen berg kan men de stad overzien.* Overlezen, verbeteren: *dat opstel moet eerst naauwkeurig overgezien worden.* Overlezen, om van buiten te leeren: *hij zag zijne les nog eens schielijk over.* Over het hoofd zien, niet zien: *ik heb dat onder het lezen overgezien.* Onscheidb.: *ik overzag, heb overzien.* Beschouwen: *hij overzag zijn leger. Men kan de gevolgen daarvan niet overzien.* Van hier *overziening.*

OVERZIFTEN, bedr. w., gelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *ziften: ik zifte over, heb overgezift.* Nog eens ziften: *dat meel moet overgezift worden.*

OVERZIGT, z. n., o., *des overzigts*, of *van het overzigt*; zonder meerv. Van *over* en *zigt.* Het overzien, meest in de beteekenis van het naauwkeurig beschouwen, met oogmerk om te verbeteren: *eer ik het werk in het licht gaf, stelde ik nog een naauwkeurig overzigt van hetzelve te werk.*

OVERZIJDE, z. n., vr., *der*, of *van de overzijde*; zonder meerv. De tegenovergestelde zijde: *aan de overzijde der rivier.* Van hier: *overzijdsch*, dat aan de overzijde is.

OVERZILVEREN, bedr. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *zilveren: ik overzilverde, heb overzilverd.* Met zilver overtrekken: *die kan is geheel overzilverd.* Anders zegt men *verzilveren.* Van hier; *overzilvering.* Bij Notk. reeds *ubersilberen.*

OVERZITTEN, onz. w., ongelijkvl. Van het scheidb. voorz. *over* en *zitten: ik zat over, heb overgezeten.* Blijven zitten: *eenen ganschen nacht overzitten.*

OVERZOMEREN, onz. w., gelijkvl. Van het onscheidb. voorz. *over* en *zomeren: ik overzomerde, heb overzomerd.* Des zomers overblijven: *zij zullen te Aken overzomeren.* Dit woord is zoo veel niet in gebruik, als *overwinteren.* Men vindt beide echter in de Bybel-vert: *ende de roofvogelen zullen op haer oversomeren, ende alle dieren der aerde sullen daer op overwinteren.*

OVERZULKS, bijw., daarom, om die reden: *een groot gedeelte zijner soldaten gedroeg zich lafhartig, en overzulks verloor hij den slag.* *Oversulcks hebbe menighmael ghetwijfelt.* Geschier.

OVERZWEMMEN, onz. en wederk. w., ongelijkvl.

Van

Van het fcheidb. en onfcheidb. voorz. *over* en *zwemmen*. Onz. en fcheidb. *ik zwom over*, *ben overgezwommen*. Van de eene naar de andere zijde zwemmen: *eerst zwom hij langs den kant*; *en eindelijk zwom hij over*. Ook met eenen vierden naamval, en als bedrijvend: *hij zwom den Rijn over*. Wederkeerig en onfcheidb. *ik overzwom*, *heb overzwommen*. Door te veel zwemmen zich afmatten: *hij heeft zich overzwommen*.

